GALENI
OPERA
OMNIA
MEDICA
TOM. III.

1565

Presented to the Navl. & Mily. Library by Chas. Jno. Brandling Major 2d. Wt. York Militia and late Lieut. 16th Regl. Hussars.

Feby. 18th. 1834.

NAVAL & MILITARY LIBRARY & MUSEUM

This Book was presented to the Naval & Military Library by

Maj. C. J. Brandling

2nd W. York Militia

late Lt. R. Hussars.

Silvester & Co. sculpt. Strand.

see

Galenus

GALENI
LIBRORVM
TERTIA CLASSIS

MORBORVM AC SYMPTOMATVM
differentias omnes & cauſas
& tempora explicat.

QVARTA HAC NOSTRA EDITIONE,
non parum ornamenti adepta, q̃ plurimis locis
ad græcorum librorum fidem emendatis.
Locis etiam Hippocratis nunc primum in margine
adnotatis, quos Galenus ſparſim
in contextum inſerit.

Librorum catalogum & recognitionem ſequens folium commonſtrat.

Τὸ Αἰτιολογικόν.

VENETIIS APVD IVNTAS M D LXV.

IN TERTIA CLASSE HÆC LEGVNTVR

GALENI
DE DIFFERENTIIS MORBORVM LIBER
Nicolao Leoniceno interprete.

Ab Augustino Gadaldino recognitus.

ARGVMENTVM LIBRI

Morborum singulorum qui Similares, & Instrumentales partes inuadunt, Differentiæ explicantur.

Propositum Libri. CAP. 1.

PRimum dicere oportet, quid morbum appellemus, vt libri intẽtio innotescat. Secundo loco, quot sint vniuersi primi & simplices morbi, & veluti aliorum elementa. Deinceps vero tertio, quot sint ij, qui ex eorum compositione proueniunt.

C *Quid Sanitas, quid Morbus, ac quæ Communia Genera sanitatis, & morbi.* CAP. 2.

SVmendum vero & hic omnium consensu approbatũ principiũ, ꝙ omnes homines tunc se sanos existimant, cum partiũ corporis ministerio ad eas quæ in vita necessariæ sunt actiones, sine aliquo vitio perfungi potuerint: quod si cuiuspiã partis operatio offensa sit, illam ægrotare arbitrantur. His igitur ita se habentibus, in duobus his sanitatem quærere oportet, aut in operationibus naturalibus, aut in fabrica instrumentorum quibus operamur. Ex quo fit vt morbus sit vel operationis vel structuræ oblęsio. Sed qm̃ & dormientes, aut alioquin in tenebris & ocio degentes, aut discumbentes sępe, neq; vlla corporis parte mouemur, neq; alicuius rei extrinsecæ sensum habemus, nihilo minus tñ sani sumus, hinc perspicuum existit, ꝙ sanitas nõ operatione, sed potentia, est diffiniẽda. Vt autem operari possimus, structura efficit naturalis. In hac igitur consistit sanitas. Vnde & hæc ipsa ad operationẽ vim obtinet causæ. Siue igitur naturalem omnium partium corporis constitutionem, sanitatem appellare libuerit, siue operationum causam, in idem vterq; incidit sermo. At si hoc est sanitas, eius profecto cõtrarium, erit morbus, vel

A.li.1.f.2. do.1. c.2.f

D cõstitutio præter naturam, aut lęsæ operationis causa. Liquet autem, ꝙ etsi dispositionem præter naturam dixeris, cum eo ꝙ nomine vteris antiquo, idem quoque significabis. Quot vero modis exeuntia naturæ normam impediantur in naturæ operibus corpora, si inuenire potuerimus, hac vna via omniũ simplicium morborũ numerũ inueniemus. Sumat̃ vero & hic constans omniũ confessione principiũ, Id quod naturale existit, esse moderatũ non in animali solũ, sed & in plantis & seminibus & omni organo: quod vero pręter naturam est, immoderatũ. Erit igitur sanitas moderatio quędã, morbus autẽ immoderatio. Quarũ igitur rerũ immoderatio morbus sit, deinceps considerandum. An scilicet, quorum sanitas moderatio est, eorundem morbus est immoderatio? Quapropter si moderatio meatuum sanitas existit, eorundem immoderatio morbus existet. Quod si ex temperantia calidi, frigidi, humidi, & sicci, sanitas pendet, ex eius contrario necessario ægrotare continget. Eadem ratione si in aliquo alio quopiam genere sanitas fuerit, in eiusdem generis immoderatione erit ægritudo. Sed hoc ipsum *ratiõnabilius cõsideremus. Si quod sit corpus maximẽ simplex atq; vnum, id nunquam (quod dici solet) magis minus' que suscipit: neq; in hoc genere alterum melius, alterum deterius reperit̃. At si ex pluribus constet, multi in eo compositurę modi, alij meliores, alij peiores contingent. Ex quo illud eueniet, vt ipsa composita, conditione meliora & deteriora inueniantur. Id vero quod optimẽ sit constitutum, inter ea quæ

* λογικότερον, id est magis logice.

ad idem genus attinent, optimum existet. Nunquid igitur corpra animalium, magis ac minus ad E mittunt: tanta q; in ipsis varietas est, vt alia quidem optimi sint habitus: alia simpliciter boni, non tamen optimi: alia, quæ etsi sana dicantur, non tamen sint boni habitus: quædam vero minus valeant: quædam autem iam ægrotent: atq; horum quoq; ægrotatio quandoq; leuior, quandoque periculosior: & hæc ipsa, quãdoq; vehemens, non nunq̃ periculum mediocre affert? An omnes similiter affecti sumus tum sani tum ægri? Hoc certe dicendum non est. Quare animalis corpus non erit vnum, veluti atomus Epicuri, aut Asclepiadis incompactorum quid corpusculorum. Compositum igitur omnino. Quòd si ex atomis, aut ex huiusmodi corpusculis incompactis impassibilibus q; constaret, in compositionis qualitate tantummodo, magis minus q; susciperet, veluti domus ex impassibilibus constructa lapidibus, nõ tamen habentibus compositionem ex omni parte perfectam. Quòd si & lapides ipsos aliquo pacto pati contingeret, varios sanè modos ac multiformes domus eadem in suscipiendo magis ac minus admitteret. Si vero & corporum nostrorum elementa eam naturam habent, vt & pati & alterascere possint, non in compositione & partium formatione tantum, sed in totis se ipsis, magis minus'ue corpora ipsa recipient. Atq; ex eo ipsa per se tota, tot morborum genera contrahent prima atq; simplicia ac veluti aliorũ elementa, quot fuerint componentia. Quod vero sub his verbis per tota alterari significamus, impassibi- F libus elementis nequit accidere. Neq; enim fieri potest vt insectile corpus, quod atomum appellant, quicquam patiatur, sed in compositione ac formatione duntaxat passio contingit.

Triplicem esse animantium Corporum Compositionem. CAP. 3.

COmpositio ″autem atq; formatio in corporibus animalium triplex reperitur. Prima quidẽ earum partium quæ similares appellantur, veluti arteriarum, venarum, neruorum, ossium, cartilaginum, ligamentorum, membranarũ, & carnium. Secunda instrumentalium, cerebri, cordis, pulmonis, hepatis, ventris, splenis, oculorũ, & renum. Tertia vero totius corporis. Etenim harum vnaquæq; partium instrumentaliũ, ex aliis quibusdã simplicibus vt ad sensum est cõstituta: illarũ vero quælibet, ex primis constat elementis. Carnis igitur, quatenus caro est, in cõpositione tantũ quatuor elementorũ differentia consistit: at quatenus pars est instrumentorum alicuius, in formatione & magnitudine. Et ipsorũ itaq; instrumentorũ, in eisdem erũt discrimina. Vbi itaq; dixerimus de partiũ similariũ morbis quot numero sint, & qui nã iuxta suppositionẽ primam, veniemus ad secundã, ad eam scilicet quæ totam per totã substantiã alterari & trãsmutari supponit.

A.li.1.f.1.d.5. c.1.h

Quæ sint Prima Genera ac Differentiæ morborum. CAP. 4.

SVnt autem duæ primæ passiones, altera ampliatio meatuum, altera angustatio. Nam si pri- G ma elementa supponãtur impassibilia, nullæ erunt aliæ præterquã in cõpositione passiones. Sola autem compositio ea, quæ nuper diximus, discrimina recipit. Quare necesse est similarium quælibet partium tunc suum habere robur, cum meatuum moderationem obtinet: qua moderatione corrupta, à naturali dispositione digrediatur oportet. Sed qm̃ vnaquæq; mediocritas duplicem patitur corruptionem, alteram exuperantiam, alteram defectum, liquet ꝙ primæ passiones corporum simplicium duplices erunt, quarũ alteræ ex ampliatione, alteræ ex angustatione meatuum consistunt. Et os igitur & caro & aliarum vnaquæq; partium, quæ si ad iudicium sensus referantur, simplices sunt, cum aut densitatem aut raritatem immodicam habuerint, malæ affectæ esse censentur. Quòd si in vtroq; excessu mediocritatem seruauerint, quantum vtiq; earum operationibus fuerit maximè opportunum, tunc vtiq; supremum sanitatis gradum obtinere dicent. Breues vero à medio ad vtrunq; extremorum euersiones, donec partis operatio omni noxa sensibili caruerit, nequaquã ægritudines appellabimus. Plurima vero in his maioris & minoris ratio inuenitur, † vtpotè insalubri & morbida natura magnum occupante interuallum, cum ab exquisitissimo sanitatis modo & temperie recesserit: vnde in hoc spatio omnes sanorum differentiæ locabuntur. Secundum ab hoc quod sequitur interstitium, in quo sensibilis apparet à mediocritate H recessus, obtinent morbi, donec ad tantam immoderationem natura peruenerit, ꝙ membro interitum afferat. Neque enim animalium corpora eam habent à natura proprietatem, vt quomodocunq; rarescere aut densescere possint, sed & huic rei limites natura constituit, quos præterire citra dissolutionem corruptionem q; sit impossibile. Et corporum quidem impassibilium suppositio ita se habet. At qui elementa pati supponunt, mutuis q; inter se actionibus per se tota cõmisceri ac temperari, quocunq; numero prima constare elementa supponant, totidem primas esse ægritudines necessario fatebuntur. Age igitur, sint prima elementa, numero quatuor, calidum, frigidum, humidum, & siccum, quibus inuicem moderatè cõfusis sanum sit animal, immoderatè vero, ægrotum, erunt consequio ægritudines quatuor. Prima, caliditas quæ naturalem excesserit symmetriam: secunda, frigiditas: tertia, humiditas: et quarta, siccitas. Hi sunt iuxta secundam suppositionem morbi vniuersi earum partium quæ similares appellantur, qui sanè & simplices omnino esse videntur. Compositorum ″vero in nobis instrumentorũ ægritudines, vtriq; suppositioni cõmunes existunt. Has igitur breui sermone exequemur. Sed hoc ipsum prę omnibus, queadmodum cõmunes sunt, ostẽdamus. Cum oporteat, membrum quodlibet ad sensum compositũ (quod & dissimilare appellant) si rectè opus suum perficere debeat, non ex qualibuscũq; simplicibus

† Ex cod. græ. ĩpressis vertendum, vtpote cũ magnũ sit interuallũ ab immoderatione morbida ad moderationẽ exquisite salubrem. Aliqui tñ antiqui codices habent, vtpote cũ magnum sit interuallũ ab immoderatiõe salubri ad moderationẽ exquisite salubrem. quæ vř eẽ melior lectio.

A.li.1.f.1.d.1 c.5.g

A simplicibus particulis, neq; ex numero, aut magnitudine qualibet non satis opportuna, neque ex quouis mō compositionis, constare, in quatuor his generibus quæuis instrōrum ægritudo consistet. Proprias autem vnumquodq; genus suscipit dr̄ias (id quod primo diximus loco) cum forma membro conueniens fuerit vitiata, qm̄ scilicet vel figuram incōmodam, vel concauitatem, vel meatum acceperit, aut vnum aliquid horum amiserit quod adesse oportuerat. Ex hoc genere etiā sunt læuitas & asperitas nō commodè permutatę. Secundi generis, quod ad numerum spectat, in primis ac simplicibus partibus duplex est morborum dr̄ia, aut quia deficiat aliquid quod haberi erat opportunum, aut superabūdet quod minime sit necessarium. Tertij quoq; generis, quod consistit in magnitudine, duplex est morborum dr̄ia, si quid aut nimium adoleuerit quod minus esse decuerat, aut nimis sit extenuatum quod maius esse expediebat: ex quo fit vt totū instrumentum non rectè suum impleat officium. In reliquo autem genere morborum secundum compositionem, aut positu variato naturali, aut mutata partium communicatione, differentiæ cōstituentur. Quemadmodum verò prima queq; instrumēta, aut integram ex simplicibus corporibus cōpositionem, aut vitiosam sortiuntur, atq; ex eadem causa vel sana sunt, vel morbida: ita rursus ex his ipsis instrumētis primis, coagmentantur secunda. Musculus enim & vena & arteria inter pri B ma instrumenta connumerantur: digitus verò inter secunda: atq; hoc magis, pes, & pede magis crus. Vniuersaliter.n. quæcunq; ex similaribus partibus coalescentibus vnius operationis gratia sunt constituta, inter prima instrumenta censentur: quæcunq; verò rursus ex his componuntur, etsi vni totius instrumenti actui quàm maxime obseruiunt, inter secunda connumerantur. Eædē verò & horum instrumentorum erunt ægritudines, quę dicuntur esse primorum. Sed instrorum differentias alibi executi sumus, quæ potissimum prima appellantur, & quæ secundo post hæc, & quæ tertio & quarto ordine collocentur: quippe sunt aliqua quæ ambiguas vtrinq; habent notas, vt videantur, tum ad primum, tum ad secūdum ordinem pertinere. Hoc verò in loco nō adeo ad exactū est consideratio redigenda. Id vnum tm̄ animaduertere oportet, simplex'ne ad sensum, an composita sit animalis particula: simplicis enim, primæ (de quibus diximus) ægritudines naturalium elementorum dr̄ia determinantur: ad compositam autē secundæ pertinent, quæ vtriq; suppositioni cōes existunt. Nullum verò ægritudinis genus, neq; in simplicibus, neq; incompositis corporibus insuper reperitur, quod vtrisq; sit proprium: siquidem via diuisionis id impossibile ostenditur. Vnum tn̄ commune est omnium & simplicium & compositorum corporum, siue prima sint instrumenta, siue secunda, siue tertia, quod nunc explicabimus. Ad huius verò in- C uentionem, viam nobis præstat, quædam in omnibus dictis particulis natura cōis. Si quid enim commune omnibus insit, quatenus secundum naturam se habere dicūtur, quod vel vsum aliquē, vel actum animalibus largiatur, omnino eo corrupto cōis quidā assidet morbus. Sed quid'nam hoc est quod oībus commune existat? Suarum vnicuiq; vnitas partium: quæ, cum affuerit, causa erit vt pars quælibet vna esse dicatur, vnumq; actum vel vsum perficiat: quòd si qua solutio cōtingat, partis illius erit ægritudo. Quam verò appellationem in singulis partibus ægritudo sortiatur, paulò inferius dicemus, qn̄ dictorum generum dr̄ias, in species secabimus particulares.

*In ātiquis cod. græcis additur ετι. i. insuper.

A.l.1.f.1.d c.1.b

De Morbis Partium Similarium. C*AP*. 5.

ID igitur iam exequamur, rursus à prima suppositione exordientes. Duę, iuxta hanc, in similaribus partibus erant ægritudines, quæ meatuum immoderatione constabāt, vel eorum scilicet ampliatione vel angustatione. Vtriusq; verò earum est differentia duplex, Angustationis quidē, corporis vndiq; in se ipsum compressio, atq; ipsorum obstructio meatuū: Ampliationis autem, eiusdem corporis ad omnem partem extensio, ac meatuum quædam veluti expansio, contingens ex concursu elementorum, quæ proprie corpora appellari asseuerāt, cum prima ac simplicia sint. Siquidem quæ ex ipsis fiunt compositiones, vocant syncrimata, id est concretiones. Iuxta verò D suppositionem secundam duæ sunt ægritudinum differentiæ, cum videlicet partes similares non nunq̄ solis qualitatibus alterantur, non nunq̄ verò ad easdem partes aliqua confluente substantia in qua eædem sunt qualitates. Et secundum quidem modum, ex quo tumor aliquis corporibus aduenit, nemo ferè medicus ignorat. Nam & erysipelata, & inflāmationes quas græci phlegmonas vocant, & tumorum genera, quæ ab eisdem œdemata, phymata, & phygethla appellantur, & strumæ, elephantiases, scabies, lepræ, vitiligines, tumores duri, in hoc genere comprehenduntur.
A.l.1.f.1.d.3.c.1.fo.5.c Qui omnes morbi adeo sunt euidentes, vt neminem possint latere. At quos" sola intemperies primarum committit qualitatum, ij non omnibus ita patent, nisi cum plurimum à naturali habitu pars recesserit: tunc enim facilè affectus ipse ab omnibus deprehenditur, veluti qui superante caliditate ac totum obsidente animalis corpus, febris nuncupatur. Eadem verò caliditas quandoq; in singulis animalis partibus sensui subijcitur, veluti in cruribus cum quis nimium ea ambulando fatigauerit, aut in manibus cum remigando, aut agrū fodiendo, siue aliquid tale faciēdo ad lassitudinem vsq; peruenerit: tunc enim & ijs ipsis qui labore oppressi sunt, & alijs tangentibus, feruidiores sentiuntur. Quòd si ex alicuius humoris profluuio magnus quidam tumor parti adiectus sit, erit ex secunda morborū differentia. Ex prima autem erunt, & illa quæ nuper connumerauimus, & si qua præterea dispositio aut ex Solis adustione, aut ignis calefactione, quemad-

A.l.1.f.1.d c.1.B

modum eæ,quæ squameæ appellantur,in certa animalis parte,aut toto corpore contrahatur. Cũ E vero morbus frigidus est,calido quidem contrarius,in extremis quãq; partibus vsqueadeo patens dispositio contingit, vt ipsæ emortuæ decidant: Nec minus vniuersum aliqñ patitur corpus, sicuti iter agentibus in valido frigore accidit: nam pleriq; ex his in ipsa via commoriuntur: pleriq; vero anteq̃ domum perueniãt, ad hospitium algidi ac semianimes deferuntur. In morbo autem attonito, & comitiali (alterum apoplexiã, alterum epilepsiam græci appellant) & tremore, & distentione neruorum (quam græci spasmum vocant) talis sæpe accidit passio. Nam & ij quos in itinere vsq; ad mortem frigus oppressit, talibus rigoribus corripiuntur, quales græci emprosthotonos, opisthotonos, ac tetanos appellant: {qm̃ modo in anteriorem, modo in posteriorẽ, modo in nullam flectitur partem, sed rectum atq; immobile corpus intenditur:} Nõ nulli autem his passionibus quas congelationes nominant, affliguntur: Alij simile quid ijs qui morbo attonito laborãt, patiuntur. In his vero passionibus omnibus in quibus superuenit aliquod accidens, ipsum multorum distrahit intelligentiam, vt accidens ipsum putent ægritudinem, atq; ægritudinem accidentis causam. Nam qui operationum læsiones putant, ægritudines, hi non absq; ratione, neruorum distensiones, insensibilitates, torpores, & reliqua huiusmodi, ægritudines vocant. Nos vero ab initio de nominibus edocuimus, ne quempiam forte lateret in hisce omnibus, nõ de rebus, F sed de vocabulis tantummodo disceptari. Illos potius quispiam iure meritoq; taxabit, qui suam non seruant hypothesin. Sed licet aberrent, plus se tñ cæteris sapere existimant: audire enim licet eos, cum interdum distinguere conatur, dicentes: Si neruorum distẽsio sequatur inflãmationem, ipsam esse aduentitium quoddam, atque accidens inflammationis: si vero solam intemperiem, ægritudinem. Hæc de febre ipsa arbitrantur, nimirum, si post sensibilem alicuius membri aduenerit affectum, accidens esse: alioquin ægritudinem ac passionem esse censendã. Qui quidem ob id sunt accusandi, ꝙ non expectãtes donec ab alijs confutentᷣ, ipsi se ipsos reuinciũt. Qui vero supponunt operationum læsiones appellari morbos, neq; a primo discedunt instituto, vel etiã aliud quoddam simile parum aduertunt, in nominibus tantummodo decipi, res vero ipsas recte assequi, sunt existimandi. Sed de omnibus ad medicinam pertinentibus nominibus, est a nobis alibi plenius explicatum: & si quis recte his vti cupiat, librum illum curiosius inspiciat. Qm̃ vero hic locus rerum cognitionem præcipue desiderat, ea quæ deinceps sequuntur (seruata quam diximus nominum ac vocabulorum propriẽtate) aggrediamur. Diximus de calidis & frigidis affectibus, qui omnis substantiæ effluentia vacant. Eadem ratione & humidæ & siccæ consistent ægritudines, tota alterascente corporum natura, nullam extrinsecus materiam in sese recipientium. Exiguæ itaq; permutationes, non facile deprehendi possunt. Magnæ vero manifestissime patent, in G membris præsertim, quæ emoriuntur: nam quædam veluti salita ac valde exiccata apparent, id vero non ita crebro euenire solet: quædam adeo muccosa & relaxata visu ac tactu sentiuntur, vt si aliquam ex ipsis partem manibus tractandam accipias, protinus effluat, atq; instar aquæ excidat digitis: Hoc idem in putridis ossibus vsu cõtingit: alia.n.non longe ab arena distare videntur, similia his lignis quę sunt vetustate corrupta: alia veluti mucida sunt: Quæ omnia humiditatis vel siccitatis immoderata intemperies ad mortem perduxit. Omnes vero alij exigui membrorum a naturali temperamento recessus a multis ignorantur, & ab eisdem imbecillitates appellãtur. Nã si inflammatio, aut vlcus, aut aliquid huiuscemodi ventriculum infestet, nullam præterea causam cur cibus non concoquatur exquirunt: si vero nihil horum sit, aiunt esse ventriculi imbecillitatem, tanq̃ aliquid dixerint pręter id quod sit euidentissimum, malam videlicet ciborum coctionem: quid enim eos aliud dicere arbitrandum, nisi ventriculi in suo opere perficendo debilitatem? Hoc autem non est quod quærebatur, sed quæ causa sit eiusdem debilitatis: cur enim ventriculus suum officium debiliter impleat, cum neq; vlcere, neq; inflammatione, neq; tumore indurato, neq; simili aliquo morbo afficiatur? neq; enim illi sine vlla omnino causa, concoquendi cibum facultas eripitur. Quare relinquitur, vt aut immodicos meatus, aut qualitatum intemperiẽ H causari sit necessarium. Ex quo etiam illud facile intelligitur, nulli earum ægritudinum quæ partibus similaribus accidunt, posse vnq̃ rectam curationem adhiberi, nisi primorum elementorum animaduersio fuerit adiuncta. Sed aduersus hos alibi, quemadmodum expedire videbatur, disseruimus. At quod præsentis interest loci, agnoscere oportet ventriculi imbecillitatẽ, aut venę, aut arteriæ, aut musculi, aut aliorum (vt simpliciter dicam) instrumentorum, tum animalium, tum vitalium, vel ob meatus immodicos, vel ob qualitatum intemperiem, necessario prouenire. Quo pacto vero tales eorum affectus sint agnoscendi, non est præsentis negocij: non enim indicia explicare, sed ipsas primas enumerare ægritudines in præsenti statuimus. Ego vero iam videor eas omnes commemorasse, quæ partibus similaribus tribuuntur.

Margin notes: A.l.4.f. 1. c. fo.42.b — * συνθήκη.

De Morbis Partium Instrumentalium. CAP. 6.

PRoximum est vt eas iam exequamur, quæ instrumentalium sunt propriæ. In his igitur aliquã omnino esse partem, operationis causam, reliquas vero ad vsum aliquem huic parti subministrãdum a natura creatas, alibi ostendimus. Totius autem instrumenti operatio, tũ maxime atq; præcipue detrimentum patietur, cum pars illa ægrotauerit quę operationis est causa. Sed &

A aliarum immodici affectus impedient operationem. Quęcunq; igitur non per se ipsas impediūt, sed ea ratione, ꝙ primo operationis instrumento officiunt, causæ morborum sunt, non ipsæ morbi. Sed si in aliquo non lædentes primum operationis instrumentum, ipsam operationem impediant, iam tum huiuscemodi affectus, ęgritudines sunt appellandę. Fiunt autem (vt diximus) vel naturali formatione permutata, vel non seruato numero partium opportuno, aut vnicuiq; parti conuenienti magnitudine, vel ꝙ non, vt naturalis positus expetebat, ipsæ cohæreant. Cum enim (vt iam demonstrauimus) illa animantium natura opifex, nullam partem corporis temere affinxerit atq; formauerit, sed ob eum finem omnes, vt vel melius, vel tutius, totū instrumentum, proprium exequatur officium, necessarium omnino earum oblæsiones, quæ vel penitus operationē prohibent, vel saltem impediunt, ęgritudines putari: quę vero ad offensionem tendunt primi instrumenti operationi accommodati, ægritudinis causas (vt nuper dicebamus) appellari.

A.l.1.f.2.d.1.c.3.g

A.l.4.f.1.4. fo.41.b

De Morbis qui contingunt in Genere Conformationis. CAP. 7.

A.Ibidem.

OB hoc igitur, qui & introrsum aut extrorsum sunt cruribus, aut pedum plantis læuigatis, deterius ingrediuntur, qm̄ in his vitiata est figura naturalis. Sicq; qui ex perfractis ossibus B male conformati fuerunt, actionē membri probam non habēt. Neq; ij etiam rectè agere possunt, quibus ob morbi, qui arthritis appellatur, magnitudinem articuli suis sedibus exciderūt: aut perfractis supercilijs quæ iuxta dearticulationes sunt, facilè articuli ad superiorem partem exiliunt ac dilabuntur: aut supra excrescente callo, tota dearticulatio, ob loci angustiam, ad motum inhabilis redditur. Et hęc quidem figurarum vitia aduentitia existūt. Natiua verò cum protinus in vtero matris formatio deprauatur, quod in quacunq; corporis parte contigerit, ex ea infirmum atque imbecillum animal redditur. Oportet enim cordis, pulmonis, ventriculi, cerebri, linguæ, splenis, & renum, & aliorum omnium figuram conseruari: nam, si aliqua noxa interuenerit, totum necessario instrumentum in suis deficiet operibus. Iam verò cauitatum omnium, quæ partibus debentur, tum magnitudo tum multitudo nisi seruetur, necessario earum occasione læderetur actio. Multæ verò huiusmodi ægritudines, non nullę coalitu quodam, nō nullæ verò lentorum ac crassorum humorum obstructu cōsistunt, aliæ verò ipsis corporibus nimium exiccatis, aut ab aliquo ex circunstantibus ingruenti ac comprimenti, angustioribus effectis adueniunt. Ipsorum quoq; corporum, quæ tales meatus sortita sunt, substantia est aliquando indurata vel inflammata, vel syderata, vel suppurata, aut inflata, aut quocunq; modo aliam adiunctam atq; aduentitiam adepta C magnitudinem: ac deinceps ad interiores cauernas tumorem refundens, causa est vt obstruantur meatus: Qui quidem ab ijs plurimum differunt, quos prioris sectę auctores supposuerunt ex primorum atq; impatibilium: corporum fieri conuentu. Nam intestinorum, venarum, arteriarum, atq; omnium huiuscemodi instrumentorū meatus, hos inquā meatus magnos ac manifestos omnes perspicuo videmus. Quod si ex ipsis aliquis ob nimiam paruitatem sensum effugiat, non tamen propterea ex eodem genere cū illis existit, quos prior secta supposuit. In omnibus verò huiuscemodi affectibus in quibus corpora in tumorem attolluntur, atq; ex eo meatus intercludi aut angustiores effici contingit, non nunquā vna tm̄ prouenit ægritudo (obstructio scilicet) quæ lædit operationem: non nunꝗ͂ præter hanc altera, corporis scilicet dispositio, quæ obstructionis est causa. Nam si id, cui tumor accidit, corpus, nullam propriam habeat actionem, vna tātum erit ægritudo obstructio: eius verò causa, non tamen adhuc ęgritudo, erit corporis tumorem gerentis affectus. Si enim ita contigerit, vt patiente tunica venæ, quæ exempli gratia est in concauis hepatis partibus, is meatus, per quem ad ea quæ in gibbis receptacula mittitur sanguis, reddatur angustior, duæ hac ratione erunt ægritudines, altera ipsius venæ affectus, altera meatus obstructio. Impedit autem venæ quidem affectus, sanguinis optimi generationem, obstructio verò distribu D tionem: vtraq; verò operatio animali est necessaria. Nam pro confesso habetur, ꝙ quæcunq; dispositiones primo lædunt operationes, ægritudines nuncupantur. Si verò nihil ipsa patiente vena, lenti tantummodo ac crassi humores impacti meatibus distributionem impedierint, vna tantum erit visceris ægritudo, puta obstructio. Idem euenit intestino, si sola adsit obstructio, vna tantum erit ægritudo: eodem verò inflammationem patiente, & propterea interioris spatij obserante spatium, ita vt excrementorum descensus prohibeatur, duæ erunt ægritudines. Sæpius enim ex morbo alter contrahitur morbus, vt in ijs quos nuper diximus facile cōstat: nec minus vbi inflammationi, erysipelati, herpeti, carbunculo, vel tali cuipiam ęgritudini, febris adiungitur. Non nunꝗ͂ vero effectus ipse, est operationis oblæsio, quā decet passionem & accidens appellare: eiusdem autem causam, ipsam ægritudinem: Veluti obstructio causa est ne alimentum digeratur: refrigeratio verò, vt quis sensum habeat difficilem in causa est: atque ita ægritudo accidenti originem præstat. Cum vero ipsa dispositio operationem primo impedierit, eiusdem autem dispositionis causa nullā attulerit primo offensionem, dispositionem quidem ægritudinem: quod aūt ipsam facit, cām ęgritudinis dicere oportet: Veluti in lentis humoribus atq; obstructione cōtingit: ipsa siquidem obstructio est ægritudo, humores vero ægritudinis causa. Quæcunq; igitur ægritudines concauitatibus adueniunt cū præter modum obstruuntur vel laxātur, oēs ad formationis

A.l.1.f.2.d.1.c.3.g

genus referuntur: in his siquidem omnibus formatio naturalis quodammodo vitiat. At nec lę- E uitatem nec asperitatem frustra partium opifex natura molitur. Quare & in hoc genere per oēs animalis partes morbi contrahuntur, cum id quod natura læue esse oportuerat, asperū fit: aut ē di uerso, quod asperum, læue. Euidentissima autem in hoc genere medicis sunt, quæ aut læuigatis, aut exasperatis ossibus accidunt: quemadmodum etiam & faucium asperitates, quæ tusses committunt, manifestissime patent. Illud quoq; hoc in loco agnoscere oportet, q̄ sæpius figura particulę oblæsa aliquem simul meatum offendit: Veluti in naso aliquādo vsu euenit, q̄ ex ictu violento resimatus, adeo internum compressit meatum, vt vel nullo modo, vel ægre per ipsum respiraret. Constat igitur q̄ in huiusmodi affectibus angustia meatus est ægritudo, nam primum ipsa spirandi officium impedit: causa verò præcedens, simitas nasi, quæ naturalem eiusdem figuram deprauarit. In genere igitur formationis, cum tātum à naturę modo discessum fuerit vt operatio læ datur, quæ nuper dicta sunt ægritudinum discrimina fient.

De Morbis qui ad Numerum Partium referuntur. CAP. 8.

IN "numero vero partium simplicium ex quibus vnumquodq; constat instrumentū, duę erunt ægritudinum differentiæ, cū scilicet pars aliqua deficit, aut superabundat. In vtraq; verò ipsarū aliæ differentiæ: nam ex ijs quæ superfluunt, Nō nulla sunt ex genere ſm naturam, vt sicui sextus adnascatur digitus, aut in oculo vnguis, Græci pterygion nominant, aut in naribus germen aliquod carnis, aut alio quopiam meatu aliud id genus constiterit. Ex his verò quædam erunt ęgritudines ipsæ, veluti vnguis: nam si multum augmentum susceperit, intuitum impedit, cum pupillam obtenebret. Ægritudinum autem causæ, sunt germina, quæ meatus interserant: in primis enim obstructio est ægritudo, quoniā & ipsa prima officit operationi. Non nulla verò sunt quæ toto genere sunt præter naturam, veluti lumbrici, & vermes quidam minuti quos græci ascaridas vocant, & in vesica lapis, & in oculo grando, & suffusio, & hypopia, & pus, & verrucarum genera quas gręci acrochordonas appellant, & faui, & atheromata, & steatomata, & vitiligines, lepræ, & leucę, & pori, & quæcunq; in abscessibus reperiuntur. Quòd vero & ex his ipsis quęcūq; operationem primo impediunt, ægritudines à nobis dicantur, sicuti suffusio, quæ verò non sunt eiusmodi, ægritudinum causæ, oībus constare arbitramur. Deficientium aūt partium, non nullæ quidem funditus abolitæ sunt, non nullæ verò ex dimidio præcisæ ac mutilatæ. Neq; aūt obscurū est multa talia animantibus in ipso protinus vtero solere contingere. Iam verò in lucē æditis atq; perfectis, ossa quidem sæpius tota eximuntur è digitis, & artubus, & capite, & costis. Non nunq̄ verò & digitus aufertur, & pes, & extrema manus, & tibia, & cubitus. Extrahuntur etiam venæ varicosæ, & glādulæ induratæ, & dentes exesi. Aufertur pariter & gurgulio, & omentū, & præputium, & aliqua verendorū particula, non nunq̄ verò & penis integer, quemadmodum & testes. Nuper vero quidam in magna neruorum distentione quæ totum corpus oppresserat, linguę partem anteriorem mordicus abscidit: qui demum ex spasmo sanitati restitutus, minus facile sermonem potuit explicare. Huius generis sunt ea omnia quæ mutilationes appellantur, labiorum, narium, aurium: & quęcunq; partes carnulētæ vel vi auulsæ, aut putrefactæ, ex toto resectę sunt. Nā in his calamitatibus omnibus numerus partium naturalis nō impletur, siue vna, siue duæ, siue plures partes defecerint, siue integram passę abolitionem, siue partim sublatæ fuerint. Quęcunq; "sane ex his operationem impediunt † simili rōne, inter ægritudines locabuntur: quæcunq; vero aliquā aliam partem operationis effectricem refrigerāt, aut parce alimentum distribuūnt, sunt ægritudinum causæ. Quædam vero vtranq; rationem complectūtur, & ægritudinis, & causæ: veluti vua cum radicitus tollitur, & voci detrimentum affert, & pectus ac pulmonē refrigerat. Nā cum didiceris in ijs, quæ de functionibus atq; vsu membrorum ratiocinationes habentur, q̄ ex omnibus animalis partibus non nullæ quidem operationem toti animali vtilem conferunt: non nullæ autem nihil ipsæ agunt, sed vsum aliquem agentibus afferunt: liquet earum læsiones, quæ actiones immediate offendunt, ægritudines esse appellandas: earum vero, quæ ad vsum aliquem tendunt, ægritudinum causas. Quare, si quæ animalis particulæ duplicem actionem aut duplicem vsum habuerint, in vna sæpe offensione duplicem subibunt vel causæ vel ægritudinis rationem. Quòd si qua pars sit, quæ simul & vsum & operationis præstet officium, veluti quibusdam esse videtur & ipse gurgulio, huius partis amissio altera quidem ratione erit ęgritudo, altera vero ægritudinis causa. Neque ambigitur quòd eius quæ superest partis, erit ægritudo, non eius quæ amplius non sit. Nam si latius oris spatium in illa parte patiatur, vbi nunc est ęgritudo, eiusdem spatij vuam (quæ & gurgulio appellatur) dixeris esse particulam: quòd si hæc abolita fuerit, deficit aliquid spatio, atque ita totum hoc fit ęgritudo, constante eo quod ab initio pro confesso habebatur, quòd omnis operatio ab aliqua ęgritudine lęditur. Vel igitur vocem ipsam, vel inspirationem atque expirationem, actiones non esse animalis ostendere oportet: aut si hoc ita se habet, pro manifesto relinquitur, quòd vuę abolitio palato ęgritudinem affert. Simili ratione & dentis amissio erit oris ęgritudo. Et, si quidem vnus fuerit ex ijs, qui manducationi obseruiunt, ea pars qua manducatur offenditur: si vero ex ijs qui incisorij appellantur, comestio, atque vnà sermonis explicatio lędetur. Eodem modo si linguę dimidia pars abscindatur, parti quę superfuerit,

Margin notes: A. ibidem. — F — G — A. l. 1. f. 1. d. 1. c. 1. fo. 28. d — H

† *Nicolaus Calaber, qui hos libros ad uerbū transtulit, ita uertit. secundum sui ipsorum rōnem. uidetur.n. legisse nō* κατὰ τὸν ἑαυτὸν λόγον, *ut ī impressis, sed* κατὰ τὸν ἑαυτῶν λόγον.

A rit, ea mutilatio erit ægritudo. Idem in obſcœnis, in omēto, atq; omnibus partibus ita affectis eueniet. Et, ſi cui hoc ipſum non ægritudinem ſed paſſionem aut affectum appellare libuerit, non de re, ſed de nomine ſolo contendet. Liquet aũt ꝙ in lingua, omēto, obſcœnis, atque omnibus hmõi partibus hoc pacto mutilatis, erit aliqua magnitudinis diminutio, ipſum vero animal nõ adeo neceſſario diminuetur vt mutilatum eſſe dicatur, ſed aliquis numerus partium erit ablatus. Siquidē & arteriæ, & venæ, & nerui, & cutis non nunquam, & adeps, & membrana, & caro in talibus affectibus auferuntur: In vua aũt, & varicoſis vaſis exectis, ipſis ēt inſtrumentis aliquem partium numerum auferri continget. Atque hæc omnia ad id attinent genus, in quo mēbra numero euariāt. Quibuſcunque vero inſtrumentis ſi auferantur quædam, non tñ integræ partes eximunt, hæc ad vtrunque quodam modo genus referuntur. Nam & particularum ſimpliciũ numerus, & magnitudo inſtrumenti compoſiti, deficit animali: ſiquidem totum mutilatum eſt. Neque alicui obſcurũ eſt, vtranque paſſionem tum eam quæ ad numerum, tum eam quæ ad magnitudinem pertinet, in ſuperiore genere prædicamenti, in quanto videlicet, poſſe locari. Siquidem quãti aliud continuũ, aliud diſcretum, quod & quantum priuatim, ſicuti & continuum, πηλίκον apud Græcos appellat. Sed in hoc loco manifeſtioris doctrinæ gratia libuit hoc pacto diſtinguere, vt alteram quanti diffe

B rentiam ſub numero, alteram ſub magnitudine comprehendamus.

De Morbis in genere Magnitudinis. CAP. 9

IAm vero qm̃ huius generis ægritudines explanauimus, nunc de ijs quæ ad magnitudinē pertinent, quocunque noīe cenſeantur, diſſeramus. Differũt aũt ab eo quod ſupra diximus genere.

A.ibidem. Nam, "ſi naturali membrorum figura conſtante, magnitudo deprauet, cum ob hoc ipſum læditur operatio, parti ægritudo contingit: Veluti ſi in prima formatione animalis, tantam habuerit lingua magnitudinem, vt ad nullam oris partem deflecti poſſit: aut paruitatem tantam, vt oēs illius partes nequeat attingere. In perfectis vero, ſupra naturalem magnitudinem membra non admodũ frequenter excreſcunt, frequentius vero minuunt: atq; hanc ægritudinem non nulli atrophiã i. alimenti defectum, non nulli phthiſim. i. tabem nuncupant membri. Augmenta vero particularũ in vlceribus fiunt in quibus caro redundat, & in eo morbo qui à Græcis priapiſmus appellat.

A.ibidem. "Nicomacho aũt Smyrnæo ad tantam molē corpus increuit, vt loco moueri non poſſet, ſed hunc aiunt ab Æſculapio curatũ. Nos aũt vidimus cuiuſdã linguã ſupra modũ abſq; vllo doloris ſenſu excreuiſſe: vt neque mollis tumor, quod Græci œdema appellant, neque durus, quē ijdē ſcirrhon appellant, neq; inflãmatio eſſe videret: neque. n. prementi manui cedebat, neque oī ſenſu carebat,

C neque dolore infeſtabat: ſed hoc ipſum, incremētũ dũtaxat erat, nihil ipſa ſubſtãtia particulæ vitiata. Sic & teſticuli & vbera, alijs vterque, alijs alter tãtũmõ ſupra modũ icreuit. Et q̃ ſtruma vocat, eſt ex hoc genere, q̃ vbi nimiũ exceſſerit, magnã operationibus affert incõmoditatē. Et ex eodē ēt ſunt genere, angulorũ in oculis immoderationes, ex quibus, immoderatũ quidē augmentũ, encanthida, diminutionē aũt, rhœada græci appellant. Tales ſunt in hoc genere ægritudinũ differētiæ.

De Morbis qui ad Compoſitionem Partium pertinent. CAP. 10.

A.ibidem.29.a EVariante "vero ea quæ ſecundum naturã cõpoſitura, fiunt ægritudines: In poſitu quidē, ſicuti cũ articuli ſuis ſedibus excidunt, aut loco tantũ mouent: aut cũ omentũ, vel inteſtina ad inferiores teſticulorum tunicas deuoluunt: alterũ morbũ Græci epiplocelen, alterum enterocelen appellant. In non naturali vero partium vicinis partibus copulatione, ſi ligamentũ aliquod aut relaxatum aut intenſum fuerit, aut diſruptũ, in ea parte dearticulationis motus offendit. In hoc genere ſunt linguæ nexus immodici, & pudendorum: quoniã & linguę ad ſermonē explicandũ & mãducandũ non parum efficiunt: & pudēda, quo minus procul & directo tramite in mulieris vterũ ſemen emittat, ob meatus inuerſionē, non minus impediunt. Ad hanc ēt attinent ægritudinis differentiam, ſi labia vlcerata, ſi palpebræ, vel ſedes, vel digiti, vel ſi quæ tales particulæ præter naturã

D coaluerint. Tales ſunt morborum ſpecies quæ in compoſitione exiſtunt.

De Morbis qui proueniunt ex Solutione Vnitatis. CAP. 11.

A.l.1.f.2.d.1.c.4.29.b RElíquum "eſt quintum genus ægritudinis, continuitatis ſolutio, ſiue hæc alicui ex particulis ſimplicibus quæ ſimilares appellant, ſiue compoſitæ adueniat. Quare inter cões vtrarunque partium morbos, eam paulo ante cõmemorauimus. Cum enim diuellit ligamentum, vel arteria, communis eſt & totius inſtrumenti & diuulſæ particulæ ægritudo: nam vtriuſque ſoluta eſt continuitas, totius quidem inſtrumenti, cum partes non amplius cohærent, neque vniunt: ipſius vero particulæ diuulſæ, quoniam non amplius eſt vna, ſed in duas diuiſa eſt partes. Quod ſi non ex toto diuulſa fuerit, ſed parte aliqua tantum, non erit iam totius inſtrumenti ægritudo, niſi ex accidenti, quoniam videlicet aliqua ipſius particula patiat: ſed ipſius tantum patientis particulæ propria ac peculiaris erit ægritudo. Vocat aũt continuitatis ſolutio, in oſſe quidem fractio: in oī genere carnoſo, communiter vlcus. Ruptio autem & conuulſio ex eodem genere ſunt. Fit aũt alterum quidem in carnoſis, alterum in neruoſis partibus, conuulſis quæ in ipſis ſunt fibris, cum ex ictu aliquo violentiam patiuntur, aut ſubito & affatim intēduntur. Quę vero apoſpaſmata. i. auulſiones appellantur, inſtrumentariarum tãtummodo partium propriæ ſunt paſſiones. Hæ quidem ſunt vniuerſæ ſimplicium morborum differentiæ. 4 meth. med. c.

De

De Compositis Morbis Partium Simplicium. CAP. 12. E

NVnc vero supest vt cōposita exequamur, initio iterū a similaribus sumpto. Erit igit iuxta priorē suppositionē, ex dilatatione & angustia meatuū, ægritudo cōposita, nō particulatim singulis hæc vtraq; patiētibus meatibus, sed vicissim his quidē latioribus, illis vero angustioribus redditis, vt nō magis laxitatē q̃ angustiā eorūdē i tota similari parte accuses: nec vlla sensibilis particula eius possit ostendi, cui alterum tantummodo adsit, sed quæcunq; sumpta fuerit, vtriq; passioni reperiet obnoxia. In secunda aūt suppositione, in vnaquaq; similari particula, qualitatibus solis naturæ modū egressis, sunt cōpositæ ægritudines numero quatuor, Calida simul & humida, calida & sicca, frigida & sicca, frigida & humida. Profluēte vero ad ipsas aliqua substātia, erūt pariter aliæ cōpositæ ægritudines quatuor, quæ ex earundē qualitatū coniunctione proueniūt. Qm̄ vero continuitatis solutio, non in compositis tm̄ instrumentis, sed in simplicibus quoque particulis fit, implicabitur & hæc nuper dictis iuxta vtranque suppositionem, compositis ægritudinibus & simplicibus ijs, de quibus statim ab initio sermonem habuimus. Nam fieri potest vt idem membrum & vlcus patiatur simul & siccitatem habeat, aut humiditatem, vel frigiditatem, vel caliditatē præter naturam, aut vna cum vlcere caliditatem simul atq; humiditatem. Exulcerata igitur atque vna inflammata membra, tripliciter naturæ modum egrediūtur, cum ob vlcus quidem vnitatem suarū partium amittāt, ob inflāmationem vero calidiora atq; humidiora reddātur plus q̃ naturalis exigit habitus. Nāq; qui in ipsis est tumor, si ad tātā magnitudinem attollitur, vt ob hoc ipsum operationem impediat, tunc iā morbus est existimādus: si aūt membrum ex hoc nullā patiatur in operatione iacturā, accidens tātummodo & passio ipse censebitur, veluti & dolor. Omnia igitur quæ simul inflāmata atq; vlcerata sunt corpora, tres quidē necessario, nō nunquā vero & quatuor ægritudines patiuntur. Hoc vero in loco inflāmationē appellamus, non vt antiqui consueuerunt, quēdā veluti feruorem in corporis partibus accensum, sed rubescentem ac renitentem dolorificumq; tumorem. Ita & erysipelata non nunquā vlcera comitātur. Nā carbunculi eā naturā habent, vt aliter consistere nequeāt. Mediā vero sortiuntur naturā herpetes & cācri, qui maiori quidem ex parte cum vlceribus eueniunt, non nunquā vero seorsum. Omnes igitur huiusmodi ægritudines, ēt si vlcere vacent, compositę sunt: Vna quidem rōne qm̄ omnes a superfluo humore seu calido, seu frigido procreātur, a flaua quidem bile, erysipelas: ab atra vero, cācer: a sanguine aūt, inflāmatio: a pituita tumor quidā laxus, œdema Græce dictus: Alia vero, qm̄ nunc dicti oēs humores, etsi formā rei humescentis præ se ferāt, vim tñ habent, atra quidem bilis, frigidā & siccā: flaua vero, calidā & siccā: pituita, frigidā & humidā: calidus autem & humidus est sanguis: Tertia vero ratiōe, qm̄ G simul commiscentur omnes, & raro admodum ex ipsis vllus purus sincerus'ue consistit. Nam magna ex parte inflāmationes, aliquid ex erysipelatis, vel laxi vel duri tumoris, natura complectunt: aut erysipelatibus aliquid quod inflammationis, vel laxi aut duri tumoris, speciem referat admiscetur. Ita similiter in reliquis omnibus perpende. Multiformiter ergo omnes huiuscemodi ægritudines compositæ fiunt, de quibus eo in libro in quo de causis morborū agemus, plenius differemus: atq; ēt vberius, in eo qui de morborum accidentibus inscribitur: ac præterea in ijs, in quibus curādi ratio tractatur, ad quam omnia quæ hîc scribimus diriguntur.

A.l.1.f.2.d.5.c 5.29.c

De Compositis Morbis Instrumentorum. CAP. 13.

NVnc vero, qm̄ quō simplices se inuicem complectātur explanauimus, iam ad instrumentorum ægritudines veniamus, ac quo pacto & hæ compositę fiāt, aperiamus. Primū vero illud meminisse oportet, q̄ aliæ quidem primorum corporum, videlicet similarium, sunt ægritudines: aliæ aūt instrumentariorum & compositorū. Inflāmatio.n. primorū est corporū, exarticulatio vero instrumentariorū. Qñ igitur aliquod membrum luxatur simulq; inflāmatur, totius quidē instrumenti primo ægritudo est exarticulatio: inflāmatio aūt non primo neq; proprie, sed ex accidēti tm̄. Om̄.n. inflāmatio singularum eius partiū ægritudo est, fit vt ex accidenti totius ēt instrumēti H sit ægritudo. Et lippitudo quidem est inflāmatio membranæ quæ adnata est corneæ, ex accidenti vero est totius oculi ægritudo. Contingit vero nō nunquā vt tunica cornea appellata, profundū hēat vlcus, qua deinceps excsa tota, aliquid ex ea tunica procidat, quæ secundo post corneā ordine sita est, vuea appellata: & ipsa pupilla vnā diuulsionē patiat. Atq; ex his tribus omnibus, quælibet passio oculi existimatur, quis vlcus & erosio ad solā corneā pertineāt, procidentia ad vueā, & diuulsio ad pupillā. Sed, vt diximus, similarium partium ægritudines, ex accidenti toti instrumēto attribuuntur. Igitur cum vna quæpiā ex ipsis morbo aliquo composito laborauerit, & hîc ex accidēti totius instrumenti erit ægritudo composita: cum vero plures quidem sint affectæ, sed vnaquæq; vno morbo laborauerit, sic totius erit instrumenti ægritudo composita. Nā, vt in oculi exēplo persistamus, fit ita vt eundem oculum (neq;.n. impossibilis est suppositio) vnguis & lippitudo infestet, & erosio corneæ, & procidentia vueæ, quibus ēt malis accedat aliquod suffusionis initium. Quod non vna neque simplex sit ægritudo, oībus in propatulo est. Appellabit aūt hęc quispiā, cōpositū oculi morbum, alter vero non vnū compositum morbū, sed plures dicet ægritudines, in diuersis oculi partibus cōstitutas. Nihil vero refert quātum ad verā curādi rationem, ad quā hæc omnia dirigunt, siue vnus sit morbus compositus siue plures, pugnātibus remedijs indigentes. Pleniorem

A.l.1.f.2.d.1.c 2.28.c

vero

A vero de hiſce diſcuſſionẽ differimus ad eos libros, in quibus curandi pręcepta tradent̃. In pſenti vero ſermone, hoc tm̃ cõmonſtraſſe ac indicaſſe ſufficiat, probabilẽ vtroſq; afferre ſnĩam, & qui plures in oculo morbos eſſe arbitranẽ, & qui, quemadmodũ vnũ eſt inſtrumentũ, ita & vnum cõpoſitum exiſtimant eſſe morbum, qñ (vt ante diximus) plures in eodẽ particulæ laborauerint. Vt igit ex ſimplicibus morbis, vnus quidem erat primo totius inſtrumenti ęgritudo, veluti ſuffuſio, alius vero ex accidenti, veluti corneæ exulceratio: ita & ex morbis compoſitis, proprij quidem erũt totius inſtrumenti, qui plures ſimul eius partes occupauerint: ex accidenti vero, quicunq; compoſiti vnam tantummodo ipſius inſtrumenti obſederint partem, veluti lippitudo, quę membranę adnatæ eſt inflãmatio: ſiquidem inflammatio è numero compoſitarum ægritudinũ fuit oſtenſa. Eidem vero membranæ vlcere adueniente, multo ẽt magis compoſitã ægritudinem pati hanc particulã dicemus: ſed nec propterea minus oculus totus morbo compoſito laborare cẽſebitur. Tales quidem ex accidenti totius inſtrumenti ægritudines eſſe putãtur. At, cum plures eodem tempore particulæ aliquo malo afficiunt̃, ipſorum inſtrumentorum primo compoſitæ ſunt ægritudines: atq; eo magis, ſi particulatim vnaquæq; ſimplicium, non ex accidenti, ſed primo, totius inſtrumenti fuerit ægritudo: Quemadmodum in oculo vnguis, ſuffuſio, atq; ea paſſio quam à Græcis rhœa

B da antea diximus appellari: nam ex ijs quælibet, propria eſt oculi ægritudo. Et, cum ſimul oẽs cõiungũtur, oculo propriam ægritudinem compoſitam faciunt. Hac ſi quis ratiocinabitur via, oẽs inſtrumentorum compoſitos morbos facile inueniet. Mihi vero ſuperfluum viſum eſt opus, oĩa complecti, & componere: qm̃ ſi quis omnium ſimplicium morborum fuerit ſcientiam cõſecutus, atque eorundem compoſiturę modos non ignorauerit, facile in ſingulis per ſe ipſum poterit exerceri. Quare ſi quiſpiam ſemel tm̃ quæ in hoc libro conſcripſimus legerit, is ſe parum profecturum intelligat, niſi poſtmodum plurimum quoque exercitationis adiunxerit.

GAL. DE CAVSIS MORBORVM LIBER VNVS

C

Nicolao Leoniceno interprete.

ARGVMENTVM LIBRI.

Simplicium & Compoſitorum Morborum Cauſas perueſtigat, tum quæ in Similaribus, tum quæ in Inſtrumentalibus partibus, Morbos efficiunt.

Quorum Morborum Cauſæ Perueſtigandæ ſint. *CAP. I.*

QVot quidẽ ſint & quæ'nã ægritudines oẽs, in propria genera ac ſpẽs diuiſæ, tũ ſimplices tũ cõpoſitæ, altero iã libro explanauimus. Reliquũ eſt vt ſingularũ cãs explicemus, exordientes à ſimplicibus aĩalis partibus, q̃ ſimilares appellant̃: a quibus deinde ad cõpoſitas & diſſimilares veniemus. Qm̃ igit̃ oſtẽdimus iuxta illos qui arbitrant̃ ſubſtãtiã, q̃ ortui atq; interitui ſubijcit̃, ſimul miſcẽri atq; alterari, ꝙ oĩs ægritudo ſimilaris ac

D ſimplicis quo ad ſenſum particulę, vel intẽperies q̃dã exiſtit, vel cõtinuitatis partiũ diuiſio: Iuxta vero illos qui non vnionẽ * ſtatuũt, ſed quia intercipiat̃ vacuũ, omnium corporũ conſtitutionẽ, concretionẽ putãt, immoderatio meatuum, & eius, quæ ſenſu deprehendit̃, continuitatis ſolutio: Incipiemus & nũc conſiderare cãs morborum omnium qui ad primã attinẽt ſuppoſitionem, quã nos verã exiſtimamus. Erãt aũt (vt arbitror) quatuor ſimplices, quatuor vero compoſitę. Cũ aliqñ quidẽ ſola ſupra modũ excreſcente caliditate, vel frigiditate, vel ex altera oppoſitione aliqua, veluti humiditate, vel ſiccitate: aliqñ vero duabus ſimul ſupra modũ auctis, vt morbus pariter calidus ac ſiccus, vel frigidus ac ſiccus, vel calidus ac humidus, vel frigidus ac humidus fiat.

* *Al. uniri.*

De Cauſis Calidi Morbi. *CAP. 2.*

ITaq; quæ'nã ſint cuiuſq; prædictorum morborum procreationis cauſæ iam inſpiciamus, ſumpto ab eo initio, qui in caliditatis immoderatæ intemperie conſiſtit. Apparet aũt & in alijs corporibus oĩbus quæ ſe ipſis plus ſatis incaleſcunt, vel ex motu quodam augeri caliditatẽ, vel ex putredine, vel ex vicinia alterius corporis calidioris, vel ex ſtipatione, vel ex alimento ad calefaciendum accommodato. Ex motu quidem, veluti in ijs quæ quouis modo exercitãtur, & in lapidibus inuicem colliſis, & lignis, & flamma ventilata. Ex putredine autem, tum reliquorum corporum

A.t. 2. primæ par.ca.569.col. 2.b

tum

tum præsertim seminum ac stercoris. Mihi quidem non nunquam videre cõtigit in columbarum E
{agrestium} excrementis, ex putrefactione ignem accensum. Nec est quispiam, qui ambigat, quin
calidorum corporum vicinia, alia concalescant, si modò ad memoriam reuocet, & balneas, & Solẽ
æstiuum, & omnem flammam. Ita quoque si hybernis temporibus in ampla domo ignem accen-
deris, atque omnes meatus stipaueris, per quos spirandi habeat facultatem, interius calorem acer-
uabis: quòd si quaqueversus patentes exitus liqueris, nihil amplius effeceris. Sed non aliter bal-
neæ atque fornaces, suum interius aceruant calorem. Ex quo euidens est, stipationem augendo ca
lori occasionem præstari. Sed nec in obscuro est, quod idem ex ipsa materia prouenit. Nam aridi
calami, facilius in maximum flammam attollunt: ligna autem viridia, & præsertim si plura super
ignem congesseris, diutius quidem aggrauant & veluti obruunt flammam, demum verò augent.

Quomodo igitur in animalium corpore ex ijs vnumquodq; perficitur? Cùm quispiã immo- A.l.4.f.1.d.1.c 1.42.b
derata exercitatione vsus fuerit, lassitudinem sustinet corpus, hoc est, caliditatem immodicam in
musculis atque articulis habet: hi enim sunt, qui primo motum excipiunt. Quòd si non vltra pro-
grediatur calor, atque eum solui contigerit, antequam totum animalis corpus inuaserit, nihil vltra
lassitudinem consequetur. At si in totum extensum fuerit corpus, tunc huiuscemodi affectus fe-
bris nuncupatur, quæ est quædam totius corporis immoderata caliditas. Ita & ira, quæ feruor qui F
dam est existentis in corde caloris, ob immoderatum motum, per totum nõ nunquam diffusa cor
pus, ita febrem accendit. Iam ea quæ putrescũt in animantis corpore, calorem quendam immo
dicum in his partibus, in quibus putrent, efficiunt, sicuti erysipelata, & herpetes, & carbunculi, &
inflammationes, & phygethla. Hæc autem vbi totum concalefecerint corpus, excitant febrem.

Et quidem tertia causa immoderati caloris ex his fit manifesta, quónam modo animalibus adue
niat, & ex ijs quæ exustiones appellantur. Nam in bubonibus & inflammationibus & erysipela-
tis atque omnibus adeo calidis morbis, semper contingens pars atque continua, ipsa quidem pri-
mum caliditatem assumit, deinceps vero & partem vicinam afficit, & hæc deinceps sibi proximã:
atque ita, vsque ad principium insiti caloris vbi peruenerit intemperies, totũ celeriter corpus prin
cipij sentit affectum. Diuturnæ quoq; moræ in locis Soli expositis, nudis quidem, totam aliquan
do cutem supremam calefaciunt: at ijs qui vestibus operti sunt, solum caput: atque hæc exustio ap
pellatur: Quòd si iam totum animalis corpus occupet, tunc ita febris accenditur. Quartum vero
causæ genus quod insitum calorem immoderate succendit, in adstrictionibus & frigefactionibus
fieri videtur. Nam si quis vehementer riguerit, aut in aqua natauerit quæ aut alumen aut talem ali
quam naturam acceperit, huic stipari cutem atq; densari contingit, vt quæ difflari consueuerãt in- G
tus cohibeantur: Quòd si fumosa fuerint quę intus collecta sunt, febris inde generat. Quinta ve
ro species auctæ supra modum caliditatis, sunt esculentorum acres ac calidæ qualitates, veluti allio
rum, porrorum, cæparum, atq; huiuscemodi omnium: nam & horum vsus immoderatus febrem
aliquando suscitauit. Et quidem calidæ potationes immodicæ, veluti vini veteris & acris, imbecil
lo corpori liberalius ingesti, & medicamina acria, siue alexiteria. i. amuleta fuerint, siue venena, cau
sam vt homines febricitarent, attulerunt. Sed cur (inquiunt) nõ semper ob quãlibet harũ cãrum
febris accendit? Qm̃ causæ efficientis quantitas par non existit: & quæ constituta est ab eadem cã
in corpore dispositio, magnam, in eo quod plus & minus, varietatem admittit: ac præterea animã
tium corpora plurimum alterũ ab altero differunt, in hoc vt aut facile aut ægre à naturali recedant
habitu. Quemadmodum igitur minime ambigis, cur non omnis motus lassitudinem facit, sed pro
confesso habes ꝙ, vbi non excesserit ac potentia superauerit articulorum musculorumq; naturam,
nunquam eos fatigari continget: sic tibi erat cogitandum, ꝙ nec talis affectus qui lassitudo nuncu
patur, nisi dignam effatu tum magnitudinem tum moram assumpserit, nunquam vniuersum cor
pus afficiet. An motus quidem paruus, lassitudinem nequit efficere: parua aũt lassitudo, omnino
febrem accendet? aut motus quidem effectus, in relatione consistet, lassitudinis autem minime? H
Ac quidem omnibus ẽt vulgaribus ac rudibus in propatulo est, athletarũ corpora diuturniores ac
vehementiores motiones citra lassitudinem perferre: & nos priuatos, si paulò supra consuetudi-
nem exerceamur, statim molestia affici. Nil igit mirum, si quispiam quãuis lassitudinem senserit,
non tñ febricitauit, vel enim parua est lassitudo, vel exigui temporis, aut viribus corporis inferior.
An, si fuit exercitatio haudquaquam diuturna, nec vehemens, atq; etiam minus quàm pro natura
eius qui exercitatus est fortis, nunquam quidem lassitudinem afferet: lassitudo vero febrem accen
det, etiamsi ea & breuis sit, & exigui temporis, & languentis corporis robore inferior sit? Sed &
hoc ipsum in ea re quæ ad agendum potentissimam naturam habet, nimirum in igne, possumus
intueri. Nam frigefactos, non absq; tempore ac viribus calefacit: si quidem, cum aliquando è lo-
cis gelidis discesserimus, manus per maximam flammam ignis sine aliqua noxa transferimus. Ne
que omnis materia æque facile ab eodem accenditur, sed arentes quidem calami primo attactu in-
flammantur, ligna autem humida ac viridia vt accendantur, longo tempore vehementiq; flamma
indigent. Quo pacto igitur nihil horum in igne admirans, in lassitudine admiraris quòd magni-
tudine egeat, ac tempore, ac corpore incendio opportuno? Satius itaq; fuerit si nulla te huius rei
capiat admiratio, sed potius animaduertas qualénam animalis corpus facile sui natura calorem ad

mittit,

A mittit,& quale non facile. Sed de hoc quidem postea es auditurus. Nunc vero nihil tibi sit mirũ, si vnumquodq; quod aliquid sit effecturum, & tempus & magnitudinem exigat, ac præterea vt proximum sit quod promptè patiendi habet naturam: qm̃ & si hæc desint, nec ignis comburere, nec gladius abscidere valet. Nec aliquid aliud, in efficiendo potentissimum, in aliud agere potest, quod ipso validius extiterit, aut vbi non interuenerit tẽpus effatu dignum. Super lucernæ quidẽ flammam, nunq̃ totum effunderes oleum, nedũ aquam: & gladio incidere lapides nequaq̃ tentaueris, nedum adamantem. Vis autem vt lassitudo, & calefactio, & frigefactio, & reliqua huiusce modi, febrem semper accendant, quis parua sint, & exiguum tempus perdurent, siue etiam totum corpus minimè idoneum ad suscipiendum calorem extiterit? Quod enim iam calidũ est, paratius est ad hoc vt excessum caloris admittat, sicuti & frigidum vt plus satis frigescat: quod vero ediuer so se habet, ad hoc minimè est aptum: vsq; adeo cęca & rudis est eorum qui talia perquirunt dubitatio. Qui vero nihil dubitant, sed promptè ac temere enunciant, ꝙ nihil eorum quæ nuper diximus excitat febrem, horum stupiditas quidem miserationem, contentio vero odium meretur. Soluta quidem sunt & horum sophismata in altero volumine, quod seorsum de causis procatarcticis, id est præincipientibus, scripsimus. Neq; pręsentis est negocij aliorum refellere errores, sed ve

A.l.1.f.2.d.2.c.1.fol.30.f

B ra duntaxat docere instituimus. Rursus igitur ad propositi nostri seriem reuertamur. Erat aũt, (vt arbitror) omnium simplicium ægritudinum præcedẽtes causas, vsq; ad præincipientes explicare. Non enim est fortassis inutile, eos qui ita earum appellationes manifestioris doctrinæ gratia distinxerunt, imitari. Quascunque enim in ipso animali vel dispositiones vel motus præter naturam, ægritudinum præcedentes causas nominant: quæ vero extrinsecus adueniunt, & alterant corpus, atq; transmutant naturam vehementer, præincipientes appellant.

De Causis Frigidi Morbi. CAP. 3.

A.T.2.priꝰ parti.can.569.col.a.b.c

CAlidæ quidem ægritudinis in vniuersum diximus causas, nunc ad frigidam veniamus. Sunt vero & huius plures numero causæ, veluti refrigerantium propinquitas, & ciborum potuum q; quantitas ac qualitas, stipatio q; ac rarefractio, ac præterea ocium, & imodicus motus. Quibus etiam occasionibus ignis extinguitur. Nam si paruo carboni multum niuis aut glaciei superimponas, aut plurimam aquam superinfundas, continuo extinguitur. Sic, vbi circunstans aer sit præter modum frigidus, veluti hyberno tempore iuxta Histrum, non solum lucernam sub dio positam, sed & quemcunq; exiguum ignem videbis protinus extingui. Hoc quidem modo, C ignis à rerum prægelidarum cõtactu superatur. Ab ijs autem quæ natura apta sunt vt ipsum enutriant, ob excessum, vel defectum, vel ob alienam qualitatem hoc pacto corrumpitur. Si enim ligna vniuersim & multa supra paruam coaceruaueris flammam, ob immodicæ quantitatis excessum ipsam extingues. Quòd si nihil omnino, aut parum admodũ adieceris, ob defectum aut paucitatem alimenti, videbis continuo marcescere. Sic & lucernæ flammam comminui atq; in periculo esse ne propè extinguatur inspicimus, vbi nutrimenti proprij modus nõ seruetur. Siue enim oleum liberaliter non adhibueris, aut multum vniuersim superinfundas, vtroq; offendes modo. Quòd si largam quidem exhibueris materiam, sed quæ vel nullo modo apta sit vt ardeat, vel cum magna difficultate incendium suscipiat, hanc etiã statim minorem efficies. Veluti si oleum aquæ commistum supra ignem conieceris. Si etiam qui flammæ circunfunditur aerem stipaueris, aut nimium rarefeceris, sic quoq; flãmam decrescere ac periclitari ne penitus extinguatur, inspicies. Stipatur autem, si cucurbitam qua medici vtuntur, vel furnulum, aut tale aliquod aliud circumponas. Quòd etiam continget, si fornacum foramina clauseris. Quòd si in multo Sole, & calido & aprico loco, aut ad alteram maiorem flammam admoueris, tunc quoq; minorem flammam marcescere videbis: quoniam exterior flamma, vt quę prępotẽtior sit, elaxat atq; dispergit minorem. D Neq; vero in obscuro est, ꝙ si eas flabellans, hoc est mouens, si quidem modicè hoc feceris, augebis: si vero immodice, dissolues ac dissipabis. Sic & ventos magnitudini flãmę respondere oportet, siquid eius augmento cõferre debuerint: qui vero maiores sunt q̃ illa queat sustinere, dispergent, non flabellabunt. Ex quo manifestum fit, ꝙ flamma quidem ad sui incremẽtum motu eget aduentitio, non tamen immodico. Si enim nullo modo flabellatur, elanguet: vehementiore autem motu extrinsecus vrgente, dissoluitur ac dissipatur. Secũdum igitur primam causę speciem, cum omne frigidum forinsecus aduenerit, partim contactu tantum, partim potentia, frigida ęgritudo consistet. Sic aliquis in frigida natãs aqua lęsus est & male lotus, & ꝑ gelida loca iter faciens. Non nullos etiam vidi exanimatos, anteq̃ domum deferrẽtur. Iuxta vero secundam causam, aut morbum attonitum, aut comitialem, aut motus sensus'ue læsionem, ex ebrietate aliquis subijt: quanquam vinum modice haustum, vt quod maxime proprium alimentum sit, natiuum calorẽ adauget. Sic & optimi cibi qui q; plurimum animali afferunt nutrimẽtum, supra modum assumpti, morbos frigidos generant. Sic quæcunq; vel deuorantur vel bibũtur, si frigidiora natura sint, morbos frigidos pariũt: ex horum numero est papauer, mandragora, hyoscyamus, cicuta, q̃ sanè nimia frigiditate ẽt interimunt. Vltima autem stipatio, (hanc enim tertiam frigidiorũ morborũ causam statuimus) facit graues sopores, & veternũ, & morbos attonitos. Et hoc est qd̃ dr̃ ab Hippocrate

de Vict. rat. in morb. acut. cō. 4.t.23.7a.137.f

pocrate,‖ Venarum interceptiones corpori officere,ꝙ statim vocem eripiant. Ipse nanq; sicuti et E
alij vetustiores,duo genera vasorum in quibus sanguis continetur, venas appellat, non vti iunio
res, alterum tantum quod non pulsat. Vbi vero intercipiuntur quæ sunt in animali arteriæ, hoc
est ita oppletæ sanguine fuerint,vt nullus in ipsis vacuus relinquatur locus, in quem, dum attol-
luntur, aerē externum attrahere possint, tunc strangulatur atq; extinguitur calor innatus:ac qui
ita affecti sunt,subito sensum & motū totius corporis amittunt. Ostensum enim à nobis est hoc,
in eo volumine quod scripsimus de vsu pulsuum, ob eum finem arterias pulsare,vt calor natura-
lis in omnibus animalis partibus moderatus conseruetur. In libro autem de vtilitate respiratio-
nis scriptum à nobis est,ꝙ hęc quoq; insitum cordis calorem,moderatum conseruat.Sicuti igitur
si extrinsecam flammam à communicatu circūfusi aeris separes, interiectu furnuli vel cucurbitæ
vel cuiuspiam alterius rei similis, statim extinxeris: eodem modo si animalibus caliditatem cohi-
bueris atq; intercluseris,ita vt nullum cum aere exteriori habeat communicatum, statim exitium
afferes. Caliditas igitur cordis per faucium meatum aeri extrinseco communicat. Quòd si hunc
interceperis, euestigio strangulabis ipsam, atq; animal enecabis. Calor vero qui omnibus est ar-
terijs,quæ per totum animalis corpus diuiduntur,per cor quidem ipsum inquantum faucibus cō
municat,& per vniuersam cutem,in ambientem nos aerem respirat,refrigerium quidem,cum il- F
læ se attollunt,accipiēs: cum autem resident,id quod fuliginosum est,expellens: quorum vtrūq;,
natiuam eius mediocritatem cōseruat.Et si quidem stipatę fuerint arteriæ, siue (vt nuper dictum
est) ob sanguinis redundātiam,siue earum ora obstructus aliquos patiantur,ita vt nullam habeāt
transpirandi viam, calorem extingui necesse est: quod vero ita affectum est corpus,emori. Quòd
si fuerit stipatio modica,nō adeo calorem naturalem pati est necessarium. At si quidem in anima-
lis corpore veluti fuliginosa quædam ac fumida excremēta tunc constiterint,alius erit caloris na-
turalis affectus: alius vero, vbi solum vapor quidam suauis atq; optimus exhalarit. Atq; horum
vtrūq; bifariam hoc modo euariat. Cum enim sanguis optimus in corpore fuerit nullo inquina-
tus humore superfluo,vapor ex eo incalescēte optimus exurgit, qui nihil aut igneum aut acre se-
cum inuehit.Tale quidem corpus cum mediocriter stipari contigerit,breui aut erit plethoricum,
aut supra modum calefiet: ijs quidem quibus deses vita sit ac minime laboriosa, plethoricum fiet,
cum intus remanserint quæ exercitatione excerni oportebat: ijs vero qui exercitantur,calefiet,cū
motus occasione calor augeatur naturalis, non transpiret autem ob id ꝙ densatum sit corpus. In
corpore autem stipato quod à fumeo excremēto obsidetur, aut febris accendetur ob interclusam
interius fuliginosam euaporationem, aut strāgulabitur atq; extinguetur calor insitus atq; natiuus. G
Vtrunque vero horum accidet pro multitudine excrementorum, aut magnitudine stipationis.
Nam si fumosa superfluitas quæ euacuari expetebat,plurima fuerit, atq; stipatio vehemens,peri-
culum imminet ne calor naturalis strangulatus ab excrementis extinguatur: si vero superfluitas
pauca fuerit, & stipatio parua, febris accendetur. Non ergo dubium est ꝙ & naturales & aduenti
tias corporis dispositiones cognoscere oportet, in quibus aut fuliginosum aut vaporosum aut fu
mosum est id quod exhalat. Sed hæc quidem in hisce libris explicabuntur,in quibus curandi do-
ctrinam exequemur. Nunc ad huius operis institutum reuertamur. Sicuti enim stipatio sæpius
frigefactionis est causa, eo quo diximus modo: sic & laxatio, qñ plusq̄ sit opportunū, dispergit
ac dissipat insitum & natiuum calorem, frigidius efficit corpus. Fiunt autem hæc tum in vniuer-
so corpore,tum vero etiam in vnaquaq; particula,cum vel stipatur vel laxatur. Si enim quam vni
uersum corpus habuit dispositionē in obstructionibus & plenitudinibus arteriarū,hāc ipsam ha
beat particula ab ijs solū quę in ipsa sunt arterijs affectis, necesse est vt hęc ipsa particula simili mō
quo totū corpus ęgrotet. Et qdem quæ extrinsecus adhibentur medicamina, aut aquę q̄ vim me
dicaculam hñt,& frigidæ,& aer ipse circūfusus,laxationem aut stipationē immodicā in ipsa parte
cōmittere possunt. Et vincula quædam violenta, ipsi aliqñ particulæ, aliqñ vero supraiacentibus H
circūposita, corrumpēt ipsam,ac frigefacient, ob id ꝙ eam separant atq; seiungunt à cōmunicatu
membri in aīali præcipui,à quo calor emanat naturalis,atq; vnde vim sui motus recipiūt arteriæ.

De Causis Sicci Morbi. CAP. 4.

DE calidis quidem ac frigidis affectibus abunde dictum est, de siccis vero deinceps dicetur.
Si ″quis magis quidē transpiret,minus aūt nutriatur,† cum eo ꝙ sicci habitus existit,⁊ facile A.T.1.prīę parti.can.569.col.2.d.
in siccam incidet ægritudinem, ac præsertim, si curis aut vigilijs immodicis occupatus fuerit. Et
aeris quoq; nobis circunfusi temperaturę cum siccæ fuerint,exiccant animalium corpora: & nata
tiones præterea in aqua quæ nitri, aut sulphuris,aut aluminis,aut bituminis,aut alterius huiusce-
modi qualitatis est particeps: & quæcunq; medicamina vim habent exiccādi,siue intro assuman-
tur,siue foris adhibeantur,hæc quoq; siccum reddunt corpus. De quibus in eo volumine,in quo
de simplicibus medicaminibus agitur, abunde dictum est.

† Antiqui quidam co. habēt καὶ ταῦτα ξηρότερος ὢν τὴν κρᾶσιν,i.ac p̄sertim cum sicci oris sit tēperaturę.impressi habent, καὶ ταῦτα ξηρότερα τὴν δύναμιν, i. ea q; s.cibaria,sicciora sint facultate.

De Causis Humidi Morbi. CAP. 5.

HÆc quidem siccarum ęgritudinum causæ sunt. Humidarum ″aūt sunt oēs causæ contrariæ, A.ibidem.
veluti ciborum qui humidiori natura constant copia,& potuum excessus,& omnis viuen-
di ratio delicatior, & animi securitas, & balneorum ex aquis dulcibus plurimus vsus, præsertim
post

A post cibum: sic & tota vita otiosa, atq; omni labore vacans, & plurium abundantia, atq; omnis status temporis humidus, & medicamina, quæ humectandi habent potestatem.

De causis compositorum morborum, qui similares partes inuadunt. CAP. 6.

Liquet autem, ꝙ & compositarum ægritudinum causę omnino sunt compositæ. Si enim causa calida simul, & sicca in vnum aliquando conueniant, necessario calidus quidem, atq; siccus sequetur morbus: si calida, & humida, pariter calidus, & humidus: idẽ euenit in reliquis duabus simul iunctis qualitatibus, humida scilicet & frigida, & sicca & frigida. Quod vero huic sermoni adiungere, ac simul distinguere oportet, iam aggrediamur, ꝙ videlicet corpus sępius alteratur, cũ causæ omnes eiusdem inter sese speciei existunt: plerunq; vero cum viribus contrariæ sunt: & ꝙ non nunquam superant, quæ ex ipsis sunt vel numero plures, vel diuturniores, vel potentiores: interim vero ab vtrisq; ex æquo læditur corpus. Et si vero nullo modo fieri posse videatur, vt vnũ idem'que corpus calidum vnà efficiatur ac frigidum, humidum'que ac siccum plus, quàm natura sit opportunum: tñ & hoc ipsum vsu contingit, & merito distemperãtia inęqualis appellatur: nos q; de hac ipsa alibi seorsum, vt oportuit, disseruimus: neq; nunc de eadem ipsa verba cõsumere conuenit, sed potius ad reliquarum ęgritudinum causas explicandas veniendum. Hoc tñ in lo
B co prius sunt repetenda, quæ in libro de morborum differẽtiis edocuimus, ꝙ videlicet aliqñ quidem ob solas quatuor qualitates corpora ab habitu naturali recedunt, nulla extrinsecus confluente substantia: aliquãdo vero fluxionibus replentur, idea quidem omnino humidis, vi autem non humidis. Sed de horum humorum potestate dictum quidem est ab antiquis & medicis, & philosophis, & à nobis, etiam tum in aliis commentationibus, tum in his prefertim, quas de medicaminibus edidimus. Quantum vero huic loco expedire videbitur, in prẽsentia etiam dicetur, quòd
A.li.1. f.1.d.4. c.1.f.6.f flaua quidem bilis facultate calida est, & sicca: nigra autẽ frigida, ac sicca: sanguis autem calidus, & humidus: pituita frigida, & humida: & ꝙ ex his singuli influunt aliquando synceri, aliqñ aliis cõmisti: & ꝙ particularum œdemate, vel scirrho, vel phlegmone laborantiũ dispositiones hac de causa plurimũ variantur. Nam & anthraces, & cancri, & herpetes, & erysipelata, & phygethla, & gangrænæ, & phagedænæ, & satyriasis ex hoc genere sunt, & vitiligines, & atheromata, & acrochordones, & achores, & faui, & ganglia: & steatomata appellata, morbi sunt, qui fluxionũ sunt partus. Hæc vero inuicem differunt, ac præterea ea omnia, de quibus prædiximus: qm̃ non nulla quidem ex sola sunt pituita, non nulla autem ex sanguine, quędam ex bile flaua, quędã ex nigra, quędam ex aliquo alio humore, qui non dum omnino sit extra naturam. Sed hic ipse, qualiscũq;
C fuerit, vnus oĩo erit ex his, quos enumerauimus. Neq; enim fieri potest, qn sit aut calidus & siccus, aut calidus & humidus, aut frigidus & siccus, aut frigidus & humidus. Sed, qñ ad plurimum crassitiei, & frigiditatis peruenit, naturalis pituitæ formã amittit, atq; alius quidẽ humor esse existimatur, qui ex toto genere sit præter naturam: Non tñ ita se res habet: donec enim frigidus, atq; humidus sit facultate, ex pituitæ genere erit. Eadem ratione, quicunq; calidus fuerit & siccus, idẽ cũ flaua bile genus subibit. De his vero plenius alibi disseruimus. Quo fit, vt nunc de his breuius dicamus, quoniam & de his ipsis omnibus copiosius in iis libris, quos de curandi ratione edituri sumus, tractare statuimus. Ad id vero, quod præsentis intereft operis, redeamus. Omnes, quidem huiuscemodi morbi fiunt subinde ad partes ignobiliores materiam inutilem deponente natura: quod etiam à multis aliis antea dictum est. Quis tamen sit depositionis modus, non adhuc est dictum: rationem enim quãdam, atq; mentem naturæ tribuemus, si ita simpliciter ipsam, quicquid inutile est, deponere affirmemus ex nobilibus partibus ad ignobiles. Sed, ꝙ quidẽ in morbis bonę iudicationes ab aliqua huiuscemodi facultate fiant, manifeste apparet. Quis autem generationis modus his iudicationibus sit, nõ dum maiores nostri exacte docuerunt: quoniam neq; potentias naturales, de quibus nos in aliis cõmentationibus egimus, quot numero, & quę'nam existãt,
D & quod singularum sit opus, satis explanare potuerunt. Sed nulla sanè difficultas suppositionibus, quas in eisdem commentationibus demonstrauimus, vtentes nunc, de hisce omnibus transigere. Cum quatuor sint numero potentiæ, quarum quælibet siue animalis, siue plantæ particula particeps est: & cum vna quidem ex iis attrahat id, quod ei conuenit, alia autem retineat, alia alteret, alia, quod superfluit, excernat: & cum materia ipsa superflua duplex genere existat, aut enim quantitatis ratione, aut qualitatis: cum denique omnium corporis partium non æquale sit robur, quippe principaliores partes statim ab initio natura maiori robore dotauit: Nihil mirum, si in impuris corporibus, in quibus plurima inutilis materia redundat, ad ignobiliores partes aliquid cõfluat. Nam superfluus humor, vt qui à partibus oĩbus robustioribus expellatur, ac nullibi cõsistere queat: tãdem ad imbecillissimã omniũ peruenit partẽ. Hęc vero alia, atq; alia in diuersis corporibus existit: aut quia in prima animalis formatione eidem parti aliquis error obtigerit, aut postea aliquam susceperit noxam: aut quia talis natura esse debeat, quemadmodum cutis: hæc enim (vt quæ nullam operationem habet, sed vsus tantum gratia à natura instituta est) optima ratione partibus aliis, quæ aliquam habent operationem, imbecillior est facta: est enim quoddam veluti velamentum, atque amictus animalis cognatus, cum neque coctionem, neque alimẽti digestionem, neque sanguinis generationẽ, neque pulsum, neque respirationẽ, neque voluntarium motũ, neq; omnino

omnino operationem aliquam afferat animali: ac præterea cum omnium aliarum partium extima ſit collocata, non abſque ratione totius corporis excipit excrementa. Multa enim ab initio inſtrumenta, expurgandæ materiæ inutilis gratia, natura molita eſt: & hæc quidem ſola ad tuendã ſanitatem ſufficiunt, cum nullam corpori labem is, qui nobis circunfunditur, aer adiecerit, aut delinquens ratio victus humorum vitioſorum redundantiam immodicam in corpore nõ effecerit. Nam, cum talis acciderit error, non amplius naturalia ſufficiunt inſtrumenta ad excrementi multitudinem expurgãdam. Ideo'que tunc accidit, vt fluxiones à valentioribus impulſæ partibus ad imbecilliores irruant. Illud quoque non nunquam vſu euenire ſolet, vt, cum ſtipati fuerint hi, per quos expurgantur, meatus, ad alia confluant loca. Hæc quidem principia ſunt gignendi omnes prædictas ægritudines. Malum vero in ipſis membris augetur, cum in eiſdem impactæ ſuperfluitates ac putreſcentes, atque ea ratione magis vitiatæ, influentem poſtea humorem, etiam ſi vtilis ſit, coinquinant atque corrumpunt. E

De cauſis morborum in genere conformationis. CAP. 7.

SEd, quoniã ſimilarium partium proprios recenſuimus morbos, ſupereſt, vt de inſtrumentariorũ morbis dicamus, exordiũ ab eo ſumentes, qui primũ inter alios obtinet locum, qui videlicet in formatione conſiſtit. Hic autem fit naturali quidem figura non nunquam euariante: non nunquam vero læuitate quadam aut aſperitate, aut meatu ipſo corrupto. Cauſa "autem, ob quam figura naturalis permutatur, prima quidem eſt formatio conceptus in ipſo adhuc vtero matris vitiata vel ob materiæ multitudinem, aut ob qualitatem minime aptam: quæ naturales ſeminis motus impediat. Secunda vero, ſi, dum paritur, dum'que faſciis infans inuoluitur, error aliquis committatur. Mollia ſiquidem ac penè fluxibilia cum ſint corpora infantium nuper in lucem venientium, facile inuertuntur, cum & in exitu à matris vtero non rectè ab obſtetricibus excipiuntur, & non cõmode faſciis inuoluuntur, ac deinceps à nutricibus ſine modo aut attollũtur, aut reponuntur, & dum prębetur lac, & dum lauantur, & dum faſciis alligãtur. In his ſiquidem omnibus, niſi quis infantes cõmode pertractauerit, facile vniuſcuiuſq; membri figura naturalis euertitur, ac corrumpitur. Et quidẽ in omni ea, quæ ſequitur, educatione, partim ab immodica ſatietate, partim à motibus perperã factis, dũ ante tempus aut ſtare, aut ingredi permittuntur, aut vehementioribus motibus exponuntur, plura in ipſis membra inuerti contingit. Siquidẽ nimia ſatietas operationes impedit naturales. Intempeſtiui autem & vehementiores motus labefactãt artus, ac, in quam minime ſit opportunum, partem circumagunt. Crura etenim ex ipſa innitentium corporum grauitate aut ad exteriora, aut ad interiora vertuntur, vt magis ad hæc, quàm ad illa primum tibiæ momentum declinet. Quibus enim rectiora ſunt, quàm naturę cõueniat, blęſa fiunt magis. Quibus autem cauior, efficiuntur rhæba. Voco autem blæſum, quod ad exteriora conuertitur: rhæbum autem, quod in contrariam partem. Et thoracis quidem partes plerunque à nutricibus inuertuntur, dum ipſas in prima educatione nimium arctè extrinſecus vinciunt. Maxime vero hoc quotidie apud nos fieri intuemur in virginibus: quibus, dum ſtudẽt nutrices augere ea, quæ ſunt circa coxas ac ilia, vt hæc magnitudine thoracem exuperent, vittis quibuſdam totum circumprehendunt, atque omnes ſcapularum ac thoracis partes vehementius ſtringunt ac comprimunt. Quo fit, vt, cum ſæpe non æque omnes intendantur, aut pronum in partem anteriorem reddatur pectus, aut poſteriores partes, quæ ad ſpinam pertinent, gibbæ reddantur. Illud vero nõ nunquam accidere ſolet, vt veluti perfractum atque ad latus adductum fiat dorſum, ita vt altera quidem ſcapularum non aucta, ſed parua ac valde compreſſa appareat: altera vero prominens, tumida'que ac omnino maior. Hæc quidem omnia figurarum exiſtunt vitia, quæ in thorace committuntur ob errorem imperitiam q; non æquo momento alligantium nutricum. Sic & medici plerunque male alligantes atque efformantes artus effractos, ipſos inuerterunt: non nunquam vero, ubi medicus rectè ſuum opus impleuerit, ipſe, qui patitur, ſi, antequam callus ſatis inualuerit, membrum exercere conetur, ſibi inuerſionis eſt cauſa. Sed & colliſæ partes ſicuti nares, & circunfractæ ſicuti ſupercilia cauitatum oſſium, quas cotylas græci vocant, & exciſa quandoq; oſſa, aut magna portio carnis, cum deinceps non ęqualiter ſupercreuerit, hęc omnia occaſionem afferunt, ut naturalis figura perdatur. Alius autem modus eſt figuræ deprauandæ, qui ob immodicam repletionem aut alimenti defectum contingit, ſicuti iis, qui aut nimis craſſi facti ſunt, aut nimium contabuerunt, ſiue id in una tantum corporis parte, ſiue in toto corpore eueniat. Nam & morbus, qui elephas appellatur, & tabes (græce phthoe) manifeſtiſſime figuram immutant. Reſimantur enim naſus, & labra craſſa fiunt, atque aures extenuatę uidentur his, qui elephantiaſim patiuntur: atque hi omnino ſatyrorum effigiem præ ſe ferunt. Nares autem acutæ, & collapſa tempora, & oculi concaui, & circa ſcapulas ac brachia ueluti quædam alæ, his, quos tabes male habet, apparent. In his quidem omnibus prima ratione corrumpitur figura naturalis. Ex accidenti autem his, qui reſolutionem aut diſtentionem neruorum, aut inflammationẽ, aut duritiem patiuntur, aut quibus nerui diſſecti ſunt aut chordæ, aut duris cicatricibus aſtricti. In his ſiquidem omnibus aliàs ob aliam cauſam, ad alteram partem membrum declinat, tractum quidem à muſculis motum facientibus in his, qui altera tantummodo parte ſunt reſoluti: ſic & in neruorum diſtentionibus

F

A. t. 2. pri. per can. 569. col. 3 e

G

H

A tionibus quæ ad alteram contrahunt partem à musculis distentis. Inflammationes etiam & duri tumores atque induratæ cicatrices & quicunq; tales affectus partem ad se proximam tendunt,eadem ratione membrum peruertunt.In eisdem vero dissectis neruis & tendinibus,sicuti in resolutis,oppositorum & secundum naturam se habentium actio, membrum ad se attrahit: adeo q hæ plures numero causæ ad vnam reducuntur,quæ membrum vrgente ad alteram partem tensione peruertit. Et de figurarum quidem præter naturam differẽtia,hęc dixisse sufficiat. Cauitates aũt quæ partibus corporis insunt & earum meatus,ob eas quas subijciemus causas corrumpi vel lędi contingit,coalitum scilicet,angustiam,obstructionem,compressionem, subsidentiam, & eorum quę ora appellantur patefactionem.Nam quum non nunquam exulcerata sit cauitatis interior superficies,ac deinceps simul coalescant exulceratæ particulæ,formatio naturalis necessario destruit. Non nunquam vero vel carne adnata,vel aliquo alio germine pręter naturam,vel duro quopiam siue inflammato tumore,aut abscessu in ipsis corporibus instrumentorum, ac deinceps eodem tumore præter naturam,interiorem occupante cauitatem,loco angustia superuenit.Et sanè obstructio ob lentos ac crassos humores,vel ob callos aliquos,vel ob grumos proueniens, cauitates ad similem perducit affectum. Sic & si aliquid extrinsecus incidat,ac vehementius comprimat,necessa B rium est vt circum iacentia corpora ad interiorem cauitatem detrudantur.Quin & si subsideat in se ipsa corpora,veluti cum ab astringentibus coguntur,aut à frigidis densantur,aut ab arefacientibus marcescunt, ipsos quidem meatus in primis, iam vero & ipsas etiam cauernas constipabunt. Nam ora quidem meatuum nõ solum constipantur, sed etiam penitus in huiuscemodi affectibus sæpenumero occæcantur. Sed & eius virtutis quæ contentiua appellatur motus immodicus,cum ora meatuum supra modum colligit & cohibet,constipationis est causa.Quemadmodũ & excretiuæ virtutis motus immodicus nimium laxat: hocidem sæpenumero faciunt & virtutis contentiuæ imbecillitas,& medicamen aliquod,aut aqua quæ aperiendi ora vim habeat, aut mollities immodica quæ ipsis accidit instrumentis,aut circunfusi aeris temperatura,quæ ad humiditatem & caliditatem immodicam vergit. Hę quidem sunt & meatibus & ipsis præterea cauernis talium affectuum causę. Atq; ex his intelligi potest quas'nam ĩ corporibus similaribus cãs esse velint hi,qui ex tumoribus atque meatibus eadem putant esse constructa. Sed cum tota ipsorum suppositio sit falsa,mihi superuacaneum visum est de ipsis priuatim facere mentionẽ.Quare ad id quod propositi nostri est institutum,reuertamur,ac reliquorum morborum causas assignemus,ab eo rursus genere quod ad formationem attinet exordientes. Superant aũt duo in eo modi, cum instrumenta C aut præter naturam læuia fiunt,aut aspera.Exasperantur autem quæ prius erant læuia, & læuigantur quæ prius erant aspera: illa quidem ab acritudine humorum aut medicaminum absterſa, hæc vero à pingui humiditate aut lento humore irrigata.Præcipue vero in ossibus hæc euenire euidẽter conspiciuntur,cum non rectè à medicis curantur: sed aliquando ex humorũ natura qui in animalium corporibus inueniuntur habent originẽ. Oculorum aũt & gutturis asperitates,nõ ex his tantum,sed ex acribus vaporibus aut puluere vel fumo contingunt,sicuti (vt arbitror) & stomacho & ventriculo & intestinis à materia inutili quæ in ipso corpore gignitur, atque ex eorũ quæ eduntur & bibuntur qualitate: inter quæ etiam venena connumerantur. Liquet autem q exasperantium causarum singulæ cum inualuerint,vlcerationem quidem aliquã aut corrosionem in partibus carnulentis afferunt,in ossibus vero cariem inducunt. Hæ quidem sunt primi generis ægritudinum,quod in formatione consistit,causæ.

De Causis Morborum in genere Numeri. CAP. 8.

.ibidem.h SEcundi autem "generis quod in numero consistit, Vbi quidem aliqua ex partibus defuerit naturalibus,aut sectio aut vstio aut putrefactio aut valida frigefactio præcessit. Et causę quidem frigefactionis prius sunt explicatæ. Putrescunt autem non nulla quidem à medicaminibus q̃ vim D habent putrefaciendi, aut ab ijs quæ in ipsis animalibus oriuntur superfluitates: non nulla vero ob id quod minimè transpirant. Causas etiam prohibitæ transpirationis præcedentes prius aperuimus. Vbi vero aliquid supercreuerit quod non sit è numero partium natura constantium,hæc quidem etiam ægritudo ad numerum partium spectabit: sed cum id quod superadditum fuerit, formam obtinuerit secundum naturam,optimæ materiæ abundantia erit in causa: at si præter naturam, erit & materiæ qualitas præter naturam. Atqui vires vtrobiq; validas esse oportebat, alioquin neque quod vtile erat,natura afformasset, neque quod vitiatum,excreuisset. Format autẽ in conceptibus,quãdo aut sex digitos aut tale aliquid facit: in iam adultis autem, quando exulceratis particulis validas carnes superaluerit,aut ĩ oculis vnguem. Deponit autem id quod est inutile in his passionibus quas Græci ganglia,melicerides,steatomata,atheromata appellant, ac in reliquis eiusdem generis affectibus.

De Causis Morborum in genere Magnitudinis. CAP. 9.

.ibidem.e ET "magnitudo quidem partium augetur ab optimæ materię multitudine,& à potentię robore. Imminuit autem à contrarijs causis,aut vbi sectione aliqua, aut exustione,vel putrefactione,vel immodica frigefactione quę interitum affert,aliqua instrumenti corrumpitur pars,adeo vt quę remanet,mutilata reddatur.

De Causis Morborum in genere Positionis. CAP. 10. E

A.c.2. pri. par cã. 569.col.4.

QVæ vero in compositionis genere ægritudines fiunt, Nõ nullæ quidem à repentinis ac vehementibus motibus præcedentibus ortum habent: Nõ nullæ autem ab articulorum immodica humiditate, quæ ligamenta madefacit atq; laxat, totamq; dearticulationem ob lentitiam, lubricam reddit: Non nullis aũt ob id ꝙ cotylarũ.i.cauitatum ossium, supercilia circũfrangũtur, aut quod cotylæ ipsæ statim à principio supinæ incontinentesq; ac penitus in superficie factæ fuere, promptius artuũ capita ex suis sedibus excidũt. Hęc igitur omnia exarticulationũ cãę sunt. In his aũt ægritudinibus quę enterocelę & epiplocelę appellant, laxari magna ex parte, nõ nũquã vero & abrumpi, eũ meatũ contingit, qui ab peritonæo ad testiculos pertingit: Sic quoque deinde ad ipsum meatum, aut ad tunicam quã Gręci erythroeidem appellant, aut omentum, aut aliquod labit intestinũ. Mouent pręterea suis sedibus intestina, cum dissecto peritonęo deciderint. Et pulmonis quoq; fibra sæpius in vulneribus pectoris exit. Et tunica vuea vt plurimum relaxat, cũ corneam nimium erodi contigerit. Vbi ēt visceris cuiuspiam fibra aliqua non nunq̃ ob vehementiores casus aut compressiones complicet, hęc quoq; ęgritudo ad situs simul & figurę euariationem pertinebit, facta ob illas quas commemorauimus causas. Ad vicinas aũt partes cõicatio deprauat, cum aliqua non oportune coaluerint, aut cum aliquod appendiculũ aut vinculũ relaxat vel intendit vel abrumpitur. Neque in obscuro est ex quibus nam occasionibus horũ singula eueniant. F

De Causis Solutionis Vnitatis. CAP. 11.

A.l.1.f.2.d.1.c 2.f

VNius vero adhuc generis ægritudinum quod commune omnibus existit partibus, siue similares ac omnino simplices siue compositę existant, causę sunt explicandę. Ego vero hoc vniuersum genus vnitatis solutionem appellare cõsueui, aut vnitatis corruptionem, aut cõtinuitatis solutionem, vel quomodolibet aliter, prout sperauerim sermonem auditoribus fore perspicuũ. Neq; enim nomen aliquod ab ijs qui ante nos fuerũt, impositũ accepimus, sicuti non nullas eius species proprijs designauere vocabulis: Fractionem quidem & cariem, cum in osse soluitur continuitas: Vlcus autē ac Vulnus, cum in carne hoc fit, appellãtes. In ossibus aũt capitis, plures etiam sunt nũcupationes: Qualis enim est in reliquis ossibus fractio, ruptio vel ruptura vocatur. Quæ vero ab aliquo acuto occursante atq; abscindēte fit, icisio atq; dissectio appellat & sedes. Nomen aũt teredonis apud Græcos, quod cariem significat, vr̃ quodammodo (vt apparet) e, litera superabundare: nam à tremate, id est foramine deriuatũ esse credit, veluti tredon quædam idest foratio existens, quæ videlicet ab acutis humoribus erodentibus fit. Sub aliud aũt ab initio quidem cadit ægritudinis genus, & ossis asperitas potius q̃ caries nuncupat: maiori aũt foramine facto, et quodam veluti sinu apparēte, caries dicit. Et collisio quidem ex hoc genere existit, quę magna ex parte in partibus fit carnulentis, non nunquam vero & in ossibus capitis, in pueris præsertim: nã in se ipsum cedat oportet quicquid collidit: hoc aũt & molle esse expostulat ac non perfecte durũ: quare aut ex carnosis partibus, aut ex tenera ossium natura existet, quæ duri ac validi corporis extrinsecus occursantis violentũ sustinet impetũ. Cũ igit exterior superficies eius quod ita patit corporis continuitatem seruauerit, multæ vero exiguæ diuisiones in profundo cõstiterint, collisio ac cõtusio vocat hoc ægritudinis genus: At, cum cauitas aliqua apparet, quam rei collisæ percussor impresserit, tũc illisio dicit. Necessarium est igitur omnino vt sub ipso ictu, in se ipsum impellatur & cauum fiat id quod collidit, alioqui enim non collideret: vt vero abeunte cã cauitatem retineat, non est necessarium, nam magna ex parte mollia omnia ad naturæ suę locum regrediunt, vbi percussor discesserit. Si vero non solũ introcesserit capitis os, verũ etiam ruptio aliqua in superficie exteriore fuerit adiuncta, tunc est ægritudo composita: neq; ei nomen aliquod inditum ab antiquis authoribus habemus: sed potius est oratione explicanda, q̃ nominibus extreme barbaris, quibus pleriq; iuuenes medici vti consueuerunt. Continuitatis vero solutio existit & ruptio & cõuulsio, altera carnosis partibus, altera neruosis, aduenienS. Horum vero generationis est cã, repētinus quidam ac inæqualis vehemensq; motus, ac tum præcipue cum neq; perfricata neq; calefacta neq; ad æqualitatem ducta aut mollicię corpora, motibus exponunt. Diuellunt enim in hmõi affectibus plurimæ eorũ partes. Atq; vt summatim dicã, omniũ huiusce generis ægritudinũ causæ, nõ nullæ quidē extrinsecus adueniunt, non nullæ aũt ex ipso corpore ortũ habent. Atque extrinsecę quidem sunt ea omnia, quæ vulnerare ac collidere apta sunt: Ex ipso aũt corpore causæ sunt immodici quidam ac sine ordine motus animalis, & non nulla humorum vitia quæ corrodendi vim habēt. Tales quidem sunt causæ ægritudinis omnibus partibus cõmunis, primis scilicet atque simplicibus quæ similares appellantur, atque ijs quę ex illis componuntur, quę & instrumenta & instrumentarię dicũtur. Compositarũ vero ægritudinum causas non est admodum inuenire difficile, cum ex his quas commemorauimus componantur. Quare si quis hoc desiderio tenetur, potest sibi hanc parare facultatem. Nunc aũt est tempus vt huic sermoni finem faciamus, ac de accidentium differentia deinceps differamus.

G H

A.ibidem.f

2. meth. med. cap. 5.

Galeni

GALENI DE SYMPTOMATVM DIFFERENTIIS LIBER VNVS

Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Ad quæ Capita Differentiæ omnes Symptomatum Reducendæ sint.

Quid Sanitas, quid Morbus, Affectus, Pathos, Causa per se & per accidens, & Symptoma. CAP. 1.

QVi'nam & quot numero morbi in vniuersum sint, tã simplices quàm compositi, generatim membratimq; diuidentibus, quot item cuiusque generandi sint causæ, alijs commentarijs prodidimus. Reliquum est de symptomatis differere, quò de affectibus omnibus qui præter naturam sunt, omnis nobis absoluat disceptatio. Omnis igit corporis affectus
C qui à naturali statu recessit, vel morbus est, vel morbi causa, vel morbi symptoma, quod ẽt epigennema quibusdam medicis nominare in vsu est: verum non admodum id vocabulum Græcis vsurpatũ est, sed sym ptoma & pathema & pathos omnia id genus nominare solẽt. Sanè nõ idem oĩno significat per iam dicta nomina, sed sicuti ipse distinguã, de
I.1.f.1.d.1.c. 28 d omnibus deinceps quæ propinqua inter se sunt, ad hunc modum differens. Ergo dictũ est mor bum esse corporis statum quendam præter naturam, à quo functio læditur primum. Constat aũt, & si eum esse affectum quendam præter naturam dixerimus à quo actio læditur, idem dicturos: si quidem omne quod est, siue id sanum sit, siue ægrum, siue neutrum, quodammodo afficitur. Ab διακεῖσθαι vero .i. affici, διάθεσις .i. affectus nomen quodammodo est ortum, atque in hunc vsum non ab antiquis modo philosophis, sed etiam alijs Græcis tractum. Et affectus quidem tum eorũ qui sani, tum qui ægri sunt, tum neutro modo se habentium omniũ, est commune: etenim & cantus & harmoniæ & orationis & dictionis affectio quædam esse videtur: morbus autem sanitati contrarium. Dissidet autem ab vtrisque (veluti Plato ipse definiens prodidit) quod grece pathos & pathema dicitur, latine passionem appelles: quicquid enim patiẽ quis, pathos siue passio est ap
D pellandum. Eoq; arbitror sensuum quoque alterationes, pathemata siue passiones appellauit, In visu quidem eas quæ ab albo, nigro, flauo, & ceteris coloribus fiunt: In tactu, quę à calido, frigido, humido, sicco, molli, duro, cęterisq; id genus: Ad eundem modum & in singulis reliquorum sensuum. Nominat autem is & voluptatem passionem, omnemq; in summa motum, quicunq; ab al tero fiat in alterum: quippe agentis motus actio est: eius vero quod ab eo est quodam modo affectum, passio: in summaq; ipsum affici, idem quodammodo quod pati est. Differtq; passio ab affectu affectione'ue, motu. Quippe cessante eo quod alterabat, alteratio quæ in passo iam remanet, affectus eius est: ita scilicet vt in ipso verti & mutari & alterari & moueri, passio generationem habeat: in eo vero quod manet, & in subiecto corpore reseruatur, affectus constat. Iam ipsum quoq; permanentem affectum Græci passionem nominant, veluti etiam quod iam fecit, nec etiamnum facit, causam. Quanquam neque hoc absoluto sermone causa est, nec affectus qui manet, absoluto sermone passio: sed exacte loquenti, affectus passio est iam facta, nõ autem quæ adhuc fit. Quòd autem Græci sic nominare consueuere, in libro de medicis nominibus à nobis est monstratum. Cu ius memores, id agamus, vt (quod à nobis semper est dictum) de nominibus quàm primum inter nos conueniat, ad res autem ipsas properemus, in ijsq; moremur. Verum plerique eorum qui sibi doctrinam vindicant, contra faciunt: litigando enim de nominibus totam vitam conterunt.

quare ad finem artis attingere nunquam possunt. Quid'nam igitur est agendum ei qui verita- E
tis est studiosus? Nempe res ipsas quæ inter se natura sunt similes, eoq; minus aduertuntur, osten
dere: Dein nomina ijs imponere, potissimum quidem si potis est, quæ maxime sint in vsu: sin
hæc non nouit, apta fingere: Ante omnia vero singulis rebus singula nomina, ne qua in sermo-
ne vel obscuritas ex homonymia nascatur indeq; sophismata oriantur, vel res vlla omittatur: Il-
lud vero recte'ne an non recte, & proprie an improprie, nomen sit positum, per longius ocium
æstimare, cum res ipsas iam intellexerimus: quippe in harum cognitione successus operis consi-
stit, non in nominibus. Ac nos quidem, sicuti dixi, tum consueta vulgo nomina rebus imponi-
mus, tum res quæ inter se sunt vicinæ, distinguimus: cæteris nominare quidem sicuti libet per-
mittimus, rem aliquam indefinitam relinquere non permittimus. In his nanque ipsis quę propo
sita nunc sunt, quoniam id quod in ipsa corporis conuersione & mutatione & qualicunque alte-
ratione consistit, diuersum est ab eo quod iam factum est & subsistit: eius autem quod factum est,
aliud naturalem actionem efficit, aliud eam lædit: Quod in ipso (vt sic loquar) fieri essentiam ha-
bet, actionem passionem'ue nominauimus: Quod in permanentia ad aliquod tempus, sanitatem
morbum'ue. Passionem vero ab actione discreuimus, tanquam quod fit ab eo quod facit: Sicuti
morbum à sanitate, veluti id quod præter naturam est, ab eo quod secūdum naturam. Rursus igi F
tur integris horum orationibus positis, deinceps quæ reliqua sunt persequamur. Sanitas est secū
dum naturam affectio, functionis effectrix. Nec interest, sicuti diximus, an affectum statum'ue qui
actionem efficiat, dicas, an actionis causam: Simili modo nec si illud secūdū naturam auferes, quic
quam referet, adsignificatur enim in reliqua oratione. Ita sane & Morbus, status corporis est extra
naturam, vitiatæ actionis causa. Vel breuius ad hūc modum, Morbus est affectus præter naturam
qui actionem impedit: Passio, motus in materia qui fit ab agente: ipse vero agētis motus Actio:
Quod autem ex sua natura ei quod fit partem aliquam generationis confert, causa ipsius dicitur.
Porro huius multa sunt genera, nam & materia & vtilitas & scopus & instrumentū & vnde mo-
tus initium: singula enim horum, ei quod fit, perfectionis aliquid conferunt. Quæ vero nihil con
ferunt, sed tamen ab ijs quæ conferunt seiungi non possunt, hæc eius quod sine quo non, ratio-
nem obtinent. Sane hæc cum ita se habeant, fieri subinde potest, vt causarum quæ se deinceps ex-
cipiant, series quædam existat: non aliter quàm si calculis aliquot deinceps positis, primum eorū
moueat quis, ac primus secundum, & ille tertium, atque ita deinceps vnusquisque eum qui sibi
succedat. In talibus autem omnibus nisi quis id quod per se facit, ab eo quod ex accidenti facere di
citur distinguat, plurimi absurdissimiq; errores in disputatione contingent. Significat autem Per G
se, idem quod primum, tametsi atticizantium quidam non ita particulam vsurpent: Ex acciden-
ti vero, idem quod secundo loco. Igitur qui primo calculo digitum admouet, primum quidem
hunc mouet: ex accidenti vero ac secundo loco eum qui illi succedit, atque ad eum iam modum
reliquos omnes. Pari modo primus quoque secundum quidem mouet per se, ex accidenti vero
tertium, & qui reliqui ab hoc habentur. Iam secundus ipse pro eadem ratione, primo siue per se
mouet tertium, secundo loco quartum & quintum, & si qui sunt deinceps. Quod si diligentius
adhuc distinguere libet (quippe ad exquisitiorem rei notitiam sic præstat) quisque calculus eum
qui sibi deinceps habetur, primum mouet, secundo eum qui post hunc, & tertio adhuc eum qui
post illum, & quarto eum qui huic est deinceps. His ita se habentibus ac definitis, quoniam mor
bus affectus quidam est præter naturam qui actioni incommodet: morbum autem ipsum præce-
dere potest affectus alter, qui etiam præter naturam sit, non tamen secundum suam ipsius finitio-
nem actionem labefaciet, sed morbi interuentu: talem affectum non morbum, sed causam quæ
morbum pręcedat appellauimus. Quo in loco diligenter animum ad eos aduertamus oportet, qui
illum quoque affectum lædendæ actionis causam dicunt: Non enim per se aut primum, sed ex ac-
cidenti & secundo, impediri offendiq; per eum actionem dicemus: a morbo vero ipso primum, H
& secundum ipsius substantiæ rationem. Itaque cum dicitur, morbus est corporis affectus qui
actionem impediat, ijs qui statim subaudiunt quod primum & ex se ipso id facit, sufficiens est
definitio: Si qui vero vel minus dextere vel contentiosius inaudiunt, ijs adijciendum in oratione
est, primum, quo talis sit finitio: Morbus est affectus corporis, actionem aliquam impediens pri-
mum. Quotquot igitur affectus hunc præcedunt, ij morbi non sunt. Quod si vlli alij cum his affe
ctus incidunt, qui ipsos veluti vmbræ sequantur, nec hos morbos vocabimus, sed symptomata.
Ita non statim quicquid est in corpore præter naturam, morbū vocabimus: sed id Quod primum
actionem vitiat, morbum: Quod hūc pręcedit, morbi causam, non dum autem morbum. Quod
si quis alius affectus in corpore morbum sequitur, is symptoma duntaxat dicetur. Quin etiam
actionis ipsius lęsio, symptoma animalis est: Quicquid nanque animali pręter naturam accidit, A.l.1.f.1.c. c.1.28.d
Symptoma est. Ac nominū quidem vsus apud Grecos ita se habet: Quę tamen mutare, dummo
do res ipsę (sicut predictum est) maneant immotæ, ei qui volet licebit: Verbi gratia, si cui non
placet symptoma vocasse, sed epigennema, quasi superueniens vel supergenitum: Symptoma
enim esse, quicquid pręter naturam animali accidit: Epigennema vero non omne sed quod
solos morbos necessario sequitur. Verum nos (sicuti dixi) omnem alterationem quę adhuc fiat,
passionem

A passionem: omnia vero quæ in corpore præter naturam subsistunt, nominauimus symptomata. Accidetq́ aliquoties eandem rem & passionem & symptoma nominari, quod scilicet vtriusque significatum (quanquam secundum aliam atq; aliam rationem) illi insit. Verbi gratia, ipsum tremere, pati est, propterea ꝙ tum alterari tum moueri particulam aliter, quam pro suæ & naturalis actionis ratione, contingit. Præterea tremor, passio, propterea quod talis motus alteratio est. Idem etiam tremor symptoma est, propterea ꝙ motus est præter naturam. Quod si alteratio solum esset, qualis in videndo, audiendo, odorando, gustando, tangendoq́; intelligit, passio tm̃ nominaret, nõ etiam symptoma: Symptomatis enim id proprium est, vt sit præter naturam. Quo fit, vt in formis omnibus quæ a naturali statu immutant, consistat: siquidem in figuris naturalibus, & coloribus, & magnitudinibus, & actionibus, & passionibus, vbi corrumpunt, existit. Estq́; hæc eius maxime propria finitio, mutatio a naturali statu. Quid igitur? nũ & morbus mutatio naturalis est status? an non absolute mutatio, sed mutatio quædam: symptoma vero absolute mutatio est? Quippe naturali in affectibus statu mutato, actionemq́; lædente, morbus existit: duoq́; hæc quo morbus sit omnino exigunt, vt in genere sit affectus, & functionem lædat: Quorũ neutrũ symptomati necessario adest: quippe quod, licet neque affectus sit, nec actionem aliquam lædat, tamen eo solo ꝙ B præter naturam sit, abunde definiet. Atq; a morbo quidem ea ratione differt: A passione vero, ꝙ hæc omnino sit in motu, interim vero & secundũ naturam: Symptoma non solum in motu, sed et in habitu quodam & permanentia, omnino autem præter naturam. Erit igit Passio, alteratio motus'ue circa materiam, adhuc (vt sic loquar) fiens: Affectus vero post manens: Symptoma, omne quod animali præter naturam, incidit. Qua ratione morbus quoq; sub generali symptomatis appellatione veniet: est enim is quoque ad quendam modum symptoma. Quin etiam præcedentes morbum in corpore animalis causæ, sub generali symptomatis notione cadunt.

Trifariam esse Symptomata: ac Quæ Proprie ita appellentur. CAP. 2.

A.t.1. pri. part. cã.569.col.4.g

AC de ijs quidem iam dictum est: De proprie vero dictis symptomatis, i hoc opere disputare paramus. Est porro horũ triplex differẽtia: Alia nãq; ipsius corporis nostri sunt affectus: Alia functionum offensæ: Alia hæc ambo comitãtia, idq; tum in excrementorum excessu eorum, quæ excernuntur & retinent, tum in ijs qui in ipso animali æduntur sonitibus, tum etiam in reliquis quæ sensibiles sunt differentijs omnibus. Sub læsionis autem siue offensæ nomine, nunc priuatio quoque mihi inaudiatur. Non enim difficultas modo motus quam Græci dyscinesian vo- C cant, neque difficultas sensus quam dysæsthesian appellant, vitia quædam actionum sunt, sed etiam immobilitas & insensibilitas. Ad eundem modum nec dyspeplia. i. mala concoctio solũ, sed etiam apepsia. i. cruditas. Atq; hæc quidem genera symptomatũ sunt, in quibus æstimandæ sunt membratim differentię: quarum singulas prosequi sermone deinceps conueniet: Illo primum ad monito, quod in libro de morborum differentijs diximus, nempe qui sanitatem nõ esse affectum corporis, vnde actio proficiscatur, sed ipsas actiones putarunt, hos vtiq; quam nos nunc doctrinã in symptomatis de actionum læsione tradimus, in morborum esse doctrina tradituros. Constatq́; a nobis si modo nihil in ipsis rebus errabunt, de solis nominibus esse dissensuros. Oriuntur aũt (vt sæpe dictum est) huiuscemodi doctrinarum errores ex omittenda quapiam differentia. Itaq; si differentias omnes percensentes, non esse eas symptomatum sed morborũ dicant, in nomine tm̃, nõ re, a nobis dissentient. Ergo dicendę differentiæ nobis iam sunt, disputatione ad principium reuocata. Qm̃ Symptoma generatim quidem appellatur quicquid animali pręter naturam cõtigit, ita vt tum morbi ipsi, tum morborum causæ quæ scilicet intra corpus subsistunt, non quæ extra habẽtur, symptomata sint: Altera vero significatione ac veluti magis propria, detractis tum morbis tũ eorum causis, reliqua omnia quę præter naturam sunt, symptomata nominantur. De quibus nũc D agere nobis est propositum.

De Symptomatis Actionis Animalis. CAP. 3.

ERgo repetita iam eorum triplici natura, deinceps omnia diuidemus, ab actionum læsione auspicati. Hæc ergo diuidenda est primum in duo genera, propterea nimirum quod actionum ipsarum duæ sunt primæ differentię, alterę animę, alterę naturę: Itaque etiam appellantur, illę quidem animales, hę naturales. Rursus igitur animales primum diuidentes, in sensibiles, motiuas, & tertias hegemonicas id est rectrices (neque enim incommodum est ita clarioris doctrinę causa eas nominasse) iterum earum quanque in suas differentias diducamus. Sensibilis igitur animæ functio, quinque in totum habet differentias, visiuas, olfactorias, gustatorias, auditorias, & tactorias. Motiua vero actio, continuatum sibi instrumentum vnum habet, motionisq́; eius rationem vnam (demonstratum enim id est in libris de musculorum motu) variatur autem in particularibus instrumentis, ita vt varias habere species videatur. Reliqua animalis actio quæ a rectrice parte procedit, in imaginatricem, ratiocinatricem, & recordatricem diducitur. Ergo etiam noxę omnium sentiendi actionum, communes quidem insensibilitas, & disæsthesia id est sensus vitiosus sunt: voco autem nunc sensum vitiosum omnem, qui perperam obitus est, sensum: In parte vero quę in quoque sunt sensu, In oculis quidem cęcitates, & visus obscuritates, & deprauationes

A.l.1.f.1.d.1.c. 5.27.e

A.ibidem.

quaſdam: In auribus ſurditates, & auditus grauitates, & obauditiones quaſdam: Simili modo in E
lingua, naſo, & tactu, tametſi propria nomina ſortita non ſunt, tamen reſpondentia prædictis ad
proportionem habentur: quando vel prorſus non ſentiunt propria ſenſibilia, vel cum vitio ſen-
tiunt: Eritq; illud Cũ vitio duplex, alterum diminute, alterum deprauate. Porrò tactus egregiũ
præter cæteros ſenſus in actione ſua ſymptoma, poſſidet dolorem: qui etiam reliquis ſenſibus ſed
tamen ab externis proprijs ſenſibilibus incidit: Huic vero non ſolum ab externis, ſed etiam mul
to magis ab affectibus qui intra corpus conſiſtunt: isq; ſubinde tam vehemens, vt non nulli cru
ciatu victi, ſibi ipſis mortem conſciſcant. Ac ſentiũt quidem & oculi ex lucis ſplendore dolorem
quendam: & aures ex magno quopiam & aſpero ſono: Sic in guſtu quoque & odoratu alij tales
incidunt dolores, à proprio ſcilicet ſenſibili vnoquoque ſenſu male affecto: Maximi vero dolores
tactus ſenſui contingunt. Quippe, qui ex aurium phlegmone alio'ue affectu vehementer nos an-
gunt, ij proprij auditus dolores nõ ſunt, ſed tactus: Eſt enim is ſenſus omnium ſenſoriorum com
munis, reliqui quatuor ſui quiſque ſolius. Ad eundem modum in oculis non raro dolores immo
dici vrgent, tangendi ſcilicet in his ſenſu contriſtato: Non minus etiam in dentibus & craſſo in-
teſtino. Iam pruritus quoque ex hoc genere ſymptomatum eſt. Non eſt igitur quod per quodq;
membrum proprium nomen quæras, qualia ſunt cephalalgia id eſt capitis dolor, & cardialgia F
id eſt cordis dolor, & otalgia id eſt aurium dolor, non enim inuenies poſitum: ſed oratione om-
nia talia explicaſſe contentus eris, veſicæ & renum & lienis dolores, item genuum & pedis cæte-
rorumq; ad ſimilem modum dolores appellans. Ac talia quidem & tot numero ſenſibiliũ actio-
num ſunt ſymptomata. Ad hæc etiam duo egregia, ſopor & peruigilium circa primum ſenſo-
rium, quod omnium ſenſuum eſt commune, conſiſtunt. At motiuarum actionum prima ſym-
ptomata ſunt immobilitas & vitioſa mobilitas: Huius autem alius diminutus infirmusq; motus
eſt, alius prauus: Praui autem, alius tremulus, alius conuulſiuus, alius palpitans, alius vibrans.
Horum ſymptomatum aliqua vbi in toto corpore conſtiterunt, diuerſam appellationem ſunt
ſortita, veluti emproſthotonus & opiſthotonus & tetanus. Quod ſi totius corporis non ſolum
conuulſio ſit, ſed etiam rectricis partis actionum cohibitio, epilepſia dicitur: Sicut apoplexia cum
eſt totius corporis reſolutio, vna cum rectricis partis functionibus cohibitis. Atque hæ quidem
motiuarum actionum ſunt læſiones: Quarum ſi quæ proprium præter cætera nomen non habet,
non eſt quod quiſquam eius occaſione deceptus, aliquod ſymptoma præteritum à nobis putet,
veluti nec vel apnœan & diſpnœan, vel iſchurian & dyſurian, vel aphonian & dyſphoniã. Sed
ipſi medico omnia talia in quaque animali actione ſunt exploranda: Non minus etiam cuiuſque G
eorum differentiæ: Verbi gratia, cum dyſpnœa vnum ſit animalis operis nempe reſpirationis
ſymptoma, quot ſint in vniuerſum eius differentiæ, quemadmodum in libris de dyſpnœa eſt in-
dicatum: Aut cacophoniæ, quot item membratim habeantur differentiæ, veluti in ijs quę de vo
ce ſcripſimus eſt traditum. Sanè non raro dubitauerit quiſpiam, cuius generis ſymptoma ſit, ve-
luti de pandiculatione, & oſcitatione, ſternutationeq;, & tuſſi accidit. Verum de eiuſmodi om-
nibus proximo libro, qui de ſymptomatum cauſis aget, diſſeretur. Proximum eſt, vt rectricis
actionis offenſas narremus, ac primum imaginatricis. Eſt igitur huius quoque alia veluti paraly-
ſis ſiue reſolutio quædam, quam Græci caron & catalepſin nominant: Alia veluti prauus quidã
erransq; motus, quod vtique paraphroſynen ſeu delirium vocant: Alia veluti deficiens & im-
becillus, qualis in comatis & lethargis cernitur. Quin etiam ratiocinatricis functionis quæ velu-
ti paralyſis eſt, anœa ſiue amentia dicitur: Quæ veluti deficiens motio eſt, moria & moroſis ſiue fa
tuitas: Quæ veluti errans eſt, delirium appellatur: plerunque enim in vtriſque ſimul delirium cõ
ſiſtit, tum parum probè imaginando, tum parum apte ratiocinando: eſt autem aliquando in alte-
ro duntaxat: Quod genus Theophilo medico ægrotanti contigit, cui reliqua quidem prudentia
ſupererat & diſputandi & præſentes exacte noſcendi, cæterum tibicines quoſdam angulũ domus H
vbi decumbebat occupaſſe, aſſidueq; ſonare tum pulſare putabat: atque hos ſe intueri rebat, par-
tim illic ſtantes, partim ſedentes, adeoq; ſine intermiſſione ſonantes, vt neque nocte neque die vſ-
quam vel minimum tempus quieſcerent: exclamare igitur non ceſſabat, ac iubere vt domo eij-
cerentur. Atque hæc illi erat delirij ratio. Idem, poſtquam planè conualuit à morboq; euaſit, tum
reliqua omnia quæ ingredientium quiſque dixiſſet feciſſet'ue narrabat, tum imaginationis de ti-
bicinum tędio meminerat. Quibuſdam vero nulla aliena imaginatio viſitur, ſed perperam ratioci
nantur, ratiocinatrice animę parte ijs affecta: Veluti phrenitico contigit qui fores ſibi intrinſecus
occluſit, ac ſingula vaſa per feneſtram promens, accedentes rogabat, num proijcere iuberẽt. Hic
enim ſingula vaſa rectiſſime nominabat: in quo ſe manifeſte declarabat, nec in imaginatione cir-
ca ea læſum eſſe, nec in nominum memoria. Quid igitur ſibi vult, ꝙ ab alto omnia proiecit ac per-
fregit? hoc ſcilicet intelligere non poterat, ſed opere ipſo delirare ſe declarabat. Quod autem &
circa memoratricem animæ partem ſymptomata eueniant, non ægrotantibus modo, ſed ijs etiam
qui ægrotare deſierunt, id didiciſſe de Thucydide licet: qui non nullos qui à magna illa Athenis
peſte conualuiſſent, eátenus omnium quæ præceſſiſſent oblitos prodit, vt nõ ſolum propinquos
ſed etiam ſe ipſos ignorarent.

De

A *De Symptomatis Functionis Naturalis.* CAP. 4.

A.t.2. pri. part. cā.569.col.4.g

QVoniam *autem quæ rectrici animæ parti symptomata incidunt, dicta iam sunt, tempestiuum est vt ad alterum actionum genus, quas naturales vocant, trãseamus. Fuerint igitur & in harum singulis, vel nõ obitis, vel male obitis, symptomata. In appetitu quidem, tum inappetentia, tum difficilis appetentia, tum immodica cibi appetentia. In concoctione, cruditas, & concoquẽdi tarditas, & eiusdem operis prauitas. Pari modo in digestione, & sanguinis generatione, vel non peracta, vel non rite peracta, symptomata incidunt: Cuius generis symptomatum, & hydropum vitia sunt. Iam in nutriendi actione atrophię quędã & tabes, frustrationes eius sunt. Leucę vero & ophiasis & alopecia & quicquid eiusmodi symptomatũ genus habetur, à vitiosa nutritione prouenit. At asphyxiæ id est pulsuum priuationes, & cacosphyxiæ id est pulsus vitiosi, circa pulsuum actionem sunt symptomata. In excrementorum quoque separatione, vel omnino non peracta, vel non rite peracta, symptomata fiunt, aliqua nomine proprio vacantia, veluti quæ circa nigram bilem eueniunt: alia vulgo nominata, veluti icteros, siue regius morbus. Methodus vero hic quoque omnium inuentionis est, naturalium facultatum cognitio. Eas in libris quos de ijs prodidimus, quatuor esse in quaq; corporis particula indicauimus, Attractricem, B Retentricem, Alteratricem, & Excretricem. Erit igit in harum vnaquaque duplex symptoma: alterum non rite obitæ actionis, alterum prorsus non obitæ. Quare in quoque naturali instrumẽto, octo incident in vniuersum symptomata. Ergo si cui ex dissectionibus exploratus est particularũ animalis numerus, hic breui immo vero facile ex sese omnem symptomatum multitudinem inueniet. Quippe quæ naturæ tantum sunt instrumenta, octo solum symptomatis laborabũt: Quę vero sunt animæ, tum istis, tum his amplius alijs duobus. Monstratum enim paulò supra est, cuiusq; animalium actionum duplex esse symptomatum genus, vel prorsus non peractarum, vel parum rite actarum. Dictum præterea est hoc, Non rite, duplex esse, aliud veluti ex defectu proueniens, aliud (vt sic dicam) ex vitio siue errore. Ita vtiq; vt si non duo tantum in quaque actione & facultate symptomata esse dicas, sed tria, alterum scilicet priorum duorũ in duo secans, duodecim quidem in quoque naturali instrumento symptomata inuenienda sunt: quindecim vero in ijs q̃ animæ subseruiunt. Porrò prior diuisio, quæ in duas facta est differentias, octo quidem naturalium, decem animalium actionum efficit. Si quod vero instrumentum duplici ratione animale sit, vt tũ sensus simul particeps sit, tum motiuum, huic ex secunda diuisione decem & octo symptomata incident, ex priore duodecim. Mõstrato igitur quod dicimus in vna alteràue particula, quod nos in C ijs, id in omnibus facere censemus eum, qui numerare symptomata studebit, minime quidem nominibus attentũ (neq; enim vbiq; vsitatas appellationes inueniet) sed ipsam rerum naturam spectantem. Est igit ventriculus concoctionis instrumentũ, quod trahit in se, vti ostendimus, conueniens nutrimentũ: excernit aũt quicquid est alienũ: præterea quod attraxit, id retinet: & quod retinet, alterat. Cũ igit vel omnino non trahere vel vitiose trahere illi contingit, duo mihi symptomata circa tractricem potẽtiam intellige. Scindeq; alterũ rursum in duo, nempe Quod vitiose, oratione saltem quatenus vtique licet (tametsi nominibus clare non possis, quòd scilicet his nullũ impositum nomen est) interpretari conatus. Verbi gratia, ꝙ etiam illud, Non rite, aliud veluti imbecillum est, aliud veluti vitiosum: Imbecillum quidem, quod vix & ægre & longo tempore fit: Vitiosum, quod veluti cum palpitando, tremendo, vel conuellendo, vel vibrando agitur. In alteratrice vero, ventriculi facultate, Aliud est vbi omnino alteratio non fit, cum scilicet quales assumpti cibi sunt, tales in omni qualitate manẽt: Aliud vbi imbecilliter, quod propriũ nomen græce bradypepsian habet: Aliud vbi vitiosa est alteratio, cum in alienam qualitatem cibi mutantur. Quare tria in totum symptomata circa vnam actionem frustratam habentur. Vocatur aũt ipsa actio, concoctio: ea est ciborum in conuenientem animali qualitatem alteratio. Bradypepsia vero siue con D coctionis tarditas, mutatio in eam qualitatem est, sed ægre & spatio longiore. Alterationem autẽ in alteram qualitatem non tamen in eam quæ secundum naturam est, apepsian nominant: Priuatio quoq; eius actionis æquiuoce cum ea nominatur: Quanquam vtiq; clarius fuerat, hanc solam apepsian nominasse: illam vero vitiosè factam, dyspepsian: sicut imbecillam alterationem, bradypepsian. Cæterum vt Plato testatus est, veteres cum plurimas rerum ignorarent, alias omnino nõ nominarunt, alias non recte. Non est igitur quòd nomina nobis imponant, sed inspicienda nobis est ipsa rerum substantia. Quod si fiet, inueniemus retentricis quoque facultatis actionem Secundum naturam se habere, cum tempus complectendi cibi cum tempore concoquendi exæquat, ac cibos vndiq; prorsus constringit: Priuationem vero omnimodam eius actionis, cum prorsus nõ complectitur: accidit autem id in lienterijs, siue in intestinorum læuitate: Imbecillitatem vero, cũ vel non probe vndique amplectitur, vel non vsque ad consummatam concoctionem, vel cũ ambo hæc simul incidunt. Cum enim retentricis & complectẽtis facultatis agẽdi probitas in his duobus constitit, vt tum nullum locum relinqueret inter ventrem & cibos vacuum, tum complectendi tempus cum concoquendi tempore exæquaret, vel altero tantum non probè actionem obibit, vel vtroque: Symptomataq; cõsequentur, Imbecillo quidem complexui, fluctuationes cũ sonitu,

3. de nat. facult. c. 7
de caus. symp. c.
de compos. med. sec. l.
c. p. quid. com. 2.

quas Græci clydonas vocant,& flatulentiæ: Iniusto aũt complectendi tempori, excretio celeris & E
ciborum in inferiore ventre corruptela. Hoc loco illud aduertendum censeo,quòd alteri sympto-
mati alterum non nunquã succedit. Quippe imbecillum complexũ,modo clydones excipiũt,mo-
do flatulentiæ: Iniustum vero complectendi tempus,omnino diminuta concoctio: deinceps ve-
ro vel celer ciborum exitus,vel eorum in ventre corruptela. Ac celeris quidem exitus inseparabi-
lia symptomata sunt deiectionis humiditas,& digestio in corpus diminuta: Corruptelæ aũt in al-
ijs quidem deiectionibus graueolentia necessario, nõ necessario aũt mordicationes aut inflatio-
nes: sed interim neutrũ eorũ,interim alterũ,interim vtrunq;. Cur aũt tũ in istis,tũ in ijs quæ prius
sunt dicta,quædam necessario sequãt,quædã nõ necessario, proximo libro in quo de symptoma
tũ causis agemus,docebit. In præsentia vero ad reliquam retentricis facultatis symptomatum dif-
ferentiã est transeundum. Cũ igit circũ cibos venter se constringit,cæterũ cũ palpitatione quadã,
vel tanq̃ conuulsione & tremore & vibratu,eiusmodi constrictionis opus vitiosum fuerit. Ac pal
pitationem quidẽ ventris clare sentimus, itemq; conuulsionẽ (singultũ.n.hoc symptoma nomi-
nant) noxã vero eius quæ velut tremor fit, non clare. Cæterum si ijs quæ dicemus animo eris at-
tentus,id quoq; non magno negotio deprehendes. Ergo vbi à comedendo, nec clydon aliquis,si
ue fluctuatio cũ sonitu te infestat,nec inflatio,nec palpitatio vlla,nec singultus,sed difficultas aliàs F
insueta in ventre sentit,& veluti grauat is,ac laborat,† ac magis desiderat grauitatẽ infra deponi q̃
sursum ferri: } accedit præterea ructus quispiam,tũ displicentia quædam aliena † nec facile inter-
pretabilis } in anhelitu adsequit: existimabis ventriculũ circa cibos constringi quidem, cæterum
id veluti cũ tremore fieri. At qui veluti vibrans motus est,in concutiẽtibus rigoribus maxime est
conspicuus,omnes animalis particulas occupans. Ac de his quidem fusius in libris qui hũc sequũ
tur agemus. In præsens ad quartã ventris facultatẽ excretricẽ propultricemq; veniendũ: Cuius
quod quidẽ veluti priuatio est,in ilei quibusdã generibus cernit: Imbecillitas vero subinde in tar-
dis excrementorũ deiectionibus incidit: Qui aũt eius veluti vitiosus motus est,tũ incidit, cum vel
prius q̃ absoluta cõcoctio est,ad actionẽ proruit: vel absoluta ea cessat ac tardat: vel vnà cũ aliquo
iã dictorũ symptomatũ fit,aliter'ue quouis modo inæqualiter: vel tanq̃ impos sui venter in cibos
irruit,minime tẽperato moderato'ue motu vtens, exẽplo eorũ qui in decliui currunt,nec sistere se
valent. Ac vẽtris quidem,vt instrumentum concoctionis est, dicta symptomata sunt: Vt autem
tum nutriri postulat,tum quod nutriat,non solum trahit,sed etiam eatenus retinet, quousque alte
rauerit & superuacaneum excreuerit,alium parem symptomatum numerum ceu similare corpus
sortiet. Fortasse igit præstiterit omnia quę circa nutritoriam actionem symptomata incidũt per- G
currere,& quæ ventris corpori,& quæ cæteris particulis omnibus, insunt communia: quippe cla
rior ita legentibus disputatio fiet,illustriusq; docebit quod paulo supra est dictũ, Symptoma sym
ptomatis causam esse. Atrophian enim,cum vnum symptoma sit,siue ea in toto fiat animali, siue
in vna eius particula,multa præcedunt symptomata. Cum enim quod probè nutriendum est, &
trahere ad se conueniens nutrimentum debeat: & id, quoad tum alterauerit tum assimilauerit,reti
nere: præterea quod superuacuum est pellere,est autem id Duplex genere, aut enim quantitate su
peruacaneum est aut qualitate: necesse omnino est particulã quæ atrophia laborat,vel vnius præ-
dictorum alicuius occasione id pati,vel plurium. Nam siue diminute trahat,quod nutriat,siue nõ
trahat,siue perperam trahat,atrophia particulam consumet: Siue id quidem quod nutriet,& quã
tum & quale esse oportet suppeditat,cæterum symptoma aliquod in retentrice facultate incidet si-
mile ijs quæ in ventre sunt dicta,atrophia tentabitur sic quoque. Quòd si hæ facultates legitima
fungantur actione,excretrix autem vis erret,plus scilicet quàm opus est vacuans, sic quoque gra-
cilis nutrimentoq; parum fruens, particula reddetur. Iam alteratricis virtutis symptoma, quod
veluti priuatio est (eam autem apepsian siue cruditatem vocari diximus) liquido patet,q̃ particu-
lam gracilem efficiet. Quod vero eius veluti imbecillitas quædam est, quam bradypepsian voca- H
mus,spatio quidem longiore,sed tamen luculenter ipsum quoque aliquando gracilitatẽ inducet.
Tertium vero symptoma,quod dyspepsiæ est simile,nõ gracilem modo nutritionis desiderio, sed
etiam aliena specie particulam reddet,veluti in vocatis leucis & elephantiasi cernitur. Sane aduer
tere hoc in loco animum,ac discernere conueniet, vtrum'ne succo aliquo affluente, an solidis ipsis
ita affectis,mutatus color sit. Quippe si ex affluente est mutatus succo, alterius generis symptoma
est, nec alteratricis facultatis error: Si autem tota particula per totam,qualem esse oporteat, talis
non sit,alteratricis in eo virtutis id vitium est. Fit enim & in arquatis naturalis coloris mutatio,sed
ea,nisi alteratricis venarum virtutis vitium aliquando est, separatricis actionis est symptoma. Vi-
tiosus autem in singulis priuatim particulis color, si modo ex succo aliquo extrinsecus affluente
non proueniat, ex alteratricis & concoctricis virtutis quam in se habent, vitiosa functione ori-
tur. Ergo hanc atrophian, cum cacotrophia quædam id est vitiosa nutritio dicenda potius sit, à
præsenti disputatione eximamus: Ad eam vero quæ nutritionis omnino est priuatio reuersi,illud
admoneamus, tum ipsam symptoma esse, tum symptomatis aliàs alijs, quæ vel in attractrice, vel
retentrice, vel segregatrice, vel alteratrice facultate incidunt, superuenire. Omnium vero ho-
rum

† Cop' ita hũc locũ vertit. cupitq; celeriter onus vel per ĩfernas vel per supnas partes abiicere. quem sensum ẽt Leonicenus habet. Linacrus vr̃ loco ipsius θᾶττον, legisse μᾶλλον.

† Al. δύσφορος .i. nec facile tolerabilis.

** *Hæ duæ uoces non sunt in græcis codicibus nec in vllo alio ĩterprete.*

A rum symptomatum, morbi sunt causæ. Finge enim diminute in aliquam particulam trahi alimentum, ideoq; eam non nutriri: omnino morbus aliquis diminutum hunc tractum præcedit. Siue enim particula ipsa imbecillius ad se ipsam nutrimentum trahat, oĩno sanè intẽperata existit, morbus autem est intemperies: Siue bene temperata quidem sit particula, obstructio autem aliqua in digestionis instrumentis digestionem impediat, obstructio ipsa morbus est: digestionis impedimentum eius symptoma. Non solum autem singula symptomata percurrens, quę scilicet læsæ alicuius actionis culpa proueniunt, intelliges ꝙ ea omnino morbus præcedit, sed etiam id ex ipsa rerum essentia licet, citra inductionẽ colligas. Quippe Sanitatem actionis causam posuimus: Morbum autem læsionis quæ in actione est, causam: at vero Symptomata, de quibus nunc proposita nobis disputatio est, actionum esse læsiones diximus. Quare ex his propositis constat huius generis symptomatum morbos esse causas.

De Symptomatis, quæ in Affectibus Corporis consistunt. CAP. 5.

QVo'd autem & duo quæ reliqua sunt genera, morbi præcedāt, & causæ rõnem respectu eorum obtineāt, id quoq; paulo infra docebimus, sed vbi totum de ipsis absoluerimus sermonem, auspicati rursus à symptomatis ijs q̃ in corporis consistunt affectibus. Sunt porro'

A.t.1.pr.par.cā. 569.col.4.h

B eorum primæ differentiæ numero quatuor: alia enim sunt visibilia, alia odorabilia, alia gustu apprehensa, alia tangibilia. Ac visibilia quidem in coloribus qui præter naturam sunt consistunt, idq; vel totius corporis vel alicuius vel aliquarum eius partium. Ac totius quidem corporis, veluti in arquatis se habet, præterea in hepatitide & splenitide vocatis morbis: ad hæc hydropum generibus quibusdam: Vnius vero particulæ, quẽadmodum tũ in lingua sola alienus color subinde aspicitur, tum in particulis quæ abscessuum vitio vel nigricant vel liuent. Pari modo in carbunculis, & erysipelate, & serpentibus vlcerum, & gangrænis, naturales colores immutantur. Sanè huius generis sunt vitiligo, leucæ, elephantiasis, aliaq; id genus: quippe hæc quoq; naturalem colorem mutāt. Iam in compluribus simul particulis vitiatum esse colorem in multis morbis videas: idq; vel circa crura magis, vel circa faciem, vel circa totum supernũ corpus, vel circa totum imum. Ac visibiles quidem differentiæ in ijs sunt contemplandæ. Odorabiles vero primum quidem in respiratu, ac difflatu: Voco autem quod circũdantis nos aeris per fauces attrahitur & rursus emittitur, respiratum: quod autem per totum corpus exhalat, difflatum siue perspiratum. Ergo quæ his accidunt graueolentiæ, in hoc symptomatum constituentur genere: Post has vero in auribus, naribus, alis, & quæcunque vitij cuiusquam occasione putrescunt particulis. His amplius in ructu idem symptomatum genus licet inuenire, ipso scilicet vel fumosam, vel acidam, vel virosam, vel piscosam, vel aliam quampiam eiusmodi referente qualitatem. In gustabilibus vero qualitatibus laborantes ipsi symptomata conijciant: Quippe sudorem defluentem in os aliquando gustant: præterea eius quæ circa linguam est, saliuæ mutatam qualitatem: æque vtiq; vt sanguinem, quibus is quoquo modo per os vacuatur, alij quidem notabiliter dulcem, alij salsum, alij amarum sentiunt. Ad eundem modum & quę ex pulmone reijciuntur, & quæ ex ventriculo euomuntur, alijs hæc acida, alijs salsa, alijs amara, alijs dulcia, alijs austera, sentiuntur. Porro' sunt ex medicis nõ pauci, qui etiam sudores atque aurium præterea sordem gustu explorandam censent: quippe ex hoc quoq; aliquid coniectari. Iam tangibiles differentiæ, vbi naturæ modum excesserunt, in eiusmodi symptomatis numerandæ non minus sunt: veluti cutis dura, & distenta, & præarida: simili modo præhumida, vel rugosa, vel alia quapiam differentia tali prædita. Ergo ex his quæ iam dicta sunt, manifestum est, hoc quoq; symptomatum genus vniuersum à morbis ortum habere. Quippe colorum, halituum, & saporum differentias omnes, solidorum ipsorum corporum temperamenta sequi, in naturalibus libris didicimus: Ad eundem modum & tangibiles, multo etiam magis q̃ omnes quæ sunt prædictę, propterea quo'd cum actiuis qualitatibus cõgeneres esse dixi,

D vtpote quæ ad eiusdem sensus iudicium referantur: Etenim mollities duritiesq; tactu iudicantur, haud aliter quàm effectrices qualitates ipsis cognatæ. Quare quicquid in ijs alienũ à naturali est, id intemperiei acceptum fertur: æque vt quod naturale est, ex commoda temperie prouenit. At est omnis intemperies morbus: Quare omnia id genus symptomata, à morbis sunt oriũda. Quę vero ex influente quopiam humore cognata prædictis symptomata in particulis excitantur, alia obstructiones vel compressiones sequentia, alia trahentium & segregantium virtutum functiones male obitas, necesse est hæc quoque veluti fontem suæ generationis morbos habere. Ac iecinoris quidem obstructio, qui compositi & instrumentalis corporis est morbus, alieni coloris qui in arquatis visitur est causa. Cuiusq; vero similaris partis intemperies, quę ipsa quoque eiusmodi corporis morbus est, alias aliam eius facultatem impedit, vel eam quæ trahit, vel eam quæ excernit, vel aliam quãpiam: quarũ occasione cum parum æqualiter riteq; humores in corpore fluant, particulæ alias aliæ in colore, halitu, sapore, omnibusq; tangibilibus differentijs, alterātur. Quin etiam quodcunq; reliquum est symptomatum genus, siue id in vocibus sit & sonis qui in animalibus exaudiunt, siue in ijs quæ à corpore excernunt in eo've detinent, nihil nõ à morbis natũ est, vel ab ipsis continẽter, vel symptomate aliquo interueniente. In vocibus enim, morbi qui in ore, faucibus, arteria aspera, pulmone, & thorace sunt, symptomata faciunt: clangoribus. s. quibusdam

tremulisq;

tremulisq; ac raucis edendis vocibus. In alijs vero quibusdam animalis particulis sonitus & mur E
mura & trismi id est stridores aliaq; eiusmodi, partim quidem ex instrumẽtorum angustia vel indebito motu, partim ex flatuosi spiritus abundantia, aliquando etiam ex horum aliquibus, omnibus've simul coeuntibus cientur. De quibus plenius inter symptomatum causas agetur.

De Symptomatis quæ consistunt in Excrementorum Mutatione. CAP. 6.

QVæ vero vel à corpore excernuntur, vel in eo præter naturam detinentur, ea quoq; in primas treis diducuntur differentias: Vtiq; aut totis substantijs, aut qualitatibus, aut quantitatibus, à naturali statu egressa. Succedunt autem omnino morbis, vel continenter, vel alijs symptomatis intercedentibus. Siquidem sanguinis profusio toto excretæ substantiæ genere prẹter naturam est: Ea vero vel vulnerato, vel perrupto, vel ore tenus recluso, vel eroso sanguinis vase incidit. Porrò horum vulneratio, ruptio, & erosio, proprij similarium partiũ morbi sunt: Reclusio, instrumentalium: quæ ipsa modo ex complectendi functione imbecilla, modo expultrice immodice cõcitata, modo ambabus simul læsis, ortum habet. Simili modo fluxus muliebris vel propter iam dictarum actionum symptomata fiet, vel ꝙ totus sanguis tenuis serosusq; est redditus. Est vero & id symptoma, cuius etiam multiplex habetur ortus: Est nanq; vel sanguificẹ vir F
tutis, vel eius quæ tenue & serosum separat, vel eius quæ excernit, operis frustratio: Incidere autẽ aliquando potest, & retentrice ipsa immodice opus suum vrgente, & cute ipsa spissata, & renibus occlusis. Ad eundem modum & sudores immodice digeri vel indebite retineri, aut propter cutis aut propter aliquem dictarum virtutum affectum, aut ipsam humorum naturam, necessario cõtinget. Sanè constat ꝙ in omni huiusmodi sermone, disiunctiuis coniũctionibus vtimur. Omnino enim cuiq; dictorum symptomatũ, vna quæpiam est causæ ratio: nihil tamen prohibet duas, & tres, & simul omnes vnà concurrere. Non latet autem nec ꝙ dysuria, & ischuria, & stranguria, & quem hydropen in vas vrinale, alij diabeten, aliqui diarrhœan in vrinam vocant, ex hoc genere symptomatum sint. Iam ꝙ eorum quẹ præter naturam excernuntur, & colores, & odores, morbos necessario sequantur, nihil opus est ostendamus: si modo nullum talium sine intẽperie prouenit. Patet autem & quod propositum à nobis est, clare esse demonstratum omnem symptomatum naturam morbos præcedere: fieriq; non nunquam symptomatum quæ deinceps sibi succedant, veluti seriem quandam: A morbo quidem ipso primum, ab hoc vero secũdum, dein rursus post hoc tertium, ac ab isto deinde quartum. Verum hìc attendendum diligenter est, vt accurate distinguantur ab operibus symptomata: sæpe enim ita similia inter se sunt, vt & symptoma pu G
tetur opus, & opus symptoma. Ac nisi quis in hoc sano sit iudicio, ex ijs in quibus ipse fallitur, nostram disputationem calumniabitur. Quippe si naturalium excretionum (sic autem vocãt eas quẹ sanis accidunt) vel quantitatem, vel qualitatẽ, vel genus ipsum substantiẹ, pro scopo sibi proponat, deinde huc intuens, symptomata iudicet, subinde falletur. Quippe sudor aliquando multo amplior ꝙ̃ pro naturæ modo, vel alui deiectio, vel vrina, ẹgrotãtibus incidit, non solũ nulla actione lẹsa, sed etiam cum virtutis robore & prouidentia de animalis salute. Aliqua enim quamuis ẽt toto genere præter naturam sint, veluti sanguinis per nares profusio, vel vomitus, vel sanguinis deiectio, vel hæmorrhois, vel aliud eiusmodi, tamen præter naturam adhuc nõ sunt, si modo tempestiue fiant. Fiunt autem tempestiue, cum id quod contristat, expellitur. Stãte igitur de quo inter initia cõuẽnit (nempe ꝙ symptomata actionum læsiones sint) nihil eorum quẹ ad animalis cõmodum fiunt, ex hoc genere symptomatum est: opus nanq; naturæ vnumquodq; eorum potius est, ꝙ̃ læsio aliqua. At alteri fortassis symptomatum generi, quod scilicet præter naturam est affectuum, omnia talia subijciat quispiã: omnino enim diuisam esse in quacunq; animalis parte venam aliquam, aut eatenus reclusam quoad sanguinem quẽ prius retinuerat profundat, naturalẽ affectum non esse. Quanquam hic quoq; alui fluorem aut vrinæ copiam docere non possit H
affectibus præter naturam omnino succedere: sanguinis nanq; profusiones, & vomitiones, toto genere præter naturam esse dicet quis: non tñ aut eam quæ per ventrem, aut vesicam, aut vterũ fit excretionem, toto genere præter naturã esse.

Fortasse vero dubitauerit quispiam & de sudore ceu nec ipse naturẹ lege incidat: quippe quod Diocles etiam docere tentauit. Videtur autem dura esse opinio & præter rerum euidentiam, tametsi eam maxime probabiliter confirmet. Ac de talibus quidẽ posthac aliqñ fortasse agetur, perpauca. n. sunt de quibus ambigit. De reliquorũ vero symptomatum tota multitudine abũde est disputatũ: finiẽdusq; iam hic liber est.

Si quis enim exrecitatus in ijs quæ confessa sunt fuerit, facilius de ijs quæ in dubio sunt, iudicium consequetur.

A. t. i. pri. pt. cã. 570. col. 1. a. b

l. p.º decris. c. 12. et l. 6. de loc. aff. c. 3.

Galeni

GAL. DE SYMPTOMATVM CAVSIS LIBRI TRES

Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM PRIMI LIBRI:

Symptomatum recenſet Cauſas, quæ in Senſuum Inſtrumentis, & in ipſo Fonte Senſus, conſiſtunt.

Quotuplicia ſint Symptomata. CAP. I.

B

CAuſas ſymptomatum in his libris contemplabimur, eundem ſequentes diſputationis ordinem quem de ipſorum differētijs propoſuimus. Sunt igitur ſymptomatum genera in totum tria. Quorum de eo primum diſputauimus, in quo læſam eſſe actionem diximus: ita nimirū intelligere lectorem cenſentes, etiam ſi prorſus perijt. Cum autem duplices genere actiones ſint alię naturales, alię animales, ab animalibus incepimus: eaſq; trifariam diuiſimus, in ſentientes, motiuas, et quas appellauimus rectrices. Ergo in ſentiēdi actionibus, triplex incidit ſymptomatum differentia: vna, cum ipſum primum ſenſus inſtrumētum eſt male affectum: altera, cum ſentiendi facultas: & tertia, cum aliquid eorum quæ primo ſentiendi inſtrumento ſubſeruiunt, male habet. p° de diff. sympt. c. . de facult. natur. c. 7. de compos. med. ... p° de morb. vulg. com. 44.

De Symptomatum Cauſis in ſenſu Viſus. CAP. 2.

A.l. de me. cor. t.1.c.1.557.g VEluti in oculo primū ſentiendi inſtrm̄, cryſtallinus eſt humor: quippe quē ſolum à coloribus alterari monſtratū eſt. Sentiens vero facultas, quæ à cerebro per neruū inde porrectum C ad cryſtallinum peruenit. Ad ſubſeruiendum aūt huic, reliquæ oēs quę in oculo habent̄ particulę ſunt cōditę. Itaq; ēt vno quolibet ex p̄dictis male affecto, vel male videbit animal, vel prſus nō videbit. Ac cryſtallini quidē humoris morbi in octo intēperamentis cōſiſtūt: Facultatis aūt morbi, in eo ꝙ vel neruus, vel cerebrū male ſit affectū. Sunt porro & horū vtriuſq;, vt ſimilares particulæ ſunt, octo morborū genera: vt inſtrumentales ſunt, tum obſtructiones, tum alienorū innixus, ſiue compreſſiones, aliaq; quæcunq; ex humorū influxu molem præter naturā attollunt. Vnitatis vero diuiſio, ſuper oīa quę prędicta ſunt, tum ſimilarium tum inſtr̄alium particularum cōis eſt affectus: non cerebro modo aut neruo, ſed ēt cryſtallino humori incidere potens. Huic aūt trāsferri ac ſede moueri, inſtr̄alis morbus incidit. Quanq; trāslatio, ſiquidem ea verſus angulū maiorem minorem've eſt facta, nihil quod æſtimandū ſit, incommodi affert: Sin ſurſum deorſum've inclinat, duplicia quæ vīr omnia apparere facit. Atq; hi quidē ſunt, tum primi viſus inſtrumenti, tum eorum q̄ illi facultatem ſubminiſtrāt, morbi. Eorum vero q̄ vſum aliquem ei conferūt, hi: Si vel in foramine rhagoidis, vel ēt eo qui inter hoc & cryſtallinū eſt loco, humor ſpiritus've tātus cōſtiterit, q̄tus primo viſus inſtr̄o ad internoſcēda ſenſibilia ſit impedimento. Ad eundem modū corneæ quoq; tunicæ particula ea quæ pupillæ anteſtat, viſum impedit, ſiue ea per ſe, ſiue alia quapiā D rōne à naturali habitu eſt remota. Ac foramen quidem rhagoidis, quatuor modis à naturali ſtatu mutat̄: nempe vel ampliatū, vel imminutū, vel in aliquā partē detort, vel um ruptū. Verū ampliatio ſiue à natali ſit, ſiue poſt accedat, ſemp viſui incōmodat: Imminutio q̄ vtiq; à natiuitate incepit, acutiſſimi viſus eſt occaſio: q̄ vero poſt incidit, mali: Reliquorū vitiorum neutrū, neq; ſi à natiuitate, neq; ſi poſt incidit, quicq̄ quod æſtimatione dignū ſit, viſui officit. Iam.n. ſubinde vidimus ex parua rhagoidis procidentia, detortā pupillam, poſtq; cicatrice eſt incluſa, nec tn̄ hoīs viſum fuiſſe impeditū: vbi.ſ. ante ſe corneæ particulā ſplendidam inculpate habuit: atq; hæc quidē experientia ipſa docuit. Sanè cauſa pp quā amplitudo foraminis ad perſpicaciā viſus ſemper ſit noxia, anguſtia non ſemp, ęſtimatione non indigna eſt. Vr̄ aūt mihi neruus is qui à cerebro ad oculū pertinet, quē ideo Porum ſiue meatum Herophilus appellat, ꝙ eius ſolius foramen clare cernitur, ſenſibilis eſſe ſpiritus via. Eoq; vbi altero oculo conniuemus, alterius pupillam dilatari contingit, tanq; in vnum ſolū commeante ſpiritu, qui prius in duos eſt diſpertitus. Itaq; etiā hoc maxime ſigno intelligit̄, an ſuffuſi compūcta ſuffuſione viſum recepturi ſint, an non. Quippe quibus altero oculo cōniuentibus, alterius pupillā dilatari contingit, ijs ſi cōpunctio adminiſtretur, recipiēdi viſus fiducia eſt: Quibus non dilatat̄, horū nemo vnq; reuidit, neq; ſi minimo cū dolore ac cōmodiſ A.l.3. f. 3. t.1. c.1. 229.c.d ſime ijs eſt adminiſtrata compunctio. Ex his oībus liquet, confluere ad oculos à cerebro ſpiritum

animalem,

animalem, tum in cryſtallinum ipſum humorem, tum vero locum omnem qui illi anteſtat, quem E ſcilicet rhagoidis foramen determinat. Vbi igitur amplior reddita eſt pupilla, ſiue id ex prima ſtatim formatione, ſiue poſtea contigit, parum commode tota animali ſpiritu impletur. Fundi igitur diſſoluiq́ ac diſſipari cogitur. Sicut contra in minore pupilla colligit, cōſtringitur, ac denſat ſpiritus. Atqui demõſtratum in libris de particularum vſu eſt eius collectionẽ ac conſtrictionem, ad ſenſus bonitatem illi conducere: contra, diſſolutionem ac diſperſionem ad ſenſus noxã cedere. Quĩ igitur fit ꝙ pupilla morbi vitio non naturâ minor reddita, multo deterior efficitur quàm mediocris? an quia vitioſos affectus ſequitur, quorum culpa neceſſario peius cernit oculus ſic affectus, non propter pupillæ anguſtiam? Qui nam igitur hi ſunt affectus? nam hoc etiam diſputatio requirit: Vnus quidem ipſius rhagoidis tunicę tantum: alter humoris tenuis, qui medio loco inter ipſam rhagoidem & cryſtallinum humorem habetur, effuſi. Ac tunicę quidem ſolius affectus, extenſio relaxatioq́ ſunt: qualis vtiq́ in extrinſecus poſitis articulis ſubinde cernitur, cum ligamenta redundanti humore ſunt perfuſa. Humorum vero vitium in defectu conſiſtit: cuius occaſione rhagoides vacuato interno eius loco in ſe concidens, cõtrahitur ac rugatur, atq́ idcirco pupillam imminuit. Deterius ergo aut nihil omnino ex talibus affectibus cernere contingit, non vtiq́ propter pupillæ paruitatem, ſed propter humoris deſiderium. Monſtratũ enim eſt in ijs quæ de viſu, F tum in libris quos de vtilitate particularum, tum quos de Hippocratis & Platonis placitis ſcripſimus, cryſtallinum humorem munimento aliquo indigere, quo externum ſplendorem ſine offenſa ſuſtineat. Vnum igitur munimentorum eius & is humor eſt, cum eo etiam ꝙ ſubſtãtiæ cryſtallini humoris non nihil cõducit. Vbi igitur parcior redditus hic humor eſt, & cryſtallinus ipſe ſicior efficitur, vtpote iam humore à quo largiter imbuat, defectus: & rhagoides tunica in ſe concidens, ſpatium quod inter ipſam & cryſtallinum intereſt, anguſtius efficit. Itaque fit, vt cum cogatur cryſtallinus humor paruo interſtitio cum externo ſplendore commercium habere, perſimilem patiatur affectum ijs, qui Solem nictando cõtuentur: horum enim aliqui occæcati ſunt: omnes vero ita læſi, vt vix recuperarint priſtinum viſum. Quippe monſtratum nobis eſt, fieri non poſſe, vt ſplendidam lucem inoffenſe toleret viſus inſtrumentum: eoq́ factum eſſe vt rhagoides tunica quæ nigra ſimul & cœrulea eſt, illi ſit prætenta: quòd ſcilicet hi colores viſum, vbi à ſplendida luce laborat, maxime conſolentur. Atque hæc quidem cauſa eſt, cur imminutus is qui in pupilla eſt humor, tum deterius cernendi, tum foraminis rhagoidis tunicæ minoris reddendi, ſit occaſio: eoq́ maxime inſanabilis eſt eiuſmodi oculorum morbus. Alter affectus qui propter humorem rhagoidis, minorem reddit pupillam, minus illo eſt noxius: difficilius nanque eſt ſimilarium G corporis particularum cuiuis cum ſiccata eſt, humiditatem reſtituere, ꝙ̃ eam cum humecta eſt, ſiccare. Atq́ hæc quidem medendi rationem quodammodo iam attingunt. Dicamus autem quod à primo eſt propoſitum. Mala quidem eſt pupillæ paruitas quę pręter naturam accidit, bona quæ cõnaturalis eſt. Laxitas aũt eius (ſeu amplitudo) nec quæ naturæ lege habetur, bona eſt, nec quæ præter naturam eſt: Cæterum minus mala eſt quàm anguſtia. Quippe laxitatis generandæ cauſa (vt ſic dicam) coniuncta, tenſio rhagoidis tunicæ eſt: Sicuti paruitatis, eiuſdem relaxatio. Quoniam autem duplici ratione tenditur, cum vtiq́ ex ſuapte natura id patitur, vel ſiccata vt corpus ſimilare, vel humectata vt inſtrumentale: ſiccitas quidem eius difficile ſanabilis eſt: humiditas non etiam. Siquidem phlegmonæ, & ſcirrhi ſiue durities ſenſu carentes, & abſceſſus, & alij id genus morbi, inſtrumentalium ſunt partium, ex ſuperuacuis humiditatibus oriundi: quos omnes, ſi in rhagoide cõſiſtant, peritus medicus nõ magno negocio ſuperabit. Sanè accedit rhagoidi nõ nunꝙ̃ etiam ex accidenti tenſio, à multitudine ſcilicet ſubiectorum humorũ nata. Quippe cum veluti vter veſica've, ijs quæ inter ipſam & cryſtallinum humorem aceruantur eſt impleta, in omnem partem diſtenditur. Qm̃ autem nõ ſolum qui in foramine rhagoidis ſint, morbos diſputatio percenſuit, ſed etiam aliquos ipſius rhagoidis commemorauit: ſuperq́ qui tenuis ſub H ea ſint humoris: ſequens fuerit, quæ reliqua in ipſis ſunt perſequi, quorum vitio vel impeditur viſus, vel omnino aufertur. Ergo ex ijs qui in tunica rhagoide conſiſtunt, ac viſui obſunt, vnus adhuc morbus reſtat, tam ſimilarium ꝙ̃ inſtrumẽtalium partium communis: Is eſt vnitatis diuiſio: Quæ vtiq́ in hac particula, tum vulnus eſt, tum vlcus. Cum igitur tale vitium magnum eſt, ita vt & valenter diuidatur rhagoides, & profundatur extra eam tenuis humor, ac iam corneam contingat, neceſſe eſt incidant hoc caſu incommoda duo: tum vt concidat ſuper cryſtallinum humorẽ tunica rhagoides: tũ vt ſpiritus à cerebro in pupillam totus non perueniat, quoniam per vulnus effluat. Quòd aũt non ſolum ambo hæc coeũtia impedimento viſui ſint, ſed etiam eorum alterũ, ijs qui prædicta non negligenter legerunt, manifeſtum arbitror. Mihi vero tempeſtiuũ iam fuerit ad tenuem humorem cõuerti: De quo ſupra dictũ hactenus ſaltem eſt, ꝙ ſiue eius plus ſiue minus iuſto eſt, viſum lædit. Quòd aũt etſi aut craſſiori aliquãdo ſit conſiſtentia, aut colore quodammodo alieno, ſic quoq́ ſymptoma aliquod circa videndi actionem excitabit, id dictum prius non eſt, ſed iam eius dicẽdi eſt tempus. Ergo hic humor ſi craſſior ꝙ̃ prius erat, eſt redditus, tũ perſpicaciam viſus adimet, tũ ne longinque videat efficiet: ita vt nec quæ longe poſita ſunt cernant, nec ꝙ̃ prope ſunt admota, exacte perſpiciant. Sin vehemẽter craſſus eſt factus, veluti in ſuffuſionibus

euenit,

A euenit, vtique videre hominem prohibet. Quod si totum foramen a crasso illic consistente corpore obtenebratum non sit, sed aliqua pars eius pura supersit, vtique per illam, quæ extrinsecus sunt singula per se sola nihilo deterius q̃ ante videbunt: non tñ similiter vno tẽpore multa, q.f. angustior q̃ ante factus sit visionis conus. At si in pupillæ centro exigua suffusio constiterit, partibus q̃ circa sunt manentibus puris, omnia ijs qui sic sunt affecti, veluti fenestras habere vñr: quippe quod in medio non cernitur, quasi excisum videt. Iam si diuulsa, nec inter se cõiuncta crassa corpora in iam dicto humore fluitant: ijs qui sic se habent, tanquam culices quidam foris obuersari, videant, imaginatio præbetur. Sæpenumero vero ex crassiore quoque humoris consistentia, tanquam idolum aliquod sibi appareat, imaginantur. Porro eiusmodi idoli apparitio, postquam a somno surgitur, plerunque incidit, potissimum pueris, & ijs qui pluſculum vini biberunt, aut alias capite sunt impleto. Quod si colore immutatus sit humor, qui inter crystalloidem & rhagoidem habetur, si quidem ad fuscum inclinet, veluti per nebulam fumum've hominem videre faciet: sin ad alterum vllum colorem vergat, eius nimirum phantasiam visibilibus impartietur. At si inæqualiter vel a naturali consistentia, vel colore recessit, quæcunque eius pars sic affecta, ad pupillæ locum peruenerit, similem etiam sibi imaginem in visibilibus repræsentabit: quippe illius, tum colorem, tum consi-
B stentiam, tum figuram foris se videre homo putabit. Ex hoc symptomatum genere, sunt tum ea quæ suffusi imaginantur, tum quæ de ijs, quibus vel ‖ sanguis ex naribus profluxurus est, vel qui vomituri sunt, ab Hippocrate sunt scripta. Iam vero quibus adeo perfectus sincerusque visus est, vt eum ne vel minimum sensibile fugiat, exhalationes vero quæpiam a ventre ascendunt, potissimum vbi non probe concoxerunt, similia ijs quæ suffusis symptomata incidunt: quippe purissimus natura tum crystallinus humor ijs est, tum hic ipse aquosus de quo nunc agimus. Magnitudo autem symptomatum in his, pro magnitudine passionis semper respondet, non solum in ijs de quibus paulo ante agebam, sed etiã in omnibus quæ prædicta sunt: Verbi gratia, Similarium partium intemperies si paruæ sunt, paruam noxam actioni afferunt: Sin maiores habentur, actioni ad portionem nocent: Sicut quæ plurimum a naturali statu excesserunt, omnino actionem tollunt. Æque vero & quæ de qualitate & consistentia & colore aquosi humoris sunt dicta, si paululum a naturali statu sunt mutata, paruã etiam actioni afferunt noxam: Sin longius recesserunt, pro modo vitij sui etiam actioni incommodant: Sicuti cum plurimum a naturali sunt aliena, omnino actionem adimunt. Ad eundem modum & quæ de rhagoidis ruptura & pupillæ magnitudine sunt dicta, vel paululum aliquid actionem impediunt, vel amplius, vel omnino. Simili mo-
C do & animalis spiritus vel ad vnguem purus est, qualis æther, vel nebulæ ritu humidus ac turbidus. Præterea in modo substantiæ, vel plus eius habetur, vel minus: Ac si quidem multus est & æthereus, etiam quæ longissime absunt, videt, ac perfecte discernit: Sin paucus est & purus, quæ prope sunt exacte dignoscit, quæ procul absunt non videt: Quod si humidus simul multusque est, longissime quidem videt, sed non exacte: Sicuti ẽt si humidus simul exiguusque est, nec exacte nec longissime videt. Et de hoc quidẽ, vt ad rem propositam, hæc abũdæ. Corneæ vero tunicæ pars quæ pupillæ antestat, & cum crassior, & cum spissior, & cum humidior est facta, visionem lædit: Ad eundem modum si colorem suum mutauit, & si vlcus maiusculum in se habet, & si quid eorum quæ extrinsecus illi præiacẽt inauctum obscuritatem affert. Ac crassior quidem & spissior cornea hebetudinem visus creat: Humidior aũt, siue vt instrumentum est siue vt similare corpus, non solum visus hebetudinem affert, sed ẽt vt quasi per caliginem, vel nebulam, vel halitũ quempiam, vel fumum cernatur efficit. Si vero humores non multi, sed colore mutato sint, pro eorum natura error in visu respondet. Proinde qui regio morbo laborant, pallida omnia videre se putant: †Quibus autem ex plaga ruptæ recẽter sunt in prima tunica venæ, rubra. Vlcus vero maiusculum, non solum eo q superuacuum contrahit humorem, visionem lędit, sed ẽt q exiguo in-
D terstitio crystallinum cum externo lumine committi cogit. At si descendat introrsum quod ante pupillam est vlcus, ẽt aliquid aquosi humoris foras effundit: proinde is qui sic est affectus, in summum cæcitatis discrimen adducitur: Eoque fit vt qui in parte corneæ quæ pupillę prætenditur, vulnus acceperunt, si id vulnus introrsum descendit, magna ex parte occæcentur. Cæterum incredibile quiddam nec fieri vulgo solitum in puero vidimus, qui stilo in pupillæ loco fuerat compunctus. Nam cum statim effluxisset aquosus humor, tum pupilla ipsa minor est reddita, tum tota cornea apparuit rugosior: cæterum sanatus, postea recte vidit, collecto scilicet paulatim eo qui effluxerat humore. Verum hæc rara sunt: cæcitates aũt eiusmodi vulneribus plerunque succedunt: sicuti etiam omnibus iam dictis causis, vbi scilicet plurimum sunt inauctæ. Nam siue vehemẽter spissa, siue ad summum crassa, siue immodice humida, cornea est effecta, omnino tenebram visioni offundit: ita vt qui sic est affectus, prorsus non videat. Et quid quęso miri si prędictorũ singula cum inaucta sunt, visum animali adimunt, vbi ipsa sola cornea rugata aliquãdo similem noxam affert? Incidit hoc vitium ijs qui ad vltimum peruenere senium. Sane considerandą hoc tempore diligenter est pupillę magnitudo: Quippe quæ si minor est facta, etiã aquosus humor in ijs est imminutus: Sin ęqualis sibi permanet, corneę solius vitium est. Verũ eiusmodi discrimina pręsens opus nõ requirit. Corneę vero tunicę morbi, si magni sunt, prorsus visum impediũt: & maxime

In Prog. cõ. 3. t. 30. & 33. 4ª. 210. e. & 211. a

†Qui uero hyposphagma patiuntur. interpres ãt descripsit morbum.

xime cum vel phlegmone vel suppuratione laborans, vel insensibili duritie obsessa, aliud've tale E quippiam passa, veluti instrumentalis pars, humidis morbis afficitur. Ac corneæ quidem tunicę morbi qui visum vitięt, tales & tot incidunt. Membrana vero adnata vbi phlegmone laborat, ex accidenti visus actionē impedit. At in ijs quæ græce vocantur chymoses, præterea in pterygijs, non ex accidenti, sed iam ex prima ratione, pupillam obtenebrāt. Ad eundem modū magnæ palpebrarum phlegmonę tumoresq́ꝫ, si qui super has pręter naturam orti, eo magnitudinis venerūt, vt pupillæ vmbram offundant. Atqꝫ hæc omnia aut non videndi, aut male videndi sunt causæ.

De Symptomatum Causis in Auditus sensu. C A P. 3.

ET de oculis quidem satis hæc sunto: quippe exempli magis causa, q̄ vt singula membratim persequeremur, de his disputauimus: cum sit mihi institutū ad præsens per generaliores sermones, methodum indicare, qua vsus quispiam, symptomatum causas inueniat. Qm̄ aūt non solum methodos ipsas nouisse oportet, sed ēt multifariam in particularibus exercitari, quod facere omnibus in promptu non est, idcirco qualem fieri modum exercitationis oporteat, in oculis nūc ostendi. Ergo ad eius exemplar, reliquæ sentiendi potentiæ sunt adeundæ: ęstimandaq́ꝫ, in vnaquaqꝫ, tum primū eius instrumentū, tum cętera quę illi vsum aliquē præstent. Ad hæc discernendum, ceu paulo ante est dictū, qui'nam ipsius potētię laborantis sint morbi, qui'nā instrumentorū F cuiusqꝫ, cuius culpa lædi functionē contingit. Siquidē audiēdi grauitas, & surditas, aut propter A.l.3.f.4.c.1 &c.3.fo.235.l aurium ipsarum particulam aliquā, aut pp neruum qui in has à cerebro pertinet, aut propter cerebrum ipsum, in ea.s.parte læsum vnde neruus exorit, animali incident. Atqꝫ in neruo quidem & cerebro vitia sunt, similiter ijs, quæ in oculis: quæ vero in reliqs particulis sunt, ad portionē quidem, non tñ oīno similiter lædent. Quā.n.habet in oculo crystallinus humor rōnem, hanc habet in auribus audiendi meatus finis, vbi neruo dilatato coniungitur: omnia vero quę extra hunc in anfractu meatus sunt, ijs quæ prędicta in oculo de crystallino sunt, ad portionem se habent. Itaqꝫ ēt morbos eorum huc transferri ex illis conueniet: Similarium quidem corporū, qui in intēperie & continuitatis solutione cōsistunt: Meatus autem ipsius, obstructiones, siue hæ tumoris alicuius præter naturam ipsarū particularū occasione, ipsum meatum obstruant, quemadmodū abscessus, & phlegmone, & insensibilis durities, & œdema: siue propter tumorem aliquem acquisititium: vel deniqꝫ quisquis præter naturā sit, qualis in meatu sæpe orit, porosa quapiam in eo carnosa've substantia enata. E numero eorū quę meatū obstruunt, et sordes sunt, quę in auribus colligi solēt.

De Symptomatum Causis in Gustu & Odoratu. C A P. 4.

TAnqꝫ igit in ijs particularum ratio symptomatū indicauit causas, ita & in lingua & naso in- G dicabit: modo in ijs quoqꝫ tum primam sentiendi particulam, tum reliqua, quę totum instrumentū complent, nouerimus. Mōstratū sanè est linguā eò q duabus facultatibus, sensui voluntatiq́ꝫ subseruit, duas quoqꝫ actiones habere: nunc autem eam veluti sentientem consideramus. Odoratus vero sensorium ipsos cerebri esse ventriculos indicauimus. Ac gustandi quidē sensus symptomata sunt, tum omnino nihil saporum sentire, tum nō legitime sentire. Cum autem non legitime sentire (vt monstratum est) dupliciter intelligatur, aliàs cum diminute sentitur, aliàs cum vitiose: Diminute quidem gustare, in visu amblyopiæ id est visus hebetudini, in auditu barycoiæ id est audiēdi difficultati, portione respondet: Vitiosæ aūt gustare, est veluti cum oculis, colore, figura, magnitudine, vel situ mutata videntur: hoc in auditu, obauditio nominatur. Porrò morbi prędictorum symptomatum, vel quæ in gustādi actione, vel quę in potentia incidunt, partim in similari lingue substantia & tunica qua inuoluitur sunt, partim in neruis mollibus, partim in loco cerebri, illo præsertim vnde hi nerui originem habēt. Ac reliqui quidem pręd ictorum omnium morbi in manifesto sunt. Lingua vero vitiose sapores sentire solet, cū extraneo humore est im- A.l.3.f.6.c.: 244.f.g pleta: quo casu, quę gustant omnia vel salsa vident, vel amara, vel alia quapiā aliena qualitate dicibili indicibili've affecta. Tanqꝫ enim in suffusis visiua vis foris se cernere iudicabat ea quę in ip- H sis oculis inerant: itidem gustandi facultas ea quę sunt in lingua, sensibilibus imputat, In arquatis quidem bilis amarorem non lingue esse ipsius, sed eorum quę gustat deputans: in alijs vero quibusdam affectibus salsuginem acorem've edulijs ipsis inesse imaginās: scilicet succo qui extrinsecus accessit, vitiosum linguæ succum, qui prius quieuerat, excitante mouenteq́ꝫ: gustādi autem vi non eum qui accessit, sed eū qui in se redundat, sentiente. Raro sanè accidit, sed tñ aliqñ, vt lingua ex gustandi perfectione priusqꝫ aliquid gustet, succos quos in se habet, sentiat. Simile huius symptoma est, vbi in stomachicis affectibus, suffusionis imaginatio oculis incidit: vel sonitus auribus cum nihil extra sonet, sed motus ipse circa cerebri membranas imaginationes creet: vel odoris in naribus, ab succo aliquo in his contento. Sed qm̄ de naso meminimus, qui duplici facultati veluti lingua subseruit (quippe qui & odoratus instrumentorum & respiratus veluti finis quidā est) non alienum sit de hoc quoqꝫ sicut de prædictis egisse. Si enim accidit in eo morbus aliquis, qui eius meatum vitiet, aut deterius sentiet odores odoratrix vis, aut omnino non sentiet. Ergo si vel vehementer sit contusus, vel polypo vel tumore aliquo pręter naturam laboret, spiritus viam occludet. Huius generis est & si qua circa internā eius membranā incidit phlegmone. Quin etiam quęcunque in aliqua parte ossium colatoriorum, aut etiam in cerebri inuolucris, aut ipsis ossium foramen-

A foramentis obstruūt, hæc quoq; odoratricem vim impediūt: atq; hoc magis si in processibus cerebri, qui ad has perueniūt particulas, fiant. At in catarrhis, & coryzis, et deniq; ijs quibus ab æstu, frigore, vel humore oppleti priores cerebri ventriculi sunt, non locorum modo qui istic habētur obstructio fit, sed ēt tum spiritui ipsi qui in ventriculis est, tum cerebro, quod hos continet, intēperies quædam accedit. Iam compressiones & diuisiones notabiles cuiusuis prædictarum particularum, tum non legitimum odorabilium sensum, tum odoratus priuationem inducunt. Vitiosus vero erransq; sensus hoc loco fit, propter vitiosum aliquem qui in eo continet̄ succum, qui. s. mali odoris aliquid exhalans, ascendentes ab odmotis corporibus ad odorādi facultatem halitus obturbat: Taleq; est in hac facultate hoc symptoma, quale arquatis in gustatrice accidere est dictum.

De Symptomatum Causis in sensu Tactus: Ac cur Seorsum vel Sensus vel Motus aliquando deperdatur. CAP. 5.

QVoniam autem de sensibus, qui in proprijs & sibi addictis animalis partibus exercentur, abunde diximus, age nunc de eo qui omnibus qualitercunq; sentientibus est communis (quem vtiq; tactum vocant) agamus. Sūt igitur huius quoq; ad aliorum portionē symptomata. Vtitur autem is non proprijs appellationibus, sed cōibus, sicut etiam prædictorum ali-
B qui. Neq; enim aut in gustatrice, aut in odoratrice vi, tale aliquod nomen habemus, qualia sunt in visiua virtute, amblyopia id est visus obtusus, & cęcitas, & parorasis quędam id est visus prauitas: In auditrice vero barycoia id est grauis auditus, & surditas, & obauditio siue obauditus: nihil. n. hoc in loco interest, quibus nam quiuis pro arbitrio vtatur nominibus. At hæmodię siue dētium stuporis, tum nomen, tum symptoma vnius tangendi est virtutis: cæterum hoc tam in ore q̃ in dentibus post acidos & acerbos cibos, incidere maxime cōsueuit. Torpor vero qui ex tam motus q̃ sensus difficultate est compositus, in toto corpore & maxime in artubus, manifeste videtur à frigore & compressione neruosorum corporum incidere: ad hæc etiam à torpedinis marinæ contactu. Si autem sua sponte nulla tali causa pręcedenti incidat, oīno vita deses, & ciborum vel crassorum vel lentorum abundantia, vel consuetæ alicuius vacuationis suppressio, necessario antecessit. Ac continens quidem, siue contentiua, siue proxima, siue quomodocūq; alio vocabulo libeat appellare, huius symptomatis causa est, talis quispiam in neruo affectus, cuius occasione à principio ad ipsum virtus transmitti prohibetur. Porro prohibet̄, si quidem meatum aliquē neruus habet, qualem qui ad oculos descendunt manifeste habere cernuntur, vel ex obstructione, vel compressione: si autem non habet, ex cōstipatione vel frigore vel cōpressione. Atq; ꝙ animalis qui-
C dem virtus, siquidem meatum aliquem tanq̃ certam viā à cerebro per neruum habet, hoc obstructo impedietur, cuiuis arbitror pateat. Quin etiam ꝙ compresso extrinsecus neruo, angustia meatui eius continget, ne id quidem vllum lateat. Quod aūt & si nullus sit meatus, sed, tanq̃ per aquā vel aerem Solis radij transeunt, sic principij vis per ipsum corpus neruorum permeat, cum hi ad crassiorem habitum sunt mutati, transitus impedietur, nec id mihi longius probationibus egere videtur, recordanti præsertim ea quæ in aqua & aere eueniunt. Quippe in aere nebula & fumus & nubes, in aqua lutum & limus, Solis splendorem, quo minus per ea syncerus procedat, impedimento sunt ac vetant. Ad eundem igitur modum & neruus, si crassiore habitu & duriore q̃ pro sua natura sit redditus, virtutis transitum prohibebit. Sane crassiore habitu erit, si vel glutinosis vel crassis alatur succis, vel violento frigore sit stipatus. Si aūt à duro aliquo corpore quod illi extrinsecus innitatur pressus sit, ne sic quidem virtutis transitum nō morabitur. Proinde nerui qui vel funiculis vel manibus sunt constricti: & qui ab externo aliquo quod vel phlegmone sit obsessum, vel cum sensus noxa duratum (scirrhum vocant) premūtur: & qui aut luxatis aut fractis ossibus angustantur: oēs principio quidem torpent, postea vero oīno sensus motusq; expertes fiunt. Et vocatur quidem eiusmodi neruorū vitium græce Paralysis, id est {neruorum} resolutio. Quę
D cum in eodē genere cū torpore sit, magnitudine certe ab eo differt. Ac si in oēs incidat neruos, ilico totum corpus sensu motuq; priuat, ac mortem celerem respiratus priuatione infert. Si igit̄ spinalis medullę principiū sit læsum, particulis q̃ in capite sunt solis quoad viuit homo, tū sentit, tum mouet̄. Sin & in cerebro ipso lęsio incidat, statim oībus partibus impotens insensibilisq; efficit̄. Viuit aūt vterius horū tanto tpe, q̃to viueret si anginā premeret̄. Quibuscunq; vero spinalis medulla infra neruorū exortū, qui pectus dilatant, est lęsa, siue vertebra aliqua loco suo mota, siue etiā aliter, si magna quidem est læsio, insensibiles immobilesq; omnibus q̃ infra sunt partibus statim fiunt: sin parua est noxa, torpent ij, non tñ moriuntur, propterea ꝙ respiratio ijs illęsa manet. At brachiorum sensus ijs quibus spinalis medulla circa quintam vertebram est vitiata, totus simul cū motu amittitur: Quibus aūt circa sextam, non totus, quippe primę brachij partes illęsę perstant. Iam multo ēt minus eius desiderat̄, si circa septimā vertebrā male sit affecta. Quod si circa octauā sit lęsa, q̃ minimū eius requiritur. Ac si quæ post hāc hr̄, iniuriam est passa, prorsus nihil mali brachijs accedit. Cæterum quibus spinalis medulla in collo est vitiata, ijs oībus vox adimit̄. Quibus circa dorsi vertebras est læsa, ijs vtiq; non tota. Verū quantum eius, secundum vnamquāq;, definitum in ijs est quę de voce scripsimus: nunc enim mihi videor plura q̃ pro instituto dixisse: neq; enim omnia symptomata mēbratim persequi, hoc in opere est propositū, sed ea in generales causas

*ἀγχόνη.

sas reducere. Illud ergo generatim mihi de omni sensus læsione sit dictum, quod à quibus neruis va- E
lentibus suppeditatam sibi vim habent, ab ijsdem male affectis læduntur. Quod si quis cuiusque ner
ui nosse vim studet, eorum qui ad respiratum conducunt, in libris qui de respirationis causis inscri-
buntur vim discat: eorum vero qui ad vocem, in opere quod de voce habet titulum. Ergo de his
alibi scrupulosius est proditum. Qui autem colli, capitis, abdominis, brachiorum, & crurum par-
tibus, nerui subministrent, non alij modo ante nos non incommode prodiderunt, sed ipsi quoque in
libris de dissectione administranda scripsimus. Ac propositus quidem nobis sermo erat de sym
ptomatis quæ sensus comitatur. Quoniam autem partes quæ per neruum aliquem voluntarie mo
uentur, eædem protinus sensum quoque per eundem possident, duplicem ijs noxam ex nerui iniu-
ria necesse est accedere, alteram sensus, alteram motus. Qui igitur fit, quod videtur particulæ quædam
ad voluntarias quidem functiones resolutæ esse, & tamen sentire: rursus aliæ moueri quidem,
minime autem sentire? Sane in lingua & oculis nulla fit dubitatio, propterea quod hæc duplici ner-
uorum genere sunt prædita: at in quibus membris duri tantum nerui sunt, in ijs distinguendus
sermo ad hunc modum est. Si cute ablata, subiectus ei nudus musculus immobilis appareat, tan-
gentem tamen sentiat, paruam illi noxam incidisse est putandum: vtpote per quam minime ste-
tit quin tantum animalis virtutis ceperit, quantum ad sentiendum quidem esset satis, ad musculum F
mouendum non satis. Consistit enim in patiendo magis, quam agendo, tangendi sensus: itaque etiam
parua virtute perfici potest. Musculorum motus, cum agendo, non autem patiendo obeatur (totum
nanque corpus ab hoc transfertur) multa eget animali virtute. Contra vero nunquam deprehendas mu
sculum vllum moueri, vt idem non sentiat. At si superiacens musculo cutis sensum amisit, ipse au
tem moueatur, nihil est quod mirere: Veluti nec si duorum musculorum alter moueat, alter mo-
ueri non possit: aut altero sentiente, alter sit insensilis. Sicut enim in ijs alterius læsum neruum esse,
alterius integrum licet: sic is qui in cutem dispergitur, iniuria affectus esse potest: qui autem in mu-
sculum, minime esse affectus: Contraque qui in cutem spargitur, nullam esse passus iniuriam: qui in
musculo est, non esse noxæ expers. Ac de propositis symptomatis, hæc satis.

De Causis Delectationis & Doloris in Vnoquoque Sensu. CAP. 6.

Delectatio autem & dolor omnibus sensibus contingunt, non tamen pari euidentia, sed in visu minus quam in ceteris euidenter: in tactu autem & gustu, maxime luculenter: ab ijs deinceps in odoratu, & post hunc in auditu. Quæ nam igitur est tum omnium communis, tum cuiusque causa propria? Sane communis ea est, quam Plato in Timæo reddit sic scribens: Violenta passio quæ præter naturam est, cum simul multa & celeriter fit, dolorem affert: è diuerso, quod ad suam naturam vniuersim & celeriter redit, iucundum est: quod autem sensim & paulatim fit sensum latet. Atque ita quidem Plato. Hippocrates vero eo antiquior, Iis inquit quibus natura alteratur & corrumpitur, dolores fiunt. Quippe illud corrumpitur celeritatem simul ac magnitudinem mutationis indicat. Sane tactui accedunt magnæ mutationes naturæ, à frigidi calidique violento contactu: præterea ab ijs quæ quassandi, vel secandi, vel distendendi, vel exedendi vim habent: quippe humidum & siccum, si absint calefactio & refrigeratio, citra violentiam corpus contingunt. Id quod opus de simplicibus medicamentis qui reuoluet, facile discet. In his vbi & illud monstratum est, frigidum alia ratione oblectare, quam calidum: quin etiam ipsum in substantiam diuellendo, dolorem afferre. Videntur autem & quæ quassant, & quæ tendunt, dirumpendi corporis periculum afferendo, dolorum causæ esse: Non secus autem & quæ pungunt, & quæ diuidunt. Neque enim postquam aliquid diuisum ruptumve est, dolorem infert: sed in ipso (vt sic dicam) fieri, talia omnia doloris causæ euadunt. Nisi tamen ex accidenti aliquo, eos qui sic affecti sint, dolor sequitur, aliàs quidem acri humore exulceratum corpus mordente: aliàs phlegmone superueniente, quæ ipsa quoque nunquam non distenden do contristat: non raro vero etiam caloris iniuria, vel humorum acrimonia. Diuellitur autem & gustus instrumentum, quatenus vtique tactus est particeps, à iam dictis: quatenus vero gustus est proprium, H ab acidis, amaris, acerbis, & acribus succis, propterea quod horum singuli, sicut monstratum est, continuitatem diuidunt. Contristant vero & olfactum, qui à iam dictis succis exhalant halitus, quod hi quoque continuitatem distrahunt. Auditum vero infestant, vox aspera & maxima & celerrima: quibus etiam in magnis tonitribus in idem coeuntibus, aliqui auditus sensu omnino sunt priuati, ipsius.s.instrumento soni violentia diuulso. Iam vero ipsum visum maximi splendores nimia secretione, non infestant modo, sed etiam corrumpunt. Est autem ipsa quoque secretio ex diuidentium genere: Videturque omnibus sensibus commune, infestantem passionem ex secretione ac diuisione conti nui vnitique corporis tum excitari, cum ea vel vniuersa vel magnis portionibus & celeriter, quod græce athroos voco, incidit. Hoc autem & Plato profecto voluit, cum dixit, Molestum sensum, ex passionis tum violentia, tum quæ magnis portionibus cum celeritate sensibilibus corporibus incideret, prouenire. Neque.n. refert an molestum, an tristem, an dolorificum, an dolorosum, an laboriosum appelles: sicuti nec si passionem ipsam, molestiam dicas, an tristitiam, an dolorem, an dolentiam, an laborem. Atqui perspicuum est Platonem ipsum pro eadem re dictis nominibus omnibus promiscue vsum & in Timæo & in Philebo, præterea & in alijs libris sicubi de ipsis sermo inciderit. Quod autem & Hippocratis opi nio eiusdem sit tum in nominibus ipsis tum rebus sententiæ, non solum ex ijs constat quæ paulo supra

Margin notes: A.l.de me.c. t.1.c.4.558.c. — In libro de locis in homine. — A.l.1.f.2.d.2. 22.42.b

A ſupra ſunt dicta, ſed etiam ex omnibus libris quos ſcripſit. Ac quod contriſtat quidem in omnibus ſenſibus ad hunc modum prouenit: Iucũdum vero, quod illi eſt contrarium, cõtrarijs ex cauſis: quipe″eius quo diuelli periclitabatur, reditus ad naturã ſimul & celeriter factus, voluptatem affert. Idcirco oculis iucundiſſimũ ſpectrum cœruleum eſt: ſicuti è diuerſo, grauiſſimum triſtiſſimumq́ꝫ quod ſplendidũ ſimul albumq́ꝫ eſt, quemadmodum Sol. Proxima his ſunt, inter ea quidẽ quæ contriſtant, album: inter ea quæ delectant, fuſcum: illud quidem, ꝙ ſubſtãtiam eius ſegreget ſimul ac reſoluat: hoc, ꝙ citra violẽtiam congreget. Neqꝫ.n. profectò ſola congregatio ſatis eſt, cũ ſic nigrum quoqꝫ iucundum eſſet, nunc aũt ſic non eſt: cum.n. viſionis ſubſtantiæ ſit contrarium, violentius eam cogit, q̃ vt eam ad naturam reducat. At vero quod nigerrimum eſt, eo quod ſplẽdidiſſimum eſt, minus infeſtat: non vtiqꝫ ꝙ contrarium minus ſit triſte q̃ exceſſus qui eſt in genere cognato (quippe hac ratione magis contriſtaret nigrum, q̃ quod eſt ſplendidiſſimum) ſed ꝙ viſus inſtrumentũ ſit ſplendidum: talis vero ſubſtantia oĩs ſubtilium ſit partium, nigrum vero ſemper craſſarum: eſt autem perpetuo, quod tenuium eſt partium, magis actiuum natura, q̃ id quod eſt craſſarum. Ergo cum inter ſe committũtur quod tenuium partium eſt & quod craſſarum, remiſſius agit quod craſſum eſt, in id quod tenue, quatenus ſcilicet id à tenui potius pati eſt natum.

B Ita igitur & Sol viſum offendit, ꝙ cum magis tenuis ſubſtantiæ ſit, facile eum ſegreget: Ac cognatione quidem ſubſtantiæ, minus contriſtat, q̃ꝫ ea quę ſunt contraria: ſed cum actionis vehementia ſit violentior, hoc ipſo celeritatem quoqꝫ ad viſus noxam obtinet. Quod enim in minimo tempore viſus noſter à Solis ſplendore patitur, id non niſi in plurimo ſentit, vbi omnino nullum ſplendorem vidit, ſed in profundis tenebris eſt verſatus: quippe is quoqꝫ ad lucem reductus, videre nõ poteſt, eò ꝙ extinctus ad quendam modum craſſatusq́ꝫ ſit, ac tenebroſus effectus. Iucundiſſimus igitur merito gratiſſimusq́ꝫ, cœruleus color viſui eſt, ſi tamen is à Sole non eſt digeſtus: huic.n. cum vtiqꝫ ægrotat, contrarium remedio eſt: ſicut ei qui fatigatus eſt quidem, ſed iam ſanus eſt, cœruleum aut fuſcum ſaluberrimum eſt ſpectrum, vtpote quod nec eum ſegreget, veluti tũ album tum ſplendidum: nec cogat & extinguat, veluti nigrum. Ac fuſcum quidem ex albo & nigro ſimul miſtis efficitur: cœruleum vero ex albo ac ſplendido tum coeũtibus, tum in ſaturum nigrum incidentibus: ſic enim nos Plato de ambobus docuit. Ergo hi colores ex contrarijs immodicisq́ꝫ miſtis, medij ac mediocres fiunt: qui & exceſſum vtrunqꝫ, quo viſus læditur, declinent, & mediocres ipſius fatigationes recreent: non ſecus q̃ꝫ morbos, qui ex ſegregatione proueniunt, nigrum.

Sanè voluptas quæ ab his prouenit perinde euidens non eſt, ac in alijs fit ſenſibus, propterea ſcili-
C cet ꝙ nec dolor par erat: quippe ſubſtantię tenuitas in viſu nec, dum ſegregatur, propter ſubſtantiæ cognationem violentum aliquid patitur (qñ ad quod ducitur, ipſe per ſe prior properat) neqꝫ dum cõgregatur, propter mutationis imbecillitatem. Monſtratum enim eſt, quod tenuis ſubſtantiæ eſt, id ab eo quod craſſum eſt, languide cogi. Atqꝫ ita quidem in viſu ſe habent voluptas, & dolor. In auditu vero, iucũdiſſima vox eſt, quæ leniſſima tardiſſimaqꝫ eſt: propterea ꝙ è diuerſo infeſtiſſima eſt, quę aſperrima celerrimaq́ꝫ ſit. Verũ hæc ſano integroq́ꝫ ſenſui iucũda triſtiaq́ꝫ ſunt: Fatigato ea grata fit, quæ præter lenitatem & tarditatem etiam parua eſt: At ei qui iam ægrotat, quæ ſimul & leniſſima & tardiſſima & maxime exilis eſt: †atqꝫ hac etiam magis, quæ numeroſa eſt: quippe omnimodum ſilentium ſimile quid in auditu eſt, atque tenebra in viſu. Vnde etiam in quæſtionem venit, contrarium'ne luminis tenebra ſit, an eius priuatio: ſicuti vocis, ſilentium: & motus, quies. Voluptas autem euidentior in hoc ſenſu eſt, propterea ꝙ ſubſtantia eſt craſſiore: ſicut in odoratu adhuc manifeſtior eſt delectatio, propterea ꝙ eius ſubſtãtia eſt magis craſſa: quantum enim aer ſplendore eſt craſſior, tantum aere craſſior eſt halitus. Eſt vero ſplendoris quidem ſenſus viſus, aeris vero auditus, halitus odoratus, æque ſcilicet vt humidæ naturæ guſtus, & ſolidi corporis tactus. Quoniam autem cognati generis cum guſtu odoratus eſt, ſola ſubſtantię tenui-
D tate ab eo diſſidens (eſt enim halitus humor attenuatus) de ambobus ſimul agemus, à guſtu claritatis gratia incipientes. Gratiſſimi igitur huic ſucci ſunt, cum naturaliter ſe habet, omnes qui dulces ſunt & pingues: hi nãqꝫ omnes monſtrati ſunt corporis ſubſtantiæ maximæ conſentientes: recenter aũt ab aliquo quod contriſtabat affecto pingues, quippe qui exaſperatum eum maxime leniunt: Iam vero ægrotanti, qui ijs qui affligant ſunt contrarij: craſſis quidem, qui attenuãt: tenuibus, qui craſſant: glutinoſis, qui diſſecant: exaſperantibus, qui leniunt: ad eũdem modum calidis, qui frigidi ſunt: frigidis, qui calidi: ſicut ſiccis, qui humidi: & humidis, qui ſicci. Dictũ aũt de horum natura eſt in quarto de ſimplicium medicamentorum viribus: legendusq́ꝫ non negligenter is liber eſt, vt qui tum ad cognitionem tum curationem ſit vtilis. Siquidem venter viſceribus veniſq́ꝫ ſubſeruit: itaqꝫ & quales hæc ſuccos requirunt, tales appetit. Porrò huic pro diſcernendi inſtrumento lingua proſtat, ijs ſcilicet ſuccis maxime gaudens, quos ventriculus deſiderat. Huiuſce aũt ſocietatis, tunica qua veſtitur maxime eſt cauſa. Ac delectatur quidem lingua diuerſis in temporibus, ex ſuccis qui ſibi extrinſecus admouentur, ſanè alijs atqꝫ alijs. Delectatur aũt non nunq̃ꝫ etiam dulce, quod habet in ſe ipſa, ſentiens: porrò dulcis hic ſuccus pituitæ ſpecies eſt. Quoties autem effuſum à venis ſanguinẽ, lingua vt dulce ſentit, tale quid patiẽ, quale ab extrinſecus admotis.

Ac in odorãdi facultate, externorũ quidem tum iucundorũ tum triſtium ſenſus perinde ſe habet,

A.ibi.c.13.42.e

†Cod. gręci impreſſi hñt vt Linacer & Leoni. tranſtulerunt. Antiqui tñ nõ nulli habẽt καὶ ταύτης ἔτι μᾶλλον ἡ παντελὴς ἡσυχία ἀνάλογον γὰρ &c. i, atq; hac ẽt magis omnimodum ſilentium: quippe hoc ſimile &c. & ita vetus interp̃s & Copus vertetũt, & Nico. Calaber.

vt in gustatrice. Halitus vero quos in se habet, graueolentes quidem, vt dictum prius est, aliqñ sen E
tit: beneolentes aut in summa iucundos, non sentit, veluti nec visus nec auditus. Hi nanq; sen sus cum tenuis substantiæ sint, nulla in se ipsis valida passione afficiunt: Tactus vero & gustus vehemens quidem tale aliquid nec ipsi sentiunt, confusum tñ eiusmodi aliquid non nunq̃ patiuntur: Lingua quidem (vt dictum est) a dulci in se pituita, quam Praxagoras & Philotimus speciali magis noïe dulcem succum appellãt: Tactus vero ipsum motũ in se non raro sentit, qñ scilicet ijs q̃ ipsum intus exasperãt vel concoquendis, vel diflandis, vel sensibiliter excernendis, ad naturã suã reuertitur. Quin ẽt qui lassitudine laborant, vbi molli frictione, vel in balneo loti, ab ijs quiescũt, euidentẽ sentiũt voluptatẽ. Iam magis ẽt sub iam dictis motibus in fatigatis ipsis particulis, dum ad statum naturalem redeũt, oblectãt. Sane non solũ lauando, & molliter cũ largo oleo fricando, voluptas lassatis partibus accidit, sed etiam in maioribus doloribus pertractatio quę mollis blanda & lenis sit, solatium quoddam non exiguum affert. Cæterum talia externa sunt, dicendumq; de his oïbus deinceps. Quippe de odorabilibus nihil opus est pluribus differamus, cũ se cũ gustabilibus ad portionem habeant. Delectamur igitur in hoc sensus genere (vt vno verbo dicam) dũ ad naturalem statum reducimur: contingit autem id nobis semper per contraria, modo saltẽ prout consentaneum est, contrarium quis accipiat. Est autem consentaneum in omnibus talibus id F
accipere quod primum & secundum se, nec per alterum interpositum, finis sit causa: non quod græce procatarchon & procatarcticon, {latine externam causam vocant.} Id quod Hippocrates

5ª. Aph. 21. Ex. ord. 39. b

tum in alijs multis nos admonere videt, tum cum ait: ‖ Est vbi in tetano q̃ citra vlcus sit, iuueni bo »
næ habitudinis seu quadrato, frigida, æstate media, largiter affusa, repercussum caloris facit. Ca- »
lore autem hæc liberantur. Quippe si quis de his inconsideratius iudicet, putabit aliquid eorum quę preter naturam sint, aliquando per similia percurari, veluti tetanum a frigida lauatione: secus tamen se habet veritas, cum perpetuo talia omnia ad naturalem statum per contraria redeant: sicut etiam tetanus per caloris repercussum: Ac, si quidem simul & celeriter id fiat, sanatio cum delectatione perficitur: sin paulatim, insensibilis erit ad naturam reditus. Similiter autem de abitione a naturali statu ad eum qui præter naturam existit, est sentiendum: quę enim simul & celeriter fit, & violenta & cum dolore omnino est: quæ paulatim, insensibilis. Proinde cum nõ naturalis affectus qui paulatim in nostris corporibus cõtrahitur, nullum sui sensum excitet, eius ad naturalem statum reditus, cũ vniuersim & celeriter perficitur, nõ solum sentitur, sed ẽt delectationem secum affert: potissimumq; qui a maxime nobis cognatis efficitur, cuiusmodi sunt in gustu quidem, dulcia: in odoratu, quæ his proportione respondent, vocantur autem odorata siue odorifera. Egre G
gium vero proprium quiddam habet generatricium particularum″ sensus, propterea q̃ etiam facultatem habent valentissimam, in mari quidem, seminis expultricem: in fœmina vero, tum hãc ipsam in testibus & seminalibus vasis, tum attractricem in toto vtero: coniunxit enim natura & cum seminis effusione, & cũ eius conceptu, ingentem cupiditatem simul ac voluptatem. Cæterũ offensa redundantis & intus manẽtis seminis, †quod paulatim multo tempore, ac idcirco plus colligitur, quanq̃ magnopere infestet, sicut alibi dicemus, impar tamen est magnitudini voluptatis, quæ in venere sentitur. Offendẽtis enim expulsio simul & celeriter facta, etiam delectationis magnitudinem celeritati reditus ad naturam, proportione respondentem habet.

A. l. de me. co t. 1. c. 4. 558. c

†Al. paulatim multo tempore colligitur: ac icirco quaquã magnopere etc.

De Symptomatum Causis quæ Ventriculo eueniunt. CAP. 7.

* *Al. autem.*

RELiquum autem fuerit de ijs symptomatis, quæ circa os ventris contingũt (cor etiam appellant) differere: sunt enim hæc quoq; ex tactorio genere. Cæterum nullum membrorum aut ita exactum habet sensum, aut ita vtrunque principium vna secum afficit, sicut os ventriculi: nominatur autem in consuetudine non vulgo solum sed etiam a medicis stomachus. Quę nanq; stomachicæ vocantur syncopæ, huius particulæ symptomata sunt: quemadmodum & cardialgiæ, quæ ab altera eius appellatione nomen sunt sortitæ. Inducit præterea & dyspnœas & apnœas & H
demorsus* & epilepsias & deliria & melancholias: Atq; hæc quidem omnia societatis ratione: inappetentias vero & diminutas vitiosasq; appetentias, per se ipsum. Voco autem inappetentiam cum quis nihil omnino appetit: diminutam vero appetẽtiam, eã quæ imbecilla est. Porro vitiosarum, aliæ ad immodicam cibi & potus sumptionem sunt deditæ, aliæ ad alienarum qualitatum desiderium propensæ. Dicendum ergo ordine de omnibus, initio a proprijs eius symptomatis sumpto. Sequunt hæc ipsas naturales particulæ functiones, quarũ vtiq; grã maximos a cerebro requirebat neruos: pp quos etiam excellentiam hanc sensus præter cæteras particulas possidet. Nam, qm cute tenus vnumquodq; animal in ambientem aerem digerit, accidit vt mẽbra quæ sub ea sunt, prima vacuẽtur: quorum ingenita vis (vt in opere de naturalibus facultatibus a nobis est monstratum) ex proximis sibi alimentum trahit, id. s. quod vacuatur reficiens: deinde rursus illa, ex ijs quę sibi sunt proxima: sicut quæ tertio loco sunt posita, ab ijs quę sibi: atq; ita semp per continuum, veluti in choro quopiam translatione celerrime facta, ad venas quæ ad ventriculũ pertinent, vacuatio peruenit. Hæ vero & solent pariter, & natæ sunt ex ventriculo nutrimentum trahere, perinde vt stirpium radices quæ in terrã sunt dimissę, ab ea: cum. n. hoc opus vniuersum naturale sit, non animale, similiter in stirpibus & animalibus perficitur. Ac in stirpibus quidẽ, terra

* Hæc dictio nõ est in Codi. ãtiquis. nec cæteri interpretes videntur eã habuisse, sicuti sanè superflua ẽ. *Nicolaus tamẽ Calaber, et vetus tralator uidentur loco dictionis* δῆξεις *.i. demorsus, legisse* πνίξεις, *cũ ipsi habeat suffocationes.*

perpe-

A perpetuo paratum largumq; alimentum rigantis ritu subministrat, quamdiu cœlitus temporum status pro natura se habet: quando, si ex terra squaloris excessu siccatus est humor, stirpes nutrimenti penuria marcescũt: Animalibus aũt, vtpote terræ non affixis, præter vtiq; pauca quædam, natura ventrem pro nutrimenti veluti penu fabricauit, quẽadmodum stirpibus terrã. Dedit autẽ animalibus & penuriæ sensum, quo.s. ad cibum potionemq; proritata, in tempore expleãtur: vocaturq; eiusmodi implendi desiderium, appetentia. Fit autem ex penuriæ sensu, cum.s. venæ ex ipso ventriculo veluti emulgentes sugentesq; aliquid trahunt: non ferens autem eum suctum ventriculus, sed veluti diuulsus, offensæ eius medelã cibum cõparat. Quippe venę hoc pacto ad obiectos cibos conuertunt, atq; ex ijs nutrimentũ trahunt, nequaq; ex ventriculo. Fitq; post cibi sumptionem, vt & venæ simul ad cibos se conuertant, & ventriculus ex ijs, quantum prius per venas est exhaustum, in se ipsum trahat. Ac suctus quidem ipsius sensus, fames est. Reliquorum duorũ, alterum venarum suctum præcedit, vocaturq; appetentia homonymωs cum altera: est autẽ naturale opus, non animale: Talem vero appetentiam vacuatio precedit. Existũtq; in totum Quinq; symptomata, ordine quodam sese deinceps sequẽtia: quorum Primũ vacuatio est, Secundum vacuatorum appetentia naturalis, Tertium ventris suctus, Quartum eius sensus, Quintũ appetentia eius animalis, quæ omnium est vltima. Itaq; ẽt huius actionis amissio, aut eo accidit, q sensus suctus sit amissus: aut eo q suctus non fiat: aut eo q corpus non vacuet. Ad eundem modum exiguæ & languidæ appetentiæ erunt, non perditis ijs quæ diximus, sed propẽ vt pereant perductis.

Marg.: l. 1. f. 1. d. 1. 7. fo. 18. a — l. ibidem. a — B

Vitiosæ vero appetentiæ quæ quidem in quantitate modum excedunt, vocanturq; à quibusdam caninæ, tum existunt, cum vel acidus quispiã vitiosus succus ventriculum mordet: vel totum corpus immodice digestum, inops alimenti redditur. Vitiosus nãq; succus, qui frigidus est, similem suctui morsum infert: appetentiam vero proritat, naturalis affectus similitudine: alimenti autem non potus desiderium excitat, pp frigus: At vitioso succo qui salsus & biliosus sit, ventrem mordente, potio magis q̃ cibus appetitur: præterq; enim q calefiat sicceturq; ab eo ventriculus, quæ vtiq; sitis causa sunt, etiam liquari fundiq; tum in eo tum in venis succos contingit. Fundendorũ autem succorum symptoma, ea quibus continentur implet, quẽadmodum (arbitror) frigiditas vacuat. Itaq; ẽt non parum ad esuriem, frigiditas eorum quæ in ventre habẽtur, confert, cum & corpora vacuet, &, eorum tunicas cogendo constringendoq; ad appetentiam irritet. Non esuriendi vero continens in primis causa est caliditas, vt quæ solida corpora laxando resoluat, atq; ad tractũ imbecilliora reddat: liquida, liquando amplius extendat. Atq; vna quidem caninę appetẽtię causa est, vitiosus is succus qui acidus est: Altera (vt dictum est) amplior per totum corpus vacuatio, quæ vel caloris robore, vel retentricis facultatis imbecillitate, sit illata. Proinde in priore affectu accidit, vt plurima sumptorum incidat deiectio: in secundo, ceu qui ex vacuatione habitus sit constatus, alimentum in corpus digeri. Atq; immodicæ quidem & appetentiæ & fames ob hęc fiunt.

Marg.: C

Vitiosas autem qualitates concupiscunt ij, quibus ventris tunicæ vitiosum aliquod excrementum imbiberunt. Solet id maxime mulieribus, quæ vitiosi sint succi, cum grauidæ sunt incidere: vocaturq; affectus græce citta, {picationem aliqui latinẽ appellarũt.} Appetunt autem sub hoc affectu, acida maxime acerbaq;: aliquando vero acria: sicut non nunq; vel terram cimoliam, vel testas, vel extinctos carbones, tale'ue aliquod alienũ edulium. Porro sic afficiũtur earũ pleræq;, vsq; ad secundum & tertium mensem: in quarto vero desinũt, partim vomitione vacuato vitioso succo, partim tempore concocto: scilicet muliere ipsa præ cibi auersione, exigua comedente, partim ẽt abundantia ipsa humorum vacuata. At primis duobus mensibus parum sanguinis in fœtum attrahitur, vtpote adhuc minimum, cum scilicet quod in vtero est hoc tpe, nec embryon græce vocetur, sed cyema adhuc id est vteri gestatio. Hoc autem auctius redditum, tum ipsum ampliore nutrimento vtitur, tum non solum quicquid optimum in venis est, id attrahit (ceu prius dixi) sed ẽt quia plus indigeat, eius quod vitiosum est, aliquid vna trahit. Atq; ita totum corpus, tum plenitudine laborare desinit, tum minus vitioso fit succo. Ipse autem fœtus alimenti quod attrahit excremẽta, in duplicibus membranis reponit. Ac fit quidem magna ex parte ipse quoq; & vitiosioris succi, & intemperantior, vtpote ex vitioso nutritus sanguine: nisi si quæ eũ gestat, in reliquo gestationis tempore salubribus vtatur alimentis. Verum hoc nihil ad rem propositam. Vitiosæ aũt qualitatis appetentia, de qua disputans picationis memini, aliqñ in viris quoq; incidit: cum.s. ijs quoq; in ventris os, similis aliquis vitiatus succus procubuit. Atq; hęc quidem circa cibi appetentiam, symptomata fiunt. In potionis autem appetentia, altera totidẽ ijs similia: Quę quidẽ veluti priuatio desiderij potus est, cũ corpus vel propter excessum humoris & frigoris omnino potione non eget, vel venter offensam ex desiderio in se non sentit: Quæ vero diminuta est appetẽtia, cum eadem ipsa remissiora sunt: At quæ vitiosa est, ad portionem se habet cũ ea, quę circa alimentum est praua: aliqñ quidem immodicũ postulãs potũ, vtiq; cũ in ipsis vẽtris tunicis, malus quispiam succus salsus aut biliosus cõtinetur: aliqñ autem naturali humido in eo veluti feruẽte. Alieni vero desiderantur potus, perinde vtiq; ac cibi, pro dominantis vitiosi succi ratione. Atque hęc quidem in longo tempore ijs, qui vitiosa victus ratione sunt vsi, superueniunt. Inexplebili vero nouimus cruciari siti, ex qua etiam perire, tum eum qui viperam comederat (erat autem fortasse dipsas)

Marg.: D — *manu:* lib. de atra bile c. 4. aphor. 37.

dipſas) tum meſſores, qui vinum in quo talis ſerpẽs fuerat merſa biberant: tum eum qui vetus vi- E
num vſq; ad ebrietatẽ hauſerat: nõ minus eum qui pertinaciter ſuſtinere ſitim ſibi imperauerat:
ad hæc alios in nauigio cui deficeret aqua dulcis, quorum qui auſi ſunt marinã bibere, cum immo
dice ſupra cæteros ſitirent, quidam ẽt eorum & fluxa eſſent aluo nec id ſine morſu vehementi, ce-
lerius q̃ alij perierunt. Vidi aũt & ex ijs qui ardenti febre laborarãt, quendam cum morbus inua-
leſceret, & frigidam impudẽter bibere, nec vnq; quoad moreretur expletum. Ac talia quidem &
tot numero circa ventris appetentias ſunt peccata. Superq; cardialgia, quod oris ventris infeſtũ
eſt ſymptoma, & ad ſenſum refertur à ſuccis mordentibus prouenĩẽs. Præter hæc eſt quod buli-
mos græce dr̃: eſt autem ſymptoma ex indigentia ſimul imbecillitateq; & refrigeratione huius lo
ci ortum. Nec eſt mirandũ ſi eius dolores, tum animi deliquia, tum virium defectus comitantur.
Vbi enim ex digiti ad aliquid offenſione, vñr aliqui animo linqui, mirũ profectò non eſt, ex ſto-
macho id pati, cum & pp eximium ſenſum, & pp ſitus vicinitatẽ, duo principia promptius in ſo-
cietatem doloris aſciſcere poſſit. Maximaq; ſymptomata maxime ſenſibiles ſtomachos ingerere
deprehendas, vtpote qui magis q̃ alij, ex quolibet infeſtante contriſtent: eoſdem ẽt vtriq; princi-
pio ſuam offenſam trãſmittere inuenias. Cum aũt vniuerſum quoq; neruorũ genus in quopiam
magis ſenſile magiſ've patibile eſt, tum vtiq; vel maxime ipſa quoq; principia in ſocietatem noxę F
promptius trahuntur, cum vel ex affectu aliquo, vel ẽt natura, infirmiora fuerint. Cum vero qua-
tuor ſimul confluant, maximum neceſſe eſt fieri ſymptoma. Quatuor intelligo tum affectum, qui
ſtomacho nocet, cum. ſ. vehemens eſt: tum ſenſum eius, cũ maxime eſt acer: tum neruorum arte-
riarum've genus, cũ eſt imbecillũ: ad hæc ẽt vel cerebrum ipſum vel cor infirmum. Ita nãq; & co-
mitialibus morbis, & caris, & comatis, & catalepſi, & delirio, et melancholijs, quidam ex ſtomachi
vitio corripiũtur, vtiq; cũ principiũ quod in cerebro & neruis eſt, ſimul afficitur. At quę cardia-
cæ vocant ſyncopæ, tum incidunt, cũ quod in corde & arterijs principium habet, cum ſtomacho
laborat: ad eundem modum & pulſus priuatio, itemq; tum paruitas eius tum prauitas: Apnœæ
vero id eſt reſpirationis defectus, cum vtrunq; principiũ in magni affectus ſocietatẽ eſt adductũ.
Sanè dyſpnœæ id eſt ſpirãdi difficultates ẽt duplici rõne proueniũt, aliàs trãſuerſi ſepti anguſtia,
aliàs vtriuſq; principij ſympathia. Sunt aũt occaſiones quę animal ad eiuſmodi ſymptomata du-
cunt, non paucæ. Nam & valida refrigeratio interim quidem ipſa per ſe: interim vero ex pituita,
quæ admodum ſit frigida, eſt aũt talis maxime quæ fuſo vitro colore ac conſiſtentia ſit ſimilis, quẽ
vitreum ſuccum Praxagoras & Philotimus noĩant: non minime vero ex ſpiritu qui flatuoſus ſit
ideq; frigidus, aut ex potu, aut cibo, aut medicamẽto aliquo, quod valde ſit frigidum: non ſolũ ip- G
ſum os ventris perfrigerat, ſed ẽt vnà cum ipſo per neruos quidem cerebrum, per magnã vero ar-
teriam cor ipſum frigidum reddit: neruoſi quidẽ generis ſocietate cerebrum, ſitus autẽ vicinitate
cor. Poſtq;. n. maxima arteria à corde exorta, ſuper ſpinam incedit, primum quidẽ gulæ tum iun-
gitur, tum per membranas annectitur: poſt hanc vero, & ſub os vẽtris, & ipſum ventrem per lõ-
gitudinem porrigitur, infraq; procedit. Ac per hanc quidẽ arteriam quæ & maxima eſt, & ex ip-
ſo corde naſcitur, alterum principiorum cum ore ventris ſimul afficit: per neruos aũt cerebrum.
Nihil igitur miri eſt, ex eius ægritudinibus, maximis & vehementiſſimis ſymptomatis aĩal tor-
queri. Ac quis quidem cuiuſq; ſymptomatis generandi ſit modus, in ſequẽtibus dicetur: Ad præ
ſens occaſiones ipſas dicere ſat habeo. Hæ ſunt fungi quidam, & bupreſtes, & ceruſſa, & gypſum,
& lac concretum, & vteri perfrigeratio in viduis & ijs quæ non purgantur, præterea quæ in viris
ad horum portionem fiunt. Dicetur etiam alibi de reſpiratus priuatione ſeorſum.

*Al. πνίξεις. i. ſtrãgulationes. vt vetus ẽt ĩterpres & Copus & Nic. calaber.

De Symptomatum Cauſis, quæ in Primo & Communi Senſu fiunt. CAP. 8.

AC tum de ſenſorijs inſtrumẽtis oĩbus, tum quæ in his ſunt facultatibus, iam mihi abſoluta di
ſputatio videt̃. Nunc ad ipſam eorum originem, & quæ ex ſe veluti fonte membratim ijs vi H
res tranſmittit, cõuerti tempeſtiuum vr̃. Eſt aũt ea, id quod primum ſenſoriũ eſt. Quippe cuiuſq;
ſenſus alteratio quæ à ſenſibilibus infert̃, in ſingulis inſtrumentis perficit̃: eius autem ſenſorium
eſt ipſa quæ alteratur particula, ex" eo q à cerebro delatam ad ſe per neruum virtutem recipit. Ip- A.l.1.f.1.d.6 4.27 a.b
ſum nãque cerebrum, ſenſorium organum à natura conditum non eſt, ſed ſenſoriorum ſenſo-
rium. Quòd autem per neruos ſemper ſentiendi vim omnibus animalis particulis tranſmittat,
inde maxime liquet, q præciſo neruo quolibet, ilico particula in quam diſpergitur, ſentiendi vim
amittit. Liquet autem non ſecus & q in ſomno, aut omnino ferientur ſenſus, aut exiliter & obſcu
re agant: rationabile ergo eſt exiguum virtutis à principio in ſingulos tum confluere. Et profun
de quidem ac non profunde dormire, ſicut vulgo loquimur, ex quantitate influentis virtutis con-
tingit: cum tanto minus eius influere ſit credibile, quanto ſomnus eſt profundior. Igitur in toto
eo tempore videtur animalis vis quieſcere, naturalis autem vehementius operari. Id autem inde
adeo cõiectet quis, ſimul q fatigata prius, poſtq̃ dormitum eſt, vires recipit, potiſſimum vbi poſt
mediocrem cibum eſt dormitum: ſimul q dormientibus nobis nutrimentũ non in ventre modo,
ſed etiam in tota animalis mole, optime concoquit̃. Eſt etiam alioqui conſentaneum, illud quoq;
animalis membrũ aliqñ quieſcere, in quo rõnalis animæ principiũ reſidet. Quippe cor breuibus
intermiſ-

A intermissionibus videtur hoc facere, ita vt multo tempore ad requiem nō indigeat: cerebrum autem non ita, sed in vigilijs semper exercetur, in somnis quiescit. Eoq; fit, vt qui liberalius se exercitarunt, eos altior somnus premat, tanquā multæ ijs vires cum laborarent, à principio defluxerint. Igitur cerebrum, tum propter virtutis quam transmisit absumptionem, tum propter fatigationem, qua propter multos labores est affectum, & requie simul & refectione eget. Veluti autē ab exercitationibus & promptius et profundius dormitur, sic & à sumpto nutrimento: quantoq; id humidius natura fuerit, tanto magis somnum conciliat. Idemq; accidit & ijs qui plusculum vini biberunt, & qui caput liberaliter in balneo calido lauarūt: quippe omnia talia videntur cerebrum humiditate implere: qua vtiq; indiget, vbi in multo negocio & fatigatum est, & siccatum. At vero ꝙ caput impletum somnum afferat, monstratum ab Aristotele abūde est: nec est ꝙ de ea re nos nūc quicquam agamus. Qui.n. librum eius de somno & vigilia leget, tum hoc ipsum ꝙ capite repleto somnus animali superueniet, clare perspiciet: tum quod apud eū in sermone claudicat, intelliget. Quanquam.n. & ad ratiocinandum sit vehementissimus, & ad disceptationem quocūq; velit probabiliter perducēdam maxime potens, tñ Cur capite repleto primum sensorium, si id (sicuti ipse existimat) in corde sedē habet, quiescat, nihil potuit probabile inuenire: multo enim probabilius sit, ex pulmonis humiditatibus somnos fieri, quem natura ob nihil aliud cordi circundedit, ꝙ̄ vt illi ministraret. Quis vero aut medicorum qui cōtrariæ sunt sententiæ, aut qui à nuda experientia procedunt, in caris & lethargis & comatis, deniq; omnibus præter naturam somniferis morbis, non accedit ad caput, illudq; perfundit, ac super cataplasma imponit, raditq;, & cucurbitas affigit, omniaq; molitur, tanquam hic morbi radix consistat? Ad eundem enim modum & cum deliria & phrenitides, omnes deniq; quæ præter naturam sunt vigilias, curant, præsidia capiti admouent. Verum de his alibi pluribus est disceptatum. Ad ea vero de quibus nunc agitur, illud ad rem pertinet, ꝙ cerebrum vbi requiescere à multa actione vult, naturalem somnum animali inducit: quod etiam magis facit, cum nutrix in eo virtus largum quo fruatur humorē habet. At cum à multo vel frigido humore grauatur, eū qui in comatis & lethargis cernit, somnū affert: aliosq; similes ijs morbos, quorum caput humiditas ac frigiditas sunt, vel alterutra per se solam in eo consistens, vel ambę simul iunctæ. Talia igitur sunt cum medicamenta oīa, quę vere somnifera sunt: tum quæ sic quidem vocantur, inferunt autem non somnum, sed coma, & caron, & totius corporis torporem. Ac quæ quidem duntaxat humectant, oīa merito somnifera vocanī: quæ vero perfrigerant, nec somnum nec indolentiam afferre recte dicuntur, sed pro somno, coma et caron: pro

C indolentia, ob perfrigerationis excessum, vel prorsus insensibilitatem vel certe sensum diminutū. Porro dictū prius est torporis vitium, sensum motumq; diminutum neruosarum esse partium: fitq; (vt dictum est) tum ex alijs causis, tum ex intemperie, veluti post medicamenta quæ perfrigerant. Atq; ita quidem somni, & comata, & cari, & torpores fiunt. At siccitas immodica & calor quales in phrenitide propter succum aliquem mordentem & calidum spectantur, iritationes & vigilias, quæ quidem tristitiæ vel curarum occasione non consistant, inferre solent. Tanquam aūt talia symptomata toti corpori cōmunia fiunt, ex eo ꝙ principium est affectum: Sic alia omnibus voluntarijs functionibus, ob principium affectum incidunt: nam & apoplexię & epilepsiæ propter cerebrum affectum fiunt. Est tamen apoplexia eiusmodi vitium circa voluntariam actionē, quale est in sentiendi actione, altus somnus: Aliud vero tale est in epilepsiis cōuulsio, quale in sentiendi functione vigilia. Ambo enim hæc vitiosi motus cerebri sunt, ideoq; etiam partium sigillatim omnium: Reliqua vero duo, actionum eius, tum cohibitiones, tum quietes. At in conuulsionibus totius corporis quæ sine delirio sunt, vel caro, morbus spinalis in collo medullę est: Quemadmodum vbi vel brachium, vel crus, vel musculus vnus tenditur, ac violenter conuellitur, vnius semper neruí qui particulam mouet, vitium est. Quæ vero omnino morbi causa sit, cuius occa-

D sione partes contrahantur, difficile dictu est: ęque vt palpitationis, & tremoris, & eius agitationis quæ græce homonymω̃s cum vehementis frigoris sensu, rigos dicitur: est autem inęqualis totius corporis concussio ac vibratio: {vocetur si libet concutiens rigor:} Quippe quæ omnia musculorum genus, vel solum, vel magis ꝙ̄ cęteras partes, tentare videntur. Exactius autem id sciemus, si prius eorum notiones distinxerimus. Ad pręsens enim quatuor memorauimus appellationes, conuulsionem, tremorem, palpitationem, & quod rigos græce dicitur. Qualia vero singula symptomata sint, quæ hæc vocabula signent, à nullo me priorum definitum inuenio: sed alij ad morborum substantias quibus superueniunt, statim se conferunt: alij ea distinguere aggressi, in interpretationibus suis falluntur: Quod facile intelliget, qui lectis quæ à nobis traduntur, euoluere libros eorum volet: neque enim difficile est vbi veritatem noueris, quæ parum recte sunt dicta, deprehendere. Ergo de his omnibus proximo agetur libro.

GALENI DE SYMPTOMATVM CAVSIS
LIBER SECVNDVS
Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Causæ Symptomatum declarantur, quæ Motum animalis & Principem Functionem solent deprauare.

Quotuplicia sint Deprauati Motus Symptomata. CAP. I.

Onuulsio igitur, & tremor, & palpitatio, & rigor {qui.s. totius corporis est concussio vibratioq;} præterea horror, & singultus, & tussis, & ructus, & sternutatio, & pādiculatio, & oscitatio, & stridor seu strepitus trysmon græci vocant, oīa motum illegitimum pro cōi genere habent. Dissidet inter se, F vno primoq; potissimum, q alia eorū naturæ sunt opera, quæ tñ à morbosa quapiam causa violenter moueri sit coacta: alia morbosos comitant affectus, natura ad eorū generationem suppetias minime ferente: alia fiunt vbi ad opus efficiendum simul coeunt & morbus & natura. Naturę nomen in hac disceptatione pro omni facultate, quæ aīal siue voluntatis nutu, siue citra hūc, regat, intelligas velim: Quippe hoc loco omni cāę pręter naturam cuius vitio lędit & corrumpit aīal, totum illud facultatū genus, cuius bñficio seruat, ex aduerso opponimus. Eiusmodi ergo facultatis opa sunt, sternutatio, tussis, oscitatio, pandiculatio, & singultus: Vnius autem morbi opera sunt palpitatio & conuulsio: Sicut amborum, morbi facultatisq; coeuntium, tum torpentium oīum motus, tum cæteri quos ædūt ij quorū nerui adhuc resoluunt, non dū aūt sunt resoluti: qbus ēt adnumerat tremor. Atq; hę quidē nūc nobis propositi symptomatū generis primæ dñæ sunt: quarū cuiusq; ,priæ quædā deinde hñr, de quibus nūc agēdū, à motibus ijs quos innata aliqua vis ciet, auspicatis. Sanè societas quædā istis est cū ijs, qui oīno pro naturę lege se hñt: quā vtiq;, vt quæ sit eorū generatio doceā, necesse est prius exponā. Igit cū quatuor facultates sint, quibus oē nutriendi munus in nutritis corporibus administrat, prima q ad se quod vtile est trahat, altera quæ id retineat, tertia G quæ alteret, quarta quæ quod excrementū est, expellat: quādiu pro naturæ lege animalis actiones obeūtur, nullus earum motus symptoma est: Cum vero subsistit in corpore aliquid quod alienū à natura sit, vbi id expultricium virtutum aliqua abijcere nititur, aliqñ insensibiles omnino earum motus sunt, aliquando sensibiles euadunt. Ac de insensibilibus quidem post agetur.

Quæ Symptomata Deprauati Motus Naturæ, quæ Morbo, quæ Vtriq; ascribantur: & præsertim de Tremore & Palpitatione agitur. CAP. 2.

DE sensibilibus vero, qm̄ cum volūtarijs cōsortium habent, cōis à me doctrina tradet. Ergo voluntarię functionis læsiones sunt, neruorum resolutio hoc est paralysis, cōuulsio, tremor, & torpor. Variāt aūt horum singula in particularibus instrīs, nō speciē modo, sed ēt nomē. Quippe spirandi instrorum paralysis, apnœa vocat: eorū vero quibus vox fingitur, aphonia: at linguæ paralysis nullum nomen hēt, ipsa tñ nihilo secius loquelā, quæ volūtatis non leue est opus, prorsus adimit. Cōtra vero ischuria, apnœæ atq; aphoniæ simile quid indicare vr: cæterum volūtariæ actionis amissio non est, sed naturalis: quippe q lotium præter voluntatē fluat, voluntariæ actionis est noxa. Simile qd ac in vrina, in deiectionibus quoq; accidit: retētio.n. eorū, naturalis actio- H nis est culpa: inuoluntarius effluxus, actionis voluntariæ. Porro demstratum vberius de his oībus est, in libro de musculorū motu. Atq; ita quidē paralyses varia specie sunt. Cōuulsiones vero ad hunc modum. Dentium inuita concussio trysmos græce dicta, musculorū mandibularium est cōuulsio: Quam vero illosin græci vocant, præterea strabilismi, eorū qui in oculis hñr. Veluti ēt gonorrhœæ alia est dña: si quidem rigido pene fiat, velut quædam conuulsio est: si nō rigeat penis, ad retentricis facultatis imbecillitatē referri debet. Sūt qui singultū quoq; cōuulsionis speciē esse arbitrent. Atq; duplex inspirantiū reuocatio nō nunquā ob musculorū inspirationē facientiū cōuulsionem fit. Est & expiratus species quædā ex conuulsione proueniens, quę musculorū qui expiratū efficiunt, conuulsionem sequit: appellat hanc Hippocrates || spiritum inter exeundū offendentem. Quòd aūt apoplexia totius corporis sit paralysis, & epilepsia totius corporis cōuulsio, supra est dictū: nec minus q torpor, læuis quædā sit paralysis. Sanè torpore laborantium particularum, nō parua in excessu defectuq; dña est, propterea q id symptoma ex morbo & facultate est mistum. Quippe si morbus virtutem prorsus superat oīno membrum sustinere nō valet: Sin virtus vincit, haudquaquam impedit: Ac si veluti pugna quędā eorū est, mouetur quidem mēbrum, sed ægre: ac, si iubeas, cum læsum membrum extendunt, vt id extensum seruent, nequeunt, decidit

de Vict. rat. in mor. acu. cō. 2. t. 44. 7ª. 122. f

enim

A enim naturali pondere propter imbecillitatem sustinentis id virtutis, deorsum: quod enim attollit ac sustinet, virtus est: quod deorsum fert, ipsum brachij cruris've est corpus. Causa vero huius rei reddita prius est, vbi de sensibilibus actionibus egimus: ostẽdimusq; neruum vel frigore densatum, vel crassis & lẽtis humoribus obstructum, vel à quapiam extrinsecus causa pressum, in torporem & paralysim adduci. At conuulsio in eandem dispositionẽ neruos musculosq; ducit, in quam cum pro naturæ lege se habebãt, ab animali virtute ducebanť. Siue igiť ad principium tensis siue flatus influxu impletis musculis voluntarij motus erant obiti, hæc eadem in conuulsione accident, tum spiritu flatuoso in musculis gigni potente, tum multis qui tẽsionem creent (è quorũ numero phlegmõe est) affectibus. Quorũ caput (sicut Hippocrates dixit) duplex est, impletio & vacuatioq;: In phlegmonarum generis vitijs, impletio: in ardentissimis siccissimisq; febribus vacuatio. Porrò quod impletis vacuatisq; plus iusto neruosis corporibus, tendi eis omnibus cõtingat, docent non in postremis quę in instrumentis musicis intentę sint chordę: quippe quę siue in humidam & humectam, siue in siccam & squalentem domũ, tentę sint repositę, rumpunť: ideoq; ęas artifices, priusq̃ reponantur, laxant. Propter hoc igiť dictum est superius cõuulsionis motum ex solo fieri morbo, immobilitati, quæ in paralysi visitur, non dissimiliter, vt quæ ipsa quoq; mor- 6ª. Aph. 30. Ex. ord. 50. f

B bi occasione incidat. At secundũ naturam in animalibus motio & immobilitas, vbi sublatũ quis brachium immotum seruare potest, útraq; ab animali fit potentia. Quòd si sanũ brachiũ super solidum aliquid reclinans omnem musculorum relaxet actionem, nec propter morbũ nec propter virtutem eo casu quiescit brachium, sed, quod animalibus naturale est, pondere. Ita trium quietum, ea quidem quæ in paralysi cerniť, à morbo solo fit, obligata (vt sic dicam) eo tẽpore virtute: Quæ vero in membro, cum extensum est, habeť à potentia: Quam vero vltimo loco posui, à neutro: Non ignorantibus.s. nobis quæ in libris de musculorum motu de extẽto brachio sunt dicta, talem habitum ipsa re vera ex actionum motuumq; esse genere: motum preterea hũc, tonicon.i. tensiuum à nobis nominari dictum est. Ac talis quidem habitus, alio quidẽ modo motus, alio immobilitas, dici potest: Reliqui duo, nullo modo participes sunt motus: Æque vt reliqui duo motus & conuulsiuus & volũtarius, nullo modo ad immobilitatem attinent. Præterea dictũ est porrectum extẽtumq; brachiũ ex duobus æque valentibus administrari motibus, virtute.s. id sursum attollente, & naturali pondere contrà pessum trahente. Ad eũdem modũ tremor quoq; ex duobus constat motibus, & eo qui pondere brachium deijcit, & eo quẽ virtus attollens contra opponit. Ac in valente quidem brachio, ne vel minimũ quidem vinciť virtus à põdere, sed potentior

C membri deorsum nutu, sustinet id tantumq; in sublime attollit, quantum ille deorsum trahit. In tremore vero inuita virtute, membrum ruit deorsum: Licetq; liquido cerni eorum pugnam, nec virtute membrum decidere sinente, veluti in paralysi: nec pondere permittente virtutem id sublatum seruare ita, vt cum valens erat. Inuicem igiť vincente victaq; potentia, mutuoq; semper contrarijs succedẽtibus motibus tremor efficiť: estq; compositus motus, qualis est arteriarum pulsus. Verum in ijs sensibiles motuum quietes, dilatationẽ à contractione dirimũt: si tamen non adeo frequens pulsus est, vt in ijs, qui ꝑpterea ꝙ formicarum motum æmulanť, formicantes dicuntur: Hîc autem nullam inter contrarios motus sensibilem quietem inuenias: neq;.n. vicissitudo motuum est, quæ ab vna perficiať natura, sed pugna virtutis & ponderis corporis. Cæterum vt maxime hunc motum alteri cuipiã qui in corpore habeať assimiles, formicantis pulsus est non absimilis. Tanq̃ enim in hoc arteriæ motus, in minima spatij intercapedine agit: sic in tremore animalis particula, quæcũq; ab imbecilla virtute moueť. Patet ergo huius quoq; symptomatis generatio: & ꝙ omnino cum conatu sit mouendi, & cum virtutis infirmitate. Sunt qui putent voluntatẽ à tremore non esse inseparabilem, videntes videlicet totum interim caput tremulo motu agitari, sine voluntate mouendi: sed hi ignorant ꝙ etiam in custodienda quauis particula recta, tum volun

D tas agit, tũ tenduntť ab ea musculi, non aliter q̃ in alijs actionibus tenderent. Sanè hoc in libris de musculorum motu à nobis demonstratum est. Sed & nunc non exigua ponemus indicia, & ꝙ volũtas in tremoribus agat, & ꝙ imbecillitatis culpa rectam custodire partem non valet. Illũ enim cui caput tremit, si super molle aliquid supinum reclines, non amplius tremet. Ad eundem modum si quis scribens secans've aut aliud quippiam factitans tremit, si manus ab opere abstineat, tremere iam desistet. Pari modo si quis cruribus cum ingreditur, sit tremens, si ingredi desinet, non tremet: Videas enim non raro robustissimos iuuenes, vbi maximum aliquod onus humeris imposuerunt, cum progrediunť, cruribus tremere: vbi progredi desierunt, aut onus abiecerunt, statim à tremendo liberos: quippe cum graue leueq; ad aliquid referantur, fuerit nimirum & onus adeo magnum, vt etiam fortissimo sit graue. Ac validam quidem virtutem maximum onus vincit: quæ vero valida non est, hanc non maximum modo, sed etiam paruum superat: ꝙ si adhuc sit infirmior, ipsum eius insitum corpus oneris ritu graue erit. Eoq; fit, vt senes omnes si quãdo maiorum virium opus moliunť, statim particulis ijs quibus agunt, tremant. Sic etiam qui ad præaltum aliquem præruptumq; accedit locum, cruribus tremit: deijcit enim virtutem timor. Non secus etiam serpentem quis conspectum fugiens, tremens redditur. Quid qui formidabilem magistratum adit, non'ne toto corpore tremit? quem si loqui iusseris, ne vocem quidem non tre-

mulam ædet. Tanquam igitur animi affectus, vbi debilitatem motrici facultati intulit, tremulos E facit: sic & corporis morbi cũ vires labefactant, tremoris symptomata inducunt. Ac primũ quidẽ maximeq́ue virtutem lædunt morbi, qui in temperie cõsistunt: quippe cum senium quoq́ue propterea, ꝙ intemperies quædam est, ad frigidius sicciusq́ue cõuersa, tremoris affectibus facile tenetur. Corripiuntur ijs non minus & ex iuuenibus ij, qui vehementer sunt refrigerati, & qui vino meraco se ampliter impleuerunt, vel multis cruditatibus laborarunt, vel longo tempore cibis repleti, inexercitati ociosiq́ue omnino exegerunt: sunt & qui ex frigida intempestiue hausta tremebundi sunt redditi. Quippe talia omnia frigidam intemperiem creant, non raro quidem in toto corpore & ipso neruorum principio: interim vero, in quibusdam partibus, quæ.s. & imbecilliores natura sunt, & ad noxam cæteris magis opportunæ. Iam crassi glutinosiq́ue succi, cum virtutis viam sic obstruũt, vt parcior influat, tremoris causæ fiunt, potissimum cum prorsus obstruxerunt, ac neruorum aliquorum partes vllas resolutas laxasq́ue reddiderunt: quippe reliquæ fibræ valenter musculum intendere non valent. Vbi tñ humores qui virtutis vias per neruos obstruunt, non penitus sunt impacti: sed concuti & dimoueri virtute violentius se ingerente possunt: eiusmodi motus existunt, quales in paralysi incipiente non nunꝙ accidere prius diximus, membro.s. aliquãdo exaltato, statimq́ue decidente. Siquidem cum excitata collectaq́ue virtus vehementius se inijciens, neruorum F obstructiones amolita fuerit, membrũ mouet: Rursus autem humoribus in priorem locum confluentibus, decidit, immotũq́ue manet, quoad rursus secundo virtus vniuersa irruens, humores qui eius vias occuparant, dissipet. Verũ de his hactenus abunde. Palpitatio aũt dilatatio quædã præter naturam in particula est. Fit autẽ in oĩbus corporis particulis in quibus dilatatio distẽtioq́ue accidere possunt: non.n. profectò os cartilago've vnꝙ palpitant, propterea ꝙ dilatari non possunt. Ergo in cute sæpe incidit, non nunꝙ vero etiam in subiectis illi musculis: nõ in postremis autem in ventriculo, vesica, vtero, intestinis, iecinore, liene, & septo trãsuerso: vnoq́ue verbo in omnibus quæ distendi dilatariq́ue possunt, ita vt tum arterijs tum cordi ipsi videatur incidere, aliusq́ue in his præter pulsum motus esse. Est igitur passio hęc neq́ue voluntariæ virtutis propria, nec instrumentorum ad hanc spectantium, cuiusmodi sunt tremor & conuulsio: sed, ceu modo dictum est, omnibus corporibus quæ dilatari possunt incidit. Porrò ea sunt omnia quæ naturaliter sunt mollia, ita vt tum dilatationem sui tolerare, tum rursus in se sidere possint. Sanè causam huius symptomatis ab ijs quæ manifestissime apparent indagari conueniet: nempe palpitationibus ijs, quę in palpebris, superciliis, fronte, malisq́ue contingunt. Cernitur.n. in ijs cutis exaltari inflariq́ue ad eum modum, quo arteriæ dilatanť. Ergo quod in ijs quæsitum est, vtrum'ne ex sese dilatatæ, vnà cum di- G latando trahant quod se implebit, veluti fabrorum folles: an vtrium ritu, cum implentur dilatantur: idem primum definisse in palpitantibus quoq́ue particulis conueniet. Videtur aũt quęstio genere quidẽ similis esse ei, quod in arterijs quæritur, facilitate aũt inuentionis dissimilis. Neq́ue enim sicut arterijs, quæ semper & ꝼm naturam pulsant, rationabile est vim aliquã inesse innatam quę id efficiat, ita ẽt particulis quæ palpitant: quippe & semper ijs inesset, & cũ sanę essent precipue. Qñ itaq́ue talis vis neq́ue semper neq́ue bene habentibus inest, liquet eas ex se ipsis non dilatari. At vero si non ex se, oĩno ab aliqua quæ in ipsas influat substantia. Porrò hanc vnam è duabus esse credibile est, vel succum quempiam vel aeream aliquã naturam. Ac quo minus succus sit, repugnat palpitationis tum mo*tus, tũ solutionis celeritas: vt quæ & ilico fiat, & statim desinat. Succus autẽ nullus aut ita celeriter influit, aut refluit, potissimũ in ijs quæ mõ memoraui circa faciem partibus: vtpote in quibus cutis super nuda propemodũ extendiť ossa. Ita necesse est cãm, vnde palpitatio exoritur, aeream esse substantiã. At vero si hæc tum exigua, tum subtilium esset partium, facile per corpus transflueret. Non alienum igiť à ratione est substantiam quandã crassarũ partiũ halituosãmq́ue esse, tũ quantitate vt ad locum in quo consistit semper satis magna. Ergo dilatat (vt verisimile est) attollitq́ue ac inflat partem, quoad trusa & compulsa ad sui generis perspiret substantiam, simili.s. ef- H fectu ei, qui dum coquunť succi, visitur in bullis: nisi ꝙ bullæ hic rumpunť, palpitãs corpus ob firmitudinem non rumpiť, sed attollitur quoad flatus per id extrudatur ac transeat: decidit rursus in pristinã sedẽ, vbi totus vacuatus est, & exiuit. Rõnabiliter aũt et ijs quibus perfrigerata est aliqua particula, palpitationes accidunt. Quippe quod ab ea sub naturali ipsius statu attenuatũ, oĩnoq́ue ꝑ naturalem animalis calorẽ confectum, effluxit, id nunc vbi ea propter frigus reddita est imbecilla, & halituosius & crassiorum partium efficiť. Ita nec facile sicut prius perspirat, sed cohibeť à cute, & trãsitus angustia impeditũ, in via tardať. Quòd si ipsa quoq́ue cutis sit densata, vtiq́ue duplabiť symptoma, scilicet ad crassitudinẽ trãsfluentis substantiæ, angustia quoq́ue viarum accedente. Atq́ue ita quidẽ in palpitationibus distendiť cutis. Simili aũt modo & musculi, cũ non dissimile in ijs excrementũ colligiť, dilatati aliqñ totum mẽbrum attollũt. Distat tñ manifestime is motus à motu conuulsionis, ꝙ membrum neq́ue prorsus extendiť, neq́ue inflectiť. In palpitationibus.n. membrum, nec quod notabile sit extendiť, nec inflectitur: concutiť aũt quodammodo huc atq́ue illuc quoad musculus palpitare cessEt, ad eum sanè modũ motu obito quo etiam in tremore: eo autem differente, ꝙ per magna fiat interualla, cum tremor incidat per exigua. Siquidem palpitãs musculus cum satis notabili magnitudine est, dum dilatatur, totum sæpenumero membrũ secũ attollit: dum contrahitur,

*generationis.

A tur,veluti rei inanimi deorsum ferri permittit,ita vt totus motus preter naturam sit,non autem sicut in tremore,mistus quodammodo & compositus. Sane qualis est palpitantium membrorum motus,paucus simul tardusq; & rarus: talis ijs qui concutientem rigorem patiuntur, numerosus densusq; ac celer incidit.Intelligo numerosum,ipso motuum numero: celerem autem,ipso motus impetu: densum,ipsa breuitate quietũ.Est aũt motus hic non vtique sicut palpitatio & conuulsio totus præter naturã,sed alio modo,nempe quo tremor.Est igit ipse quoq; mistus quodammodo ex causa quæ præter naturam sit,& animalis virtute: habeturq; in hoc virtutis plus q̃ in tremore. Immo vero (si fateri verum oportet) motus omnis insitæ illius est virtutis,quam nos excretricem & expultricem nominare solemus.Quod hanc virtutem ad violenter mouendum proritat & cogit,id causa est præter naturam.

De Motibus quæ Symptomata sunt ob Causas,quæ Naturam cogunt. CAP. 3.

QVisquis igit huius virtutis functiones,dum sanũ integrumq; animal est,nouit, estq; alioqui prudens,huic longiore sermone opus non est: qui nec illas nouit, & mentis est hebetioris,huic suaserim,siquidem ei veritas omnino cordi non est,ab hoc libro abstineat: sin veritatis est cupidus,eamq; magnificat,vbi naturaliũ virtutũ commentarios prius adierit,& se af-
B fatim in ijs exercuerit,ad hunc librum se conuertat. Si.n.nihil horũ fecerit, nec demonstrationem eorum quæ à nobis dicent,intelliget: nec eorum,quæ prius dicta sunt, quod sine vlla demonstratione est positũ aduertet. Ac mihi quidem statutũ est, nullam in hoc opere opinionẽ refellere.Licet aũt ei qui volet,vigesimoquarto Athenæi libro prælecto,causas,quas priores eo tam medici q̃ philosophi de {affectu quem nos concutientem rigorem cũ venia vocamus,} attulerunt,q̃ absurdæ fuerint intelligere: refellit enim eos omnes Athenæus.Licebit sane & ipsam Athenæi opinionem examinare,quæ vt probabilior superioribus est,ita nec ipsa vera est. Verũ cui veritas est curæ,is hæc scio,quemadmodum exposui,facere tentabit.Ego vero,veluti cum ijs agam qui ea quæ de naturalibus facultatibus scripsimus legerunt,pauca loquar,sed si prius ad memoriam reuocauero,quæ de vtero,ventriculo,intestinis,ac vesica in ijs demonstraui. Siquidem monstratũ est vteros nullo alio modo ad fœtũ ædendũ se comparare,q̃ per expultricis facultatis actionem.Quippe, qui tũ fœtus grauitatem,tũ sui distentionem,nouem mẽsibus pertulerũt: atq; ita ad vnguem toto hoc tempore conniuente ore fuerunt,vt ne styli quidem mucronem reciperet: ĳ absoluto in ipsis fœtu,ad eius expulsionem se comparant,diuersa omnino constitutione affectus.Etenim collũ eorũ quod prius se constrinxerat,tũ aperit,quanto fœtui facilis præstet exitus: tunicæ aũt q̃ q̃ maxi-
C me prius fuerant distentæ,vndiq; contrahunt,ac fœtũ extrudunt,ita vt q̃ celerrime per vteri ceruicem excidat. Sane eadem virtus quæ sic de fœtu est solicita,vt nouem mensiũ spatio eius sustineat pondus: atq; vt absolutus tuto emittat,prouideat: si circa tertiũ quartum'ue aut aliũ mensem fœtus est corruptus,statim eũ eijcit,tũ quoq; similiter collũ adaperiens,sicuti cũ pariendi tps instabat, aperuit.Quippe præfinitũ illi claudendi se aperiendiq; tps est,non certi alicuius temporis circuitus,sed ipsius vsus occasio. Ad eũdem modũ monstratũ est ventriculũ quoq; inferius os suũ post cibos claudere,nihilq; sinere abire,priusq̃ plane sit concoctũ: si tamen eũ nihil aliud intermittere actionem cogit,quemadmodũ vterũ fœtus corruptela: quippe similis affectus ventriculo incidit, vbi cibi in eo sunt corrupti: Immo vero non raro simul ac sunt deuorati,si.s.ita vel vitiosi sunt,vel copiosi,vt eos ferre non possit. Atq; idcirco q̃ quidem in se fluitant,per vomitiones eijcit: q̃ deorsum vergũt,ad exitũ qui illic habet,detrudit. Sed & citra cibos ventriculi vis sæpe impetũ ad vomitũ capit,aut bili vrgente,aut mala pituita,aut alio quopiam eiusmodi succo sanie'ue infestante. Est enim in quaq; animalis particula facultas,quæ,quod præter naturam in ipsa est collectũ, expellat,veluti in propria de eiusmodi facultate disceptatione est demonstratum. Satis nanq; est ad præsentis disputationis claritatem,ea demũ ex huiusce facultatis operibus retulisse,q̃ de vtero & ven-
D triculo sunt dicta. Quippe qualis est cum euomit,expultricis in ventre facultatis actio: talis est cũ tussit, in pectore & pulmone. Sane nullum animal aut nauseare,aut vomere, aut tussire docetur. Immo longo sæpe à natali vsque spatio integra sanitate fruentia, tam alia complura animalia q̃ homines,nec vomitum experti sunt,nec tussim: & tamen vbi contristans aliqua causa,vel os ventris,vel spũs vias occupauit,ilico & tussiunt & vomunt. Et in vomitu quidem sic mouet ventriculus,sicut in partu vterus. In tussi vero aliter fit motus: neq; enim potest pulmo tali motu quod cõtristat expellere, sed inuẽnit sibi natura aliud remedium,magna solertia.Quippe cum externus aer in asperas arterias trahat, quæ & cartilagineæ duræq; sunt,nec contrahi circa id quod cõtinet possunt,incitatum hunc excogitauit spũs exitum,quam vocant Tussim. Cuius generis & sternutatio est,ad persequenda protrudendaque ea q̃ nares offendunt,instituta: quæ ipsæ quoque respiratus sunt viæ à natura inuentæ.Quippe expurgat spũs sibi ipsi violenter & cũ ipetu delatus vias, non aliter q̃ tibias & fistulas expurgant harũ opifices. Ac qualis quidem mouendi modus sit,quo hoc fiat,in progressu docebit.Quod ad rem propositam est vtile,iam accipiamus. Nempe q̃ eiusmodi motus naturæ quidem opera sunt: sed tñ propter causas quæ naturam moueri sic cogũt,symptomatis quæ præter naturam sunt,adnumerant. Atq; intestinorũ quidem & vteri & vesicæ expultricis facultatis similes motus sunt,siue quid eorum quæ secundũ naturam,siue quæ præter naturam

turam sunt,expelliť: quo minus symptomata ab ijs clare discreta sunt. At quæ in tenesmis, & dy- E
senterijs,& lienterijs excernunť,symptomata sunt: veluti (arbitror) & quę in strangurijs & in vri
næ diarrhœis: ꝗ si quis exacte loqui velit,ēt ventris crepitus, & stridor, qui trysmos Græce diciť,
& ructus,& ventris murmur,aliaq; id genus: De quibus etiam proxime dicetur.

De Tussis & Sternutamenti Causis. *CAP. 4.*

VErum in ventre manifestius est id,quod in vomitibus cerniť: multiq; hos non naturæ opus, sed symptomata esse dicunt. In tussi vero & sternutatione,clarius quidē est quod in tussi notať: sternutatio vero non similiter videť præter naturam esse. Cæterum sunt,nō hæc modo,sed ēt tussis,& vomitus,& diarrhœæ,taliaq; omnia ex illo symptomatum genere,in quibus causa aliqua quæ præter naturam sit,ad tales actiones naturam extimulat. Quanquam mouendi modus nec in oībus idem visiť,nec ab eadem facultate fit,sed circum ea quæ ab vtero, intestinis, ventre, vesica'ue excernunť,ipsæ particulæ se contrahunt, ad eum modum id quod in se continent,extrudē tes,quo manus nostræ aliquid exprimunt. Facultas autem quæ motum ijs præstat,vna ē quatuor naturalibus est. Verum cum in asperis arterijs contineať corpus quoddam cartilagineum,duræq; substātię: quod idcirco constringi circa id quod intra se habet,non valet: natura spiritum cum concitato impetu extra deferri subigit,ac tussim mouet. Ea fit per eadem instrumenta,per quæ magnæ & vehementes spūs expulsiones (quas efflationes nominamus) efficiunť: sic vt Tussis nihil sit aliud, ꝙ vehementissima quædam efflatio,quo plurimus simul celerrimeq; foras actus spūs, attrahat propellatq; suo impetu, quę vias suas obstruunt: Cumq; primo aggressu pellere quod offendit nō valet,bis terq; se inijcere in id non grauať: fitq; voti plerunq; compos,vbi.s.tum spiritus ipse cū vehementia deferť,tum quæ obstruunt contumacia ad propellendum non sunt. Talia sunt quæ nec aquosæ,nec glutinosæ substantiæ sunt: aquosa nanque propter tenuitatem,potius à spiritu dissecanť,quàm vltra deferunť: glutinosa pertinaciter arteriæ adhærent. Quoties igiť spūs cum eiusmodi humoribus contendit,omnino sæpe violenter se inijcit,fiuntq; ex eiusmodi humoribus plurimæ tusses,& vehementes,nec sine magno nixu. Porrò eos "humores qui in arterijs contumaciter A.l.3.t.5.c.13 241.f
hærent,& qui difficulter reijciunť,magis expediunt sternutationes: vtpote in quibus maior ēt est spūs impetus,quàm in tussi,causa vero generationis altera: Quippe propter ea quæ in naso, non propter ea quæ in arteria aspera offendunt,emittiť in ijs spiritus vehementer: emittiť autem cū eo, ēt ex prioribus cerebri ventriculis aliquid. Atq; idcirco tusses quidem,caput nihil iuuant: sternutationes (si tñ ex catarrho non fiunt) maximum remedium capitis halitu repleti sunt. Nec mirum vno impulsu tum à pulmone,tum à capite spiritum emitti: monstratum.n.est, vbi de his disseruimus,caput quidem pectori motus principium tradere,pectus autem pulmonem & dilatare & cōtrahere. G
Cum igiť quæ in naso offendunt,persequi properat, vtrisq; emittendi spiritus vijs simul vtiť, altera quidem ea quam ipsum per se facit: altera quam per neruos, veluti per quædam longa brachia,quæ in pectus descendant,quippe per hos id contrahit: halituosum autem spūm per colatoria ossa,ipsum per se exturbat. Atq; hæc quidem symptomata,volūtariæ sunt facultatis. Vomitus autem ꝙꝗ ad portionem horum se habet,naturalis facultatis est symptoma. Veluti aūt vomitiones nauseæ præcedunt,ita tussim,quod cerchnos Græce diciť: †est autem nō tussis, sed exiguus quidam ad tussiendum impetus.} Præterea sicuti non nulli nausearunt,nec tñ vomuerunt,ita nō nullis symptoma modo dictum incidit,nec tñ tussis propter causæ paruitatem est secuta: quippe interim ex parua faucium aspredine,interim vero ex tenui aliquo exiguoq; prorsus humore,contingit. Perpetuo.n.spūs quicquid illi sit obstaculo,reijcere id per tussim conať: ē aūt id vel humor aliquis à capite descendens,sicut in catarrhis: vel in asperis arterijs aliquid collectum,veluti in peripneumonia,& pleuritide,& gibbi iecinoris phlegmone, vel fauciū asperitatibus. Extra.n.hæc sunt ad portionem eorū ꝗ à capite defluunt, quæ bibentibus edentibus'ue nobis in arterias delabunť. Est & aliud tussis genus ex instrumentorum spirandi ortum intemperie, quod agnouerūt quidem ēt Pneumaticæ sectæ probatissimi,quorum est & Athenæus. Necessitatē tñ,propter quā ex intemperie tussis oriať,alij eorum omnino ne conati quidem sunt reddere: alij in se ipsum impingere spūm aiunt: alij ēt obscuriore ꝗ hoc,verbo vsi,putant se aliquid dixisse. Sunt aūt non tam ꝙ causam ignorarunt accusandi,quā ꝙ pulchrum theorema & suo studio dignum inuenerūt,laudandi. Fit igiť ea tussis spirandi organis perfrigeratis,nihilq; in ea expuiť: nec est omnino violenta,sed adeo parua ac sine vi,vt eam cohiberi,& generationem eius vel plurimum vel omnino prohiberi liceat: ac violentæ tusses spūs cohibitione non vincunť. Porrò cuiusmodi res sit spūs cohibitio,sæpe mihi in alijs est dictum. Tussim aūt ex intemperie non solum in pręsens fieri spūs cohibitio prohibet,sed ēt eam sanat: modo ne admodum sit magna. Augeť nanque in spūalibus, spūs cohibitione,calor: permeatq; spūs violenter à pectore pressus ac compulsus per omnes angustos meatus: quibus vtrisque peractis, æquanť omnia,atque in similitudinem tēperamenti veniunt. H

† Interpretis verba.

De Causis Pandiculationis, Inæqualitatis, Lassitudinum, Horroris, Rigoris, Tremoris, Pruritus, & Cæterarum Vitiosarum Motionum. *CAP. 5.*

CVr aūt ex inæquali spūalium intemperie tussiať (id.n. dixi non admodum commode à Pneumaticis medicis doceri) ipse reddere tentabo, orsus sicuti congruum est ijs qui aliquid cum demon-

A demonstratione dicturi sunt, a rei substantia. Intemperies igitur alias ex nudis prouenit qualitatibus, ipsis corporibus aut calidioribus, aut frigidioribus, aut siccioribus, aut humidioribus redditis, aut etiam ex horum coniugatione affectis: interim vero vna cum disperso in ijs roris specie, aliquo intemperato. Atque æqualis quidem intemperies omnino sine dolore est, veluti indicant & hecticæ febres, & multi frigidi affectus, vbi æqualiter particulas occuparunt: fit enim talis intemperies singulis qui sic sunt affecti, velut acquisititia quædam natura: nullum enim corpus offendit a propria natura, veluti Hippocrates dixit: ‖ His quibus mutatur corrumpiturq; natura, dolores fiunt, non quibus corrupta iam est & mutata. Inter enim ipsum mutandum & a sua natura recedendum (quemadmodum in priori libro demonstratum est) corpora dolent. Cum igitur in aliquo sensibilium corporum intemperies inæqualis gignitur, tanta est doloris magnitudo, quanta est intemperiei. Atque in acutissimis & vehementissimis febribus dolore afficiunt solidæ partes, dum a calido quod præter naturam est, mutantur atque alterantur. Præterea incipientibus morbis plerique homines priusquam febricitent, sentiunt interdum in tota corporis mole inæqualitatem quandam, quam tamen, qualis sit, explicare verbis nequeunt. Ac miramur quidem si quis eorum qui hos libros reuoluerunt, ita fuit fortunatus, vt ipse symptoma hoc nunquam senserit: quippe pro B fundus quidam fit sensus in tota corporis mole, ceu dispersæ per eam rei cuiusdam a natura nostra alienæ. Id autem quod dispersum est, aliquando quidem veluti subcalidum esse videtur, aliquando mordax citra calorem, aliquando vtroque modo afficiens, aut sine his leuiter omnes carnes distendens. Atque in omnibus huiusmodi symptomatis, tum inæqualitatem quandam sentire se aiunt, tum pandiculantur, tum omnes corporis particulas distendunt naturæ quodam instinctu: qualem scilicet dudum diximus, omnibus animalis partibus ad salutem statumq; earum conseruandum a natura datum. Maxime autem distenduntur post somnum, cum in carne halituosum excrementum sentiunt: quod & ex confectione nutrimenti & per cessationem ab eiusmodi motibus est collectum: atque id vel minimi pueruli sine doctore faciunt. Verum ad talem motum animalia impellit ipsa natura, cum perspiratum halituosis excrementis molitur. Diuersum ab hoc tristis sensus genus est, quod in lassitudinum affectibus sentitur, siue id post multos labores, siue sua sponte incidit. Ac triplex quidem est in lassitudinibus sensus vtique putantibus, qui ijs laborant, vel conquassatum sibi aliquid pulsatumq;, vel tendi sibi vndequaque corporis molem, vel tanquam multa vlcera in ipsis quoties mouentur sint dispersa. Ac, cum tendi quidem corporis putatur moles, si citra exercitationem id incidit, lassitudo tensiua spontanea nominatur. Fit autem C maxime ex plenitudine, quæ corpora in quibus continetur distendat, nec ab ijs contineatur ⟨sed transmittatur.⟩ Ac, cum vlceroso sensu afficiuntur, fit quidem & is motis magis quam quiescentibus, nisi si admodum magna lassitudo est. Pungi vero, ceu multas spinas habeant infixas, se putant, cum a mordaci humore symptoma oriatur. Tertia lassitudo, sub qua se ostocopo id est ossium dolore laborare dicunt, ne minimum quidem motum sustinet: Sentiunt tamen, quos ea male habet, manifestum calorem vna cum demorsu & tensione, vitioso humore in totam animalis molem ampliter transfuso. Eorum vero qui hac laborant, nemo pandiculari tentat, vt qui omnem motum formident. In reliquis duabus lassitudinibus, quarum alteram vlcerosam, alteram tensiuam nominare solent, fit etiam talis aliquando motus, cum videlicet vel exiguæ omnino sunt, vel ex flatuosis & halituosis excrementis proueniunt: quippe si vlcerosa lassitudo maior euasit, ne quidem qui ea laborant, motum vllum sustinent, sed dolorem veluti vlceris per corpus sentiunt horrentq;. Quod si augetur symptoma, ad horroris affectum prope perueniunt: quippe sub hoc horrent prius quam etiam moueantur. Tanquam autem, cum vlcerosus fit sensus, quoties mouentur, horrent, magisq;, si vehementius: sic horroris affectus, cum in motum agitur, concutientem rigorem efficit. Hæc nanque omnia ex mordacibus oriuntur excrementis. Differunt inter se, tum excremento D rum multitudine, tum motu: Præterea quod excrementorum, alia magis sint mordentia, alia minus: Et quod corpus laborantis vel non facile afficiatur vel facile, vel robustum imbecillum'ue sit, vel acuti naturaliter hebetis'ue sensus. Nam quod acuti sensus est & imbecillum, etiam ex leuissima causa dolet: contra, quod valentissimum nec facilis sensus est, magnam causam ad talis symptomatis generationem requirit. Vtrum'ne igitur in his solis, an etiam in mouendo aut non mouendo: præterea quod mouet, in eo quod vel celerius vel tardius mouet: plurima est in symptomatis differentia? Ac mihi quidem sic videtur: eundemq; hominem sicuti quiescentem quidem solam inæqualitatem sentire, ita motum horrere, & exercitatum rigore concutiente vrgeri. Ideoq; & medici ijs qui ita laborant, experientia docti, consulunt, ab omni motu abstineant. Iam aliquos qui cruditate laborarant, scimus cum quieuissent nullo affectos dolore: cum balneum fuissent ingressi, aut in Sole stetissent, horruisse: atque hoc magis, si se exercitassent. Nam & Sol, & balneum, & exercitatio, excrementa quæ prius quieuerant, calefaciendo, attenuando, ac in spiritum vertendo, ad motum excitant, quemadmodum & ex animi affectibus ira: † ex quibus & ad motum excitantur excrementa quæ prius quieuerant calfaciendo, attenuando, ac in spiritum vertendo. Nec mirum corpus, cum excrementa quiescunt, minus dolere: cum mouentur, & magnopere angi, & vibrari, & concuti, horrens. f. ac rigens, & febricitans: quando etiam dura corpora quæ oculis incidunt, conniuentibus

In lib. de Locis in homine.

† Al. a seipsis autem ad motum & c. dum calefiunt, attenuantur, & in spiritum vertuntur.

tibus nobis palpebras, & particulam sub quiete habentibus, vel parum omnino, vel nihil contri- E stant: mouentibus, vix tolerabilem afferunt cruciatum. Sed & citra exemplum, ex ipsamet re inuenias licet, motam causam quiescente magis esse infestam: quoties videlicet agit per corpora sensibilia, veluti in oculis est propositum: neq; enim de succis qui in venis, & arterijs fluunt, est disputatio, sed de ijs qui in carnibus sunt, & toto corporis habitu. Quoties igit aliquid per hæc violenter agit, ac ad cutim defert, necesse est, dum carnem cutimq; permeat, omnia in quæ incidit pũgat, stimulet, diuidat, ac vulneret. Quòd aũt omnis mordax & dimota causa, siue ea calida siue frigida sit, animal in horrorem ac rigorem ducit, primum quidem ex talibus intellexisse licet. Si sano corpori feruentem aquam subito infundas, aut ignis scintillas incutias, statim horrore vexabit. Iã cum vlceratæ particulæ causticum medicamentum imponit, primum quidem horrent, deinde rigent, mox etiam febricitant non nulli. Quid φ tertianæ febres quæ omnium febriũ maxime biliosæ calidæq; sunt, omnium maxime horrore infestantur: quantoq; synceriores tertianæ sunt, tanto etiam
4ª. Aph. 58. rigor in ijs incidit vehementior? ‖ Quin etiam eum qui ardenti febri laborat, rigor superueniens » à morbo liberat, Hippocrates ait: quoniam scilicet bilis, quæ prius in venis errabat, à natura decre » torie per carnes ad cutim trudit. Ergo motus eius delationisq;, quæ per sensibilia corpora agit, simul & symptoma & signum, rigor est. Quin etiam sudant deinde qui ita obriguerunt, vacuataq; F ijs bili, à febre liberant. Interim vero, vbi non ad cutim sed ad interna loca bilis impetum capessit, per vomitiones simul & aluum vacuat. Non raro autem simul intro forasq; eodem die est delata, ita vt & sudata sit, & vomita, & deiecta. Quicunque vero rigorem profligandæ ardentis febris salubrem esse causam propter frigus putant (quippe contraria contrariorum esse remedia) omnino fallunt. Iam primum enim si id verum esset, liceret ipsis rigorem excitare, partim quidem frigida aqua inspersa aut affusa, partim ægro ipso nudo in frigidum aerem delato, aut in frigidæ aquæ labrum demisso. Deinde si per mutationem ad contrarium habitum, ijs qui in ardenti febre obriguerant, solutio accidit morbi, debebant post rigorẽ febricitare desistere, quod tamen non faciunt: Adeo enim cum rigent febricitare non desinunt, vt etiam multo grauiore febri post rigorem vrgeant, quàm ante: sed, postquàm largiter sudarunt, aut flauam bilem vomuerunt, aut per intestinum deiecerunt, tum febris cessat: quippe ex valentiore bilis motu, vehementiorẽ accendi febrim est rationabile. Ac quòd homines non solum ex frigidis causis rigore tẽtent, sed etiam calidis, iam monstratum est. Verum quam ob causam, occasionibus maxime contrarijs, idem symptoma succedat, deinceps docebimus: sed admonitis prius quæ de expultricis facultate monstrauimus. Non enim ea quæ in amplis instrumentorum capacitatibus sunt expellit, veluti quæ in ventriculo sunt, & vtero, & vtraque vesica, & intestinis, & pulmone, & naso: quæ vero in ipsis corporibus excrementa colligunt, negligit: sed ab ijs quoque quotidie quicquid superuacaneum est, citra vllam animalis offensam insensibili perspiratu eijcit, vbi scilicet lege naturæ animalis functiones administrant: Verum vbi mordens aliquid in ijs constitit, ac potissimum quod vehementi agat motu: & angit, & id expellere festinat, eo modo quo maxime licet ex ipso membrorum corpore aliquid eijci, scilicet particulis ipsis sese contrahentibus, atque constringentibus: mox vnaquaque earum partem excrementi quod in se habet, protrudente. Verum si omnes hoc motu simul motas intelligas, concussionem vibratumq; totum corpus comprehendere intelliges, quales id in rigoribus comprehendere cernunt: Quippe necesse est musculis omnibus vibratis, articulos quoque cum ijs vnà vibrari: quibus sic agitatis etiam extensiones quasdam inflexionesq; præter voluntatem incidere. Est tamen hic motus diuersus ab eo qui in conuulsione palpitationeq; visit. In conuulsione nanque similiter quidem, non tamen ab eadem saltem facultate, motus cient: In palpitatione non similiter, sed sicuti prius est dictum, nempe quòd membrum vnà cum musculo qui à flatuoso distendit spiritu, exaltatur: At cum concussu rigentibus, ceu dudum est dictum, mouetur omnis particula, musculo se ipsum expurgante: in illarum vero motu, totus musculus H concussus vibratusq; articulum in quem inseritur, vnà secum vibrat. Talis etiam motus & pectoris musculis sub intemperie inæquali accidit: Eamq; ob rem læuis quidam tussiendi impetus, quẽ Græci cerchnon vocant, ijs superuenit: concutiuntur enim musculi, dum student ea quæ contristant, à carne sua per pulmones & arterias expellere. In cæteris autem tussibus vehementer eos pulmoni se inijcere est demonstratum, quòd scilicet multum simul & celerem efflatum moueant. Iam etiam vehementius huic se in sternutatione incutiunt, cum qui in naso est, spiritum simul vniuersum expurgare nituntur: Id quod non nulli, qui infirma erant virtute, cum intelligerent, expuendumq; per pectus & pulmonem aliquid haberent, sternutationem sibi nares lacessendo mouerunt, quo scilicet quod per tussim eijcere non valuerunt, huius motus violentia educerent. Verum de eiusmodi tussi diligenter prius est dictum. Quæ vero ex spiritualium instrumentorũ intemperie incidit, ex eodem est cum concutientibus rigoribus horroribusq; genere: differt autem eo, quòd celerior eius sit sensus, nunquam scilicet quiescentibus spiritualibus organis: monstratum nanque prius est, quòd motus, etiam in toto corpore eiusmodi affectiones maxime prodit. Ac cum humida quidem natura sunt quæ offendunt, violento hoc concussu ac vibratu, qui in tussi & concutienti rigore cernitur, ab excretiua facultate trusa, vndique ad loca cedentia ferun tur,

A tur,quædam ſupra;quædam in imum ventrem,quædam foras ad cutim,ita vt ſenſibilis eorum va-
cuatio ſit. Cum vero flatuoſa tm̃ ſine humore ſubſtantia vel iuſto calidior vel frigidior per corpus
permeat,vtiq; horrent tunc quoq;:aliqñ etiam & cum concuſſu rigent, eadem ex cauſa. Nihil tñ
ſenſibile his vel vomitur,vel ſudatur,vel infra deijcitur,vtpote cum aerea ſint quæ expultricẽ vim
laceſſunt. Sic in balneis præcalidis,ſi ſubito præſertim & confeſtim minime præcalfacti ijs acceſſi
mus,ſtatim horrentes reddimur, æque vt cum in frigidum aerem confertim transferimur: aut ſi
non confertim,ſaltem ſi diutinam in eo moram facere cogimur, quemadmodum in itinere agen-
do accidere aliqñ conſueuit. Eiuſmodi rigoris remedium calfactio eſt non ſudor, vomitus'ue, aut
alui deiectio. Qm̃ autem (vt dictum eſt) & frigida cauſa & calida concutientem rigorem creat, ad
calidam quidem quæ ſcilicet aerea ſit,refrigeratio ſatis pro remedio eſt: eam vero quæ humida eſt,
febris neceſſario comitatur: ſanatio vero eius vacuatio eſt. At frigidæ quæ aerea ſit,calfactio reme
dium eſt: ei vero quæ humida eſt,aliquando ſola concoctio ſufficit, aliquando vacuatio deſidera-
tur: eſt vero qñ ambo competunt. Ac vetus quidem ſermo eſt,‖ Rigori febrem ſemper ſuccede- Lib. 1. de Morbis.
re: nõ tñ eſt in totum verus,ẽt ſi quis eum commode determinet. Id quod etiam facere par eſt,ami
ce potius veterum dicta interpretantibus,q̃ maleuole arguentibus. Verũtamen ne ſic quidẽ verus
B eorum ſermo eſt,nec ſi determinans dixeris: Qui citra externam occaſionem ex corpore noſtro
concutientes rigores oriunt̃,hos febris neceſſario ſequitur. quippe non nobis modo,ſed etiã mul-
tis medicis qui nos præceſſerunt,iam viſi concutientes rigores ſunt ſine febre: non tamen ita va-
lidi,ac qui legitimas tertianas quartanas'ue præcedunt, aut qui ardentes febres finiunt. Solent ſa-
nè eiuſmodi rigores vitioſam ſequi victus rationem,cum homines in deſidia ſe repleuerunt, ac ſæ
pe à cibo ſe lauarunt. Cum vero ipſæ ciborum qualitates frigidioris ſæpe ac pituitoſioris tempe-
ramenti ſint,promptiſſime qui ſic ſunt affecti, rigoribus qui ægre recalfiant capiunt̃. Nihil igitur
miri eſt, antiquos medicos nullum eiuſmodi rigorem vidiſſe,hominibus qui tunc viuebant,nihil
perinde ac qui nunc viuunt,in ſalubri victu peccantibus, ſed nec balneorum vſu tã frequẽti. Cæ
terum (ſicuti dictum mox eſt) eiuſmodi rigores horridi magis ſunt, quàm cum vibratu concutiẽ-
tes. Primum enim quod ex vitioſis excrementis ſentimus,inæqualitas eſt: cum vero acria fuerint,
mordicatio: ſecundo loco horror exiguus: deinde maior: poſt magnus ita, vt iam rigoris aliqua-
tenus ſit particeps: deinde rigor ipſe ſolus, qui dimoueat concutiatq; particulas. Hic rigor à frigi-
dis ſuccis nunquam creat̃. Omnino enim eiuſmodi ſucci præ craſſitudine ſua concitato motu nõ
mouentur: quòd ſi aliquando attenuantur,rigorem quidem excitant, non tamen vehementem:
C neque enim poteſt eandem recipere tenuitatem attenuata pituita,quam attenuata recipit flaua bi
lis. Ac talem quidem rigorem nõ admodum norunt antiqui medici: qui autem in lethalibus inci
“ dit febribus,hunc norunt. Ait igit̃ Hippocrates in ſententijs: ‖ Si rigor in febri non interciſa inci 4ª. Aph. 46. Ex. ord. 32. g
“ dit, ægerq; infirmis ſit viribus, lethale eſt. In talibus enim rigoribus incipit quidem natura perſe-
qui quod offendit: ſed victa, concidit atque extinguit̃: eoq; mortale eſt ſymptoma. In quartanis
autem miſtus rigor ex calido frigidoq; eſt: nigra nanque bilis, frigidus natura ſuccus eſt: ſed cum
putredinem quandam ſibi adiunxit,cuius cauſa febrem accendit, tantum poſſidet caloris, quan-
tum etiam putredinis. Ac quòd rigores quidẽ calidis etiam cauſis ſuccedant indicauimus. Quòd
autem in talibus quoque omnibus perfrigerant̃ ac ſanguine deficiunt̃ maxime quidem extremæ
corporis partes,cum his vero tum cutis vniuerſa, tum quæ proxime ſub ea ſunt: & quam ob cau-
ſam id accidat: deinceps æſtimemus. Eſt igit̃ ex primis ac (vt ſic dicam) qui maxime principalis
ſint notæ motibus,ipſa naturalis caloris intro foraſq; delatio,multas animi perturbationes paſſio
neſq; ſequens. Simul aũt cum ipſo ſpiritus quoque ac ſanguis,aliàs intro & ad ipſum principium
ferunt̃,ac contrahunt̃: aliàs foras tendunt,& funduntur. Ipſius nanque animæ ſubſtantiam, vel
alio quouis opere definiſſe fortaſſe ſit audacia: in eo vero quod nunc proponitur, non ſolum au-
D dacia,ſed etiam ſuperuacuum. Videt̃ tamen quæcunque ea fuerit, duorum alterum, vel primis ad
omnem actionem inſtrumentis ſpiritu ſanguineq;, præterea calore,tum qui in altero tum qui in
vtroque eſt vti: vel in his ipſis eſſe. Licet autem motus eius euidenter contemplari cũ in alijs mul
tis,tum maxime in ipſius perturbationibus. Timor enim intro & ad principium, tum ſpiritum
tum ſanguinem vnà cum refrigeratione eorum, quæ in ſummo corpore ſunt, abducit ac contra-
hit: ira vero & foras agit & fundit & calefacit: quæ vero compoſita ex ambobus eſt, quam Græci
agonian dicunt,inæquales habet motus. Itaque etiam pulſus tum arteriarum tum cordis ijs, qui
timent,minimi ac maxime imbecilli ſunt: Iratis contra maximi & vehemẽtiſſimi: His autem qui
compoſita ex ijs paſſione laborant,inęquales. At in verecũdia,primum quidem intro agitur ani-
malis potentiæ motus,deinde rurſum foras celeriter vniuerſus: quippe cum niſi redeat, timor ſit,
non verecundia. Siquidem verecundia derepente fit, omnino nihil expectante malum animali
facultate,ſed (vt ſic dicam) præ mollitia & timiditate naturali, cum homine longe meliore verſari
non ſuſtinente,ſed refugere & ſi poſſit à conſpectu ſubducere properante: ideoq; veluti refugiẽs
tantum,citra vllam perfrigerationem in profundum recedit: rõne vero patibilem partem animi,
id eſt quæ terretur & verecundatur,excitante atque inhortante,redit extrorſumq; mouetur ſimil-
limo motus modo,atq; cum ex frigida lauatione caloris fit repercuſſio. In timore vero, cum ratio

patibilem animi partem nec excitet,nec inhortet,magis magisq; extinguit calor,ita vt etiã rigeant E
eorum non nulli.Quod "autem in timore semel & confertim,id in tristitia paulatim patiunt, dissi A.l.3.f.2.t.c.6.279.b
dentibus scilicet inter se passionibus ijs non toto genere, sed magnitudine & vehementia.Itaque
etiam ex subito timore non nulli iam interierunt, cum scilicet animulus eorum naturaliter imbe-
cillus vehementi passione detentus,semel & confertim extinctus est & suffocatus.Quippe extin-
gui eum accidit propter affectus ipsius naturam,vt cuius generatio in frigerando consistat: suffo-
cari autem,eo ꝙ totus sanguis vnà commeet, atq; ad principium deferat.At ab ira nemo interijt,
vtpote nec calore perfrigerato,nec eius robore soluto.Ex gaudio tñ ingenti, non nulli pusillani-
mes perierunt,æque atq; ex timore: nõ enim vnà cum robore & feruore moueт extrorsum anima
lis facultas: sed contra si quid prius habuit roboris,id nunc remittit ac resoluit: ergo cũ plurimum
relaxata resolutaq; extrorsum fert,digerit.Dolor autem cum animum cõtra cogat moueri, similia * πόνος
maximo timori affert symptomata: quippe sub eo & color abit,& pfrigerant,& riget, tremuntq;,
ac pulsu sunt paruo,atq; eodem priuant, demũ moriunt, similiter ijs qui perterrent: refugit enim
in his quoque ad principium innatus calor, resoluiturq; pariter & extinguitur. Cum autem mor
tem afferant eiusmodi perturbationes passionesq;, nihil profecto miri est, si animi excitant deli-
quia.Quo minus etiam mirum est,si reliqua quæ animi deliquia sequunt, symptomata inuehũt: F
cum cætera,tum excrementorum præter voluntatem exitum. Cæterũ pluribus in his morari pre-
sentis occasionis non est,sed ad propositum redeundum. Cum concutiens rigor à calidis & mor
dentibus succis excitat,mirum non est,si frigerant omnes externæ partes,animali virtute vnà cum
sanguine in profundum commeante. Sentiunt enim hoc tempore qui sic rigent, externarum par
tium frigus,non earum quæ sunt in profundo: quippe cum sitiant sensibiliter eo tempore nõ nul
li,tanquam calore ijs in internis seruato. Quod aũt talia rationabiliter rigentibus accidant,licet in-
de colligi. Si enim in vna quapiam parte dolor vehemens infixus,tum animi deliquia tum perfri-
gerationem infert,mirum non est eum,qui in toto sit corpore,etsi non animi deliquia mortemq;,
certe perfrigerationem efficere. Sunt enim dolores rigentium,eiusdem cum cæteris omnibus do-
loribus,generis: deficiunt aũt ab ijs qui interimunt,magnitudine & tempore,quippe cum & mi-
nores multo sint & breuioris temporis. Coli nanq; siue pinguis intestini dolor,sæpe duobus con-
tinuis diebus torsit: rigor quanto est vehementior,tanto breuioris est temporis.Est enim qui ĩ eo
habetur motus non ei qui in timore,sed ei potius qui in verecundia ac frigida lauatione videt,simi
lis: pugnat enim virtus ac certat cum ijs quæ offendunt, quoad excusserit profligaueritq; omnia.
Ergo tum ex valido eius in ea quæ offendunt impetu,tum quod vbi in profundo corporis est col G
lecta,cum magno calore reuertitur,febrim post rigores accendit, materiam scilicet habens ad ma-
gnitudinem eius coadiutricem. Si quando autem certans,prius fatigat, quàm quæ infestant profli
gauerit (fit enim hoc vel ob virtutis imbecillitatem,vel causæ magnitudinem) necessario mors se-
quitur,ceu prius est dictum.

Summa Causarum omnium,quæ Superioribus Capitibus comprehensæ sunt. *CAP. 6.*

ERgo,qñ huc in disputatione prouenimus, imponamus illi finem, non solum quæ iam dicta
sunt omnia breuibus summis complexi,sed ẽt quæ reliqua sunt adiectis. Tussis quidem, ster
nutatio,& singultus,& rigores,expultricis virtutis validi motus sunt: pandiculatio, & oscitatio,
eiusdem quidem virtutis motus sunt,sed mediocres.In horrore vero etiam magis mediocres quã
in prædictis motus sunt. Ac multo magis adhuc his mediocres sunt, quos inæqualitas ciet: ita vt
eiusmodi motus dixeris propemodum motus non esse, sed tm̃ sensus: Cuiusmodi scilicet sensus
in vlcerosa lassitudine aduertuntur,atq; hoc ẽt magis in pruritu,quippe in quo symptomate pru-
rituosorum excrementorum est tm̃ sensus: neq; enim aliter ea nominare dat,nisi quis nitrosa ea &
salsa,vel amara,nominare velit, talis nanq; natura eorum est.Licet autem id intelligas,tum per ea
quæ extrinsecus habent, veluti vrticam, & scillam, & muriam, & mare, aliaq; id genus: nihiloq; H
minus per ea quæ in ipso sunt corpore: Quippe illotos & sordidos, & qui cruditate laborant, &
qui nutrimenta mali succi comedunt,hos pruritus exercet: multoq; magis scabiosos & leprosos,
propterea quod in his affectibus & copiosior & crassior est vitiosus succus: Quo vtique & diu-
tius & magis scabunt,quàm vlli alij,qui citra talem affectum pruriunt: nec tamẽ iuuant, nec si se-
ipsos immodice scabendo excorient, propterea nimirum quod eiusmodi succus infixus in ijs ma
net,ac (vt sic dicã) cuti impactus hæret: nõ enim adeo exiguus & tenuis est,sicut in illotis aut sor
de affectis, sed plurimus & crassus,interim vero & glutinosus. Omnia igitur eiusmodi sympto-
mata à vitioso succo proueniunt.Dissident inter se, causæ tum qualitate, tũ magnitudine,itemq;
quiete & motu: Quippe tenuis, salsus, immotusq; succus,in ijs est qui pruriunt: Paucus, tenuis,
mordens, & immotus,in vlcerosis affectibus: Multus,"salsus, crassus, & immotus, in lepris & sca A.l.4.f.1.t.c.6.418.b
bie: Paucus, tenuis, & mordax,cum exiguo motu,in horroribus: Quod si vel vehementius mo-
uetur, vel copiosior mordacior'ue est, concutientem rigorem infert, non horrorem: maximum
quidem,qui plurimus est,& mordacissimus,& vehementissime motus: minimum vero qui pro-
pter vnum aliquid horum,mediocriter auctum,ex horrore in rigorem transire facit. Sane cõplu-
res aliæ inter maximũ minimumq; rigorem differentiæ sunt, excessu & defectu inter se dissiden-
tes:

tes: propterea quod causa magis minus'ue moueat, itemq; φ magis minus'ue sit mordens, ad hec φ in causæ quantitate sit diuersitas: his amplius φ causa quę rigorem facit, vel omnibus prædictis differentijs, vel aliquibus, vel aliqua sit adaucta. Atque hæc quidem omnia symptomata, cã circa cutim & quæ sub ea sunt carnes aceruata, incidere consueuerunt: Tusses aũt & sternutationes & singultus, alibi: illæ quidem, in pulmone & faucibus subsistente causa: hæ vero, in naso: singultus, cum in ventriculo & gula substitit. Commune in omnibus iam dictis est, φ expultrix vis ad vehementiores motus se concitat, † ad ea quæ contristant (sicut prædiximus) persequenda: preterea cum cetera quę ad generationem eorum spectãt: Tum quod sternutatio ex accidẽti aliquãdo, humorum qui in pulmone colligunt, remedium est, φφ eorum causa non fiat: Ad eundem modũ ea quæ in ventre & gula singultus excitant, sternutationes ex accidenti purgant, itaq; fiunt singultuum remedia: Quippe abdominis musculi intenti applicitiq;, ventrẽ vna contrudunt, ita vt violentiorem impetum faciat in ipsas affligentes causas, quas conat expellere. Ac dixi ferme omnia, tum actionum, tum facultatum animalium, vna cum causis quæ ipsa gignunt, symptomata. Verũ in primo libro nullius quod naturalibus actionibus facultatibusq; superueniat, symptomatis mẽtionem feci: in secundo ex disputationis consortio, de illis quoq; pauca locuti sumus: verum abso B lutam & propriam de ijs disceptationem, in libro qui hunc sequetur faciemus.

† *Ad ea q̃ cõtristant persequenda, sicuti superius diximus, tum etiã cætera &c.*

De Symptomatum Causis, quæ existunt in Principe Animali Functione. *CAP. 7.*

NVnc quo omnia quæ animalibus facultatibus superueniunt symptomata, duobus his libris sint absoluta, ea quæ rectrices actiones comitantur, symptomata dicemus. Sunt igit in his tria prima symptomatum genera, Vnum, actionis amissio: Alterum, actionis læsio: Tertiũ, eius in alteram speciem mutatio. Et amissio quidem in stoliditate & obliuione: visum nãq; non raro est, morbos vbi in abscessum aliquem abierũt, stultitiam obliuionem'ue intulisse: Vidimus enim quosdam qui & literas & artem omnino fuerant obliti, immo nec propria nomina meminerant: cuiusmodi aliquid Athenis in peste accidisse memorat Thucydides: quosdam enim ex ijs qui eua serant, & se ipsos & suos ignorauisse. Iam visi sunt & propter extremum senium non nulli similibus symptomatis tentari. Ex quo manifestum fit, & fatuitatem, & obliuionem, ex refrigeratione creari. Quin etiam medicamenta quæ eiusmodi symptomata inducunt, frigida viribus sunt. † Ac talia quidem symptomata ipsum cerebri corpus perfrigeratum esse docẽt: sicuti apoplexiæ & epilepsiæ ex pituitosi succi multitudine, in ipsius cerebri ventriculis collecta, gigni videtur. Eoq; fit, C vt subitanea sit earum tam generatio quàm discussio: quod accidere in corporũ intemperie nullo modo potest. At mediocres tum rationis tum memoriæ noxæ, quasiq; torpores, ex minore refrigeratione incidunt, veluti aut ex medicamento aliquo refrigerante in corpus assumpto, aut capiti imposito, aut etiam frigido succo in cerebro collecto. Iam deliria omnia, tum praui motus regentis facultatis sunt, tum vel ex vitiosis contracta succis, vel eorum quæ sunt in cerebro intempe rie. Nominant autem ex his, quæ quidem cum febri sunt, phrenitides: quæ sine febri sunt, insanię, græce maniæ. Ac reliqua quidem deliria ex mordentibus & calidis oriunt succis, qualis maximè flaua est bilis: sæpe etiam ex calidiore cerebri intemperie: Sola vero illa quę melancholica vocant, frigidum succum pro causa habent. Quippe phrenitis non tñ ex calidis ortum habet succis, sed supra id, etiam phlegmonen in cerebro & eius inuolucris excitat. In reliquis vero febribus deliria fiunt, eiusmodi succo in cerebro exuberante: In ijs vero, quæ in acutissimarum febrium summo incremento incidunt, vapor aliquis mordens ac calidus ad cerebrum ascendit. Melancholica vero deliria, multarum sunt specierum, ex corruptis scilicet speciatim imaginationibus: Vnum tamẽ illud quod ab Hippocrate perhibet, omnibus commune esse videt: ‖ Si timor & mœstitia multo tẽ pore durant, melancholicum eiusmodi symptoma est. Sunt enim omnes sine causa mœsti, nec si D roges quam ob rem mœreant, reddere causam possunt. Timẽt autem eorum non nulli tum mortem, tum alia quæ minimè sunt timenda. Non desunt & qui mori vehementer expetant. Cæterũ quod ex atra bili, cum principium rationalis animę occupauit, timor mœrorq; ac mortis expectatio accidant, nihil mirum: siquidem etiam eorum quæ extra corpus sunt, nihil videmus, quod nos perinde terreat, ac tenebræ. Ergo cum tenebrę rationalis animę parti sunt circunfusæ, necesse est hominem timere: vt qui semper vna cum corpore suo timoris causam circũferat. Quod enim nobis extrinsecus fit, altissimis tenebris circundatum nobis aerem ad tempus aliquod occupantibus, id melancholiæ vitio laborantibus, ab interno & ipso corpore contingit: scilicet vel ipsa nigra bili cerebrum occupante: vel aliqua melancholici halitus exhalatione, veluti in morbo quem flatuosum & hypochondriacon vocant.

† *Al. ex cod. græc. Ac talia quidẽ symptomata ipsũ cerebri corpus perfrigeratum esse docent, sicut apoplexiæ: at epilepsiæ ex pituitosi &c.*

6ª. Aph. 23. Ex. ord. 48. e

GALENI DE SYMPTOMATVM CAVSIS
LIBER TERTIVS

Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Causæ Symptomatum Functionis Naturalis, Mutationisq; Excrementorum & Qualitatum, declarantur.

De Symptomatum Causis, quæ sunt in Concoctrice Facultate. *CAP.* I.

QVæ vero in naturalibus functionibus facultatibusq; symptomata fiunt, ean-
dem quā ea quæ in animalibus actionibus incidunt, inuentionis rōnem ha-
bent. Præstiterit tñ fortassis, in horum quoq; speciebus exercitatos esse: quē- F
admodum ēt in ijs quæ animaliū sunt actionū, sumus exercitati. Ergo om-
niū quæ virtutibus nocent inueniendarū cārū caput est, modi, quo per sani-
tatem operabant̄, cognitio. Si enim atterendo concoqueret cibos ventricu-
lus, cū attritio eius esset impedita, cōcoctionis symptomata existeret̄, scilicet
cū prorsus nō attereret, vt prorsus non concoqueret: cum vitiose attereret,
vt vitio cisebos coqueret: Eadem rō si putrefaciendo concoqueret, cum non putrefaceret non cō
coqueret. At si veluti nos demonstrauimus, ipsa concoctio alteratio in qualitate est (fit aūt à vētri-
culo cibū sibi assimilante) palàm est frustrationē in alteratione, concoctionis symptoma fore. Ac,
si quidē nulla omnino alteratio sit, symptoma id apepsia siue cruditas nominat̄ ad eum modū, quo
in animi functionibus immobilitas & insensibilitas, significantibus scilicet his vocibus actionis i
primate animæ particula amissionem ac priuationē. Sin alteret̄ non tñ sicut oportet, cruditas qui
dem siue apepsia id quoq; appellat̄: significat̄ tñ non vtiq; sicut prius priuatio, sed deprauatio dū-
taxat. Cum autem sit deprauatio duplex, vel quòd tarde & nō dum conuenientem mutationem
cibus suscipiat: vel q̄ corrūpat̄ omnino, ita vt naturalē gratiam prorsus recipere nequeat: Priorē
quidem bradypepsian, id est tardam concoctionem nominant: secunda nomen proprium non in G
uenit. Ac tot quidem concoctionis sunt noxæ. Causa vero earum communis quidem est, altera-
tricis facultatis frustratio. Ea diuidit̄ in species & genera. Ac prima quidē duo genera frustratio-
nis sunt, alterum ex facultate ipsa læsa, alterum ab externo quopiā errore proueniens. Diuidit̄ rur
sus horum vtrunq;: Virtutis quidem læsio bifariā, aut enim substantiæ suæ incidit culpa, aut mor
bi alicuius instrumentalis: Externus error triplex est, alius in excrementis quæ in ventre habent̄,
alius in cibis, alius in tempore somni. Verum quæ in facultatis substantia noxæ incidunt, intem-
peries quædam sunt actiuarum qualitatum: Quæ vero ab instrumentalibus oriunt̄ morbis, eæ in
ijs quæ erysipelata græce vocant̄, & œdematis, & phlegmonis, & scirrhis, & abscessibus, & carbū
culis, & alijs circa ventrem id genus partim simplicibus partim compositis morbis, consistūt. Ac
horum quidem omnium occasione, venter male concoquit, ipsa scilicet facultate eius concoctrice
læsa, in temperamenti quidem vitijs, propria eius substantia labefactata: in cæteris morbis qui tan
tum sunt instrumentales, duntaxat impedita: qui vero ex intemperie simul & instrumentali mor-
bo compositi affectus sunt, vtroque modo sunt noxij. Atq; omnibus his occasionibus vēter male
concoquit, ēt si in nullo alio eorum quæ extrinsecus sunt, peccetur. Rursus ventre ipso minime
affecto, non concoquit animal, vel propter cibi ac potionis immodicam copiam, vel propter qua H
litatem alienam, vel propter intempestiuitatem, vel incongruum ordinem, vel vitiosum excremē
tum, vel somnum exiguum. Verum quæ à vitiosis ciborum qualitatibus, & excrementis quæ in
ventre habent̄ consistunt, cum corruptione sunt inconcocta: sicut interim quæ parum conueniē A.1.4.f. 1. t. 1 c.1.416.c
ti ordine, & intempestiue sunt sumpta. Dico autem parum conuenientem ordinem, si mala, verbi
gratia, & punica primo loco sumant̄, olera ex oleo & garo vltimo loco: Intempestiuitatem vero,
si mane antequam prior cibus descenderit, vel paulo ante exercitationem, prandeatur. Porrò cor
ruptelæ quæ quidem nidorosæ sunt, ex calidioribus magisq; biliosis veniunt cibis: acidæ vero, ex
ijs qui frigidiores natura sunt, magisq; pituitosi. Similiter autem & in excremētis fit: acidas quidē
creant quæ pituitosa sunt & frigida, nidorosas quæ calida & biliosa. Etiam ipse vēter, sub frigidio-
ribus quidem morbis acidas, sub calidioribus nidorosas mutationes facit. Tarditatem vero con
coctionis efficiunt ea, quæ ægrè quidem corrumpuntur: cæterum plus valent quàm virtus aut
somnus. Vbi autem citra corruptelam, concoctionis omnino est priuatio, scire licet eo casu pror-
sus superatum esse ventrem, vel ab immodica multitudine vt ad virtutis imbecillitatem, vel à va-
lido frigore: adeo enim in tali statu venter non concoquit, vt etiam concoquere prorsus non ten-
tet. Ergo hæc tibi eius quoque cruditatis quę in vasis sanguinis accidit, exempla sunto. Siquidem
hanc

lib. 1° prog. c. ult° 8. med. c. 2. lib. de suc. et vitio c. 5.

A hanc quoq; ad eosdem modos reduces, sicuti ad hanc etiam eam quæ in tertia est concoctione, quã
totius habitus nutritio sequit: scilicet eandem proportionem habente alimento quod ex vẽtre in
venas digerit, & quod ex venis ad carnes digerit, quam habent ad ventriculum, quæ comedũtur
& bibunt. Hæc igit omnia nobis indicauit concoctionis modus præcognitus. Scientes enim ꝙ
quatuor elementorũ certa quædam temperies, quæ proprietatem corporis ventriculi effecit, mu-
tationis ciborũ est causa: tum ꝙ plurimam in id vim, calidum elementum confert: veluti à manu,
ad causarũ in cruditatibus inuentionem ducti sumus. Est porrò non in cruditatibus modo, sed
etiam in omni symptomatũ genere, aliud actionis veluti amissio, seu priuatio, seu quomodocunq;
aliter id nominare libet: aliud velut inchoata deficiensq; actio: aliud praua & errans. Atq; in ven
tre quidem, ceu mox est dictum, priũatio quidem actionis est, cũ cibi ne vel minimam quidem mu
tationem accipiunt: deficiens aũt, in tarditate concoctionis consistit: sicuti praua & errans, in cor
ruptelis. In venis autem priuatio actionis est, cum succi omnino sunt crudi: deficiens actio, cum se
micocti: praua, cũ vitiosi. Ad eundẽ modũ in tota quoque animalis mole, quæ velut priuatio est,
in crudis isthic consistit succis: quæ tanquam deficiens est functio, in semicoctis: sicut praua, in vi
tiosis hoc loci succis. Porrò ex ijs vitiosis succis, erysipelata, cancri, gangrænæq; nascunt: preterea
B phagedenę, carbunculi, vlcera serpentia, aliaq; eiusmodi. In nutriendi autem actione, priuatio qui
dem actionis, in atrophia est: deficiens vero nutritio, in gracilitate: vitiosa, in leucis, & elephãtiasi
cernit. Causæ omnium quæ prædicta sunt symptomatũ, eædem genere sunt, cũ ijs quæ supra de
ventre sunt dictæ: quædam scilicet in virtutis imbecillitatem: quædam in nutrimenti vitiũ: tertiæ
in vitæ rõnum, & ea quæ extrinsecus animali incidunt, reductæ. Ad eundem quoque modũ virtu
tis imbecillitates, quæ quidem propriæ sunt similariũ, intemperiem: quæ non propriæ, instrũmen
tales sequunt morbos. Vitia vero nutrimenti, in abundantiam & qualitatem diducunt. Nõ secus
arbitror & vitæ rõnum, & eorum quę extrinsecus appropinquant, errores, in ordinem vitiatum
& intempestiuitatem quandam diuidunt. Voco rõnem vitæ, equitationem, piscationem, venerẽ,
balneas, ambulationes, nauigationes, venationes, omnia deniq; ĩ quibus aliquid corpore agimus.
Oportet autem medicũ non solũ symptomatũ agnoscendorũ facultatem habere, ac generationis
eorum inueniendæ peritũ esse, sed etiam modi quo generent: qui inter effectricium causarum dif-
ferentias numerat. Neq; enim illud tñ scisse, an venter omnino non concoxit, par est, nisi ẽt norit
quamobrem id acciderit, vtrum'ne propter nimiam concoquentis facultatis imbecillitatem, an co
piam aliquam immodicam, an pessimam aliquam ciborũ qualitatẽ. Quippe symptoma quod ex
C cibis orit, ex facili corrigit: quod autem ex vltimo virtutis incidit collapsu, in lienteriam, aut tym-
paniam hydropa finit. In venis quoq; simili rõne, non solum sanguinis frustrationem æstimari cõ
ueniet, sed ẽt qua ex causa ea contingat: vtrum'ne ex sanguificæ virtutis imbecillitate (non enim
incõmode ita nominem) an ex multitudine succorũ crudorũ frigidorumq;, qui à ventriculo dige
runt: Quippe hoc facilis sanationis est, illud in hydropem terminat. Ad eũdem modum in carne:
Ex crudis nanq; humoribus, qui à morbis immodice se satiant, flatuosi, ac toto corporis habitu tur
A.l.3.f.11.t.2. c.1.238.d gidi reddunt: Ex imbecillitate vero virium qui anasarca vocant, hyderi existũt. Atq; omnes qui
dem magnæ intemperies virtutem deijciunt. Verum quæ ex frigido superante constant, frigidos
affectus excitare sunt idoneæ: quæ vero ex calido, contrarios: eodem aũt modo, & in reliqua oppo
sitione coniugationeq; intellige. In oĩbus vero (ceu dictum est) cõis est à naturali statu maxima mu
tatio. Circa mediocres enim & consuetos cibos, nihil in totum effecisse, maximam ventris intem-
periem prodit: Verum si propter exuperantem calorem tale quid accidat, protinus ẽt corrumpũ-
tur cibi: generatim quidem corruptela quadam, quæ ad Nidorosum inclinet: speciatim vero pro
sua quisq; natura. Quippe alia cum corrumpuntur, tanq̃ virus, alia tanq̃ lutum, alia crudos pisces,
aut indicibilem alienamq; putredinem olent: nullũ enim edibiliũ vehementer calefactum, durare
D imputre põt. Protinus aũt sitiunt quoque immodicè, qui ita sunt affecti, febricitantq; interdum te
nui paruáque hectica febri. Sin ex frigore immodico perditur omnino ciborum concoctio, nec
siti nec febri affliguntur: & ciborum ipsorũ qualitates, siue ructare velint siue vomere, planè ser-
uant. Quòd si exigua quæpiam circa concoctionem eorum sit actio, tum ciborum natura vel me-
dij tẽperamenti vel frigidioris, acidi ructus fiunt: sin calidiore tẽperie sint aut ẽt natura flatuosi, vẽ
triculus halituoso impletur spiritu. Ac in eiusmodi quidem intemperie breui perduci põt ventri
culus: In humiditate vero & siccitate adeo intẽperatus venter esse vt actionẽ amittat, non põt sine
prolixo temporis spatio: debetq; pręcessisse humiditatem quidem hydrops, siccitatem vel senium
vel marasmus. Verum tales distinxisse differentias, alterius est operis.

De Causis Symptomatum Retentricis, Expultricis, & Attractricis facultatis, Eorumq; quæ in Nutricatione ac in singulis Excrementorum Generibus contingunt. CAP. 2.

MOdo aũt ad retentricem veniendum est vim. Est enim In hac quoq; prima symptomatum
differentia triplex: ea videlicet vel omnino cibos non complectente, vel diminute, vel vitio
se. Ac cum vel prorsus non complectitur, vel debiliter, flatulentiæ & fluctuationes cũ sonitu, græ
ce clydones dicti, succedunt: flatulentiæ quidem, vbi & cibi flatuosi sunt, & ventriculus non admo

dum frigidus: fluctuationes cum sonitu, cũ vel nihil in eo continetur, quod verti in flatum possit, E vel valenter sit perfrigeratus, quippe talis affectus nullum gignit halitum. Constat autem citra potionem non posse fieri in ventre sonoras fluctuationes. Porro ꝙ infirmus ad vltimum venter sit, in causa morbus est: alius vt similaris est particulæ, alius vt instrumentalis. De prauis autem in eo motibus, quod vel tremulenti sint, vel palpitantes, vel tanquam cum concussione, vel conuulsiui, dictum supra est in symptomatum differentijs: qualis vero dictorum quisq; sit motuum, tum quę cuiusq; eorum causa, proximo huius operis libro est indicatum. Nunc tantulũ etiam adijciendum est ꝙ tam expultricis ꝗ retentricis virtutis, tum morbi tum symptomata miscentur: Verbi gratia ventriculi motus qui veluti conuulsiuus est, qui in singultiendo accidit, conuulsio quidem in totũ non est (vtpote quę in solis accidit musculis, ventriculus aũt nec ipse musculus est, nec eius os) sed veluti conuulsio quædam, ambarum virtutum commune symptoma est: retentricis quidem, ꝙ vẽter cum singultit praue & nõ naturaliter cibos complectiť: expultricis, propterea ꝙ primum eius est ipse motus prauus, dum scilicet cupit, quod contristat reijcere. Sane non idem est vomẽtibus atque singultientibus motus, propterea scilicet ꝙ non idem affectus: Quippe in vomitionibus, ea quæ in capacitate sunt ventris reijciunt: In singultu quę in ipso ventris sunt corpore, simili scilicet tum affectu tum motu, qualem in ijs qui ex intemperie tussiunt monstrauimus, omnibus nimirũ F ventriculi partibus quod se contristat expellentibus. Proinde eiusmodi symptoma tum ijs quibus ventriculus perfrigeratus est, tum qui piperis alterius'ue perinde calidi medicamenti multum & semel liberaliter sumpserunt, deinde super id calidam potionem biberunt, incidit. Quibus vtique magis etiam singultire contingit, vbi piper ad subtilissimum puluerem est redactum: quippe eiusmodi piper altius in ipsum ventriculi corpus inseriť. Ad eundem modum & cæteris omnibus frigerantibus calefacientibusq;, quæ in corpus ipsum ventriculi descendunt, singultus superuenit. Estq; is singultus primum expultricis virtutis motus quidem non legitimus: secundo loco retentiuæ ac complectentis. Pari modo nausea quoque & vomitus expultricis facultatis praui motus sunt, ad ea quæ os ventris contristant, quàm citissime per stomachum vacuanda. Simile huic symptoma est, & quod in lienterijs siue intestinorum læuitate apparet: cum venter ab aliquo, quod morsu pondere'ue contristet, vexatus, eijcere id statim cupit. Cum autem duo eius sint ora, supernum quidem in gula, infernum in pyloro, ad vtrumcũque horum vergit quod offendit, eo abutitur ad expulsionem: Quod si toti illi talis affectus aliquando contingit, etiã vtroque ore simul vtitur, veluti in vocatis choleris. Reliqua vero quartaq; eius facultas, nempe tractrix, triplici genere symptomatum & ipsa tentať, Vel cibos trahere in totum non valens, vocaturq; id symptoma, G stomachi paralysis: Vel ægre trahens, quo tempore relaxari quidẽ incipit, relaxatus tamen adhuc non est: Tertium præter hæc est, vbi aliquid praue & non rite trahit. Praui autem & non legitimi motus sæpe iam dicti sunt, non secus autem & affectus quorum occasione incidunt. Sane accidit aliquando, vt etiam carnosum aliquid (qualia sæpe foris videmus) in stomacho nascatur, quod vel omnino ciborum viam obstruat, vel aliquatenus impediat. Vocantur autem eiusmodi morbi instrumentales. Et proditum de ijs est in libro de morborum differentijs. Ac venter quidem cùm pro naturæ lege se habet, trahit quidem ad se superne per stomachum, deorsum vero excernit: Cũ preter naturam est affectus, etiam ab inferioribus aliquid capit: nam & clysteris aliquid non nullis in ventrem subijt, ita vt vomerent: præterea "stercus in lethalibus eileis: Satius enim est existimemus eum in eiusmodi affectibus non trahere, sed quod ab intestinis violenter retrudentibus ascẽdit, duntaxat recipere: Quippe in intestinis (iam enim de ijs agere tempestiuũ est) complexio cõprehensioq; est, ceu alibi est monstratum, qua vsa, nutrimentũ ad inferiorem suũ exitũ propellunt. In quibusdam tñ affectibus cũ constringendi complectendiq; motus inferne incipit, ea quæ in ijs continenť sursum feruný. Qua ratione acer quoq; succus quispiam, qui ad sedem aliqñ fuerat delatus, ac vel in foro vel alio quopiam loco versatis, aut negocio aliquo quod deserere non licuit di- H strictis, violenter retentus, rursum est sursum ductus, ventremq; momordit, ac caput vaporando impleuit: Principio quidem motus ab animali organo sphinctere {id est musculo ad imum intestinũ accepto:} ab hinc vero vnoquoq; intestino retro id à se ad supra se positum trudente, simili modo ac prius in præceps trudebat. Ad eundem vero modũ crepitus quoq; descendere prohibitus, interim reuertiť. Ergo mirum non est, clysmatis quoq; aliquid & stercoris, ex tam violenta intestinorũ constrictione ad ventrem aliqñ præter naturam reuocari, deinde ad exitum properare. Cæteri vero eorũ motus ex genere quidem motuũ secundũ naturam sunt, verũ vel diminuti, vel alieni, atque idcirco etiam symptomata. Accipiendi vero sunt, ad eorũ qui de ventre sunt dicti portionem: Pari modo & motus eorum priuatio, ipsa nõ leuissimũ symptoma: Ex quali causa gigni etiam & ileos qñq; potest. Iam moles quæ præter naturam sunt, aliquando descendere excrementa omnino prohibebunt, aliquando sub iusta mensura: Sicut durũ etiam stercus in aliquod intestinorum volumen impactum quod supra est, deorsum ferri aliqñ vetabit. Ac seruatur hìc quoq; ad ea quæ de ventre sunt dicta, proportio, omnibus scilicet symptomatis, vel ex intemperie, vel propter collectiones aliquas non naturales, vel ob ipsa quæ continentur excrementa, factis: Itaque satius est in his non amplius morari, sed ad aliud symptomatum genus transire. Est igitur naturale quoddam

A.l.1.f.2.d.3.fi 1.c.1.43.f

neut. nat. libr. 7. 12.

A quoddam opus, alimenti ipſa ex ventriculo in iecur, ex iecinore vero in totum corpus, digeſtio. Hanc perfici monſtratum eſt, ſingulis particulis conueniens ſibi nutrimentum trahentibus. Quare ſymptomata circa hmōi quoq; actionem triplicia incident, aliàs diminute, aliàs nō rite, aliàs omnino non peractam. Cauſæ vero triplices ſunt, quemadmodum in antedictis, vel intemperies trahentium: vel inſtrumentales eorundem morbi: vel nutrimenti, quod digerit, vitium. Ac intemperies quidem virtutem ipſam reddunt imbecillem, inſtrumentales morbi vias anguſtant, alimenti vitia ſunt craſſitudo & lentitia. De quorum agnitione dicendi tempus nunc non eſt. Sed ad ſeparationem excrementorum veniendū. Sunt vero in hac quoq; Cauſæ Triplices: vna quidē particularum, quæ excrementa expurgent, imbecillitas: ſecunda viarum anguſtia: tertia excrementi ipſius vitium. Ac imbecillitatis quidem cauſa intemperies eſt: Viarū anguſtiæ, obſtructio vel aliquis in inſtrumentis tumor. Verum tumoris eiuſmodi, cauſa fluxio humorum eſt, quæ in ipſum inſtrumentorum corpus procumbit: Obſtructionis vero, vel craſſitas ſuccorum, vel lētor, vel germinis ritu aliquid adnatum. Excrementorū ipſorum vitia ſunt, multitudo, craſſitas, & lētor. Cum autem Triplex ſit in venarū concoctione excrementum, vnum amara bilis, alterum nigra, tertiū ſeroſum: bilioſum quidem veſica quæ iecinori ſubeſt, expurgat: melancholicum, lienis: ſeroſum,
B renes. Itaque etiam parum commode purgabuntur horum ſingula, vel ex debilitate propriorum inſtrumentorum cuiuſque, vel vijs quomodocunque obſtructis. Cum autem hę duplices ſint, aliæ per quas trahit ſuperuacuum, aliæ per quas emittit, in vtriſque ſane ſeparationi oberit anguſtia: Aliquando horum nullum eſt in culpa, ſed excrementi multitudo, cum immodica eſt: nec tota ſimul expurgari potens, vnà cum ſanguine per totum corpus defertur. Hanc immodicam excrementi vim, duplices pariunt cauſæ: alteratrix facultas parum commode ſe habens, & ciborum vitium. Ac lædendæ quidem virtutis intemperies particularum eſt cauſa, ceu ſępenumero eſt dictū: Ciborum vitiū, cuiq; excremento reſpondet ſuū: alij nanq; magis melancholicæ naturæ ſunt, alij magis aquoſæ, alij magis bilioſæ, veluti definitum eſt in ſermonibus qui de ijs habiti ſunt. Sed & alteratricis potentiæ intemperies quæ ad calidius ſit verſa, aliàs bilioſum aliàs melancholicū efficit excrementum: cuiuſmodi autem vtrunq; ſit, in alijs eſt traditum: Ad frigidius vero mutata, vel pituitoſius vel aquoſius facit excrementū. Porrò ſingula excrementa, propria ſymptomatis ſpecies comitat: Amaram quidem bilem cum in toto corpore redundat, regius vocatus morbus: cū vnā quampiam particulam obſidet, eryſipelata & vlcerum ſerpentia: Nigram vero in toto quidē corpore, elephantia: in vna quapiam particula, cancer: Pituitoſo excremento in toto quidem corpo
C re ſuccedit hydrops, leucophlegmatias dictus: cū in vna inſedit particula, tumor qui œdema græce dicit: vocant ita indolentem ac laxum tumorem: Ac ſeroſa excrementa cum redundant, tum aſcites vocatus hydrops excipit, tum papularum in ijs animalis partibus, in quas perducta ſuperflua ſunt, prouentus. Atque ita quidem fit vbi quodq; excrementum ſyncerū redundat: vbi autē & inter ſe, & cū ſanguine miſcent, complures tam ſymptomatū q̄ morborum ſpecies exiſtunt: de quibus hîc pluribus diſputare non eſt neceſſe, ſed ad propoſitum redeundum. Naturaliū actionum prima ac propemodum omniū maxime neceſſaria nutritio eſt, quæ alteratricis actionis q̄dā eſt ſpecies. Eſt enim & concoctio quæ in ventre agit, alteratio: non ſecus autem, & quæ in venis: quibus accedit ea quæ in quaq; eſt particula: poſt quam quarta eſt, quam aſſimilationē vocant, nomine quidem à nutritione diſſidens, re autem non diſſidens. Fruſtrat autem & nutritio, cum vel prorſus non fit: vel intra iuſtum modum, vitioſe'ue fit: Idq; vel culpa nutritiuæ virtutis, quæ alteratricis eſt ſpecies: vel materiæ defectu vitio'ue: Defectu quidem in atrophijs, quęq; ob defectum, quæq; ob priuationem nominant: Vitio vero, vt in elephantiaſi & leucis, cæteriſq; id genus: accidit enim dū agglutinat carnibus nutrimentū, vbi pituitoſior ſanguis eſt, carnem quoq; effici magis pituitoſam. Neq; enim idem eſt, carni eſſe, & pituitoſæ carni eſſe: ſicuti nec carni eſſe, & melan
D cholicæ carni eſſe: nec bilioſæ atq; temperatæ eſſe: & à primis qualitatibus nominanti, humidiori, & ſicciori, & calidiori, & frigidiori. Certiorem fidem ſermoni noſtro adhibebis, ſi animalium carnes tū ſanguine præditorū tum exanguiū æſtimabis: ad hæc etiam reptiliū, quæcunque veris tempore gigni cernuntur: maximeq; ex ijs, quæcunq; viridium herbarum colorem præferunt. Cæterum horum caro ſimillima ipſis herbis eſt: aliorum alba, & exanguis, veluti locuſtæ & polypodis, atque aliorum alia quædam: neq; enim nominare facile eſt eorum differentias, adeo infinitæ multitudinis ſunt. Ergo cum (ſicuti diximus) caro lōgo tempore pituitoſo ſimul ac glutinoſo ſanguine nutrit, caro quidem adhuc manet, mutat tamen eius forma, & in alteram ſpeciem vertitur, fitq; media quædam inter ſanguineam exanguemq; carnem. Vbi autem talis eſt reddita, accidit ei, vt de cætero allatum ſibi nutrimentum non magis vel tentet in rubram carnis ſpeciem mutare, q̄ polypodes & locuſtæ: ita fit, vt tum alba, tum pituitoſa tota quàm citiſſime euadat, cum nec ipſa poſſit nutrimentum ad ruborem vertere, & ſimul pituitoſum illud affluat. Ergo qualem ab initio locuſta carnem habet, fereq; omnes oſtreæ, talem ex tranſmutatione habent, qui Leucis fœdant: ita enim carnis vitium nominant, à colore ſcilicet albo nomen imponētes: Sicut nigræ & calloſæ carni ab elephante nomen ferunt: fit itaque eodem quo leucæ modo, melancholico nutrimento ad carnem longo tempore confluente. Vitiliginum autem generatio cum prædictis vitijs ſimilis eſt

ibidem.c.10. .d

Al... c.14

generis: non tñ sub ijs tota caro vitiat̃, sed in summo corpore, veluti squamæ quępiam, vitiligines E
insigunt: albæ quidem ex pituitoso, nigræ ex melancholico succo exortæ. Quàm magnam vero vim habeat nutrimentum ad carnis mutationem, ẽt ab Aristotele est traditum, vbi meminit regionum, in quibus pecora tam colore q̃ cæteris differentijs sensibilibus mutantur atque alterant̃. Qui vero à nutrimento alterari nutrita inficiant̃ (eius enim quod vincitur esse nomen, non vincentis) hi de mutatione quę in animalibus cernit̃, quid recti dicant non habent: multóq; minus de ea quę in stirpibus notat̃: sed à rebus, quæ luculenter omnibus apparent, quid dicant, incerti hærentesq; reddunt̃. Siquidem quod de persica planta, quæ ex Perside in Ægyptum est translata, prodit̃, nemini est incognitũ: lethalis siquidem in Perside erat, in Ægyptum aũt trãslata, id quod periculosum erat, mutauit: Veluti, arbitror, nec quod apud nos in vitibus apparet, quæ cum loca mutant, diuersum afferunt vinũ. De alijs vero stirpibus tradiderunt, qui de agricultura scripserunt: sicuti ẽt de herbis, ij qui de his prodiderunt: transportatæ enim ex alijs in alia loca, sæpe minus q̃ duorũ stadiorum interuallo, multis modis alterant̃. Conueniebat igit̃, qui aiunt nutrimenti nomẽ, eius, quod vincitur alteraturq; ac mutatur, duntaxat esse, non id modo scisse ac dixisse, sed etiam de leuces generatione disserere tentasse. Quippe aut ipsa nutrita caro, eius morbi causa est, aut ipsum nutrimenti vitium: sed, si nutrimentũ causa non est (ita enim volunt) necesse est carnem dicant. Quid F
ergo patitur hæc, quòd nutrimentum sibi in totum non assimilat? fiet enim eo certe pacto natura vitij causa: at multo (arbitror) satius erat nutrimẽto causam imputare. Iam vero nec propterea, ꝙ nutriti opus sit, vt sibi nutrimẽtũ assimilet: assimilari aũt ac mutari nutrimẽti sit passio: non potest idcirco quod patit̃, vicissim aliquid tametsi minimum in id quod agit facere: Cum eius sententiæ maxime cõtrariũ in disputatione de his nõ nos modo ostẽderimus, sed ẽt ex philosophis ij qui omnium naturæ affectuum ac passionum grauissimi interpretes fuerunt. Apparet enim omnia, tametsi multo ijs quibus appropinquant sint valentiora, aliquid tamen ab ipsis sensibile manifestumq; pati: & si non primo statim occursu, at certe temporis processu. Iam ferrum acutissimum, mollissima secanda carne est hebetatum: & durissimus lapis à guttula, longo tempore ictus, cauitatem contraxit. Quid vero in ijs quæ mista sunt, fiat, omnes norunt. Siue enim in amphorã aquę feruentis, frigidæ heminam iniicias, quod mistum ex ambobus est, non solũ quòd hemina vincat̃, indicabit, sed etiam quòd vincens patiatur: Siue contra heminam calidæ, immittas in amphoram frigidæ, vincet̃ quidem hemina, patiet̃ tamen pusillum aliquid & amphora. Verum (vt supra quoque diximus) nec refellere hoc loco opiniones institui, nec prolixus esse, sed quoad fieri potest maxima cum celeritate docere. Ergo leuce maximus quidem alteratricis virtutis error est: parui au- G
tem alij complures sunt, carne scilicet in humore, siccitate, frigore, & calore mutata. In atrophia vero erit {id est non fruet̃ nutrimento} pars, non solum alteratricis virtutis imbecillitate, sed ẽt attrahente vi infirma, aut excretrice immoderatius mota. Porrò ad immodicum motum excretoria vis excitatur (sicuti prius est dictum) quoties retentiua vis vel ex multitudine excrementorũ acrimonia'ue, vel ex propria imbecillitate laborat: Hoc enim casu, necesse est excernatur cum superuacaneo bonum, veluti in lienterijs, dysenterijs, & choleris: cum ex imbecillitate expultricis necesse sit carnem & humidiorem esse & magis excrementosam: Sed excrementa ipsa plura proueniunt alteratricis imbecillitate. Vbi igit̃ simul èuenit, vt trahendi quidem vis multum succũ attrahat, sed cum totum alteratrix vis conficere non valeat, atque idcirco multa excrementa gignantur: expultrix autem vis id temporis & deterius & imbecillius, quàm prius moueatur: necesse est ita excrementorum vim in carnibus aceruari, atque interim pro excrementi tum specie, tum multitudine, aliàs aliam fieri carnem, modo quidem tumidam, modo flatuosam, modo qualis hydropum: quippe etiam hyderos quem anasarca vocant, ex hoc est genere. Verum de talibus producendum amplius sermonem non arbitror: neque enim omnia in hoc libro recensere membratim symptomata statui, sed in plurimis studiosos exercitare. Quare mihi ad alterum symptomatum genus, ijs qui H
in læsa consistunt actione vicinum, conuerti est tempestiuum. Ipsum igitur genus in multitudine & qualitate excretorum consistit. Incidit autem aut quòd virtus aliquo modo sit lęsa: aut quòd ex intempestiua vexatione aut vitioso motu excitata, aut propter instrumentũ aliquod reclusum, ruptum'ue, aut erosum, sicuti sanguinis profusio: Nihil enim deterius ab hac cœpisse, propterea quòd genere ipso præter naturam esse magna ex parte videtur: Præter enim eam quæ mulieribus per vterum erumpit, cæteræ sanguinis {plusculæ} vacuationes, toto genere præter naturã sunt: illę vero sola multitudine. Ac ruptio quidem instrumentorum, vel ob plagas aliquas extrinsecus illatas fit, scilicet vel calcitrante pulsante'ue aliquo, vel aliter quomodocunque vulnerato valenter homine. Accidit autem & ijs qui magno vtuntur saltu, & qui ab alto in terram labuntur: & ex clamore acuto & magno, cum vtique in eo omnia vocis instrumenta quàm maxime tenduntur. Sane tensionis ratione rumpuntur, & quæ ex saltu sunt læsa: Quæ vero ex lapsu ab alto, plagarum generi adnumerantur: quippe nihil interest, ex lapidis'ne casu contusa pars aliqua sit: an quæ delabit̃ pars, vehementer in solum impingens contundatur. Atquæ hæ quidem rumpendi vasis manifestæ causæ sunt, nec est earum quisquam ignarus. Aliæ sunt quæ ex corporis affectibus oriuntur, cum scilicet alicui per nares sanguis sponte profluit: aut cum aliquis sanguinem

A aut vomit,aut extussit,aut excreat,aut deorsum deijcit,aut mingit: atque hæc quidem toto genere præter naturam sunt. Mulieribus aũt (sicut dictum est) qui ex vtero sanguis profluit, toto genere præter naturam non est,sed quantitate duntaxat. Sane talia omnia tribus ex causis incidunt: Aut virtute ipsa vas sanguinis recludente,veluti in profusionibus,quibus sanguis per nares excernit: Aut sanguine ipso,eius'ue Vase aliquo,vitiose affecto. Ac sanguinem quidem vitiose affici dico, & cum adeo vitiosi est succi,vt erodat ea quibus cõtinetur: & cum ita est immodicus, vt intra vas suum non contineatur: quippe id quoque,quod sanguinis vas rumpat vel recludat,est satis. Ipsorum vero vasorum vitium in immodica mollitia,& duritia,& tenuitate consistunt. Fiunt aũt hæc non nullis quidem, etiam in vtero statim vitiose formatis: Mollities vero non minus & ex immodica proueniet humiditate: sicut durities ex siccitate: tenuitas ex atrophijs. Ac quod molle quidẽ immodice est, frangi ob debilitatem magis est opportunum: quod vero admodum durum est, eo quod non potest amplius extendi: quod tenue est,amborum eiusmodi in venis affectuum occasione,non solum a causis internis facile ad rumpendum est,sed etiam ab externis. Eroduntur autem non omnia pari modo: quod enim durum est & crassum, non facile erosioni patet. Similiter autem & recludi, ei quod imbecillum & molle & tenue est,in promptu est: ei quod firmum crassum B & durum est, non promptum. Fit autem vasorum reclusio,tum ab alijs quæ ipsorum corpora irritant: tum a multitudine quæ ea recludi vrgeat: interim vero & natura ipsa expellente ea quę contristant. Sunt qui sanguinis diapedesin,ceu quartum supra iam dicta genus nominent. Est autem minime quartum,sed vel exiguorum vasorum apertio,vel seri non sanguinis excernendi species: qua maxime ratione, ex iecinoris renumq; debilitate meijtur,ac sæpe deorsum deijcitur sanguinolentum serum. De his autem paulo post dicet, sed si prius de ijs quæ vomunt egerimus. Quippe expelluntur hæc quoque alias ceu immodica, ac ventriculo grauia, quale alimenti aliquando est copia: alias vero ceu infestantia mordentia,veluti cum vel acidum,vel nidorosum,vel amarum & acre ex concoctionis defectu assumptum nutrimentum est redditum. Sane huius generis sunt & biliosa, & pituitosa, & serosa excrementa, tum quæ in ipso sunt genita,tum quæ in eum ex toto corporis habitu confluere sunt apta. Est autem super hæc & tertium genus causarum, quæ ventriculum ad vomitionem lacessunt, licet nec degrauent, nec mordeant,sed a natura duntaxat sint alienæ. Porro omnium quæ a natura sint aliena communis terminus est,si quãuis concocta sint, nutrire tamen non valent. Hac arbitror ratione, non solum acida pituita, & salsa, sed etiam dulcis in ventre collecta, non raro eum ad vomitum prouocat. Sed & sanguis ipse qui in ventriculũ est C effusus,eo pacto ipsum vomere cogit. Iam infra quoque deijcit aliquando citius aliquãdo serius, præterea plus vel minus, item raro vel sæpe, vel vtile nutrimentum vel corruptum, vel quod in eum superne confluit vel quod in eo est genitum. Verum expulsio quæ consuetum præuenit tẽpus,vel degrauato ventre,veluti a multo assumpto: vel demorso & compuncto, veluti a mordacibus: vel tanquam alienum ac minime familiare amoliente,incidit: Non oblitis scilicet nobis cum multum assumptum dicimus,triplicem id habere generationem, vel propterea quod virtus imbecillior sit quam prius,vel quod supra mediocritatem sit quod assumptum est, vel vtriusque occasione. Extra vero iam dicta celerem efficit deiectionem, humidiorum quoque ac magis glutinosorum ciborum sumptio, vtpote promptius delabentium: maxime si qui eos sumpserunt, postea lente inambulent, ita vt ij quidem concutiantur, nequaquam autem ante tempus digerant: accidit nanq; tale aliquid in concussione. Cum enim complures intestinorum sint orbes spiræ'ue, necesse profecto est in singulis eorum a superioribus in inferiora cibos deferri. De cætero vero grauitate quidem † deorsum ferri non possunt: sed qui in spiris sunt impacti, intestinorum ipsorum opera protruduntur: ipsis nimirum repellendi quę se contristent vim insitam habentibus. Humidi vero & glutinosi cibi,siue grauitate ipsa & corporis concussione,siue intestinorum opera pro- D pellantur,facilius permeant. Ac celeris quidem trãsitus dictæ causæ sunt. Serius autem quam ex consuetudine excernit imus venter, vel propter intestinorum imbecillitatem, vel hebetem eorum sensum, vel ob ciborum paucitatem qualitatem'ue. Quippe quæ imbecilla sunt, propellere non valent: Quæ hebetis sunt sensus,non satis quæ contristant, sentiunt: at vero expulsio sanatio ijs erat tristis sensus. Iam ipsorum quoque ciborum,qui iusto sunt pauciores, parum habent excrementi,itaque nec similiter grauant: Crassi vero & acerbi omnes tardi sunt transitus,contra scilicet quam glutinosi & humidi. Non solũ autem propter intestinorum imbecillitatem, sed etiam musculorum abdominis,deiectio tardatur: potissimum cum excrementa duriora euaserunt, tũ enim non musculorum modo qui sunt in abdomine, sed etiam qui in thorace habentur,valenti actione est opus. At minor fit, quam pro multitudinis comestorum ratione, deiectio, cum ex ijs in corpus plus est digestum: Contra plus quam pro sumptorum portione deijcitur,alias ob digestionis defectum,alias confluentibus superne aliquibus in ea quæ circa ventrem sunt loca. Assiduæ autem excretiones fiunt,vel propter imbecillitatem, vel demorsum. Atque imbecillitas quidem instrumentorum quæ in ventre sunt, ceu sæpe iam dictum est, ab intemperie prouenit: Demorsus autem ab ijs fit, quæ in ipsis continent. Porro quatuor causæ generationis sunt eorũ, quæ sic mordent, Vel medicamentosa quæpiam vis, eaq; vel vna cum cibis, vel per se ipsam assumpta: Vel

† Al. nõ amplius manere pñt.

etiam ciborum corruptelæ: Præterea tum quæ ex corpore in ventrem mordacia excrementa con- E
fluunt: Tum quæ in ipso, id genus gignuntur, veluti in dysenterijs, quæ ex vlceribus quæ cacoe
the vocant, cientur. Licet autem addas & quintam eiusmodi symptomatum causam, corporum ni
mium sensum, siue is à natura contigit, siue ab exulceratione. Diuersus assiduæ excretionis mo-
dus est, ab omnibus iam dictis genere causæ euarians, qui ex relaxandis musculis ijs, qui fini inte
stinorum superiacent, contingit: quippe inuoluntaria in ijs est excretio, propterea tum intem
pestiua, tum inordinata, tum assidua. Verum de deiectionibus sunto hæc satis. De halituosis
spiritibus quos etiam φύσας id est flatus vocant, deinceps dicẽdum. Est autem & horum genera-
tio in ipsis quæ in ventre sunt locis, succis quibusdam pituitosis, uel cibis inibi à deficiente calo-
re, in halitum solutis. Quippe syncera frigiditas prorsus halitum non facit, quod scilicet ea omni-
no nec attenuat, nec conficit, nec alimentum dissoluit: Fortis autem calor cũ longo interuallo nu-
trimentum superet, amplius quàm pro halitu generando, id attenuat, nisi tamen flatuosum sit na-
tura: tunc enim gignitur quidem spiritus quispiam turbidus, ac (vt sic dicam) nebulosus, cæterũ
exiguus & breuis temporis, ita vt vno vel altero ructu vacuetur. At calor qui in cibos agit quidẽ,
cæterum diminute, is eos quodam quidem modo dissoluit, non tamen prorsus conficit: atq; hinc
oritur flatuosus spiritus. Vnoq; verbo, tanquam extrinsecus tum frigidissimi flatus sunt sereni, F
solentq; maxime flante borea fieri: tum calidissimi qui æstatis tempore incidunt, ambientem aera
purum reddũt: qui vero inter hos sunt, nebulam gignunt: Itidem in animalibus, neque in caloris
summa imbecillitate, nec cum idem nimium est vehemens, sed in ijs qui inter hos sunt flatibus, fla
tuosum excrementum gignitur. Atque id cum per os excernitur, ructum creat: cum per sedem, so
norum silentem'ue flatum: cum vero neutra parte emittitur, symptoma creat, quod empneuma-
tosis hoc est inflatio vocatur, ventre scilicet impotente ad excrementosum nebulosumq; excernen
dum spiritum. Iam intestinorum aliàs aliæ partes, vbi talis spiritus in ijs constitit ac mouetur, mul
tiformes ædunt sonitus, quorum non omnes nomina sunt sortiti: cæterum prudenti viro quale
quantumq; excrementum sit, ac quo maxime loco voluatur, indicare possunt. Quippe si eiusmodi
spiritus acutum & tenue sonet, per vacuum & prorsus angustum intestinum defertur: estq; tum
purior, tum magis aereus: Flatuosior autem redditus, similiter quidem sonum ædit exiguum cum
in tenuibus intestinis voluitur, cæterum nec prorsus acutum, nec tenuem. Atq; eiusmodi soni om
nes in ijs quæ circa ieiunum sunt locis maxime consistunt: in quantum autem hinc ad alia tenuia
intestina descendunt, in tantum minus sunt sonori. Alij vero bombos imitantur, ijs, qui ex latissi
mis tibijs ædunt, similes: quo genere vtuntur qui tymbauli .i. fiticines vocantur. Hæ nanque ma- G
teriei ex qua fiunt culpa, pure sonare nequeunt: propter autem spiritus viæ latitudinem, grauiter
sonant. Tales aũt omnes in crassis fiunt intestinis, cum excremẽtorũ sunt vacua. Quod si humor
quispiam in his continetur, accedit hinc quoque bombo forma quędam: vocantq; omnes eiusmo
di sonum vel potius murmur græce borborygmon, qui humidum excrementum excernendum
denuntiat. Quippe species ipsa soni, hæc ambo præsignat, † vtiq; quod ab natura fit mota, expul
sionem nuncians: quod autem cum eiusmodi murmure siue borborygmo, etiam humidam. Eo-
rum præterea flatuum qui extra feruntur sonitus, Alius quidem borborygmo cuipiam similis est,
expulsionem iam iam futuram indicans: Alius purus atq; (vt sic dicam) sonorus & aereus, qui vel
vacuum esse intestinum docet, vel etiam prædurum quodpiam superius alicubi habere excremen
tum: iam Alius quidam horum est medius, velutiq; bombosus, ex medio quodam prædictorum
affectu proueniens. Tenuis autem sonitus, qui græcis veluti trysmos siue trismos dicitur (quippe
vtroque modo appellant, alij per υ alij per ι scribentes) ex instrumentorum angustia simul &
flatuoso spiritu, cum exiguo humore efficitur. Quoniam autem & de his (vt ad rem propositam)
satis est dictum, ad ea quæ superne in ventrem confluunt redeamus: quippe dictum est, hæc
quoque tum humiditatis deiectionum, tum multitudinis, esse causas. Defertur igitur superne in H
ventrem sæpenumero excrementum, naturæ expellentis robore: aliquando vero propter imbe-
cillitatem, neq; quod vtile est portare valentis. Ac excernitur quidem quod superuacuum est,
tum in crisibus, tum vero sanitatis non nunquam tempore, veluti mulieribus omni mense. Ta-
les vero etiam ‖ sanguineas dysenterias Hippocrates in ijs accidere dixit, quibus artuum aliquis
esset præcisus: Nos autem vidimus, non in ijs modo, sed etiam alijs quibusdam certo circuitu re-
petentes: omnes autem quos ita vacuatos vidi, ab exercitata prius vita, ad omnino desidiosam
se transtulerant. Atque hoc quidem excrementum, quantitate sola est alienũ: Alterum vero qua-
litate, in acutis morbis decretorie plerunque excretum: aliquando vero tabescentiæ siue colliqua-
tionis more. Inter hoc autem omnino inutile malumq; excrementum, & illud iam dictum bo-
num, aliud tertium excrementi genus est, quale est in ventre cibus semicoctus. Excernitur id
maxime in hepaticis affectibus: vocant ita in quibus morbus ipse iecoris est imbecillitas, licet
nulla sit phlegmone adiuncta. Hoc enim casu, similis passio visceri incidit, ijs quæ imbecillo ven-
tri accidunt: quando is quidem appetit, sed, cibos quos sibi admouet cum non concoquat, ijsdem
grauatur, & semicoctos ad intestina demittit: atque is quidem ad vomitum quoque concitatur. Ie
cur autem cum vomitionis aliquid ad portionem patitur, quod nutrimentum per vasa quę in me

senterio

† Græce cod. Ipressi habent διότι μὲν ἐπι κινουμένη γίγνεται τῇ φύσει. vt Linacer & cęteri interptes verterunt. forte tñ legẽdũ eẽt ἐπεὶ κινουμένῃ γίγνεται τῇ φύσῃ. i. vtiqueꝙ flatui moto superueniat.

‖ Fortasse in libro de Articulis, cõ. 4. t. 40. 7ª. 287. h

A ſenterio ſunt,veluti per ora quædam attraxit,rurſus per eadem ſemicoctũ ablegat.Eſt autem eiuſ-
modi excretionis ſpecies (veluti etiam eam aſſimilarunt qui ante nos fuere) maxime ſimilis car-
nium loturæ: præſtiterit autem fortaſſe non ita ſolum dixiſſe,ſed quò exactius ſit exemplũ,cruen-
tarum atque recenter enectarum, ſermoni addidiſſe.Quin etiam ſi quis quod ita excretũ eſt, aquo
ſum ſanguinem nominet,ſic quoque mihi illud clare interpretari videtur. Atq; hoc quidem ſym-
ptoma ſemicoctorum ciborum vomitioni ad portionem ſe habet. Alterũ quod dicturus ſum,hu-
midæ deiectioni ventris eſt adſimile,quæ ad exactam quidem perducta eſt concoctionem,non ta-
men digeſtionem eſt conſecuta.Nam ſicuti hanc quoque venter omnino ab ipſa grauatus, excer-
nere cupit,ſic iecur vbi affatim digeſti in ipſum nutrimenti fructum cœpit, nõ patitur id amplius
apud ſe morari.Cum ergo id recta progredi quauis ex cauſa nequeat,neceſſe eſt retro ad ventrem
recurrat. Apparetq; is qui tum excernit ſanguis,& nigrior quàm pro natura & ſplendens,vtpote
ex ſanguine & nigra bili commiſtus.Quippe ſanguis ipſe per ſe,cum ex frigore fit niger,adeo nul
lum ſplendorem acquirit,vt etiam quem ab initio habuit,amittat: Nigra vero bilis,etiam ſangui-
ne ipſo ſplendidior eſt,ſicuti etiam bitumen,quod ex mari mortuo affertur, iudaicum id appellāt.
Non enim cum perfrigeratur ſanguis,nigram bilem creat,ſed cum ſupra modũ eſt coctus, ideoq;
B etiam ſplendorem ſuum tuetur.Non enim ſicuti concretus ſanguis, qui græce thrombus dicitur,
ſanguine fit perfrigerato, ſic etiam nigra bilis generaṫ: immo contra omnino ex immodice cocto
& feruente, veluti cinis quidam nigra bilis efficitur: frigida quidem, eò quòd terrea: caloris au-
tem particeps,ſicuti cinis & acetum.Deuenit autem ad dictum ſtatum qui ex ventre in iecur dige
ſtus eſt ſuccus,cum is propterea,quòd vlterius in corpus non digeritur,inibi diutius moratur.No
minatur autem talis excretionis ſpecies, à non nullis dyſenteria: quippe & mordentur non raro,
perinde ac dyſenterici, ceu (arbitror) flaua bili in percoquendo ſanguine,acri illis reddita: ac vo-
cet quidem quiſque prout volet. Cæterũ differentiæ ſanguinolentæ excretionis quatuor in vni-
uerſum ſunt, quatuor ſuccedentes affectibus: Vna quidem ipſius ſanguinis in iis quibus artuum
aliquis eſt abſciſus, vel qui exercitationem dimiſerunt,per circuitum repetens: Altera cum ex im
becillitate iecinoris aquoſus ſanguis deiicitur, quem vtique loturæ carnis aſſimilant: Tertia quæ
mox eſt dicta,melancholici ſplendentiſq; ſanguinis. At hæ quidem tres vt multum ſimul excerna
tur efficiunt: In quarta & minutim & exiguo tempore expulſio facta viſiṫ,aliàs quidem veri ſan-
guinis,aliàs concreti. In hac & puris non raro exiguum aliquid excernitur: etiam vlcerum cruſtu
læ quæ græce ephelcides dicuntur: præterea membranoſa quædam corpora, quæ inteſtinorũ ip-
C ſorum ſunt particulæ: ſed & ſtercus ſuper his collectum ſæpenumero excernitur, ſanguinis in ſe
guttas habens. Affectus vero quibus tres primæ ſuperueniunt, paulo ante ſunt dicti. Quartæ au
tem de qua modo egimus,inteſtinorum exulceratio eſt affectus: quam etiam ſolam non nulli dy-
ſenteriam nominandam cenſent. Sed (quod ſæpe dixi) quò nulla res omittatur,magna ſolicitudo
eſt habenda: de nominibus minime curandum. Eſt autem ex eodem quo iam dicta dyſenteria ge-
nere,& qui tineſmos dicitur,cum vlcus in recto inteſtino eſt factum.Is cætera quidem ſymptoma-
ta infert dyſenteriæ ſimilia,nixus tamen multo vehementiores. Vrinarum autem tum ſuppreſ-
ſio,tum mala vacuatio,ventris excrementorum retentioni & alienæ à natura expulſioni, ad por-
tionem ſe habent.Retinentur enim veſica vel excernere non valente, vel eius collo occluſo.Atq;
hi quidem duo veſicæ morbi, vnum commune ſymptoma iſchurian habent: detinentur enim in
ea vrinæ. Vocat autem vulgus medicorum non ſecus iſchurian, quanquam iſchuria non ſit, illud
quoque ſymptoma,cùm vrina in veſicam omnino non venit,perdita ſcilicet renũ actione.Et per-
mittendi profecto ſunt ita nominare,cum propriam appellationem non habeant: nõ tamen late-
re debebit,amborum affectuum differentia. Siquidem Alter eorum eſt, cũ veſica quidem eſt ple-
na,ſed nihil excernitur: Alter cum vacua eſt, nihil omnino in ſe continens. Sub tali enim affectu
D in quo plena eſt veſica,vel occluſum eſt eius os: vel,ſi hoc ſe pro lege naturæ habet,ipſa ad ſeſe con
ſtringendam,ac lotium foras extrudendum,eſt imbecilla. Et collum quidem eius claudiṫ,vel pro-
pter obſtructionem,vel conniuentiam. Fit autem obſtructio tum ex concreto ſanguine,tum craſ-
ſo pure,tum calculo,tum toſo,præterea cum in eius meatu veluti germen aliquod eſt enatum,qua
lia in reliquis omnibus quæ extrinſecus ſunt,aure,naribus,pudendo,ſede, fieri videnṫ. Conniuen
tia verò,aut propter collectionem aliquam, quæ præter naturam ſit, aut propter nimiam ſiccitatẽ
accidit. Ac collectio quidem ex phlegmone,ſcirrho,atq; aliis tumoribus fit,præterea quæcunq; ve
ſicæ collum attollentia,in internum meatum † vrinam refundunt: } Siccitas autem in ardentiſſi-
mis ac ſicciſſimis febribus,in quibus laborãtem ſæpenumero nec loqui poſſe videmus, niſi os ma
defecerit. Imbecillitatis veſicæ cauſas,nihil opus eſt recenſeam, vt quæ expoſitæ iam mihi in mul-
tis particulis ſint,ſiue iis vt ſimilaribus,ſiue vt inſtrumentalibus incidunt. Magis autem quiddam
accidere in veſica videtur,cum immodice eſt repleta: quod fieri non nos modo vidimus,ſed etiam
ab aliis audiuimus. Quippe vbi impleta fuit,cum ſcilicet ſurgere è cõuiuio ac meiere quoſdam pu
deret,actionem eius deſtrui contigit: nec vrinam qui ita ſunt affecti, quamuis magnopere conni-
xi,excernere præterea potuerunt. Sanè videṫ & in ventre & in inteſtinis tale aliquid accidere, ſed

† ἀποχεῖ τὸν ὄγκον. Copus, molem porrigunt. Linacer videtur legiſſe ἀποχεῖ τὸ οὖρον. vt quidam ẽt cod. antiqui habent.

vulgus latere: In his quidem qui in ventriculo id patiuntur, ꝙ celeriter suffocentur: In illis vero E
qui excrementum in omnibus intestinis collegerunt, ꝙ medici propter sequentia symptomata, ad alia conuertantur: quippe in solis purgationibus, quæ in intestina sunt dimissæ atque inibi manent, tale quid incidere solet. Atque hi quidem affectus, veluti priuationem inferunt excernendæ vrinæ: Qui vero eiusdem sunt cum illis generis, magnitudine tamen deficiunt, veluti oblæsas torpentesq; actiones ædunt. Aliis autem affectibus, tertium symptomatum genus, quod in prauis vacuationibus consistit, superuenire solet. Sunt autem multæ eius species: Prima quidem quæ stranguria dicitur, quæ ex imbecillitate vesicæ vel vrinæ acrimonia incidit: Secunda fluxionibus iis, quæ ventriculo accidunt, est similis: de qua melius est semel hoc loco dicamus. Fit igit̃ quædā veluti anastœcheiosis (quasi dicas reelemētatio) colliquatio, siue resolutio, siue dissolutio, siue quo modocunque aliter nominare libet, aliquando totius corporis, aliquando succorum qui in venis sunt duntaxat. Quod autem ex ea colliquatione prouenit, aliàs ad ventrem confluit, aliàs ad vrinas, aliàs ad sudores pellitur. Ac succis quidem qui in venis habentur, in serosam saniem solutis, renes qui ad excrementum id trahendum sunt nati, potissimum cùm sani sunt, serum quidem à venis expurgant, fluxionem autem ad vesicam assidue mittunt. Vbi autem renes trahere non valēt, aut venæ eiusmodi serum in ventrem mittunt: aut toti id corpori partientes, subitaneos hydropū F
status inducunt. Si autem quod liquatum est, crassum sit, qualeq; renes trahere nō possunt, totum in ventrem necessario confluit. Carnoso vero genere ita colliquato, tum venter fluxionem eius recipit, vbi scilicet ea est crassior: tum sudores multi superueniunt, vbi in halitus est resoluta. Atque hæc quidem, tum de carnis colliquatione, tum sanguinis, ad præsens satis. Reliquorum vrinę symptomatum quędam vel ‖ vesicæ vel renum, affectum quendam indicant: de quibus Hippocrates in aphorismis prodidit. Quædam quousq; ‖ cōcoctionis cruditatis'ue sanguis peruenerit, docent: scriptum autem de his est in præsagiis. Quare nūc ad sudores transeundi est tempus, de quibus hactenus saltem dictum est, ꝙ interim resoluto corporis habitu proueniunt, vocaturq; ea passio syncope: Cui contrarius status est, qui in decretoriis incidit sudoribus, qui vtique robustam naturam indicant, non autem resolutam: atque eiusmodi quidem sudores, corpus expurgant. Similes iis sunt quos mediocres exercitationes & balneæ & calor æstiuus excitāt. In immodicis vero exercitiis, etiam boni aliquid effluit. Porrò odorem coloremq; excremento quod vacuatur similem habent. Copia vero eorum vel propter corporis raritatem, vel propter excremēti abundantiam, vel propter eius quod vacuatur tenuitatem, prouenit: Sicut propter horum contraria, morari quoq; solent, cùm scilicet vel quod superfluit, exiguum est, vel glutinosum, vel crassum, vel meatus sunt G
angusti. Accidit autem id, vel obstructionis occasione vel conniuentiæ. Ac obstruuntur quidem crassis & glutinosis succis: Conniuent siue contrahunt ora propter atrophian, vel perfrigerationem, vel mollitiem. Incidit autem & ex imbecillitate virtutis in carne, sudoris tum retentio, tum expulsio, veluti etiam reliquorum excrementorum: quippe tam vesica quàm ventriculus contenta in se superflua aliquando magis tolerant, eaq; expellere cunctantur: sæpe contra, ne vel minimum sustinent, sed grauantur, statimq; abiiciunt.

4ª. Aph. 75. usque 82. Ext. or. 36. a & c. in Prog. cō. 2. t. 26. usq; ad 37. 200. b & c.

Quæ Aetates & Naturæ, ad Quas Actiones Promptiores aut Ineptiores existant. CAP. 3.

SAnè sermonem hunc omnium particularum communem vltimo loco simul tractandum reseruaui. Quippe parum rationabile videtur esse, vt corpore aliquo læso, nō etiam ex æquo omnes eius virtutes simul lædantur, sed aliæ magis, aliæ minus, aliæ illæsæ in totum sint. Atq; illud quidem neminem latet, non posse nisi læsa in aliquo cuiusque substantia, actionem eius impediri. Sæpenumero vero quacunque particula operante, aliàs alia eius læditur actio: non enim similem statum requirit ad alterandi actionem atq; ad practicam functionem. Siquidem fit omnium quę sibi appropinquant alteratio, corporibus ipsis minime desiderantibus aut locum ex loco mutare, aut H
aliquid apprehendere, aut tenere, aut alicui inniti: at quæ vel tractura quid sunt, vel tentura, vel repulsura, eorum actionem cum loci mutatione necesse est fieri. Qua ratione quod ita est molle, vt tū humidum sit, tum fluxile, tum nulli innitens, id nec trahendi similiter, nec tenendi, nec repellendi vim habet: in omni nanq; eiusmodi opere, innixum tensionemq; esse in operante oportet: At vero alterare propinquantia potest, vel quod humidissimum est, maxime si etiam calidum est: nulla enim actiuarum qualitatum adeo breui, quod appropinquat alterare videt̃, ac calor: Vnde palàm est corpus quod humidissimum calidissimumq; sit, celerrime alteraturum, id est tum cōcocturum proprium nutrimentum, tum sibi ipsi assimilaturum esse. Quod vero durum hactenus est, vt nec difficile ad flectendum sit, & firmiter innitatur, id & trahere valenter quicquid voluerit potest, & violenter trudere, & fortiter tenere: Neq; enim, sicuti quæ valde sunt mollia, remittitur, cùm id tendis: nec si vehementer tenditur, frangi periclitatur: & quæ semel apprehenderit, ea complectēs tenet: nullo nec quod propter duritiem difficulter flectit̃, nec quod propter humorem est molle, sic agere valente: Illa enim nō firmiter complectuntur: hæc imbecillo complexu vsa, quæ apprehenderunt, facilè elabi sinunt. Atq; optime quidem nutriuntur calida humidaq; corpora, quippe quę

nutri-

A nutrimentum non solum alterant celerrime, sed etiã in se recipiunt, & agglutinant, & assimilant: Pessime vero frigida & sicca, vt quæ neque alterare, neq; in se ipsa recipere, neque agglutinare, neque assimilare queant. Ac quod celerrime alteret quod calidissimum est, prius est dictum: hoc vero erat concoctio. Quod vero id quod humidissimum mollissimumq; est, prompte quod alteratum est in se recipiat, admonendum potius est q̃ probandum: Sicuti contra quod siccum durumq; est, nihil in se ingredi sinit prius, q̃ ipsum ex aliqua parte diuisum sit ac velut exulceratum. Si quidem & ꝙ facilius ac celerius tum agglutinantur tum coalescunt, quæ humidiora sunt: quæ vero duriora, partim nunquam, partim vix: nemo est qui ignorat. Vt enim æs, ferrum, aurum, & lapidem omittamus, atq; de plumbo agamus, experimur id cum altero plumbo omnino non coalescere, nisi prius excalfactum liquetur. Et pusionibus quidem, & alijs quibus calidior & humidior est corporis temperies, optima tum concoctio est, tum appositio, tum agglutinatio, tum nutritio. Quippe concoctio & nutritio alterationes sunt. Appositio vero fit, cum id quod nutritur halitus speciem in se recipit. Affixio vero alimẽti, agglutinatio quędam eius vnitioq; est. Post quæ omnia, non leue commodum ad assimilationem est nutriti corporis humiditas: cum ei quod nutrit, in consistentia est similis. Digestionis vero instrumenta in pueris etsi admodum valida ad

B agendum non sunt, tamen operi suo sufficiunt, nec ei in vllo sunt imparia: quippe mediocrem iam duritiam ac robur venæ eorum habent. Retentrix autem vis, imbecillior ijs est: atque idcirco siue ab aliquo põdere prematur, siue aliàs infestetur, celerius ab opere desistit. Similiter his virtutibus etiam excreticem mediocrem in imbecillitate habent. Quanquam videtur saltem retentiua vis non solum pueris, sed etiam cæteris omnibus, expultrice esse imbecillior, etiam si similiter se habent, propter scilicet diuturnitatem actionis: Maxime enim diuturna est retentiuæ virtutis actio, vt quæ illud pro opere suo habeat, vt teneat: Expultrix vero vis, breuem habet actionem, vtpote quæ vna impressione quod contristat retrudere abijcereq; potest. Tanquam igitur in ijs quæ extrinsecus sunt, idẽ homo qui ad deijciendum onus maxime sufficit, portare id tota die non valet: sic etiam internis instrumẽtis retrudere quod contristat, q̃ diu retinere, est promptius. Pueri nanq; (de quibus sermo est) alteratricem quidem facultatem valentiorem habent ijs, qui in ætatis sunt vigore: trahendi vero vim ijsdem imbecilliorem, non tamen non ad suum vsum sufficientem: reliquas vero duas facultates imbecilliores possident, q̃ ætate florentes. Cæterum non perinde patet expultricis imbecillitas, propter actionis suæ breuitatem: quippe tum vomunt tum deijciunt sæpius q̃ ętate florentes, non vtiq; ob expultricis robur, sed retẽtricis debilitatem. At in ven

C tris concoctione, quæ humida & mollia sunt, similiter ac ætate florẽtes concoquunt: quę vero dura, deterius: Pueris enim halituosior est calor: florẽtibus ętate, siccior: Iam vero quibus humidius est corpus, ea quæ nutritura id sunt, humidiora postulant: quibus siccius, sicciora. Ergo si concoctio alteratio est in propriam nutritorum qualitatem, pueris quidem quę molliora humidioraq; edulia sunt, magis congruunt: florentibus ętate, quæ duriora sunt. Sane senum corpus ad oẽm ferme actionem male comparatum est: quippe & multo siccius q̃ eorum qui ætate florent, & ijs solis est frigidum. Neq; igitur commode concoquunt, caloris defectu: neq; nutriuntur, propter tum siccitatem, tum alteratricis facultatis imbecillitatem. Digestio illis insuper veluti à iã torpentibus præ frigore instrumẽtis, & tarda, & imbecilla fit. Expulsiones præterea quæ quidem breuis temporis sunt, facultatis eorum imbecillitatem non detegunt: quę diuturniores sunt, male obeuntur. Porro ad practicas molitiones siccius calidiusq; instrumentum magis est idoneum: humidum & frigidum magis imbecillum: horum in medio duæ reliquæ coniugationes sunt. Atq; in ætatibus quidem humidum & frigidum corpus non inuenias: senum enim corpus frigidum esse & siccum est monstratum: In malis autem temperamentis, quæq; ex natura propria cuiusq; sunt, quęq; in acquisitis affectibus fiunt, inuenias. Sicut verbi gratia phrenitis quidem calidus & sic-

D cus est morbus, ideoq; in actionibus voluntarijs maximum habet robur: Lethargus autem imbecillus, vt qui particulas humiditate copiosa frigidaq; imbuat. Tale quippiam est & hydropum genus, maximeq; ex ijs leucophlegmatię & anasarca. Vbiq; autem frigidum, siue cum siccitate coniunctum sit, siue cum humiditate, tum imbecillius est, tum torporiferum. Ad eundem modum retentiuæ virtutes quæ naturales sunt, in siccioribus & calidioribus instrumentis validiores sunt: in humidioribus & frigidioribus, siue à primo natali alicui siue aliàs contigerint, imbecilliores. Attendenda tamen est in quaque particula magnitudo excessus: Sicut verbi gratia, nerui & tendones & musculi & ligamenta quantò sunt sicciora, tantò sint valentiora est necesse, si tamen intra illum excessum, sub quo & difficile flexibilia fiant propter duritiem, & veluti friabilia propter siccitatem: quippe ita conuulsionibus tentantur. Rursus naturalia instrumenta, quanto sunt humidiora, tanto sunt ad nutriendum magis idonea, etiam si subhumida in vltima temperie sint: Ad concoctiones vero, nec se ipsis meliora, nec ijs quæ sicciora sunt, modò similiter sint calida: nisi scilicet sicco & squalenti instrumento, siccum nutrimentum humore largo non admisto dederis. Ad digestiones vero & expulsiones, valde dura corpora sunt inepta: quippe cùm difficilius, tum dilatentur, tum contrahantur, quòrum altero tractus fit, altero expulsio. Quò vero ad paucos dirigat quis scopos, in summis rem totam distinguam. Calor adauctus valentius alterat, modò

A.l.1.f.1.d.6.c.3.26.g

A.Ibidem.h

A.l.1.t.1.d.6.c.3.26.f

do tamen non eo incrementi perueniat, vt iam colliquet, tum nanq; ad omnia est inutilis. Frigus E vero nulli functioni est ex vsu. Siccitas ad robur & nixum conducit, si tñ adhuc nec difficile mobilia nec frangibilia facit. Humiditas ad nutritionem maxime est accomoda, ad alias aũt functiones maxime cõtraria, auctione tñ excepta, ad quam magis vtiq; q̃ ad nutritionem est idonea: dentibus nimirum quæ probe sunt augenda, facillime tum tendi tum perflari vndiq;.

De Causis Reliquorum Symptomatum, quæ in Excrementis consistunt. CAP. 4.

AC licebat hoc loci iam opus finire, cum, sicut antea diximus, non quo omnia particulatim persequerer, in multis exemplis multas symptomatum species & genera examinarim, sed quo studiosos exercitatos redderem. Cæterum permittente id libri adhuc magnitudine, dicemus aliquid & de ijs quæ prætermisimus. Siue nanq; ex naribus, siue auribus, siue palato, siue oculis, siue faucibus, siue vtero, siue ex reliquorum quouis, excernatur quid: tum quãtitas eius attendenda est, tum qualitas, itemq; excernendi eius modus: atq; id ad iam dictas causas reducendũ: Quippe omnia symptomata ex intemperie similarium & instrumentorum morbis, præterea materiæ ipsius tum qualitate tum q̃titate, prouenire deprehendes. Verbi gratia, catarrhi & coryzæ causa A.l.3.f.5.t.1 est cerebrum, cum perfrigeratum quidem est, ceu similaris pars, in intemperiem versum: aut cum F c.11.241.c æstuat, ceu instrumentalis, impletum. Ergo qualis in ventre diarrhœa passio ex mala concoctione fit, tale est in cerebro prædictorum vtrunq;: Catarrhum.s. nominantibus nobis, cum quod superuacaneum est, in os diffluit: Coryzã, cũ in nares: Branchos aũt siue raucitas, catarrhis superuenit, faucibus.s. humore imbutis. Quod si in gargarionem fluxio procumbat, aut in ea gignit quã ex similitudine græci staphylen.i. acinum vocant: aut alias eam in tumorem attollit: At si in glandulas quæ sibi ex aduerso in oris termino vtrinq; iacent, antiadas: Si autem in ea quæ ijs proxima sunt, paristhmia. Defertur capitis fluxio & in ventriculum, & in asperam arteriam, vtrunq; magnopere lædens. Cæterum eiusmodi fluxionum incommoda, tum alij ante nos diligentius expo fuerunt, tum nos prolixius in medendi libris de ijsdem scribemus: de ijs vero quæ ex pulmone & pectore reijciuntur, in libris de crisibus iam egimus. Sed nec eorum quæ ad mensium retentionem, aut indebitam omnium quę ab vtero manant expulsionem pertinent, etiam difficile est causas inuenire, si quis ad similes dirigat scopos. Nam aut vteri corpus cum densum durumq; fuerit, retentionis causa erit, tale.s. aut a natura conditum, vt oĩno nunq̃ purgetur, nisi quis ipsum medicamẽtis longoq; tempore ad meliorem habitum transferat: Aut certo tempore sub illo affectu, quicunq; semper vteros occupauerit. Etiam venarum angustia statim a principio congignitur, G vbi scilicet hac parte fœmina male est formata. Ad huius affectus portionem & compressio se habet, quæ ex ijs quæ circũiacent vasis fit, cum videlicet corpus immodice gliscit. Vteri vero intemperies, tum natura, tũ sub affectibus quibusdam oritur, æque vt desitas. Incidet sane aliquando & ipsius materiæ occasione, menstruæ consuetudinis retentio: quoties quod vacuatur, vel crassum est, vel glutinosum. Quin etiam si ipse menstruus sanguis sine vitio est: cæterum obstructio quępiam in vasis quæ ad vterum pertinẽt, ab huiusmodi humoribus prius est facta: sic quoq; retinebitur menstruum. Sed & totius corporis culpa, aliquando prorsus nõ purgabit fœmina, aliquando parcius, aut liberalius, aliquãdo malum vacuabit. Et prorsus quidem nõ purgabitur, tum propter plura exercitia, tum propter tenuem victus rationem, tum propter succorum ad alias particulas inclinationem. Iam propter hæc ipsa, cum mediocria sunt, minus quam ꝑ naturæ debito purgabitur: Sicut propter longam desidiam, & victum liberaliorem, plus iusto vacuabitur. Sed & mala expurgabũtur, propter vteri rheumata: Vocatur autem id symptoma, fluxio muliebris, expurgato scilicet per eam particulam toto corpore. Est autem perpetuo quod euacuatur, tale specie, quale est quod in animali redundat: aliud rubrum, sanguinis sanies: aliud albũ, a pituita: aliud pallidum, quod est biliosum. Est autẽ & præter hæc eorũ quę ab vtero fluunt vacuatio mala, pro- H pter affectum aliquem, qui in ipso sit exortus. Est præter eas, quæ prædictæ sunt, & talis melium moratio, in qua nec ex sanguinis defectu, veluti post plurimas exercitationes & tenuem victum accidere est dictum: nec propter affectum qui in ipso ortus sit vtero: purgationes vteri sistuntur, sed aliquando etiam sanguine propter robur in alias particulas delato. Verum (vt mox dixi) nihil arbitror difficile, quisquis hos commentarios perlegit, cum iã in multis sit exercitatus, ipsum quoque talia inuenire. Quippe, ꝙ & propter vteri proprios morbos, tũ qui in processibus eius supernis & lateralibus consistunt (ceræas græci vocant) tum qui in collo, tum etiam qui in toto eius tergore, aliquando quidem vel plura quam prius vel pauciora veniant menstrua: aliquando autem prorsus non veniant, vel mala veniant: neminem arbitror latet: etiam Atretis fœminarum {id est quarum natura qualibet ex causa peruia non est,} in sermonis nostri diuisione sub hoc alicubi genere inuentis. Similiter autem & qui priapismus vocatur, tumescentia & inflatio inuoluntaria est marium pudendi, symptoma scilicet a flatuoso spiritu natũ. Quin etiam gonorrhœæ quæ absque tensione pudendi sunt, ex imbecillitate retentricis seminalium vasorum virtutis fiũt: Tenso vero quodãmodo pudendo, quasi cum conuulsioni quid simile instrumenta patiuntur, eueniunt. Non est igitur ꝙ de eiusmodi symptomatis pluribus differamus.

De

A *De Causis Symptomatum quæ consistunt in Qualitatum Mutatione: ac De ijs, quæ vel Se inuicem sequuntur, vel Non sequuntur, Symptomatis.* CAP. 5.

SEd conuersi ad reliquum eorum genus, quod nec ipsum multa verba requirit propter ea quę iam dicta de succedẽtibus sibi symptomatis sunt, iam opus hoc loco finiemus. Ergo colores mutabuntur, vt generatim dicam, succorum occasione, qui a naturali specie recesserunt, vel qui in altum corpus sunt reuersi, vel cutem veluti perfuderunt: membratim vero, propter causas quæ succos ad tales tum motus, tum affectus impellunt. Sunt porrò hæ, tum animi perturbationes: tum ambientis nos aeris, in calorem & frigus mutationes: tum ipsius corporis affectus, cui sanguis vel calidior sit; vel frigidior, vel parcior, vel vberior, vel foras protrusus, vel intro retractus. Huius sanè generis est omnis vitiosus succus, qui sua specie etiam totius corporis colorem alterat, vt in morbo regio, & hydericis, & elephantia, & splenis & iecinoris imbecillitate. Existit autem ad portionem & in quaque particula, coloris mutatio. Figuræ vero naturales mutabuntur, particulis vel immodice refertis, vel inanitis, vel à proprio loco translatis, vel adustis. Causæ vero cuiusq; horum, plures sunt, quas etiam inuenire difficile non est, sicuti superiora non negligenter sunt perlecta. Ad eundẽ modum nec graueolentiæ, aut molliciei, aut duritiei, aliorum'ue his B similium causas inuenire operosum est ei, qui ad supradictorum exempla procedet: quinimmo iam dictæ à me sunt in fine libri, qui de symptomatum differẽtijs inscribitur: quo minus opus est de ijs nunc simus prolixi. Sed hoc loco opus de symptomatum causis finiamus, illud tãtisper adijcientes quod in libro de symptomatum differẽtijs huc docendum distulimus: Quę nam symptomata necessario sibi succedant, quæ non necessario: quod ipsum quoq; nõ longa mihi disputatione videtur indigere: sed satis erit sub vnico exemplo methodo indicata, à particularium multitudine fugisse. Censeo igitur, quod prouenit, vnica'ne ex causa fiat consideres, an ex pluribus: Si enim ab vnica, necessario efficienti succedit: Sin quo fiat pluribus eget, non necessario. Atq; hęc quidem in omni re communis est methodus. Ad hunc igitur modum in symptomatis æstimationem inibis. Quippe si symptoma ab vnico fiat, necessario illi succedit: Sin ad secundi symptomatis generationem aliæ quæpiam causę concurrant, minime necessario priori succedet. Non enim si quis male cõcoxit, necesse est spirituosum flatum sequi: sicuti nec morsum, †nec humidam multam've aut contrariam deiectionem,} aut inappetentiam, aut intensam appetentiam, aut pigritiam ad actiones, aut intelligentiæ tarditatem, aut capitis grauitatem, aut vigiliam, aut cardialgian id est oris ventris dolorem: multoq; minus aut epilepsiam, aut amẽtiam, aut extasin, aut coma: sed C nec mœstitiam vllam, neq; aliam quamlibet, nec multo minus melancholicam: præterea nec plenioris intestini, vel renum, vel lienis, vel iecinoris, vel pectoris, vel articulorum dolores: æque vt nec inæqualitatem, aut horrorem, aut rigorem, aut febrim. Quanquam tum horum, tum reliquorum fermè omnium symptomatum, nullum est quod non aliquo tempore in ijs qui male concoxerunt appareat. Immo pro cruditatis magnitudine ac differentia, præterea naturæ hominis facili sensu aut difficili, singularumq; corporis particularum robore aut imbecillitate, alias aliud symptoma gignetur. Quippe magna cruditas, & maiora & plura symptomata creat: parua contrà, pauciora minoraq;. Iam vero eorum quæ male concocta sunt differentiæ, quæ quidem ad frigidum & pituitosum sunt cõuersę, aliorũ symptomatum sunt causæ: quę ad nidorosum & calidum, aliorum: Ad eundem modum & quæ mordent vel quæ non mordent; & quæ in halituosum spiritum solutę sunt aut non solutę. Sed & hominis natura (vt dictum est) ad symptomatum generationem tum facit, tum repugnat: Verbi gratia, quibus hebetis sensus ventriculus est, ij nec vehementer mordentur, nec dolent, nec multa excernunt, sed nec cardialgia laborant, nec facile capite infestantur: Quibus boni est sensus, ijs omnia hæc ex facili superueniunt, superno principio symptomata immittente. Quid dicam singulis qui cruditate laborãt, eam partem maxime nocumen D tum sentire, quæ maxime est imbecilla? Proinde dicendum non est, symptoma vllum necessario cruditatem sequi. At vero actionis digerendi in corpus alimenti, siue priuatio, siue imbecillitas, atrophian necessario inducit: sicuti etiam alteratricis in quaq; particula virtutis noxa. Iam separationis excrementorum à sanguine frustratio, quæ separatricis actionis est symptoma, necessario coloris symptomata inducit. Vocatur alterum eorum morbus regius: alterum, quod melancholico excremento succedit, sine nomine est. Simili modo in omni symptomatis genere, & quæ semper sibi succedant inuenies, & quæ non semper. Ego vero longitudini parcens, hic libro finem imponam.

† Græce οὐδὲ ὑγρὰν διαχώρησιν, ἢ πολλὴν, οὐδὲ ναυτίαν. i. nec humidã multã'ue deiectionẽ, nec nauseam & ita cæteri ĩterp̃tes. Solus Linacer vr̃ legisse οὐδ' ἐναντίαν. i. nec cõtrariam.

A

GAL. DE DIFFERENTIIS FEBRIVM
LIBRI DVO

Nicolao Leoniceno Vicentino interprete.

Ad vetustorum exemplarium Græcorum fidem diligenter emendati ab Augustino Gadaldino Mutinensi medico.

ARGVMENTVM PRIMI LIBRI

Prima quædam Principia docet, quibus Singularum Febrium Differentiæ intelligantur: ac in Primo Libro agit de Ephemeris & Hecticis.

Prima Capita quibus Singularum Febrium Differentiæ comprehenduntur. CAP. I.

FEbrium drīæ,quæ quidem maxime propriȩ sunt ac principalissimȩ ab
earum sumunt substātia: aliæ vero ab accidente aliquo. At qm̄ neq; ho
rum ipsorum accidentiū est natura vna,sed non nulla quidē, proximio
ra ac magis sunt diuisæ substantiæ propria: non nulla aūt,remotiora ac
magis extranea: idcirco neq; earum quæ ab ipsis accipiunt, drīarum est G
genus vnum. Plurimum igit aberrāt, qui ab his q̄ maxime propriæ ac
principalissimæ sunt,abscedunt. Secundo aūt loco quicūq; licet has cō
memorauere, eisdem tn̄ eodem mō cōmiscent oēs quæ ex aliquo sunt
accidēte receptȩ,vtiles ab inutilibus minime secernētes. Neq; vero so-
lū in drīarum generibus plurimi medici deliquerunt,vel quia videlicet
supaddentes fuerunt,adeo vt eas ēt quæ nullius vsus essent cōmemorarent: aut quia vtiles ēt præ-
termittendo defecerūt: sed vnà ēt in ipsa generū in proprias drīas sectione aberrauerūt. Statim.n.
cum primū atq; præcipuum drīarum genus ab ipsius rei diuisæ substantia sumat,intueri licet,me-
dicorum non nullos genus hoc penitus p̄terire: nō nullos aūt vel superfluos esse in diuisione vel
deficere,licet Hippocrates in libro epidemiarū sexto,optimam fecerit diuisionem. Sunt autē hæc
6.Epid.cō. 1.t. 29.3ª.158.c eius verba: ‖ Febrium hæ quidē manui sunt mordaces,hȩ verò mites: hæ aūt nō mordaces quidē, »
sed post insurgētes: aliæ verò acutæ,sed quæ manui succūbunt: aliæ sunt statim exardentes: quæ- »
dam semp pusillæ & siccæ: quædam salsuginosæ: quædā flatibus plenȩ,aspectui graues: non nul- »
læ ad tactum humectæ: nō nullæ vehementer rubidæ, aliquæ vehementer pallidæ,aliæ liuidæ, & »
alia hmōi. Apertissime.n. in his febribus,ab ipsius rei substātia simul atq; à dignotione,in p̄prias H
drīas fecit sectionem. Siquidem febris substantia in genere caloris qui est præter naturam, consi-
stit. Caloris autem drīȩ,& ex eo q̄ magis & minus,& ex materia in qua hic p̄ter naturam calor ac-
cenditur,& ex mō motus caloris eiusdē,accipiunt: quas oēs vnà cum dignotionis mō quēadmo-
dum in procedenti sermone ostendemus,annotauit. Sunt aūt omnino euidētes,quæ in eo quod
maius aut minus consistunt: quo in genere drīæ consueuerunt medici magnam ac paruam febrē
nominare,non proprie quidem rei quali,nomen quanti accommodantes,hoc tn̄ facere assueti nō
in febribus tm̄,sed in mille alijs rebus,quæ licet in qualitate subsistant,magnæ tamen ac paruæ di-
cuntur. Quæ vero à materia drīæ sumuntur, in qua hic calor præter naturam accēditur, maxime
propriæ sunt,siue q̄ idem calor ipsum cordis corpus occupauerit,siue q̄ eos qui in eius ventricu-
lis continentur humores. Reliqua autem ac tertia est post has drīa,cum sola aerea substātia suffi-
cienter incaluit, humores aūt & solida corpora calescunt quidem adhuc,non dum aūt sunt calefa-
cta: neq;.n.parum refert, si calescere dicamus aut calefactum esse. Quid autem dicamus,hæc tibi
exempla manifestissime ostendēt. Cogita aquam calidam lebeti frigido iniectā: deinde ex eius A.l.4.f.1.t.1.c 1.411 c
vicinia lebetis corpus calefieri quidē,non dū aūt exquisite esse calefactum. Excogita iterum in ca
lidum atq; ignitum lebetem aquam frigidam infusam: deinde ab eodem lebete adhuc quidem ca-
lefieri,

A lefieri,non dũ autem esse calefactam. Horum quidem exemplorũ secundũ, primã febrium drĩam ostendit,quas diximus ipsum cordis corpus occupasse: Primum vero eas quæ in ipsius cõsistunt humoribus. Reliqua vero & tertia differẽtia simile quidem omnino nõ habet exemplum: at manifestioris quidem doctrinæ gratia, concipe animo fabrilem follem trahentem quidẽ ad se ipsum aerem admodum calidum: deinde ab eodem calefieri, non dum tñ esse calefactum. Sed & rei quã monstrare volumus naturam exemplum ipsum magis ostendet, si humorem in folle contentum cogitaueris: adhuc vero magis si follis foramina per quę aerem trahit atq; efflat,adeo arte fabricata,vt humorem quidem non admittant,aeri autem peruia existant. In quo sane plurimum differunt naturæ opera ab his quæ humana arte sunt fabricata. Nam mista est in omnibus arterijs per multa foramina spirantibus aerea substantia sanguini,ac nihilominus in corde ipso, vt quod con fluxile sit omnibus ipsis arterijs. Incipit igitur hic præter naturam calor quem & febrem nominamus, aliàs ex alijs eorum quæ nuper diximus: spargitur autem,atque vnà cum patiente afficit duo reliqua genera. Facillima igitur ab humoribus ad spiritum caliditatis transumptio: non eque aũt prompte vna cum spiritu accedunt humores. Corpus ẽt solidum humoribus atq; aereæ substantiæ facilius calorem impartitur,q̃ ipsum ab eisdem suscipiat. Omnis siquidem substantia te-
B nuis promptius alteratur,q̃ crassa: Est aũt tenuissima quidem aeris, crassissima vero corporũ solidorum,media humorum est substantia. Nihil aũt in præsenti opere differt,siue spiritum siue aerẽ dicamus: nam de hisce omnibus alibi diligentissime diffiniuimus. Nunc autem hoc tãtummodo
A.l.4.f.1.t.1.c.1.411.c sufficiat intelligere,quod & Hippocrates(vt arbitror)ostendit his verbis: ‖ Continentia,"contenta,& impetentia: continentia si quidem solida appellans,contenta vero humores,impetentia autem spiritus. Nam dispositio febrilis aliàs ex alijs eorum, quæ ante diximus, sumit initium: At in genere primo iam læso non sistit, sed duo reliqua genera inuadit: ac nisi antea soluatur, progressu temporis illa quoq; similiter afficit. Hæc quidem sunt totius sermonis capita. 6.Epid.sect 7ª.

De Euidentibus & Communibus Causis Febrium. CAP. 2.

ET oportet quæ iam dicta sunt vnà demonstrare,atq; vniuscuiusq; generis febrium dignotiones exponere: quãprimum aũt necessariũ est de earũ ẽt generatione aliquid disserere. Quod igitur ex laboribus,ira,& tristitia,& Solis ardoribus,atq; frigoribus,vigilijs,& cruditatibus,ebrietatibus,& crapulis,quidam febricitare conspiciunt, nemo est qui ipsa doctus experiẽtia nõ agnoscat. Et quidem ẽt q̃ aeris pestilens status febrem afferre cõsueuit,nemo sanę mentis dubitauit: sicuti & q̃ pestilenti morbo laborantium conuersatio, periculosa, ne inde contagium contrahatur,
C quemadmodum ex scabie & lippitudine. Est ẽt eorum qui tabe correpti sunt cõsuetudo nequaq̃ secura: atq; omnino eorum qui putridum expirant, adeo vt domus quas habitant, fœtidum exhalent odorem. Illud quoque longa experientia compertum, q̃ qui consueta exercitia omiserint, & alijs morborum generibus, & febribus maxime corripiuntur. Et quidem omnes, vt ita dixerim, homines norunt, q̃ & quæ plethora id est repletio vocatur, & cibi praui, & medicamina, æstusq; circa Canis ortum,pluraq; huiusmodi alia,afferunt febres: Qui vero ab eisdem causis nostris corporibus adueniat affectus,ex quo febricitemus, hoc sane multos latet, & à plerisq; etiã qui se medicos profitentur, ignoratur. Duplex aũt hęc ignorãtium medicorum genus: Alterũ eorum qui soli experientiæ nituntur, aiũtq; nullius rei naturam posse à ratione inueniri: Alterum est genus hominum,qui sibi nomen sapientiæ vindicarunt, & licet parem habeant cum prioribus ignorantiam,opinionem tñ scientiæ sunt aucupati. Sed eorum inscitia inde habet initium,q̃ in rationalibus methodis nequaq̃ sunt exercitati,quę nos distinguere ac secernere docent eas propositiones, quæ demonstrandi vim habent,ab ijs,quæ probabilitatem quidem cõtinent, nihil tñ veri possunt aut inuenire aut demonstrare. Cum vero ad hanc ignorantiam accesserit arrogantia,ex ipsis quidem nõ nulli ad tantam insaniam ac temeritatem peruenerunt,vt neq; ea quæ oẽs homines expe-
D rientia magistra, febrium causas esse didicerunt, velint ipsi concedere. De quibus cum à nobis sit in libro de procatarcticis.i.præincipientibus causis sufficienter disputatum,superfluum esset eorundem hominum nugas hoc in loco repetere. Neq; enim sermonem facere institui, qui aut alijs contradicat, aut sophismata soluat, sed qui scientiæ doctrinæq; intendat, suppositionum quidem loco habens quæ alibi à nobis sunt demonstrata,febrium vero differentias docens.

Quo pacto ex Præincipientibus Causis, Variæ in corpore Febriles Dispositiones oriantur. CAP. 3.

A.l.4.t.1.c.1.411.a SVnt igitur suppositiones hæ: Calidum,frigidum,humidũ, & siccum, esse corporum elementa: Primasq; ex eorum intemperaturis constitui ægritudines: ex quarum numero "Febris est vna,qñ in corde quædam præter naturam caliditas generatur. Differentię vero secundum genus caloris,de quibus pręsens transigit sermo,à materiarum differentia sumebantur,quæ febrilem caliditatem suscipiunt: quæ tres erant secundum genus: Vel.n.ĩ ipso cordis corpore accẽdi dicebantur,vel in humoribus,vel in spiritu: Præincipere aũt in oĩum febrium cõstitutione causas, quæ ab oĩbus manifeste noscunť,quas ẽt paulo ante cõmemorauimus: In quibus medici, qui se ab experientia Empiricos vocãt,ex obseruatione ad curationẽ aliquid ꝓficiunt: Rõnales aũt ad ipsius rei naturã veniẽtes,cũ indicationibus vtanť,ab illa,ad futurorũ ꝓcognitionẽ atq; ad curationis inuentionẽ iuuanť: neq; eorũ vsum ꝑtermittũt,q̃ ex experientia fuerint inuenta,sed multa ex rõnali me *prius,ipsam dicebamus.

thodo illis adiungunt. Quæ'nã vero sint quæ vtráque inueniant via, experiẽtia.s.ac ratione,alibi E
est à nobis monstratum. At,quam singulæ præincipientes causæ in corpore faciant dispositionẽ,
quæ febrem accendat, nunc ostendere intẽdimus. Qm̃ non vnum videmus modum generatio- A.l.4.f. 1.t.1.e.
nis aut augmentationis caliditatis (si quidem neq; ignis ipsius) sed vel propter motum, vel pro- 15.411.d
pter putrefactionem,vel propter adhæsum alterius caloris,aut propter detentum calidi effluxus,
aut propter mistionem calidæ substantiæ quodam veluti ex fonte efferuescentis, quæ quo ad no-
strum sensum vel generet vel augeat caliditatem,necesse omnino & febrium causas reduci ad eos
quos proxime diximus modos. Veluti statim exustio,siue ipsa Solis operatio talem sortiatur ap
pellationem,siue qui ab eodem fit in corpore affectus,siue ille qui iã effectus est, est quidẽ sane &
hoc ipsum calor præter naturã,non dum tñ febris,nisi cor vnà calefiat. Omne quidem hmõi cau-
sæ genus fieri constat ex rei calefaciẽtis adhæsu,siue Sol,siue ignis,siue medicamẽ fuerit ea res quę
calefacit,extrinsecus cõtingens,aut propinquans,aut adhærẽs,siue quouis aliquo vocabulo quis-
piam vti voluerit. Ira aũt est veluti quidem feruor quidam, ac vehemẽs motus potẽtię irascibilis
in ipso cordis corpore sita: simul aũt cum hoc feruore calefit aliqñ quidem spũs substãtia,aliqñ ve
ro sanguinis. Quo'd si ita contigerit,vt ea corpora quæ in se caliditatẽ admiserunt,longo eam tp̃e
retinere natura apta sint,licet motus cordis sedetur,in hisce tñ remanet calor pręter naturam,atq; F
inde hominem febricitare est necessarium. Huiuscemodi ergo febris habet originem à motu atq;
feruore natiuæ caliditatis. Quæ aũt ex tristitia fit,ex solo motu, non autem ex feruore generatur.

Quę autem lassitudines sequitur,principium quidem & ipsa habet,multam musculorum,neruo
rum,copularum,& articulorum motionem,quę sane & prima calefiunt: hinc vero cõtinuatim ca
lor ascendit ad cor,atq; inde homo febricitat. Quę autem ex dẽsitate cutis accenditur febris,qua-
lis maxime frigefactis atq; adstrictis corporibus solet accidere,mordaci effluxu in corpore aceruа
to contingit. Semper enim animalium corpora difflantur,idq; duplici modo, effusis ad exterio-
ra vaporosis atq; fuliginosis superfluitatibus,ac rursus intro attracta refrigerante ac ventilante na
tiuum calorem aerea substantia. Cum igitur aliqua causa potentior cutim densans,eos de quibus
diximus meatus angustiores effecerit,sæpius quidem in plethoricã dispositionem incidit corpus,
qñ & vaporosum & optimum quod effluit, extiterit: Non nunq̃ vero in febrem, cum nimirum
acre mordaxq; fuerit: quo tp̃e maxime, qm̃ intra corpus quod refrigerandi vim habet non attra-
hit, calor simul augetur. Acris aũt ac mordax effluit superfluitas ijs qui aut natura vitiosos habẽt
humores,aut prauis cibarijs vtuntur,aut sępius cruditatem patiuntur: Ac tum præsertim cũ post
huiuscemodi cibos assumptos,fæculentam vel lutulentam,atq; ex lacunis vel piscinis siue paludi G
bus siue quouis alio,corruptam ac putridam biberint aquã.Idem ijs quoq; accidit, qui supra mo-
dum laborant,aut vigilant,aut cogitant,aut medicamina acuta iugiter sumunt. Voco autem pra
ua cibaria,tum ea, quibus hoc ipsum est à natura insitum,sicuti allia,cæpe,nasturcia, porros, bras-
sicas,ocyma,& vrticas,& quæcunque alia agrestia dicuntur, veluti quæ apud nos lãpsanæ vocan-
tur: Et quæ præterea natura quidem optima sunt, sed ob quosdam putrefactionis modos æquale
prædictis aut maius aliqñ vitium contraxerunt, veluti frumenta, hordea, atq; oẽs aliæ fruges quæ
ad vsum cibi assumuntur: quarum non nullæ tp̃is longitudine ad putrescibilem ducuntur dispo-
sitionem: aliæ,qm̃ malæ repositæ fuerint,situ replentur: quædam vero & in primo ortu rubigine
deprauantur. Tales cibos hodie quoq; vrgente fame plures coacti comedere, non nulli quidem
à putridis ac pestiferis febribus interierunt,non nulli aũt pustulas instar scabiei ac lepræ in corpo-
re contraxerunt. Quum igitur plenum fuerit corpus huiuscemodi humoribus,nulla vero obstru
ctio aliquod ex visceribus obsideat,libere autem totum animal per cutim diffletur ac refrigeretur,
sanitate quidem fruitur animal, sed dubia ac momentanea: Cum aũt constringi terminũ exterio-
rem, aut obstrui penitiorum partium meatus, cõtigerit,in constrictionibus quidem, quod nuper
diximus, febrium genus consequitur: in obstructionibus autẽ, quod paulo infra dicemus. Nihil H
ergo mirum, si ex ijs qui cruditatem passi sunt,non nulli quidem à febribus correpti fuerunt, alij
vero minime.Nam, qui iam humores habent vitiatos,ac male difflantur,aut intempestiue labora
rũt,aut balneis superfluis vsi sunt,hi facile febribus corripiunt: At, qui bonos hñt humores, ac be
ne difflant,& quieuerũt,& quæ circa ventriculũ atq; hepar sunt,fouerunt, his febrire est impossi-
bile.Nã in eisdẽ residet ventriculi atq; hepatis partibus quodcũq; corruptũ est, ac paulatim per tẽ
pus coquit,atq; optimũ fit: sicuti ijs q se post vehemẽtes motus exponunt aut ęstiuo Soli,aut bal-
neis calidis dulcium aquarũ, corrupta cibaria in totum habitũ corporis recipiũtur. Sic & quibus-
cunq; cibi corrupti per aluum deijciuntur, febris non subsequeret, nisi alia causa accederet, veluti
aut quia supra modũ fatigati essent ob frequentius surgendi necessitatem, aut inflãmationem in
ventriculi partibus subtenuissent. In obstructionibus sane foraminũ,atq; humorum intrusioni-
bus (nam & de hoc dicere distuli) ex putredine patiuntur febrem animalia. Promptissime.n.pu A.l.4.f. 1.t.1
trescunt quæcũq; calida ac humida & multa sunt in calidis locis,nisi difflari simul ac refrigerari cõ 2.411.e
tigerit. Nihil igit mirũ,si ex plethoris febres eueniũt: etenim obstructiões multę fiũt,atq; vniuer-
sum corpus ĩ huiuscemodi affectibus male difflat. Sicuti sane ĩ altera multitudine, q̃ rõne potẽtiæ
dr̃,cito ad corruptionẽ hũores deueniũt,qm̃ nõ ãplius supant neq; cõcoquũt ꝓbe, cũ ea à qua cõsi
ciuntur,

A ciuntur, vis inualida existat. Propterea etiam quęcunq; cibaria glutinosa sunt ac crassa, sunt magis morbosa: obstrui.n.atq; intrudi eũ qui ab ipsis generatur humorem facilius existit. Quid igitur? non'ne contraria ratione acria atq; extenuantia morbosa? videtur enim similiter à febribus infestari, qui vtranq; victus rationem nimium sequuntur, qm̃ & supra diximus omnia talia mali succi esse. Vitiosorum igitur humorum rõne, hęc: Ob putredinẽ aũt, quęcunq; glutinosa sunt ac crassa, febrium sunt causæ. Partes ẽt quæ inflammationem patiuntur, ratione putredinis febres accendunt: intrusus.n.in ipsis influẽs humor, cum non bene difflatur, putrescit. Cum igitur fluxio fuerit exquisite biliosa, calor erysipelatosus partem occupat: cũ vero sanguinea, phlegmonosus: qñ vero ex ambabus mixta fuerit, fit vel erysipelas phlegmonosum, vel phlegmone erysipelatosa, nomen quidem ab humore superabundante suscipiens, cognomen autem ab altero. In hisce autem omnibus communicationis ratione febris accẽditur: semper enim calefactæ proxima pars simul calescit, donec ad cor cõmũnicatio pertingat. Nam & in carbũculis id quod continuũ existit vnà *calefit: fiunt aũt ex sanguine quidẽ satis calido, sed ad atrę bilis naturam pp adustionem conuerso. *Al. dispositio.

De Pestilentis Febris generatione: ac Quo quis Pacto illam Præcauere possit. CAP. 4.

B CAlidiores autem ambientis aeris status, quales maxime circa Canis ortum contingunt, per inspirationes quidem manifeste cor calefaciunt: corpori autem extrinsecus circũfusi totum ipsum calidius efficiunt, sed præsertim arterias, vt quæ ipsius* substantiæ aeris ambientis aliquid trahant: cum quibus omnibus simul cor affici est necessarium: & cum supra modum incaluerit, ipsum primum atq; potissimum febrilem calorem suscipere atq; ad vniuersum corpus transmittere. In pestilenti vero aeris statu, inspiratio potissimum est causa. Fit enim & aliquando ob eos qui sunt in corpore humores ad putrescendum paratos, cum breuem aliquam occasionem ad febris originem ab aere ambiente acceperit animal. Magna autem ex parte ex inspiratione incipit aeris circunstantis à putrescibili euaporatione infecti: Putredinis autem principium, vel cadauerum multitudo non crematorum, quemadmodum in prælijs contingere solet: aut ex aliquorum vel lacuum vel paludum ęstatis tempore euaporatione. Contingit autem quandoque præcedere ambientis aeris caliditatem immodicam, quemadmodum in ea pestilentia quæ Athenienses inuasit, vt Thucidides inquit: Sed in tugurijs suffocantibus æstatis tempore habitantium corpora corruptione laborabãt. At quia humores corporum ex victus prauitate erãt putredini obnoxij, hinc febribus pestilentibus origo data est. Forte autem per continuum ex Æthiopia quædam pu-

*Al. dispõnem.

C tredinis fluxere contagia, ijs quorum corpora erant ad patiendum parata, febrium causæ futura. Oportet enim semper hoc in toto sermone memoria tenere, ꝙ nulla causarum sine patientis aptitudine agere potest: alioquin omnes qui sub æstiuo Sole commorantur, febricitarent: aut qui nimio motu exercentur, aut vini potu grauantur, aut ira excandescentes, aut tristitia afflicti, febricitarent: alioqui etiam, vt arbitror, circa Canis ortum omnes ægrotarent, ac in pestilentijs morerentur. At vt diximus, maximam in generatione ægritudinum partem habet, eius qui passurus est, habilitas corporis. Supponatur igitur vt in exemplis, in ambiente quidem aere non nulla pestilentiæ semina contineri: ac ea quæ ab ipso corpora contingũtur, non nulla quidem esse varijs admodum superfluitatibus plena iam ex se ipsis ad putrescendum paratis: nõ nulla autem pura, atq; inutili materia carentia. Ac primis quidem adiungatur in multis corporis partibus obstructio foraminum, atq; ea quæ plethora vocatur, & vita ociosa in multis crapulis & ebrietatibus ac rei venereæ vsibus immoderatis, atq; ijs quæ necessario omnia quæ nuper diximus consequuntur, cruditatibus: Reliquis vero omnibus corporibus puris ac superfluitatibus omnino carentibus adsint præter hæc bona, libera in omnibus spiratio meatibus, cum obstructionibus atq; adstrictioni bus careant: exercitia etiam sint moderata, victus temperatus: Ac deinceps his suppositis cogita

D quomodo vtraq; corpora affici sit rationabile ab eo, quem inspirant, aere putredinoso: An nõ rationabile est illa quidem statim à prima inspiratione principium putredinis sumere, ac plurimum in malo procedere? quæcunq; autem munda sunt, ac superfluitatibus carent, non nulla quidem nihil, non nulla vero minimum mali sentire, ita vt facile ad naturalem habitum habeant regressum? Sic & cum aeris temperatura à naturali habitu ad caliditatem atque humiditatem immodice fuerit conuersa, pestilentes quidem oriri morbos est necessarium: plurimum vero eisdem laborare quicunque fuerint superflua pleni humiditate: quemadmodum qui moderatis laboribus se exponit, ac victu vtitur moderato, in omnibus huiuscemodi dispositionibus nullam omnino sentit offensionem. Ac hic quidem sermo in vno nunc à nobis prolatus est exemplo, sed nihilo minus in omni genere causæ veritatem complectitur: & quicunq; integre in eo vult exerceri, de pręincipientibus causis legat librum. Equidem ego in præsentia prolixitati parcens, vbi vno capite vniuersa comprehendero, finem sermoni constituam. Oportet siquidem in omni causarum genere diligenter aduertere, ex qua maxime potentia ægrotare contingat: deinde corporum dispositiones, tam quæ eidem consentiunt, q̃ quæ aduersantur, considerare: Illud pro cõperto habẽtes, ꝙ quæcunq; consentientes sunt, facillime læduntur: contrariæ aũt ac renitentes, q̃tum viribus ac magnitudine contrarietas valet, tantum inuictas perdurare contingit. Vidi ego aliquando in tali

temporis

2.Epid.sect.1ª. statim i principi. temporis statu,qualem ait Hippocrates in‖Cranone fuisse, non paucos carbunculos grassari per E
populum, quorum erat generatio eadem,omniáq; alia, quemadmodũ scribit Hippocrates exqui
site similia: & quidem quæcunq; in tertio libro epidemiorum, de pestilenti aeris statu ab Hippo-
crate referunt,in altero eidem simili pari modo euenerunt. Erat autem eorum summa,vt ostendit
3ª.Epid.cõ.3.t. 50. 144. h idem Hippocrates,‖ipsa putrefactio: Quod cum nos præuidissemus,statim ab initio quęcũq; cor
pora humida videbamus, omni via exiccare conabamur: quæ vero ficciora, in ijs antiquum habi
tum cõseruabamus: at in quibus superfluitates redundabant,hæc purgationibus sanabamus: ob-
structiones autem foraminum aperire atq; abstergere studebamus. Sed hæc quodammodo me-
thodi curatiuæ ꝓpria esse videntur: neq; in ambiguo est,quin plenissime de hisce sit à nobis in eo
loco dicendum. Nunc vero de ipsis volui facere mentionem,cũ eũ prosequeremur sermonem,in
quo,quemadmodum ab eadem causa inualescente non nulli quidem à febribus corripiuntur,nõ
nulli autem illæsi perseuerãt,exponeremus. Cum.n.corporũ dispositiones dissimiles sint ac mul-
tiformes,quædam facile superantur ac patiuntur à causa in ipsa operante: quædam insuperabiles
*Al.dogmatis ac impassibiles oĩno existũt, vel cum difficultate patiuntur. Ad huius vero rẽi demrõnem coacti
sumus etiam curationis meminisse,non aliter affecti q; Hippocrates,qui quodam in loco per simi »
2ª.Aph.17.Ex. ord.12.h lem modum vulgatissimum illud dictum conscripsit: ‖Ostendit autẽ curatio. Est igit̃ & quę prę- F
custodia dicitur, curatio quodammodo: sed ipsa videlicet nomina apud medicos sæpius confun-
duntur. Sicut.n.in altero libro est à nobis ostensum,omne medici opus est errorum qui circa hu-
manum corpus eueniunt, correctiuũ. Sed nihil ista subtilitate sermonis hoc in loco indigemus:
Siue enim in duo nomina diuidas totum, curationem ac præcustodiã: siue ambo in vnũ colligas,
curationem nominãs: non paruam coniecturam affert eorum dispositio,qui à pestilẽtibus atq; in
populum grassantibus morbis affici prohibent̃, ꝙ non æque oẽs ab eiusmodi causa patiant̃. Vna
siquidem ac prima est in omnibus communis intentio,ꝙ corpus quàm maxime superfluitatibus
vacet,atq; optime spiret: Secundo loco post hoc,vt præpotẽti causæ quoad eius fieri potest aduer
setur. At quibus eorum contraria insunt,celerrime capiuntur,ac q; maxime laborant.

Non Omnem Febrem ex Putredine oriri: ac de Ephemera ex Tumoribus Inguinum nata. C A P. 5.

SEd quoniam de febribus pestilentibus facta est mentio, quæ omnes à putredine ortum ha-
bent,operæpretium videtur,vt hoc loco sistentes sermonem de antiquo dogmate considere-
mus,omnem febrem ex humorum putredine fieri asseuerante: siquidem eius sententiæ esse peri-
clitatur omnis ab Athenæo chorus, viri tum in cæteris quæ ad artem pertinent,tum præsertim in G
febrium contemplatione, minime contemnendi: De quibus ego maxima ex parte illis cõsentio,
nisi quòd eas quæ ephemeræ nominantur,excipio: neque enim videntur mihi hæ humorum se-
qui putredinem. Sed qui quidem ex Solis incendio febricitat,ab agentis causæ caliditate alterari
natura aptus est.Qui vero ex ira, & huic feruorem quidem aliquem eius qui circa cor sanguinis
fieri est necessarium,non tamen etiam putredinem. Sic & ei qui supra modum exercitatus est,ve-
hementior caliditas pręter naturam sine humorum putredine in corpore accenditur.Et cui cutis
adstricta est,cum prius acriores superfluitates per eam euaporarent, postquam retentę sunt ac coa
4ª.Aph.55.Ex. ord.33.e ceruatæ,incidit in febrem,nulla interueniẽte humorum putredine.‖Et quæ ex bubonibus febres
oriuntur,omnes sunt malæ,exceptis ephemeris,quodam in loco inquit Hippocrates. Et quidem
bubo ex genere est inflammationum: et quantum ad hoc assentior illi qui de putredine,sermoni:
eius enim ratione ex inflammationibus, quas græci phlegmonas vocant, febricitare contingit,
non ea quam Erasistratus opinabatur. Sunt tamen quædam febres ex bubonibus è genere ephe
merarum: quemadmodum & aliæ quædam non facile tractabiles morbos ex vlcere, aut inflam-
matione, aut abscessu, aut aliqua huiuscemodi altera in visceribus dispositione, ortum habentes,
†In aliquibus Cod.gręcis adest, ephemerę. nunciant. Differunt autem,quæ ex bubonibus febres oriuntur†,ab ijs quæ ex humorum putredi H
ne eueniunt,quæ vel in aliquo viscerum,aut in cauis & maximis vasis, ortum habent: Quoniam
quæ ex bubonibus fiunt,concalefaciunt semper partes continuas, donec vsq; ad cor calor febrilis
attingit: non peruenit autem ad ipsum putrida fuligo, sed ibidem permanet in loco bubonis cir-
cunscripta sola alteratione per continuũ facta,vsq; ad cor perueniente calore: quo maxime modo
in ijs qui Solis calore deuruntur, aut lassitudinem patiuntur,à primis partibus calefactis vsque ad
vitale principium caliditas permeat: In″putredine autem, quæ aut in visceribus, aut in magnis fit A.l.4.f.1.t. 6.1.fo.416.
vasis,quidam veluti fumus ex putrescentibus humoribus ad cordis ventriculos peruenit.Et qui-
dem in bubonibus omnes cunctim humores putrescere solent,siue per vnum, siue per duos con-
tinuos dies, vt qui inuicem adhæreant atque in vno loco concludantur: At qui in visceribus
sunt vasisq; magnis, vt qui continuo fluunt, suoq; contactu vicinos ad putredinem trahunt,spa-
tio temporis putridum calorem accendunt. Sed vt vno dicatur verbo, quemadmodum in extrin
secis omnibus quæcunq; præter naturã à quauis causa calefiunt, si quidẽ imputrescibile sit quod
calefit,veluti lapis vel lignum aut tale aliquid aliud, eò vsq; durare caliditas solet, donec paula-
tim refrigeretur: quod autem putrescere natura aptum est, semper ad continua dispartitam con-
tinet caliditatem. Quemadmodum aliquando in agro conspexi excrementa iumentorum simul
ac colum-

A ac columbarum quadam ex parte à Sole adeo vehementer calefacta, ꝙ instar fumi multam euaporationem in sublime emittebant, non parum mordacem ac dolorificam, & si quis proxime accessisset, nares oculosq; lædentem. Ipsa etiam excrementa tangentibus adeo calida sentiebantur, vt qui longiori tempore manus & pedes admouisset, exureretur. Non tamen continuo huiuscemodi casus perdurabat, sed in die qui sequebatur, quicquid superiori die ad summum feruoris peruenerat, refrigerabatur: quod autem huic continuum erat, dum prima pars quæ calorem conceperat in summo esset feruore, ipsum interim paulatim succensum, mox priori se feruore remittente iterum incalebat atq; efferuescebat: & paulo post priori parte refrigerata, ipsum summum feruorem obtinebat: hocq; rursus deferuescebat, dum pars continua paulatim succendebatur: quę paulo post vehementius accensa, ad summum feruoris perueniebat, prior autem refrigerabatur. Hic autem circuitus in vnius ferè diei ac noctis spatio peragebatur, adeo vt res quotidianæ febris, quã græci amphimerinam appellant, proprijssimum esset exemplum. Quòd si duobus diebus ac noctibus idem circuitus factus fuisset, tunc febris tertianæ eo modo fuisset exemplum: & si tribus, quartanæ: & quatuor, quintanæ, si tamen & quintana febris existat: ego enim non dum liquido vidi neq; huiuscemodi circuitum, neq; alium qui vltra quatriduanum protenderetur. Sed de febribus quæ per circuitum accessiones habent, postea dicetur. B

Similem esse Putredinem Tumorum & Vasorum: ac Quibus notis Pus optimum, ac Vrina optima deprehendatur. CAP. 6.

HVmorum autem putredo quæ in vasis fit, similis est ei quæ in inflammationibus atq; abscessibus accidit, alijsq; collectionibus, duplex quidem secundum genus. Ex duorum autem generũ miscella alia tertia secundũ speciem euariat, quoniam & innumerabiles miscellæ modi in eo quod magis & minus alterum genus superat & superatur, reperiuntur. At duorum generum alterum quidem fit superante natura, alterum vero superata. Et superante quidem sicut in inflammationibus & similibus collectioni tumoribus omnibus, pus: in humoribus autem qui in venis atq; arterijs continentur, quoddam quod puri proportione respondet, subsidens in vrinis. At talis quidem putredo non simpliciter quidem putredo existit, sed aliquid in se continet coctionis: nam adhuc vi coquendi vasorum remanente, qui interim putrefit humor, ad talẽ peruenit alterationem. Sed & alterum est putredinis genus, cum ea vis cui coquendi officium est demandatum, adeo imbecillis facta est, vt nullam amplius facere possit in putrescente superfluitate ad optimum trasmutationem: Quod quidem vsu contingit non nunquam, cùm eadem vis ad vltimum imbe- C cillitatis peruenerit, etiam si id quod putrescit, mediocriter sit vitiatum: Interdum vero fieri potest, vt vis quidem ipsa non omnino sit imbecillis, humor vero putrescens maxime sit vitiatus. Huius superfluitatis putredo, neq; consistentiam neq; aut colorem aut odorem habet vnum, sed semper secundum substantiam putrescentem permutatur, ac multis modis euariat illud quod putrescit: Altera autem putrefactio, quam & coctionem esse diximus, semper ad vnã puris speciem terminat coloremq; ac consistẽtiam & odorem. Superante igitur integre ipsa natura, optimum fit pus conspectui album, & crassum, & quaq;uersum sibi simile, lene autem tangenti, ac minime fœtidum: si vero semiputridum fuerit, tertium in tali transmutatione genus quod paulo ante diximus fit. Dictum vero & illud est, ꝙ multiforme huiuscemodi genus existit: nam in eo, quod magis & minus suscipit coctionem, est innumerabilis differentia. Sæpius enim cùm colore albũ factum sit, vel fœtidum odorem, vel tenuem substantiam obtinet: sæpius vero non album apparet, sed liuidum: atq; in his omnibus magis ac minus infinitis modis euariat. Quotcunq; vero in abscessibus putredinis sunt differentiæ, totidem & in febribus quę ex putredine accendũtur, sunt eorum quæ in vrinis apparent, formæ. Optima vero vrina quæ ex putrescente humore, coctionem à continenti vase suscipiente, perficitur, est quę album & lene & æquale & minime fœtidum D sedimentum habet: pessima autem est, quæ in omnibus maxime contrario modo se habet: quæ vero intermedia existit, quanto propius ad alteram accesserit, tantum aut melior aut deterior existit. Sed de vrinarum differentia in commentarijs de crisibus dictum est.

Quibus Notis Ephemeræ à Cæteris febribus distinguantur: ac in Quibus Affectibus Pulsus Durities existat. CAP. 7.

EAs autem quæ ex putredine humorum febres accenduntur, alias ab ephemeris oportet existimare: neq; earum discretio difficilis est, quanquã non nullis videat esse impossibilis: Nos vero hoc millies re ipsa probauimus, prima accessione finita, lotum hominem ac mediocri cibo refectum ad consueta opera transmittentes, vt qui alteram febris accessionem sensurus non esset: neq; nos nostra existimatio fefellit. Vnum vero hoc est præcipuũ febriũ ephemerarũ indicium, ab aliqua incipere causa recenti ac manifesta, quæ antè præcesserit, quam oẽs medici iuniores vsitato vocabulo procatarcticam siue præincipientem appellant. Sed & si hoc inseparabile sit talium febrium, indicium tñ earum proprium non est: nã & aliarum quædã ex causa manifesta fiunt, quę antè præcessit. Inseparabile vero ac propriũ est coctio in vrina statim die prima: Ac præterea pulsus ad magnitudinem ac celeritatem effatu dignam accedentes, ita vt frequẽtia à proportione deficiat secũdũ exteriorem quietem. Est autem & magis inseparabile ac propriũ ꝙ nullo mõ ad cele-

ritatem ea pars pulſus quæ ſyſtole dicitur tendit: &,ſi aliquando contingat hoc, minimum ac vix E perceptibile exiſtit, parumq̃ à naturali tenore mutatum. Sed & caliditatis ſuauitas propriũ atq; inſeparabile eſt huiuſcemodi febrium indiciũ. Inſeparabile quoq;,æqualis atq; incõpreſſus aſcenſus in caliditate ac pulſibus ſimul,non tñ proprium,cùm & alijs quibuſdam adſit: Sicuti etiã conſiſtẽte febre mediocritas: neq; enim hoc ẽt eſt proprium,quanq̃ his maxime ineſt. Et melius ſane eſt hæc quæ cõia exiſtunt increſcente febre ac conſiſtente, qm̃ magis ephemeris inſunt, inter propria reponere. Sic.n.fieret,& ſi non rei ipſius ſpecies, at pulcherrimum atq; exquiſitiſſimũ in ipſa, huiuſcemodi febriũ propriũ ſimul atq; inſeparabile ſignum: Sicuti & cum ſudore,aut rore,aut omnino cum aliquo optimo vapore declinatio, vbi integra febris ceſſatio ſequatur. Hæc quidẽ eſt cõis dignotio generis febrium ephemerarũ,nam poſtea dè earum ſingulis ſpeciatim dicemus.

Alterum vero febrium genus,quod ephemeris ex aduerſo diſtinguitur,nullum quidem nomẽ cõe ſortitum eſt. Sunt autem duæ primę differentiæ quę non obſcuram habent ſpecierũ diſcretionem. Nam quædam ex iſtis ex putredine humorum accendũtur: Quædam vero ipſas ſolidas occupant aĩalis partes,atq; eas hecticas.i.habituales febres appellarũt,vel qm̃ firmæ ac ſolutu difficiles ſunt,quemadmodũ habitus: vel qm̃ ipſum corporis habitum comprehenderunt, ſic enim vocare conſueuerunt ſolidas partes, humidis ex aduerſo diſtinguentes. Indicia vero febrium, quæ F ex humorum putredine accendũtur hæc ſunt. Primum quidem non inſeparabile,ſed proprium, ꝙ nulla earum, quæ præincipientes cauſæ dicuntur, eas antecedit: neutri enim aliorum generum hoc ineſt: "qm̃ Ephemeræ omnes à præincipientibus cauſis originem habent: Hecticę aũt quan A.l.4.f.1.c. do ſine his generantur,nunq̃ ab initio inuadere conſueuerunt: Adeo ꝙ vbi quis ſine pręincipien c.5.412.c te cauſa cœpit febricitare,ſcire oportet huius paſſionis cauſam in humoribus eſſe. Illud vero non nunq̃ vſu venit,ꝙ aliqua manifeſta cauſa præincipiens,ſui ratione febrem accendit ephemeram: ſubſequitur autẽ altera ex putredine humorum, qñ quod afficitur corpus, ad id habile fuerit, hoc eſt quando impurũ extiterit,ac ſuperflua materia redundans: hęc enim cum in ephemeris immoderatum calorem contraxerit,atq; hinc putreſcendi principium acceperit,alteram ſpeciem febriũ ſuccendit, priore deſinente. Vnum vero proprium ſimul atq; inſeparabile in oĩbus ſucceſſionis indicium,ꝙ febris ephemera quietem integram ſubſequentem non habet. Contingit vero aliqñ, vbi ephemera febris conſiſtit, aliquod permutationis indicium oſtendi: ac multo magis cum iam cœperit declinare, quo tempore,id quod paulo ante dicebamus, ea tranquillitas abeſt, quæ adeſſe deberet. Hæc quidem ſunt permutationis indicia. Initium autẽ à rigore ſumere febrem, vbi neq; ardor Solis,neq; frigefactio valida præceſſerit,qualis præſertim per niuem facientibus iter cõtin- G gere ſolet,aut qui aliter in vehementi frigore diutius commorãtur, proprium & hoc exiſtit ſignũ febrium,quę ex putredine accendũtur humorũ,non tñ inſeparabile, neq; enim in omnibus ineſt: Quemadmodũ neq; horrores ipſi ſunt ab huiuſcemodi febribus inſeparabiles,ſicuti neq; ab initio proprij. Inæqualitas vero pulſuum atq; caloris ſiue in principijs ſiue in augmento contingat, eſt huiuſcemodi febrium generis propriũ indicium,non tñ & ipſum inſeparabile: Multę enim & ſine inſenſibili inęqualitate incipiunt,atq; ad conſiſtentiam accedũt. Adhuc vero magis neq; hoc inſeparabile eſt,nimirũ ꝙ paroxyſmi,plures veluti inſultus habeant,quod græci ἐπιπαροξύνεσϑαι.i. ſuperacui vel ſuperacerbari vocamus: Sicuti & pulſuum θλίψις.i. afflictatio ſeu compreſſio (ſic enim noĩant, qñ incipiente acceſſione ſatis paruos atq; inæquales eoſdem habent) nec ipſa, ab hiſce febribus eſt inſeparabilis: non tñ alicui alteri generi febrium eſt cõis,ſed propria iſtarum ac peculiaris: Sicuti & inęqualitas ipſa,niſi alicuius caſus ratione ſuperueniat. Sępius.n.vbi humor aliquis vitioſus in ore ventriculi fuerit aceruatus, qui ipſum aut mordeat aut refrigeret, parui ſimul atq; inęquales fiunt: & paruitas quidem in frigidis,inęqualitas vero in mordacibus accidit: at vbi euomuerit,hæc ambo protinus ceſſant. Cum vero ipſe ventriculus omni noxa vacat, ad propoſitum febrium genus pertinent huiuſcemodi pulſus. Maximum autem eſt earum quæ ex putredi- H ne fiunt febrium indiciũ,qualitas caliditatis: Nihil enim eſt in ea ſuaue neq; moderatum, neq; vllo pacto ſimilis eſt ei, quæ in ephemeris ſentitur: ſed quemadmodum eſt & ab optimis ante nos medicis dictum,mordax quodammodo potius exiſtit,tactuiq; moleſta ſentitur: ac quemadmodũ fumus oculos ac nares,ſic ipſa tactum videtur erodere. Sed in principijs quidem acceſſionum,vt in quibus calor adhuc ſuffocatur, ac ſuperfluitates intus ſuccenduntur, non ſtatim admota manu diſcernitur, at per moram prædicta caliditatis ſpecies ex penitioribus partibus efferẽ. Quod cum animaduerteret Themiſon,exiſtimauit (vt mihi quidem videtur) hoc eſſe omnibus febricitantibus proprium atq; inſeparabile. Sed de hoc quidem in proprio huius ſermonis loco à nobis rurſus conſiderabitur. Prædicta autem caliditatis ſpecies, quæ appoſitam manum pungit, vt quiſpiã diceret, atq; erodit inſtar medicaminis acris, eſt putredinis humorum progenies, quæ manifeſte quidem ſentitur in increſcẽtibus ac conſiſtentibus febribus: non manifeſte aũt neq; ſtatim, in inci A.l.4.f.1. pientibus. Proprium "vero atq; inſeparabile eſt febrium quæ in humoribus accenduntur, ſub- c.2.417.b miſſionis pulſuum,Græci ſyſtolen appellant, velocitas: quæ manifeſtius quidem in creſcentibus febribus,non obſcure aũt incipientibus ac cõſiſtentibus fit. Comitaẽ aũt has febres in initijs quidem,pulſus paruus ac velox: cum vero conſiſtunt,magnus ſimul ac velox. Sic & quæ in exteriori

quiete

A quiete exiſtit, frequentia in hmõi febribus manifeſte deprehenditur, cui ſimilis neq; in ephemeris neq; in hecticis apparet. Proprium vero maxime harum febrium etiã exiſtit, cruditas vrinæ. Debilis ẽt earum concoctio proprium eſt indicium febrium, quæ humorum ſequuntur putredinem: Neq;.n. cruda neq; concocta debiliter in ephemeris apparet. Ac earum quidẽ alterutra ſeorſũm eſt proprium febrium, quæ in humoribus accenduntur, indicium: Simul aũt vtraq; dicta ẽm diſiunctionis proloquium oĩno inſeparabilis exiſtit: huic enim febrium generi vrinæ primæ vel oĩno crudæ vel debiliter coctę principio aſſociantur: neq; vnq̃ magnum aut effatu dignum concoctionis indicium in huiuſcemodi febribus in primis vrinis apparet, ſi excipiamus eam quæ fit ex ephemeris febribus permutationem, de qua à nobis antea dictum eſt. Præter prædicta autem propoſitarum febrium indicia contingit etiam eo tempore, quo acceſſio conſiſtit, caſum aliquem febris ardentis apparere. Quòd ſi ẽt ij caſus ſe oſtendunt, qui in febribus epialis & lipyrijs appellatis, ſicuti & qui in hemitritęis, aut ſuccenſiuis, aut in quapiam alia tali febre videri ſolent, erunt quidem propria huius generis febrium, quæ ex humorum putredine accendunt̃ indicia, non tñ inſeparabilia: atq; idcirco vbi ipſa non adſint, ex alijs dignoſcere licet: ꝙ ſi affuerint, non ſolum ad genus huiuſcemodi febrium pertinebunt, ſed etiam aliquam earum ſpeciem indicabunt. Et quidem

B ſi poſt febris declinationem integra non ſucceſſerit quies, ſiue cum ſudore, ſiue quouis alio modo declinet, ex duobus alterum, vel permutationis eſt argumentum, ſi oĩa quæ præceſſerint, febrium ephemerarum fuerint indicia: aut, ſi nulla ex his fuerint, ſtatim ab initio febrem aliquã ex ijs quæ putredinem humorum ſequunt̃, inuaſiſſe indicatur. Si vero non nunq̃ in prima die pulſus durus ſentiatur, aĩaduertere oportet, nunquid in corpore ægrotantis ſit aliqua cõgelatio ex frigore, vel ſiccitas, vel tenſio, qualis in diſtentione neruorum fieri conſueuit, vel inflãmatio, vel durus tumor quem græci ſcirrhon appellant, ſcientes ab his ſolis cauſis pulſum durum fieri. In quibus.n. errauerit Archigenes circa notionem & dignotionem pulſus duri, in eo tractatu quem de pulſibus compoſuimus, abunde oſtendit̃: in quo exercitatum eſſe oportet, quicunq; ad præſentis operis lectionem animũ ſit appulſurus, atq; in ea præſertim parte, in qua de pulſuum dignotionibus agit̃. Nam pulſuum quidem noĩa, oĩaq; eorum ſignificata, numerumq; vniuerſum in vno tractatu expoſuimus, qui de pulſuum drĩa inſcribitur: Quo pacto vero ſingula ex ipſis ſint dignoſcenda, altero tractatu, quem de pulſuum dignotione inſcribimus, quatuor libris explicat̃: Sicuti alterum volumen ordine conſequens in quatuor libris cõprehenſum confecimus, in quibus pulſuum cauſas edocemus: Ac poſt ea, quæ iam diximus, quartum quod de præcognitione ex pulſi-

C bus inſcribitur, non verbis tñ ſed operibus ẽt huiuſcemodi contẽplationis vtilitate à nobis oſtenſa. Et ſi quis nobiſcum affuit, qñ ęgrotos viſeremus, eorum librorũ cõtemplationẽ re ipſa demõſtrantibus, eidem partim alia, partim id ipſum eſt perſuaſum, ꝙ pulſus durus, neq; proprium neq; inſeparabile eſt huiuſcemodi febrium indicium. Sed non eſt nunc tp̃s de hiſce rebus diſſerendi: nam in nuper dictis tractatibus, atq; in altero volumine octo libris comprehenſo, in quo librum Archigenis de pulſibus ad examẽ rationis adducimus, ſatis à nobis huiuſcemodi oĩa oſtendũtur. Nunc quantum pręſenti operi expedit dicemus, ꝙ pulſus durus nõ eſt alicuius generis febrium: neq; igitur ephemerarum, neq; earum quæ in humoribus accendunt̃, neq; hecticarum proprius atq; inſeparabilis. Comitatur vero magna ex parte hecticas febres: non nunq̃ vero ẽt duo genera alia, caſu aliquo interueniente: Ephemeras quidem, ſi ex algore nimio contigerunt, ſi qua neruoſa tenſio ſimul affuerit: Contingit vero aliquando ob nimium Solis feruorem, aut laſſitudinem ſimul, aut eſuritionem, aut immodicas vigilias, aut exinanitionem, quando hæc conſtiterint alimenti inopia: Illis autem quę ex humorum putredine fiunt febres, pulſus durus adeſt, quando aliquod viſcerum vel inflammationem vel durum tumorem patiatur: Et, ſi caſus quiſpiam alius affuerit, veluti tentio aliqua neruorum, aut ſiccitas, hac etiã ratione pulſus fit durus: ſicuti in ijs qui

D non in tempore frigidam bibunt aquam, aut frigida ſe lauãt, atq; aliquibus arborum fructibus immodice veſcuntur. In febribus aũt ea ratione qua febres ſunt, nunq̃ fit durus pulſus, neq; in ephemeris, neq; in ijs quæ ex humorum accenduntur putredine. Neq; enim qñ ex inflammatione febris inuadit, eadem ratione ſequitur & febris & pulſus durities: ſed febris quidem ex humorum putredine, durities autem ex tenſione quę ob vaſorum repletionem fit. Vt enim ſummatim dicatur, durities tunicis aduenit arteriarum, aut ob congelationẽ, aut tenſionem, aut ſiccitatem: Cõgelationem quidẽ vehementes algores efficiunt: Tẽſionem vero inflammationes & duri tumores, & neruorum diſpoſitio inflammationibus correſpondens: Siccitatem vero & diuturnę euacuationes, quæ vel ex ventris profluuio, vel inteſtinorum leuitate, aut dyſenteria, aut diuturnis vomitibus, aut tali aliqua alia cauſa proueniunt: & longi temporis fames, & febres ardentes longę: atq; vt in vniuerſum dicatur, quęcunq; ipſas animalis ſolidas partes vehementer exiccant, ſicuti & hecticę febres: De quibus iam dicendum eſt, ſumpto ab earum generatione principio.

A.l.4.f. 1.t.1. .6.412.e

De Ortu Febrium Hecticarum. CAP. 8.

A.l.4.f. 1.t.3.c. .431.b

QVę igitur febres hecticæ appellantur, duplici via ortum habent: Magna quidem ex parte ex ardentibus febribus, quæ tantum protrahuntur, vt longitudine temporis humorem in corpore cordis contentum conſumant: vel fieri poteſt vt eius adhuc magna portio

reseruetur. Sed illæ quidem non tm̃ hecticæ sunt, sed tabidæ etiam: Quę aũt manẽte adhuc humi- E
ditate generant, vbi cordis corpus occupauerint, hinc maxime accenduntur, quemadmodum lu- A.l.4.f.1.t.3. c.1.431.g
cernæ flãma ex fomite. Atq; vna quidem à nobis exposita est earum febrium generatio. Reliqua autem est, cum statim ab initio inuaserint, similem primum sui ortũ ephemeris facientes, ex tristitia, aut ira, aut lassitudine nimia vnà cũ Solis feruore contracta. Hasce igit febres non est admodum difficile curare: At quę ex ipsis ad marasmum.i.tabem peruenerunt ex inscitia medicorũ, quibus earum cura fuit demandata, vbi iam exquisite consistunt & iamdudum inceperunt, non modò est easdem curare difficile, sed etiam impossibile. Earum siquidem natura calida est & sicca, cũ tale aliquid cor patiatur, quale lucernæ fomes cũ fuit plurimũ exustus. Nam qui ita torrefactus est, frangitur atq; dissoluitur, atq; ex ariditate continuitatem amittit, adeo vt neq; si magnam olei copiam superinfundas, flamma abundantior possit accendi: semper enim parua & debilis in ipsa palpitat flãma, ac continue fit minor, donec ex toto extinguatur. Talis quidem est febris quæ omnino marasmodes.i.tabida existit: quæ non idem morbus est ac passio quæ marasmus.i.tabes appellatur: Nam & hæc absq; febre in decrepita ętate solet accidere, extincto natiuo calore: quod nihil aliud existit q̃ mors, quæ sine sensu doloris ac secundum naturã ex siccitate cõtingit: Sicuti ijs qui præter naturam tabescũt, altera aduenit species quæ à Philippo ex ægritudine senectus vo- F
catur, in quam multos non solum senes, sed etiam pueros, vidimus incidisse. Tabida vero febris non tãtum sicca, sed etiam calida est passio. Extinguitur autem valde celerius in hac ęgritudine calor ipsius animalis: totumq; corpus tabescit instar arboris supra modum arefactę aut ob lõgitudinem temporis, aut flammæ viciniam, aut vehemẽtem atq; immoderatum squalorem. Sed de vniuersa quidem tabis dispositione qualis natura sit, seorsum scriptum est.

De Indicijs Febrium Hecticarum. CAP. 9.

Febrium aũt hecticarum q̃nquidem duplex est, vt nuper diffiniuimus, genus, earum indicia deinceps exponamus. Hectica quidem quæ cum tabe coincidit febris, cognitu prõptissima atq; facillima existit. Nam priusquã pulsus atq; calorem tactu perpendas, videbis oculos immodice concauos, veluti quibusdam quasi foueis recõditos, exhausto iam vniuerso in ipsis liquore, ita vt ossium quibus palpebræ cohærent, eminentiæ cõspiciantur: & sordes quidem in ipsis siccę apparent, & quædam veluti squalida dispositio, qualis maxime inest ijs qui toto die sub Solis ardore iter longum per puluerem egerunt: est etiam in eisdem flos vitalis coloris extinctus. Hoc quidem tota patitur facies: atq; in tota cute, quę faciem obducit ac frontem præsertim, squalor immoderatus conspicitur, adeo vt ex siccitate durescat ac circũtendatur: non tñ possunt plurimum pro- G
ducere palpebras, dormitantibus similes: & quidem sæpius conniuent dormitantium more, non est autem eorum passio somnus, sed vigilandi impotentia. Contabuere etiam carnes quæ in temporibus sunt, vt collapsa videantur & concaua spatia, Et quid aliud omnino sunt q̃ ossa atq; cutis? adeo vt si nudato corpore partes ad ventrem attinentes aspicias, neq; ex intestinis aut visceribus aliquod superesse censueris, ac præcordia vehementer contracta versus thoracẽ videantur. Quod si eos tangere libeat, cutis quidem apprime est arida: quã si digitis apprehendẽs extenderis, instar pellis consistit. Pulsus autem tenuis, durus, ac debilis, & frequens. Caliditas autem, cum primum A.ibidem.a
manus admouetur, debilis est: paulo post vero acredinem atque erosionem quandam ostendit, ac magis cum plus tangendo immoraberis. Neq; amplius reliqua cõmemorare oportet indicia, in re præsertim adeo manifesta. Præstat enim ad incipientem adhuc tabem rursus transferre sermonem. Dico autem tabem incipere q̃n natiua humiditas, quę in vnaquaq; dispergitur particula in spatijs particularum consimilium intermedijs, ex qua primum nutriũtur particulæ, iam in cordis corpore aboleri periclitatur: donec enim pars huius aliqua reseruatur, solũ febris hectica existit, nondum etiam tabida. Cùm vero iam res eò periculi peruenerit, vt nihil iam ex tali humiditate superstit, tunc exquisita tabes existit. Est quidem omnium hecticarum febrium dispositio diffici- H
lis, vbi iam principij tempus præterierit. Determino autem principium, nõ dierum aut horarum numero, sicuti neq; in alijs morborum generibus, sed ipsa dispositionis qualitate. Cùm enim naturalis cordis temperies primum euerti inceperit, natiua humiditas neq; protinus abolita est, neq; virtus plurimum laborat, sed primo fit velut quędam efferuescẽtia humiditatis: quo in tempore facillimũ est huiuscemodi febrem sanare tanq̃ nihil adhuc virtute perpessa. Deinceps aũt consumptio quædam efferuescentiam sequitur: hacq; in longum iam protracta ipsæ similares particulæ quæ sunt veluti cordis elementa, sicciores redduntur atq; inopia alimenti tenuiores: ac tm̃ virtus laborat, quantum siccitas atq; caliditas in ipso corde inualuerit, q̃n earum altera exuperans, virtutem imbecilliorem reddere potuit. Huiuscemodi febris iam quodammodo ad vtrãq; partem declinat, ac medium obtinet locum inter eam tabidam febrem quę penitus curam non admittit, atq; illam de qua paulo antè diximus, quę facillime in principio curari potest. Est vero & in hac latitudo multa, qm̃ & dispositionis ipsius multæ in eo quod magis ac minus, diuersitates. Quæ igitur æqualiter distat ab vtraq; febre, & ea scilicet quæ exquisite tabida existit, atq; illa in qua nihil est adhuc tale, medio quodam modo se habet ad curationem, dubio ad partes ambas inclinãs mométo. Quæ autem tabidę proximior existit, est etiam periculo vicinior, cùm quæ alteri primę magis adhæret,

A hæret,non paruam ſalutis ſpem habeat. Deinceps igitur ad earũdem dignotiones deueniendũ, ac primum illius in qua facilis eſt remedio locus, niſi in aliquem de hac medicorum inciderit turba. Eſt aũt vbi ſola fuerit,haudquaꝗ difficilis cognitu:alteri vero aſſociata ex putredine humorũ, propter miſtionẽ iã difficillima redditur. Supponatur iam prius ipſa ſola ex aliqua nuper dictarũ cauſarum habuiſſe principium:appareãtq; in ipſa prima die omnia generis febrium ephemerarum indicia:ſimul igitur cum ipſis apparet & præincipientis cauſæ forma,quod etiam in progreſſu ſermonis oſtendetur. Sed etiam ex ægro interrogato addiſcere licet, ſi cætera quidẽ bene ſe habens,ſolum ob id ꝙ ſupra modũ fuit iratus,aut triſtitia affectus,cœperit febricitare.Et, ſi hæc vera eſſe inuenientur,febris aũt ad diem ſequentem extendatur,neq; ad quietem declinans,neq; magis inualeſcens:ariditatem aũt maiorem in corpore repræſentet:talem, hecticam fore ſuſpicandum. Quod ſi † vſq; ad tertium diem ſine cibo permanſerit, dum tertianę acceſſionis ſuſpectas præterit horas:nihilq; effatu dignum priori acceſſerit febri aut fuerit imminutum,ſed quędã primæ febris exiguæ reliquiæ tantummodo procedãt:atq; permaneãt cum ariditate corporis & caliditate,quæ primo tactu mitis ſentiatur, in proceſſu vero temporis acris, mordax, atq; arida manui ſe offerat: huiuſcemodi febrem hecticam eſſe eſt exiſtimandum. Maximum vero tibi atq; indubitatum hoc

l.4.f.1.c.3.c. 432.a B erit eius naturæ indicium,"ſi cibum homini obtuleris eo tẽpore, quo maxime oẽs horas ſuſpectas ſubterfugiſſe videtur:ſtatim enim hora vna aut duabus poſt acceptũ cibum quicunq; ægrotãtem tetigerint, alteram febris acceſſionem adeſſe opinabunt. Nec deerũt, qui eos qui cibũ obtulerint increpent,ꝙ haud in tempore dederint,ſed tũc cũ futura acceſſio erat:& ꝙ oportebat cibũ in longius tp̃s differre:& ꝙ annotatio tardius ſit ſubſecuta. Res autem nõ ita ſe habet: Omnibus ſiquidem hecticis febribus hoc propriũ & inſeparabile adeſt indiciũ,allato cibo quidem caliditatẽ accẽdi:ac pulſum ad magnitudinem ac velocitatem augeri, ita vt incompreſſa annotatio facta videat. Voco aũt annotationem incompreſſam, in qua neq; horror aliquis, neq; extremarum partiũ frigefactio facta eſt,neq; veluti quædam dormitatio, neq; aliqua inſignis pigritia, aut oĩno inæqualitas aliqua vel in caliditate vel in pulſu:adhuc autẽ magis neq; paruitas,neq; debilitas,neq; horũ aliquid aliud,ſed quẽadmodũ & cuicunq; alteri, ex cibo maior ſtatim ac velocior pulſus efficitur, Fit quidem aliqñ & in quibuſdam febribus alijs incompreſſus aſcenſus,atq; hac quidem rõne nõ videretur febrium hecticarum proprius & inſeparabilis caſus. At nõ parum differt,ſi vniuerſum horum indiciorum aceruum inſpexeris:in oĩbus ſiquidem febribus alijs huiuſcemodi introitus præter cibum aſſumptum fiunt incompreſſi:in febribus autem hecticis res omnino cõtrario mo

C do ſe habet,neq; penitus fit aliqua annotatio in tempore aliquo,ſed eſt vna febris continua, ſicuti quæ proprio noĩe ſynochus appellatur: At illa quidem quandã veluti flãmam plurimam admouenti manum habet occurſantem,præter id ꝙ pulſus in ea maximi ſunt,celerrimi, ac frequentiſſimi:In hecticis autẽ febribus,neq; multa occurrit caliditas,pulſuſq; tanto minores,rariores, ac tardiores ſunt ijs qui in febribus ſynochis appellatis exiſtunt, quanto etiam caliditas minor exiſtit. Cõe eſt itaq; omnibus hecticis febribus,ꝙ puſillæ ac ſemper à principio vſq; ad extremum finem ſunt æquales.Proprium aũt ijs quæ tabi affines ſunt, eſt ſiccitas: Qm̃ ſine ſiccitate ſæpius hecticæ febres conſiſtunt, cum non tranſmutantur ad tabem, quẽadmodum multis hoc tẽpore in magna peſtilentia contigit. A ſynochis igitur differunt,vt diximus, hecticæ febres. Ab alijs quæ incompreſſas habent annotationes, hoc maxime differunt, ꝙ compreſſio aliqua omnino illis adeſt cum cibum aſſumpſerint in acceſſionis principio:in hecticis poſt cibum aſſumptum veluti quandam compreſſionis expertẽ annotationẽ fieri cõtingit,quæ non eſt,vt paulo antè diximus,annotatio. Decipit autẽ eos qui circa huiuſcemodi non ſunt exercitati ob caliditatis multitudinẽ,ob magnitudinem pulſuum ac velocitatem. Manifeſtius aũt die ſequenti hæc febris agnoſcetur, ſi diligentius obſeruauerimus,quouſq; poſt aſſumptum cibũ in caliditate ac pulſibus alteratio facta perdu-

D rauerit.Nam quęcunq; conſpectui ſunt obuia,eouſq; manifeſte alterata apparebunt, donec ex cibo digeſtio atq; appoſitio cordis ſiccitatem humectauerit: deinceps ad priſtinum habitum reuertentur,in quo, anteꝗ cibus aſſumeretur,cõſpiciebãtur. Si igitur alio in tempore cibo refeceris,eo qui ſequitur die,ac rurſus die ſequenti, in tp̃e pariter diuerſo quod aĩo fieri videbis, caliditatem.ſ. ex cibo adauctam,pulſus autem vt diximus alteratos. Id enim eis contingere videtur,quod in calce ac lapidibus calefactis:ſi enim aquam frigidiſſimam infuderis, multo calidiores ſentiuntur, nutriente,vt videtur,in ipſis humida ſubſtantia aridam caliditatem. Sed quę nam ſit huius rei cauſa, naturæ rationum ſtudioſos inquirere oportet: ꝙ autem ita fiat, cuicunq; volenti ediſcere licet. Si enim intra manus recipias calcis glebam,eiuſdem paruiſacies caliditatem, quam neq; ſenties: ꝙ ſi ad terram deponas, atq; aqua perfundas, videbis quàm primum vehementer calefactam atq; ita feruentẽ,ſicuti lebetes, qñ ingenti adhæſerint flãmę: vapores etiam non paucos ab ea efferri conſpicies: ꝙ ſi etiam tangere auſus fueris,facile ex hoc deuri continget: adeo ſi ad ſenſus iudicium referatur, humida caliditas vires habet non parum q̃ ſicca euidentiores. Siccam vero in hecticis febribus eſſe caliditatem, quas tabes conſequitur,hoc conſtat argumento. Nullus eorum qui habitu corporis præditi ſunt humidiore, ſtatim ab initio huiuſcemodi febre correptus fuit. Sed, quicũq; ſunt natura ſicciores,ac præſertim ſi vnà calidã habuerint temperaturam, vitamq; elegerint

† in tertia die.

in laboribus, vigilijs, ac curis, victuq; pauco, hos statim ab initio solet hectica febris inuadere ex E ira, vel tristitia, ac magis æstate, statuq; temporis calido & sicco, ac loco preterea consimili. Terminus aũt earum principij est, quando eo tempore, quo solent ephemeræ febres in integrã quietem desinere, præter quàm quòd illis nihil tale euenit, siccitas iam manifeste intenditur: tunc enim primum febrem euadens ephemeram, transcẽdit ad hecticam. Alter vero cuiusdam veluti ipsius augmenti atq; integræ perfectionis terminus est tertiæ diei accessio. Si enim vt paulo antè dicebamus, neq; altera accessio superuenerit, neque ægrotus sine febre fuerit, adaucta insuper siccitate, tunc proculdubio hic hectica febre laborat: quæ progressu temporis cito ad tabidam cõuertetur, nisi bene curetur. Terminus autem permutationis eius ad tabem est, quãdo primũ pulsus debilis simul ac durus fiat: statim vero & paruus necessario hic idem est, & frequens: non tamen ꝓpterea febris est tabida, sed ob id potius, qm̃ debilis ac durus existit: debilitas siquidem vehementem sequitur cordis intemperiem, durities aũt siccitatem. Si igitur huiuscemodi affectus cor occupauerit, hinc febre tabida necesse est animal laborare. In eãdẽ vero incidunt febrem ex ardentibus atq; acutis febribus plures qui recte curati non sunt: ac præsertim qui cũ aquæ frigidę potu indigerẽt, præter id ꝙ eam non biberint, nullum aliud refrigerans medicamen thoraci ac præcordijs apposuerunt. Si vero, cũ omni huiuscemodi auxilio caruerint, cataplasmata ẽt ex artomelite, quorũ nũc F plurimus est vsus, vltra modum adhibuerint, his expeditum est iter ad tabem, siue simpliciter febricitauerint, siue ex hepatis aut ventriculi inflãmatione. Maxime enim horum viscerum inflammationes, si non recta cura adhibeatur, insequuntur tabes adeo, vt pleriq; existimauerint eas nulla ex causa alia generari: quos latet neutrum istorum, ac nullum præterea ex visceribus aliud, neque tabem neq; vllam omnino hecticam febrem efficere prius, q̃, vt dictum est, cor patiatur. Aduenit autem ipsi cordi hęc passio, non nunq̃ quidem ex se ipso, sicuti in excandescentijs vehementibusq; tristitijs ac diuturnis: non nunq̃ vero ex ardentibus febribus: aliqñ autem ex pulmonis ac thoracis affectibus, ac presertim ex suppurationibus et phthisi: sicut autem ex his, ita ex hepate ac ventriculo, atq; vt simpliciter dicamus, ex omnibus diuturnis inflammationibus, quæ nobiliores partes occupauerunt adiuncta totius animalis ac præsertim cordis siccitate. Ego quidem vidi ex laxioris intestini, Græci colon appellant, inflammatione diuturna tabidam febrem fuisse secutã: Itidem ex similibus stomachi vesicæ ac renum affectibus: Nec minus à tali febre non nulli sunt capti, qui dysenteriam patiebantur, cum scilicet intestina inflammatione laborarent: ex leuitate etiam intestinorum & longo profluuio (alterum græci lienteriam, alterum diarrhœam, appellant) cum. s. vel ab initio statim vel progressu temporis febricula inuaserit, tabidæ febres consequũtur: Et, vt simpliciter dicam, qñ præexiccatum cordis corpus febrilem caliditatem, quæ cum difficultate amouetur, acceperit. Quaræ & cum arteriæ circunstantibus partibus calidiores sentiũtur, maximũ sunt hecticarum febrium indicium: siquidem hoc illis, nequaq̃ alijs aduenit in febribus: Adhuc autem manifestius hic aduenit casus, cùm sunt loti, aut quouis alio modo elaxati, ita vt aliqua profluat humiditas, ac caliditas efflet: tunc enim alijs partibus omnibus calor percipitur moderatus, vbi calor ita expirauerit: qui vero in arterijs existit, nihilo minor q̃ antecedens sentitur. Est vero eius manifestus sensus, cum se pulsus attollunt, qui neq; ipsi in talibus perspirationibus permutantur, sed continue in eodem statu perseuerant. Cùm igitur sola per se ipsam consistit hectica febris, perspicua est, siue simpliciter hectica siue etiam simul tabida extiterit.

De Dignoscenda Hectica, cui Putrida Febris coniungatur. CAP. 10.

A.l.4.f.1.t.3. 1.43 2.2

ALteri⁹ vero associata iam difficilius cognoscitur, Sicut quæ nuper cuidam mulierculæ contigit, cuius accessio non die tm̃, sed etiã nocte manifeste fiebat. Latebat enim tabida febris omnes medicos, quibus eiusdem curatio fuerat demandata, vt qui arbitrarent̃ neque principium aliquod sensibile febribus hecticis inesse oportere, neq; incrementum neq; consistentiam, tanq̃ non posset eisdem associari altera febris ex humorum putrefactione proueniẽs. At nos statim primis H diebus in eadem muliere cognouimus. Vtraq; enim annotatio, & quæ interdiu & noctu fiebat, partes quidem breues accessionis faciebat: & sæpius cum rore aliquo aut perspiratione vaporosa ita manifeste soluebatur, vt corpus in temperie positum tangentibus appareret: Signa autem ex arterijs accepta, de quibus paulo antè sermo habebatur, semper remanebant, cum neque similiter vt aliæ partes refrigerarentur, neq; celeritatem aut frequentiam motus amitterent. Quę igitur & alia à nobis sæpius dicta sunt, nunc & dicentur, ꝙ non oportet accessionum circuitus ac similes proportiones solum in febribus aduertere, sed multo magis ipsius febris ideam: atq; ex hac ipsas dignoscere febres, non aliter q̃ homines ex propria forma cognoscuntur. Sic & nos prima die sępius febris speciem cognouimus, non expectata aut triduana aut quartana aut quotidiana reuersione. Sed de his quidem satis in secundo de crisibus libro dictum est.

Quibus Indicijs Ephemeræ Febres inuicem Discernantur. CAP. 11.

DIctum est autem nihilo minus eodẽ in libro, quo pacto febrium ephemerarum drĩæ sint cognoscendæ. Scio aũt me & hoc in libro fuisse professum, de ipsis aliquid annotare: sed cum in memoriã reuoco, ꝙ pauca quædã dicenda supsunt preter ea, quę in eo libro conscripsimus, alia quidem superfluum existimaui hoc in loco repetere. Hic igitur sola quæ in eo libro sunt defecta supplebo.

A.l.4.f.1.t.1. c.38.415.f A supplebo. Qui* itaq; ex feruore Solis in febrem inciderint, his cutis magis ad caliditatem & squalorem, q̃ pulsus ad febrilem vergit dispõnem: nam & minus sitibundi sunt ijs qui æqualem habẽt caliditatem: & quàm primum manus admouetur, in eis vigens calor percipitur. Contrà res se habet in ijs qui ex cute densata atq; adstricta laborant, nã in ijs reaccenditur calor. At qui ex feruore Solis ægrotant, ijs maxime caput deuri vr̃, plusq; ex balneis frigidis vtilitatis ac delectationis reci piunt. Oculi quoq; in ijs rubicundiores & calidiores simul cum siccitate vñr, siquidem sine grauedine ac destillatione laborant: nam hæc quibusdam Sole deustis accidere cõsueuerunt: fitq; in eis caput non solũ calidum, sed ẽt sanguine plenum, adeo vt oẽs venæ quæcunq; in oculis, & in tẽporibus, & in fronte, & in tota sunt facie, supra modũ extendantur. Hoc ẽt satis eos ab ijs qui ex humorum frigiditate febricitant, separat. Nã et hi quibuscunq; caput læsum fuit, grauedinibus ac destillationibus facile corripiuntur. Eorum vero non nullis febris solã capitis dispõnem consequit. Magna vero ex parte tunc solũ febricitãt, qñ totũ corpus supra modũ alserit vel caluerit. Est vero minus calida cutis ijs qui frigiditate febricitãt, corpusq; ijs maiorẽ præfert tumorem, nullus in facie squalor, qualis his q ex Solis feruore febricitãt sine plenitudine capitis. Magna vero parte his oĩbus solet caput repleri, nisi quis exquisite purũ atq; materiæ inutilis expers corpus habuerit: solis siquidẽ his caput calefieri contingit sine aliqua plenitudinis noxa. Illud tñ aliqñ vsu euenit, vt plurimus calor deustũ occupet totũ caput, quãuis nulli plenitudini obnoxiũ. Hæc igitur dispõ ab altera quæ ex frigiditate consistit, manifestissime differt: At quæ plenitudinẽ hẽt adiunctam, non facile discerni põt, vt quæ & cũ destillatione & cũ grauedine assistat: qui ẽt affectus frigefactis adueniunt. At, quemadmodũ diximus, squalor atq; ingens cutis caliditas, ac quæcunq; alia diximus nuper, propria sunt eorũ quos feruor Solis deussit: de quibus in methodo curãdi plenius dicet, & vnà de his oĩbus febrium ephemerarũ drĩjs: Quarum dignotiones, cũ in secundo de crisibus satis à nobis fuerint explicatæ, alterã hoc in loco explanationem nõ expostulãt. Sed hic finẽ sermonis faciemus: atq; oĩum deinceps quę ex humorum putredine febres accendunt, drĩas assignabimus.

*Al. magis.

GALENI DE DIFFERENTIIS FEBRIVM LIBER SECVNDVS

Nicolao Leoniceno Vicentino interprete.

C

ARGVMENTVM LIBRI

Agit de Differentijs Putridarum Febrium, ac de Morbis qui ex Humorum Defluxione generantur.

Singulas Putridas Febres Proprias sibi ipsis Causas determinare, Neque ab vna Flaua bile fieri omnes posse. CAP. I.

AT illud superest, vt febrium drĩas quæ in humoribus accendunt percurramus, si hoc vnũ antea admonuerimus, nõ sufficere ad generationẽ febrium, sicuti multi opinant, si solũ amara bilis, quã non nulli pallidã, nõ nulli flauã appellant, aucta fuerit ac exuperarit. Sic.n. oẽs qui morbo regio laborãt, maximis laborarẽt febribus: in eis siquidẽ huiuscemodi humoris magna in toto corpore copia redũdat: nõ tñ febricitãt, nisi aliqua alia accesserit cã, de qua paulo inferius dicemus. Absurdum ẽt putare in quartanis et quotidianis fe D bribus, quæ exquisitæ sunt tales, aceruatã esse bilẽ amarã non secus q̃ in tertianis, ac febribus quæ {ab incẽdio} causi appellanẽ. Nã ex aduerso in quotidianis febribus atq; quartanis, neq; vomitus biliosi, neq; sudores, neq; vrinæ, neq; deiectiones aliqua vestigia amaræ bilis ostendũt, præter id q neq; aliquid ex ijs quæ antecesserunt aut simul adsunt, eiusdem humoris præbet testimonium.

A.l.4.f.1.t.2.c.1.416.e Nam Tertianę* quidẽ febres magna ex parte in corporibus fiunt, in quibus naturalis Habitus biliosior est: atq; in Consistentium ętate, quæ oĩum biliosissima est: Tempore etiã æstiuo præ cæteris, in quo huiuscemodi humor dominatur: in Locis præterea, quę calidam atq; siccam habent tẽperaturam: ac in simili Aeris ambientis qualitate: Vita etiam nõ ocio atq; quieti dedita, sed laboribus, curis, vigilijs, Solis incendijs, & ciborum parcitati assueta, eorum prę sertim calidorum atq; siccorum: Vsus præterea medicaminũ calefacientium atq; exiccantium immodicus febres tertianas facile affert. Contrà vero Quotidianæ febres naturis, in quibus Pituita superfluit, sunt familiares: atq; ex omnibus anni diuersitatibus in Hyeme præcipue generantur: atq; omni Temporũ statu frigidiori atq; humidiori: in ætate Senili ac puerili: in Locis frigidis atque* humidis: A.l.4.f.1.t.2.c.46.415.h Vitaq; ociosa, quã crapulæ comitanẽ: ac tũ pręsertim cũ post cibos balneis vtunẽ: ac multo ẽt magis, cum ipsi cibi naturã pituitosam habuerint. Neq; etiã hi amaram euomunt bilem, neque per ventrem inferiorem aut vrinam aut sudores excernunt, quod in febribus contingit tertianis: Hæ si-

quidem flaua bile putrescente fieri consueuerunt: at quotidianæ ex pituita: Quẽadmodũ Quartanæ ex atra bile,originem hñt: sic igit & Corporum naturã sequũtur ad atrã bilem procliuẽ: atque ex ætatibus,Declinantẽ: ex anni vero tpibus, Autumnum: sic & reliqua oĩa quæ his proportione rñdent,vt Cibi potusq; ac victus vniuersus frigidus ac siccus tẽperamento,quartanis febribus originẽ præstãt.Quare & rigor qui ipsas antecedit,haudquaq̃ similis est, at in Tertianis quidem cãm à qua prouenit,rei quodã modo pungẽtis ac ferientis sensum repræsentat: in Quartanis aũt veluti refrigerantis. De ea aũt quæ est rigoribus forma in libris de causis accidentium abunde exposuimus. Vbi & eiusdem generis febrium diximus differentiam,q͂ ex ipsis quæ quidem sunt intermittentes (ita enim appello quæcunq; ad sensibilem infebricitationem perueniunt) ortum habent ab humore febrẽ generãte,qui per oẽs corporis partes suo motu defert: in Continuis aũt humor in venis cõtinet inclusus: de quarum dignotione in secũdo libro de crisibus tractauimus. E A.l.4.f.1.t.1. c.1.416.e

Communes Differentiæ Febrium Simplicium Putridarum. *CAP. 2.*

INtermittentiũ igitur tres sunt oẽs numero differentiæ,quotidiana,tertiana,& quartana: quotidiana quidem ex pituitæ putredine: ex vtriusq; vero bilis,flauæ quidem tertiana, nigræ autem quartana. Continuarum aũt quæ ex flaua bile proueniunt duplex est species, Altera carum quæ à continuo feruore,Synochæ appellant: quarum vniuersum tps in vna consumit accessione,q̃ F à principio vsq; ad finem pertingit: Altera carũ quæ idem cũ genere nomẽ sortiũtur, & cõtinuæ appellant,atq; in pluribus particularibus circuitibus continent. Earũ igitur quę Synochę dicuntur,tres sunt oẽs numero drĩæ: nam Quædam earum à principio vsq; ad finẽ æquales perdurant: Quædã paulatim augent: Tertia species paulatim decrescit. Vnde & nõ nulli primas quidem homotonas atq; acmasticas,hoc est in eodem stato & vigore perseuerãtes noĩarũt: Secundas anabaticas atq; epacmasticas, hoc est assurgẽtes atq; inualescẽtes dixerũt: Tertias aũt paracmasticas, hoc est decrescẽtes appellarunt. Continuarũ vero duæ sunt primæ drĩæ,Non nullarum quidem quæ singulis tertijs diebus inualescunt: Aliarum vero quę die intermedio alterã faciũt accessionẽ. Hę igitur nullũ præcipue obtinẽt nomen: At quæ tertio quoq; die inualescũt,ego quidẽ noĩare consueui triteophyes,hoc est tertianarum naturã referentes: non tñ prohibeo quin pro suo quisq; arbitrio alterum eis nomen imponat,modo rerum obseruet drĩam. Alia siquidem est differentia cũ ad infebricitationem terminant: Alia cũ in declinationem febrilẽ desinũt eæ, quæ per tertiã diem febres accendunt: est præterea Alia febris natura quæ in medio accessionẽ facit. Nullam tñ ex his hemitriteũ voco: nõ veto aũt si quis velit ita noĩare,modo hoc tñ ab eisdem obseruet, vt nullam febris spẽm prætermittant,sed oẽs deinceps quemadmodum ego nunc institui recenseantur. Nã G quæ & in die intermedia faciunt accessionẽ cõtinuæ febres,Nõ nullæ,quidem in quotidianarũ figura progrediuntur, duas inuicem accessiones simillimas facientes: Nõ nullæ vero duas dissimiles habentes, primę quidem tertiam omnino simillimam obtinent,secundę aũt quartam,in figura duarum tertianarum progredientes. Hæ igitur ex bilioso magis,alteræ vero quæ singulis diebus similem accessionum faciũt,ex pituitoso magis,humore consistunt. Est & Tertium genus febrium continuarum,quæ raro tamen eueniunt,quarum accessio in figura quartani circuitus progreditur,neque in infebricitationẽ terminatur. Sicuti autem febris tertiana aliquando fit duplex, aliquando triplex: ita & hæc nõ modo duplex,sed etiam triplex euadit. Hæ quidem febriũ complexiones tractationis quæ est de typis(id est febrium figuris) propriæ sunt. A.l.4.f.1.t.1. 1.416.g

A.ibidem. c.4 417.d

De Exquisita Tertiana Febre dignoscenda. *CAP. 3.*

QVæ autem ex humoribus simplices febres accenduntur,tot numero sunt quot nuper à nobis sunt explanatæ. Ex earum aũt commistione,aliæ quædam generantur,de quibus deinceps dicemus,si prius his quæ simpliciter cõsistunt,quod deesse videt, adiũxero: Quod videlicet quæcunq; febris exquisitam simplicitatem seruauerit,formam vnam quandam veluti regulam obtinet eorum quæ nũc sunt à nobis dicenda: quæ vero aliquo modo ab ista defecerit,tan H tum etiam à febrium simplicitate recedet. Nã quæ ex flaua bile per sensibiles corporis partes delata oritur febris,cũ rigore vehementi inuadit,atq; causodes est: & bilis vomitibus,aut eductionibus,aut sudoribus,vel.s.ex horum quibusdam vel omnibus soluitur. Huius febris accessio duodecim ad summum horarum æquinoctialium spatio finitur,eandemq; tertianam exquisitam appellamus: quæ in temperatura laborantis biliosa, & tempore anni & statu ac regione & victu calidis & siccis consistit. Diximus aũt & paulo prius alia omnia, quę ad eius generationem conueniunt. Breuior est autem sępe prædicto spatio temporis accessio,in eo quod magis ac minus plurimã habens differentiam,aut propter quantitatem videlicet & qualitatem ipsius bilis, aut propter laborantis vigorem, aut propter præsentem eo tempore corpori patienti dispõnem. Nam multa bilis q̃ ea quæ pauca est,longiorem affert accessionem: tenuis autem q̃ crassa,breuiorem: Sic & vigor maior quidem breuiorem,imbecillior vero longiorem: Corporis aũt dispositio rara quidem breuiorem,densa vero longiorem. Tempus autem in hac febre intermissionis,nullum habet humoris putrescentis ex pulsu perceptibile indicium in die aut in nocte quæ consequitur accessionem: Cùm vero parumper succenditur, vix agnosci potest in primis diei aut noctis subinde sequentis partibus; manifestius autẽ iã circa finem eiusdẽ diei vel noctis: adhuc vero manifestius proxima A.l.4.f.1.t.1 36.423.a.b

quæ

A quæ antecedit videlicet acceſſionis diem vel noctem: In illa vero iam ſignum euidens apparet, ac multo etiam magis acceſſione iam incipiente: atque adhuc plus iam inualeſcente febre: cùm vero iam conſiſtit, minus quàm cum augebatur: multo vero minus, vbi iam declinat. Huiuſcemodi febrem, ſi appellare libuerit exquiſitam tertianam, nomine veteris antiquo: ſi minus, mihi ſaltem liceat manifeſtioris doctrinæ gratia ita nominare.

De Quotidiana Febre. CAP. 4.

A.l.4.f.1 t.2.c. 4.417.d Eſt aũt & altera exquiſitæ ſimplicitatis febris, q̃ ex pituita putredinoſa ortũ habet per ſentiẽtes corporis partes à natura detruſa. Incipit autem ab extremorũ frigefactione, atq; horrore potius q̃ rigore: ac cum difficultate accendit calor: ac longum conſumit tps, dum inualeſcendo peruenit ad ſummum. Qm̃ vero is ex quo conſtituit humor frigidus eſt & humidus in temperatura, lentus aũt ac tenax in conſiſtentia, idcirco ægre accẽdit, ac tarde mouetur, ſæpiusq; in foraminibus retinet. Opprimit aũt atq; aggrauat aliq̃n virtutẽ: Hinc inæquales, ac debiles magis, paruosq; efficit pulſus & in inuaſionibus, & in primis incrementorum partibus. Fiũt aũt & in biliofa febre in acceſſionũ principijs ſinguli quos diximus circa pulſus affectus, at in illa ſtatim deſinunt tum alia, tum inæqualitas, q̃ plerunq; tali febre inuadente non adeſt: ac poſtquã ceſſauerit rigor, non multo B poſt calor accendit, veluti ignis effulgens purusq; omnis fumoſæ fuliginis expers. At pituitoſi humoris caliditatem igni fumido in lignis viridibus accenſo non male aſſimilaueris: idcirco paruæ in eo vacuationes: & acceſſionis ſpatium longius producitur: neque intermiſſionis tps eſt adeo, vt in tertiana ſyncerum, ſed humoris putrefacti ſemper in calore & pulſibus ſeruat indicium. Manifeſtiſſime aũt & in hac febre in inuaſionibus atque incremẽtis acceſſionũ, ſignũ putrefactionis apparet. Attñ cum exquiſite ſuã naturã ſeruauerit, pleriſq; videtur purã intermiſſionem habere. Et nos quoq; hoc idem non raro fatemur, cum nimium diligẽs ſermo fuerit intempeſtiuus. Hec aũt naturas conſequitur corporum, & tẽpora, & loca, & ſtatus, arteſq;, & victus rõnem, aliaq; omnia pituitæ conſentanea. Singulis aũt diebus accendit, quis minus calida ſit q̃ tertiana, q̃ bilioſa ẽ. At illa cũ & humorem hẽat accenſioni opportunũ, & facile ſubinde propter ſubtilitatẽ quicquid ex eadẽ efferbuerit, totũ in acceſſione expurget, ad puriorẽ quãdã infebricitationem terminare vr̃, poſtq; acceſſionẽ breue aliquod putridæ caliditatis veſtigiũ relinquere: Quæ aũt ex pituita febris accenditur, in acceſſionũ declinationibus integre non expurgat, neq; parũ relinquit eius, quod veluti ſuccẽdi vr̃: hinc ergo eius intermiſſio lõge deterior, ac ſecundę acceſſiõis feſtinatior eſt inuaſio.

De Quartana Febre: & Quòd Rigor non nunquam Sine febre perſentitur. CAP. 5.

A. ibidẽ. c.62. 429.c.d C Tertium febriũ intermittentiũ genus eſt exquiſita quartana, qñ ex ſolo atræ bilis humore generat, qui frigida ac ſicca conſtat temperatura. Succẽdit aũt paulatim veluti lapis aliquis, aut teſta, aut os, aut tale aliquod huiuſcemodi corpus frigidum & ſiccum. Vbi vero aliqua ex eo flãma fuerit accenſa, nihil fumidũ aut ſemicõbuſtũ in acceſſione relinquit. Atq; idcirco i hoc humore copioſiores ſunt euacuationes q̃ in pituita; atq; intermiſſio exquiſite pura vr̃, qm̃ & hic quicqd atræ bilis fuerit accenſum, exhaurit atq; diſpergit. Idcirco & in eis talis eſt rigor, qualis ijs qui vehemẽti gelu frigeſcunt, haudquaq; ei ſimilis, qui a Sole peruſtis, aut laſſis, aut ex medicaminibus aliq̃n calidis, & cum ſuper vlcera ponunt mordentibus, fieri conſueuit. Neceſſe eſt aũt hãc febrẽ antecedere, quæcunq; atrã aggregãt bilem in vitæ exercitijs, ac totius victus rõne, & temporis ſtatu, & parte anni, ac regione: ſic & laborãtis naturã & ætatem atra bile abundare. Huius aũt febris acceſſio temporis ſpatio eſt ſimilis tertianæ: non nunq̃ & longior, cum adhuc exquiſita perſeuerat, vt quæ ex frigidiori humore conſiſtit. Eadem vero in hiſce febribus atq; alijs oibus eſt cã quæ differẽtiã facit longitudinis acceſſionum, quemadmodũ paulo ante diximus in exquiſitis tertianis, ex multitudine humoris, ac qualitate, vigore inſuper atq; imbecillitate potentiæ, ac p̃terea ex ipſius ęgrotãtis diſpoſitione diuerſitatẽ aſſumens. Nã & alia omnia proportione reſpondent ijs quæ ex ama-D rabile accendunt. Si igit neq; putreſcat, neq; vehementer per partes ſentientes deferat atrę bilis humor, nunq̃ efficiet quatriduanæ exquiſitæ circuitũ. Et quidẽ regij morbi paſſionibus, diuturnę & melancholicæ ſplenis imbecillitates & colores in toto corpore fœdi correſpondent: herpetibus ẽt atq; eryſipelatibus quæ ex flaua bile conſiſtunt, cãcri & phagedænæ. Neq; in his vero, neq; in melãcholijs neceſſario febricitãt, niſi prius atra bilis putrefiat: ſemper. n. ſuis natura viribus vtẽs, quicquid optimũ fieri cõtigerit, ijs quæ alunt partibus, aſſimilare: quicquid vero alienũ, excernere conat. Quod ſi aliq̃n ob craſſitudinẽ, aut multitudinẽ, aut tenacitatẽ materię inutilis, aut aliq̃ meatuũ obſtructionẽ, aut pp ſui ibecillitatẽ, totũ quod eſt vitiatũ nequeat expellere, neceſſe eſt, vt ſi id diutius in animalis corpore perdurauerit, corrumpat. Neq;. n. fieri põt, vt aliquis quiſpiã ex humoribus talis permaneat, qualis erat ab initio, nedũ qui ita deprauatus, vt naturæ cultũ non amplius ſuſcipiat: ſed alterum oino ſequit, vt. ſ. cõcoquatur, apponat, atq; aſsimilet ſolidis partibus animalis: aut corrumpatur, & putrefiat. Sic. n. ijs qui morbo regio atque atræ bilis paſſionibus infeſtant, qñ bilioſi humores ſuperabundãtes diutius corpus obſederint, febres ſuperueniunt. Sepius ẽt aut hepatis aut ſplenis affectus attulit febrẽ, qñ. ſ. hæ quas diximus nuper paſſiones, aut ex inflãmatione, aut obſtructione contigerint. Eadem quoque rõne & in pituitoſo humore redundãte non accẽdit febris, niſi prius putruerit. In hoc aũt viſum ẽ ſepius id quod antiqui impoſſibile arbitrabant

eſt

est autem hoc, Sine febre rigor, quod non nullis quidem accidit semel: non nullis autem per vices E
interpollans multorum spatio dierum: vel à principio vsque ad finem continuatur: aut videlicet est ita omnino exiguus, vt neq; adesse videatur, cùm se quieti tradiderint, sed cũ moueri cœperint tunc demum eum sentiunt: aut tantam vim habet, vt sit ẽt sine motu molestus. Sed q̃n huiusmodi in tempore humor putruerit, non modo rigent, sed etiam febricitant. At quæ tales sequitur dispositiones febris, est valde diuturna & difficulter solubilis in quotidianæ figura progrediens.

De Febre Hepiala, ac de Pituitæ Generibus. CAP. 6.

EX hoc igitur genere est & febris ea quæ proprie vocat̃ hepiala, q̃n simul febricitant & rigent, atque eodem tempore in toto corpore vtrunque sentiunt affectum. Archigenes quidem nulli id nomen vnquam alteri rei accommodari arbitratur, nisi huic febri tantummodo: videntur tñ & Attici quidam, eum ẽt rigorem qui febrem antecedit, ita nominare. Vitreum vero huiuscemodi humorem Praxagoras videtur vocare: Iuniores aũt, è quorum numero est Philippus, simpliciter crudum, nullum aliud nomen adijcientes, vt exquisitius distinguant. Est aũt & ipse species q̃dam pituitæ, vt qui satis frigidus & tenax sit: quicunq;.n. frigidus atque humidus humor existit, ad pituitæ appellationem reducit, si ‖ Hippocratem omnesq; non modo priscos medicos, sed alios ẽt Græcos in nominibus imitari velimus: Prodicus siquidem in libro de hominis natura in hoc F nomine præuaricat, ab admirabili quadam etymologia persuasus. Sed hoc tps non suadet ad huiuscemodi disputationes sermonem diuertere, cùm alterum eisdem tractatum addixerimus: quare rursus ad propositum reuertamur. Quicũque humor natura frigidus atq; humidus fuerit, hunc nos pituitam appellamus, tu vero si libeat scindapson nomines: adeo est mihi parua nominum cura. At non te lateat plures esse huiuscemodi humoris differentias. Vna siquidẽ eius est species frigida adeo, vt cum loco calido obstruitur, dolores maximos excitet: sæpiusq; multa laxioris intestini incommoda, hoc humore acuti clysteris vi euacuato, statim sedari contingit: hic vero humor vitri liquefacti similitudinem gerit. Est & alia pituitæ species, quam pleriq; cũ screatu expuunt, sensibilem habens dulcedinem. Liquet aũt ꝙ hanc exquisite frigidam non contingit esse, si quidẽ eorum meminimus quæ in libris de simplicium medicaminum facultate diximus. Est & tertia alia pituitæ species, quę expuentibus videtur acida: est aũt minus frigida q̃ vitrea, magis vero q̃ dulcis. Sicuti ″ & altera species est salsa, aut propter putredinem, aut propter salsæ serosæ humiditatis mistionem: Ex qua si quos febricitare contingit, superueniente accessione non rigent, sed tantũmodo horrent. Acida ″ vero ac vitrea, si per sentientes corporis partes deferat̃, sine febre rigores generat: Quòd si modica aliqua in ipsis fiat putrefactio, febrem hepialam appellatam inducit: Quòd si G vehementius putrescant, rigor ″ quidem antecedit, febris vero sequit̃ superata frigiditate à multitudine caliditatis, adeo vt dum febris inualescit atq; cõsistit, minime sentiat̃. Forte aũt & vitrea pituita acidæ qualitatis est particeps: Adeo vt eius differentiæ tres sint numerò vniuersæ, acida, dulcis, & salsa. Minime vero dulci pituita putrescente febrem rigor antecedit. Quispiã vero fortassis neque simpliciter neq; à simplici causa huiusmodi febres fieri arbitraret̃. Siquidẽ totum id quod ex pituita putrescit, febrem accendit: reliquum vero quod non dum putrescit, cuius cã rigescunt, non eandem habet cum putrescente qualitatem. Si igitur ab hac quidẽ rigor, à putrescente vero febris generat̃, duplex semper aderit causa. Contingit vero & hîc febrem quidem ab altero causæ genere dicere fieri, rigorẽ vero vtpotè alium à febre, ab altera, vt qui non sit quod febris: Per febrem nãq; tertianã flaua bilis rigorem efficit ac febrem. Sed hæc quidem logicã magis habent quæstionem.

in lib. de natu. hum. cõ. 1. t. 32. 1ª. 31. h

A. l. 1. f. 1. d. 4 c. 1. f. 7. b

A. l. 4. f. 1. t. 2. c 6. 418. a

A. ibidẽ. c. 41 416. a

De Complexione Tertianæ Febris cum Quotidiana: ac de Semitertiana Febre. CAP. 7.

IAm vero tps est vt ad propositum institutũ reuertamur. Si pituita putrescens, ex qua febrem illam quæ singulis diebus accessionem facit, accendi dicebamus, misceatur amaræ bilis humori ex quo tertiana gignitur febris, duplex iam causa ac dispositio coniungeretur: Alter siquidem humor affert quotidie accessionem, alter vero tertio quoq; die: itaq; alter quidem dies duas habet ac- H cessiones, alter vero vnam tantummodo, nisi accessionum tempora in easdem horas conueniant: si enim conuenerint, fiet vna febris confusa, quæ neq; tertianæ neq; quotidianę exquisitam formã pre se fert. Qm̃ vero vtriusq; febris duplex est species, Quatuor ex ipsis fient complexiones: Vna quidem, in qua tertiana quotidianæ intermittenti cõmiscet̃: Altera vero, in qua tertiana quotidianæ continuæ coniungitur: Et tertia, in qua quotidiana intermittens tertianæ continuæ miscetur: Quarta, in qua permiscetur quotidiana continua tertianę continuæ. Harum vero nuper dictarũ complexionum omnium duæ sunt differentiæ: cum aliquando quidem in eandem horam accessiones occurrant: non nunquã vero diuersis temporibus superueniant. Sed hæ quidem cognitu faciles sunt, nisi ꝙ aliq̃n intermittens ignorat̃ ab inexercitatis ea rõne, quoniã ægrotus nunquã à febre liberat̃. At formã accessionis inspicere oportet, quemadmodum in secundo de crisibus plenius edocuimus: atq; inde, non aũt ex periodorum simili proportione, cognoscere febrem. Supponat̃.n. cuipiã accessionem incipere circa primã horã vnà cũ rigore, qui videt̃ pungere carnes laborantis: deinde vbi alia omnia tertianę febris indicia vsq; ad consistentiã processerint, postmodũ cum bilis vomitu atq; optimis sudoribus declinare: ac iam nonam diei horam adesse: vnde ex totius accessionis motu coniecturari possimus hora vndecima ægrotantẽ, febris intermissionẽ habiturum,

A turum, talem videlicet qualem in periodis nominare consueuimus: Dum vero in hac spe sumus, subito retineri sudores, densata scilicet tantummodo vel etiam horrescente cute: ac subinde principium, ascensum, consistentiam febris continuæ, qualis ex pituita accenditur, sequi: Sic enim & duplicem causam ac duplicem febrium speciem cognoscemus, mista intermittente continuę, quãuis nulla intermissio deprehendatur. Secundo etiam die sperandum est hora nona accessionẽ futuram. Quod si expectationi nostræ res ipsa respondeat, omnino etiam die tertia itidem febricitante adhuc ægroto, tertianę febris accessionem hora prima superuenturam sperabimus. Quod si aut præuenerit, aut tardior fuerit ea, quam secundo die circa horam nonam fore speramus accessionẽ, aut tertio circa primam, non amplius diebus sequentibus aut nonam aut primam expectabimus horam, sed tanto prius siue posterius, quanto in prima periodo similitudo proportionis accessionem aut tardasse aut accelerasse monstrauerit. Quæ vero ex duabus febribus citius sit finem habitura, ex earum specie & forma, atque ex accessionis prolixitate ac magnitudine, more præterea, ac motu, & reditu periodorum prout celerior aut tardior extiterit, coniecturandum. Adhibenda insuper alia quæ superuenerunt indicia coctionis aut cruditatis morbi totius: ex quibus maximam vim habent quæ in vrinis apparent: de quibus omnibus sufficienter in libris de crisibus tractauimus.

B Si vero pituitosa continua biliosam intermittentem, quæ prima inceperit hora, non nona sed aut quinta aut sexta apprehenderit hora, adhuc difficilior cognitio fit plerisq; his medicis, qui talem contemplationẽ contemnunt, neq; scire curant an vna sit species febris an duæ, & qualis nã sit vtriusque natura: Vt vero qui nihil horum intelligant, non modo ignorant, quo pacto curare oporteat has febres, quarum nullam habent notitiam, sed nesciunt etiam vtrum die sequenti suspicandum sit de hisce horis ambabus, quæ in primo die accessiones attulerunt. Ego vero sum mihi conscius, ꝙ sæpius ex diuinatrice quadam arte potius ꝗ prænoscẽdi scientia medicinæ propria, visus sum eisdem coniectura assecutus futuræ accessionis insultum. In hac igitur ipsa de qua nunc agimus mistione tertianæ cum quotidiana, vidi aliquando circa primam horam exquisitæ tertianę inuadere accessionem: in sexta autem illius quæ à iunioribus medicis proprio nomine Cathemerina id est quotidiana appellatur: ita enim vocare consueuerunt eam febrẽ quæ singulis diebus accenditur, neque vllam habet intermissionem. Ego vero solitus sum eandem febrem Amphimerinam continuam nominare: nam cathemerinon vocabulum nusquam apud Græcos scriptum inuenit: omnem vero rem quæ quotidie eodem fiat modo, amphimerinam vocant. Verum, vt inquit Plato, non est habenda de nominibus cura, quibus tot ac tantarum rerum inuestigatio propo

C nitur. Vocetur itaq; manifestioris doctrinæ gratia, quę quidem singulis diebus accendit atq; intermissione finit, amphimerina id est quotidiana simpliciter, nulla alia sermoni facta adiectiõe: Quæ autem intermissionem non habet, quotidiana continua dicatur. At liceat etiam si quis velit, alteri adijcere, intermittens. Eodem modo in tertiana statuatur: altera quidem eius differentia simpliciter tertiana dicatur, aut tertiana intermittens: altera vero tertiana continua. Contingit etiam hanc ipsam sine aliqua adiectione, tertianãm simpliciter ita nominare, quod & ab aliquibus video obseruari. Sed nõ oportet de nominibus prolixius disputare: sed potius ad propositi nostri institutum reuertamur. Adolescens enim in quo factam dixi complexionem tertianæ cum quotidiana continua, mane quidem in prima hora rigorem pati cœpit exquisitæ tertianæ familiarem: aderantq; alia omnia eiusdem febris indicia vsque ad horam sextam, & repentinus vomitus biliosus, & multus: & ventris deiectio copiosa, & hæc ipsa biliosa: & pauci sudores, inter quos statim homo contraxit se atque horruit: ac subinde incipiente annotatione, pulsus erat paruus, inæqualis: Deinde vsque ad horam vndecimam cùm paulatim adhuc succẽderet, plura quidem signa habebat annotationis propria, paucis tamen intermistis augmenti indicijs: Hinc vero vsq; ad quartã noctis horam, febris certissime intendebatur: deinde quãtum sensu percipi poterat, vsq; ad sextã noctis ho

D ram in eadem magnitudine persistebat: mox iam manifestè declinabat vsq; ad diei sequentis horã quartam: In hac enim iã & contrahebatur, & annotationis signa ostendebant, frigidioribus factis extremis eius partibus, paruoq; existente pulsu: & iam ad vesperas vsq; intendebat paulatim, neq; horrorem, neq; inæqualitatem aliquã præ se ferens: deinde rursus in summo cõsistebat circa quartam noctis horã: sexta vero manifestissime cœpit remitti. Quod igit tertio die hora secunda quotidianam annotationem expectare oportebat, in ambiguo non erat, non tñ vtrum tertiana eãdem horã esset seruatura, an non, satis constabat. Hora igitur secunda accessio superuenit horrida: quæ celerius ea, quæ in primo & secundo die quotidianæ continuæ facta erat, inualescens vsque ad horã quintã, aliud rursus post quintam horam fecit initium, in quo aderant omnia similia ijs quæ in secunda hora contigerant accidentia: Hinc vero rursus promptius inualescens vsque ad horam octauã, denuo in eadem horruit: ac paulo post rursus accrescens accessio expedite ascẽdebat, adeo vt hora noctis quarta iam ad summum peruenerit. Et quid aliud hoc erat quàm accessio exquisiti hemitritæi, duabus eàdem hora inuadentibus febribus? quoniam quotidiana duabus horis celerius, tertiana autem totidem tardius accedebat: adeo vt quicunq; facultatem haberet febrium figuras agnoscendi, tertianæ ac quotidianæ continuæ accidentia in vnum confusa, manifestè deprehenderet. Nam cum tertianæ insultum rigor comitaretur, quotidiana autẽ sine rigore inuaderet,

mista

mista ex vtraq; febris horrorem continuo afferebat,rem quidem rigore minorem, maiorem autẽ E
refrigeratione,tantoq; hac ipsa maiorem,quantum à rigore magnitudine superatur: adeo vt cùm ab vtroq; extremo æqua distet proportione,horror medius inter ambo rigorem scilicet & frigefactionem collocetur: quod quidem maxime fieri consueuit,cum extremitates confundantur.Non ab re igiť inditum est huic febri nomen hemitritæi.i.semitertianæ.Nam ex quotidiana continua & tertiana intermittente tota eius natura confusa,dimidiam partem utraque ex dictis febribus retinet. Sicuti igiť semiasinus & semideus nomen tale sortiunť,ita & hemitritæus. Semiasinus enim cùm ad eius generationem pro altera parte asinus,pro altera equus, conueniant, ex vna semiasini nomen accepit. Semideus dimidia quidem parte deus esse monstratur,cùm vero alteram hominis habeat,hæc in nomine omittitur. Sic & hemitritæus dimidiam sui ipsius partem habet tertianam, alteram autem dimidiam,quotidianam continuam. Duplex autem in ipso generationis modus, Vel scilicet duabus in vnum tempus,quemadmodum dicebatur nuper,conuenientibus accessionibus,quia altera quidem præueniebat,altera autem differebat: Vel statim ab initio ambabus inuicem confusis. Quæ igitur fit in vnum tempus conuenientibus vtraque accessione, vnam tantummodo habet hemitritææ naturæ accessionem: Altera autem omnes à principio ægritudinis vsque ad finem,quæ maxime atq; præcipue ab omnibus febris hemitritæa appellatur. Sed de hoc F
paulo posterius à nobis dicetur propter Agathinum,atque Archigenem præsertim. In adolescẽte igitur,quem nostra narratio supposuit,cùm tertia die huiuscemodi accessio facta esset, quia in vnum tempus conueniebant ambarum febrium inuasiones,qm̃ quotidiana quidem duabus horis semper præueniebat,tertiana autem differebat,die quarta accessio Sole oriẽte inualit, formam exquisitam pituitosæ febris præ se ferens.Erat autem secundum proportionis similitudinẽ quinta ab ipsa accessio circa decimam noctis horam principium factura,qm̃ duabus semper horis celerius inuaserit: biliosæ autem febris accessio tertia ab initio die quinto hora quarta erat inuasura, adeo vt inter duarum febrium initia sex horarum spatium intercederet: quod & factum est.Nam circa quartæ noctis horam decimam inuadente accessione,quæ febris pituitosæ seruabat imaginẽ, atque hoc modo vsque ad quartam quintę diei horam progrediente,vbi febris biliosa mediocrem rigorem secum afferens eidem coniuncta fuit,mistam subinde formam gerens accessio, biliosæ scilicet febris ac pituitosę,sequenti nocte circa horam octauam pituitosa febris incipiens exquisita ac sola totam diem subsequẽte ordine sextam occupauit: Deinde cùm media nocte declinasset, aliud subinde eodem modo fecit initium: deinde cùm reliquam dimidiam noctis partem vsque ad meridiem diei septimæ obtinuisset, postmodum iam veluti declinabat: At eandem excepit tertiana, G
quæ cum rigore inuasit,quemadmodum exquisita tertiana inuadere consueuit: atq; cùm alia omnia secum eodem modo certissima afferret indicia,vomitus bilis inuexit, atq; alui excrementa biliosa,& vrinas optimas,ac cùm iam aduesperasset breues quosdam veluti sudores: Adeo vt,quicunque febrium species didicisset,ei apertè indicaretur eam remitti ac declinare, neq; vltra vnam aliam periodum,aut ad summum duas,debere protendi: nam & in ea declinatione erat quies admirabilis,qualis antè visa non fuerat,donec ad quartam noctis horam peruentum est: In illa etenim, febris pituitosa quæ quotidie quidem accessionem faciebat,sed duabus anticipabat horis,inuasit: Cumq; totam noctem occupasset,ac totum deinceps diem, rursus in secunda hora noctis octauæ aliud fecit initium: cumq; eandem pariter noctem totam occupasset,sequenti die,quæ nona erat,declinauit.Eodem vero die circa horam octauam,quoniam duabus horis tardius inuadebat,futura erat tertianæ febris accessio: sed tunc hora nona superuẽnit, hoc ipso etiam se declinare significans: Sole autem occidente ei se associauit febris pituitosa more suo anticipãdo: Et cùm noctem illam obtinuisset diemq; sequentem,hora decima diei decimæ iterum inuasit: Deinde die vndecima rursus hora octaua,exquisite permanens pituitosa: Deinde prima noctis hora tertianæ febris,quæ quatuor tardauerat horis,horrida accessio facta est: Deinde sexta noctis hora aluus biliosa excreuit: ac quidem per vniuersum corpus veluti sudores exhalarant, post quos tota declinatio fere ad infebricitationem peruẽnit: neque iam in ambiguo erat,quin tota febris tertiana omnino desiisset: pituitosa autem sola remanserat, quæ & ipsa iam remitti incipiebat. Hac igitur ratione die duodecima non amplius anticipauit accessio duabus,vt antea consueuerat, horis, sed hora septima inuasit: neque die decimatertia sexta superuẽnit hora,sed illa etiam septima hora inuasit, quietem effatu dignam ac declinationem ostendẽs.Quartadecima vero die eadem declinatio melior admodum successit,ac hora nona accessio facta est: in vrinis autem erant insignia coctionis indicia,solutionem ægritudinis in die decretorio succedente futuram præmonstrantia. Sed hoc præsentis sermonis non interest nisi obiter dicere: Quòd vero sæpius commiscentur diuersorum generum febres,& biliosæ pituitosis,& intermittentes continuis, quæ à multis medicis ignorantur, satis hic de quo nuper scripsimus, ægrotus ostendit. H

A.l.4.f.1.t.1.c 35.411.h

.De crit. c. 9

De Dignoscenda, Exquisita & non Exquisita Semitertiana, aduersus Archigenem & Agathinum. CAP. 8.

SEd quoniam & de his satis dictum est,rursus ad id redeo,de quo paulo antè est à me sermo dilatus. Febris igiť,quæ ex tertiana & quotidiana continua composita est, quam hemitritæum appellamus,

A appellamus, Aut flauam bilem habet exuperantem, atque ob id in eo sunt tertianæ febris accidentia maiora: Aut hæc quidem paucior, pituita vero abundantior, atque idcirco quotidianæ continuæ affectus firmiores: Aut neuter horum humorum alterum vincit, sed ambo æquipotentes existunt: quo tempore est exquisitus hemitritæus, talem formam repræsentans, qualem de eo Hippo« crates manifestauit, cùm in primo Epidemiarum in hanc scribit sententiam: Erant vero eorũ ple« risque passiones huiusmodi, febres horridæ, continuæ, acutæ, omnino quidem nõ intermittentes: 1.Epid.cõ.1.t. 23.3ª.106 a
« modus verò erat hemitritæus, cum alteram diem leuiorem ferret, altera vero inualesceret, ac sum« matim in acutiem augerentur. Dixit autem horridas, non simpliciter quę cum horrore inuadunt, sicuti hoc innumerabilibus accidit febribus, de quibus deinceps verba faciemus: sed in quibuscunque magnam accessionis partẽ horrores assumunt altera dierum, scilicet in qua & tertiana & quotidiana continua simul inuadunt, nam altera dies solam habet quotidianam. Magna vero ex parte, dierum prima mistam ex vtrisque committit febrem, secunda vero pituitosam continuam: contingit autem non nunquam hanc primo inuadere die, secundo vero ambas simul. Accessio igitur ex vtrisque commista, quando humores fuerint æquipotentes, talis est qualem paulo antè descripsimus hemitritæon: Cùm vero tertiana præualuerit, horridior fit febris: atque in annotatione si
B bi aliquid rigoris associat: confestim vero & feruidior est huiuscemodi febris, & incendij plus habet: magisq; festinat ad summum: & aliquid bilis per vomitum, aut per aluum, aut per sudorem excernitur. At cùm altera quæ pituitosa est febris, potentior existit, tunc frigus vehementius extremas occupat partes, horroresq; pauci fiunt: & pulsuum fit compressio maior ac diuturnior: tardiusq; accessio inualescit: ac longum post tempus consistit: non tamen aut sitim, aut magnum affert incendium: neque in ea per vomitum, aut per aluum, aut per sudorem bilis excernit. Hanc quoque duarum febrium mistionem Archigenes animaduertisse videtur, minus tamen rectè atque perspicue, quemadmodum in septimo commentariorum quos in tractatu Archigenis de pulsibus scripsimus, est à nobis ostensum. Arbitratur igitur Archigenes in hemitritæis aliquando febrem præualere tertianam, aliquando quotidianam: non tamen æqualem earum mistionem, quæ sola exquisitum hemitritæum constituit, aut intellexit aut in suis scriptis ostendit, verum omnino prætermisit. Nam cùm æquales magnitudine fuerint, & febris biliosa intermittens, & pituitosa continua, accessionis initium fit cum horrore, qui medium inter rigorem & frigefactionem obtinet locum: quorum alterum tertianam febrem, alterum quotidianam comitatur. Cùm vero ab inuasione inualescit, tertianæ quidem ratione cito calescit ac festinat ad summum, at propter pitui- * continuam pituitosam.
C tosam tardatur, atque in ascensu retinetur non nunquam atque interrumpit: Estq; inter varios affectus veluti pugna quædam, cùm æger non nunquam inualescente febre tertiana, atque ad cutem humores impellente, vehementius calefiat: contra vero remorante, atque ad interiora reuocante ipsius motum febre pituitosa, vt quæ tardi ac difficilis motus frigidaq; ac lenta existat naturâ. In hoc autem certamine cum humor frigidus superauerit, systolæ id est summissiones, horrores, atque extremarum partium & cutis refrigerationes sequuntur, adeo vt videatur altera rursus accessio renouari: Cùm vero calidior vicerit, tunc statim totum corpus calefit, ac iam videtur febris penè in summo consistere: mox paulo post ad pituitosam redeunte victoria ægroti denuo contrahuntur, refrigerantur, & horrent: Neque hoc terminum vllum habet, donec febris ad summum peruenerit, quod quidem citius accidit quàm pro more pituitæ, tardius tamen quàm in bile fieri consueuit: nam huius quidem celeritatem cohibet pituita, ac rursus pituitæ tarditatem atque hebetudinem excitat bilis. Talis quidem est exquisitus hemitritæus ex æquali duarum febriũ temperatura compositus, quoniam etiam ex duorũ humorum æquali temperatura constat: atqui exquisitus non est, vbi aut bilem aut pituitam habet præpotentem. Secunda est duarum febriũ, tertianæ scilicet ac quotidianæ copulatio ac commistio, quæ similem quidem nuper dictæ facit accessionem
D sionem quandam: in eo tamen differt, qm̃ in hoc febris ad infebricitationem desinit: & qm̃ die secunda cum rigore aut horrore sola quotidiana febris inuadit. Non igitur erit hæc febris hemitritæus, si quidem ex numero continuarum hemitritæus existat. Quod si etiam in vtroque genere hemitritæus collocetur, non hæc tantum, sed multæ præterea aliæ febres hemitritæi vocabunt. Hac ratione mihi videtur Agathinus omnes quæ protenduntur, tertianas hemitritæos aupellare. Sed quoniam de nominibus potius quàm de rebus sunt quæstiones huiuscemodi, in eisdem minimè censeo commorandum: nam De nominibus ad medicinam pertinentibus, seorsum à nobis scriptum est alio tractatu, in quo hoc ipsum ostenditur, atque integre præfinit, quales nam sint de rebus, ac quales de nominibus, disceptationes. Rursus igitur ad res ipsas redeamus, hoc est ad eum, quem Hippocrates vocat hemitritæum horridum atque continuum, quem facit tertiana quotidianæ continuæ commista: Intermittenti autem non item, quoniam quæ ex ambabus componitur febris, necessario & ipsa intermittitur. Non tamen ex duabus continuis, quarum altera biliosa, altera pituitosa sit, potest hemitritæus consistere, quoniam hæc commistio febrem horridam, ac quæ multas habeat reduplicationes, non facit. Nam cùm omnis febris continua sui quidem ratione, qm̃ exquisita fuerit, neque horrorem habeat neque rigorem, neq; etiam quæ ex eisdẽ cõponitũ horrida fiet. Necesse est igitur, si horridus simul atque continuus sit hemitritæus futurus, ex dua-

bus

bus ipsum febribus generari,quarum altera sit intermittens,altera vero cōtinua. Atq; idcirco ter- E
tiana quidem cum quotidiana continua confusa facit hemitritæum,cùm neque utraq; continua,
neq; utraq; intermittens huiuscemodi queat febrem generare. Vna igitur sola adhuc mistio re-
linquit ex quotidiana intermittente,& biliosa continua,quę & ipsa potest continuam simul atque
horridam febrem efficere.Hæc vero contrario modo se habebit quàm prior, qm̃ continuitatem
quidem ex biliosa obtinebit, horrorem vero ex pituitosa: reduplicationes aũt ex pugna mutua,
ac tũ præsertim cùm humores æquas vires habuerint: vbi vero alter eorum præualuerit illius ac-
cidentia præualent ac dignotio,vt in prima mixtione ostensum est. Hæc omnia de quatuor mi-
stionibus & ex biliosa febre & ex pituitosa,magis ad eũ tractatũ ĩ quo de typis agit̃, cuipiam perti
nere viderent̃: hìc vero necessario de ipsis facta est mentio propter hemitritæũ, cuius ortũ Archi
genes ad tertianam transfert ac quotidianam, non tamen eius naturam recte assecutus, quoniam
in numero febriũ intermittentiũ ipsum ponit. Agathinus aũt contra,hemitritæũ in eodem gene-
re cũ tertiana manifeste locauit, ac sola accessionis vehementia ab eadem differre fatet̃. Si igit̃ om-
niũ febrium differentias exquisite scribentes,in nominibus tantum aberrassent, non admodum es
set ægre ferendũ: Sed, quoniam neq; simplicium neq; compositarũ febriũ omnes differentias ex-
quisite assignarũt: ac præterea plures alias superfluas addiderunt, quæ neq; ad prænoscendũ neq; F
ad curandũ aliquem afferũt vsum: nos pro viribus earum typum omnem exquisite complecti ten
tauimus, vt qui longo tempore partim experientia, partim ratione, omnes quæ vtiles sunt diffe-
rentias inuenerimus. Simplices igitur ad præsentem tractatum: compositæ vero ad eum in quo
de typis agit̃,attinent,cuius tamen non erit expers omnino atq; inscius,si quis hunc diligẽter per-
legerit. Nam per hæc quæ de biliosa & pituitosa febre simul commistis conscripsimus, licet & me
lancholicam febrem transferendo, eius cum vtraque illarum complexionem ac confusionem pa-
riter coniectari. Voco autem complexionem,quando horis differentibus inuaserunt: confusionẽ
vero,quando eodem tempore inceperint. Sic & tres simul febres complecti per se quispiam & cō
fundere poterit, ex ijs quæ nuper diximus motus. Nam horum omnium principium fons atque
elementum est singularium febrium ideam exquisite cognoscere: Neque enim plurima est earum
multitudo, cùm omnes tres numero existant, & quæ ex amara bile,& quæ ex atra,& quæ ex pitui
ta generatur: Quarum singulæ duas habent differentias, continuæ scilicet atque intermittentis:
adeo vt omnium quæ ex humorum putredine ortum habent, fiant sex numero differentiæ. Quòd
si aliqua accesserit his particulatim in ipsis differentia,hæc vel ex humoris multitudine, vel ex quã
titate & qualitate putrefactionis,ac præterea ex modo motus, ac particula in qua fit putredo,habe G
bit originem. Veluti confestim earum febrium intermittentium, quæ tertia quaque die accessio-
nem faciunt,quæ quidem breue habent accessionis tempus,ac cum rigore inuadunt,& per sudo-
res,& bilis vomitum,& biliosa excrementa finiunt̃,his tertianæ exquisitæ nomen impositum est:
Quibus vero aliquid horum deficit,hæ non exquisitæ,sed simpliciter tertianæ appellant̃. Quòd si
intermissionem minorem habuerint,accessione videlicet in longius tempus protracta,hæ tertia-
næ extensæ vocantur: Cùm tamen & hæc ipsa res plurimam in eo quod magis ac minus, differen
tiam suscipiat. Licet quidem ex his aliquam simpliciter extensam nuncupare, quæ cum viginti-
quatuor horas in accessione consumpserit, reliquas habet febris expertes: aliquam vero sufficien
ter extensam, quæ vsque ad triginta extenditur horas: atque aliquam in longius adhuc tempus
productam, vt quæ vsque ad trigintasex horas protendatur: atque aliam adhuc amplius vsque
ad quadraginta vel plures. Neque enim ex his quas diximus quælibet certis terminis potest defi-
niri, cùm Soritica dubitatio nobis occurrat. Neque tamen huiuscemodi nomina adeo curiose in-
uestigare est necessarium,cum nobis detur facultas etiam sine illis vnumquenque morbum proxi
mis indicare,ac rectam curationem adhibere,nec non futura prænoscere. Supponatur enim ali
quis quindecim horas febricitare,ac trigintatres febre vacare: hocq; deinceps eadem proportio- H
ne seruata contingat: Nemini dubium,quin & tempus ad exhibendum cibum opportunum, ex
accessionis & intermissionis spatio cognoscatur: & quantum ex hoc ad prænoscendum aut cu-
randum commodi nancisci potuerit,nihilo minus id sufficienter acquiret, quamuis eam inquisi-
tionem neglexerit, an simpliciter tertianam, an cum aliqua adiectione quæ differentiam deter-
minet, huiuscemodi febrem oporteat appellare. Sed & cùm alteri indicare voluerit,qualis nam
sit febris ægrotantis,hoc diligentius efficiet accessionis atq; intermissionis spatium ostendendo,
quàm si nomen certum ac præfinitum, quod idem commonstret, inuenire studuerit. Hæc qui-
dem optima est exponendi ac docendi ratio. Secũda vero quam paulo ante insinuaui, cùm aliam
quidem exquisitam tertianam nomino, aliam vero simpliciter tertianam, deinde aliam paulu-
lum extensam, deinde aliam sufficienter, deinde aliam amplius, deinde aliam plurimum. Obscu
rissima autem atque omnium deterrima,de qua prius fecimus mentionem, in qua medici iunio-
res quotidie inuicem certant atque contendunt, neque animaduertunt se de nominibus litigare.
Sed de alijs quidem quispiam minus forte mirabitur: de Agathino autem magis mirandum,qui
cum quandam & quotidianam & quartanam febrem appellet extensam, postmodum in tertia-
na non seruat eandem vim proportionis: nam si longius accessio protendatur,non tertianam,sed
hemi-

A hemitritæum appellat. Sed satis superq; hactenus de nominibus disputatum: nam periculũ est, ne nos longius quàm sit opportunum, in eisdem tempus conteramus. Quare rursus ad rerum ipsarum quæ restant, inuestigationem reuertamur.

Qualis ex Sanguinis Putredine Febris oriatur. CAP. 9.

A.l.4.f.1.t.2.c. 43.424.h

EX omnibus vero quæ supersunt nulla esset contemplatio præstantior, q̃ illa in qua quæri potest, Nunquid quemadmodũ ex vtraq; bile & pituita fiũt q̃dam febriũ species, ita & in sanguine putrefacto soleãt accidere febres. Siquidem ephemeras eo tantũmodo calefacto, non aũt putrescente fieri dicebamus: in putrefactionibus aũt (nam & sanguinem q̃nq; putrescere est necessariũ) quærendum quæ nam sit harum febrium species. Hoc aũt inueniri posse putandũ, si prius cognouerimus quo pacto sanguis putrefiat. Nã rectè sentire vĩ Aristoteles ab aliena caliditate oriri putredinem. Vocat aũt alienam, externam non insitam neq; natiuam in quocunq; genere rerũ: nam hæc coquere apta est, externa aũt corrumpere, quod est putrefacere. Calor autem extrinsecus sanguini aduenit, & in Solis deustionibus, & pestilenti & suffocato aeris statu, atque, vt simpliciter dicam, in febribus vniuersis quacunq; ex causa originem traxerint. Sed & quando in aliqua corporis parte sanguis plurimus aceruatus supra eiusdem vires effectus fuerit, corrumpi consueuit, ac tũ
B præcipue cum in paruis vasis propter crassitudinem obstruit, aut propter multitudinem impingitur, quemadmodum in bubonibus, ac collectionibus quas phymata appellãt, atq; vt vniuersaliter dicatur in inflammationibus vniuersis. Nam in huiuscemodi affectibus duplicem ob cãm corrũpitur sanguis, & quia.s.non difflat, & quia à natura non conuincit. Quod ea vero quæ non difflãtur putrescere soleant, indicant exteriora omnia, quemadmodũ fructus, & semina, vestesq; præterea. Eius vero quod dicit, fidem facere potest id ẽt, quod in laterũ inflammationibus cernit: nam quidam in ipsis spumeũ, quidam pallidũ, quidam rubeũ expuunt ichorem: quod nihil aliud est q̃ ea humoris pars in inflammatione exuperantis, quæ retineri non põt, sed præ tenuitate sudat exterius. Non nunquam vero & niger ichor ille conspicit non statim ab initio, sed postea q̃n vt plurimũ pallida sputa antecesserint, quæ bilis exuperantis erant indicia: quemadmodum spumea quidem pituitam, rubida vero sanguinem indicant. Quare non procul à vero est existimandum, sanguinem ipsum non nunquam in ijs quæ inflammationem patiunt, particulis subire putredinem, ex quo simpliciores quidem q̃ ex alijs humoribus febres fieri; accessionum vero proportionẽ in tertiano præcipue circuitu assumere: Nam ita in ijs qui laterum inflammationes patiuntur est obseruatum, quo tempore maxime rubidũ expuunt. Quod si sanguis supra modũ assatus fuerit, pars
C quidem eius subtilior ac pinguior, omnino in flauam conuertit bilem: quæ aũt est crassior, in atrã: quod in his tumoribus qui carbunculi appellant, contingit, nam in his ex sanguine supra modum efferuescente ad melancholicũ humorem fit transmutatio. Ita aũt hoc loco accipi volo melancholicũ humorem, vt qui non dum exquisite in atræ bilis naturam transierit, sed in quodam sit cõfinio constitutus. Et quidem pro varietate humorum in quos conuertit sanguis, febres fient, sola malignitate & non malignitate differentes. Illæ siquidem quæ sanguinis transmutationem consequũtur, sunt simpliciores tum in reliquis, tum in caliditatis qualitate mitiori: nam etsi se plurima manui tangenti offert, est tamen omnino mitis, sicuti ea quæ in balneo cõtrahit. Semper enim febrilis caloris multitudo, in multitudine defluxus consistit: quod vero manui tangenti molestũ sentit, ex humoris acredine prouenit. Hocq; tibi sit maximum humoris febrem facientis indiciũ, qualitas videlicet caliditatis: nam quæ magis vaporosa ac minus molesta existit, ex sanguine nascitur: quæ vero molestæ sunt, & rodentes, atq; mordaces, vtranq; bilem consequunt. Cùm vero in primo tactu quoddam potius vaporosum q̃ acre, se manui repræsentat: ac per moram paulatim mordacitas aduenit, ac maxime inæqualis, adeo vt per colatorium quoddam & cribrum percolari videatur: ex pituitæ putredine huiuscemodi febrem oriri cognoscas.

D *Cur Inæqualis Calor in Pituitæ Febre tactui occurrat.* CAP. 10.

COntemplanti vero mihi ac causam perquirenti, cur in febribus alijs calor æqualis occurset: quæ vero ex pituita ortum habent, talem caloris inæqualitatem ostendant: nulla potior visa est quàm tenacitas atq; humoris crassitudo, qui difficulter dissoluitur. Nam & in hoc, sicuti in alijs omnibus, primo ea pars omnis expirat, quæ quotidie fuerit extenuata: vix autem extenuatur quicquid valde crassum extiterit: q si etiam natura frigidum fuerit, tunc & difficultas augeт. Non totum itaq;, neq; ex omni parte æqualiter, sed ex illa tantummodo in quam putredo inualuerit, inflatur atq; extenuatum effertur, non dissimili euentu ab eo quem in lentis ac crassis humoribus, qui exterius ebulliunt, inspicimus. Nam & in istis ampullæ attolluntur, quę vbi dirumpuntur, vniuersim flatus effertur, humiditatem extenuatam secum trahens. At in subtilioribus humoribus cùm ebullierint, neque ampullæ fiunt: quiq; ab eis vapor exhalat, est vndequaqueuersus æqualis ac sibi continuus.

Quo pacto ex Fluxionibus Humorum Morbi generentur: ac de Causa Febrium, quæ per Circuitum repetunt, & Continuarum. CAP. 11.

SEd quoniam & de his, vt oportuit, differuimus, nunc earum febrium, q̃ {à continuo feruore} synochæ appellantur, causas inuestigemus. Mirum enim mihi videtur in istis vnam plerunq; accef-

acceſſionem vſque ad quartũ vel quintum, aliquando autem vſque ad ſeptimum diem ab earum E
initio, donec finiant extendi. Quanquam ſi quis diligentius inſpiciat, maiorem illi admirationem
poſſit afferre in quibuſdam febribus per circuitũ fieri acceſſiones. Quod enim retro attulimus exẽ
plum in ſtercore, quod particulatim putreſcit, in animalis corpore non admodum fieri poſſe vi-
detur, cùm putreſcentes humores ijs qui putredine vacant, poſſint facile cõmiſceri, vtpote ex om-
nibus ad omnia conſpiratione & confluxione exiſtente. Vnde fieri non poteſt, vt putredo nunc
vnam, nunc aliam occupet partem, niſi inflammatio incipientem putreſcere humorem alliget at-
que coerceat. Quoniam igitur ad contrariam partem ratio ſe trãſtulit, difficilius eſt earum febriũ,
quæ per circuitus acceſſionem faciunt, cauſam inuenire, quàm earum quæ ſynochæ id eſt continẽ
tes dicuntur. De vtriſque tamen tentabimus ſermonem tranſigere, neque hic prolixius ſcribentes,
neque aliorum errata corrigentes, ſed quemadmodum in ſuperioribus egimus, ſolam veritatem
amplectentes, ex qua quiſpiam inſtructus, etiam aliorum delicta comprehenderit. Sumendum
itaque initium ab ijs quæ manifeſtiſſime apparent: quæ ſunt lippitudines quædam, quarum non
nullæ quotidie, non nullæ vero tertio quoque die magis infeſtant: ſimiliter & aurium dolores: &
capitis ſiue totius, ſiue medietatis, quem Græci hemicraneam appellant: quibuſdam vero & pe-
dũ, & articulorũ dolores, per circuitus exacerbari cõſpiciunt. Quod igit in hiſce oĩbus inſpicere li- F
cet, venas quidem in his partibus quæ exacerbantur in tumorem attolli, atq; inflammationem au-
geri, ac dolores intendi, ac materiæ inutilis affluxum ad extrinſeca fieri, Ita & in interioribus quæ-
cunque non videntur, ſeruare eandem proportionis ſimilitudinem concipiendum: adeo vt in la
terum & pulmonis inflammationibus, in acceſſionum quidem principijs tumores increſcant, in
declinationibus autem euaporent ac ſubmittantur. Forte autem quo pacto hoc accidat inuenie-
mus, ſi de inflammationis generatione, atque de rheumaticis vocatis diſpoſitionibus, quæcunque
à nobis in alijs commentarijs ſunt demonſtrata, memoria repetemus: nam ſi, quod huius intereſt
loci, illis addatur, præſenti quæſtioni ſatisfaciet. Qui igit effluxus ad oculos commeat, oẽs conce-
dunt à capite deſtillare: quam vero ob cauſam ſtatutis tẽporibus ſæpius commeet, hoc dicere igno
rant, vt qui philoſophati ſint de potentijs naturalibus minus, de quibus nos tribus in libris ſumus
complexi: In quibus quatuor eſſe numero demonſtrauimus, à quibus & ſtirpes & animalia gu-
bernantur, vnam quidem ſimilium attractoriam, alteram eorundem retentoriam, ac poſt has ter-
tiam alteratoriam, quartam prȩterea extraneorum expulſoriam. Duplex autem eſt in omnibus en
tibus extraneum, alterum nanq; ex ſui qualitate, alterum quantitate. Hoc itaq; aceruari contingit
ob harum potentiarũ quæ in membris ſitæ ſunt, vigorem & imbecillitatem. Cùm enim æque va- G
lentes fuerint, & meatus per quos materia inutilis excernitur, ſecundũ naturam ſe habuerint, tũc
membra in ſanitate conſiſtunt: vbi vero plus aſſumptũ fuerit q̃ poſſit alterari, omne quod ſuper-
fluũ eſt, à virtute expulſoria truſum, neceſſario excernitur: Quòd ſi imbecilla fuerit, in eodem reſi-
det loco: ac ſi multum fuerit, grauat atq; extendit: ſi vero acre, exedit ac mordet: ſicuti & quod ca-
lidũ eſt, calefacit: quod autem frigidũ, refrigerat. Hȩc autem liquido in ventriculo apparent. Nam
quidam vbi aliquando cibum ampliorem aſſumpſerint, ex nauſea interdum coguntur euomere,
interdum vero profluuio corripiuntur. Quod igitur hîc per maiora ac laxiora ſpatia ſuperfluum
excernitur extra, idem in alijs partibus animalis per tenuiora foramina non extra; ſed ex alijs de-
fluit ad alias, cum fortiores à ſe quidem pellant, imbecilliores autem ſuſcipiant: atque hæ rurſus ad
alias: donec tandem in eas quæ imbecilliſſimæ ſunt inter omnes, inciderit: hinc vero ad fortiores
relabi eſt impoſſibile. Idcirco in ijs quæ plethoræ.i.repletiones vocant, & in cacochymijs.i. humo
rũ vitijs, partes debiliores partim inflammationes patiuntur, partim eryſipelata, aliæ herpetas, aliȩ
aliud morbi ſuſtinent genus: quædam illi affectui ſunt obnoxiæ, qui rheumaticus à fluxionibus
appellat, de quo nos ſeparato ſcripſimus loco. Nihil igitur mirum, vel cerebrum, vel vniuerſum ali
quando caput, aceruatam in ſe ſuperfluitatem ad partes imbecilliores expellere, veluti aures, ocu- H
los, tempora, labra, vel dentes, vel malas, vel palatum, vel gingiuas, ad gargareona, & pariſthmia,
aut ad eos qui ſunt in huiuſmodi partibus adenas: & cùm nihil in iſtis imbecille conſtiterit, ad tho
racem, pulmonem, fauces, ſtomachum, ventriculum, fluxionem tranſmittit. Sicuti igitur caput ta
lium omniũ morborũ ſæpius eſt cauſa, ita & eas quæ in hepate fiunt ac ſplene inflammationes, ali-
quæ partes vicinæ, vel etiam per Iouem ex remotioribus aliqua vna vel plures generat, auget, im-
mittit, ac per circuitum exacerbat. Neq; mirandum eſt ſimilem eiſdem contingere affectum, qua-
lis in excretionibus excrementorum ventris conſpicitur. Sicuti igitur quiſque quantum quaque
die excernitur, intuens, ſi cauſam excretionis ignoret, ordinem miraret: ſic quencunq; latet ſuper-
fluitatum in capite generationis atq; excretionis cauſa: & qua ratione non nullæ quidem ex ipſis
ad exteriora, non nullæ vero ad aliquem alium confluant locũ: hȩret atq; miratur hanc confluxus
proportionem. Sic & quicunque non nouit, neque quæ partes materiam inutilem ad hepar tranſ
mittant: neque cauſam propter quam tranſmittant, intelligit: miratur in febribus quæ ex hepate
accenduntur, ordinis proportionem. At qui neſcius non eſt primam inflammationis originem
ex fluxione in hepar incidente proueniſſe: ac quòd deinceps exacerbetur, cauſam in ipſa parte pa-
tiente conſiſtere: mirari iam deſinit. Duplex autem eſt huius fluxionis occaſio, altera quã nuper
diximus,

A diximus,quando materia inutilis ad imbecilliores partes ab alijs detruditur: altera quando eadem attrahitur,de qua iam sermonem faciemus, sumpto hinc etiam ab illis initio, quæ omnibus sunt manifesta. Nam sicut inunxeris thapsian,huic haud ita multo post partem illam calidiorem atque in ampliorem tumorem elatam conspicies. Sic & si membrum aliquod iuxta ignem calefeceris: aut vehementiorem frictionem adhibueris: vel resina perungens vel pice mediocriter calida,dein de vniuersam paulo post auferas: siue quodcunq; calidum medicamen parti cuiq; applicaueris: in hisce omnibus membrum in tumorem videbis attolli,quoniam caliditas naturâ apta est fluxiones attrahere,aut easdem recipere. Neque enim præsentis est loci ista discutere, cùm quod proposito expedit nostro,etiam sine hac contemplatione habeamus. Illud enim compertum habetur, q̃ sem per in corporibus plenis,aut in quibus inutilis materia redundat,magna portio ad eas defluit partes, quæ vehementius incaluerint: In ijs autem quæ superfluitatibus vacant, admodum pauca. Non parum vero & ad partes dolentes solet defluere. Sic igitur quispiam cui extremam partem digiti acus exigua pupugerit,statim indoluit,paulo post vero inflammat atque in magnum tumorem pars omnis circunstans attollitur: in quibusdam vero sub alis bubones exurgunt,cùm rara ac spongiosa corpora,quæ Græci adenas appellant,ibidem aliquid fluxionis admittant: quibusdam B vero & in medio brachio hoc fieri conspicitur,cùm in eodem loco effatu dignus aden fuerit constitutus. Quod autem dicitur,apertissime cognosces,cùm vlcusculum aliquod paruum expers doloris atque inflammationis propè vnguem extiterit. Si enim negligatur,neque coalescat atque ad cicatricem perducatur,adnata deinde carne quæ ab vngue comprimitur,primum quidem ibidem dolor excitatur, deinde in toto digito,non nunquam vero vel manus vel pes ad magnam inflammationem effertur: vsqueadeo ob dolorem fluctionibus partes laborant. Non tamen huiusce rei causam hoc in loco aperire est necessarium: alibi enim opportunius dicta est, nihilq; ipsa ad præsentem considerationem egemus. Videntur itaque manifeste fluxionum causæ ex ipsis partibus fluxione laborantibus originem trahentes duæ esse,quarum altera est in eisdem accensa caliditas, altera dolor excitatus. Quod autem vel minus vel plus,vel melius vel deterius influit,causa nõ tñ in parte fluxionibus obnoxia consistit: sed,q̃ melius sit aut deterius,ex partibus mittentibus pendet: q̃ plus vel minus,tum ex ijs quæ mittunt,tum etiã ex ijs quæ recipiunt. Vehementiores siquidem calores atq; dolores attrahunt vehementius,minus autem debiliores. Sic & partes quæ superfluitatibus carent,parum quid trahentibus immittunt: quæ autem pleniores sunt,& materiæ inutilis copiam habent,tanto ingerunt amplius quanto plus à naturali modo recesserint. Hæ igitur C sunt fluxionum differentiæ,quæ sine partium quæ fluxiones admittunt, imbecillitate consistunt.

Aliæ vero & propter harum imbecillitatem,& propter earum robur quæ superfluitates trãsmittunt. Omnes enim quæ sine ictu aut contusione partibus adueniunt inflammationes,ex superfluitatibus quæ à membris fortioribus ad debiliora confluxerint,generantur. Statim vero inflammationes huiusmodi febres accendunt,qñ videlicet ob magnitudinem vel vicinitatem,earũ caliditas ad cor vsq; peruenerit. Putrescunt igitur in inflammationibus oĩbus congestæ superfluitates,ob eas quas ante commemorauimus causas. Non æque tñ oẽs putrescunt,cùm ex eis non nullæ quidem sint ex pituitæ speciebus,non nullæ atræ bilis,aliæ amaræ. Cùm vero putrescunt,calor præter naturam inflammatione patientem occupat partem: simul autem ab eadem præter naturam caliditate corripiuntur quæcunque proximæ partes, atque hæ rursus vicinitatis ratione sibi continuas calefaciunt,illæq; rursus alias,donec tandem per successionem ad cor vsque aliquãdo caliditas permeet. Quis nam vero sit in partibus inflammationem patiẽtibus affectus,in libro de inæquali intemperatura monstrauimus,atque in altero qui de tumoribus præter naturam inscribitur: In hoc vero ostendemus,necessarium esse sanguinem in eisdem contẽtum vnà cum superfluitatibus influentibus plerunque putrescere. Quæ ab vna particula infertur ad aliã superfluitas,est adeo mul D ta aliquando ac vitiosa,vt recipientis particulæ potentiæ afferat detrimentum: non nunquam vero adeo mitis & pauca,vt suscipienti corpori nullam inferat noxam. Si igitur ita potẽtiam leserit, vt iam dissoluatur,neque iam conuincere possit ea quæ prius conuincebat,tunc iam sanguini necessarium est putrefieri,idq; duplici ex causa: quia videlicet humor quem proprius calor non cõuincit,nil habet reliquum nisi vt ad putredinem trãseat: & quia cum superfluitatibus putrescentibus vnà putrefit. Quòd si non adeo potentiam lædat, vt iam dissoluta penitus quiescat,semiuitiatus ac semiputridus omnino in tali statu redditur sanguis,ex vicinitate quidem putrescentiũ superfluitatum ad putredinem raptus,tantum vero in sua natura perseuerans, quãtum in eius à qua exornatur potentiæ ratione consistit. Vtcunq; vero se res habet, qui in prima putredine calor accenditur,est quidem acrior atque mordacior eo, qui secundum naturam. Tantum vero augetur, quantum & superfluitatum natura suppeditat: hæ siquidem ad eum qui ab ipsis calor accenditur, ferè similem quandam habent rationem,quam & ligna ad ignem. Ex ipsis.n.lignis, dum alterantur,generatur ignis: non tamen in infinitum vsque tempus hęc ad alterationem sufficiunt,sed est quidam transmutationis terminus,cùm eò vsque possint exuri, donec aliquid natiui liquoris habuerint: qui vbi consumptus ex toto fuerit,tunc ardere iam desinunt, ac quæ reliquiæ supersunt, cineres appellantur. Et quidem eodem modo putrescẽtium humorum caliditas permanet, donec

omnino fuerint affati. Parum autem reliquiarum terrestrium restare ex humoribus est verisimile, E non quemadmodum ex lignis plurimum, quoniam in eorum substantia humidum & nõ siccum præualet elementum: ita vt si aliquem ex exterioribus humoribus elixare volueris, veluti oleum vel vinum, minimum quid terrestre relinques, reliquum vero omne extenuatum in aerẽ ac vaporem resoluetur. Et quidem feruentibus ex putredine humoribus à caliditate extenuatis, eorũdem substantia, cum febres consistunt atq; declinãt, in ambientem aerem dissipatur, superfluitas autem vel exigua admodum remanet vel nulla: in crassioribus quidem humoribus pauca, in serosioribus autem nulla. Quòd si nullam imbecillitatem pars inflammata contraxerit, neq; iterum superfluitates immittantur, ægritudo finit, neq; deinceps aut sequenti, aut tertia, aut quarta die, homo febricitabit. Quòd si denuo eandem ob causam, ob quam primæ etiam missæ sunt, aliæ immittant superfluitates: aut si nec hæ quidem mittant, sola autem remaneat potentiæ imbecillitas: hominẽ secundo febricitare est necessarium. Subijciamus enim primum quidẽ validam esse particulæ potentiam: in tempore vero intermedio eisdem in partibus, quæ prius transmiserunt, aceruatas esse superfluitates & qualitate & quantitate pares ijs quas ab initio immiserunt: hoc vero in ijs accidet, in quibus eadem permanet immittentium partium dispositio, atq; eadem attracti ad eas alimẽti qualitas quantitas'ue seruatur. Est enim, vt arbitror, necessarium, cum & æquale scilicet & simile ab eadem potentia alteretur, æquales etiam & similes fieri superfluitates: tempus quoq; in quo eadem aceruabunt, necessario erit æquale. Siquidem enutritæ partes, quousq; eandem seruauerint constitutionem, ab eodem nutrimento enutritæ, excrementa etiam tum quantitate æqualia, tũ qualitate similia, atq; eodem temporis statuto termino cumulabunt: Eodem præterea circuitu ad eas expellendas, atque ad imbecilliores partes detrudendas, mouebuntur: siquidem vis excretoria tũc primum ad suum opus excitatur, quando aut superfluitatum multitudine aggrauat, aut ex qualitate stimulatur. De hisce vero omnibus plenissime dictum est in commentarijs de potentijs naturalibus: in quibus exercitatum esse oportet quicunq; ea quæ in hoc loco dicuntur, cum demonstratione cupit ediscere: cùm magna quoq; eidem ex ea contemplatione ad curandi methodum præmia proponant. Nam vt reliqua omnia silentio prætereạm, quæ à nobis in eodem tractatu dicent, de vno tantummodo quod magis in promptu est atq; à me sæpissime factum, habendo sermonẽ, eam quæ per circuitum accedit lippitudo, non paruum existimo fore incitamentum ijs, qui adituri sunt ad eam quam hoc loco docemus contemplationem addiscẽdam. Nos enim contra q̃; illi qui se medicos oculares appellant, semper huiuscemodi affectus curauimus. Nam cum illi semper oculis negocium facesserent, nos aliquando purgatione, aliquando balneo, aliquãdo meri potu, vt in G quit Hippocrates, aliqñ missione sanguinis, non nunquã vero vtrisq;, vel clystere cum sanguinis missione vsi sumus. Vnde non nunquã statim sanitas est subsecuta, non nunquã vero post prouidentiam capiti adhibitam. Nam quicunq; ita curati sunt, vel nullam amplius, vel vnam tantummodo accessionem passi sunt, eandemq; minorem q̃ prius. Sed de curandi quidem determinationibus notisq; non huius interest loci: Quòd vero contingat vniuersum aliquando caput quod nihil passum sit, sed sanguine tantummodo vitiato atque inutili nutriatur, plures q̃ antea ac deteriores superfluitates colligere, adeo vt naturales effluxus atq; difflatus non sufficiant, quin necessariũ sit naturam ad imbecilliores partes excrementa detrudere: aut si humores quidem sani fuerint, ipsum vero caput male se habeat: aut vtraq; incommoda conueniant: superfluitates quidẽ aceruari, ad aliquod vero membrum irrumpere, præsens sermo indicare proposuit. Donec etenim & qui defluit humor similis fuerit atq; eadem dispositio capitis, tãdiu superfluitates & tempore ęquali, et similes atq; æquales aceruabunt, similesq; oculorum fient exacerbationes. Eodem pariter modo, si non caput vniuersum, sed aliqua eius pars vel membrana vel cerebrũ ita fuerit affecta, vt ex huiusmodi alimento talem ac tantam statuto tempore contrahat superfluitatem: ac deinde repellat, q̃ primum ab ea effatu dignam senserit læsionem: tunc per circuitum exacerbari contingit vel oculos, vel aures, vel membrum aliquod imbecillius, ad quod superfluitas detrudet. Sicuti igitur in H oculis, & auribus, & pedibus, multisq; alijs huiusmodi partibus, quemadmodum ostensum est, per circuitum fieri exacerbatio manifeste deprehenditur: Quid mirum est in laterum, pulmonis, & cerebri inflammationibus, atque alijs omnibus, quæ oculis inspici nequeunt, eodem modo superfluitates defluere, eodemq; etiam febrem accendere? cùm tamen pars inflammata nullum præcipuum ex se gerat affectum, ex quo inflammatio oriatur, nisi quia partibus illis quæ superfluitates transmittunt, eo tempore sit imbecillior. Neque etiam illud mirandum, quòd non ijsdem statutis temporibus omnes superfluitates aggregentur. Quia enim nec qui pro alimento sanguis defertur, vsquequaque similis existit: nec partium, quæ ex eodem alimento nutriuntur, eadem existit dispositio: aliud alij sufficit tempus ad tantam superfluitatem aceruandam, qua primùm quidem membri læditur natura: cogitur autem, tanquam alienum, à se detrudere id quod infestat.

6a.Aph.31.Ex. ord.49.c

Sed neque quòd non æqua sit accessionum longitudo, oportet admirari. Nam, si non eadem neque species neque multitudo superfluitatum, neque etiam omnibus æqualiter accendi aut dissolui conuenit: Quæ siquidem plura sunt ac frigidiora tenacioraq; & crassa, longiores faciunt accessiones: quæ autem pauciora ac calidiora & subtiliora, breuiores: cùm ad hæc etiam non parum

A.l.4.f.1.t.c. 1.416.a

& totius

A & totius corporis fabrica,& potentiæ robur illo tempore conferat. Nam,si quod corpus rarius extiterit, breuiores sui ratione reddit accessiones: quod autem spissius, longiores: Et potentiæ quidem robur, minus diuturnos: imbecillitas autem,in longius tempus producit: nã quo potẽtia vegetior extiterit,eo promptius omne alienum à se ipsa repellit. Corporis autem raritas, quod per ipsum defertur,non retinet: quare necessarium est,vt qui ita fuerint affecti,si modo in cæteris paritas adsit,cito à superfluitatibus exonerent. Eadem ratione qui contrariũ corporis habitum sortiti sunt, ijs multo tardius superfluitates excerni est necessarium,cùm & potentia imbecilliter easdem superfluitates pellat: ac propter meatuum angustiam, quæcunque feruntur,retineantur. Cùm vero "hæc omnia simul conuenerint,aut longissima,aut breuissima fiet accessio: lõgissima quidem, ob materiæ inutilis multitudinem,crassitudinem,atque lentorem,potẽtię imbecillitatem, ac meatuum angustiam: breuissima autem,propter materiæ inutilis subtilitatem, paucitatem, & potẽtiæ vigorem,ac meatuum laxitatem. Eadem ratione,neque cur non nullæ quidem accessiones infebricitatione terminentur,aliquæ vero non,est difficile inuentu. Quando etenim prioris accessionis tempus adeo breue fuerit,vt antequam secunda superueniat,iam prima quieuerit, omne id tẽporis spatium,quod secundæ principium & primæ finem interiacet, sine febre est: Si vero secun- B da inuadere anticipauerit priusquam omnino prima soluatur,nullũ interuenit medium. Hoc igitur, vt diximus,fit,cùm ea potentia,quæ est in membro superfluitates admittente, sibi ipsi similis manserit: hoc est cùm sanguinem in ipso contentum, quemadmodum antea, conuincit. Quòd si aliquando imbecillior reddatur,hoc quoque illi causam afferet,vt non modo materia inutilis,sed ipse præterea sanguis corrumpatur atque putrescat,ac febris accendatur: atque hinc aliud orietur principium earum,quæ per circuitum fiunt accessionum. Si igitur antea dicta caliditas perseueret,duplex febrium se inuicem complectentium species cõsistet. Quòd si illa cessauerit, membri vero fluxionem recipientis dispositio remanserit,quæcunque de parte mittente prius exposuimus,eadem de hac quoque intelligantur: nã & ipsa aliquas in se superfluitates generabit,idq; duplici ratione, quemadmodum & illa,& quia vitiatum continet sanguinem,& qm̃ potentia est imbecillis. Eodẽ modo si ex aliqua quauis causa membri vis adeo debilitetur, vt is qui adiacet sanguis, illi potius onus sit quàm alimentum,illud eueniet vt corrumpatur: aut si calidior sit, facile putrefiat. Quòd si subfrigidus fuerit, & pituitæ naturam gerens,non subito,sed per tempus ad eandem veniet dispositionem. Et quidem cùm eas quæ in ipsa genitæ fuerint superfluitates,coquere nequierit quæcunque particula,aut ad aliam à se ipsa detrudere,tale sibi ipsi febricitandi principium constituet,qua- C le ea quæ transmittit,alteri affert. Quòd vero aliò superfluitates detrudere nequeat,prima quidem causa in mittentis ac recipientis partis potentia cõsistit: altera vero in meatuum obstructionibus, quæ ex lentis ac crassis & multis humoribus fieri consueuerunt. Nihil igitur mirum, si absque eo quòd alterum alteri mittat superfluitates,quemadmodum oculis caput,ex ijs quæ in ipso membro remanserunt, ad eandem peruenit,ad quam id quod recipit materiam, extraneam dispositionem. Quæcunq; enim naturales meatus obstruxerint,hæc per tempus necessarium est putrefieri, ac superfluitatum multitudinem aceruandi causam afferre ei parti,quam euacuari ac pro consuetudine difflari vetuerint. Vnà igitur cum illis putrescunt & alia quæ postremo colligũtur, statimq; simul omnia in membro febrilem caliditatem accendunt. Sed & retro ostendimus, vbicunque accendit atque augetur caliditas,istuc ab alijs partibus sanguinem solere confluere: quo vero tempore confluit,illas quidem refrigerari priuatas sanguine est necessarium,quod vero patit membrum grauari ac distendi: ac sanguinem ipsum confluentem alterari,hoc quoq; duplici ex cã,& quia alijs quæ iam putrescunt superfluitatibus permiscetur, & quoniam intrusum difflari non potest: quo fit vt instar lignorum humidorum quæ paucã super flammã vniuersim proijciuntur, succendat: Atq; hoc tempus accessionis Principium nuncupatur. Cùm vero iam caliditas materiã conuicerit, tũc D huiusmodi tempus & Augmentum & Ascensus vocatur: in hoc vero vsqueadeo calor auget, vt non modo locum exurat,qui est quodammodo putredinis focus,sed etiam cõtinuatim per totum corpus dispergatur. Ac,cum iam ad summum feruoris deuenerint humores accensi,id accessionis tempus, Consistentia appellatur: tunc vero vniuersum laborantis corpus igneum videtur,extensa per totum animalis corpus æqualiter caliditate. Hinc vero si humores fuerint tenuiores, potentia robusta,corpus rarum,maxima humorum putrescentium pars in sudorem resoluta euacuatur: si vero hi crassi fuerint,vis aũt expulsoria imbecillis,& viæ angustæ sint, nihil quidem defluit sensui manifestum,sed id solum quod ita est extenuatum,vt in subtilioris vaporis naturam transierit: tunc huiusmodi tempus Declinatio appellatur, quidam feruentium humorum difflatus existens. Sed cum in parte remaneat affectus,necessarium est in ipsa superfluitatem aliam generari,cùm id quod denuo ad ipsam alimentum attrahitur,non totum exquisite conuincatur: quæ rursus,vt antea dictum est,à putridis superfluitatibus in parte relictis,ac proprio ex vitio,putredinis principiũ accipit: ac,cum satis caluerit,rursus ad ipsam influit quemadmodum antea ex alijs animalis partibus sanguis: Atq; eodem rursus modo principium,ascensus,cõsistentia,declinatio alterius fit accessionis: neq; hoc per circuitum desinit fieri,donec in prima particula superfluitates generãte ser

l.4.f.1.t.2.c. 416.g

lib. xi. meth. c. 4. et

ratur affectus. Eſt vero duplex huiuſcemodi affectus, alter quidem imbecillitas partis, ex qua fiũt E
ſuperfluitates: alter vero qui ex eiſdem quotidie genitis aceruatur. Neque enim exiſtimes in exte-
rioribus iſtis vaſis, in quibus elixatum obſonium nidoroſum factum eſt, quandam relinqui diſpo
ſitionem, nullam aũt in partibus in quibus humores putruerunt. Adhuc vero magis eam diſpoſi-
tionem impoſſibile eſt ſolui, quando vniuerſum corpus multis vel vitiatis humoribus fuerit op-
pletum: ac multo etiã amplius, ſi his adiungatᷓ omnium, per quos membri ſuperfluitates excernun
tur, meatuum adſtrictio. Sicuti igitur ſanitas ſubſequeretᷓ, ſi & meatus eſſent aperti, ita vt in mem
bro liberi tranſitus fierent, & potentia vegetior redderetur, emendareturq; affectus, atque vniuer-
ſum corpus neque multis neq; vitioſis humoribus grauaretur: donec vero hæc perdurauerint, cir
cuitum quoque acceſſionum ſeruari eſt neceſſarium: Ita ſane in mulieribus quoque accidit, nam
& in his donec æquales ac ſimiles menſtruorum cauſæ fuerint, idem quoque eorum ſeruatᷓ circui-
tus. De his vero vberius à nobis eſt ſcriptum in libro De rheumaticis diſpoſitionibus: neq; nunc
in eis probandis quę antea fuerunt demonſtrata, tempus terere eſt neceſſarium: ſed neq; capita ea-
rum rerum quæ huic loco conducunt, ſunt prætereunda. Sunt aũt hæc cognitu vtilia, ꝙ Non nul
læ quidem partes ad alias fluxiones tranſmittunt, quemadmodum caput ad oculos: Non nullæ au
tem ab eiſdem in ſeipſis genitis ſuperfluitatibus principium febricitandi trahunt: Quodq; his om F
nibus ſuperfluitatum putredo communis exiſtit. Singulis autem proprium ineſt, huic quidẽ ob-
ſtructio ac compactio vaſorum ob humores viſcidos vel craſſos vel multos: alij vero meatuũ con
ſtrictio, ſenſibilium ſcilicet vel inſenſibilium: alij autem omnia in toto ipſius corpore loca inania
eſſe oppleta, ac præterea eam adeſſe multitudinem, quæ ad potentiam dicitur, quemadmodum in
libro De multitudine oſtendimus. Earum igitur febrium quæ per circuitum aliquem acceſſiones
faciunt, neſcio ſi qua eſt nobis cauſa prætermiſſa. Earum "autem quæ ordine carent, non nullę ex A.l.4.f.1.t.
tranſmutatione humoris: non nullæ ob victus errorem, ad talem diſpoſitionem deueniunt. Maxi c.1.416.f
me igitur tranſmutatur atque in alteram naturam tranſit ſanguis, cùm putreſcit: nam vt ẽt antea
expoſuimus, pars vna ſanguinis fit flaua bilis, alia nigra. Quantum vero in ægrotantium corpore
humores mutantur, tantum etiam acceſſionum circuitus: quare nihil ẽt mirandum eſt, ſi in huiu-
ſcemodi mutationibus ordo acceſſionum euariet. Illa quoq; non parum eſt varietatis cauſa, quòd
qui putreſcere incipit humor in aliquo mẽbro, alter exiſtit: alter vero ex alijs defluit partibus, qui
vel in ipſis ſolis continebatur, aut in vniuerſo corpore animalis redundabat. Sic & quæcunq; cir
ca victus rationem errata ab ægrotantibus fiunt, nihilo minus hæc circuituum ordinem euertũt.
Quemadmodum enim ipſis quoq; ſanis victus deprauatus ægrotandi affert occaſionem, eodem, G
vt arbitror, modo vel etiam magis, in laborantibus ex erroribus admiſſis fiunt acceſſiones. Non
ſolum igitur cùm iam ægrotant, ſed eo etiam tempore quo ex morbo reſeruntur, quacunq; ex cau
ſa promptiſſime offenduntur. Quodcunque igitur offenſionis genus effatu dignum interuene-
rit, vel circuitus anticipare, vel alios diuerſæ naturæ à prioribus oriri, eſt neceſſarium: à quibus ac-
ceſſionum ordo peruertitur. Sæpius vero ob circuituum complicationem quæ à medicis ignora
tur, videntur abſque ordine acceſſiones in ægrotantibus fieri. Sed non ita re vera res ſe habet, quẽ
admodum videtur, ſed tunc vere ordo euariatur, quando qui febrem faciunt humores, in alteram
naturam tranſierint, aut in victu errare contigerit. Reliquum eſt id febrium genus, quę ſynochę
vocantur, quarum vniuerſum tempus vna acceſſio eſt: quæ vel ſemper in eodem vigore perſiſtit,
vel minuitur, vel augetur, donec iudicetur. Hæ vero ex tali cauſa ortum habent, qualem omnium
febrium Praxagoras ſuppoſuit, humorum videlicet in caua vena putrefactionem. Quanquam ab
ſolutior ac verior ſermo hunc in modum diceretur: Quæcunque per circuitus aliquos ægritudi-
num acceſſiones fiunt, ex membrorum diſpoſitionibus ortum habent, quę ſcilicet mẽbra vel mit-
tunt, vel ſuſcipiunt, vel generant, vel attrahunt ſuperfluitates, eo quo nuper diximus modo.
Sed quæ "circuitum non habent, in his nulla eſt corporis pars quæ præcipue ſit offen- H A.l.4.f.1.t.
ſa: ſed, qui in venis & arterijs omnibus continentur humores, atque hi præſertim c.1.416.e
qui in maximis atque plurimo calore abundantibus ſunt, aut ob aliam quã-
uis cauſam quemadmodum in ephemeris, aut ob putrefactionem fer-
uentes, febrem vnam accendunt ſynocham appellatam, quæ à
principio vſque ad finem nullam habet intermiſſionem:
ac tandiu perſeuerat hominemq; deurit, donec
qui ei cauſam afferunt humores, aut
ex toto abſumantur, aut co-
quantur, aut vtrun-
que patiantur.

Galeni

GAL. DE INAEQVALI INTEMPERIE LIBER

Thoma Linacro Anglo interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Omnes Modos docet quibus Inæqualis Intemperies & in Vniuerso corpore & in Aliqua animalis particula oritur.

Quot Modis Inæqualem Intemperiem fieri contingat. CAP. I.

INæqualis intemperies aliàs in toto animalis corpore fit, veluti in ea hydropis specie, quam Greci ἀνασάρκα vocant: & febribus ijs, quas ijdem hepialas appellant: fereq; reliquis omnibus, exceptis quas hecticas nominãt. Incidit autem & in vna qualibet parte, cùm ea vel œdemate, vel phlegmone, gangrena, erysipelate, cancro'ue est affecta: huc pertinet & qui elephas dicit, & phagedæna, & herpes. Verùm hæc oĩa cũ fluxione
C consistunt. Absq; aũt materiæ affluxu † solis partiũ qualitatibus alterandis, inæquales intemperies fiunt, vtiq; refrigeratis ijs, aut deustis, aut immodice exercitatis, aut feriatis, aut aliquid id genus passis. Iã ex ijs quæ foris corpori occurrunt, † inequalis intemperies gignitur, dum id vel frigesit, vel calefit, vel siccaẽ, vel humectum redditur. Quippe hę simplices intemperies sunt, veluti in ijs, quæ de temperamentis scripsimus, est monstratum: compositæ ex ijs aliæ quatuor sunt, cùm corpus vel calefit simul & siccatur, vel calefit simul & humectatur, vel refrigeraẽ simul & siccescit, vel refrigeraẽ pariter & madescit. Quòd aũt eiusmodi intemperies ab æqualibus eo distent, quòd in omnibus intemperãter affecti corporis partibus æqualiter nõ insint, id clare liquet. Ergo quis sit omnis inæqualis intemperaturæ generandæ modus, in proposito libello statutum est exequi. Admonendi autem sumus, quo clarior nobis omnis disputatio sit, de omnibus corporis particulis, principio à maximis sumpto, quæ scilicet ne vulgo quidem sunt ignotæ: siquidem manus, & pedes, & ventrem, & thoracem, & caput, nemo est qui ignoret.

† *dũ solis qualitatibus alterantur particulæ.*

† *inæquales ĩtẽperies plures gignuntur.*

Particularum Corporis Diuisio, & Libri Propositum. CAP. 2.

D DIuidamus autem earum rursus vnamquanq; in proximas sui, quæ προσεχῆ græce dicuntur, particulas. Verbi gratia, crus in femur, tibiam, & pedem: Item manum, in brachium, cubitũ, & summam manum. Iam summæ manus ipsius propriæ particulæ sunt carpus, metacarpiũ, & digiti. Digitorum vero particulæ sunt, ossa, cartilago, ligamentum, arteria, vena, membrana, caro, tẽdo, vnguis, cutis, adeps. Has autem diuisisse in aliam speciem non est, sed sunt similares ac primæ, exceptis tamen arterijs & venis: Hæ nanq; ex fibris & membranis sunt conditæ, veluti in tractandæ dissectionis ratione est traditum. Quin etiam complura esse spatia inter ipsas primas & similares particulas, atque ijs etiam plura maioraq; inter ipsas instrumentales & compositas, aliqua vero & in vna qualibet similari particula veluti osse cuteq;, hæc quoq; omnia in ijs, quæ de administrandis dissectionibus scripsimus, sunt prodita. Atq; quæ mollia quidem sunt corpora, ea qm̃ sibi inuicem incumbunt, interposita spatia latere conspectum faciunt: Quę dura siccaq; sunt, in ijs cernere spatia licet, sicuti ossium cauernulas. Continent hæ naturaliter multum in sese humoris, huiusq; crassi & albi, in id comparati vt ossa nutriat. Quę in cute foramina sunt, ea qua ratione fiant, in ijs quæ de temperamentis præcepimus, est dictum. Atque hæc monuisse necessarium erat claritatis causa eorum, quæ à nobis deinceps sunt dicenda. De inæquali vero intemperie nunc agedũ, tum quænam eius natura sit, tum quot eius generandæ modi. Ergo ꝙ in omnibus particulis corporis quod ita est affectum, vnica temperies non sit, prius est dictum, verum id commune omnis

intemperamenti inęqualis est. Differentię eius, ipsam corporum affectorum sequuntur naturam, E cum aliter simplex caro, aliter vniuersus musculus,† impari temperamento sit affectus.

† in inæquale peruenit tēperamentum.

Quo pacto Inflammatio in Aliqua Particula oriatur & finiatur. CAP. 3.

QVippe calida fluxio, vbi in musculum procubuit, primum maiores arterię venæq; opplentur ac distenduntur, ab ijs minores: atque ita res procedit, donec ad minimas sit peruētum. In ijs vbi valenter impacta fluxio est, nec amplius contineri pōt, partim eius per ipsarum ora, partim per tunicas colatum foras trāsmittit: tum vero spatia ipsa vacua, quæ inter prima sunt corpora, fluxione implentur. Sic omnia ab humore, omniq; ex parte incalescunt, ac perfundūtur. Ea sunt nerui, ligamenta, membranæ, caro ipsa: anteq; hæc arteriæ & venæ, quæ scilicet & primæ & præter cætera vario dolore afficiunt. Quippe interius à fluxione tum excalfiunt, tum distendūtur, ac diuelluntur: exterius non modo excalfiunt, sed etiam premuntur, ac degrauant. Reliquæ particulæ aliæ incalescendo solum vel comprimendo, aliæ vtroq; genere laborant, appellaturq; morbus ipse Phlegmone: Est aūt īæqualis intemperies musculi: Feruet enim iā qui in eo est sanguis: is secum excalfacit primum quidem ac maxime arteriarum & venarū tunicas, mox vero oīa quæ extra has sunt, quibus scilicet circunfunditur. Ita duorum alterum necesse est sequi, vt si fluxio vicerit, corruptio sequatur victorum corporum: sin fluxio sit victa, vt musculus ad naturalem statū redeat. Esto igitur prius victa fluxio (rectius enim à melioribus incipitur) duplex hīc incidit curationis genus, ꝙ vel digeretur quicquid humoris in particulam procubuit, vel concoquetur: verū digestio optanda maxime curatio est. Concoctionem hæc duo necessario sequuntur, puris generatio, & eius in aliquod spatium abscessio. Abscedit aliquando in capacitatū, quæ propinquæ sunt, tum maximam tum minime momentaneam, quod sanè abscessionis genus optimum est: Aliàs in non momentaneam quidem, non tamen maximam: Interim in maximā, non tamen non momentaneam. Ac quæ in ventriculum incidunt abscessionum, optima est quæ in sinum eius internum abijt, in quem etiam plerunq; se aperiunt: mala vero, quæ sub peritonæum. Pari modo in ijs quæ circa cerebrum existunt, bona est, quæ in priores eius vētriculos abscedit: mala, quæ sub inuolucra eius, item, quæ in posticum eius ventrem se recipit. Qui vero circa costas abscessus colligunt, hi in capacitates erumpunt thoracis: Ac musculorum quidem abscessus, sub cutem: viscerum vero vel in arterias & venas quas in se continent, vel in membranam qua operiūtur, quæ ipsis pro cute est. At si victæ à fluxione particulæ fuerint, in tantam deueniēt intemperiem, vt inde tum earū pereat actio, tum ipsę spatio corrumpant. Porrò desinent tum primum dolere, cùm mutatrici qualitati fuerint adsimilatæ: non enim cum mutata particularum temperies iam est, siue (vt sic loquar) in G ipso mutatum esse, dolent, sed dum mutantur, siue in ipsa mutatione: quemadmodum mirus dixit Hippocrates, ‖Dum alterascit ac corrumpit natura, dolores fiunt. Alteratur autem ac corrumpitur cuiusq; natura, cum vel calefit, vel frigefit, vel siccatur, vel humefit, vel eius vnitas dissoluitur: in ijs quidem intemperamentis, quæ inæqualia sunt, ex calefaciendo vel ex frigefaciendo potissimum, quippe cum efficacissimæ qualitates hæ sint: secundo loco è siccando vel humectando: ex esuriendo vero vel sitiendo, deficiente hīc humida, illic sicca substantia: ex vulnerando, & erodendo, & tendendo, & premendo, & conuellendo, vnitate ipsa soluenda.

In lib. de Locis in homine.

De Ortu Inæqualis Intemperiei in Vniuerso corpore animalis. CAP. 4.

ERgo si calor sanguinis in particula, quæ phlegmone laborat, mitis est, tum qui in toto animalis est corpore mediocriter attemperatus, non facilè vnà cum afflicta particula calefit: Sin vel ille feruet vehemētius, vel qui per totum spargitur animal, biliosus est, ilico totus ad calorē vertit: Multo vero magis sicubi ambo concurrunt, vt & qui in phlegmone habet, admodum calidus sit, & qui in toto est animante, biliosus. Porrò calefit primùm qui in arterijs est sanguis, ꝙ scilicet is tum natura calidior, tum vero magis spirituosus sit: post hunc vero ēt qui in venis est. Quòd si propinqua visceri, cui plurimus sit sanguis, obsessa phlegmone particula fuerit, iam celerius cum hoc H vniuersus qui ī animali est sanguis, calore afficit. Vnoq; verbo, quicquid ex facili alterabile est, aut calidum natura, id à quouis calefaciente primum excalfit. Nō secus & ab eo quod frigefacit, quicquid facile alteratu est, vel natura frigidum, id primū refrigerat. Ac promptus quidē ad alterandū spiritus est, vtpote ex tenuissimis constans partibus. Calidissima natura est flaua bilis, at frigidissima pituita est. Reliquorum humorum sanguis, post flauam bilem maxime est calidus, sicut nigra bilis post pituitā est frigida. Quin etiam alterat flaua bilis leui momento, ex quouis in eam agēte: nigra ægre alterascit. In summa quicquid tenuium est partiū, id prompte alterat: contra cui crassę sunt partes, ægre. Ita necesse est, multifariæ phlegmonis alterationes incidant, propterea ꝙ multifariā affecta sunt corpora. Principio nanq; succus qui phlegmonem excitat, magis minus ue calidus est: Deinde succi putrefactio, pro ipsius natura respondet: Nō minimū certe, prout is magis minus ue est impactus: quippe quę perspiratu carent, celerius putrescunt, veluti & in externis accidit omnibus: Cæterū cùm calida tēperie sunt & humida, tum vtiq; potissimum. Iam ipsa phlegmone laborans particula, vel propè, vel longè sita est à multi sanguinis visceribus: totusq; sanguis vel biliosus est, vel melancholicus, vel pituitosus, vel spirituosus, atq; hæc oīa magis minusq;. Quare necesse est multiformes fieri alterationes, siue alterum alteri sit collatum, siue idem sibi.

A *Vsquequo Inæqualis Intemperies, in Febribus intelligatur.* CAP. 5.

FIunt hæ oẽs inæquales corporis intẽperies, maxime quidẽ inflãmato eo qui in phlegmone eſt
ſanguine, deinde eo qui in viſceribus habet & corde: atq; huius maxime eo qui i ſiniſtro eius
ſinu eſt: In quẽ (ſicut in opere de vſurpandis manu diſſectionibus eſt dictũ) ſi viuo ẽt animante,
nec adhuc febre tentato, dimittere digitũ velis, vehementiſſimũ deprehẽdes calorem. Quo magis
veriſimile eſt, vbi totũ corpus pter naturã incaleſcit, hunc maxime ſinum ad ſummũ peruenire ca-
loris, quippe cũ tenuiſſimũ maximeq; ſpirituoſum ſanguinẽ habeat, ac moueat perpetuò. Ceterũ
in febribus id genus omnibus, calefit quidẽ ſanguis aliqñ vniuerſus, quicunq; calorẽ illũ preter na
turã, qui ex humoris putreſcentia eſt obortus, concepit: non tñ aut arteriarũ venarum'ue tunicæ,
aut aliud vllũ circũiacentiũ corporum prorſus iam tẽperamentum ſuũ mutauit, ſed adhuc mutat
atq; alterat incaleſcens, ſiue vt ſic loquar, calefiens. Quo'd ſi longiore tempore hoc patit, etiam vin
cet aliqñ: prorſuſq; mutabit ita, vt non amplius calefiat, ſed iam ſit preter naturã calefactũ. Porro'
terminus mutationis eſt, cuiuſque particulæ functionis læſio: Ad quem vſq; terminum vniuerſa
alterationis latitudo, via eſt in id quod præter naturam eſt, veluti miſtum cõeq; ac mediũ quiddam
ex contrarijs vtriſq; compoſitũ, ipſo naturali prorſus affectu & eo qui iam plane eſt præter natu-
B ram. Ergo toto hoc tempore corpus incaleſcens, pro modo alterationis ẽt ad portionẽ ſentit dolo
rem. Cum vero oẽs corporis ſolidæ particulę excalfactę ad abſolutionẽ iam ſunt, eiuſmodi febrem
hecticã Græci vocant, ceu non amplius iam in humoribus & ſpiritu ſolũ, ſed & in corporibus ijs,
q̃ habitus rõem habent, cõprehenſam. Hęc doloris eſt expers, putantq; qui ea febricitant, oĩno ſe
febre carere: neq; enim "ſentiunt eius calorẽ, oĩbus. ſ. eorũ partibus æque percalfactis. Sed & con- A.l.4. f.1. t.3. c. 1.432.b
uenit de his inter naturales ſcientiæ profeſſores in ijs, quę de ſenſibus produnt: Neq;. n. citra alte-
rationẽ eſt ſenſus: neq; in ijs quæ iã ad perfectionẽ ſunt alterata, dolor. Itaq; ẽt hecticæ febres oẽs,
tũ ſine dolore ſunt, tũ nec ſenſu ab ijs qui ipſis laborãt, perceptæ: nõ. n. ex eorũ particulis hæc agit
hæc patit, cum oẽs inter ſe iam ſimiles ſint redditæ, ac vnicam habeant conſentientem temperiem.

Non Quamlibet Alterationem ad Inæqualem Intemperiem producendam ſufficere. CAP. 6.

QVo'd ſi alia earum calidior eſt alia frigidior, at certe eatenus eſt frigidior, vt vicinam nihil
offendat: alioqui ſic. ſ. partes quæ pro naturæ modo ſe habent, mutuo ſe offenderẽt, vt po
te quæ ſic quidẽ tẽperamentis diſſideant: caro nanq; calida particula eſt, os frigidum. Cæ
terum tã harũ partiũ q̃ reliquarum oĩum indolens inæqualitas eſt, modi exceſſus merito. Sic nãq;
neq; aer qui nos ambit, prius offendit, q̃ ad immodicum calorem frigus'ue eſt immutatus: cuius
C alioqui quæ in medio ſunt differentias, tametſi numeroſas ac manifeſtũ exceſſum inter ſe habẽtes,
citra noxam ſentimus. †Ex his ergo fortaſſe nec illud durius dici videat, quod Hippocrates alicu † clarius. vn
bi ait, ‖ Omnem morbum vlcus eſſe: quippe vlcus vnitatis eſt diuiſio. Immodicus vero calor ac fri de ex his peri-
gus proxime accedunt, vt vnitatẽ ſoluant: plurimus quidẽ calor, dũ ſegregat ac incidit ſubſtantiæ clitatur et ora
continuitatem: ſummum vero frigus, tum ſtipando, tum introrſus pariter trudendo, quædam ex- tio illa habere
primit, quædã quaſſat. Atque hunc quiſpiam immodici caloris ac frigoris terminũ ſtatuẽs, fortaſ- æquitatem (ut
ſe non incommode ſentiat. Seu vero is, ſeu alius immodici exceſſus terminus eſt, certe conſiſtere alicubi et Hip
omnẽ immoderatũ exceſſum in habitudine ad aliquid, iam liquet. Non. n. pari rõne a' calidis frigi- pocrates ait) q̃
diſq; afficit oẽ corpus: indeq; fit, vt aliqua animaliũ conuenientes inter ſe ſuccos hẽant: aliqua nõ dicit, oẽm et c.
ſolum non conuenientes, ſed ẽt qui ſe mutuo corrũpant: veluti homo atq; vipera, quorũ vtriuſq; In libro de Fra
ſaliua alteri eſt pernicies. Ita vtiq; & ſcorpium necaueris, ſi ieiunus illi inſpueris. At non homo ho ꝯturis cõ.3.t.34.
minem morſu interimit, nec vipera viperam, nec aſpis aſpidem: Siquidem quod ſimile eſt, id con 7ª.246.d
gruum amicumq; eſt: quod contrariũ eſt, inimicũ ac noxiũ: Augetur. n. quidq; ac nutrit a' ſimili-
bus: perimitur ac corrumpit a' contrarijs. Itaque ẽt ſanitatis tutela, per ſimilia perficit: morborum
ſublatio, per contraria. Verùm de his alius eſt ſermo. Hecticam "vero febrem quę iam habitũ cor Libidem.
D poris occupauit, minime ſentit qui ea laborat: Reliquarũ febriũ nulla eſt quæ non a' laborãte ſen-
tiat: ſed aliæ magis, aliæ minus ægrotanti ſunt graues. Sunt ex ijs & quæ rigorẽ ingerant: fit. n. id
quoque ſymptoma, veluti alia multa, ab inæquali intẽperie. Rõnem tñ generandi eius in propoſi
to libro tradere non eſt, priuſq; de naturalibus facultatibus demonſtratũ fuerit, quot hæ qualeſq;
ſint, tum quid agere quæq; ſit nata. Verũ in libris de ſymptomatum cauſis, de omnibus agetur.

De Reliquis Cauſis Intemperiei Inæqualis, Quæ fit in corpore Vniuerſo. CAP. 7.

SEd reuertor ad inæqualis intemperamẽti differentias: nã quẽadmodũ ex phlegmone febris na
ſcatur, tum ꝙ phlegmone omnis ac febris oĩs præter hecticas, ex morbis ſint, quibus inęqualis
ſit intẽperies, dictũ iam eſt. Porro' accendi febrẽ & citra phlegmonẽ ex ſolis humoribus putreſcẽ-
tibus licet. Neq;. n. ea ſolũ q̃ inculcata ſunt & perſpiratu prohibita, putreſcũt, verũ celerrime ea ma
ximeq;: cæterũ putreſcunt & alia multa, q̃ putredini ſunt opportuna. Dicet vero de horũ oppor-
tunitate alio loco. Iam alio quoq; genere inæqualis oriri intẽperies in toto corpore põt, modo fu
liginoſo vapore detento: modo exercitationibus & pluſculis laboribus calore adaucto: modo ab
ira cũ ſanguis ĩmoderatius feruet: mõ cũ ex deuſtione quauis externa incaleſcit. Porro' ꝙ ẽt in his
oĩbus febribus, non ſecus qua'm in ijs q̃ ex phlegmonis fiant, ſupra eſt dictũ, tũ pro viribus effectri
cis cauſæ, tũ pro corpis ipſius affectu, alij magis febricitẽt, alij minus, alij haudquaq̃, apertũ eſſe ar

bitror: Æque vero & q̃ intemperies ipsa non nunquã spirituosam tantum inuadit substantiam, E non nunquam ipsos etiam succos, clarum id quoque reor: Sed nec minus illud, q̃ omnibus huius modi febribus, si traxerint, hectica superueniet. Iamq; sermo noster propemodum ostendit, inæqualem hanc intemperiem aliquando ex calida frigidaue substantia, quæ in particulã aliquam influat, accidere, veluti in ijs fiebat, quos phlegmone infestat: sæpe non ita, sed ipsa corporis temperie in qualitate mutata. Tum q̃ alterantium eam, quædam ortum habẽt ab ipso corpore, quædam extrinsecus: vtiq; cùm ex putredine tantum aliqua vel phlegmone excitatur febris, ab ipso corpore: cùm ab vstione vel exercitatione, extrinsecus. Dicetur autem & de his fusius in morborũ causis. Tanquam autem ex deustione accenditur febris, alterato videlicet corporis temperamẽto: itidem non nulli sæpe ex frigore refrigerati toto corpore vehementer sunt, aliqui vero etiam perierunt. Iam q̃ hi omnes etiam doleant, ne id quidem latet.

De Intemperie Inæquali, In qua Calor & Frigus simul sentiuntur. CAP. 8.

PORrò dolent & qui ex rigore ingenti vehementer perfrigerati, celeriter sese excalfacere properarunt: multiq; eorum cum subitò ac simul manus igni admouerunt, ingentem circa vnguium radicem sentiunt dolorem. Et quisquam, cum tam luculenter videat intemperiem inæqualem doloris esse causam, etiam de internis doloribus dubitet aut miretẽ, quo pacto citra phlegmonẽ F subinde vel laxiore intestino quod colon Græci vocant, vel dentibus, vel alia quauis particula homines doleant? Nam neque talium vllum mirabile est, nec quemadmodum simul rigeant & febricitent ęgrotantium aliqui. Quippe, "si pituitosus succus qui frigidus est, quemq; Praxagoras vitreum appellat, & amara bilis quæ calida est, simul abundent ac per sensibilia membra moueãtur, nihil miri est vtrunq; à cubante pari modo sentiri. Neque enim si hominem sub Sole feruido statuas, & aquam illi frigidam infundas, fieri potest, vt non simul & à Sole calorem, & ab aqua frigus sentiat. Verum hoc casu ambo extrinsecus sunt, nec paruis portionibus incidũt: in febribus vero, quas hepialas vocãt, tum ab interno, tum exiguis portionibus: eoq; vniuersum corpus ambo sentire videtur. Cùm enim tenuissimis portiunculis aspersum per corpus tum calidum sit tum frigidum, nullam sensilem alterius portiunculam ita paruam desumas, in qua non alterum sit comprehensum. In ipsa tamen accessionis inuasione, aliqui febricitantium tum rigent, tum vero febricitant: tum ambo sentiunt, frigus immodicum, & calorem vnà, verum non eodem loco: quippe cũ possint quæ excalfactæ sunt partes, manifeste à refrigeratis discernere, nam intus & in ipsis visceribus calorem sentiunt, in externis partibus vniuersis frigus. Tales perpetuo febres sunt, & quæ græce lipyriæ vocantur: prętere a quoddam ardentium febrium perniciosum genus. Quod igitur G in his, maioribus portionibus accidit, hoc in hepialis contingit minutis: Inęqualis nanq; est & harum febrium intemperies, sed nec minus reliquarum omnium, exceptis tamen hecticis. Quin etiã ijs qui rigent, nec tamen febricitant, inæquale temperamentum est: Rarum tamen est id symptoma: cæterum incidit tum mulieribus, tum quibusdam aliq̃ viris. Debet autem omnino deses pręcessisse vita: aut certe ciborum copiam lõgiore spatio homo sumpsisse, ex quibus tardus, frigidus, crudus, & pituitosus nascatur succus, qualem .s. Praxagoras vitreum existimat. Porrò antiquitus nemo (vt videtur) ita est affectus, vt qui necadeo ociosi, nec in victus saturitate viuerent: Indeq; factum est, vt scripserint antiqui medici, ‖ Rigori febrem necessario superuenire. Veruntamẽ tum nos ipsi, tum alij iuniorum medicorum non pauci, sæpenumero vidimus rigorem, quem nulla secuta sit febris. Porrò componitur ex hac intemperie, & ea quæ febricitantium est, hepialus: appello ita febrem illam, cui ambo semper accidunt: At in qua rigor quidem præcedit, febris vero sequitur, veluti in tertianis & quartanis, hanc hepialum non voco. Ita ex duplici inæquali intẽperie hepialus componitur, etiam aliæ febres, præter hecticas, ferè omnes.

A.l.4.f.1.t.2.c.6.418.2

* Al. sitiunt.

Lib. 1. de Morbis.

De Intemperie Inæquali Particularum, quæ Tumore aliquo præter naturam correptæ sunt. CAP. 9. H

SImili genere qui particulæ alicuius cum tumore morbi sunt, hi quoq; oẽs perinde ac phlegmone, cum intemperamento inæquali consistunt, Cancer, Erysipelas, Carbũculus, Herpes, Oedema, Phagedæna, Gangræna: quippe cõe his omnibus est, vt ex fluxione humorum sint orta. Dissident in eo, q̃ alij ex pituitoso, alij ex biliosò, vel melancholico succo: alij ex sanguine vel calido, & tenui & bulliente, vel frigido & crasso, vel alio quopiam genere affecto, fiant: declarabitur enim alio loco de horum membratim differentia diligenter. Quod ad propositam disceptationem pertinet, hoc tantum dixisse abunde est, q̃ qualiscunq; est fluxio, eadem ratione quenque prędictorum affectuum creat, qua prius ex calida & sanguinea phlegmonem gigni monstrauimus. Sed nõ minus etiam similarium ac simplicium primorumq; in ijs corporum singula, sic à fluxione affecta, ad inæqualem intemperiem deuenient: cæterum extrinsecus pro rheumatis ratione calfacta, refrigerata, siccata, vel humectata: ad profundum vsque non dum similiter affecta. Quòd si tota per tota mutata alterataq; sint, fiunt quidem ilico à dolore libera: in difficiliori tamen sic constituta sunt statu. Hæc prænouisse ijs, qui opus de medicamentis sunt percepturi, & post id medendi methodũ, abunde mihi satis videtur.

Galeni

GALENI DE MARCORE LIBER

Augustino Gadaldino Mutinensi medico interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Quot Genera Marcorum, Qui curari nequeant: ac Qualis Curatio ijs qui sanari possunt adhibenda.

Quid & Quotuplex sit Marcor: ac Quæ eius Causa potissima. CAP. I.

.l.4.f.1.t.3.c. .433.g

MArcor,″ quem marasmum Græci vocant, corruptio est viuentis corporis ex siccitate. Sed cùm bifariam corruptio dicatur, altera quæ fit, altera quæ facta est, in priori certe significato appellatio sumenda est: Ita quoq; & ipse marcor, alter à marcuisse, à marcescere alter, de quo nunc sermo habetur, dici potest. Cùm autẽ marcor (vt diximus) sit viuentis corporis corruptio: triaq; sint viuentium genera, animalia, stirpes, ac semina, & ob hæc etiã fructus: horum proprie marcor affectus esse dicitur: C Per translationem vero alias etiam quæ ex siccitate proueniunt corruptiones, marcorem nuncupant, vt & ad ignem, multoq; adhuc longius, ad omnia quę paulatim corrumpuntur, nomen hoc traducãt. At vero nos non de vllo aliorum, quę haud proprie marcescere dicuntur, sed de eo duntaxat, quẽ diffiniuimus marcore, pręcipueq; cùm in animalis fit corpore, dicere nunc statuimus: communitatem tamen disputatio hæc cum stirpibus necessariò obtinebit. Cùm igitur quatuor modis simplicibus ac primis viuentia omnia corrumpantur, quod & eorum substantiæ quatuor sint elementa, marcescere ea dicimus, quæ ob siccitatem corrumpuntur. Quę si hoc ipsum solum habeant, vt siccentur, altera elementorum oppositione, quæ est caloris & frigoris, intra proprios terminos manente, simplex is marcor est: si vero siccitati caliditas vel frigiditas immodica adiungatur, compositus iam duplexq; tunc corruptionis erit modus. Simplex igitur marcor ob inediam fieri videtur, vbi quis vel ex electione famem tolerat, vel præ ciborum inopia fame conficitur: Qui autem

.l. ibidem.

cum″ frigiditate coniunctus est, tum senescentibus euenit: tum ijs etiam, qui ex quodam morbo in similem senectuti affectionẽ incurrunt: At qui adiunctam habet caliditatem, in aliquibus hecticis febribus fieri conspicitur. In stirpibus porrò tum totum ipsum corpus, tum singulas earum D particulas, vbi præ siccitate fiant corruptiones, marcescere dicimus. Non ita tamẽ in animalibus, sed totum quidem corpus dicimus marcescere, de nulla vero sigillatim particula nomen hoc consueuimus proferre: Præsensq; nobis sermo haudquaquam de eis quæ ob aliquod symptoma siccãtur, particulis, institutus est, sed cùm totum adeo sic affectum fuerit corpus. Iam igitur si totius corporis affectus est marcor, illud etiam nobis perspicuum est, nũquam ipsum fieri posse nisi animalis principium affectum fuerit. Quin etiam fieri nullo modo potest, vt alius quidẽ in toto animali sit affectus, alius autem principium occuparit: Quare cordis corpus siccari marcescẽtibus est necesse. Ergo si causas omnes inuenerimus, à quibus cor solet exiccari, non ignorabimus etiam, vtrum marcescentes omnes insanabiles sint, an vero ex ipsis non nulli sanari possint.

Senectutem esse Ineuitabilem: ac De cuiusdam Sophistæ fatuitate, qui Immortales se Homines redditurum pollicitabatur. CAP. 2.

SAtius igitur fortasse hoc in loco fuerit disputationem ad principium reducere. Sanè optimũ erit principium, si senectutis causa cognoscatur, cùm ex marcoribus hic vnus videatur maxime esse ineuitabilis, vt etiam secundum naturam esse existimetur: Singula vero naturæ opera ineuitabilia sunt, generationisq; ordinem necessarium habent. Sed & huic ipsi vnum aliud præmittendum est, vt. s. dictionis huius / secundum naturam / significata cognoscamus. Neque enim

profectò

profectò eodem dicimus modo secundum naturam esse senectutem, quo nutriri ac augeri: quippe cùm hęc naturę sint opera, senectus vero non opus, sed affectus necessariò consequens. Nullũ siquidẽ, qđ genitũ sit animal, ἀγήρων id est insenescibile senij ve expers visum est. Ideoq; nõ nulli senium secundum naturam esse dixerunt, q̀ omnia quæ à natura dispẽsantur, necessariò consequatur. Itaque si senectutem esse secundum naturam in hac capiatur significatione, alia deinceps huius dictionis significata, de quibus male quidã (vt alibi ostendimus) opinati sunt, inuestigare non erit necessarium, nullaq; amplius in oratione superest dubitatio. Nam si intelligunt, quo nunc dictum est modo, verum sanè est senectutem secundum naturam esse, ac ineuitabilem, siquidem necessariò naturæ opera consequitur. Quanquam nostro hoc sæculo philosophus quidam librum conscripsit, in quo, quónam quis modo possit senij expers perpetuo permanere, ostendit. Ædidit porrò hunc librum, cùm annum adhuc quadragesimum ageret: ætate vero vsque ad octogesimum annum peruénit: atq; gracilis adeo siccusq; euaserat, vt præclare illud Hippocratis dictũ in prognosticis, in eum quadrare posset: ‖ Nares acutæ, collapsa tempora, oculi cõcaui, frigidæ contractæq; aures, & imis partibus leniter versæ, cutis circa frontem dura & intenta ac arida. Cùm igitur aspectu talis iam redditus irrideretur, quando alios conabatur docere, vt quis senij expers permanere posset, posteriorem de admirabili agerasia (quasi insenescentiam dixeris) æditionem tradidit, sic enim illam eo volumine appellabat: ostendens non quemlibet senij expertem permanere posse, sed ad hoc natura opus esse accommoda, præcipueq; si prima educatio proba iecerit fundamenta. Pollicitabaturq; se infantium, qui ad hoc idonei essent, corpora redditurum immortalia, vbi ipse eorum curæ statim ab initio pręficeretur: minimeq; eius reprehendi poterat pollicitatio, cùm illi prius moriendum erat, q̃ quos suscepisset pueros, viri euasissent. Summam igitur eius stultitiam cæteri omnes contempsere: ego vero nequaquam, sciens pleraq; etiam alia decreta ijs, quæ per experientiam cognita sunt, aduersantia, rationales multos viros enunciasse, rationũ probabilitate deceptos. Neq; hoc igitur quantum ad rationem attinet, mirum est. Illud enim, Corrumpetur omnino quodcunq; genitum est, nec eam quæ scientiam efficit, consecutionem habet, nec necessariam, sed quæ vsque ad id, quod probabile est, procedit, quemadmodum in commentarijs de demonstratione nobis demonstratum est. Quanquam hac vtuntur ratione ferè omnes, qui senescere animalibus necessarium esse ostendunt, id ipsum esse viam dicentes ad corruptionẽ, necessariò omnibus generatis consequentem. Hactenus igitur ex experientia sola senium necessarium est, ac secundum naturam, quemadmodum sanè & ipsa mors: quæ nec ipsa demonstrata est ab ijs, qui prompte enunciant ac dicunt, quicquid genitum est, id omnino etiam necessariò interiturum. Etenim sophistarum mos est contra experientiam dicere: quod & ille arbitror fecit, qui animal omne ex agendorum ignoratione interire senescereq; asseruit.

In Prog cõ. 1. t. 6 & 7. 4ª. 191. a. b

Refellit Opinionem eorum qui Calorem Innatum Flammæ comparantes, ita ab eo corpora, sicuti à flamma ligna, absumi dicunt. CAP. 3.

QVapropter fortasse melius erit, vt nos quænam causa sit inuestigemus, ob quam tum animalia, tum stirpes singulæ senescunt, cernimus siquidem tum ea exiccari, tum eiusmodi affectum illis esse senium: quamuis nonnulli aliter opinati fuerint, asseruerintq; frigidos humidosq; esse senes: eorum tñ deceptionis causam in libris de temperamentis ostendimus. Nunquid igitur ob id (vt à quibusdã dicitur) exiccantur animalia, q̀ innatus sibi ipsis calor, veluti quidam ignis existens, incrementum ex qua accenditur materia, sumit? huic enim inditus est, ab hac nũquam separari potest, ex hac deniq; omnia habet. Nuper ergo nata animalia, quemadmodum & ipsæ etiam stirpes, vniuersa sunt humida: ideoq; calor humiditatis copia tunc veluti suffocatus, vix se ipsum attollit, vt qui nebulosus, tardus, & ad motum difficilis existat: Temporis autem progressu, humiditatem illam superat, ac omni materia euadit superior: iamq; non nebulosus, turbulentusq;, nec fumosus, sed purus & æthereus redditus, suos ipsius motus vniuersos libere commonstrat. Et, vt breuiter totam rem complectar, Sicuti flammæ, vbi in humida inciderint ligna, principio quidem opprimũtur, ac veluti suffocantur, quòd paruæ admodum imbecillæq; sint: temporis vero spatio paulatim splendent ac crescunt, paulatimq; materiam superant: ac tandem cùm iam totam superauerint, in maximam attolluntur magnitudinem, quod certe ipsis vigor est ac robur: deinceps vero hoc alimento iam deficiente, marcescunt ac extinguuntur: Eodẽ etiam modo (inquiunt ipsi) calor qui in nobis est, corpori tanquã materię cuidam inditus, principio quidem humidus ac imbecillis est: deinceps vero vsque ad vigentem ætatem increscens, tum splẽdet, tum augetur, ac in amplissimam eleuatur magnitudinem, ignis flãmam imitatus: ab hinc alimenti penuria paulatim marcescit, idq; est senium: mox vero iam prorsus extinguitur, quod est mors. Hæc ratio ab omnibus fermè recentioribus tum medicis tum philosophis probatur: quæ tamen, meo iudicio, vera non est, vt quæ ignis flammam animalium calori compareat, haud sanè intelligens flammas ex corruptione eiusdem materiæ, ex qua succenduntur, ortum habere: animalia vero non sic innatum ab eo qui ea effinxit, sortita esse calorem, sed vt ab illo augenda ac gubernanda: nec vllum dari tempus, quo innatus noster calor per vniuersam materiam ipsam

non

A non sit extensus,non eas solum facultates quibus fingit obtinens,sed & plerasq; etiam alias: nam & nutrimentum ad se ipsum trahit,materiamq; gubernat,apponit,agglutinat,assimilat: &(vt semel dicam)omnia secus ac flamma, in innatam sibi materiam efficit. Nam quæ vnquam flamma materiam,cui indita est,auget? quæ materiæ potius alimentum assimilat,q̃ sibi ipsi materiã? quæ deniq; tot machinationes,vt materiã tueatur, inuenit? non nullas quidem partes circumuestiens ac claudens,vt nihil ipsis extrinsecus adhæreat: non nullas vero perforãs dilatansq;, canales præterea inferens, hos quidem vt per ipsos nutrimentum attrahatur, illos vero ad refrigerium ac respirationem: simulq; excrementa per alios quidem crassa, per alios vero tenuia excernens. Oẽm huc imprudens de particularũ vsu tractationem transferam,si singula naturæ opera enarrare voluero: quamuis huius opinionis principes idem esse calorem innatum dicant & naturam. Haud igitur recte eum igni assimilãt comparantq;,ac corpora ab ipso corrũpi putant. Cur ergo(aiunt) « ab Hippocrate fuit dictum, Interficit igitur nos calor ille, qui corpora produxit? Primũ quidem vobis respondebimus boni viri,non esse illum ex legitimis Hippocratis librum,in quo hęc dicta leguntur. Deinceps vero,licet Hippocratis decretum esse concedatur, declarari tamen oportuerat,quo'nam modo dictum fuerat,ac aliquam afferri demõstrationem. Si vero ex eo fidem sibi ha B beri ducunt, quia demonstrationibus destituuntur,parum profecto recte sapiunt. Equidem verum est ob innatum calorem corpora tum senescere,tum tandem corrumpi: falsus tamen est modus,quem ipsi tradunt: neq; enim sicuti à flamma absumũtur ligna,ita quoq; à calore innato animantium corpora. Hoc sane exemplum ijs,qui à febre corrumpuntur,accommodari posset: idq; quod ab Hippocrate in nuper citatis verbis fuit dictum, tale quid videtur indicare. Exiccari sane corpora secundum quandam naturalem consecutionem, hocq; ob calorem innatum fieri, omnino verissimum est,quemadmodum & in primo de sanitate tuenda libro ostensum est: idem tamẽ in præsenti quoq; disputatione repetere nihilo minus est necessarium.

De Necessitate Senectutis deq; Eius Principio. CAP. 4.

NAtura quæ stirpes animaliaq; fabricatur, omnino sane generandis ipsis principium quoddam corporeum assumit, nulla siquidem omnino res est, quæ ex nihilo penitus generationis principium habere possit: atq; hinc exorsa, ad eum perpetuo scopum, qui sibi à principio in fabricatione propositus fuerat, ordinate tendit: Hocq; nihil aliud est, q̃ perfectum reddere quod generatur, siue id stirps sit, siue animal: atque illud profecto est perfectum, cui nulla propriarum actionum desit. Multæq; sunt ex actionibus, quæ duris indigeant instrumentis: & hæc est causa C cur multę in animalibus fiant duræ particulæ. Earum vero generationis principium,cõtra quàm animal perfectum,molle sit necesse est,vt bene concinnari,conformariq;,& ad omnia fabricati sequax ac pręsto esse possit. Ideoq; quãuis durum quid sit semen, mollis tamen stirps fit,humiditate prius moderata irrigatum, vt pro semine natura efficiatur. Quare si necesse est, vt animalis generatio principium habeat ex molli substantia,quæ vt perfecta euadit ita etiam durescat,oportet etiã vt in prima elementorum,à quibus animal cõstituitur,temperatione,tum humidum tum siccum exuperet. Ac humidum quidem est id, quod aqueum est: siccum vero duplicis est naturæ, vel.n. terreum est,vel igneum. Atqui fieri ab initio minime poterat,vt ex terreo plus misceretur, ꝙ humidum esse animalis principium oportet. Solum ergo adhuc quod igneũ est relinquitur, in prima animalis generatione ac compactione necessario exuperans. Si igitur facere potuisset natura, vt postq̃ animal vel stirpem ad vigorem vsque perduxisset,aliam rursus viribus parem induceret elementationem,hoc vtiq; duntaxat modo sine senio ac corruptione eius perdurasset fabrica, si tamen illi custodiendæ sapiens quidam vir præfuisset: neque enim simpliciter sic incorrupta perduraret, si praua vteretur victus ratione: tuncq; nobis suam ostendere potuisset artem Ægyptius ille in re quæ fieri posset: Nunc autem cum omnino fieri nequeat,vt prima elementa generationis D animalium ac stirpium transponantur ac transmutentur,necessarium idcirco est,vt post vigorem siccetur corpus, quanquam non protinus hoc ipsum perpeti illi est necesse, cùm exiccandi necessitas sibi aduenerit. Verum decrescens ætas paucam habens siccitatem, multos latet, ac si non dum marcor quidam sit: Senectus vero non genere, sed quantitate sola, ab ipsa differens, manifeste deprehenditur. Hæc ergo est causa,quæ homini non prorsus amenti aperte ostendit,in omnibus animalibus temporis progressu necessariam esse siccitatem, senectutemq; nec euitari nec sanari posse. Nam quod primam animalium generationem necessario consequitur,quo modo vnquam aut quo minus fiat,prohibebitur: aut,postquàm factũ fuerit,tolletur? Iam vero quod'nam sit senectutis principium, & quando senescere primum incipiant corpora, inuestigare fuerit opportunum. Ergo qui decrescentium syncrisin (id est concretionem seu temperaturam) siccam esse ac frigidam arbitrantur, senum vero humidam ac frigidam, in huius transmutatione principium senectutis statuũt. Nos vero qui in cõmentarijs de temperaturis omnia corpora post vigorem ad finem vsque demonstrauimus exiccari,iure de senectutis principio dubitabimus, cùm tota post vigorem ætas, sicca sit ac frigida. Neque enim quia decrescentium alter altero magis minus'ue sit siccus & frigidus,senectutis principium statui potest,quando corpus ad plurimum deuenerit siccitatis: Illud enim/ad plurimum/in soreticam id est aceruialem, incidit dubitationem:

&licet

& licet huiusmodi dubitationem (quod plerunq; alias fieri est necesse) contemnere quis possit, satius tamen fuerit, vt qui terminis manifestis distinguere rem potest, se ipsum non subijciat dubitationibus non necessarijs. Termini autem manifesti inter decrescẽtem & senilem ætatem, est humidorum excrementorum exuperantia. A quibus quidem excrementis non nulli decepti, humidam (vt diximus) senectutem esse asseruere. Quin & actiones omnes in hac ipsa debilitari, aperte intueri possumus: & quæ dudum decrescentium ad mortem via latebat, tũc manifeste deprehenditur. Hinc sophistis problemata ex hypothesi fiunt, alijs quidem senectutem esse morbum, alijs esse sanitatem κατὰ σχέσιν. i. in habitudine, seu quæ haud fixa sit: alijs neutrum quid esse: ac nõ nullis esse secundum naturam, alijs præter naturam: quibusdam vero & hic medium quiddam inter ambo esse, ac neutrum visa est senectus, vt nec secundum naturam, nec præter naturam ipsam appellent, sed tertiam in ipsa nacti fuerint dictionem, quippe qui ipsam non naturâ esse dicant. Has tamen controuersias dirimere alterius fuerit tractationis. E

Quo pacto Senij Celeritas sit coercenda: & Quot Marcorum Genera sint. CAP. 5.

SEnectutis autem marcor dissolui profecto non potest, succurri tamẽ, vt quamplurimum producatur, potest: & hæc est illa medicinæ pars, quæ græce γηροκομική id est senum tutrix, dicitur: cuius quidem scopus est (vt etiam ipsa rei natura indicat) obsistere prohibereq; prout fieri potest, ne cordis corpus adeo exiccetur, vt tandem aliqñ agere desistat: Nam is est vitæ finis, ipsa nimirum cordis ab actione cessatio: quãdiu enim cor secundum propriam sui ipsius actionem mouetur, fieri nequit vt animal moriatur. Quare si fieri potest, vt ipsa corporis cordis aut certe iecoris substantia reddatur humidior, potest & ipsum etiam senium cohiberi: Si autem nemo est qui iecur & cor se ipsis humidiora possit efficere: sed tẽporis processu, necessario sicciora euadunt nõ ipsa solum viscera, sed arteriæ etiam & venæ: senium certe vitari nõ potest: At eius celeritas coerceri potest: quamobrem vr̃ Homerus si quid aliud, hoc certe etiam vaticinãs, de senibus cecinisse: F

Vt lauit atq; comedit, »
Mollibus in stratis dormire, hæc vita senilis. »

Nam ex ijs quæ humectant, est tum lauacrum, tum molle cubile, tum somnus, tum vero in primis ac præcipue ipsum nutrimentum. Nam hoc ipsum solum nutriendorum corporum pars efficitur, cùm eorum substantijs assimiletur: Reliqua vero omnia, vel quia non sinant similares partes vehementius exiccari, vel quia humiditatem in intermedijs earum capacitatibus contentam irrigent ac adaugeant, humectandi tum appellationem tum facultatem adepta sunt. Sic ergo, vt dictum nunc est, qñq; possunt iecur & cor humectari, adaucta nimirum, quę in ipsis dispersa est, humiditate: quam & in extenuatis iuuenum corporibus, sæpius quidem in toto corpore manifeste, non nunq̃ vero in corde etiam et iecore, absumi contingit. Quod vero horum viscerum alterum arteriarum pulsuumq; sit origo, alterum venarum ac nutritionis, in alia ostensum est tractatione, in qua de Hippocratis & Platonis decretis tradidimus. Hæc igitur viscera, antequam valida in toto corpore fuerit sanguinis penuria, moderato non deficiunt nutrimento: Iecur quidem, ꝙ vniuersus sanguis hinc principium habeat: Cor vero, ob attractionis vehemẽtiam. Quippe omnes animalis particulæ proprium nutrimentum ad se ipsas trahunt, æquali tñ attrahendi robore non vtuntur oẽs: ideoq; in sanguinis indigentia non æque oẽs alimento destituuntur: Cor enim cum vehementissimam habeat attrahendi actionem, alimento nunq̃ indigebit, nisi prius oẽs animalis particulæ ad extremam deuenerint inopiam. Minime igitur suspicandum est, vt cùm ex diuturno morbo gracile redditum fuerit corpus, ipsum quoque cor ac iecur pro aliarum omnium partium proportione, gracilia sint. Hoc, si tibi libuerit, in alijs etiã animalibus intueri poteris. Nam quotiescunq; horum aliquod fame prius confectum incidere volueris, cęteras quidem omnes ipsius partes graciles ac siccas inuenies, iecur autem & cor prope secundum naturam esse: moriuntur enim post inedias, non tam ob alimenti corporũ solidorum q̃ ob spiritus inopiã, quẽmadmodum qui iugulantur. Ac propterea omnes particulæ molles ac humidę æque ac viuentium sunt: tota siquidem in ipsis contenta humiditas, à qua primùm ipsæ nutriuntur, integra seruatur. At qui fame intereunt, propius quidẽ ad verũ marcorem accedunt: ac ob id eos marcuisse dicimus, qñ exquisite loquendi non dũ vlla sit occasio: re tñ vera non marcuerunt, vel saltem non oẽs corporis particulæ. Etenim vbi verus est marcor, oẽs æqualiter partes marcescũt, propterea ꝙ etiam principia: & hoc in ætatibus quidem senium est, in rebus aũt præter naturã, febris quæ marasmodes. i. marcida, appellatur. Est præterea alia quædam affectio proportione rñdens senectuti, quã nihilo deterius sit, ex morbo senium appellare: non mehercle, vt Philippus, qui eam, marcidam febrem nuncupat. Neque enim eiusmodi affectio febris esse potest, in qua frigidius q̃ natura postulat, cor factum sit. Iam ꝙ talem obtineat temperaturam, indicium non minimum est," pulsus paruus rarusq; redditus, veluti ipse quoq; testatur Philippus. Eiusmodi vero pulsum ob frigiditatem fieri, in libris de pulsibus ostẽdimus. Quin & respiratio ijs, qui ita affecti sunt, pulsui similis visitur, parua nimirum simul & tarda ac per longa interualla: quæ & ipsa partium ad cor attinentium frigiditatẽ indicat: vt in cõmentarijs de spirandi difficultate à nobis ostensum est. Nec vero calidum hi expirant, quod & ipsum inseparabile est principio refrigerato: sicuti contrarium, calefacto. G H A.l.4.f.1.t.3. 10.433.h

A lefacto. Vnde igitur est, vt isti febricitent? cùm ipsorum thorax neque circa pectus, neq; alibi, vel ad alas ac ad costarum gibba, vel etiam ad spinam, calidus sit? Sed & hoc ipsum etiam Philippus confitetur: ait tamen eorum pulsum febris signum habere, duritiam scilicet innuens, quam febrium omniũ inseparabile signum statuit Archigenes. Sanè si eum pulsum qui re uera durus est, intelligit, omnibus marcescentibus is certe inest ob arteriarum siccitatem, non tamen febrium est signum. At si eum intelligit, quem Archigenes durum vocauit, nomen tantummodo proferens, nullam tamen rem habens cui nomen hoc attribueret, de hoc quoq; plura à nobis in libris de pulsibus scripta sunt. Senium igitur ex morbo, quoniam frigiditas vnà cum siccitate est, febris nõ est.

Alia vero species, quam marcorem περιφρυγῆ. i. torridum Philippus nominat, vere est marcor, quemadmodum etiam & qui Syncoposus appellatur. Estq; his ambobus pulsus frequens & paruus: specialiter vero ijs, qui torrido affecti sunt marcore, accidit, vt dum oscitãt, spiritum efflent calidum, vt iure ipsum æstui assimilare possis. Oritur autem (vt diximus) torridus hic marcor ex caliditate ardentissimisq; febribus, ac præsertim in ficciore corporis habitu. Qui autem syncoposus appellatur, fit, vbi qui syncopa fuerint correpti, vehemẽtiam quidem periculi in præsentia euitarint, relictum tñ deinceps ipsis fuerit aliquid syncoposæ affectionis. At vero frigidus ille mar- (A.l.4..f.1.t.3.c. p.433.g)
B cor, qui senectutis affectionem similem obtinet, fit ex permutatione febrium quę tum per aquę frigidæ potionem, tum per ea auxilia, quæ refrigerandi gratia hypochondrijs ac thoraci imponi solent, fuerint secùs ac oportet refrigeratæ. Illud autem/secus ac oportet/duplex est, nimirum quando quis vel intemperantius vel intempestiuius refrigerantibus vsus fuerit. Possit etiam quãdoq; vtrisque his de causis affectus hic constitui.

Qui Marcores Curari queant: ac de Balnei Vsu aduersus Philippum. CAP. 6.

QVòd vero marcor, qui vere iam marcor est, curari non possit, dictum quidem etiam superius est, cùm de senectute tractaremus: dicetur autem et in pręsenti. Tale quid vsu venit ijs, qui marcorem sanari putant, quale profecto ijs qui opinantur vertebrarum quæ in spina sunt, in priorem partem dimotionem (quæ græce λόρδωσις id est repanditas seu excauatio dicitur) curari posse. Ex eo enim, ꝙ in dignoscendis affectibus decepti sunt, putarunt quoq; se rectissime aliquid effecisse: etenim ex ijs quidem qui extenuati fuere, quosdam curarũt: ex ijs vero qui marcuerunt, nullos. Cùm autem extenuatorum corporum duplex sit affectio, de vtraque nobis separatim agendum est. Igitur Altera extenuatorum affectio oritur, quando tum ipsa solidorum
C corporum humiditas, quam proprium ipsis esse nutrimentum diximus, perijt, tum tenerę carnes colliquatæ sunt: Altera vero corpora ipsa attingit, quæ sanè & prima & similaria appellamus. Hæc ipsa est, quæ sanari non potest, quemadmodum sanè nec ipsum senium: Altera vero periculosa quidem est, at non prorsus incurabilis: habetq; cum cæteris alijs affectionibus hoc commune, vt contraria affectui remedia exposcat: non æque tamen ac pleræque aliarũ est tuta. Nam tres has affectiones humectare oportet, hocq; illis ob communem siccitatem est commune: vna vero, quam senectuti assimilamus, calefactionem exposcit: sicuti & vna, quam torridum marcorem vocamus, refrigerationem: commixtam vero quodam modo curationem requirit syncoposus marcor, non qui iam factus sit (huius enim semper oportet meminisse) sed qui adhuc fiat, scilicet cùm humiditas solidis particulis innata, absumitur. Hi quidem sunt curationis scopi. Deinceps vero considerandum est, quomodo tum inueniendæ tum adhibendæ ac vsurpandæ sint remediorum materiæ. Præstantius igitur egisset Philippus, si non solũ, quæcunque in primo de marcore libro, scilicet de morbi istius generatione, & de eius differentia dignotioneq; ac transmutatione tradidit, scripsisset, sed & aliquid etiam de curatione: nunc vero eam videtur omisisse. Nam cùm ego multis iam deinceps annis secundum de marcore librum perquisiuissem, nec ipse vnquam inue- (A.ibid.c.11.h)
D ni, nec in quempiam alium incidi, qui se illum legisse assereret. In primo vero, quem sanè non nulli propterea ꝙ secundus non extet, non primum, sed simpliciter de marcore inscribunt, de balnei vsu meminit: non eos tamen admittit, qui hoc vtũtur auxilio, propterea ꝙ ab ipso lędi marcescentes opinatur. Quia vero obiter ac extra institutũ huius remedij meminit, idcirco de eo neq; diffuse pertractauit, neq; accurate vt solet contemplatus est. Quanquam remedium hoc manifeste conspicitur exiccatos humectare, vt facile intueri possumus in ijs, qui vel iter fecerunt per Solem ęstiuũ, vel quocunq; alio modo exercitati vel exusti fuerunt: hos enim omnes ac præterea siticulosos, humectat ac siti liberat. Quin & quoscunq; alios, qui quomodocunque vel à vigilijs, vel à curis, vel à venere, vel à cibis, medicamentis'ue exiccantibus, vel etiam ab ira exiccati fuerint, tum madefacere tum reficere conspicitur. Sed mihi videtur Philippus balneum in ijs improbasse, qui iam vere marcuere, quos nec aliud quicquam sanaret: Vt bifariam ego ab eius sentẽtia discedam, tum quia non nullos ex ijs, qui vere marcuerũt, sanari posse existimat: tum etiam, quia balneum improbat. Euidenter enim periculum de ipsius facultate fieri licet in ijs ipsis, qui non dum insanabili laborant marcore, quem nec fortasse marcorem, vbi accurate loqui velis, nomines. At nobis nulla de nominibus cura est, vbi res clariori oratione possumus interpretari. (Al.4.fo... 10.4...)

De

De Marcoribus qui Balneo ac Aquæ potu curantur: & de Ipsorum Ortu aduersus Philippum. E
CAP. 7.

NAm cum tres sint febrium primæ ac generalissimæ differentiæ, diarias sane in præsenti exci
pimus, sermoq; nobis habendus est de febribus ex humorum putredine ortis, atque de he-
cticis. Itaque febrium quæ ex putrescentibus humoribus accenduntur, balneum remedio est, si
post humorum concoctionem adhibeatur. Hecticis vero, quæ solæ sint, nec vllam aliam implica-
tam habeant febrem, omni tempore lauacrum idoneum est: Si vero implicentur alicui ex ijs febri
bus, quas humores putrescentes excitarunt, tunc est idoneum, cùm iam humores fuerint conco-
cti. Eadem quoque propemodum esse frigidæ potionis exhibendæ tempora censendum est. Ve
rùm si in hac aberretur, cum magno fit detrimento: balnei vero vsus in prędictis febribus pericu-
lo vacat, nisi forte virium adesse imbecillitatem suspiceris. Et sane nos plerosque, quibus marcor
aduertebatur imminere, his pręsidijs curauimus. Dictum autem est in primo de febrium differen
tia libro, diariarum febrium quasdam cum hecticarum genere communicare, primoq; die nō pos
se exquisite cognosci, sed vel in secundo, vel omnino in tertio. Ac cùm primum cognitæ fuerint,
aqua frigida sibi ipsis danda est, quippe eo tempore est tutissima, cum & virtus valida sit, & san-
guis in corpore copiosus contineatur: nam vbi febres moram traxerint, tunc & vires redduntur F
imbecillæ, & sanguis fit paucus. Duplici igitur lęsione plerunq; lęduntur, altera quidem, quia ex
aquæ potione pars aliqua feritur ac refrigeratur: altera vero, quoniam qui eam exhibent, nisi mo
dum mensuramq; debitam tenuerint, non solum aliam quampiam particulam refrigerabunt, sed
& eam ipsam, quæ principium generationis febris obtinet. Quin si ipsum etiam cor largius refri-
geraris, si quidem innatam adhuc suam humiditatem seruet, concidit virtus: sin siccius iā existat,
affectio senectuti similis subsequetur. Sed & quo tempore prima hecticarum febriū indicia ma-
nifesta fuerint, eodem etiam vtiliter foris adhibentur refrigerantia medicamenta, si imponatur su-
per ipsum (vt quispiam dicat) febris focum, de quo paulo mox accurate definiam. Nunc ad bal-
neum redeo, quod ad omnes squalentes febres vtile est, quando nihil aliud ipsis implicatum, pro-
hibeat. Quandoq; vero vtilius etiam est, quàm sint refrigerantia medicamenta, cum squalor vel
in toto corpore exuperarit, vel in foco. Focū febris dico eam animalis particulam, quæ prima suis
ipsius solidis partibus immodice fuerit calefacta. Primum ergo est cor, quod calidius debito reddi
tum, hecticam infert febrem. Deinceps vero iecur, non per se ipsum quidem, quemadmodum
cor, sed quia secum in consensum illud trahat, quādo non ipse cordis affectus rationem causę obti
nebit, sed qui sunt corporum cordi vicinorum. Post hæc est venter. Ab hoc quæcunque possunt G
secum cor concalefacere. Quantum igitur ad propinquitatem attinet, pulmo quidem omnium
maxime ac potissime, cor concalefaciendo, hecticam siccamq; inferre febrem, quam marcor conse-
quitur, debuerat: hoc tamen fieri non conspicitur: nec facile vnq; viscus hoc affectionem causæ si-
milem suscipiet, tum quia humidum est, tum etiam quia respiratione refrigeratur. Plerunque igi
tur hectica febris ex reliquis visceribus cum billioso succo solet consistere, vbi is in patientis ven-
triculum imbibitus fuerit: & ob id etiam Philippus marcescentium febrium plurimis, erysipela-
tosam affectionem genitam esse in ventriculo arbitratur. Quòd si in ventriculo, necessario etiam
suspicandum est eandem in iecore constitui affectionem: A quibus solis visceribus affectis crede
re videtur Philippus marcorem generari. At nos non raro vidimus quosdam membris his illæ-
sis, in corde marcuisse. Cuius quidem cordis haud scio cur oblitus fuerit Philippus, cùm nec ex ie-
core aut ventriculo solis affectis ostendere potuerit, quomodo febris marcida suboriatur, nisi affe-
ctus cordi distribuatur ac communicetur. Neq; vero in hoc solo videtur Philippus aberrare, sed
etiam dum non iudicat, ex alijs etiam particulis febrem marcidam constitui posse. Nam si erysipe
latosa sola affectio in ventriculo exorta eiusmodi febrem inducit: siq; etiam citra hanc affectionē
aliquando corpus eius ignitum tantummodo, sine biliosa humiditate: potest etiam in alia quapiā H
parte similis fieri affectio: Quæ particula si talis sit, vt secum concalefaciat etiam ipsum cor, neces-
se omnino est, vt eius affectio febrem generet, quæ omnino temporis processu hectica fiet, ac tan-
dem nisi soluatur, marcorem inducet. Verum de nominibus sollicitum esse non conuenit, quem-
admodum ēt superius est dictum: sed exercendum est, vt oēs affectiones quæ corpus exiccāt, tum
dignoscamus tum recte etiam curemus. In quarum affectionum numero ea est, quæ cum igneo
calore coniuncta est, quam sane balneum perpetuo iuuat, vbi ipsa per se sola constiterit. Non nun
quam enim (vt diximus) cum erysipelatosa affectione oritur febris hectica marcidaq;, quæ prius ci
bo & potu, & ijs quæ extrinsecus apponuntur, refrigeranda est: sed vbi eadem febris per se nulli
alteri implicata fuerit, balneum requirit, sicut omnes aliæ siccitates, siue frigidæ, siue calidæ extite-
rint. Etenim hoc mirabile habent balnea, q̄ & calidas & frigidas siccitates iuuant: quemadmodū
& hoc, quòd non sitientibus sitim accendunt, & sitientibus eandem tollunt. Quòd autem hæc
efficiat balneum, clare etiam nulla adhibita ratione, perspicitur. Cernimus enim (vt superius etiā
dictum fuit) eos, qui à Sole & ex itinere calefiunt & exiccantur, vbi loti fuerint, admirabili quo-
dam modo tum humectari, tum refrigerari: nihiloq; his minus illos celerrime calefieri, qui ob ve-
hemens

A hemens frigus calefactione egent. Iam vero qui ex itinere & Sole sitiunt, nō amplius vbi se lauerint, sitiūt: sicuti qui siti vacāt, loti sitiunt: Verum hos multoties, illos semel lauasse oportet. Hęc quidem ita fieri conspicimus, causas vero alibi explicamus.

De Curando Marcore cui Erysipelatosa Affectio coniuncta sit. CAP. 8.

RVrsus igitur ad propositum reuertamur. Omnibus febribus hecticis, quæ hoc vnum dū taxat habeant, vt hecticæ sint, balneum auxiliatur. Si vero vel erysipelas, vel phlegmone, vel putrescentes adhucq; inconcocti humores corpus obsideant, ob hæc, non ob ipsam febrem hecticam, à balneo lædi ægrotū cōtinget. Ipsa enim quatenus febris est, semper tum à frigida potione extinguitur, tum à balneis iuuatur: ob immistas vero ipsi febri affectiones, ægrotus læditur. Atq; hæc quidem efficacissima remedia sunt, quæ marcoris generationē prohibeāt: eaq; admodum audacter in febribus hecticis assumenda sunt. Si autem erysipelatosa quędam adsit affectio, à balneo quidem prorsus abstinendum est: sed aqua frigida dum morbus consistit, est vtendum agonisticæ: ita enim nominare solent, quando ea & affatim & frigidissima exhibetur. In principio autem danda non est, nisi nos cogat æger, qui & frigidæ potioni sit assuetus, & sitim tolerare haud possit: Verum imponenda extrinsecus sunt, quæ refrigerent: quæ si nihil profuerint, cogendi etiam sunt ægri, vt ea intro assumant. Maxime vero eis competunt humidæ ac nouellæ lactucæ: in aqua tamen exacte frigida abluendæ prius sunt, atq; ita edendæ. Si quando vero abs te æger petierit, vt cibi iniocunditatem consoleris, acetum aquæ frigidæ miscebis, ac vt in eo lactucas tingat, concedes: sit autem acetum illud omni prorsus vinosa qualitate expers. Quin etiam extrinsecus eiusdem lactucæ succum, & semperuiui, intybiq;, ac quæcunque alia refrigerantia, imponere expedit. Optimum etiam est id, quo nos potissimum omphacωn, id est vuarum immaturarum tempore vtimur. Expressus.n. earum succus, vnà cum portulacis in pilam inijcitur: postea contusus in vas exprimitur, vasq; illud in frigidā aquā immergitur: quæ si niuis etiam aliquid habuerit, præstantior reddetur. Modicum autem albæ farinæ, vbi eo vti volumus, immiscemus. Deinde in duplicatum linteolum infundentes, extrinsecus ipsum super hypochōdria extendimus: nec illic diu morari sinimus, sed vbi tepidum euaserit, illud abijcimus, ac alterum simili modo imponimus: & hoc subinde agimus quousque æger se in profundo refrigerari ac siti liberari sentiat. Miscemus etiam aliquando oleum omphacinū, vel rosaceum, vbi præcipuè non nihil phlegmonosi in hypochondrijs constiterit. Hoc igitur modo erysipelatosas affectiones refrigerare oportet. Illud vero non est ignorandum, nunquam posse febrem exquisite hecticam esse, vbi C eiusmodi quępiam affectio adfuerit. Exquisite autem hectica ea est, quæ nullum particularis accessionis, aut principium, aut incrementum, aut vigorem, aut denique remissionem habeat. Iam vero in libro de febrium differentia diximus tū multa alia, tum q̄ à solo cibo hecticæ febres efferuescunt, veluti calx insperfa aqua: quo incremento ablato, æquales semper permanent. Si quādo tamen breuissimum aliquod incrementum, vel inuasio intercedit, considerare oportet, an aliqua adsit humorum putredo: an verò locus primus affectus alius sit à corde, qui & ipse nec simplicē, nec hecticam affectionem habeat, sed vel phlegmonosam quampiam vel erysipelatosam. Atque hoc modo propria curatio affectionibus adaptanda est.

De Victus ratione in Singulis Marcoribus. CAP. 9.

MArcorem igitur torridum, qui ex ardentibus febribus generationem suscipit, refrigerantibus prohibebimus remedijs, tum extrinsecus impositis, tum intro in corpus assumptis. A.l.4.f.1.t.3.c. p.433.E Seniū "vero quod ex morbo effectum fuerit, si illud quidem absolute factum fuerit, curari non potest: Si autem non dū absolutum sit, sed propè accedit, vt eiusmodi fiat, vnum habet curationis scopum, quem ἀνάληψιν id est resumptionem, & ἀνάθρεψιν id est renutritionem seu refectionem appellamus, ex multis particularibus actionibus, quæ tum multis, tum multa etiam egent cautione: D de quibus si nunc loqui velim, longissima mihi fieret oratio, abunde tamen in libris de medēdi methodo dictum fuit. Nunc autem satis erit si hoc dixerimus, quòd scilicet exiccata corpora solida, alimentum curet. Ostendimus autem in commentarijs de facultatibus naturalibus, quòd non se ipsum cibus ad omnes corporis partes defert, sed ab ipsis, quæ nutritione egeant, attrahitur. At vero in marcoribus hæ ipsæ inualidæ sunt, ac præ siccitate ad attrahēdum infirmę: quòd si frigiditas quoque adiungatur, parum iam à mortuis absunt. Oportet igitur vt alimentum attractu facile sit, vt quod attrahentis corporis robori deest, id ex materiæ aptitudine repleatur. Attractu autem facile est id alimentum, quod tum tenuium sit partium, tum natura calidum: verum hoc ferè non nutrit, quippè ostensum est alimentum crassum viscosumq; esse debere, vt & stabile sit, difficulterq; transpiret, & nutriendis corporibus promptè assimiletur. Quando autem hi scopi inter se pugnant, fieri nequit, vt alimenti exacte utraque seruantis, copia suppetat. A.ibidē.c.2. 434.a Danda tamen est opera, vt quod mediocriter ambo præstare possit, inueniamus. Mihi "porrò nihil ad hæc omnia lacte videtur esse præstantius, præcipue quidem si quis muliebrem mammā ore apprehendens, id ipsum mulgere toleret, quemadmodum fanè Euryphon & Herodicus " in phthisicis præcipiunt: Sin minus, at saltem asininum adhuc calidum assumat, quod breuissi " mo temporis spatio ambienti aeri fuerit expositum. Hic igitur alimentorum scopus nōnijs solum

lum, qui similem senectuti affectionem, vel ẽt marcorem syncoposum habent confert, verùm etiã E
ijs, quos marcor à Philippo torridus appellatus, occupat. In ijs tñ calidorum alimentorum materiæ adhibendæ non sunt, veluti in senio, sed frigidorum: mediæ autem inter has sint, quæ syncoposis exhibentur. Itaq; lac & ptissana & halica in his tribus affectionibus competũt. Halica tñ ad faciliorem distributionem ex aceto condiatur, quemadmodum ptissana. Mel vero frigidis quidẽ affectionibus vtilissimum est, calidis autẽ est maxime nocuum. Ita ergo se habet quoq; mel in ijs, qui obnoxij sunt, vt à iam dictis marcoribus arripiatur. Nam in torridis inimicissimũ est: Iis aũt quibus senum affectio imminet, vtilissimum: At in ijs quos marcor syncoposus occupat, nisi vẽtriculus prohibuerit, concoquendũ id est, ac tum per se solum, tum cum alijs edulijs exhibendum.

Balnei vero vsus opportunus, tum ad alia antedicta, tum ad cibi distributiones peragẽdas præstãtissimum est remedium. Verum illud cibo quidẽ iam concocto assumendum erit, non tñ post inediam longiorẽ. Nam si ei qui nuper comederit, balneum adhibeatur, crudis corpus ac incõcoctis humoribus replebit: Si vero illi, qui diutius à cibo abstinuerit, vires diminuit. In cęteris vero corporis constitutionibus, ac præsertim in ea quæ nuper dicta est, completa iam (vt dictum est) concoctione lauare oportet. Vini præterea vsus, sicuti in frigido marcore magnopere iuuat, ita in torrido fugiendus: medio autẽ quodam modo se habet in syncoposo marcore, propterea q̃ affectio hęc media sit & mixta, partim quidem aliquid frigiditatis obtinens, partim vero etiam adhuc F
aliquid ipsius febris seruans. Cùm autem huiusmodi affectio, qua ad cõtraria per partes vicissim permutatur, non nunq̃ quidem refrigerationem, pulsusq; priuationem, & (vt simpliciter dicam) omnia, quæ ipsius syncopę propria sunt, inuehat: non nunq̃ autem caliditatem, pulsusq; marcoris torridi pulsibus similes: ita etiam curationem pro exuperãtium natura immutari oportet. Atque in syncoposo tum vinum ac alimenta temperata offeremus, tum corpus vniuersum constipabimus densabimusq;: In torrido contraria agemus. Singulorum vero omnium vsum opportunum ille probe inueniet, qui in libris de curandi methodo fuerit exercitatus: Hic enim liber non quibuscunq;, sed ijs qui aliquem in arte habitum habent, scriptus à nobis est.

GALENI DE COMATE EX HIPPOCRATIS SENTENTIA LIBELLVS

Ab Augustino Gadaldino translatus, & multis in locis emendatus.

H

Interrogat quid significet Comatis nomen apud Hippocratem: ac ponit opinionem quorundam, qui coma cum vigilia coniunctum esse dicebant ex Hippocratis sententia, dictumq; esse ἀπὸ τοῦ κωμάζειν, quam tamen opinionem non omnino probat Galenus. CAP. I.

Quid'nam significat comatis nomen apud Hippocratem? vtrum cataphoram in somnum? vt quidam explanantium dixerunt: an somnum ipsum? an quemadmodum alij, somnolentam cataphoram? etenim & hoc modo nominarunt quidam, in composita appellatione explanationem facientes. quidam vero nihil quidem horum, sed lethargicam cataphoram coma à viro nominari dicũt. Ab alijs sanè antiquis nullum vtique fiat magnum testimonium. Etenim etsi præcipue de alia re illi nomen hoc inferant: nihil prohibet Hippocratem aliter eo vti. Ne longius abeam, apud poëtam videretur vtique somnum nomen hoc significare: cum ait, » Certe me valde grauia passam molle coma circuntexit. Et alibi. » Quoniam ipsum ego molli comate circuntexi. Sed non

Hippocrates

A Hippocrates ita videtur vti: siquidem & cum vigilia sæpenumero coma euenire ait, ac phreniticis considere: in principio enim prorrhetici hæc scribit, [1. Pror.cõ.1.t.1.4ª.160.h] ‖ Qui comatosi in principijs fiunt, cum capitis, lumbi, hypochondrij, ceruicis dolore, vigilantes, num phrenitici sunt? In tertio autem epidemiorum (vt ab aliquibus ex cõcessis ipsius legitimis libris sumamus testimonia) hoc [3. Epid.cõ.3.t.73.3ª.148.c] modo ait: ‖ Vndecima resipiscebat, comatosa autem erat: vrinę multæ, tenues, & nigræ: vigil. Deinceps, hęc ait: Huic vrinę perpetuo erant nigræ, & tenues, & aquosæ: & coma comitabatur, cibum auersans, vigil, animum despondens. In oĩbus enim prædictis dictionibus vigilię & comatis mentionem facere conspicitur. Alium autem ęgrotum rursus in eodem libro describẽs, ait: Huic perpetuo, ex quo & ego vidi, aluus turbata, vrinæ tenues, nigræ, comatosus, vigil. Ita vt plane sit manifestum, neq; somnum neq; cataphorã apud ipsum significare comatis nomẽ. Et propter hoc (arbitror) quidam explanatores à comazare aiunt comatosos nominatos esse, vigilare enim comazãtes, vigilare etiam & comatosos. ᵃ† Et per Iouem sicuti comazãtes non admodum annuũt * comatosi, & potissimum oculis: humidos enim esse & rubros, & incon stantes, & sese inuertentes: sed totum ambobus corpus titubans motibus esse, & incontinens.

B Iccirco & Hippocratẽ de tota syndrome dubitare, an oporteat phreniticos ipsos nominare an quid aliud: vereri enim phreniticos vocare, cum non dum desipiant: cum tamen oĩa symptomata phrenitica videat, hoc est capitis, lũbi, hypochõdrij, & ceruicis dolorẽ ᵇ† { & alia quę phreniticis adsunt, } ᶜ† formidare virum, ne error, aut ignoratio sit, si eos phreniticos non appellet. Hæc certe quod probabilitatem habeant, negabit nemo. non tamen sufficienter, nec cũ demõstratione mihi sanè dicta esse videntur. oportebat enim ex Hippocrate ipso explanationem facere dictionis: quo asserere possemus, non solum probabiliter dicta ea esse, sed & ad illius mentem. Neq; enim existimo hoc solum considerare oportere bonum explanatorem, si probabiliter vel vere dixerit, sed si & menti scriptoris consentiat. id quod in superiore sermone nõ est factum. Quamq̃ certe in aliqua parte mens senis circa hoc nomen ostensa est, per eas dictiones, in quibus coma esse vigiliam nouisse visus est. Ac quispiam fortasse habere iam totum opinabitur. sed si parumper expectando, dictiones alias ex eodem tertio epidemiorum libro audiuerit, ne dicam totum, sed ne dimidium totius se ipsum cognoscere comperiet.

Coma opponi vigiliæ ex Hippocratis auctoritate probatur, idemq; esse coma & cataphoram, ac duplex id esse: Somnolentum, quod proprium est lethargicorum: & Insomne quod quandoq; phreniticis accidit.

C CAP. 2.

[3. Epid. cõ. 2.t.8.3ª.139.c] CONsidera ergo quæ dicat in quadam ægrotante muliere. ‖ Alteram ex abortu circa quintum mensem Oecetai vxorem ignis corripuit incipiens comatosa, & rursus vigil. Apparet enim per oppositionem coma à vigilia distinguere tanq̃ contraria. Rursus autem in pesti- [3. Epid.cõ. 3.t.6.3ª.142.a] lenti constitutione, ‖ Comatosi, inquit, magna ex parte, & rursus vigiles. & post pauca. ‖ Perpe- [Ibid.t.63.145.f] tuo autem plurimos vel graue coma comitabatur, vel vt tenues ac paruos somnos dormirent. [Ibid.t.72.147.e] & rursus. ‖ In Thaso Parium, qui supra Dianæ ædem habitabat, febris corripuit acuta, inter initia continua, ardens, siticulosus, incipiens comatosus, & rursus vigil. In his enim omnibus vigiliam comati opponit. Ex consuetudine igitur ita interpretans, millies ipsum comperies, quando contrariarum rerum mentionem facit, hunc in modum scribere: immo vero nunq̃ aliter. è multis tamen pauca adscribam ex eodem libro. Satius enim esse videtur omnia ex vno exempla sumere. Duas mulieres describens ante pestilentem constitutionem, in priori quidem ait: [3. Epid. cõ.2.t.8.3ª.139.c] ‖ Alteram ex abortu circa quintum mẽsem Oecetai vxorem ignis corripuit, incipiens comatosa,

D & rursus vigil. ᵈ† Deinceps autem in pestilentia multos ægrotos scribit, primumq; omnium (cuius paulo antè memini) qui variè, & inæqualiter ægrotauit, & multas multoties ad cõ- [3. Epid. cõ. 3.t.72.3ª.147.e] traria mutationes fecit. incipit autem hunc in modum. ‖ in Thaso Pariũ, qui supra Dianæ ædẽ habitabat, febris corripuit acuta. Sed nulla ad præsentem sermonem vtilitas est primorũ die- [Ibidem.] rum: quorum autem indiguero, eorum mẽtionem faciam. ‖ Vndecima sudauit nõ per totum, circunfrixit quidem, cito tamen recaluit. aperte enim verbo circunfrixit, verbum recaluit con- [Ibidem.] trarium est. Deinde, ‖ duodecima febris acuta, deiectiones biliosæ, tenues, multæ: vrinis enæorema, desipuit. Decima septima laboriose se habuit: neque enim somni aderant, ᵉ ẽt febris intendebatur. Vigesima sudauit per totum ᶠ à febre liber, deiectiones biliosæ, cibum auersans, comatosus. Vigesimoquarto reuertit. Trigesimoquarto à febre liber, aluus ᵍ nõn constitit, & rursus recaluit. Quadragesima à febre liber, ʰ† aluus constitit tempore non multo, cibum auer- [3. Epid.cõ.3.t.72.3ª.147.c] sans, aliquantum rursus febricitauit. Rursus: ‖ Si enim intermitteret ac alleuiaretur, rursus cito reuertebatur. contrarium enim verbo alleuiari est verbum reuerti. Et alui (inquit) excre-

A †* Corrupti sũt hoc in loco codices græci, & asterisco notati. ϗ νὴ δία ὥσπερ οἱ κωμάζοντες οὐ πανύτι κατανεύουσι * τῶ κωματίζοντι, ϗ μάλιϛα τοῖν ὀφθαλμοῖν, ὑγρούς τε γὰρ &c. Nicolai Calabri quoque uersio manca uidetur et obscura, quæ hẽt. Sed delectabiliter, sicut, qui comazãt, nõ valde annuũt, * & maxime oculis, humidi.n. et c. Ego sanè ad uerbũ trãstuli. Forte tamen hic esse posset sensus. Comatosi dicti sunt à comazare, quòd utrique uigilẽt, quòd capite grauentur, quòd oculos potissimum difficulter attollãt, humidos enim et c. quòd deniq; vtriq; totum corpus titubãs & incõstans habeãt. Ad hãc rem nõ parũ facere videtur q̃ ĩ fine libri huius habentur.

B † Ex Calabri uersiõe hæc addunt, nã in in cod. græ. non sunt.

C † Codices græci asterisco sunt notati * ἄνδρα ϗ μήτε σφάλματι, μητ' ἄγνοιαν μηδεμίαν ὑποϛέλλεσθαι q̃ uerba nõ sunt in Calabri uersiõe. arbitror autem eum esse sensum, quem in contextu posui. considera.

D † Locus hic videtur mancus. uolens.n. Galenus ostẽdere morem Hippocratis, vbi ille contrariarum rerum mentionẽ facit, duas inter cætera citat mulieres ex tertio epidemiorum ante pestilentem constitutionẽ, ac uerba ponit q̃ ad priorẽ mulierem spectãt, iis in cõtextu omissis, q̃ ad posteriorẽ pertinẽt. cũ tamẽ in Calabri ẽt uersione legatur, Duas ergo mulieres lege, quas scribit ante pestilentiã. uide ergo, num hoc mõ locus hic sit restituendus. In posteriori uero, Extremorũ refrigeratio, nec amplius recalescebant. et rursus in nocte superriguit, extrema non recaluerunt, nõ dormiuit, aliquantũ desipuit, et rursus resipuit. Est aũt ultimus ægrotus ante pestilentẽ constitutionẽ.

E * Ὅτε πυρετὸς ἐπέτεινεν. & omnino ita legendum est in epidemiis. reddit enim rationem Hippocrates, ut solet, cur dolorose se habuerit eo die.

F * ἄγρυπνος est in græcis. i. uigil, sed legendum uidetur ἄπυρος. i. à febre liber, cum mox dicat, uigesimoquarto reuertit.

G * Fote abundat negatiua illa particula non.

H † In antiquissimis exemplaribus legitur κοιλίη ξυνέϛη χρόνον οὐ πολὺν uel συχνὸν vt nos vertimus. In aliquibus autẽ κοιλίη οὐ ξυνέϛη χρόνον οὐ συχνὸν. i. aluus non constitit tempore non multo. sed melior uidetur esse prior lectio.

menta consistebant, & rursus dissoluebantur. verbum enim consistere, verbo dissolui contra- E
rium est. Deinceps autem aliam ægrotam exponẽs, ‖ Octauo, inquit, multa desipuit & sequen- » Ibid. t. 73. 148
tibus diebus, & cito rursus resipuit. Ac rursus, ‖ Vigesimo aliquantũ circũriguit, & cito rursus » Ibidem.
recaluit. Et mox, ‖ Septimo & vigesimo à febre libera, aluus constitit, non post vero multũ tp̃s » Ibidem.
coxæ dextræ dolor validus multo tempore, febres aũt rursus comitabantur. Deinde rursus, Et »
sequentibus diebus muta, ac rursus resipiscebat, & loquebatur. Sed quid opus est sermonẽ pro- »
trahere memorando omnia quæ infinita ferè sunt? adeo frequens apud ipsum est talis spẽs in- »
terpretationis. Quare cum dicit, ‖ Comatosus, & rursus vigil, aperte coma vigiliæ opponit. Et » Ibi. t. 72. 147
sanè vigiliæ cataphorã in somnum potes opponere, & certe rursus coma nihil aliud diuersum »
vr̃ significare. Quid aũt, cum dicit? ‖ Detinebat autem vel coma continuum non somnolentũ, » 3. Epid. cõ. 3.
vel cum doloribus vigilia. Etenim talis spẽs interpretationis propria est Hippocrati, [a] † vt adno- » 39. 3[a]. 144. b
tet, ea quidem solita esse concomitari, sed tunc abfuisse inopinato. Vt quando dicit, ‖ Causi igi- » 1. Epid. cõ. 2.
tur paucissimis fiebant, & minimum ex ægrotis hi laborarunt: ‖ neq; .n. sanguis erupit, nisi ad- » 16. 17. 3[a]. 109
modum parum, et paucis, nec deliri erant. Et post pauca. ‖ Neq; mortuum vllũ vidi tunc causo. F Ibidem. t. 19.
[b] † Per hæc .n. verba adnotat, largam sanguinis è naribus eruptionem, mentis læsionem, & acu- »
ta pericula solita esse comitari causos, licet tunc nõ euenerint. Et qđ infertur, ‖ Nec phrenitica » Ibidem.
tunc vidi euenisse, secundum eandem dictum est rationem: ex eisdem .n. constitutionibus, & eis- »
dem causis fiunt tum causi tum phrenitides: quippe in tp̃e abundant æstiuo, & regionibus cali-
dioribus, & ætate vigenti, & naturis calidioribus, & diætis eiusmodi, ac vitæ institutis. [c] † quare
phrenitica tunc abundare par erat. ita vt res tanq̃ inopinata adnotetur, ꝙ euenerit, vt phreniti-
des quidem nullæ acciderint, causi autem multi. Secundum eandem ẽt sententiam dicta sunt
& hæc. ‖ Erat autem constitutio causorum qui fiebant, hæc: Incipientes comatosi, anxij, horre- » 3. Epid. cõ. 3.
scentes, febris nõn acuta, non sitibundi valde, neq; deliri. Et paulo post. ‖ Neq; .n. sanguis erupit » 34. 3[a]. 143. f
rite, neq; quispiam alius ex consuetis abscessus factus est iudicatorius. [d] † { Illa autem quomodo » Ibi. t. 42. 144.
dicta sunt? ‖ Eleuationes ad aures multis ad alteram vergentes, & ad vtrasq; plurimis, febre ca- » 1. Epid. cõ. 1.
rentibus, recte stantibus. quibusdam ẽt aliquantum incaluerunt. extinctæq; sunt oĩbus inno- » 10. 3[a]. 104. g
xie. neq; alicui suppurarunt, sicuti quæ ex alijs occasionibus fiunt. Re uera enim inopinatũ est, G
nullam suppurare, & [e] omnino non solitum. Postea infert. ‖ Erat autem modus ipsarũ, laxæ, » Ibidem.
magnæ, fusæ, non cum phlegmone: Inopinatum enim est, abscessus circa aures absq; phlegmo- »
ne oĩbus factos esse. } Quare rursus & hoc in loco videtur inferre coma de cataphora somno- »
lenta, cum ait, ‖ Erat autem coma continuum non somnolentum: tanq; enim somnolentum ip- » 3. Epid. cõ. 3.
sum sit, & tanq; tale semper fiat, postea nunc inopinato factum non fuerit, adnotatur. Quãdo 39. 144.
autem in eodem libro tertio epidemiorũ in Pythione inquit, ‖ Nona comatosus, anxius qñ ex- » 3. Epid. cõ. 3.
pergiscebatur: aperte sanè & hoc in loco coma cataphoram quãdam significare vr̃. Sed impos- 74. 3[a]. 148. g
sibile est, inquiunt, cataphora detineri, & vigilare. hæc enim admirabiles isti explanatores dicũt,
non cognoscentes, quòd duæ sunt species cataphoræ, vt & probatissimi medicorũ scripserunt,
& euenta rerum attestantur. [f] † { Cõmune enim ambarum est, quia eleuare non possunt ocu-
los, sed mox grauantur, & dormire volunt. Proprium vero alterius, quia ij quidem dormiunt
mox & profunde & diu: ij vero vigiles versuti sunt, alia super aliam phantasia adueniente, &
mentem mouente, & somnum intercidẽte. vnde semper quidem vigiles manent, surgere vero H
non possunt, & agere ea quæ vigilantium, sed deficientius se habent q̃ vt si vigilarent, & gra-
uantur, & cataphorant, vt speres si concesseris eis, faciliter vtiq; eos dormire: concesso autẽ eis
hoc, nedum non dormiunt, sed neq; spem, quam habebant vt dormituri, seruant. Hîc igitur in-
tellige coma velut commune amborum, id quod vocare consuetudo est nobis cathaphoram.
si vero somnolẽtam solum intellexeris, peccabis: non somnolentam enim cataphoram priua-
bis à nuncupatione, non minus q̃ alteram indigentem comatis nominis nuncupatione. Siue
igitur somnolenta, siue vigil fuerit cataphora, coma vocare consuetudo est ei. Et nequaquã si-
bi inuicem repugnant ea quæ secundum partem: sed rationabiliter quandoq; quidem in vigi-
lijs paruis inuenitur coma, quandoq; autem in somno. Etenim cataphora quandoque quidem
somnolenta est, quandoq; autem vigil. Quare non habes dicere de cataphorã patientibus, ꝙ vi-
gilant, [g] † vel non, tantũ: tamen differũt, quoniam plures eorum dormiunt: pauci vero eorum
qui ita habent, insomnes permanent: vnde licet amborum sit passio, tamẽ familiarior multum,
dormientium inuenitur. Propter hoc igitur dicit, ‖ Erat autem coma continuum, non somno- » 3. Epid. cõ. 3.
lentum, 3. 3[a]. 144. b

A † Locus in impressis græcis legitur ἐπισημαίνεσθαι μὲν εἰωθότα, νῦν δ' οὐ λεγόμενα παράλογον. Arbitror aũt legendum esse οὐ γενόμενα παραλόγως, ut transtuli. sicuti etiã inferius in græcis codicibus legitur. Dictio autem παράλογον et παραλόγως significare his in locis videtur, non quod præter rõnẽ, sed quod præter opinionẽ & spem & expectationẽ euenit, vt adnotat ẽt Suidas & alii. neq; enim præter rationẽ erat, quòd coma eueniret non somnolentum, cum status ille ita efficeret: sed præter opinionẽ hominũ erat. quandoquidem solet esse comatis proprium, vt cum somno sit. Calaber uidetur alio mõ legisse hũc locum, cũ uertat, Subintelligere quidem quæ cõsequi cõsueuerũt, nõ aũt dicũtur ĩ sermõe.

B † Locus in græcis cod. admodũ corrupt⁹. εἰ διὰ λάβρου ἐκ ῥινῶν αἱμοῤῥαγὲν ἀπτεσθαι τῆς διανοίας ὀξεῖς χεῖν κινδύνους, μηδὲν ἀπαντῆσαι χεῖν τηνικαῦτα δ' ὁμοίως ἐπισημαίνεται. Calaber. per quæ multã ex naribus hæmorrhagiam, non tangere mentẽ, neq; acute obuiare pericula significabat. Ego autem ita uerti, motus ni fallor rõne ac multis auctoritatib. Hipp. in libris epid. cum Galeni explationibus, p̃ter eas quas hic citat Galenus, ac p̃sertim in primo lib. cõm. 1. tex. & cõ. 9. vbi habetur peculiare uerorum causorum esse hæmorrhagiã, deliriũ, et mortẽ.

*C † Locus in græ. cod. asterisco notatus * τὰ φρενιτικὰ πλεονάζειν ἀξιὸν ἦν ὡς παράλογον ἐπισημαίνεσθαι τῷ ἀπατήσαντι ἢ φρενίτιδες μὲν οὐ δ' ὅλως ἐγένοντο, καῦσοι δὲ πολλοί. Calaber. & phrenitica tunc abundare dignum est, ut in sermone significatur. & decipitur qui putat phrenitides quidem omnino non fieri, causos autem multos. Ego uero in loco tam difficili arbitror legendum pro * τὰ φρενιτικά, ὥστε φρενιτικά. & pro τῷ ἀπατήσαντι ἢ φρενίτιδες, τὸ ἀπαντῆσαι, ὅτι φρενίτιδες. ut transtuli. considera.*

D † Hæc non sunt in Calabri uersione.

E Græce πάντων id est omnium, sed iudico legendum esse πάντως, ut transtuli.*

F † Quæ his signis [ ] interclusa sunt, in cod. græcis desiderãtur. Malui autem ueterem tralationẽ ut iacet apponere, quàm quicquam inuertere, cum præsertim sæpenumero mutatio uerborum, sententiarum etiam faciat inuersionem.

G † In quibusdam exemplaribus Calabri interpunctum est ut est in contextu: in aliis autem hoc modo. vel non: tantum tamen differunt.

A lentum, ceu vt plurimum ſomnolento fiente. Si igitur commune eſt amborum coma, & ſomno magis familiare: rationabiliter, quando vult ſomnolentam ſignificare cataphoram, ſimpliciter dicit comatoſos: quãdo vero rurſus vigilem, non ſimpliciter, ſed [a] cõmmunium ait comatoſos vigiles. Nouit enim alterutra, & quoniam familiare eſt ſomno coma, & eius naturæ magis aſſimilatur: & quoniam cum vigilia quandoque conſiſtit. Et ſi quidem hoc ita habet, mirabile nullum eſt, ſi non lethargicis ſolum, ſed etiam phreniticis concidit. [b] Sõmnolentum vero coma his quidem non eſt proprium, aliquãdo autem fit. inuenies enim multos phreniticos ſurgẽntes, neque eleuare oculos omnino potentes, ſed in eodem loco manentes ſimiles lethargicis: vnde hos plurimi & indocti medici neq; quid oportet vocare ſciunt, ſed omnino ambigunt, & extranea videtur eis eſſe paſſio hæc, & innominata: quidam autem permiſtam ex lethargo & phrenitide æſtimant, & vocãt eam Typhõmaniam. Et quod eſt deterius omnibus, quidam Hippocraticorum ſe eſſe ſimilantium dicunt hoc: Et nimirum aperte ita & manifeſte Hippocrate ſcribente nõ in dubitato libro, ſed vt aliquis alius germanorum eſſe credito, tertio epidemiarum, ‖ Neque maniacus factus eſt phreniticorum aliquis ſicut in alijs, ſed in quadam cataphora pigra [c] cãput grauati, perierunt. Non ſolum enim, quoniam cataphora phreniti-

3. Epid. cõ. 3. t. 45. 3ª. 144. c

A* Forte cõiunctim.

B* Arbitror legendũ eſſe, Non ſomnolentũ. nequaquã. n. coma sõnolentum phreniticis accidit, ſed coma inſõne, vt iferius patet.

B bus aliquando concidit, nunciauit: ſed quoniam, & pigra multoties. Quæ autem eſt pigra, memor eris primo diuiſionis, ſi debes præſentia non obaudire, quãdo cataphoram aliam quidem ſomnolentam, aliam vero inſomnem vocabam: & illam quidem ſomnolentam, propriam eſſe lethargicorum, & ſemper ineſſe eis: alteram vero, neque propriam eſſe phreniticorum, neque adeſſe eis ſemper.

C* καρηβαρέες, et ita libro p͠rio prorrh. cõ. 1. et cõ. 33. & certe melior eſt lectio καρηβαρέες uel καρηβαρέως, quàm βαρέως, i. grauiter.

Laudat Hippocratem quòd non temere nomina impoſuerit: Probatq; denuo duas eſſe cataphoras: alteram Somnolentam, lethargicorum propriam: alteram Inſomnem, phreniticis quandoq; euenientem: hancq; vel pigram vel non pigram. CAP. 3.

SOmnolenta igitur, quantum ad pręſens, ipſis lethargicis concidit: Inſomnẽ vero, quę phreniticis aduenit, tentabo diſtinguere, vt poſſis inuenire dictam ab Hippocrate differentiã. Non enim erat eorum qui vane imponunt nomina vir iſte: neq; ſtulte adiacet cataphoræ, hoc ſcilicet /pigra/: neq; dicit, ſicut Homerus, humidum oleum, & lac album, nullius determinationis gratia. etenim omne lac eſt album, & oleũ humidum: ſed vnumquodq; vocabulum & ſyllaba omnis rem aliquam ſignificat ab eo. De phrenitide igitur loquens (quod eſt ad præſentia vtile docere eos qui conſuetudinem eius diſcere volunt) quãdoq; quidẽ ita ſcribit [d] † /delirauit/,

C quandoq; autem ita /tranſductus eſt/, quandoq; autem rurſus / interciſe locutus eſt/, rurſus autem /deſipiuit/ & rurſus /egreſſus eſt à ſe/, & iterũ /maniacatus eſt/, & /ſupermaniacatus/, & /nõ intelligebat/, & /præterloquebatur/. Hæc omnia læſam habentium mentem ſunt: quos vniuerſos tu quidem deſipientes vocas: Hippocrati non ſufficit dicere genus ſolum, ſed vnicuiq; magnitudini ſpeciei deſipientiæ, proprium adinuenit nomen. ‖ Homo enim ait calefactus, cœnauit: non fuit auſus dicere febrem [e] tãnta caliditate in qua quis cœnare poteſt. Rurſus autẽ magnitudinem volens oſtendere febris, dicit, ‖ Ignis aſſumpſit eum. Occupatus fui in oſtẽdendo diligentiam viri in vocabulis, ſed vt iam ſcientibus & ſuaſis ad id quod quæritur accedam. Duæ ſunt ſpecies inſomnis cataphoræ: Nominatur altera quidem pigra, cuius nũc Hippocrates meminit: Reliqua vero noĩe generis vtitur. Commune autem ambarum eſt (quę & maxime differunt à ſomnolenta, quoniam loquuntur & delirant nulli hærentia menti,) & ad aſſurrectiones promptiſſimi ſunt. quorum nullũ in lethargicis exiſtit cataphoris: neq; enim ſeorſum quid loquuntur, & verſute ſunt difficile ſentientes, neq; ad acclamantes & pungentes excitantur faciliter. Coma vero phreniticum quidem & inſomne, extra hanc eſt diſſenſibilitatem & immobilitatem: etenim ſurgunt faciliter audiẽtes vocem & ſonum omnem: & ſi tetigeris par-

1 Epid. cõ. 3. t. 29. 3ª. 125. d

πῦρ ἔλαβεν. qđ ſępiſſime leges apud Hip. in lib. epid.

D †Quãquã haud ita facile eſt aſſerere q̃ nã fuerint uerba græca, quibus affirmat Galenus vſum fuiſſe Hippocratem. arbitror tamẽ conjectura quadam motus, tum ex Hippocrate in epidemiis, tum ex Galeno commentario primo prorrh. com. 1. & cõmentario primo tertii epid. cõ. ſecũdo uocẽ Delirauit eſſe, παρελήρει. trãſductus eſt, παρηνέχθη. interciſe loquut⁹ e, παρέκοψε. Deſipuit, παρεφρόνησε. Egreſſus e à ſe, ἐξέστη. Maniacatus e, ἐμάνη. Supermaniacatus eſt, ἐξεμάνη. Non intelligebat, οὐ κατενόει. Præterloquebatur, παρέλεγε.

D tem corporis, mox oculos eleuant, & ad tangentem aſpiciunt. In ipſa autem cataphoratione vel manum mouent, vel crus, vel vniuerſum corpus eijciunt irrationabiliter & repente, & deſipice exiliunt ad inſtar ſpaſmi, & hæc omnia faciunt cum eo ꝙ loquuntur aliqua non congrue: Quorum nullum, qui ſunt lethargici cum cataphora, faciunt: immobiles enim ſemper & inuocibiles iacent, eis, qui profunde dormiunt, aſſimilati. Ipſorum autem qui non ſomnolenter cataphorantur, alij quidem ita facile & multum mobiles exiſtunt, vt neque deficiant clamantes magne, & moueant aliquam particulam vehementer: ſed ſi excitaueris eos aut loquaris, aſpiciunt inconuenienter, & magis egrediuntur à ſe, & malum facere tentant, & omnino in audiendo promptiſſimi fiunt, nihil relinquentes ab ijs qui ſumme deſipiunt. Alij vero ecõtrario ſurgentes, magis intelligunt, & non multum mouentur, & tunc magis deſipiunt quando commiſeris eos comati: & ſecundum hoc maxime licet eos diſcernere à cataphoris lethargicis. Hæc igitur eſt, quæ ab Hippocrate dicitur ‖ pigra cataphora. Quoniam autem aperte didicimus, ꝙ non ſolum hoc ſcilicet cataphorari quibuſdam phreniticorum accidit, ſed etiam hoc ſcilicet pigre, de hõc vtiq; maxime aliquis dubitabit: ad reliquam trãſeamus dubitationem: cuius ſi quidem aliquam inuenerimus ſolutionem, habebimus iam totum. Eſt autem dubitatio hæc: Poſtquam meminit Hippocrates in prorrhetica comatoſorum vigilum, dubitat vtrum phre-

E* Arbitror legẽdũ eſſe tantam caliditatem, ut ſit ſenſus. non auſus eſt nominare febrem, eam exiguam caliditatem, in qua quis. &c.

3. Epid. cõ. 3. t. 45. 3ª. 144. e

niticos eos aut aliud quid vocet. habet autem series ita: ‖Qui comatosi in principijs fiunt cum E capitis, lumbi, hypochondriorum, & colli dolore vigilātes, num phrenitici sunt? Scribitur autem dupliciter hæc series: in quibusdam quidem exemplariorū sic: [a] † in quibusdam autē absq; hoc scilicet/sunt/num phrenitici? † [b] Sed nunc quidē primo scrutemur cur duę sint spēs primę comatis, & altera quidem lethargicis semper, reliqua vero phreniticis aliqn̄ concidat: dubitat nunc Hippocrates, si oportet ita habentes noīare phreniticos: hoc nāq; nedum dubitabile, sed econtrario facile inuenibile & promptum videtur esse: quādo enim sunt duo comata, & somnolento quidem proprio lethargicorum non potente intelligi (hoc.n. scilicet/vigilantes/adiacens nō permittit id significari) de reliquo comate an phreniticum sit, videtur enūciare. Qualiter igitur dubitat? Syllogistica est hæc/num/aduerbium, & non dubitatiua. Sed hoc quidē, si non haberet barbaram interpretationem & omni consuetudine græcæ extraneā, fortassis vtiq; acceptarem: Quia vero neq; alij græci, neq; ipse Hippocrates tali compositione propositionū inueniuntur vti: qualiter suscipiam syllogisticum esse/num/aduerbium? ante.n. q̄ assumptionibus vtamur in ōrone, & prælocemus eas conclusioni, non est syllogizare. Puta, vt quod dicitur, manifestum fiat ēt minus exercitatis: hoc scilicet, num dies est? &, num veniet hodie? dubitandi habet aduerbium: Si vero ōrone enunciare eis voluero, vel simpliciter dicendo ita absq; F omni demrōne, veniet hodie: vel cum demrōne, hoc modo: si Sol supra terram est, dies est: si ambulat, ergo mouetur: Qn̄ vero sine demonstratione enunciamus quid, non indigemus aduerbio ergo: superfluus enim est sermo: & nullus dicit ita, dies est ergo: neq; sic, ergo est dies: cum liceat dicere sic simpliciter, dies est: Neq; sic in demōstratione possibile est vti hoc scilicet /ergo./Qualiter enim erit demonstratio, omni demrōne ex aliorū assumptionibus aliā assumptionem cōprehendēte? sed nullam videtur nunc assumptionem syllogisticam ad demonstrationem accipiens. Qualiter ergo/num/aduerbium fiet pro dubitatiuo syllogisticū & illatiuū? Cum aliquibus.n. neq; eundem locum obtinēt dubitandi aduerbium, & syllogisticum & illatiuum vocatum: sed dubitatiuum quidem præponitur semper, syllogisticum vero & illatiuum inter nomen & prædicatum locatur: dubitantes.n. sic dicimus: num dies est? syllogizantes aūt sic: dies ergo est. Qualiter igitur nunc prælocatum est? ceu non syllogisticum existens prælocatum est: nō enim est dictum sic: phrenitici ergo sunt: sed simpliciter, num phrenitici sunt? }* dubitante aperte Hippocrate, nec audente firmiter asserere de ipsis, quēadmodum certe sæpenumero facere videtur. Satis aūt erit vnū vel alterū exemplū, ne diutius in re tā cōspicua imoremur. In primo ergo epidemiorum ait: ‖Post hæc aūt dysenterici facti sunt hi oēs: num sanè, G q minxerint aquosa, considerandum? hoc in loco dictio/considerandū/quę adiecta est, ne impudentissimum quidem permittet, vt coniunctionem ἆρα.i. num, aliter intelligat, q̄ dubitatiuam. In sexto item epidemiorum, ‖Post mictionem concretio, inquit, pueris magis: num sanè, q calidiores sint? In ipso autem prorrhetico, ‖In phreniticis alba deiectio malū, vt & Archecrati: num sanè ex his segnities fit? & rursus: ‖In aphonia spiritus, qualis ijs qui suffocātur, promptus, prauum: num sanè & tale, deliratorium? Si ergo finem sermoni imponere oportet: & neq; alius quispiā gręcorum ita vsus est coniunctione ἆρα: neq; Hippocrates ipse, vt ego nūc ōndi: reprehēderet vtiq; quispiā, arbitror, eos, qui tanq̄ nō dubitatiuā cōiūctionē explanauerūt.

(right margin: 1. Prorrh. cō. t. 1. 4ª. 160. h — 1. Epid. cō. 1. t. 71. 3ª. 114. f — 6. Epid. cō. 3. t. 15. 3ª. 173. a — 1. Prorrh. cō. 1 t. 13. 4ª. 165. — Ibi. t. 24. 166.)

Causam reddit, cur Hippocrates in principio Prorrethicorum eos, qui comatosi sunt in principijs cum capitis, lumborum, hypochondriorū, & ceruicis dolore vigilantes, nō ausus sit appellare phreniticos. CAP. 4.

QVāquam difficiliorem ōronem me ipsum facere scio. [c] † cum.n. distincta sit somnolenta cataphora à non somnolenta, phrenitide iam existente, non vtiq; conuenienter dubitare videatur, & non firmiter asserere, tales esse phreniticos. Sed certe minus mihi curæ est difficultas sermonum q̄ veritas. Quod dubitatiua sit coniunctio fateor, et causam ostendā, propter quam non ausus est asserere Hippocrates tales esse phreniticos, sed adhuc dubitet. nam di- H ctio, in principijs, quæ adiecta est, totam orationis vim habet. quam dictionem multi explanatorum prætermittunt tanq̄ temere adscriptam. Simile enim quidpiam accidit multis incipientibus morbis, quale in aliquibus ebrijs fieri videmus, quando comatosi quidem sunt, & titubāt, & capite grauantur, & neq; si cogantur, attollere possunt palpebras: ob hanc eandem vero rursus grauitatem dormire non possunt, anxiantes, & vertentes, & proijcientes se ipsos ac trāsmutantes aliàs ad aliam figuram. Hæc enim videmus sępenumero in ebrijs fieri, cum repletum fuerit in ebrietate caput, pōstea à grauitate vnà & in coma trahatur, vnaq; à somno prohibeatur. Ita ergo, vbi multitudo incōcocta caput occuparit, vigiles simul & comatosi sunt. Dumq; hoc per initia euenerit, interdum quidem probe concoquitur multitudo, ac si ex vino talis res euenisset. sed ita sanè nec lethargus, nec phrenitis subsequuta est: Interdum autem acris reddita, in phrenitin terminauit. Multis vero pars tenuior, vel concocta, vel digesta, euacuata est, remāsit autem crassior: & ita lethargus superuenit. [d] † progresso quidem tali morbo, hæc affectio, sicuti

quidē

A † Hoc est, in quibusdam autem exemplaribus legitur, num phrenitici, absque hoc uerbo sunt. Vt et habetur in calce huius libri, et in priō cō. libri prorrh. Fuerunt enim qui diceret, Hippocratē dubitare, an tales sint phrenitici. alii, an tales futuri sint phrenitici.

B † Nō video, quo in loco inferius Galenus scrutetur, cur duæ sīt priæ spēs comatis, scio equidem hoc superius ostēdisse. Forte ergo loco dictiōis primo, legēdum est, primum, & pro, cur, cum. sunt.n. faciles lapsus. ac si ita diceret. Sed nunc quidem primum (.i. priorem scripturam, quæ habet dictionē, sunt) scrutemur. Cum duæ sint spēs, & c. dubitat nunc Hippocrates, si oportet & c.

** Hucusque Calabri versio.*

C † Corrupti sunt hoc in loco codi. græci, qui ita habent. φρενήτιδος οὔσης ἄν ἔτι δεόντως ἀπορῶν φαίνηται, καὶ μὴ βεβαίως ἀποφαινόμενος φρενιτικοὺς εἶναι τοὺς τοιούτους .i. phrenitide existēte utique adhuc conuenienter dubitare uideatur, & nō firmiter asserere tales esse phreniticos. Calaber ita trāstulit. phrenitide iam existente, qualiter nō conuenienter absurdum uidebitur nō certe enunciare phreniticos eē hos? uidetur āt ita legisse, φρενήτιδος ἤδη οὔσης, πῶς οὐ δεόντως ἄτοπον φαίνοιτ' ἄν μὴ βεβαίως ἀποφαίνεσθαι φρενιτικοὺς et c. posset ēt paucis mutatis ita legi. φρενήτιδος ἤδη οὔσης, οὐκ ἄν ἔτι δεόντως & c. ut traduximus. ac si diceret, si iā adest phrenitis, quare dubitat? neq;.n. in re certa dubitandum. Et hæc est illa difficultas, quam nuper tetigit: cuius solutio stat in dictione, in principiis, ut mox apparet inferius.

D † Idest vbi diutius perseueret hic morbus cum comate & vigiliis & c. uel est proximus phrenitidi, uel ut alij existimant, mixtus est ex lethargo & phrenitide. clare hæc materia tractatur in primo com. primi prorrheticorum.

A ti quidem nos ostēdimus, propè iam phrenitin est: sicuti vero ij qui mixtam passionem ex lethargo & phrenitide introducunt, suspicantur, illi videretur esse proximior. † Vtrum autem eos, qui ita habent, iam phreniticos nominare oporteat, an paulo post phrenitici expectandi sint: hoc alte rius vtiq; est considerationis, nihil ea que nunc proponuntur, iuuantis: ac præsertim propter dictionem /sunt/ quam aliqui adscribunt huic contextui, num phrenitici, aliqui vero non.

† Ambigua quoquomō videntur uerba græca, πότερον δ' ἤδη τοὺς οὕτως ἔχοντας ὀνομάζειν χρὴ φρενιτικοὺς, ἢ τοὺς ὀλίγον ὕστερον ἐσεσθ &c. Sensus tamē ille, quem in contextu posui, facillime ni fallor elicietur, si cum iis quæ in initio statim primi cōmenti, primi prorrheticorum scripta sunt, conferatur. uerba autem sunt hæc. Complura ueterum exēplarium uerbo, phrenitici, uerbum, sunt, non habent adiectum. hinc exorta est quæstio, utrum ne eos qui ita habent, quis iam phreniticos appellabit, an forte expectabit. adiecto uero, sunt, atq; in hunc modum simul scripta oratione, num phrenitici sunt, quæstio est, an qui ita affecti sunt, iam phrenitici sint uel non sint. Et inferius in eodem commento. Si enim comatosi quidem, sed absq; uigiliis fuissent, non quæsiisset Hippocrates, an phreniticos appellare eos oporteat uel iam existentes uel futuros.

B

GALENI DE TREMORE PALPITATIONE CONVVLSIONE ET RIGORE LIBER

C Ioanne Guinterio Andernaco Medico interprete.

Ab Augustino Gadaldino ad Græcorum codicum fidem emendatus

ARGVMENTVM LIBRI

Quod Genus Motus, quæ Differentiæ, quæ Loca, quæ Causæ Tremoris, Conuulsionis, Rigoris, & Palpitationis.

Propositum Libri. *CAP. 1.*

QVandoquidē Praxagoras Nicharchi filius, cum in alijs medicinæ partibus præstantissimus, tū in naturalibus speculationibus peritissimus, non recte mihi videtur de pulsu, palpitatione, cōuulsione, & tremore sentire: vt qui omnia arteriarum esse affectus, differre aūt inuicem magnitudine, existimet: Idcirco de oībus ipsis cōiter hoc libro à me tractādum esse putaui, nō vt Praxagoram in ijs quibus errorem admittit falliturq; redarguam (id.n. Herophilus eius discipulus abūde factitauit)
D sed vt in quibus recte ille sensit, ea quæ desunt, adijciam. De pulsu sanè, quid tandem sit, & quō fieri soleat, in opere de pulsibus ostensum est, & nunc tantum dicetur, quātum ad præsentem disputationem vtile esse videbitur: De alijs autem hoc commentario sum tractaturus, inde sumpto initio.

Quot Motus Genera, atq; In quo genere Tremor, Conuulsio, Rigor, & Palpitatio contineatur. *CAP. 2.*

A. l. 1. f. 1. d. 5. c. 1. 10. b MOtus sensibiles in animantium corporibus, cum sana sunt, duplices genere apparent: "Ex arbitrio sanè, aut voluntate ac impetu, aut quomodocūq; nominare velint nominum quidem periti, rerum autem scientiam negligentes: qui neruorum musculorumq; ministerio fiunt: atq; has medici voluntarias actiones appellare solent: Alij vero motus in animantium corporibus existunt, qui arteriarum et cordis officio obeuntur, quos vitales nuncupant: Ac aliud quoddam tertium motuum genus in venis habetur, quod sensibus non percipitur. De quibus duobus in præsentia dicere opus non habeo: Verum qui musculis & neruis perficitur, per quem & manus & crura mouemus, in tremoribus, conuulsionibus, rigoribus morbidis, interim & in palpitationibus apparet. Omnes etenim eiusmodi affectus, vitiati motus sunt instrumentorum eorundem, quibus arbitrarij sanorum motus obeuntur.

Quid sit Tremor. CAP. 3. E

A.l. 3. f. 2. t. c. 2. 218. d

TRemor itaq; facultatis, quæ corpus sustinet mouetq;, infirmitate accidit. Non enim ex se ipsis animantium particulæ tam graues cùm sint, deorsumq; ferri natæ, in omnẽ locum mouentur: verũ facultas, quæ per neruos musculis à principio transmittitur, veluti vehiculũ quoddam, & motus ala ipsis est: quam cùm prorsus perdiderint (perdunt autem resoluta) deorsum feruntur, & auis cui pennæ defluxerint instar, concidunt: vnde nullus ita affectis motus relinquitur. Sin autem virtus quidem reliqua fuerit, sed pauca & imbecillis, vt neque corporis partes satis sustentet vehatq;, aut tanq̃ graue pondus aliquod ferre nequeat, necesse est partem ita dispositã, tremulam conspicari: siquidem motus, qui ab imbecillibus supra vires & violenti & ad necessitatem fiunt, tremuli existunt. Puto te subinde vidisse aliquem, qui graui pondere sublato incedere violenter conaretur, q̃ cruribus intremisceret: Quin etiam si manibus præter vires graue aliquid portare aggrediatur, manus habebit tremulas. Pari modo homo cũ timet expauescitq;, siue manibus quid facere, siue volet ingredi, manus quidẽ, si his functionẽ obire aliquã audet, tremulas: crura aũt, si conatur incedere, habebit. Minuit enim nihilo minus & timor virium robur: quę vbi semel collapsæ fuerint & debilitatæ, quiduis etiam multo leuissimũ, graue redditur: quapropter & corpus animantis, quod prius erat leue, oneris modo ipsas aggrauat. At senes simili modo ex imbecillitate vt plurimum tremuli sunt. Præterea, quibus ex morbo corporis robur laborauit, nec ijs quoq; citra tremores motus fiunt. Siquidem in omnibus qui in hunc modum habẽt, vis particulas mouens sustentansq;, nunc debilitata, id quod prius attollere solebat, amplius non potest, tanquam in motu vacillans. Vbi vero totus naturæ tenor remiserit, ibi corpora eo quod eleuet destituta, suo pondere deorsum feruntur: ac ibidem manerent (quemadmodũ in resolutionibus, quas paralyses græci appellant) si totas vires robur omnino destituisset. Quãtum autem ipsius reliquũ est, id rursus vehere corpus conatur: verum neq; nunc quantum vult prę imbecillitate potest, sed modice quidem eleuat, magis autem deficit, imperfectum mutilumq; hoc quoque motum relinquens: rursus igitur corporibus deorsum ferri concedit. Quod cum continue fiat: & deorsum tẽdens latio sursum vergentem excipiat, eiq; rursus coniungatur: duplex sanè & compositus totus fit motus, particulis loca semper per vices mutantibus. Nomen autem affectui est Tremor, quo corpora deorsum pondere suo vergunt, rursus autem in altum à virtute attolluntur. F

Quid Tremor Differat à Palpitatione. CAP. 4.

QVin & Palpitatio, qui pal mos grece dicitur, forsan, dicet aliquis, similiter atque tremor motus est, quo partes palpitantes, citra voluntatem nostram nobisq; inuitis attollũtur & deorsum agũtur. Quomodo igitur tremor à palpitatione differet? Hactenus sanè nihil inter se discrepare videntur: veruntamen discrimen intercedit. Neq; enim locum affectum eundem esse tremẽtibus & palpitantibus, neq; causam, neq; symptoma esse dixero. Quippe nemo qui artus mouere non instituerit, tremet: palpitantes aũt particulæ etiam si in quiete fuerint, siq; nullũ ipsis motum induxeris, palpitant. Decipiuntur hic quoq; multi, dum capita tremula conspiciũt non nullis, manum immobilem & crus, vt visum fuerit, extensum habentibus, deinde nihilo minus trementibus. Quos hanc sententiam docere conuenit, quæ non à me nunc primum dicitur, sed etiam à multis veterum, Non quæ moueri videntur, ea moueri sola pronunciantibus. Multa siquidem citra motum esse videntur, vnum eundemq; locum obtinentia, nihilo autem minus mouentur. Siquidem aues non modò sursum & deorsum tendentes, sed etiam si locum vnum in aere occupent, in motu tunc quoque esse censebuntur. Nam si in eo loco mortuum auis corpus situm fuerit, facile ad terrã decidet, pondere suo inclinans. † [a] Vnde constat, & corpus quod in eodem manet loco, motus cuiusdam auxilio, in sublimi constitisse, tanto vtiq; motu, quantum haberet, si solo podere deorsum ferretur. Quare quam immobilitatem esse putas, motus est ex duobus quibusdam compositus, qui corpus in contraria loca possunt abducere: quorum, si alterum sursum vergentem tollas, reliquum videbis ex facili corpus in locum inferiorem deducere. Hoc igitur & Hippocrates his verbis docet: [b] ‖ Stare, vlceribus minime cõducit, præsertim si crura infestẽt: neque sedere, neque obambulare, sed conquiescere & otio vacare confert. Nam quietem & otium tanquam profutura cõmendat: stare autem & sedere minime prodesse ait, vt quę à conquiescẽdo sint diuersa: etenim & tunc musculi, qui gestant corpus & à terra attollunt eriguntq;, intẽsi sunt: Idcirco stare nihilo minus q̃ obambulare lassitudinẽ parit, vt quod & ipsum motus existat. Anima igitur quæ corpus & mouet & erigit, ablata, statim quod prius rectum erat, in terram inclinare videbis: quo constat etiam cum rectum erat, nõ fuisse citra motum, sed fuisse aliquid quod subleuaret, gestaret, attolleretq; ipsum. Ego itaque ne decumbentem quidem hominem, si caput sublimius habet, pedes autem humiliores, citra motum omnino esse dixerim: sublabitur enim facile ad pedes ex sublimiori in decliue vergens, nisi motu contrario huic renitatur. Hæc sanè & Hippocrates asserebat: [c] ‖ Si vero præceps agitur, & à lecto ad pedes delabitur, grauius periculum minatur. Nam ad pedes sublabi decumbentem, virtutis extremæ imbecillis nota est firmissima. Stare etenim, aut sedere, aut surgere non posse, graue quidem, sed minus graue periculum innuit: quippe multi ægrotantium ad hęc deueniunt desinuntq;, ad extremam non dum imbecillitatem prolapsi:

A † *Ant. tralatio. Ostenditur igitur ex hoc, quòd corpus auis permanẽs in vna parte aeris, nõ põt ibidẽ permanere, cũ sit naturał̃r graue, nisi ad illũ locũ moueatur uirtute aliqua arrigẽte et ad iuuãte ad permanẽtiã: qua non mittẽte in contrariũ grauitate corpus secundũ exigẽtiã suæ grauedinis uelocissime ad inferius mouetur: cum motus grauis necessario ad inferius tendat.*

B ‖ In lib. de Vlceribus.

C ‖ in Prog. cõ. 1. t. 15. 4ª. 193. f

A prolasi: A decumbere non posse viuentis modo, sed hîc quoq; tanq; mortuum & inanimatum corpus de osum ferri, extremum malum fatetur: quod Hippocrates in cõmentario de humoribus, ἔῤῥιψιν || hoc est virium deiectionem, appellauit: quod interpretes libri non intelligẽtes, mul ta nugati sunt. Nam deiectũ esse instar corporis inanimati, omni robore prorsus & soluto & per dito, ἔῤῥιψιν vocauit: Vt non idem sit deiectum esse cum eo quod est decumbere sed quam habet proportionem delabi cum verbo decumbere: ita etiam in auibus diuersum quidem est, ad terrã deuolare, diuersum rursum in terram decidere: etenim aliud affectus, aliud actio est. Similiter igitur his, actio quidem decubitus est: affectus autem, prostratio deiectioq;. Sed quorsum hæc mihi dicuntur? eò nempe vt illos qui aut crus, aut manum in altum sustulerunt, deinde ita vt habẽt seruant, ne immotos esse arbitreris, neq; si vnum eundemq; locum semper q̃ maxime occupent. At si nolis ita dispositis motum adesse concedere, certè actionem ipsis omnino concedes, & duplicatum hoc simplicis actionis robur adesse. Nam in simplicibus vnum musculorum genus aut flectentium, aut intendentium artus, operatur: cum vero extensos ipsos conseruas, vtraq; musculorum genera pari robore functionem obeunt. Quòd si huius memineris, vera obseruans, quæ prius dicebantur, inuenies, nempe quòd ei qui nullum motum aggreditur, tremor nõ obueniat: B vt qui impotentis & infirmi motus sit symptoma. Vnde cuiuis constat, corpus, cui moueri neutiquam licet, id neq; circa motum imbecille & impotens fore.

In libro de Humorib.

Quæ sint Loca affecta, & Causæ Palpitationis & Tremoris. CAP. 5.

PAlpitatio autem etiam ijs, quæ non mouẽtur, accidit. Etenim superciliũ, palpebræ, & oculus subinde citra omnem volũtatem attollũtur. Vnde & hoc manifesto arbitror magnã habere vim, tum ad affectus naturæ cognitionem, tum ad exactam à trementibus discretionẽ. Siquidem quæ in palpitantibus particulis eleuationes depressionesq; apparent, distentiones quædam sunt corporum, quæ ceu replẽtur, & eorundẽ subsidẽtiæ quasi rursus inaniunt. Quæ vero tremẽtibus accidũt, totius mẽbri motus sunt: quod interim deorsum quidẽ vergit, rursus aũt ad superiora fertur, sed non dilatatur neq; contrahitur. Ea propter tota sanè pars tremit, quum aliquid facere aggre dimur, nullo eorum quæ in ea habẽtur, manente immobili: sed similiter quidẽ musculi, similiter his arteriæ, nerui, venæ, ipsaq; ossa, & cutis, nunc sursum, nunc deorsum ferunt: Palpitant autẽ nõ omnia. Neruum igitur, aut os, aut cartilaginem, aut aliud quid huiusmodi, nunq; videas palpitare: non enim habẽt ventrem, quo vicissim dilatato & contracto, attolli quidem cũ dilatatur, collabi autẽ cũ contrahitur, partibus liceat. Porrò musculorum'ne sit affectus tãtũ palpitatio, vt He C rophilus opinabat, an etiam cutis, aut arteriarũ, vt censebat Praxagoras, id rursus cõsiderabimus: siquidem ea speculatio ad loci affecti inquisitionem magis pertinet. In præsentia autem tantillũ repetentes ad priora digrediemur, nempe q̃ Palpitatio, distentio quædã sit & subsidentia præter naturam: Tremor autẽ motus præter voluntatem partium, quo sursum & deorsum vicibus permutatis ferant. At idem non est neq; dilatari, cum eo quod est sursum ferri: neque contrahi, cum eo quod est deorsum vergere. Etenim quæ sursum & deorsum ferunt, priori loco relicto in aliũ transeunt: Quæ dilatãtur autẽ & contrahuntur, veterem sedem cõseruantia, partim ambientem regionem occupant, partim relinquunt. Quare moueri quidem vtrisq; cõmune, tum quę dilatantur contrahunturq;, tum quæ sursum & deorsum feruntur: Peculiare autẽ, his sanè minorem locũ aut ampliorẽ occupare, ita vt veterem non deserant: illis autẽ semper loca mutare, ita vt nunq; in eodem maneant. Opus autem, opinor, erit hic quoq; distinctione, vt in totũ sermo verus euadat. Subinde enim iam pluribus simul musculis, aut vno quodam insigni vehementer palpitãte, attollitur quidẽ mẽbrum vnà cum ijs quæ dilatantur: concidit autem rursus cum ijs, quę contrahuntur. Vnde inuitam eleuationem depressionemq; membri, tremorẽ vocare non oportet: cũ videas manifesto musculos palpitantes, à quibus membrum mouetur: ipseq; motus non, qualis D trementibus, apparet. Nam in ijs qui membrum totum in motu propter musculos palpitantes retinent, proprijs & sensilibus extremis vterq; motus circunscribitur: Trementium vero affectus talis nõ est, sed altero motu adhuc incipiente, vt ita dicã, cõtrarium ipsi coniungi deprehendes, vt ad superiora latio semper deorsum tendentẽ excipiat: hanc autẽ ab illa rursus cõtinue impediri: ita vt imperfecta quidẽ semper sursum latio, imperfecta quoq; deorsum inclinatio existat. At hæc sanè affectuum tibi notę erunt, ac his symptomatibus inuicem differũt. Reliquũ est vt locũ affectum & causam consideremus. Palpitationum causam esse pronuncio spiritum crassum & vaporosum, cui non sit transitus. Hunc autem colligi oportere dico in concauitate quadam non admodum exigua, si pars distensionem sensibilem habitura est: atq; totum hoc summatim explicatum est. Cæterum oportet, vt cum tu substantiam illam esse spiritualem demonstras, causæ addas, ob generationis ac solutionis celeritatem. Quid enim tam facilè vel congregari, vel inaniri potest aliud, quàm spiritus? Etenim quæ hominem constituunt, vt Hippocrates nos docebat, sunt solida, humida, & spiritus. Meminit autem ipsorum his verbis, || Continentia dicens, contenta, & impetu ruentia: Continentia quidem solida nuncupans, vt quæ comprehendant tegantq; humida: Contenta autẽ, humores, vt qui à solidis comprehendantur: Quæ impetu feruntur, spiritus: siquidem in omnem corporis partem momento temporis, & facilè, & citra impedimẽtum

A l.3. 'f.a.c.1.t. 1.c.19.220.a

6ᵃ.Epid.sect.7.

perueniunt. Citam igitur vacuationem aut repletionem,aut distẽtionem aut subsidẽtiam, aut depressionem aut elationem,aut alium quẽdam motum,nullum ex oĩbus præter spiritum effecerit. E Quare & palpitationum causa,substantia quidem spiritus: Qualitas autem substantię,humiditas est,et crassities,vt paulo antè dicebamus,cum crassum vaporosumq; nominaremus. Si enim ęthereus foret,tenuis & purus,citra impedimentum trãsiens, neq; repleret vnq̃, neq; vacuaret partes: Crassior autem q̃ meatus corporum exigant, in quibus colligitur, reclusus intus si quidem cõcauitatem corpus obtinet, hanc replẽs,& excitat & distendit regionẽ circunfluam: sin minus, inter duo collectus corpora,ab vno ad alterum transit,ascititium sibi sinum efficiens. Hic sanè modus secundus dictus,etiam in cute subinde palpitationes excitat: non cute ipsa concauitatem quãdam in se sortita,sed in spatio quod cutem & corpora subiecta intercedit,spiritus tunc colligitur. Prior autem modus in musculis potissimùm accidit,in his enim concauitates & multę sunt & exiguæ.

Praxagoras pulsum arterijs attribuit,sicut nimirum & palpitationem,tremorem,& conuulsionem, arteriarũ affectus: ac pulsum sanè in naturali statu habere: palpitationẽ vero, tremorẽ,& cõuulsionem magnitudine inuicem differre,sed motus esse præter naturam. Quòd igitur non rectè sensit,solis arterijs palpitationem attribuens, haud difficile est deprehendere: Quippe manifesto videre est frequenter & cutem palpitantẽ & musculos,cũ nulla in loco sit arteria: vel,si esse quandam contingat, ea sit admodum exigua, vnde liceat manifesto alicui cognoscere,tãtam distentionem non ex arteriæ magnitudine proficisci. Porrò nũ rectè non nulli musculosis corporibus solis palpitationem attribuãt, id mihi multo dignius consideratione videtur. Ego etenim ẽt planè existimo arteriam manifesto non modò palpitans,sed etiam conuulsorium quid,subinde repræsentantem inueniri, quemadmodum & alij pulsuũ periti fatentur. Verum de hoc disputatio prolixior est, & in libris de pulsibus comprehensa. Iam plerisq; hoĩum non raro palpitationes in sola cute euidenter fieri apparent,cum vaporosus spiritus in aliqua ipsius particula generatus retinetur, & in transitu moratur: ita etiam si in musculis,aut alio quodam corpore, spiritus flatulẽtus redundauerit, in illa palpitationẽ excitat. Quoniam vero spiritus crassus, nebulosus, aut caliginosus,aut flatulentus, aut quomodocunq; nominare velis, palpitationis causa efficitur, ideo ætates frigidiores palpitationi obnoxiæ sunt, natura corporis frigidior, regiones frigidæ, anni tempus hybernũ, vita otiosa, repletioni & ebrietati dediti, cibi frigidi & flatulenti,& vt semel dicam, omnia quæ corpus refrigerant. Quæ vero his contraria sunt, palpitationes statim tollunt. Nam calefacientia spiritus attenuant, & corpora reddunt rara molliaq;: Refrigerantia autem densant quidem, contrahunt, & corporum meatus cogunt conniuere: incrassant autem coarctantq;, & turbidum spiritum reddunt: facile igitur retinetur à perspiratu impeditus, tum sua ipsius crassitie, tum corporum, quæ ipsum continent, densitate. Calida rursus contrario refrigerantibus modo fundunt, laxant, corporum meatus aperiunt, ipsum spiritum attenuant, ad motumq; facilè incitant, facilesq; ita transitus ipsi efficiunt. Quapropter etiam veteres medici palpitationum remedia adinuenere, quæ extenuare & calfacere possunt: cuiusmodi sunt, quæ constant euphorbio, pyrethro, lemnesia, sulphure, & pipere, aliaq; id genus composita: item inter aquas, quæ è terra prosiliunt calidæ, atque ex his potissimum nitrosæ, sulphuratæ, & bituminosæ, easq; commendant. Vtuntur autem & marina, calfacientes ipsam: & muria, si marina desit. Iam potui exhibent medicamenta calida, præsertim ex castorio confecta. Hoc sanè etiam extrinsecus impositũ, non modò epotũ, generosum est medicamentum, vt quod calfacere simul & extenuare, siccareq; abunde possit. Palpitationis sanè cuiuslibet ex frigido generatio est: Tremoris autem neq; vna occasio neque causa semper frigida est, verum dispõ, facultatis quæ corpus mouet imbecillitas. Huius autẽ causæ, quæ huc corpus perducere potest, non vna species est, sed vel alimenti inopia, quemadmodum in cholera, valido alui profluuio, largo sanguinis fluore, aut magno ieiunio, vel vitali robore soluto quemadmodum in stomachicis & cardiacis deliquijs, vel violento & valido frigore occupante, aut plenitudine ipsa ponderis modo degrauante, imbecilla ad motus efficit. Vnde neq; vna remediorum species trementibus, quemadmodum palpitantibus, adhiberi potest. Verum si à perfrictione tremorem experiantur, calidum ipsis presidio est. Nam qui per hyemem iter facientes, deinde valido frigore correpti, semimortui & tremuli domum reuertuntur, facillime ab affectu liberati sunt caloris adhibiti beneficio. Similiter his medemur & illis, qui per refrigerantes febrium insultus & rigent & tremunt. At si per sudorem digesti, fiant tremuli, vt in deliquijs cardiacis & stomachicis, calefacere hos extremum malum est: quippe contrarium in his conuenit, nempe cutem densare, quę refrigerant, adstringunt coarctantq; meatus, adhibentes, non quæ calefaciunt, laxant & adaperiunt. Quòd si penuria alimenti, vt in longis ieiunijs, aut immoderatis vacuationibus, tremores oboriantur, hoc ne verbis quidem indiget: cuius enim constat, alimentum hos desiderare. Qui autem viribus humorum copia grauatis tremunt, his vacuationes remedio sunt: quemadmodum & Hippocrates alicubi docet his verbis: ‖Estymargei ancillę, cui neque sanguis fluxerat, postquam filiam peperisset, os autem vuluæ auersam erat, ac dolor in coxam & crus pertingebat, ex talo sanguis detractus profuit, & si tremores totum corpus occuparent. Sed ad occasionem veniendum & occasionis fomitem. Mulieris meminit, quòd à partu

2.Epid. sect.4.

celebri

A celebri illa secundarum puerperij purgatione, vacuata non esset: deinde tremor oboriretur. Hanc, inquit, sanaui sanguine ex talo detracto, etsi tremores totum corpus occuparent. Quid iam aliud hic obscurè subindicat, quàm q alius sanguinem non misisset? Frigidum enim affectum tremorẽ esse credit, sanguinem vero calidum. Nõ igit̃ ausus fuisset aliquis sanguinẽ vacuare in affectu qui calefieri desiderat. Ego tamen, inquit, ausus sum: & rationem docet. Sed ad occasionem veniendum est, & ad occasionis fomitem. Id quod infestabat, inquit, & infestantis causam noui. Quod igitur infestabat, sanguinis copia erat: causa ipsius, vuluæ ad coxas inclinatio, propter quã mulier purgata non erat. Sanguis igitur quem vacuatum esse oportebat, non inanitus, sed in corpore oberrans, naturæ pondus erat. Vnde tremoris occasionem intelligens, sanguinis copiam: fomitem vero occasionis, vuluæ affectum: deinde copia quidem vacuationem indicante: parte aũt affecta, locum per quem vacuare conueniebat: ambo hæc coniungens, sanguinis detractionem ex talo molitus est: hanc quidem, qm̃ sanguinem vacuare volebat: ex talo aũt, quia vterus affligebat. Quòd igit̃ sanguine abundante venam incidere oportet, nemo non nouit, si quidem in venis ille cõtinetur: Quòd aũt vtero affecto, circa talum, aut in poplite, diuidere conuenit, nisi prius venarũ cõmuniones ex Anatome didiceris, haud poteris id quod dico, assequi. Alia enim alij corporis parti vena communicat, oportetq; vacuationes semper ex cõmunibus moliri: nam si venas quæ nihil parti affectæ communicant, incideris, neq; affectę medeberis, & sanam semper offendes. Necessarium igitur nunq̃ non videtur, vt is qui rectè medebit̃, cãm ex qua affectus orit̃, cognoscat. Verùm de tremoris causa hæc sufficiunt. Locus aũt affectus in tremoribus, vnus necessario non est: atque hoc loco carpendus mihi venit Praxagoras, & Herophilus: hic, q tremorẽ in neruoso ipso genere semper constitui ostendere contendat: ille, q arteriarũ affectum, tremorem dixerit. Praxagoras igitur longè à vero abest: Herophilus aũt deceptus est, qui virtutis affectum, instrumentis attribuerit. Quòd etenim neruosum genus, non arteriosum, motibus voluntarijs subministrat, rectè intellexit: qm̃ aũt non idem neruorum corpus, motus causa existit, sed hoc quidem instrumentũ: causa aũt mouens, virtus quæ per neruos dispensat̃: hic reprehendendus venit, qui virtutem & instrumentum non distinxerit. Si enim distinxisset, statim vtiq; cùm opus offendet̃, non instrumentorũ modo, sed etiam facultatum affectus esse deprehendisset. In mortuis igitur nullos neq; nerui, neq; musculi affectus experti sunt, quos pati ipsos & Herophilus & Praxagoras arbitrant̃: deseruit autem eos omnis motus protinus vnà cum anima, cuius instrumenta musculi sunt, & nerui. Nõ igitur musculi est neq; nerui mouere, sed animæ. Neq; enim tibiarum opus est, sonus qui ex eis perficitur: neq; citharæ sonus, qui hac præstat̃: sed tibiæ cantus, opus quidem est tibicinis, per instrumẽta tibiarũ effectũ: citharæ sonus, musici, instrumentũ vero cithara. Corrumpit̃ autem & tibiæ & citharæ sonus, subinde quidem propter operũ artifices: interim propter instrumentorum, quibus vtunt̃, offensam: Ita & motus in animante arbitrarij, opifex quidem artifexq; facultas est, quæ animal gubernat: instrumenta aũt, nerui & musculi. Itaq; non moueri, & male moueri, aut ex instrumentorum affectu, aut facultate his instrumentis vtente, accidet. Palpitationes igit̃, conuulsiones, & resolutiones, instrumentorum læsiones sunt: Tremores autem, facultatis imbecillæ affectus.

Quid sit Rigor, Quæ illius Causæ, & Quo pacto generetur. CAP. 6.

AC tremor sanè à palpitatione manifesto distinctus est, à Rigore aũt hoc pacto distinguas licet. Prius aũt considerandũ venit, quid sit rigor: etenim & hoc ex ijs quæ admodũ sunt cognita, esse putat̃, nihilo tamen minus difficile dijudicatu est, non hac modo ratione q causam inuenire, vel dispositionem, quę ex ea corpori obuenit, haud procliue sit: sed ante hæc adhuc q in ipsa notionis descriptione errare mihi illi videntur. Rigorem enim si quidem ita sermone absoluto, perfrictionem dixeris, vt non nulli pronunciarunt, error manifestus est: cum multi quidem valide perfrigerentur, non tamen ẽt rigeant: immo nec si validam perfrictionem statuas, ne hoc quidem verum est. Nam qui stomachico aut cardiaco deliquio torquentur, valide quidẽ frigent, non aũt rigorem experiunt̃. Iam perfrictionem cum tremore, rigorem dicere (in quam sñiam plerique medicorum descendunt) occasionem habet deceptionis, nẽpe concussionẽ corporis, ac vibrationẽ, quæ vehementibus rigoribus coniuncta est. Deprehendit̃ aũt manifesto, q neq; omnibus rigẽtibus acciderit, solis aũt ijs, qui vehementer rigent: neq; ijs, quibus accidit, affectus qui aduenit, sit tremor, sed quædã veluti concussio & vibratio. Tremor etenim, vt demonstrauimus, nisi partem mouere voles, non accidet: Agitatio aũt seu vibratio, quæ validos rigores comitat̃, tã violenta & necessario corporibus incidit, vt cõquiescere non liceat, ẽt si strenue admodũ renitaris. Ac tremor sanè vnius partis affectus, rigor aũt totius corporis est. Vnde mihi & Platonẽ mirari subit, qui tremorem cũ rigore cõfundat. Si. n. ij qui rigorẽ interpretati sunt, tremorẽ cũ perfrictione, aberrarũt, qũo ipse, idem esse tremere & rigere existimans, vera prædicauerit? Nã præter ea q̃ diximus absurda, ẽt hoc adhuc ei refragatur, q non nulli tremant, nullũ frigiditatis sensum experiũtes, nõ tñ fieri põt vt quis citra perfrictionis opinionẽ rigeat: Iccirco neq; illi qui rigorẽ, perfrictionis sensum eẽ dictitarunt, procul ab affectus notione abijsse vident̃: non. n. idẽ sanè dixeris, perfrixisse & frigus sentire. Quæ. n. resoluta sunt, torpida, difficili aut prorsus nullo sensu pdita, omnia perfrixerunt:

Item

Item quod tremorem expertum est, paraplexiam, epilepsiam, similiter & flatus, & aquam inter cu E
tem, & inflationes, & oedema, totum frigidum est: Sed nullum ex his frigiditatem percipit, vnde
neque riget: sin autem sentiat, protinus certe & rigebit. Propter hæc itaque Platonem dico non
recte opinari idem esse rigorem & tremorem, cùm neque vnius sit partis affectus rigere, vt treme
re: neque sensus frigiditatis trementibus, vt rigentibus. Et motus in rigentibus sanè citra mouen
di partes voluntatem, omnino inuitis est: in trementibus, nō citra mouendi arbitrium. Sed Plato-
ni sanè aliquis forsan condonauerit, q in tam tenuibus & medicis rebus errorem admittat, quam-
uis aliorum affectuum corporis propè omnium generationem exactè sit persecutus. Athenæum
aūt Attaleum demirari par est: multo etenim Platone adhuc recentior, nō in causæ rationibus mo
do Platonem sequitur, id enim tolerari poterat, sed etiam circa notionem similiter atque ille confu
sus apparet. Neque enim rigoris tremorisq; notionem distinxit: describensq; rigorem in hunc
modum ait: Pugnam concussionemq; hanc tremor comitatur, totus autem hic affectus frigidus, »
& causa efficiens idem nomen sortita est, vt (inquit ille) & Plato affirmat: hic enim ipsam Plato- »
nis sententiam protulit. Habet autem vniuersa hunc in modum: Nam humorum corporis, par- »
tes grandiores, cùm in minorum sedes subire nequeant, expellunt eos, & nostram in corpore mi- »
nimam humiditatem trudunt: aliam ab externo inæqualiter motam, neque immobilem propter F »
æquabilitatem, & impulsionem efficientes, coagulant. Quod autem præter naturam cogitur, secū »
dum naturam ipsum sibi renititur, inq; contrarium repellit. In hac pugna & conquassatione tre- »
mor rigorq; consistit: omnisq; eiusmodi affectus, causaq; efficiens frigida est, atque eodem nomi »
ne appellatur. Quod sanè neq; tremori idem est rigor, nec perfrictio simpliciter, immo neq; per-
frictio valida, manifesto ostensum est: Quod autem paulo superius dictum est, nempe perfrictio-
nem esse sensibilem, discutiamus num falso prolatum sit. Non nulli enim rigorem non sensibilem
esse frigiditatem, sed dolorosam esse arbitrantur: siquidem multi etiam ex sanis frigere admodum
dicuntur, alij sponte refrigerij desiderio diutius in aqua frigida immorati: quidam etiam inuiti in
frigida diutius versantur, rigent autem non statim, quemadmodum nec qui lauit, deinde se ipsum
in frigidam coniecerit: neque enim hic, nisi admodum diu immoretur, riget, etsi frigiditatis quali-
tatem manifesto sentiat. Quapropter, quantum ad frigiditatis sensum attinet, omnes hi statim ri-
gerent, si rigor frigiditas esset sensibilis: sed non rigent meritò, non enim est omnibus cum dolo-
re frigiditas: sed non nulli ipsorum, qui æstiuo tempore validum calorem non tolerantes in frigi-
dam sese conijciunt, adeo frigiditate oblectantur, vt tandiu in ea morentur, donec tangenti tibi gla
ciei modo refrigerati esse videantur. An igitur totum iam habebimus, si rigorem dolorificam fri G
giditatem definiamus? an quid adhuc desideratur? Forte enim non quilibet rigor ita finiēdus ve
nit. In ægrotantibus sanè non idem videtur rigere, cum eo quod est horrere, aut frigere: dicimus
igitur subinde accessionis insultum, huic sanè cum rigore, alteri cum horrore, alij cum frigiditate
sola oboriri: & in omnium medicorum commentarijs idem vsus verborum existit. Ita cùm quis
cum nulla concussione corporis & agitatione perfrigescit, non hic riget, verùm "si affectus rigor A.l.4.f.1.t.: c.6.417.h
appellari debeat, inæqualem & præter voluntatem motum ei accedere oportet: quod sine hoc ac-
cidit, si ne cutem quidem inæqualiter commouet, perfrictionem nominant: sin autem hanc quidē
perturbet quatiatq; per quosdam insultus, corpus autem totum non commoueat, horrorem no-
minant: vt hic cutis solius affectus talis existat, qualis totius corporis rigor. At in sanis alio modo
rigere dicimus, nempe in omni dolorifica perfrictione: sin autem ratione morbi obueniat rigor, *
non satis est hoc tantum dixisse, sed totius corporis turbationem apponere cōuenit. Quod aliqui
inducentes, perfrictionem cum tremore ipsum appellarunt, manifesto autem non sunt interpreta
ti: quippè tremorem nuncupare neutiquā oportet, sed agitationem quandam pręter voluntatem,
aut vibrationem, aut concussionem, aut aliud id genus nomē inuenire: nam tremoris vocabulum
de peculiari affectu enunciat. Qui igitur morbidum rigorem diffiniunt, perfrictionem, aliū nullū H
dicere videnť, q eum qui sanis accidit: etsi totum genus, de quo medici omnino disputant, ēt com-
memorati viri diffinire statuerint: morbidum aūt vocamus, cùm à nulla exteriori causa violenta
4ª.Aph.58.Ex. ord.33.g corpus, sed ex se talem obtinet dispositionē. Ita enim, puto, Hippocrates quoq; aiebat: ‖ Cùm quis »
causone affligitur, si rigor superueniat, liberatur. Non igiť, aqua frigida febricitanti superfusa, rigo »
rem excitabis, sed cùm ex ipsa corporis dispositione suscitatur. In eundem modū & hæc sunt pro-
1.Prorr.cō.21. t.30.4ª.173.f nunciata: ‖ Cùm rigore delipientia, malum testatur: item obliuio, malū. Rursus: ‖ Sexto die rigo- »
4ª.Aph.29.Ex. ord.30.d res difficile iudicium notant: Item: ‖ Rigores incipiunt mulieribus ex lumbis per spinam potius, »
5ª.Aph.69.Ex. or.45.d & 6. Epid.sect. 3ª. 174 c sed & viris potius retro q antè. In omnibus his rigor nō qui sanis accidit, sed qui morbidus, expli- »
catus est: qui nimirum est perfrictio dolorifica cum quadā inæquali totius corporis concussione,
agitationeq;. Cùm igiť quid tandem rigor sit nouerimus, reliquum est, vt inspiciamus quę causa
sit efficiens, quas potissimum præcedētes causas comiteť, & quibus superueniat dispositionibus,
ac de vniuersa ipsius generatione disputemus. Quod enim rigor natiui caloris affectus sit, oībus
fere in confesso est. Requirit autem totus hic sermo auditorem diligentem, & qui plurimum
mentis habeat. Ego etenim natiui caloris affectum, rigorem esse dixi, ne quis externi dictum

esse

A esse ratus, mentiri forsan me opinetur contra Erasistratum, Praxagoram, Philotimum, Asclepiadem, aliosq; plurimos, qui calorem non insitum, sed ascititium esse censent. Quomodo enim hi natiui caloris affectum dixerint, qui prorsus natiuum calorem ignorarunt? Verùm genuinum sanè, vt diximus, non omnes calorem esse fatentur: generationem autem ei ascititiam molientes, variè alius aliam, vnum hoc omnes concedunt, esse aliquod secundum naturam in vnoquoque animante calidum in conuenienti mensura æstimatum: ac circa hoc rigorem, horrorem, omnemq; perfrictionem fieri aiunt. Asclepiades igitur, cùm non modo calidum, sed ne aliam quidem vllam vim insitam statuisset, omnem febrim propter quasdam corpusculorum in meatibus obstructiones, semper constitui dictitat: in magnitudine autem meatuum differentiam ipsius ponens, molitur ita ostendere, quibusdam sanè necessario coniunctum esse rigorem, quibusdam non. Ac ego nisi longiorem, quàm par est, sermonem fore sperarem: & præcipue iniquum censerem de Asclepiade quidem solo agere, aliorum vero dicta omittere: aut rursus omnium mentionem facere aggrediens, in longam ac infinitam sermonis prolixitatem incidere me timerem: deinceps vtique de omnibus opinionibus contemplatus, vnde vnaquæq; probabilem occasionem haberet, quid potissimum eis imponeret, & vbi aberrarent, cum ostendissem, ita ad nostram descenderem opi-
B nionem. Verùm hoc in aliud tempus differatur: neque enim Athenæum laudo, qui de Asclepiade, Heraclide Pontico, Stratone Physico, aliquid dicat, nullius autem aliorum meminerit: etsi nõ modo horum opiniones de rigore, sed alias multo plures nihilo minus celebres & probabiles, explicare potuisset. Nos igitur initio hoc sumpto quod omnibus in confesso est, nempe rigorem affectum esse caloris in vnoquoque animante natiui, videamus quomodo oriatur. Procedet autem disputatio ex Hippocratis principijs. Non autem corpuscula & meatus statuemus corporis nostri elementa: neque calorem, motus, aut attritus, aut alterius cuiusdam causæ sobolem pronunciamus: sed corpus quidem totum conspirabile & confluxile censemus: calorem autem non acquisitum, neque animalis generatione posteriorem, verùm ipsum primum, primogenitũ, & insitum: Ac natura sanè, & anima, nihil aliud quàm hic existit. Quare si substantiam per se mobilem, & semper mobilem ipsum intelligas, haud errabis. Singula autem hęc seorsim indagemus, etsi de ipsis alibi discere liceat: in præsentia autem sermonis continuitas examinanda est. Nam calor insitus ceu semper mobilis, neque intro solum, neque extra fertur: sed alterum ipsius motũ alter semper excipit. Celeriter enim, si intus calor maneret, in immobilitatem cessaret: si foras efferretur, & hic motus dissiparet ipsum, atque hac ratione perderet: modice autem extinctus & modicè accen-
C sus, vt Heraclitus aiebat, semper mobilis ita perseuerat. Incęditur igitur quum ad ima inclinat, alimenti appetens: ab intimis elatus, & vndequaque dispersus, extinguitur. Verùm ad superiora exterioraq; lationem, & vt ita dicam, à suo principio explicationem, quòd natura calidus sit, experit: Intro autem fertur & deorsum, hoc est ad proprium principium viam init, quoniã frigidi aliquatenus particeps est: quippe ex calido & frigido temperatus. Prima sanè calidi ratione, sua sponte mouetur: atque hoc potissimum ad actiones indiget: Magnum tamen ipsi vsum & frigidum exhibet. Solet enim calidum in sublime attolli, ac cum eo alimentum adducere: Si autem frigidũ nõ obstaret, etiam longissime procederet. Fit autem frigidum huiusmodi caloris motui impedimento, ne dispersus aboleatur: quippe periculum est, ne ipse præ leuitate & impetu sursum à corporibus discedat: sed frigidum retinet, impeditq;, & vehementiam nimij huius motus tollit. Redeamus igitur ad superius institutum, ostendentes qualis nam natiui caloris affectus sit rigor. Quòd etenim vbi in naturalibus temperamenti terminis manet animal, sanitate fruitur, verbis non indiget: hoc est, cùm, vt Hippocrates aiebat, calidum & frigidum mutuo inter se temperamento mediocriter habent: Sin autem alterum altero sit fortius, animal ęgrotare necesse est, ea morbi specie, quæ causæ superantis naturæ respondeat: Inflammationes igitur, erysipelata, herpetes, carbuncu-
D li, affectus testantes feruorem æstumq; igneum, ac omnes febriles passiones, cùm vis calidi euicerit: Contra conuulsiones, tetanii, palpitationes, stupores, resolutiones, epilepsiæ, & paraplegiæ, frigidi superantis affectus. Ex huiusmodi vitijs vnum est & rigor hic, non simpliciter perfrictio existens, sed cum sensu: vnde adijciendum ei est, subita ac vniuersim facta. Pręterea vehementem perfrictionem & violentam esse oportet, vt ex manifesta distinctione vera colligas, rigorem insiti caloris perfrictionem esse subitam & violentam. Rursus enim, vt Plato dixit, quod sensim & paulatim fit, insensibile: quod autem sensile, necesse est hoc vehementer moueri & tremere subito. Quare "perfrictio quidem insensilis, longiori temporis spatio & paulatim accidit: cita autem & emergens admodum, cum sensu prorsus contingit: neque enim huiusmodi affectus latere poterit. Iam talis affectus cum frigiditatis sensu non omnis dolorem adfert, sed interim etiam voluptatẽ, ex Platonis nimirum testimonio, cuius verba ita habent: Affectus præter naturam, & violentus, subito accidens, dolorificus est in nobis: quod autem ad naturã redit subito, suaue est. Quare /subito/ vtrique & suaui & dolorifico commune est, necessario, ne affectus lateat, coniunctum. In hoc autem, quod non latenter in naturalem statum reducit, suaue est: quod autem extra naturalem statũ eduxit, dolorificum. Vnde vnum & idem numero frigidum, partim oblectat, partim dolorem infert: Si quidem corpori præter modum calfacto admoueatur, omnino oblectat: nam immoderato

A.l.4.f.1.t.2.c.6.417.h

calore

calore laborans ob deficientis frigidi ingressum mitigatum, oblectatur quidem cùm mitigat: Suã E autem naturam obtinens, si subito refrigeres, dolore afficies: nam ob temperamenti immoderationem laborabit. Siquidem, vt ait Hippocrates, || Iis quibus natura mutatur corrumpiturq;, dolores accidunt. Non solum igitur subitam & vehementem frigiditatem esse oportet, vt rigor oboriatur, sed adijciendum huic adhuc est violentiam passionis, hoc est præter naturam statum: vt rigor sit subita perfrictio in statum præter naturam perducens. Atque hoc mihi obseruandũ in hoc sermone videtur, præsertim si de affectus generatione vera quis pronunciaturus est, vbi dixerit in rigore subitam violentamq; natiui caloris perfrictionem fieri. Refrigeratur itaque etiam cùm dissipatur, robore, quod continet ipsum, destituente: item alimenti, à quo accendebatur, penuria: Sed neuter horum affectuum rigorem efficit: aut omnes, qui moriuntur, rigerent. Quapropter corrumpi calidum, vt ita dicam, omnibus morientibus commune est, non tamen rigentibus. Non enim absoluto sermone calidum refrigerari oportere assero, sed & subito & violenter, hoc est robustum ipsum perseuerans, neque substantia neq; tenore læsum, ab exteriorum causarum aliqua molestari. Considerato mihi flammam extrinsecus, interim materiæ, vnde accendebatur, defectu interire: interim in Sole splendido contabescere ac emori: rursus ab aqua multa extingui: aut lignorum super eam cumulatim iniectorum copia suffocari: Quatuor hæc accidentia, quatuor de causis, non eodem omnia modo, flammam afficiunt. Eius enim quæ in Sole contabescit, robur dissipatur, aeris nos ambientis violentia discussum: Nam radiorum Solis robur igne fortius est, & durabilius. Cùm vero materiæ defectu non amplius accenditur, substantia deperdita, interit: Quod enim accensum est, semper in motu ad exteriora discutitur dissipaturq;: intro autem inclinans alimenti accipiendi gratia, deinde eo destituta, imbecilliter adeo secũda vice porrigitur. Materię autem copia grauata & respiratione destituta, strangulatur. De noxa autem quæ ab aqua prouenit, manifestius est, quàm vt verbis indigeat: Pugna enim valida flammæ est aduersus omnem & synceram & multam humiditatem, vt si & oleum ipsi cumulatum exhibeas, necessum sit, strepitum & concussionem quandam oboriri, igne propemodum voce violentiam fatente. Talem sanè affectum in caliditate insita, rigorem intelligito: neque enim, cum materiæ inopia calidum laborans nec alimentum sentiens contabescit, nec cùm à copia ipsius grauatum, nec cùm imbecille labascit, rigorem fieri deprehendes: sed cùm validus existit adeo, vt expandi possit, deinde prohibet. Propter hoc ipsum etiam agitari corpus accidit, duplici hîc quoque & composito motu oborto, vt in trementibus, sed diuersa ratione. Illic etenim facultatis corpus mouentis imbecillitate, mixtus motus ortus est, prout robur membrum erigens remiserit, parte semper deorsum sublabente: Nunc G autem naturali caloris motu vi impedito, rigor occurrit. Cupit etenim, tanquam nec substãtia nec robore oblæsus, tum expandi tum in omnes corporis partes distribui: prohibitus autem, & vi in altum repulsus, ad proprium principium refugit: Cùm autem ibidem manere nequeat (nam substantiæ semper mobili, loco consistere, mors est) sese colligens & veluti in vnũ congregans, æquabiliter sanè non intro libero motu protenditur: sed vehemẽti latione vtens, & veluti à carcere exiliens, non nunquam insurgit motu aduersus ea, quę transitum ipsius occupant: illa sanè propellere, vias autem puras reddere contendens. At cum in ea impingit, à latione sanè impetuosa cohibetur, totum autem corpus cùm incidit, perturbat. Nam præter alia etiam vaporosus nunc redditus, dum illiditur in ea quæ obsistunt, intro rursus resilit, ceu ictu repercussus, ac iterum ad principium reuertitur: inde rursus erumpens, incidit violentius, iterumq; resilit, etiam in hoc illapsu: idq; frequenter per successionem fit, quamdiu noxia perseuerant. Hac itaq; ratione affectus dolorificus, tanquam corpore ictibus laborante, & motus inæqualiter inuadit, & in vtroque motu animal riget. Nam cùm in naturali statu erat, connatus noster calor ęqualibus & liberis transituum vijs vtebatur, tempore & mensura motus in se inclinans, deinde se explicans: cùm autem riget, motus ipsi neque inclinationes, neque explicationes, existunt. Iustius autem dixeris ipsum intro quidem H proficiscentem (vtar autem non meis, sed veterum virorum vocabulis) resilire, impelli, reprimi, & confugere: foras autem tendentem, erumpere, excuti, elabi, & exilire. Etenim & hæ vetustiorum hominum dictiones, omnes probè prolatæ sunt, & affectum accidentem, quàm licet maxime, manifesto interpretantes. Agitari autem dico omnia in corpore, & concuti, turbariq;: ac omnis in rigore motus inæqualis, inordinatus, citra voluntatem eueniens, ob inæqualem, validum, & violentum illapsum inuasionemq;, & repulsum caloris insiti, vaporosi redditi, perficitur. Iccirco corpus post rigores amplius recalescit, quàm cùm in naturali statu calidum erat. Iam effunduntur et sudores. Cum.n. per multos insultus noxia libere propulerit, & absolutè respirauerit, tribus de causis corpus incalescere necesse est: primum, φ frequenter calor à perspiratu exteriori repressus, in alto colligit: deinde, φ nũc totus foras vehementer expansus est: postremo, φ caliditas insultu, ictu, violentoq; motu accendi soleat. Ac lignum, aut lapidem atterens confricansq;, non nũquam ignem accendes: At insitus spiritus, cùm natura sit calidus, si vehementer moueat, non multo magis accẽdetur? Sed hoc in naturalibus motibus euidenter videre licet: Nam currentes, luctantes, confricãtesq;, ac alio quodam modo se mouentes, nihilo minus incalescunt, quàm si quis in Sole æstiuo, & apud ignem incaluerit. Subinde accidit etiam in huiusmodi ex alto reditu, calorem ceu feruidũ, aliquid

In libro de Locis in homine.

A aliquid humorum confertim effundere, quem sane Sudorem appellamus. Quocirca post rigorẽ, refrigeratum non recalfieri iterum, malũ est, nã calor inter pugnandum victus est. Vincit aũt, nũc causæ offendentis robore, nũc cum ipse est imbecillior. Sic itaq; & illud dictũ est: ‖ Ex rigore perfrigeratio non recalescens, malũ. Rursus, dispositiones vtrasq;, ob quas rigores fiũt exitiales docẽs inquit: ‖ Post oculorum peruersionem in febri laboriosa rigor superueniẽs mortem fatet. Hic sane rigor validæ causæ soboles est: alius aũt propter virtutis imbecillitatem, lethalis: ‖ Si rigor inciderit febri non intermittente, ægro iam imbecilli, exitialis. Verum de his alibi vberius dicitur. 1. Prorrhet. cõ. 2. t. 31. 4ª. 173. g Ibidem. t. 57. 176. g 4ª. Aph. 46. E. 10 ord. 32. g

Frigiditatem solam Rigoris Causam non esse. C A P. 7.

IN præsentia vero considerandum venit, num merito omnes ferè rigorem frigidæ causæ attribuant. Quod enim frigidus affectus sit, cuius constat: an autem & causa ipsius efficiẽs talis existat, inspectione mihi dignum videtur. Tertianæ igitur exquisitæ, si quid aliud, certè rigor nota est: nam accessiones vna cum vehementibus rigoribus inuadunt, etsi febrim hanc nemo vel insanus ex frigido constitui humore dixerit: Causos enim est genere, tanto altero causo continuo inferior, quanto calor febris & flammeus & perurens deficit. Sitis autem indelebilis, & refrigerij desiderium, bilis meræ vomitus, & quod post hunc æger melius habet, quomodo nõ sunt omnia B manifesto ob calorem redundantem? Quomodo igitur rigent in tertianis? quomodo in causis, hoc est ardentibus febribus continuis, si non intermittentes sed perpetuo vrentes affligunt, rigor superuenit, & febrim per crisim soluit? Ei enim qui causo affligitur, ait Hippocrates, si rigor superuenerit, morbus soluitur. Immo acre & calidũ medicamentum vlceri admotum, primum sane dolorem infert, mox horrorem, deinde rigorem excitat. Ac multos nouimus tum riguisse, tum febricitasse, ob vlcera ab acribus medicamentis irritata. Iam & inflammationem, cum in abscessum mutatur, rigorem horroremq; comitari necesse est. Multarum vero & aliarũ dispositionum mẽtionem facerem, in quibus rigor ob acrem potius quam frigidum humorem clare constituitur, nisi sermonis prolixitatem vitarem. Ne igitur frigido soli coacti rigorem tribuamus: quoniam & horrendum aliquid auditu & spectatu, non nunquam & rigorem & horrorem facit. Hoc sane & Plato, non tantum Hippocrates, edocuit. Cum igitur de morbis, qui ob flauam bilem fiunt dissereret, rigoris etiam meminit: Vnde tum aliorum multorum gratia, mirari subit medicos post illum longè natos, tũ in sermonibus de rigore maxime. Quomodo enim nõ graue est, si Plato non medicus nouit etiam ex bili non nunquam fieri rigorem, causamq; inuenire studuit: hi autem tantum ab huius cognitione omnino absunt, vt ne ex bile quidem & acri quodam humore, excitari C rigorem sciant? Sed difficile est, vt causam inuenias, quo modo ob acrem calidumq; humorem frigidus affectus constituatur: forsan autem inueniri difficile non est, si quidẽ & Plato inuenit. Multo igitur satius erat, si re vera inueniri difficile est, non euertere conari rem euidenter apparentem, sed causæ ignorantiam fateri: tollere autem id quod apparet, simile est ac si fatearis ne videre quidem nos, eo quod ignoremus quomodo videamus. Quod igitur nihilo minus ob acrem & calidum humorem, quam frigidum & congelantem, rigor excitatur, longè verissimum est: Deinde inspiciendum est, num frigidum aut acre simpliciter abundare oporteat, vt rigorem possit excitare: Postea autem illud multis incertum diffiniemus: neque enim simpliciter frigido humore redũdanti, neq; simpliciter acri, rigor oritur. De frigido sane superius manifesto ostendi, cum in memoriam reuocarem omne quod œdema repræsentat, torporem, paralysin, & aquam subter cutẽ: De calido autem & acri, nunc tibi indicabo. Nam malis humoribus præditi (κακόχυμοι dicuntur) aquati, & febricitantes acute, causoq; occupati, omnes rigerent. Neque igitur simpliciter aut frigidum humorem, aut acrem ad rigoris generationem abundare conuenit: sed peculiarem vtrique ipsorum modum esse oportet. Erit autem modus (neque enim totum sermone persequi veri studiosis detrectandum est) aut copiæ mensura, aut humoris qualitas, aut locus aliquis corporis, in D quo hunc colligi oportet: Erit autem & in eo quo loco manet aut mouetur, & in motus modo, haud parua differentia. Ad has igitur ipsas Plato quoque respiciens, dicebat: Cũ fibræ in sanguine hanc sane vim habeant, bilis, vetus sanguis facta, natura, ac rursus ex carnibus in hunc liquata, calida & humida paulatim primum incidens, propter fibrarum facultatem congelatur: congelascens autem & vi restincta, hyemem tremoremq; intus parit: copiosior autem influens, caliditate quæ ab ea venerat, fibras exuperans, præterq; modum exæstuans, cõseruat. In his Plato omnia conatus est persequi, quæ in omnibus affectus generibus scire conuenit. Nam speciem humoris dixit, bilem ipsum nominans. Indicauit & qualitatem, calidam & humidam appellans, vnde etiam huiusmodi bilis exoritur: nam ex carne liquescẽte ipsam fieri protulit. Iam & locum in quẽ fluit, adiecit, ex eo quod indicat bilem influentem à fibris in sanguine contentis, concrescere. Huic orationi etiam affectus generatio adiuncta est, vbi hyemem tremoremq; fieri pronũciauit: hyemem sane nominans, frigiditatis in rigoribus sensum: tremorem autem, inæqualẽ concussionem & agitationem: In qua non hunc modo, sed ẽt medicorum plerosq; hallucinatos dicimus: Nos. n. superius motum in tremore obortum, ab eo qui in rigore accidit, distinximus. Cum igit ait, copiosior influens fibras euicerit, corpus excalfacit, ad suam ipsius vim fibras transmutans vice versa, vt

ipsa

ipſa prius ab illis mutabatur. De veritate igitur eorum quæ Plato dixit, conſiderare propoſitum E
nunc non eſt, cùm in alijs commentarijs ſimus tractaturi, ſententiamq; laturi de ijs quæ in Timęo memoriæ mandauit. Quòd autem nihil omiſit eorum quæ dici conueniebat ab illis qui de rigore pronunciant, id iam ex verbis ipſius apparet. Etenim humorem dixit à quo rigor naſcit, & locum in quem fluit, motusq; ſpeciem: preterea modum quo refrigeratur, & rurſus incaleſcit corpus. Itaque de Platonis opinione in expoſitione eorum, quæ ipſe in Timæo medicè prodidit, examinabimus. Nunc autem noſtram proferimus ſententiam, accommodantes ea, quæ ex Hippocratis opinione paulo antè comprehenſa ſunt. Etenim calidorum medicaminum applicationibus non nũquam ſolus horror, ſæpe & rigor ſuperuenit: quemadmodum in ardẽtibus quas cauſos appellãt, & tertianis febribus, cùm flaua bilis non in vaſorum conceptaculis, ſed per carnes mouetur: vel quòd copioſior hic humor in ipſis creatus ſit, vel ꝙ per ipſas à natura expurgetur. Hac enim ipſa ratione ſola, ardentes febres à tertianis differũt: Etenim ardentes, in vaſis bilem habent: tertianis extra vaſa, per ſenſilia corpora fertur, nam dum per ipſa rapitur, acrimonia offendens, dolorem excitat. Contingit igitur interea duo quædam fieri, inclinare nempe in corporis altum, ſanguinẽ, atque ideo exteriora eius refrigerari: particulas autem ipſas corporis, in quibus bilis cõſiſtit, vnãquanque ipſam à ſe ad vicinam excretrice alienorum facultate propellere, vſq; dum ex omnibus F
abacta, per ſudores, aut vomitus, aut etiam per aluum fuerit excreta. Hoc autem & cruditate laborantibus, aut vitioſo humore plenis, aut in Solem æſtiuum, aut balneum deſcendentibus, aut exercitatis accidit: horrore itaque non nulli ipſorum ſtatim corripiuntur, & rigent. Conuenit autem non modo cauſam quandam in nobis eſſe mordacem, ſed etiam vehemẽter agitatam, ſi factura eſt rigorem: Ac commune hoc vtrique cauſarum generi accidit, & quæ frigidæ, & quæ calidæ facultatibus exiſtunt, nempe vt corpus dolorifice moueãt. Ideoq; in quartanis febribus & tertianis rigor ſimul inuadit, etſi ab humoribus contrarijs facultate conſtituantur: frigidus etenim melancholicus humor, calidus autem flauę bilis. Non abſolute autem abundare ipſos dixi oportere, qui aut rigorem aut horrorem ſunt facturi, ſed etiam motu vehemẽtiori per corpora ſenſibilia ferri. Quo autem tempore ſanguis, & cum eo etiam nimirum caliditas in altum corporis & viſcera refugit, cutis particulæ, crurum manuumq; extrema, frigida & exanguia redduntur, eò quòd plurimùm à viſceribus abſunt. Si igitur in alto calorem inſitum extingui contigerit, vel ſuffocatum inde ꝙ foras non tranſpiret, vel à frigidis cauſis euictum, animal emoritur: Sin autem in altum quidem refugiat, cauſis autem lædentibus collectus reſiſtat, in hoc veluti inſtrumentum efficitur facultatis alienorum expultricis, quæ in omni corporis particula cõſiſtit. Ipſa enim iam per ſe noxia G
expellere nata, multo id magis efficit caloris ex alto emergentis ſubſidio, qui ſimul ea, robore lationis, in quodcunque procliuius ei fuerit, eijcit. Subinde igitur noxia per cutem excutit, ſubinde per vomitus & ventrem inferiorem. Cæterum non modo ex flaua aut nigra bile rigor, ſed etiam ob "frigidam admodum pituitam fieri ſolet: vocat autem hunc humorem Praxagoras ὑαλώδη hoc eſt vitreum. Verùm talis rigor neque vehemens eſt, etſi diebus non nunquam pluſculis deinceps perſeueret: Conquieſcentibus autem nobis, & nullo modo agitatis ipſe quoque ceſſat: Motos vero ſtatim comitatur pro motus menſura: ob validiores & robuſtos motus, vehementior: ob imbecilles, lenior. Vidi hoc ſymptoma mulieribus magis quàm viris accidere, ac ijs mulieribus quæ in otio maximo degebant, & balneis poſt cibos vtebantur. Noui & adoleſcenti cuidam ex noſtris contubernalibus in Alexandria accidere, cùm primum ad ipſam appulimus initio autumni. Ingeſſerat autem hic pluribus deinceps diebus palmularum glandes multas, teneras, & recentes, & poſt balnea & ante hæc: erant autem plures ipſarum non exactè maturæ. Accidit itaque ei, vt primùm poſt exercitium & balneum à vehementi inciperet horrore: propter quem & opinatus ſe febricitaturum decubuit, & veſtimentis contectus, conquieuit. Cùm autem tota nocte tranſacta febri careret, ſurrexit manè ad conſueta munia reuertens. Horrorem H
interea ſentiens, iterum decubuit, quieuitq; vſque ad balnei horam. Ac cùm ob balneum rurſus ſurrexiſſet, horror vehementior inuaſit, eratq; accidens rigor quoque iam exiguus. Tunc igitur omni modo febricitaturum ſe arbitratus, multo adhuc magis in quiete ſe continuit. Cùm autem toto die nocteq; inſequenti experiundo deprehenderet ſe ob mediocres motus horrere: ſi quando largius moueretur, rigere: conſilio noſtro de ijs, quæ fieri expediebat, vſus eſt. Ego itaque memorans huiuſmodi quiddam mulieri in Aſia noſtra accidiſſe, familiarem & metu liberaui, & adhortatus ſum vt cibis, potionibus, & medicamentis vteretur, quæ & calefacerent & craſſitiem humorum diſſecarent. Ille igitur hoc pacto conualuit. Poſt illa ſimiliter affectis per initia quidem dedi medicamentum ex triplici pipere, quod dia triωn pepereωn appellant: deinde noſtrum dia calaminthes: poſtea ex liquore Cyrenaico & caſtorio compoſitum, quod etiam quaternarijs circuitionibus eſt vtiliſſimum, præſertim vbi à rigore vehementi algeſcunt. Ne mireris autem, ſi apud veteres medicos ſcriptum inuenias, febrim comitari neceſſario rigores, qui ſine frigore obueniunt externo, ex ipſa corporis diſpoſitione prodeuntes: Nihil enim tale veteribus, nec balneis tot poſt cibum, nec vita otioſa vtentibus, accidit. Hoc autem tempore ambo hæc frequenti

in vſu

Epidem. c.2. t. 20.

A.I.4.f.1.t. c.6.118.a

A in vsu habita, etiam rigorem hunc, qui quod excalfieri nequeat ἀνεκθέρμαντος appellatur, excitant, nouum quoddam & peregrinum symptoma propter victus nouitatis rationē: Omnibusq; ita affectis, vel tensionis, vel grauitatis sensus, in dextro hypochondrio oritur, vbi iecur situm est, venis nimirum ipsius, crassitie humorum infarctis obstructisq;. Quemadmodum autē grauitatis & tensionis in viscere sensum affecti habent, ita & rigorem percipiunt, ab eo qui quartanis & tertianis accidit diuersum. Nam in quartanis talem ipsis rigorem fieri affirmant, qualem cùm per frigus validum iter faciunt: In tertianis item, & causis id est vrentibus febribus, tanquam ab aciculis acutis & tenuibus in carnibus lancinentur punganturq;, subinde sentiunt. Ego itaq; & ipse quartanarū rigoris imperitus sum: Alterum autem expertus, vt qui in iuuentute quater tertiana febre laborauerim, causo autem semel: quare de dicta rigoris qualitate in huiusmodi affectibus, testimoniū ferre possum. Qui autem quartanarum rigorem experti sunt, ad ossa vsque pertingere dictitant, vbi sit vehemens, similis rigoribus, qui ex ambiente nos aere admodum frigido nascunt. Verùm hoc quoque tertianis causisq; febribus adijcere possumus, quod quartanis non inest: Etenim plurimi sitiunt, & calorem per imas partes in ipso rigoris tempore sentiunt: quorum neutrum in quartana febre rigentibus accidit.

B

Quid Conuulsio & à Quibus Causis excitetur. CAP. 8.

QVoniam vero & de rigore abunde dictum est, reliquum fuerit etiam de Cōuulsione adhuc verba facere. Erit autem neq; longus, neque obscurus sermo, si quis eorum quæ hactenus recensui memor fuerit. Incipiam autem etiam nunc à repetitione eorum, quæ in libris de musculorum motu ostendi. Cùm "enim omnes arbitrarij motus, musculis obeantur, quando ad sua ipsorum capita retracti vnamquanq; particulam, cui inseruntur, simul attraxerint: si affectus aliquis in tensionem ipsos ducens, acciderit: hunc motus sequitur, similis quidem naturali, sed citra voluntatem, ac vocatur affectus, spasmus.i. conuulsio. Quòd autem musculus & tenditur & cōuellitur ad suum principium, sicut & quod illa corporis particula, cui inseritur, cum ipso simul attrahitur, commune & sanis & cōuulsis existit: quod autem inuito hoc accidat, præter naturam affectis inest, non sanis. Si igitur à quot causis neruosa corpora tendantur inuenerimus, finem sanè & hic iam sermo nobis accipiet. Atqui nihil est eorum ferè quæ extra corpus sunt, chordis neruosius: quas quotidie & in lyris & in citharis ab artificibus intēdi quidem videmus, vbi instrumētis vsuri sunt: remitti autem, cùm cessantes ea reponunt. Porrò rumpunt in immoderatioribus aeris temperamentis, in humidis sanè & austrinis commadefactæ: in siccis autem & aquilonijs, siccescētes.

l. 3. f. 2. t. 1. 3. 215. d

C Propter hoc igitur remittunt ipsas cùm seponunt, præsertim vbi ambiens fuerit qualis dictus est: rumpuntur enim vtroque modo tensę. Considerato mihi & neruos & tendines in animaliū corporibus vel distentos à superflua humiditate, vel siccescentes à causis siccantibus, in tantam perduci tensionem, in qua sanis motus fiebat arbitrarius. Considerato item fieri posse vt particula quędā corporis quæ aut inflammatione, aut alia quadam causa valide sit affecta, neruos continuos secum attrahat conuellatq;. Etenim cùm has omnes dispositiones mente conceperis, ob quas conuulsio oriatur, inuenies: Siquidem inflammationes neruosarum partium ac præsertim cum in neruorū principio aut etiam prope ipsum generantur, neruos continuos attrahentes tendunt, quemadmodum artifices extrinsecus chordas. Si autem neruosa corpora ab humorum copia madefacta tendantur, similis interea affectus oritur atque chordis, quæ propter ambientis humiditatem vehemētius intenduntur. Contra in malignis febribus ardentibus, & valida phrenitide fieri apparet: vt.n. lora quæ prope ignem siccescentia contrahuntur tenduntur q;, eodem modo spasmi fiunt ex nimia morborum siccitate, quę neruosum genus admodum arefacit. In ardentibus igitur febribus, id ex sola siccitate euenit: phrenitides autem & ex principij neruorum inflammatione symptoma

D comitatur. Nosti porrò iam hunc affectum partim emprosthotonon esse & dici, partim opisthotonon, partim tetanon, omnes habere pro confesso: Cùm sanè prorsum corporis particulæ tenduntur, emprosthotonon: cùm in posteriora, opisthotonon: æquali autem robore ad vtrasque partes vergentem, tetanon. Ac ex siccitate cōuulsiones nunquam sanaueris: quippè ita affecti protinus emoriuntur, ne cogitandi quidem remedij tempus permittentes: Quæ autem ex copia aut inflammatione fiunt conuulsiones, his medeberis, copiam sanè euacuans: inflammationem vero proprijs ipsius remedijs persanans, quæ in medicatoriæ methodi libris didicisti.

Galeni

GALENI DE DIFFICVLTATE RESPIRATIONIS LIBRI TRES

[redacted] medico interprete.

Ab Augustino Gadaldino accuratius emendati.

ARGVMENTVM PRIMI LIBRI

Docet Causas omnes Simplicium & Iunctarum Difficultatum Respirationis: ac Primo libro Certis vtitur Principijs, vt Huiuscemodi causæ, & ex ipsis Prænotiones iudicentur.

Qua Via ac ratione Læsionis in Respiratione Differentiæ inueniendæ. CAP. I.

QVo'd respirandi difficultas respirationis quædam læsio est, velut sentiē di difficultas ipsius sensus, & mouendi difficultas ipsius motus, ipsum sane nomen {tū Græcis dyspnœa, tū Latinis respirādi difficultas,} sufficienter demonstrat. Quot vero sint læsionis differētiæ, & ob quas cās G
fiant, & quo modo singulas dignoscere oporteat, non ex appellatione discere cōtingit, sed natura ipsa respirationis id ipsum indicabit. Ob id sane ēt cognitio eius, quod secūdū naturā habet, a veteribus medicis oībus inuestigata est cu'm ob alia multa, tū nihilo minus indicationis eorum q̃ præter naturā sunt, gratia. Quandoquidē enim vnū est quod secundum naturā habet, atq; id velut regula & mensura, & sibi ipsi simile existit: varium aūt & dissimile, & multiplici errore inuolutū est, quod præter naturā habet, adeo vt propemodū sequat, multitudine esse infinitū, arte vero incomprehēsibile: visum est impossibile esse, eius immensitatem certis terminis comprehendere, citra cognitionem eius quod secundum naturam habet. Cu'm enim vnū sit hoc, & animali commodū, pala'm est ēt esse moderatum. Si vero hoc moderatum est, immoderatū vtiq; fuerit id quod præter naturā habet. Si vero immoderatū, duplex quidem omnino genere est: aut enim deest quid ab eo quod secūdū naturam habet, aut excedit. Tot aūt in se ipso particulares differētias habebit, quot possibile est ipsam rē suscipere circa moderati excessus & defectus. Suscipit aūt simplex duplices: cōpositū vero ex pluribus duplo plures numero q̃ ea quæ ipsum componunt. Si igit̃ vnum quiddam & simplex est respiratio, duplices quidem habebit immodestias, duplices etiam genere respirandi difficultates: Si vero' non H
vnum, differentias habebit duplo plures numero q̃ ea quę ipsum componunt. Itaq; si hæc manifesta simulq; compendiaria est doctrina, merito longa censetur quæ præter hanc aliquid tradit.

De Primis & Simplicibus Difficultatis Respirandi Differentijs. CAP. 2.

AT vero cu'm duæ quidem sint primæ & principalissimæ totius respirationis partes, inspiratio videlicet & expiratio: duæ vero aliæ per accidens, nimirum quæ interueniunt cessationes: in quatuor sane' his, vniuersa consideratio de respirandi difficultate consistit. Quare oportebit omnino vnam ex prædictis, aut plures, aut simul omnes aberrare, & corrumpi ab ea quæ secundum naturam est specie, si difficultas respirandi debet generari. Veru'm manifestioris doctrinæ gratia, non malum fuerit simplicem appellare respirandi difficultatem, quæ vnam totius respirationis partem singulatim occupat: Compositam vero quæ in pluribus consistit. Atqui cu'm posterius sit semper compositum simplicibus, iuxta rationem vtique fuerit, de ijs quæ natura priora sunt, prius sermonem facere. Quare a' simplicibus respirationis difficultatibus initium sumemus: atque, vbi has sufficienter explicauerimus, postea vicissim permutantes tum motus tum cessationes, & mutuo & per se: ita etiam compositas inueniemus. Quæ igitur sunt naturales differentiæ

A.l.4.f.10. c.7.258.e.

tiæ

A tiæ ſpiritus extra & intra meantis? & quæ item vtriuſq; ceſſationis? hæ enim erant omnes reſpirationis partes. Quandoquidem duo ex his quas diximus partibus, motus ſunt, ſpiritus videlicet extra & intra means, duæ vero hos diſtinguunt ceſſationes: generatio autem motibus quidē compoſita, ceſſationibus vero ſimplex eſt: conſpicuum plane eſt illorum immodeſtias plures, ceſſationum vero binas generari. Hæ nanq; ſimplices exiſtentes, iuxta temporis quantitatem ſolum differentias habent: Motus vero non ſolum iuxta hãc, ſed & iuxta quantitatem ſpatij localis per quod feruntur, differunt. Itaq; duplices quidem erunt immodeſtiæ ipſorum quemadmodum etiam ceſſationum, vtræq; iuxta temporis quantitatem diductæ, iuxta quas aut veloces aut tardi appellabũtur: Duæ vero adhuc aliæ iuxta quãtitatem diſtentionis organorum reſpirationis differentes, ſecundum quas aut magnos aut paruos appellant. Siquidem.n. inſeparabilia ſunt ab omni circa locum motu, tum tempus in quo id quod mouet, mouetur, tum ſpatiũ per quod mouet: ob tp̃s quidem, velociter aut tarde motum fieri dicimus: ob ſpatium vero, multum & modice: Verùm diſtẽtionem organorum reſpirationis, non modicam & multam, ſed paruam & magnam appellare in vſu habemus, veluti etiam contractionem: eadem enim ratio vtriuſq; motus exiſtit. Quemadmodũ aũt motui propria ſunt velocitas & tarditas, ita & quantitati ceſſationũ, raritas & denſitas. Den-
B ſas nanq; vites & oleas aut quodcunq; tandẽ huiuſmodi, plantari dicimus, cũ breuiſſimum ſpatiũ ipſorum diſtantiæ indicare volumus: Sic & raras, cum multus locus in medio plantatorum corporum fuerit relictus. Et vt in ſumma dicã oĩa ex pluribus diſtinctis cõpoſita, hæc nomina vſurpant. Qñ igitur & ipſa reſpiratio ex contrarijs motibus per ceſſationes diſtinctis compoſita eſt, denſam ipſam reddet breuitas ceſſationũ, raram vero longitudo. Hæ quidem igitur vniuerſæ ſunt ſimplices reſpirãdi difficultatis differentię: atq; hęc ſane ipſarũ nomina, tũ priſcis alijs medicis, tũ Hippocrati in vſum recepta. Si vero quiſpiã aliter appellare velit, quemadmodũ iam quidã ex recentioribus medicis ſolent, noſtra nihil intereſt. Verũ ſciat hic ꝙ neq; Hippocrati familiaribus, neq; etiã alijs veteribus, immo nec alijs Græcis {aut Latinis,} vſurpatis nominibus vtatur: Et ſi hos negligit aut contemnit, neq; proprie neq; perſpicue interpretatur. Si nanq; vnum nomen ambobus tribuit, motui videlicet & ceſſationi, ſiue velocitatem ſolam ſiue denſitatem, & rurſum in contrarijs ſiue tarditatem ſolam ſiue raritatem: & reliquis in totum non vtitur: obſcuritatem palàm hic affectat. Multo.n. lucidius eſſe opinor vtrique rei ſeorſim vnum nomen ipſiq; proprium indere, eoq; perpetuo vti, cum ſciat ꝙ communia nomina quæ alterum non magis ꝙ̃ alterũ ſignificant, audito rem confundunt & perturbant, vt non cognoſcat quid ſit tandem quod dicitur, priusꝙ̃ æquiuoca-
C tio diſtinguatur. Si vero vnum ẽt vtrique rei quis imponat nomen, nõ vero quo nos diſtinximus modo: ſed vice verſa, velocitatem quidem & tarditatem tribuat ceſſationibus, raritatẽ vero & denſitatem motibus: haud ſcio quid ſibi velit per impropriorum & incõſuetorum nominum vſum, quem pro proprijs & conſuetis inducit. Quòd enim omnes qui nunc viuunt homines atq; ẽt antiqui, tarditatem & velocitatem de nulla alia re prædicant præterꝙ̃ de ijs quæ mouent, nemo ignorat. Quàm ſapiens itaque ſe perpetraſſe factum iactabit, qui nominum vſum adeo tranſpoſuit, vt ceſſationes, motuum nominibus appellet? & ꝙ̃ ſapienter factum, ſi ceſſationum nomina actionibus imponat? Quemadmodum enim & vites & oleas denſas, vbi modica intereſt diſtantia, dicimus, raras nominantes ſi amplior interſit: ſic animalium actiones quæ per modicum tempus fiũt, denſas, quæ per multum, raras appellamus. Quo'd ſi quis vt dixi non ita ſed aliter nominare velit, neq; Hippocratem, neq; alios veteres, neq; omnino Græcos {aut Latinos} ſequi dignatus, immo nec manifeſtæ interpretationis curioſus, illi permittendum eſt vt Cadmeam victoriam vincat.

Quibus Nominibus Appellandæ ſint Primæ Reſpiradi Differentiæ. CAP. 3.

CVm alijs vero qui nominum in tm̃ curam habent, quãtum eorum ad docendũ eſt cõmodũ: & qui omne ſtudium eo dirigunt, vt in rebus inueniant veritatem: iam ſermonẽ cõferemus
D de ijs quæ à principio ſcribere inſtituimus. Cùm reſpiratio genere quidem motus ſit, ſed ex duabus partibus inter ſe contrarijs compoſita, quarum alteram inſpirationẽ, alterã expirationem nominamus: habeatq; ẽt duas alias per accidens partes non ſimiles, quæ quietes & ceſſationes appellantur: offenſæ vtique & læſiones fient circa motus, in velocitatem & tarditatẽ, magnitudinemq; & paruitatem: circa ceſſationes verò, in raritatem & denſitatem. Et preter has non reperias ſimplicem aliam difficultatis reſpirandi differentiam: methodus.n. diuiſionis non aliter demonſtrat.

Methodus Inueniendarum Cauſarum Difficultatis Reſpirationis. CAP. 4.

REliquum autem fuerit cauſas earum perſcrutari, atq; his inuentis conſequenter ad compoſitas tranſire. Quæ igit̃ eſt cauſa velocis & tardæ reſpirationis & vniuſcuiuſque reliquarũ? Mihi equidem etiam hic methodo ad earum inquiſitionem vtendum videtur, & non ſimpliciter enunciandum. Quę eſt igitur Methodus? Cùm vnũquodq; ab ijſdem peius aut melius reddatur, per quæ omnino fieri ſolet, ſi ſciuerimus à quibus cauſis reſpiratio fit, ſciemus nimirum & reſpirandi difficultatis cauſas. Quæ igitur ſunt reſpirationis cauſę? Habes quidem ipſas alibi cum demonſtratione cõſcriptas: Nunc vero capitum tantum mentionem facere ſuffecerit. Facultas quidem animalis mouet thoracem: cum hoc ſimul pulmo mouetur: ad huius vero motus vbi diſtenditur, ſequitur inſpiratio: vbi contrahitur, expiratio. Demonſtratum etiam ibidem eſt, maximam

& principalissimam respirationis vtilitatem esse insitæ caliditatis conseruationem, iā vero & animalis spiritus nutritionem. His itaque sic habētibus, si quidem facultas, & vtilitas, & vnumquodque organum, recte ac prospere habuerint, iuxta naturæ legem animal respirat: si vero quid ex eis vitiatum fuerit, iuxta illud etiam respirationem impediri necesse est. At vero quemadmodum in pulsuum tractatione duplicem fecimus doctrinam, aut secundum vnumquenq; ipsorum inquirentes causas, aut secundum vnamquanque ipsarum, alterationes: Ita & hic in vtranq; partē exercitari oportet, vt proposita causa statim sequentem respirationis difficultatem dicere possimus: et vicissim nominata respirationis difficultate, facile eius causam efficientem in memoriam reuocare queamus. Incipiēdum itaque nobis etiam hic iuxta eundem modum a simplicibus respirationis difficultatibus, quemadmodum illic a pulsibus, & quærendum quæ causæ velocem inspirationem operentur. Velocem equidem pulsum demonstrauimus ex vrgente quidem vtilitate, ac integra facultate, & promptis organis fieri. Videor autem mihi & hic easdem causas recte referre posse, si vtique non male in libro de vtilitate pulsuum demonstrauimus, eandem vtilitatem a respiratione quidem ei qui circa cor est calori, a pulsibus vero ei qui per totum animal dispersus est, contingere. In eo autem rursus sermone qui de pulsuum causis tractat, sufficienter dictum est de Archigenis aduersus Magnum contradictione, quod non a facultatis robore velox pulsus fiat, sed magis ab imbecillitate: & sane non conuenit bis de ijsdem dicere, cum vnus & idem demonstrationis modus esset futurus. Et si quidem ita circa respirationis difficultatem, velut circa pulsus, iuniores medici curiosi fuissent, & nō penitus ipsam neglexissent, accommodatius vtiq; hic velocis motus ratio inuestigari posset: vtpote cū manifestior res ipsa sit, & ob id prius doceri debeat. Verum haud scio quomodo de ipsa quidem respiratione plurimum inquisierint, & neq; vtilitatē cuius gratia fit, neq; facultatem a qua fit, intactam reliquerint: & de organis etiam ipsis curiose perscrutati, quot, qualia, & quomodo moueant, inuestigarint: At vero de respirationis difficultate sermonem tanquam non magis necessarium, aut non magis varium, aut non multo difficiliorem inuentu omnino, segniter prætererunt, aliqui ne minimum quidem penitus de ipsa dicētes, aliqui vero valde breuiter attingentes. Quanquam Hippocrates in libris de morbis populariter vagantibus, ad œstri cuiusdam similitudinem, difficilium spirationum differentias scripserit, a quo punctos & stimulatos ipsos aliquando a profundo somno excitari oportebat: & querere, quis in vnaquaque ipsarum sit affectus locus, & quis affectionis modus, & quę causa: & an hęc ab Hippocrate penitus prætermissa sint, aut aliqua quidem ab ipso relata, aliqua vero non, & in quibus id factū sit libris: aut quomodo, num perfecte & manifeste, aut defectuose, aut quasi seminatorie. Verum nihil horum vllus vnquam inquisiuit, & neq; hi qui se Hippocraticos appellant, eiusq; librorum commentarios enarratorios conscribūt, tractationem de respirationis difficultate perfecte ac pro rei dignitate explicauerunt. Verum nos q̄ in singulis ipsius libris relatā sunt, in vnum coaceruabimus oīa, & demonstrabimus, q; ēt in hac parte longe reliquos oēs hic vir antecellat: Non tñ iam hoc faciendum est. Neque enim solam Hippocratis sententiam exponere propositum est, sed etiā proprias dogmatum demonstrationes apponere, atq; veritatis quæ in eis est certitudinem ijs qui in hæc inciderint exhibere: siquidem hoc multo melius est, & non præoccupare tps existimationi ac famę venerandi senis. Et ideo hic primus liber ea quę vera sunt cū demonstratione docebit: qui deinde sequitur secundus ea quæ Hippocrates de respirationis difficultate cognouit, exponet.

De Causis Respirationis Velocis. CAP. 5.

Rursus igitur repetamus quod dicere reliquimus, nimirum q; quęstio de velocitate motus, in pulsuum tractatione nobis in totum absoluta est, propterea q; circa illam plurimi iuniorum medicorum multum operæ impenderint: circa eam vero quā nunc in manibus habemus, omnes negligentes fuerint, quanq; manifestior longe sit, & non minus q̄ illa vtilis existat. Verū causam ēt ipse referam in sermonis progressu, nūc quod consequens est absoluamus: Quod videlicet "oīs velox motus propter vrgentem fit vtilitatem, & amplius facultatem ei subseruire potentē, hoc est integram, & robustam, & nullo ex organis reluctante: quorum demonstrationes in libris de pulsibus a nobis relatas dicebamus. Dictum est ēt in illis, possibile esse q̄nq; vtilitate multum vrgente, etiamsi facultas moderate debilior sit, motum fieri velocem: si vero amplius debilitet, nō amplius possibile esse moueri velociter, sed tunc densam magis pro veloci fieri actionem: Omnis enim dēsitatis actionum vnam existere cām, prioris scilicet actionis defectum: cogunt enim illa vrgente, non amplius cessare diutius. Omnia aūt hæc in illis libris de pulsibus sunt demōstrata. Cōis autē est pulsuum ratio ad respirationem, primum quidem quod de oī motu in vniuersum est dictum: deinde vero parū abest, quin omnis respiratio ad pulsuum proportionem proprietatem habeat. Composita enim est ex contrarijs motibus per cessationes distinctis, atq; eiusdem vtilitatis gratia fit. Et ex partibus eius inspiratio quidem consimilis existens pulsuum dilatationi, insitam caliditatem refrigerat: expiratio vero velut contractio pulsuum, fumosum ex vstura { sanguinis } excernit. Quin & ad nutritionem animalis spiritus ambas actiones conferre: & in cessationibus eā quæ post dilatationem fit breuiorem esse: quę vero contractionem sequit̄, longiorem: ambobus communia existunt. Itaque quomodo velocitas motibus respiratorijs contingat, dictum est.

E

F

G

H A.1.3.f.10.c.15.259.f

De

A *De Causis Magnæ & Paruæ Respirationis.* CAP. 6.

A.l.3.f.10.t.1. c.8.258.h

CÆterum "de magnitudine deinceps agã. Oportet igitur & in hac vtilitatem ad opus prouocare: eiq; facultatem integram ac robustam subseruire: & promptitudinem adesse ipsis istrumentis. Eundem enim causarum concursum magnitudo respirationis requirit, quem sane & velocitas: Atqui cõtraria eorum tarditas & paruitas, non omnino opus habent contrarijs omnibus simul, sed vnum ex ipsis adesse penitus oportet, plura non est necesse. Siue enim vtilitas valde exoluta sit, soluitur simul & velocitas motus, & magnitudo dilatatiõis, etiam si robore maxime valeat facultas ipsa: ociosam enim habebit hanc, quousque animal eius actione non indigebit: Siue magna quidem sit vtilitas, exoluatur autem aliquo modo facultatis robur: Siue adsint quidem hæc, offensa autem aliqua acciderit instrumentis, qualem in libris de pulsibus indicauimus: Quodcunque tandem ex his fuerit, impedietur & velocitas & magnitudo respirationis.

De Proportione Causarum Pulsus & Respirationis In ijs, qui fruuntur sanitate. CAP. 7.

A.ibidem.

ATque "in his sane pulsus respirationibus omnino similes existunt. Quare etiam si causas primum in manus sumentes, alterationes respirationis quæ ad ipsas consequuntur perscrutabimur, consimiles reperiemus. Velut si caliditate aucta reliquis respirationis causis immotis manentibus qualis sit respirationis difficilis species quæremus, reperiemus velut etiam in primo de causis pulsuum est monstratum, quod parum quidem ea aucta, maior manifeste, non tñ velocior: plurimum vero aucta, & maxima & velox, & iam etiam densa inspiratio reddetur: Eodem modo etiã si caliditas secundum naturam, sit imminuta, alijs causis immotis manentibus, ꝙ paruam ita & tardam ac raram necesse est fieri inspirationem, sed paulo tamen quam secundum naturam minorẽ, multo vero tardiorem, plurimum autem rariorem. Robusta enim existente facultate non est possibile multo minorem fieri dilatationem: Sed si vtilitas multum sit exoluta, plurimam cessationem fieri verisimile est, non tamen propterea omnino tarde moueri, si facultas modo sit robusta. Quę porro ex aucto calore, eædem ex animali spiritu ad nutritionem vrgente species erunt respirationis difficultatis, eius videlicet quæ circa inspirationem consistit. Quemadmodum sane immoderatio fuliginosæ humorum vsturæ, easdem respirandi difficultates circa expirationem operabitur, q̃ circa inspirationem sunt relatæ. Veloces enim erunt & magnæ & densæ, vbi multa eiusmodi superfluitas fuerit congregata: Tardæ autem & paruæ & raræ, circa cõtrarias affectiones. Nũquid igit ita quidem esse ratio ipsa poscit: repugnat autem quippiam eorum quæ euidenter apparent? Ego quidem omnia hæc consentientia circa ætates, & regiones, & omnino omnes ambientis nos aeris constitutiones reperio. Consentiunt autem non minus quæ circa omnia exercitationum genera, & circa morbos contingunt. Vbi enim caliditas abundat, veloces & magnas & densas videre est fieri inspirationes: Vbi rursus frigiditas, contrarias tardasq; & paruas & raras. At vero quibus animalis spiritus euacuatur, & ob id cita renutritione opus habent, hi non solũ valde, sed & cito, & dense inspirant: Quibus vero nihil euacuatur, hi cõtrariam illis habent inspirationis spẽm. Si vero ambo concurrant, & caloris augmentum, & spiritus consumptio, hi omnium maximam & velocissimam & densissimam inspirationem habent, & maxime si ambo vehemẽter fuerint aucta: Velut etiam vbi ambo fortiter fuerint imminuta, minutæ & tardissimæ & rarissimæ fiunt inspirationes. At vero & expirationum species, siquidem multæ fumosæ superfluitates sint congregatæ, & maxima & velocissima & densissima erit: Si vero paucissimæ penitus fuerint superfluitates, minima & "tardissima & rarissima. Ex ætatibus porro omnes que in augmento sunt, magnã & velocem & densam inspirationem facere videmus: Quæ vero decrescunt, contra raram & paruam & tardam: Propterea ꝙ illis caliditas amplior, his minor existit: & illis quidem animalis spiritus substantiam cum corpore coaugeri necesse est, his vero contabescere. Ob vtrasque igitur causas, inspirationis speciebus, iuuenes a senibus multum euariant: Et propter alias duas causas, in expirationibus similiter euariant. Qm̃ enim ĩ ætatibus crescentibus, tum ob insiti caloris robur, tum ob ipsum augmentum, plurima copia humorum consumitur: in decrescentibus vero, quantũ ad ipsam vitam solum necesse est, vtpote quæ neq; augescunt amplius, & iam sunt perfrigeratæ: Iuxta rationem sane illis velox & magna & densa: his vice versa per omnia contraria expiratio apparet. Hanc vero eandem speciem etiam pulsus secundum ętatum differentias habere reperiuntur, quemadmodum & hoc in tertio de causis ipsorum ostendimus. Quemadmodum vero secũdum ætates, ita & iuxta tempora, & regiones, & omnes ambientis nos aeris constitutiones, tum pulsus cum respirationibus, tum respirationes cum pulsibus proportionem habẽt: In calidis quidem, ad magnitudinem, & velocitatem, & densitatem permutatæ: circa frigidas vero, in contrarium. Et relatum de his omnibus est etiam illic: Quẽadmodum & de exercitijs. In currendo nanque & luctando, & quomodocunque alias viriliter exercendo, valde & velociter & dense respiramus: quiescentes vero, parum & tarde & rare: Propterea ꝙ in concitatis motibus, caliditas quidem augetur, cõsumitur autem spiritus animalis: vbi vero quiescimus & immoti manemus, caliditas marcescit, spiritus autem aut nullo modo, aut omnino modice cõsumitur. At "vero & ex lauacris, calida quidem velocem & magnam & densam faciunt respirationem: frigida vero, cõtrariam. In "somnis porro ẽt valde animum ad hoc, quod contingit, aduertere oportet. Nam et iuxta magnitudinẽ et veloci-

Margin notes: B (beside "tibus qualis sit"); C (beside "aeris constitutiones"); A.l.3.f.10.t.1. c.30.260.f (beside "tes, minima"); D (beside "pirationibus similiter"); A.ibidẽ.c.32.g (beside "spiritus autem"); A.c.33.g (beside "dem velocem").

velocitatem motus expiratio inspirationem excellit,quando ciborum & humorum omnium cō- E
ectiones & concoctiones maxime fiunt: plurimum igitur verisimile est in ipsis coaceruari fumo
um recrem entum.

De Proportione Causarum Pulsus & Respirationis In ijs qui ægrotant. CAP. 8.

ET in morbis deniq; (nam & de his iam tandem dicendum) in febrilibus quidem omnibus,& maxime vbi circa aliquod respirationis organum,aut circa cor, aliqua eaq; multa caloris copia sit coaceruata,omnis respiratio magna & velox & densa reddita apparet: In quibus vero perfrigeratus est calor,contraria: adeo vt & quibusdam penitus perijsse putata sit: Atque hæc est illa quam Heraclides Ponticus ἄπνουν .i.spiritu priuatam scripsit.Quemadmodum enim in alijs omnibus,sic etiam hic proportionem respiratio & pulsus habere videntur.Neutrum nanq; ipsorum in totum perire possibile est,donec superfuerit animal: Attamen perijsse putare propter paruitatem,nihil mirum est.Neque enim his solum,sed & alijs omnibus extreme paruis commune est, ꝙ sensum effugiant.

In Quibus Differant Pulsus & Respirationes. CAP. 9.

CÆterùm postquam de ijs quæ respirationibus & pulsibus ęqualiter adsunt,sufficienter dictū est,quæremus iam & quantum in ipsis sit,quod nō similiter habeat: proprietatem enim quæ F
est à facultatum diuersitate in singulis actionibus,verisimile est etiam multipliciter differentes ipsarum species facere. Hanc igitur considerare oportet, ac quærere,& inuenire methodo. Videor autem mihi videre statim ab ipsa rerum substantia,maximam quandam differentiam inter omnia animalia opera,& vitalia esse.In illis enim voluntas potestatem habet generationis: & pōt aliquādo,etiam si vtilitas prouocet,& facultas sit integra, & singula respirationis instrumenta ad actionem accommoda,tamen prohibere & impedire ipsa à motu. Vbi vero ita potenter cohibere potest, certe longè facillimum ei fuerit,tarde aut cito mouer e,& amplius aut minus attollere, & per longius aut breuius tempus.In vitalibus vero operibus non ita habet, sed cum vtilitas prouocat, & facultas integra est,& organa apta existunt ad motum,neq; tardam neque paruam possibile est fieri actionem.Itaque in pulsibus circa inflammatas partes euidētissime apparet, ob motum arteriarum in ipsis dolorem accedere vehementem , propterea ꝙ non in nobis sit motum facere magnitudine minorem,aut velocitate tardiorem. Atqui si in nostra potestate esset minorem aut tardiorem ipsum reddere,nihil magis ex re facere possemus,mitigaturi vtique ex hoc dolorem.Omne nanque inflammatum integram quietem desiderat: si enim moueant & inuicem terantur ipsius partes,premuntur & fluxione infestantur, & omnifariam dolore affliguntur.Quòd si quan- G
doque ob vrgentem vtilitatem ad motum cogātur,minorem planè & tardiorem motum facilius ferunt,quàm maiorem & velociorem. Ita etiam crus,vbi pars aliqua in ipso fuerit inflāmata,maxime quidem quietem expetit: si vero vrgente aliqua vtilitate ipsum mouere cogamur, minus & tardius ambulamus. Verùm hoc impossibile est in arterijs facere: nō enim in nostra ptāte est ipsarū motus,vt vel eum qui fit sedare,vel velociorē tardiorē,vel maiorē minorē, facere possimus: sed necesse est eum qui adest boni consulere, siue velox, siue magnus,siue vtcunq; sit violentus. Ideo vbi in inflammatis partibus arteriæ mouentur,dolore affligimur quidem,sed neque obtusiorem, neque minorem,neque tardiorem motum facere possumus, cum tamen per actiones voluntarias aut in totum quietem cruri dare,aut valde paruū & tardum motum illi permittere queamus. Cęterùm qn̄ paruum & magnum motum dicimus,ꝙ non propriè,sed à spacijs per quæ id quod mouetur fertur appellamus,omnibus manifestum esse puto. Atqui cū thorax vnum quoddā animalis membrum,organum sit respirationis,velut arteria pulsuum, & crus ambulationis: si quidem sanè respiratio inter opera vitalia censeatur,consimilem habebit arterijs motus proportionē: si vero inter animalia,ad crurum similitudinem mouebitur: At vero inter animalia censetur, quemadmodum alibi est demonstratum: Manifestum igitur quòd ad crurum similitudinem mouebit. Si H
igitur thorax inflammatus sit,& ad motum cogatur,tardius & multo minus quàm oportet dilatabitur: verùm si hoc fecerit,defectuose respirabit. Si vero iterum atq; iterum idem hoc faciet, defectus qui circa singulas respirationes contigit, in vnam quandam memorabilem ac minimè contemnendam summā congregatus,eò deducet animal vt vicinū fuerit suffocationi. Verùm vt id ne fiat,densiores actiones facit,non amplius tm̄ cessans, quantum solebat, cùm secundum naturā habebat: simile faciens ijs qui ob id ꝙ sufficientem cibum semel ingerere non possunt, assidue modice aluntur: attamen in hoc necessarium est totam respirationem fieri paruam,& tardam,& dēsam, & multo vtique quàm par sit minorem,q̄ tardiorem.Etenim dolor non ita grauiter vexat thoracem ob motus velocitatem ,sicut ob dilatationis magnitudinem. Velocitas.n.quãuis circa ipsam actionem sit dolorosa,tñ quia breui tempore omnem motum efficit,minus thoracem offendit: cōpendio nanq; eò quò festinat peruenit: festinat aūt ad quietem, eamq; q̄ celerrimè assequi cupit, tanquam quæ sola dolorem ex inflammatione ipsi lenire possit. At vero dilatationis magnitudo penitus molesta est,tum propter violentiam motus,tum quòd comprimit & distendit inflāmata, & omnibus modis thoracem dolore affligit. Ob id igitur plus de magnitudine quàm de velocitate respiratio adimit. Et cùm sanè hic solus affectus fuerit, nempe dolor quidam thoracis partium,

A tium,non vero vrgeat vtilitas,manente videlicet calore cordis intra terminos à natura cõstitutos, tunc motus thoracis manifeste tardior redditur. Si vero ardor quidam in ipso corde oboriatur, velocitas quidem nõ exoluitur ob eas quas antea diximus causas, aufertur aũt etiam hic multum de magnitudine,verùm pro ipsa densitas generatur ob vrgentem vtilitatem.

Quæ Differentia Pulsus & Respirationis ex Instrumentorum Affectibus oriatur. CAP. 10.

Quare ẽt ex iam dictis perspicuum est,ꝙ dolor ipse per se circa aliquod respirationis organũ consistens,paruum & tardum & densum spiritum efficiet. Cum ardore vero paruum quidem adhuc similiter,sed densiorem eo qui ob solum fit dolorem, & iam etiam aliquanto velociorem. Quæ vero ob solum ardorem contingit respirandi difficultas,eam antea ostensum est magnum & velocem & densum spiritum efficere: Vt perspicua sit & facile discerni possit vtraq; simplex,& quæ ex ambabus cõposita est. Quæ.n.ob solam fit caloris copiã, quãuis densum reddat spiritũ,similiter vt ea quæ ob solũ fit dolorẽ, tñ magnitudine & velocitate palàm distinguit. Quæ vero ex ambobus causis concurrentibus generatur,ab ea quæ ob ardorẽ fit, sola paruitate differt: ab ea vero quæ ob dolorẽ,sola velocitate. At vero respirationis difficultas ob perfrigerationẽ naturalis caloris,euidentibus notis ab omnibus his distinguitur: paruũ enim hæc (vt monstratũ est) B & tardum & rarũ spiritũ efficit: nulli vero aliarum simul accidit tarditas & raritas. Cæterùm quãtum in defectibus & excessibus caliditatis,ipsa respirationis species consonantia & rhythmo qui secundum naturã habet,excedit,tñ etiam & idem cũ pulsibus cõiter & eodem modo habet: Quę vero in dolorosis organorũ affectibus contingunt, non amplius eodem modo habent: verũ qua tenus euariant manifeste monstratum opinor. Reliquæ tamen organorum affectiones quæ citra dolorẽ,per obturationes,aut durities,aut cõpressiones, aut omnino coarctationes quasdam fiunt, consimiles alterationes in vtrisque actionibus, animalibus & vitalibus,efficiunt. Paruus.n.in ipsis & velox & densus fit spiritus: & paruus quidem propterea ꝙ ob angustiã suscipientium organorum paucior quàm oportet attrahit: densus vero,ꝙ vtilitatis votũ non expletur,& ob eandẽ causam ẽt velox. Ostensum est aũt in cõmentarijs de pulsibus,ꝙ qñ magnitudo distentionis sufficienter explet votum vtilitatis,nihil indiget velocitate: quando vero deficit aliquantulum,tunc iã etiã ad velocitatẽ permutatio fit,siquidẽ integra & robusta sit facultas: si vero neque hæc sufficiẽs fuerit,tunc & in densitatẽ. Ob has itaque causas paruus & velox & densus redditur spiritus circa pulsus & respirationes in prædictis affectionibus,atque amplius etiam inæqualis, quæ vel præcipua ipsarum est nota. Verùm hæc & simul consideratio causæ, in pulsuum tractatione relata sunt: Et C ibidem dictum est ꝙ iuxta ipsas partes in quibus obturatio hæret,& quæ cũ his cõicant,inæqualitas maxime fit manifesta,& paruitas pulsuum aut semper aut vt plurimũ cohæret: iuxta alias vero magis magnitudo. Si vero propinquus principio fuerit affectus, communis in hunc modum fit omnibus arterijs. Atque hæc quidem illic relata sunt & monstrata.

Qualis fiat Respiratio Coarctatis aut Dolentibus Instrumentis. CAP. 11.

Porrò quæ respiratorijs instrumentis propria sunt nunc cõmemorabimus,vt nihil desit ad sermonis perfectionẽ. Quãdo igitur,aut propter tubercula cruda in ipsis consistentia,aut ob tenaces & crassos humores qui vias spiritus occuparint,aut ob durum aliquem tumorẽ in ipsis connutritum,aut ob quodcunque tandem ipsis vicinũ corpus quocunque modo in tumorẽ immoderatiorẽ eleuatũ,paucior quàm oportet spiritus propter locorum angustiã inspiratẽ, necessario accedit ipsi velocitas & densitas ob prædictas causas. Species autem in genere plures huius respirandi difficultatis constituũtur,aliàs alijs partibus in respiratorijs organis coarctatis. Tumores etenim
l.1.3.f.19.t.1. 7.a5 8.g præter naturam circa ventrem,& hepar,splenem item,& cωlon,& his coniunctas partes consistẽtes,ob septi transuersi coarctationem,paruum & velocem & densum faciunt spiritũ. Iuxta eundẽ modũ & aqua inter cutem laborantibus,& vterũ gestantibus,& ijs qui se supra modum cibo ex- D pleuerunt,& qui prominentem ventrem habent,huiusmodi fit respirationis species. In respirandi autem difficultate quæ erecta fit ceruice,& Græcis orthopnœa appellatur,viscosis & crassis humoribus, circa asperas in pulmone arterias congregatis. Similiter autẽ & si aliquid circa ipsum induretur,aut tuberculum nascat præmens & coarctans ipsum asperarũ arteriarũ genus (hæ enim suscipiunt aerem qui inspirat) paruus & densus & velox erit spiritus. Iuxta eundẽ aũt modũ etiã, si in thorace tale constiterit tuberculũ,propter quod sane sępe tum in posteriorẽ tum in anteriorẽ partẽ luxant ea,quæ circa spinã sunt,immo & in obliquũ torquent,paruus & densus & velox generabit spiritus,occupante nimirũ tumore præter naturã pulmonis regionẽ,in quã dilatatus extẽdebat. Sępe vero & ipsum totũ thoracẽ angustiorẽ huiusmodi affectiones reddiderũt,si aut statim dum in vtero adhuc sunt fœtus accidant,aut ẽt postea obueniant. Nulla est aũt differentia quod ad id quod coarctatum est attinet,quòd pulmo non possit sufficientem aerem trahere,siue thorax totus angustus reddatur,in quacunque tandẽ affectione,siue intermedia regio amittat,ab aliquibus præter naturã corpusculis in ipsa consistentibus occupata,siue ẽt ipse pulmo induratus sit,aut obturatus,aut intumuerit,velut in pulmonicis & peripneumonicis appellatis vitijs contingit. Vna enim in omnibus coniuncta est cã,ob quã parua inspiratio redditur, coarctatio videlicet asperarũ arteriarũ: propterea vero ꝙ parua ipsa est,ob id etiam (vt sæpe dictum est) densitas & velocitas ac-

cedit. Verùm cùm iuxta ipsum pulmonem affectus ipse incumbit, quãuis thorax se plurimum di- E stendere possit, tñ parum inspirant: ita ẽt vbi intermediæ ipsorum organorũ regiones fuerint occupatæ. Cùm vero totus thorax aut fœtibus, aut aliter, paruus & angustus redditur, manifestũ est ꝙ & distentionẽ ad sui ipsius proportionem paruam efficiens, pulmoni causa est velocis inspirationis. Sic vero ẽt cũ septum transuersum ab aliquo comprimitur iuxta infernã thoracis extremitatem, velut in vitijs dolorẽ non inferẽtibus contingit. Huius nanq; rei maxime memorẽ esse oportet, ꝙ aliquando solius thoracis affectus, aliqñ solius pulmonis, qñq; vero intermediæ amborum regionis, ad paruitatem & ob id etiam velocitatem ac densitatẽ respirationis mutationẽ facit, si sanè facultas fuerit robusta, nam & huius meminisse oportet sępe iã ẽt antea relati. Minime igĩt adhuc pleuriticorum, aut abscessus aliquos aut omnino dolorosos tumores habentium iuxta thoracem, mentionem faciemus in hoc sermone: At vero de vitijs dolorem non inferentibus, quę cõprimendo pulmonẽ, & coarctando asperas in ipso arterias, minorẽ faciũt inspirationẽ, omnis prædictus finiẽt sermo. Atq; illa quidem ″ad affectiones thoracis antea conscriptas referemus, in quibus dicebamus thoracem, propterea ꝙ minus distenderẽt ob dolorẽ, spiritũ facere paruũ. Eorum vero qui suppurati appellanẽt affectionẽ, quamuis sæpenumero eius generatio ex pleuritide contingit, his iã proxime relatis annumerabimus, quæ videlicet citra dolorẽ iuxta pulmonẽ coarctationẽ faciendo, paruam reddunt respirationẽ. Pus.n. quod in ipso iuxta huiusmodi affectiones continẽt, causa sit eius quæ circa distentionẽ fit paruitatis. Itaq; tanq̃ neq; ipse secundum naturã distẽdat, minime æqualem facit spiritus attractionem. Qũo igĩt hęc respiratoriorũ organorũ vitia citra dolorẽ consistentia (id enim præsenti adhuc deest sermoni) ab ijs quæ cum dolore fiunt distinguentur, si sanè & paruus & densus ambobus similiter redditur spiritus? An in velocitate motus? In affectibus enim cum dolore, modice quidem respirant & dense, non tñ velociter, qñ vtiq; citra febrẽ eiusmodi acciderit affectus: qñ vero cum febre, quamuis iuxta paruitatem & velocitatem similiter respirent, tñ iuxta densitatem distinguunẽt. Nam non modice ipsis spiritus densat, quod non euenit illis qui ob coarctationem organorum respirationis difficulter respirãt: verũ ẽt si densior ipsis spiritus reddatur, moderate tñ hoc fit, & multo infra summã densitatẽ. Quin & expiratio febricitantibus maior simulq; calidior est, quod non contingit ijs qui ob coarctationem parum & dense expirant. Qũo aũt cognoscere oporteat exacte tum paruitatẽ tum magnitudinẽ vtriusq; partis totius respirationis, paulo post dicetur, vbi prius omnẽ de organis sermonẽ absoluerimus. Quo d.n. difficultates respirandi citra organorum dolorem, ab eis quæ cum dolore fiunt differant, iam relatum est.

De Respiratione quæ fit Cum partes valent quæ in ipsa commouentur: ac de ea quæ Vacillantibus ac mente motis contingit. G

CAP. 12.

VTrum autem, velut simpliciter ostendimus coarctationem oportere ad pulmonem perueni re eiusq; asperas maxime arterias, vt animal difficultatem respirationis incurrat: sic ẽt dolorem in respiratorijs organis fieri oportere, & præsertim in thorace, dicendum est? parum.n. abest vt pulmo sensus sit expers: An aliquã aliam in eiusmodi respirandi difficultatibus inquirere nos oportet enunciationem? Nam qui dicit ad solos respiratoriorum organorũ dolores eiusmodi difficultatis respirandi speciem sequi, eum non opinor videri posse omnem de his rem probe cognouisse, aut meminisse superiorum ratiocinationum, in quibus non ob affectionem, sed ob actionis facultatem quæ animalis existit, paruus & densus spiritus fieri ostendebatur. At vero species difficultatis respirandi quæ ad coarctationem pulmonis consequitur, nihil opus habet facultate ad sui generationem: quod de illo probe indicauimus vbi totius rei tractationem peregimus. Verum de dolorosis affectionibus non simpliciter id dicere conuenit, quando sane in respiratorijs particulis consistunt. Non enim propter ipsam particularum naturam priuatim, sed ꝙ animali facultati eorum motus arbitrium permissum est, respirationem ad paruitatem mutari contigit, vt ne amplius videlicet animal dolore affligeretur, ipsa minus quàm oportet thoracem distendente. Atq; hęc sa- H nè prouidentia vt ne vehementius animal dolore affligatur, etiam alijs omnibus particulis adest, quæ ad respiratoriorum motum simul ″mouentur, stomacho videlicet & ventri, & hepati, & spleni, & peritonæo, & cœlo, & superioribus tenuibus intestinis, & musculis præcordiorum: hæ nanque ad thoracis motus, & maxime si fuerint maiores, commouentur. Perspicuum igitur est ꝙ amplius in magnis thoracis motibus dolore vexantur, minus vero in paruis: & ob id paruus & densus non solum in pleuriticis, sed & quibus stomachum aut ventrem dolorosa affectio infestat, spiritus erit: minus quidem propterea ꝙ etiam sensus eis minor est. Cõsimiliter sanè difficulter respirabunt qui hepar, aut splenem, aut aliud quoddam ex prædictis membris dolore vexatum habẽt. Omnia enim talia partim exappensa partim connata respiratorijs instrumẽtis, ad horum motum simul commouentur: & ob id in respirantibus offenduntur. Atq; ita nõ vt antea de respiratorijs particulis, sed de omnibus simpliciter quæ circa respirationes mouentur, communis nobis sermo fiat: Atq; audebimus in vniuersum pronũciare, paruum & densum spiritum signum esse doloris omnium animalis particularum quæ iuxta respirationes commouẽtur. Num igitur hac parte solum inter pulsus & respirationes dissimilitudo est? an etiam iuxta ipsam priuatim facultatis causam, citra organorum complexum, aliquam differentiam inuenire licet? Equidem naturales facultates

A.l.3.f.10.t. c.34.260.g.h.

A.l.3.f.10.t. c.7.258.g

A tates omnes semper necessarijs sibi operis vacant,& nunquam torpent, aut negligentes sunt: quæ vero sub voluntatis potestatem veniunt,hę sæpe vbi ipsa circa alias actiones fuerit occupata,neglígentius perficiuntur. Ambulantes igitur aliqñ concitatius ad rem aliquam perficiendam, deinde inter eundum cogitantes quid,ac postea id ipsum considerantes,& curiose de ipso meditãtes,multum ab illa ambulandi concitatione remittimus,non tñ intelligimus id ipsum neq; cognoscimus, quousq; sane mẽtem ad illius curã adhibemus: cũ vero quiescimus ab illa cura, atq; cogitationem circa nullam rem amplius habemus,q̃ circa solã ambulationem,tunc velut ex somno aliquo excitati,cognoscimus circa institutam actionem nos fuisse negligentiores, q̃ pro primo impetu oportebat,rursumq; ad ipsam actionem nosmet excitamus: Sic ẽt qui mente vacillant,animum (vt puto) in visionibus velut in quibusdam curis habentes, animalium actionum negligentes sunt, & neque lotium eijciunt,nisi quis eos commonefaciat,neq; ventris onus deponunt,neq; potum neque cibum petunt,neq; quicq̃ aliud eius generis: si vero ẽt petãt aliqñ,interim dum adhibent obliuiscuntur,& rursus monitorio opus habẽt. Itaq; nouimus omnino plurimos qui petita matula, eaq; ipsis data,nõ iã lotiũ effunderẽt, sed matulã ociose in manibus detinerẽt. Alios itẽ nouimus, qui exurgerent quidem tanquam ventris onus depositurí,postquam vero desedissent,penitus ob B liuiscerentur,atq; nihil efficerent,donec à præsentibus admonerentur. Quemadmodum autẽ per multum tempus actiones faciunt hi oẽs,sic etiam magnas. Aceruatim igitur omnino plurimum mingunt,& pro vna vice vltra mensuram bibunt,& singula alia eodem modo faciunt. Nec mirũ vtiq; id esse opinor. Quod.n.sæpe in debito tempore facere oportebat,id ipsum aceruatim vrgente vtilitate explere coguntur,& presertim vbi necessarium id sit ad vitam. Etenim si quis minus q̃ oportet bibat,non ad dies tñ,sed ad integros menses sufficere possit: si vero minus q̃ oportet respiret,neq; minimam diei partem durare queat. Quare tametsi plus pro vna vice mente moti bibant,tñ quod per multũ temporis interstitium id faciant,euenit vt vniuersus ipsorum potus multo commoderatæ mensuræ inferior & paucior extet. Verũ respirationis vtilitas nõ expleta, supra hoc quod graue & ex propinquo imminens periculum habet,excitat etiam ad actionem,& nõ sinit torpere neque ad momentum. Recuperat aũt statim id totum,quo per cessationis tempus fuit priuata: atq; ita non rarus solum,sed & magnus spiritus efficit: & tanto sane q̃ conuenit maior, quanto fit rarior. Quod ipsum in potu nõn contingit: multo.n.rarius,paulo vero plus bibunt: vnde etiam Hippocrates ipsos Brachypotas.i.|| paucibibos,appellauit. Atque hæc quidẽ ratio demõ strat mẽte motorum respirationem in raritatem & magnitudinem mutari. Testimonium autem C non minus etiam oculare experimentum præbet,si quis in ipsis artis operibus hanc speculationẽ exquirere velit. Quicunque vero in adolescentulorum gymnasiis,in sublimibus solijs alti & vndiquaque conspicui desidentes,artis operum negligentes sunt: quicquid vero in buccam venerit, effutiunt: his non magis credibilia fiunt ea quæ ab euidenter apparentibus confirmanẽ, q̃ ijs qui neq; à principio,etiam si appareat,quicq̃ cognoscunt. Cæterum ex hoc genere sophistarum quispiã aliqñ mecum contendit de eo,q rarus & magnus spiritus mente vacillantibus contingit. Proponebat.n.respirationem vnũ quoddã ex operibus vitalibus esse: verum cũ huiusmodi argumento non consentiebat id quod palàm apparet: vnde discedendum sibi à me putauit: Prorsus.n.inquit,eiusmodi respirationis speciem in delirijs non apparere. Nam quæ nunq̃ conati sunt sophistæ in ipsis ægrotis obseruare,de his ac si sexcenties viderint, impudenter rixantur: neq; verentur se magnam habere experientiã iactare eorum,quę neq; per somnium quidem ipsi viderunt. At vero quicunq; obseruant apparentia,& quæ ægris accidunt,hi ita vt Hippocrates, scribunt: viderũt enim vt opinor,multos infirmos similes ijs quos ille descripsit, qui abunde magnum testimoniũ prædicto sermoni præbent. Atque apponerem sane iam eos quos in popularium morborũ libris conscripsit,nisi propositum esset mihi omnem sequentem sermonem secundum, in eorũ enarra- D tionem,velut etiam antea dixi,reseruare: hunc vero solum per se cum proprijs & synceris demonstrationibus absoluere. Itaq; sermo de vacillantibus & mente motis hic finiatur.

1.Prorrh.cõ.1. t.16.4.165.g

De Magna & Parua Respiratione dignoscend.. CAP. 13.

1.l.3.f.10.t.1. 8.258.h

QVomodo vero quis magnam & paruã respirationẽ optime dignoscat (scio.n.& hoc me in prioribus distulisse) iam referaẽ. Procliue equidem erat opinari,nihil differre siue iuxta magnitudinem distentionis respiratoriorum organorum,siue iuxta substantiæ q̃ inspiratur copiã,magna inspiratio iudicẽt: quemadmodum sane ẽt aliqui dicunt,putantes quãtitatem inspirationis semper se habere oportere ad proportionem quantitatis distentionis organorum: Atqui hoc minime in vniuersum verum est,sed distinctione quadã opus habet. Cum.n. secũdũ naturam habent organa,q̃titas spiritus semper ipsorum distentionibus proportione respondet: non tñ cũ ẽt præter naturã fuerint disposita: Verum possibile aliqñ plurimũ distẽdi thoracẽ,& parũ externi aeris inspirari: multæ.n.sunt affectiones (si modo prędictorũ meminimus) in quibus pulmo coarctatus,multum aerem suscipere non potest. Nequaquam igiẽ ad affectionũ omnium respirãdi organorum proportionem,sed solũ asperarũ arteriarum,inspirationes fiunt. At vero harũ distẽtionem impossibile est per vllum aliquem sensum dignoscere. Ergo non est adhibendus animus ad organa respiratoria, cum inspirationis quantitatem volumus dignoscere: sufficit.n.ipsum solum

aerē inſpicere,quantus inſpirat,& quantus rurſum expirat.Neq;.n.ex ventris mole de ciborū acceptorum copia coniecturam facimus,ſed ſufficit ēt hic ſolam eorum quæ eduntur inſpicere quātitatem.Qm̄ vero in expirationibus,aliquando quidem oēs muſculi in totum otioſi ſunt, permittentes thoraci collabenti propriam recuperare conſtitutionem: aliqñ vero operantes amplius ipſum contrahunt,id quod nobis de his ſæpe eſt demonſtratū: contractiones ſanè thoracis citra horum concitationem,non vnquā magnam expirationem facere poſſint: quæ vero cum muſculorū concitatione fiunt,quæ ſanè ēt ἐκφυσήσεις.i.efflatus exiſtunt,velut & hoc eſt monſtratū,hæ opifices ſunt magnitudinis. Verùm neq; in his denudatum hominem inſpicere operæpretium duco, ad muſculorum tenſionem cognoſcendam,ſed ſufficit ſpeciem expirationis cum efflatu, notā cognitionis vel maximam habere. Vrgente itaq; vtilitate aceruatim expirare cogimur: veluti etiam cùm inſpirationis vrget vtilitas,multum & coaceruatum externum aerem attrahimus. E

Epilogus eorum Quæ hactenus dicta ſunt. CAP. 14.

QVando vero & de his ſufficienter tranſegimus,repetitis capitibus eorum quæ ab initio dicta ſunt,ad reliqua progrediamur. Capita autem erant vt opinor hæc,ꝙ ſimplicibus reſpirandi difficultatibus inuentis,connectere oporteat cauſas cōiunctas reſpirationis, & mōſtrare ſingularum ipſarum efficientem cauſam: & vice verſa quę reſpirandi difficultates ad ſingulas cauſas conſequantur: in quo ſanè etiam compoſitarum reſpirandi difficultatum mentionē facere coacti ſumus. Verùm quatenus tractatio pulſuum cum reſpirationibus conſentiat,& quatenus differat,etiam hoc non erat exiguum eorum quæ explicauimus caput. F

Quot numero ſint Compoſitæ Reſpirandi Difficultates. CAP. 15.

POſtꝗ vero hæc omnia abſoluta ſunt,conſequenter cōpoſitas reſpirandi difficultates conſiderabimus: hæ nanq; deſunt adhuc ſuperioribus quæ tractanda ſuſcepimus annectendæ. Inuētis aūt ſimplicibus,non amplius difficile eſt etiam has inuenire quæ ex illis componūtur. Cùm.n. aliqua ſit magna inſpiratio,ſimiliter aūt & aliqua velox,& contrariæ his ſint parua & tarda,neceſſe eſt quatuor fieri oēs reſpirandi difficultates circa inſpirationem compoſitas, magnam videlicet ſimulq; tardam,magnam & velocem,paruam & velocem,& quartam paruam ac tardam. Eodem modo & circa expirationem eaſdem quatuor coniugationes neceſſarium eſt fieri,duas quidē magnas,& duas paruas,quę tum velocitate tum tarditate diſtinguuntur. In ceſſationibus vero impoſſibile eſt compoſitam reſpirandi difficultatis ſpeciem fieri: neq;.n. duæ oppoſitiones in eis exiſtūt, velut in motibus,ſed vna ſola iuxta denſitatem & raritatem conſiſtens.

Quot Compoſitæ Reſpirandi Difficultates per Motum oriantur. CAP. 16. G

AT^u vero ipſorum motuum inuicem collatorum,inſpirationis (inquam) ad expirationē,ſpecies quędam erunt rhythmorum totius reſpirationis: Quemadmodum etiam in pulſibus dilatatione ad contractionem collata contingit. Poſſibile eſt.n. inſpirationem fieri magnam,expirationem vero paruam: aut vice verſa inſpirationem paruam,expirationem magnā: aut vtraſq; paruas,aut vtraſq; magnas: ſic & veloces aut tardas vtraſq;,aut alteram velocem,alteram tardam. A.l.5.f.10.t. c.8.259.a

De Reſpiratione Inæquali. CAP. 17.

QVin^u & inæqualis eſt aliqua reſpiratio,quemadmodum & pulſus,tum circa motuū aggregationem,tum circa motū vnum. Similiter aūt & ordinata ac inordinata reſpiratio fieri poteſt,velut etiam pulſus. Et ſanè quot differentiæ inæqualium pulſuum, tum circa vnum motum,tum circa plures conſiſtentium exiſtunt, tot etiam ſunt reſpirationum. Verum quod in principio ſtatim huius tractationis dixi, omnes penitus negligenter reſpirationem tractauerunt, atq; huius negligentiæ cauſam referam in progreſſu ſermonis. Nunc quod inſtat nobis abſoluendum eſt,ab inæqualitate iuxta vnum motum initio facto,propterea ꝙ ſecundum naturam videri poſſit in medio poſita eſſe earum,quæ exactè ſimplices,& quæ ex confeſſo cōpoſitæ exiſtūt. Cōtendit itaque aliquando quiſpiam mecum ſuper ipſa tanquam non compoſita: quod aliás non feciſſet,niſi ſimplicibus propinqua eſſet: verùm compoſitam eſſe inde perſpicuum eſt. Si quis incipiens inſpirare,velociter attrahit aerē,circa finem vero tardè: aut viciſſim ex tardo principio,in velocem deſinit finem: hāc ſanè inſpirationē neq; velocem ſimpliciter neq; tardā eſſe dixerimus, ſed compoſitam,vtpote quæ alteram ſui partem habeat velocem, alteram tardam. Eodem modo etiā ſi expiratio quomodocunque alteretur,ſiue ex tarditate in velocitatem,ſiue rurſus ex velocitate in tarditatem motu tranſeunte,conſtare dicemus ex partibus contrario modo inter ſe habentibus,et ob id neque ſimplicem ſed compoſitam exiſtere. Similiter aūt & cum ceſſatio aliqua ſciderit & diſſecuerit alterum motum,ſiue inſpirationē,ſiue expirationem, compoſitam eſſe ēt tunc dicemus eā quæ diſſecta eſt,vtra tandem ea exiſtat. Viſum eſt aūt aliquando,raro tamen,non alteram tantum, ſed ambas totius reſpirationis partes, in vno & eodem homine ita habere, & maxime hoc fieri, cùm humorum copia in aſperis arterijs coaceruata,hominē ſuffocet ex pleuritide pernicioſa, aut peripneumonia non expurgata,aut ſuppuratione iſtic conſiſtente: ita vt in hac parte reſpirationibus cum pulſibus conueniat: Monſtratum eſt enim & in illis propter obturationes organorum, compreſſioneſq;, & omnino coarctationes,inæqualitatem fieri. Itaq; ſi quis ea quæ de alijs arterijs per totum animal diſperſis, in ſecundo de pulſuum cauſis dicta ſunt, probè perdidicerit, A.ibidē.c.2 H

maiorem

A maiorem vtiq; copiam similia dicẽdi de asperis in pulmone appellatis arterijs habebit. Illas enim ad inæqualis pulsus generationem coarctari oportet, asperas vero arterias ad inæqualis respirationis. Relatum etiam de illis, quod ob facultatis debilitatem pulsuũ inæqualitas fieri possit, cùm præ impotentia arterias pro vna vice perfecte dilatare non possit: resistunt enim interim & conquiescunt, velut senes circa viam perficiendam. Fieri autem potest aliquando & circa respirationem quædam inæqualitas, tum ea quæ iuxta vnam actionem, tum quæ circa plures contingit, & systematica à græcis appellatur, ob quandam facultatis ipsam efficientis debilitatem.

Quid differat Prænotio ex Respiratione à Prænotione ex Pulsu: & quæ Causæ sint Inæqualis Respirationis cum Inæquali Pulsu communes. CAP. 18.

CVm vero hæc animalis sit, vitalis vero ea quæ pulsus operatur, fieri potest quædam ad prænotiones ex ipsis differentia, nimirum pulsibus debilitatem facultatis semper sui ipsorum læsioni proportione respondentem indicantibus: respirationibus vero non eodem modo, nisi quis etiam describat ægrotantis voluntatem. Quamuis enim ‖ temerariam responsionem à moderato hoie factam malum esse Hippocrates dicat, veruntamen in ijs qui natura temerarij sunt, nõ solum non eiusmodi responsionem, sed neq; ipsum adeo delirium, quicquam magnum portendere censebis. 1. Prorr. cõ. 2. t. 9. 4ª. 170. c

B Ita etiã habet circa respirationem: Fœlices enim ærumnarumq; expertes, ac molles, circa singulas actiones inequaliter respirabunt, etiã si nihil adeo magnum ipsos cogat: Qui vero ad laborem industrij & generosa mente præditi sunt, priusquam ad extremam dibilitatem eorũ facultas redigatur, non vnquã inequaliter respirauerint. At vero in pulsuum inæqualitate eadem prenotio affectionis est, tum in ijs qui generosa, tum qui praua & vitiosa mente, præditi existunt. Vt. n. vniuersaliter & in summa dicam, vbi voluntas nihil confert ad actionem, ibi id quod significatur æquale est omnibus: vbi vero aut totum aut plurimum, ibi amplius etiam inspicere oportet mores ipsius egri. Queamdmodum autem differẽtia facultatum efficiẽtium actiones, tum circa pulsus, tum circa respirationes, differentes facit prænotiones: Sic etiam circa ipsam organorum naturam, quædam indicationis diuersitas erit. Pulsus enim per læues arterias: respirationes vero nõ per solas asperas arterias fiunt, sed non minus quàm per ipsas, immo fortassis magis, per musculosum genus. Hoc enim est quod primum animalis facultas mouet ad respirationis generationẽ: ab eo vero totus thorax motus, ipse rursus pulmonem commouet eo, quo diximus in horum tractatu, modo: pulmonis autem partes sunt asperæ arteriæ, in quas primum aer qui inspiratur, peruenit. Quemadmodum igitur harum affectiones totam respirationem sepe inequalem reddunt,

C sic & affectiones musculorum: propterea sane quod illę spiritus sunt loci, musculi vero primum motus instrumentum. Verum non eadem affectio in vtroq; organorum genere, inæqualem respirationem facit, cùm neq; vtilitas ipsorum similis existat. Si quidem igitur vnumquodq; organum in id ipsum, per quod sanum existens actionem iuuit, etiam egrotãs læditur, asperarum vtique arteriarum læsio coarctatio quædam est: musculorum vero, aberrans & inordinatus motus: atq; illarum quidem vt spiritus locorum, horum vero vt motus organorum, offensa est. Et coarctationis quidem in asperis arterijs, tumores præter naturam in causa esse dixi: aberrantium vero in musculis motuũ occasiones nũc referemus. Sunt igitur propriæ musculorum affectiones, conuulsiones, palpitationes & tremores, quemadmodum in alio loco est demõstratum. Verum q hæ etiam aberrantes motus sunt, verbis non eget. Et si quidem ambo hæc insunt affectionibus, vt & aberrantes motus sint, & musculorum: atq; hæc ipsa sunt quæ querimus: finem vtiq; nobis hic habebit institutus sermo: erit nanq; aliquando inæqualis respiratio & propter aliquam harum affectionum. Quemadmodum enim ambulatio inæqualis fit, crurum musculis aut trementibus, aut palpitantibus, aut conuulsis: ita & respiratio aliquando inæqualis fit, propter thoracis musculos (vt dictum est) offensos. Quare omnium inæqualitatum tum quæ secundũ vnam actionem, tum

D quæ circa plures ex ordine consistunt, aut asperarum arteriarum coarctatio, aut thoracis musculorum aberrans motus, aut facultatis ipsam efficientis debilitas, causa fiet.

Quæ Causæ Propriæ sint Inæqualis Respirationis. CAP. 19.

SCriptum est aũt (vt dixi) diffusissime de omnibus inæqualitatibus in secundo de pulsuum causis, & ob id quæ communia sunt cum illo sermone, omnia relinquimus solummodo mẽtione ipsorum facta: quę vero propria sunt respirationi, in hoc libro explicabimus. Vtilitas itaq; (velut etiam antea dictum est) cõis vtrisq; est: asperarum etiam arteriarum ratio consimilis ad læues est: verum musculorum genus proprium & priuatim destinatũ respirationibus est, præter pulsuum rationem. Opifices aũt ipsorum facultates, partim quidem similiter, partim vero non ita habent: Quatenus enim causæ effectiuæ sunt, eatenus similiter habent: quatenus vero voluntati permissum est arbitrium respiratoriæ facultatis, vitalis autem facultas nullum superiorem habet dominum, sed libera penitus existit, eatenus differunt. Igitur & eximium quid ad inæqualitatis generationem respiratio habebit, si cum pulsibus eam contuleris: id quod non prætermittamus: est autem id ipsum duplex, partim quidem ab ipsa animali facultate sola proficiscens, partim à cõplexu ipsius ad dolores. Atq; modicũ quidẽ & cognitu difficile est, quod à sola facultate proficiscit: amplius vero & manifestius ac magis varium, quod ꝓpter dolores. In delirijs. n. superat quidẽ raritas & ma-

& magnitudo, apparet autem quædam inæqualitas & ordinis perturbatio, tum iuxta plures respi E rationes, tum iuxta vnam aliquando solã: nimirũ ꝙ & phantasmata aliqñ plus, aliqñ minus rationem ab eo quod secundum naturam est, emoueant. In hmõi enim visis, rationi consentaneum est, etiam respiratione trãsmutari ac aliquatenus variari ad inæqualitatis & permutationis ipsius ordinis generationem. Quin & quantitas vtilitatis quãdiu quidem parũ deficit à singulis actionibus, parua est ab eo, quod secundum naturam habet, immutatio: Qñ vero defectus ab eo, quod secundum naturã habet, continget satis multus, tunc necessarium iam cessationũ quidẽ quãtitatẽ, motuum vero non solum quãtitatem sed iam ẽt qualitatẽ alterari, atq; ob id totam respirationem inæqualem & inordinatã reddi. Idem hoc & in doloribus accidere necessarium est. Neq; enim ẽt in illis vtilitas expletur iuxta singulas actiones, nam neq; velociter, neq; dense, neq; plurimum distendere thoracem possunt: omnia enim hæc ipsis molesta sunt, & præsertim magnitudo, deinde velocitas, iam vero ẽt densitas: Dolentibus nanq; minus molestum est per longius tempus, q̃ per breuius moueri. Ob id igitur à magnitudine omnino multum detrahũt: à velocitate vero, minimum: à densitate aũt auferunt quidem nihil, sed addũt etiam quippiam, paruitatis ab eo quod secundum naturam habet, defectum per eam corrigentes. Non tñ adhuc tantũ est quod apponitur, vt oẽm expleat defectum. Quantum igitur deficit ad vtilitatis expletionem, hoc in multis deinceps actionibus coaceruatur: & cùm parum abest vt animal suffocetur, tunc voluntatem cogit F ad aliquod tẽpus, maiorem facere respirationem, & multo velociorem, & priore densiorem. Verum cùm in hmõi actionibus vtilitas quidem expleatur, animal vero doloribus offendatur: voluntas rursus à magnitudine & velocitate ac densitate aufert, aliqñ plus, aliquãdo minus: vtpote quæ consilij inops sit, & neq; sistere actionem possit ob suffocationis timorem, neq; aliquã reperire doloris medelam queat. Quare modò ad hoc, modò ad aliud transit: illud quidem, vt vtilitatem expleturum: hoc vero, vt dolorem mitigaturum. Cùm vero omnia quæ vtilitatem explent, exacerbent dolores: quæ vero dolores mitigant, augeant vtilitatem, atq; nulla communis vtrisq; medela reperiatur: multiformiter ad omnia transit, ob consilij inopiam semper ægre ferens quod præsens est. Atq; hinc tum inæqualitas circa singulas & omnes etiam deinceps respirationes, tum multiformis illa ordinis perturbatio, originem habet. Ex corruptione enim parilitatis, inæqualitatum omnium itemq; ordinis perturbationum generatio oritur. Monstratum nanq; & hoc in libris de pulsuum differentia, ꝙ parilitas cõsequenter habens, ęqualitas est: parilitas vero iuxta circuitus, ordo est: & ꝙ vbi consequenter habens parilitas corrumpitur, inæqualitas: vbi vero iuxta circuitus reuertens, ordinis perturbatio generatur. At vero quamuis multa inæqualitas, & multa ordinis perturbatio, in eiusmodi affectionibus incidat, superat tñ id genus respirandi difficultatis, quod iuxta paruitatem & densitatem consistit. Etenim si etiam magnam aliqñ respirationem pro vna vice faciant, veluti periculum facientes in eiusmodi respiratione, desistũt tamẽ euestigio propter dolorem: ac per multum tempus valde parum respirant, donec ab aliqua vrgente vtilitate coacti ad aliam rursus conuertunt experiẽtiam magnæ respirationis. Assiduitas igitur inæqualitatis & inordinatę mutationis, in velocitate ac tarditate, & in dẽsitatis permutationibus, maxime ipsis consistit: cùm nunquam quidem simpliciter rara respiratio fiat, propter vrgẽtem vtilitatem: minus tñ & magis densa, atq; in hoc sanè inæqualitatem acquirit. Quare densus semper hoc modo dispositis est spiritus, magnus autẽ raro, tardus vero nihil magis q̃ velox propter repentinam ipsorum in vtranq; partem transitionem. Rectè igitur antea dictum est, ꝙ ad omnia dolore afflicta organa, quæ circa respirationes cõmouentur, paruus & densus spiritus consequatur: Et iuxta eandem rationem in delirijs magnum fieri & rarum spiritum: q̃q̃ etiam his vel maxime inęqualitas comes sit. Exuperat enim in ipsis raritas & magnitudo: magis enim & minus rarus, & magis ac minus magnus, spiritus in delirantibus redditur, paruus vero & densus nunquam. Atque hæc quidem mihi sufficere videntur de inæqualitatum cognitione, tum quę circa vnam actionẽ H tum quæ in pluribus cõsistunt: Dicta sunt enim & de ijs quę ratio postulat ob sermonis communitatem: Et euidenter quidem hæ compositæ sunt, multis omnino actionibus ad generationem & dinotionem indigentes: Quæ vero circa vnam actionem consistunt (velut etiam ante relatum est) ferè videri possint alicui simplices esse. Porrò non de coaceruatis tantum inæqualitatibus, sed etiam de ordinis perturbationibus, hîc trãsegimus: sunt enim species quædam inæqualitatum, velut etiam in libris de pulsibus est monstratum.

De Causis Difficultatum Compositarum, quæ circa Singulas Respirationis partes seorsum consistunt. CAP. 20.

AD reliquas igitur compositas difficilis respirationis species regrediamur, & primum sanè eas in manus sumamus, quæ circa vnam actionem quancunque tandem consistunt. Equidem inspiratio magna simulq; velox fit, si vtilitas vrget, & organa sunt prompta, & facultas propriam conseruat integram sanitatem, aut certe parum immutatam. Demonstratione autem hic sermo non habet opus apud eos qui superius dictorum meminerunt. Rursus vero magna & tarda solis mente motis contingit, atque his non semper: & conspicua vtiq; etiam hîc est causæ consideratio ex prædictis: Queadmodum etiam quòd paruam habent inspirationem & tardam

hi

A hi quibus insitus calor multum est perfrigeratus. Quę restat autem adhuc coniugatio quarta, paruitas erat cum velocitate,& fit perpetuo quidem in nulla affectione simplici (quēadmodum neq; magna simulq; tarda,quam aliquando mente motis accidere diximus) sequitur tamen quanq̃ nō semper, sed vt plurimum, vbi simul dolor & vtilitatis incrementum cōcurrunt: Parum enim necessario in doloribus respirant: inexpleta autem manēte vtilitate,tum ob hanc ipsam paruitatem, tum ꝙ alias per se ipsam vtilitatem abūdare supposuimus, non satis est solum densari ipsas actiones,sed coguntur sæpe conuulsorie inspirare. Ad eundem porro cum prædictis modum etiam in coniugationibus circa expirationem, ipsas affectiones perscrutari oportet. Nam & in his aut facultatem,aut aliquod organum vitiatum,aut caloris modum immutatū inueniemus. Quæ enim velut fuliginosa,ac fauillosa,& fumosa recrementa appellamus in caliditatis genere,ea omnia terrea sunt,& velut semicocta cūm innato calore, quemadmodum fumus cūm igne: apparent enim in hoc euidenter acria omnia & calida ēt fumosa materiæ recrementa, ostendentia susceptam quidem esse in se ipsa ignis vim, non tamen adhuc penitus ab igne se superata: flamma enim ita nata esset,& non adhuc fumus esset. Quare si quis,fumosa caliditate in corporibus animantium redundante,expirationem magnam simulq; velocem fieri dicat, non vtiq; errarit. Manifestum est autē B ꝙ & facultatem integram esse tunc oportet,& nullum ex organis vitiatum. Similiter autē & magnam simulq; tardam in quibusdam delirantibus fieri, eodem modo quo contingit circa inspirationem: Sic & paruam simulq; tardam fieri ijs quibus nullum fumosum recremētum est coacervatum: Et paruam ac velocem,quibus est congregatum fumosum recremēntum,& dolent simul aliquam particulam, quæ circa respirationes mouetur: semper enim huius memorem esse oportet,etiam si aliquando in sermone omittatur.

De Causis Compositarum Respirationis Difficultatum quæ à Rhythmo sumuntur. CAP. 21.

ATq; hæ quidem sunt quatuor respirandi difficultatis coniugationes, quæ circa vtranq; totius respirationis partem seorsim consistunt. Aliæ autem circa rhythmum & cōsonantiam ipsius, non circa vtranq; seorsim partem fiunt. Cum enim inspirationem expirationi cōferimus, quemadmodum in pulsibus dilatationem contractioni,rhythmum hoc ipsum appellamus. Manifestum aūt ꝙ eandem speculationem hic locus expetat, quā de pulsuum rhythmis Herophilus conscripsit. Dicta quidem ēt nobis de ipsis quæ necessaria sunt in pulsuum tractationibus: dicēt autem & nunc q̄; fieri potest breuissimis, quibus nam veluti scopis quibusdam animum attēdere oporteat, vt facile causas dissonantiæ in respirationibus inueniamus. Quæ enim iam iuxta vtrāq; C totius respirationis partem, inspirationem dico & expirationem, in superiori sermone recensuimus,ea ipsa etiam nunc inspicere operæpretium existimo circa ipsorum dissonantias. Velut verbi gratia (non enim malum fuerit in vno quopiam velut exemplo demonstrare id quod dicitur) Sit equidem tardior & minor q̄ secundum naturam inspiratio, velocior autem & maior expiratio: his sane qui ita dispositi sunt,dicemus calorem secundum naturam,imminutum esse: auctum vero esse,fumosum. Rursus in altera dissonantia quæ contrario modo habet,ita vt inspiratio quidem sit magna & velox,expiratio vero parua & tarda: auctum naturalem calorē dicemus, & nullum esse fumosum recrementum. Duplicem enim semper intelligere iuxta genus oportet calorē, alterum genuinum & corpori innatum,alterum vero acquisititium ac spurium. Palàm igitur est, ꝙ huiusmodi coniugatio nihil euariat ab ijs quæ in vtraq; seorsim, hoc est alterutra existunt. Si.n. inspiratio parua & tarda forte fuerit, perfrigerationē significat caliditatis secūdum naturam,quomodocunq; habeat ipsa expiratio: si vero expiratio eodem modo fuerit disposita,de caliditate prę ter naturam idem indicabit. Nam & si magna aliqñ ac velox fiat, redundantem significabit caliditatem pręter naturā,quomodocunq; habeat ipsa inspiratio. Quare nihil amplius ad prenotiones, hmōi complexus docet, q̄ ea quæ iam singulatim de alterutra ipsarum sunt cognita & perspecta.

D *Quæ Difficultatum Respirationis Coniugationes ad Affectuum cognitionem Vtiles sint.* CAP. 22.

ITaq; ad solas illas compositas respirandi difficultates animū intendere nos oportet, in quibus simplices quidem, communes sunt plurium affectionum, & ob id nihil certi indicant: coniugatæ vero alijs quibusdam,ad certum ac minime fallacē discrimen veniunt. Magnitudo enim respirationis ipsa per se respirandi difficultas quædam est simplex,verum nullius certæ cognitionis signum est: siquidem & vrgente vtilitate,& læsa mente fieri solet: At vero si cum densitate consistat,vrgentem vtilitatem: si cum raritate,delirium indicat. Similiter autem & paruitas ipsa quidē per se ipsam,aut dolore afflictam aliquam particulam,aut vtilitatem exolutam ostendit: itaq; neq; ipsa aliquid certi indicat: Qñ vero componitur,cum densitate quidem,dolorem: cum raritate vero,vtilitatis exolutionem portendit. Quin etiam si ipsam densitatem per se solam,aut raritatem,in manus sumas,ipsarum neutram per se inueneris quicq̄ certi significantem,nisi hoc discrimen accedat,vt videlicet cum altera quapiam respirādi difficultatis specie copuletur: Dēsa enim simulq; magna,vtilitatis augmentum indicat: densa vero simulq; parua,organi alicuius quod cum respirationibus commouetur, dolorem. Ipsa etiam rara, quæ ad deliria & perfrigerationes consequitur, si quidem cum magnitudine fuerit copulata,prius ex prædictis: si vero cum paruitate,posterius indicat. Et ob id sane omnium compositarum respirandi difficultatum,hmōi coniugationes

vtilissimę

vtilissimæ sunt, vtpote & manifeste & constanter, vnamquãq; affectionem indicantes: Densitas E quidem cũ paruitate, dolorem: cũ magnitudine vero, vtilitatis augmentum: Raritas aũt cum magnitudine, deliriũ: cum paruitate, vtilitatis exolutionem. Fiunt aũt quatuor hę coniugationes, differentijs actionum iuxta magnitudinẽ & paruitatẽ, ad cessationum dr̃ias permistis. Duę enim oppositiones inter se permutatę quatuor cõstituũt coniugia. Quare & hic perspicuũ iam fit, ꝙ neq; plures neq; pauciores possibile est fieri ex his oppositionibus coniugationes. Verum in cessationibus, vna sola contingit oppositio circa densitatem & raritatem. In actionibus vero non solum oppositio circa magnitudinem & paruitatem, sed etiam circa velocitatem & tarditatem cõtingit. Quatuor itaq; ẽt circa harum permutationes nascent̃ coniugationes, prima quidẽ densa & velox, secunda densa simulq; tarda, tertia rara & velox, & quarta rara simulq; tarda. Cæterum nullũ certæ cognitionis signum, simpliciter & necessario exhibent, quemadmodum priores quatuor: verum hoc modo distinguere oportet. Si quidem multa ad dẽsitatẽ, pauca vero ad velocitatem, trãsitio fiat, tum doloris tum vtilitatis augmentum significat: Si vero vice versa ad velocitatem plus, ad densitatem minus, ab eo quod secundum naturam est excedit, vtilitatem solã auctam demõstrabit. Concurrit aũt ad hanc respirandi difficultatem omnino et magnitudo, ad alteram autem ante ipsam relatam, paruitas: quare neq; oĩno opus habebimus velocitatis meminisse. Si enim coniu- F gatio circa velocitatem et dẽsitatẽ indistincta nihil certi nobis indicat, vbi vero sub distinctionem euenerit, velocitate quidẽ abundãte, statim ẽt cum magnitudine fit: densitate vero exuperante, necessario consequentem paruitatẽ habet: densa vtiq; simulq; magna iuxta alteram distinctionem erit, densa vero simulq; parua iuxta alterã. Sic aũt etiã densa ac tarda coniugatio demonstrabitur. Abundante enim dẽsitate, solus dolor indicabitur: vbi vero tantũ ab eo quod secundũ naturã est excedit, quantum secundũ tarditatẽ, compositæ dispõnis signum erit: nã & vtilitatẽ imminutam esse ostẽdet, & particulam aliquam dolore affligi. Sic vero & cum tarditas densitatem superabit, signum erit dispositionis iam dictę, sed minus tñ dolore affici ostẽdit ita habentes, magis vero vtilitatem esse imminutam. Itaq; neq; hac coniugatione indigemus ad prænotiones: in primis enim quatuor quas vtilissimas esse dicebamus, signa habemus & doloris & vtilitatis iminutæ magna.

Quin & tertia coniugatio iã dicta, rara videlicet simulq; velox, nihil necessario indicabit: coincidit aũt siue delirijs quibusdam, siue cum ipsis ẽt vtilitatis augmẽto. Relatum aũt antea est, ꝙ mente motorum rara penitus est & magna respiratio, velox aũt nõ omnino, velut neq; tarda: fit enim vtrunq; ipsorum inordinate & inæqualiter: qñ tamen coinciderit & vtilitatis augmentũ, tunc coguntur & multo amplius respirare, q̃ si solum mente moti essent, & iam ẽt citius. Quare neq; hac G coniugatione ad prænotiones indigemus, ea quę per ipsam indicantur cũ distinctione iam in primis quatuor coniugationibus habentes. Restabat autem adhuc quarta secũdum hoc genus composita respirandi difficultas, tarda videlicet simulq; rara, quæ etiam ipsa & delirijs quibusdam coincidit, & vtilitatis imminutionibus: itaq; neq; hac opus habemus, nam & delirium, & imminutam vtilitatem ex primis quatuor coniugationibus perspectam tenemus.

Quo pacto Difficultatum Respirationis Coniugationes Ad ipsius causas referantur. CAP. 23.

PORro non solum ex demſone, differentiam circa velocitatẽ & tarditatẽ non necessariam ad prænotiones esse (nam neq; si solam accipias, neq; si cum alijs copules, cõmoditas aliqua ex illis fit manifesta) sed ẽt ex ipsa rei natura apparet. Cum enim tria sint principalia causarum genera ipsius respirationis, vtilitas, facultas, & instrumenta, palam est, ꝙ si repererimus ex quibus et quot respirandi difficultatibus affectiones in ipsis cognoscantur, hæ quidem nobis oĩum vtilissimæ ad prænotiones erunt, reliquas vero oẽs ex superpondio considerabimus. At vero repertæ sunt magna quidẽ & densa, vtilitatis augmentũ: & contra parua ac rara, imminutionẽ significãtes: delirij aũt propria, magna ac rara: dolorũ, parua & densa. Accesserũt his forinsecus inæquales, qñq; musculosi generis affectiones, qñq; ẽt asperarum arteriarum coarctationes indicantes. Facultatis aũt H ægrotantis, primũ quidẽ nullũ necessario reperitur cognitionis signum, ex vlla aliqua respirandi difficultate, cũ aliter ærumnarum expertes, aliter laboris tolerãtes, respirationem forment: Si igit̃ ẽt sit quippiam inæquale & inordinatũ, minime conspicuũ est. Et ipsas inæqualitates itemq; ordinis perturbationes generant imparilitates, quæ circa densitatẽ, & raritatẽ, & paruitatẽ, ac magnitudinẽ consistunt: vltra hoc ꝙ per sexcẽta alia animalis facultatis debilitas cognoscatur ac innotescat, vt nihil nobis hac parte respiratione opus sit, quorũ oportunissima & plurima Hippocrates in ꝑnotionũ tradidit scriptis: Si quid autẽ ẽt relictũ est, facillimẽ ex ꝑdictis inueniri põt. Quod si quis ipsius respiratorię facultatis ęgrotãtis, atq; in cõi omnis facultatis aĩalis, propria signa habere velit, & maxime perfrigeratæ, is alarũ nasi motũ habebit, & oĩum musculorũ circa scapulas actionem, & coaceruatam thoracis collapsionẽ. Qñ.n. hic debilius q̃ cõuenit mouetur, circa inspirationes quidẽ, spũs ductũ iuuãt alę nasi, externũ aerem ẽt ipsę simul attrahẽtes eodem mõ, quo ꝑ os aliquid attrahere volentes, labia contrahimus: rursus vero circa expirationes, coaceruata fit thoracis collapsio, non paulatim demissio. Dictum est aũt diffusius in libris de musculorũ motu, quatenus differat collapsio particulæ à demissione & laxatione, nimirũ ꝙ altera facultate ęgrotãte contingit, altera integra eadem & valẽte. Contingit ẽt amplius circa expirationes, ijs qui ęgrã hñt re-

spiratoriam

A ſpiratoriam facultatem, tale quiddam. Thorax tenſionem, quam antea circa inſpirationes ſimul cum ſepto tranſuerſo obtinuit, oẽm aceruatim deponit, tanq̃ repẽte moriens. Relatum eſt autem in commentarijs de reſpiratione, ꝙ ſolum ſeptum tranſuerſum expirantium tenſionem exoluit, ſed non eſt idem paulatim exoluere, & aceruatim omnem deponere. Cæterum parum quid huiuſmodi expirationibus cooperantur intercoſtales muſculi, per quorum actiones efflatus fieri demõſtrauimus. Talis ſane & ob has cauſas, reſpirationis ſpẽs eſt ijs, qui ægram facultatem habent.

De Prænotione ex Ceſſationibus Motuum in Reſpiratione. *CAP.* 24.

PORrò quod mihi adhuc deeſſe vĩ ad expletionem huius primi ſermonis, iã dicetur. Cùm duplex exiſtat ceſſatio in reſpirationibus, vna ante inſpirationẽ, altera ante expirationem, vter ſanè motus offendatur, ceſſationem etiam ante ipſum, ab eo, quod ſecundum naturam habet, immutat. Duplici igitur exiſtente in motibus offenſione, ac duplici item in ceſſationibus, vtilitatis quidem defectus ſemper diuturni tpis efficiunt ceſſationes, redundantiæ vero breuis tpis. Quare cùm dixerimus denſam & magnam fieri reſpirationem præ copia caliditatis in vtroq; motu, verus erit ſermo. Abundantia nanq; caloris ſecundum naturam inſpirationem magnam reddens, ſtatim ẽt præcedentem ipſam ceſſationem breuis tpis efficit: Abundantia vero caloris præter na-

B turam & fumoſi, velut expirationem magnam, ſic etiã ceſſationem præcedentem breuis temporis reddit. Quare magnus & denſus penitus fit ſpiritus, qñ caliditatis redundarit genus, non tñ neq; eandem reſpirationis particulam in magnitudinem, neq; eandem ceſſationem in denſitatẽ, tranſmutat. Sic ẽt ſi vtilitas imminuta ſit, ob caloris videlicet iminutionem, vbi quidem innatus calor imminutus paruam inſpirationem reddit, ẽt longa ceſſatio præcedit: Vbi vero calor præter naturam deperditur, parua quidem expiratio, longa vero ante ipſam ceſſatio contingit. Sępenumero vero calor præter naturam auctus eſt, calor vero ſecundum naturam imminutus eſt: atq; ita ceſſatio ante inſpirationem diutini temporis redditur, altera vero ante expirationem breuis. Vtrum enim ex motibus ipſa vtilitas vrgebit, is præcedentem ceſſationem cunctari non permittit.

Epilogus eorum quæ de Prænotione ex Reſpirandi Coniugationibus dicta ſunt. *CAP.* 25.

DIctum igitur nunc de ipſis quãtum ad præſens inſtitutum commodum exiſtit. Si quis vero adhuc hæret circa differentiam caliditatum, hunc non eſt nunc tempeſtiuum de his edoceri, ſed ad commentarios de innato calore remittemus. Opinor enim ipſum (niſi penitus contentioſus exiſtat) omnis hæſitationis ſuæ iſtic remedia inuenturum. Quid igitur nunc demum reſtat? quod addi quidem poſſit, nihil, quod non ẽt prius ſit relatum: verum vt prędicta in memoriã re-

C uocemus id iam reſtat, quò videlicet quæ deinceps referentur facile aſſequamini, paucis totam eorum ſummam habentes. Porrò ſumma hæc ab ipſius rei ſubſtantia procedit. Oportet enim facultatis, & organorum, & vtilitatis, affectiones cognitas & perſpectas habere: Mõſtrauimus autem quot vniuſcuiuſq; dictorum ſint affectiones, & quæ reſpirandi difficultates earum cognitionem exhibeant: Et ꝙ neceſſariæ quidem ſint quatuor coniugationes, & ſupra has inæqualitas quinta: Reliqua vero omnia quæ reſpirationibus accidunt, tum ſimplicia, tum compoſita, ad quas cauſas conſequantur, neceſſarium eſt diſcere: minime vero conuenit exiſtimare, neceſſariò ea aliquid iudicare, ſed ſi quid ex illis ad prenotionem contingit, velut corollarium habere: accuratiſſimam autem & conſtantiſſimam ſolam eſſe differentiam, quæ in iam ſæpe dictis quatuor coniugijs conſiſtit, atq; adhuc etiam eam quæ fit circa inæqualitatem.

GAL. DE DIFFICVLTATE RESPIRATIONIS LIBER SECVNDVS

D ARGVMENTVM LIBRI

Quæ ab Hippoc. primo & tertio libro de vul. morbis de Reſpiratione ſcripta ſunt, cum Rationibus ſuperiori libro traditis conuenire.

Propoſitum Libri, & Quid actum ſit Libro ſuperiori. *CAP.* 1.

HIc equidem ſermo expoſitio eſt eorum quæ Hippocrates de reſpirandi difficultate dixit. Dicta ſunt autem ab eo multa in multis locis, partim quidẽ in libris ipſi cõſcriptis, partim vero ẽt in cõmẽtarijs. Plurimi enim ex libris epidemiorum, ſi non vtiq; oẽs, merito quis cõmentaria eſſe cẽſuerit. Eſt igitur expoſitio velut alicubi veterum quiſpiam dixit explicatio obſcurę interpretationis. Verũ nos non hoc ſolũ preſtituros nos eſſe pollicemur, ſed ẽt ꝙ vera ſint oĩa, quæ ab ipſo de reſpirationis difficultate ſcripta ſunt, teſtaturos eſſe, non tñ demonſtraturos quicquã eorum in hoc libro, ſed in præcedentem remiſſuros eſſe, in quo nihil citra demonſtrationem dictũ eſt. Et vt nequis Hippocraticę famæ ac nomini honore habito flectatur, ac citius dictis fidem præbeat prius, q̃ per demonſtrationes cogatur,

gatur, primum ſermonem ſeorſim & per ſe conſcripſimus. Poſtq; vero ille ipſe cum conuenien- E
tibus ratiocinationibus ac ſyllogiſmis abſolutus eſt: in hoc ſane libro ipſum inuentorem ac velu-
ti patrem dogmatũ venerabimur. Hoc eſt enim iuſtum ſimulq; decens præmiũ eorum qui quod-
cunque tandem in vita bonum inuenerunt, vt videlicet inuenta ipſorum non occultentur, neq;
hominibus ſint ignota, ſed tum ipſa appareant, tum ratio & methodus quæ ipſa inuenit, cogno-
ſcatur. Sic enim & pro dignitate ipſos in admiratione conſtitui contingent.

Quibus Locis primo lib. de Vulga. mor. Mentionem fecerit Hippoc. de Magna & Rara Reſpiratione. CAP. 2.

PRimum igitur, quod ſemper obſeruandum veritatis cultoribus cenſemus, vt nihil eorum
quæ manifeſte apparent occultetur, etiam ſi cauſæ ratiocinationem q̃ maxime incertam ha-
beat, ob id ipſum ſane Hippocratem, cum in alijs omnibus, tum vero in ſermonibus de reſpirãdi
difficultate vel maxime laude dignum ducimus. Rarus enim & magnus ſpiritus ſexcentis quoti-
die deliris accidere videtur. Verum ſophiſtæ qui eius cauſam reddere non poſſunt (ſunt autem ij,
velut antea monſtrauimus, qui reſpirationem inuoluntarium & naturale opus ſuſpicantur) neq;
fieri aiunt vllo vnq; tempore talem difficilis reſpirationis ſpeciem: atq; propterea quod cauſę ino
pes ſunt, inde adeo ſubſtantiam rei ſubuertere audent, cum nõ hanc, ſed prauam ipſorum opinio- F
1.Epid.cõ. 3.t. 18.3ª.121.b nem ſubuerſam oportuit, & ipſa ægris accidentia obſeruare: quod Hippocrates faciebat. ‖ Huic
enim, inquit, ſpũs ad finem uelut reuocato, rarus & magnus. huic Philiſco videlicet, qui primus
ſcriptus eſt poſt tres conſtitutiones, in primo de morbis popularibus. Num igitur huic ſoli ſpũs
rarus & magnus: aut etiam alijs quibuſdam, nõ huic ſolum Hippocrates factum vidit? immo &
alijs multis, & ei qui deinceps ſcriptus eſt Sileni nomine. Enumeratis enim & de hoc omnibus
Ibid.t.19.f quæ ipſi ægrotãti inciderunt, iuxta ipſum ſermonis finem hæc ſcribit: ‖ Ab initio huic & ad finẽ
Ibi.t.28.125.b ſpiritus rarus, magnus. Rurſus autem in ſequentibus ægris, ‖ Dromadæ, inquit, vxorem à partu
& omnibus alijs iuxta rationem factis, ſecunda die rigor apprehendit. Deinde paululũ progreſ-
Ibidem. ſus ait, ‖ Spiritus rarus magnus. Hoc igitur ſtatim in primis diebus ita ſcripſit. Rurſus aũt de ſex-
Ibidem.c ta die differens, ſic ſcribit: ‖ Sexta mane ſuperriguit, cito recalfacta eſt, ſudauit per totum, extrema
frigida, delirauit, ſpiritus rarus, magnus. Equidem in primo de morbis popularibus quatuor &
decem egrotos Hippocrates deſcribens, quater rari & magni ſpiritus mentionem facere videtur.
At vero præclari illi ſophiſtæ, prorſus ne vidiſſe quidem ſe vllum aliquem aiunt magnum & ra-
rum ſpiritum ducentem. Verum hoc fortaſſis ipſis non immerito credimus: neq; enim aut hanc,
aut aliam vllam, diſpnϾæ differentiam viderunt, cum neq; ipſos ægrotos videant, ſed intus deſi- G
dent fraudulentas captiunculas & ſophiſmata componentes.

Magnam & Raram Reſpirationem Delirijs conſequi ex Hippoc. dictis patere. CAP. 3.

NVm igitur amplius & alij nobis ægri adducendi ſunt, de quibus in alijs morborum popu- A.l.3.f.10.t. 8.259 c
larium libris ſcripſit, vt magnum & rarum ſpiritum ducentibus? an ad id quod nunc pro-
poſitum eſt probandum hæc ſufficiũt? Apparet enim Hippocrates confeſſione ac ſuffragio om
nium medicorum, ad eorum quæ ægris accidunt obſeruationem diligẽtiſſimus fuiſſe, & multos
hoc modo reſpirantes vidiſſe. Verum in ſequenti libro etiam aliorum ęgrorum mentionem face
re neceſſarium erit, qui magnum & rarum ſpiritum duxerunt, de quibus ſane in ſequẽtibus libris
ipſe Hippocrates ſcripſit: Ad propoſitam vero nunc rem probandam neceſſarium hoc non erit,
cum hæc ipſa iam ſit manifeſta, ſed ad aliarum quarundam quæſtionum in ipſo de ægris ſermone
contẽtarum expoſitionem. Quare tunc & fides & probatio eius rei, q videlicet multi ſic reſpirẽt,
obiter augebitur. Cuius igitur affectionis, huiuſmodi ſpirandi difficultas ſignificationem exhi-
bet? nullius alterius præterq̃ delirij: Ob quam vero cauſam, in primo libro clare eſt demonſtra-
tum. Commonitionis autem tantum gratia, etiam nũc paucis referetur. Re vera enim proprium
deſipientiæ ſymptoma eſt, magnam & raram, hoc eſt per longum tempus, reſpirationem facere. H
Quid enim plus inſpirare oportebat, cum non pluri ſpiritu opus eſſet? aut per longum tempus,
cum liceret per breuius? Quod vero non pluri aere opus habeant qui magnum & rarum ſpiri-
tum inſpirant, ipſa raritas oſtendit. Omnino enim frequentius inſpirare vrgerentur, ſi pluri indi-
gerent: quod vero per longum tempus ceſſent, ſignũ eſt non multo opus eſſe: ſed videntur am-
bæ hæ velut obliuioſæ actionis affectus eſſe. Etenim immoderatam facere ſpũs attractionem, rur-
ſumq; immoderatam quietem, eius eſt qui neq; quando deſinere ab actione oporteat nouit, neq;
quando rurſus incipere, ſed in vtriſq; menſuram egreditur, ob ignorãtiam conuenientis. Quem-
admodum igitur deſipientes ſępe poſtulata matula quo meiant, obliuiſcũtur interea: & neq; min
gunt, niſi quis commonefaciat: Sic quandoquidem & reſpiratio animale opus eſt, ipſis autem ra-
tio læſa eſt, obliuioſiores tum circa actiones tum circa ipſarum interſtitia fiunt. Ambo itaque &
actiones, & quietes in multo tempore facientes, hoc modo & magnitudinem & raritatem circa
totam reſpirationem faciunt. Num igitur nos quidem ſic dicimus, Hippocrates vero aliter ſen-
in Prog.cõ.1.t. 24.4ª.194.h ſit? aut etiam ille in prænotionibus in hunc modum ſcripſit? ‖ Spiritus magnus & per multum
tempus, deſipientiam ſignificat. Quem enim in primo morborũ popularium rarum nominauit,
hunc in prenotionibus, per multum tempus appellauit, mutans nomen in rationẽ. At vero & in
illis

A illis ipsis ægris, quibus magnum & rarum spiritum fuisse ait, præter alia symptomata etiam desi-
pientiam scribit. Et in primo quidem omnium Philisco, hoc modo: ‖ Noctem inquietã tulit, non 1.Epid.cõ. 3.t.
dormiuit, penitus delirauit. Sic quidem in tertiæ diei narratione: In quintę vero rursus, ‖ Somni 18.3ª.121.a
parui, sermones, deliramenta. In secundo autem ægro Sileno dicto, in secundæ diei enarratione, Ibidem.b
‖ Modice delirauit, inquit: In tertia vero, ‖ Sermones multi, risus, cantus, cohibere se nõ potuit. Et Ibid t.19 e
deinde subiungens ait, Quarta per eadem. Et sanè ꝙ Philiscus & Silenus delirauerint, sic memi- Ibidem.
nit. Verum in Dromadæ vxore, nam & hanc rarum & magnum spiritum habuisse dixit, hoc mo-
do scripsit: ‖ Circa meridiem multum delirauit, & rursus cito parum resipuit. Sic equidẽ in quin- Ibi.t.28.125.c
ta die. Deinde infert, ‖ Nocte dormiuit, delirauit. Eodem modo & quę sexta die facta sunt descri- Ibidem.
bens, in hæc verba inquit: ‖ Summæ partes frigidæ, delirauit. Sic quidem igitur in primo popula- Ibidem.
rium morborum, vbi magni & rari spiritus, ibidem etiam desipientię mentionem facit. Eodem
modo etiam in sequentibus libris nos commonefacit, nusquàm magni & rari spiritus mẽtionem
faciens, vbi non etiam magni delirij.

Magnum & Rarum Spiritum, Quanquam est delirantium proprius, Tamen non illis necessariò euenire. CAP. 4.

B QVod igitur huiusmodi dispnœam in delirio factam Hippocrates sæpe viderit circa ægro-
tos, & ꝙ omnino de ipsa in prænotionibus pronunciarit, satis iam dictum opinor. Confir-
mabitur tamen nihilo minus adhuc per ea quæ deinceps referentur. Atqui iustum fue-
rat non valde multa de ipsa dicere: Verum propter eos qui in rõcinationibus de respirationis na
tura aberrarunt, siue præ contentionis studio impudenter quædam protulerunt, coacti sumus &
nos plura ꝙ̃ conuenit dicere, siquo modo queamus ipsos vel nunc tandem ad meliorem mentem
reuocare. Est autem in confesso, ꝙ nulla tinctura adeo ineluibiliter imbuitur, vt affectio ad vitiosa
dogmata citra ratiocinationem: neq; enim vllis persuasionibus reuocari possunt in ipsis cõnutri-
ti, vt qui neq; in demonstratiuis methodis exercitati sint, neque omnino aliquod veri & falsi iudi-
cium sibi compararint: immo pleriq; ipsorum neque esse tales velint, & hanc sapientiam odio ha-
beant. Ex horum sanè numero quispiam ægrotũ nobis demonstrauit delirantem quidẽ, sed ne-
que magnum, neq; rarum spũm ducentem: deridens itaq;, immo magis impudenter chachinnãs,
& tum Hippocrati, tum nobis illudens abijt, neq; rationem relinquens, neque audire quicꝗ̃ susti-
nens, quãuis docturos nos promitteremus, quod non pugnet hoc visum, neq; cum nostris dictis,
neq; cum Hippocratis scriptis. Hic enim magnum & rarum spiritum desipiẽtiæ signum esse ait,
C non tñ si quis deliret, hunc oĩno rarum ac magnum spiritum ducere: atq; hoc ipsum etiam nostra
dicta confitentur, cum nihil adulteremus, neq; mutemus ex ijs quæ ille scripsit, sed expositiones
tantum ac demonstrationes apponamus. Si vero tibi bone vir, inquam, inuentum est, ꝙ omnibus
deliris rarus & magnus spiritus fiat, palàm indicas te nihil Hippocratis legisse, quamuis hoc tibi
vendices ipsa contẽnendo, tanꝙ̃ sanè prius legisses. Verum ille quidem abijt priusꝗ̃ aliquid vtile
didicisset. Tu vero quisquis tandem hos libros versabis, si quidem veritatem re vera amas, Hip-
pocratem audias in tertio popularium morborum, in ęgroto quopiam nomine Pythionis sic scri
bentem, in septimæ diei enarratione: ‖ Nocte turbatio multa, delirauit, nihil dormiuit. Deinde in 3.Epid. cõ.3.t.
octaua die sic: ‖ Sero rursus excalfactus est, delirauit. Et postea rursus in nona: ‖ Circa solis occa- 74.3ª.148.g Ibidem.
sum inquietus erat, delirabat. Veluti igitur hæc audisti, sic rursus audi, qualis nam dispnœæ spe- Ibidem.
cies huic Pythioni affuit. Cognosces enim ꝙ neq; rarum neq; magnum spiritum duxit, quamuis
delirus esset. Mentionem igitur fecit Hippocrates difficilis respirationis quæ ipsi accidit, bis per
totam narrationem, tum circa secundam tum circa octauam diem. Verum de octaua die prius ap
ponam, in qua & delirasse & difficulter respirasse hominem ait, sic scribens: ‖ Octaua mane qui- Ibidem.
dem parũ dormiuit, statim vero frigiditas, taciturnitas, spiritus tenuis & imminutus: sero rursus
D excalfactus est, delirauit. Consequenter igit̃ hæc ex ordine scripsit, & ꝙ spũs ipsi tenuis erat ac imi
nutus, & ꝙ in vna & eadẽ octaua die delirauit. Num igitur iam per Iouem manifestum est, ꝙ non
in omni delirio Hippocrates rarum ac magnum spũm fieri ait? Nisi sanè putas bone vir, imminu
tum nihil à magno differre: si enim hoc putas, manifestum est ꝙ neq; imminuere quid sit nosti,
& idem esse putas quod augere. Ne igitur à nobis talia discas, sed ad eos qui primas literas ac ele-
menta docent, eas. Cæterum velut elementa non didicerat ille, significationis verbi imminuere
ignarus, sic neq; Hippocratis scripta legerat: omnino enim sexcenties in ipsis reperisset, & immi
nuere, & imminui, & imminutionem, circa oẽs ferè numeros & genera & casus vbiq; inclinata, &
contrarium verbo augere & augmento significantia. Quare etiam imminutus spiritus contra-
rius vtiq; fuerit aucto. Quẽadmodum igitur auctus magnus, sic imminutus paruus est. Sic igitur
& cùm diem secundam enarrat Pythionis, Breuispirum ipsum appellat: Breuis enim spiratio &
actionem, & quietem ipsam, breuem fieri indicat: quemadmodum longa spiratio contrà, ambo
esse producta. Atqui etiam si alterum ipsorum indicaretur, tamen etiam sic in confesso esset, ꝙ nõ
omnibus delirantibus magnus & rarus spiritus fieret. Rarus enim & magnus iuxta ambo lõgus
est, et actionem videlicet & quietem: Breuis vero spiratio omnino iuxta alterum ipsorum breuis,
quemadmodum etiam tenuis & imminutus spiritus, breuis omnino existit.

In Delirantibus Magnum & Rarum Spiritum, & huic Contrarium, & Vtrosque, Hippocrate teste, contigisse. E *CAP. 5.*

IPse itaq; Hippocrates manifeste nouit nō omnibus deliris necessarium esse spiritum magnum & rarum. Nec vero pugnat hoc cum pronūciato de eiusmodi spirandi difficultate lato. Rarus enim & magnus spiritus proprius est delirij, & propterea necessario ipsum significabit: Non tñ si quis delirat, necessario magnum & rarum spiritū habet: neq; enim inseparabilem, sed propriū esse diximus delirij rarum & magnum spūm. Quemadmodū esse geometram, esse architectum, esse philosophum, esse rethorem, & sexcēta alia, quæ singula nulli alij adsunt animali præterq; homini soli, & ob id propria ipsius esse dicuntur, non tñ inseparabilia, quemadmodum est rationale: Neque enim quicquid proprium est, statim etiam est inseparabile. Quemadmodum aūt hæc nos reprehensa ab ipsis dialectica docuit, sic etiam q̄ tale pronunciatum, Si magnum & rarum spūm ducit, delirat, neq; idem est quod hoc, Si delirat, magnum & rarum spiritum hēt, neq; necessarium est ambo simul esse vera: non enim reciprocant hæc inter se mutuo, sed solum reuertunt. Sicut igitur nemo Olympia vincere potest, nisi prius multo tempore sit exercitatus: sic neq; in veritatis sermonibus clarus euadet, qui non didicerit etiam horum luctas. Et quemadmodum ne cadere quidem decenti habitu sciunt luctæ penitus rudes, sed aliqñ ad terram supini prostrati, & tenent, F & strangulant, & non dimittunt victorem: Eodem modo artis sermocinandi rudes sæpe manifeste turpissimo casu lapsi, tm̄ abest vt verecundentur, vt etiam vicisse se existiment. Quēadmodum etiam hic, qui delirantē nobis demonstrauit paruum spūm ducētem, atq; inde per hoc visum Hippocratis sententiam redarguisse se existimauit. Hic itaq; turpissimo casu lapsus, putauit tñ se nos prostrauisse. Qūo.n. non turpissimus hic lapsus est? cùm simul inueniretur nihil ex scriptis Hippocraticis legisse, & ob id putasse illius scripta vana esse? simulq; nihil intelligeret ex illius dictis, sed obaudiret, & idem esse putaret, magnum & rarum spūm delirij esse signū, &, ad delirium omnino dictam dyspnœam sequi? Deinde quid miri est in curandi ratiocinationibus, cæcutire eos qui tam parua non cognoscunt? Verum hæc parua ex alijs itidem paruis dependēt, quorum item nihil pensi habuerunt. Etenim ignorare quæ facultas respirationis actionem gubernet, principium est hmōi errorum: Ignoratum est autem illud, propterea q̄ ante ignoratum fuit, vnde propositiones exquirere oporteat ad demonstrationes. Qui enim circa hoc luctæ genus aut inexercitati fuerint, aut penitus rudes, eiusmodi casus incurrunt. Demōstratum etiam nobis in alijs est, & maxime in secundo de motu musculorum, q̄ hi qui respirationem inuoluntarium opus esse dicunt, ex eo q̄ non potuerunt a substantia ipsius rei propositiones ad demonstrationem exquirere: sed alia vt contingentia & accidentia prout occurrerūt, secuti sunt: in errorem inciderunt. Ve- G rum Hippocrates ipsam rerum naturum contuitus, & alijs vt contingentibus contemptis, in vniuersum constanter pronunciauit in prænotionibus, ‖ Spiritus magnus, & per multū tempus, delirium significat. Particulatim vero per apparentia in morbis, sermonem extremis ad rei certitudinem experientijs factis, examinauit ac approbauit: quas opinor admirabitur qui dictis animum aduertere velit. Dicet enim q̄ omnibus delirijs magnus & rarus spūs iuxta propriam ipsorum rationem comes est, non tamen omnibus deliris, sed illis tantum qui non per aliam quandam affectionem delirio maiorem, respirationem habent aliter alteratam. Concedatur autē mihi, vt prius vnius ægrotæ fœminæ apponam enarrationem, quæ in tertio morborum popularium est conscripta, ad iam relata demonstranda, & ad ea quæ nunc proposita sunt inuenienda. Auspicatur itaq; de ipsa sermonem hoc modo: ‖ In Thaso Dealcis vxorem, quę in Leio decūbebat, febris cum horrore acuta ex mœrore corripuit. Ab initio autem contegebatur, & ad finem semper silens palpabat, vellebat, sculpebat, pilos legebat: lachrymæ, & rursum risus: non dormiebat: à ventre irritatio, nihil prodibat: parum cōmonita bibebat: vrinæ paucę, tenues, nihil substans habentes: febres ad manum tenues, extremarum partium frigiditas. Nona multū delirabat, & rursus sedata est silens. Quo'd igitur ab initio & ad finem hęc ipsa desipuerit, didicimus: neque enim vna desipientiæ species ipsi accidit, neq; vulgaris, sed multæ & fortes, partim silenti, partim loquenti, & partim cum lachrymis, partim cum risu. Audiamus autem deinceps ex Hippocrate qualis dyspnœæ species ipsi oborta sit, scribit autem sic: ‖ Decimaquarta spiritus rarus, magnus, per tempus, & rursus breuispira. Hic equidem rursus manifeste per oppositionem dicta est breuispira, ad eam quæ magnum & rarum spūm habebat. Et nullus sane amplius, etiam si omnino sinistimus nobis sit, dubitauerit de eo q̄ nō omnibus deliris Hippocrates raram & magnam respirationem fieri dixerit. Itaq; in vna & eadem fœmina vtriusq; difficultatis spirandi ex ordine commeminit, & paululum progressus amplius sic scribit: ‖ Vigesima sermones multi, & rursus, sedata est, taciturna, breuispira. Deinde vbi dixit, ‖ Vigesimaprima mortua est, ad finem totius sermonis hæc addit: ‖ Huic ad finem spiritus rarus magnus, omnino nihil sentiebat, semper contegebatur.

in Prog cō 1.t. 14.4ª.194.h

3.Epid.cō.3.t. 86.3ª.151.d.

Ibidem.e

Ibidem.

Ibidem.

Ibidem.

Quid Hæ Voces apud Hip. significent, per Tempus, & ad Finem. *CAP. 6.*

MAnifestum igitur est ex omnibus quæ retulimus, q̄ Hippocrates aliqñ magnum & rarum spūm deliris fieri nouit, aliqñ vero ipsius contrarium, aliqñ vtrosq; in eodem homine singulatim incidere. Et sane me tibi demonstraturum esse confido, si modo mentem adhibueris, & non

A non quaſi aliud agens ſupina aure dicta hauſeris, in ipſis quos deſcripſit ægris ſingularum prædi-
ctarum differētiarum cauſam ab ipſo eſſe indicatā. Initium autem faciam à poſtrema nobis adſcri-
pta ægrota Dealcis vxore in qua omni completo ſermone, deinde, velut conſueuit, breuiter cōten-
« ta capita recolligens hæc ſcribit: ‖ Huic ad finem ſpiritus rarus, magnus, † omnino nihil ſentiebat. 3.Epid.cō.3.t.
Etenim quod dicit/omnino nihil/etiam reſpirationis vtilitatem comprehēdit,} cuius itidem diu- 86.3ª.151.d
tius negligens erat, propterea ꝙ nihil ſentiebat: et cum per hoc magna quies ac ceſſatio perficere-
tur, rarus ſpiritus reddebatur, nimirum tunc primum ad actionem voluntate concitata, quando
prope perniciem & ſuffocationem peruenit. Quemadmodum autem hæc fœmina, non ſufficien-
ter bibebat (parum enim, inquit, cōmonita bibebat) ſic neq; reſpirabat priusꝗ à violentia circa ſuf-
focationem admoneretur, multo vehementius pungente ac ſtimulante & ad actionem excitante,
ꝗ ij qui ad bibendum commonent. Vbi vero iam reſpirare cœpiſſet, reuocabat nihilo minus om-
nem priorem defectum per magnitudinem actionis, ſimiliter vt ij qui in mœrore & luctu ſuſpi-
rant. Verum illi quidem ob duplicem cauſam hoc faciunt, tum ꝙ circa curam, ob quam triſtantur,
conuerſantur, & ob id rarius ac minus reſpirantes per multas ex ordine actiones, deinde à defectu
coacti omnem ipſum ſemel explere coguntur: tum amplius etiam propterea ꝙ circa mœrores, &

† Locus hic in exemplaribus græ. īpreſſis deprauate legitur. Calaber āt ita uertit. Omnium inſenſibilis erat: propter hoc.n. utique et rarus erat ei, & magnus ſpūs, quia oīum inſentiēs erat: unum.n. erat de oībus, & utilitas reſpirationis.

B ſpiritus & calor intus mouetur. In eiuſmodi vero diſpoſitionibus, latenter & paulatim multus ca-
lor in alto coaceruatus vbi primum hominem moleſtarit, neceſſe eſt amplius reſpirare. Verum in
affectionibus delirantium, neceſſitas quidem à prima cauſa conſimilis eſt: à ſecunda vero non iti-
dem exiſtit: neq; enim intro magis ꝗ extra his calor mouetur, niſi fortuito aliud quoddā ſympto-
ma fiat. Differunt aūt & febricitādo deliri ab ijs qui aliàs mœrore affecti ſunt. Atqui & ipſe Hip-
pocrates reperitur in ipſis reuocationis vocabulo eſſe vſus, quemadmodum alibi & de Philiſco lo-
« quens, ‖ Huic ſpiritus ad finem velut reuocato. Quid igitur tādem eſt quod ait, per tempus? nam 1.Epid. cō.3.t.
certe & hoc iuſtum eſt exponere. † Siue enim deeſt/multum/vt idē ſit quod in prænotionibus di- 18.3ª.121.b
« ctum eſt: ‖ Spiritus magnus & per multum tempus deſipiētiam ſignificat. verum ſi hoc eſt, bis cō-
ſequenter idem dictum fuerit, tum in Dealcis vxore, tum in adoleſcente in Melibœa: ſcribit enim
« in vtriſq; cōſimiliter, Spiritus rarus, magnus, per tempus: Siuē/multū/apponatur, quod dictum
eſt tale fiet: Spiritus rarus, magnus, per multū tempus. & bis dicetur vtiq; rarus. Nequaꝗ igitur
particulam/multum/deeſſe putandū eſt: aut certe non ſic deficere velut nunc diximus, ſed aliter &
iuxta alium modum, vt ſit quod dictum eſt tale: Spiritus magnus, & rarus, non continenter, neq; in Prog.cō.1.t. 24.4ª.194.h
ex ordine conſequenter, ſed per longius tempus. Si enim continenter & conſequenter oēs reſpi-

† Al. Si.n. deeſt, multum, idē pōt per tēpus, ac illud quod in & c.

** Al. Si igitur.*

C rationes contingeret fieri magnas & raras, non apponere oporteret huiuſmodi reſpirationibus
/per tempus/ſed ſimpliciter ſcribere/ſpiritus magnus et rarus. Si vero plures quidē reſpirationes
non fierēt magnæ & raræ: coinciderēt autē aliquæ paucæ huiuſcemodi: tunc ſanè non ſimpliciter
ſpiritum rarum & magnū dicere oporteret, ſed/per tps/apponere: Aut ētcum hoc pugnat quod
in Dealcis vxore dictum eſt in fine totius ſermonis: Huic enim, inquit, ſpiritus ad finem rarus, &
magnus. Atqui ſuperius dixerat in decimaquarta die, Spiritus rarus, & magnus, per tps. Manife-
ſte enim quod nunc/per tempus/hoc in ſequentibus/ad finē/dixit. Quid eſt igitur ad finē? id vi-
delicet quod vſq; ad finem per oēm morbum contingit. Verum cū hoc pugnare videbitur, quod
in decimaquarta die eſt dictum: Spiritus rarus, & magnus, per tps, & rurſus breuiſpira. Quomo-
do enim ſi per omne tempus magnus & rarus erat ſpiritus, & rurſus breuiſpira, adſcriptum eſt?
Si quidem enim oīno aliquod tempus fuit, in quo breuiſpira erat, non penitus longiſpira erat. At
vero ꝙ penitus velit ipſam longiſpiram factam eſſe, tametſi non per hæc verba in decimaquarta
die, verum in fine vtiq;, cum ait/ad finem/manifeſtum redditur: ac oēs hoc ipſum cōfitebūtur, qui
Hippocratis dictionem audire ſunt aſſueti. Neq; enim ſemel aut iterum, ſed valde frequēter, repe-
ritur apud ipſum/ad finem/neq; in alio vllo vſurpatū ꝗ vbi per omne tēpus indicare velit. Quare
D hoc dubium penitus manet, ſiue hoc ipſum/ad finem/per multum tēpus ſignificare ſuſpicemur,
ſiue aliud quicꝗ. Immo ſanè neq; dubiū eſt, ſed fruſtra nos ipſos calūniamur. Non enim diſſecat id
quod raro incidit, in vllo aliquo eorū quæ ſic dicuntur, ſententiam in vniuerſum prolatā: quem-
admodum ſi etiam ſic diceremus: Huic fœminæ per omne quidem tempus magnus & rarus erat
ſpiritus: incidebat tamen aliqñ rarenter ſpiratio breuis. Quod vero hmōi ſermo ipſi Hippocrati
ſit familiaris, cum ex alijs libris oſtendere licet, tum ex ipſo tertio popularium morborum, in quo
« etiam hæc ægrota conſcripta eſt. Peſtilentē enim cōſtitutionem enarrās, ſic ſanè incepit: ‖ Annus 3.Epid.cō.3.t.
« auſtrinus, pluuioſus, ſine flatibus ad finem. Et paululū progreſſus ait: ‖ Eteſiæ parui diſperſim ſpi- 1.3ª.140.f
rarunt. Verum ob hoc ipſum ſine flatibus annum dixit, ꝙ neq; alij quidam venti, neq; qui Eteſiæ Ibi.t.6.141.d
appellant, continenter & memorabiliter ſpirauerunt, ſed parui & diſperſim. Rurſus porro Apol-
lonium in Abderis decimumtertium ab hac conſtitutione ſcribens, poſtꝗ de omnibus circa mor-
bum ipſius diebus recenſuit, ad caudam totius ſermonis appoſuit, ‖ Delirus ad finem. Atqui paulo Ibid.t.84.151.c
« ſupra de ipſo ſcripſerat hęc verba: ‖ Circa vigeſimamquartam per lenitudinem alia quidem in eo- Ibidem.
« dem ſtatu, parum autem reſipiebat. Verum non ſufficiens erat ipſum parum reſipuiſſe, ad hoc vt
totam de ægroto prolatam ſententiam ſubuerteret: & ob id recte dixit/delirus ad finem/hoc eſt vſ-
que ad finem, quod idem valet quod, per totum morbum.

Quæ de Causa Rarus & Magnus Spiritus, Aliquibus semper delirantibus, Aliquibus nunquam, Aliquibus ad aliquod tempus contingat: ac de Differentia Scriptorum Hippoc. & Thucydidis. CAP. 7. E

IAm igitur tandem finem sermoni imponere oportet, ꝙ /per tempus/ non idem est quod /ad finem/. Et quãdoquidem hoc monstratum est, causam deinceps referemus, ob quam aliquibus deliris rarus & magnus per omnem morbum fit spiritus, aliquibus vero nunq̃: et quibusdam per longius tempus, raro intercidente aut simpliciter diuerso, aut etiam contrario: quibusdam vero vice versa, raro quidem magnus & rarus, sæpe vero aut contrarius, aut quoquo modo diuersus: quibusdam vero ex æquo vterque. In memoriam itaque & hic reuocemus ea quę in primo libro sunt demonstrata, de simplicibus affectionibus. Dolorem etenim solum, in aliqua particula quæ circa respirationes mouetur factum, paruam & densam efficere vniuersam respirationem monstrabatur: Delirium vero solum contrariam illi ipsi, raram videlicet & magnam: Augmẽtum autem caloris, magnam & densam: Et contrariam ipsi frigiditatem, paruam et raram. Si igitur à solo delirio respirationis ornatus et integritas confunditur, magnus & rarus erit spiritus perpetuò: Si vero à solo dolore, paruus & densus: Si vero ambo concurrant, & dolor vehementer superet, obscura omnino alteratio ex delirio erit: Si vero moderatus fuerit dolor, aut plus quidem ex dolore, minus vero ex delirio, respirationem alterari continget, aut vice versa, aut æqualiter iuxta F vtrunq;. Neq; enim delirium valde perfecte demoliri potest alterationem quæ fit ex dolore, præterq̃ si ipsum valde sit magnum & vehemens, dolor vero paruus & obscurus. At vero dolor vbi fortis fuerit, perfecte euincit respirationis difficultatem quæ ex delirio induceretur, vt in totum ne compareat quidem. Sic etiam si cum alia quapiam affectione delirium complexum sit, respirationis speciem interdum aliam efficiet, secundum quod aut superat aut superatur: aut æqua potentia prædita sunt, aut nunc quidem (si ita contingat) superat: rursus vero in alio tempore morbi superatur. Monstrabimus igitur quòd etiam hoc ipsum in libris morborum popularium docet, per cònscriptos in ipsis ægrotos. Monstrabitur autem euidenter & manifeste, vbi prius parum quiddam de Hippocratis voluntate ac proposito præfati fuerimus. Existimant enim veteres omnia quæ ægris contingunt ipsum conscribere, velut Thucydiden: verum res non ita habet, sed hoc ipsum est in quo vel maxime cõtraria sunt Hippocratis & Thucydidis scripta. Thucydides enim omnia scribit etiam idiotis nota, nihil ipsorum penitus prętermittens: Hippocrates vero pauca ex ijs quæ ad totam affectionẽ pertinent, circa quam ęgrotus est periclitatus: multa vero alia ab idiotis quidem neglecta, artificiosam vero & exactam cognitionem exhibentia, & quæ etiam optimos medicos sæpe latere possunt. Hic velox in interpretando, & nihil quod non magnopere iuuet G scribendum sibi ducens, videbitur tibi rursus propria mente emoueri, quando etiam quæ penitus non sunt facta ęgro scribit, hoc ipsum insuper indicans ꝙ non sint facta: Hic vero etiam ex factis plurima relinquens, minime videbitur in nõ factis tempus terendo delirare. Verum si meditatus fueris ob eandem causam, tum illa relinqui, tum hæc scribi, tunc sanè opinor te ipsum esse admiraturum: Neq; enim vulgaria, neq; quę quilibet medicus assequi queat, hic scripsit. Demonstratum est autem de his nobis, tum in alijs multis libris, tum in ijs qui sunt de Hippocratis dissectione scripti, nec minus etiam in ijs qui de Thucydidis peste. Horum igitur memor, haud difficulter intelliges ea quæ dicentur. Monstrabo enim (quamuis præter opinionem hoc esse videbitur) multos difficulter spirantes esse in morbis popularibus conscriptos, verum Hippocratẽ nihil de difficili ipsorum respiratione dixisse, propterea ꝙ manifesta erat & omnibus medicis conspicua. Si enim aut pectus, aut costas, aut locos circa clauiculas, aut fauces alicui inflãmari contingat: & ob id paruus ac densus spũs necessariò sequatꝰ, velut in priore sermone est cõmonstratum: Hippocrates neq; difficilis respirationis speciem, neq; prorsus ꝙ difficulter spirans factus est, scribere dignatus est. Multam enim & frequentem huiusmodi dispnœæ speciem quotidie ferè videre est & in peripneumonicis, & pleuriticis, & in angina, ac simpliciter in omnibus quibus aliquid circa H thoracem ac pulmonem est inflammatum. Quin & ad hepar inflammatum, & pręsertim gibbam eius partem: & ad splenem inflammatum, & maxime ipsius caput: itemq; peritonęum: eiusmodi difficilis spirationis species consequitur. Immo etiam quibus venter inflãmatus est, & magis si os & stomachus ipsius, & quibus pellicula aliqua, aut musculus circa præcordia, aut ipsum adeo septum transuersum, his omnibus paruus & densus fit spiritus. Sæpe vero etiã intestinum aliquod gracile, & maxime quæ iuxta ieiunũ sunt, & supernæ coli partes, maiori inflammatione correpta, adeo difficilem spirationem induxerunt. Per inflammationem autem nunc intelligendus est durus, & calidus, & dolens tumor, quemadmodum & Erasistratus vocare consuetudinem habet, & recentiores medici omnes: quandoquidẽ ꝙ veteres Græci phlogosin id nominauerint, quod hodie phlegmonẽ, hoc est inflammationem dicimus, nemo ferè ignorat. Monstratum est autem in libro hunc præcedente, ob quid hydropicis & ijs qui se aut potu aut cibis supra modum expleuerunt, & pręgnantibus, & qui prominentem ventrem habent, paruus & densus fiat spiritus, & vniuersim loquẽdo, omnibus quibus aliquod respiratorium organum coarctatur. Sic enim & anhelosis, & pulmonarijs, & suppuratis, & quibus spina dorsi magnopere distorta est, aut alius quispiã tumor memorabilis in quacunque prædicta particula existit, necessarium est paruum & densum

spiritum

A ſpiritum ducere. Hi igitur neq; vulgares quidẽ medicos latere poſſunt, ſicut neq; affectiones ip-
ſorum, ad quas neceſſario ſequitur ſpirandi difficultas. Nam & affectus manifeſti ſunt,& ſpecies
dyſpnœæ euidens eſt,& pleriſq; tantum non quotidie contingit. Verum ꝙ Hippocrates nihil ex
tam manifeſtis ſcribat,ſæpe demonſtratum eſt. Thucidides equidem quæ circa ægros contingũt,
velut idiota,idiotis conſcripſit: Hippocrates vero vt artifex artificibus.

*Qui Mos ſcribendi Hippocratis in Proprijs & legitimis libris Epidemicis, ac Cur in aliqui-
bus ægrotis Reſpirandi Speciem tacuerit.* CAP. 8.

DIcamus igitur iam etiam ipſos difficulter ſpirantes ægrotos, in quibus non dignatus eſt nõ
ſolum nõ ſpeciem difficilis reſpirationis,ſed neq; ipſum hoc ſolum ſimpliciter dicere, ꝙ dif-
ficulter ſpirauerint. Quoniam vero ſeptem ſunt ex toto morborum popularium libri,et ex his ſe
ptimus manifeſte ſpurius eſſe oĩbus videtur, immo & recentior ac ſubornatus: Quintus vero nõ
magni Hippocratis Heraclidæ filij,ſed iunioris filij Draconis: Secundus vero ac quartus, & ſex-
tus,ab aliquibus Hippocratis filij, ab alijs vero ipſius Hippocratis eſſe putant, non tamen vt con
ſcripti libri,neque vt græcis inuulgandi,ſed commentarij potius eſſe: Quibuſdam vero qui mihi
exactius librorum vim expendiſſe videntur, a Theſſalo conſcripti eſſe quinq; libri videntur: ve-
B rũ duo eſſe magni Hippocratis,† & ob id ſane inſcripti illi eſſe,Libri ex parua tabella, Theſſali vi-
delicet,qui omnia quæ pater ipſius ſcripſerat,in idem coaceruare ſtudio habuit, quo nihil deperi-
ret: ſolos autem reliquos ex his ſeptem libris, Hippocratis magni eſſe fere omnibus cõfeſſum eſt,
nempe primum & tertium: Proinde rationi conſentaneum mihi viſum eſt, primum eos ægrotos
qui in his libris conſcripti ſunt, in manus ſumere: poſtea vero ẽt eos qui in alijs morborum popu
larium libris proditi ſunt,ipſis ſtatim annectere,prout ſermonis progreſſus hoc ipſum ſibi pecu-
liariter poſtulauerit,immo ẽt quæcunq; in alijs ipſius ſcriptis de reſpirandi difficultate ſunt dicta.

Et ſane primi oĩum Anaxionis mentionem faciemus,quem velut ipſe ait,Febris acuta apprehẽ
dit,lateris dextri dolor continens,tuſſiuit aridas,neq; expuit primis diebus. Et primum vtiq; hoc
ipſum monſtrabimus, cur tandem cum breuiloquus ſit Hippocrates, licuiſſetq; ipſi per vnũ no-
men,ꝙ pleuriticus erat Anaxion,dicere,ſic relatis ſymptomatibus quæ ad hunc morbum coinci-
dere ſolent,per illa ipſa magis dignatus ſit facere de ipſo enarrationem. Neq; enim alias hunc mo
rem habet,ſed penitus contrarium,vt videlicet ad vnum nomen & caput, partialia ſemper redu-
cat. Neq; vero veriſimile eſt nunc eũ fortuito ſic ſcribere, qui neq; vnum aliquod temere ſcribat.
Quæ eſt igitur cauſa? Singulorum morborum ſymptomata partim neceſſario, partim vt pluri-
C mum exiſtũt. Eorum quæ neceſſario exiſtunt,plures ſunt differentiæ. Quędam ſępiſſime vident̃,
& ob id naturæ morbi propria eſſe credũtur. Quædam valde raro,& propter aliquod pręcipuum
quod priuatim coincidit. Hippocrates igitur cum conſuetæ ſpecies ſymptomatũ extiterint, tunc
ſane ſolo vniuerſali morbi nomine cõtentus eſt: cum vero aliquid ex raris incidit, poſt vniuerſa-
lem & communem totius morbi appellationem, ſtatim illud ipſum diſcriminat. Quod ſi plures
aliquando conſpiciat affectionum ſpecies, quæ ſingulæ ſupra communẽ & couſuetam naturam
propria diſcriminatione opus habent,tũc vniuerſale quidem tranſgreditur: enumerat autem ſta-
tim ſingula partialia,tanquam ſane ex his etiam illud manifeſtum fiat. Pleuriticis itaq; neceſſario
accedit & lateris dolor,atque hic cum febre,& reſpirandi difficultas,& tuſſis: neq; enim poſſibile
eſt pleuriticum eſſe, cui non omnia hæc adſint. Verum efferri quicq̃ ex inflammationis partibus
vna cum tuſſi, non quidem neceſſarium eſt, vt plurimum tamen cõtingit. Sic vero etiam eorum
quæ efferuntur ſpecies ſubrubra,aut ſubflaua,aut ſpumoſa exiſtit. Quemadmodum autem in iam
dictis,aliud conſuetum,aliud peregrinum eſt: Sic etiam in ipſis quæ neceſſario coincidunt,aliquę
ſpecies ſæpiſſime,aliquę raro videntur. Hippocrates itaq; in propoſito nunc ægroto Anaxione,
poſtq̃ particulares affectiones diſcriminatione indigebant, vt quæ rarioris ſpeciei eſſent, quibus
D ipſis diſtinctis, pleuriticus concurſus manifeſte cognobilis redderetur, ſuperuacaneum exiſtima-
uit ſcribere,quod omnino citra conſcriptionem erat intelligibile. ‖ Febris enim, inquit, acuta ap- 3.Epid.cõ. 3. t. 79.3ª.150.b
prehendit,& dextri lateris dolor continens,& tuſſiuit aridas,tuſſiculas videlicet. Non ſolum igi-
tur ꝙ febris fuit,ſed etiam qualis nam didiciſti: acuta enim,inquit: Et non ſolum ꝙ lateris dolor,
ſed etiã qualis, nempe continens: Et non ſolum ꝙ tuſſes,ſed etiam quę & quales,nimirum aridę,
neq; quicq̃ expuentes. In eodem autẽ hoc ſermone didiciſti ꝙ pleuriticus fuerit hic homo: in nul
lo enim ex omnibus morbis prædictarum affectionũ concurſus adeſt,præterq̃ in pleuritide. Per
vnum itaq; ſermonem,& ꝙ cum pleuritide conflictatus ſit homo, & qualis hęc ipſa fuerit, oſten-
ſum eſt. Quando vero reſpirandi difficultas neceſſario pleuritidem ſequitur, ſcribere reliquit, ꝙ
ægre ſpirauit hic homo. Si quidem enim & de hac quicq̃ peregrinum ac rarum quod diceret ha
buiſſet,non vtiq; tacuiſſet: cum vero,velut veriſimile eſt,conſuetam ſpeciem ſeruaret, rationabi-
liter eam reliquit. Quemadmodum autẽ hæc reliquit, ſic alia adſcripſit, quæ neq; neceſſario pleu-
riticis adſunt,neq; vt plurimum,neq; ex dictis intelligi poſſunt. Inquit enim, Siticuloſus, vigilãs,
vrinæ autem coloratæ, multæ, tenues. deinde inferens, Sexta delirus, ad calfactoria vero nihil re-
mittebat. Horum nihil neq; neceſſario pleuriticis adeſt, neq; vt plurimũ. Si vero & ſeptimæ diei
audiueris enarrationem, adhuc manifeſtius cognoſces volũtatem viri. Habet autem hoc modo:

† Calaber ita uertit. & intitulari pp. hoc alios ſub nomine Hippocratis, quia Theſſal⁹ oĩa q̃ pater ſuus ſcripſerat in paruis tabulis, ſtuduit aceruare in idẽ, vt nihil periret. vid ẽt ca. 1. libri tertij. vide etiã. 6. Epi. ſect. 8. vbi de parua tabella mẽtio fit.

3.Epid.cõ. 3.t. 79.3ª.150.b ‖ Septima dolorosa,febris enim se extendit,& dolores nõ remiserunt,tussesq; infestabant, ac diffi E
culter spirans erat. Hic sane difficilis spirationis mentionem fecit,cũ hominem male affligi colle »
ctionem faceret,inter alia etiam ipsam recensens,quæ à principio quidem ipsi coinciderant, non
cessauerunt tamen, neq; remiserunt. Febres enim etiã insuper se extendisse ait: Reliqua vero tria
mala(quatuor enim sunt cõperta quæ pleuriticum concursum perficiunt)in eodẽ statu permane
re ait,dolores videlicet,tussesq; , ac difficilem spirationem,ab ipsa morbi substantia colligens ac ra
tiocinationem faciẽs hominẽ dolorose habere ac affligi. Si enim ex affectionibus ipsum morbum
constituentibus, quatuor numero existentibus, tres quidem eodem modo habentes permanent,
quarta vero etiã peior redditur,omnibus manifestum est ꝙ homo male habuit. Quare palàm vi-
des ꝙ difficilis respirationis mẽtionẽ propterea fecit,ꝙ ea opus fuerit ad cõstitutionis morbi præ-
notionem,aliàs ipsius haudquaq̃ mentionẽ facturus. Et ob id primũ hunc ęgrum ex omnibus in
manus sumpsi,vt ostendã ꝙ non male nunc difficilis respirationis mentionẽ faciat,de qua in prin
cipio nihil dixit, qñ neq; in totum ea opus erat. Si enim mentem adhibueris ad ipsam dictionem,
inuenies ipsam hoc indicãtem. Septima,inquit,dolorosa, nam & febris se extendit, inquit,& do- »
lores non remiserunt,tussesq; infestabãt, ac difficulter spirãs erat. Hic enim,velut dixi,vnũ quidẽ »
malum extensum esse ostendit,reliqua vero manere in eodem statu. Nam quod ostendit per hoc F
quod/nõ remiserunt/dixit,id ipsum etiam in reliquis,tussiculis videlicet & difficili spiratione, ex
cõmuni intelligere oportet, cũ familiarissima sit eiusmodi interpretatio non Hippocrati solũ, sed
& alijs veteribus fermè omnibus. Sicut enim dolores nihil remiserunt,sic etiam tusses infestabãt,
eodem mõ scilicet,nihil remittentes: & difficulter spirans erat,eodẽ videlicet modo, nihil remittẽ
te difficili spiratione. Quin & ipsa vox/erat/indicat similiter vt prius. Neq; enim difficulter spi-
rans fiebat dixit, quãuis dicere potuisset: & magis vtiq; q̃ omnia alia dixisset, si circa septimã tan-
dem hæc affectio insuper accessisset,& prius non fuisset: sed nec accedebat videlicet, oĩno enim à
principio ipsam cum alijs cõsistere oportebat. Rectè itaq; Hippocrates docuit, in principio qui-
dem enarrationis ipsam relinquens,postea vero eius mentionem faciens. At vero in alijs multis
ægrotis sicut in principio reliquit, sic neq; in ꝓgressu sermonis difficilis spirationis mentionẽ fa-
cere videtur. Cęterũ oẽs ipsos deinceps adscribam,tum qui in primo morborũ populariũ,vt dixi,
tum qui in tertio sunt cõscripti,vbi prius apposuero quæ desunt adhuc expositioni in ꝑscriptum
ęgrotum. Quemadmodũ igiť ꝙ difficulter spirans erat,ex ipsa morbi natura cognouissemus,ẽt si
nõ postea ab ipso Hippocrate dictum esset: Sic etiam ꝙ difficilis spirationis species ipsi parua ac
densa fuerit, non obscurum est, ẽt si Hippocrates non scribat. Velut enim ꝙ pleuritici difficulter G
spirant apparet, sic etiã ꝙ paruã ac densam spirationem habent. Diximus autem antea ꝙ Hippo
crates nihil eorum quæ ẽt alijs manifeste cognoscuntur,scribat. Atqui ẽt delirauit hic homo,dicit
Ibidem. igitur sic de ipso: ‖ Sexta delirus. Sed hoc quidẽ,nõ vt† symptoma natura sua animũ percellẽs,sed
†Calaber ui det legisse. νόσημα. dicit.n. ægritudo. et iu dicio meo me- lius. neq; enim pleuritis neces sario est mor- bus cũ delirio. vt affectus accessorius ad fortes pleuritidas,non sanè alteratione ex dolore superaturum erat, neq;
per se ipsum difficilis respirationis spẽm formaturũ: verum dolor in latere fortis existens ꝑ se ip-
sum oĩno respirationẽ alteraturus erat. Si aũt iuxta materiã dolor obscurus erat,delirium vero ve
hemens,omnino sanè aut perfecte delirium dolorẽ supasset, aut certe vt plurimũ: atq; ita per om-
nem vtiq; morbum talis ægrotus magnum & rarum spiritum duxisset, aut plurimũ quidem hũc,
rarenter aũt paruum & densum: & hoc Hippocrates penitus significasset,velut in adolescente in
Melibęa: huic enim distẽtio quędã submollis circa ilium* erat,sed & magnopere desipiebat. Scri-
bit itaq; de distentione quidem sic: ‖ Ilij distentio submollis,oblonga ex vtrisq;. De desipientia ve »
*Hypochon- driũ.& sic dein ceps. ro sic: ‖ In decima die delirauit sensim,in decimaquarta die multũ delirabat, in vigesima furiebat, »
inquit. Sola itaq; vox ἐξεμάνη.i.furiebat, sufficiẽs est ad delirij magnitudinẽ indicandã. Sed & ꝙ
Ibi.t.87.151.g moderatus esset ac taciturnus adolescẽs, non parum magnitudinẽ delirij auget: siquidẽ sanè et in
prædictionum libro, responsiones temerarias, nedũ deliria ipsa, malas esse ait in moderatis: neq; H
enim alterius rei gr̃a in decimæ diei enarratione,ea quæ ad mores adolescentis pertinẽt adscripsit.
Vt vero ne putaremus,propterea ꝙ scriptum est/delirauit sensim/simplex quoddam & vulgare »
esse delirium, ob id sanè infert/erat aũt moderatus & taciturnus/per quæ omnia vehemẽtiam de-
lirij indicauit. At vero distẽtionẽ circa iliũ ex vtrisq; lateribus,fortassis putauerit aliquis paruum
ac densum spiritum efficere. Verum per ea quę de ipsa scripsit,rationabiliter ostendit ipsam à de-
lirio victã esse: neq; enim simpliciter dixit/erat aũt circa ilium distentio/sed apposuit/submollis/
ostendens ꝙ non fuerit cũ magno tumore. Molle.n.quod hoc loco Hippocrates Laparon dixit,
vacuum significat. Ex eo vero ꝙ/oblonga/dixit, contrarium ostendit ei quod ipse sępe dicit/ilio
reuulso. Cùm enim à septo transuerso tendit, tunc quidem reuellit, ac totũ occultatur,ad thoracẽ
tractum: cùm vero ab aliqua infra sita particula, tunc sanè oblonga ipsa tensio apparet: non est
enim quicq̃ ante situm quod ipsam occultet,velut in thorace sunt tum costę spurię,tum ipsum pe
ctus. Nõ solum igitur ex his palàm est, ꝙ parua omnino fuerit affectio circa ilium ad difficilis re-
spirationis generationem,sed & ex eo ꝙ Hippocrates de ipsius dolore nihil adscripsit, non tacitu
rus,si quidem dolorosum fuisset, cũ hic ipsi mos sit,vt nihil eiusmodi rerum negligenter ꝑtereat.
Si quidem igiť hæc ipsa oĩno erant parua,neq; enim tumor aliquis magnus erat in ipso, neq; do-
lor,

A lor, neq; septum transuersum premebat, sed secundum ventrem totum extēdebatur: delirio vero
contra nihil deerat quo minus & maximum & grauissimum esset: pro ratione vtiq; ab ipso peni
tus superata est affectio circa ilium, vt ob id per omnem morbum respiratio rara & magna sit fa-
cta. Et propterea Hippocrates vtriusq; simul meminit, nēpe & speciei difficilis spirationis, & af-
« fectionis circa iliū. Habet autem dictio ipsius hoc modo: ‖ Spiritus rarus, magnus, per tps, ilij di- 4 Epid. cō. 3. t.
« stentio submollis. Vt ne quis negligenter prætereat sermonem, sed ex ordine consequentes inter 87. 3°. 151. g
se duas legens affectiones contrariam difficilis respirationis speciem operari solitas, cōsideret cau
sam, cur perfecte quidem superet delirium, vincatur autem distentio circa ilium. Verum nos sanè
causam diximus, & mentem ac sententiam viri exposuimus: & oportet iam transitione facta, reli-
quam propositi sermonis partem explicare. Qñ enim deliriū perfecte vicerit cōtrariam affectio-
nem, ipsum solum per propriā vim respirationem alterat, velut in præscripto dictū est adolescen-
tulo, qui in tertio morborum popularium vltimus recensetur. At vero ꝙ etiā dolore perfecte exu
perante, nihil appareat præterea ex difficultate spirandi quam delirium inducere solet, in Anaxio
ne monstratum est, qui & ipse in tertio popularium morborum scriptus est octauus à pestilenti
cōstitutione. In ipsa autem Dealcis vxore, cuius etiam antea mentionem fecimus, octaua ab hoc,
B decimaquinta post pestilentem constitutionem scripta, vt plurimum quidem delirium exuperat,
rarenter vero exuperatur: verum verba paulo antea qñ exponebam quid significet/per tempus/
adscripsi: Nunc vero affectiones ipsas pugnantes referam, secuturus & hîc sermones ab Hippo-
crate prolatos. Nulla itaq; dolorosa affectio huic mulierculę accidisse videtur, præualuit autē per-
« frigeratio, marcescente insita caliditate: ex eo enim quod scriptum est de ipsa, ‖ Febres ad manū te Ibid. t. 86. d
« nues, extremarum partium frigiditas. hoc ostenditur, & ex eo ꝙ per omnem morbum contege-
« batur: cùm enim dixisset, Ab initio autem cōtegebatur. postea in fine totius narrationis, Semper
« cōtegebat, ait. Quin & ex mœrore initium sumpsisse, his cōsentit. Inquit enim, Febris horrida ex
mœrore corripuit. Sed & ipsa febris horrida iuxta eandem causam facta est. Et sanè etiam hoc, ꝙ
potus ventrem penetrent ac percurrant, neq; paruo tempore consistentes, maximum signum est
innatam caliditatem extingui. Quin & cutis arida nihil aliud est q; resiccata. Deperit aūt vnà cū
eiusmodi siccitatibus innatus calor. At verò ꝙ hæc omnia in ipsa facta sint, ipsa dictionum seque-
« la ostendit. ‖ Decimaseptima enim, inquit, iritationes à ventre turbulentæ, postea vero ipsi potus Ibidem.
« percurrebant, neq; consistebant, omnino nihil sentiebat, cutis aridæ circuntensio. Rationabiliter
« igiturp er omnem morbum magnus & rarus spiritus præualuit: intercedebat autem aliquando
« C etiam breuis, ad perfrigerationes cōsequens. Mentionem autem faciam etiam nunc ipsius dictio-
« nis, velut antea iam adscripsi: ‖ Decimaquarta spiritus rarus, magnus, per tempus, et rursus breui- Ibidem. c
« spira. Vigesima sermones multi, rursus sedata est, taciturna, breuispira. Vigesima prima mortua
« est. Huic ad finem spiritus rarus, magnus. Hîc igitur delirium perfrigerationē superabat, & pro-
pterea raro quidem breuispira, per omnem vero morbum lōgispira obseruata est. Vice versa por
rò in Pythione cuius iam antea memini, breuis spiratio per totum quidem morbum erat, raro au
tem quandoq; longa spiratio contingebat: Atq; id iuxta rationem: duę enim opponebantur deli
rio affectiones breuis spirationis causæ, dolor & perfrigeratio, quæ ambæ paruam respirationem
facere solent: verum dolor cum densitate, perfrigeratio verò cum raritate. Quòd itaq; delirauit,
sæpe scriptum est apertis verbis ab ipso Hippocrate, vt hoc quidē neminem latere possit: sed neq;
« dolor circa aluum, nam & hic aperte sic scriptus est: ‖ Iuxta aluum grauitas cum dolore. Quòd ve Ibidem. t. 74.
« ro perfrigeratus fuerit, & insitus calor cōtabesceret, clarum ex his fit: ‖ Secunda circa medium diē Ibidem. 148. g
« frigiditas extremarum partium, verum magis circa manus & caput. Deinde consequenter in ter-
« tiæ diei enarratione: Sero circa Solis occasum subfrigefactus est parum. In quarta autem die non
« solum frigiditas, sed etiam ꝙ recalfactus sit post tempus, adscriptum est. Clarius autem adhuc de
« D octaua die narrans: Mane quidem dormiuit, inquit, parum: Statim autem frigiditas, sero excalfa-
« ctus est rursus. Itē in decima die, Rursus multa frigiditas, ait. Ex his igitur manifestum est ꝙ & fri
giditas erat, nō solum dolor & delirium, in Pythione. Quòd vero pręualuerit quidem breuis spi-
ratio, fuerit autem & quędam longa spiratio, perspicuum ex secundę diei enarratione redditur, sic
« enim scriptum est: ‖ Breuispirus ad tempus multum. Hoc enim quod ait/ad tempus multum/in- Ibidem.
dicat non solum esse breuem spirationem, sed ipsam longam spirationem ab illa superari. Porrò
hic Pythion in tertio morborum popularium scriptus est tertius post pestilentem constitutionē.
Quare licet vnicuiq; per se diutius in ipsius senis sermonibus immorari ac conuersari, ne nos om-
nes ipsos adscribendo, longum sermonem faciamus.

Nihil Superioribus capitibus omitti, quod Galeni Sententiæ aduersaretur. CAP. 9.

CÆterum ꝙ nullam dictionem, quæ his quæ nobis dicuntur contraria sit, volentes pręteriui-
mus, maxime vtique credibile fiet huic, qui ad ipsos libros legendos accesserit. Atq; ea gra-
tia indicamus nos, tum in quo libro æger, de quocunque tandem nobis singulatim differentibus
sermo contingit, scriptus est: tum quotus est, aut à principio aut à constitutione numerandi exor-
dio facto: vt nequis cunctetur ob hæc & circa inuentionem pigrescat, atque aut citra experimen-
tum nobis credat, quod minime expetimus, aut nos suspectos habeat tanq; qui perperam adscri-
bamus.

bamus, quod multi expositores fecerunt. Verum illi propterea libros silent, ac volentes cælant ex E
quibus singulatim adscribant dictiones: Nos vero non ipsos solum libros, sed & locos ac capita
indicamus, quò quisq; quod velit facilius reperire queat: Scimus enim ꝙ firmiorem fidem habe-
bunt eorum quæ dicimus, qui totum libri locum legerunt, ex quo dictionem adscribimus. Cæte-
rum prædictorum ęgrorum mentionem nos facere sermonis sequela coegit, cùm vellemus osten
dere, iuxta quem modum aliquãdo solum delirium spirandi dfficultatem operetur, contraria affe
ctione superata: quandoq; vero penitus superatum etiã ipsum, exile reddatur. Et aliquando qui-
dem vt plurimum exuperat, raro intercidẽte diuersa spirandi difficultate: aliquando vero exupe-
ratur, atq; ipsum adeo suam difficilis spirationis speciem interlabentem ostendit. Et iam sanè per-
spicuum est id quod à principio dicebamus, nempe ꝙ cui magnus & rarus est spiritus, huic om-
nino etiam delirium: cui vero delirium, huic non omnino magnus & rarus est spiritus.

Quòd in Singulis ægrotis primi libri de Vul. mor. Omnia ijs, quæ antè dicta sunt astipulentur. CAP. 10.

PORrò quod ex propositis adhuc deest, id sermoni addamus, omnium ægrorum qui in primo
& tertio morborum scripti sunt censura facta, à primo vsq; ad vltimum oĩum, eodem ordine
sermonem facientes, quẽ ipse in scribẽdo obseruauit. Primus itaq; oĩum Philiscus, ꝙ quidem de- F 1
lirarit, ac magnum & rarum spiritum habuerit, superioribus sermonibus monstrauimus. Quòd
vero neq; dolor quispiam ipsi fuerit circa vllam aliquam partem, ex quibus affectis paruã ac den-
sam fieri respirationem dicebamus, nũc ostendemus, ipsa etiam hîc Veteris dictione in memoriã
1. Epid. cõ. 3. t. 18. 3ª. 121. b reuocata, quæ sic habet: ‖ Splen eleuatus est orbiculari gibbositate. Minime enim etiã aliàs dolo-
rosum est viscus splen, neq; septum transuersum premit similiter vt hepar & venter, nisi maximũ
sanè habeat tumorem circa caput, quod in Philisco non erat: & ob id splen ipse sufficiẽs minimè
erat, vt spirandi difficultatem ex delirio inductam superaret, cùm neq; dolorosus esset, neq; septũ
transuersum premeret. At vero Silenus qui deinceps scriptus est, cuius item in superioribus ser- 2
monibus post Philiscum mentionem fecimus, ꝙ rarum & magnum etiam ipse habuerit spiritum,
& ꝙ delirarit, illic ostendimus: Quòd vero nullã affectionem habuerit, quę delirium superare po
Ibid. t. 19. c tuerit, hoc loco demõstrabitur. Etenim tertiæ diei ipsius morbi enarratio sic scriptũ habet: ‖ Ilij di
stentio ex vtrisq; oblõga ad vmbilicum submollis. Igitur & ad vmbilicum secedebat distentio, &
neq; dolor quispiam neq; tumor memorabilis erat. Quin & quod in fine dictũ est, Ilij palpitatio.
neq; ipsum sufficiẽs est difficilẽ ex delirio respirationem alterare: Dictum enim sexcenties iã est,
aut dolorem esse oportere circa aliquã partem, quæ per respirationes mouetur, aut aliquod ex re- G
spiratorijs organis coarctari, vt paruus & densus spiritus fiat. Igitur neq; Silenus hic, neque prior
Philiscus aliquã aliam affectionẽ habuit, respirationem alterare potentem, præterq̃ deliriũ. Neq;
enim dolor, neq; cõpressio organorum respirationis, imo neq; perfrigeratio aliqua aderat, qualẽ
in tertio morborum popularium, Pythioni & Dealcis vxori factam esse ostendimus. Cæterũ tres
deinceps his, scriptos, Herophontem videlicet & Philini vxorem itemq; Epicratis reperias, si di-
A Ibidẽ. t. 20. 122. a ligenter enarrationes de ipsis perlegeris, minus delirium habere, q̃ vt iuxta hoc respiratio ipsa al-
terari possit. Immo Herophonti[a] ‖ splen eleuatus est, & ilij, ait, distentio, neq; apponens submol 3
B Ibid. t. 21. c lis, neq; oblonga, neq; ad vmbilicum. Quare huic partes circa septum transuersum inflãmatæ fue-
C Ibi. t. 22. f. g runt, quod ipsum septum primum & principalissimũ respirationũ organũ esse, nobis in cõmenta
D Ibi. 23. 123. a rijs de causis respiratiõis est mõstratum. At vero, Philini vxor [b] ‖ dolebat, inquit, cor & ilium dex 4
E Ibid. t. 24. d trum. Epicratis vero vxorõ n solum[c] ‖ cor dolebat, sed &[c] ‖ lateris, ait, sinistri grauitatem cũ dolo- 5
† Interpš uerbũ παραφρονεῖν confundit cũ παραλέγειν utrũq;. n. sępissime, delirare uertit, cum tñ Gal. ex Hippocratis sñia alterũ ab altero distinguat. Minus. n. malum ẽ, παραλέγειν quã παραφρονεῖν. vide ẽt li. 3. de respirãdi diffic. ca. xj. ꝓpe finẽ, vbi diffus. ẽt Gal. hoc tractat. Antiqua translatio verbũ παραλέγειν ad uerbũ uertit, ꝑterloq, παραφρονεῖν vero desipere.
re habuit. Ob id igitur neq; adscripsit vlli horum paruum & densum spiritum, sed penitus obti-
cuit, morem hunc habens, velut etiam antea indicauimus, vt quæ omnibus manifeste cognoscun
tur, relinquat. Manifestissima aũt & omnibus nota erat, velut item ostẽdimus, respirandi difficul-
tas iuxta paruitatem ac dẽsitatem, quã necessariò præscripti tres ægri habebant. Quin &[d] ‖ Clea H 6
nactides qui post scriptus est, itidem necessariò similiter difficulter spirabat, ob sinistri lateris dolo
rem. Verum neq; in hoc quicq̃ scriptum est de difficilis spirationis specie, vt quæ citra scriptionẽ
intelligi possit: neq; vero delirauit hic Cleanactides. Qui vero post eum scriptus est[e] ‖ Meton, ne 7
que quę dolorem inferre posset, neq; quę aliquod respirandi organum coarctare valeret, affectio-
nem habuit, immo neq; delirij vllam morbosam hypothesim: Verum quid pręter opinionem, &
quod occurrere non valde soleat, ipsi accidit. Quinta. n. die sanguine ex naribus effuso, & sudore
excluso, perfecte iudicatus est. Sanguinẽ igitur effundebat adhuc ẽt post iudicationem, vigilans
existẽs: immo & † delirãbat, inquit, quamuis ante iudicationem penitus non deliraret: & ob id ẽt
nos diximus nullã morbosam affectionem delirij ipsi affuisse. Verum sic delirabat, velut ebrijs ex
capitis repletione cõtingit: ob hoc autem, & παρέλεγεν. i. delirabat, vocem Hippocrates scripsit,
vt ostenderet similitudinẽ ad ebrietatem ipsi factã, ex capitis repletione. Peruẽnit enim non pau
ca sanguinis copia ad ipsius caput, velut ex his quæ contigerunt coniectare licet, ob quam sanè
totus morbus est iudicatus, suscipiente nimirum capite omnem ipsius affectionem. Verum ex
hoc sanguine non parum, statim in quinta die impetuose excretum est cũ sudore: multo vero ma
gis q̃ euacuatum est, in capite remansit, quod ipsum grauauit, & hominẽ delirare coegit. Vnde
sanè

A ſanè Hippocrates poſtq̃ dixiſſet,Balneis circa caput vſus eſt,Sanguinem ex naribus ſępe poſt iu dicationem fundebat,ait.Quare in hoc non ſolũ nullum difficilis reſpirationis modũ ſcripſit, ſed neq; an prorſus difficulter ſpirarit.Neq; enim quocũq; delirantibus,aut ebrijs, ſed ſolis deſipientibus magnus & rarus fit ſpiritus: atq; hoc eſt quod in prænotionibus ait, ‖ Spiritus magnus, & p in Prog.cō.1.t. 24.4ª.194.h

8 multum tempus deſipiẽtiam ſignificat. Cæterum ægrotus qui poſt ipſum ſcriptus eſt Eraſinus, neceſſariò difficulter ſpirabat: relicta autẽ eſt difficilis ſpirationis ſpecies,ob ſępe dictam cauſam. Nuſquam enim vllam aliquã doloroſam affectionem, aut reſpirandi organa premẽtem, prędixiſ ſe ipſum apparet,atq; deinceps ſequentem difficilem ſpirationem adſcripſiſſe,ſed vbiq; velut omnibus notã reliquiſſe. Quod vero fuerit eiuſmodi affectio ipſi Eraſino, clarum fecit cũ dixit, ‖ Ilia 1.Epid.cō.3.t. ſublimia, diſtentio cũ dolore. Magnitudinẽ enim inflãmationis declarat, ob quam tametſi homo 25.3ª.124.f delirabat,non tñ difficilem ſpirationem delirio propriam habebat: aut certe huius,oĩno mentionem Hippocrates feciſſet. Quemadmodum.n.paruam & denſam in doloribus contingentẽ ipſe ſemper relinquere reperitur,propterea q̃ eſt manifeſta: ita cùm eam quæ in delirijs contingit no

9 rit ambiguam, nuſquam relinquit,neq; indefinitam pręterit. Equidem quæ in ‖ Critone poſt eũ Ibid.t.26 g conſequenter ſcripto acciderunt,manifeſtã cauſam habent. Cùm enim ſecũda die mortuus ſit ino

B pinatiſſime,velut ex ipſa narratione diſcere licet,merito de reſpirationis difficultate quicq̃ dicere Hippocrates reliquit,aut q̃ qualis ea fuerit non obſeruauit,aut q̃ mẽtionem eius facere non eſt di gnatus: utrũq; enim rationi conſentaneum exiſtit: Quòd nõ obſeruauit quidem, tũ ob mortis velocitatem,tum propter ſymptomatum perterrefactionem: neq; enim paruum miraculum eſt, hominem obambulantem,& conſueta vitæ munia obeuntem,deinde magnum pedis digitum vehementer dolentem,prima die paulum ſubcalfactum eſſe,ſequẽti deinde mortuum eſſe. Cùm igitur nulla mora interim facta ſit,ſed velociter homo morti conceſſerit, non autem ſimpliciter deſipuerit, ſed, vt ait, furierit, impoſſibile erat obſeruare quõ reſpirauerit. Etenim furioſos ne prope quidem accedere ſuſtinemus, verum elongamur omni modo, formidantes ne quid mali etiam nobis affricent. Aut igitur non obſeruauit,vt diximus: aut nõ dignatus eſt ſpeciei difficilis reſpirationis mentionem facere, propter inopinatum tot ſymptomatum concurſum, ad quem ſolum nos mentem adhibere conuenit, & non circunduci ac diſtrahi ad ea quæ per alios ægrotos inue-

10 niri poſſunt. Conſequenter porrò Clazomenium deſcribit, ‖ qui caput & collum ac lumbos,vt Ibid.t.27.h inquit,à principio dolebat: verum hæc non ſufficiebant ad ſpiritum paruum ac denſum efficiendum,niſi de collo ſanè hoc dicere velimus,verũ de hoc in progreſſu ſermonis determinabimus:

C at vero ilium cum tumore eleuatum, ſufficiens erat. Quare tametſi hic deſipuit, non tamẽ propriam deſipientiæ reſpirationis ſpeciem habuit,cum nimirum prędictę doloroſæ affectiones exu

11 perarent. Cæterum Dromadæ vxor quæ poſt hunc ſequit̃,quã etiã ſtatim à principio huius ſermonis appoſui,non ſolũ deſipuit,ſed & magnum & rarum ſpũm habebat, cùm neq; circa thoracem,neq; circa ilium,vlla affectio eſſet,quæ paruam & denſam ſpirationem efficere ex natura ſua poſſet. Ob id igitur & Hippocrates oĩa quę mulierculam ipſam apprehenderãt exactè deſcribẽs, ‖ Circa ilium, inquit, {dolere cœpit,} anxia,implacida.vitiatis videlicet humoribus iſtic os vẽtris Ibi.t.28.125.b mordentibus, nõ tñ vlla inflammatione exiſtente,neq; etiam aliqua alia affectione, à qua paruus & denſus ſpũs produci ſolet.‖Et ſanè in hac narratione paululum pgreſſus Hippocrates,vbi ſcripſit/ilij dolor/vocem/anxia/appoſuit. Et deinde rurſus/anxia ſiticuloſa. Neq; igitur quicq̃ eorũ quæ circa ilium aut thoracem fiebant, ſufficiens erat delirium exuperare. Sed neq; calor innatus extinguebatur,quemadmodum alijs ſic contigiſſe oſtendimus.Quare pro rõne, cũ nulla affectio ex ijs quæ delirio oppoſitæ ſunt, reſpirationem alterare poſſet, magnus & rarus ſpũs huic fœminæ fiebat. Quando vero adſcriptum eſt & hoc/ſtatim reuulſus/hoc ipſum adhuc me indicare ac adnotare nunc oportet, ne quis ſuſpicetur nos id ſegniter præterituros fuiſſe. Verum nunc ſanè

D id exponere non eſt tempeſtiuum,explicabitur autem in ſequenti libro vnà cùm alijs quę ſimiliter ſunt dicta. Cæterum in præſenti ſermone reliquos adhuc tres ægros in manus ſumemus, qui quidem & ipſi deſipuerunt, non tamen propriam delirio, difficilis reſpirationis ſpeciem habue-

12 runt. Ob id in primo quidem ſcriptũ eſt: ‖ Ilij dextri dolor,inflãmatio ſubmollis ex interna par- Ibid.t.29.d

13 te,ex ea videlicet quæ ad ſeptũ tranſuerſum vergit. In ſecũdo vero, ‖ Circa ilium tumor eleuatus Ibidem.t.30.e cùm dolore.& paulo poſt, ‖ Ilij dolor.& rurſus deinceps, ‖ Circa clauiculã ſiniſtrã dolor permane- Ibidem.

14 bat. In tertio autem ægroto (muliercula vero erat hæc velut etiam præcedens) ‖ Capitis, inquit, & Ibid.t.31.g colli & pectoris dolor fortis.& paulo poſt, ‖ Dolores permanebant. Ibidem.h

Ex ſingulis Aegrotis tertij lib. de Vul. mor. Teſtimonia, quæ ſuperiora Gal. dicta confirmant. CAP. II.

ATque hi qui quidem ſunt quatuordecim ægroti ex primo libro morborũ popularium, eo ordine ab Hippocrate,quo etiam nos ipſorum mentionem fecimus, cõſcripti. Porrò libro tertio morborum popularium duodecim ſunt ante peſtilentem conſtitutionem ęgroti,ſex & decem vero poſt eam,qui omnes conſentiunt cùm ijs quæ à principio, vt conſtanter pronunciata ſuppoſuimus. Pro comperto autem habeo,quòd ſi relinquam ipſos & permittam ijs qui volunt in omnibus conſenſum intueri, vt priuatim & per ſe ipſos narrationes à ſene conſcriptas legant,

non propterea vt longiores vitem sermones, hoc facere videbor, sed quod non possim pronun- E
ciata à principio supposita per totum sermonem conseruare ac tueri. Si vero omnes deinceps re-
censeam, nugator & loquaculus esse videbor, vt qui ea quæ quisq; per sese expendere sufficiebat,
ipse frustra adscribam. At vero si penitus me alterum absurdum incurrere oportet, aut videlicet
suspitionem falsi dogmatis, aut loquacitatem: reperio autem loquacitatis aliqua solatia, suspicio-
nis vero nulla: honestius vtiq; fuerit de omnibus dicere. Quę igitur sunt loquacitatis solatia? Pri
mum vt paucis percurram ipsos ægros, neq; amplius similiter immorer singulis, sed nudã solum
faciam mentionem. Alterum vero vt adhorter eos qui neq; tam pauca sustinent audire, quo ea
transgrediantur, & ne scripta quidem esse putent. Quemadmodum enim in splendida epulatio-
ne cum multa sint apparata, alius aliud eligit, hoc quidem vt suaue, aliud vero vt profuturum: sic
etiam sermonum apparatum opiparum esse oportet, electionem autem in vtentibus.

Ordo Aegrorum tertij libri Epid. ante Pestilentem constitutionem.

PRimus itaq; omnium ægrotus noĩe Pythion, ex ipsa narratione manifestus fit q̃ nullã diffici 1
lis respirationis hypothesim habuerit. Secũdus vero Hermocrates, ‖Caput, inqt, dolere in- » 2
cepit & lumbos, ilij distẽtio submollis. non tñ q̃ infra & ad vmbilicum ipsa tensio processerit, aut
q̃ oblonga fuerit, adscripsit: ex quo clarum fit q̃ à septo trãsuerso inflãmato ilium reuellebatur: et F
ob id etiam submolle apparebat, vt quod nullam propriam haberet inflammationem. Hic igitur
etiam si delirabat, tñ ipsum delirium ab alio maiore affectu superabatur: quemadmodum etiam in
tertio et quarto quintoq; ac sexto. Etenim i tertio,[a]‖ ilij dextri distẽtio submollis scripta est. In 3 4
quarto vero[b]‖ ilium dextrum distẽtum fuit, & ad interna processit. In quinto autem[c]‖ collum dõ 5
lorosum habebat. Verum in sexto ægroto (erat autem hæc muliercula) præfatus Hippocrates, 6
[d]‖ Hæc incipiẽte morbo dolebat fauces, & ad finem ruborẽ habebat, gurgulio reuulsus, fluxiones »
multę, tenues, parue, acres, tussiebat, maturum aũt nihil efferebat. paulo post ait: [e]‖ Erat autem & »
quid innatum tabidosum. Quare manifesta etiam in hac fit affectio prædominãs, in respiratorijs
organis consistens. At vero eã quæ inde sequitur enarrans ægrotam, hoc mõ auspicatur: [f]‖ Mu » 7
lier anginosa circa Bitonis. progressus aũt, inquit, ‖ Spiritus sublimis. quod ipsum etiam in pro- »
gressu sermonis exponemus. Nũc vero quod ꝓpositũ est absoluamus. In octauo vero deinceps 8
ægroto scriptum est: ‖ Ilij distẽtio submollis ex vtrisq;. In nono vero, ‖ Dolores circa ilia. Verũ » 9
hęc sanè muliercula non desipuit. ‖ Quę vero sequuntur duæ mulierculę, ex corruptione fœtuũ 10 11
male habuisse ait. Affectiones vero quas recẽset de ipsis, vt vniuersim pronunciemus, vterorum
inflammationes sunt: particulatim vero quæ ad eiusmodi affectiones etiam alias consequuntur.
Postremam vero quæ adhuc restat, ‖ cor doluisse ait, non apponens vocem, anxia. Quin & fri- G 12
gidum sudasse, & per omnem morbum horridam fuisse, ac magnopere perfrigeratam, vt vix re-
calfieri potuerit, aut penitus non recalfacta sit. Quare manifestum est etiam hanc omnino secun-
dum vtrasq; affectiones, tum doloris, tum perfrigerationis, breuispirã fuisse: non tamen dignatus
est in hac Hippocrates difficilis spirationis mentionem facere, vt quæ valde esset manifesta.

3. Epid. cõ. 1. t. 5. 3[a]. 130. h
A Ibidẽ. t. 19. 133. h
B Ibi. c. 2. t. 1. 135. c
C Ibidẽ. t. 2. e
D Ibidẽ. t. 3. f
E Ibidem.
F Ibidem. t. 4.
Ibid. t. 5. 137. e
Ibid. t. 6. 138. h
Ibidẽ. t. 7. & 8. 139. b. e
Ibid. t. 9. 140. b

Ordo Aegrorum tertij libri Epidem. post Pestilentem constitutionem.

COnsequenter autem sequitur pestilens cõstitutio, postq; rursus, primum quidẽ ægrum Pa- 1
riũ scribit, in quo circa finẽ sermonis, vbi quæ in toto corpore cõtinenter permanserint scri
bit, habetur & hoc: [a]‖ Cũ doloribus vigilans. Secũdũ vero in Thaso de quo ait: [b]‖ Tusses aũt cõ » 2
tinentes, humidæ, multę. Tertius est ‖ [c] Pythiõ, quem iã antea explicauimus. Et quartus [d]‖ phre- 3 4
niticus. Et quĩtus [e]‖ cui repente dextrũ femur dolere incepit, & cùm fluxio in partes circa caput 5
conscẽderet, statim quidẽ delirauit, & statim itẽ mortuus est, similiter vt is qui in primo morborũ
popularium dolore circa magnum pedis digitũ oborto, secũda die mortuus est. Quare in his de
difficili respiratione penitus nihil scripsit ob causas, quas in illo ipso iã antè retulimus. [f]‖ Sextus 6
deinceps neq; desipuit, neq; aliam quandam affectionem spirationem ęgram inducentem habuit.
Septimus autem ęgrotus [g]‖ virgũcula est, quę ob sanguinis multitudinem sic circa caput infesta H 7
ta est, velut in primo morborum popularium septimus item ex ordine æger, cui sanguis ex nari-
bus profluxit. Quare quę iam de illo diximus, ea etiam huc transferantur. ‖ Octauus porrò ęgro- 8
tus Anaxion est, de quo in superioribus egimus. ‖ Nonus aũt tum virguncule, tum illi in primo 9
libro morborũ populariũ, cui ex naribus sanguis ꝓfluxit, consimilẽ totius morbi hypothesim ha-
buit. Decimus vero qui est in Abderis Nicodemus, ‖ delirauit quidẽ semel in sexta die, die vigesi 10
ma per sudorem iudicatus, cum visus esset sine febri esse, rursus febrijt, & rursus paululum delira-
uit. Scribit de ipso ẽt hæc: Exacerbationes autem & dolores huic ad finẽ. Verum quinã dolores, »
quęsierit fortassis aliquis: cordis equidem dolore ipsum statim in principio impetitũ fuisse dixit.
Paululum aũt inde progressus, dolores oĩum, scripsit. Ob id igitur & deliriũ, quod exiguum et per
modicum omnino durans tempus illi factum esse dixit, respirationem non alterauit. Deinceps 11
porrò consequenter est muliercula quæ ex mœrore in morbum incidit, in qua scribit: ‖ Dolores »
magni, continui. Quin & conuulsiones multæ, ait. Cæterum in aphorismis de conuulsionibus »
hoc modo scribit: ‖ In febribus spiritus offendens, malum, conuulsionem enim significat. Itaque »
species difficilis respirationis huic mulierculæ, partim iuxta dolores, partim iuxta conuulsiones
fiebant.

*Ant. hẽt mor bo.
A Ibi. c. 3. t. 72. 147. f
B Ibidẽ. t. 73. 148. c
C Ibidẽ. t. 74.
D Ib. t. 75. 149. c
E Ibid. t. 76.
F Ibid. t 77. h
G Ibidẽ. t. 78. h
Ibi. t. 79. 150. b
Ibidem. t. 80. d
Ibidem. t. 81. f
Ibi. t. 82. f
4[a]. Aph. 68. Ex. ord. 34. g

A fiebant. Ob id igit̃ quamuis delira esset, tamen magnum ac rarum spiritum non habebat, vt qui ab
12 alijs duabus fortioribus affectionibus superatus esset. Postea vero ‖ virgo in Larissa sequitur, quæ 3.Epid.cõ.3. t.
duodecima post pestilentem constitutionem ab Hippocrate est conscripta, & ob sanguinis multi- 83.3ª.150.h
tudinem ægrotauit, & per fluxum sanguinis ex naribus iudicata est, itemq; per sudores, & fluxum
menstruorum tunc primùm conspectorum: quæ ipsa etiam nullam vllius alicuius difficilis respi-
13 rationis structuram habuit. At vero Appollonio in Abderis, qui inde sequitur, ‖ Ilij dextri, in- Ibidem. t.84.
quit, eleuatio cum dolore. Quin & ꝙ semper fuerit magnis visceribus præditus, & ꝙ dolor circa 151.b
ilium ipsi extiterit familiaris, hoc ipsum sanè in principio narrationis scriptũ est. Nihil igit̃ miri
est ipsum quamuis delirauerit, non tamen respirationis speciem delirio propriam habuisse, cùm
14 videlicet ita affectionem dolorosam magnam in ilio possideret. Deinceps ab hoc sequit̃ mulier,
quæ in Cyzico gemellas puellas peperit, de qua sic scripsit: ‖ Capitis & colli grauitas cum dolore. Ibidem. t.85.c
quare etiam spirandi difficultas secundum hanc ipsam affuit. Restant post hãc duo adhuc ægro
15 16 ti in tertio morborum popularium libro, ‖ vxor videlicet Dealcis, & ‖ adolescens in Meliboea, qui Ibidem. t.86.d
ambo & delirauerunt, & magnum ac rarum spiritum habuerunt: de quibus in superioribus suffi- Et t.87.g
ciẽter diximus. Cæterùm cùm hic liber iam ad iustam magnitudinem peruenerit, de reliquis om
B nibus, quæ de difficili spiratione à sene tradita sunt, in sequenti libro videbimus.

GAL. DE DIFFICVLTATE RESPIRATIONIS

LIBER TERTIVS

[redacted] medico interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Quæ Cæteris libris Epidemicis qui Hippocrati ascripti sunt, continentur,
ijs quæ primo lib. de Diff. resp. ostensa sunt, astipulari.

Quid Superioribus libris Actum sit, Quid hoc agendum, ac de Authoribus librorum Epidemicorum. CAP. I.

C
VNiuerso de difficultate spirandi sermone in duplicem doctrinæ modũ à no
bis diuiso, in primo equidem libro, quæ medicum de ipsa cognoscere opor-
tet vnà cum proprijs demonstrationibus ostendimus: In secũdo vero qui
hunc præcedit, & hoc ipso tertio, omniũ quæ ab Hippocrate de spirandi dif-
ficultate dicta sunt in omnibus ipsius scriptis, expositionem facimus. Quare
qui ipsorum tm̃ artis operũ studiosi sunt, nihilq; de veterum dictis curiosius
inuestigandum (velut ipsi aiunt) censent, omnia quæ cupiũt ex primo libro,
sufficienter habebũt: Qui vero ẽt Hippocratis sñiam de his discere expetũt
simulq; possunt, ex his sanè libris eam colligent ac assequent̃. Appetere itaq; cognoscere ea quę
ab optimis dicta sunt, commune est omniũ natura honestatis studiosorum. Verùm posse ẽt ipsa di
scere, longiore tẽpore indiget, neq; similiter omnibus expositum existit: pleriq; enim præ multi-
tudine negociorum, ocio ad optima prosequenda priuantur. Hęc sanè cum nos non lateant, ea q̃
maxime ad artis opera pertinent, in primo horum commentariorum explicauimus: verũ Hippo
cratis sñiam per reliquos duos libros exponimus, quorum alter secundus est, alter tertium locum
D occupauit ordinis à principio constituti. Et oportet sanè eum qui ea quæ in hoc ipso dicunt̃ asse-
qui velit, prius diligenter secundum librum versasse, in quo primùm totam mẽtem ipsius Hippo-
cratis ostẽdimus, ꝙ nihil vulgare, neq; eorũ q̃ vulgus medicorũ nouit, scribere dignet̃: Deinde ve
ro & particulatim oẽs ex primo & tertio morborum populariũ ægrotos recensuimus, demonstrã
tes ꝙ in multis, quamuis difficulter spirare necesse erat ipsos ægros, tñ non adscripsit, quemadmo-
dum neque alia multa quæ ad ea quæ scripta sunt, necessario consequuntur. Quæ enim quispiã ab
ijs, quæ Hippocrates, inquam, dixit incitatus, citra hoc ꝙ ab ipso eadiscat, inuenire põt, hæc non pu
tauit scribere oportere. In multis vero ẽt ipsam difficilis respirationis speciem ipsis narrationibus
de ægrotis adscribit, quando aut non necessariò sequitur ægrotos, aut non promptum erat cogno
sci ab ijs qui ipsius scripta legunt. His igitur scopis etiam nunc adhærentes & intenti, postquam
primum & tertium morborum popularium in superioribus exposuimus, rursus à secundo initiũ
faciemus, ipsiq; etiam reliqua Hippocratis scripta connectemus. Quemadmodum autem primus
& tertius, non solum ab Hippocrate compositi esse videntur ijs qui optime de his sentiunt ac iu-
dicant, sed etiam ob speculationis familiaritatem mutuo inter se connexi, eodem modo, opinor,
habent ea quæ in secundo & quarto ac sexto habentur. In confesso est enim iam, etiam hos Thes-
salum Hippocratis filium composuisse, vt qui in parentis tabulis aut chartis siue pellibus & mem

branis quibusdam commentarios repererit, ipseq; etiam aliqua, eaq; non pauca, de suo addiderit. E At vero quintum & septimum morborum popularium, non videtur mihi quispiā genuina Hippocratis doctrina dignos censere, & vt ego sentio, neque quartum, quamuis quidam etiam hunc à Thessalo compositum esse putent. Cæterùm prænotionū liber, & aphorismi, & liber de aquis locisq; ac aere, ampliusq; liber de victu in morbis acutis, quem aliqui ad Cnidias sententias inscribunt, non præter rationem Hippocratis scripta esse creditum est. Horum igitur vbi vsus postulari, mentionem faciemus: itemq; aliorum, qui partim ipsi Hippocrati, partim Euryphōti & Thessalo ac Polybo, vt autoribus deferuntur.

Coniugationes Difficilium Respirationum ex secundo & sexto lib. de Vulg. morbis. CAP. 2.

2. Epid. sect. 3ª. ORdiamur itaq; iam expositionem à dictione in secundo morborum populariū scripta, quæ hoc modo habet: || Spiritus paruus densus, magnus rarus, paruus rarus, extra magnus intra paruus, alius quidem extendens, alius vero vrgens, dupla intra reuocatio velut superinspirātibus, calidus, frigidus. Eadem vero dictio in sexto libro perfectius scripta est. Supra tres enim coniugationes ipsius difficilis spirationis, quarta item adiecta est, quæ manifeste in secundo morborum popularium desideratur, non ipsius autoris, vt mihi videtur, culpa, cùm perspicuum sit ipsum non ex experimento quopiam & memoria, multitudinem spirationum difficilium coaceruasse, sed ex F rationali diuisione. Nequaquam igitur relicturus erat aliquam difficilis spirationis speciem, verùm in hoc quispiam ex veteribus descriptoribus librorū peccauit, atq; ita postea habens liber inuulgatus est, seruatusq; est hic error vsq; huc merito sanè, cùm aliqui negligenter planè veterum libros versent, vt neq; an deficiat quippiam, neq; an in alio libro dictum sit sciāt: quidā vero etiā si sciant, tamen quod deest apponere non audent. Neque enim similiter nostri æui hominibus priores faciles erant neq; prompti ad adscribēdum veterem dictionem, quæ eodem modo in omnibus exemplaribus scripta esset: sed significationem solùm facere contenti erant, q̄ hic quidē defectuosse, in sexto vero morborum popularium perfectè, diuisio difficilium respirationum scripta esset, tum quæ secundum magnitudinem ac paruitatem fit, tum quæ iuxta raritatem ac densitatem. Has enim duas oppositiones, eam videlicet quæ iuxta magnitudinem ac paruitatem fit, & eam q̄ iuxta raritatem & densitatem, Hippocrates manifeste inter sese complicat, & cōiugationes difficilis spirationis quatuor facit: vnam in qua minor simulq; densior q̄ naturalis, respiratio fit: alteram, cùm maior & rarior: & præter has aliam tertiam, in qua minor & rarior: & supra has quartam, quam in secundo morborum popularium desiderari & relictam esse diximus, in qua maior simulq; densior fit. Ostensum enim mihi sæpe est, etiam si hoc citra ostensionem omnibus manifestum sit, G quòd duæ oppositiones inter sese complicatæ, quatuor coniugationes faciant. Cæterùm dictio Hippocratis in sexto morborum popularium, non solum in hoc differt ab ea quæ in secundo habetur, sed & in eo quòd in sequentibus, quando inspirationis magnitudinem confert cum magnitudine expirationis, altera coniugatio penitus relicta est in secundo libro, indicante & hic ipso librorum descriptore extremam secordiam, aut sedulitatem. Si enim integras dictiones trāsgressus est, extreme secors erat: Si vero similes inter se, nescius quatenus differunt, vnum & idē vtrasq; significare putauit, deinde alteram sustulit, ad summam vtique sedulitatem progressus est, correctorem scriptorum Hippocratis, non ministrum, se ipsum ostendens. Hoc equidem vtile est circa plerasque obscuras dictiones meminisse, in quibus aut relictum quid esse credibile est, aut adscriptum. Nihil enim vetat iuxta illas, aut quod deest apponendo, aut quod delictum est corrigendo, perfectum ac verum reddere & absoluere sermonem. Quemadmodum enim transcribere ac mutare veteres dictiones temerarium est: sic velut scriptum est conseruare, & paucis quibusdam appositis aut immutatis dubitationes dissoluere, bonorum expositorum opus est. Verum de his opinor me paulo post per ipsa opera monstraturum esse quæ facere oporteat: non enim simpliciter, neque prout contigit, hoc ipsum faciendum est, sed cum ostensione veritatis rerum, ampliusq; H ostendendo prius ipsam senis sententiam sic habere, & vtrasque consentire, dictionis transmutatione conuenienti facta.

Explicatio Sententiæ Hip. lib. 6. sectione. 2. de Vulg. morb. de Coniugationibus Difficilium Respirationum. CAP. 3.

CÆterū ad propositum iam progressi, & perfectiori dictione apposita, quæ in sexto morborū popularium habeatur, videamus qualis nam sententia ipsa sit. Quòd enim ex rationali diuisione inuenire conetur oēs difficilis spirationis differētias, hoc ipsum ēt ijs qui libros ipsius exposuerunt vī, & coniectare omnibus facile esse opinor: An vero rectè diuidat, & an nulla relicta sit difficilis spirationis species, hoc non ēt oībus inuenire facile est, sed qui de his iudicaturus est, eum & diuidendi methodi expertum esse oportet, & circa Hippocratis dogmata non inexercitatū. Et methodus sanè ad id quod diuidit respicere oportere erit, qualis naturæ existat. Si. n. simplex fuerit, ea quæ iuxta substantiæ ipsius rōnem sunt, quot sunt, & quę, ac qualia, considerare oportet, atq; ex his diuidere: Si vero compositū, vtranq; aut singulas partes diuidere, vt dictū est, oportet, totū vero ex modo compositionis. Verum quæ est Hippocratis sentētia de compositione, nobis alibi fusissime dictū est: relatum est ēt in superioribus. Quare nihil vetat ad hos scopos intentione ac respectu

A ſpectu habito,ipſam morborum popularium dictionem tueri,quæ ſic habet: || Spiritus parui den- 6.Epid.cõ.2.t.
« ſi,magni rari,parui rari,magni deſi: extra magnus intra paruus, intra magnus extra paruus: alius 10.3ª. 162. d
« extendens,alius vrgens: dupla intra reuocatio velut ſuperinſpirantibus: calidus, frigidus. Quod igitur non quarta ſolum coniugatio circa denſum & magnum conſiſtens, in ſecundo morborum popularium relicta eſt,ſed & ex ſequentibus duabus in quibus expirationem cũ inſpiratione confert,altera ſcripta quidem eſt in pręſenti iam propoſito ſermone,relicta eſt autem in ſecundo morborum popularium,palam videre eſt: Neque enim in illo libro ſcriptum eſt, Intra magnus, extra paruus: ſed altera ſola difficilis ſpirationis ſpecies oſtenditur, in qua magnus ſpiritus expiratur, paruus vero inſpiratur. In multis igitur codicibus reperire licet hunc defectum adſcriptum, verum in plurimis & fide digniſſimis exemplaribus relictus eſt: Atque hoc ſane nihil ad præſens refert: propoſitum eſt enim nobis perfectiorem locutionem conſiderare, eam videlicet quæ nunc eſt adſcripta. Quod itaque ex ſpiritus intra & extra meatu, totius reſpirationis actio compoſita eſt: & quod altera eius pars inſpiratio, altera expiratio appellatur: dictum quidem eſt in primo libro ſtatim in principio, verum etiam ſi a nobis dictum non eſſet,nemo fere ignorat. Quod vero nullius alterius rei quam motus propria ſint velocitas & tarditas, dictum quidem & hoc iam
B eſt,ſed etiam nunc in memoriam reuocetur. Magnitudo quidem & paruitas velut non ſunt motui propria, ſic omnino inſeparabilia ſunt ab eo quod per ſpatium aliquod aut diſtãtiam localem fertur. Et ob id iuxta vtranque reſpirationis partem, duæ differentes oppoſitiones fient, altera iuxta velocitatem ac tarditatem, altera iuxta magnitudinem & paruitatem. Quod vero totius reſpirationis adhuc alia oppoſitio ſit iuxta denſitatem ac raritatem conſiſtens, id ipſum etiam antea relatum eſt: & ꝙ hæc oppoſitio non ſit reſpirationis veluti motus, ſed vt compoſitæ rei ex diſtantijs conflatæ. Quare in his tribus generibus omnes reſpirationis differentias eſſe neceſſe eſt: In velocitate quidem & tarditate, propterea quod hæc propria & ab omni motu inſeparabilia ſunt: In magnitudine vero & paruitate, propterea quod motus organorum reſpirationis per diſtantiam fit: Denſitas autem & raritas tertium ex prædictis genus, neutrius propriarum ac primarum reſpirationis partium proprium,aut inſeparabile eſt: verum totius reſpirationis pars fit per accidẽs quoddam: quandoquidem compoſita res eſt,ex duobus contrarijs motibus quiete diſtinctis conſtans. Hæ igitur ſunt primæ differentiæ totius reſpirationis. Cæterum cum reſpiratio res ſit quæ & facere aliquid,& pati poſſit,aliud vtiq; fuerit differentiarum genus in ipſa,vtraq; videlicet parte æqualiter aut inęqualiter perfecta: At vero & rurſus aliud, ipſius totius vt compoſitę,partibus
C inter ſe mutuo collatis. Hæc cum ita habeãt,ſciendum primas quatuor difficilis reſpirationis differentias in propoſita Hippocratis dictione ſcriptas, totius reſpirationis eſſe. Neutrius enim partis eſt denſitas & raritas, ſi ſane meminimus eorum quæ ſtatim a principio primi libri dicta ſunt. Sic vero etiam ſequentes duas, nam & in his duæ totius reſpirationis partes conferuntur,& ob id
« ſic ſcriptum eſt: || Extra magnus intra paruus,intra magnus extra paruus,videlicet ſpiritus. Sequẽ Ibidem.
« tes autem deinceps duas differentias in quibus dicitur, Alius extendens,alius vrgens. alterius partis ipſius reſpirationis proprias eſſe putandum eſt, quem ſane iuxta ſubſtantiam eſſe vel maxime ipſius reſpirationis diximus. Extendens enim tardus eſt, vrgens aũt velox: tarditas autem & velo-
« citas ab omni motu inſeparabilia ſunt. Quod vero deinceps habet: || Dupla intra reuocatio velut Ibidem.
ſuperinſpirantibus,inæqualem inſpirationem oſtendit. Inquirenda eſt aũt eadem oppoſitio in expiratione,quam ego relictam eſſe credo a tranſcribentibus magis, ꝙ ab ipſo Hippocrate: quãdoquidem in alijs ſcriptis ẽt eiuſmodi ſpeciei difficilis ſpirationis mentionem facere apparet, vt in ſequentibus palam oſtendam. Quod ſi cui ab ipſo Hippocrate relicta eſſe videt̃,hic peiora pro melioribus eligit. Equidem penitus nullam inæqualitatis mentionem feciſſe iuxta neutram reſpirationis partem,ſed penitus oblitum eſſe ac reliquiſſe,minime conueniebat Hippocraticæ diligen-
D tiæ. Verum ego ſane etiam ſi id quod nunc de inſpiratione ſcriptum eſt, in totum ſcriptũ non eſſet,deſcribentis magis peccatum eſſe ꝙ ipſius Hippocratis, dicere audeam. Rationem aũt vtiq; aliquam ſic haberent hi quibus ad peiora animus inclinat. At vero cum & inſpirationis ſpeciẽ adeo manifeſte indicauerit,vt non ſolum dixerit,duplam intra fieri ſpiritus reuocationem, ſed & velut
« ſuperinſpirantibus appoſuerit,q̃uo tandem aliquis adhuc ſuſpicari queat ipſum expirationis eſſe
« oblitũ? De his igit̃ ẽt rurſus agemus. Deinceps aũt alia adhuc difficilis reſpirationis ſpecierũ op
« poſitio appoſita eſt in fine totius ſermonis ſic habens: || Calidus,frigidus. vt videlicet & hic ſubaudiamus/ſpiritus/vocẽ. Quemadmodum.n. magnus & paruus, & denſus ac rarus,ſic ẽt calidus & frigidus ſpiritus expirat̃. Quanquam & hic decepti quidam,propterea ꝙ ipſi non intelligant, corrigunt,& dictionem immutare audent,non/calidus,& frigidus/velut nunc dictũ eſt, ſcribẽtes, ſed ipſa cum prædicto connectentes,atque hoc modo legentes /velut ſuperinſpirantibus calidũ fri- Ibidem.
« gidum. Hi quidem igit̃ ſupra hoc ꝙ ipſam dictionem nullam ſententiam referentem efficiunt, ẽt
« palam produnt,ꝙ neq; ſenis libros legerunt: omnino.n. meminiſſent eorum quæ in alijs locis ab
« ipſo ſunt ſcripta de calida & frigida expiratione: quæ quã rõne aut in illis ab ipſo ſcripta ſunt, aut hic relicta,non habent quod dicant. Si.n. non putauit ex difficilium ſpirationum genere eſſe calidam & frigidam expirationẽ,non rite in alijs locis ipſarum veluti difficiliũ reſpirationum meminit:

minit: si vero in illis rite ipsarum commeminit, nunc sanè non rectè ipsas reliquit. Verùm hæc E non ita habent. Nam & hîc rectè in difficilium respirationum diuisione continentur. Quid vero indicent, in alijs locis rectè ab ipso dictum est.

Proponuntur Quæstiones quæ ex libro Prænotionum Hip. de Difficili Respiratione oriuntur. CAP. 4.

RElictis igitur iam his qui sic ab Hippocratis mente aberrant, & omnia magis quàm sententiam ipsius intelligunt, ipsi per nos ipsos inspiciamus, quid nam in prænotionum libro de difficili respiratione in hunc modum scribat: ‖ Spiritus densus existẽs, dolorem aut inflammationem significat in locis super septum transuersum. Magnus autem & per multum tempus, desipientiam ostendit. Frigidus vero ex naribus & ore prodiẽs, valde iam perniciosus est. Apparet enim in hoc libro, harum trium tantum difficilium spirationum ipsum mentionem fecisse. Atqui si tot solum sunt, quid tandem multo plures ipse in popularium morborum libris scripsit? Si vero adeo multæ sunt, cur paucissimarum in prænotionum libro mentionem fecit? An numerum quidem ipsarum nosse, commodum existimauit, quid vero singulæ indicent, non vtile esse putauit? Aut hæ solæ indicant, reliquæ vero nihil: sed possibile est quandoque præter naturam respirare, nullam vero affectionem in animali præter naturam esse? Aut in tãtum hoc verum esse oportet, vt penitus F necessarium sit ipsam affectionem in animali pręter naturam fieri difficilis respirationis causam? Si quidem igitur causæ rationem habet affectio ad difficilem respirationem, fuerit vtique hoc modo, & tempore, & ordine, & facultate prior. Quomodo igitur Hippocrates in prænotionũ libro, tantum difficilium respirationum numerum relinquere videtur? Equidem ea gratia volebam ipsos expositores inter se conferre, & quærere, ac soluere, verùm eius rei faciendæ nulla est facultas: etenim expositorum cur quis tandem mentionem faciat? Eorum vero qui ante nos vixerunt, & quorum commentaria ad nostram ætatem seruantur, multas & longas nugas conscriptas inuenire est: quæ vero sic alicuius momenti sunt, penitus ab ipsis relicta sunt. Verùm nos sanè inquirimus ipsa, etiamsi nullam viam habeamus ad inueniendum ab illis præmonstratam. Dictum quidẽ à nobis est, & in ijs quæ de optima secta sunt, & in curandi methodi scriptis, quomodo talia omnia inquirere & inuenire oporteat. Immo & in primo horum commentariorum duplicem viam ostendi ad eiusmodi inuenienda, alteram ex differentijs difficilis spirationis procedẽtem, alteram ex affectionibus in organis respirationis, quam etiam faciliorem & manifestiorem esse dicebam. Et quisquis illa scripta diligenter versauit, haud indigebit multis rationibus ad præsentium solutionem. Si vero negligenter illa tractauit, aut aliàs ad discendum hebes est: Qui quidem negligen G ter tractauit, rursus ipsa relegens, identidem eadem repetat: Qui vero hebes ad discendũ est, aliud quid agat, ac sciat quòd paruæ naturæ magni viri sententiam adsequi impossibile est, qualis sanè ipse Hippocrates erat. Quæ igitur nemo priorum aut proposuit, aut dubia putauit, aut quæsiuit, aut inuenit, ego & proponam, & dubia faciam, & quomodo quærere oporteat dicam, & dijs volentibus inuenturum me spero. At vero ipsum problema etiam paulo antè à me relatum est. Cur nam tot difficilium respirationum species Hippocrates in prænotionum libro reliquit. Dubitatio vero nunc dicetur, vbi quæ in primo sermone scripta sunt, prius in memoriam reuocauero.

Omnes enim difficilium respirationum differentias, in illis sermonibus, in quinque ex toto tũ affectionum tum difficilium respirationum genera reduxi. Quare adhuc magis dubium constituitur problema, spe etiam quæ sola restabat sublata. In eiusmodi enim omnibus, in quibus cuiuscunque tandem rei differentiæ plures quidem ab altero quopiam, siue viro, siue scripto: pauciores vero rursus ab aliquo altero dicuntur: vna sola superest consensus spes, si quis monstrare queat alterum in primis diuisionis partibus rem ipsam extendisse, alterum vero contraxisse. Hac igitur spe nobis sublata (monstratum est enim in primo libro neque affectionum, neque difficilium respirationum genera, in minorem numerum reduci posse.) quæ amplius ars soluendi ea quę nunc quærãtur inueniri possit? Cùm ob alia enim, tum ob id quòd quædam prima genera relicta sunt, H ampliusque diuulsa, & male distinctim mutuo opposita, ac obscurè enarrata in prænotionum libro, reprehendere quis merito possit, quamuis si quis alius Hippocratis liber, is ipse perspicuus existat. Atqui obscurum simulque indeterminatum est quod statim in principio dictionis dictum est: ‖ Spiritus densus existens dolorem aut inflammationem significat in locis super septum transuersum. Si enim non duplex esset spiritus densus, alter quidem cum magnitudine, alter vero cum paruitate: aut si non ex diuersa affectione vterque ipsorũ generaretur: rectè vtique Hippocrates aut indiuisum ipsum reliquisset, aut differentiam eius quod per vtrunque significatur non indicasset. Quando vero ipse manifeste in morborum popularium libris, alterum densum simulque paruum, alterum densum & magnum statuit: & nos monstrauimus hos ex prima ipsorum differentia esse: male vtique indiuiso relicto denso, simpliciter sic dicere contentus fuit: ‖ Spiritus densus existens dolorem aut inflammationem significat in locis super septum transuersum, atque hoc sanè vnum dubiũ existit. Consequenter vero tertiæ differentiæ mentionem faciens sic: Magnus autem & per multũ tempus delirium significat. Et hanc solam ex primis differentijs manifeste prolocutus, appositæ ipsi spirandi difficultatis, quæ rarum & paruum spiritum ostendit, nullam omnino mentionem fecit:

In Prog cõ 1. t. 24. 4ᵃ. 194. h

Ibidem.

Ibidem.

A fecit: quãquam sane velut densus spiritus duplex erat, magnitudine & paruitate distinctus, sic etiã rarus necessario duplex est, magnitudine ac paruitate distinctus. Verùm alterius solius in prænotionibus meminit, vbi ait: ‖ Magnus autem & per multum tempus, delirium significat. alterum vero rarum simul & paruum relictum esse apparet. Quare ex quatuor coniugationibus, quas in morbis popularibus scripsit, primæ duæ indiscriminatim & obscure ac confuse dictæ sunt: Sola vero tertia, vt diximus, tum ipsa, tum quod per eam significatur, ambo manifeste scripta sunt. Cæterũ non in his solum obscurus & indistinctus, & qui plura relinquat, sermo esse videri potest, sed & ex eis, quæ deinceps inferens ait: ‖ Frigidus vero ex naribus & ore prodiens, valde perniciosus est. Cur enim tandem, si differentias iuxta calidum & frigidum recensere statuerat, frigidæ tantũ mentionem fecit? Et amplius, Cur nam aliarum duarum, tum eius quam indiscriminatim spiritũ densum nominat, tum quam distincte rarum & magnum, affectiones ipsas solas adscripsit, nõ tamen in quid finiant significauit, dolorem quidem & inflammationem à densa, delirium autem à rara & magna spirationis difficultate indicari dicens: In differentia vero iuxta frigidum, in quid desinat dicit, inquit enim perniciosum valde esse huiusmodi spiritum: affectionem vero ob quam ita difficulter spirant obscuriorem existentem, non etiam dicit? cum tamen præstaret in omnibus B difficilibus respirationibus, tum ipsas affectiones dicere, quæcunque tandem hæ sint, tum alterationis ipsarum modum adscribere, mansuetas à malignis distinguendo. Non igitur ita fecit, verùm in prioribus spirandi difficultatibus affectiones, in vltima alterationis modum solum ostendit. Et quod crimen omnium minime effugere potest, quòd videlicet nihil penitus de inæquali spirationis difficultate dixit, id ipsum sane etiam iam sermoni apponatur. Extendens enim & vrgens spiritus, & extra magnus intra paruus, & intra magnus extra paruus, neque ipsi quidem in prænotionum libro relati sunt: Verùm ex his quæ nos in primo libro explicauimus, in quatuor difficilium spirationum coniugationibus comprehensi reperiuntur. At vero quintam inæqualem, cuius dimidiam partem in morbis popularibus scripsit, ‖ duplam intra (inquiẽs) reuocationem, in prænotionum vero libro penitus reliquit, sub nulla quatuor cõiugationũ iuxta vllum aliquem modum comprehẽsam inuenire licet. Atq; tot quidem ac tales sunt dubitationes.

Ibidem.

Ibidem.

2. Epid. sect. 3ª. & 6. Epid. cõ. 2. t. 10. 3ª. 162. d

Qua Via ac ratione Propositæ Quæstiones explicari queant. CAP. 5.

OPortet aũt hinc nos non similiter, vt multi faciunt, qui Hippocrati contradicunt, dubitationes quidem facile reperire, in solutionibus vero ipsarum hærere: verùm primùm quidem C viam quandam facultatis inuenire, deinceps vero per demonstrationem, ea quæ per ipsam viam inuenta sunt confirmare. Quæ est igitur via facultatis? oportet enim inde initium sumere. Vna quidem communis illa omnibus veteribus, familiaris breuiloquentia: Altera vero peculiaris illa Hippocratis animi altitudo. Monstratum enim nobis est quàm grauis sit sæpenumero hic vir, vt qui ea quæ alijs medicis nota sunt prætereat, velut quæ à nemine eorum qui artem ingenue exercent ignorari queant: quæ vero talibus ignota sunt, omnia diligenter simulq; perspicue exponat. Si vero hic ipsi mos est, quod mirum est ambiguam ac obscuram apud plerosque differentiam difficilis respirationis, eam videlicet quæ fit iuxta magnitudinem & raritatem, tũ per alia scripta demonstrare conatum esse, vt quæ desipientiæ propria sit, tum in prænotionum libro manifestaria doctrina dignam censuisse: verùm differentias densitatis, vt quæ medicis ignotæ esse non queãt, vna summa comprehensas breuibus indicasse? In pleuritide. n. & peripneumonijs, anginisq;, & orthopnœis, densus & paruus fit spiritus: Et si pleuritis non sit, solus autem dolor circa costas extet, densus & paruus fit spiritus: Quemadmodum etiam si circa os ventris, aut stomachum, aut splenis caput, aut hepatis gibbam partem. Nam & in his locis si quis sit dolor, necessarium est paruum & densum fieri spiritum, & multo magis si sit circa septum transuersum, & partem eius quæ D coniungitur & cohæret peritonæo, itemq; musculos illic circũsitos. Atqui etiam si non istic solũ, sed longe inferius peritonæũ fuerit affectũ, & offensam ipsius percipiat septum transuersum, itidẽ paruum ac densum spiritum efficit. Quin & ventris ipsius maiores affectiones, quæ cum dolore fiunt & tumore: splenis item ac hepatis infernæ partes: non minus densum ac paruum efficiũt spiritum. Et in vniuersum, siue tumor quis sit premens ac coarctans quodcunque tandem respiratorium organum: siue dolor circa quamcunq; partem, sic appropinquãtem respiratorijs organis, vt ipsis motis simul moueat: densus ac paruus erit spiritus. Reliquas porrò horũ causas in primo libro recensuimus. Quemadmodum sane & ꝙ caliditate multa in respiratorijs organis coaceruata, densus & magnus spiritus fiet: id quod fermè omni die, in omnibus exurẽtibus febribus apparet, vt neminẽ latere possit. Etenim ꝙ inflãmationẽ præter naturã phlogosin Græcis dictã, non Hippocrates solũ, sed omnes ferè alij qui ante Erasistratum fuerunt, phlegmonẽ nominarint, non à nobis tm̃, sed ab omnibus Hippocratis expositoribus ẽ ostẽsum. His itaq; sic stãtibus, nihil amplius mirum est, prædictas ambas differentias Hippocratem vna summa ostẽdere, vbi ait: ‖ Spiritus dẽsus existens dolorem aut inflammationem significat in locis super septum transuersum. tanquam sane nos intelligere possimus, ꝙ cum paruitate dolorem significet, cum magnitudine vero inflammationẽ. Apponit autẽ rationabiliter / in locis super septũ transuersum siue respiratorijs / tanq; im

in Prog. cõ. 1. t. 24. 4ª. 194. h

modicæ

modicæ caliditatis partium infra ſeptum tranſuerſum, reſpirationem in magnitudinem ac denſita E tem eleuare non queant.

Ex aliquot locis Hip. monſtratur ipſum declaraſſe Spiritus Denſi Coniugationes. *CAP. 6.*

ATque via quidem inuentionis quæſitorum circa primas differentias hæc eſt. Verùm demõſtrationem ẽt quandam ad ſermonem apponere neceſſarium eſt. Nunc.n. ꝙ non impoſſibile eſt, hanc ſententiam Hippocratem vſurpaſſe, oſtenſum eſt. Monſtrabitur autem conſequenter ꝙ penitus hoc modo habet. Cur.n. tandem in vtriſq; morborũ popularium libris ſecũdo ac ſexto, has duas ſpirandi difficultatis differentias primas omnium diſtinguere reperiť? priorem quidem paruum & denſum ſpiritum, alteram vero denſum & magnum: in propoſito autem prænotionum libro ipſas ignorare videtur, ſupra hoc ꝙ poſtea ſtatim ſcribat rarum & magnum? Rarũ igitur & magnum ſpiritum nouit, denſum vero & paruum ignorat? Et ſanè etiam ſi quiſquã eorum quibus animus in peiorem partem inclinat, dicere queat, ꝙ quinam ſit denſus ac paruus ſpiritus, cognoſcere quidem Hippocrates potuerit: quæ vero ſit affectio, quæ ipſum efficiat, nõ potuerit cognoſcere: at certe cum dicat, Denſus ſpiritus dolorem ſignificat, aut inflammationem in locis ſuper ſeptum tranſuerſum. palàm fit ꝙ & affectiones ſcribat, & neutram relinquat. Immo & eundem ordinem oſtẽdit, quem ẽt in duobus morborum popularium libris fecit. Perſpicuũ itaq; F eſt ꝙ denſo & paruo dolorem, denſo vero & magno inflammationem coniungat. Neq; enim dicere licet, ꝙ in popularium quidem morborum libris duobus, parui & denſi, & magni ac denſi ſpiritus, mentionem fecit, in alijs vero nuſquam: Nam & in illis ipſis ſępe, & in libro de diæta ſeu victu in morbis acutis, quem etiam de ptiſana inſcribunt, ſtatim in principio libri, non tantum huiuſmodi difficilis ſpirationis ſpeciem palàm nominat, ſed & ipſam affectionem in qua fit, & modum ipſius iuxta quem lædere ſolet. Atqui nullus eorum qui ex contentionis ſtudio multos Hippocratis libros velut non genuinos reſcindunt, hunc librum detruncare ac Hippocrati auferre auſus eſt. Equidem quæ in fine ſunt poſt balnei vſum, pleriq; tollunt: quæ vero eouſq; habentur, omnes cõſeruant. Si igitur nõ ſolum in hoc libro monſtrabimus, ſed etiam in alijs ſimiliter inuenitur, ꝙ tũ differentias, tum affectiones denſi ſpiritus cognoſcat, quid adhuc deeſſe videbiť ad demonſtrationem? Si vero etiam in ipſo prænotionum libro paulo inferius inueniri poteſt, quòd & differentias non ignoret, & affectiones ipſas ſciat, nonne credes adhuc amplius id quod propoſitum eſt ſatis eſſe demonſtratum? At vero quòd hæc ita habeant, neq; mentiamur, ex ipſis verbis videre licet. Incipiam aũt à libro de victu in morbis acutis. In hoc libro ſtatim in principio, de morbis circa pulmonem ac thoracem verba faciens, hoc modo ait: ‖ Quibuſcunq; enim cibus ſtatim concluſus G eſt, ſi quis non ſubeuacuatis ſorbitionem præbeat, dolorem præſentem vtiq; exacerbauerit, & non præſentem ſtatim induxerit, & ſpiritus denſior reddetur. Malus autem hic eſt, reſiccat enim pulmonem: & ilia, ac pectinem, & ſeptum tranſuerſum dolore fatigat. In hoc ſermone primum quidem, quòd propter dolorem denſus fit ſpiritus oſtendit, nobis opinor relinquens meditandum generationis modum, quem in primo horum commentariorum me diſſoluiſſe manifeſte puto. Quemadmodum enim dolentibus cruribus, multum progredi nequimus: eodem modo, vbi quoddam organum ex ijs quæ in reſpirationibus mouentur doluerit, parum reſpirare cogimur, & citius deſiſtere cupimus. Quando enim ſimul cum temporis reſpirationis longitudine extenditur dolor, qui citius cohibet motum reſpiratoriorum organorum, citius dolore liberatur: Verùm quanto citius quàm oportuit cohibetur, tanto ipſum animal defectuoſius inſpiratione participauit. Quemadmodum igiť ſi quis pauciores cibos quàm ex vſu ſit accipiat, hic cito aliorum ciborum opus habebit: ſic ſi quis minus quàm ex vſu eſt inſpirauerit, hic citius inſpiratione indigebit, & in hoc ſpiritũ ipſum denſari continget. Quo enim tempore inter actiones medio organa reſpirationis ceſſantia requierunt, eo ipſo nunc requieſcere animal ipſis non permittit: tanquam enim ſingulas reſpirationes defectuoſe reſpirans, ſemper etiam magis propè ad ſuffocatio- H nem accedit. Huius autem ipſius affectionis timore, citius reſpirare vrgetur, & reſpirationis organa citius quàm oportet mouet, non permittens ipſis quieſcere, in quantum quieſcebant, quando ſecundum naturam habebant. Quando igitur Hippocrates ob dolorem, ſpiritum denſiorem fieri dicit, videtur autem per mediam paruitatem denſitas ipſa generari, omnibus ſanè manifeſtum eſt, quòd etiam paruitatem nouit. Quis enim tertium à primo noſſe queat, ſi medium ignoret, & præſertim ſi ipſum tertio generationis cauſa exiſtat? Et ſanè paululum progreſſus, ipſis ſuis proprijs verbis aperte, paruitatem denſitatis cauſam eſſe tradit, ſic ſcribens: ‖ Etenim ipſum ſputum intra retentum prohibet quidem ſpiritum intra ferri, cogit autem cito extra ferri. Hic alteram rurſus cauſam docet generationis denſi ſpiritus: appellaui autem ipſam in ſuperioribus ſermonibus reſpiratoriorum organorum coarctationem. Quod igitur in dolore nobis intelligendum relinquebat, hoc ipſum hîc ipſe expoſuit. Quid eſt autem hoc ipſum? ‖ Multo, inquit, ſputo circa arterias, pulmonis videlicet, contento, & ſpiritus ipſius regionem præoccupante, ſpiritus circa inſpirationis actionem intra accedere prohibetur. Num igitur aliud quid eſt quàm parua inſpiratio id quod nunc dicitur? Non certe, ſi quidem iuxta copiam ſubſtantiæ quæ inſpiratur, magnitudinem reſpirationis metiri oportet, velut in primo libro eſt demonſtratum: verum ſi ob aliam quandam

de Vict. rat. in morb. acut. cõ. 1. t. 32. 7ª. 113. f

Ibidem. t. 38. 114. c

Ibidem.

A quandam caufam cogi fpiritum cito extra ferri † dicit,q̃ ob infpirationis paruitatem. Non eft aũt † Calaber. dicat aliquis, q̃. ob paruitatẽ ĩfpirationis, neque hoc ẽt eft dicendum.
ꝙ hoc dicamus.} cum ipfa dictionis feries fic habeat: Etenim ipfum fputum intra retentum prohibet quidem fpiritum intra ferri,cogit aũt cito extra ferri. Propterea enim ꝙ latione fpiritus ad interna priuatum eft animal,quiefcere non permittit,vt quod de fuffocatione periclitet, & in hoc denfus fpiritus generatur. Neque enim conuenit ipfas nominum fyllabas audire velle, cum integri fermones perfpicue dicantur: neque aliud quiddam effe putare, cito ad expirationem concitari,quam denfe refpirare: & aliud quiddam,prohiberi infpirationem fufficienter fieri, q̃ paruam effe refpirationem. Verum hic quidem ipfe Hippocrates manifefte expofuit,quomodo in detento fputo denfus fit fpiritus,per mediam paruitatẽ: In dolore vero reliquit,vt opinor, propterea ꝙ multis locis ipfe dixerit,actiones organorum a dolore impediri,cum poffimus nos etiam fi ex illo non audiamus,ex manifefte apparentibus inuenire. Supra hoc igitur ꝙ ambo hæc nos manifefte in hoc fermone docet,ꝙ & dolor,& locorum coarctatio,paruam efficientia refpirationem, ftatim ẽt denfam reddunt: amplius & hoc edocet,ꝙ non hæ folum funt denfi fpiritus caufæ. Primum quidem in eo quod dicit, Dictum eft aũt fic in dolore. hoc ipfum manifeftum facit, ꝙ ob aliã caufam fpiritus iam denfus exiftat,denfiorem fieri dicẽs ob dolorem,tanq̃ vt opinor & hic nos ratiocina-
B ri poffimus,febrilem caliditatem ipfum omnino denfum efficere. Secundo aũt in eo quod dicit, quod a denfo & multo fpiritu,velut iam dictum eft,fputum crudo modo vifcofum redditũ, afcenfum & exitum fieri prohibet: Denfi enim fpiritus dolor caufa eft: multi autem nõ hic,fed calor febrilis. Cæterum hic valde fapienter,non magni fpiritus dixit,fed multi. Magnus enim quantitate circa fingulas refpirationes iudicatur: Multum vero poffibile eft aliq̃n ex multis paruis coaceruari. Et apparet fane hoc manifefte fieri in pleuriticis,qui magnum quidem fpiritũ femel ducere ob dolorem non poffunt,quamuis pluri aere ob febrem opus habeant: ob continuitatem vero actionis,æqualem multitudinem fpiritus magnis refpirationibus coaceruant: Quod enim paucæ magnæ,hoc multæ paruæ poffunt. Eodem modo & in peripneumonicis multo quidem fpiritu opus eft,verum ob locorum coarctationem parum infpiratur. Etiam hic igitur denfitas multas paruas refpirationes efficiens,ad æqualitatem cum paucis & magnis redigit.

Nomina ipfa Difficilium Refpirationum, & Magni & Denfi Spiritus Coniugationes, aliquot librorum Hippocratis locis explicari. CAP. 6.

NVm igitur indigebimus adhuc inquifitione fyllabarum ipforum nominũ,in hoc libro confcriptarũ fic confequenter de parua & magna refpiratione, non contenti rebus ipfis adeo
C manifefte oftenfis? Atqui hoc non erat quæfitum,an Hippocrates paruæ ac magnæ refpirationis nomen nofcat: reperit.n.tum in morborum populariũ libris fcriptũ,tum rurfus in pnotionum li-
« bro,vbi inquit: || Magnus fpiritus & per multũ tps defipiẽtiã fignificat. verũ an duplicem nouerit in Prog.cõ.1.t. 24.4ª.194.h
« denfum fpiritum,& alterũ ipforũ a dolore fieri dicat,alterũ a caliditate multa in refpiratorijs organis coaceruata. Quando igitur hec monftrata funt,fuperuacaneum eft adhuc audire defiderare nominũ fyllabas. Quandoquidem & fecundũ hunc ipfum, quẽ in prænotionibus dixit fermonẽ de defipientia,cuipiam dicere licet,non rarũ & magnũ dictum effe fpiritũ qui ipfam defipientiam indicet,& dictionem proferre hoc modo habentem: Spiritus magnus & per multũ tps defipientiã fignificat,tanq̃ fane non idem fit,aut rarũ dicere,aut per multũ tps,aut ꝙ nos nunc nomina venemur,& non res ipfas quæramus. Cæterum qñ fane quidam in tm̃ ad rem adfequendã rudes funt, vt ẽt ipfa nomina audire velint,reuocabimus ẽt ipfis in memoriam duas quafdam dictiones,ex ip-
« fo de victu in morbis acutis libro fic habentes:[a] || Spiritus offendens in furfum latione denfus aut A de Vict rat. in mor.acu.cõ. 2.t.44.7 .122.f
magnus. Hic quidem habes,fi quidem defideras, nomen ipfum magnus: rurfus aũt ẽt paruus,vbi
« ait:[b] || Et fpiritus paruus,& reuulfio fpiritus denfa ac violenta accedit. Rurfum aũt in ipfo prænotionum libro,[c] || difficulter ferre morbum inquit,& fpiritum magnum ac denfum effe. Hunc qui- B de Vict.rat. in mor.acu.cõ. 4.t.33.34. 7ª. 139. b
D dem igitur palam ipfo nomine prolato,magnum & denfum fcripfit. Paruum vero & denfum rur
« fus in fermone de angina,vbi ait:[d] || Plurimumq̃ dolorem exhibẽt & orthopnœam, hoc eft rectã fpirationẽ. Quod.n.in orthopnœis paruus & denfus fiat fpiritus ob coarctationẽ refpirationis organorũ,haud fcio an quifq̃ ignoret. Atqui etiam fi talia ab ipfo Hippocrate difcere velimus, in libro quidẽ de victu in morbis acutis,in verbis quæ paulo ante adfcripfi, docuit nos,qũo paruus & denfus fpiritus fiat,iuxta fputorum cohibitionem. In libro vero de articulis ftatim in principio fermonis de fpina dorfi enarrans luxationes in pofteriorem partem,in locis fupra feptum tranfuerfum ex tumoribus aut morbis factas,hoc modo ait (opinor.n.præftabilius effe vt totus fermo ip- C in Prog.cõ. 2.t.56.4ª.203.g D Ibidem.cõ. 3.t.16.209. a
« fius adfcribaf) || Quibus fupra feptũ tranfuerfum fuerit in pofteriorẽ partem luxatio, his & coftæ de Artic.cõ.3.t 7.7ª.269.c
« non volunt in latitudinẽ augeri,fed in anteriorem partem: & pectus acutum fit,fed nõ latũ: ipfiq̃
« difficulter fpirantes fiunt, & ftertorofi, minorem enim amplitudinem habent vẽtriculi fpiritum * κερχνώδεες
« fufcipientes & emittentes. Nam & cogunt circa magnum ventriculum,collum habere in anterio
« rem partem luxatum,vt ne pronum fit ipfis caput. Coarctationem igitur multam faucibus hoc
« exhibet: cui accedit ꝙ ad internam partem repit: nam & rectis natura difficilem refpirationẽ hoc
« os exhibet,fi intro repat donec repreffum fuerit. Ob hanc igitur rem huiufmodi homines eminen
« tis gutturis magis apparent quam fani: Tuberculofiq̃ vt plurimum tales circa pulmonem funt,

ex

ex duris tuberculis ac crudis. Etenim occasio luxationis in posteriorem partem, & distentio, pluri E mis ob eiusmodi * collectiones fiunt, quibus sanè vicini nerui cõmunicauerint. In hoc toto sermone luxationem in posteriorem partem, ob tubercula in pulmone cruda & dura fieri dicit: difficultatem vero respirationis ob coarctationem locorum: appellauit aũt huiusmodi ipsius differẽtiam stertorosam. At vero in libro de victu in morbis acutis, quando eorum quibus in paruitatẽ & densitatem respiratio vertitur meminit, etiam hoc ipsum ‖ orthopnœæ nomen apposuit, & stertere ipsos dixit. Quare etiam cum in libro prænotionum de angina narrans dixit, ‖ Plurimumq; dolorẽ exhibent & orthopnœam, non aliam quandam difficilis respirationis speciem q̃ paruã & dẽsam, sic appellauit. Omnes.n. qui ob coarctationem non sufficienter inspirare possunt, de suffocatione periclitant, si decũbant: & ob hoc tum thoracem totum, tum collum, rectum habere eos oportet, vtpote cum non paruũ auxiliũ ipsis ex huiusmodi figura accedat. Ampliora enim simulq; lõgiora omnia respirationis organa fiunt, partim quidem per rectam figuram in directum extenta, partim vero minus in sese concidere prohibita & impedita. Manifestum est aũt etiam ipsum Hippocratem, sic vt nos nunc dicimus, de ipsis statuere ac pronunciare per hæc verba ex libro de articulis iam ante relata: ‖ Ipsiq; difficulter spirantes fiunt & stertorosi. Minorem enim amplitudinem habent ventriculi spiritum suscipientes & emittentes. Omnibus igitur qui ob coarctationem lo- F corum seu organorum difficulter respirant, etiam paruus fit spiritus, & ex necessitate sequuntur duo symptomata siue accessoria stertorosa videlicet respiratiõis species, quę sanè & ῥέγχειν appellatur, & paulo ante dicta orthopnœa, siue spiratio recta. Et sanè velut de industria ipsa dissecans, alterum in prænotionum libro scribit, perniciosis anginis ipsum adesse dicens, alterum vero in libro de articulis: In prænotionũ quidẽ libro, orthopnœam, in libro vero de articulis, stertorosam respirationem. Porrò in libro de victu in morbis acutis, ambo in idem coegit Hippocrates, sic scribens: ‖ Partim vero ab orthopnœa & stertore suffocati. Quod.n. in libro de articulis ‖ κέρχνον, illud hoc in loco ῥέγχος nominauit. Vtit̃ aũt & alibi in suis scriptis vtrisq; nominibus velut idem indicare potentibus. Q̃n quidem igitur adeo diligenter in libro de victu in acutis morbis, de omni densi spiritus generatione enarrauit, nihil mirum est si caput tm̃ & summam totius sermonis in prænotionũ libro conscripsit. Quòd vero oĩa exacte tradiderit de spiritu dẽso, nihil amplius opus habeo pluribus ostendere, verum vbi hoc solum in memoriam reduxero, q̃ aut ob dolorem, aut locorum coarctationem, aut caliditatis multitudinem, densus fit spiritus, deinceps totum sermonem ipsius Hippocratis adscribã hoc modo habentem: ‖ Quibuscunq;.n. cibus statim cõclusus ẽ, si quis non subeuacuatis sorbitionem præbeat, dolorem præsentem vtiq; exacerbauerit, & nõ præ G sentẽ statim induxerit, & spiritus densior reddetur. Malus aũt hic est, reficcat enim pulmonem: & ilia, ac pectinem, ac septum transuersum dolore fatigat. At vero amplius dolore lateris cõtinenter existente, & ad calfactoria non remittente, ac sputo non exeunte, sed & crudo ac viscoso permanẽte, si quis dolorem non soluat aut aluum emolliendo, aut venam secando, vtrũ tandem ex his contulerit, verum ptisanas sic habentibus exhibeat, horum repentina mors continget. Ob has igitur causas, atq; alias huiusmodi adhuc amplius, ij qui tota ptisana vtuntur, septimo die aut etiã citius moriuntur, partim quidem mente moti, partim vero ab orthopnœa ac stertore suffocati. Tales vero veteres syderatos esse putabãt, ob hoc maxime, non minus aũt q̃ & mortuorum latus liuidũ reperit, similitudine quadã ad plagam. Cuius rei causa est, q̃ ante solutũ dolorẽ moriunt: cito enim anhelosi fiunt. A denso vero ac multo spiritu velut iam dictum est, sputum crudo modo viscosum redditum ascensum & exitum fieri prohibet, sed stertorẽ facit, in cartilaginosis pulmonis partibus detetum: & cũ ad hoc res ipsa peruenerit, mortale vt plurimũ existit. Etenim ipsum sputum intrà retentum prohibet quidem spiritum intrà ferri, cogit aũt cito extrà ferri, atq; sic ad perniciem mutuo sese affligunt. Sputum enim retentum, spiritum densum facit: spiritus vero densus, viscosum sputum facit, ac lubricum fieri & elabi impedit. Si quis hanc dictionem diligenti animaduersio- H ne in animum adsumat, ipsamq; sæpe relegat, spero equidẽ facile eum persuasum iri ex his quæ dicta sunt. Quòd enim non magna sapientia indigeat densi spiritus in suas differentias sectio, & q̃ ipsam perfecte in hoc libro antea conscripserat, ob id sanè in prænotionibus valde breuiter perstrinxit, tanquam qui iam ad scientes rem omnem velut compendium quoddam sermonis faciat.

* cõtortiones.

* κερχνώδη — de Vict. rat. in morb. acut. cõ. 1. t. 34. 7ª. 114. a

* ῥέγχειν — in Prog. cõ. 3. t. 16. 4ª. 109. a

de Articul. cõ. 3. t. 7. 7ª. 269. c

de Vict. rat. in mor. acu. cõ. 1. t. 34. 7ª. 114. a

de Articul. cõ. 3. t. 7. 7ª. 269. c

Ibidem, t. 32. usque ad 39. 113. f. h. & 114. a. b. c

Paruum & Rarum Spiritum, Frigidamq; & Calidam Respirationem, omissa ab Hippocrate non fuisse. CAP. 8.

TRes quidem igitur iam nobis coniugationes difficilium respirationum inuentæ sunt. Deest autem adhuc quarta, in qua paruus & rarus fit spiritus. Cur igitur tandem ipsa relicta, frigidam expirationem scripsit? An quòd non alia est parua simulq; rara, alia vero frigida? Manifestum autem hoc est. Contrariam enim ipsi magnam & densam, ex immoderato calore in respiratorijs organis coaceruato generari demonstrauimus. Necessariò igitur parua & rara his ipsis organis perfrigeratis erit. Et sanè duo nobis dubia soluta sunt, nempe quòd neq; quarta difficilis respirationis coniugatio, parua videlicet & rara, relicta sit, neque item calida. Calidam enim in altera densi spiritus parte, quæ à principio relata est, comprehensam habebimus, eadem est enim cum densa & magna: raram vero & paruam in frigida, nam rara & parua à frigida nihil differt.

Cur

A Cur igitur tandem non raram & paruam, sed frigidam ipsam scripsit? primum quidem quod ab euidentiore symptomate ipsam ostendere voluit, deinde quò ostenderet causam ob quã ipsam perniciosam dicit, & tertiò q sic q celerrimè nos intellecturos esse suspicatus est, eandem hanc nihil à rara & parua differre, & contrariam ipsi calidam nihil differre à densa & magna. Frigidus enim spiritus omnino rarus est & paruus, velut etiã in secundo ostensum est libro. Densum aũt & magnum, eum qui inflammationẽ respiratoriorum organorum indicat, haudquaq̃ quis dixerit, nisi etiam calidus effletur. At verò & in eo quod apponit ad solũ frigidum spiritum, q valdè iam perniciosus est, manifestè ostendit quam sententiam de prioribus tribus respirandi difficultatibus habeat. Siquidem.n. & ex illis aliquam perniciosam putasset, omnino vtiq; adscripsisset. Num igitur extra periculum ipsas esse opinatus est? nequaq̃, sed non quidem perniciosas non tñ extra periculum. Perfrigerari.n. respiratorijs organis palàm perniciosum est, cum istic sanè cor situm sit, quod principium & frontẽ insiti caloris esse scimus. Verùm inflammationẽ multam esse in ipsis, aut dolorem, aut desipiẽtiam, nõ omnino perniciosum est. Eiusmodi.n. caliditas in multis acutis febribus coincidit. Quot autem & quibus morbis dolor adsit, prædictum est. At verò & ipsa desipientia nõ necessariò perniciosa est. Quòd verò ita de ipsis sentiat, manifestè ostendit per consequentem
" B dictionem vbi inquit. ‖ Facilem verò spirationem valdè magnam vim ad salutẽ habere putandum est, in omnibus acutis morbis, qui cũ febribus sunt, & in quadraginta diebus iudicantur. Si.n. magnam vim ad salutem habere putauit facilem spirationem, certè non extra periculum semper, difficiles spirationes opinatus est. Quare aliæ quidem omnes respirandi difficultates hoc solum habent, q nõ extra periculum sint: postrema autem omnium relata, supra hoc q & periculosa est, & perniciosa, non procul à morte hominem esse annunciat: ob id igitur nõ simpliciter perniciosam ipsam esse dixit, sed etiam, valdè, apposuit. Et neq; hoc rursus contentus, intulit. Iam, tanq̃ propinquam mortem sola hæc spirandi difficultas annunciet. Adeo.n. perniciosa est, vt mihi videatur, q neq; quicq̃ de ipsa scripsisset Hippocrates, nisi omnem modum de respirandi difficultatibus recẽsere voluisset. Quæ.n. iam morientibus fiunt, ea nullum magnum momentum in prenotionibus habent. Est autem bonorum medicorum opus, non quæ idiotis iam apparent presagire, sed quæ ipsos latent, & cum nihil mali æger habere putetur, apparent. Verùm cum omnes ex ordine difficilis spirationis species scribere vellet, videtur mihi etiam huius meminisse, & amplius adhuc propter magnæ & densæ oppositionem. Hæc igitur tandem hìc finem habeant. — in Progn.com. 1.t.25.4ª.194.h

Cur in prænotionum libro inæqualis respiratio & plurima, quæ ad prædicendum faciunt, ab Hippocrate omittantur. CAP. 9.

C CVr igitur nihil in prænotionũ libro de difficultate respirationis inæquali scripsit? quamuis cognoscat ipsam non solum in secundo & sexto morborum populariũ, sed etiam in primo ac tertio, & amplius in libro de victu in morbis acutis, & aphorismis, & alijs multis scriptorũ suorum locis. In secundo.n. & sexto morborum popularium, iuxta præscriptam dictionem meminit
" ipsius, vbi ait.[a] ‖ Dupla intrà reuocatio velut superinspirãtibus. Et amplius in secũdo morborum — A 2.Epi.sec.3ª. circa medium.
" popularium, vbi enarrat quæ Lyciæ acciderũt, [b]‖ Spiritus intrà duplicabatur, adscripsit. Hoc.n.ni — Et 6. Epid. cõ.
" hil differt ab eo quod dixit, dupla intrà reuocatio velut superspirantibus. In sexto vero. [c]‖ Si verò — 2.t.10.3ª.162.d
" spiritus intus relinquatur, ait. Nam & hoc idem est cum eo quod in libro de victu in acutis dixit. — B 2.Epi.sec.2ª.
" [d]‖ Spiritus offendens in sursum latione. Quemadmodũ.n. quidã inspirãtes non semel hoc faciũt, sed per cessationem ipsam actionẽ dissecant, similiter vt pueri eiulantes: sic etiam expirãtes. Quin & in his quæ in eodem libro post sermonem de balneis habentur, spirituum protensiones dixit, actionem dissectam ostendens. In primo verò morborum popularium in Philisco, hoc modo ait. — paulo post medium. — C 6.Epi.cõ.2. t.17.3ª.163.c
" [e]‖ Huic spiritus, ad finem velut reuocato. Similiter.n. vt, dupla intrà reuocatio, etiam hìc dictũ est, — D de Vict.rat.s morb.acut.cõ.
" reuocato. Rursus autem in Dromadæ vxore: Spiritus rarus, magnus, statim reuulsus, inquit. Nã — 2.t.44.7ª.122.f
" D & hoc similiter dictum est. In aphorismis verò etiam quid significet huiusmodi spiritus edocet, — E 1.Epid.c.3.
" sic scribens.[f]‖ In febribus spiritus offendens, malus: cõuulsionem enim significat. Secũdum ratio — t.18.3ª.121. b
" nem igitur in morborum popularium loco paulo ante citato, Tromadæ vxorem conuulsam mor — F 4ª.Aph.68.
" tuam esse dicit, in qua prædixerat. Spiritum magnum, rarum, statim reuulsum. Vbi sanè & maximè mirari licet, quomodo vtraque difficilis spirationis species, propriam ipsius affectionem indicauit. Non.n. solum conuulsa est hęc muliercula, sed etiam delirauit, vt quæ non solum propriã conuulsionibus spirandi difficultatem haberet, sed etiam eam quæ est desipientiæ. Quare q hanc inæqualem respirationis difficultatem Hippocrates nouerit, manifestè est demonstratum. Quòd verò etiam in prenotionum libro eam rationabiliter reliquerit, velut etiam multa prænotionis signa, consequenter fuerit dicendum: vbi prius in summa eius mentionem fecerimus, q neq; de signis circa ætates, aut regiones, aut horas, aut populares constitutiones, in prenotionum libro quicquam scripsit: & quidem integro libro de aere, locis, & aquis ab ipso scripto, & in aphorismis his omnibus in compendio relatis: Immo neque de vrinarum iudicijs, quæcunque in aphorismis scripsit, in prenotionibus recensuit: & neq; quæcunq; ad mulieres pertinent in aphorismis scripta, ad librum prænotionum transtulit: quanq̃ & hæc, & alia multa in aphorismis relata, p̃notorię me — Ext.ord.34.g — 3ª.Aph.5.Ext.
" dicinæ partis existant, velut ipse suis ipsius verbis indicat. In eo enim quod dicit. ‖ Si verò borealis — ord.20.c

fuerit, tuſſes, fauces, alui duræ, emittendæ vrinæ difficultates, horrores, laterum dolores, et pectoris, E quando hic præualuerit, talia in morbis expectare oportet. Et in eo quod ait. ‖ Cùm æſtas fit veri ſimilis, ſudores in fębribus multos expectare oportet: manifeſtum ſeipſum facit, ꝙ talia prenotoriæ artis partis eſſe iudicet. Expectare enim et ſperare ac timere, & omnia huiuſcemodi verba, præno tionis propria ſunt. Et ſanè etiam in eo quod dicit. ‖ Siquidem hyems ſqualida & borealis fuerit, ver autem pluuioſum & auſtrinum, neceſſe eſt æſtate febres acutas, & lippitudines, & dyſenterias fieri: manifeſtè hoc idem indicat. Et multò ſanè magis, cum de vrinis ſcribit in hũc modum. ‖ Quibus vrinę craſſę, grumoſæ, paucæ, non ſine febribus, multitudo veniens ex his tenuis prodeſt: maximè verò tales veniunt, quibus à principio, aut breui, ſedimen ineſt. Et rurſus. ‖ Quibus vrinæ conturbatæ velut iumentis, his capitis dolores aut adſunt, aut aderunt. Et rurſus. ‖ Quibus in ſeptima die iudicantur, his nubeculam habet vrina in quarta die rubram, & alia iuxta rationem. Similiter verò & quæ veſicæ ac renum affectiones indicant, in aphoriſmis ſcripta ſunt, in prenotionũ verò libro relicta, item q; alia omnino multa, quemadmodum & huiuſmodi. ‖ Morbis quibuſcũq; incipientibus, ſi bilis atra aut ſurſum aut infrà ſubierit, mortale. ‖ Dyſenteria ſi à bile atra incipiat, mortale. ‖ Quibus in febribus ſanguinis multitudo vndecunq; eruperit, his in refectionibus alui humectantur. Eiuſmodi itaque & alia multa in aphoriſmis ſcripta inuenire licet, ipſius prenoto- F riæ artis partis exiſtentia. Cur igitur nihil horum in prænotionũ libro recenſuit? Propterea ſanè ꝙ de acutis morbis in illo docere ꝓpoſuit, velut ipſe tum in principio, tũ in fine libri dixit. In principio quidem vbi ait.[a] ‖ Conſiderare autem ſic oportet in acutis morbis. In fine verò vbi hæc verba adſcripſit.[b] ‖ Hæc verò de acutis morbis dico, & his qui ex ipſis naſcũtur. Qui verò ſint qui ex ipſis naſcuntur, ipſe Hippocrates rurſus in eodem libro recenſet.[c] ‖ Hydropes ex acutis morbis nati oẽs mali. Et rurſus.[d] ‖ Facilem verò ſpirationẽ valdè magnam vim ad ſalutẽ habere putãdũ eſt in omnibus acutis morbis, qui cum febribus ſunt & in quadraginta diebus iudicantur. Nam & hic acutorum ex tranſmutatione mentionem facit, velut, in libris de iudicialibus diebus demonſtrauimus. Quin & in alijs multis locis eius libri ſignificauit, ꝙ aut de acutis morbis, aut de his qui ex ipſis naſcuntur, ſermonem faciat. Velut etiam hoc loco.[e] ‖ Sudores optimi quidem ſunt in acutis morbis omnibus, qui in diebus iudicialibus fiunt. Et quid multis verbis opus eſt? cum ipſe manifeſtè in illo libro oſtendat, ꝙ multa prenotoria ſigna volens relinquat, alicubi quidem ſic dicens.[f] ‖ Ne decipiat aũt te, ſi ipſa veſica aliquem morbũ habens, eiuſmodi quandam vrinam reddat. Non. n. totius, ſed ipſius ſecundũ ſe ipſam ſignũ eſt. Nec verò apponit ſigna ea in prenotionum libro, ſed in aphoriſmis ipſa ſcribit. Rurſus aũt ſic ait.[g] ‖ Oportet aũt et impetum morborum populariũ citò animad G uertere, & temporis conſtitutionem non ignorare: nec tñ de hoc quicquã in prænotionum libro nos docens. Propoſitum. n. eſt ipſi, vt dixi, ſolũ ea quæ acutorum morborũ propria ſunt recenſere: quæ verò diuturnis propria ſunt, omnia relinquere. Quare rationabiliter etiam inæqualem reſpirationis difficultatem, ex alio morborum genere exiſtentem, hic reliquit. Si etenim conuulſis reſpiratorijs organis fit, fuerit vtiq; & diuturnorum morborum comes hic affectus, † & hac ſanè ratione nulli, ſiue acuto, ſiue diuturno proprius. Fuerit aũt vtiq; & eorum qui citra febrem fiunt, velut etiam conuulſiones.} Verùm ipſi propoſitum eſt in prænotionibus, de his qui propriè acuti nominantur, facere ſermonem. Sunt autem tales qui omnino cũ febribus continuis fiunt, velut ipſe in libro de victu acutorum oſtendit ſic ſcribens. Sunt itaq; hi acuti, quales veteres nominauerunt, pleuritin, & peripneumoniam, & phrenitin, & cauſon ſiue febrem ęſtuantem: & alij quicunq; his conſimiles, quorum febres omnino ſunt cõtinuę. Nequaquam igitur conuulſiones huius morborum generis ſunt, vnde neq; ꝓpriam ipſorum reſpirationis difficultatem ſimul cum his recenſuit, quemadmodum neq; de vrinis, aut egeſtionibus, aut alijs omnibus, quæ in aphoriſmis ſcripſit, propterea ꝙ acutorum morborum propria non erant. Cur verò neq; de talibus difficilis reſpirationis ſpeciebus in prænotionibus docuerit, in quibus aut ſola inſpiratio, aut ſola expiratio H eſt magna, ſuperuacaneum puto nunc explicare, vt qui manifeſtè in primo horum cõmentariorum demonſtrauerim, quòd ad has quinq; difficilis reſpirationis differentias, de quibus nunc dicere deſino, omnes reliquæ cõmodè reduci poſſunt. Neq; enim aut velocis aut tardæ reſpirationis in prænotionum libro mentionem fecit, iuxta eandem rationem: oſtendimus enim quòd omnes aliæ differentiæ in prædictis contineantur. Quare Hippocrates vtrunq; ipſorum rectè feciſſe videtur, in morbis quidem popularibus diuiſionem in omnes particulares ſpirandi difficultates ponens: in prænotionibus verò & aphoriſmis, quantum vſui erat commodum, ac neceſſarium.

3ª. Aph. 6 Ext. ord. 20. c
3ª. Aph. 11. Ext. ord. 20. h
4ª. Aph. 69. Ext. ord. 34. h
4ª. Aph. 70. Ext. ord. 35. a
4ª. Aph. 71. Ext. ord. 35. c
4ª. Aph. 22. Ext. ord. 29. f
4ª. Aph. 24. Ext. ord. 29 h
4ª. Aph. 27. Ext. ord. 30. c
A in Prog. cõ. 1. t. 5. 4ª. 190. g
B in Eodẽ, cõ. 3. t. 36. 4ª. 211. d
C in Eodẽ, cõ. 2. t. 1. 197. e
D in Eodẽ, cõ. 1. t. 25. 194. h
E in Eodẽ, cõ. 1. t. 26. 195. c
F in Eodẽ, cõ. 2. t. 37. 201. d
G in Eodẽ, cõ. 3. t. 38. 212. a

† *Calaber. & proinde nõ magis acutorum quàm chronicarum propria vtique: cum & ſine febre fiant ſpaſmi.*

Locus explicatur ſecundi & ſexti libri de vulgaribus morbis de longa & breui reſpiratione. CAP. 10.

QVando igitur hæc nobis iam ſufficienter ſunt demonſtrata, reliquum fuerit ſanè adhuc, etiam alios reſtantes ſermones ex omnibus ipſius ſcriptis exponere, initio rurſus à ſecundo & ſexto morborum popularium ſumpto. In vtriſque enim his libris, conſequenter ad primam omnium relatam dictionem, in qua omnes difficilis reſpirationis differentias docet, hoc modo ſcriptum eſt. ‖ Sanatorium continuarum oſcitationum ſpiratio longa, in abhorrentibus à potu, & vix bibentibus, ſpiratio breuis. Quòd ſanè hic per longã ſpirationem, ſpiritus per longum

2. Epid. ſect. 3ª. Et 6. Epi. com. 2. tex. 10. 3ª. 162. d.

A longum tempus factus, hoc eſt rarus, inſuper q; magnus indicetur, in ſecundo libro eſt monſtratum: quemadmodum etiam per breuem ſpirationem, is qui per modicum tempus fit, hoc eſt denſus inſuper q; paruus. Sanatorium igitur aut ſignum aut cauſam continuarum oſcitationum, fieri magnum & rarum ſpiritum, vtrunque ſanè monſtrari poteſt: ſignum quidem, vt affectionis in contrarium mutatæ: cauſam verò quòd contrariorum contraria ſint remedia. Oſcitant enim & cum hiatu diſtenduntur continenter, ob vaporoſum quendam & craſſum ſpiritum in muſculoſo genere contentum, velut in alijs locis eſt oſtenſum. Quibus verò hoc contigit, ſtatim etiam continenter expirant, vtpote cum in expirationibus eiuſmodi ſpiritus expurgetur & euacuetur. Si verò quis non ita continuè, ſed per longum tempus expirationes faciat, manifeſtum eſt quòd præexiſtentes in ipſo affectiones ceſſarunt: atque ita ſignum ſanatorium oſcitationis longa ſpiratio erit. Atqui longam ſpirationem etiam velut cauſam ſanantem continuas oſcitationes intelligere licet, atque hoc ipſum non longo ſermone mihi indigere videtur. Reſpirationem enim ad plurimum tempus cohibere, quod ipſum ſpiritus detentio nominatur, qua ratione ſingultus ſanat, eadem etiam oſcitationes ſanabit. Equidem faciunt hoc etiam in exercitijs omnes Athletæ, per vim expellere conantes quicquid ſiue humorum, ſiue vaporum, in tenuibus circa cutem meatibus de-

B tinetur. Ob hæc igitur ſpiratio longa continuarum oſcitationum, aut ſignum, aut cauſa medicatoria exiſtit. Ceterùm, in abhorrentibus à potu & vix bibentibus ſpiratio breuis, hoc ipſum ſanè non ita manifeſtè, ſed [a] coniecturaliter dictum eſt. An videlicet phreniticos ab ipſo nunc indicari putandum ſit, propterea quòd alio loco dixit, [b] ‖ Phrenitici paucibibi, ſtrepitus facilè ſentientes, tremuli. [c] † atq; hoc magis quàm ❧ quibus partes circa pulmonem & cor perfrigeratæ ſunt, vt ſimul & per longum tempus reſpirent, & frigidum expirent. Breuis enim ſpiratio vtriſq; inducta ſanatorium ſignum eſt: in perfrigeratis verò nõ ſolum ſignum, ſed etiam cauſa. Quemadmodum enim ſpiritus detentio ſuperflua euacuare poteſt, & ob id hanc in ſingultientibus, & multum oſcitantibus, & cum hiatu ſe diſtendentibus, & continuè ſe exercitantibus, aſſumimus: ſic continens reſpiratio ventilare ſimul & excalfacere perfrigerata poterit. Iuxta hanc igitur rationẽ etiam in ſecundo morborum popularium conſuluit diligentiam adhibendam eſſe, vt excandeſcentia inducatur, & coloris reparandi, & ſanguinis in vaſa ſubter cuticulam colligendi gratia, tanquam ſanè & excandeſcentia innatum calorem excitare queat. At verò quòd denſiorem omnino reddat reſpirationem ipſa animi excandeſcentia, nemo ignorat. Aſſumemus igitur ipſam in perfrigeratis, & decoloratis, ac gracilibus, ex quibuſdam interuallis, & temporibus opportunis: non ſanè ita cõ-

C tinenter, vt valdè facultatem offendamus, ſed velut exercitationes innatum calorem corroborantes, non immoderatas facere iubemus, ſed tum opportunè, tum moderatè aſſumimus. Sic etiam breuem ſpirationem, ſiue per ſe ſiue cum excandeſcentia procuramus, non ſine opportunitate & modo aſſumemus. Porrò hîc diligenter animaduertere ad ſermonem ipſum oportet, & non putare eandem affectionem eſſe cum ea quæ nunc à nobis oſtenditur, eam quam in prænotionum libro recenſuit: de qua dixit, ‖ Spiritus frigidus ex naribus & ore prodiens, valdè iam pernicioſus eſt. In acutis enim morbis de quibus in illo libro ſermonem facit, huiuſmodi ſpirandi difficultas mortem portendit: in alijs verò morbis qui citra febrem conſiſtunt, frigiditas totum animalis habitum apprehendit, & accidit quidem neq; his extra periculum, nõ tamen penitus pernicioſa. Ex his autem eſt & ſtrangulatio vteri appellata, & omnino omnes apnϾ, i. ſpiritus interceptiones, quæ mulieribus quidem aſſiduè, & præſertim viduis accidunt, raro autem aliquando & viris. In huiuſmodi enim omnibus affectionibus præ multitudine materiæ frigidæ innata caliditas grauatur, ad ſimilitudinem flammæ, quæ præ multis humidis lignis ſuffocatur. Quare etiam accendere quandoq; poſſibile eſt hanc, vbi materiam exuperauerit: in quibus autem conſumpta materia neceſſariò etiã ipſa ſimul extinguitur, quemadmodum in ijs qui in acutis morbis ſic expirant, nulla

D ſpes ſalutis relinquitur. Horũ itaq; meminiſſe oportet, et amplius ꝙ in interceptionibus ſpiritus, omnem reſpirationem perfectè periſſe neq; ſuſpicari poſſibile eſt, neq; ſic habere apparet, ſi quis quod contingit diligenter conſideret. Minimus aũt ſimul q; per longiſſimum tempus ipſis fit ſpiritus, atq; hac ratione pleroſq; latet ac fallit: verũ ſi quis diligenter animaduertat, aut etiam digitũ quẽpiam naribus ægri admoueat, percipiet vtiq; reſpirationem. Quòd ſi quis etiã prę naribus pilum, aut tenuem lanã ſuſpendat diligenter ac probè concerptam, videbit, ꝙ etiam hæc ipſa moueantur. In huiuſmodi ſanè affectionibus ſpiratio breuis, hoc eſt motus reſpiratoriorũ organorum per breue tempus, quem videlicet etiam denſum ſpiritum appellamus, cauſa ſimul q; ſignum ſanatorium exiſtit. Iuxta eandem verò rationem continuarum oſcitationum, non ſolum reſpiratio per longum tempus, hoc eſt rara, ſignum ſimulq; cauſa ſanatoria exiſtit, ſed etiam magna. Vocatur.n. hæc & in ſecundo libro ſpiratio longa. Primariò etenim ea quę per longum tẽpus fit, hoc eſt rara, hoc nomen poſſidet: ſecundariò verò etiam magna. Atq; de his quidem ſic habet.

Loca enarrantur vbi Hippocrates de anheloſis, de duplicato, de ſublimi, de ſubdenſo, ac de alijs ſpiritibus, mentionem fecit. CAP. II.

Apponamus porrò & alia vniuerſa ab ipſo de ſpirandi difficultate conſcripta. In ſecundo equidem morborum popularium, in Antigenis vxore præfatus, quòd anheloſa fuerit ante

A [a] * συμβολικώτερον.

B [b] 1. Prorrhet. com. 1. t. 16. 4. 165 g

C [c] † Calaber an magireos.

in Progn. com. 1. t. 24. 4ª. 194. h

2. Epid. sect. 2. circa medium. partu, post hæc infert. ‖ Postea simul cum partu pus reuomuit. Quare & hoc cū his quę à nobis de E monstrata sunt, consentit: anhelosi enim sunt, qui densum spiritum habent, & simul thoracem multum distēdunt. Contingit autem hoc, aliquando quidem in affectionibus multa inspiratione indigentibus, & profectò etiam à cursu, aut aliàs quomodocunq; vehementi exercitatione facta], eiusmodi spiritus accidit, & omnibus ardentibus febribus. Fit etiam, vt monstratum est, quando obturatio, aut compressio, aut coarctatio quædam in respiratorijs organis existit. Tale verò quiddam apparet accidisse etiam Antigenis vxori, quemadmodum pus indicauit. Huius equidē primæ in secundo morborum popularium spirandi difficultatis meminit. Post hanc verò eius

Ibidem. quæ Lyciæ accidit, de qua velut antea dixi, scripsit. ‖ Spiritus intrà duplicabatur, non tamen magnus, atq; hoc secundum rationem. Affectum enim erat in ipsa neruosum organorum genus, vt etiam absoluta vrinarum suppressio fieret, & ob hoc sane duplicatus spiritus fiebat. Cur autē non

Ibidem. magnus? An quòd erat perfrigerata? ‖ Contegebatur itaq;, inquit. Monstratum est autē quòd hac voce in perfrigeratis iuxta innatum calorem vtatur. Consequenter verò & de anginosis tunc

Ibidem. factis differens sic scribit. ‖ Spiritus his non valde sublimis: tanquam videlicet vt plurimum sublimis spiritus anginosis fiat. Sic autem vocare ipsi mos est paruum, & velut alicui videri possit, eo loci vsque ad fauces ingredientem, non autem ad thoracis profunditatem descendentem. Quòd F verò eiusmodi spiritus necessariò existat in his qui quodcunque tandem respiratorium organum dolent, antea dictum est. Quæ igitur causa est, ob quam anginosis spiritus nō valde sublimis erat?

Ibidem. An quòd neq; anginæ species ipsis consueto more facta erat? ‖ Primum enim, inquit, fauces non

Ibidem. inflammatæ, verùm iacentes. Deinde sic ait. ‖ Non suffocabatur plurimi, nisi cum deglutire cupiebant: & omnino tota narratio de angina tunc facta illęsas permansisse ostēdit ipsas fauces, verùm vicinas his partes verticulis colli continuas affectas fuisse. Nam & ipsa verticula luxata discessisse ait, partim intrà solum, partim verò in obliqua. Cùm igitur neq; aliud aliquod respiratorium organum ipsis fuerit affectum, neq; fauces ipsæ iuxta propriam rationem, sed ob cōmunitatem tantum positionis ex affectionibus participantis, meritò nō valde sublimis ipsis spiritus erat. Etenim si penitus non fuissent fauces infestatæ, nequaquam sanè spiritus sublimis fuisset. Quando vero per consensum ex vicinis infestabantur, mediam prædictorum constitutionem accepit, moderatè densatus. Deinceps porrò ab hac constitutione, alterius meminit in Perintho factæ, hoc mo-

Sect. 3ª. 3. Epi. principium. do narrationem incipiens. ‖ In Perinthum circa solstitium ferè æstiuum venimus. Deinde recenset totam morborum speciem, à causo ardenti febris genere exorsam, verùm vomitoriam factam, & ad plurimum tempus inueteratam. Quin & quòd citra vomitus, causi febres his factę sunt, & G quòd venter ipsis multa egesserit, apposuit: vt tum ex his, tum ex alijs omnibus manifestum sit, eius constitutionis causam in pituitis putrescentibus factam esse, ita vt respiratoria organa illæsa permanserint, item q; ipsum os ventris: verùm ex inferioribus partibus initium impetus sui sumperint ardentes febres. Meritò igitur ipsis neq; magnus spiritus factus est, quemadmodum his fit quibus in pulmone & corde febrilis caloris multitudo congregata est: & paruus sanè non erat omnino, vtpotè qui non dolerent, neque perfrigerati essent. Siquidem igitur paruus & sublimis nihil diuersum significant, iuxta rationem vtiq; sublimes spiritus ipsis factos esse dicit, non tamen valde. Post hanc verò constitutionem nullius deinceps difficilis respirationis Hippocrates mentionem fecit, vsq; ad illam dictionem quam primam omnium in principio huius libri apposui, cu-

Ibidem. ius initium hoc est. ‖ Spiritus parui densi, magni rari. Hanc verò totā iam antea exposui. Tempestiuum igitur iam fuerit mentionem facere difficilis respirationis, ab ipso in ægroto quodam consequenter conscriptæ, cuius nomen non expressit. Habet autem senis dictionis series hoc modo:

Ibidem. ‖ Spiritus subdensus, ilia dolebat, & respirans, & cum verteretur. Apparet autem & hic æger testimonium præbere ijs quæ multoties à nobis sunt dicta. Quando enim ilia siue præcordia cum respiratorijs organis coniuncta sunt, ob idipsum sanè dolentibus ipsis, subdensus spiritus erat. Atq; H hæc quidem difficilis spirationis genera in secūdo morborū popularium scripsit. In quarto verò

4. Epid. non lōge à principio. primum meminit vxoris Nicostrati in Cranone, quæ ‖ paruum & densum spiritum habuit. Dein-

In eodem, circa medium. de vxoris Antigenis ‖ anhelosæ non nuper factæ, sed à principio existentis, vt & tussiret semper: & de hac sanè nulla quæstio fuerit. Verùm de vxore Nicostrati in Cranone, ob id mihi videtur paruum & densum spiritum apposuisse, quòd delirauit. Dictum enim iam sæpe est quod contrarius, hoc est rarus & magnus spiritus, delirij proprius existit. Quare quæstione omnino dignum est, cur hic quidem non fiebat, verùm ipsi contrarius, qui dolorum proprius est, paruus videlicet & densus. Neq; enim in narratione ægritudinis vllius particulæ dolorem aliquem factum esse apposuit, sed neq; tumorem notabilem circa ilium, aut thoracem. Quid igitur est quod re vera illa habuit mali? Mihi equidem videtur duplex morbi species circa hanc mulierculam à duplici principio constitisse. In eo enim quòd desipuit, & collum, & os, & nasum conuulsa

*hypothesis. habuit: manifestum fit quòd in capite cāusa aliqua ipsius morbi extiterit. Ex eo verò quòd cibus intrà conclusus erat vsque ad decimam diem, & in vrina reses eruinam speciem præ se ferebat, non paruam in hepate factam esse inflammationem existimo, per quam superna affectio victa, non potuerit secundum seipsam respirationis speciem effingere. Dictum enim est & iam antè

sæpe,

A sæpe,quod iuxta præualētem affectionem ipsa difficilis respirationis species formatur. Indicat au tem non minimi ipsius delirij paruitatem,& ipsa adeo senis dictio,delirare enim ipsam dixit. Solet autem huiusmodi verbo vti,vbi paruam læsionem indicare velit: quemadmodum & hoc sæpe demonstratum est. Nihil igitur miri est, cum ipsa parum quidem delipuerit,fortem verò inflammationem circa hepar habuerit, non ipsius delipientiæ, sed inflammationi propriam respirandi difficultatem euenisse. Atq; ita sanè de his habet. *παραληρεῖν.

Quid apud Hipp. vox pneumatodes,ac de reliquis spirandi difficultatibus,ex quarto & quinto lib. de Vulg. morb. CAP. 12.

Qvid verò cum pneumatodem aliquem factum esse dicat, intelligere oportet? Num eum quem in libro de victu acutorum pneumatiam vocauit,ita vt pneumatodes & pneumatias idem significent? An per vocem pneumatodes is qui ventrem inflatus est,significatur? At verò quis sit pneumatias,in libro de victu acutorum ipse manifestissimè exposuit: cum prædixisset enim. || Citò pneumatiæ,{hoc est anhelosi} fiunt,statim connectens infert. || A denso verò ac multo spiritu. Atque hoc sanè etiam statim in principio huius libri exposui. Cæterùm quod in quarto morborum popularium habetur considerandum est, ipsa dictione subscripta, quæ hoc B modo habet. || Vir metallicus, ilium dextrum intentum, splen magnus, aluus intenta subdura, pneumatodes, decolor. Possibile est enim vtrunq;,& difficulter spirantem ipsum factum esse, ob iliorum affectiones,& ventrem item inflatum fuisse: multò verò magis obscurus est qui deinceps sequitur ęgrotus,sic habens. || Temænei filius habuit quid spiritus,vt viridātis palloris esset. Nam & huic quædam valde mala hepatis affectio aderat,ob quam & difficulter spirare ipsum possibile erat,& ventrem item inflari. Color enim viridātis palloris,malè affecti hepatis signum est. Porrò quod deinceps ab eo dicitur hoc modo. || Maritus Lechus apud Sitodocum,arquato morbo infestatus, ad quem septima die ingressus sum, octaua moriebatur: neque mingens,neq; egerens, ilia magna & dura,& spiritus densus: nihil quæstione dignum habet. Duris enim non moderatè, & magnis ilijs factis,rationabiliter densus ipsis spiritus erat. Verùm penitus obscurum est quod continenter deinceps in ipsius Lechus morbo dictum est, hoc modo. || Desinente autem febre, spiritus non est solutus. Qualem enim difficilis respirationis speciem habuerit, neque ipse manifestè indicauit, neque aliud quoddam eiusmodi symptoma scripsit, ex quo quis coniecturam facere possit de affectione ipsi facta. Atqui & post hanc paulùlum progressus,in hunc modum narrare incipit. || Temænei pneumatodes. Potest enim difficulter spirans intelligi, potest etiam C quemadmodum plurimi ex enarratoribus huius loci putant, iuxta ilia inflata dici. Verùm mihi sanè videtur melius esse, & fortassis necessarium, †inflatam iuxta ilia dici, magis quàm difficulter spirantem: { paululum itaque in narratione progressus.Et quodammodo facilius spirans, inquit, tanquam qui iam prædixisset de ipsa quod difficulter spirasset. Quod verò pneumatodes appellare soleat eos, quibus densus est spiritus, dictum quidem in superioribus est, sed & nunc manifestum est. Rursus enim in peius mutabantur huius mulierculæ, symptomata,& circa decimam sextam diem ipsam mortuam esse ait, densum spiritum habentem. Quin & quod post hanc conscriptus æger, etiam ipse densum spiritum habuerit,ob iliorum affectionem, ipsa dictio manifestum facit, hoc modo habens. || Filius erat mulieris ipsius Apœmanti sororis,ilia magna, & splen,spiritus,egestio amarę bilis. Quemadmodum enim pneumatodes, hoc est anhelosos, aliquando vocat,eos,qui densum spiritum habent: sic quandoq; etiam simpliciter, spiritus scribit. Nihil verò miri est,si magnis existentibus ilijs,spiritus densus fiebat. Nam etiam rursus progressus in ipso,denuò inquit. || Ilia verò intenta erāt,& sanè erat etiā tussicula modicè sicca. In vniuersum enim, veluti diximus, quando aut tumor,aut dolor quispiam in partibus iuxta ilia constiterit,paruus & densus necessariò fit spiritus. Quare neq; hoc mirabile cuipiam videri debet,quod etiam D in ijs quæ post hæc sequuntur,cum antea dixisset,ilium submolle: apponat pneumatodes, hoc est anhelosi non valde. Si enim Laparon Græcis vacuum & molle, hypolaparon autem subuacuum & submolle significat, in tantum sanè difficulter spirabunt, in quantum partes circa ilium ipsis malè habuerint. Moderatè itaq; ipsis affectis, moderatè difficulter spirabunt. Quemadmodum rursus inferius in eodem libro vbi in hunc modum scribit. || Famulæ,quam recens emptam vidi, duricies in dextris erat magna, non valde dolorosa: rationabiliter infert, & non valde difficulter spirans. Siquidem enim duricies non valde dolorosa erat, certè neq; valde difficulter spirantem ipsam esse verisimile erat. Sic verò etiam in fine iam libri,de seniore narrans,atq; præfatus. || Mente motus est moderatè, intulit,non valde difficulter spirabat. Semper enim iuxta magnitudinem causæ difficilem respirationem facientis,etiam ipsa difficilis respirationis magnitudo producitur. Verùm hæc quidem in quarto morborum popularium scripta sunt, quæ omnia ijs quæ à nobis de difficili respiratione demonstrata sunt, abundè testimonium præbent. Porrò in quinto morborum popularium, decimus quartus ægrotus hoc modo scriptus est. || In Larissa Hippotthenes peripneumonia apprehensus esse medicis videbatur: erat autem nequaquam, verùm principio luctans, in duro loco cecidit supinus, aduersario ipsi illapso, & lauatus est frigida, & cœnauit, & grauior factus esse sibi videbatur. Sequenti autem febricitauit, & tussis apprehendit siccior, & spiritus

[Marginal notes: de Vict. rat. in morb. acut. cõ. 1 t. 36. 7ᵃ. 114 b — Ibidem. — 4. Epid. circa medium. — Ibidem. — Ibidem. — Ibidem. — Ibidem, paulo infra. — † Aliy tamē vertunt, difficulter spirātē potius quàm inflatam iuxta ilia dici. — Ibidem. — Ibidem. — Ibidē vltra medium. — Ibidem circa finem. — 5. Epid. haud lõge à principio.]

[5. Epid. nō longè à principio.] ſpiritus denſus. Deinde paululum progreſſus, ‖ Quando verò tuſſiebat, inquit, dolebat pectus & dorſum. Nihil itaq; mirum eſt, ſic affectis partibus thoracis, denſum ſpiritum factum eſſe. Cæterùm quod in fine ſermonis habetur, [Ibidem.] ‖ Neq; ſtertorem habuit, ad demonſtrationem dictum eſt, quòd non fuerit peripneumonicus hic homo. Teſtimonium autem præbet hoc ipſum, ijs quæ ſtatim à principio in hoc libro à nobis dicta ſunt, quando hanc dictionem ex libro de victu acutorum expoſuimus: [de Victus rat. in morb. acut. com. 1. t. 34. 7a. 114. a] ‖ Partim verò ab orthopnœa & ſtertore ſuffocati. Nonus deinceps & triceſimus ægrotus in quinto morborum popularium ſcriptus eſt, itidem & ipſe denſum ſpiritum habens. Adſcribam autem & hîc ipſam dictionem hoc modo habentem: [5. Epid. vltra medium.] ‖ Puer à mulo percuſſus ventrem & hepar, mortuus eſt quarta die, ſpiritum denſum habuit, & non intelligebat quicquam, & febris corripuit. Non obſcurum eſt in hoc, & peritonæum, item q; ſeptum tranſuerſum, vnà cum ventre & hepate inflammata fuiſſe, & ob id etiam puerum deliraſſe. Verùm iuxta delirium non habebat difficilis ſpirationis ſpeciem, maior enim affectio circa ilium, iuxta ſeſe, ipſam reſpirationis ſpeciem efformauit: minor verò penitus eſt ſuperata. Hæc quidem in quinto libro morborum popularium habentur. E

Reliqua quæ de Difficultate reſpirationis ſexto libro de vulgaribus morbis continentur, ijs quæ antè dicta ſunt, concordare. *CAP.* 13. F

RVrſus verò ad ſextum tranſgreſſi, cuius etiam iam antea communem ad ſecundum librum dictionem expoſuimus, reliquas ſententias huc pertinentes recenſeamus. Sunt autem ferè omnes ex iam prædictis manifeſtæ. Etenim ſpiritum ſolum ſimpliciter ſcribens, in morborum concurſibus, pro difficili reſpiratione ſcribere monſtratum eſt, ea videlicet in qua denſus ſpiritus redditur: Eundem verò amplius denſatum, aſthma id eſt, anhelationem in conſuetudine habet. [6. Epid. com. 2. t. 17. 3a. 163. c] Quare in ſexto morborum populariũ vbi inquit, ‖ Si ſpiritus intus relinquatur, reſpirãdi difficultatem cum denſitate intelligemus. Similiter autem & in muliercula in Cranone, in qua ſic ſcribit: [6. Epid. com. 3. t. 9. 3a. 171. b] ‖ Splen natura magnus, febris ardens, rubicunda, ſpiritus. prædicta difficilis ſpirationis ſpecies accipienda eſt, in qua ſpiritus denſatur. Quemadmodum etiam in filia Agaſis puella. Quòd verò differat denſus ſpiritus ab anhelatione, manifeſtè indicauit: habet autem ipſa dictio hoc modo: [6. Epid. com. 4. t. 4. 3a. 179. h] ‖ Filia Agaſis puella exiſtens, denſi ſpiritus erat: mulier verò facta, ex partu non ita diu doloroſa exiſtens leuiter, magnum onus ſuſtulit, & ſtatim quidem ſtrepuiſſe circa pectus videbatur: ſequenti verò anhelationem habuit, & dextrum coxendicem doluit. [Ibidem.] Deinde conſequenter, ‖ Spuebat ſpumoſum, inquit, ab initio autem erant florida. Equidem ex toto acceſſoriorum malorum concurſu manifeſtum fit, quòd tuberculo in reſpiratorijs organis inueterato & ęgrè concoctili rupto, hęc expuerit: & quòd ob hæc tubercula denſi ſpiritus fuerit. Porrò inferius in eodem libro circa conſtitutionem, quam hoc modo incepit: [6. Epi. ſect. 7a.] ‖ Tuſſes cœperunt circa ſolſtitium hybernũ. ‖ Quibuſdam verò & ſpiritus ſimul ſublimis fiebat, inquit. [Ibidem infra.] Et ſanè quòd ſublimis ſpiritus eſt paruus & denſus, in ſuperioribus explicauimus. Et profectò etiam anginas circa illam conſtitutionem factas eſſe ait. Malè itaque ſentiunt qui ſublimem pro magno dictum eſſe putant, propterea quòd hîc thoracem ſublimem & eleuatum facit, ipſum plurimùm diſtendens. [Ibidem paulo inferius.] Progreſſus autẽ paululum, ‖ pneumatias nominat quoſdam: et dictum etiam de hoc eſt antea, quòd aut inflatos, aut anheloſos ſic vocat. At verò qui deinceps ſcribitur, Spiritus obſcurus, paruus eſt, & propterea non apparens, qualis & in interceptionibus ſpiritus, & in ſuffocationibus vteri concomitatur: atq; huiuſmodi quiddam vult etiam ex ipſa dictione indicare, quæ ſic habet: [Ibidẽ inferius.] ‖ Et ſpiritus tabeſcentibus obſcuri mali, & non parientibus, & quicunque alij tales ab eadem conſtitutione. Mulieres etenim non parientes, (ſunt autem hæ omnino quæ non probè purgantur) maximè à ſpiritus interceptionibus apprehenduntur, quemadmodum ſanè etiam quæ diutius maritis ſunt viduatæ. Quare ſpiritus qui non manifeſtè inſignes ſunt, neque nobis patentes, eos obſcuros appellauit. Ex his igitur progreſſus quiſpiam inueniet, & citra meam vlteriorem opem, omnia alia de difficili ſpiratione dicta, tum in H genuinis, tum in ſpurijs Hippocrati inſcriptis libris: quanquam nos ferme omnes genuinos in hoc ſermone locos recenſuerimus. At vero, quandoquidem & hi qui ad Theſſalum filium ipſius referuntur, & qui ad Polybum generum, itidem artis Hippocraticæ ſunt. Et non procul ab his abſunt ea, quæ Euryphontis eſſe videntur, feruntur autem inter Hippocratica ſcripta. Si mihi ocium contigerit aliquando maius, alium adhuc quartum adijciam librum, in quo exponam ea quæ in reliquis Hippocrati inſcriptis libris continentur, de reſpirationis difficultate. Nunc verò alijs rebus inſtantibus ac vrgentibus, ad illa non tranſibo.

Galeni

GALENI LIBER DE PLENITVDINE

Victore Trincauelio interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Refelluntur Empiricorum Indicia, quibus Plenitudinem comprehendi arbitrabantur, ac vera Ratio explicatur Plenitudinis intelligendæ.

Quàm confuse medici qui Galeni tempestate vixerunt, de Plenitudine locuti sint, & qui nam Ipsorum à Galeno increpandi. CAP. 1.

SIcuti nullum est, quod nostra tempestate in ore omnium ferè medicorũ crebrius verset ur, q̃ plenitudinis vocabulum: ita nec aliud facile inuenias, quod ab illis magis ignoretur. In his enim si qui ad exposcendam, atq; etiam reddendam rationem idonei sunt, quum ab aliquo interrogantur, quid tandem ipsi plenitudinem appellent, respondent eorum quàm plures nomen id, quemadmodum etiam multum et parum, ex comparatione ad alterum dici, & proinde neq; mensura aliqua definiri posse: quod enim cum altero collatũ multum est, hoc alterius com
C paratione, non nunquam parum erit. Sed si mox ab illis petas, vt rem eam explicent, cuius collatione dicatur plenitudo, eorum quidam statim minus vocales quàm pisces redduntur: alij vero vsque adeo multa, & ea absurda garriunt, vt quid ipsi velint, minime possis intelligentia consequi. Reperiuntur tamen aliqui quamuis rarissimi, qui aiunt, multum & parũ intelligi viriũ cõparatione: è quibus si rursum scisciteris, quid ipsi vires vocitent, ne respõdent quidẽ nõ nulli: alij vero, si tñ aliquid pronuntiare audẽt, ita respõdent, vt alter alteri nunquã consentiat. Quin & eorũ plurimi q̃cunq; potius alia interpretãtur, q̃ vires. Si quis tñ inter illos reperiatur, qui eousq; sapiat, vt vires dicat esse effectricẽ substantiã, aut effectricẽ causam: & mox ipsum, si sit aliqua huiuscemodi substãtia q̃ animal gubernet, primũ roges, & deinde vt exponat quid tandẽ ea sit: is ad hanc q̃onem ne respondet quidẽ, sed aut oĩo silet, aut adeo sua oratione aberrat, vt q̃nque illum tacuisse satius fuerit. Quòd si in his quoq; aliquẽ eò prouectũ disciplinę inuenias, vt licet quę nã sit viriũ substantia proferre nequeat, ex functionibus tñ cõiectura saltẽ eas esse assequatur, is subinde interrogatus, nũ ea q̃ ab Asclepiade, et ab eius ẽt sectatoribus, & p̃terea à Methodicis, de eo quod nullæ sint vires, literis tradita sunt, vnquã perpenderit ac dissoluerit, ne nouisse quidẽ ipse videt̃, si aliquis vnquã hac de re ab illis sermo fuerit habitus. Porrò, q̃
D qcunq; nullas esse vires cõtendunt, negẽt illarũ cõparatione plenitudinẽ intelligi, aut cõsistere posse, satis cõspicuũ est: qppe quũ fieri nequeat, vt plenitudo ex collatione ad eã rẽ aut intelligatur aut cõstituatur, q̃ nusquã cõsistat. Credunt siquidẽ hi ex sola vasorũ capacitate haberi, q̃ aliquid multũ aut parũ esse dicatur: immo q̃nque ne nominant quidẽ inter initia plenitudinẽ, nec aliq̃ ab ipsa euacuationis indicationẽ deprom ũt, sed à sola cõstipatione (eã grece στέγνωσιν dicunt) quã nec oẽs deinde (vt alibi mõstrauimus) eodẽ mõ exponũt. Est sanè & alius quidã tertius chorus, q neq; nouit si aliqua sit facultas nec'ne, atq; ẽt se id alioq p̃quirere nõ p̃fitet̃: vtpote qd̃ sibi ex signis qbusdã manifesto circa ęgrotãtes existẽtibus lõga experiẽtia obseruatis, inuentã fuisse euacuãdi rõnẽ asserãt: q mox interrogati quę nã ea signa sint, vasorũ inquiunt distentionẽ, ruborẽ, grauitatẽ vniuersi corporis, pigritiã ad motũ, mẽbrorum q; tẽtionẽ: addidere p̃terea ex ipsis nõ nulli lassitudinis, et cuiusdã quasi vlcerosi affectus sensum, & priorẽ vitã in otiũ, & copiosioribus alimẽtis trãsactã, suppressas q; solitas vacuationes. Nimirũ in hac syndrome (sic.n. illi symptomatũ conuentũ appellãt) obseruatũ esse aiũt cõferre, si vena secet̃. Isti igitur nõ à se ipsis mõ, sed à qbuscunq; ẽt alijs mortalibus, auferũt rõnem: profitentur siquidẽ ex experientia oĩa reperiri. Alij vero (vt modo à nobis dictũ est) rõnem sibi qdem p̃ter ea ex vsu esse aiũt: eorũ tñ quidã nullas oĩno esse vires: qdã eas sanè esse volũt, sed nolũt illarũ substantiã cognosci: vt tandẽ rarissimi sint, q vel q̃ vires sint, vel quę nã

demũ earũ ſit ſubſtãtia ꝓnũtiare audeãt: imo neq; ij eundẽ numerũ, vel eãdẽ earũ ꝓferãt ſubſtãtiã. E
Quin & illorum qui nobis commẽtaria reliquere, alij facillime ſe expediunt, de vnica ſemper, quæ
animal gubernat differentes, nullam q́; ad id rationem vnquam afferunt: alij vero demonſtrationẽ
quidem adducere conãtur, ſed mox contendunt non eſſe eas plures quàm vnã. Quicunq; ergo ſta-
tuerit in corpore laborantis conſiſtere plenitudinem: neceſſum habet vt à medicis qui Empirici,
qui q́; Methodici dicuntur deſciſcat, atque dicat plenitudinem, aut vaſa reſpicere aut vires.

Aduerſus eos qui Plenitudinem, aut ſola grauitate, aut vaſorum tenſione metiebantur. CAP. 2.

QVare nos quoq; diſputationẽ cum Empiricis ac Methodicis differamus, & ad eos noſtram
conuertamus orationẽ, qui ſe artẽ aiunt ratione pertractare. Sunt tamen in his, qui hoc no-
ſtro æuo florent, quidã vſq; adeo audaces, vt à ſectis ſibi nomina imponant, qui tamẽ ne
nouere quidẽ quid ad eas attineat. Hos igitur ſæpe audias, quũ ægrotantes adeũt, dicentes, plenus
hic homo, eſt, & proinde vena illi ſecanda: qui vbi de ratione aliqua ſit habita mentio, ſtatim ſe vel
Methodicos eſſe vel Empiricos aiunt. At nos (vt modo diximus) eos aggrediamur qui analogiſ-
mo vtuntur, primum q́; cũ illis differamus, qui ex ipſis tantũmodo viribus plenitudinẽ metiũtur:
quippe hi videntur nunquã vtres vel culeos pręter modũ repletos vidiſſe, nec ſe etiã plus, q̃ par eſ- F
ſet, vnquã impleuiſſe cibo, ita vt inde ventriculus diſtenderetur, neq; vel in veſica lotiũ copioſius q̃
ipſius ratio exigeret, vel in aluo ſtercus cõgeſſiſſe. In huiuſcemodi etenim corporis ſtatibus om-
nibus, eorũ inſtrumentorũ vnumquodque ita aperte diſtenditur, vt niſi cito quod ſuperfluũ eſt, ex
cernatur: homini nõ parũ afferat moleſtię. Verũ enimuero, neq; res eundẽ ſenſum excitat quũ gra
uis eſt, vel quũ mordet, vel quũ alia aliqua qualitate infeſta eſt, q̃ nulla exprimi oratiõe poſſit. Vn-
de ſæpe vulgares hoc ipſum abſq; vlla ex dogmate quopiã pertinacia interpretãtes audimus: qui
ſe nõ nunquã ex cibis quos moderate etiã ingeſſere, premi, & grauari, nõ nunquã vero morderi, et
erodi affirmãt, ſępe, dũ id quod ipſis accidit exacte narrare neſciũt, ſe faſtidio quodã teneri aiũt: nã
neq; iſtorũ ſenſus, in hoĩbus cũ eo qui ventriculo prę nimia ciborũ copia intento atq; etiã diſtento
oboritur: idẽ eſt. In his ſiquidẽ, ſtatibus, ſe periculũ ſubire aiunt, ne rũpatur ventriculus, ꝗppe quẽ
nos etiã diſtentũ videmus: ſicuti cõtractũ quũ ſe grauari dicunt. Nec ſecus p̃terea veſicę euenit, in
qua alia nimirũ affectio eſt, quũ illa humoris plurimũ: alia vero quũ eius parũ continet, quum q́;
grauat: dum.n. ex plenitudine diſtenta eſt, facile videas plurimũ illius excremẽti excerni: vbi vero
grauatur, pauciſſimũ quidẽ, frequẽtiſſime tñ, vtpote q̃ neq; tandiu, donec repleatur, expectare poſ
ſit: ſed cõtinuo quod noxiũ eſt eijcere cupit, quemadmodũ & quũ à mordaci illius qualitate ſtimu G
latur, aſſidua ꝗppe tũc quoq; fit excretio. Nimirũ vbi illa à re contenta, quaſi quodã grauatur one-
re: haud quis, & ſi nõ diſtendatur illius tunica, recte hoc dicat: nẽpe ꝙ illa male quidẽ ſe habet, atta
mẽ id quod eã aggrauat, minime multũ eſt. Porrò hęc ita aiũt illi qui in hac opiniõe primarij ſunt,
ꝗbus alij aduerſantur qui cõtra ſentiũt. Nos vero ex vtriſq; ſciſcitabimur, nũ eadẽ ſit moleſtia qua
veſica afficitur, quũ ſic eſt vndequaq; diſtenta, vt diſruptionis periculũ imminere videatur, nec am
plius id quo referta eſt, ſuſtinere poſſit: & quũ ſentit aliꝗd ſibi eſſe oneri, aut mordicare. Illi nanq;
ꝗ vaſorũ amplitudine ſemꝑ plenitudinẽ exiſtimãt, rurſus hac etiã parte his ſatis prõpte aſſentiunt,
At, ꝗ ex ipſius viribus: ſe ad has interrogationes difficiles reddũt, nec nõ & varijs ſubiraſcũtur mo
dis, ſuſq; deq; his obſiſtere conantes, qui nequaquã admittere hanc quoq; eſſe plenitudinẽ velint.
Nos ergo cupiẽtes iſtorũ cõtentiones dirimere, vtroſq; ad cõcordiã inuitauimus: & illos qui nolũt
vnquã plenitudinẽ dici ex rei cõtinẽtis capacitate, ꝗbus cũ etiã primũ diſputationẽ inſtitueramus,
hortati ſumus vt memores ꝙ mẽbra, dũ nimis repleta diſtẽduntur, dolẽt: veritati tandẽ acqeſcant.
Eos aũt qui hac tm̃ rõne plenitudinẽ cõſiſtere putãt: vt cõcedãt id quod graue eſt alicui, eſſe ẽt illi,
dũ grauat, multũ. Atq; rurſus ẽt vtroſq; monitos volumus, ꝙ ipſi his aduerſant, q̃ liquido apparẽt:
priuatim vero illis qui ad ipſas tantũmodo vires plenitudinẽ intelligi dicũt, tũ peritonæũ prę cibo H
rũ copia rũpi aut dilatari: tũ vero exterius idipſum vtres ac veſicas pati oſtẽdemus, immo & dolia,
quũ plena fuerint re flatuoſa, aut alioq violẽta. Sed & hoc ex illis ꝑcuntabimur. Nũ hi ꝗ ſanguinẽ
è pulmone, rupto vaſe aliquo reijciũt, citra tñ ictũ aliquẽ, aut caſũ, aut externã aliã huiuſcemodi oc-
caſionẽ: videant illis in eũ affectũ ob nimiã q̃ ſupra modũ vas diſtẽderit, plenitudinẽ ĩcidiſſe? Seor
ſum aũt, & alios cõmonebimus, nõ poſſe puſillũ infantẽ onus aliquod ferre, quod iuuenis boni ha-
bitus vel facillime geſtabit: leuiſſimũ ꝗppe id erit adoleſcẽti, quod infanti (vt ego quidẽ arbitror)
futurũ eſt grauiſſimũ. Nũ igitur id quod quis nequit portare, nõ appellabimus onus? vel id quod
ita graue eſt non appellabimus multum? vel onus quidem appellabimus, graue q́; multũ autem
nequaquam? Sed ſi ſic, non erit amplius de re, ſed potius de vocabulis contentio. Alioqui enim
ne homo quidem ille habendus eſſet, qui nunquam ſe grauari diceret, quamuis illi, vel viginti ta-
lenta humeris ĩponas. Ac ijs quidẽ qui temperanter ſe gerere volunt & hęc ſatis ſint: nihil vero
vnquam inuenias, quod illis ſatisfacere poſſit, qui ſeruili cuipiam dogmati ſe addixere.

Quotuplex ſit Plenitudo, ac de vi contentrice aduerſus Stoicos & Herophileos. CAP. 3.

QVa ꝓpter illos miſſos faciamus, imo (ſi verũ fari opus ſit) eos à nobis faceſſere iubeamus: ige-
nuos vero & veritatis amicos, alloquamur. Itaq; ſubiecimus duas eſſe tũ notiones, tũ relatio-
nes

A nes multitudinis: alterã ad robur vires q; illius qui defert: alterã ad eius qui suscipit capacitatẽ. Itaq;
hęc ipsa supponamus, & subinde, q̃ sint vniuersæ animantis vires, atq; etiã, quomodo plenitudo, q̃
ẽm earum vnamquanque consistere potest, & curanda & agnoscenda sit, perscrutemur. insup
vero quot sint eorũ humorũ species, qui vel vires aggrauẽt, vel ab ipsis vasis sustineri nequeãt. In
his nanq; operæpretiũ est diligentẽ & eximiũ medicũ versari, nõ aũt in cõtẽnendis euidentibus re
bus, quæ cuiuslibet demõstratiõis initia sunt. Sed nil fortasse mirũ est, si hoc ipsum ab istis ignoret,
qui nũquã de demõstratione aliquid vel quęsierint, vel inuenerint, vel didicerint, aut exercitationẽ
aliquã ei adhibuerint. Vnde adeo inepti sũt, vt siquis eorũ his cõmẽtarijs occurrerit: statim speret
me primũ ea oĩa in hoc opere demõstrasse, quę eũ oĩno nouisse opus sit, qui exacte de plenitudine
disquirere instituerit, & se subinde ẽt cuiuscunq; plenitudinis tã cognoscẽdę, quàm curãdę rõnem
inuenturũ: ignarus, quòd si res vsq; adeo magnæ eã haberẽt naturã, vt posset vnico opere mõstra-
ri: vtiq; ars nequaquã lõga foret. Iã aũt nos in ijs libris, quos de Platonis Hippocratisq; decretis
edidimus, satis mõstrauimus quòd alia ea vis sit, q̃ in venis cõsistit, & alia ea q̃ in arterijs, aut in ner-
uis. vbi ẽt id docuimus quòd cor quasi fons & origo facultatis venarũ sit: neruorũ aũt, cerebrũ: vt
venarũ, iecur. At in libro de Elemẽtis iuxta Hippoc. ostẽdimus substantiã eorũ oĩum, quæ genera
B tioni & interitui obnoxia sunt, à quatuor qualitatibus immutari per totã: humore, inquã, & sicci-
tate, calore q; & frigore. & ex harũ certa quadã tẽperatura, oĩum corporũ, substantiã, & proinde ẽt
viriũ earũ, quæ corpus nostrũ gubernant, constare: quippe quæ nõ sit nisi ipsius tẽperamẽti quæ-
dã proprietas: qđ à nobis & in libro de naturalibus facultatibus mõstratũ ẽ, & seorsum in alio quo
dã cõmẽtario: in pluribus vero ac varijs alijs libris nos sæpissime signa cognoscendæ plenitudinis
quæ ad ea vera genera attinet, & deinde ẽt vniuscuiusq; eorũ sigillatim, quæ in illis vtrisq; generi-
bus cõprehensa sunt, explicauimus. Vtrunq; aũt dixi, id inquã quod viriũ comparatione æstimat,
& id quod illius cõparatione quod vocant, ἔγχυμα, quasi infusum dixeris: sic .n. ipsi appellant id
plenitudinis genus, quod ex loci cõtinentis capacitate mensurat. Id vero non mõ in animantibus
reperitur: verũ nihilominus in rebus quoq; inanimis, quẽadmodũ in vestibus, vinculis, pellibus,
vasis q; tũ fictilibus, & æneis, tũ ferreis, tũ vero in oĩbus alijs quæ vel ex ęre, vel ex argento, vel ẽt ex
stãno conficiunt: rumpunt siquidẽ hæc oĩa quum multa replent flatuosa substantia. Nisi quis for-
tasse sit, qui velit asserere, huiusce generis plenitudinem vim contentricẽ respicere, oblitus senten-
tiæ illius, cuius inter initia, quantũ ad viriũ nomen spectat, nos meminimus, vbi diximus, vim esse
causam effectricẽ. Quã siue δραστικὴν græce dixeris, siue ποιητικὴν, nihil hoc referre puto, sicuti ne
C que aduersabimur, si qs nõ effectricẽ cãm, sed substantiã ipsam facultatẽ dicere voluerit: quia id tñ
in hoc sermone seruari volumus, vim esse effectricẽ tantũmodo, non aũt materialẽ, aut patibilẽ, di-
cas mõ vt lubet, vel cãm, vel substantiã. Etenim si hoc seruauerimus, constabit profecto quòd vis
sit cã alicuius actionis, quam mox necesse est esse motum ab agente in id quod patitur: sicuti & af-
fectus qui in patiente est, motus erit, ab agente in rẽ patientẽ. Vnde vires suã quidẽ ex alterius cõ-
paratione notionẽ hñt: esse vero ex relatione ad alterũ. Quòd aũt quippiã in seipsum aut agat, aut
aliquid efficiat: omnẽ mentis captũ excedit, sicuti ẽt quòd se ipsum aliquid contineat. Nã Stoici,
qui quammaxime cõtentricẽ vim introducere nixi sunt, posuere alterũ esse id quod continet, alte
rũ vero quod cõtinet. Spirituosam etenim substantiã, id quod cõtinet. materialẽ, quod continet,
esse volunt. Et proinde aerẽ & ignẽ continere autumãt: contineri aũt aquã & terrã. Nonnulli tñ,
qui se Herophileos appellari volunt, ne somniantes quidẽ hæc vnquam intellexere: & tñ de con
tentrice vi subinde pronuntiare audent. Nimirũ fatentur se ignorare si sit aer, aut ignis, aut vtrun-
que id quod lapides, ligna, cætera q; huiusce generis contineat: id tñ affirmant ꝙ omnino aliqua
vis sit, quæ hæc oĩa contineat. dilaberentur etenim, ac diffluerent, nisi aliquid esset quod ea contine
ret, & cõpesceret. Qui mox interrogati num huiusce modi proloquio, oĩa inquã re cõtinẽte egere,
D ipsi in suis sermonibus vti audeant, vel ne: idipsum prõpte statim affirmant, interrogationi q; as-
sentiunt. Sed si deinde ad aliquod absurdum deducant: id omne in ea reijciunt, quæ à nobis affe-
runt: quin & cõtra eos qui ipsos sic interrogarũt, indignant, perinde ac si & importuni nimis sint
& sophistæ. Is .n. mos inter medicos hac ipsa tẽpestate in primis inualuit, vt de decretis maximis
audacter statuant. quũ vero redarguũtur, moleste ferant, eos, à quibus fuerint redarguti, sophistas
appellantes. At nos qua rõne in absurda inducendi sint illi, qui posuerit rẽ quãlibet aliqua egere
cã, à qua contineat, iã exponemus. Causa cõtentrix, quæcunq; illa sit (nã Herophilei se illã ignora
re fatent,) aut res quæpiã erit, vel nihil prorsus. Si dixerint illã nihil esse: admirabilis sanè est hæc
istorũ sapientia, qui velint rẽ vnãquanq; eo egere vt cõsistat, quod nihil prorsus sit. Sed si cãm cõ
tentricẽ in rebus ponant: id statim meminerint, ꝙ ipsi primũ affirmarũt rẽ quãlibet, vt sit, cã cõten
trice egere. Quo deinde fit, vt sit necesse, & illã cãm altera egere cã, ex qua cõsistat, & mox hanc ẽt
quapiã altera, vt res tãdẽ sit in infinitũ abitura. Quòd si dixerint rerũ alias qdẽ aliqua alia cã, vt sint,
egere, alias vero ex seipsis hoc habere. Primũ quidẽ sciuerint ipsi, se nõ amplius decretũ id seruare,
quod inter initia statuere, quod q; verissimũ esse prædicabãt, rẽ nimirũ vnãquanq;, vt esse habeat,
indigere cõtẽtrice cã. Mox vero quòd illis lõgissima opus sit oratiõe, vt explicẽt cur hæc ea egeãt,
illa vero secus: ac deinde quodnã sit id quod vel his, vel illis annumerandũ sit. Nã nõ mõdo multi
ex Herophileis, sed & ex Stoicis iuniores, nullã afferũt demõstrationẽ, ad ostendẽdũ, ꝙ spiritus &

ignis

ignis & sese,& alia ẽt cõtineãt: terra vero & aqua alio cõtinẽte indigeãt. Primo etenim aspectu, E
quod durũ ẽ renitẽsq; & desum,potius cõtinere videri posset: cõtra vero,quod molle cedẽs rarũq;
est,altero indigere à quo cõtineret. Hi tñ nõ solũ nulla allata huiusce rei demõstratione, suo decre
to fidẽ haberi volunt: verũ nec animaduertunt se ea statuere q̃ ipsa secũ pugnẽt. Illa siquidẽ maxi-
me volũt vim cõtinẽdi habere q̃ tenuissima & mollissima sunt,aerẽ inquã & ignẽ,& hęc eadẽ prę
terea in cã esse cur tũ aqua,tũ terra dura solida q; sint,quasi possit qdpiã alteri eã aut vim, aut natu-
rã,aut actionẽ,aut qualitatẽ impartiri,cuius ipsum sit exps.Nos ẽt apte videmus, ita nihil ab igne
cõtineri,vt magis ab eo oĩa dissoluant. Quũ vero cõtra Stoicorũ suppositionẽ alias plenius disse-
ruerimus,ad Herophileos redeamus: vt tñ hic ẽt nobis satis fore putemus si testemur,ꝙ ille qdẽ q
sectæ eorũ author extitit,cõtra q̃ par esset,se gessit: qppe q̃ i multis,vbi ĩ prõptu sũt demrones, du
bius fuit: ea vero ipse ꝓmulgauit qbus nulla poterat afferri demro, q̃q; nõ nisi falso statui poterãt.

Quibus in partibus prompta sit vel difficilis, Plenitudinis facultatem grauantis dignotio. CAP. 4.

QVare his quoq; relictis,vñ diuertimus redeamus,& dicamus, ꝙ quotiescũq; ꝑ multitudine
aliqd nimis distẽdit,aut dirũpit: affectus is ad cõtinẽtia vasa ptinet,nõ aũt ad aliquas vires:
quũ vero grauat,ad sensitricẽ facultatẽ. Nã neq; id ipsũ oĩno ad vires oẽs spectat: natura
les.n.vires ab hoc affectu,grauari nimirũ alienæ sunt. Itaq; si recte à nobis ĩ cõmẽtarijs de naturali F
bus facultatibus demõstratũ est,inter eas vnã esse q̃ ea attrahat q̃ sibi idonea sint,alterã vero q̃ hæc
ipsa alteret, tertiã,q̃ cõtineat,quartã q̃ eorũ expultrix est q̃ aliena sunt: alia sunt inquirẽda indicia
ad cognoscẽdã Plenitudinẽ ꝑ vnaquaq; ex his viribus.nã neq; grauitas in his sufficere põt. Imbe-
cillis siquidẽ uẽtriculus vi sensitrice maxĩa ꝑditus ẽ,qua ea sentit q̃ grauia sibi sunt: arteriæ vero
atq; venæ sensu retinẽt,sed aliũ. In neruis quoq; an eiusdẽ generis sensus reperiat vel cuiuspiã alte
rius: lõgiore ad id exponẽdũ,& illi fidẽ faciẽdã egeret oratione. Porrò qbus signis sciẽter cõprehẽ
di possit arteriarũ plenitudo,q̃ ex collatione ad earũ vires cõstat: in cõmẽtarijs de pulsibus expo-
suimus. Horũ quoq; oĩum,ignari sunt ij,q ita facile quotidie nomẽ plenitudinis in ore hñt. Vena
rũ vero nec ego signũ aliquod vnquã,quo id ex sciẽtia haberi possit,neq; ab alio quopiã literis mã
datũ reperire potui.nã neq; quispiã nobis prior de ipsis viribus sciẽter disseruit. Sanè Philippus
atq; ẽt Archigenes earũ cõtẽplationẽ parũper attigere,sed eorũ nemo rẽ ipsam absoluit: ratio attñ
huiusce ꝑsentis sermonis exposcere vř,vt nõ mõ hæc ipsa disquirant,verũ ẽt vt de Plenitudine aga
tur,q̃ sigillatim quascunq; particulas occupat: iecur inquã,cor q;: & renes, & crassum intestinũ, &
cerebrũ,& ꝑterea ossa. Horũ itaq; quæcũq; vel parũ sentiunt,vel oĩno sensus sunt exptia, nequaq̃
parẽ cũ vẽtriculo,aut vesica excrementorũ,q̃ in ipsis cõgesta sunt,sensum retinẽt: sed aut oĩno exi G
guũ,aut penitus nullũ.exiguũ quidẽ vbi maxima fuerit plenitudo: nullũ vero, quũ illa nõ multa
fuerit. Nã in pulmone,iecore q;,atq; ẽt in renibus aliquis nõnunq̃ oborit alicuius põderis sensus.
In ossibus quoq; nõnulli q̃nq; grauitatis sensum pcepere,qui tñ admodũ obscurus sit. At ꝫm cere
brũ non subobscurũ mõ: sed perq̃ manifestũ ẽt nõnunquã sui sensum grauitas excitat. In partibus
aũt sensu vacuis,nullus põt nedũ grauitatis,sed nec alterius ẽt symptomatis sensus haberi. Sensu
vero carere vident ossa nõ nulla.adeps quoq;,& glãdulæ q̃dã,& oẽs pręterea medullę sensus exper
tes sunt: cerebrũ tñ ac ẽt medullã spinæ dorsi nõ nulli in sentientibus particulis collocãt. Tutius tñ
poterit quispiã de carne qua gibba iecinoris pars cõstat,quã nõ nulli medici παρέγχυμα, quasi in
fusionẽ dixeris,appellãt,asserere ꝙ absq; vllo sit sensu: quippe quũ illi nullus vlla ex parte neruus
iserat. De parte aũt illius caua facile põt aliqua suboriri dubitatio. Nerui.n.illi,qui iecori iuxta por
tas distribuunt,eo exiles sunt,vt solã ipsius mẽbranã videant cõtexere. Nec minus præterea aliqua
offert de renibus liene q; dubitãdi occasio & lõge ẽt magis de pulmone: quũ ille sensus põderis,
qui in his visceribus nõ nunquã exorit,in mẽbranã & tunicã,qua ea inuoluta sunt, potius referri
possit q̃ in ipsa viscera,id ꝙ in pulmone præsertim & iecinore.hæ.n.partes quasi suspẽsæ pendẽt,
nec stabili loco suffultæ hærẽt. Et sanè qui ꝫm ea viscera laborant, sæpissime supiora ad clauiculã H
vsq; distẽdi manifeste sentiũt,sicuti quũ iecur tumore aliquo,aut grauedine tenet: adeo.n. frequen
ter is affectus oẽs ferè hoies inuadit,vt fœlix admodũ ille videri possit,qui toto suę vitæ curriculo
6.Epid. sect. 1. tex.6.3ª.155.c illius nunquã sensum habuerit. Sed & Hippocrates ait. ‖ Grauis dolor ad renes pueniẽs. Quin &
pulmo,(vt oẽs ferè medici prædicãt) grauitate tentat,siquis tumor idipsum viscus occupet. Medi
corũ tñ quãplures de Plenitudine ita præpostere ꝓnuntiãt,vt de his nihil cõquirere velint, immo
nõ nulli neq; id quidẽ inuestigãt,ꝙ q̃nq; per vniuersum corpus,q̃nq; secundũ vnam quampiam
vel etiam secundum plures partes plenitudo consistere potest. Verũ operę pretiũ fortassis fuerit,
vt ab his oĩbus difficultatibus (si tñ sic tibi libeat) nos cõtineamus rebus q; facilioribus versemur.

Qua ratione Plenitudinis in singulis partibus notæ inueniendæ. CAP. 5.

POrrò nihil facilior ea via vř,vt à grauitate rursum exordiamur,ea siqdẽ euidẽtissimũ signũ est
plenitudinis illius,q̃ ad vi sensitricẽ spectat. Vbi primũ inquirẽdũ ẽ,nũ grauitas ex necessitate
multitudinẽ cõsequat,vel illã potius anteceda t: nã neq; eadẽ ratio est,ꝙ põdus ꝑcedat,vel ꝙ subse-
quat. Quippe rei veritas hæc ẽ,qđ si in aliqua particula q̃ sensus particeps sit,vlla aggregef humo-
rũ multitudo,in ea statim grauedinis quoq; sensus excitat: neq; tñ quotiescũq; põdus loco alicui
isederit, ibi ẽt humorũ multitudo cõgesta erit: quũ vis si imbecillior fiat,possit ex ipsismet solidio
ribus mẽbris grauari,quẽadmodũ in corporibus resolutis euenire solet: prę resolutiõe.n.ĩbecillio-
ribus

A ribũs factis muſculis,quorũ ea erat functio,vt mẽbrũ id reſolutũ moueret & trãsferrẽt:ſentit ille q
reſolutus ẽ,in motu grauitatẽ:ita tñ vt id quod infirmũ ẽ ſibi ipſi graue minime ſit:muſculus ni-
mirũ aut neruus,aut qcqd ſit tãdẽ id,qđ primũ mẽbra mouet.Is ſiqdẽ affectus q grauedo appellat̃,
ea natura cõſtat,vt & ab altero,& ĩ altero gignat̃:põt nẽpe ipſe neruus,aut tẽdo,aut muſculus, aut
qcqd illud ſit qđ nos mouet,fieri ſe ipſo ĩualidius ĩbecillius q́;:vt vero ſibi ipſi graue ſit, fieri ſanè
nequit.Porrò id ſi robuſtius fiat,validiores q̃ antea functiões edet:ſi vero imbecillius,lãguidiores:
quẽadmodũ muſculus (ſi is tñ ſit q crus moueat) quũ bene valet,valide eã illius mẽbri ptẽ,cui à na
tura inſertus ẽ,attrahet:ſi p̃terea in optimo fuerit cõſtitutus habitu,munus id validiſſime obibit:
morbidus vero factus,ĩualide:imo ſi vires reſolutas habuerit,lãguide. Quòd ſi nõ muſculus, ſed
neruus ſit,q muſculũ ipſũ moueat,is ẽt pro ſui valetudine,vel morbo, bono habitu, & infirmitate,
illa eadẽ in mouẽdo mẽbrũ aget,q̃ de muſculo mõ diximus:nec ſecus ẽt ſi dixerimus ſpiritũ eſſe id
qđ primũ mouet ipſũ crus,hæc.n.eadẽ in ipſum erũt referẽda. Age igit̃,maioris pſpicuitatis gra-
tia,ponamus nũc ex ſpiritu p neruũ delato muſculũ moueri, ex muſculo vero,tibiã primũ,cui is in
ſerit̃;qua mota,articulus in genu vbi crus vniuersũ cõmittit̃,ſubinde ẽt moueat̃. His qppe ſic po-
ſitis,vere poterit quiſq; aſſerere,& muſculũ inualido ſpiritui eſſe oneri,atq; ẽt totũ ipsũ mẽbrũ, ti-
B biã inquã. Sed ſi p̃terea ponamus neruũ à ſpiritu moueri,& à neruo muſculũ,à quo deinde tibia:
ab his oĩbus imbecillis ſpiritus grauabit̃.Ex his itaq; id iã apertũ reddit̃,minime poſſe exquiſite di
gnoſci qd id ſit,qđ primũ grauet,quod q́; primũ grauet̃,niſi prius ſciat̃,id qđ primũ in nobis vnã
quãq; mouet particulã:hoc tñ aliàs exactius diſquiremus. Nũc.n.volumus id de quo is ĩſtitutus ẽ
ſermo,ptractare:vbi,vt noſtra oratio clarior euadat,totã hãc rẽ ex ſuppoſitione trãſigemus.Quare
ſtatuamus nũc muſculũ eſſe id quod tũ ſe ipsũ,tũ ẽt os tibię primũ moueat:ipſe quidẽ ſibi ipſi,neq;
ſi vel ĩualidiſſimus ſit,grauis eſſe nequit,ſed illi tibia potius grauis eſt. An vero id illi tãtũmõ quũ
mouere tẽtat,eueniat,vel ẽt dũ quieſcit:ad aliã cõtẽplationẽ,q̃ qdẽ nõ ita leuis ẽ attinet:& eã nos ĩ
libro de Motu muſculorũ cõplexi ſumus,& ſanè citra eã nũq; poterit(quũ grauitatis ſenſus adeſt)
vel affectio ipſa exacte cõprehẽdi,vel locus ẽt affectus. Nã,vt ſtatim hoc exponamus, nõ nulli ſũt,
quibus vel mẽbrũ aliquod,vel vniuersũ ẽt corpus,quũ id mouere volũt,graue videat̃:qui ſi quie-
ſcãt,nullũ vllius grauitatis ſensũ hñt. Sũt & alij q prius ẽt q̃ moueri aggrediãt̃, ſe grauari aiũt. At
nequit hæc vtrorũq; affectio vnq̃ cognoſci,ni prius repis,q̃ eę ſint ĩ vniuerſo crure partes,q̃ ad mo
uendũ natæ ſunt,q̃ q́; vt moueant̃.Quia ſi neruorũ fibræ p muſculũ diſperſæ,primę ſunt q̃ mouẽt,
quibus cũ ſubinde mẽbraneũ venoſum q́; & arterioſum genus mouet̃,& p̃terea ligamenta:ab his
C ipſis,& à cæteris quoq; partibus oĩbus q̃ in hoc mẽbro ſitæ ſunt, grauitatis ſenſus excitabit̃. Nos
vero ppẽdamus atq; definiamus,qñ moto mẽbro ſuas q́; functiones obeũte grauedo oborit̃,& qñ
eo ẽt qeſcẽte. Porrò ſi ligamẽtorũ quoq; in eo genus vnà cũ carne mouet̃ (ex his ſiquidẽ oĩbus ip-
ſa muſculi ſubſtãtia cõſtat) ex nullo iſtorũ grauitatis ſenſus vnquã pdire poterit, ſed vel ex venis,
vel ex arterijs,vel ex adipe,vel ex oſſibus,aut ex eorũ aliquibus,vel ex ipſis oĩbus.Quòd ſi in huiuſ
cemodi partitionibus omiſsũ à nobis eſſet,ex aliquibus,vel ex oĩbus,ipſe qui leget poterit ſupple
re:cõiũctiões eteni nõ diſiũctiue,ſed potius cõiũctiue hoc loco tenẽt.Ex his igit̃ q̃ expoſita ſunt,
ſatis cõſtat,q ſi qs velit partis illius q̃ p̃ plenitudine laborat,cognitor euadere:illũ opus eſt ſciẽtiã
prius exquiſitã earũ viriũ aſſequi q̃ nos gubernãt,& pręterea diſſectionis,atq; ẽt naturæ cuiuſcũq;
particulæ,q̃ ſit in animali:hinc.n.promotus poterit forſitan partis nimis repletæ indicia reperire.

Aduerſus Eraſiſtratum de Plenitudinis notis. CAP. 6.

VErũ ſi quis forte nulla habita veritatis rõne huic tñ ſtudeat,vt illos nimirũ fallat,qbus cũ ver
ſat̃,ſe qppiã eximiũ callere p̃ſeferẽs:facile is poterit ſine aliquo alio maiori negotio primum
Eraſiſtrati ſalubriũ librũ legere:neq;.n.ille vſpiã alibi ſigna plenitudinis explicare tentauit. Eius
itaq; verba attẽdamus. Primũ quidẽ vbi q̃ nã ſit plethoræ (ita.n.ipſe venarũ repletionẽ appellat)
D origo aperuit:mox vero vbi ẽt ſigna quibus eã cognoſcas exponit.Hæc itaq; illi ẽ eius generatio.
« Quũ alimenta diſtribuunt̃,nec p̃terea aut apponunt̃,aut vniuſcuiuſq; more elaborant̃, aut alioqn
« excernunt̃,neceſſe eſt vaſa tũ cõcoctionis,tũ diſtributionis repleri,& actiones q̃ in ipſis ædunt̃ im
« pediri:mox vero,quũ id alimẽti qđ prius in vaſis fuerat nulla alia rõne cõſumat̃, ſed alio itẽ ab ijs
« q̃ ingerunt̃,accedente,vaſa in corpore magis diſtẽdunt̃: q̃ vbi ad id venerint vt amplius diſtẽdi ne
« queãt,alijs inſuper alimẽtis ex vẽtriculo iugiter delatis:illa q̃ p̃ceſſerãt,in vaſa ſpiritus irruũt.Itaq;
« tũ ex his patet,q ipſe de ea plenitudine verba facit,quæ infuſionẽ reſpicit,vel,vt ipſe græce ait,κα-
τὰ παρέγχυμα:tũ vero quia plethorã nominat:nã id nomẽ pprie huic tñ affectui cõgruit, mini-
me vero illi qui ex viriũ cõparatione æſtimat̃. Sed mox vbi paucula q̃dã de ea dignoſcẽda tetigit,
« hęc iterũ ſcribit.Oportet igit̃,ſicuti & in ſupioribus à nobis dictũ ẽ, dare operã vt plethoræ affectũ
« cognoſcamus:inter initia quippe dũ vaſa moderate fuerint repleta,vident̃ ij validiores reddi ro-
« buſtiores q́; q̃ ipſi eſſe ſoleãt:q ſi maior p̃terea repletio acceſſerit,brachia,tibię,manusq́; pleniores
« vident̃,pinde ac illis qui ab exercitio partes eas diſtẽtas hñt. Sed adhuc repletiõe ſubinde adaucta,
« iã vlceroſo affectu teneri vident̃,tardiores q́; & ad motũ ineptiores ſunt,& vniuersũ ẽt iſtorũ cor-
« pus tensũ & laſſitudine oppreſsũ vr̃. Hãc aũt corporis affectionẽ,niſi quis cõmode perite q́; ſolue
« re iſtituerit:morbus ſtatim ſubſequet̃. In his pfecto Eraſiſtratus plenitudinũ q̃ genere euariãt, no
tas cõfundit,p̃ter id qđ nõ nulla inſup q̃ nõ erãt neceſſaria intermiſcet:quẽadmodũ ſi recte illius
verba

verba attēdere voluerimus,ſtatī ab initio ſui ſermonis intelligemus: ſtatim.n.inter initia ait, Quū E »
vaſa moderate repleta fuerint,videnī ij validiores reddi robuſtiores q; ꝗ ipſi eſſe ſoleāt. Nullā ſanè »
is ſermo alioqui vel ex affectus ad ſigna,vel ſignorū ad affectū collatione neceſſariā vī habere cō
ſequutionē,neq;.n.neceſſe ē quū vaſa moderate fuerīt īpleta,eos validiores robuſtioresq; reddi: ne
q; ſi robuſtiores validioresq; videāt,vaſa moderate eſſe repleta,quū fieri poſſit,vt aliqui,q̄uis nō ni
ſi modice repleti ſint, ībecilliores tñ videanī, aut ſaltē in neutrā partē cōſpicue inclinēt: robur inq̄
aut ībecillitatē. Quòd ſi robuſtiores quoq; q̄ antea efficiant: poterit hoc nō mō nulla in eis humo
rū copia adaucta fieri: verū & ea potius qñq; imminuta & qñq; eadē penitus q̄ prius aderat,ſerua-
ta quantitate. Vtrūuis.n.ſuppoſueris: ſtatim tria illa quodcunq; eorū primū ꝓtuleris, cōſequenī.
Quia ſi ponas auctos eſſe humores,viriū poterit maior imbecillitas,poterit & earū robur maius ſe
qui q̄ prius eſſet: poterūt illæ ēt ī eiſdē terminis cōtineri. Nec minus ēt poſito ꝙ ſolito robuſtiores
facti ſint: pñt & aucti eſſe,& imminuti humores: pñt & ſuū ſeruaſſe modū. In p̄ſentiarū vero ſiue
humores dixerimus,ſiue ſanguinē,ꝓ eodē habeaī: ſuo.n. loco hæc diſtinguenī. Eraſiſtratus itaq;
hæc ita ſimpliciter ꝓtulit,nullā dictis ſuis afferēs demſonem. Nos vero nō ſic,ſed neceſſarijs demō
ſtratiōibus fidē his q̄ nuper à nobis dicta ſunt,aſtruamus,ſumpto tñ rurſus ab ipſis Eraſiſtrati ver
bis initio. Num igiī dū ait robuſtiores & fortiores videnī,aliud quid ſignificat id qđ robuſtiores F
ait,ab eo qđ fortiores: & duo ſint moderatæ plenitudinis,q̄ nos edocet ſigna, vel vnū id ſignū eſt,
qđ duobus vocabulis ab eo exp̄ſſum ſit. Nēpe ego nullā penitus in horum ſignificato dñiam inue-
nio.neq; ſm genus,neq; ſm ſpeciē,neq; ꝓ maioris minoriſve ratione,ſed ab vtroq; idē ſignificari
puto. At finge,ſi ita lubet,alterum alterius cōparatione intētionē ac incremētum inſinuare quod-
cunq; mō illud ſit,ſiue id qđ ꝑ fortiores ſignificaī,ſiue id qđ per robuſtiores. Sed tūc vtriuſq; ſigni
ficatū erit penitus vniuſmodi: eteni vbi eadē ꝑmanēte forma īcremētū accidit: nulla ibi eſt duorū
in ſignificando diſciplina. Porrò ſatis cōſtat Eraſiſtratū alterius generis plenitudinis q̄ uires reſpi
cit,oīno nememiniſſe quidē,neq; in hoc libro,neq; ēt,in libro de Febribus: plethora ſiquidē(vt ip
ſe arbitraī) intercidētiæ,ſeu (vt ipſe græce dixit) παρεμπτώσεως, vñ & inflāmationes ortū hñt, &
febris ꝓdit,in cā ē. Ipſe vero cōſpicue p̄dictis verbis plethoræ generationē expoſuit.qua corpis va
ſa onere īmodico grauari plurimūq; tēdi dicebat: huiuſcemodi.n.vocabulis ipſe vſus ē, ſicuti etiā
quū ait, Dū amplius eā ſarcinā ferre nequeūt: incidūt in arterias ſucci ſupfluētes: ea.n.q̄ nimis ve- »
nas replēt,impetū quo inferanī inde hñt. Sed & hoc ēt loco aliquid diuiſioni defuit: nā neq; ſer- »
mone ita abſoluto erat dicēdū: quū venæ amplius id onus ſufferre nequeūt,in vaſa ſpiritus παρέμ
πτωσιν,i.incidentiā fieri ſupfluētis ſucci: verū potius p̄ſtabat ut diceret,oportere vt alterum ex his G
duobus,prædictā repletionē ſequaī: nēpe vel tunicæ illius rupturā, vel transfuſionē ſanguinis in
vaſa ſpiritus. Putare vero ſanguinem ob id neceſſario transfundi ꝙ à venis cōtineri nequeat,hoīs
eſt qui oblitus ſit vaſa qñq; præ copia diſrūpi: ut id ēt prætereā,ꝙ abſq; vlla huiuſcemodi transfu-
ſione ſæpe fit,vt in ampla inteſtinorū,aut ventris,aut ſtomachi,aut oris aut faucium ſpatia aperian
tur vaſorum ora. At diuiſionis in ſermonibus defectum,non modo in hoc ipſo libro,verum in
alijs etiam omnibus ſibi peculiarem habuit Eraſiſtratus.

Ex incremento vel decremento ſanguinis vires neq; augeri neceſſariò, neq; minui. CAP. 7.

NOs vero rurſus qūo ſe habeat diſquiramus quod dixit, nimirum ſi modica ſit plenitudo,ro- A.l.1.f.1.d.
buſtiores q̄ erant videnī,ſed o Eraſiſtrate erit ne,nulla ēt corpori facta virium acceſſione, vel c.1.fo.8.a
viribus pariter ipſis adauctis? Ego ſanè affirmauerim ꝙ ſi actiones valentiores ædendæ ſint,q̄ ne-
ceſſarium fore ſimul & virium robur augeri. Quòd ſi tu putes,ſolo adaucto ſanguine, non adau-
ctis autem viribus,actiones validiores euadere: videberis ſanè Aſclepiadis potius ſententias euer-
tere,quàm facultatis ſtatum aſtruere.Nam nuſquā ipſe abſolute ſic protulit,illum qui pluri ſangui
ne præditus ſit: robuſtiorem ēt fore: qui vero pauciori,inualidiorem ex neceſſitate.Ipſum etenim,
etſi putarit nullas in nobis eſſe vires,non vitalem,non animalem: aliquas tamen eis q̄ apparent cō H
ſentientes diſtinctiones afferentem inuenias: quoſdā etenim uidemus, qui & robuſtiores q̄ prius
eſſent,& pariter magis ſanguinei facti ſunt: alios vero qui robuſtiores quidē,ſed minus ſāguinei.
Quapropter quum nulla cogat neceſſitas,vires aucta ſanguinis copia increſcere,vel ea imminuta
imminui: exiſtimandum eſt hæc quoq; ab Eraſiſtrato negligentius fuiſſe tractata,vtpote qui neq;
hæc ipſa quę nunc à nobis tradita ſunt,ſi à quopiam monitus fuiſſet,negaſſet quidē actionū inquā
fortitudinē potius viriū robur,quàm ſanguinis ſequi incrementū. Quare nos ſermonē illius (ad-
dita ea parte q̄ deerat) abſolutiorē reddemus,vt tandē hoc ſe habeat mō: Sanguine vnà cū virium
robore adaucto,neceſſe eſt actionum fortitudinē augeri. Atqui ſi ita loquamur,erit quidē verum
id quod à nobis fuerit prolatum,ſed nihil hoc poſtea ad inſtitutum noſtrū fecerit. Siquidē verū,
erit eos quibus pariter ſanguis & robur fuerit auctū,fieri valentiores: vt nō ita tñ mox verū ſit, ijs
qui valentiores euaſerint,hæc ēt vtraq; increuiſſe. Neq;.n.robur vnà cū aucto ſanguine creſcit:
quū fieri poſſit vt ſolę augeantur vires. Siquis.n.qui & alicuius pituitoſi ſanguinis copiā ex ocio
cōgeſſerit,& viribus prętera imbecillis ſit,optimo cuipiā gymnaſtę offeraī: hūc ille paulo poſt va
lentiorē quidē,non aūt pluri,q̄ quando illum ſuſceperit,ſanguine abundantē reddet. Itaq; vt nul-
la eſt neceſſitas,illis qui in ſuis obeundis functionibus valētiores q̄ prius forēt,effecti ſunt, humo-
res accreuiſſe: ita perneceſſarium vt ſi qui validiores actiones habeant,eis virium robur acceſſerit.

Porrò

A Porrò non modo ab actionnm fortitudine ſumpto initio ad virium robur, verum, & ab ipſis viribus, ad actionũ fortitudinẽ neceſſario perueniens: is.n. valẽtior in ſuis actionibus exiſtit, qui viribus robuſtior ẽ: vt ãbo hęc mutuo ſeſe cõſequanť, fortitudo nimirũ actionũ, viriũ robur: robur q́3 viriũ, actionũ fortitudinẽ: his ſiquidẽ vtrũuis poſueris: ſtatim & alterũ pręſto erit, vt nulla tñ ſit à ſãguinis multitudine futura cõſequutio neceſſaria: quũ neq3 ſi is ſit maiori copia q̃ antea, validior neceſſario ſit hõ futurus: neq3 ſi minori, imbecillior, ſicuti neq3 ſi ęqualis ſit neceſſe eſt illũ viribus eodẽ ſe habere mõ. Et ꝓinde ex his iã dictis ſanè liquet, actiones validas propriã eſſe ac inſeparabilẽ viriũ vigentiũ notã, ſanguinis vero aucti nequaq̃. Id aũt quod mox ab Eraſiſtrato allatũ eſt, nõ eſt plethorę ſignũ propriũ, eſt tñ ab ea inſeparabile, quod impleri vocat Eraſiſtratus. Sed clarius, tendi, dixiſſet: nã & gymnaſtæ qui diligentiores ſunt, quũ aiunt laſſitudinẽ aliã eſſe vlceroſam, aliã tenſiuã, aliã phlegmonoſam: nil aliud inſinuant, niſi in tenſiua laſſitudine mẽbra eſſe repleta: tunc .n. quãcunq3 particulã in eis repletã eſſe inquiunt, quũ in ſe tenſionẽ quandã ſentiunt. Sentiũt præterea & in inflammatione tenſionẽ, verum illa aut ſemper, aut frequentius ſecum pulſum quẽdã ꝑter naturã habet: Vñ laſſitudinẽ pulſatilẽ poſſet eã quis appellare, ſi rẽ hanc apertius exponere vellet. Qui vero præter eã tenſionẽ nihil aliud patiuntur, his neq3 tenſa particula inflammata eſt, neq3
B ẽt ex neceſſitate plethorica eſt. Sed duorũ alterũ, vel laſſitudine laborat, vel plethorica eſt. At ſi laſſitudine teneť: ex nimio labore id habuit. Vbi vero nullus pręceſſerit labor: nõ amplius ex labore laſſa eſt ea particula, ſed ex alia occaſione, vt tãdẽ vere affirmare poſſimus, ꝙ vbi adeſt tẽſiõis sẽſus, nec tñ exercitatio præceſſerit: ibi neceſſe ſit plethorã eſſe congeſtã. Quòd ſi hoc loquamur mõ, ſignũ id ꝓprium reddiť atq3 inſeparabile. hæc etenim vtraq3 viciſſim ſeſe cõſequenť: & tenſionem quæ nulli exercitij comes ſit, pręcedit plethorã, eius.n. ſignum ab illa inſeparabile euadit, vtpote ꝙ à cã plethorę ꝑficiať. Sãguis aũt auctus, non tñ eo vt venæ adhuc tenſæ ſint, nondũ plethorã abſoluit. Sed ecquid Eraſiſtratus in ſuo ſermone brachiorũ, tibiarũ, manuũ q́3 meminit: quum nihilominus in collo ẽt & dorſo, lumbis, thorace, atq3 ẽt in ſumine hęc huiuſcemodi tenſio cõſiſtere poſſit. At quemadmodum horum membrorum ſuperuacanee meminit Eraſiſtratus: ita longe præterea magis vlceroſi ſenſus, quum is ex acribus potius gignatur humoribus q̃ ꝙ plethoræ indiciũ ſit: talis.n. is ſenſus eſt, qualis in exulceratis excitatur partibus, quum tactu, aut quum purulento quopiam humore, acriue medicamento irritatur, immo ex ſolis qñq3 motionibus prouenit. Profecto vt tenſio copiæ humorum ea à quibus continentur diſtendentium, affinis eſt: ita vlceroſus ſenſus acrem ſequitur qualitatem, & proinde in multis nonnunquam per vniuerſum ſuboritur
C corpus, ne moderatam quidem ſanguinis menſuram, nedum plethoram habentibus.

An in ſolo ſanguine Plenitudo conſiſtat, an ex moleſtia, tenſione, & cæteris Empiricorum indicijs verè percipienda ſit. CAP. 8.

HÆc ſi ita ſe habeant, ſicuti nimirum ſe hñt: operæpretium ſanè erit, iam nonnulla ex his, q̃ dũ examinaremus ſigna ab Eraſiſtrato deſcripta, in hunc locũ diſtulimus: definiamus. Satius ſanè fuiſſet diſtinguere, nũ plenitudo tam ea q̃ virium cõparatione, q̃ ẽt ea q̃ ad capacitatem rerum continentiũ intelligiť in ſolo poſſit ſanguine, vel in alijs ẽt oĩbus humoribus conſiſtere, quum id
.l. 1.f. 1.d. 4. 1.8.2. ipſum quoq3 illi indefinitum reliquerint. Porrò "quum nõ mõ affectus ij ipſos arripiãt humores, nẽpe copia & defectus, verum & praua qualitas: oẽs equidẽ medicos interrogaui tum eos qui ex viribus, tum eos ẽt qui ex humorũ incremento plenitudinẽ æſtimant, an ſolo.ſ. ſanguine eouſq́3 adaucto vt ferri nõ poſſit amplius, venas extẽdi cõtingat: an vero ſi in quapiã ꝑterea particula, vel in ipſis ẽt venis, pituita, & cũ hac aut ſine hac ẽt bilis aliqua, vel alius quidã purulẽtus humor (græci ἰχῶρα vocãt) vel flatuoſus ſpiritus, adeo excreſcant, vt capi amplius vbi cõtinebať, nequeat: hic ẽt ab animante tenſionẽ ſentiri neceſſe ſit. Et ſanè, quum particula q̃ tenditur particeps ſenſus fuerit: neceſſum eſt vt quæcunq3 fuerit ea res, q̃ eò ipſam diſtẽdit vt capi nequeat: tenſionis ſenſum in
D animante excitet, & is affectus qui tunc mẽbra occupat, tenſio appellatur: q̃ ſi plurimum augeať, erit ẽt neceſſarium, vt id quod tendiť, rumpatur. Et mihi quidem hoc cum his quę quotidie apparent, conſentire vř. Videmus ſiquidem nõ mõ neruos ac funes, ſed & dolia quoq3 præ muſto ex flatuoſo ſpiritu turgente, vi tẽſionis diſrumpi. Nuꝑ etenim vas ſtãneum ita medicamẽto ex vipis quo plenũ erat, inflatũ eſt: vt & coriũ quo iuolutũ erat, & funiculus quo erat deuictum, rupta ſint, & incuruatum fuerit operculũ. Neminem ꝑterea eſſe reor, qui, ſi ea q̃ quotidie in his qui ægrotãt, cõſpicimus, ſtudioſe obſeruare & perpendere voluerit, nõ nouerit, ex flatuoſo ſpiritu in animãtiũ mẽbris intercepto, & præſertim in craſſiore inteſtino aliquos ſæpe vehemẽtiſſimis doloribus detẽtos fuiſſe. Quare ꝓſtiterit ſanè arbitrari ex quacũq3 ſubſtantia humida & flatuoſa poſſe tẽſiuo affectu particulas occupari, q̃ ꝙ is ſolum ex oĩbus humoribus ſanguinem conſequatur. Ab his itaq3 rurſus ad eos redeamus qui plenitudinẽ ſemper virium cõparatione conſtituendã putant, & ab illis hoc ipſum, quod maxime in prõptu ẽ, ſciſcitemur, ſi tñ antea loco exempli, huiuſcemodi quãdã hypotheſim ꝓpoſuerimus. Sint duo hoĩes qui onera humeris impoſita ferãt, & alter quidẽ lignũ quodpiã, vel lapidẽ, aut grauiſſimã aliã quãdã ſarcinã: alter vero ſpinas pauciſſimas & acutiſſimas. Hoc igiť ꝓpoſito ſpectaculo, ab eis, qui plenitudinẽ virium ſemper cõparatione intelligunt, quęramus nũ paucas illas ſpinas onus appellent: an potius ſarcina quidẽ vtraq3 commune hoc habet

ſymptoma,

ſymptoma,quod illis hoĩbus non paruã moleſtiam afferat,vt tamen nõ eadem ſit,immo plurimũ E
differens illius moleſtiæ ſpecies: is.n.abſq; vlla pũctione grauat,at ille ſine vlla grauedine pungit.
Vñ ſiquis pungi,vel morderi,vel quæcunq; aliaq̃ moleſtiæ eſſe poſſunt,onus,atq; ẽt multitudinẽ
appellauerit: is tandẽ coget & ſimplicẽ aliquã ſpinã,& tenuiſſimã qñq; acũ,onus vocare: quo ne-
ſcio an poſſit aliquid aliud magis ridiculũ excogitari. Porrò hæc abſurda ſunt,& p̃ter cõem oĩum
hoĩum ſñiam: noſtrũ vero inſtitutũ ẽ vt ſeruemus nõ aũt euertamus cões oĩum ſentẽtias. Id igitur
quod aggrauat,multũ: quod vero pũgit,aut mordet,aut vtcunq; quis nominare voluerit,moleſtũ
appellabimus. Plures aũt reperiri humores mordaces,qui partim in nobis gignant,partim extrin
ſecus inferantur,iã oĩbus hoc cõpertũ eſt. Quorũ quatuor penes magis & minus extant dñiæ: q.n.
modice mordẽt,pruritũ inferũt,vti ſcilla: qui vero magis, rodunt, quẽadmodũ cepa: nã ſi noſtrũ
corpus alteri cuipiã huiuſcemodi naturæ corpori occurrerit,cui diutius hæreat,exulcerabit. Sed ſi
aliqua præterea adhuc his fuerint acriora,horrorẽ excitabũt,in primis vero ſi particulis vlceratis
adhibeant: p̃rogato vero atq; aucto horrore ſymptoma illud rigor appellat. Atq in nobis quoq;
mordaces gignunt ſucci eadẽ rõne per has quatuor ideas diſtincti: eorũ.n. pruriginoſi illi ſunt, q
modice acres ſunt: vlceroſum vero ſenſum pariũt,qui his ſunt mordaciores: q aũt hos quoq; mor
dacitate ſuperãt, horrorẽ: ſicuti qui p̃terea iã mordaciſſimi ſunt,hi rigorẽ inferũt. De his in multis F
libris ſermo eſt à nobis habitus: pñt tñ ea q̃ à nobis tũ ĩ libro de Cauſis Symptomatũ,tũ in quarto
libro de Tuẽda valetudine ſunt expoſita,illi ſatis eſſe qui voluerit horũ aliquod habere cõpendiũ.
Sed ſi quis rõnẽ naturæ acriũ rerũ ſciẽter tenere magis voluerit, is habebit libros de Facultatibus
medicamẽtorũ,& de Tẽperamẽtis,qui hos ẽt p̃cedunt,quos legat. Verũ bona medicorũ pars p̃in
de affecti ſunt,ac illi,de quibus meminit Hippoc. ‖ nẽpe qui in fracturis, alijs q; huiuſcemodi affe-
ctionibus, nolũt ea facere q̃ medici iubẽt: quippe illi, & ſi cupiãt ſanitatẽ recuperare, ita tñ laborẽ
curationis,vt iſti diſciplinæ,tergiuerſant. ‖ Sed nequit fieri vt vel illi ita ſtati hac tantũmõ rõne q̃ cu
piãt voti ſui fieri cõpotes,ſani euadãt: vel iſti fiãt docti,ni viã illã vniuersã, quã mõ ĩſinuaui,cõfece
rint. Cognoſcẽt.n.ſi mõ velint,vlceroſum in vniuerſo corpore ſenſum, ſiue mõ is ex multa p̃ter
cõſuetudinẽ exercitatione,ſiue ẽt abſq; hac ſuboriat, à mordaci ſucco gigni. Et p̃inde gymnaſtæ
eos qui p̃ter modũ fuere exercitati,oleo copioſiore curãt, atq; ẽt mollibus frictionibus, & balneis
dulciũ aquarũ calidis exacte tẽperatis,vt mordaciores ſucci diſcutiant,qui eliquatis tũ adipe,tũ mol
liori carne,vel ipſis ẽt ĩ noſtro corpore humoribus nimis ex maiori q̃ par eſſet exercitatione excal-
factis,gignunt. Vñ ſi quis tantiſper ſuſtinere voluerit,donec horũ demonſtrationes addiſcat: ſo-
lus is poterit ſibi firmiter perſuadere,vlceroſã affectionẽ ex ſuccis mordacibus gigni: vbi vero gra G
uitas eſt,à multitudine p̃ viriũ cõparatione: at ea q̃ eſt cũ tenſione,ipſa quoq; humorũ multitudi-
nẽ ſequitur: nõ quidẽ per collationẽ ad vires cõtinentiũ corporũ,ſed tñ ad ſpatiũ quo illi cõtinẽt.
Eraſiſtratus aũt in primo ſalubriũ libro plethoræ geniturã explicans,tertiã hãc affectionẽ aptiſſi-
me è tribus illis edocet: mox vero vbi ſermonẽ ad ſigna conuertit,non ea magis q̃ iſtius, q̃ q̃ aliarũ
ſunt,profert. Ad hãc quippe tẽſio tantũmõ pertinet,qd' ipſe adimpleri vocat: vlceroſus vero ſen-
ſus neq; nuper dictę plenitudinis p̃pria nota ẽ,neq; illius ẽt q̃ vires reſpicit: atq; & id lõge minus
q̃ nimirũ ſe tũ grauiores tũ ad motũ difficiliores ſentiãt: eſt.n.& hoc illius plenitudinis indiciũ, q̃
viribus ęſtimat. Parum igit abfuit quin vniuerſam nobis ẽpiricorum ſyndromẽ deſcripſerit. Sed
& quandã illius notationis partẽ,q̃ ab Herophileis introducta ẽ,& græce τρίχρονον, quaſi tritẽpo-
raneã dicas,appellãt,nõ ſecus ac empirici aſcripſit,dum ita inquit: Alimento quod diſtribuit,neq; »
appoſito,neq; de more vniuſcuiuſq; elaborato,neq; alioqn excreto. Nã nec quicq; intereſt ſi ita lo »
quaris,vel ſi vt illi dicas vitã in otio tranſactã excrementorũ q; ſolitorũ ſuppreſſionẽ. Quũ.n.ait,
nõ de more vniuſcuiuſq; elaborato,vitã otioſã: quũ vero ait,neq; alioquin excreto, ſuppreſſionẽ
inſinuat excrementorũ. Plenitudinis vero denotatio ex tẽpore deſumpta,q̃ p̃teritũ quidẽ tẽpus re
ſpicit,otioſũ cõplectitur victũ vnà cũ ſuppreſſis excrementis: q̃ aũt p̃ſens,adimpleri, vlceroſũ ſen H
ſum,pigritiẽ ad motũ,corporis q; vniuerſi grauitatẽ,& quęcunq; præterea alia hmõi hi addidere:
q̃ vero futurũ,q̃ ſi ij,qui eo ſe hñt mõ,vacuent,illis probe cõfert,id quod ab Eraſiſtrato fuerat p̃ter
miſſum: quod tñ teſtimoniũ eſt rectę tũ dignotionis, tũ curationis, ita vt dignotionis, vel (vt illi
aiunt) notationis,ne vlla quidẽ pars fuerit,ſi affectus quidẽ p̃ notationẽ denotari volumus,vt inde
ſ. opportunã curãdi rõnẽ inueniamus: nã ſi fieri poſſet ut aliunde rectã aſſequeremur curandi ra-
tionẽ, ſuperuacanea ſanè notatio foret. At vero quũ p̃ſentis tẽporis meminit,ruborẽ, vaſorum q;
prætermiſit diſtenſionẽ: q̃ ab oĩbus Empiricis,& à pluribus Dogmaticis,ſicut & alia quædã (vt iã
diximus) addita ſunt. Et profecto nõ ab re,quatenus plethoræ generatio in ſolo ſubijcit ſanguinẽ,
eius dignotioni rubor additus eſt,vaſorũ q; diſtẽtio. Adhuc ſanè magis,quatenus ipſe ait brachia
& manus tibias q; impleri,id nõ magis plenitudinis quę carnes & vniuerſos muſculos,q̃ quæ ve-
nas teneat,indiciũ ſtatuet,ſi proprias ſequi hypotheſeis voluerit. Quod tñ ſi poſuerimus,mox erit
neceſſe duplicẽ ẽt inſtituere dignotionẽ,alterã illius plenitudinis quę haſce ſenſiles venas oĩbus
hoĩbus cõſpicuas,reſpiciat: alterã vero eã,quã ſolus ipſe vr̃ fuiſſe ĩtuitus. Iã ergo (vt eqdẽ arbitror)
palàm his qui animũ huic rei adhibuerint,factũ ẽ,nõ eſſe rẽ parui negotij plenitudinẽ cognoſcere.
Qñ.n.neq; ſermone facilis eſt dignotionis eius explicatio,imo plurimũ potius difficilis: quo mõ

poterit

de Frac. ſect. 2. t. 12. 7ª. 233. h

A poterit deinde ab his ita tumultuarie, casu quodam res hęc in ipsis operibus recte transigi? q̃ prius nec de ea quicquam vel cogitauerint & vnquam vel repererint.

Aduersus plethoricam Syndromen Empiricorum. CAP. 9.

SEd rursum ab Empiricis nostrũ de plenitudine sermonem exordiamur, posteaq̃ ipsi caute admodũ has omnes difficultates euadere videntur, dũ fatentur nihil se prorsus ex his scire, q̃ ad essentiam plenitudinis pertinent: sed ex obseruatione, aiunt se id habuisse ꝙ nimirũ sanguinis detractio in ea syndrome semp̃ ꝓfuerit, quã plethoricã appellamus. Illis.n. oĩbus in vnũ collectis, q̃ à Dogmaticis q̃buscũq; ꝓferunt, putant se ex his istorũ euasuros difficultates. Sed siqs eis aĩum aduertat, q̃ ab illis dñr, lõge ẽt ex his ipsis magis cõuicunt. Verũ p̃stabit forsitan ea rursus oĩa ab exordio repetere. Fingas itaq; qd' p̃cesserit victus ratio præterito tp̃e vsq; ab initio cõsueta, quantũ ad cibos spectat, in eorũ tñ quibusdã copia q̃ antea largiori, fuerit ẽt excremẽtorum interceptio, & vita vniuersa otio transacta: sit vero in præsenti totius corporis tẽsio, aut saltẽ partium quarundã, sit ẽt tũ ad motiones pigritia, tũ ad actiones infirmitas. & grauitatis p̃terea atq; ẽt vlcerosæ cuiusdã affẽctionis sensus, nõ sine venarum tumore: accedat quoq;, si lubet, rubor, postq̃ & hoc addũt nõnulli, sed & totius corporis tumor & inæqualitas quedã ac lassitudo, nã hæc quoq; addidere q̃dã. Tunc

B ergo ex illis ea erunt sciscitanda, q̃ ego puer adhuc Empiricũ p̃ceptorẽ iterrogabã, quo tp̃e primũ me ille hæc docere cœpit. Nẽpe num ea oĩa q̃ mõ narrata sunt, necesse sit simul cõgredi, ad recordationẽ (vt ipsi aiũt) euacuationis: aut potius, si vel vnum ex eis tñ cõspexerint, statim sint sanguinem missuri. Ille vero prõptus admodum primę huic interrogationi respõdit, oĩa opus esse vt conueniant. tale.n. q̃ppiã syndrome est, quasi conuentũ dicas, collectio inq̃ eorum oĩum quibus ea cõplent. At vero quũ illi in memoriã duos reuocassem q̃bus ipse paulo ante secari venã iussisset, alterum qui valida oculorum inflammatione tenebatur: alterum vero qui è curru ceciderat, à quo loris implicitus tractus fuit ita, vt membra quædam illi contrita fuerint. Eo vero mox silentium agente: tertium etiam præterea quendam meminisse volui, cui ille quoq; sanguinem detrahi fecit, quũ neq; p̃ter modũ febricitaret, sed doloris f̃m caput esset impatiẽs: & aliũ subinde, q etsi pleuriticus eẽt: nõ aderat tñ vniuersa ea syndrome .i. cõuentus. Vñ ille quid respõderet plurimũ hæsitabat. Ego aũt vlterius alios quoq; nõ nullos illi pariter recẽsebã. Sed & ipsũ illud monebã, ꝙ his, quos mõ dixi, venã ipse secuit. qui tñ eo aberãt ab hoc, vt illis vniuersa ea syndrome adesset, vt ego affirmauerim me neq; meminisse in his hoĩbus vel duo ex illis quæ ad eam spectarent affuisse. Nã ille qui è vehiculo delapsus est, quotidie exercebatur, solita excremẽta excernebat, moderate come

C debat, nobiscum ẽt tota ferè die versabatur, & neq; illi neq; alteri cuipiã vlla alioqui videbatur egere vacuatione, quum tñ ex casu aliqua illi membra fuissent attrita, & quãuis neq; rubore aliquo, neq; vasorum tumore, neq; tandẽ alio quoquã ex illis quibus ea syndrome cõstat, ipse fuerit detẽtus, sed solum ꝙ illis partibus quæ attritæ erant, doleret: venam secandam censuit. Pari ẽt mõ & lippiẽti, atq; illi qui capitis dolore vexabat, & si nullũ eorum q̃ in plethorica illa syndrome complexi sumus, ipsi tenerent, venam: tñ cædi voluit: & alios præterea quã plures (inquam) noui, quibus vos venã incidistis, qui vel oĩbus illis q̃ nos syndrome plethorica cõprehendi diximus, carebant, uel saltem non ea oĩa habebant. Nunc.n. (inq̃ ego) dum oẽs quibus vos sanguinem detraxistis in memoriam reuoco: ne vnum quidẽ habeo, quẽ ꝓferã, cui ea oĩa symptomata affuerint, quibus ea constat syndrome: sed alij ꝙ lassitudine esset detentus, nec alia re præterea laboraret sanguinem misisti: alij, ꝙ valida febre, uel oculorum capitisve dolore affligaretur, vel ꝙ mariscarum fluxus, aut ꝙ muliebres menses essent suppressi: nunquã aũt ea oĩa aderãt, q̃ vos in plethoricam syndromẽ coire vultis. Quare si eos omnes affectus vbi obseruatum sit expedire sanguinem mitti, tu syndromas plethoricas nominandas censes: iam & lippitudinem, & pleuritim, & vehementem dolorẽ, & casum è curru, alia q̃; innumera, plethoricas syndromas appellabimus. At si nullum horũ ad syndro-

D men plethoricam attinet, quippe quæ potius eorum symptomatum quæ modo recensuimus collectio sit: non erit sanè alicui vena secãda, nisi ea adsint omnia. Quo autem modo ad hæc ille mox responderit, atq; etiam quam nihil vnquam quod rem hanc deceret attulerit: maiori esset otio exponendum, & præterea neq; ad præsens institutum hoc satis pertinere videtur. At vero quum nõ multum mihi nunc ad nugandum otij relinquatur: statui nõ hic, sed in libro de vena secanda oẽs istius remedij scopos expedire, quos nullus vnquam exacte & dearticulate descripsit.

Quo pacto tensio, & tumor vniuersi corporis venarum q; , ad indicandam vel non indicandam Plenitudinem sese habeant. CAP. 10.

REli ctis itaq; Empiricis, denuo ad rationales redeamus, & sigillatim symptomata q̃ ab his sũt literis tradita, disquiramus. Ex illis nanq; alia ad plenitudinẽ spectant q̃ vires respicit, alia ad eam quę infusionẽ, illi, ἔγχυμα dicunt: nõ nulla p̃terea non sunt oĩno plenitudinis notæ, sed huiusce plenitudinis. quædam vero nullius quidẽ plenitudinis sed humorũ potius prauitatis & corruptionis signa sunt, aut viriũ imbecilliũ, aut tumoris solidiorum corporũ. Tu vero, si his q̃ dicentur

1. f. 2. d. 1. c fol. 29. d attenderis: facile ꝑdisces ista in hunc se habere modũ. Illa itaq; affectio q̃ cũ tensione est, nisi exercitationis comes sit: plurimã, oĩno substantiã in corpore quod sensu p̃ditum sit, cõtineri insinuat, vt tñ, quod ad id quidẽ solũ spectat, tẽdi inquã, neq; quæ nam ea sit, neq; quæ sit illius species indicet, cõe siquidẽ idipsum cuiuscunq; substantiæ est, tam tenuis, q̃ crassę, quàm ẽt mediæ consistẽtię,

vel

vel flatuosæ,atq; ẽt tam calidæ,q̃ frigidæ,vel mediocris,sed alijs ad horũ discretionẽ opus est indi- E
tijs.Imbecillitas vero quæ in actionibus esse deprehendit,vires inualidiores ostendit, dũ id quod mouet impeditur: quẽadmodũ fit in languidiori manuũ motu, id quod plures status consequi po test. Nam si in aliquo carneum ac adiposum particularũ genus,viribus tñ eosdẽ fines seruantibus, adaugeatur: necesse fuerit motiones fieri imbecilliores,moto siquidẽ aucto,mouente vero ęquali pmanente. Sed si aut vnus quispiã ex humoribus,aut oẽs ẽt simul excrescant,nec vires alioquin vnà augeãtur: sic quoq; necesse erit actiones inualidas reddi: nec secus si ambo creuerint,humores nimirum atq; ea q̃ παρεγχύματα dicta sunt,nullo autẽ in viribus cremento facto. At hæc si pariter se habuerint,vires vero imbecilliores euadent. Fieri ẽt posset vt hæc vtraq; simul conueniant, nẽpe vt & de virium robore dematur,& humores vnà cũ παρεγχύμασι vel plures fiant,vel pauciores: horum vero vtrũuis eueniat,vires inualidiores ea propter euadent,siue modo id ẽm vnum istorum accidat,siue ẽm duo,siue ẽm plura,vel etiam omnia. Nam arbitrari ꝙ ex solidorum corporum εὐτροφία(quasi bonam dicas nutritionem)non nunquam imbecillior edi possit motio ho minis est,qui ignoret facultates per vniuersa solidiora corpora pmeare,ita tamen,vt spiritui tã arteriæ quàm nerui,fistularum & canalium officium prẽstent. Si vis autem huiusce opinionis defectum nosse: cum alios multos ex nostris,tum vero de decretis Hippocratis & Platonis, atq; de na- F
turalibus facultatibus libros,legere potes. Solidorum itaq; corporũ εὐτροφία,proprie ad bonũ habitum attinet,sicuti ad carnium incrementum,εὐσαρκία & πολυσαρκία: plurimum vero & adeps seruata eius proportione augetur,quandoq; tñ magis adeps quàm caro augetur,vel solus etiam adeps. Sed de his à nobis in libris de temperamẽtis sermo habitus est. At vero quẽadmodũ in car nis ratione & εὐσαρκία est,quasi carnis bonum dicas statum,& πολυσαρκία,ac si carnis exuberantiam dicas: sic etiam in sanguine dixeris εὐαιμίαν,quasi bonum sanguinis statum,& πολυαιμίαν,id est sanguinis affluentiã. Est vero satis apertum,quod ad αἱαιμίαν pertinet,vt sanguis exquisite suã seruet rationem,tam quod ad quantitatem spectat,quàm quod ad qualitatem: in πολυαιμία aũt recta carnis in qualitate ratio seruatur,in quãtitate nõ omnino culpa vacat,quum maior adsit eius copia q̃ suapte natura & ex suis generationis exordijs sibi debeatur,vel saltem quàm virium ratio exposcat: fit.n.quandoq; vt simul hẽc vtraq; pari ratione vltra quàm generationis eorũ ratio exigat,augeantur: quemadmodum in athletarum habitu bono q̃nq; videmus,in quibus pariter humores & carneæ partes atq; etiam vires,eadem seruata proportione,augentur. Iã igitur plene cõstat ꝙ hi q inter plethorica inditia,corporis tumorem reponunt, minime veraces sint: venarũ ete nim tumor poterit forsitan esse plethoricũ signum: at carnis & adipis moles eorundem sanè indi- G
cabit multitudinem,non tñ illius plenitudinis,quàm nos hac parte inquirimus, signum vtiq; erit, nempe quæ plethora appellatur. Sermone.n.de eiusce generis plenitudine,q̃ s.euacuationem indicat,instituto: non nulli mox æquiuocationibus decepti,eò aberrauerunt, vt ad plenitudinem tũ carnis,tum adipis delati sint. Sic itaq; perperam corporis tumor inter plenitudinis notas positus est. Venarũ vero tumor,eas forsitan quas tumentes videmus,plenas esse insinuabit: nulla tñ necessitas propterea cogit,vt aliẽ etiam quæ in profundo latẽt,plenæ sint: quum fieri possit, vt sẽpe illis quæ exterius in propàtulo sunt distensis,non æque deinde aliæ quæ interius latent,distendantur: quemadmodum frigore inualescente sanguis ad interiora repellitur,& ita exteriores venæ sangui ne redduntur vacuæ,vt vix illæ conspicuæ sint: at ingruente calore,vel siquis ẽt se lauerit, sanguis contra,corporis internis partibus relictis,ad externas & ad cutẽ effertur: si præterea ardens quoq; febris adsit,efferuere,ac quasi vri sanguinem necesse est,& proinde fundi ac in flatum verti. Sic ergo venarum tumor nõ erit sanè inseparabile plenitudinis humorum indicium,nisi quum corpus ita primum se habuerit,vt neq; interna externis,neq; hæc illis,caleant magis: mox vero neq; calor immodicus vniuersum corpus animalis detineat. Si res hoc pacto definiatur, erit quippe venarũ tumor sanguineæ plenitudinis signum,vt tamen sanguis secundum dominationem intelligatur: H
nã neque fieri alioqui põt,vt adeo sincerus in venis reperiatur sanguis, quin illi aliquid,aut bilis, aut pituitẽ,aut serosi humoris permixtum sit. Vnde & ego superius censebam hoc eodem modo semper audiendum,quotiescunq; aut sanguinem,aut cẽteros humores abũdare dicerem: sincerus siquidem ab alio humore sãguis & impermixtus nusquã in venis habetur. Nos etenim alibi mon strauimus nihil oĩno referre, si humores,vel si sanguinẽ appelles: quotiescunq; tñ is cum alijs fuerit non vtcunq; permixtus,sed definita quadam proportione seruata,in ijs nimirum animantibus quæ ita se habeant,vt ipsa eorum natura postulare videtur. Nam quum humores omnes intra suã ex natura sibi debitam mensuram creuerint,idem tunc significat sanguinis dominantis ac humorum nomen: neq;.n.quicquam differt affirmare humores augeri,ac ipsum sanguinẽ: is.n. sermo istorũ qui ita loquuntur,hoc ipsum insinuat,nempe eum intra antiquam proportionem omnino crescere. Hæc itaq; sic à nobis sint definita: iterũ vero ad institutum nostrum redeamus. Porrò venarum tumor sanguinis quidẽ plenitudinem indicat,si tamen is à nulla gignatur externa constitutione omnino inualescente,aut ex fusione,vel ebullitione: cauendum erit ẽt ne ea particula fuerit decliuis,aut ne paulo antea illa cẽteris vehemẽtius mota fuerit. Has aũt oẽs particulares definitiones facile qs poterit vna quapiã ratione cõplecti,ex tumore venarũ sanguinis tũc idicari plenitudinẽ dicens,quũ oẽs corporis particulæ eundem statũ obtinuerint cum mediocri etiam calore.

Nam

A Nā si illæ pariter oēs p̄ immoderato calore ferueāt,fundunť inde humores,atq; ita venæ in tumorē
tolluntur,& proinde ex hoc flatuosa potius q̄ sanguinea insinuatur plenitudo: humores.n. cōcale
facti vertunť in flatū. Vnde & illi q ꝓnuntiauere venarū tumorē esse plenitudinis signū: recte qdē
dixisse videri poterūt,si mō qs huic istorū sermoni addat,id esse intelligēdū ꝭm eas venas qbus hoc
ipm cōtigerit.Necesse siquidē est,vt ea substātia q̄ tumorē venis infert,sit copiosior q̄ antea fuerit:
attn̄ nondū ꝓpterea innotescit cuius'nā generis ea sit plenitudo: quū tumor qui p̄ter naturā est, ad
quancunq; substantiā,dūmodo multa sit,pertinere possit, siue is' sincerus sanguis sit, siue biliosus,
siue serosus,siue pituitosus,siue flatuosus. Sed et venarū tēsio nō secus ac istud cuiuscunq; differētię
plenitudinis cōe est: qppe q̄ & ipsa plenitudinis quātitatē potius,q̄ꝫ particulares sequiť specificasq;
differētias: tā igiť tumor,q̄ tēsionis sensus nihilo magis cuiuspiā humoris,q̄ flatus prēsefert multi-
tudinē.Quares siquis sic proferat,Necesse nimirū est,vt vbi tensionis sensus est,sit ēt plenitudo: is
à vero nō aberrabit. Sed nec ille ēt mendax erit,qui autumabit plenitudinē q̄ in particulis sensu p̄-
ditis cōclusa sit,tensionis sensum excitare.At si posthabito cōi,aut humorū,aut plenitudinis nomi
ne,sanguinē in suo sermone ꝓferat: minime necessum amplius erit hunc oīno veracē esse, ob eas,
quas mō exposuimus causas. At vero ꝙ neq; simpliciter plenitudinis,sed ipsius magis differētię,q̄
B ꝓ pluris aut minoris rōne esse hēt, proprius sit tumor,aut tēsionis sensus: ex his q̄ paulopost dice-
mus palàm fiet.Porrò nulla particula p̄ plenitudine dolet,nisi ea prius violēter distendatur. ꝙ si in
tumorē attollatur,id vero violēter nequaq̄ fiat: nondū pars ea distenditur.Quapropter tumor ille
qui cū tensione est, maiorē p̄sefert plenitudinē: minorē vero,q citra eā est. Sed q̄so cur ergo nullus
inter initia tumor in venis apparet,qn̄ tn̄ tēsionis sensus plurimus est? tensiuā etenim affectionē
sp opus est maximis esse copulatā tumoribus. An id est, quia qn̄q; tumor internas venas q̄ in ꝓfun
do sunt occupās,partes eas distēdit? † Si tn̄ plenitudo ea de qua nūc à nobis sermo institutus est, p
cōparationē ad alterū diciť: nā vel ad capacitatē vasorū,quod ēt plenitudinē appellamus, nō tn̄ ita
vt illa tēdantur adhuc: vel ad tunicæ distēsionē,tumor venarū increscit quū sanguis auctus puene
rit in eā multitudinē,q̄ naturalē vniuscuiusq; modū excedat: ita vt eius cōparatione multus dicať:
at quū tēdunť tunicę,insinuat excessum p̄ter eā mensurā,q̄ illis debeť,quum id nō sit sibi ex natura,
eas nēpe distēdi. Iam igiť vtrunq; multū est,tā si sanguis p̄ter naturalē symmetriā crescat,q̄ si ad ten
sionē vsq; tunicarū.Et Erasistratus qdē horū vtrorūq; meminit,nō tn̄ ita distincte neq; apte sicuti
« nos fecimus,sed eò saltē deuenit,vt indicaret duplicē eē rei istius naturā.dū.n.ait,Inter initia igiť re
« pletis moderate vasis,robustiores se ipsis & validiores redduntur p̄ter eorū morē: insinuat sangui
« C nis immoderationem,quum id quod ex natura cuiq; debetur,superat.Quum aūt subinde intulit:
Quòd si vlterius pleniores fiant,brachia & manus suræq; implentur: eam tetigisse videtur,quę tu-
nicas sanguinē cōtinentes respicit: vt tandem duo sint termini sanguinis vltra naturalem mensurā
aucti: alter, si venarū tunicæ repletę,in maiorem eleuētur tumorem,q̄ vniuscuiusq; ratio naturalis
status exigat: alter,si præter id,eis insuper tensio accedat: quorū tamen neutrū in ea plenitudine q̄
virīū cōparatione æstimanda est,conspicitur. Hæc vero satis nobis sint,quantū ad hæc ipsa ptinet.

De rubore ac cæteris indicijs quibus plethora, vicium humorum, ac multitudinis species significantur. CAP. II.

A.l.1.f.2.d.3. t.1.c.3.44.f

VErū rubor,cuius ēt isti meminere,nō est qdē plenitudinis in vniuersum,sed sanguineę indi-
tiū: easdē tn̄ is ēt,quas tumor,exigit distinctiones: quū possit ex aliqua externa occasione sub
oriri,vtpote ex Sole,vel balneo,vel exercitatione,vel itinere,vel (vt vno verbo absoluā) ex calore,
nec nō ex ira,verecūdia q; & ex alijs q̄ his sunt similia,in quē ordinē & acutæ febres referēdæ sunt.
Si itaq; ęqualiter corpus vndequaq; fuerit affectū,neq; quicq̄ ex his q̄ mō recēsuimus,affuerit: erit
sanè rubor iā nota sanguineę p totā aīal distributæ plenitudinis: at si secus,saltē ea parte vbi ille cō-
spiciendū se offerat.Nā & eas inflāmationes,q̄ vel in summa cute,vel in musculis cōstiterint, qppe
quū & ipsæ plethorici morbi sint: is color cōsequiť. Nos vero in alio libro,vbi de tumoribus p̄ter
D naturā loquuti sumus, abunde de inflāmationibus tractauimus: ibi.n.mōstrauimus eos oēs ex hu
morū multitudine alias in alias partes decūbentiū cōsistere.Nunc vero nō de his à nobis in p̄senti
sermo institutus est: sed de ea plenitudine (vt iā diximus) q̄ plethora appellata est,& ex humorū af
fluentia in vniuerso corpore ortū habet.Non ita tn̄ eā multitudinē corpus vniuersum tenere dixi
mus,vt vtraq; corporū genera inde lædantur: vasorū inquā & carnis: contingit siquidē nō nunq̄
eorū alterū tm̄: queādmodū si vtramuis ex illis partibus detineat, nec in vna particula vel duabus
id accidat,verū aut in aīali vniuerso,aut in pluribus illius particulis,& in illis q̄ maxime principes
sunt. Porrò tumorē qualis'nā sit exquirere,hoīnis videtur esse qui satis,abunde q; in hisce rebus di
gnoscēdis exercitatus fuerit.In genere itaq; carnoso,alter quidē tumor est qui ad eas ipsas carnes p
tinet,alter vero ad ipsos humores,nēpe quū caro perinde ac spōgia vel lana supfluente quopiā hu
more impleť,& huiusce generis in carne plenitudo,illi ex ꝓportione respōdet, q̄ iuxta ἔγχυμα in
vasis appellať: altera vero ei q̄ vires respicit,vel quę non sine grauitate consistit,vt tn̄ sp memineri
mus,nihil referre, si de cōposita carne,vel si de musculo sit nostra disqsitio: atq; ēt ꝙ quotiescunq;
sermo fuerit de plenitudine institutus q̄ in carnibus est,id de musculis audiendū est,nō aūt de sim-
plici ea carne q̄ à nō nullis παρέγχυμα appellari solita est.Quippe in arterijs & venis,plenitudo q̄
vires respicit,nō ęque ē à laborātibus sēsu pcepta,imo nō nisi ab his q suapte natura vegetiori sen-
su p̄diti sunt: solis etenī his subobscura qdā,& in ꝓfundo apparet ī corpe grauitas: vn̄ fit vt alia in

† Videntur nō nulla in grecis exēplaribus ad sententiæ integritatē deesse.

q̃renda ſint huiuſce plenitudinis manifeſtiora inditia. At vero quũ medicorũ q̃plures rẽ, hãc ſegni E
ter tractauerint, eorum enim alij nullam illi cõſiderationem adhibuere, alij autem ſatis imperfecte:
nullum repertum eſt ſignũ motu arteriarũ certius, de quo nos in libris de pulſibus plene egimus.
Plurimum.n. venę cũ arterijs, ob eorum vaſorum mutuã confluentiã, quã ſæpius alibi oſtendimus:
plethora ſimul arripiuntur: quandoq; tamen craſſis et glutinoſis humoribus in venis collectis, nõ
ita facilis fit ab ipſis in arterias transfuſio: ſed id ſanè rarum eſt: nam ſemper transfluunt, niſi quam
maxime humores craſſi atq; tenaces ſint. In huiuſcemodi itaq; affectibus nulla euidẽs in venis cõ-
geſtę plenitudinis nota ex arteriarũ motu haberi poteſt, & ſi id quammaxime Nicarcho, Praxago-
ræ q; videatur, quantumlibet illi arterijs minime ſanguinem impertiantur. At in cæteris plethoræ
affectionibus fides ſignis ex pulſu deſumptis adhibenda eſt, de quibus priuatim in alio opere huic
rei dicato, ſcripſimus. Plenitudinis autẽ ſpecies, quum ea in vniuerſum corpus pariter diſtributa
eſt, in hunc modũ diſpartiendæ erunt. Rubor ſanguineę plenitudini atteſtatur: color vero ſubpal-
lidus, flauæ bili: quũ autẽ pituita nimis excreuerit, in albũ magis q̃ ex natura conueniat, color ver-
git, queadmodũ in atrũ, ſi bilis atra. Sed opus profecto fuerit, vt cũ vnoquoq; iſtorũ, ſimul ſanguis
augeatur: alioqui.n. ſi ſola exuberauerit bilis pallida vel flaua dicta, queadmodũ his euenit qui re-
gio morbo impliciti ſunt: is affectus nõ amplius plenitudo, aut plethora appellari meretur, ſed po F
tius vitioſorum humorũ copia, gręce vero cacochymia: & idipſum de bile atra ac pituita dicendũ
eſt. Quòd ſi, vt iã prius diximus, grauitas, vel tumor præter naturæ modũ adſit: erit ſanè ea affectio
plethorica nuncupãda, verũ humoris vincẽtis ſpecies ex colore erit dignoſcenda. Sola attamen bi
lis neutrũ ex ſymptomatibus illis, quæ nunquã à plenitudine ſeiungi poſſunt, afferre valet, nẽpe
neq; tumorẽ, neq; pondus: nam anteaquã ita ea increſcat, alia illi ſuperuẽtura eſt affectio. Cęterũ ſi
ſola pituita augeatur, hæc vero non oĩno, ſed ſolũ in ea aquę intercutis ſpecie, quę leucophlegma
tia gręce dicitur: poteſt forſitan per vniuerſum corpus exuberare. Manifeſtũ pręterea eſt, eum hu-
morẽ, qui crudus appellatur, inter pituitæ ſpecies in hoc ſermone eſſe ponendũ: nã ſi alioquin illũ
ab hac eſſe diuerſum ſtatuerimus: iſtis quas modo retulimus, differentijs plenitudinis, ea etiã adij-
cienda erit, quę ex iſtiuſmodi humore ꝓdit: eſt vero is humor q̃ alia pituita ſit, craſſior, ac minus fla
tuoſus: cuiuſmodi ille eſt, qui in vrinis ſubſidet pręſertim in illis, q̃bus præ nimia voracitate pluri-
mũ illius redundat ſedimenti, quod elixã fabã imitatur: ſæpenumero etiã per aluũ is humor ab illis
corporibus confertim dejicitur quæ relictis exercitationibus, ſeſe crapulæ dediderunt, nec à balneis
poſt cibũ ſe continent. Verũ enimuero iſtius humoris, ſicut & pituitæ, comes eſt corporis totius al
bicãs quędã decoloratio. Sunt autem alię ſpecies pituitę, dulcis nẽpe vna, alia acida, alia vero ſalſa. G
Ex dulci ſomnolenti fiunt: ex acida, quũ redundat, famelici: quemadmodũ ſiticuloſi ex ſalſa: ex ea
vero quã modo diximus, cruda inquã, amittitur appetentia. At vero quod ſomnũ ſpectat: aliæ pi-
tuitæ paulo maiorẽ q̃ ex natura cõueniat, ſomnũ cõciliant: crudus autẽ humor, vt dulcis etiã pitui-
ta, iã manifeſte ſomnolẽtos reddit. Alibi.n. à nobis monſtratũ eſt, ꝙ ſi humeſcat ac refrigeſcat ſen-
tiendi principiũ: ſtatim ſoporoſa affectio (græci κῶμα appellant) oboritur: quemadmodũ ſi ſicce-
ſcat ac incaleſcat, in vigilias illabitur: & perinde oẽs bilioſi ex vtraq; bile, inſomnes degũt: id tñ pe
culiare habent qui atra bile tenentur, ꝙ difficiles ſunt, atq; pręter oẽm rationẽ ſunt triſtes. Quòd ſi
non in vniuerſo corpore, ſed ſm vnam quampiam particulã prædicti humores colligantur: tumo
res in corporibus pręter naturã pariunt, de quibus aliàs diſputauimus. At ea iſtorũ ſymptomata, q̃
nunc recenſuimus, pręter decolorationẽ: tunc maxime fiunt, quũ illi vel cerebrũ occupant, vel ven
triculũ: vigiliæ etenim et ſomni cauſam in cerebro habent, appetẽtia vero atq; eiuſdẽ defectus ex
ſtomacho aliàs alio modo affecto proueniunt. Patet aũt ſtomachũ hoc loco os ipſius ventriculi ap
pellari: vbi ſi pituita colligatur, appetitiones excitat: ſi vero bilioſi humores, & bilis ea flaua fuerit,
ſitim & cibi faſtidiũ pariet, & præterea os illis erit amarulentũ: at ſi atra, moroſi & triſtes, & ſine ſi
ti, ſaliua q; plurimũ illis ſcatet: nec ita tamen oẽs cibũ faſtidiunt, immo eorũ nonnulli ſatis famelici H
ſunt, in q̃bus nimirũ atra bilis acida qualitate fuerit affecta: quod fit vbi ea malignior reddatur. Por-
ro dũ ea veluti fex ſanguinis ꝑmanet, neq; exacte adhuc acida facta eſt, ſatius forſitã ſit, nondũ me-
lancholiã ſeu atrã bilẽ nominare: ſed (vt nos ſolemus) melancholicũ potius humorẽ: q̃n prope ac
ceſſit, vt in melancholiã vertatur. Verũ nõ eſt is ſermo à nobis inſtitutus, vt de differentijs vitioſo
rũ humorũ diſſereremus: quũ neq; eos plenitudinis vocabulo cõprehendi diximus. Nos autẽ ꝓ
poſueramus nõ quencunq; quoquo modo exuberantẽ humorẽ inueſtigare, ſed de plenitudine diſ
quirere: q̃ copia eſt humorũ in vniuerſo aĩalis corpore. Quare neq; tumorũ particulatim, neq; etiã
vitioſorũ humorũ ſpecies in hoc libro vllus ſperet ſe à nobis auditurũ: ſed quũ vel oẽs priori ſerua
ta proportione aucti fuerint: vel vnus alios q̃dem, parũ tñ alios ſuperauerit. Et ſanè in plethoricis
cõſtitutionibus põt ſanguis alios oẽs lõgo excedere interuallo, verũ nõ ita aliorũ humorũ q̃ſpiã:
id nanq; iã in cacochymiã, à vitio humorũ ſic dictã, trãſit, nec amplius plenitudo neq; plethora erit
vocitãda. Vnde & pulſus in cacochymijs exq̃ſite cũ humorũ natura cõgruentes ſunt: in illis vero
quas mõ diximus plenitudinibus, nõ ęque cõſpicue eas ſeruãt differẽtias: q̃ppe ꝙ humor ille ſup-
fluẽs ſemꝑ plurimũ ſanguinẽ ſecũ habeat: ſi tñ nimis ſuperet, & ſit flaua bilis, tales neceſſe eſt pul-
ſus reddi, quales fieri diximus, quũ cor calefit ac exiccat: ꝙ ſi atra bilis, rurſus tales quales diximus
fieri, quũ refrigeſcit & exiccatur: & eodẽ mõ, ſi pituita ſupra alios excreuerit, pulſus illi edẽtur q̃ ſo

lent

A lent in frigida & humida gigni affectione: vbi vero sanguis omnino se secũdum naturam habuerit, nulla fit ab antiquo statu permutatio: sed si is qui humidior sit redundauerit, pariter & pulsus alterantur: vti etiam si quàm ipse esset, aut calidior fieret, aut frigidior. At vero iam hęc omnia distinximus in libris de pulsibus. In præsentia vero nobis tantum dixisse suffecerit, quòd ex ocio atq; humido victu sanguis, excrementis in eo aquosis redundantibus, humidior se ipso redditur: ex ira autem, exercitatione, æstu, frictione, medicamento alimentoq; calfacientibus, & meraciori vino atq; vetustiori, calidior efficitur: quemadmodum frigidior, ex recenti frigore. Si etiam quispiã alimentis temperaturæ siccioris diutius vtatur, quæ tamen alia nulla teneãtur intemperie: sanguis in eo siccior euadet. Atqui & secundum varias complicationes, simul & frigidior & humidior, vel frigidior & siccior, vel calidior & humidior vel calidior & siccior, pro causis iã dictis sine vllo etiã alio in eo exuperante humore efficietur. Quòd si ob eorum quoq; mixturã in intemperiem illabatur: ea quidem intemperies non sine cacochymia cõstare poterit: quę adhuc dicetur quòd sanguine frigidiori & sicciori constat, vel frigidiori & humidiori, & ita secundum alias sex intemperatũras, octo etenim illę vniuersę sunt: alio attamen modo, quàm quãdo ille solus & per se fuerit talis. Pro horum vero octo intemperamentorum differentijs, pulsus talem obtinebunt formam, qua-
B lem nos in libris de pulsibus exposuimus. Sed mox an solius sanguinis sit, an vero alterius humoris illi intermixti, ex vniuersi corporis colore discernendum erit: vel etiam ex alijs symptomatibus quæ nuper recensuimus, nempe quæ de somno & vigilia diximus, de q; cibi appetentia & eius defectu: et de alijs præterea quę modo à nobis relata sunt: insuper ex prioris victus ratione, ab exercitationibus, & ijs quę ęgrotanti accidere consueuere: nec non & ex anni tempore, regione q;, & naturali corporis tum densitate tum raritate. Sic enim pręstiterit potius ex omnibus fidem dignotioni desumere, quàm ex vno tantum, vel duobus: quum probe nouerimus quòd hoc ipsum in hac arte ex coniectura plurima deprompsit, vniuersa inquam artis pars, quę dignotrix est, & non solũ ea quæ in dignoscenda plenitudine aut cacochymia versatur, de qua nos nunc disquirere instituimus. Nam quę ad actiones, vel morborũ causas pertinent, quę q; ad curandi rationes, magis scienter cognosci possunt. Sed de his alibi plenius egimus, erit q; nobis satis nunc, posteaquam plene quod fuerat propositum definiuimus: hic etiam huic libro finem imponere. Is vero sermo sufficere poterit, si exemplo fuerit abunde explicatus. Ponamus igitur homini, qui omni febre vacuus sit, venas in maiorem tumorem attolli, totum etiam corpus rubicundius euadere: statim ergo animaduertendum, num illi causæ aliquæ occurrerint ex illis quæ vim calfaciendi habent: & si forte
C hoc videatur, præstabit huiusce rei dignotionem tantisper differre, donec motio ab illis in corpore vniuerso excitata conquieuerit: neq; enim eum qui ira excanduerit, vel qui lauetur, lotus've sit, vel qui exercitatus sit, aut vinũ nuper ingurgitauerit, aut qui quouis alio modo incaluerit, in hoc iudicium adducere oportet, sed eum, qui ab omni externa motione iam quieuerit: qui si tunc talis videatur, sanguinem sanè in hoc homine abundare iudicandum erit. Mox vero & alia consideranda erunt, & ea primum quæ vim habent maximam, subinde autem & alia: huiusmodi vero ostendimus esse grauitatem, tensionem, & pigritiam ad motum, postea pulsus, vigiliam q; & somnum, appetitiones cibi, eius q; fastidium, & tãdem quęcunque alia istius generis sunt: deinde ea quę pręcessere, si vim habeãt generandi plenitudinẽ, vlla'ne excretio aliàs illi solita intercepta sit, vel exercitatio neglecta, atq; num plura vel quę plurimum nutriant alimenta ingesta sint, vel si post cibũ se præter morem lauerit: insuper etiam si solitus sit ille plethoricis morbis arripi: præterea vero addenda sunt ea quæ ad anni tempus & regionem pertinent, & si quid aliud in eodem cum istis ordine sit, ita tamen vt non sit his omnibus ęqualis causę ratio attribuenda: quod & in alijs huiusce artis partibus obseruatur. Sunt etenim inter hæc indicia quędam scientifica, vtpote tensio, grauitas, tumor venarum, pigrities in motu, color, atq; etiam pulsuum motus, citra tamẽ quascunque exter-
D nas motiones. Sunt & quæ ab his deficiunt, in quo ordine sunt suppressę excretiones, ociosa vita, copiosi cibi & qui plurimum alant, balneæ q; insuetæ post cibum: hæc tamen si omnia in vnum coeant, propè scientifica accedunt inditia. Tertium vero ab his ordinem obtinent, si sit solitus is vir plethoricis teneri morbis: demum autem regionis & temporis ratio accedat, quę hæc omnia ferè constituit. Nam hieme & vere, locis q; tum frigidis, tum temperatis, maior colligitur plenitudo: minor vero, locis et temporibus calidis & siccis: & ita etiam qui densa sunt cuti frequentius eam colligunt: qui eandem raram habent rarius.

A.l.1.f.1. d.3. fu.2.c.6.4).g

GALENI DE TVMORIBVS PRAETER NATVRAM LIBER,

Horatio Limano interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Quæ causæ sint & nomenclaturæ tumorum præter naturam.

Quid sit tumor præter naturam. *CAP. I.*

EX his quæ corporibus accidunt,id vnũ est,ad quod indicandũ onci vo
cabulo vtuntur: sic enim Græci spatium in longitudinẽ, latitudinem,
& profunditatem nominarunt: {Latini tumorem appellant} interdũ
etiam quod est supra id,quod est secundũ naturam,incrementũ,oncon
dicunt: {tumorem latino sermone} quæ res non ægrotis solũ in par-
te qualibet,sed ẽt ipsis sanis inest. Nã & obesi aucti sunt supra id quod
est secundum naturam in profunditatem & latitudinem, nondum tñ
præter naturam se habent: vt.n.sæpe dictum est,tertia quædam consti-
tutio est ea quæ est corporum non natura dispositorum: quæ est media G
inter ea corpora quæ se habent secundum naturam,& ea quæ se habent
præter naturã. Obesus igitur aut tenuis nõ præter naturã est, sed tñ alter quidẽ est supra id quod
est secundum naturam,alter verò est infra,vterq; autem non natura dispositus est. Quem verò tu-
mor ex aqua intercute occupat,aut quem tenuitas ex tabe,ambo ij præter naturam dispositi sunt.
Nunc aũt in presenti libello propositũ est considerare de tumoribus præter naturam,qui & totum
corpus occupant,& quãlibet eius partem: Eo tñ etiam determinato, ꝙ excessus dispositionũ quæ
non natura sunt,præter naturam sunt: læsio verò actionis est terminus excessus earum. Sed de tu
moribus his longiori oratione non est opus. Omnes enim homines cognoscunt,non solùm ipsi
medici,ꝙ plus carnis & adipis q̃ iustum est eos tumores generat: Alios autẽ quicunq; secundum
dispositionem ipsorum corporum,non solùm secundum quantitatem primâm ab eo quod est se-
cundum naturam excedunt,iam consideremus,à phlegmone.i.inflammatione incipientes.

De inflammatione. *CAP. 2.*

SOlent Græci nomen hoc dicere de partibus quæ in maiori tumore sunt,carnosis,intentis,re-
nitentibus,pulsanti dolore dolẽtibus & calido,& rubẽtibus. Quæ verò causa est,ob quam hæc
symptomata fiant,non modò nõ multitudini hominũ,sed ne ipsis quidẽ medicis omnibus cogni- H
tum est. Plures.n.eorum via aliqua inquisitionẽ ipsam nõ faciunt,sed quod ipsis videtur,id simpli-
citer enunciãt. Cõsideratio verò fieret,si quis via hac procedat. Tumor ″maior nunq̃ circa corpus A.l.1.f.2.d.1
vllum fieret,nisi eius substãtia ex duabus rebus altera affecta sit,vel vt à multo calore veluti infer- c.5.29.h
uescens fundatur,aut foris aliquã nouã substantiã assumat. Cum.n.funditur,in spiritus vertitur, &
refrigerata pristinũ tumorem resumit facilè: spiritũ aũt in partibus inflãmatis non videmus cõten
tum vt in alijs tumoribus multis: & eædẽ inflammationes refrigeratæ neq; statim neq; semper ad
pristinã constitutionẽ redeunt. Manifestũ est aũt ex incisione ꝙ spiritus nõ continetur. Si.n. inci-
datur pars inflammata,apparet sanguis multus effusus,& totus locus euidenter sanguine plenus,
quẽadmodũ spongię madefactæ: spiritus verò neq; statim excidens,neq; post. Sed color quoque
sanguinis solus ꝑprius simul & inseparabilis est: partiũ.n.corporis vel humorũ nihil aliud est ru-
brum præter carnẽ & sanguinẽ. Sed neq; multitudo carnis est affectus inflãmationis: & si ẽt mul
titudo carnis in corpore cõstituatur sola sine sanguinis multitudine, tumor quidẽ maior fit q̃ pro
modo naturæ,color aũt in terminis salubribus ꝑmanet,neq; pristinã naturã euariat. In nulla.n.re
quæ secundũ substantiã augetur,intendit pristinus color: sic.n.& nix magis alba fieret,& pix ma-
gis nigra,& aurũ magis flauum. Incrementũ igitur substãtiæ diuersa res apertè est ab alteratione:

nam

A nam augetur secundum quantitatem, alteratur verò secũdum qualitatem. Est autem & color quoque indicium qualis substantiæ nõ quantæ: hanc ob rẽ multitudo carnis, diuersa res est ab inflãmatione. Eandem quoq; ob rẽ existimaret quis in ipsa abundare humorẽ sanguinis. Sed & cũ vlceribus quoq; maximæ inflãmationes interdum fiunt, & apparet quędam effluens sanies (ichorem appellant) aquosa & tenuis ipso loco circũ cruento apparente. Necesse est igitur in hoc densitatẽ carnis, quã in terminis vulneris sibi ipsi assumpsit, in eam mediocritatẽ venire, vt ipsas sanies excidere cõcedat, sanguinẽ verò eius intus includat. Et sanies quãtò tenuior est sanguine, tantò aut etiã magis crassior est spiritu. Quare si caro vulneris ipsas sanies excidere concedit, & ipsum spiritũ certè cõcessisset. Eo aũt semel euacuato, desisteret inflãmationis tumor. Profectò sic fieri apparet in ijs partibus, in quibus spiritus verè est aggregatus: dissectis.n. ipsis, statim cõsidet oĩs tumor. Sed generatio quoq; inflãmationis quæ in vulneribus fit, testis est. In principio.n. recẽtibus adhuc vulneribus multitudo sanguinis excidit: supprimit aũt statim aut nobis refrigerãtibus, aut sponte à continẽti refrigeratus. Sed cõprimẽtibus quoq; nobis manibus, aut deligãtibus, ꝓhibitus effluere retinet. Dein in oris dissectorũ vasorũ retentus & occlusus, cogit & concrescit, non secùs ac grumus: prętereà q grumus est aggregata cõcretio sensibilis sanguinis: qđ verò in vlceribus fit, nõ aggre-
B gatim, sed in paruis & multis oris dissectorũ vasorũ sistit, & crassum reddit sanguinẽ. Cũ igitur hic crassior est, vasorũ verò orę angustiores, sanguis iam retinetur, sanies verò excidit. Hæ oẽs coniecturæ maximæ sunt, q inflãmatę partes sanguine abundant. Calidior quidem est q̃ pro modo naturæ, in ijs quæ inflãmata sunt: non tñ eatenus calidior, vt sola fusione tñ tumorẽ efficiat. Multæ aũt tibi huius quoq; rei coniecturæ sint. Prima quidẽ exardentissimæ febres: quantò.n. vehementior est in his calor eo qui in partibus inflãmatis est, tantò tumorẽ maiorẽ esse oporteret. Secunda coniectura est, ex ipsa sanguinis substãtia: non.n. vt pix resina q; & cera à frigore cõcreuit, sed semper & natura calidior est. Illis, cũ calefiunt, ad contrariũ est transmutatio: sanguini verò natura calido tumor quidem paulò maior fieret, non tñ tantò, quãtò inflãmationes partes affectas attollũt. Pix quoq; & resina & cera in tñ calorẽ venientia, in quantũ veniũt ea quæ inflãmata sunt, parum sup principium augent. Non exigua quoq; præter ea quæ dicta sunt, hæc tibi alia coniectura est, q tumor partiũ inflammatarũ propter solã fusionẽ non fit: alteratio sanguinis exigua quidẽ est in calore, tumor verò non paulò maior est. Id vero quod apparet, tibi sit idonea cõiectura. Nõ enim vt resina & pix & cera vehemẽtius incalescẽtia, ad plurimũ fusionis veniũt, sic sanguis quoq;, sed seruatq̃uis in igne coquat, pristinum tumorẽ, aut in nullã aut omnino in minimã magnitudinem
C elatum. Dictũ est à me suprà quoq;, q refrigeratis inflãmationibus nõ semper desistere contigit: vigentẽ.n. & magnã in qua impactus est fluor, & si vehementius refrigeras, tumorẽ non tolles, sed liuidã frigidam q; efficies partem, & in scirrhum mutabis affectũ. Facillimè verò antequã impactus sit fluor, refrigerãtibus & adstringentibus repellit, & maximè cum exiguus est. Tenaciter verò antè impactus nihil ab adstringentibus iuuatur, euacuatione verò eget. Inuentum igitur est à medicis tum non modò calfacientibus discutere, sed etiam aliquid ipsius sanguinis sensibiliter euacuare scarificationibus in cute factis. Omnia igitur hæc magna indicia sunt, q inflãmata pars humore sanguineo plena est. Immodicè autem calida non statim ab initio sed tempore fit, retenta propter obstructionem omnium foraminum pristina perspiratione. Necesse igitur est & sanguinem moram trahentem putrescere: quæ enim calida & humida corpora calido loco congregata sunt, omnia facilè putrescunt, si neque euacuentur neq; refrigerentur: quare quæ ex putredine eius est caliditas, ei superuenit quam antè habebat. Quòd igitur per partes inflammatas in ipsis vasis plus sanguinis aggregatum est, tumoribus earum coniectandum est. Nihilo minus eo quoq; quòd venæ prius ob paruitatem visum effugientes, apparent, non sanè in inflammatione genitæ, sed eò quòd sanguine repletæ sunt, in tantum magnitudinis elatæ, vt sensibiles fiant. Maximè au-
D tem in oculis accidere hoc videtur, & pene, & mammis. Quòd verò omnis quoq; caro, cuius iam maxime q; affectio est inflammatio, repleri fluore sanguineo videatur, et color & tumor ipse ostendit: ob id vero & humida omnis & madescens vt lana & spongia, apparet. Huius rei testis est quæ effluit sanies, cum inflammatio ostiolum habet. Iurè autem arbitror, & ipsa cutis, vnà cum tumoribus eorum quæ subiacent, attollitur & circuntenditur. Et interposito tempore & ipsa de fluore aliquid accipit, vt vasorum tunicæ quoq;: sic quoq; & ipsæ quæ in inflammata parte sunt, membranæ: quin etiam ipsi nerui & tendines, tempore procedente ipsius inflammationis participant: interdum tamen vulneratis ipsis aut aliter affectis, ex illis ipsis primò ipsum malum incipit. Vniuersaliter verò nihil inflammatæ parti, secundum naturam exactè se habere perseuerat, cùm mora inflammationi est, sed omnia cum carne de fluore fruuntur: vt non nunquam ipsa quoque ossa attingat, quemadmodum ex ipsis promouetur interdum primò affectis. Cùm igitur secundum naturam se habet, laxa cutis est non obesis quidem: & locus qui interest, vacuus est, cui ipsa insidet. Eodem modo loca quæ in carne sunt, de quibus in anatomicis aggressionibus abunde dictum est, inania omnia sunt, maximè quæ circum arterias in circulo earum dilatationibus disposita sunt. In inflammationibus autem omnia sanguine replentur, ex vasis quidem ipsis per tunicas resudante, in omni verò carnis particula more roris permisto.

De Abcessibus & Empyematis CAP. 3. E

CVm autem ipso procedente tpe vincit quidẽ natura, coctus verò fit oĩs fluor & factus pus, extra carnẽ expellitur à virtute quæ in ea est depultrix rerũ alienarũ. Vbi igitur vel foramen naturale conspicuũ est, vt riuus effluẽtibus excrementis paratus, vel ipse locus ibi rarus est: ex pure pars expirat, pars sensibiliter effluit. Vbi verò circũsidet cutis densa & dura, qualis est quę extrinsecus nobis est, ibi retinetur pus, & à subiecta carne eã abducit: post & acrimonia perrodit, & exit foras, nisi quis eã scarificare puertat. Victa aũt à fluore natura, non in pus, sed in alienã quandã mutationẽ alias aliã deuenit sanguis. Cõmuniter verò oĩa hæc à pluribus medicis Apostemata i. Abscessus vocantur, & maximè qua intus in profundo sunt. Non nulli verò non oĩa sic appellãda putãt, sed ea solũ quę ipsam alterationẽ non in consuetũ & bonũ pus, sed in corruptionẽ aliã quandã habent. Vt suppurantia omnia alij quidẽ Empyemata vocant, alij verò Diapyemata: quẽadmodum ipsum Empyiscere, & Diaphyiscere. Nõ nulli verò non sic, sed cũ in viscere tale aliquid factũ est, id solũ Empyema nominãt, & q sic affecti sunt, Empyus. Rursus qdã alij medici eos solos Empyus nominare rectè putãt, quibus inter thoracẽ & pulmonem pus aggregatum est. Nomina igitur (id quod à me semper dictum est) eatenus curare oportet, vt dilucida significatæ rei interpretatio sit: ipsas aũt res de quibus oratio habetur, inuenire sic studẽdũ est, vt nihil ex his lateat: oẽs enim hę ad F curandi methodũ pręparationẽ afferunt, qua methodo dispositionibus ipsis non earũ nominibus medemur. Huius igitur rei semper memores, ad eas quæ ex ipsis rebus reliquæ sunt, eundum est.

De sinibus & eorum curatione quando callosi fuerint CAP. 4.

CVm corpora pus excoriat, abducitq; & diducit ipsa à subiectis cõtinentia, dein euacuato quo quo modo pure, nequeunt quæ distant pristinã constitutionem recipere, affectus nominatur Sinus. Nisi verò quis celeriter eum curet, callum contrahit, & durus efficitur spatio temporis, nec subiectis agglutinari potest. Coercetur tñ siccatus à medicamentis & ratione victus, vt habere sanitatẽ irreprehensibilẽ pars videatur. Si quidem perpetuò quis accurato victu vtens, salubre verè & superfluitatibus vacans corpus habet, cohibitus manet sinus: Superfluitate verò aliqua subnutrita, rursus repletur, rursus q; fit qui ab initio fuit abscessus: iterumq; vt cõuenit medentibus euacuatur, siccatur q;, & coercetur, & semper lõgè faciliora ei hæc omnia fiunt, q̃ ijs quæ primo abscedũt. Neq; enim ꝙ diuelluntur dolent partes: etenim iam distant, celerrimè q; repletur, facilè fluorem suscipiẽte sinu. Quin & celeriter euacuatur, via ipsis effluxionibus facta: vt si agglutinatæ partes fuerint, rursus doleant, cum rumpitur abscessus. Non solum verò ex inflamatione generatio abscessibus est, sed etiam statim ab initio non nunq̃ propter alium aliquem humorem spatio tpis excoriantem, & obducentẽ à subiectis ea quæ continent. Igitur & incisi omnigenam speciem humidorum solidorum q; corporũ intus habentes apparẽt. Etenim cœno, & vrinæ, & grumo, & succo mellito, & muccoso, & ossibus, & lapidibus, vnguibus q;, & pilis, in abscessibus inueniũtur similia corpora. Quin & animalia sæpe inuenta sunt, oĩbus ferè ex putredine generationẽ habentibus similia. G

De Fistula, Atheromatis, Steatomatis & Melliceridibus. CAP. 5.

EST verò & quæ Fistula nominatur, angustus & longus sinus, quæ sicut alij sinus coercetur, & rursus abscedit ob influxum superfluitatum, quemadmodũ illi. Atheromata verò, & Steatomata, & Melicerides alij quidem inter abscessus reponunt, alij verò ad aliud genus referunt. Patet aũt & natura horũ ex ipsis nominibus. Pulticulæ.n. aliquid simile in ipsis atheromatis inuenitur: melli verò in ipsis meliceridibus: seuo aũt in ipsis steatomatis. Vt plurimũ verò tunica quædã mẽbranosa omnia hæc cõtinet. Hi igitur oẽs præter naturã tumores sunt. Preter hos quoq; carbunculi, gangrænæ, & herpetes, & erysipelata, scirrhi q;, & œdemata, & cancri, & inflationes, quæ neque ipsa ignorari à medico oportet, sed diligẽter cõsiderari & singulorũ generationẽ & substantiam.

De Carbunculis. CAP. 6.

GAngrænę qdẽ & Anthraces i. Carbũculi, cũ q veluti inferbuit sanguis, ꝑpe q; inflãmationẽ est, cutẽ perusserit. Quaꝑpter & cũ crusta fiũt, & bullæ ꝑcedũt vlceri, quẽadmodũ in ambustis, febrem q; acutissimã afferunt, & periculũ de vita propinquũ. Nigra verò vbiq; & cinerulenta apparet carbunculorum vlceris crusta: non tamen vt in alijs, inflammationis quæ circum est, color ruber est, sed ad nigrius declinat aliter, q̃ quæ sanguine suffusa sunt, aut quæ algore frigent. Non enim vehemẽter liuidus, vt in illis, tumor est, sed habet aliq̃d splendens, vt bitumen & pix: talis autem est exacta bilis atra. Malignitas igitur vlcerum quæ in carbunculis sunt, inde est: par est enim aut ab initio statim, aut perassatum in ipso feruore sanguinem melancholicum fieri. H

De Cancris. CAP. 7.

IPsa verò sine feruore atra bilis Cãcros efficit, eos q; cũ vlcere, si acrior sit. Hãc ob rem nigriores colores sunt ijs q̃ inflãmata sunt, et minimè calidi. Implent aũt venæ in his & intẽdunt magis, q̃ in inflãmationibus: minus.n. excidit è vasis in circũiectã carnẽ ob crassitudinẽ humoris q cãcros gignit: nõ tñ rubrę quoq;, vt in inflãmatiõibus, venę sunt: sed hoc quoq; ꝑ rõne infestãtis hũoris.

De Gangræna quæ post magnas inflammationes exoritur. CAP. 8.

SEquitur aũt magnas inflãmationes quæ Gangræna, vocaẽ, quæ & mortificatio est affectæ partis, & nisi qs ei celeriter medeaẽ, facilè mortificaẽ quæ sic affecta pars est, quę q; continua sunt apprehendit,

A.l.4.f.3.t. c.20.455.a

A.l.4.f.3.t. c.4.457.g

A.ibi.t.1.c.9 454.a.b

A.l.4.f.3.t. c.15.459.g

A apprehendit, hominem q; interficit. Cum enim valide obstructa sunt per maximas inflammationes, & ora vasorum & foramina omnia quæ cutis sunt, naturali perspiratione priuata, quæ sic laborant corpora, facilè mortificantur. Et primum quidem eorum coloris ipse flos extinguitur, qui cũ inflammationibus erat. Deinde dolor & pulsus pereunt, non sedata quidem dispositione, sed ipso sensu mortificato. Inseparabilis autem ab inflammatione magna pulsus est: sic autẽ nominare videntur antiqui motum arteriarum ipsi laboranti sensilem, siue sine dolore siue cum eodẽ fiat. Quare in inflãmationis symptomatis pulsui quidam addunt hoc, cum dolore. Hæc in nomine quidem controuersiam habent: melius autem est generationem eorum scire, appellatione neglecta. In ipso quidem secundum naturam, motus arteriarum insensibilis nobis est: in ipsis verò inflammationibus, sensibilis cum dolore. Percutit enim arteria, cum dilatatur, quæ circùm corpora sunt, & percussione dolemus propter inflammationem. Cum verò ipsa quoq; iam tunica inflammata est, percutiens simul & quæ percutitur, dolorem geminat. De his quidem satis dictum est.

De Erysipelate, Herpete, Oedemate, & Scyrrho. CAP. 9.

Dicendum deinceps de biliosis fluoribus. Vicit enim nescio quõ medicorũ mos, vt siue bilem nominemus simpliciter, siue biliosum humorẽ, audiamus pallidam amaram q;, non acidam B & nigrã: illam.n. semper cũ adiectione nominant, appellationi humoris colorẽ adiungentes. Cũ igit biliosus fluor decubuerit, q exactus quidẽ est, cutẽ vlcerat: qui verò aquosa sanie sanguine've mistus, minus est acer, magis q; in tumorẽ attollit partem, q̃ vlcerat: hoc quidem Erysipelas nomi- A.l.4.f.3.t.1. c.6.fol.453.g natur: alterum, Herpes. Humorem verò qui fecit, & color & calor affectionum indicat. Cũ "autẽ rursus acer ipse, alter quidem minus talis, alter verò magis, sciendũ ex acriore ‖ Herpetem Esthiomenon constitui, sic enim ipsum nominauit Hippocrates: ab altero verò alterũ, cui non nulli post Hippocratẽ Miliaris nomen posuerunt, quia milijs similes eminentias efficit in cute. Mihi quidẽ talis fluor pituita mistus videtur: alter verò exactè bilis esse: hanc ob rem cũ corrosione fit, ipsum cutis continuum semper apprehendente affectu, vnde ei nomen est. Æquali verò sanguine bili misto, in medio amborum erysipelatis & inflammationis affectioni species & natura est. Si verò alterũ multùm superat, ab ipso superante appellatio affectui est: prædicatur verò quod ei mistum A.ibidem. c.4. fol.452.d est. Erysipelas "igitur inflammatoriũ ex flaua superante, Inflãmatio verò erysipelaris, sanguine superante dicitur. Similis cæterarũ quoq; mistionum interpretatio est. Inflãmatio scirrhosa, & Scirrhus inflãmatorius: Oedemaq; inflammatoriũ, & œdemosa Inflãmatio. Quatuor.n. hi sunt qui frequenter fiũt affectus propter influxũ humorũ, Erysipelas & Oedema Inflammatio q; & Scirrhus. A. ibidem c. 4. fol.457.d C Erysipelas igitur, vt dictũ est,ellioso fluore superãte: Inflãmatio vero, sanguineo: Oedema "tenui cõstitutione pituita: vt crassa quidẽ & glutinosa, alterũ scirrhorum genus. Alterum.n. fæx sanguinis efficit. Est aũt ipsa quoq; duplex, altera quidẽ species, quam Hippocrates nigrã vocat: altera verò & ipsa quidẽ nigra est, propriam verò appellationem habet: nominatur.n. atra bilis. Huius quidẽ Cancri: alterius verò nigræ vna quædam Scirrhorum species effectũ est. Distinguitur verò ab altera pituitosa, colore: Cõmunia verò ambarũ sunt, maior q̃ pro ratione naturæ tumor, idẽ q; sine dolore, & durus. Et vtriusq; generatio interdum quidem ab initio, aliquando verò ex lapsu, aut inflammationis, aut erysipelatis, aut œdematis, cum immodestius refrigerata sint.

5. Aph. 22. Ext. ord.39.d. Et in li. de vsu humidorũ ad finem.

De Effusis & Nigroribus. CAP. 10.

Propinqua verò scirrho sunt & quæ Ecchymomata i. effusa vocantur, & Melasmata i. Nigrores: senibus maximè contingentes collisis venis. Ex his autem sunt non nulla, vt dictum est, nigra: maxime q; senibus fiunt hæc propter leues occasiones. Non nulla verò rubri nigri q; in medio, quæ peelidna i. liuida vocantur. Omnia autem hæc fiunt sanguine è venis effuso, nunc quidem per tunicas contusas, nunc verò in finibus reseratas.

De Aneurysmate, & Syderatione. CAP. 11.

D Ore aũt in arteria facto, affectio Aneurysma vocat. Fit aũt vulnerata ea, cũ ad cicatricẽ deuenerit q̃ ei adiacet cutis: manet verò arteriæ vlcus, ea neq; cõglutinata, neq; ad cicatricẽ simul pducta, neq; à carne obstructa. Dignoscũtur verò tales affectiones pulsibus, quos arteriẽ fecerunt: sed ẽt cum premuntur, delitescit omnis tumor, recurrente in arterias substantia quæ eũ efficit, quã tenuẽ simul flauum q; sanguinẽ esse tenui multo q; spiritui commistum alibi monstrauimus. Planè verò calidior quoq; est sanguis hic eo qui venarũ est, vulneratum q; aneurysma eiaculatur sanguinẽ, vt vix contineri possit. Cedit igit in œdematis quoq; materia premẽtibus digitis, foueam q; pars recipit: verum neq; pulsus est in hoc affectu, albidior q; est color: œdema q; multò latius maius q; aneurysmate ẽ, nisi grumus qs ingenitus ex aneurysmate Sphacelõ i. Syderationẽ faciat. Sic aũt voco corruptionẽ solidorũ corporũ oẽm, vt ipsis quoq; ossibus insit, nedũ carnibus quidẽ vasis've. Gãgræna verò mortificatio ipsa quoq; est solidorũ corporũ, sed nec ossibus inest, magnas q; inflãmationes sequitur: quæ syderationũ species quædã est, propriã q; & selectã appellationem supra cõem assecuta est. Hæc satis diffinita sunt. Et iam tp̃s est vt de melãcholicis fluoribus dicamus.

De Atræ Bilis decubitu. CAP. 12.

Cvm verò in carnẽ bilis atra decubuerit, cũ mordax est, circũiectã cutem perrodit, vlcus q; efficit: cũ verò modestior est, efficit cancrũ, qui sine vlceratione est. Dictũ aũt antea est, ab hoc magis q̃ ab inflãmationibus venas attolli, earũ q; qualis spẽs coloris fit. Nõ solũ aũt cãcrosum vlcus,

ſed alia quoq; multa cũ tumoribus corporũ eos cõtinentiũ cõſtituũtur: oĩa mali humoris aut bilio E
ſi cuiuſdã, aut melãcholici, aut aliter quoq; virulẽti prauiq; ex corruptiõe maiori ſubnutriti effecta.

De Phagedænis, ſcabie, & Lepra. CAP. 13.

QVę vero depaſcũtur, attingũt q; q̃ circũ ſunt, ipſum contines ſanũ corpus perrodentia, hæc oĩa phagedænica vocãtur. Ex ambobus aũt cõpoſita. ſ. vlcere ipſo & circumiecto tumore, phagedęnã noĩant. Depaſcit Herpes quoq;, q̃ circũ ſunt perrodẽs, ſed ſolũ cutis exulceratio eſt. Phagedęna vero cũ cute, q̃ ſubiecta ſunt, attingit quoq;. Chironia vero & Telephia vocare vlcera ſuppuacuũ eſt. Sat.n. eſt omnia cõiter Cacoethe i. maligna appellare. Scabies quoq; & lepra melãcholici affectus ſunt ſolius cutis: vt, ſi quidẽ in venis quoq; & carne fiant, cancer nominatur.

De Elephante. CAP. 14.

MElancholica affectio & ipſe Elephas eſt, primã quidẽ generationẽ ex ſanguine melãcholico habens: ſpatio vero tpis ipſius nigrę plus ſanguine fit, cum male olẽtes ſunt, & moleſti viſu. Horũ non nullis vlcera contingunt. Hanc affectionem, cũ incipit, Satyriaſmon nominant, qm̃ ſatyris ſimiles fiunt vultu: aliqui vero quę in temporibus ſunt oſſeæ eminentię ſic vocant. In alijs partibus quoq; tales oſſiũ fiunt eminentiæ: eas q; vocant aliqui Exoſtoſeis: vt naturales quoq; pudendorum diſtentiones non deſiſtentes, Satyriaſmum aliqui vocant, aliqui vero priapiſmum. F

De Achoribus, Cerijs, Myrmecijs, Acrochordonibus, Pſydracibus, Epinyctidibus, Furunculis, tuberculis, Bubonibus, Strumis, & Ramice. CAP. 15.

EST & Achor quoq; vlcus paruũ in cute capitis, cõiectãres aũt id pituitæ ſalſæ nitroſæ effectũ eẽ. Ex eo igit̃ ſanies q̃dã effluit neq; aquoſa ſimplr̃, neq; iã craſſa vt mel, ceu in ijs q̃ Ceria i. faui nominant̃. Etenim hæc cũ tumore quodã foraminibus q; pluribus fiũt, mellito humore effluẽte. paruus & horũ tumor eſt, ſed nõ tm̃, quantũ q achoris eſt. Quin ẽt his minores tumores p̃ter naturã in cute fiũt Myrmecię q; & Acrochordones et Pſydraces & Epinyctides, oĩbus notę affectiões. Notus nõ minime & Dothiẽ i. furũculus eſt, mitis q̃dẽ cũ in ipſa ſola cute cõſtituit̃, malignus vero cũ altẽ exorit̃: Phymati enim i. tuberculo ſic ſilis eſt, ſola q; duritie à tuberculo talis furunculus diſtat. Ambo aũt affectus inflãmabundi ſunt, quos p̃ter tertius quoq; ipſe Bubo, quartus q; quẽ nominãt nõ nulli Phygethlõ, calore ſimul & celeritate g̃nationis ab alijs tuberculis diſtinguẽtes. Sũt quoq; q dicãt in inguinibus & alis ſolis phygethla fieri, q̃ adenũ q ibi ſunt, iſlãmationes ſint. Hi cũ ĩdurati ſunt affectus Chœras i. Struma noĩat̃, vt ipſis quoq; teſticulis ĩduratis, nomẽ morbo Sarcocelen poſuerũt, quẽadmodũ cũ aquoſus humor in tunicis q̃ circa teſticulũ ſũt, aggregat̃, Hydrocelen vocãt, & Epiplocelen, atq; Enterocelẽ. Præter hæc ex ambobus ẽt cõpoſitũ plus iuſto cõnexũ, G Enteroepiplocelẽ, medicorũ iuniorũ nomẽ, oẽs teſticulorũ tumores κήλας i. hernias ſiue ramices noĩantiũ, vt p η, elementũ p̃ria ſyllaba dicat̃, nõ p α, vt ab Athenięſibus. Sicut vero ſingula q̃ dicta ſũt noĩa, indicãt ptis morbũ de quo dñr, ſic Cirſocele recẽtius nomẽ oñdit affectũ, de quo dictũ eſt.

De Varicibus, Ruptura peritonæi, & Hydropicis. CAP. 16.

KIρσὸς aũt i. varices, alias quoq; venas oẽs dilatatas antiqui noĩant: κιρσὸς & has iuniores vocãt medici ι, elemẽtũ cũ κ, ponẽtes, nõ quẽadmodũ Athenięſes. Fiũt aũt & in cruribus varices ob ĩbecillitatẽ venarũ q̃ ibi ſunt, magis q; cum ſanguine craſſo abũdat corpus. Mẽbrana aũt interiore abdominis (peritonęũ appellãt) vulnerata aut rupta, pòſt nõ cõglutinata, tumor mollis fit in loco. Si vero in inguine fiat, Bubonocelen vocãt. Si in vmbilico accidat hoc, Exõphalos vocãt non nulli medici eos qui ſic affecti ſunt. Peritonæi aũt ſolius non eſt harum affectionum vlla, ſed oportet omnino ipſius quoq; muſculi nerueã appendicẽ affectã eſſe, quam in diſſectorijs tractatibus qualis nam ſit, oſtẽdi. Hæ igitur affectiones tranſuerſorũ muſculorũ ſunt. Qui vero in inguine ramices ſunt, obliquorũ, aut rupta, aut dilatata, vnà cũ peritonæ tunica, ipſorũ appẽdice, q̃ eo in loco eſt. Fiunt & alij quoq; locorũ quæ huc ſpectant, tumores, ob aliquod ſubiectorũ viſcerum ſublatum. Dictæ vero affectiones ſunt, q̃ tumores eorũ efficiunt. Inflãmationes.n. ſunt, ſcirrhiq;, & abſceſſus, H & quæ talia ſunt. In Hydropicis aũt eo loco multitudo aggregatur, aquoſa quidẽ in ipſis Aſcitis, ventoſa vero in Tympanitis, pituitoſa autẽ in ijs qui Anaſarca & Leucophlegmatiæ nominãtur.

De Epulidibus, Parulidibus, Thymis, Vuis, Tonſillis, pariſthmijs, Polypis, Encanthidibus, Vnguibus, & Staphylomatis. CAP. 17.

IAm vero q̃dã alij quoq; tumores ꝓpria noĩa adepti ſunt, nihil ſelectũ h̃ntes, Vt Epulides, & parulides, & Thymi, cęteraq; q̃ talia carnoſa germina ſunt: Vt rurſus Vuę, atq; Pariſthmia, & Tõſillæ, nihil aliud q̃ inflãmatiões ſunt: Vuæ q̃dẽ gargareonis, Tõſillę vero adenũ eorũ q in p̃cipio fauciũ iter ſe oppoſiti ſũt, quẽadmodũ Pariſthmia corporũ eorũ q̃ in faucibus ſunt. Vr̃ aũt Hippocrates nõ oẽm gargareonis iſlãmationẽ Vuã noĩare, ſed vnã ſolã ſpẽm, qua gargareonis terminus ſilis acino vuę ẽ. Verũ & Polypi aut iſlãmatiõe, aut tuberculo, aut aliquo germine, aut vtcũq; noĩare qs velit, in naribus cõſtituto efficiunt̃: inflãmabundi vero ſunt humidi q; ꝓpter locũ. Encãthis aũt ipſa quoq; q̃dã p̃ter naturã tumor in magnis hirq̃s fit, nõ eſt aũt toto gñe p̃ter naturã. Pterygia vero. i. Vngues germina ſunt adnatæ oculis extrinſecus mẽbranæ, q̃ ab ipſo circũoſſali delata, ad coronã ꝑuenit. Quæ aũt Staphylomata vocãtur, alia q̃dẽ ſolo poſitu, alia vero ipſa diſpõne p̃ter naturã ſunt. Dictũ aũt eſt alibi de oĩbus talibus, q̃ in oculis affectiones conſtituuntur. Iam igitur tp̃s eſt finire ſermonem, nulla adhuc tumorum præter naturam ſpecie, quæ dicta non ſit, relicta.

Galeni

Margin notes: A.l.4.f.3.t. c.3.457.a — 2.de Morbis.

GALENI DE MORBORVM TEMPORIBVS LIBER VNVS

Ioanne Guinterio Andernaco interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Quot ad ſummum ſint tempora particularis morbi,& quam hallucinentur veteres in temporibus morbi dignoſcendis.

De proportione temporis morborum ad animantium ætates,& dubitatio an principium aliquod ſit in morbis. CAP. I.

QValis res animalibus eſt differentia ſecundum ætates,talis morbis ſunt tp̃a,quæ καιροί Gręcis vocant.Neq; enim tp̃s ſimpliciter hoc vocabulo ſignificatur,neq; cōueniens illud tp̃s,in quo præſidia ēt conſideramus. ſed tm̃ morborum,vt diximus ętas quæ temporũ viciſſitudine immutatur,vt animal ætatibus: quod omnibus corruptelæ ſubiectis corpori
C bus,alijs magis,alijs minus adeſſe vr̃.Nam ſi natura ipſorum immutationis alterationis q́; perpetuo expers maneret,nimirũ non corrũperetur. Quẽadmodũ igitur & ipſi nos geniti ad vigorẽ vſq; augeſcimus, inde iã contabeſcere incipientes,ad extremã vſq; corruptionẽ declinamus,ſi oẽs ętates pertrãſituri ſumus: pari modo ſinguli morbi à prima eorũ conſtitutione ad ſtatum vſq; increſcunt,dum pro augmenti prioris portione decreſcentes in totũ diſſoluantur. Videbitur aũt forſan morborũ pro tp̃e immutatio hoc ſolũ ab animantiũ ætate diſcrepare,ꝙ his proprium generationis tp̃s eſt,quo oẽs ad vitam neceſſariæ partes figurantur formanturq;: morborum nullum huiuſcemodi tp̃s eſt propriũ,ſed à primo ſtatim ingreſſu augeſcũt: idq; rõne probabili. Nã illa,corpora ſunt: hi,corporum accidentia. Quare figurationẽ generationemq; † morborũ proprietas non poſtulat: accidentia vero ipſis,vt quæ nullã figurationem expetant,primo aditu protinus generationẽ ſimul acquirunt,& ad incrementum feſtinant. Quæ.n.inflammationis generatio eſſe poſſit? an qualis eſt animãtis naſcẽtis figuratio? vel quæ eryſipelatis? vel quæ,verbi gratia,febris? Nam vnũquodq; horũ,ſtatim cum primũ ceperit initium, hmõi ſpeciem habere vr̃,qualem eius generis maximũ habet: deficit aũt ſola ab illo magnitudine. Etenim
D inflammata pars calidior ꝙ̃ prius,euadit cũ tumore maiore,item dolore ſimul & tenſione: ſed hęc parua primo adito ſunt,inde verò ad magnitudinem quandam non omnibus æqualẽ increſcunt. Ex quo tp̃e deinceps vel diſcutitur præſidijs tumor præter naturã,ſimul q́; cum ipſo dolor quoq;. & calor remittĩ: vel in pus mutatur. Sic.n.inflammationes ſoluunĩ,ſi finiri debent. De his aũt ſermo nobis primũ inſtituatur,conſideratione de morbis qui non ſoluuntur,nunc in poſterũ dilata. Tempus itaq; nullum inflammationis generationi ſingulariter proprium attribuitur ab eo quod augmenti eſt,diuerſum,ſed vnum eſt vniuerſum à primo inſultu,vſq; ad ſtatum affectu increſcente. Sic habet etiam de eryſipelatis,omnibus q́; alijs: ſiquidem febris genere quidem caliditatis, vt arbitror,quæ præter naturam eſt,comprehenditur: huius autem proprium ſingulariter generationis tempus diuiſum non eſt,ſed vbi corpus primum calidius q̃ antea febrili calore fieri cœperit, inde aliud atq; aliud tempus affectionis incrementum ad vſque perfectam conſiſtentiam excipit, quam in ſingulis rebus ſummam eſſe magnitudinem intelligimus.

† Vetus trãſlat. legit: Corporũ ꝓprietas requirit.& ita quoq; codices Græci antiqui.

Solutio prædictæ dubitationis & de ratione principij morborum dignoſcendi. CAP. 2.

HIc ſermo † {cõtentionis plenus eſt,} & agoniſtã aliquẽ ad reſponſionẽ ſtrenuũ requirit, qui propriã morborũ initijs ſpeciẽ eſſe demonſtret: vt animantibus primũ hoc ordinatũ tp̃s dũ formanĩ,quod finibus proprijs circũſcribitur: de quibus iã ſententiã meam docere ſuperſęderem

† ἐπιεικὴς ἐςι

nisi

nisi mihi casu quodã in hac sermonis parte versanti, Archigenis diuisio succurrisset, qui morbos E
in prima & maxima tempora diuidens, post initium statim vigorem seu statum ponit: medio tpe,
ascensu siue incremento videlicet, omisso. Cum enim totius principij proprium tps non esse vi-
deatur, sed id omne quod à primo insultu ad statũ intercedit, incrementũ existat, quõ quis Archi-
geni consentiat, qui quod omnibus confessum est, præterit: ambiguũ verò tanq̃ confessum prom
ptè ponit? Hac igitur ratione sermonem omnino deseruisse videtur, qui magno certamine indi-
geat, quo morbi principium propriam figuram habere, non paruitate modo à sequentibus ipsum
differre ostendatur. Nos vero iam morbi principium specie quadam ab incremento post ipsum,
diuersum demonstrare conabimur. Initium autem sermonis ex his quę euidenter omnibus in plu
ribus morbis apparent, sumetur. Quo puto medici propemodum omnes moti, qui Archigenem
præcesserunt, initium quoddam cuiusq; morbi dicunt non primum illum simplicem duntaxat in
sultum: sed tpis longitudinem latitudinem q; notatu dignam aliq̃n ipsi ascribunt: post hoc ascen-
sum, deinde statum, ab hoc declinationem. Spectauimus "enim non nullos, dum actionem nescio A.l.1.f.2.d. c.7.fol.30.b
quam obirent, paulatim inhorruisse primum: deinde iterum atq; iterum inæqualitatem quandam
validiorem horrorem q; euidentiorem sensisse: vt quæ prius citra offensam agebant, neq; agere,
neq; sustinere potuerint, sed & decũberent, & cooperiri desiderarent: atq; hoc alijs accidisse horis F
tribus, alijs paucioribus, vel pluribus: Ex eo aũt tempore calorem insuauem, eum q; pręter natu-
ram sensim augescentem percepisse: quandoquidem in his ipsis principium accessionis ab incre-
mento singulari specie differre manifesto videtur. Nemini vero dubium est quosdam augmentũ
vocare incrementum, quemadmodum alios quosdam ascensum. Græci tripliciter ἄυξησιν & ἐπί-
δοσιν & ἀνάβασιν appellant. Nos omnibus vocabulis vt in mentem venerit vtemur, omnia siqui
dem rem vnam denunciãt. Hæc itaq; res tribus nominibus appellatur. Sistit qñq; & ab incremen
to cessat & sibi ipsi ęqualis vel lõgiore vel breuiore quodam tẽpore permanere videtur. Deinde
minor q̃ fuit, vel citius vel diuturnioris temporis spatio fieri, interdum q; febricitantis dispositio
ad integritatem sic reuerti apparet. Est cum à secundæ accessionis insultu eandem speciem cum
prędicta habentis deprehenditur. Interim omnino prædictã secundo rursus ægrotanti adueniũt:
plerunq; tertio, quarto, & quinto, morbo videlicet ex ijsdem ad eadem per ordinem ipsum, circu-
lum quendam ambiente, quem singuli medici periodũ, i. circuitũ appellitãt. Nõ nulli ex huius ge
nere xxiiij horis describuntur, vocantur q; quotidiani. Aliqui xlviij, hoc est duobus diebus & no-
ctibus, quos tertianarum febrium circuitus nominant. Alios quosdam lxxij horarum tps descri-
bit, quorũ febres ipsas quartanas nuncupant: circulũ autẽ vniuersum, qui ad vnum principium G
reuertitur, quaternarium circuitum: sic etiam ternarium simul cum tertiana febre, & quotidianum
singulis diebus reuertentem simul cum quotidianis febribus. At hi circuitus oẽs aliquando ad in
tegritatem perueniunt, vt in prædictis febribus, quotidiana, tertiana, & quartana: aliàs ad declina
tionem solum, vel propius ad integritatem, vel etiam longius ab ea venientem.

De Morbi temporibus exemplo febris tertianæ. CAP. 3.

ITaq; de tertiana febre exempli gratia verba primum faciamus. Incipit "horror hmõi febrium A.l.4.f.1.t. c.36.f.423.a
mediocris: deinde extremæ partes membrorum simul cum horrore vehementiore refrigeran-
tur: postea iam & rigore & frigore cõcutiũtur plurimæ corporis partes. Pulsus "earum in hoc tpe A.l.4.f.1.t.1 4.fol.412.b
durior, & minor q̃ prius euadit: velocior manifesto in systole idest cõtractione, ijs qui systolen sen
tire nouerunt. Nam diastole. i. eleuatio, multo q̃ fuit tardior, prę sertim in insultu est: interdũ vero
similis priori constitutioni permanere tibi videbitur. Quin & illa quies quæ post systolen est, lar-
gior quodammodo est: quæ verò post diastolen est, eodem cum illa modo, sæpe quidem est priori
æqualis, aliq̃n vero non æqualis. Hęc quibusdam, horis ęquinoctialibus duabus fieri nata sunt:
quibusdam vel pluribus eis, vel paucioribus. Inde pulsus maior simul & velocior, densior q; fieri
incipiens, sensim singulis commemoratis increscit. Statim vero calidiores q̃ antea cum relatis pul H
sus mutationibus redduntur. Quo fit, vt quidam multum calorem intus sentiant, artubus adhuc
frigescentibus. In summa, inęqualitas quępiam nõ parua in corpore per hoc tps exuperat Secun-
dum vero hoc tẽpus illius primi est, in quo ex priore statu vniuersum quidem corpus refrigeratũ
fuit: pulsus autem in contraria prioribus cõciderunt. Vbi sanè febris ad integritatẽ peruenit, quã
διαλέιμμα, i. intermissionẽ seu interuallum nominare liceat, quoniam & Hippocrates eã hoc no
mine dignatus est, pulsus in naturali statu consistit, quantũ nos sensu percipere possumus. Huius-
modi vero interuallum longè optimum est: quippe quod simul atq; animal refrigeratum fuerit,
in dictas ante paulum differentias repente transmutet: postea rursus vbi incaleat, ad contrarias
deducat. Primum itaque tempus totius periodi exacte est, quo corpus cum mutationibus pul-
sus prædictis inalserit, vel ex sanitate, vel ex interuallo ad hoc perueniens. Aliud ab hoc secun-
dum est, quod pulsum & calorem in contraria mutat, donec tota corporis moles ęquabiliter con-
calescat. Post hoc tertium, quo calor etiamnum augescit, pulsibus magnitudine celeritate & fre-
quentia ei respondentibus. Quarta constitutio post tres commemoratas conspicitur, omnibus
iam dictis æqualem sibi magnitudinem pro sensus nostri iudicio conseruantibus. Ad hæc quin-
ta alia, cum iam calor manifesto decrescit, halitus autem per cutem excernitur, pulsus ad natura-
lem

*Mihi non dũ contigit, vt legerĩ apud Hip. hoc nomẽ διάλειμμα, at sæpius. verbum διαλείπειν, & participiũ διαλείποντες, vt 4ª. Aph. 43. 46. 47. 48. 49. 50. Ex. ord. 32. f g h. & 33. a. b. c. Et in Progno. com. 3. t. 27. 4ª 210. a. Et 1. Epi. com. 1. t. 23. 3ª. 106. a. & cõ 3. t. 2. & 10. 218. c & 120. a

A lem habitum redit,reijciens omnia quæ præter naturam ex magnitudine, celeritate, & frequentia {& duritie} conquisierat: hoc tẽpore plurimis ipsorum sudor oritur. Post hoc interualli tempus sextum ad prædicta peruenit. Nulla horum abditæ rei hypothesis est, sed quotidie ferè in omnibus tertiana febre laborantibus euidenter ita euenire apparent. Atq; huic sermoni ab Hippocrate tradito,addendum est: ꝙ qui etiam medicus non est,hucusq; posset rectè cognoscere, si pulsus mutationes à sermone excipiamus. Maius enim in se negocium habent, quàm vt ab idiotis queant intelligi. Cæterum caloris mutatio,etiã si ægrotantes assequi nolint,stimulare ipsa,pungere q; eos nata est,vt non lateat. Referunt omnes ęgri tam subitò quidem vel inæqualitatem, vel horrorem eius vltro citro q; cursitare: inde simul cum extremorum refrigeratione horrorem intendi,sequi q; ipsos totius corporis concussionem: postea rursus huius concussionis quę rigor dicitur,interim fieri remissionem, extremorũ algores resolui,æstus vehementis,qui phlogosis Græce dicitur,sensum,intus esse & sitim: ad hæc rursus omnem quidem inæqualitatem discedere, corpus verò totum æquabiliter aduri: atq; hoc semper,magis q; eis euenire: ac calorem tandẽ aliqñ sistere,sibi q; similem manere: postremo solutionis sensum oboriri,id ꝙ ad constitutionem vsq; illam non cessare,in qua primũ se vri non amplius senserunt. In tertianis itaq; febribus particulares

B circuitus differentiæ huiusmodi quædam sunt. In alijs aũt aliæ,de quibus ordine dicturi sumus.

Quæ veteribus medicis errandi causa, ac de recta nomimum impositione. C A P. 4.

NVnc ad hoc primum, quod prius instituimus, sermo dirigat. Primũ igit̃ erat tp̃s quod integritati cohæret,frigoris sensum p̃bens, quod,initiũ appellauimus: Secundũ quod frigus,vt dictũ est, paulatim deponit,& vocabit̃ cõpendij gratia inæqualitatis tp̃s: Ab hoc tertiũ quod est, æqualis incrementi: postea quartum, quod est consistentiæ: quintum quod est imminutionis: postremò sextũ,quod ẽ, integritatis. Quòd igit̃ sex dictæ regulåres ĩ tertianarũ febriũ circuitibus drĩæ sũt, sensu & memoria, nõ dmr̃atione logica indiget. Porrò nomina ipsarũ simul ponere, tũ cõpẽdij, tũ claritatis gratia præstat: quẽadmodũ lex quędã est cõmunis omnibus Græcis, vt quarum rerum nomina apud vetustiores vsurpata inueniamus,his vtamur: quarum verò non habemus, vel ab aliqua earum rerum quarum habemus nomina, transferamus, vel ipsi secundum rerũ quandam similitudinem ad ea quæ denominata sunt, fingamus, vel de alijs dictis abutamur. Licet quidem, si velis, nec consueta Græcis seruare, si facere ipsum oporteat, ad prædictos scopos respicientem. Atq; hæc frequens est apud recentiores medicos, vt qui non puerili disciplina, quemadmodum veteres, instituti sunt: concedendum itaq; ipsis est vtut velint appellare: qm̃ cõtentiosi sunt,

**Al. p̃ticulares.*

C & impudentes. Frequenter ẽt nominibus vtendum, vt illi præcipiunt, quò nugacitatem ipsorum fugiamus. Neq; enim propter trangressionẽ legis in nominibus ægrotantes incõmodi quicquam capiẽt. Cũ aũt vel ″ tẽpus aliquod occultent, vniuersum prætereuntes, vel prædictis id quod sensibus non apparet, adducant: non ipsis concedendum est: tanq̃ huiusmodi peccato ad ægrorum offensam modo spectante. Melius itaq; est, interim erratorum causas prospicere, ob quas medicorum plurimi falluntur: ne ipsi erroris quippiam committamus, & illis veram rei viam, si velint, ostendamus. Quidam enim ex eis huiusmodi ingenio refractario sunt præditi, vt ne vel si Apollinem ipsum, vel Æsculapium habuerint desiderantes docere ipsos, monentes q; vt aliqñ obtemperent, audire, atq; aures præbere aliquando possint, nedum hæc dicta animo suscipere: quare nec illis hæc scribentur. Hęc igitur erroris ipsorum causa prima & maxima est, morborum differentiæ ignorantia. Tertiana siquidem, ut iam expositum est, moueri, & veluti ætates suas perficere consueuit: q̃q̃ non similem motum quiuis morbus obtinet: ob quod neq; nos rectè, quæ de tertianis diximus, ad omnes trãsferemus: nec alius quispiam in alio affectu communem vnam omniũ rationem esse existimabit: vnde hæc prima maxima q; errati ipsorum causa est.

A.l. 4. f. 1. t. 1. 3. c. 42. f

In quot ad summum partes morborum tempora diuidi queant, ac quibus nominibus singulæ appellandæ. C A P. 5.

D

ALias aũt pro vsus ordine deinceps explicabo, vbi nomina prius cõmemoratis tertianę periodi tp̃ibus imposuerim. Proinde cũ Hippocrates dixerit, ‖ Febres quæcunq; nõ intermittẽtes tertio die fortiores fiũt, magis p̃iculosæ fiũt: quocunq; aũt mõ intermittãt, periculũ abesse significatur. hoc Intermittere. quod græce διαλείπωσιν dixit, nõ de alia parte circuitus, ĩtegritatẽ trãsgrediendo capere debemus. Nõ. n. iã hoc ait, quocunq; mõ declinent, nã hoc falsum est: quippe cùm semitertiana febrium deterrima sit: tñ in declinationem manifestam multis peruenit: & alijs omnibus hac parte cõsimiliter, nisi synochis appellatis: qm̃ hæ solæ febres nec inclinationẽ sensibus expositã, nec vniuersum circuitũ, aliamq; prædictorũ differentiã obtinent: sed qualẽ tertianarũ magnitudinis aliquo tp̃e statũ esse diximus, talem illæ hñt vniuersum ferè ipsarũ decursum. Si igitur, vt dixi, ex sua ipsarũ natura periculo vacant q̃ ad integritatẽ desinunt, sicut in libris de febribus ostendimus, non aliud Hippocrates /intermittere/ nominauit, q̃ ad integritatẽ finire. Quãobrẽ meritò quis veterem cõsuetudinẽ secutus, in tertianarũ periodis διάλειμμα, i. Intermissionẽ seu Interuallũ, tp̃s integritatis appellauerit: quẽadmodũ & in maxima magnitudine subsistẽtiã, quantũ nos tactu ipsi q; ægrotãtes p̃cipimus, ἀκμὰν, i. Vigorẽ. Ita sanè & ætatũ vigor p̃fectissimũ ẽ, vñ q; Hippocrates hoc vsus vocabulo, sicut & verbo, Intermittere. Sed & primã partẽ circuitus quæ primo die

4ª. Aph. 43. Ex. or. 32. e

venit

venit poſt decidentiam ex naturali ſtatu,ac tertio & quinto & reliquis iuxta proportionem, ſimi- E
liter circumit poſt interuallum,principium vocant,non Hippocrates modò, verùm & alij propè
oẽs medici. Poſt principium,quod frigore manifeſto cognoſcitur,ſecundũ tp̃s inęqualitatis erat:
tertium Augmenti,vſq; ad vigorem. At participantia ipſa inter ſe,ſpecie differre non exactè oẽs
conſpexerunt,nominant q; ex ambobus compoſitum tanq̃ vnum totum, alij Incrementum, alij
Augmentum,reliqui Aſcenſum acceſſionis. Quin etiam veri nõ nihil dicunt. Nam poſt primum
tp̃s,quo extremę partes refrigerantur,ſanguis verò in altum confluere clarè apparet,aliud tempus
eſt totum huic toti oppoſitum,cum videlicet calor cum frigore decertat, ſanguis aũt in exteriores
partes extenditur. Atq; ſi hoc pacto vnum ipſum dixerunt, vt iam expoſuimus, nihil referet hoc
tp̃s vniuerſum aſcenſum appellare: ſi verò ita vocantes,indiuiſum reliquerint,non mediocriter
artem offendent. Etenim inæqualitatis in eo tẽpus primum aliorum præſidiorum indicationem
habet,& non omnino eorundem cum ſequenti tp̃e,in quo æqualis quidem totius corporis conſti
tutio eſt: augmentum verò ipſis in eadem ſpecie ad ſtatum vſq; permanentibus. Reliqua decli-
natio tempus vnum eſt ſpecie ſibi ſimile: † niſi quòd maioris minoris q; ratione partes ipſæ diffe-
runt. At hoc ẽt in primo principij tp̃e,& ſecundo inæqualitatis,ad hæc tertio aſcenſus ſeu incre-
menti adeſt: ſiquidem vnicuiq; horum dum ſenſibiliter immutatur,particularis quædam eſt diffe F
rentia. Non enim cuiuſq; dicti tp̃is principium fini omnino eſt ſimile: differunt autẽ inuicem & à
medio tp̃e manifeſtè. Principium.n. acceſſionis paulula à naturali conſtitutione receſſit, ſicut
finis plurimum. Vbi verò hæc maximis differentijs mutuo diſſenſerunt, medium planè tp̃s ipſo-
rum aliquod eſt,magis quidem q̃ principium à naturali ſtatu remotum: minus autẽ q̃ finis. Hoc
modo inęqualitatis ẽt initium à cohærente ipſi primi tp̃is fine paululum diuariat: plus aũt abſce-
dens,medium q; exiſtens,prædicto primi tp̃is fini & tertij principio counitum eſt. Eádem opinor
ratione & quæ ſecundi huius temporis inæqualitatis principijs cohęrent tertij tp̃is, conſtitutio-
nem illis aſſimilem obtinent. Similiter etiã tertij ipſius tp̃is rurſum prima,à ſecundi poſtremis pa
rum euariant: poſtrema verò,ſtatus ſpeciei quodammodo ſimilia ſunt: medium amborum æquè
ab vtriſq; extremis receſſit. Quapropter miri nihil eſt, ſi vt hic temporibus ſingulis, ita declina-
tioni quoq; aliud principium,aliud finis,aliud medium exiſtat. Porrò vnumquodq; horum pro-
pria appellatione vocare potes,ſi viſum fuerit. Audio enim frequenter medicos dicentes, Inclina
uit nunc ſtatus,nunc ſubmittit,nunc dimittit,nunc remittit. Si igitur hæc dicunt, integrum eſt eis
prima declinationis nominare Inclinationẽ,vel Submiſſionem,vel Dimiſſionem, vel Remiſſio-
nẽ,vel horum aliqua,vel omnia: quin etiã licet vno prędictorum nomine media & poſtrema nun G
cupare,pari modo,vt Archigenes quoq; declinationis poſtremum, Remiſſionẽ nominat. Verũ
malè hic agit,q̃ eam à declinatione ſpecie quadam differentem exiſtimet. Etenim cum oĩum par-
tium totius circuitus aliam principium,aliam finem,aliam mediam faciat: ſic quoq; remiſſionem
ipſam diuidit,tanq̃ proprium quoddam tempus ex prima diuiſione, quę ſpeciebus quibuſdam,
non ſolùm maioris minoris q; ratione mutuò diſcordent. In vtriſq; igitur clarè peccat,augmen-
tum ex prima ſectione tollens,quod omnes manifeſtius ac principium intelligunt: adijciens ve-
rò remiſſionem circuitus termino. Si nanq; ad integritatem veniret,manifeſta huiuſmodi tempo
ris ad alia vniuerſa differentia eſſet. Quòd ſi ſecundæ acceſſionis inſultus trifariam diuiſus, incli-
nationem accipit,in hoc totius inclinationis partem,remiſſionem vocare licet: non tamen aliud
quodpiam tempus propria natura quapiam inſignitum, quemadmodum prius dicta, putare con
uenit. Quòd igitur omnes tertianę circuitus partes manifeſtis inuicem differentijs ſeparatas vide
re licet,nemo ignorat,qui vel vnum quempiam hoc morbo laborantem ęgrum conſpexerit. Por
rò ſi non nulla eorum nomine carent,ad contentioſos dicemus,tempus primum, ſecundum, ter-
tium,quartum,quintum,deinde integritatis ſextum: ad eos autem qui nominum vſum ſciunt,ip
ſi componentes idonea nomina, primo tempori proprium Initij nomen imponamus, ſecundo H
Inæqualitatis nomen,tertio Incrementi,quarto Status ſeu Vigoris,& quinto Declinationis: ſex-
tum integritatis,Interuallum ac Intermiſſionem nominemus.

Circuitus morbi in duas partes diuiſio. CAP. 6.

NIhil obſtat & alio quodã modo totum circuitũ in maiores partes diuidere. Siquidẽ in duas
ipſum totũ potes diuidere, vnam primę acceſſionis à primo inſultu ad extremã vſq; remiſ-
ſionẽ: alteram, quę in declinationis & inſultus ſecundæ acceſſionis medio cõſiſtit. Voco iã Gręce
εἰσβολὴν παροξυσμοῦ,hoc ẽ inſultũ acceſſionis, tp̃s indiuiſibile, exactè iã primũ: Idẽ hoc Græci ἐπι-
σημασίαν,hoc eſt febris ſignificationẽ nominare cõſuerũt. Et quod ab Hippocrate dictũ eſt,in ac-
ceſſionibus abſtinendũ eſſe, ſecundum eandem diuiſionem pronunciatũ exiſtimo. Cum.n. præ-
1a.Aph.10.Ex. or.4.h dixiſſet conuenienter, ‖Quibus ſtatim vigor adeſt, ijs ſtatim tenuis victus adhibendus: quibus po »
ſtea vigor aduenit, ijs in illo ipſo,& antea illũ, tenuiter viuẽdũ eſt, antea verò plenius nutriri opor- »
tet,vt æger ſufficiat: intulit, In acceſſionibus abſtinendum eſſe,docens nos videlicet ſolum illud »
tp̃s quod acceſſionem vocat, obſeruandum eſſe. Nunq̃ enim in hoc nutrimus, verùm in reliquo
omni tempore remiſſionis, interdum in alia atq; alia eius parte: quia ex ſimplici interim declina-
tione, interdum ex declinatione & interuallo, cõpoſitum eſt. Hæc quidem vnius circuitus in duas
partes

A partes est diuisio: alteram eius partem primam Accessionem appellamus: secūdam, vel Remissionem, vt paulo ante, vel vt quidam, Interuallum. Nam interuallum non pauci medici vniuersum id quod post statum est, qualicunq; natura preditum nominant: siue id ad integritatē veniat, siue non. Verum nos appellationes predictas obseruabimus, ne vlla sermoni obscuritas accedat: vocabimus q; omne quod accessionem sequitur, Remissionem. Sed neq; prohibemus, vt dictū est, si quis ipsum totū nominet Interuallum, vel Declinationē, vel Remissionem, vel Submissionem, vel Ablationem. Instituimus enim non de verbis disceptare, sed circuitus partes inspicere, quot numero sint, & quomodo inuicem differant.

De temporibus simplicium febrium quæ non intermittunt. CAP. 7.

HÆc igitur est diuisio omnium febrium quæ ad integritatem desinunt quotidianarum, tertianarum, quartanarum: vt quæ sex partes speciebus manifestis inuicem diuersas habeant. Alia verò non intermittentium, quę in quinq; partes diducuntur. Sunt autem & hæ permultæ. Nonnullę quotidie accessionem habent, quædam tertio quoq; die. Non tñ quæ quarto habent, frequenter, sed raro euenire videntur: plurimum, n. earum genus ad integritatem desinit. Porrò & duplex harū spēs est, q̄ ad integritatē nō finiūt, quotidianarū, tertianarū, quartanarū. Quædā. n. B magnitudinem quoq; pulsus, celeritatem, frequentiam, & duritiem deponunt: quędam alia tria ad naturalem statum deducunt: seruant autem celeritatem, hæ magis, illę minus. At non est pręsentis sermonis, illarum distinctionem proponere: qm̄ partes circuitus in vno quoq; morbi genere enumerare cogitauimus. Igitur cū paulò ante sex in febribus intermittentibus esse dixerimus, deinceps non intermittentium partes referemus, quinq; esse dicentes, cum aliæ similiter ipsis sehabeant, solùm aūt integritatis pars deficiat. Cęterum in alijs partibus similitudo necessaria est, vt accessionum insultus cum systole, i. contractione fiat. Nomino aūt sic, quæ cum frigore fit: nā hāc sequitur, pulsus intus magis moueri cum paruitate, sanguine in viscera se recipiēte, quem rursus inęqualitas, ex necessitate sequitur: inde incrementum, status, & declinatio. In quibus sanè citra sensibilem contractionem accessionis insultus accidit, tria tpa in vnum recidere necessitas est, totum q; vsq; ad statum incrementum fieri: nam vbi contractio nō fuit, ibi nec inęqualitas. Statum verò nunq̄ deficientem vidi, verùm semper sensibili ęqualitate in omnibus febribus aliquandiu permanentem. Insultum certè millies sine prędictis initij symptomatis conspexi: quorum pręcipuum erat omnibus ferè principijs accessionum, perfrictio: quemadmodum ad interiora arteriarum motus: de quo in opere de pulsibus diffusius dictum est: in pręsenti libro ipsum cōtractione C celeritatis definire sufficit. Quę verò alia symptomata signa q; accessionum initio propria sunt, prædiximus: alia frigori superueniūt, alia secus. Paruitas siquidem pulsuum, raritas, & tarditas diastoles, i. eleuationis, frigus consequitur: rigor alias occasiones, quas in symptomatum causis exposuimus. At vniuersum hoc accessionis genus omnino, sicut dixi, perit: & nos multos frequenter à mirandis illis medicis vel ad balneum missos, vel cibum assumere iussos, tanq̄ suspectas iam horas accessionis prætergressos prohibuimus. Contingit autem ipsos cum arteriam exactè tangere ignorent, huiusmodi errores committere. Omnibus enim quibus talis accessio euenit, contractio velocior redditur: quam cognoscere non cuiusuis est, sed exercitationem magnam artis, maximè hoc opus, si quid aliud, desiderat. Hanc autem cōsequi nemo potest prius, q̄ eo modo quem in primo de pulsuum dignotione præscripsimus, institutus sit. Si igitur arteriarum contractionē noueris, hanc ipse accessionis partem, qua contractionem velociorem factam sine eleuatione deprehendis, circuitus initium potes statuere: quæ verò sequitur hanc, incrementum ad statum vsq;. At si hanc quoque ignores, videatur autem tibi insultus ἀθλίπτως. i. incompresè omnino factus, totam accessionis partem vsque ad statum, ascensum, vel incrementum, vel augmentum nominabis: secans ipsum in prima, & postrema, & media pro maioris minoris q; ratione, non speciebus D diuersis, vt prius dicebam in frigore sensibili. In huiusmodi igitur febribus vniuersa tempora tria erunt, augmentum, status, imminutio. Nihil enim mali est imminutionem illud vocare, quo ex febris magnitudine quippiam demitur. Quibus verò circuitus non est, vt eis quas synochos vocant, neque accessio quædam omnino est, neque prędictę partes: attamen hę quoque secundum diuersa tempora totius morbi particulas habent, alijs modis innotescentes q̄ per accessionum tēpora: quæ paulò post subijciā: & hoc nomine potissimum, q; omnes medici in ipsis errent: quamquàm Hippocrates rectissimè ea docuerit.

De Semitertianæ & reliquarum febrium temporibus, quæ tertia die faciunt accessionem. CAP. 8.

AT nunc ad eas quæ circuitu quodam accessionem habent, sermonem dirigamus, totum id, quod inconsideratum reliquimus, distinguētes. Vnum iam & primum in memoria teneri volo, nempè vniuersum hactenus sermonē de simplicibus periodis nobis fuisse. Nam in cōplexis tps vigorem sequens, interdum arctius redditur, dum alia mox accessio anteq̄ prior circuitus adamussim absolutus sit, inuadat. Frequenter secundū suā ipsius naturā febris ex intermittentiū genere est, vt tertiana: cōplexus aūt nullū integritatis tps priori circuitui relinquit, dū secunda accessio, anteq̄ prior absoluatur, inuadere anticipet. Dictum est mihi de hmōi complexibus in duobus

commentarijs

commẽtarijs de crisibus, & de febrium differentia: vbi ẽt complexum à mistura distinximus. Itaq; E semitertiana" ex mistura & temperamento quotidianæ & tertianæ febris fieri demonstrata est. Subinde etiam semitertianæ simplex aliqua febris copulatur, vel tertiana, vel quotidiana. At huiusmodi varietas ad hunc librum non pertinet. satis enim hic est propria vniuscuiusq; febris tpa diligenter inquirere: qm̃ sic complexum earum promptè nos decernere potuerimus. Exactè igitur simplices prius dictæ sunt, de commixtis deinceps differam. Itaq; horridus ibi insultus aliquãdo ẽ, oẽs principij peculiares notas habẽs præter rigorem: interdum & huius significationem. Etenim vehemens horror, vel initium aliquod rigoris, vel paruus rigor esse videri potest. At exactum rigorem, qualis in tertianis, quartanis q; est, huiusmodi febris non accipit. Atque ob hoc ipsam φρικώδη, i. horridam appello: & multò magis, ꝙ vbi signa quædam secundi temporis præmonstrauerit, initium rursus alterius inuasionis horrificum efficit: quod nonnulli repetitionem, alij reduplicationem appellant. Aliquando hoc secundò, quibusdã tertiò facit: deinde vix æquabiliter simplex redditur ad vsq; statum increscens. Hęc febris ad integritatem nunq̃ desinit: nã permultum temporis vsq; ad vigorem ipsa habet, item declinationem sine perspiratu sensili, multò vero magis abest vt cum sudore ad integritatem proficiscatur. Quemadmodum igitur à primo insultu accessio ad vigorem vsq; multo tẽpore peruenit, eodẽ modo à vigore paulatim diminuitur: ideo q; F postridie altera ipsas accessio horrida quidem similiter aduenit, sed quæ non item cum priore repetitiones habeat: aut si qñ, id q; rarò habuerit, vnam duntaxat faciet, breuem & exiguam. Porrò & hæc accessio ad vigorem longo tpe ascendit, nec exiguo pariter inclinat: atq; ob hoc ipsum tertio die eadem quę primo accessio succedit: postea rursus quarto similis ei quæ secundo habita est, id q; ordine perpetuo., Hanc ego febrem compendiosæ clarę q; doctrinę gratia vno volens appellare vocabulo, imposui ei nomen semitertianæ. Si igitur Hippocrates quoq; talem febrem semitertianam vocasset, vt ego persuasum habeo, duo ex sermone vno commoda consequereris: nempé rem medicam disceres, & nomen vetus ei imponeres. Quòd si aliã quandã febrem ab Hippocrate semitertianam vocatam esse putas, falli me in vocabulo ratus, rem ipsam addiscas. Quod .n. talis quædam febris, qualem dixi, accidit, neq; hìc testimoniũ vel Hippocratis, vel alterius, cuiusq; oratio requirit, cum quotidie ferè nos ipsam videamus, potissimum Romæ. Sicut enim in alijs locis alia, sic in illa ciuitate hoc mali abundat. Porrò alia quædam ei adiecta est, quæ nec secundo die aliam ferat accessionem, nec primo & tertio repetitiones. Habet autem nec ipsa modum vnum ac simplicem: interdum etenim sine horrore, aliquãdo cum horrore inuadit: aliàs cum extremis partibus membrorum manifestò inalgentibus. Visa aũt est interim etiam citra sensibile frigus febris G hęc quinq; tpa obtinere: principium, inæqualitatem, incrementum, statum, & inclinationẽ. Temporibus iam diuisis breue est principium: sic ipsius inęqualitas: ascensus non æquè omnibus, sed quibusdam breuis, quibusdam longior. Quinetiam vigoris tp̃s spatium omnino sensibile & latũ occupat, sed in maioris minoris q; relatione non mediocriter differt: sic etiam declinatio lõgo quidem tempote omnibus contingit. At in hoc differentiæ quippiam sustinet, ꝙ nõnullis manifestò diminuitur, & celeriter finiendi spem præbet: post hæc sistit, æqualem declinationis magnitudinem reliquam conseruans, nõnullis lente ab initio ad finem omnino inclinat: quare ex tpis interuallis longioribus conijcienti tibi, videbitur decreuisse planè quippiam, tñ hoc nimis q; modice. Huiusmodi quædam sunt & aliæ differentiæ particulares febrium tertio die accedentium, quas vniuersas τριταιοφυεῖς quasi ex tertia natas appello, ad dispotionis vnde excitantur, cognitionem vtilissimę, ad pręsens aũt opus inutiles, Propositũ enim est nobis hìc circuituum, totius q; morbi tempora distinguere, tempestiui auxiliorum vsus gratia, cui nihil talis orationum varietas conducit, sicut nec illa quæ ex quotidianæ figuræ variatione constat. Siquidem harum non paucæ quotidie accessionem habentes, interuallum nullum ostendunt: dicam tñ ipsarum paucas differentias exẽpli gratia, non vt institutæ hypothesi commodas, sed quoniã medicorum aliqui ab his omnino quę sine ratione nugantur, se iactitant, & gloriam apud indoctos aucupantur, tanquam diligentes & studiosi, sapientius q; aliquid his qui sola vtilia scribunt, intelligentes. H

De temporibus febrium quæ singulis diebus habent acceßionem. CAP. 9.

INuadit" ergo accessio febrium, quæ singulis diebus eam habent, interdum sine manifesto frigore, interdum cũ ipso, & initij tempora quibusdam breuius, quibusdam diutius permanent: Atq; sic etiã inæqualitas his breuiore, illis longiore tpe. Postea hæc febris vsq; ad vigorem ascendit, diuturniore tempore, q̃ quę tertio quoq; die accessionem capiunt: cæterùm tale quippiam ipsi adest, quod ẽt illis interdum sed rarò accidit. Multò autẽ magis clarum hæc ascensum moliri videtur: consistit aliquo tẽpore nihil increscens, deinde rursus increscit. Similiter in declinatiòne vel æqualem fert imminutionem, vel interim in eadem magnitudine † {alijs hora vna, alijs duabus} consistit: post hæc imminuitur: quinetiam ad secundæ accessionis insultum vsq; non nullis diminuitur: quibusdam in magnitudine qua est, permanet. At magis hoc tertio quoq; die accessionẽ habentibus adest: quoniam circuitus earum longior est. Nam duplex ferè tempore circuitus est febriũ tertio quoq; die accessionem sustinentiũ, si cũ ea quæ quotidie intenditur, compares. Quare pp hoc manifestò declinationis ipsius reliquũ protrahitur, in æquali magnitudine permanens.

A.l.4. f.14. c.16.437.

A.l. 4. f.12. c.47.426.

* Al. multam
† In antiqs cod. hæc nõ habẽt.

Cæterùm

A Cæterum multi alij circuituum modi sunt differentijs particularibus euariantes, ad præsentem disputationem superuacanei. Huius rei gratia quorundam memini, ꝙ medici talem doctrinam huius considerationis non esse propriam nescientes, de ijsdem conscripserunt, errantes quoq; in ipsorum enarratione. At nunc eos reprehendere in hac non sibi propria speculatione tempus non postulat. Disces autem artificiosè, ꝙ inutilia nugentur, quodq; quum Hippocrates miro quodam modo methodum circuituum inuenerit, nemo eam elaborauerit: ad hæc, ꝙ multi eam deprauarint, in illa maximè sermonis parte, qua iam dictis temporibus auxilia coniuncturus sum. Faciam sanè hoc, vbi totius morbi tempora ostenderim. Etenim hactenus particularia tantum recensui.

GALENI DE TOTIVS MORBI TEMPORIBVS LIBER

Ioanne Guinterio Andernaco interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Indicia temporum totius morbi salubris, letalis, simplicis, & cum cæteris iuncti, declarantur.

Libri propositum. *CAP.* 1.

A.l.1.f.2.d. 1. ol.c.7.30.b

ITaq; totius morbi tempora similiter ac animantium ętates consideramus, vnum "quidem & primum generationi eorũ attribuitur, alterum ascensui seu incremento, tertium vigori, quartum declinationi, cùm ægri salui futuri sunt. Nam si vel in ascensu vel in vigore prius decesserint, liquet talem morbum non omnia tempora pertransijsse. Qui verò pertransit, de omnibus ferè eius particulis opinionum dissensiones obtinent: quippe cum non nulli vigorem vnum esse tempus dicant, quod intellectu solo deprehenditur: alij vigorem, vt in synochis, nõn* esse vniuersum: alij vigorem ad breue adeo principium reducant: alij non in his solum, sed etiam in reliquis omnibus morbis principium auferant: quidam interim & declinationem tollant, si morbus ex abscissione, vt illi dicunt, quæ Græ-
D cè ἀποκοπὴ nominatur, solutus sit. Primùm igitur opiniones hæ diluendæ sunt: inde exactæ morbi totius temporum notiones instituendæ: postea ipsorum notæ tradendæ sunt. Proximum huic fuerit, vtilitatem ostendere, ijs quæ de circuitibus præcepimus, admiscentes.

* Demenda est illa negatio nã grece prc μὴ le gendũ est μὲν. vide. 3. de crisi bus cap. 5.

Quod nam sit totius Morbi principium. *CAP.* 2.

A.l. 4. c.47.4

QVare morbi principium, quatenus aliqñ salubri statu corporis labascente inuadit, in omnibus ipsis est, sine temporis productione æstimatum: cum hoc sanè † conceditur ẽt cuiusuis morbi generationẽ esse, sicut in animantibus contemplamur. Non .n. ex particulis quibusdam, vt animal ex capite, thorace, & artubus, sic ẽt morbi cõpositi sunt: si quidem vbi ex naturali habitu decidunt, breuissimo quodam tpis spatio generationẽ sortiuntur, inde vsq; ad vigorẽ ascendunt. Esto iã morbus ex intemperie, verbi gratia, vnde febris ẽt constitui nobis demonstrata est. Necessarium igitur, vbi calor hic naturæ contrarius primum nascatur, hominem febricitare, calorem ꝗ; adusq; statum intendi. Nam cuius non sunt partes, quõ hoc tpis spatio generabitur? Hæc mihi dicta sunt, & statim ab initio ad ea respondi, de febribus quæ cũ frigore inuadunt, mentionem faciens. At in circuitibus abundè responsio sufficit. Vnũ enim particularium temporum totius morbi atq; ordine primũ est, tps "inquam frigoris. Ridiculum maximè foret primũ tempus accessionis primæ, totius morbi principium existimare: etenim hoc tempus, quod morbi princi-

† Vetus trãslat. addit non.

.l. 4. t. 1. c. 3. ol.411.e

pium

pium nominant,ad præsidia ferenda mirum in modum conducit. Ac Hippocrates huc respiciẽs E
A 2ª. Apho.9. Ex.or.16.f inquit:[a] ‖ Incipientibus morbis si quid mouendum vĩ,moue: consistentibus verò,præstat cõquie »
scere. Similiter & illud dixit:[b] ‖ Circa principia & fines oĩa imbecilliora sunt. Quinetiam de pur- »
B 2ª.Aph. 30. Ex.or.16.g gatione scriptum reliquit:[c] ‖ Cocta purgare cõuenit,& mouere non cruda,neq; in principio, nisi »
stimulauerint. Ad hæc:[d] ‖ In morbis acutis rarò,& in principijs vtendum purgationibus.Multa »
C 1ª.Aph.22. Ex.ord.10.b insuper alia partim Hippocrates,partim alij medici oẽs veteres memoriæ prodiderunt: quibus nõ primæ accessionis impetũ,sed lõgum magis tp̃s principium esse nobis persuadent,nẽpe quo sanguinẽ detrahere,& clysterio vti possimus: interim si res vrgeat, etiã purgare. Præterea ridiculum
D 1ª. Aph.24. Ex.or. 10.e esse,morbis qui intra diem septimum finiunt,& ijs qui in annum durant, queadmodum interim quartana,æquale principium statuere.Multa sanè de hoc principio etiã in primo de crisibus libro diximus,ostendentes quo primum hoc tempus quispiam cognouerit. Erat autem eius summa, morbi cruditas. Satius est autem & hic ad illa adijcere,quæ præsenti narrationi conueniunt.

Quibus notis quatuor tempora in salubribus morbis distinguantur. CAP. 3.

FIngamus igitur primũ inflammationis principiũ inquiri. Quis iam negauerit generationem eius toto illo tp̃e esse,quo pars sanguinolenta substãtia replet? Siue.n.propter coincidentiam eiusmodi contingit,siue propter impactionem obstructionem q; omnium vasorum,siue ob cir- F cunstantiam quandam molium quæ meatus occupãt,siue,vt nos docuimus in libro de inæquali intemperie,item in cõmentario de tumoribus præter naturam, abundantia quæpiam sanguinis inflammatione oborta,in particula constituitur: hoc erit primum tp̃s,quo pars, affectus generatiõi subiecta repletur. Cùm aũt influxus cessauerit,& quod in particula inflammatione obsessa contínetur,putrefieri inceperit,calor quidam ob putredinem nascitur,& fusio magis propter calorem, vñ etiam spiritus generatur.atq; ob hæc ambo particula magis q̃ antea distendit,et si nihil influat: secundum hoc tp̃s est inflammationis augmenti.Porrò cũ in pus iã vertitur,maximi videlicet dolores tunc partem apprehendunt,nam in puris generatione dolores, febris q; magis q̃ iam facto infestant: vocatur aũt huiusmodi tp̃s vigor affectionis. Si aũt fluor qui suppuratur, vel digeritur, minorem tumorem & tensionem reddat,huiusmodi est declinationis principium. Sic quidem in inflammatione tp̃a diuiduntur. In febre quæ ex illa prouenit, eadem tp̃a consistunt. Quæ ex humore citra inflammationem proficiscitur,humorum molestantium cruditatis tp̃s,principium ponendum est. Vbi concoqui cœperint,initium finiri:ſm autẽ tẽpus, quod ascensum nominant, A.l.4.f.1. accedere. At cum ipsa concoctio maximè conficitur,vigor.Inde rursus declinatio, qua quidem & c.3.fol.411 symptomatum magnitudo,& humorum copia cessauit,restat verò modicum in ea humorum ad- G huc,qui concoctionem requirant. Indicauimus in opere de iudicijs & notas vniuersas cruditatis, & concoctionis obscuræ,euidentis,& perfectæ: has quidem earũ quæ in ventriculo fiunt, concoctionum proprias: illas verò earum quæ in venis fiunt proprias: alias item earum quæ in respirandi instrumentis fiunt concoctionum,proprias. Cæterum aliæ notæ ex deiectionibus,aliæ ex vrinis alia ex sputis sumebantur. Atq; hæc copiosissimè in illo commentario simul cum Hippocratis dictis percensui. In præsentia verò tantum dixisse modò sufficit, quòd vlcerum quoq; eadm sunt tempora. Primum enim sanies aquosæ,incoctæ,& tenues ex ijs defluunt: inde pauciores & crassiores: postea iam pus tenue: postremò minus quidem copia,sed crassius & albidum magis redditur. Quapropter nullus morborũ qui soluunt est,qui non quatuor hæc tp̃a percurrat: non tñ ex quodam alio q̃ cruditatis & concoctionis signis,quæ ex recrementis deprehendunt, cognitio ipsorũ constat. Nam quis ignorat ventriculum malè conconquendi munus obijsse, deiectiones nõdum in chylum mutatas contemplatus? Quis nescit vrinam in vasis ipsis concoctione esse frustratam, aquosam conspiciens? Quis tenue sputum in pleuritide vel peripneumonia redditũ similiter intuens,non intelliget morbi adhuc esse principiũ? Sic etiã in lippitudine,principio quidem copiosus humor,tenuis,& incoctus plurimùm defluit: deinde paucior,crassior q;,notã quandam concoctionis accipiens: postea tp̃is processu copia decrescente,consistentia verò ad crassitiem spectante,adeo concoctionis signa augentur,vt etiã palpebræ dormientium inde conglutinentur. Is humor & ipse primùm tenuis & copiosus,tp̃is aũt spatio paucior & crassior euadens,morbi concoctionem,eius q; declinationem ostendit. Quinetiam humorum qui è cerebro per palatum & nares defluunt,initium quidem est,cùm aquei tenues q;,item copiosi & acres apparent. extremam enim hæc cruditatem indicant. Concoctionis notæ iam sunt, crassior, & minus acris, & modicus humor descendens. Quòd si muccus & blena,vt dicunt,simul egrediantur,certius iam hoc est cõcoctionis indicium: quemadmodum si crassiora pauciora q; reddantur,multo magis concoctionem innuunt. Atq; hæc sanè morborum tempora sunt,ex quibus ægri seruantur. H

De Latitudine durationis temporum morbi. CAP. 4.

DE alijs verò in quibus pereunt,paulo post dicturus sum,absoluens prius ea quæ distinctione quadam prædictorum indigent. Vnum igitur ipsorum est vigor,siue perpetuo temporis expers ex sua fit natura,licet cum temporibus mentione dignis frequenter extendi sensibus appareat: siue perpetuo latitudinẽ quandam habeat,nunc maiorem,nunc minorẽ: siue in morbis quibusdã tẽpore vacet,in alijs ipsum habeat. Quia vero longiorem sermonem disputatio requirit,visum

A sum est mihi omnia relinquere, imitato Hippocratem de humeri luxatione verba faciente: ‖Non de Artic. com.
tamen prolabatur nec'ne confirmaturio, licet de eo habeam quid dicam. Quemadmodum enim 1.t.3.7ª.251.g
ille perpetuò visis sibi contentus fuit, in eum modũ ego quoq; nunc, quæ semper viderim, in me-
dium producam. Omnem vigorem particularium accessionum temporis spatio fieri conspexi.
Quare si ex natura tempore careat, ne vlla quidem vtilitate inde fruemur. Nam cùm primùm sen-
sui manifesta declinatio fiat, tunc conuenientibus ei pręsidijs vtimur. Quousq; ab æqualibus nume
ris febris magnitudo constiterit, eo vsque vigoris magnitudini propria agere conuenit. Simili mo
do in oculorum vitijs, pleuritide, omni inflammatione, & in alijs morbis singulis generalia tempo
ra sensu æstimata, diuersorum auxiliorum vsum significant. Logica igitur fit contemplatio de vi-
goris latitudine, siue de particularibus accessionibus, siue de toto morbo consideres. At nunc hu-
iusmodi distinguere propositum mihi non est, vt ij qui omnia in omnibus adducunt, factitare so-
lent: quorum vnus est & Archigenes. Immiscet enim hic vir cõmentarijs maximè medicis inte-
rim de nominibus inquisitionem, interim de ipsis rebus, sed logicam. Nos sicut hoc cauimus per-
petuò, ita nunc quoque faciemus, relicta de vigore quæstione alijs, temporis'ne expers sit, an cum
tempore quodam, & vsum quędam metiemur: naturam eius. & in ætatibus eã, quę viget, tẽporis
B latitudine manifestò dissolui conspicientes: itidem in morbis interdum longiore, frequenter mi-
nore tẽpore, omnino autẽ sensibili. Verùm hanc ipsam tẽporis differentiam clarius videre licet in
animantium ætate vigente. Etenim canes venatorios & equos pugnaces proprium aliquod opus
augmenti tẽpore facientes iam videmus, post hæc etiã adultos ipsos euasisse dicimus, & manifestò
conspicamur fortiores q̃ antea: quin & pari robore non anno vno, sed duobus quoq;, interim tri-
bus permanentes: sicut homines pugiles nõ tribus annis modo, sed quatuor etiam & quinq; fre-
quenter æquali fortitudine, quantum sensu deprehendimus perdurare. Eadem ratione & in mor-
bis, vt dixi, particulares accessiones vigorem manifesto tempore faciunt: & multo his magis vni-
uersalia totius morbi tempora latitudinem quandam obtinent: ad hęc alia omnia, & his nihilo mi
nus vigor, aliaq; singula. Cognoscere autẽ morbos interdum apertè licet, aliqñ obscurè: vel etiam
prorsus diu ignorantur. Hinc quidam statim vbi vigent, inuadere videntur: quod ex eorũ nume-
ro est, quæ fieri non possunt. Neq; enim synochos febris protinus à vigore qñq; inuasit, verũ à pri
mo insultu vsq; ad perfectissimũ vigorem horis vel quatuor vel tribus, quod minimum est, per-
uenit: inde prorsus ęqualis sibi permanens, cõtinuè ad iudicium properat. Sed neq; repente adeo
inuadentem, vigentem apoplexiam dixeris: qm̃ tale ad amussim nõ est: sed breui tempore & prin
C cipium, & ascensum percurrit, nõ tñ caret principio, nec statim perfectissimè inuadit: quemadmo
dum nec comitialis morbi accessio. Nullus siquidem tam subito symptomate corripitur, vt ij qui-
bus ceruix detrũcatur: quanquã horum quoq; sectio primum aliquod tempus habet, & secundũ,
& tertium, & quartum: vt si chirurgus rem quãlibet diuidat. At enim si vis, cõcedamus sine tem-
poris spatio comitialem attonitam q; concidentiam fieri, κατάπτωσιν appellant, vt quod ab initio
proposui, recenseam. Hęc etenim cataptosis symptoma eorũ est, morbus autem nõ est, verum cor-
poris aliqua dispositio dicenda, sicut ostensum est: & si vel generatæ ipsius, vel increscentis notam
nullam habemus, ideo sequens sermo nõ peruertitur, quo omnem morbum necessariò per ascen-
sum ad vigorem peruenire dicebamus. At difficulter interdũ, multis etiã minimè scitur, aliquod
morborum augmentum cõfitendum esse. Porrò verum hoc esse quod dico, paucissimis verbis hi-
sce tibi persuasero. Scirrhosos tumores subinde in cruribus conspexi statim ab initio sine inflam-
matione præcedente constitutos, tribus interdum & quatuor annis paulatim augescentes, sine ma
nifesto necessariarum cruris actionũ impedimẽto: temporis autem processu, propter magnitudi-
nem conspicuam postea incessu quoq; molestatos. Quamobrẽ cõsidera (nõ enim impossibile) tu
morẽ quendã in cauis iocinoris partibus cõstitui scirrhosum. Latebit aliquãdiu huius constitutio,
D postea tñ dispositio ipsa manifestior euadet: quippe cũ nos ꝑpter quẽ corporis statũ hoc accidat,
inuenire non possimus. At temporis interuallo postea iam affusio aquæ continget, tumore scir-
rhoso videlicet nunq̃ ex tactu significationem præbente: qui post illa conspicuus apparens, prio-
ris nos ignorantiæ cõmonefacit. Multos itaq; vidi in tali symptomatum via breui tẽpore tumorẽ
in iocinore scirrhosum non paruum enunciasse, cõstitutũ quidẽ iamdiu, sed latentem propter ip-
sius paruitatem, & probam musculorum, qui pręcordijs subiacent, nutritionem. Cùm verò scir-
rhus augescens pariter gibbas iocinoris partes ascẽdit, simul autem infelicis nutritionis, atrophiã
vocant, author tum alijs animalis particulis, tum musculis præcordiorum fiat: ex vtrisq; his euidẽ-
ter breui spatio dignosces, magnitudine ipsius scilicet iã insigni. Huiusmodi sanè omnia, affecta-
rum partium inspectioni coniuncta sunt: de qua in pręsenti cõsiderare institutum meum non est:
A.l.4.f.1.t.1. de cõmunione ipsarum non citra frugem disputauimus. Verũ sermo primũ institutus oportunè
c.3.411.f modo repetet. Morbi "vniuscuiusq; ꝓprium est generationis tempus, interim sensui manifestum,
interim secùs: post quod rursus augmẽti tempus est, nõ æquè manifestum ita in omnibus: quæ vi
goris sequitur tẽpus omnino sensile: dum fateamur nos nullã aliqñ notã euidẽtem principij mor-
bi & augmenti esse. In his igitur ex artis vsu verè dices, solũ vigoris tẽpus esse. Si verò salus futura
est, sequi id prorsus declinationis tempus, & hoc sensui subiectum: vt quod non simplici, sed lato

ſpatio cõſiſtat. Etenim ſi per ſanguinis fluorem vel ſudores aliquis acutè iudicetur, tempus certè E declinationis & huic eſt manifeſtũ. Quòd ſi minus hoc in alijs morbis fiat, tribus vel quatuor, vel pluribus diebus declinãs, hoc nihil priorẽ ſermonẽ offendere videt̃: neq; ꝓnunciati ſummam ſubuertit, ſed relinquit̃ adhuc omniũ morborũ qui ſoluunt̃, vt vigorẽ, ſic ẽt declinationẽ quandã eſſe.

De natura morborum mortalium. CAP. 5.

HIs igitur à nobis abundè demonſtratis, de morbis qui nõ ſoluũtur, cõſiderabimus. Duplex autẽ eorum natura eſt: nõ nulli enim ipſorum pręparationẽ habent, vbi exactè illam abſolutam ſint cõſecuti: alij ex genere quidẽ illorũ ſunt qui ſoluuntur: ſed cũ occidere feſtinãt, hoc eis fieri cõtingit. Triplex quoq; horũ modus eſt: vel enim ꝓpter ægrotãtiũ imbecillitatẽ, vel ꝓpter morborũ fortitudinẽ, vel ꝓpter vtraq; prius occidunt, q̃ ſoluti ſunt. Alia rõne cõmunis vnus omnium huiuſmodi modus eſt, cũ ſupra vires exiſtunt. Nã quod ægrotantis perniciẽ cõtinet, in hoc ſitum eſt: quippe dum nec ſeruari quis poteſt, niſi natura morbũ ſuperauerit: neq; perire, niſi natura victa ſit, morbus q; ea ſupior euadat. Hinc eſt ꝙ nõ nulli vnũ ex magnò morbo, qui ad aliquid relationẽ habet, ſignificari arbitrantur, ignorantes interim & ſic magnũ morbũ dici, quẽadmodũ ſi maiorem etiã diceremus, cũ ſupra vires noſtras fuerit. Dicitur autẽ ex propria ſubſtãtia, vt homo, vel equus, vel bos magnus. Cęterũ de huius duplici ſignificatu frequẽter iã alibi diximus, ſed omnia in F omnibus inueſtigare, nugatoriũ eſt: quod ad p̃ſens opus cõducit, hoc enarraturus ſum. Itaq; morbi ſinguli ex ſua qdẽ natura magnitudinẽ quandã poſſidẽt: melius.n. eſt ſic dicere claritatis gratia. Hæc morbi magnitudo vel ſupra vires eſt, vt eas grauet: vel econtrario viribus ægri imbecillior, vt ab illis ſuperetur, omnibus ꝓbè eueniẽtibus. Proinde cũ ſupra vires fuerit, homo ꝓrſus moriet̃.

A.l.4.f.2.t. 99.fol.448.f

De indicijs & temporibus letalium morborum. CAP. 6.

AT morbi tempora tunc partim ſimili modo cũ prædictis ſumuntur, partim diſſimili: Si quidem initium ſimiliter in morbi generatione conſtituit̃: Aſcenſus non in concoquendo, ſicut in ijs qui ſuperſtites futuri ſunt, ſed in cruditatis, letalibus q; ſignis cõſiſtit. Demõſtrauimus enim niſi fallimur, hæc inuicem differre: attamen & nunc ipſorũ nõ nulla ob memoriam renouandam dicentur. Itaq; vrina boni coloris, & mediocriter craſſa omniũ longè eſt optima, quantũ ad colorẽ & conſiſtentiã pertinet. Adeſſe verò ei vel ſalubre ſuſpenſum, vel nebulã conuenit, vel ſubſidentiam, vtcũq; morbi natura poſtulauerit. Alia.n. in bilioſis morbis, alia in abundantijs quæ ex crudis humoribus proueniunt, reſidere tibi demonſtrauimus. Ex oppoſito, vt ita dicam, cruda vrina eſt quæ nec ſuſpenſum quicq̃, nec ſubſidẽs, aut nebulã habet: immo quæ nec craſſitiem aliquam, vel pallidũ colorẽ aſſumpſit, ſed alba eſt, & conſiſtentia tenuis aquæ ſpeciẽ referens. Si certè nebu- G læ quædam, vel aliquid nigri ſuſpendet, vel ſubſidet, & maximè ſi tota ſit turbida, letalis eſt: quẽadmodũ ſi quędã parti farinę craſſiori ſimilia, vel lamis, in ea apparẽt. Quin etiã quę fœditatẽ odoris habet, & quæ pinguis eſt, quam ἐλαιώδη i. oleaceam vocant, mortẽ minatur. Hæ igitur ſunt vrinę, magni morbi notę: quẽ ſecundũ ipſius naturã magnũ eſſe dicebam. Magnum autẽ, ſi etiã ſputum pleuritide & peripneumonia laborãtibus, vel nigrũ, vel fuluum vehementer, vel ſpumans vel impenſe fœtidum eſt, vel nõ omnino expuitur, ingenti dolore, vel ſpirandi difficultate hominẽ occupante. Reſpondent his & alij morbi, qui iecur & ventriculum exercent, eodẽ letaliũ ſignorum genere cõprehenſi. Vnde in huiuſmodi morbis vigorem ſimiliter cum eo qui ſalubrium eſt, determinare non licet: nam illic maximæ acceſſiones ſtatũ definiunt: hîc autẽ maximæ acceſſiones non æquè poſſunt determinari: quippe cum morbus omnino non concoquatur. Verum intellectu id quod maximũ eſt, capere oportet, ad quod, aliàs morbus peruenit, aliàs præueniens occidit. In inflãmatione quę ſoluitur, puris generatio vigoris terminus eſt. In ea verò quæ nõ debet ſolui, fieri quidem poteſt, vt homo in eius aſcenſu moriatur: fieri verò etiam poteſt, vt vires validiſſimæ exiſtentes, ad extremam vſq; magnitudinem perdurent. Huius etenim inflammationis qñ non debet ſolui, immenſa magnitudo vel in gangrænam, vel in putredinem terminatur: quouſq; verò H horum nihil aſſit, augeri ipſa poteſt. Similiter & aliorum morborum vniuſcuiuſq; generis incrementa cenſeantur. Diximus nos ipſorum non genera modo, ſed etiam differentias & ſpecies integro commentario, cui titulum, de morborum differentia, indidimus: illi maximè animum te adhibere pręcipio, quo prætermiſſo, non mediocriter quis errare poſſet.

De ratione temporum dignoſcendorum, quando plures vno tempore morbi hominem infeſtant. CAP. 7.

NAm vno & eodem tempore duobus tribuſve morbis homo infeſtari poteſt, quorum alius iam inclinat, alius principij tempus adhuc, vel augmenti primordia occupat: tertius plurimùm auctus eſt: deinde hominem mori contingit, non propter inclinantem, neq; nunc incipientem, ſed ob vehementer auctum. Qua de cauſa tria facultatum corpus totum gubernantium principia maximè conſidera, quo ſtatu prædita ſint. Dico autem hæc, cerebrum, cor, & iecur: deinde alias quoq; vniuerſas particulas, ex ſingulis principijs ortas, neruos, venas, & arterias: ad hæc illas quæ naturam propriam quidem habent, ſed ab omnibus principijs regũtur: quædã ſanè æqualiter, quædam ab hoc magis, ab illo minus. Quoniam ex hac ſpeculatione, primum, ſiue vnus, ſiue plures in homine morbi ſint, inuenies: poſtea, cuiuſq; propria tempora inſpicies ad præſidiorum inuentionem neceſſaria, ob quam ſermo hic nobis elaboratur.

Quem

A *Quem vsum doctrina temporum morbi ad eius curationem præstet.* CAP. 8.

« ETenim circa initia & fines, omnia imbecilliora sunt: in vigore fortiora: quæ hęc intercedunt, 2ª. Aph. 30.
« medio ordine consistunt. Quia principio vicina, vigori propinquis imbeciolliora sunt, sicut Ext.ord.16.g
etiam fini contigua: quæ verò æquè à principio & vigore absunt, mediam vtrorumque extremorum fortitudinē obtinent: pari modo quæ à vigore & fine æquè recedunt, media & hæc propriorum summorum sunt. Igitur in vigore, quod mitigandi vim occupat, in curatione præpollere debet: in principio & fine, quod vehementiam habet: at media tempora pro summorum proportione capiantur, vt in medendi methodi commentario copiosius dictum est. Nunc descriptionis gratia ipsa capita rerum percensui, vtilitatem temporum differentiæ in morbis ostēdens. Neque enim quam quis victus rationem instituet, inuenire poterit, neque vnquā nutrire, sine certa temporum distinctione. Si quidem conijcere signis oportet statim ab initio, quando morbi vigor futurus sit,
A.l. 4. f.1. t.1. c. 2.fol.411.g & quantæ laborantis vires existant. Si "nanque vigoris tempori etiā sine alimenti exhibitione sufficere queat, optimū fuerit, donec morbus inclinare cœperit, à cibo abstinere. Quòd si verò sufficere citra cibū nō potest, protinus ab initio in quolibet tēpore quod alimentū admittit, alendus æger est, porrò tempus hoc est remissionis: voco Remissionem modo grece ἄνεσιν, secundā partē totius
B circuitus, in duo vniuersa diuisi, accessionem & remissionem. Hippocrates itaque omnium primus quorum memoria ad nos peruenit, rectè hæc distinxit. Pręstat verò artem ipsius excolere, quod nemo propè factitauit. Non nulli etiam ab ea planè recedentes, ad nugacitatem diuerterunt: vt Archigenes cum in alijs omnibus, tum in duobus libris quos de morborum temporibus inscripsit. Disces clarè quod dico, si hæc duo ad amussim disquisieris, vnum sanè, si hæc quæ integro hoc volumine declaraui, ad curationem & præsagium vtilissima sunt: alterum, si quid ab Archigene dictum est: si enim nullo hisce deficiente dicere videtur alia, modo duplici peccat, quòd videlicet neque vtilia doceat, & lectores longis inutilium nugis grauet.

GALENI DE TYPIS LIBER

Ab Augustino Gadaldino, antiquorum exemplarium & translationis veteris ope, latinitate donatus.

Sunt qui putent hunc libellum Galeni non esse, quòd multa quæ hic traduntur, ijs quæ in alijs eius libris dicta sunt, repugnent.

ARGVMENTVM LIBRI

Typorum simplicium, ac inuicem iunctorum, naturam & differentias explicat.

Libri Propositum. CAP. 1.

D CVm multi latius de typorum speculatione tractauerint, necessariū ego duxi, vt ipse de eis magis terminatè ac per circunscriptionem percurrerem, existimans nimirum hoc pacto faciliùs hanc rem ab ijs, qui nuper * In antiquis ē, ευκαταμάθητον.
ad artem se contulerunt, disci posse: quippe quæ simplex sit, & † cū simplicitate facilius percipiatur, } ac veluti ex promptu multis occurrat. † Ita ex antiqs legendū, & ex translatione veteri.
Hinc autem auspicandum est.

Quid Typus, & Periodus. CAP. 2.

TYpus est ordo intentionum ac remissionum: Periodus seu circuitus est tempus intentionum & remissionum in morbis factum. Pauci verò sunt affectus qui typos non habeant, quales sunt atrophia, id est nutrimenti cessatio, resolutio, elephantiasis, & his proportione respondentes. Plures autem affectus, typos quidem habent, sed infrequentius. Maximè verò omnium affectuum febres typos habent, † exceptis tum ijs, quę σύνοχοι i. continentes, vel διηνεχεῖς, id est perseuerantes, dicuntur, tum inordinatis. † Ita ex antiqs legendum.

Quot Typorum differentiæ. CAP. 3.

TYporū alij primi, alij secūdi: & hi quidē psistunt, alij mouent: & rursus hi quidē sunt simplices, alij verò cōpositi. Primi igit sunt, qui paruā ἐπισημασίαν i. accessionē seu adnotationē, &

longam remisſionem habent,cuiuſmodi ſunt tertiani & quartani. Secundi verò, qui longam ac- E
ceſſionem habẽt,& paruam remisſionem,qualis eſt quotidianus, & extenſus ſemitertianus. Hic
enim ſolus ἐξηλλαγμένος,id eſt immutatus ab antiquis nominatus eſt: ἑστῶτες,id eſt pſiſtẽtes ſunt,
qui eiſdem horis accedunt ac remittunt: κινούμενοι autem, id eſt qui mouentur,qui diuerſis horis
ſemper accedunt {ac remittunt:} quorũ qui præueniunt,citius'q́ʒ horas perſoluunt,προληπτικοὶ,
id eſt anticipantes dicuntur: qui verò tardant, ὑστερικοὶ, id eſt poſterius venientes nuncupantur.
Simplices ſunt qui vnam † genere intenſionem, & vnam remisſionem} faciunt. Compoſiti,ex
pluribus acceſſionibus & remisſionibus conſtant. Compoſitorum typorum alij ex genere ſimili-
bus conſtituuntur,alij ex genere diuerſis. † Ac ex genere quidem ſimilibus conſtituuntur quan-
do,verbi gratia,quotidianus duplex,vel duo quotidiani,vel tertianus duplex,vel duo aut tres ter-
tiani,vel rurſus duplex quartanus,vel duo aut tres quartani extiterint. Ex genere diuerſis, quan-
do quotidianus,exempli gratia,tertiano,vel tertianus quartano,aut alicui alteri, qui eiuſdem gene
ris non ſit,complicatur.

De Typis febrium,& quæ ſymptomata ſingulos comitentur. CAP. 4.

QVotidianus autẽ eſt qui quotidie vnã & eandem acceſſionem, & eam quidem longitudi-
ne commenſuratam,& vnam eãdem q́ʒ remisſionem facit. Tertianus, qui tertio quoq́ʒ die F
vnam & eandem acceſſionem longitudine commenſuratam,& vnam ac eandem remiſ-
ſionem facit. Quartanus qui quarto quoq́ʒ die vnam & eandẽ prolixam facit acceſſionem, ac vnã
& eandem remisſionem. Eadem de quintano & ſeptimano intelligenda ſunt, & ſi quis præterea
alius typorũ ordo inueniatur. Quotidianum" conſequitur habitus humiditas, vomitus pituitoſi, A.l.4.f.1.t. c.47.fol.426
ſitis haud intenſa,totius corporis grauitas,ſomnus [a] carôdes & cataphoricus: pulſus [b] magnus,ra-
rus,ac laxus: facies [c] ſubliuida,ac laxa,flaccida,multam q́ʒ materiæ cachexiam ac verſionem præ ſe
ferens: lienis etiã durities in hoc typo ſubſequetur: quòd ſi ipſe perſeuerauit,tremulæ veternoſę q́ʒ
cataphoræ inſequentur,thoracis rheumatiſmi,& ſuperfuſiones hydropicæ. Conſtituuntur autem
maximè ob ſtomachum malè ſe habentem. Tertianum" inſequitur ſitis intenſa,exuſtio,acres ac A.l.4.f.1.t. c.36.fol.423 a.b
bilioſi vomitus,inediæ,proiectationes: ac plerunq́ʒ ſanè rigores hunc pręcedunt, non nunq̃ verò
perfrigerationes: pulſus autem tertianarijs [a] paruus ac frequens inſequitur: noctes quæ acceſſio-
nis dies antecedunt, [b] † grauiores fiunt: cùm autem morbus protrahitur,non amplius grauiores,
ſed & febrẽ ſiſtunt: & qui ita febriunt,tertianam in ſemitertianam febrem aliq̃n cõmutant. Typus
autem hic tertianus, [c] facilius quàm omnes alij typi ſoluitur, pręcipue q́ʒ ſi æſtate conſtiterit. Id
quod etiam Hippocrates adnotauit inquiẽs: [d] ‖ Tertiana exquiſita in ſeptem circuitibus,quod lõ G
giſſimum eſt, iudicatur. raro autem diuturna fit, pręcipue'q́ʒ niſi conſtiterit autumno finiente,
hyemem q́ʒ attingente, adſunt etiam his ipſis vrinæ flauæ,vigiliæ q́ʒ. Quæcunque autem omnia
tertianum inſequuntur,eadem ſemitertiano contingunt. Nam & eiuſdẽ generis ambo ſunt parti-
cipes,quippè qui acceſſionum ac remisſionum repetitiones per triduum faciant." Semitertianorũ A.l.4.f.1.t. c.41. fol.42. e.f
tñ typorum proprium eſt,ipſa acceſſionũ productio,quod q́ʒ reditus acceſſionum, quos propriè
ἐπαναδιπλώσεις græcè appellamus, ſæpisſimè cum perfrigeratione ac vigoribus non dum com-
pletis,asſideant [e] †. Periculoſa porrò eſt ſemitertiana,vt quæ non oris ventriculum ſolummodo ac
neruoſas partes,& ſummatim media attingat,ſed & veternoſas cataphoras, vigilias q́ʒ cum deli-
rio ac ſyncopoſas diaphoreſeis inferat: linguam præterea validè exiccet, atq́ʒ animi defectionem
efficiat,vehementer quæ in profundo ſunt, [f] commouens. In vniuerſum ferus periculoſisſimusq́ʒ
hic typus eſt. Sanè aliàs à primo die conſtituitur,aliàs à ſecundo,& à tertio incipit, vnde maxima
deceptionis cauſa medicis oritur ob eiuſmodi inuaſionem. Generatur autem à tertiana extenſa: et
cùm ſoluitur,nunc in tertianam reuertitur: aliàs ob longitudinem acceſſionis,in duas tertianas ac
quotidianas diſcinditur. Cęterùm frequentius viſitur,quod ad ſexum, in viris: quod ad ætates, in
vigentibus: quod ad anni tempora,in autumno magis,quando nimirũ valde periculoſus exiſtit. H
Eſt [g] † autẽ nõ ſemper continua, verùm & intermittens reperitur ſemitertiana febris,traditum q́ʒ
ab Hippocrate eſt [h] ‖ ipſam non modo inter acutos morbos,ſed etiã inter diuturnos cõnumeran-
dam eſſe. Habet autẽ tres in magnitudine differẽtias: nam vna,parua: altera,media: tertia, magna
ſemitertiana eſt. Parua igitur eſt,quę circa xxiiij horas vertitur: media,quę circa xxxvj: magna,quę
circa xxxxviij, quę profectò continuę febri proxima eſt. Sanè non nulli aiunt ſemitertianã ita no-
minatam fuiſſe,quemadmodum ſemicirculum & ſemiglobum, ipſam tertiani circuitus dimidio
minorem eſſe aſſerentes. Alij verò dicunt ſemitertianam appellatam fuiſſe, non ſecùs ac hemio-
lion,id eſt ſeſquialterum numerum: ita vt ſi tertianaria acceſſio, verbi gratia, ex duodecim horis
componatur, ſemitertiana duodecim ipſas horas tertianę in ſeſe comprehendat, eis q́ʒ dimidium
duodecim horarum addat,vniuerſæ q́ʒ ſimul euadant duodeuiginti. [i] † Theſſalus autem ſemiter-
tianam eam nominat,quæ dimidio ſit maior quàm tertiana extenſa in modum quotidiani circui-
tus, vt ſit horarum vigintiquatuor.} Agathinus ob relationem ad tertianam, nominatam fuiſſe
ait ſemitertianam,per triduum enim vtriſque acceſſiones accedunt. Vtrum igitur horis an inter
uallis ſemitertiana charactere ſignatur? Secundum quidem Agathini opinionem, nec horis nec
interuallis: hæc enim vtraq́ʒ adſcriptam habent magnitudinem; ſemitertiana verò indefinitam
habet

† Ant.

† Ant.

A * Al. comatoſus.

B* forte paru⁹.

C * *Al. ὕπριδον i. ſubtumida.*

A* forte magnus.

B † Al. Ex trãſlatione veteri, facile tolerabiles fiunt: ꝓlongata vero ægritudine difficile tolerabiles fiũt Ac ẽt qui ſic febriunt, tertianam &c.

C * In antiqs εὐλυτώτερος

D 4ª. Aph. 59. Ext.ord.33 g

E † *Quidam cod. antiquiſsimi addunt quod q́ʒ pulſus ſint imbecillimi.*

F* Al. euacuãs.

G † Vide tamẽ in libro de totius morbi temporibus cap. 5. & in lib. 2. de differentijs febrium,& alibi, vbi affirmat ſemper eſſe cõtinuam.

H 1. Epid. cõ. 3. t. 5. 3ª. 118. h

I † Ex ant. trãſlatione.

A.l. 4. f.1.t.2. c.62. fol.419.c

A habet in latitudine horis q; ſubſequentibus conſtitutionem. Quartanum typum inſequuntur intenti rigores, vomitus pituitoſi, lienis phlegmone ac intumeſcentia: non nunquam verò etiam inappetentia & ſaliuatio conſequitur: interdum autem ex contrarijs, appetentia intenſa: tuſſicula q; aliquando ipſi adeſt, quādo corporis habitus corrumpitur. Ob id difficulter diſſoluuntur, ac diuturniores quàm cæteri typi ſunt, ita vt {quandoq;} ad biennium vſq; protrahantur. Sanè ipſe ſibi, dum vehementior euadit, complicatur, vt duo & tres fiant quartani, vel etiam vſq; ad quandam continuitatem perueniant: rurſus q; dum moderatior fit, in vnum reducitur. Fit autem non nunquam periculoſus ob implicita ſibi ſymptomata, vt phthiſim tandem vel hydropicas ſuperfuſiones efficiat. Abundat autem præcipuè autumno, is q; difficulter admodum ſoluitur: qui verò æſtate fit, facillimè ſoluitur. Ac magna ex parte alijs præcedentibus inordinatè ſuccedit, rarò autē à principio conſtituitur.[a] † Pulſus autem non adeo exiguus magnitudine tertianarios inſequitur, ſicuti quartanarios: nec vſq; adeo in tumorem eleuatur, ſicuti illis qui quotidiano morbo vexantur. Medíocritas enim pulſuum in hoc typo {ſecundum magnitudinem} inuenitur: non nunquā verò etiam in acceſſionum principijs rariorū, quàm qui ſecūdum naturam ſunt, reperitur. Inueniuntur etiam præter iam dictas, febres inordinatæ ſeu erraticæ,[b] † quarum quædam typicos dierum mo-
B tus ſeruant, quædam non. Quæ igitur typicos dierum motus ſeruant, extra horas conſuetas vel celerius vel tardius accedunt: inordinatæ verò fiunt & ob motuum formam, ita vt aliàs quidem celerius, aliàs tardius veniant: atq; vtreq; ſanè inordinatè, propterea quòd modo inordinatè mouentur, modo inordinatè perſiſtunt, nunquam verò ordinatè, vbi ſanè à nullo prohibentur, manente nimirum dierum figura in ſolis particularibus inordinationibus. } Quæ verò typos non habent, præter iam enumeratos omnes modos ac præter dierum ordinem fiunt: ac non nullæ quidem accedunt {cum indicijs,} quædam verò omnino ſunt inordinatæ. Differentias verò ſecundum ſpeciem plures eſſe contingit. Licet autem prædicto modo conſiderare, ac prædictorum typorum proprietates, vt quis voluerit, complicare.

Quo pacto Typi duplicentur, ac inter ſeſe complicentur. CAP. 5.

EX typis duplicātur primi vocati, vt quotidianus, tertianus, & quartanus. Quotidianus igitur duplex, eſt, qui ſingulis diebus bis eodem modo accedit, ac bis remittit. [c] † Duplex verò tertianus, qui tertio quoque die, bis ſimiliter accedit ac bis remittit. Duplex quartanus, qui quarto quoq; die bis ſimiliter accedit, ac bis remittit. Duo verò tertiani ſunt, quando diuerſæ acceſſiones, [d] † vel vno vel duobus diebus} accedāt, quarū vnaquæq; alicui priori per triduū reſpondeat. Duo
C quartani, quando vno die integro exiſtente, duobus deinceps diebus febricitari contingat, temporum figuris, quæ per quatriduum fiunt, in vnaquaq; acceſſione ſeruatis. Complicatur item quotidianus cum tertianis, quando prima dies duas acceſſiones & duas remiſsiones habeat: quæ verò ſequitur, vnam: tertia verò rurſus ſimilis primæ exiſtat. Complicatur autem quotidianus cum quartano, quando prima quidem dies bis accedat ac remittat, duabus verò ſubſequentibus ſemel: quarta item æquè ac prima, bis. Complicantur inter ſeſe mutuò, quotidianus, tertianus, & quartanus, quando prima dies tres acceſsiones tres q; remiſsiones habuerit, ſecunda vnam, tertia duas, quarta tres, quinta vnam, ſexta duas, ſeptima rurſus tres: ac reliqui deinceps dies eundem cum primis ordinem ſeruarint, ita vt ad eundem modum coeant, ac in eandem figuram reducantur. Complicatur tertianus quartano, quando prima dies duas acceſsiones duas'que remiſsiones infert, ſecunda nullam omnino, tertia vnam, †[e] quarta ſimiliter rurſus duas, quinta vnam, ſexta nullam omnino, ſeptima duas: } ac reliqui deinceps eodem modo prioribus reſpondeant. Implicantur etiam tertianus, quartanus, & quintanus, quando prima quidem die, {ſimul omnes} accedunt, ſecunda remittunt, tertia tertianus accedat, quarta quartanus, quinta tertianus & quintanus ſimul accedat. Sed & alio quodam modo huius typi inuaſio fit. Nihilò autem ſecius tertiani complica-
D tio cum ſemitertiano ad eundem circuitionis modum incidere videtur, ſicuti in ſubſcriptione habetur. Huic prima die veſperi cum rigore incœpit: manè ſoluta eſt, integritas ad octauam vſque horam perdurauit: mox acceſsio cum perfrigeratione incidit, quæ ſubſequentem noctem diem'q; ad octauam vſq; horam perdurat, rurſusq; remiſsio ſuccedit: poſtea in noctem rurſus acceſsio cum rigore, atq; in diem rurſus remiſsio illi ſimilis, quę ſibi proportione reſpondebat. Deinceps ordinatim eodem modo circulus fit.

A † Vetus trāſlatio habet, Pulſus autem quartanarijs nō ita frequēs ſicuti tertianarijs, neq; vſque adeo &c. Tu tamē cōſidera an alterum an neutrū Galeni ſententiæ in libris de criſib⁹ & ad Glauconē & alibi traditæ cōſentiat.

B † Antiqua translatio habet, quarum q̄dam habēt typos, quędā nō. Et quę habent typos, quædā typicos dierū motus ſeruāt, quędam nō: & quędam anticipant, quędā autem poſtponunt: inordinatę ſunt ex eo ꝙ aliqn̄ ſtant, aliqn̄ aūt mouentur, nunq̄ vero ordinate.

C † Ex veteri translatione.

D † Ita in veteri trāslatione. Nam cod. græci impreſsi habent, καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν, i. quotidie.

E † Ex anti. translatione.

GALENI LIBER CONTRA EOS QVI DE TYPIS SCRIPSERVNT

Victore Trincauelio interprete.

Nunc summa cura diligenter recognitus.

ARGVMENTVM LIBRI

In quot errores lapsi sint veteres medici, qui species & multitudinem typorum falsa methodo inquirebant.

Errata veterum medicorum in dignoscendis typis. CAP. 1.

PRiscis illis medicis hoc sanè satis erat, si tantummodo dixissent, ꝙ mor
borum non nullis per circuitus acessiones fierent, vt neq; præterea ad
derent quid circuitus, vel, vt græci aiunt, periodi nomen significaret:
quippe qui recte nouerāt, se grȩcis hominibus suos libros scribere, qui
bus palàm esset, ꝙ si quid specie idē, ȩquali fiat tpe, tempus id grȩci oēs
periodū appellāt: & ita periodos quasdā olympicas, alias vero pythicas
appellabant. At iuniores, primū quidē periodis, typi (quasi formulam G
dicas) appellationē ingessere. Sed mox eorū alij hȩc oīa, periodus, or-
do, typus, idē significare arbitrati sunt: alij vero nequaquā: definire ēt
hæc vniuersa aggrediuntur: alij tñ alio modo: qui non suas modo defi
nitiones comprobant, verum & alias aliorū confutant. Quicunq; igitur nimis ambitiose solas per-
tractant definitiones, concedunt q; tribus illis nominibus eandē rem significari: typo inquam, cir
cuitu, & ordine, ij minus nugantur. Qui autem circuitum, tempus id, quo idem fit, typum vero,
non omnino eiusmodi tempus omne, sed quum integris circunscribitur diebus ac noctibus: illi
longas nimis, inutiles q; nugas afferunt, vt mox cogantur & suum, ac discipulorū tempus frustra
conterere, vnde quum ægros adeunt vulgaribus sunt deteriores. Vulgari siquidem, modo is men
te non careat: simul atq; quempiam conspexerit, quem accessio quotidie inuadat, siue ea tardius
aliquanto acedat, siue tēpestiuius, statim aliqua quotidiani circuitus imaginatio occurrit. Qui ve-
ro diligens sit, ac artis medicȩ studiosus: illi statim ingeritur duarū tertianarū, vel trium quartanarū
cogitatio, id q; sibi à medicis definiri exposcit. At q huiusmodi hypothesibus sunt addicti, si ȩgro
to occurrerint, cuius accessio quotidie duas anticipet horas: circuitum eum constare aiunt duabus
ac viginti horis, arbitrantur q; vniuersum illum typum simplicem nō esse, sed cōpositum: & subin H
de secum non parum inquirentes, ac digitis non nulli supputantes, alij vero tabella alicui libro de-
picta, aiunt typū hunc duodecim cōstare duodecumanis: qui vbi eos qui audiunt, ex his ridere vi
derint, ægre ferunt. Insuper vero longè etiā magis, si quando videāt accessionē vnica hora prȩgre
di, tūc etenim pronuntiātes quatuor esse ac viginti, εικοςοτεταρταίους, quasi dicas vigesimoquarta
nas, & ipsi deridētur, & alios medicos cuiusdā ignorātiæ suspicioni penes vulgares obnoxios red-
dūt. Qui quū viderint quadā cū grauitate tanq̄ rem quampiā magnā ꝓfitentes, ex libris se inuenis-
se vigintiquatuor vigesimoquartanas, illis subit in mentē, vt oēs eos cōtemnant qui libros legūt.
Atq; sic deinde se eorū curæ, qui artē irrationali quadā tractant experientia, cōmittere malūt. Itaq;
siquis has horū ita garrientiū medicorū hypotheses sequatur, tertianā q; si hora vna vel p̄cedat, vel
etiā subsequat̄, oīa alia potius quàm tertianāq; velit nominare, illā quȩ p̄uertit, quippe q̄ quatuor
ac viginti sit dierū futura, dicet cōplexum esse quadragesimoctauum, eā vero q̄ accedit tardius:
quinquagesimanū, quū quinq; & viginti dies cōprehendat. Porrò quis fuerit huiusce attonitæ sa-
pientiȩ author primus, ignoro: dicā tñ quādo primū illā explicari audiuerim. Decesserat paulo an-
te de vita Antoninus q Adriano in imperio successerat. Regnabat aūt Seuerus, q seipsū nomine
mutato, Antoninū appellauit, Luciū vero, quē imperij fecerat participē, Seuerum nominauit. Eo

igitur

A igitur tẽpore, primũ miratus ſum quoſdã audiens ſic ferè proponentes: Si quempiã horis quinq;
acceſſio detineat, quæ duabus poſtea remittatur, vt circuitus totus ſeptẽ horis definiatur, idipſum q;
ſubinde fiat: qualis eſſe typus ille exiſtimãdus eſt? Quibus ſtatim reſpondi, id ne fieri quidẽ poſſe,
qa acceſſiones ita breues, lõgas habeãt remisſiones, atq; tandẽ oĩno terminentur in febris vacuitatẽ.
Tu vero, inquã, acceſſionẽ morbi leniſſimi exponis, quẽ tñ circuituũ cõtinuitate mox pernicioſiſſi
mũ eſſe inſinuare videris. At ille, nullã nunc rationẽ habeamus inquit, ea'ne hypotheſis poſſibilis
ſit, vel ſecus: ſed, exercitationis gratia, nobis permiſſum ſit huiuſcemodi inquirere, quippe quod
id nos, faciliores redditurũ ſit ad inueſtigationem variorum typorum. Ego autem illi tunc, ꝙ exer
citatio hæc potius nos ineptiores reddat quàm expeditiores, oſtendere conatus ſum: & nũc etiam
alijs oſtendam, ſi modo prius explicauero, cui rei vſui futura ſit huiuſmodi ſpeculatio.

De vſu prænotionis typorum, ac de errore illorum qui circuitus vltra trium dierum numerum producunt. CAP. 2.

QVum igitur nihil vtilius ſit, & præcipue in febribus, quàm futurarum accesſionũ principia
prænouiſſe: is plurimum ægroto per totum illius morbi ſpatiũ proderit, qui ſtatim ab illius
initio poterit artificiali quadã coniectura id ipſum aſſequi. Quòd ſi ſtatim à principio id
B nequeat, poſſit vero tẽporis ſucceſſu: reliquo eo tempore iuuabit, ita vt quo citius ſit notionẽ ſpe-
ciei morbi conſequuturus: eo etiã longiori tẽpore ſit profuturus laborãti. Quare ſtatim inter exor
dia experiundum eſt (vt in libris de criſibus oſtenſum eſt) ſi dignoſcere poſſimus qualis'nam ea fe
bris ſit, quod illis indicijs, quę ibidem expoſita ſunt, magna ex parte firmiter haberi poterit. Quòd
ſi aliqua circa primam diem oboriatur dubitatio: illa in ſecunda erit diſcernenda, at ſi hanc etiã for
te effugiat, in tertia ſaltem oĩno cognoſcetur. Sin autẽ hanc quoq; pręterea, quod tñ raro euenit: in
quarta ex neceſſitate apprehendetur. Si quis vero ſit, qui neq; in hac, morbi ſpeciem nouerit, verũ
adhuc hęreat: is non exiguam artis partem ignorat. Etenim tum alia, tũ vero febrium accesſiones,
vel quotidie, vel tertio, vel quarto quoq; die inuadũt. In q̃plurimis ſiquidẽ morbis, vbi ſanè maxi-
me vtilis ſit futuræ accesſionis prænotio, ea vel alternis diebus ſit, vel quotidie: in paucis vero qui-
buſdam per quartam. Poterit fortasſis quiſpiã ex his recentioribus ſophiſtis, aliquos fieri circuitus
per quintum aſſerere, aliquos per ſextum, & ſeptimum, & alios per plures etiã extendi dies: quos
ego beatos de mirabili hac ſapientia exiſtimarẽ, niſi ex his quæ ipſi dicunt, id aſſequerentur: ꝙ vni
uerſam vtilitatem ab eo negotio, quod de typis eſt, auferũt. Nam omnes qui ſe ſtatim à prima die
minime ſpecies febrium diſcernere nouiſſe fatentur, ad quartam vſq; morantur, neq; vnquã ſe aut
C quintanam aliquã periodũ, aut ſextanam, aut aliã vltra has vidiſſe profitentur: & proinde ſi non ſe
cunda vel tertia: ſaltem ſequentibus poſſunt ſperare ſe poſſe de futura accesſione aliquid cõſequi.
At vero qui circuitus in maiorẽ dierum multitudinem protrahãt: nunquã poterunt ij futurã prę-
noſcere accesſionẽ. Nã ea accesſio q̃ prima die ſuperuenit, poteſt & quotidianæ eſſe, & tertianæ, &
quartanæ, & quintanæ, ac ẽt ſubinde aliarũ oĩum. Vnde ſi die ſecũda accesſio ſuboriatur, & ſi etiã
nõ ſuboriatur: nihil hi qui hos longos introducunt circuitus, de tertia die vel ſperare poterũt. Sup
ponamus ergo nullã poſt primã diem inuaſiſſe accesſionẽ, ita vt neq; ſecunda neq; tertia: illi nimi-
rũ qui tres tantummodo nouere periodos, hominem è lecto erigunt, atq; ad conſuetas actiones de
legant: illũ iam eſſe ab omni ſuſpicione liberum exiſtimãtes. At vero qui alias quoq; multorũ die-
rum periodos fieri poſſe autumant, cauſam habent cur nihilo minus quintã, q̃ alias priores ſuſpe-
ctam habeant, & pari paſſu ſextã, & ſeptimã, & ſic ẽt ſubſequẽtes alias. Quòd ſi deinde accesſio ali-
qua ſecũdo die adoriatur: res in ambiguo erit, nũ ea primæ ex proportione, ſm quotidianę figurã,
reſpõdeat: an ſit potius initiũ alterius circuitus: & pari etiã modo, ſi poſt ſecundã, tertia ẽt die ſub-
oriatur. Ibi ſiquidẽ, qui ſtatim à principio neſcit diſcernere, ſit ne quotidiana, aut tertiana, aut alia
quępiã febris: incertũ etiã eſt vna ne ſit quotidiana, vel duarũ tertianarũ cõplexus vel ẽt triũ quarta
D narũ, & aliarũ etiã periodorũ maiorũ erit par ratio. Sic igitur, ꝙ illi q nõ tres ſolas periodos, ſed alias
longe plures eſſe arbitrantur, nunq̃ poterunt futurã prænoſcere accesſionẽ, ſatis demõſtrauimus.

De errore illorum qui tres periodos ex acceſſionum tantum repetitionibus æſtimabant. CAP. 3.

MOx vero de his ſermonẽ habeamus, q tres quidẽ arbitrant eſſe periodos, attamẽ nõ ex ꝓpria
vniuſcuiuſq; earũ natura, ſed ex earũ ſm accesſiones reditibus, nã ſic illi accesſionũ ꝓportio
nes appellare cõſueuerũt. Porrò iſti, & ſi futurã accesſionẽ nõ oĩno ſicuti priores ignorẽt, ignorãt
tñ ad quartã vſq; diẽ, vel ẽt quintã ex neceſſitate. Ponamus.n. vnã fieri prima die accesſionẽ, ſecun
da vero duas, & tertia itẽ duas, & identidẽ in quarta: põt igitur is eſſe ſimpliciũ accesſionũ cõple-
xus, vt prima die quotidiana inceperit ſecunda vero tertiana, at in tertia põt quidẽ tertiana, poteſt
& quartana ſuboriri: nam incertũ hoc ante quintã erit: mox vero in quarta, & ſecũda illius quarta
nę accesſio quæ prima die ſuũ habuerat ortũ, & ſecunda itẽ tertianę q̃ ſecunda die inuaſit. Patet aũt
ꝙ quinta dies duas ſit habitura accesſiones, ſecundam. ſ. tertianæ illius quæ tertia die ſuborta eſt, &
ſecundã etiã quartanæ ſecũda die exortæ. In ſexta aũt quartanæ q̃ tertia die incepit, ſecũda ſuccedet
accesſio, & tertia ꝑterea eius tertianæ, q̃ ſecũda. Sed & cõtingere põt vt alijs eodẽ ſe habẽtibus mo-
do, tertio die duæ etiã alię exoriantur tertianę, vel aliæ duæ quartanæ: quũ.n. in hac huiuſcemodi
hypotheſi dies quartus nullã cũ tertio cõionem habeat: poſſunt in tertia die duę exoriri tertianæ,

possunt etiã duę quartanę, potest & vna quartana vna q; tertiana. Mirandũ sanè est cur ij qui hu- E
iuscemodi cõplexus cõponunt, non etiã arbitrentur quandoq; posse duorũ typorũ accessiones in
eandem horã conuenire: quod si non nunq̃ eueniat, ipsis indicia repetitionis corrũpentur: igitur
iuxta ꝓpositã hypothesim potest contingere vt quartana quæ primo die ortũ habuit, secunda inua
dat hora, alia vero quartana hora vndecima: qbus se ita habẽtibus, in quarta die vnica erit accessio, (Hic aliquid desideratur.)
& ea hora secunda: illi vero penes hypothesim hanc nunquam aiunt vnicam esse, sed semper du-
plicẽ. Contemplandũ præterea est quo modo fieri possit, vt tres simul in eandẽ horã accessiones
conueniant, ita tamen vt neq; propterea eos qui norunt cuiusq; typi simplicis speciẽ dignoscere,
huiuscemodi lateat cõplexus. Ponamus enim primo quidẽ die quartanã incepisse circiter horam
tertiã: secundo autẽ, illa eadem hora, tertianam, & eadem etiam hora die tertio quotidianam: his
itaq; sic suppositis die quarto, hora tertia vnica erit accessio, tribus periodis in idẽ inter se cõuenien
tibus. Quod tamẽ ex illis nullus vnquã scripsit: immo oẽs ex vno quasi ore in ea iã dicta hypothe
si, quarta die tres fore accessiones asserũt. Et si quis quotidie ægrotũ ab accessione arripi posuerit,
eorũ non nulli absolute quotidianã eam esse statuunt: alij posse duas tertianas esse aiunt, atq; etiam
tres quartanas: quæ tñ deinde quomodo discernẽdæ sint, magna illorũ pars ne inquisiuere quidẽ:
aliqui vero horarũ differentia id coniectant, quasi non possint sexta (verbi gratia) hora oẽs varijs F
tñ diebus inuadere. Quod si contingat, singulis diebus vna videbitur triũ periodorũ simul inuicẽ
perplexarũ accessio, quotidianæ (inquã) & tertianæ & quartanę: prima nanq; dies solam habebit
quartanã, secunda vero tertianã, tertia quotidianã: sed quarta, tres illæ oẽs in vnũ tempus concur-
runt: quinta vero ab his iterũ solam habitura est quotidianam, sexta vero cum hac tertianã quoq;
septima tres in vnum congressas tempus. Quare, sicuti diximus, occultum sanè erit, vna ne sit quo
tidiana, vel duarum tertianarũ mistura: vel tertianæ & quartanæ, vel quartanę & tertianæ & quo-
tidianę. Neq; tñ eadẽ est quartanę, & tertianæ, & quotidianæ curandi ratio, nisi & id etiã voluerint
arbitrari. Ex quo enim tẽpore imperitia & impudẽtia eorum, qui arti insultãt vigere cœperit, nihil
amplius mirũ videri debet, hęc tãta etiã à qbusdã ignorari. At nos ꝓbe nouimus q; egeant diuersa
curandi ratione, vna quotidiana à duabus tertianis, & tertianæ à quartanis: quanq̃ fieri nequeat vt
hæc ab his discernantur qui vniuscuiusq; febris speciẽ ignorãt. Ac sępius medicos vidimus, qui in
ægrotantibus duarũ tertianarũ cõplexum vnã existimabant quotidianam: quibus nõ sine magno
labore vix tandẽ persuadere potuimus, à duabus illũ detineri tertianis, ea quæ mitior erat, iam solu
ta, atq; alia difficiliori adhuc perdurante. Porrò oẽs, qui de typis libros scripsere, ne curasse quidẽ
mihi videntur, quã id tum ad prenotionẽ, tum ad victus ratione, cõducat: sed ita facere (vti etiam G
aiunt) adolescẽtibus hæc ad exercitationẽ similẽ ferè ęnigmatis, quæ post cœnã ꝓponũtur, descri-
bẽtes: quũ tñ potuissent, si exerceri eos omnino voluissent, ad geometriã & arithmeticã & logisti-
cen atq; etiã dialecticen illos introducere. Quòd si in hanc descendunt exercitationẽ gratia præno
scendi accessionẽ superuenturã, aberrant penitus, dũ iuuenes prauis vijs insistere persuadẽt, vnde
nihil possint reperire, quod illis vel ad p̄noscendi vel curandi rationẽ vtile sit futurũ: quũ possint
ipsi eos docere accessionẽ quotidianę febris discernere tertianæ q; & q̃rtanę, & semitertianæ, & il-
lius q̃ tertianę naturã refert, & aliarũ oium q̃ nõ mõ ex piodorũ forma, sed ex vniuersa eorũ natura
differũt. Nã q̃ has ipsas agnoscere didicere, ipsis inutilis est ea ois de typis cõtẽplatio: & forsitan me
lius dixerimus, ꝙ futilis ea vniuersa sit. Qui vero ex ꝓprijs indicijs vnãquãq; febrẽ cognoscere se
exercuerit, nõ mõ id emolumẽti reportabit, ꝙ vanã eã garrulitatẽ cõtemnet, sed ẽt ꝙ speciẽ victus
rõnis q̃ vnicuiq; cõducat prenoscet: sed hi quidẽ nõ oino intolerabiles sunt, nã & Agathinus vir
sanè nõ vulgaris eruditionis, huic doctrinę subscripsit. Illis vero q̃ septẽ horarũ circuitũ faciunt
Philistione potius, aut alio quopiã simili, à quo hæ ipsorũ nugæ deluderent, q̃ nobis, opus esset.

Methodus qua veteres medici Typorum species, ac multitudinem comprehendebant. CAP. 4.

AT vero, quoniam nos non nulli ex iunioribus rogantes coegerunt, vt methodum inuenien- H
di typos iuxta huiuscemodi hypotheses, quam eis ludens exposueram, literis mandarẽ: iccir-
co libens vt illis morẽ gererẽ, in hac re vnius diei operã collocaui. Iam itaq; hãc horũ doctrinã hinc
exordiamur. Typũ isti nõ oẽm appellant periodũ, sed illã q̃ ex integris cõstat diebus ac noctibus:
Vnde & sigillatim penes dierum vnãquanq; multitudinẽ, suũ esse typũ volunt, ita vt nõ modo vi-
ginti, aut triginta dierũ, verũ etiã vltra hos, typorũ periodos protrahunt. In his vero typis, tẽpus id
quod ab vna ad alterã accessionẽ est, ipsi nõ typum sed hoc ipsum tantũmodo (periodũ inquã) ipsi
appellãt. Iã autẽ quendã audiui, librũ integrũ, nec illũ exiguũ cõscripsisse, quo doceret quo quisq;
mõ, quacunq; periodo, q̃ accessionẽ haberet, ꝓposita, possit tũ speciẽ, tũ typorũ numerũ inuenire:
& deos testor ꝙ admirabar, quæ nã ea esse possent, q̃ per illũ librũ docerẽtur: methodus etenim eo
rum, vnde inueniri possit quot typis cõstet cõplexus, poterit paucissimis etiam versibus expediri,
quippe quæ talis sit. Porrò operępretium erit horarum numerum vniuscuiusque typi in prom-
ptu habere, vel in memoria reconditum, vel charta descriptum. Quotidianæ typum vigintiqua-
tuor: Tertianæ quadraginta octo, atque subinde etiam eodem modo: Quartanæ quidem septua-
ginta duæ, quintanæ nonaginta, sex sextanę centum et viginti, septimanę centum & quadraginta
quatuor, & aliarum etiam vt hac tabula descriptum continetur.

Typi

A TYPI HORAS.

Quotidianus	24	Vigeſimanuſſextus	600
Tertianus	48	Vigeſimanuſſeptimus	624
Quartanus	72	Vigeſimanuſoctauus	648
Quintanus	96	Vigeſimanuſnonus	672
Sextanus	120	Trigeſimanus	696
Septimanus	144	Trigeſimanuſprimus	720
Octanus	168	Trigeſimanuſſecundus	744
Nonanus	192	Trigeſimanuſtertius	768
Decumanus	216	Trigeſimanuſquartus	792
Vndecumanus	240	Trigeſimanuſquintus	816
Duodecumanus	264	Trigeſimanuſſextus	840
Tridecumanus	288	Trigeſimanuſſeptimus	864
Quatuordecumanus	314	Trigeſimanuſoctauus	888
Quindecumanus	336	Trigeſimanuſnonus	912
B Sexdecumanus	360	Quadrageſimanus	936
Septemdecumanus	384	Quadrageſimanuſprimus	960
Octodecumanus	408	Quadrageſimanuſſecundus	984
Nouemdecumanus	432	Quadrageſimanuſtertius	1008
Vigeſimanus	456	Quadrageſimanuſquartus	1032
Vigeſimanuſprimus	480	Quadrageſimanuſquintus	1056
Vigeſimanuſſecundus	504	Quadrageſimanuſſextus	1080
Vigeſimanuſtertius	528	Quadrageſimanuſſeptimus	1104
Vigeſimanuſquartus	552	Quadrageſimanuſoctauus	1128
Vigeſimanuſquintus	576	Quadrageſimanuſnonus	1152
		Quinquageſimanus	1176

Qui facile ſupputare nequeũt hĩ tabellã ĩ charta deſcriptã ſibi paratã habeãt: quã vbi parauerit, attẽdãt poſtea, acceſſio ꝓpoſita quas hẽat horas ꝑiodicas iuxta rõnẽ acceſſionũ, & is primus numeruscuius eorũ q deſcripti ſunt, particula ſit: hoc.n. ſi ĩuenerit, erũt aſſecuti typi illius genus (nã neq; ẽt qcq̃ ꝑter ea, quo ad p̃ſens attinet, differre putauerim, genus dixiſſe, vel ſpeciẽ, vel formã, vel naturã) ex ea particula numeris typorũ reptis. Si.n. numerus horarũ illius ꝑiodi tertia fuerit particula C horarũ typi, dices tres eſſe typos inuicẽ ĩplexos: ſi vero quarta, quatuor: & ſi q̃nta, qnq;, ſemp numeri nomen ab ipſa ꝑticula ſumẽtes. Vt aũt exẽplo methodus hęc clarior reddaẗ: Sit vt aliqs acceſſiõe ſex horis detineaẗ, q̃ mox duabus remittaẗ, ut vniuerſa ꝑiodus horis octo cõſtituaẗ: in hac hypotheſi primũ cõſiderato q̃ nã pars huiuſce numeri xxiiij, octo, ſit, atq; deinde repto ꝙ tertia ea ſit, proferes tres eſſe implexas quotidianas: quotidianas quidẽ, quoniã, octo, particula quædam eſt numeri vigintiquatuor: tres vero, qm̃ tertia. Sed rurſus ſupponamus acceſſionum periodũ ſexdecim horis cõſtare, itaq; quum ſexdecim nulla ſit pares vigintiquatuor, ſit vero tertia quadraginta octo, qui numerus tertianæ eſt ꝑiodi: dices tũc tres eẽ tertianas ſimul iũctas. Et iterũ quoq; ſupponaẗ acceſſionũ circuitus eſſe horarũ octodecim, q̃ nulla pars eſt numerorũ horarũ, q̃ vel ad quotidianã, vel ad tertianã attineant, ſed potius quę ad quartanã, horis.n. cõſtãt ſeptuaginta duabus. Vñ tibi dicendum erit, quatuor eſſe quartanas ſibi inuicẽ commixtas, & quartanas quidem, qm̃ ſeptuagintaduarum horarum numero conſtant: quatuor vero, quia octodecim numerus quarta pars eſt numeri ſeptuagintaduo. Supponatur item acceſſionũ periodum continere horas quinq;, quinq; vero pars eſt cẽtum & viginti, vigeſimaquarta: quapropter dixeris typum eſſe viginti quatuor ſextanas ſibi inuicem coniunctas. Subijciatur etiam, ꝙ ſm̃ acceſſiones periodus ſit horarum ſeptẽ, D id autem pars eſt vigeſima quarta centum & ſexagintaocto horarum, qui quidẽ numerus ad octanum ſpectat typum: quare affirmabis typum illum conſtare vigintiquatuor octanis. Mox etiam fingamus periodũ acceſſionum nouem horis finiri, quæ pars eſt ducentarum ſexdecim horarũ vigeſimaquarta: ſunt autẽ ducẽtæ ſexdecim horę decumani typi periodus: & proinde in hac hypotheſi erunt decumani typi quatuor & viginti. Supponatur iterum ꝙ periodus acceſſionum decẽ horis deſcribatur, qui numerus duodecima pars eſt cẽtenarij ac vicenarij, qui item numerus ad ſextanam attinet periodum: vnde duodecim erunt ſextanæ. Ponamus præterea acceſſionum circuitum eſſe horarum vndecim, qui numerum ducentorum & ſexagintaquatuor, quater & vigeties metitur, & ſic erũt quatuor & viginti duodecumani typi inuicem cõpoſiti: vndenarius ſiquidem numerus, ducenta & ſexaginta quatuor, quæ duodecumanum typum cõponit, ex quatuor, & viginti metitur. Quare ſemper typorum ſpecies ex numeris in ea tabella deſcriptis inuenienda erit: eorundẽ autem multitudo, ex notitia, quota pars illius numeri ſit numerus horarum quibus durãt acceſſiones apprehẽditur: quod idem eſt, ac cognoſcere, quo numero numerus ille qui acceſſionum eſt, numerũ menſurat ipſius typi: à ſe.n. mutuo appellationem, tum numerus, tũ particula accipiunt: neq;.n. quicq̃ differt dicere quaternariũ tertiã eſſe duodenarij partẽ, aut duodecim tribus mẽſurari à quatuor: quod ẽt idẽ eſt ac ſi ita dicamus, quatuor metiuntur duodecim ex tribus. Hac

itaq;

itaq; methodo iterū in breuia quędam capita redacta, oratio ad aliud erit conuertenda: nimirū hęc E erūt illius veluti definitiones quędā. Cōsiderare oportet, horę periodorū accessionibus cōstantiū, quota pars earū horarū sint, quibus typus constat: numerus etenim q ab ea parte denominationē habet, multitudinem insinuabit typorū: ille vero quē hic metit, ipse typus ē. Id ipsum vero pōt & alia oratione exponi in hūc modū. intēde animū vt cognoscas quēnā ex his numeris in ea tabula descriptis, numerus horarū, qbus piodi accessionū cōstituunt, dimetiat: qa tabulę numerus typorū speciē aperit, is vero, quo hunc ille q horarū accessionū periodū cōplet, metit: eorū multitudinē declarat. Sed & alia quoq; dictione hoc idē pōt explicari: quoties horarū numerus, qbus piodi accessionum definiuntur, aliquem typorum numerum metitur: toties ille idem typus secum ipse complicatur: nec differt etiam nunc, implicatur, vel, complicatur, dicamus.

Quot errores ex superius tradita methodo consequantur. CAP. 5.

POtuissemus aūt hāc eādē methodū multis præterea alijs modis interpretari: nobis tū satis sit eò vsq; in vana hac istorū arte, pcessisse, vt ex breuibus qbusdā capitibus (ab eis tū q maxime sint in prōptu sumpto exordio) possimus quot eā sequant errores ostēdere. Quū.n. vbi accessionū circuitus fuerit horarū duodecim, possint & duæ esse quotidianæ, possint & quatuor tertianæ, & nihilo ēt minus sex quartanæ, & octo quintanæ, & decē sextanæ, & duodecim septimanæ, & quatuordecim octanæ, & sexdecim nonanæ, & octodecim decumanæ: rursus hoc ēt mō ampla garrulitati via pādit, q nusq persistere possit, & nullū pterea (vbi eā describere opus sit) definitū sit habitura scopū. nā q vnquā ratio erit, cur ea ad octodecim decumanas potius ptrahēda sit, q ad viginti vndecumanas, vel duo & viginti duodecumanas, vel aliq aliā deinceps periodorū? pōt.n. dici, esse qdē vigintiquatuor quartodecumanas, esse aūt sex & vigintiq; sexdecumanas, & octo supra vigintiquinq; decumanas. Sed & his licet pariter alia addere. nā satis superq; de quotidianis hactenus actū est. In tertianis vero & quartanis nugacior res hæc est, & lōge ēt magis in illis oibus q deinceps sunt. Periodus.n. q horas sexdecim cōprehendit, nihilo magis in tres referēda tertianas est, q in sex quintanas, vel nouē septanas, sed & in duodecim nonanas, & in quindecim decumanas, & in octodecim tredecumanas, in vnā supra viginti quindecumanas, & eadē erit subinde aliarū ratio. mihi.n. satis fuerit viā ondisse tēpus in istis cōterēdi. Atqui & piodus quindecim horarū (vt.n. & istius viā ostēdero, ad alia transibo) quatuor sanè quartanarū est, sed & octo septanarū, & vndecim decumanarū, & horū oium eadē methodus est. Ego vero horū vnūquodq; p lusu illis respondeo qui statim possunt hæc apprehendere ob id, qa puerilē ætatē in numeris exercuerint. nā q ea exercitatione caruit, non mō mensibus, sed integris ēt annis ad hoc egeret, vt in rebus inutilibus sapiens videret, quas tū nonnulli sibi inuicē magno ēt studio proponūt, nec eos huiusce rei pudet. Quod igitur oēs hi qui de typis libros edidere, bifariā peccent, quū neq; morborū formas doceant, & pterea rebus omni vilitate carentibus tēpus cōterāt, satis abunde iā demonstratū esse arbitror.

Quam innumeræ & inexplicabiles, ex veterum hypothesibus typorum coniugationes oriatur. CAP. 6.

VErū qm nos ēt cōpulerunt, relictis illis q vtilia sint, tēpus in his refellendis pdere, ostēdamus quò stupiditatis deuenerint tū ipsi, tū illi q ipsis nō secus, ac si vtile quippiā doceant, attēdūt. Nā vt illis cōsentiamus, sermonē ab ipsis de ea re haberi q fieri minime possit, sed q tanq exercitatio qdā ptractanda sit: cur pter id φ hæ istorū hypotheses sibi inuicē pugnāt, tantā ēt huic rei exercitationē adhibent, q ne millesima qdē artis curādi pars est? Ego vero primū eas hypotheses recensebo. Eorū itaq; nōnulli ponunt typorū circuitus ad quindecim vsq; dies puehi: alij vero ad mensem: nec desunt q velint ad duos & tres ēt mēses. Nimirū qd ego de his sētiā, q ab Hippocrate ‖ plata sunt circa illas periodos, q sunt pter quartanā, alibi insinuaui, vbi eā tradidi cōtēplationē, q (vt mihi psuadeo) arti vtilis est. In præsentia vero, quū minime instituerim aliqd in hoc sermone docere, verū eos redarguere, q res inutiles literis tradidere, atq; eā laudāt speculationē, q omni prsus H careat vtilitate: ad eos me primos vertā, q exercitationis gratia typos vsq; ad quindecumanū protrahunt. Hi sanè nō animaduertūt, qd hanc suam euertūt hypothesim, alijs quas ipsi pposuerunt: quia si febris, cuius accessio horis teneat tribus ac viginti, non fuerit quotidiana q horā anticipet, erit necesse, vt sint quatuor & viginti vigesimoquartanæ: quēadmodū si p horā tardius inuadat, erunt vigesimo sextanę, & illę quidē viginti quatuor. Quare quū dicūt typos ad decimā quintam vsq; diē pgredi, à veritate aberrant: quod lōge adhuc magis faciūt, quū tertianarū aut quartanarū aut quintanarū periodos, si duabus horis vel puertāt, aut remorent: in typorū cōplexus referūt cōsimiles vigesimo sextanis quatuor & viginti. Sed iā relicto eorū circuitu, qui quindecim dierū sit, quintanū aggrediamur, in quo si accessio hora vnica pcedat, erūt vigintiquatuor nonagesimosextanæ: si vero retardet, nonagesimoctanæ rursus vigintiquatuor. Qui itaq; hęc ponūt, ac deinde cōcedunt aliquas accessiones anticipare, aliàs retardare, suam aperte tollunt hypothesim. Vnde necessarium quidē est, vt ipsi supponant typos integris diebus & noctibus finiri, alioqui.n. nihil erit quod ipsi nugent. At eo posito, vel ipsis inuitis, typi in longū dierū numerū prouehentur. Quapropter melius illi egere, qui statim inter initia statuere dierū numerū in typis esse incomprehensibilē, quippe quū saltem id effugiant, φ secū nō pugnāt, & si nihil ipsi præterea dicerent: nec illos

1.Epid. Sect.3. tex.2.3a.118.c

imitantur

A imitantur qui ipsi se ipsos conuincunt,dum ponunt typos ad quintamdecimam diem vsq; posse peruenire: & subinde coguntur illis vti,qui non modo multis decenarijs numeris sed etiam centenarijs constant. Et proinde sicuti fugere non possunt typorum multitudinem: ita nec eorum inuicem complexus. Porrò sicuti qui tres tantummodo ponunt typos, quotidianũ, tertianum, & quartanum,ex eorum tñ complexu plures eorũ conficiunt coniugationes: ita quoq; erit istis opus omnes inuicem typos cõplicare. Quare vt qui tres esse typos aiunt,eos cõponunt, primũ quidem secũ eorũ vnũquenq;,mox vero cũ alijs mutuo: ita & istis erit necesse vt simul eos typos cõplicẽt. Nos aũt à quintana exordiamur,& ostendamus q ea complicata,plurimas pariet coniugationes, nihil autem refert si coniugationes dicat aliquis,aut complexus. Prima itaq; coniugatio hæc sit: Prima die oboriatur quintana,sed mox tertia & quarta sit ab omni febre immunis: quinta vero ea accessio,quæ ortũ prima die habuit,iterum inuadat,& sexta accessio quæ secũdo die: postea autem septima & octaua absq; febre fuerint,nona subinde tertiam afferat primæ quintanæ accessionẽ,& decima ipsa quoq; tertiã illius secundæ,& secundũ eandẽ proportionẽ quarta progrediatᷓ, vt nihil tñ in præsenti differat,duas dicere quintanas,vel duplicẽ quintanã,quod tñ neq; cõcedũt. Secũda vero cõiugatio duarũ quintanarũ erit,si primo die vnius quintanæ accessio hominem detineat: se B cunda,febris nulla sit: tertia autem alteram habeat quintanam exorientem,cæteris subinde eundẽ ordinẽ seruantibus. Tertia duarũ quintanarũ coniugatio. Primus dies alterã earũ,alterã vero quartus exorientẽ habeat: reliqui aũt dies semper hanc proportionẽ seruent. Quarta coniugatio duarũ quintanarũ: Earum altera prima inuadat nocte,altera die secundo. Quinta earundẽ coniugatio: Altera initium habeat primo die,altera nocte secunda. Sexta quintanarũ duarũ coniugatio: prima quidẽ primo die suã habeat originẽ,altera vero tertia nocte. Septima coniugatio duarũ quintanarũ. Altera primo oboriatur die,altera circiter quartam noctẽ. Has septẽ coniugationes complexi sumus,supposito semp ex binis quintanis priorẽ semp primo die ortũ habere. Totidẽ aũt efficiemus,si ponamus earũ alterã priori nocte incipere. Quòd si pari ẽt passu sextanã complicuerimus: patet q plures gignentur cõiugationes,& plures adhuc si septimanã istis iunxerimus: atque ẽt longe plures si octanã,vel decumanã,vt vigesimanã, & trigesimanã,& quadragesimanã silẽtio prætereã,& cæteras quoq; alias quas necessario has istorũ hypotheses conseq monstrauimus, sed illas dimittamus in p̃senti. Sufficiat aũt nobis ad decumanã accessisse. Vbi mihi attende,qm̃ nũc cõplexus exposuimus,qñ duplex est qntana. Sed si ea triplex fuerit: cõstat sanè aliã coniugationũ multitudinẽ futurã nõ paruã. At põt & quadruplex ea esse,si vnaquaq; die inuadat accessio. Põt C vero & quincuplex esse,qñ.s.quinta alia præter dictas quatuor quintanas,quintana & ipsa,nocte aliqua illis intermisceatur: qd quadrifariã põt contingere, quũ hæc possit vel prima nocte suboriri,vel aliqua aliarũ deinceps,secunda inq̃,vel tertia,vel quarta,vel quinta, Porrò eadẽ quoq; pin de ac in his varietas erit in alijs typis,& maior ẽt,quo maiori dierũ numero constiterint. Si igitur vniuersam quintanæ diuersitatẽ cum illis cõposueris q̃ ad sextanã ptinent: poteris (vt arbitror) q̃ sit harũ multitudo perpendere. Sed si præterea istis septimanã,vel octanã,vel aliarũ deinceps quãpiã,& mox rursus ex his quatuor typis simul cõmixtis si alias pepereris coniugationes, deinde ex quinq;,& subinde etiam ex pluribus,poteris (credo) ratiocinari quãtus sit futurus coniugationũ numerus,vel quot etiã libris hęc horũ doctrina egeat. Ego aũt breuibus qualis sit futurus earũ plexus,hinc exorsus,insinuabo. Penes typum vnumquenq; opus primo erit varietatem coniugationum percurrere,vt paulo ante in quintana nos ostendimus. postmodum illas simul cõponere,primum vnam quintanę coniugationem,verbi gratia,cũ alia sextanæ,vt ex his duabus cõiugationibus tertia quędam alia efficiatur: & deinde omnes cum omnibus coniungere ita,vt vnã duabus, mox & tribus,post & pluribus,quousq; omnes complexi typi cõiugationes cũ vna commisceas: post hoc duas eiusdem typi,vtpote quintani,cum vnaquaq; aliarum componas: ac deinde cũ dua- D bus,cũ tribus,cũ quatuor,donec inuicem oẽs complexus fueris,& ita rursus quatuor cõiugationes illis quæ ad vnũquẽq; typũ attinent,miscendæ erũt,postea quinq;,deinde sex,quoad omnes quintanæ cũ oĩbus aliorũ coniugationibus cõposueris,nõ oẽs quidem simul,sed sigillatim vnãquanq;, vt quæ sunt ipsius quintanæ cũ illis q̃ septimanarum sunt,postea cũ octanis,vel nonanis,vel decumanis,vel ẽt alijs subinde. Sed vt quintanas alijs quibuscunq; cõmiscuisti, eodẽ modo & decumana erit cum alijs quibuscunq; miscenda. & sic septimana,octana,& reliquæ oẽs. Quod vbi feceris, necesse postea erit typorũ triũ coniugationes omnes omnibus complicare,deinde quatuor,postea quinq;,& sex,& septẽ,& sic deinceps,quousq; omnes oĩum fuerimus complexi. Quòd vero plurima sit harũ coniugationũ multitudo,vt ferè quot milia sint futura ne numerari quidẽ facile possit,credo: vnũquẽq;,vel si supputandi artis etiã fuerit ignarus,posse cogitare. poterit tñ is & ab his qui arithmetices periti sunt,eius numeri amplitudinẽ habere. Nã si hæc velim p̃sequi,maiore mihi libro erit opus,quàm illi sint quos isti qui hęc garriũt,edidere,nec id cogitãt q vix vel millesimam particulã istorũ cõplexuũ,quãuis nugas plurimas effuderint,attigere. Vñ si vtile esse existimant typos simul componere,sciant se minimam huius tam vtilis rei inuenisse partem. Si vero inutile, erubescant iam,& Vulcano suos tradant libros: nã tẽpus, si hoc ipsi facere noluerint, eos perdet. Nã quis.n.alius vnquã eos describet,vel quis hos quoq; dissectos vsibus diurnis nõ accõmodabit.

Altera

Altera methodus Typorum inueniendorum. CAP. 7. E

HIs iam cõscriptis & quibusdam amicis traditis,qui volebant alios etiam docere,quomodo tabula ea se haberet, illis sic proponentibus ego statim typorum multitudinẽ attuli. Hęc itaq; methodus non est diuersi cuiusdam generis,sed priori illi potius subiecta. Persuasum autem & tu quoq; habebis rem hanc sic se habere, si primum memoria repetas,& horum recordationem in promptu semper habeas, Nos in præsentia diem,tempus id vniuersum appellare, quod diem noctem q; comprehendit: id ipsum quidam nychthemerum(quasi nocte diem dicere velis)appellãt: & ea ratione dicunt annum constare diebus tercentis & sexaginta quinq;, & quarta etiam parte vnius. Horę itaq; quatuor & viginti, diem vnum absoluunt: duos autem, octo & quadraginta: tres,duo & septuaginta. Typis vero nomina indita sunt,non ex diebus ipsos complentibus, sed ex accessionum reditu. Tertianam quippe appellamus, vbi accessio tertio quoq; die inuadit,duo bis interim absolutis. Quartanam,in qua quarto,in hac quoq; tribus iam perfectis: & in alijs quoque secundum eandem rationem. Quare cum periodum inueneris typi alicuius quatuor continentem dies,illum quintanam dixeris: neq; enim idẽm est accessionem quinto oboriri die, & circuitum esse dierum quinq;. Quum hæc igitur memoria tenueris,reminiscere præterea methodi, quam tabella descripsimus. Porrò diximus horarum periodicarum propositum numerum,qui nimirum inter duo initia accessionum medius continetur,esse considerandum,si ille aliquem numerum ex illis in tabella descriptis,quicunq; ille sit,metitur,ij vero ex multiplicatione horarum vigintiquatuor perficiuntur. Vt vero absq; vlla etiam tabella id ipsum ex digito inuenias,age sic. Si sex proponantur atq; etiam octo, facilis erit eiusce rei inuentio. Si enim horis sex proposita cõstet periodus,quatuor erunt quotidianę: tres vero,si octo. Vbi vero septem proponantur, vel numerus alius qui horarum xxiiij numerum non metiatur, considera tunc,si is propositus numerus partẽ aliquam habeat,vel nullam aliam præter vnitatem: & si quampiã aliam ab vnitate partem habet, quemadmodum, verbi gratia,nouem tertiam habet partem: quindecim vero,& tertiam & quintam: mox attendẽdum erit si quępiam ex eius partibus aliquam cum vigintiquatuor habeat communionem: sicuti statim vigintiquatuor horarum numerus,tertiam quidem habet partem,quintam vero minime habet, vt quindecim habet. Igitur si contingat,ꝙ proposita periodus sit horarũ nouem, huius partem tertiam sume,& tertiam item vigintiquatuor, octo inquam,& dices octo esse typos tribus diebus circunscriptos: hoc autem te meminisse volebam huiuscemodi typos quartanos appellari.Quòd si circuitus quindecim fuerit horarum accepta tertia parte quindecim, quinque dierum typos esse dixeris,quod ad sextanam attinet. At quoniam octo tertia pars est vigintiquatuor,totidem etiam dices esse sextanos typos. Sin autem numerus ille propositus pars nulla sit,sicuti septem,xxiiij,octanas. Ita etiam si propositus circuitus decem sit horarum, affirmabis esse xxiiij, typos decem dierum,quod idem est,ac si vndecumanos dicas. Sic quoque si periodus xiij horas cõtineat,xxiiij erunt typi. Simili etiam mosio si circuitus propositus horas excesserit xxiiij: quemadmodum si fuerint xxv, dicere poteris xxiiij esse vigesimosextanos typos,sicuti & viginti. Vbi vero vtriusq; fuerit aliqua communis mensura, vtpote in septem & viginti,tertia reperitur pars, tunc afferas octo esse decumanas,quoniam xxvij tertia pars est nouem,xxiiij vero viij. Constat autem ꝙ decumani typi periodus numero dierum nouem absoluitur,qui numerum horarum ducentarum & sedecim perficiunt: cuius pars octaua erat numerus iam propositus,vigintiseptẽ inquam. Continetur igitur methodus hęc in ea communi, descripta in tabella, hoc solum ab ea differens,ꝙ possit facile hac absq; vlla descripta tabella reperiri horarum numerus,qui mensuretur dierum periodis,cuius numeri,ille qui propositus est,pars sit. Id autem theorema ab Euclide in libro de elementis demonstrãt,septimo capite. Oportet sanè accepto eo maiori numero qui vtriq; communis sit,inspicere quoties communis hæc mensura vtrunq; numerum dimetiatur. Verbi gratia in quindecim & vigintiquatuor prima communis mensura est ternarius numerus: is vero H per quinq; quindecim metitur,vigintiquatuor autem per octo. Siue igitur vigintiquatuor per quinque multiplicaueris,siue quindecim per octo, eundem semper numerum obsolui inuenies, centenarum inquam & viginti horarum, dierum vero quinque: & proinde sextanum dices typum. Eadem etiam ratione,si numerus propositus sit horarum tredecim,communi quadam ratione tum is,tum vero vigintiquatuor,illum permetientur,qui ex his ambobus inuicem multiplicatis redditur: qualis est trecentarum & duodecim horarum: est autem tredecim in primis numeris: illos etenim hoc nominant modo,quorum pręter vnitatem,nulla est communis mensura. Trecentum ergo & duodecim numerus est,quem illi vtriq; metiuntur,habet enim hic tredecies horas viginti: & typus continebit tres ac decem absolutos dies,idest quartodecumanus erit.

Quum is etiam,quater & vigesies metiatur trecentum duodecim,multitudo typorum erit quatuor & viginti. Sic itaque & hanc huiusce methodi demonstrationem habeant,quamuis vel inuitus hęc inutilia vos docuerim: nam pręstat ista omnino neglexisse, Pythici pręcepti memores,

Tempori parcendum esse.

Galeni

GALENI LIBER DE CAVSIS PROCATARCTICIS

Nicolao Regio Calabro interprete.

ARGVMENTVM LIBRI

Probat causas dari procatarcticas, & refellit veterum medicorum sophismata.

Aduersus sophistas qui procatarcticas causas negarunt, ac quot & qualia sint genera causarum. CAP. I.

C NAturales philosophi illi veteres, quorũ studium erat, vt humano generi prodessent: nõ modo ea quę apertè cognoscuntur, tractabãt, verùm & operam nauabãt, vt abditarum etiam rerum complures inuenirẽt: & inde proueniebat vt illis temporibus rerum inuentionibus maxima fieret accessio. At vero ex his posterioribus tã philosophis quàm medicis non nulli, gloriæ quidem cupidi, desperantes vero, vt par est, eius se posse fieri compotes, quibusdam versutijs impliciti fuere. Alij autẽ quum ꝓpositas sibi cauillas diluere non possent, è duobus alterũ passi sunt: nam vel illis perinde ac veris acquieuere, vel arbitrati sunt æquũ esse vt de omnibus dubitaremus. Et nimirum circa causas à Gręcis procatarcticas quasi pręincipientes vocatas, (nos forsitan non ineptè antegressas appellare possemus) aliquod etiam reperitur sophisma, quod in causa fuit cur priores, alios quidem ex his qui successere, in dubitationem ducerent: alios verò ad id vt illi assentirent adducerent: ita vt eam contẽplationem, quæ ipsa per se & sufficiens & necessaria est, quãm q; longam artem Hippocrates nominauit, istis suis his mirabilibus captionibus longiorem reddant. Tu verò ò Gorgia, quum huiuscemodi medicos derideas, præsertim autem nuper, dum videres quẽdam delusum atq; ab ipsis huius artis operibus redargutũ, efflagitasti à me, vt de antegressis causis, seu procatarcticis, quas etiam antiquorum complures, occasiones vocant, commentarios tibi scriberem: ob id.n. censuerunt eas esse morborum occasiones dicendas, ꝙ in primis imbecillitatem corporum animalium monstrant. Nullus etenim qui bono constet corporis habitu, si vel secundum crura frigeat, vel calore ęstuet, vel pręter modum exerceatur, vel tristitia vel alia huiuscemodi re afficiatur, statim etiã ęgrotat. Sed huiusce generis causæ sola inualida corpora cõmouent, & inde (vt quidem arbitror) præstitæ sunt sophistis occasiones argumentorum, dum probare nituntur, quod si aliquando non obsunt, non sunt etiam quum imbecilles tangunt, pro veris causis habendę. Quia si ea sint natura vt agant, ex se vim haberent agendi, neq; ab inualidis corporibus haberent vt effectrices viderentur, quod tamen secus est: videmus siquidem mille simul in theatro sedentes, è quorum numero quatuor tñ æstuant, & in eis vnus à febre arripitur, nec plures, quemadmodum & Menandrum familiarem nostrum, pridie vidimus: qui quum è stadio post certamen exiret, conquerebatur ꝙ secundum caput doleret, & paulò pòst cœpit febre teneri. Illum nos secunda die visentes iussimus (vt nostri) caput rosaceo oleo foueri, mox dormire, postmodum impensè lauari, nihil timentes, si aliquę adhuc reliquiæ febris viderentur relictæ: cęteris tñ medicis censentibus expectandum tantisper, donec videretur qualis foret inuasio quæ per tertiã diem solet inuadere, Græci diatriton dicunt. Habitis igitur verbis multis, quorum gratia hæc à nobis literis mandari rogasti: dum neq; nos vnq̃ illos, neque illi nos de sententia mouere potuissent, ęgrotanti facultate permissa, vt quod ille mallet, eligeret: omnes vnà recessimus. Sed paulò post accessit ad nos qdam ex Menandri domesticis rogans vt ad illũ rediremus, id quod fecimus. Nã neq; adeo erat Menander rudis, vt eas rõnes vel nõ apprehẽderet, vel nõ cognosceret eas q̃ veriores sint eẽ efficaciores, vel ignoraret ẽt

1ª. Aph. 1. Ex. ord. 2. b

D

iudicem

iudicem diffidentium rationem esse in primis experientiam: nec obliuioni præterea mandauerat E ea quæ peractae rant, quando iuuenis ille, qui ex labore febricitauerat, balneis adhibitis, reclamantibus tñ medicis alijs, confestim integritati restitutus est. Sed & alium (vt te non latet) qui diceret se præ æstu febre fuisse arreptum, balneis pluribus sanaui. Quum q; cæteri timerent, & faterentur se ignorare qualis esset futurus euentus morbi illius in iuuene, qui iam delirabat, ego subridens non multò post, inquam, fluorem sanguinis è naso patieris, & sic omnino à morbo liber euades. At illi irridebant, aiebant q; nequaq̃ hæc diuinari posse: verùm statim è dextra nare sanguis deflu xit. Sed & sudorem qui deinde superuenit, prædixi, & copiosam alui deiectionem, & vomitum, & multa etiam alia quę ad naturam & curationem morborum attinent. Illi autem eo absunt, vt credant posse quippiam tale opus perfici, vt vatum potius q̃ medicorũ munus esse putent, huiuscemodi præsagire. Non ergo eis ille credere debebat: qui etiã mihi dixit, eorum se nullum à principio aduocasse: sed illi hoc etiam inter alia mirabile agunt, q; neque etiam accersiti ægrotós adeunt. Tu verò (ait ille) me doceas quo me velis modo rosaceo vti, quibus etiam cibis à balneo vesci: ob id ipsum.n. te rursus vocaui. At ego his, sicut tunc mihi visum est, institutis, ad alium accessi ęgrotum, qui parum ab vrbe aberat: & mox altera die rediẽs reperto homine absq; vlla omnino febre, iussi iterum lauari & copiosè etiam, & deinde solitas aggredi actiones: & sic ea omnia obiuit munera, quæ sibi ex natura debentur, famoso illo non expectato diatrito. Nosti prętere a & aliũ adolescentem, qui penè cõsilio huiuscemodi medicorum deperijt. Is siquidem biliosissimus, nec non & calidissimus erat: atq; iter per ęstum, loca q; profunda ac arenosa, concitato motu fecerat: & ita exiccatus in gymnasium se contulerat, nam ex ijs erat, qui ea exercitatione delectabantur.) Vbi post frictiones & vnctiones alter adolescens illi ætate par, obuiam factus & amplexus, eum iterum exagitauit, ita vt iã & frictionum oblitus, & quòd inunctus esset, colluctauerit diutius. Mox q; tertio quum se lauisset, domum q; rediret, illi oblata est occasio maioris erroris. Occurrit nanque quibusdam amicis, qui inter se rixabantur, iam q; ad verbera deuenerant: quos dum ille diuellere conatur, adeo exiccatus est, vt horrere statim cœperit, vri q; sibi videretur: tãdem domum delatus, decubuit. Sed quum in istorum medicorum manus incidisset, illi inuasionem tertiæ diei expectari iussere: nobis tamen consulentibus, vt quàm primum vberrimè lauaretur, & cibus quàm humidus administraretur. Tu verò probe tenes, quòd quum tertię diei inuaderet exacerbatio, ille pulsu penitus carebat, & frigebat, nec se aut mouere, aut transferre poterat. Præ siccitate autem virium q; imbecillitate, neq; os neq; linguam mouere, neque vel modicum quid loqui potis erat. Necessitate igitur ea famulus ipsius compulsus, nos adijt rogans, vt quàm celerrime accederemus, & opem adolescenti ferremus. Quem accedentes tabe confectum vidimus, & postea vix diebus pluribus valetudini restituimus: & tu, qui interfuisti, hęc omnia scis: id enim medicis omnibus videbatur esse præter omnium opinionem, quum ab antiquorum nemine scriptum reperiatur: & censebant hoc nostræ potius esse temeritati adscribendum, velle ante accessionem cibum atque etiam vinum adolescenti offerre. Sed & os quandoque illi vi aperiebam, vt cibum ingererem. Quum verò ille se melius habere cœpit, ante inuasionem ab exhibendo cibo me continebam, vt animaduertere posses, quo pacto ille dissolueretur, frigidus q; & propè sine pulsu redderetur. His tamen sic etiam peractis, vix potui illis medicis qui aderant, persuadere, id ipsum fuisse, vinum inquam cibum q; ante inuasionem obtulisse, quod adolescentem superstitem seruauit. Illi autem ex me sciscitabantur, qua tandem ratione id agerem: erat enim illis hoc admirationi. At ego existimabam non esse par, vt illis responderem, qui in ipsis statim artis initijs aberrarent, vtpote quum & quæ sint elementa animantium, & qualis morbus febris sit, ignorent. Verum in alijs literarum monimentis de his disseruimus: neque operępretium est vt pleniorem de his sermonem habeamus, quę sunt præter institutum, quamuis sint etiam vtilia, quàm de ijs de quibus loqui instituimus. Nobis enim proposuimus nullius præterquàm H vtilium rerum per hos libros meminisse, immo ea omnia remouere, quę male se habent, eos imitantes qui vias veteres spinis ac sentibus oblitas, depurgant. Nam neque illis is erat scopus, vt spinas & sentes resecarent: sed dum ad negotia sua properarent, puncti ab his syluestribus plantis, coguntur primum ea abscindere, & ita deinceps ad id quod sibi inter initia pro posuerant, redire. Quòd si non modo spinis & vepribus via sit intersepta, sed hamis quoque, & alijs præterea quæ illi possint esse impedimento: multum ille, qui eam purgaturus est, tempus conterere cogetur. Porrò in hac nobis in præsenti proposita contemplatione, non nulla reperiuntur sophismata, quæ spinarum similitudinem gerunt, quædam verò veprium, alia hamorum, à quibus, incautus si quis ceciderit, statim capietur. Et proinde non secus odio habendi sunt illi qui huiuscemodi sophismata consuunt, quę beneficæ arti impedimento sunt: ac illi etiam qui ea in vijs, per quas homines frequentes transeunt, seminant. Nos itaque & horum non nulla rescindamus, aliqua emendemus, alia conteramus, vt antiquam viam quæ non ad ciuitatem, sed ad artem omnibus ciuitatibus vtilem, fert, expurgemus. Primum igitur eos qui nunquam inter morborum causas immodicum frigus, vel æstum, vel repletionem, vel alia eiusce generis, numeranda censent, interrogemus quã nam illi sapientiæ ratione, aut qua

opinione

A opinóne inducti, ista nobis suadere velint. Num ex his quæ hic in terra degunt? Atqui nemo nostrum est, qui media ætate, circa meridiem, præsertim sub ortu canis, si in calidis regionibus ventis non expositis, quo maxime tempore venti † {qui per annum flare solent,} nulli feruntur, se offendi non animaduertat ac fugiat. Quod si immoderatiores æstus omni carerent offensione, quis vnquam esset frigidarum domorum vsus? quæ frigidarum aquarum commoditas? quæ vini aut balnearum delectatio? quid sibi præterea vult declinatio ea, quum eo tempore ad vmbrosiores domos diuertimus? nam quis tunc nō hortatur ad vtendum vino moderate, vt via ad pulmonem humecta reddatur? Vnde si citra quodlibet periculum possemus æstui nos exponere, superuacaneum esset ab eo fugere. Cur ergo mulieres pileum non abijciunt? cur bubulci atque etiam pastores cęteri coronas ex virentibus ramis non deponunt? Nullus tandem viator contecto capite iter faciat. Careant etiam conuiuia æstiua hedera, careant coronis ex rosis contextis: fugiamus cætera quę nobis æstuosis temporibus solatio esse solent, doceamus pastores bubulcos q; ne solem meridie fugiant, ne etiam ad vmbrosa & aquilonibus exposita loca pecudes conducantur. Cur enim hæc fugienda si molestia carent? Cur etiam his quæ nullum afferunt incommodum, remedia quærimus? Nunquam sane ista illis persuadebis, neque poteris vnquam

B cætera quę à natura sunt procreata, ita docere, quin ea quæ ex natura contristant, sint fugienda. Dic quæso tu vnde huc accedis? ex quo tandem mundo exortus es? non'ne hic omnia vsquequa que animantia suis functionibus deliramenta hæc tua redarguunt? quippe quę per multa stadia peregrinantur, vt æstate calorem, frigus vero hyeme fugiant: & quę præterea fugere nequeunt, æstum ac frigus locorum mutatione, cauernis'que & similibus habitaculis, vel tectis declinant. Ego autem libenter vellem, ò sophista generose, vt tu æstate media, oriente cane, in regione aliqua humili, nullis peruia ventis stares, nudo capite, neque etiam per totam diem, vel subinde per multos, sed vnico tantùm, immo tribus solummodo horis illis tamen meridianis. Nam non modò vrereris, febre q; laborares: sed delirares, exanimareris quoque. Neq; malum præterea esset, si hyeme media, niuosis temporibus, & plurimum pluuiosis, nec ita modò, verum exiens ex tepidioribus balneis: sentires siquidem quid frigus possit, & quas etiam causas morbus sequatur. Neque possum non admirari, quum tu balnea damnas ceu non rectè administrata. Nam quid aliud est malè balneas administrari, nisi eas non habere temperatum calorem? vel cur etiam eas damnas, quæ φ sint iusto calidiores vel frigidiores, temperiem excedunt: si nihil nos possumus à calore vel frigore lædi? aut cur ij qui in balneo concluduntur, mortem obeunt? cur etiam mul-

C ti in itinere ex frigore antequā ad hospitium peruenire potuerint, interiere? Nisi forsitan verum quidem esse putas aliquos ab immoderatioribus caloribus vel frigoribus posse mori, non tamen ab his ipsis quenquam posse lædi, quasi possit quispiam absq; vlla læsione mori. Profecto hos iniquos sophistas deceret, vt sub terra se absconderent, vel saltem præ pudore prauas has opiniones desererent. Hi tamen adeo ab hoc absunt, vt subinde etiam non vereantur vt alia quoq; sophismata, quæ & absurditate & impudentia maiori referta sunt, prioribus annectant. Dicunt enim se contendere, non quidem φ ab huiuscemodi rebus non lædantur homines, sed φ non sint nocumenti causæ: quia si causæ existerent, semper eandem haberent rationem. Oportet autem nos dissoluere hosce nodos, quorum vis non in rebus est, sed in verbis: quia si aliquid sit quod possit quidem nocere, verùm non semper sit morbi causa, & tu nolis, quia aliquando solum noceat, & aliquo tempore, causam appellare: iam non amplius de re erit quęstio, sed de nomine tantum erit ea cauillatio. Dic ergo id sanè nocere, nec tamen esse nocumenti causam: & noxium appella, illius tamen appellationis rationem nega. Noxium siquidem, sicut & salubre, nuncupatio quædam. Istius vero nuncupationis nulla alia ratio est, nisi quia nocumenti causa est. Vnde si quispiam horum quę à te proferuntur ignarus sit, & illi dixeris aliquod esse noxium: intelliget

D ille quod nocumenti causa est. Dices quod mihi nocet non est omnino noxium, causa enim semper causa est. Atqui saltem quum nocet, necesse est fateri, esse causam nocumenti corpori cui nocet: & idipsum est quod nos quærebamus. Nam quemadmodum si semper noceret, semper causa esset nocumenti dicenda: ita quum non semper, sed aliquando noceat: tunc quoq; solummodo causa dicetur: φ si tu hoc volueris vocare noceri, nihil hoc ad rem faciet: lis enim erit tantummodo de nomine. Quòd si quæras, quid igitur est de re ipsa litigare? De re, inquam, est quæstio, quum quærimus si is homo qui nunc febrit, id passus sit à nocumento sibi à solis æstu, vel à gelu, vel ab immodicis exercitijs illato. Differere verò an id quod nocuit, sit appellanda causa, vel ne: non est ea amplius dissertatio de re, sed de verbis. & si quis his assentiet, nihil propterea medicinæ oberit, non tamen hæc sunt admittenda. Possumus nos quidem & sine vllo ferè negotio explicare quid hoc nomen causa significat: & ea res adeo exigua est, vt nullus ferè in hac lingua edu catus illius ignoret significatum. Si.n. quempiam se in forum conferentem interrogaueris, quanā ille de causa domo exierit, aduerte quid ille respondeat: dicet etenim, φ aliquid empturus, vel amicum conuenturus, vel aliquid aliud huiusmodi, ita vt semper insinuet id quod sibi opportunum est, causam fuisse. Vnde hæc oīa ad idem genus attinent, siue id dicas propter quod aliquid factum est, siue vtilitatē generationis eius, siue finem, siue scopū, (nam nec quicq̄ inter hęc interest.) semper

† etesię.

A.l.1.f.1. d.1. c.2.fo.3.e

per nimirum te velim id intueri quod dicitur,non aũt semper de vocabulis esse sollicitum.Quòd E
si alia quoq; exẽpla desideras,pete à fabro qui lignum perforat,vel dirigit, vel dolat,vel congluti-
nat,propter quam causam id efficiat: ille statim respondebit,lecticę causa, Vnde & ipse scopũ suæ
actionis causam vocat: quem vbi est assecutus, vniuersa actio desinit. Nec secus etiam textor, si
eum interrogaueris cur fila staminis deducit,vel lanam pectit: propter id respondebit, quod suæ
actionis finis est: affirmabit.n.se omnia indumenti gratia facere.Quòd si rursus quam ob causam
indumentum fecerit,ab eo petas: dicet ille vt corpus contegat,& à frigore tueatur,& id genus cau
sæ quàm maxime omnibus est in vsu.Est "& aliud non minus hoc cõsuetum,quum causam in ma A.ibidem.d
teriam referimus: vnde si reprehendatur faber ꝙ paruam fecerit lecticam,statim ille id lignis attri-
buit,figulus verò terræ, & pictor coloribus.Quis enim est qui non frequenter homines audiat,
quum petitur cur lignorum compagines in lectica dissolutę sint, aut cur floridus picturæ color
citò defloruerit,quid etiam fuerit in causa ꝙ ædes citò corruerint: respondẽtes, fuisse id, quoniam
ligna viridia erant,quæ subinde, quum aruere,distorta sunt: quòd etiam optimorum colorum co
pia pictorem defecit.ædificator vero ait,ꝙ vel calx,vel lutum,vel quippiam aliud his simile praua
fuere. In omnibus siquidem his materiam causamur.In his etiam instrumenta ponimus. Si enim
causam quæris cur faber lecticam malè coagmentauit,qui tñ non esset malus artifex: ille statim re- F
spõdebit,ꝙ prauè affecta erat dolabra,terebellum crassum,lima & malleo carebam, securis etiam
erat obtusa. Pari etiam pacto si ex librario petas,cur nõ rectè scripserit: dicet ille,chartam asperam
extitisse,atramentum verò fluidum,pennam autem obtusam,defuisse etiam cultellum quo ipsam
rectius formaret.Is etiam dum chartæ & atramenti meminit,materiam profert: dum pennæ & cul
telli,instrumenta. Sed "quis est præterea qui ignoret,ꝙ etiam ipsos artifices culpamus tanq̃ causas A.ibidem.c
errorum,qui in opificijs committuntur: tunc in primis quũ nihil habemus quod possit in instru-
mentorum defectum referri? Præstantium quoq; opificiorum causam fuisse artifices profitemur.
Dicimus enim ꝙ is (vtpotè Phidias) statuam illam effecit,alius verò Iouis Olympici simulacrum:
nec non & medicum sanitatis,quam in ægrotis efficit,causam,& gubernatorẽ nauis, quam à pro
cella seruat.Dicimus etiam causam esse nauis illum qui eam construit: & idem de lectica, carpen-
to,& similibus. Vt tandẽ duæ quidem sint primæ causæ,atq; maximè principales: scopus inquã,
cuius gratia fiunt omnia quæ fiunt,& effector à quo ea fiunt. Has dignitate sequuntur tertia &
quarta,instrumenta nimirum quibus,& materia ex qua.Porrò in humanis artibus, nisi causæ oẽs
conueniant,nullus vnquam effectus absolui poterit: nam nisi aliqua esset lecticæ vtilitas, nunquã
faber illam construeret. Sed si aliqua sit illius vtilitas,careat verò dolabra,serra,terebello, alia q; in G
strumentorum supellectili,neq; sic lecticam coagmentabit: & si hęc illi omnia præsto sint,& mox
ligna deficiant,neq; ita componetur lectica. Neque si instrumenta & materia parata sit,& vtilitas
vrgeat,absit autem artifex,vnquam quicquam fiat. Et hoc in omnibus alijs artibus pariter inue-
nias,Omnes siquidem alicuius gratia agunt,egent etiam tum instrumentis,tum materia. Quòd
si aliquando secus fiat, tunc vnico videntur genere causæ orbata, eo inquam, quod dicitur cuius
gratia fit,quod in his accidit,quæ casu fiunt: ea quippe nullius gratia fiunt: deficit tñ quandoq; &
id per quod fiunt.Per quod autem est instrumentum,sicut propter quod,est vtilitas generationis
rei: à quo,est artifex: ex qua,est materia.Et iam quidem hoc cõstat,nihil vnq̃ reperiri posse, quod
materia nõ egeat ex qua cõstet, & efficiente à quo fit: nec aliquod reperias quod contra se habeat,
Semper etenim necesse est vt sit conuentus alicuius patientis,quod vicem materiæ habeat,& alte-
rius quod circa ipsam agat,& efficientis rationem teneat,& hoc eget nonnunq̃ instrumento si ali
cuius gratia egerit.Agit tñ aliquando etiam sine instrumento, quum nullius gratia agit. Nempe
si quis calcitratus in pugna inde fuerit mortuus: q calcitrauit causa effectrix (vt ita dicam) mortis
fuit,instrumentũ autem crus fuit,materia corpus illius qui fuit calcitratus: & si id ex proposito ille
fecit,causa alicuius id effectum est: ꝙ si non alicuius gratia factum est, illud in fortunam referendũ H
est. At quum ex frigore continentis aeris vel æstu læditur quispiam: aer continens effectrix causa
est, materia corpus quod afficitur.Quare nunq̃ speraueris te posse aliquem reperire effectum, nisi
efficiens & materia coeant: ablato enim eo quod patitur, ex quo fiat id quod faciũdum est, qui po
terit esse efficiens à quo fiat? Vnde oportet vt hæc vtraq; aliquid ad generationem rei conferant:
quæ autem ad rei generationem cõducunt meritò causæ appellandæ sunt.Iam.n.omnes homines
causas appellant,quæ ex sui natura ad rei generationem aliquid afferunt. Potes autem tu vel cau-
sam nominare,si libet,vel principium. Verum in omnibus his aliquid istis oppositum reperias.
quod tñ per accidens est.Faber nempè,terebellum,& lignum ad vasis generationem aliquid ex
sui natura conferunt. Statim.n.vt id constructum est: poteris intueri lignum & foramina,quæ te-
rebello fuere à fabro facta. At locus vbi iacebat lignũ,vnde à fabro fuit ad hoc opus assumptum,
& aer qui id in orbem comprehendebat, causæ dicentur, non primum, sed per accidens: & quia
artifex homo erat,eum aliquo contineri loco necesse est. Quod quum ita sit, nec præterea opus sit
intercedere inter ipsum & lignum corpus quod solidum sit,obsisteret enim ne ille in id agere pos
sit: necesse fuit vt illud quod inter vtrunq; medium est,aut inane,aut si secus,saltẽ corpus sit quod
cedat: qua ratione & aer aliquid ad vasis generationem affert.Hæc vero magis tibi euidentia vi-
debuntur,

A debuntur,si cogitaueris artificem,perinde ac ipsa natura facit,per vniuersam permeare materiam, dum agit: non aũt vti nos,qui exterius tantummodo eam attingimus. Tũc enim satis erit apertũ, nullum tunc loci vsum fore ipsi opifici, nisi illius forte quo materia continetur, neq; aeris in orbẽ circũfusi,neq; inanis. Quapropter sępe in lapidibus atq; ẽt in terra gignuntur animantia,vbi eun dem penitus locum opifex occupat & ipsum opificium. Indiget itaq; faber, vt agere possit circa lignum, spatio intermedio quod non impediat, non ea ratione qua artifex est, sed qua corpus est, quod alium ab eo qui materiam quæ efficitur continet,locũ occupat. Hæc nimirum ex accidenti sunt,& tanq̃ ea sine quibus nõ.Ea vero quæ ex accidenti sunt, quatenus presentia sunt,nihil ipsa operantur: videntur tñ ea ratione adiuuare,ꝙ dum ea adsunt,ab eo loco ea quæ obsistere possunt, procul sunt: vnde magis valent,si absfuerint,impedire actum,q̃ quum presto fuerint. Solidũ quippe corpus interiectum inter fabrũ & ipsum lignum,impedimẽto est,quo minus faber possit circa lignũ operari: quod si de medio tollatur,ex accidenti consequit̃,vt aer in illius locũ subeat: quũ.n. nusquam in hoc mundo inane consistere possit,locus,quẽ solidum illud corpus dereliquit, inanis oĩno persistere nequit, sed aere,qui in orbẽ id continebat,defluẽte repletur. Cõstat igit̃,fabrũ aere ex accidẽti indigere. Palàm preterea est,ꝙ qui ambulat substrato corpore solido eget, cui nitatur:
B alio vero circũfuso quod cedat. Non sunt tñ hæc illi opportuna qua ambulans est, sed qua corpus est, quod deorsum,hoc est versus mũdi cẽtrũ, fertur: quodq; rursum in sublime ambulãdo nequit ferri, citius.n.deorsum versus terram delaberetur. Sed neq; anterius progrederet̃,eo à quo continetur, illi non cedẽte. Quapropter recte illi, qui hec pertractauerũt,dixere hæc ipsa potius rõnem rei tenere sine qua aliquid fieri non potest, q̃ ꝙ causæ sint generationis eius. Porro ambulationis causæ sunt ipsius vtilitas, vis animalis, atq; ẽt crura. Causæ vero sine quibus id fieri nequit, externæ,corpus circũfusum cedẽs,interius vero alterũ quod resistat. Iam itaq; vniuersum de causis sermonẽ absoluimus,& explicauimus quę illę sint,quotq;,& quales,& quo modo inter se,tum etiam ab ijs quæ per accidẽs, vel sine q̃bus non,differãt. Quòd si nolit rursus sophista fateri fabrum esse causam generationis lecticæ,respõdeat quęso,num fateat̃ saltem factã esse lecticam à fabro: si vero id concesserit, an postea de appellatione adhuc disputabit? Si.n.vel ꝙ ex se facta sit respõdeat,vel ꝙ ab eo, vtroq; modo delirare redarguetur: quia si dicat ab aliquo quidẽ factã, de appellatione tñ voluerit mox disputare, nõ ne primum verecũdabitur,ꝙ nõ de re aliqua, sed de noĩe est sua ipsius lis? Deinde totã quoq; vitã euertit & cõfundit. Vt.n.dixerit fabrũ fecisse quidem lecticã,nõ fuisse aũt illius causam,non ne,perinde ac si quis concedat aliquem alium quempiam occidisse,illum tñ
C nolit fateri fuisse causam mortis istius, putabitur extrema insania teneri? Libẽtissime vero audirẽ illum coram iudicibus loquentẽ, atq; ita dicentem. Viri qui iudices constituti estis, fatetur quidẽ Dion se occidisse Tiphonem, nec tamen putandus est Dion extitisse causa mortis illius. Profectò si id quod quippiam facit,est etiã eius causa: conuincetur Dion fuisse causa mortis Tiphonis, ꝙ si alius sit à quo fit aliquid, & alius est rei illius causa, ille à quo occisus est, hic non fuit mortis istius causa,nec reus ipse habendus est,& proinde absoluetur,qui conuinci non poterit fuisse causa mortis. Sed quis non iudicabit hæc esse deliramẽta & insaniam longam? Quare satius erit iam his relictis alia aggredi horum deliria,vt quod præterea superest viæ purgemus.

Aduersus Erasistratum qui Procatarcticas quidem Causas admittebat, sed Negabat habendas in numero causarum. CAP. 2.

A.l.1.f.2.d.2.su. 1.c.1.30 f.g.h

EST & alterum sophistarum chorus,qui sanè concedunt aliqua fieri, ac interire, lædiq; & alterari,atq; etiam horum omnium aliquas existere causas putant: mox tamẽ verentur cõcedere procatarcticas, id est antegressas, appellandas esse causas, vtpote qui nolint ab æstu, vel à frigore, neq; à plenitudine,neq; à labore fieri vnquam morbos. Quorum amentia mihi magis mirãda videtur,q̃ priorum,qui eas oĩno,ac si non sint, negãt: istorũ enim sophisma occasionem aliquam à
D mutata appellatione illius nominis habet: illorum vero penitus sophisma est,immo, si vere loqui liceat, potius cirũuentio. Quia si hi existimant aliquid esse causam, hoc addidisse deberent, an ea materia circa quam id agit,impatibilis sit, an vero patiatur. Quòd si ipsi impatibilẽ esse affirmauerint,ne materiam quidem seruabunt: hoc enim est esse materiæ,vt ab efficiente patiatur,atq; facile ab eo regatur. Si aũt fateantur materiam pati,nunq̃ amplius negabunt, quin hæc quidem magis, illa vero minus patiantur: nam causæ quę in eam agunt materiã,aliquæ sunt fortiores,aliquæ imbecilliores comparatione materiæ. Quæ omnia vbi illi concesserint, quæ deinde rõ afferenda erit, cur è mille qui in theatro aderant,quatuor tantummodo fuerint à febre arrepti: num hos tantum à Solis calore comburi contigit? Nam si non modo decem,sed vnus solummodo in febrim sit illapsus, nihil hoc absurdi secũ habet: quid.n.vetat quo minus hic solũ idoneus fuerit, vt in eo tpis spatio ab ea affectione læderetur, aliorum non nullos ob corporis bonum habitum æstum omnino neglexisse, aliquos vero imbecilliores quidem fuisse q̃ vt possent se ab æstu omnino tueri, verum fuisse opus longiori interuallo temporis,vt ea læsio in febrem desineret? Sed nos iam illum introducamus qui primus adeo fuit in his impudens: & ipse suismet verbis loquatur, quæ in hunc se habent modum: Causas sanè febrium primum atque etiam nunc sciscitari solent, & ab ipsis

ipsis ęgrotis audire volunt, an is morbus ex frigore, vel labore, vel plenitudine, vel alia simili cau- E »
sa originem habuerit: qui nec vere, neq; vt conuenit causas morborum inquirunt. Etenim si fri- »
gus febris causa esset, qui magis refrigerãtur, magis febre tenerentur: sed hoc non ita est, multi si- »
quidem qui ad extremum vsq; periculum prę gelu deuenere, mox ab eo seruati, absque vlla febre »
permansere. Nec secus ẽt in labore & plenitudine fieri videmus: in fortioribus enim quidam la- »
boribus versati, maioriq; repletione graues, nunq̃ febrẽ passi sunt. Hæc sunt Erasistrati verba in primo libro de febribus. Hæc vero ipse ita impudẽter proferre coactus est, vt suum dogma seque-retur, sicuti paulo post exponemus. Sed de Erasistrato non tm̃ mirãdum est: ipse enim glorię cu-piditate adductus, multa ex ijs quæ à prioribus tradita sunt, innouauit, multa ẽt diruit: quantum de ijs qui ipsum sequuti sunt, illius siquidem gloriæ ipsi minime erant participes. Vnde si isti hęc cõsulto agunt, manifeste insaniunt: si vero secus, admodum ignari sunt, quippe qui ipsam verita tem non agnoscentes, facile decipiuntur. Porrò huius dissolutio sophismatis neq; multam etiam dialecticæ disciplinæ peritiam exposcere vr̃: sic enim ait ipse, Si refrigerari, febricitandi causa est, qui magis refrixerit, ille magis febricitabit. At res hæc non ita se habet. Quia si effectrix causa ip-sa id absq; patiente apto efficere posset, qui magis refrigerarentur, magis quoq; febricitarent. At si frigus non omni corpori febrem afferre potest, sed illi tm̃ quod paratum est ad hoc, tunc nõ am F plius erit necesse, vt qui frixerũt magis, magis quoq; febricitent: immo facile reperias aliquos qui ne semina quidem febris concipiant: quæ vero sint febris semina, non spectat ad nostrum in præ-senti institutum. Sanè nulla cogit necessitas, vt febricitare magis sequatur eos qui magis refrige-scunt: potest nanq; & id euenire, vt qui magis refrigeratur, magis febriat: potest ẽt & omnino se-cus: sed & tertium accidere potest, ꝙ magis, inquã, quis refrigeretur: & minus febricitet: & quar-tum quoq; fieri potest, vt magis refrigeretur, pari vero febre arripiatur. & præterea potest qui ma gis refrixit, nulla teneri febre, potuit siquidem quispiam nihil quidem febricitare, verum fieri atto nitus, vel torpidus, vel tremulus, vel cõuulsione apprehendi: vt accidit Alexãdro, dum tpe æstiuo in Cydno Ciliciæ flumine se lauaret. At vero nec illud ẽt re vera confici potest, vt qui magis frige scit, magis quoq; lędatur: nẽpe id sequeretur si ille pari modo aptus esset, tunc nimirũ si magis fri-geret, magis læderetur. Porrò nec id ẽt sequitur, vt si magis lædatur, magis febricitet, quum aliqñ contingat vt aliquis magis lędatur, qui tñ non modo non magis, sed nec omnino febricitet. Quia si nocumẽtum oẽ in solam desineret febrem, vbi maius esset nocumentũ: ibi maior quoq; adesset febris: quum aũt multi sint nocendi modi, qui possunt eos qui refrigerant̃, alij alios sequi, falsum esse multifariam monstrari potest, ꝙ qui magis refrigescit, magis febricitet. Quòd si non est neces G se, vt qui magis friget, magis febricitet, vel magis nocumentũ subeat: fatuũ erit dicere, ꝙ idem ho-mo, quum magis riget, magis ẽt vel febricitat vel magis lęditur. Esset quidem necessarium, si ipse eodem esset affectus modo sicuti prius, vt qñ magis rigeat, magis sit febri obnoxius: sed si secus, nulla amplius necessitas est vel magis febricitare, vel magis lædi. Hæc profectò Erasistrati dictio eo libro descripta praua oĩo est, quippe quæ sophismatũ occasionem & fidem potius pręstat, q̃ ꝙ illud dissoluat. Sed mihi admodum temerarij complures videntur, qui nunq̃ in logica disciplina versati, ita vt ne ea quidem sophismata, quæ fallaciam in promptu & oĩbus expositam habẽt, pos-sint discernere, audent tñ de veris decretis aliquid statuere: & deinde similes illis videntur, qui am bigunt an motus oĩno sit, qm̃ rationes, quæ de eo afferuntur, intelligẽtia consequi nequeant. Dio genes vero Cynicus rationes illorum qui motum negabãt, apposite satis deludebat: quum enim hac de re interrogaretur, Miror equidem (aiebat) cur, si motus non sit, nautæ quotidie clamant ad Rhodum, ad Cnidum, ad Co. Et ipse ne tentabat quidem huiuscemodi diluere sophismata, quæ aduersantur ijs quæ euidẽtia sunt. Dialectici vero in his potissimum versantur. Ipsi etenim rõnẽ statim falsam esse cognoscunt, ex eo quod repugnat ijs quæ manifesto conspiciuntur: mox vero inquirunt num in proloquijs, vel in figura lateat fallacia: & si in proloquijs, an in oĩbus, an in ali- H quibus, an in vno, & quo ẽt modo. Quòd si in figura: hic quoq; inuestigant vbi error cõmissus sit, & vnde ratio habet, ꝙ quãuis sit falsa, veri tñ similitudinem ingerat: neq; enim iudicãt par esse, aut omnino tutum, velle eas rationes examinare quid, inquam, veri cõtineant, anteq̃ in ijs, quæ aper-te falsa sunt, fuerint exercitati. Nos aũt sæpe videmus multos homines, qui quũ per hãc artificio-sam viã incedere nolint neq; ẽt per compendiariam illam Diogenis, & subinde diiudicare velint falsos sermones, id nec rectè nec perfectè facere posse. Porrò si sint philosophi Cynici, nullũ qui-dem quod abditum sit, aggrediantur, præsertim si illis quæ manifesto apparent, videatur aduersa-ri: quin & rõnes eas, quæ istis contrariæ sunt, omnino spernant, adeo vt neq; velint exquirere qua parte fallant. Si vero sint Dialectici, statim paruo ẽt negotio hasce captiones agnoscẽt. Verũ ipsi vtraque de causa culpandi sunt, nimirum & ꝙ adeo temerarij sint, vt in eas rationes, quarum sunt imperiti, se ingerere velint: & quòd ea omnino obliuioni tradiderunt quæ manifesto apparent. Sed velim recorderis, quòd non modo viri sapientissimi, verum etiam rustici omnes bubulci, cæ-teriq; pastores, immo & ipsæ pecudes, gelu & calorem immodicum fugiunt: non'ne multi ob ho rum excessus interiere? an forsitan tu solus inter mortales, ex balneis male administratis nũquam

læsus

A Iæſus es? Non potes Eraſiſtrate eas rõnes diſſoluere quæ afferuntur contra cauſas procatarcticas:
Et non modo has,ſed nec illas etiam quæ contra motum,quæ contra demõnem, nec eas quæ con
tra doctrinam,vel diſciplinam,vel inquiſitionem,vel inuentionem,nec etiam eas quæ contra ho-
rum cauſas afferuntur. Num igitur hæc oĩa erant à te, tanq̃ non entia, ſpernenda: vel potius fides
ĩjs,quæ euidentia ſunt,præſtãda erat,vt ſi quid ab aliquo fiat,hoc illius cauſam appellemus? Num
ab immodico frigore vel immodico eſtu nihil fit? at ob vtrunq; moriunt̃ multi. Num moriuntur
quidem, non t̃n lędunt? qui fieri hoc vnq̃ poteſt? Num ẽt ab alijs forſitan cauſis quis lædi poteſt,
vt præ eſtu vel gelu nunq̃ à febre poſſit inuadi? Oportet ſanè attendere ea quę quotidie fiunt: res
etenim hæc non eget demõne. quum plerunq; videamus nocumentum, quod ex æſtu eſt, vel in
febrem deſinere,vel in quippiã aliud ſimile: & illi (vt ego quidem puto) qui memores ſunt eorum
quæ ob hæc quotidie eueniunt, eos deridènt qui in hunc modum delirant. Quidam ſe in theatrũ
contulit,quum nullum in corpore ſentiret incõmodum: ſed vbi Soli ardenti caput expoſuit, illud
paulatim & calidius & plenius redditum eſt: mox cœpit dolere & exuri,ſubindeq; ſecundum vni
uerſa tẽpora dolens diſceſſit: qui poſtea difficultate tenebatur cutem,quæ circa frontẽ & caput eſt,
mouendi,aridamq; eã ſentiebat, & paulo poſt febris illum adorta eſt. Sed medicus die ſequẽti acce
B dens,caputq; omphacino oleo frigido,vel roſaceo ẽt perfundens, & adminiſtratis balneis,illum ſa
nitati reſtituit. Quid quæſo putas quempiã vel vulgarem exiſtimaturum de tuo hoc ſophiſmate?
Quid præterea ſi videat aliquẽ qui probe quidẽ concoquat, nec vllo alioqui ſymptomate teneat,
niſi ꝙ poſt exercitationem, ex litigio quodam rurſum exerceri adhuc magis coactus, cœpit arti-
culos calidiores ſentire,& paulo poſt totum etiam corpus aridum & inæquale,quod dum mouere
vellet,videbatur ſuboriri ſenſus quaſi vlceroſi cuiuſdã doloris,moxq; febricitauit: ſed peritus me-
dicus inclinante febre, adhibito balneo, ipſum priſtino & aſſueto victui reſtituit: Putas'ne igitur
illi vnq̃ perſuaſum iri,nõ poſſe quenq̃ ex labore febricitare? At mirabitur quiſpiam fortaſſis, cur
nulli vulgari homini hæc Eraſiſtratus perſuaſerit, medicis vero nõ paucis perſuadeat. Sed id qui-
dem mirãdum non videbitur ſi audierit eorum plures aſſerentes, eſſe potius patriam prodẽdam,
q̃ propriũ dogma. Cur ergo tp̃s perdimus dum Eraſiſtratiorũ dogmata redarguimus? huiuſce-
modi enim deliramentorum ea vnica cauſa eſt, ꝙ qui putat omnem febrem ſequi phlegmonen,
oportet vt mox exponat, quo modo ille qui ex exercitio in febrem illapſus eſt, paulo poſt ratione
victus inſtituta liber euaſit. Non erat aũt veriſimile rem ita ſuccedere ſi phlegmone adſit: atq; lon-
ge ẽt minus,ꝙ ex ciborum ac vini oblatione id contingat. Vnde illi duorum alterum erat neceſſe,
C vel vt nihil ex his immutaret, quę ex ratione prius tradita fuerant, vel vt ad ſophiſmata conuerte-
retur. Primum autem ille nequaq̃ poterat perferre, quippe qui ſibi hoc perſuaſerat, ſi vſquequaq;
antiquos imitaretur,apud oẽs in nulla ſe gloria futurum: vnde coactus poſtea eſt ſecũdum aggre-
di,& mendacia cauillaq; confingere. Nec modo in his Eraſiſtrato ac eius ſectatoribus neceſſe fuit
cauillari,verum & in illis quę de hypoſtaſi in vrina tradita ſunt. Nam ſi ſuos aſſuefacerent diſcipu
los in dignoſcenda diſcernendaq; hypoſtaſi, quæ purulenta eſt,ab ea quę ſubinde in ſanis conſpi-
citur, redarguerentur facillime ex ĩjs in primis quæ videmus quum phlegmone in ſuppuratio-
nem verſa ſoluitur,per purulentas vrinas. Neq; enim illis ſimiles ſunt,quæ ſolutis febribus excer-
nuntur: in ĩjs ſiquidem id quod reſidet album eſt,neq; fœtorem habet, neq; colorem ẽt quem pu-
rulentæ retinent,neque lentorem. Ne ergo aperte conuincantur, ſe deridere eos præſeferunt,qui
hæc obſeruãt: & eos tinctores appellant,qui aliquid ex vrina percipere volunt, quos ſuppoſititia
etiam vrina ſæpe decipiunt. Et hæc omnia agunt,vt admirandum illud dogma defendant, quòd
omnes febres ex phlegmone fiant. Ob id etiam neq; frigidam aquam potandam illis concedũt,
qui ardente febri tenentur: ea.n.opportune exhibita,confeſtim ſudant,liberiq; à morbo euadunt.
Et tu Gorgia nos id ſæpe effeciſſe intuitus es,quum nulla obſtabat viſcerum inflãmatio, tũc enim
D maximam febrem ſoluit frigidæ potus. Hi igitur,nequaq̃ bibenda eſt, aiunt,vt omnia ea decline-
mus, quæ noſtram ſubuertere ſectam valent. Sed & alia præterea artis huius auxilia reiecerunt,
quippe qui timeant, ne ex illis redarguãtur. In quo ordine repoſuere ẽt rationem cauſarum pro-
catarcticarum, quum minime monſtrare poſſint, quo pacto homine exæſtuante, vel laborante,
vel irato,vel mœrente,transfuſio ea ſanguinis fiat in arterias,quam ipſi παρέγχυσιν vocant. Vnde
varias rationes contexunt,ſophiſmata machinantur,commentis quibuſdam excogitatis illis inſi-
diantur,qui eò accedunt vt artem benignam & vitæ opportunam addiſcant. Quibus ex tot horũ
inſidijs ſecus ac ipſi ſibi prius propoſuiſſent,euenit: dum enim rudes eſſent & imperiti, cõmunes
omnium notiones ſeruabant, & ĩjs quæ manifeſto apparent,credere aſſueuerant: mox vero adeo
ab iſtorum mirabilibus ſophiſmatis peruertuntur,vt adducantur ad id, ꝙ non amplius rebus ma-
nifeſte apparentibus credãt,eorum nodos ſoluere neſcientes. Hoc etenim admirandum commen
tum contra ſuos diſcipulos excogitauere huiuſcemodi medici,vt neq; eos permittant ſoli inſiſtere
experientiæ: neq; ad rationem adhortantes ad dialecticos remittunt,vt eos his irretitos ſophiſma-
tis detineant. At illi,qui nullam vnquam adhibuere exercitationem in diſſoluendis ſophiſmatis,
hos præceptores quaſi deos admirantur. Tu ſanè noſti ꝙ non nulli, qui à quadam veluti aduerſa

fortuna ad tales medicos delati ſunt,fatentur ſæpe,ꝙ dum in memoriam reuocãt ea quæ ipſi aliàs E
paſſi ſunt, aſſentiuntur ꝙ ex æſtu alijſq; huiuſcemodi, febres accendi poſſint: at quum ea quæ ab
Eraſiſtrato literis mandantur, perlegunt, ſtatim ſententiam mutant. Qui ſi alicui præceptori artis
dialecticæ perito adhęſiſſent,facillime eius fallacias agnoſcerent,vbi ipſe inquit, ꝙ multi in longe
maioribus verſati ſunt laboribus, atque in maiori plenitudine fuere,q̃ ij qui febricitauere,& tñ ab
omni morbo liberi permanſere. Sed quæſo,num propterea ꝙ qui in maioribus laboribus verſati
ſunt,nulla ſunt arrepti febre,nõ potuere alij minus laborãtes in febrẽ incurrere? Sed in medium
proferamus nos aliquẽ oratorẽ,defendentẽ quendã pugilẽ, qui ꝙ pugno vetulã percuſſerit,vnde
illa mortua eſt, ab aduerſarijs accuſet, & in iudiciũ trahat: vbi ab actore probat ꝙ ille eam percuſ-
ſit,quòdq; ea mortua eſt: fingamusq; rei patronum hoc mõ cauillis Eraſiſtrati cõfiſum illũ defen-
dere. Vos ò iudices,millies hũc hoĩem in ſtadio pugnantẽ vidiſtis, ac maximis aduerſarios plagis
pulſantẽ,viciſſimq; ab illis pulſatũ,nec tñ is ab illis,aut illorum aliquis ab hoc,interfectus eſt.Non
ergo ꝙ percuſſerit,cauſa mortis extitit, quia ſi percuti in cã eſſet ꝙ quis moreret,qui vehementius
percuteretur, citius moreretur: quod quidẽ falſum eſt, quũ iſte maximas intulerit, ac ẽt pertulerit
plagas,nec ipſe mortuus inde eſt,nec aliũ interfecit.Quis igitur credat ꝙ ex illata plaga non admo
dum ẽt magna,obierit anus? Nimirũ ſi ex plaga non ĩmodica poſſet quis mortẽ oppetere,hic qui F
alioqui plurimis & validioribus plagis expoſitus fuit,è vita iam multoties deceſſiſſet. Quid obſe-
cro facturos iudices ſi talia audierint putatis? nõ'ne irridebũt palàm tã patrono, q̃ reo qui huiuſ-
ſcemodi patronũ protulerit? Nã nemo mehercle eſt,qui non cõprehẽdat,ꝙ robur athletarũ mul-
tas põt vel ẽt validas ſpernere plagas, quũ tñ anus prę virium imbecillitate, nè mediocrẽ quidẽ &
vnicã poſſit ferre. Is ſanè orator ſolis vſus ſophiſmatis Eraſiſtrati nec iudices decipere,nec aliquid
obtinere poterit. Accedat aũt alter orator iſto quidem peritior,qui inſpecta vetula à iuuene per-
cuſſa, reſpirante adhuc, paulo poſt tñ moritura, affinibusq; ipſius illum homicidij accuſantibus,à
quo illum defendere velit: & ita dicat: Si hic totum ferè vitę tp̃s tum feriendo tum ictus perferen
do tranſegit, nec vnquã vel ipſe interfectus, nec ex aduerſarijs quenq̃ interfecit, non eſt profecto
ipſi cauſa mortis iſtius vetulæ tribuẽda, ſed potius eius imbecillitati. Nam ſi vnica plaga mortem
inferre poſſet, longe magis & multæ & validiores inferrent: quod tñ non ita eſt. Quare ſi vetula
mortua eſt,ob ſuã mortua eſt imbecillitatẽ. Hic quidẽ orator multo eſt priore præſtantior,qui nõ
modo reum vr̃ cauſa velle abſoluere, verum & illam aliò transfert: nihil tñ & ipſe efficiet, quum
neceſſe ſit tandem fateri, ꝙ anus percutiente iuuene mortua ſit. Attamen Eraſiſtratus nec iſto etiã
dicẽdi modo vſus eſt,quo ſæpe noſtri vtuntur,vt nimirum cauſam eius quod æſtum vel frigus ſe- G
quitur, in ipſam transferret rationem rerum patientium. Primo.n.occurſu ratio ea quæ ex tranſ-
latione cauſæ depromitur, plurimum vr̃ audienti efficax: qui tñ ſi illi mox inſtiterit, diligenterq;
perpenderit,inueniet aliquid in ea afferri,quod congruere non videatur. Nam oportet tãdem aſ-
ſerere ꝙ is affectus ex conuentu amborum naſcatur, frigoris inquam ac imbecillitatis rei patiẽtis:
ſiue modo effectus ſit ex ijs, quæ ſponte & caſu proueniunt: ſiue ex ijs, quæ plurimum: ſemper
enim & frigus cum imbecillitate patientis concurreret. At hoc nihil decretis Eraſiſtrati fauere po
teſt: vtcunq; etenim fateamur frigus, æſtum, laboremq; aliquid ad febrem facere, ſtatim interro-
gandus erit, quo id fiat modo. Vnde quum ipſe reſpondere nequeat, neceſſe eſt ipſum non parũ
turbari: neq; enim hoc leue eſt, rationabili interrogationi reſpondere non poſſe: ſed longe adhuc
grauius eſt,ab huiuſcemodi rebus omnibus,ſuppoſitiones ipſius coargui. Etenim qui in ęſtu ver
ſatus eſt,is febrem ſentit: quę in capite primum exorta,in vniuerſum corpus mox diffundit,tanq;
à lare vbi accenſa eſt: Alter vero, qui plurimum laborauit, ab articulis accenſum calorem in reli-
quum corporis tranſmitti.Quis enim eſt qui ſi plus iuſto ambulauerit,nõ ſentiat ſępiſſime ex mo
tu crura calefieri? quæ ſi adeo ſubinde caleſcant, vt vnà partes cęteras calfaciant, perueniente tan
dem calore in viſcera,neceſſe eſt febrem exoriri: Quę quidem febris in huiuſcemodi rebus mani- H
feſta eſt cunctis hoĩbus,quippe cuius ſubſtantia ex abundantia caloris cõſtat: Sed & id conſtat ex
procatarcticis cauſis,labore inquã,calore,& iſtiuſmodi cęteris augmẽtum illi pręſtari. At vtrunq;
negat Eraſiſtratus,qui neq; febris intellectum ſeruat,nam & eius ſubſtantiã acceptaret: ait vero ꝙ
ſemper quãcunq; febrẽ phlegmone prędedit. Si.n.ipſe eundem huius affectus, quẽ cęteri oẽs, in-
tellectum teneret, eaſdem ẽt cauſas generationis illius teneret: moxq; ab experientia res quæ eui-
dentes ſunt doctus ipſe, ab ijs exorſus ad alia accederet: ſed nihil ille haberet poſtea quod de Hip-
pocrate dicere poſſet. Vnde omnis illum ſermo defeciſſet: ipſe vero aliquid dicere ſibi neceſſariũ
eſſe putabat,hoc ſiquidẽ illi conſtitutũ erat. Quare conſtat ꝙ illi neceſſe fuit multa innouare, & ſo
phiſmata aduerſus ea quę euidentia ſunt,cõminiſci: vnde ẽt nos cogimur in his Eraſiſtrati captio
nibus immorari,ac ſi nullũ aliud nos negotium detineret. Habuit itaq; aliquam cãm Eraſiſtratus
vt diximus, cur non concederet ꝙ cauſa nocumenti ex infirmitate eſt eorum quibus nocet: vt.n.
hoc conceſſerit, & præterea aliquid oĩno fieri à cauſis procatarcticis, ſtatim vniuerſa ipſius de fe-
bribus decreta corruẽt manifeſte, eorũq; abſurditas apparebit. Porrò cauſæ notio aliquid vr̃ in ſe
confuſi & indeterminati cõtinere: & propterea alij quidẽ dixere cãm nihil in ſe habere,qđ melius
ſit

A sit aut præstãtius: alij vero, in quibus sunt empirici, dubij fuere sit'ne causa nec'ne: alij vero, vt Herophilus, acceperunt quidem causam esse, sed ex hypothesi. Sed illi, qui tanq̃ principem Erasistratum sequuti sunt, ex ordine causarum procatarcticas remouent: has autem omnes nomine mutato, & confictis rationibus, occasiones appellant. Attamen si cõcedamus quod vtilitas rei quæ fit, ab hominibus causa vocetur: quodq; & effectrix, quæ principium dicitur vnde fit, & cum his materiam atq; organa: facile deprehendetur ꝙ ij cauillant, dum aiunt procatarcticas non esse causas: immo hinc oĩa ea pendent, quæ perperam de causis prolata sunt. Inde.n. ipsi conficere volũt, nullam esse cuiuspiam rei causam, ꝙ nullum ex ijs, quæ quippiam efficere dicitur, in omnẽ materiam agere videatur. Nequaq̃ tñ hoc illud est, quod inde conficitur, sed id potius, ꝙ nulla causa sola ipsa absoluta & perfecta esse possit: materia siquidem semper effectricẽ causam, & effectrix materiam aptam, exposcere videtur. Superius autem iam mõstrauimus, ꝙ ea quæ ab Erasistrato cõtra procatarcticas causas adducta sunt, nullã aliunde q̃ ex mutatione huius vocis, causæ scilicet, habent verisimilitudinem: apertius tñ id ipsum ostendetur, si ipsa eius verba ascripsero. Si refrigerari causa febris esset, qui magis refrigerarentur, magis essent febri obnoxij. Vbi nos ea quæ Erasistratus consulto omisit addentes, rationem vniuersam absoluamus: & ostendamus, ꝙ ꝓpter id quod ab B ipso pretermissum est, accidit sophisma. Vt id igitur videatur, sit vniuersa eius series hæc: Si refrigerari sola esset febricitandi causa, tunc qui magis refrigerarentur magis febricitarent. At non est o Erasistrate ea sola febricitandi causa, refrigerari inquam: verum opus est patiente natura, vt qui magis refrixit, magis febricitet: sicuti quum dicimus quod ille qui magis calcitratus fuit, magis quoque læsus fuerit. Profecto, & si ea istorum ratio solis causis procatarcticis videatur aduersari, omnes tamen in vniuersum causas oppugnat. Vnde non esset admodum difficile, si modo sophistæ resipiscere vellent, eis ostendere quo modo vniuersa hominis vita vtatur nomine causæ: facile ẽt erit, omnẽ in his ambiguitatem, ea quæ manifesta sunt sequendo, de medio tollere. Sed hæc ipsa etiam res palam tibi faciet, ꝙ nullus vnquam ita sibi cauere sine dialectica disciplina potest, quin decipiaẽ. Et proinde medici qui ab experientia Empirici dicti sunt, ea quæ in vita hominibus eueniunt, sibi obseruanda proponentes, ab horum tñ sophismate deuicti sunt ita, vt dubitarint de procatarcticis causis, & de ijs nihil pronunciare ausi sint: qui adeo tñ sapere visi sunt, vt concesserint aliquam oĩno causæ rationem in procatarcticis seruari. Erasistratus vero, qui eas oĩno subuertit, palam est quod nullam eorum ipse rationem habet, quæ vel ratione vel experientia reperta sunt. Vnde si in alicuius Erasistratij medici manus quis inciderit, ex æstu vel labore in febrem illapsus, C necesse erit vt tertium & quartum diem expectet: quum tñ possit citra tertium bene se habere: possit etiam alioquin in lõgiorem morbum vel etiam in grauius incidere periculum, quemadmodum illi adolescenti, de quo iam meminimus, contigerat. Oportet itaque non hæc tantummodo animaduertere, sed oẽs etiam quantumlibet simplices sophistarum sermones. Et si enim hoc satis videatur exiguum, non vti nimirum in omnibus ratione, sophistæ tñ semper nouissima queq; sectantur. Vellem autem te in hoc quoq; libro exerceri, si tibi dandam operam dialecticæ putas.

Aduersus Erasistrati Sophismata, quibus Repletionem Nullius esse Morbi Causam monstrare conabatur. CAP. 3.

POterant hæc sane ad hos sophistas redarguẽdos satis esse: verum qm̃ eos omnino confutare instituimus, iccirco rursum reuertamur ad Erasistratum, qui vna cum cæteris procatarcticis causis repletionem etiam tollit, ac si illa nunq̃ vllius morbi causa sit. Ait enim ipse, ꝙ ea est veluti materia quę nullius morbi proxima causa est, nisi aliquid aliud interim agat, sicut omnes pro comperto habent. Oportet siquidem vt ex eorũ quę comedunẽ vel bibunẽ ingestione, in venis aliqua gignaẽ plenitudo: ab ea vero (vt ipsi græci aiunt) parẽptosis (quasi intercidẽtiam dicas) in arterias: in præsenti.n. ex suis decretis hũc sermonẽ instituimus. In hac vero paremptosi cor vehementius D spiritũ mouet & sanguinẽ, vt expellat ad extremas arteriarũ partes: vbi ea cõculcata phlegmonen pariunt. Materia igiẽ ea est, quæ media plethora seu plenitudine & parẽptosin facit, ac tandẽ cõculcationẽ. Sed si ita est, q̃uis plethora nõ sit prima phlegmones causa, quũ tñ illam in ea causarũ cõsecutione tam ordine q̃ tpe primã admittant, dũ à repletione plethorã (sic.n. ipsi nominãt venarum plenitudinẽ) fieri autumãt, a qua mox fieri aiunt parẽptosin, subinde vero conculcatione et phlegmonen, nescio, cur postea nõ audeãt affirmare repletionẽ esse morbosam cãm, & de noĩe postea litigent. Hæc vero videẽ maior illius, q̃ in alia quapiã re fuerit, impudẽtia, nimirũ ꝙ concedat repletionẽ plethorã efficere: hãc vero, sanguinis parẽptosin ad arterias: & hãc, phlegmonen: & postea nolit, his hoc modo constitutis, concedere repletionẽ phlegmones causam existere. Nã & nos pari pacto dicemus, ꝙ q plaga homini illata venas colli secuit, nõ extitit illi causa mortis: quo modo aũt? quoniã causa ꝓxima & materia fuit, non ille qui percussit, sed sanguinis potius effusio. Vnde accersamus oratorẽ aliquẽ Erasistratium, qui velit percussorem ab homicidij crimine eripere, & hoc modo dicat: vtamur vero definitis nominibus, vt res clarior fiat. Nõ est Orestes causa mortis Clytemnestræ: mouit.n. ille manus quidẽ, nã id nos fatemur ꝙ manu sua ille hoc fecit: manus vero Orestis, non ipse Orestes, ensem mouerunt: vnde iam ex hoc Orestem insontem esse ostendimus:

mus: Sed ex alio etiam magis, nam ab enſe præterea inciſæ ſunt venæ in collo, non ab Oreſtis ma- E
nibus: fuit poſtea in cauſa effuſionis multi ſanguinis ſectio venarum, non Oreſtes. Quo'd vero
mors Clytẽneſtræ à venarum ſectione & ſanguine multo effuſo prodierit, neque ab ijs qui accu-
ſant negari arbitror. Quare non eſt putandus Oreſtes fuiſſe cauſa mortis Clytemneſtrę, quum ne
queant accuſatores noſtri monſtrare, quo'd idem ſit Oreſtes & multi ſanguinis effuſio. Quo'd ſi
hęc non ſunt vnum & idem: & iam pro confeſſo habetur, quo'd horum alterũ fuerit mortis cauſa:
relinquitur alterum nulli amplius crimini eſſe obnoxium. Quo modo ergo volunt iſti, ſimul &
fluorem ſanguinis, ac etiam Oreſtem, fuiſſe mortis cauſam, quum minime fuerit Oreſtes cauſa
cur ſanguis fluxerit, ſed potius venarum ſectio, ſicut iſtius, enſis? Quo'd ſi vos propterea culpa-
re Oreſtem velitis, quia eius propoſitum cauſa fuerit cur ille enſem mouerit, videte ne eadem
etiam ratione Clytemneſtram criminis ream efficiatis. Vnde quotieſcunq; effectus alicuius pri-
ma proximaq; cauſa reperta, hac non contentus, aliam voluerit quis antiquiorem iſta inquirere,
& illa aliam, illi profecto res hæc in infinitum abibit. Cur igitur non ſit ſatis, attuliſſe cauſam mor
tis Clytemneſtræ fuiſſe ſanguinis profluuium? Verum ſi tu vlterius prouectus dicas, At non
eſſet ſanguis effuſus, niſi venæ fuiſſent ſectæ: nec illæ inciſæ, niſi enſis fuiſſet admotus: nec is admo
tus eſſet, ſi manibus Oreſtes illum non tractaſſet: neq; manus id effeciſſent, niſi ſibi illud Oreſtes F
ꝑpoſuiſſet: Nos quoq; pari modo vlterius ꝓgreſſi, de hac re, ſicuti & tu feciſti, diſſeramus, quum
poſſimus hoc afferre, ꝙ neq; Oreſtes eſſet, niſi illum Clytemneſtra genuiſſet: quo deinde fiet, vt
ſit neceſſe affirmare Clytemneſtram ipſam ſibi ſuæ mortis cauſam fuiſſe. Sed poteramus nos ſta-
tim in prima aſſignata cauſa perſiſtere, nec vlterius eouſq; ſermone prouehi, quo'd videretur Cly-
temneſtra fuiſſe ſuæ mortis cauſa. Vnde talis profecto' videtur is orator, qualis ille qui nos docet,
quo'd ſi ſemel cœperimus impudentes eſſe, nulla nos ſophiſmatum copia deficere poſſit. Sed itẽ
nobis permittatur, vt liceat in exemplum ſecundum afferre iudicium. Accuſatur medicus quo'd
exitiale medicamentum dederit: dedit autem illud puero cuiuſdam mulieris, quæ illi, vt id eme-
ret, mandauerat: illa vero poſteaquam venenum id habuit, iuſſit, vt ſeruus qui priuigno mini-
ſtrabat, illud ipſi offerret: quo aſſumpto, ille mortuus eſt: vnde omnes damnati ſunt, nouerca, &
ille qui venenum obtulit, & ille qui emit, & præterea medicus qui venenum vendidit. Accedat
itaq; orator ab Eraſiſtrato inſtructus, & dicat: Quo'd mortuus quidem puer ſit, nemo negat: non
eſt tamen à puero qui venenum exhibuit, interfectus, ſed à medicamento potius: eſt etenim præ-
ter rationem omnem, quum cauſam apertam habeamus, id velle in hominem innoxium referre:
neque enim idem eſt homo, & medicamentum, ſed diuerſa ſunt hæc. Quo'd ſi propinatum medi- G
camen mortem peperit, cur amplius oportet alteri eſſe moleſtos? longeq; minus culpanda eſt
nouerca, quæ venenũ miſit, vel ille qui illud attulit. Sicuti ſi quis alicui funem tradidit, qui poſtea
ea facto laqueo, ſe ſuſpendit, vnde necatus eſt, iuſtum minime eſt vt ille accuſetur, qui funem ven-
didit. Is itaq; orator ſi ab Eraſiſtrato edoctus, & in dicendo callidus fuiſſet, hæc omnia ſuſq; deq;
verſando, potuiſſet forſitan iudicibus perſuadere, vt medicum abſoluerent: ſed nullam ille habuit
cum Eraſiſtratijs conſuetudinem, qui in diſceptando vehementes admodum ſunt, dum nos do-
cent, quo'd repletio non eſt morborum cauſa. Quis ergo amplius erit qui nos præterea vetet ci-
bo potuq; repleri? cur quiſpiam nos ab inconcoctione auocat? cur nõ exercemur? cur victus ra-
tionem qui ſuo conſtet ordine laudamus? Hæc omnia à nobis reijcienda ſunt, quum ita ab Eraſi-
ſtrato didicerimus. Negligamus æſtum, frigus, quemadmodum & vigilias, hæc enim primum pi-
tuitã gignunt & cruditatem. Facile autem cruditas negligi poſſet, quæ aliqua ratione nihil poſ-
ſit officere: nam neque ex cruditate febris oriri poteſt, omnes ſiquidem cruditatem paſſi febricita-
rent: neque conuulſio, nam conuellerentur qui cruditatem paſſi eſſent: ſed neq; membrorum re-
ſolutio, nec quiſquam morbus alius: eadem enim eſt eorum omnium ratio. Et proinde prędicare
merito præclarum hoc Eraſiſtrati inuentum poſſumus: atq; eius admirari benignitatem, qui nos H
ea vana ſuperſtitione, qua nos omnes tenebamur, liberauit, quæq; noſtram vitam lædebat pluri-
mum. Ne igitur amplius timentes laborem, prohibeamus, quo' minus quis ſe totam diem & no-
ctem exerceat: nec etiam ab æſtiuo Sole quenquam abigamus: neq; ſerui indumentis vtant̃: neq;
nobis calciamentis eſt amplius opus. Stultum enim eſt ꝙ ſuſpectum frigus habeamus, vel æſtum,
vel laborem, vel vigilias, ſi hæc nos lædere nequeunt. Neque erunt mox hi increpandi qui ſe cibo
nimis replent, vel qui inebriantur, ſi vana ea eſt opinio quo'd poſſint ex repletione ægritudines
fieri. Cur ergo non delendi ſint antiquorum tum medicorum tum philoſophorum libri, qui cru-
ditates, repletiones, refrigerationem, æſtumq; damnauere? Cur Eraſiſtrato aurea ſtatua Delphis
non ſit collocanda, & plurimæ illi gratiæ referendæ, qui hæc nos docuerit iuſſeritq;, tanquam illi
qui prę tot viris glorioſis et raris primus veritatẽ adinuenerit? Neq; enim Diocles, neq; Polybus,
neque Hippocrates potuit vnquam huiuſcemodi rationes contra gelu & æſtum, laboremq; & re
pletionem inuenire, vt hæc omnia omnino negligamus. Secus præterea philoſophis videtur.
Ariſtoteles enim, Theophraſtus, & ante hos Democritus, & Empedocles, & multi præterea ex
minoribus philoſophis, cõſulũt, vt ab exceſſibus caueamus: Solus vero Eraſiſtratus noluit quic-
quam

A quam horum esse à nobis timendum. Est ergo ipse vti Deus adorãdus. Ego autem quàm libenter hoc vnum, si possem, ab eo sciscitarer: at non possum, quum iam vita functus sit: si tamen viueret, facillime nos forsan doceret, à qua inquam re nobis cauendum sit. Ego enim si neque ab æstu, neq; à gelu mihi timendum sit, neq; à labore, neque à crapula, neque à vigilijs, neque ab ira, neq; à mœrore, facile sperauerim me posse assequi propemodum immortalitatem. Et fortassis neq; verendum est, quòd me quispiam interficiat, vel sumpto veneno inteream: ab alijs enim omnibus quæ priores timuere, nullus mihi videtur timor imminere, ab ijs siquidem omnibus opera Erasistrati ereptus sum. In reliquum ego neq; balneum tanquam male administratum damnabo: neq; caput vel pedes cooperiã: nil amplius domibus in hyeme, vel indumentis calidioribus, erit opus: non ciborum vel potuum moderatione, vel eorum quæ externa sunt. Horum itaq; omnium gratia, Erasistratum vt Deum colamus.

Aduersus Herophilum, qui Nullam dari Causam censebat. CAP. 4.

SIcuti autem nobis de Erasistrati sapientia, quam in suis præ se fert rationibus, mirandum est, ita Herophilus de timore damnandus: qui quum de causis omnibus ipse multis & validis rationibus dubitauerit, demum illum inuenimus dicentem, Sic hominibus multis videtur. Hoc vero
B maximam videtur ostendere timiditatem, relicta ratione, hominum sequi opinionem. Ait igitur ipse: « An vero causa sit vel nõ, ne inueniri quidem potest: refrigerari autem, æstuareq;, ac cibo impleri, quadam potius opinione constare videntur. Sed rationes illæ, quæ ex † nominis mutatione} assumptæ sunt, caput hoc in dubium reuocarunt: & illæ præterea, quæ ex modo quo gignuntur ea quæ quomodocunq; sunt, depromi solent: & hæc insuper, qua quæritur, si sit alicuius rei causa, quæ incorporea existens, alterius corporis opifex sit: vel ipsa corpus existens, incorporeæ rei sit effectrix: an etiam ipsa mota, moti, vel potius manentis: præterea an præsens præsentis, vel præsens futuri. Et postea, vt ea omnia quæ ex ea partitione inuenta sunt, prosequutus est, quæ tamen nequeunt probari, tãdem infert non esse rei alicuius causam aliquam. Ipse enim sic inquit: « Aut causa corporis incorporea est, aut corporea. & cętera quę ex partitione recenset: Manifestum autem quòd nullum horum sit: & proinde causa omnino esse non potest. At tu sophista generosissime non animaduertis, quòd vniuersam hominis vitam subuertere potes modo eo argumentãdo in ijs etiam quæ manifesto apparent. Nam quum videmus aliquid, fit illud quoniam vel ab ijs quæ videmus aliquid egrediens ad oculos nostros peruenit: vel ab oculis aliquid exit, quod ad id fertur, quod à nobis videtur: vel id quod à nobis exit, illi occurrit quod ab illis egreditur, &
C hæc mutuo se tangunt, & ita videmus: vel neque ab illis ad nos, nec à nobis aliqua ad illa feruntur loco aliquo, sed sensus per medium quasi per baculum, fit: Sed nullum istorum est, neq; primum inquam, neq; secundum, neq; tertium, neq; quartum: vnumquodq; enim horum multifariam in quæstionem trahitur: Vnde sequitur quòd nõ videamus. Potest & hoc idem alio modo probari, si distinguamus: Aut tam id quod videt, quàm id quod videtur, corpus est: aut incorporeum est quod videt, corpus vero quod videtur: aut cõtra: aut vtrunq; incorporeum: ac deinde vnoquoq; horum demonstrato q; verum nõ sit, inferat quispiam nos non videre. Potest & id ipsum alio modo trahi in dubiũ, vt distinguat aliquis, Quòd si rei cuiusquam in nobis sensus excitetur, oporteat, q; vel quiescens moti sensum moueat, vel motum quiescentis, vel quiescens quiescentis, vel motum moti: mox autem ostenso q; nullum horum sit rationi consonum, astruat nos nihil videre.

† significati trãspositione.

GALENI IN PRIMVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS LIBRVM COMMENTARII TRES

Hermanno Cruserio Campensi interprete.

Ab Augustino Gadaldino pluribus in locis emendati

COMMENTARIVS PRIMVS

Principium, quod in alijs impreßionibus desiderabatur à Nicolao Machello Medico Mutinensi latinitate est donatum.

ARGVMENTVM

Liber Hippocratis legitimus, In cuius prima parte Austrina squalida ac veluti nebulosa Tempestas describitur.

NOn hoc quidem libro Hippocrates Cous agere instituit de proprijs
cuiusq; regionis morbis, sicut sanè aliàs non nunquam, ꝙ ferè sermo G
ipsius omnis sit de morbis qui Epidemi i. passim grassantes nominan
tur: Qui ab Endemis. i. regionalibus sic differunt, ꝙ" hi quidem per ali- A.l.1.f.2.d.1.c
quod tempus aliquam regionē peruadant: hi vero incolas, ac si cogna 8.30.e
ti essent, nullo non tempore comitentur. Igitur in libro de aquis, aere,
et locis, regionales ęgritudines docet, quę p singulas habitatiões fiant:
hoc autē libro Epidemiorū ęgritudines, quę per aliquod tēpus passim
vel ciuitates vel nationes totas adoriant. Et consueuit quidē ambo hęc
ęgritudinum genera & communia & passim grassantia nuncupare, cæ
teras vero omnes σποραδικὰς i. dispersas, scilicet quæ nō communiter multos, sed seorsum vnum-
quenq;, prehendunt: nam sępius græci σπείρειν pro dispergere & abinuicem separare vsurparūt.
Et ad eum modum Thucydides de iuuenibus ait, Vere autem alij in alia ciuitatis parte dispersi pe
rierūt. Horum aūt morborum sicut generatio, ita & causa cōis." Cum aūt tres sint causę à quibus A.l.1.f.2.d.2
morbi auspicantur, vna quidem in ijs quæ offeruntur: altera vero in ijs, quę fiunt: & tertia in ijs su.1.c.1.30.f.
quæ extrinsecus incidunt: per vnamquanque sanè communes morbi fieri consueuere, ac præser-
tim quidem per affectum aeris nos ambientis. Non enim frequenter accidit vt per ingestos ci- H
bos morbus communis ciuitatem, vel nationem, vel exercitum peruadat: sicut neq; per commu-
nes tum occupationes, tum labores: At continens nos aer si immoderatius calefiat, vel frigescat,
vel humescat, vel siccescat, corporum symmetriam, quæ sanitas est, confundit, interturbat, ac cor-
rumpit. Alijs enim causis neque omnes simul obuiamus, neq; integrum diem subijcimur, sed aer
solus extrinsecus omnes ambit, & inspiratur. Non enim fieri potest, quin corporum animātium
temperaturæ cum eius permutatione afficiantur ac permutentur. Et propterea, vt Hippocrates
de Natu.hum. cō.1.t.32.33.34.1ª.31.h. Et 32.a.b ipse docet, ‖ vere quidem sanguis, humorum temperatissimus, in bene temperata constitutione
abundat: hyeme pituita, frigidissimus humor, in frigidissima tēpestate: sicuti flaua bilis, calidissi-
mus humor, in calidissima hora: & reliquus scilicet bilis atra autūno, perustis in ęstate duobus suc
cis, scilicet sanguine & pallida, quæ etiam flaua bilis nominatur. Sic demum etiam morbi pro ra-
tione vniuscuiusq; tempestatis fiunt, similitudinem habentes cum natura succi exuberantis. At si
per dictarum tempestatum appellationes dicti generarentur succi, nunq̄ vtiq; fieret, vt à sua tem-
peratura aliqn̄ degenerantes, alios generarent. Quia vero vnaqueq; pro ratione suæ temperatu-
3ª.Apho.4.Ex. ord.20.c re ac non propter nomen, prædictos succos auget, necesse est, vt qn̄ ambientis nos aeris tempera-
tura permutat, permutentur etiā succi, sicut ipse dicebat in aphorismis: ‖ In tempestatibus si eadem
die

A die nunc quidem æſtus, nunc vero frigus fiat, morbos autumnales expectare oportet. Sicut,cum ſingulæ tempeſtates propriam temperaturam ſeruabant, pro ſuarum naturarum ratione morbi creabantur,ita ſi præter naturam permutentur,ad conſtitutionis æmulationem morbi fient. Cur igitur in vnaquaq; tempeſtate non omnes vno & eodem morbo capiuntur? Quoniam ſanè non parum ab inuicē diſtant & per connatas naturas,& per ætates,nec non per viuendi formas.Quocirca hic quidem facile cedet malitiæ temperaturæ præſentis tempeſtatis: alius vero quàm multū repugnabit: alius vero lædetur omnino nihil: alius vero per malam viuendi rationem prius morbo occupabitur, quàm tempeſtatis ſentiat læſionem.Nam, ſicut cum ab ambiente lædebatur, tali ægritudine capiebatur,quæ illius temperaturæ reſponderet, ita fiet,vt ægrotet pro delicti ratione, quod committitur in viuendi forma. Hæc igitur quicunque noui t, non } ſolum qui in ſingulis tempeſtatibus emergunt,morbos præſciet, ſed & victus ratione immoderatis circunfuſi aeris ſtatibus contraria admolienda, ne exiſtant prohibebit. Neque enim obſcurum eſt, quin ſi commoda temperatura primorum eſt ſanitas, eam aeris corrumpet intemperies: conſeruabitur autem à contraria viuendi ratione. Quo fit, vt cum hos Quintus male tum Aphoriſmorum libros interpretetur,in quibus ad hunc ferè modum ſcriptū eſt: ‖De anni temporibus, ſi quidem hyems ſicca B & aquilonia fuerit,ver vero pluuioſum & auſtrinum, æſtate febres acutæ & lippitudines exiſtant neceſſe eſt,& dyſenteriæ. Aſſerit hoc enim Quintus, nulla habita cauſæ ratione, ſola perſpectum eſſe experientia. Vbi primum in eo offendit, ꝙ illorum, quæ hiſce in aphoriſmis Hippocrates docuit,cauſas ipſe ille rurſus in libro De aqua, aere, & locis, ſcripſerit: Deinde, quòd partem vtilem prætériīt doctrinę.Nam interpretum ſunt virtutes duę hę,vt & libri ſeruent ſenſum, & commentariorum ſuorum lectores, quę conducunt, doceant. Vtrunque autem Quintus, dum morbos vigentes cum ambientis nos aeris non coniungit ſtatu, corrupit. Vult vero hęc Hippocrates coniungi,quando incognito incommodo, quo noſtrum corpus aeris afficit intemperies, nequeamus neque pręuidere futuros morbos, neque occurrere orientibus, aut qui iam inuaſerunt curare. Quippe cęterorum etiam cunctorum, qui ſunt pretermiſſi, ſtatuum hac ratione vim ipſi inueniamus. Quam ob rem qui lectionem librorum De morbis vulgaribus magno ſibi ſtudeat ad artem emolumento eſſe, huius magnopere intererit, ante omnia euoluiſſe librum De humana natura, & De aqua, & aere, & locis: Ad hęc eos aphoriſmos, in quibus egit de anni temporibus,& facultatibus frigidorum, calidorum, ſiccorum, & humidorum ſtatuum. Requiritur preterea Preſagiorum lectio. Quę enim in citatis à nobis libris docuit, hęc doctrina, quam in libris De C vulgaribus morbis tradit,ſubſequitur: Primum quòd calidi,frigidi,ſicci,& humidi ſymmetria primorum ſit corporum ſanitas: Alterum, quòd ver, dum ſuo temperamento conſtat, ſit temperatiſſimum, quę cauſa eſt, cur in eo abundet ſanguis: ſicut vltra modum calida & ſicca eſtas: hyems humida & frigida: inęquali autem autumnus temperamento, in quo dominatur ſiccum & frigidum: & quòd ſinguli in illis ſingulis humores vigeant, vt paulo ante dixi. Iam tertium & quartum in illis libris declarata ſunt, vulgarium eſſe cauſam morborum aerem, in libro De natura humana: in Pręſagijs ſignorum, quorum veſtigijs futura pręſcimus, quę cuiuſque tum in qualitate tum in magnitudine ſit vis. Atq; te, quicunque in pręſentem lucubrationem incides,omnia volo, quę commemoraui, expedita memoria & prompte teneas, vt ea quę à nobis dicentur, aſſequi valeas facilius. Prę cęteris commentarium De aqua, aere, & locis, lectum velim potiſſimum, vt cognoſcas, quibus hęc libris ipſe Hippocrates tradiderit. Et nos genera confirmabimus morborum, quos diximus, ab Hippocrate ſic diſtinctorum: qui morborum quidem vulgarium aerem eſſe cauſam aſſerit: Cuius in libro De natura humana hęc ſunt verba: [a]‖Morbi vero fiunt, partim à victu: partim à ſpiritu, cuius attractione viuimus, proueniunt. Vtroſque hoc modo diſtingues. Vbi multi vno morbo homines corripiuntur eadem tempeſtate, cauſam illi attribue- D re debemus, quod eſt maxime commune, & quo pręcipue omnes vtimur. Id autem eſt, quod reſpirando attrahimus. Tunc enim victum cuiuſque noſtrum nequaquam in cauſa eſſe manifeſto conſtat, cum morbus omnes iuxta attingit, tam iuuenes quàm ſenes, tam fœminas quàm viros, perinde vinum ac aquam bibentes, tam qui mazam quàm qui panem comedunt, tam qui parum quàm qui multum laborant.Ergo non fuerit victus ratio in cauſa, cum homines quoquo victu vtentes in eundem incidunt morbum. At vbi diuerſis eodem tempore morbis homines afficiuntur,ſuus cuique victus ſine controuerſia cauſa eſt. His verbis cœlum conſtituit, non victum,eſſe vulgarium omnium cauſam morborum. Poteſt tamen interdum efficere morbum vniuerſalem hauſtus aquę infectę: quod quidem memorię proditum eſt in caſtris accidiſſe: Itidem ob loci naturam, vbi cuncti eodem loco caſtrametati commorabantur: Interim cum ex barathris Charonijs,quę vocant, venti ſpirant frequentes. Hi igitur,quia aerem contaminant,morbos generant,ac in ſuperiore oratione comprehendentur. Porrò qui à cibo proficiſcuntur,& potu,tum infrequentes, tum cognitu ſunt facillimi.Quare in libro De natura humana [b]†cauſam eius quod multis eſt morbis commune,}communiſſimam appellauit: in libro De aere, aqua,& locis, qui ſic generantur morbi, παγκοίνους hoc eſt vniuerſales, vocauit, adeóq; hęc eius ſunt verba: [c]‖Annunciare autem poterit, qui quoq; tempore procedente & anno, vniuerſales morbi ciuitatem tenebunt,

Hucuſque deerat.

3[a]. Aph. 11. Ex. ord. 20. h

A de Nat. hu. com. 2. t. 1. & 2. 7[a]. 182. b

B† *Græ. legitur τὸ αἴτιον τοῦ κοινοῦ πολλοῖς νοσήμασιν. ut uertit interpres. Arbitror aūt uel intelligēdū eē de multis morbis qui indiuidui ſint ac ſub vna ſpē conſtituti: uel pro νοσήμασιν legē dum eſſe νοσήματος, ac ita uertendū eſſe. cauſam morbi qui multis eſt communis.*

C de Aere, aqs, & locis, cap. 1. 2[a]. 2. d

de Aere, aquis, & locis. cap. 2. 2ª. 2. f — Ibidem. g — Ibidẽ. ca. 3. 3. b

bunt, seu æstate, seu hyeme. Et nõ multo post: ‖ Hi morbi sunt his vernaculi: & siquis vniuersalis E irruat morbus ex temporum anni conuersione, sunt hi illius quoque participes. Et paulo mox: ‖ Viris hi morbi peculiares sunt: & extra ordinem, siquis dominatur ex immutatione communis morbus. Deinde inferius: ‖ Hic illis est collactaneus morbus æstate simul & hyeme. At vero nec hoc te velim latere in superioribus capitibus, quod item in certis dixit alijs libris Hippocrates, qui perpetuo tenent locum quempiam, qui quidem ἐνδημοι id est publici, vocantur, eos item ex illorum esse genere, qui multis communes sunt, vt pestis quoque: nam & hæc in communibus morbis est. Quod quidem ipsum ille in libro De ratione victus in morbis acutis aperte indicauit

de Victus rat. ĩ morb. acut. cõ. 1. t. 9. 7ª. 109. a

his verbis: ‖ Cum enim nullum commune genus pestilentis morbi vulgetur, sed dispersi, dissimilesq; inter se sint morbi, hi quàm reliqui vniuersi, maiorem multitudinem perimere solent. Itaque patet ex vulgarium morborum esse genere eos, qui malignissimi sunt, & pestilentes appellantur. Vulgares vero de genere sunt popularium & vniuersalium, qui morbis dispersis è regione opponuntur. Hæc ille his nomina posuit. At pestes appellant omnes homines, sciũtq; exitiales morbos esse. Et vero etiam ad deos sæpe referunt, de curatione earum consulentes. At vero non hoc

in Prog. cõ. 3. t. 38. 4ª. 212. a

tantum loco verbum vulgari (hoc est ἐπιδημεῖν) scripsit, sed in Præsagijs etiam, vbi ait: ‖ Morborum item qui semper vulgantur, ortum, ac temporum anni statum, sedulo obseruare oportet, nec F anni temporis ignorare statum. Adeoq; in ipsis vulgarium morborum libris interim illum dicere audias: ‖ Vulgabantur autem etiam dysenteriæ æstate plurimæ: Aliquãdo vero, ‖ Alia febrium genera vulgabantur: Item, Etenim hic morbus satis vulgaris erat. Hoc nomen ἐπιδήμιον (id est publice grassans, nos vulgare semper appellamus) quibusdam in exemplaribus scriptum quatuor est syllabis, quarum constat postrema ex μ & ο & ν: In alijs quinque, ex μ & ι, & altera syllaba quæ vltima est, ex ο & ν. Horum oportet ad ea quæ post dicentur, meminisse: tenendumq; quosdã morbos inuadere multos in communi, qui scilicet communes appellãtur: quosdam separatim quemlibet, quos σποραδικὰς i. dispersos nominarunt. Inter communes alij publici sunt, quos vocant ἐνδήμους Græci: alij vulgares, qui ab illis tum ἐπιδήμοι, tum ἐπιδήμιοι vocãtur: tã enim quatuor, quàm syllabis quinque, vt diximus, & scribunt & enunciant. Horum perniciosissimi quiq; pestilentes vocantur, qui perinde ac totum vulgarium morborũ genus, ex cœli statu proficiscuntur. Atq; etiam pestilentes non nullas tempestates descripsit, vt eas, de quibus in tertio libro tractatur, eo quòd & genere vulgaris est morbus pestis. Atq; hæc quidem prius explicauisse, quàm reliqua enarrarem sigillatim, operępretium esse duxi: quò me nunc tandem conuertam, si vnum modo hoc prę-monuerim, id quod in multis iam à me libris conscriptis dixi, vbi illos, qui studẽt artem medicam G perdiscere, vt se in singularibus, quæ sensu apprehenduntur, exercitent, cohortor, vt ea quę ante di dicerunt in vniuersum dignoscant. Quæ quidem singularia autumant Empirici vniuersalis constitutionis esse principium: illaq; tandem asserunt vera pręcepta esse, quæ constituuntur ab experientia. Nobis multo aliter, adeoq; numerosa præcepta inuenta esse ratione videntur: quorum tamen de veritate iudicium facimus, prout stabiliuntur ab experimentis & fidem accipiunt. Nam sic quidem, etsi quæ inuenta ratione ac demonstrata sunt, de eo, quid magnitudine Sol à Luna distet, his credamus, tamen, cum ab sensilibus multis alijs, quæ geometricæ docent rationes, & ab eclipsibus singularibus confirmentur, fidem habemus maiorem. Quando igitur ab experimentis singularibus comprobata, quæ per geometriam demonstrantur, accipiunt maiorem fidem, perq; eam fidem stabiliuntur firmius, longe magis quæ ex medica disciplina sunt in vniuersum inuenta, singularibus sunt probationibus constituenda. Quæ obseruari nos in libris vulgarium morborum docebimus.

†Græci cod. habet μαλθακά, ὡς ἐν νοτίοσι. vt vertit iterpres. Ex quibus verbis sequi videretur lenes imbres fieri solere, cũ spirat Auster, cum tamẽ vehementes, ac confertos imbres quandoq; etiam videamus flante austro: vt etiam apparet ĩ principio 2 Epidemiorũ. Arbitror itaq; legẽdum esse μαλθακῶς ἐν νοτίοισι. i. leniter, spirãte Austro. quo etiam modo videtur légisse Galenus in commẽto, qui hoc aduerbium μαλθακῶς oppositũ esse ait aduerbijs ἀθρόως, et λαβρῶς & σφοδρῶς. et 3 Epid. sect. 1. com. 1. pag. 140. g

PRIMA TEMPESTAS

IN Thaso, Autumno, circa Aequinoctium, & sub Vergilias, Pluuiæ erant multæ, continentes, † lenes, vt cum spirat Auster. H

Ad vulgarium morborum disciplinam, cognitionem quoque loci, infra ostendam magnopere interesse. Nunc verba ipsa auctoris sunt explananda, quæ sic habent: Circa ęquinoctium & sub Vergilias. Nam cum bina ęquinoctia, binę item Vergiliarum sint significationes, vtrum illorum dicat, adiecto sermoni autumno, significat. Fit enim vere alterum, atque eius hoc est principium ad nostrum tractum: quemadmodum etiam finitur prorsus sub Vergiliarum ortum: Alterum autumno ęquinoctium fit, & Vergiliarum occasus, quas appellant Grꝫci tam plurali numero πλειάδας, quam singulari πλειάδα. Occidunt autem Vergilię ab æquinoctio autumnali diebus circiter quinquaginta. Neque hoc nos præterit, fieri omnibus eodem tempore in plagis tum æquinoctia, tum solstitia: cum exortus syderum & obitus varient ita, vt suum quæque habeat regio: quippe ijs tantum, qui sub eodem vertice habitant, syderum communes & ortus sunt & occasus. At vocant ferè, quod ex multis constat stellis, Sydus, græce ἄστρον: verbi gratia, Taurum totũ, vel aliquam eius partem, vt Hyadas, aut Vergilias. Est tamen cũ singulas stellas, sydera appellent. At non quod est conflatum ex multis, stellam (hoc est ἀστέρα) id appellãt, cæterum semper hoc demum modo sydus: Vnam vero quanq; solam non tantum stellam, vt dixi, sed & sydus, vt Arcturum.

A rum, Caniculam, Luciferum, Hesperum. Atque est ad omnem propositam disputationem cum primis necessarium, vnaquaque in regione, vbi obire medicam artem instituimus, cuiusque perspexisse syderis emersus, occasus'que: quia tempora ab his anni circunscribuntur. Exempli gratia: Veris in Hellesponti parallelo est initium, quod id temporis est æquinoctium: & finis, Vergiliarum ortus, qui item principium est æstatis: Sicuti Arcturi ortus, finis æstatis: principium vero autumni, qui ad dies duodecim æquinoctium autumnale antecedit. Iam Vergiliarum occasus & hyemis principium, & finis est autumni. Porro non caret admiratione, & est inuestiganda causa, cur sit præteritus in sermone stellæ ortus illustrissimæ, qui in æstatem incidit, Caniculæ vocitatæ à Latinis, à Græcis σειρίου. Hanc aliqui, nomine abutentes totius syderis, Canem etiam nominant. Atqui Cani vniuerso syderi est nomen: stellæ vero quæ in eius est mandibula, Caniculæ: quam recte Anticanem, non Canem appelles. Cuius quidem stellæ ortus Opωræ quam vocant est principium. Atque in septem tempestates qui annum distribuunt, æstatem ad Canis vsque exortum protendunt: Ab hoc ad Arcturi ortum, opωram. Atqui ijdem hyemem in tres partes dissecant: Cuius, sub solstitium tempus, medium constituunt: de extremis duobus, primam, Sementem: postremam, Φυταλίαν, quod est inserendi tempus: nam hoc illi pacto appellant ista.
B Et quidem in libro De septimanis, qui Hippocratis nomen præfert, in septem partes diuisum annum inuenias: ita vt autumnus & ver integra constent & indiuisa: diuidantur autem in partes tres hyems, & in duas æstas. Ac est illa quidem etiam vtilis partitio, vt in progressu sermonis patebit. Vtilis porro & in quatuor tempora sectio, vti & ipse prius Hippocrates docuit, vbi de exuperantia humorum, & de morborum generibus agit, & quæ ista ambo præcedunt, de aeris temperamentis: quorum differentiæ sunt quatuor. Etenim vt maxime bifariam, quod intercedit tempus inter Vergiliarum ortum & Arcturi, diuidas, nihilo minus omni est communis nimia siccitas: vt etiam hyemi immodicus algor & humiditas, quamuis in tres partes diducas. Atque ita temperamenti magnæ differentiæ, quas recte generales appellaueris, annum diuidunt in quatuor tempora, genere inter se aut specie differentia, vtcunque tibi appellare visum sit. At horum si differentias singulas in maius & minus seces, in duas tibi æstas, in partes tres hyems distribuetur. Quæ anni temporum diuisio ex spacio ipsorum efficitur. Est enim inter Vergilias & Arcturum tempus, mensium quatuor. Plurium etiam quàm quatuor, quod inter Vergiliarum occasum & æquinoctium vernum interest. Veris autem tempus, ne habet duos quidem solidos menses: quo factum est, vt iure indiuisum permanserit. Hinc etiam autumni erat tempus, veris
C maius, quod in menses duos extenditur: hoc tamen magnitudine longe ab æstatis tempore & hyemis vincitur. At mihi hæc semel iam dicta sint, quæ ego ad omnia, quæ sub hæc dicemus, memoria velim teneri, quo promptius ad omnium nationum menses, qui alijs alij sunt, transire queas. Nam si ijdem sint apud omnes, nullam Hippocrates faceret, neque Arcturi, neque Vergiliarum, neque Canis, nullam etiam aut æquinoctiorum, aut solstitiorum mentionem: sed tantum diceret, In Macedonia, verbi gratia, initio mensis quem Macedones Dion appellant, eiuscemodi fuisse statum in temperamento aeris. Nunc quia Dion solis est Macedonibus clarum, contra obscurum Atheniensibus cæteris'que mortalibus: volebat autem omnibus nationibus iuxta prodesse Hippocrates: non potuit melius, quàm neglectis mensibus, solum scribere æquinoctium: Est enim æquinoctium, vniuersale: at menses, singulis gentibus sui. Qui ergo Astronomiæ imperitus est, hunc cælatum nolim, ipsum haudquaquam obsequi Hippocrati, ad illam ob prædictorum vsum cohortanti. At quia esse humanitatis videtur, vel istis præsto esse, faciam, vt quantum res facultatis est habitura, præscribam auxilium: cui si attendere animum velint, ex cunctis quæ refert Hippocrates, fructum capient. Age diuidatur in quatuor tēpora annus pro equinoctiorum & solstitiorum ratione: si hic semel virum rogaueris versatum in Astronomia, qua-
D tuor hæ partes quos'nam in menses incidant, mox his perceptis poteris, vbi de reliquis singulorum syderum significationibus sermo sit, assequi. Vt, verbi gratia, si iam cognoscas in principium mensis Dij autumnale incidere æquinoctium, videbis solstitium brumale fore ab hinc menses ferè tres, initio mensis †καθ' ἑαυτὸν πέρατος appellati,‡ nam hoc nomine denotatur apud Macedonas: vernum æquinoctium principio Artemisii: sic æstiuum solstitium initio Loi. Nam in principijs mensium, quorum meminimus, æquinoctia & solstitia fiunt apud Macedonas, qui isto pacto & numerant & appellant menses. Hæc si perceperis; ac insuper ante autumnale æquinoctium duodecim ferè diebus oriri Arcturum didiceris: Vergilias vero occidere post dies circiter quinquaginta: scies quoto mensis cuiusque anni die vtrunq; sydus exoriatur. Obseruabis etiam, si sequi Hippocratem velis, quæ acciderit aeri temperamenti mutatio. Cæterum non sunt pro Lunæ ratione menses subducendi, quod multis iam Græciæ ciuitatibus est solenne: sed pro ratione Solis apud omnes vrbes antiquiores, & nationes complures, numerantur. Et Romani vniuersum annum in menses duodecim dispertiunt, quorum est vnus duodetriginta dierum, quem à solstitio brumali numerant alterum. Ipse vero primus post solstitium quem totius faciunt anni primum, vnum supra triginta assumit. Itidem tertius post solstitium: nam & hic dierum est triginta

† *Forte* κατ' ἐνιαυτὸν πέρατος, *quia sit finis anni.*

triginta vnius. Quartus triginta diebus cōſtat. Quintus præter triginta continet vnum. Sextus E triginta dies habet. Qui ſextum ſequuntur duo, triginta ſunt & vnius dierum. Qui hos excipit, triginta dierum eſt. Huic proximus vnius eſt & triginta, qui numero decimus eſt, totius anni. Triginta eſt dierum vndecimus. Duodecimus vnius ſupra triginta. Quod ſi cunctorum menſium dies in ſummam ſubducas, omnes ſint quinque ſupra trecentos ſexaginta. Iam ſi in hunc modum quatuor annos ſupputaueris, †anno quarto tertium menſem triginta duorum dierum faciunt: vt ſinguli anni tricenûm ſexagenûm quinq; ſint dierum, prætereaq; quadrantis vnius diei.

† ἐν δὲ τῷ δ τὸν τρίτον ἀπὸ τοῦ δ ποιοῦσι δυοῖν κ λ ἡμερῶν. Tu tamen conſiderato. Nunquā enim alibi, quòd ſciā, traditum eſt, mēſem vllum anno quarto fieri 32 dierum, ſed Februariū 29 dierum.

Vt vero Palæſtini computant, duodecim menſes efficiunt dies numero trecentos quinquagenos quaternos. Nam quando tempus à Lunæ cum Sole coniunctione vſq; ad aliam quamuis coniunctionem ſupra dies viginti nouem, alium præterea diem dimidiū aſſumit, idcirco duos menſes con tinentes quinquaginta nouem dies, in partes diuidunt inæquales, atq; alterum dierum triginta faciunt, alterum viginti nouem. Quare quibus hæc eſt ratio menſium, aliquem facere intercalarem coguntur, vt primum præteritorum annorum reliqua cumulentur, & tempus fiat vnius menſis. Nam quando menſes intercalares ſint intercalandi, ſcriptum reliquerūt cum alij Aſtronomi, tum Hipparchus. Quare apud illos, qui menſes hoc pacto numerant, non eſt dies conſtituere, quibus æquinoctia & ſolſtitia fiant, & oriantur illuſtria ſidera: apud eos, qui ad Solem rationem ineunt, F ſtatuas: id quod à Romanis dixi, & Macedonibus, noſtratibusq; Aſiaticis, & vero etiam aliis nationibus obſeruari non paucis. Itaque quando hæc percurri, omni diſputationi ſequenti commu nia, referam me ad inſtitutam orationem: Vbi aeris ſtatum, qui in Thaſo accidit, auſpicans ait, Autumno, circa æquinoctium & ſub Vergilias, multum pluiſſe. Nam cum autumnus ad æquinoctium ſit, & ſit duorum menſium, non ſub initium ſtatim iſte ſtatus cœpit, ſed circa æquinoctium exortus eſt, pertinuitque ad Vergiliarum vſque occaſum, dies circiter quinquaginta. In Thaſo, autumno. De Quinti ſententia nihil regio planè quicquam affert indicii ad morbos præſagiendos, neque poſſunt futuri præſciri vlla ratione: cæterum hoc tantum, incidiſſe morbos aliquos corrupto natiuo temporum anni temperamento. Interdum autem eorum ait formam non via & arte rationali, cæterum notum ſola eſſe experientia. Et vero etiam intemperierum commiſſuras, quas συνδρομάς hoc eſt concurſus, appellant medici empirici, aphoriſmos enarrantes, certorum morborum eſſe inuentas cauſas, experimentis referebant eſſe compertum. Exempli gratia: ‖ Cum hyems ſicca & aquilonia fuerit, ver autem pluuium & auſtrinum, æſtate exiſtent febres acutæ, lippitudines, & dyſenteriæ. Et iterum: ‖ Hyems ſi pluuioſa & auſtrina fuerit, ſerenaq; ver autem aridum & brumale, mulieres quibus inſtat in vere partus, ex qualibet occaſione abor- G tiunt. & cætera, quæ his ſubiunxit, vbi quatuor tantum differentias tempeſtatum ſcripſit, cum permultæ ſint. Quod attendere Quintus debebat, ac deinde animum intendere, ac requirere, primum quidem quod ad anni tempora attinet, de natura deflectentia: deinde, vbi eſſe inueniſſet plurima, omnium indagare numerum: Sub hæc conſiderare, quid ſolorum quatuor Hippocrates meminerit: Quæ ſimul ac inuēta ſint, viam perquirere atque rationem, cuius præſidio omnium aliarum vim tempeſtatum poterimus cognoſcere. Siquidem hic denique ſolus ad ea quæ exoriuntur, & morbos vulgariter graſſaturos præſagiendos, erit accommodus: Immo occurrendi etiam, quoad eius fieri poterit, ne quis in eos incurrat, huic facultates ſoli dabuntur, qui via commemorata inſiſtat: Aut ſi hoc per cauſæ magnitudinem non poterit, vt iis quidem certe maxime remiſſis afficiatur. Nam facilius inuenturum ſanè morborum curationem eum, qui ad hæc, quorum eſt à nobis facta mentio, mentem exercitauerit, quàm illos, qui nihil ante ſunt meditati, neminem eſſe vel de plebe arbitror, quem iſtud fugiat, nedum probe inſtitutos. Nam quod plures ipſe Hippocrates cognoſceret, quàm quatuor, quas in aphoriſmis deſcripſit, tempeſtates, ex his ipſis libris, quos enarrare hic inſtituimus, ſatis cōſtabit: in quorum primo, Primum deſcripſit ſtatum, de quo dicit ad exitum, Cum eſſet autem totus hic ſtatus auſtrinus, & ſqualidus. Alterum, vbi item ait; H Cum totus eſſet frigidus annus, & humidus, aquiloniusq;. Tertium inæqualem & varium, qui paulo ante Arcturum cœpit, fuitq; frigidus & humidus: deinde ab æquinoctio autumnali ad Vergiliarum occaſum omnino auſtrinus, vna cum immodicis humiditatibus: poſtea frigidus & ſiccus ſimul cum ventis aquiloniis maximis per totam propè hyemem: deinde frigidus & ſiccus ad canis vſque ortum: dehinc affatim magni vſque ad Arcturum æſtus, ſub quem imbres auſtrini vſque ad æquinoctium. Hæc quāquam tempeſtas inæqualis eſſet, attamen frigus & ſiccitas in ea dominabantur. Statum præterea ſcripſit in horum librorum tertio, quem poſtea in vnum caput reduxit, his verbis: ‖ Annus auſtrinus, pluuius, à ventis in totum ſilens. Iam alium ſtatum initio ſecundi ſcripſit ad hunc modum: ‖ Erant Cranone carbunculi æſtiui, pluerat per æſtum largo imbri, idq; aſſidue. Acciderant autem magis Auſtro ſpirante. Nam hic vt eſt calidiſſimus & modice humidus, in vno ſcilicet anni tempore, quo accidit, æſtate, ita ille de quo in tertio libro agitur, per totum annum. Iam vero ſunt alii ſtatus proditi in Morborum vulgarium libris, de quibus in Aphoriſmis verbum nullum fecit. Cæterum quatuor illos, quos ſcilicet aliis frequentiores intellexit, ita vt eſſent exemplum, adiunctos cum cauſæ declaratione, quam in libro de aqua, aere, &

3ª. Aph. 11. Ex. ord. 20. h

3ª. Aph. 12. Ex. ord. 21. e

3. Epid. cō. 3. t. 1. 3ª. 140. f

2. Epid. ſect. 1ª. I ipſo lib. prin.

locis

(A locis expedit) in aphorismis tradere voluit. Quin etiam si vel præteriret prorsus causarum declara
tionem, liceret inuenire nobis eam ex ijs quæ in aphorismis tradidit, quæ viro sunt satis rationem
meditato ad ante dicta inuenienda. Neq; enim hoc te velim ignorare, id quod tametsi frequenter
multisq; locis abunde ostendimus, nihilo minus nunc dicemus, quatenus eius meminisse res po-
stulat. Singulæ in omnibus artibus complicationes medicamentorum simplicium, quia tantus * φαρμάκων. Sed forte πραγ
est numerus, experimentis cognosci non valent: sed omnium harum vna est via inueniendi, eaq; μάτων. i. reru.
per sua cuiusq; elementa, vti fit in Grammatica. Proinde & quæ statuum elementa sint, ab ipsa rei
ingressi essentia, cōtemplemur, vt in libris de demonstratione didicimus. Quare sermonem à ca-
pite arcessemus, exponemusq; tibi ordine omnia, re prætermissa nulla. Humiditate, calore, fri-
gore, & siccitate tempora anni mutuo distant. Nam Hyems quidem humiditate alijs frigoreq;
præstat: Æstas item calore ac siccitate: Ver planè in medio est vtriusq;: nam in vtraq; oppositio-
ne neutrum alteri illic præstat, neque sicco humidum, neque calido frigidum, verum est quasi am
barum æquilibrium oppositionum, æquabilitasq; horarum omnium totius propè diei & noctis,
atq; nulla in illis fit magna immutatio aut exuperantia, cuiuscemodi conspicias in autumno: Hic
enim de matutino frigus viget, circa meridiem magnus æstus, qui rursus ad crepusculum vesper-
B tinum transit in algorem: dominatur tamē in eo siccum humido, & frigidum calido. Habes tem-
porum anni temperamentum: quorum ferè mutatio fit paulatim, vt à nemine toto tempore sen- * κατὰ βραχύ.
tiatur: sin † confertim, sentiatur: non tamen affatim aut immoderate in humidorum temporum
& naturalium mutationibus. Igitur oriēte Arcturo pluit ferè, simulq; spirant venti frigidi: quòd †* κατὰ μείζονα.
tum autumni est principium, tum finis æstatis. Deinde tempore sequente paulatim, ita vt non
percipiatur, fit mutatio in frigidum: quam vicissitudinem facit Vergiliarum occasus sensibilem.
Dehinc vndequaque similiter ad æquinoctium vernale venit, ac interim par fit adiectio vsque ad
Vergiliarum ortum: Sæpius vero etiam manifesta quædam sub tempus æquinoctij, at modera-
ta tamen. Iam ab ortu Vergiliarum augetur calidum & siccum vsque ad Canis ortum modice &
pedetentim. Qui vbi adsit, aliquantisper regnabunt austri. Mox succedent pluuiæ tantæ, quan-
tæ spirent Etesiæ ad ortum vsque Arcturi. Itaque experimentis & ratione didicimus, vbi in hūc
modum anni tempora procedant, & in se mutuo conuertantur, non existere neque pestem vllam,
neque quenquam alium morbum vulgarem, sed solos dispersos, quos vocat, morbos, qui victus
comites sunt. At quia singulis anni temporibus singuli vigent humores (vt ab illo accepimus)
hyeme pituita, sanguis vere, æstate bilis, autumno bilis acida, ideo fit, vt qui praua vtuntur ratio-
«« C ne victus, non ijdem eos tentent omni tempore morbi, sed, vti ipse docuit, Vere melancholiæ, in-
«« saniæ, morbi comitiales, & sanguinis profluuia, alijq; morbi, quos secundum hos recenset: Æsta-
te alij, alijq; autumno: Item alij hyeme: qui ex offensione quidem in ratione victus proficiscūtur,
cæterum immutantur eorum formæ pro anni tempore, ætate, & natura. Nam quia pro naturis &
ætatibus tum corporum alterantur temperamenta, tum humorum exuperantiæ dissident, pro-
inde pro harum etiam ratione commutatur nunc species morborum. Ac de differentijs quæ in-
«« sunt in ætatibus, in hunc modum scripsit: [a] ‖ In ætatibus autem exercent paruos pueros & infan- A 3ª. Apho. 24. Ex. ord. 25. a
«« tes oris vlcera, quæ aphthæ vocātur, & vomitiones, & reliqua quæ subiunxit his per omnem æta-
«« tem. De naturis hoc pacto: [b] ‖ Inter naturas, hæ ad æstatem, illæ ad hyemem bene aut male com- B 3ª. Aph. 2. Ex. ord. 20. a
paratæ sunt. [c] † Quo fit vt obtineat parem vim laborantis corpus ad concitandam causam, ac aer: C Al. Quo fit ut laborātis corpus parē rōnē causæ efficientis obtineat, ac aer.
quæ vbi ambo coeant, acquisititium efficiunt temperamentum, cuius comes est vulgarium mor-
borū ortus. Iam si videamus, quid in corpus humanum calor possit aeris, quid autem frigus, sic-
citas, & humiditas: videamus item ipsam patientem materiam, qualis sit: facile iam fit inuenire &
præsentire futuros morbos: immo vero ante hæc etiam illud rectè dictum cognoscemus: [d] ‖ In cō
«« stantibus temporibus, cum tempestiue tempestiua proueniunt, morbi constantes & boni iudicij
«« D fiunt: in inconstantibus inconstantes & difficilis iudicij. Itaq; quæ nam sint qualitatum earum fa D 3ª. Aphd. 8. Ex. ord. 20. f
cultates, quarum meminimus, humiditatis, siccitatis, caloris, frigorisq;, audiamus ipsum Hippo-
«« cratem in aphorismis dicentem: [e] ‖ Ex anni autē tempestatibus in vniuersum siccitates imbribus E 3ª. Aph. 15. & 16. Ex. ord. 22. g. h
«« sunt salubriores, & minus lethales. Morbi autem in imbribus magna ex parte sunt febres longæ,
«« alui profluuia, putredines, morbi comitiales, apoplexiæ, & anginę. In siccitatibus vero tabidę lippi
«« tudines, articulorum morbi, stranguriæ. Hæc ille de productis in longum spatium tempestatibus
retulit. Atque vt hic de differentia humiditatis & siccitatis docuit, sic quę caloris sit & frigoris dif
ferentia, ibi tradit, vbi de aquilonijs & austrinis scripsit statibus. Nam in nostro tractu aquilo fri-
gidus est, calidus auster: nisi forte (id quod rarum est) ineunte vere frigidus sit, aut alio quopiam
anni tempore aliquantisper talis spiret: atqui ne tum quidem est aquilone frigidior. Quare atten
«« de sequentia, vt scripsit de his in aphorismis, sic orsus: ‖ Austri auditum hebetantes, caliginosi, ca- 3ª. Apho. 5. Ex. ord. 20. c
«« put grauantes, pigri, dissoluentes: quando huiusmodi tempestas dominetur, eiuscemodi vigent
«« morbi. At si aquilonia fuerit, tusses, fauces, alui duræ, difficultates vrinæ, horrores, laterum do-
«« lores & pectoris: quando hæc tempestas dominetur, talia in morbis expectanda sunt. Habes
quæ de vehementibus australibus & aquilonijs statibus, qui multo tempore durant, ab eo dicta
sunt.

ſunt. Oſtendit enim per verbũ δυναστεύειν.i.dominari, nomina hæc non eſſe eius, qui vere aut mo E
dico tempore ſpirat: nec ei, qui pluribus quidem diebus, ſed imbecillus eſt, hoc ſe nomẽ tribuere.
3ª.Aph.17.Ex. ord.23.c Iam de temporarijs auſtrinis & aquilonijs ventis accipe, quę dicat. ‖ Tẽporarię autem tẽpeſtates,
aquiloniæ quidem corpora denſant, contendunt, roborant, & reddunt coloratiora, auditũ iuuãt,
aluos exiccant, oculos mordent, & ſi pectus dolor aliquis obſederit, eum augent: Auſtrinæ remit-
tunt corpora, & humectant, auditum obtundunt, caput grauant, & vertigines creant, & oculis at-
que corporibus difficilem motũ efficiunt, & aluos lubricant. Porrò prodita ſunt ab eo in Apho
riſmis & alia, de natura temporum, & conuerſione inter ſe ſubita: quorum ſingula ſuo loco citabi
mus. Hic ſat erit, ſi didicerimus primas elementares ſtatuum virtutes ab ipſo eſſe Hippocrate pro-
ditas. Quarum veſtigijs in quibuſuis qui inciderint ſtatibus, nos via oportet & ordine progreſſos
inuenire, cuiuſmodi impendeãt morbi, & quemadmodum eis ſit occurrendum: aut ſi iam inuaſe-
rint, qua ratione curandi. Hic ſcilicet huius eſt commentationis maximus fructus. At in elemen-
tis horum locus eſt ẽt, qui etiam ad prouidendos morbos non nihil coindicat: vt itẽ natura vniuſ-
cuiuſque, ætas, vitæ ſors, victus ratio. Oſtenſum autem ab eo eſt dilucide in libro De aqua, aere, &
locis, qui cuique regioni frequentes ſint morbi. Poteris itaq; hinc, quam ob rem aeris nimium fri-
gidus & humidus ſtatus morbos, prout poſtulat ipſius natura, ab eo oſtenſos parturus eſt, ſimile F
indicium ſumere à loco, ac ab ætate, natura, vitæ inſtitutis, & victus tota ratione. Etenim qui & na
tura ſunt frigidi & humidi & externis circunſtantijs, facilius morbis, quos humidus & frigidus ſta
tus parit corripientur: contrarij, ægrius. Si igitur plaga humida & frigida per ſe talem ſtatum ha-
beat, morbi generabuntur facile ei ſtatui familiares, faciente ad hoc etiam plaga. Quemadmodum
ſanè rurſus ſi aliquando calidior fiat & humidior ſtatus, qualem in ſecundo de vulgaribus morbis
2.Epid.ſect.1ª. ſtatim in principio. libro deſcripſit in principio: ‖ Pluebat, inquit, per æſtum largo imbri aſſidue. Intereſt certe ad di-
ctorum putridorum generationem morborum aliquantulum ipſe locus, præſertim ſi vtrinq; in-
temperatus ſit, calidior ſcilicet, & humidior. Referet etiam, ſi alterutra parte intemperatus ſit, vti
Cranon, in loco concauo ſita & meridionali: vnde maxime morbis putridis, vt carbunculis, infe-
ſtata eſt: atq; præter cætera incommoda, auerſa eſt etiam à ventis aquilonijs, ventorum ſubiecta
tranquillitatibus, quas νηνεμίας appellant Græci. Atq; Cranon huiuſcemodi eſt. Thaſus aliter cõ
parata eſt, expoſita eſt enim ventis aquilonijs & frigidis, Thraciæ ex aduerſo. Vnde cũ ad auſtri-
na ſpectaret totus ſtatus, adiunctoſq; haberet ſqualores, ſua ſponte quidem reſiſtebat ſtatui locus
Supra.101.h.t.1. hic: qui certe ſi meridionalis & in conualli eſſet, peſtilentiſſimus ei fuiſſet hic ſtatus. ‖ Pluuiæ erant
* μαλθακῶς. multæ, continentes, lẽnes. Tribus modis pluuiæ multæ fiunt, interim ob ipſum imbrem cõfertim G
decidentem: interim diuturnitate temporis, licet guttatim tantum ſingulis diebus decidat: inter-
dum ambobus coniunctis: quorum habes omnium in libris de morbis vulgaribus ſcripta exem-
1.Epid. cõ.2. pla. Primi modi ſtatum quem auſpicatur in hunc modum: ‖ In Thaſo ante Arcturũ pluuiæ erant
t.60.3ª.113.e multæ. Significat enim has fuiſſe magnas multitudo pluuiæ confertæ. Alterius modi exemplum
Supra.101.h.t.1. id eſt, quod modo eſt dictum: ‖ Pluuiæ multæ, continentes, lẽnes. nam aquæ erat collecta multitu-
* μαλθακῶς. do, propterea ꝙ longo tempore perpetua pluuia eſſet, & non prorſus larga vno tempore. Tertij
2.Epid.ſect. 1ª. ſtatim ĩ princ. modi exemplum eſt, quod initio libri ſecũdi de vulgaribus morbis proditũ eſt: ‖ Pluebat per æſtũ
larbo imbri aſſidue. largum enim cum ſuperiore modo conuenit: aſſidue, cum ſecũdo. Sed illos
ſtatus aliàs explicabimus, ſuo vtrunque loco. Is vero, de quo ſermonem inſtituimus, qui incidit in
* μαλθακῶς. tra æquinoctium autumnale & hyemis principium, imbrem, quandiu vigeret, lẽnem habuit, vt
eſt ab eo dictum: quod oppoſitum eſt his, confertim, large, vehementer.

2 *Hyems Auſtrina.*

Non ſe latuiſſe finem eſſe Autumni Vergiliarum occaſum, quem nomine breui Vergilias ap- H
pellat, non obſcure indicauit. Nam poſtquam ante dixiſſet/circa æquinoctiũ/addidit/& ſub Ver-
gilias:/ſcripſitq; deinde/hyems auſtrina/quaſi nullum interceſſerit peculiarem requirens declara
tionem tempus, ſed coniuncta ſit cum Vergiliarum occaſu hyems.

3 *Parui Venti Aquilonij.*

Paruos, inquit, ventos fuiſſe hyeme: ꝙ ſi in natura ſua hyems conſtitiſſet, omnino fuiſſent magni. Atq; ijs hoc duplici nomine accidat, vti & nunc parui videantur fuiſſe, cùm ſua ipſorum magnitudine, tum temporis prolixitate. Spirarunt enim diebus paucis aquilonij, atque hi non vehementes: cum habere hyems magnum aquilonem, & longo ſoleat tempore.

4 *Squalores.*

Tempeſtatem iuſto ſicciorem appellauit parum vſitate ἀυχμὸν.i.ſqualorem, cũ ſoleamus nos non ſimpliciter ſicciorem, ſed extreme ſiccam ita nominare. Qui autem fieri potuit, aut cui probatur eò ſiccitatis deueniſſe hyemem, vt iuxta ac æſtas ſqualidam terram redderet? Neque enim

eiuſcemodi

A eiuſcemodi fiat in vere ſtatus,cui nunc fuiſſe aſſimilem omni ex parte hyemem dicit.

5 *Omnino Similis Veris Hyems fuit.*

Sicciorem quidem,qua'm eius natura poſtularet,hyemem ait fuiſſe,non tamen æque ſiccam atque æſtatem.Itaque ſqualorem, quem eſſe nuper diximus improprie vſurpatum, accipere par eſt non abſolute hoc loco eſſe ab eo dictum,ſed ad aliquid,ſicut formicam magnam aut montem paruum.Nam vt hyems erat in præſenti,non ſimpliciter ſqualida: quemadmodum nec magna formica eſt magna ſimpliciter,ſed vt magna formica,quæ ſane paruo etiam eſt monte minor: nec nõ hyems ſqualida,eſt humidior æſtate: Sicut hyemem præſentem comparando ait: Omnino ſimilis veris hyems fuit.

6 *Ver Auſtrinum, Frigidum, Paruæ pluuiæ.*

Videtur quidem dixiſſe ver auſtrinum, non quin oĩno in eo fuerint venti aquilonij: ſed quòd pauciſſimi initio,atque adeo pauci,vt temporis illius ſtatum totum auſtrinum appellaret.

7 B *Aeſtas ferè tota erat Nubiloſa, Nihil pluit: Eteſiæ paucæ, paruæ, ſparſim ſpirarunt.*

Siquis,quæ dixit de æſtate,omnia colligat,dicat ẽt hanc auſtrinam ſimul ac ſqualidam fuiſſe.

8 *Cum eſſet autem Totus hic ſtatus auſtrinus & cum ſqualoribus.*

Non quin aliquando pluerit toto anno, dixit cum ſqualoribus, ſed q̃ qua'm pauciſſime.Nam dempto primo tempore ab æquinoctio autumnali,vſq; ad Vergilias, quicquid ſucceſſit temporis,ſatis caruit imbribus. At ἀγωγὴν Hippocrates aeris appellat ſtatum.Quare ſi verum eſt cũ aere ſimul alterari animalium corpora,per imbres fiẽt humidiora, per ſqualores ſicciora.Et cum vigent calores,caput erit firmũ: cum frigora, erit ipſum quidem leuiſſimum, cæterum thorax & pulmo laborabunt. Vnde quæ corpora commemorato ſtatui, qui propoſitus nobis eſt, mediam obtinenti naturam inter ſerenum omninoq; clarum,& pluuioſum,aſſimilantur, medium ſtatum habebunt temperamenti: quẽ mihi nubiloſum,da, vt appellẽ.Nã hoc aeris ſtatu exiſtẽte, cõſtitutoq; ſimul alterari corpora noſtra,atq; aſſimilari huic,quo euadat ſermo clarior,nihil fuerit cauſæ, quin ſtatum in ijs genitum appellem veluti nubiloſum quendam. Vt igitur cum hyems ſuum ſeruet temperamentum,non poteſt non generari humor frigidus & humidus,pituita: æſtate contra C calidus & ſiccus,pallida videlicet bilis: Ita cum nubilus ſit aer,aliquis dominatur humor, in pituitoſis quidem naturis nebuloſa ac nubiloſa,vt ita dicam,pituita: in bilioſis vero, nebuloſa ac nubiloſa bilis.Etenim ſemper aliquid e corpore noſtro vaporoſum emanat: ſed in ſiccis ſtatibus plurimum,in humidis pauciſſimum.Atq; cum in corpore aceruatum hoc ſit,ſimilem reddit nebulæ et caligini innatum nobis ſpiritum.Æmulatur enim in ambiente animantes aere ſpiritũ vapor. Vnde ne hic dubitemus dicere,in tali ſtatu talẽm generari inſitum nobis ſpiritum. Atqui vbi eodem tempore duo hi affectus,aut nebulæ aut caligini accidũt, vt & attollatur & ſtipetur, alba efficitur nubes: nam quando plane vacat humiditate aer aquilonius,nequeat conſtitui vnquã nubes. Efficitur ea aut ſplẽdida aut atra,cauſa raritatis vel ſpiſſitudinis. Ac rareſcens nubes in ſe Solis lucem ſuſcipit,quo fit,vt ſplendeſcat,illuſtrante videlicet eam Solis ſplendore, quale in corporibus pellucidis cernas. At ſi conſtringatur nubes condenſeturq;, quia nullus eſt Solis luci tranſitus, atra merito hec apparet,nõ aliter ac nocte ipſe aer deſtitutus lumine ſolari. Sane videtur manifeſte in terram ſubinde nebula decidere,qui ros appellatur: Interim ſupera petere planeq; nubes fieri vel cãdida vel atra: Candida,vbi intra ſe totam radios admittat ſolares: Atra vero,cum eos plane excludat: Medios inter hos colores nubes pro quantitate ſplendoris, qui ipſis admiſcetur, accipiunt.

D Sed videbitur forſitã hic ſibi ſermo minus conſtare,eleuari in altum dicens humorem & conſpiſſari. Suſtolli enim caloris opus eſt,frigoris conſpiſſari: non poteſt porro idem ſimul eſſe & calidũ & frigidum. Sed ſi ipſum animaduertas,qui ſupera petit,vaporem eſſe calidum,atq; eius gratia in ſublime ſubuehi: frigidum autem eſſe aerem,qui vaporem excipit: deſines dubitare,qui fiat, vt ſimul & ſurſum feratur & conſtipetur.Nam vt ſuſtollatur,ſua ſponte habet: vt cogatur ac conſtringatur,per excipientem aerem,qui quo erit frigidior,hoc aſcendentem nebulam cõſpiſſabit magis ac coget. Vbi itaque nec calfacit magnopere aer,nec perinde refrigerat, eleuata nebula neceſſario in eo commorabitur talis,qualis erat à primo: euadetq; plane per ſe cãdida nubes,vbi à Solis cieatur ſplendore: media vero inter albam & nigram,quando eam Sol nõ vndequaque irradiat. Proinde noli mirari,qua de cauſa animantium corpora huius aliquando cœli ſimilem habeant intus
" affectionem: quin potius crede dicenti Hippocrati,|| Auſtri auditum hebetantes,caliginoſi,caput 3ª. Aph.5. Ext.
" grauantes,pigri,diſſoluentes.Perſequitur enim his verbis corporis vitia,quibus eſt obnoxium in ord.20.c
auſtrinis ſtatibus. Vnde vt hæc/caput grauantes,diſſoluentes,& pigri/ad ea quæab Auſtro parãtur in corporibus noſtris plane referuntur: ita eſt cenſendum,caliginoſum eſſe dictum, vt indicet eam quæ ab illo in nobis coaceruatur,,& non aeris caliginem.

Ante

9 *Ante Ver ex priore cœlo, quod huic subcõtrariũ fuerat, aquiloniumq́;, Paucos Ardentes febres corripuerũt, eosq́; admodum stabiles, Paucisq́; Sanguis erupit, Nec ex his peribant.* E

Non fuisse aquiloniam tempestatem ante ver diuturnam hinc constat, quod nuper totum temperamentum vocauerit austrinum: non ita dicturus, si multos dies Aquilo spirasset. Attamen cũ aer fuisset vel paucis diebus aquilonius, corripuerunt paucos morbi ardentes, atque hi admodum leues, & qui statim consisterent: ait enim, eosq; admodum stabiles. Scribunt autem alij πάνυ εὐσταθῆ, alij Ionice εὐσταθέα, in æquali tenore & nullo periculo cõiuncti. Ad hæc paucos ait sanguinis eruptionem habuisse: quod vehementibus erat febribus ardentibus peculiare, vt etiam delirare, et mori. At ista ijs, quæ tum vigebant, non erant adiuncta, sed cum moderatissimæ fuerunt, tum minime multos inuaserunt: quod vehemens & quasi germana ardens febris à flaua bile, quam quidem etiam pallidam vocant, sit oriunda. Hanc, vt ostendebamus, in proposita tempestate superiori æstate tantum habebant qui natura erant biliosa: eamq; non multam, nec postea, eo quod cum humidus ante dictus esset status, etiam atque etiam caliginosior ac nebulosior euaderet. Optimo ergo iure pauci in ardentem febrem inciderunt, qui perquam essent biliosi: neq; tamen hi in exquisitam neq; vehementem, sed lenẽ ac discussu facilem. Itaq; quos corripuit, hac de causa corripuit. F Sane enim præcesserat æstas autumnum, quæ secũdum naturam comparata fuerat. Orditur enim Hippocrates enarrare tempestates inde, vbi de natura sua primũ aer deflexerit. Sed necessario per æstatem naturalem aceruabatur multũ biliosis plenior hic succus. Vnde qui succedebat status per totam hyemem vsque ad ver, hunc humorem nec auxit, quippe quæ calida non esset magnopere aut sicca, vt ęstas: nec imminuit ẽt, neque enim satis erat frigida, vt quę in statu est naturali hyems: at nec per halitum digessit, nam non erat exacte sicca. Restat igitur integrum illum permãsisse, ac formam sibi quasi caliginosam comparasse atq; nebulosam, propter modicam aeris humiditatem & calorem, qui cum vapore coaluerat. Verum ante ver, cum subito præter morem Aquilo spirasset, isq; in interiores corporis partes impulisset humores, tenuissimus primus fluebat, itaq; febrem ardẽtem induxit. Neque enim in quibuslibet corriuatus partibus corporis, febrem potest humor hic excitare ardentem, verum circa "ventriculum & huius præcipue os, circaq; iecinoris partes simas. Itemq; non prorumpebat sanguis. Sane proprium est, si quid aliud, synceris febribus ardentibus, per sanguinis eruptionem iudicari. Appellat autem Hippocrates αἱμοῤῥαγίαν. i. eruptionẽ sanguinis, non adiecto ex quo vacuatur sanguis membro, eam quæ ex naribus fit. Atqui nihil habet admirationis, si recludantur & dirumpantur huius regionis venæ à sanguine, qui sursum incitatus calore efferẽ: à quo necesse est ipsum inflari, ac tũ reserari venas, ac rumpi ob spiritus copiã, qui dirumpit vel vtres ac dolia, cum in musto feruescente accumulatur. Cæterum hoc symptoma, præsentes febres ardentes non est comitatum, quod essent, vt est dictum, moderatæ. G

epid. com. 2. t. c. 20 / c. 73. — A.l.4.f.1 c.40.424.

10 *Tubercula vero Multis secundum alterutram aurem, Plurimis secundũ vtranq; extiterunt, Febre carebant, Erãt recti. Nõ nullis parum Accendebantur, sed extincta omnibus sunt citra incommodũ: Neminiq; Suppurarunt cuiquam, vti solent, quæ alijs ex occasionibus extuberãt. Erat eorum hæc natura, Laxa erãt, magna, diffusa, citra phlegmonem, atque citra dolorem, Obscure omnibus euanescebant.*

... rorũ tenuitatem.

Omnia "quę dicta sunt, ob dominantem acciderunt caliginosam materiam, à qua alia solent cũ pituita existere, vt œdematosa: alia cum flaua bile, vt erysipelatosa: nõ nulla cũ sanguine, vt phlegmonosa. Quę tamen omnia resident facile, quod prompte eiuscemodi materia digeratur: E diuerso quæ crasso constant, & lento humore, ægre discutiuntur. Porro quæ acciderunt in tempestate præsenti, laxa erant, id est mollia, & digitis cedentia, & quæ ad eorum impressionem cauabantur. Citra phlegmonem, hoc est citra phlogosin. i. inflammationem. Citra item dolorẽ, quod vtroq; scilicet, quod dolorem parit, vacarent: quæ sunt, corporum contentio, & intemperies magna. Contentio fit ob crassos humores & glutinosos, adeo partibus impactos afflictis, vt resolui citra negociũ nequeant: Intemperies autem valida, quod ferueant illi nimium, aut frigidi sint. Quare sunt merito tumores laxi & sine exulceratione, à dolore liberi: qui quia essent eiuscemodi, facileq; residerẽt, ideo non suppurabant, vti solent qui alijs ex occasionibus exurgunt. Hoc autem nomine προφάσεις Hippocrates (nos vertimus occasiones) aliquando (vt vulgo assolet) in causis vsurpat cõfictis: interdum causas manifestas sic vocat: non nunquam simul omnes. Hic appellauit suppurationes alijs ex occasionibus prouenientes, quas euenire ipse in febribus docuit, in quibus humores sunt aceruati multi, crassi, & crudi, qui propter vehementiam & acuitatem & copiam febrilis "caloris caput petunt: hos deinde in adenibus aurium deponit natura: vnde Parotides, quas vocant, exoriuntur. Verum enim vero non erat in hoc statu ea humorum affluentia: & qui constiterant ad aures tumores, quia materiæ erant spirituosæ, statim digesti sunt. Patet ergo morbos ardentes in principium incidisse veris, cum spirassent Aquilones: istas autem parotidas toto viguisse reliquo tempore: sed erant moderatissimæ, ob causas nimirum quas recensui, vt H

A.l.4.f.3.c. c.9.454.b — A.l.1.f.1.d. fu.1.c.10.4

A sui, vt homines ab ijs ὀρθοστάδην id est recti affligerentur, hoc est vt illas absq; dolore sustinerent obambulantes, ac solita munera obeuntes: neque, vt in morbis grauioribus, necesse haberent decumbere: etenim prᴂter cᴂtera neq; insigniter febriebant. Quòd si quis esset etiam ex illis calidior, non diu hoc patiebatur. In causa erat exuperãtis, vt est dictum, natura humoris, qui maiore ex parte aerius erat & frigidus.

11 *Accidebant hæc Adolescentibus, Iuuenibus, Adultis, atq; præter cæteros Luctatoribus, & Athletis, Mulieribus vero parum multis.*

Communis hæc causa in omnibus attendenda est decubitibus humorum, quam aliàs Hippocrates exposuit, Humores calidiores in sublimiores partes corporis decumbere, frigidiores in infernas. Quando igitur dominans hoc statu humor subfrigidus esset aeriusq; ac mediam teneret naturam inter eos qui facile ascendunt, & qui deorsum vergunt, ideo solis his in caput inuadebat, qui erant aut propter ætatem, aut vitæ genus, temperamento calidiore. Nec præterit nos, adolescentulos ob ætatem esse non ob vitæ sortem calidos, vt etiam adultos: qui vero in palæstris ac gymnasiis versantur, hos ob vitæ institutum. Quo sanè pauciores infestauerunt mulieres, easq; B iuuenes, & natura calidiores, & quæ non vixerant in ocio.

12 *Multi præterea Infestabantur Arida tussi, Nihilq; excreabant, Nec multo post Raucescebant.*

Quæ nam tusses aridæ sint, ipse aperit hisce verbis /nihilq; excreabant./ Hæ fiunt autem, interdum exasperatis modo faucibus & gutture, nullaq; pulmonem tenente affluentia humorum: atq; hi nihil expuunt, neque enim superflui habent quicquam, quod reijci vel expelli oporteat. Aliæ etiam fiunt aridæ tusses ob intemperiem respirationi seruientium instrumentorum: at ne hic quidem est, quod expui desideret. Præterea aliæ, vbi illis inhærescunt humores, qui euacuationem requirunt: qui quidem non excernuntur tamen duabus de causis: Vel q lenti sint & crassi, & pulmonis firmiter chartilaginosis infixi fibris, quas bronchos appellant Græci: quod in lateris doloribus (quos ἀπτύστους hoc est in quibus nihil expuitur, vocant) accidit: Vel quòd humor, qui à capite defluit, non aliter atq; aqua, sit subtilis. Etenim prius hic per guttur & asperam arteriam delabendo in pulmonẽ funditur, quàm à spiritu concitato per tussim subduci possit. Quod accidisse tum Thasiis videtur, quorum esset ab austrino statu caput repletum, & hoc destillationem transC mitteret omnibus regionibus thoracis: nam talem tum tussim fuisse, symptoma huius comes testatur: Rauci inquit enim, qui eo modo tussirent, euaserunt. In causa humor erat destillans, à quo vocis instrumenta irrigabantur, vt in libris de voce declaratum est.

13 *Non nulli multo post. Quibusdam Testiculus alter, alijs Vterq; cum dolore Inflammabatur.*

Illius pars, qui in pulmonem decidit ex capite, pro eo quòd inter se consentiunt instrumenta, ad testiculos peruenit. Quatenus autem cum genitalibus conueniat thoraci, in alijs libris tractauit. Cæterum quod in testiculos decubuit, erat id malignius, neque iam primo illi simile, vt quod in thorace diuturnitate computruisset. Recte ergo erant testiculorum inflammationes cum dolore coniunctæ, neq; perinde vt parotides à dolore immunes. Nam quòd aut alteruter, aut ambo testiculi humorum excepissent abundantiam, in causa erat copia illorum. Siquidem quibus paucus proueniret, his in alterum: quibus amplior, in vtrunque impegit.

14 *Quidam Febricitabant, quidam non.*

D Qui tum abundabant humores, hos neq; magnopere calidos esse, neq; nimium frigidos diximus: sed inter vtrosq; tum natura, tum temperamento intercedebant. Vnde pro ætatum & naturarum tẽperamentis vitaq; laborãtium, alijs ad calidius inclinauerunt, itaq; febricitarunt: non nullis quod à primo habuerant, retinuerunt temperamentum, febrem excitare impotens.

15 *Plurimis hæc Laboriosa fuerunt.*

De omnibus quæ commemorauit, hoc dixit: prædixit autem tusses, raucedinem, & in testiculum abscessus, & quosdam tenuisse illorum etiam febres. Hæc ergo, inquit, symptomata maximæ ægrorum parti laboriosa acciderunt, hoc est moleste, neque vt recti incedentes facile sustinerent, sed plurimi ipsorum decumberent, quòd longitudine temporis in dies collecta excrementa euaderent etiam atque etiam acriora atque maligniora. Nanque austrinæ tempestates, si diuturnæ sint, putredines inducunt, potissimum vbi sint humidæ: verum quando hic status humidus non esset, diutissime nihil erat molestum corporibus: tempore vero molestiam afferebat. Et hæc quibusdam de illis tandem euenerunt, quæ mox ab initio omnibus accidissent, si austrinus status humidus fuisset.

16 *Cætero quantum ad* Ιητρεῖον, *Sine morbo degebant.* E

Bifariam dictionem κατὰ ἰητρεῖον scriptam in exemplaribus inuenias. In aliquibus, vt nunc est dictum, postrema syllaba per ο scribitur: in alijs per η. Significat autem prior lectio ea, quæ in medica officina fiunt, altera quæ secundum materiam medicam: vt aut operibus quæ in medica officina in laborantibus administrantur, Thasii abstinerent: aut ijs, quæ per materiam medicā fiunt, in ijs, qui prædictis detinentur incommodis. Ex vtraq; sententia & lectione apparet leuiter afflictos fuisse homines, dum duraret ver: quo'd morbos quę parerent causæ malignum haud dum qc quam haberent, quod diuturnitate temporis consecutæ sunt.

17 *At vero ante Ineuntem æstatem, p erq; Aestatem & Hyemem, Multi, qui longo iam tempore submarcescebant, ex Tabe decubuerunt: Quando etiam multis ambigentibus tum confirmauit.*

* ὑποφθειρομένων. al. ὑποφερομένων i. sustinebant, vt uertit iterpres pag. 146. a. & 151. b

Quos dixit superius tussire quidem, excreare tamen in vere nihil, hos æstate ait, & secundum æstatem intabuisse, rem enarrans, quæ cum ijs constat, quæ oculis conspicimus. Etenim quæ capitis destillationes tussim primo concitant hominibus & raucedinem, neq; tandem consistunt, alteram hæ tabis differentiam generant. Sunt enim duæ eius maximæ differentiæ: Vna ex illis, quos caput demittit, fluxibus cōstat: Altera" quę ex affectibus ipsius pulmonis proficiscitur, omninoq; postquam expuitur sanguis, potissimum vase rupto: sępenumero etiam fluxione impleto viscere hoc, alia de causa ex partibus alijs, nō ex capite. Quo'd si ergo a' vere austrino in statum æstas aquilonium sit mutata, non fuissent manifesti, qui a' tabe clam exedebantur, neque prorsus tabuissent. Quia vero non modo in aquilonium non trāsiit status austrinus, sed erat etiam nubilosa fere ęstas, idcirco capitis destillationes erant perpetuæ: ac destillantes humores omnes præcipue in pulmone computruerunt, ita vt ijs ad meram tabem generandam nihil deesset. F

A. l. 3. f. 10. c. 18. 271. f

18 *Quibusdam autem cœpit primum: Atq; his vergebat ad Tabem natura.*

Tabidos græce φθινώδεις appellant veteres medici, qui morbo tabifico, quam etiam φθόην vocant, sunt opportuni. Tales "planissime sunt, qui adeo sunt angusto thorace & restricto, vt a' tergo in morem alarum promineant operta scoptula: vnde etiam hos πτερυγώδεις quasi alatos vocant. Pręterea quibus caput facile impletur, quodq; spiritus organis multas destillationes demittit, hi facillime tabescunt. Hæc si ambo in vnum coeāt & thoracis figura, & capitis imbecillitas, sunt eiuscemodi quidem naturæ semel tabi obnoxiæ, ambabus nāturę de causis. Etenim hi quorum caput ad pulmonē mittit fluxiones, diuturnitate temporis fiunt tabidi, ac in pulmone sæpe rumpitur illis vas propter visceris angustiam & infirmitatem. Habes de tabidis. Quia vero dixit Hippocrates /quando etiam multis ambigentibus tum confirmauit/ id est æstate: ac deinde subijcit /quibusdam autem cœpit primum, atq; his vergebat ad tabem natura/ mihi parū videtur eius oratio consona rationi: nam erat multo probabilius tales vere, qua'm æstate, incipere, quo'd qui accommodati sunt, vt certis incommodis facile capiantur, citius isti in eos incidant, ac imparati. Videtur igitur, vt etiam in alijs locis horum librorum de vulgaribus morbis, ordo esse inuersus orationis, lapso eo qui hæc primus descripsit, neq; errato postea emēdato, & item quoq; huic loco accidisse, ac orationis hæc esse series: Quando etiam multis ambigentibus tum confirmauit, quibus vergebat ad tabem natura. ac deinde: Quibusdam autem cœpit primum. Postea G

A. ibidem.

* φύσεως. i. naturæ. sed forte φθίσεως. i. tabis.

19 *Mortui vero multi sunt, & plurimi de his, & illis qui decubuerunt: Atq; haud scio, an vel mediocri quis tempore vitam produxerit.* H

De tabidis scilicet: nam id intelligendum est: siquidem in hunc modum est totum hoc scriptū caput. Nam vel iam quæ subdidit omnia, sunt communia tabidis: quod perspicies, si Hippocratis dictiones attendas: auspicaborq; ab hac, quæ mox adscripta est.

20 *Interierunt Celerius, quàm talibus esset consuetum.*

Tabidos inquit solito vitam finiuisse celerius. Cuius mox ipse causam subiungit, vbi ait /febres horrificæ, continuæ, acutæ/ id enim præter consuetudinem tabem comitatur, quod tum videtur accidisse. Causa est, cur hæc ambo congruerent tabes & eiusmodi febris, quo'd status esset antecedens ad corpora affecta comparatus. Siquidem dixi paulo ante, qui calidiore erant temperamento, illos in primis laborasse ex destillationibus capitis: horum nanque caput præcipue erat in austrina tempestate repletum. Quibus ipsis longius protracto nebuloso statu, vsu venit vt humores, qui in corpore essent, putrescerēt: vnde malignitas extitit febrium. Quo'd siquibus minus esset calidum temperamentum, his neq; computruerunt humores, neq; caput repletum est, extra paucos, idq; temporis diuturnitate. Nam quod citius patiūtur naturæ iniuriæ opportunæ, id cæteris

A terís tardíus accídit. Nec͂ fanè erat mirum, cum priori auſtrino ſtatui æſtas ſuccederet non auſtrina modo ſed nebuloſa etiam, prouenifſe hinc putredínem quandam humorum vel ín frígídioribus corporíbus, nedum in calidioribus.

21 *Nam Alios quidem & Diuturniores, & Cum febre coniunctos, Facile ferebant, nec moriebantur: De quibus iam ſcribemus.*

Alios inquit morbos præter tabíficos, de quibus ille verba fecit, etſi eſſent longiores, & febrem haberent adiunctam, non tamen grauiter tulerunt. Cuius paulo ſuperius cauſam díximus, quòd humor hís non ita erat ex putredine redditus malignus.

22 *Sola enim & Præ cæteris maxime, qui tum viguerunt, morbis, multos Tabes peremit.*

Huius cauſa eſt non ita dudum dicta, vbi corporis temperamentum in culpa poneremus, per quod morbis tabificis ſunt correpti, febribusq́ȝ malignis: de quibus ſub hæc ſermonem habet.

23 *Infeſtabant illos pleroſq; Hæc incõmoda, Febres horrificæ, continuæ, acutæ, omnino non intermittentes. Modus*
B *erat ſemitertianus, vno die leuiores, altero grauius iterum inuadentes. In ſumma, in dies acutiores euadebant.*

Pleroſq; omnes tabidos, de quibus agebat, paſſionibus aít affectos fuiſſe, quas ipſe deinde collegit. Atqui παθήματα (id eſt paſſiones, nos affectus vertimus) omnes vocant Greci, quę in corporibus noſtris fiunt præter naturam. Prę cęteris autem meminit, febres fuiſſe horrificas. Quod quidem ſignificat, per aſcenſum & incrementũ, quod vocant, acceſſionis, horruiſſe diutiſſime ęgros. Neqȝ enim, quibus initio acceſſionis horrores inceſſerunt, iſto appellauit nomine, ſed quibus per totam propè acceſſionem produceretur ſymptoma horroris. Et fit bifariam, modo cum reduplicationes faciat intenſio: modo hoc ipſum ſolum, inæqualem ſcilicet aſcenſum. Diuerſitas in temporis conſiſtit quantitate. Nam, breuibus ſi interuallis à ſeſe ſint mutuo motus horrifici dirempti, inæqualis dicitur & horrificus motus: Sin ampliora ſint interualla, fit illud ſymptoma reduplicatio, & dicitur. Hæc fit præcipue in ſemitertianis, vt vocant, febribus: quocirca ternę plerunqȝ, & quaternæ ſunt. Sed in commentationibus de febribus declarauimus, conſiſtere ſemitertianam ex humore inæquali, qui partim amara bile, quæ acris eſt, partim pituita putreſcente conſtat. Has itaque tum viguiſſe febres horrificas dicit ob antecedentem ſtatum, vti ſupra dictum eſt. Continuas
C autem eas nominauit, ſignificans eas ad integritatem non deſinere, quod quidem ipſemet interpretatur his verbis /omnino non intermittentes./ Intermittentes enim illas febres propriè appellant, quæ à vigore integritatem quandam præſtant: At quæ remiſſionem habent apertam, nunquam corpus tamen præſtant integrum, acutas has & continuas vocat: quæ totum habẽt quidem circuitum, plurimum octonũm & quadragenũm horarum, quantum etiam tertiana: ſed ad integritatem nec veniunt, & altero die mitiore alteram iterum afferunt acceſſionem: remiſſiorem illam quidem priore illa alterius circuitus, ac reduplicationibus carentem, cæterum quæ ægre incaleſcat & vix ad vigorẽ perueniat. Eſt præterea illius proprium, circuitus, qui primum conſequuntur, neqȝ inter ſeſe æque acutos eſſe, neqȝ perinde ac primum, verum vſque ad totum morbi vigorem increſcere in dies, intendiq́ȝ.

24 *Sudabant ſemper quidem, Sed non toto corpore. Multum Extremitates frigebant, Vt vix calorem reciperent.*

Febrium malignarum eſſe hæc accidentia, in Præſagijs didicimus.

25 *Alui Turbatæ erant bilioſis, paucis, meris, tenuibus, mordacibusq́; : & Frequenter deſidebant.*

D Excretiones ἀκράτους i. meras ſolet vocare planè bilioſas: ſin aũt miſtus cum humiditate aquoſa euacuetur talis humor, non iam merum appellat. Quin etiam hoc ipſum didicimus de meris excretionibus, ‖ quarum aperuit malignitatem in præſagijs, & de humoribus qui tenues ſunt, omnes eſſe inconcoctos, & vt concoquantur, robuſtam deſiderare naturam. Mordaces porrò erant haud iniuria, vt quæ bilioſæ merǽqȝ eſſent. Præterea earum erat mordacitatis comes aſſidue deſidere. Quo factum eſt, vt ex hoc quoqȝ ſymptomate vires laborarent ægrotorum. in Prog. cõ. 2. t. 20. vſq; ad. 24. 4ª. 199. f. g. h

26 *Vrinæ Tenues, inconcoctæ, decolores, & paucæ: Aut Craſsitudine præditæ, & paruo ſedimẽto, nec probe ſubſidentes, ſed cum crudo quodam intempeſtiuoq́; ſedimento.*

Et de vrinis didicimus, tenues, decolores, & paucas, {vel craſſas, & paucas,} prauas eſſe: quemadmodum etiam craſſas quidem, ſed quod ſubſideat, aut omnino nihil, aut parum habentes: quod ſanè ijs accidit, eo quòd parum bene ſubſideant. Hoc iam ijs frequens febribus eſt, in quibus multus calor & flammeus feruorem accendit quendam crudorum craſſorumq́ȝ humorum. Par igitur eſt in ijs aut prorſus non eſſe: aut eſſe id, vt Hippocrates dixit, crudum et inconcoctum. ‖ Cęterum de prauis ſedimentis in præſagijs tractauit. in Prog. cõ. 2. t. 28. 29. 4ª. 200. c

27 *Tussiebant, ac Pauca, cocta, coacta, paulatim, vix excreabant. Quos vero violentissime vrgebant, His minime concocta erant, sed perpetuo cruda spuebant.* E

In tabibus malignissimis, quibus proxima est mors, sputa ne paululum quidem cõcoquuntur: In alijs vero, quæ moderatæ sunt, & quæ in longius tempus extrahuntur, hac ipsa de causa cõmode concoquuntur humores in pulmone superflui, excreanturq; facile. Cęterum ij qui in pręsentia tabescerent, istorum habebant nihil. Nam aut semel inconcoctum expuebant: aut coctum quidẽ, paucum tamen, & quod paulatim vix excreabatur. ‖ At meminit in præsagijs huius sputi.

in Prog.cõ.2.t. 45.4ª.202.c

28 *Plerisq; horum Fauces assidue à primo dolebant, & cum Inflammatione rubebant. Destillationes paruæ, tenues, acres, statimq; liquescebant ac affligebantur.*

Simul vt symptomata, quæ ad tabescentium conspiciebantur fauces, prędixit, causam adscripsit his verbis /destillationes paruæ, acres/. Nam quia malignæ erant destillationes quę à capite manabant, dolebant fauces: ꝙ vero ab ijs vellicarentur, ruborem & inflammationem habebant. Quia vero ipsa etiam calida erat destillatio, non erat mirum in Thaso, si prę cęteris tabescentibus, qui ita haberent, ad extremam deuenirent gracilitatem. F

29 *Cibos Quosuis perpetuo Fastidiebant.*

∴ Appellant Græci appetentia carentes, qui cibum non sumunt, ἀσίτους: qui vero oblatos fastidiunt, ἀποσίτους. Constat autem hoc fastidij symptoma tabidis accidisse, eo ꝙ destillationis, quæ fauces & pulmonem infestabat, pars aliqua in ventrem deflueret.

30 *Non Sitiebant.*

∴ Non ẽx malignitate destillationum, quas appellauit ipse acres, hoc tabescẽtibus symptoma accidit. Quo factum est, quantum equidem iudico, †vt cum fuisse illas Hippocrates nouas et absurdas indicare vellet, ascripserit /non sitiebant/. Est.n. maximæ signum malignitatis, vbi calida & adurente febre, aut fluxione delabente in ventriculum acri, non sitiant. Atq; hoc symptoma, partis virtutem sentientem, deperditam indicat & extinctam, siquidem particulę affectus nõ sentit.

† *clarius. vt cum rei nouitatẽ (hoc est τὸ παράλογον) indicare uellet Hippocrates, ascripserit. vide hũc modũ loquẽdi in libro de comate cap. 2.*

31 *Pleriq; circa mortem Delirabant. Sed de Tabidis hactenus.*

At ne hoc quidem accidere alijs tabescentibus consueuit, sed quæ erat febrium tum vigentium malignitas, huius status morbos comitabatur. G

32 *At vero Aestate iam & Autumno Febres multæ, continuæ, non vehementes, diu quidem tenebant ægrotos, qui cætera minus incommode habebant.*

Nam ante etiam retulit, vnam fuisse tabem exitialem, nosq; adiunximus causam. Ergo conueniunt cum illis, tum quæ hic agit, tum quæ ijs subdit, vbi sic ait.

33 *Plurimis erat Aluus turbata sine molestia tamen, & propè nihil offendebat. Vrina item Plurimis boni quidem coloris erat, & pura, sed tenuis, & post tempus circa iudicationem concocta.*

* Et reliqua, quæ de vrinis in medium attulit. Nam, vt quæ de tabidis nuper recensuit, erãt maligna, ita quæ nunc dicuntur, admodum sunt moderata.

34 *Non valde Tussiebant: neq; Difficultatem, quæ tussi excreabantur, præbebant: Nec solum Cibum non fastidiebant, Sed etiam valde licebat offerre.*

Eorum, qui hunc librum sunt interpretati, maxima pars, hoc eum loco ad tabescentes autumãt transiisse. Ego vero adhuc de cæteris censeo, de quibus disputat, febribus hunc haberi sermonem. Quî enim, cum antea de tabescentibus dixit eos perpetuo quosuis cibos fastidiuisse, hic iam dicat /nec cibos solum non fastidiebant, sed etiam valde licebat offerre? Cur ergo hoc loco scripsit/ nõ valde tussiebant? Nempe hoc est, quod istos adduxit in eam opinionem, vt hæc existimarent dici de ipsis tabescentibus. Ego sic statuo, cum etiamnum de alijs febribus fierent verba, ascriptum illud esse. Infestantur enim tussi, quæ incidit ratiõne symptomatis: non tamen tabidi omnino sunt hi. Quare nihil habet admirationis, simul & cœpisse Thasios quosdam febricitare in ante dicto statu: & quia erat id temporis ipsum caput repletum, accedente ad statum febre, tussi esse molestatos. Sed nec erat hoc illis nimium molestum symptoma: nec quę per tussim reijciebantur, negocium præbebant, neq; enim hi tabescebant. H

35 *In summa, qui Tabescebant, Leuiuscule ægrotabant, non more tabescentium, à febribus horrificis parum exudantes, alias alij, vt quos inuaderent febres erraticæ: & in summa, quos nunquam febres relinquerent, sed inuaderent more febris, tertianæ naturam referentis.*

Hoc

A Hoc rursus capite præcedenti annexo, multo magis adducti sunt interpretes quidam superiorem etiam orationem de ipsis tabescentibus habitam. Verum nulla ratione ad eos referri illam potuisse, planum est factum, cum ostendi fastidiosos ab eo vocatos esse tabescentes, non fastidiosos, hos. Sequens oratio, quæ nunc nobis proposita est, duobus modis exponi potest. Primo, vt hoc modo dicamus. Sed faciam vt repetam superiorem orationem, ac mox huic aptem, vna ei syllaba, quò euadat clarior, interserta. Non valde tussiebant: neque difficultatem, quæ tussi excreabantur, præbebant: nec solum cibum non fastidiebant, sed etiam valde licebat offerre. Nam in summa, qui tabescebant, leuiuscule ægrotabant, non more tabescentium. Verisimile est autem hoc pacto illum dixisse de ijs, qui alio modo febricitarent, scribentem commune symptoma morborum habentium comites tusses, & nō ipsorum tabescentium. Nam videtur sermonem de tabescentibus habitū, retractasse, vt in memoriam reduceret differre hosce ęgros, de quibus nunc agit, ab superioribus illis tabidis. Etenim eadem illa hic commemorat iterum symptomata, quæ nuper retulerat. Atque hanc quidem vnam afferas causam hoc loco sermonis de tabescentibus repetiti. Altera est, quam sæpe & multis in libris accidere scimus. Siquidem cum interdum super eadem re dupliciter scribamus, vt sit altera scriptura in cōtextu, altera in alterutro margine, quò per ociū B expēdamus & iudicium faciamus de altera, qui primus descripsit librum, vtranque scripsit: quod deinde, quia admissum nō animaduertimus, nec emendauimus erratum, postquam in multorum manus venit, mansit incorrectum.

* παραμύθειαν .i. consolationē, seu excusationem.

36 *Iudicabantur autem, Quibus inter hos breuissimi essent, circa vigesimum diem, Plurimis circa quadragesimum, Multis circa octogesimum. Non nullos ne sic quidem, sed erratice & citra iudicationem, deserebant: Quorum plurimi non diu à febre intermissi repetebantur, atque hi à recidiua ijsdem circuitibus iudicabantur: Multis vero sic producebantur, vti sub hyemem languerent.*

At qui erāt isti, quorum ait iudicatum esse morbum ad vigesimum diem? Nempe reliqui ęgroti, de quibus faciebat verba, vt ego sentio, non tabescentes: cui assentiuntur, quæ consequuntur omnia. Etenim quibusdam de illis ad octogesimum diem ait esse extractum morbum: atque alios erratice & citra iudicationem deseruisse: & ad hos ipsos plurimos redijsse, quas quidem febrium recidiuas ijsdem iterum circuitibus iudicatas fuisse: ac non paucis horum in hyemem morbum esse protractū. Hæc sane omnia cum superius dictis plane conueniunt, vbi dixit: At vero æstate iam, C & autumno, febres multæ, continuæ, non vehementes, diu quidem tenebant ægrotos: qui cætera minus incommode habebant. Hæc cum ijs symptomatibus congruunt, quę hoc loco ille recenset: quæ vero de tabescentibus adduxit, non assentiuntur: quod perspicies, si tecum partem eorum, quę de his tradidit, animo reuolueris, cum ait /interierunt celerius, quàm talibus esset consuetum/ quod ab eo de tabidis pronunciatur, quos ait esse celerius mortuos. At de ijs, qui aliter laborarent, statim post hæc in hunc modum scribit: Nam alios quidem & diuturniores & cum febre coniunctos facile ferebant, nec moriebantur: de quibus iam scribemus. Hæc igitur ijs concinūt, quæ proposito nunc nobis sermone de febricitantibus per autumnum & hyemem disputantur. Immo vero, quod prædixit /de quibus iam scribemus/ alium autem, si à præsente de ijs habito sermone discesserimus, ab eo scriptum de ijs producere nullum queamus, necessitas exprimit, de ijs qui alio morbo, non tabifico, affecti fuerant, totum hunc habuisse Hippocratem sermonem.

37 *Inter Omnes, quorum fecimus mentionem in hac tempestate, solis Tabidis lethalia acciderunt: † Febricitantibus alia febre, nequaquam.*

† Al. quādoquidē alius omnibus tolerabiliter: nec lethalia in alijs febribus euenerunt.

D Eorum, quæ de primo statu ille fecit, postrema sunt hæc verba: quæ nihil præcipiunt amplius, sed tantum ante dicta in summam colligunt: quod facere ille frequenter solet.

GALENI IN LIBRVM PRIMVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARIVS SECVNDVS

ARGVMENTVM

Duæ deſcribuntur Tempeſtates, Altera humida frigida, aquilonia & procelloſa: Altera frigida ſicca, & ſecundum partem inæqualis.

SVperiore volumine de mutua anni temporum cõuerſione dictum eſt. Expoſitum eſt præterea vniuſcuiuſque temperamentum natiuum: tum autem principij eorum, item ac finis, ſtata dies. Itaque velut in memoria illis habitis, vbicunq; præſens ſermo interpretem requirat, exponam, comparans me non ad prorſus imperitos tantum, neque ſolum ad eos, qui multum profecerunt: nam omnibus erit is ſermo mediocriter accommodatus. Ex alijs ve F ro, is qui extreme rudibus conuenit, doctis propter longitudinem ſtomachum faciet: qui vero his aptus erit, indoctis ſit obſcurus. Sed non debent in huiuſcemodi commentariorum lectione acquieſcere: verum accipere aliud ab alio atque alio, latius ſæpe eadem poterunt, itaq; , ſi attendere animum velint, aliquid addiſcere boni.

TEMPESTAS SECVNDA

1 *IN Thaſo ante Autumnum Frigora non ſecũdum tempus, ſed repente, ſpirante mulum Aquilone & Auſtro, humida, præerumpentia.*

Autumnum dixi incipere ab exortu Arcturi, qui antecedit æquinoctium autumnale. Eo tempore inquit, antea q̃ oportebat, magna fuiſſe frigora. Nam hoc illi /non ſecundum tempus & præerumpentia/ ſignificat. Atq; /nõ ſecũdum tempus/ anticipaſſe tantum indicat: /prerumpentia/ autem, etiam cum pluuijs largis ea fuiſſe coniuncta.

2 *Hæc autem Durabant vſq; ad Vergiliarum occaſum, & ſub Vergilijs.* G

Vergiliarum occaſum finire autumnum, antea diximus: Præterea etiam duos eſſe menſes ab Arcturo ad Vergilias: Atq; vnam eſſe ſignificationem in aere ab arcturo, duas à Vergilijs: alterã quando autumno hyems committitur, cum in fine ſit: alteram, quando ver eſtati. Arcturi autem mentionem non niſi ſolius ortus facere Hippocrates ſolet, quandoquidem ſub eo incipit autumnus, æſtas terminatur. Diximus autem iam ſuperius, de totius anni in quatuor partes diuiſione, & de diuiſione in ſeptem: Et æſtatem Vergiliarum & Arcturi ortu circunſcribi: atque hanc eſſe diuiſionis in ſeptem totius anni quandam portionem, cum in duas ſecatur partes æſtas, in tres hyems. Dictum etiam eſt, πλειάδα numero ſingulari grece dicas, an πλειάδας plurali (quas nos Vergilias appellamus) nihil intereſſe.

3 *Hyems Aquilonia.*

A Vergilijs, Hyemis meminit, Autumni eſſe Vergilias terminum clare innuens. Itaque quæ Hyems illa fuerit, differentem eum attente audiamus.

4 *Imbres erant multi, largi, magni: Niues: miſta Suda plurima. Atque hæc habebat omnia, Frigora vero non* H *admodum erãt intempeſtiua. Iam uero poſt Brumale ſolſtitium, et vbi Fauonius ſpirare cœpit, Aſpera erat extrema hyems, Aquilo multum ſpirabat, Ningebat, Pluebat multum & continenter, Cœlum procelloſum atq; nubilum. Quæ durauerunt, nec remiſſa ſunt ad Aequinoctium vſque. Ver autem frigidum, aquilonium, pluuioſum, nubiloſumq;. Aeſtas non admodum fuit feruens, Eteſiæ perpetuo ſpirarunt. Mox circa Arcturum ſpirante Aquilone permultum Pluebat.*

Multas fieri pluuias dicimus aliquo tempore propter diuturnitatem, licet non largæ tum decidant. Appellamus etiam multas, ſi vel breui tempore inceſſant largæ: quæ quidem & magnæ appellantur. Verum vbi quis continenter pluuias ait largas fuiſſe & magnas, vt Hippocrates ſcripſit, Largas intelligamus, repentinas, vehementes, & breues: Magnas vero, neq; repentinas, neque breues omnino, nec etiam diuturnas. Sed, quò omnia clariora euadant, nihil cauſæ eſt, quin paulo vtamur narratione prolixiore. Fiat igitur ſubito admodum multa pluuia horas tres aut quatuor, deinde mox ceſſet, largam hanc appellabimus: Alia vero paulatim incipiat, paulatim item increſcat, atque ita fiat totum diem & noctem: deinde à vigore, detrahatur paulatim de eius abundantia non nihil ſequenti toto die, poſtea conſiſtat: eiuſmodi pluuiam non largam, cæ-

terum

A terum magnam vocabimus. Ergo, quam narrat, hyems modo largas pluuias habuit, modo magnas per interualla, atque interea non raro erat ſudum: quippe hoc ſignificat, quod eſt ab eo ſcriptum μιξαίθρια τὰ πλεῖστα. Preterea hac hyeme niues ait fuiſſe, nec adſcripſit, nec multas, nec paucas, vt quæ neutrum admodū obtinerent, ſed quę magis conſuetudini vrbis reſponderent: ideoq; ipſe adiecit: Et frigora non admodum erant intempeſtiua. Et reliqua, quæ ſequuntur, omnia frigidam fuiſſe & humidam eam hyemem teſtantur, ac pro eo naturaliter ſolam ipſam habuiſſe, atque adeo plus æquo fuiſſe humidam. Iam etiam ver pluuioſum, algidum, & aquilonium fuiſſe dicit, prætereanubiloſum: Æſtatem vero quodam modo moderatam: Poſt hæc omnia, circa Arcturum, ſpirante non nihil Aquilone, multum pluiſſe. Sub hæc totius tempeſtatis ſummam in oratione profert: Cum totus fuiſſet humidus annus, & frigidus, & aquilonius. Cœlum procelloſum, nubiloſumq;. Cœlum more vulgi appellauit aerem, qui ſupra nos eſt vſq; ad nubium regionem: illud vero quod appellant aſtronomi pariter ac philoſophi Cœlum, à Lunæ regionibus incipit. Procellas autem (græce λαίλαπας) ventos repentinos & vehementes vocamus, precipue cum coniuncti ſint cum pluuia larga.

5 B *Cum Totus fuiſſet humidus Annus, & frigidus, & aquilonius, per Hyemem ferè commode habebant: At ſub Ver multi, adeoq; plurimi laborabant.*

Demonſtrauimus ante inſtitutum eſſe Hippocratis, ibi incipere narrare tempeſtates, quæ aeri acciderūt, vbi primum de naturali deflexerit temperamento. Neq; id ab re facit, qui cum ambientis nos aeris intemperie vulgarium morborum inſtituit genera coniūgere. Quando igitur eſt ab autumno exorſus, †vtique eum præcedit æſtas, illiq; ſuccedit, quod ipſi præit. Autumnus igitur frigidus & humidus, corpora, quantum ad anni tempora pertinet, ſecundum naturam habentia excipiens, tantum aberat, vt mali attulerit quicquam, vt fortaſſe etiam quibuſdam corporibus magno adiumento fuerit, quæ temperamentis calidioribus & ſiccioribus æſtate à iuſta temperatura deflectere ſolent. Itaque his inſtar fuit medicinæ autumnus, frigidum habens & humidum ſtatum. Quinimmo ne hyeme quidem vulgabatur morbus explicatione dignus. Nam hoc innuit, cum dicit / per hyemem ferè cōmode habebant / erat enim humidior quidem hyems, at frigidior nihilo, quàm eius poſtulabat natura: quocirca agens de eius ſtatu dixit / frigora vero non admodum erant intempeſtiua. Porrò ibi primum morbos emergere oportebat, vbi plurimum aer degeneraret, cum dicat / ver autem frigidum, aquilonium, pluuioſum, nubiloſumq;. Nam decet ver C temperatum non frigidum eſſe, ſicut nec nubiloſum aut pluuioſum. Veris autem initium eſſe æquinoctium, quod hyemem ſequitur, ſuperiore commentario expoſuimus, atque adeo ipſe hoc ſermone Hippocrates dilucide oſtendit: qui cum dixiſſet, extremam hyemem fuiſſe aſperam: ac deinde adieciſſet / quæ durauerunt, nec remiſſa ſunt adæquinoctium vſque / poſtea aſcripſit / ver autem frigidum, aquilonium, pluuioſum, nubiloſumq;. Age iam videamus qui hoc ſunt cœlum comitati morbi.

†Forte. vtiq; & æſtas q̃ autumnum, & ver qđ æſtatē ꝓceſſit, ſuam ipſorum naturam ſeruauerunt.

6 *Primum igitur cœperunt Lippitudines manantes, dolorificæ, humidæ, inconcoctæ: Lemiæ paruæ, ægre multis erumpentes, plurimis redibant: Tandem ſub Autumnum receſſerunt.*

Quam ob rem vere morbi vulgares generari cœperint, ſupra eſt dictum. Cur autem lippitudines præ cæteris viguerint morbis, ſi eius ſtatum memoria teneas, cognoſcas: fuiſſe enim dicit frigidius, aquilonium, pluuium, & nubiloſum. Si quidem igitur à ventis tantum oculi fuiſſent verberati, citra fluxionem eos lippitudines arripuiſſent: quia vero multa erant coniuncti humiditate aquilonij venti, recte ſane manaſſe ait lippitudines, hoc eſt fuiſſe humidas, vt ab humido generatas ſtatu. Dolorificæ erant vtrobique, & vbi cum fluxione conſtarent, & abſque fluxione, D propter frigoris diuturnitatem, cui profecto nihil ad dolorem oculis inducendum deeſt. Nunc vero auctos dolores eſſe par eſt, quando frigus oculorum cum eorum fluxione coniunctum eſſet. At inconcoctæ erant, & longo tempore durabant, tum propter humiditatem, tum frigus: ſiquidem maturationem fluxiones, cum ab inſito calore ſuperantur, conſequuntur. Atqui minore ſuperantur negocio, vbi paucus ſit humor, & minus frigidus: cum autem multus eſt & frigidus, difficulter concoquuntur. Iam vero naturalis animantium calor ſi ſit validus, humores earum ſuperfluos celerius concoquit: ſin imbecillus, vix longiore interuallo ſuperior euadit, & vincere humores valet. Quo magis, ſi qui fuerint curati, de integro inciderunt in illas: nam debilitatos quidem lippitudinibus oculos frigidus aer, aquilonius, & pluuius, nubiloſusq; iure lædebat. Huiuſcemodi lippitudinibus lemia ferè obuenit parua, ægre ob denſitatem tunicarum, quā ex frigore contraxerunt aeris, erumpens. Quare toto vere neceſſario oculi deteriores euadebant: æſtate vero, quam comparauerant, ſcirrhoſa affectio ad concoctionem pedetentim deducebatur: ſiquidem non potuerunt, qui longo tempore collecti ſunt morbi, ijq; præcipue ab algoribus & humiditatibus, ſtatim depelli. Merito itaque dixit Hippocrates oculorum incommoda eſſe autumno penitus ſublata.

7 *Aestate iam & Autumno Lienteriæ, & Dysenteriæ, Tenesmi, Alui fluxiones biliosæ, tenues, multæ, crudæ, & mordaces: non nullis etiam aquosæ. Multis præterea Offusiones dolorificæ, biliosæ, †ramentosæ, purulentæ.* E

† In quibusdā codicibus additur. καὶ ὑδατώδεες idest aquosæ.

Non hi tantum morbi Thasios, et symptomata tentabant, sed etiam alia, de qbus posthac aget: nam varie admodum ægrotabant, quod in diuersos incidissent morbos. Quare communem rationem, quæ ad id conducit, quo non omnes, qui in ea fuerunt tempestate, ægrotarent, primo loco exponam: deinde ad singulos morbos descendam. Attendes omnibus in statibus ætatem & naturam cuiusque hominis, vt sit ad statum appositus: nam vel facile vel difficulter illi cedentem, vel modice ad illum comparatum inuenies eum. Mox genus vitæ applicabis, atque salubrem victus rationem vniuersam statui ipsi aduersariam. Atque, vt vel facile vel ægre corpus externis causis sit inferius, aut similis aut dissimilis ratio temperamenti in causa est, vt est sæpenumero dictum. Cum enim constet sanitas ex symmetria quatuor elementorum (siue qualitates, siue facultates velis appellare) humiditatis, siccitatis, caloris, & frigoris: quædam corpora, naturæ, & ætates intemperata sunt: quibus quidem similes tempestates sunt insalubres, & contrariæ ijs proficiunt. Temperatis corporibus salubres sunt temperati status, intemperatiq; noxij. Sed vt nullus est intemperatus status commodus temperatis, ita nec nocuus perinde vt intemperatis. Etenim status magnopere humidi & frigidi, corpora maxime lædunt intemperata humiditate & algore: Itidem humidi & calidi status temperamenta humida & calida offendunt: Eadem ratione calidi & sicci, similia. Quæ enim corpora iam prope sunt, vt tali morbo ægrotent, ex propria intemperie coarguuntur. Quæ vero contra sunt, ac aer, temperata, cum nullam iniuriam accipiunt, tum vero multo efficiuntur meliora, cum ab excessu vindicentur: Contraria enim contrariorum remedia sunt. Proinde calidis & siccis temperamentis humida tempestas & frigida, pro eo quatenus ad contrarium cogit, atque ita efficit temperamenti mediocritatem, commodo potius quam nocumento est. Atque id erat causæ, quo minus ægrotarent omnes in statibus intemperatis. Quod qui cognoscat, applicando victu contrario, corporibus sanitatem tuebitur. Nam humidus & frigidus si sit aer, calefacienda corpora sunt, maxime frigidiora & humidiora: quare exercitationes plurimæ his prosunt, & vinum modicum, quod calidiore sit natura atque aquam ferre possit, tum cibi calfacientes. Atque etiam vniuscuiusque quantitatem cum ex corporis, tum ex cœli cognoscemus temperamento, si quatenus de optimo temperamento diuerterit alterutrū, consideremus. Nam pro diuerticuli magnitudine, victus est etiam mutanda quantitas: vt quod longissime discesserit ab optima temperatura corpus ad humiditatem & frigus, hoc plurimum nos in hoc statu & exiccabimus & calefaciemus: quod si mediocriter ad id, absurdum sit omnino huic idem facere, sed portione. Itaque siccis & calidis corporibus multo minus victus adhibendus est vehementer calidus & siccus, nam id sua sponte obtinent. Hoc autem duntaxat obseruandum est, quatenus aer deflexerit a iusta temperamenti mediocritate: Qui si parum, omnino non est committendum nobis, vt mediocrem victus rationem corporibus calidis & siccis immutemus: sin amplius, sat erit mediocriter mutasse. Hæc quisquis perspexerit, generandi morbi cuiusque in quacunque tempestate causas obseruabit. Quintus vero, dum it inficias cum Empiricis, non posse eorum, qui sic existunt, affectuum cognosci causas, refert autem eas ad vnam experientiam, conuenientium inuētione præsidiorum deficitur: etsi vel ob id ipsum generatio morborum vulgarium sit cognitu vtilis. Itaque præsens cœlum inspiciamus, ac primo repetamus.

Fuit hoc, vti significauit Hippocrates, humidum & frigidum, ab autumno ingressum: quę causa fuit, vt ipso in autumno & hyeme proxima, haberent Thasii mediocriter. Sed vere quando hoc etiam frigidum fuit & humidum, omnium primi oculi laborarunt, quod non solum esset aer humidus & frigidus, sed & antea fuisset procellosus. Oculos ergo cum frigidi ferirent venti, non mirum sane erat, si ante partes corporis cæteras laborarent, pro natura causæ efficientis. Itaque non temere fluxiones eos humidæ & frigidæ corripuerunt. At vero quia non deuenit ad extremam status humiditatem, idcirco nullus aliorum affectuum quisquam, qui dominante tali statu in aere apparere solent, est consecutus, apoplexias dico, conuulsiones, palpitationes, tetanos, peripneumonias, lateris dolores. Verum postea, humoribus iam ob nimiam in corpore moram putrescentibus, morbi cum corruptione plethorici prouenerunt. Etenim frigidæ causæ cutem constipantes, humores prohibent digestione: tum autem humiditas aeris non modo non remouet a corpore quicquam, sed adijcit. Quæ cum vna in hac tempestate ambo fuissent, superfluitas est in ægrotantium corporibus congesta non eadem omnibus. Nam quibus erat in corpore excrementum biliosum, hoc non digestum, creauit affectum biliosum: quibus pituitosum, aut melancholicum, aut sanguineum, continuo humoris erat non euacuati affectus similis. Atqui cum tale excrementum corrumpi in corpore & putrescere solet, alios in alios incidere morbos cōsonum erat. Cui accedebat non omnium corporis partium similis status: quippe huic infirmius iecur erat, illi lien, alij venter, non nulli intestinum, alij aliud. Quare cum ex validioribus excrementum partes exciperent imbecilliores, consequebatur pro natura membrorum ex Thasiis alium

aliter

A aliter laborare. Vnde dysenteriæ, tenesmi, fluxiones alui, lienteriæ, fluctibus supfluitatibus in intestina extiterunt: vrinæ difficultates, in vesicam deflectentibus: vomitiones, ad os ventriculi peruenientibus. Cæterum per aeris frigus hæc quidem intro in corpus irruperunt. Æstate vero corporum temperamentis calidioribus, & internas partes robustiores obtinentibus, sudores par erat citos esse: atque hoc quibusdam citra febres accidisse, cum haud satis computruisset superfluitas: non nullis etiam cum febre. Iam etiam temporis progressu variæ febrium formæ extiterunt: nam & putrescentium erat diuersitas humorum. Nec enim ab aere erant generati, cæterum coaceruati; scilicet quod frigidus esset, non calidus status: vt, cum sua ipsius ratione corpus excalfacit Canis ortus, semper solent vigere febres ardentes. At nunc quidem non ab ipso statu istud præcipue accidit, immo vero quia constipatio intercedebat cutis. Habes malorum compendium, quæ in præsentia vulgabantur. Nunc ad singula conuertar, simulq; verba Hippocratis, sicubi obscuriora sint, interpretabor.

8 *Stranguriosæ non nephriticæ, sed his Alia pro alijs.*

Et per sedem excretiones fiunt prauæ sæpius, cum liber quidem ab affectu venter sit, per eum B vero purgetur totum corpus, aut abscessus in illo fit ab effluxione aliqua. Nam vult Hippocrates ipse non solum decumbendo, sed etiam || effluendo fieri abscessum. Ita etiam per renes non nunquam & vesicam, nullo illos laborantes suo affectu, repurgatur totum corpus: quemadmodum in hoc accidit statu. Quam ob rem in progressu sermonis dicit ad verbum: Solum vero bonum maximum'que inter signa quæ fiebant, quod'que multos maximis periculis liberauit, hoc fuit, quibus ad stranguriam diuerterent, & in hoc abscessus fierent. Atque id ipsum est, quod hic commemorat /non nephriticæ quidem, sed his alia pro alijs/ etenim totius corporis excrementa in renes & vesicam defluxerunt: atque ita excretiones sunt nephriticis excretionibus assimiles consecutæ. 2.Epid.sect.1a.

9 *Vomitiones pituitosæ, biliosæ, & Ciborum inconcoctorum Reiectiones.*

Ex humorum exuperantia, quæ intro vergebat, quod ad sedem defluxit, fluores alui, tenesmos, dysenteriam, lienteriamq; cōcitauit: Aliud excretionem per renes & vesicam habuit. Itidem iam superfluitas in supremum fluxit ventrem: ac innatans per vomitiones est reiecta, ita vt naturis pituitosis pituitosa esset vomitio, biliosis biliosa. Est enim dictum, congesta per statū superflua fuisse, C à se inuicem qualitatibus pro naturis corporum distincta. Neque certe mirum, si inconcoctos cibos vomitione reiicerent, humoribus in ventrem pituitosis & biliosis confluentibus.

10 *Sudores.*

Quibus, inquam, multum per cutem effluxit, id temporis valebat excrementum huc reiicere natura, itaq; sudarunt hi.

11 *Omnibus vndequaq; multus Plados, (id est nimia humiditas.)*

Superfluam humiditatem πλάδον vocare solet. Cum igitur aliis aliter, ac quibusdam multifariam collecti longo tempore humores euacuarentur, ob id merito dicit: Omnibus vndequaq; nimia humiditas.

12 *Multis Hæc accidebant Rectis, & febre liberis: Multis vero Febricitantibus, De quibus iam scribemus.*

Quibus coaceruata abundantia, aut quid biliosum, facillime putrescens, in febrilem conuersum iam putredinem fuerat, hi sunt statim febre correpti: quidam vero non decubuerunt, aut non D prius in febres inciderunt.

13 *Quibus autem, Quæ ante dicta sunt, cum dolore acciderunt, Autumno iam & sub Hyemem Tabidi fiebant.*

De altero scilicet autumno loquitur, hyeme'que altera: quandoquidem de priore supra dixit in hunc modum: Per hyemem ferè commode habebant: at ante ver multi, adeo'que plurimi laborabant. Deinde iis, quæ vere acciderunt, commemoratis, mox æstatis meminit: à qua alterius autumni, de quo in fine totius tempestatis dixerat, Statim vero circa Arcturum cum Aquilone permultæ pluuiæ. At quos tabidos dixerit, parum cōstat. Nam solet eos, quorum quocunq; extenuantur modo & tabescunt corpora, illo vocare nomine, nedum eos, quibus ob pulmonis exulcerationem totum liquescit corpus. Et sic hoc loco, tabidos accipi ab eo est verisimile, quorum attenuaretur quocunq; modo corpus, nullo certe de pulmonis morbis verbo prius facto. Nam cum neq; sanguinem ex eo prædixit esse reiectum, neq; fuisse peripneumoniam, neq; in viscus hoc destillationem inuasisse, quæ causa sit verisimilis cur existimes tabidos euasisse dicere eum ægros in presentia ex pulmonis vitio? Veruntamen potuit certe, vt ad ventrem et renes superfluitatis peruenit ex toto corpore portio, & in membra spiritus item decumbere.

Febres

14 *Febres Continuæ.* E

Quod, sub hyemem, inter nouissimam orationem est & hanc dictum, alij illi, alij huic assignãt. Ego vero totum sermonem esse statuo hunc: Et autumno iam tabidi fiebant aliqui, similiter hyeme. Iam vero etiam continuæ febres, & autumno viguerunt, & hyeme. At constat alterius illum hyemis non conscripsisse statum, vt quæ proprium hyemis temperamentum conseruasset. Itaque didicimus, quibusdam temporibus anni per accidens prouenire morbos, quæ nihil ipsa affecta, offensiones exceperunt priorum.

15 *Et eorum paucis Ardentes.*

Non propria tempestatis ratione ardentes inciderunt febres, sed per accidens, vt supra commemorauimus, quę acciderunt. Quia impedita totius euaporatione corporis, illa quæ naturæ cuique prouenire excrementa solent, vacuatione prohibita, peculiares sibi morbos excitauerunt. Nã qui erant magnopere biliosi, hi quod naturę illi erat solenne, in ardentem febrem inciderunt. Quo fit, vt postea de his dicat: Ardentes vero febres quàm paucissimos corripuerunt, & minime ex ægris hi laborauerunt. Neq; enim calidus has, & torridus, squalidusq; generauerat status: multæ enim F viguissent, & in multis, simulq; cum magnis doloribus.

16 *Diurnæ, Nocturnæ, Semitertianæ, Tertianæ syncere, Quartanæ, Errantes. Singulæ autem ex iam descriptis febribus multos arripuerunt: Ardentes vero paucissimos, & minime ex ægris hi laborauerunt.*

Qua de re omni contigerit febrium generi in prædicto statu existere, ante dictum est. At dictio /syncerę/ quę inter tertianam & quartanam est posita, vtriq; videtur tribuenda.

17 *Nec* ǁ *Sanguis de Naribus, nisi paucis, & admodum paucus erupit: Nec delirabant: & Alia cuncta erant leuia.* A.l.4.f.1.t. c.42.424.g

Habet hoc Hippocrates, vt obiter vtilia præcepta doceat. Nam peculiaria morborum symptomata, quæ tum non fuerunt, hoc solet interpretari modo, ex eo quòd non acciderunt in præsentia, frequentia ea vt esse doceat. Nam in germanis, vt ita dicã, ardentibus febribus, quia ob caloris copiam humores ad caput attolluntur, sanguinis fiunt eruptiones, & delirant. Nunc vero, cùm vera non esset ardens febris, optimo iure symptomata non habuit propria febrium ardentium.

† *in septemdecim diebus, cũ intermittentibus.*

18 *Iudicabantur his plerisq; stato admodum ordine, † ac Intermittebant septemdecim dies.* G

Iam hoc quoq; ardentium febrium est illius status proprium, non commune cum alijs, quas vocant germanas. Illæ enim vt febres habent vehementes, ita siti etiam, & vigilijs, molestia, ac non nunquam conturbatione mentis vexant. Quia vero tam sunt acutæ, ideo etiã celeriter decernunt. At febris ardens, quæ in præsenti vulgabatur, vt mediocriter acuta erat, ac à dolorificis remota omnibus symptomatibus, sic nec certum habebat iudicium, sed quasi medię sortis, vt à repetitione iterum iudicaretur. Nam cum dicat /† ac intermittebant/ præiudicatam quidem fuisse imperfectè, verum à repetitione iudicatam iterum ostendit.

† *cum intermittentibus.*

19 *Nullumq; tunc Febre ardente vidi Mortuum, neq; in Phrenitim incidisse.*

Nullus hac febre ardente perijt, q̃ esset moderata: cuius est ante dicta causa. Phrenitis vero non viguit, quia cum totus esset status frigidus, non replebatur ijs caput. Ostensum autem est constitui phrenitidas, vbi cerebri calfiunt regiones.

20 *Tertianæ vero febres Numerosiores erant Ardentibus, grauioresq;: Stato tamẽ ordine à prima accessione in omnibus his Quaternos circuitus habebant, in Septem autem absolute iudicabantur, Nullaq; harũ recidiuam habuit.* H

In commentarijs de differentijs febrium, et de iudicijs, cùm alia tum hoc declarauimus, propter flauæ bilis exuperantiam febres & ardentes & tertianas oriri: atque hoc conuenire inter illas: locis vero, in quibus superfluus contrahitur humor, distare. Etenim si ardentes febres sint, in venis abundat, præcipue iecinoris & ventris: Tertianæ fiunt, cum in totius corporis carnibus dominetur bilis flaua. Proinde spiraculis impeditis eorum, qui natura biliosa sunt, quantum bilis in carnoso congestum genere ante vacuabatur, in hoc statu non vacuatum, tertianas generauit ardentibus frequentiores. Nam hæ quidem non perinde trahunt originem ex biliosis retentis excrementis, sed calore in vasis & visceribus aucto ab inflammato statu præter modum calido: quo modo in ijs qui se plus satis exercitauerunt, fit, aut in magnopere sollicitis, aut qui multum apricati sunt, vel cibis sunt adurentibus vsi liberalius, vel qui de his plurima vel omnia fecerunt & passi sunt. Verum præsens non erat nimium calidus status, quo minus corripuerunt multos febres ardentes, quin potius admodum biliosos, atq; hos moderatissimæ: ac hos ipsos magis etiam febres tertianę tentauerũt, q̃ pristini impediti effluxus erant biliosorum excrementorum. Quocirca merito acciderunt illis hoc grauiores q̃ ardentes, quo germaniores erant, & iudicia habuerunt sua.

Quartanæ

21 A *Quartanæ vero Multis ab initio ordine quartanæ cœperunt: Quibusdam nec ijs paucis, Ex alijs febribus & morbis Abscessus in quartanas fiebant. Atq; Diu hos, vt solent, atq; adeo diutius Tenuerunt.*

At ne hæ quidem ob statum per se ortæ sunt: sed, quia melancholicis naturis non vacuabatur atræ bilis affluentia, contigit in eiusmodi eos incidere morbos. Longius autem produci accidit ob humidum & frigidum statum, in quo omnes causæ quàm diutissime in corpore manent sine concoctione ac sine digestione. Tu vero fac memineris, vt hic vsurpetur rursus hoc nomẽ ab Hippocrate, cum dicat Abscessus in quartanas factos esse. Videtur nõ tantum abscessus quosdam per effluxionem appellare, verum etiam cum alius transit morbus in alium.

22 *Quotidianæ vero Nocturnæ ac Errantes multæ, Multos diu exercitauerunt, tam Rectos quàm Decumbentes.*

Hæ cum non modo ex humorum copia, sed temperamento etiam status prouenirent, non mirum si multæ, & multos detinuerunt. Siquidem status humidus & frigidus, vt hyems, pituitosum generat humorem: ex quo generari quotidianas docuimus febres. Errantes diuersorum humorum soboles esse ostensæ sunt. Nec quicquam habet admirationis, si hæ febres longæ fuerint, vbi B status humidus esset frigidusq; & eo magis concoctione prohiberet humores: quæ alioqui propter frigus diuturnæ atq; concoctu difficiles essent.

23 *Horum Plurimos Febres sub Vergilias & in Hyemem vsq; comitabantur.*

Constat non harum eum meminisse, quæ in hoc erant statu, Vergiliarum, sed earum quæ post alterum statum in secundo erant anno, vti supra diximus. Nam scripsit in fine illius status: Mox circa Arcturum cum Aquilone permultæ pluuiæ. Ac loquitur postea, quasi ad naturalem iam statum ordo sit temporum anni reuersus, tum reliquum totum quod excepit Arcturum, tum quod hyemem. Quo factum est, vt quæcunq; essent prioris reliquiæ status, concoctæ sint autumno, & hyeme nullus iam Thasijs reliquus esset morbus.

24 *Multos Conuulsiones, & maxime Pueros, ab initio tentabant, & Febricitabant, febribusq; Conuulsiones succedebant. Erant hæc Plerisq; Diuturniora & innocua, Præter eos, quibus etiam alia cuncta pernicialia essent.*

Conuulsiones fiebant, quòd frigidus esset humidusq; status. Pueri autem propter neruosi generis infirmitatem, conuulsionibus sunt opportunissimi: quo facilius etiam paruis de occasio- C nibus hoc ijs mali accidit, minusq; est periculosum. At dicit à primo statim quosdam conuulsionibus fuisse affectos: aliquos vero vbi præcessisset febris, vtcunq; scilicet ad alterutrum comparati illi essent, qui conuulsionibus & febre arripiebantur. Nam ad quod quisque erat paratior, hoc prius inuadebat: cui successit alterum. Atque conuulsiones non iniuria diuturnæ erant, cum secundus autumnus iterum, de quo in fine scripsit totius status, humidus esset & frigidus, atque aquilonius.

25 *†Continuæ vero Febres omnino nunquam intermittebantur, sed Inuadebant omnes more febris naturam tertianæ referentis: & Vno die aliquantum remittebantur, Altero ingrauescebant. Omnium erant, quæ in id tempus inciderunt, violentissimæ, longissimæ, laboriosissimæq;: Lenes à primo, de cætero in totum semper increscebant: ac Decretorijs diebus accedebant, ac peiores inuadebant: Aliquantum remittebantur, citoq; rursus ex intermissione violẽtius incessebant: Diebusq; decretorijs multo deteriores reddebantur. Rigores autem Omnibus inordinate & erratice fiebant, ac paucissimi his, minimiq;: In alijs vero febribus maiores.*

Nisi ipse, quemadmodum febres quæ tum vigebant, ordinatas accessiones faciebant, adscri- D beret, magnam nobis hesitationem reliquisset, inuestigantibus, quas nam vocet τριταιοφυεῖς id est tertianæ naturam referentes. Sed cum dixit /more febris naturam tertianæ referentis/ nulla restat de re quæstio, sed de significato huius nominis τριταιοφυοῦς. Huic autem coniungitur, quid significet tertiana, & semitertiana: tum vtriusque differentia, syncera tertiana, & non syncera sed aliquantulum remissa, aut magis aut plurimum: & quousque producantur harum singulæ: tum quæ magna semitertiana, quæ media, quæ parua. Agathinus certe integrum scripsit librum primum de semitertianis, dum, quid hoc denotet vocabulum, interpretatur. Iam vero, si velim quæ de hoc nomine sunt à methodicis prodita, quæ postea ab Archigene non semel sunt sed pluribus in commentarijs relata, simul'que quæ bene vel male tradiderunt, disceptare, tria sanè volumina vix capiant. Quatenus autem interest ad artis opera, disputaui iam in commentarijs de febrium differentijs. Hoc loco satius est hoc febris genus, quod hoc statu dicitur fuisse, describere. Ipse igitur ait, Altero die ingrauescere: altero aliquantum remitti, quod græce ὑποκουφίζεσθαι dixit. Quod quia verbum cum præpositione ὑπὸ scripsit, aliud par est nos accipere significari à simplici dictione, ac à composita: à κουφίζεσθαι enim queas intelligere insignem denotari remissionem febris: ab ὑποκουφίζεσθαι, moderatiorem. Veruntamen non distribute, nec clare exposuit, vtrum qui eum in modum febricitarunt, hos postridie altera inuaderet accessio leuior ea, quæ pridie: an

illa

†Clarius. Quæ vero continuæ quidem in totum erant, & nihil intermittebant, inuadebant autẽ omnibus more febris naturam tertianæ referentis, vno die aliquãtum remissiorem habentes, altero inuadẽtes, omnium erat etc.

lib. 2. c. 2. et lib. 3. 5. et lib. 6. com. 2 com. 23.

illa perpetua, postridie remitteretur. Equidem contextum censeo innuere vnam fieri tertio quoque die accessionem, remissiorem postridie. Addit rigores ipsis erratice fieri: quod denotat nō in singulis accessionibus, cæterum interdum, hosque paruos: Iam etiam sudores paucos, & vero etiam frigus extremitatum tale, vt calfierent ægrè. Ex quibus omnibus liquet crudis pituitosis putrescentibus humoribus talem existere febrem, admista ijs flaua bile. Ac quæ ex sola quidem eiuscemodi bile generatur, ei tertianæ nomen est: quæ vero parem assumpsit crudum humorem, exquisita efficitur semitertiana, Romæ illa incolis frequentissima, vt quæ illius sit vrbis familiarissima. Hæc quidem horrifica est, atque cum reduplicationibus, quas vocant, fit: accedens non tantum priori die, sed & postridie: quæ quidem accessio præcedente minor est, minusque horrifica: tum repetitionem vel minorem, vel certe prorsus habet nullam. Nunc de ea quę tertio quoque fit die, mitigat autem in his alterum diem, sermo habetur: quæ propinquior esse videtur naturæ tertianæ, accessionem iterantis, ac longius à semitertiana est remota: †multum enim interest, num inuadat postridie, an sine reduplicatione fiat. At enim paruus rigor parum distat ab horrore: tametsi ne hunc quidem perpetuo accessioni esse adiunctum dixit, sed erratice: nisi certe erratice de alijs dixit febribus, & non de tertianæ naturam referentibus. Etenim cum minimos his & paucissimos rigores ait accidere, horrorem indicauit: non priuauit tamen penitus ijs accessiones. F
At vero, quo hæc cognoscas, sic se res habet. Febris hæc iure τριταιοφυὴς id est tertianæ naturam referens vocatur. Neque enim est semitertiana, vt quæ secundo die non inuadat, nec reduplicationes faciat: neque *producta est, siquidem nunquam febris hominem relinquit: quare erat æquum huic tribuere nomen illis finitimum. Erat porrò rationis nullum instituere aliud nomen, ac τριταιοφυῆ id est tertianæ naturam referentem. At vero deteriorem fieri ferè diebus decretorijs, tertianæ naturam referentium est proprium, non commune omnium: nam in libris De diebus decretorijs didicimus, vsu venire istud morbis malignis. Aliquantulum remittebantur, citoq; rursus ex intermissione violentius incessebant. Si in memoria habeas, quę in libris sunt de iudicijs dicta, & decretorijs diebus, & differentijs febrium, non est quod repetam: illic enim ea sunt explanata omnia, cuiuscemodi est, quod hic dicitur /remittebantur. Sanè generantur istæ febres, non ex succo vno, sed pluribus: quorum calidior febrem acutam succendit, statimq; discutitur: quæ dum corpus tenet, contingit frigidioribus corrumpi ac putrescere: itaq; iterum accendi ex illa remissione (ἐπίχεσιν vocat) quod est veluti requie, & imminutione febris: atq; ista febris deterior euadit priore, videlicet quod vires à prioribus molestijs defatigatas offendat. Nam non obscurum
* est, si vel pari sit magnitudine, quin qui viribus sunt infirmioribus, quàm qui sunt validioribus, G
magis molestabit.

† magna.n. distantia est, nō īuadere postridie, & sine reduplicatione fieri.

* arbitror legēdū esse in Græcis cod. οὐδὲ παρεκτεταμένος τριταῖος. i. neq; producta seu extēsa tertiana est vide pag. 39. g 119 d. 164. c

26 *Sudores Multi.*

Sanè in alijs febribus conspecti sunt multi sudores. Potuerunt & alijs citra febrem vitijs, vt conuulsionibus, accidere multi sudores ex collecta in corpore multa humiditate frigida propter statum, quæ à conuulsionis vi expellitur. Cæterum quibus id dixit accidisse, hi, vt erat consentaneum, multum sudauerunt.

27 **His Tantum aberat vt recrearent, Vt etiam contra læderent.*

Has, inquit, febres, de quibus verba fiunt, tertianæ naturam referentes, sudores comitabantur inanes. Causa in promptu est: nam attribuimus inconcoctis morbis nec prodesse sudores, nec signum esse bonum. Nam vel copiam denunciant humorum, vel virium infirmitatem.

* Al. His aūt minimi: qui tātū aberat e.c. & ita omnino legendum videtur. vide supra in hac eadem pag. e.

28 *Frigebant his multum Extremitates, ac vix Calor his reuocari poterat.* H

Cum ob insignem inflammationem viscerum in accessionibus calfactu efficiuntur difficiles extremitates, tum propter frigidorum multitudinem humorum: vt de vtrisq; in ante citatis commentariis demonstrauimus.

29 *†Non Dormiebant prorsus hi, & rursus Comatosi erant.*

Rursus vigiles ait eos fuisse, ex parte potius, & non omnino: nec contrarietas magna est. Dicit enim ex parte comatosum quoq; symptoma accidisse, hoc est, vbi in somnum delabuntur, nec vigilantium queunt subire munera, vt ostendimus.

†Al. Non vigiles erāt, omnino, maxime uero hi.

30 *Ventres Omnibus Turbati erant, & praui, at multo His pessimi.*

Humorum in ventrem fluente abundantia, vt ante dixi, par erat eum turbari. His itaque naturam tertianæ referentibus, de quibus hic disputat, vt præter cæteros morbos malignis, necessario etiam ventres deprauabantur.

31 *Vrinæ autem Plurimis horū erant Aut tenues, crudæ, decolores, ac tempore non nihil concoctæ decretorie: Aut crassitudine*

Acrassitudine quidem prædita, turbatæ tamen, nec consistentes, nec subsidentes: Aut paucæ, crudæ, vitiosæ, & quæ subsidebant pessimæ.

Cuncta hæc in vniuersum, in libro præsagiorum docuit: quæ quidem etiam hic tanquam per exempla priuata fidem accipiunt. Quæ quando ante in præsagijs enarrauimus, non est quod de consensione horum cum illis, cum sit conspicua, dicamus amplius: nam ibi ostendimus, ea crudorum esse & inconcoctorum signa humorum.

32 *Tusses comitabantur†, sed Quem vsum vel detrimentum tunc afferret Tussis, non habeo quid scribam.*

Vbi humores nimij expurgantur, solent sequi tusses.

33 *Itaq; Diuturna hæc erant, molestaq;: & valde Inordinate & erratice, atq; sine iudicio plurima horum permanebant: quibusdam perniciose habentibus, quibusdam non. Si quos autem eorum paululum desererent, statim redibant. Quibusdam autem, ijsq; paucis, circa Octogesimum cum breuissime iudicabantur: Atq; horum non nullos repetierunt, vt etiam Hyemem plurimis eorum morbus protraheretur. Plurimos vero absq; iudicio reliquerunt.*

† *Additur in quibusdã exẽplaribus* τοῖσι πυρετοῖσι *.i. ipsas febres.*

* *Al. vigesimum. Vide et Gal. 2. de dieb. decr. cap. 5. cl. 4. pag. 153 d*

B Nulli dubium est, quin secundam hic hyemem Hippocrates appellet, nõ etiam primam, quam in principio retulit totius status. Quos enim hic commemorat, morbi omnes altero potissimum autumno viguerunt: deinde ineunte hyeme, quidam horum discesserunt, non nulli longius sunt producti. At vero quod inordinati essent atq; repeterent, frigori id quidem, & copiæ morbos excitantium humorum, merito referendum est acceptum. Quo factum est, vt ex æquo ea etiam superstitibus euenirent.

34 *Ex Aequo hæc ijs qui superstites fuerunt, & qui non, acciderunt: Multaq; fuit Acrisia in morbis, eaq; varia. Ac Maximum Signum & pessimum ad finem vsq; plurimos persecutum est, quod Omnem cibũ fastidirent, præter cæteros, quibus cætera quoq; exitialia erant. Sitiebant autem non admodum intempestiue in his febribus.*

‖ Mente constare, & oblatos cibos libẽtem admittere, optimum esse alias Hippocrates dixit in vniuersum, & hic singulari confirmat exemplo. Quod porro non perinde sitibundi essent, nimirum abundantium humorum qualitatem est consecutum.

2ª. Aph. 33. Ex. ord. 17. a

35 *Cum autem Diu hæc durarent, Multiq; essent dolores et mala colliquatio, His succedebant Abscessus, aut maiores* C *quàm vt ferri possent, aut minores quàm vt prodessent quicquam: sed Statim redierunt, & Deteriores euaserunt.*

Vbi multa sit inconcoctorum humorũ copia, abscessus fiunt: qui parui si sint, nihil conducunt: sin autem magni, vires ijs non sunt pares. Quod autem etiam hoc loco vacuationes per effluxum, abscessus vocet, proxima oratione clare significat.

36 *Quæ hos infestabant, hæc erant: Dysenteriæ, Tenesmi, Lienteriæ, et Fluxiones alui: Non nullos etiam Aqua inter cutem, quæ vel hæc habebat adiuncta, vel non habebat* [a] †.

A† *Additur ĩ aliquibus cod. manuscriptis & impressis* ἄσσαι *.i. fastidia. in aliquibus non est, nec in Gal. explanatione.*

Quos superioribus verbis extitisse summatim ait abscessus, hic nunc sigillatim exponit. Superius diximus merito tales fuisse morbos, confluentibus in ventrem excrementis: Dysenterias scilicet cum cruentis excrementis quocunq; modo ortas: Tenesmos vero, qui sunt tensiones vehemẽtes ex vlceratione in recto intestino facta: Lienterias, quæ celeres sunt ciborum non mutatorum transitus. Fluxiones ventris vocat, cum sine dictis his affectibus deijciuntur & semper & assidue humida excrementa. Aliquos etiam [b]† in aquam inter cutem ait incurrisse, propter copiam humorum frigidorum & humidorum: hos quidem vna cum prædictis symptomatibus, illos citra hæc.

B † εἰς ὕδερους ὀξεῖς .i. in aquam ĩter cutem acutã, habent Græci codices omnes, quos viderim. interpres tamẽ dictionem acutam consulto etiã fortasse omisit.

D

37 *Quæ autem ex his Violenta erant, statim Opprimebant, vel rursus nihil Proderant.*

‖ Qui procedunt morbi à concoctionis difficultate & copia crudorum humorum, nullũ ab excretionibus consequuntur emolumentum. Dixit enim multas quidem & violentas cõfestim opprimere vires: at quæ tales non sunt, nihil iuuare: Quæ cum etiam duplices sint, nihil proficient, quę concoctionem non habent adiunctam: [c]† quia scilicet hi etiam multi relinquuntur, nihil commodabit absq; concoctione quicquam.

C † *Al. quandoquidem etiã si multæ sint excretiones, nihil tamen conferunt, si absque concoctione eueniant.*

38 *Papulæ paruæ, quæ non essent excernendis morbis, Statimq; euanescebãt: Aut secundum aures Tumores* [d] *nigricantes, qui nihil denunciarent.*

Omnium quæ tunc inciderent incommodorum erat caput, inconcoctio humorum. Quod siquando per vim natura ad aliquos eorum excernendos aggressa esset, nihil proficiebat: immo vero ab ijs superata aut in profundum recurrere permisit, aut propter paucitatem excretionum, abscessum moliebatur.

D * μελαινόμενα .i. nigricantes. al. μὴ λυόμενα idest quæ non soluerentur.

Quibusdam

39 *Quibusdam in Articulos, præsertim in Coxendicem decumbebant: Paucis decretorie cessabant: Statimq; superati ad priorem statum redierunt.* E

A † Græce mendose legitur καὶ ὅτι μάλιστα. Sed forte addendũ εἰς ἄρθρα. vt sic vertatur. quodq; in primis ad articulos.

B * ἐκκρίνοντο .i. excernebantur, sed in antiquis ἐκρίνοντο .i. indicabantur. & sic etiam videtur esse legendum.

C † tumores cum cessarent facta sursum latione, redirentq;, ad priorem &c.

Quo'd igitur abscessus, qui decumbendo fit, maxime in diuturnis accidat morbis, [a]†in primis} ab illo docti in vniuersum sumus, & hic exemplo priuato testatum habebimus. Quo'd vero' multa esset affluentia crudorum & frigidorum humorum, & inconcoctorum, ideo in maximum articulum multis decubuit. Cæterum propterea quod essent difficilis concoctionis, non [b]excernebãtur. Qui sicuti etiam discussi viderentur, confestim redierunt. Scilicet hoc est, quod indicatur, [c]†tumores cum ad cutem propellerentur, redirentq;, ad priorem relapsi statum sunt. Etenim hoc significatur ab eo, cum dicit: Statimq; superati ad priorem statum redierunt.

40 *Moriebantur autẽ Ex omnibus, sed omnium plurimi Pueri ablactati iam, & qui Natu maiores essent, Octennes & Decennes, & qui Pubertatem iam attingebant. Accidebant ijs hæc, non sine illis, quæ ante dicta sunt: Superiora vero multis sine his.*

Cum in hoc statu potissimum dominaretur humiditas, quippe quę modum naturalem plurimũ excesserat, minus erant obnoxij huic malo ab humiditate & frigiditate profecto, frigidi & sicci. F Nam esse obnoxia magis corpora illis causis ostendimus, quæ cognata sunt ipsarum intemperiei.

41 *Vnum vero Bonũ maximumq; Inter signa quæ fiebant, quodq; multos á maximis periculis vindicauit, hoc fuit, quibus ad Stranguriam diuerterent, & in hoc Abscessus fierent. Accidit autem plerisq; Strangurîa in his ætatibus potissimum: Item alijs multis, qui non decumbebant, & in morbis. Et subita his magnaq; omnium mutatio fiebat. Etenim Ventres, & si forte humecti essent, statim maligno modo sistebantur, Cibosq; omnes libenter sumebant, & posthac leuiter Febricitabant. Sed diuturna his Stranguria, ac laboriosa erat.*

Dixerat etiam antea stranguriosa his & non nephritica symptomata accidisse, etsi communitatem quandam habeant, sed alia pro alijs. Nosq; diximus, vbi per renes excrementa purgantur totius corporis, vrinæ illos stillicidium corripere, cum ob alia, tum præcipue propter confluentium vrinarum acredinem: quę etiam nunc in causa fuit. Tenendumq; rursus memoria est, hic quoque abscessus dicere illum in stranguriam factos, licet per effluxionem, non autem decubitum, de toto emanarent corpore infesti humores. Vt enim repurgatur non raro per ventrem vniuersum corpus, & item quoq; per renes & vesicam. Sed erat his stranguria diuturna, & cum dolore per stranguriam repurgabatur totum corpus. Has autem partes erat necessarium, per quas acres excernebantur vrinæ, affici: quia vellicabantur scilicet, continuaq; excretione sollicitabantur: vnde etiam in ipso vrinarum transitu offendebantur. Eiuscemodi autem symptomata ob excremẽtorum, quæ expurgabantur, copiam longiori tempore illis perdurabant. G

42 *Erant his Vrinæ copiosæ, crassæ, variæ, rubentes, purulentæ, cum dolore.*

Omnia hæc accidebant, quo'd superfluitatem humorum vitiosorum totum corpus deponeret. Quo factum est, vt saluarentur omnes. Cũ autem varia ea esset (vti superius docuimus, aliud enim alij abundabat) non mirum si varietas quædam fuit vrinarum, vt hæ omnes similes non essent, sed alijs aliæ.

43 *Atq; hi Superstites omnes fuerunt, nec vllum horum perijsse cognoui. Quæcunq; vero non periculose.*

Quam ob causam omnes superstites essent, prædictum est: nam per vrinas purgati sunt. Hoc autem /quęcunq; vero non periculose/ quidam sequenti orationi præponunt, vbi hoc interpretabimur post secundum statum. H

44 *Maturationes Excremẽtorum omnes vndiq; Tempestiuæ aut bonæ, et Decretorij Abscessus Cõsiderandi sunt.*

Sunt qui finem prioris status constituant huius narrationis initium, vt talis sit: Quęcunque vero non periculose maturationes excrementorum omnes vndique tempestiuæ aut bonæ, & decretorij abscessus considerandi sunt. vt orationis hic sit sensus: Quicunque vero sine periculo exoriuntur affectus, in ijs animaduertendæ concoctiones sunt. At nihil tamen causæ est, quin per se proposita oratio legi possit, vt oratio illi semel de omnibus morbis qui sinẽ maturatione sunt, in vniuersum habeatur. Concoctio enim quædam eorum quæ præter naturam sunt, est ipsa maturatio morbi. At ipsa concoctio in coquentis substantiam deductio quædam est eius, quod concoquitur. Ergo vbi corpus bene habet, cumq; ei, quod concoquitur, naturæ intercedit familiaritas cum concoquente, mutatio fit & alteratio totius concoquendæ materiæ, aut maximæ partis eius, minimumque superat semicocti. At vero quando præter naturam affecta sunt (quod accidit, vbi sint a natura immutantis & alterantis aliena) id quod assimilatur, paucum est, semicoctũ vero excrementum multum. Iam sicut in corporibus sanis concoctionem indicant excrementa, non

A non secus in corporibus affectis indicabunt. Itaq; eorum quę in ventre coquuntur, deiecta per aluum excrementa inconcoctionem & concoctionem ex sua forma arguunt: eorum quæ in pectore & pulmone, tussi excreata: eorum quæ in cerebro, per nares excreta: eorũ deniq; quæ in venis, cum vrinis effluentia. Sed hæc in commentarijs sunt de facultatibus naturalibus declarata: atq; in ijs libris, quibus de iudicijs egimus: præcipue autem in libris de temporibus morborũ, in quibus concoctionis morborum indicia sunt descripta. Id ipsum hic quoq; iubet Hippocrates facere, morborum considerantes concoctiones ex ijs quæ excernuntur. At in fine orationis quidã pro /considerandi/ scribunt /faciundi/ sermonem esse non dignotionis, sed actionis volẽtes, & curationis, consilijq;. Si enim considerare iubet concoctiones, ad dignoscendum & præsagiendum pertinet oratio: sin autem facere, ad medendum. Iam maturationes efficere calfacientia mediocriter omnia obscurum nõ est, tum cibos, tum fomenta & cataplasmata: frictio item modica, & balneum, huius sunt generis. Verum istorum singulorum in libris est methodi medendi explicatus vsus. Atqui non modo concoctiones par erat morborum respicere, aut facere ipsum, vtrunq; enim verũ est: sed abscessus etiam ex effluxione, id quod in primis est elaborandum: aut abscessus ex decubitu in partes ignobiliores, nam alterum est hoc propositum, vbi abscessum per effluxionem assequi ne-
B queamus. Quare siquidem ad ventrem excrementa contendunt, his præsto esse debemus clysteribus, qui eo attrahere valent: adeoq; ijs quæ tota in victus ratione ad hoc conferunt: Sin autem ad renes, vrinam cientibus: Quod si ad cωlon, acribus medicamentis illud calfaciendo.

45 *Concoctiones Celeritatem portendunt Iudicij, Securitatemq; salubrem.*

Superiori capite quosdam dixi considerare concoctiones iubere: non nullos etiam facere: & vtrosq; finem orationis dupliciter scribere in enarrando: alteros considerare medicos, alteros facere. Equidem ex vsu esse vtrunq; dixi medicos meditari. Itaq; si /considerandi sunt/ scriptũ sit, omnino comitatur id etiam facere: nam ‖ Æmulum Hippocrates pariter ac administrum vult medicũ esse naturæ. Veruntamen in priore oratione /considerandi sunt/ satius scribi planum fecit, cum dicat hic concoctionem celeritatem portendere iudicij, securitatemq; salubrem, Non profecto /portendunt/ dicturus, sed /faciunt/ si consuluisset ipsis medicis cõcoctiones efficere: sed istud quidẽ, vbi morbos curat, dat consilij. Nunc in commentatione morborum vulgarium dignotiones illis & præsagia proponit: interim eadem opera medendi rationẽ generatim simul innuit, non tamen
C exprimit. Nam ꝙ simul innuat, liquet illud quidem. Etenim si, quæ probe à natura fiunt, vult imitari medicum, concoctiones autem naturæ opus sunt, clarum est eas celeritatem iudicij, & securitatem, & sanitatem significaturas: tum vero nos ijs vna auxiliando, concoctiones effecturos. Paulo inferius t. 51.

46 *Cruda vero, & Inconcocta, atque In malos abscessus conuersa, Aut Acrisias, aut Dolores, aut Diuturnitatem, aut Mortem, aut Recidiuas.*

Vt fiunt concoctiones natura causas noxias superante, ita non superante, contraria. Itaque ei quod est in cõcoctionibus dictum /celeritatem iudicationis/ aduersatur morborum diuturnitas: ei quod illic /securitatem/ repugnat acrisia, mors, & recidiuæ: ei deniq; quod illic /salubre/ in communi quidem nunc dicta omnia, separatim vero dolores. Nã corpora sana, siue ἀπονίαν, siue ἀνωδυνίαν, siue ἀοχλησίαν, hoc est doloris carentiam, indolentiam, molestiæ vacationem appelles, proprium habent perpetuum. At acrisiæ vocabulum bifariam in mentem mihi venit ab illo vsurpari: cum aut omnino iudicium futurum nullum, aut prauum sit: atq; in vtroq; hoc significato sunt inconcoctionum morborum comites acrisiæ. Atqui meministis omnem concoctionem morborum fieri in alteratione humorum. Etenim protensa est per solida corpora natura, quæ illorum est
D virtus, concoctionemq; à solidis corporibus sanis humores consequuntur: nam si hæc ipsa ægrotent, in habitu iam hic est morbus, ac non nullos in extremum adducit discrimen. Curari autem prius nequit, ꝙ suam virtutem solida ipsa recuperauerint corpora: quæ in symmetria posita est calidi, frigidi, sicci, & humidi. Vnde ipsa etiam sanitas solidorum corporum in horum posita symmetria est: vt nihil interesse videatur, bonam similarium temperaturã dicas sanitatem esse: an elementorum, ex quibus generati sumus, symmetriam. Verum qui morbis solidorum corporum mederi conueniat, in libris methodi medendi exposuimus. Neq; enim omnia vbiq; debeo persequi. Satis enim sit eorum, quæ sese obiter de curationibus consideranda offerunt, hic capita tantum annotare, quemadmodum in curationibus, dignotionũ. Etenim quod vniuscuiusq; est tractationis proprium, id decet omni ex parte elaborare: quod vero obiter incidit, hoc indicare summatim.

47 *Quid autem Horum erit potissimum, ex Alijs Consideratо.*

Quorum fecit de arte præsagiendi mentionem, ea in opere de Præsagijs tradidit. Nam singula quæ sunt commemorata, ex eo libro citata sunt, quem nos commentarijs tribus sumus interpretati.

A † *Corrupti sũt cod. græci. Arbitror aũt hũc esse huius loci sensum. Præterea antequàm commentaria in librum præsagiorũ scripsissem, in libris de Iudicijs explicauerã præsagia et ĩ pernicialibus etc.*

tati: Et ad finem ostendimus libros Vulgarium morborum sequi post præsagiorum librũ: [a]† Pręterea esse scripta à nobis in illum librum commentaria, propter libros de Iudicijs, quorũ sunt præsagia explicata & in pernicialibus & lenibus morbis: & quæ constituta sunt iudiciorum in vnoquoq; & quæ iam bona iudicia, quæ vero mala: ac firma, atq; non firma: deniq; de omnibus alijs, quæ ad præsentem speculationem pertinent. E

48 *Præterita dicito, Præsentia cognoscito, Futura prædicito.*

Et in præsagiorũ libro statim à principio dixit: [b]‖ Pręsentiens enim et pręd icens præsentia, pręterita et futura. ꝙ scilicet circa tria versetur tempora præsagitio. Quod quemadmodum sit præstandum, per commentaria in illum librum scripta apertum est.

49 *Hæc Meditator.*

Hoc loco μελετᾶν id est meditari, pro ἀσκεῖν id est exercere, dixit: Alibi sępius τὴν ἐπιμέλειαν id est curam, vocat μελέτην id est meditationem.

B in Prog. cõ. 1. t. 2. 4[a]. 189. c

50 *Exerceto Circa morbos Duo, Vt prosis, aut Nequid noceas.* F

Hoc ego tenue duxi aliquando, nec Hippocrate dignum: siquidem omnibus hominibus censui esse perspicuum, quòd debet spectare in primis medicus, vt ægris commodet: sin minus, vt certe ne incommodet. Posteaquam vero non parum multos vidi claros medicos iure ob id reprehensos, ꝙ vel in mittendo sanguine, vel lauando, vel medicamento dando, aut vino propinando aut frigida, offendissent, cogitaui mecum fortasse etiam ipsi Hippocrati tale quid vsu venisse: necessario itaq; multis etiam alijs eius æqualibus medicis. Atque exinde omnibus anteuertendum duxi, vt siquando magnum afferam ægro auxilium, ante perspiciam apud me, non solum quantũ profuturus sim, si ex sententia cadat, sed etiam nequid lædam. Nihil itaque vnquam institui, quin apud me prius periculum facerem, ne quid, si votum non obtinerem, offenderem ægrum. Quidã vero medici perinde ac ij, aleam qui iaciunt, solent ęgrotantibus remedia afferre, quorum affert offensio magnum ęgrotis incommodum. Proinde ijs qui artem addiscunt, sat scio, prodesse aut non lædere, indignum visum iri, vt mihi quondam, quod ab Hippocrate literis mandaretur: at vero medicantibus iam, non dubito, quin eius vis appareat. Quod siquando per vehementis medicamenti vsum temerarium, perimi contingat ægrum, maxime tum sentient, cuius nunc Hippocrates vim ante oculos proposuit. G

51 *Ars his Tribus constat, Morbo, Ægro, et Medico artis administro. Ægri est vnà cũ medico morbo Reluctari.*

Tria esse vniuersa inquit, in quibus & per quæ curatio conficitur. Primus morbus, deinde medicus. Oppugnant sese mutuo, & vt ita dicam, inter sese depugnant ac dimicant, medicus & morbus: Morbum enim studet medicus euertere: illi cõtra, vt ne sit inferior, propositum est. Tertius est præter illos æger: qui si quidem medico sit audiens & faciat imperata, socius in certamine efficitur huic, morbo hostis: Qui ab eo si desciuerit, ac quæ dictat morbus exequatur, duobus nominibus medico facit iniuriam, vno quidem ꝙ destituerit solum: altero, quòd duos fecerit, qui erat ante vnus: enimuero duo necesse est, vno præstent. Porrò aperte imperata facit morbi, deserto medico æger, vbi cum ei interdicat medicus frigidę potione, ille à febris ardore adducitur, vt istud committat: itidem si lauet, aut vinum bibat, aut eiuscemodi aliud, à quibus abstinere eum volebat medicus. Næ morbum ille scilicet augebit, faciundis ijs, quæ illi placent: atq; medicum prodet, faciundo quæ nõ vult. In multis itaq; est exemplaribus scriptum /medicus artis administer/ in quibusdam non artis, cæterum scriptum est, naturæ. Nihil tamen ad orationis totam sententiam interest. H

52 *Capitis & Colli dolores & grauitates, Cum febribus, & Sine febribus sunt.*

Hoc tituli vim obtinet, per quem recipit Hippocrates, quò capitis solent & colli dolores atque grauitates tandem erumpere, ac quas habeant differentias, sub hæc dicturum. Proinde eum hoc agentem in sequentibus, attendamus.

53 *Phreniticis Conuulsiones.*

Conuulsiones inquit phreniticos infestant, capitis & colli permanentibus doloribus & grauitatibus.

54 *Sed & Virulenta Vomunt, & Ex his quidam Subito Moriuntur.*

At demonstrauimus nos talia alui excrementa & vomitiones, vbi aduritur flaua bilis, fieri: quare subdit /subito quidam moriuntur/ hoc est, statim à vomitionibus intereunt, ipsum cerebrũ scilicet eius'que membranas tenente phrenitide à flaua bile profecta. Quo minus mirandum, si

A deficcatis his partibus, exiſtāt conuulſiones. Atq; quidam ſimulatq; contracti ſint & vomuerint virulenta, è veſtigio aguntanimam. Aliqui ob robur virium vnum ſuperfuerunt diem aut alterum, aut tres, aliquando quinque.

55 *In Ardentibus autem, Cæteriſq; febribus, quos Colli dolor, Temporum grauitas, Caligo oculorum, vel Hypochondrij etiam contentio neque cum dolore corripit, his è Naribus Sanguis erumpit.*

Cum enarrarem librum Præſagiorum, de ſanguinis eruptione, quæ ita fit, verba feci, interpretans orationem, cuius eſt initium: ‖Quibus tali in febre dolet caput: & pro oculorum caliginibus cæcutiunt, ac ſplendor obuerſatur: & pro ventriculi dolore in hypochondrij aut dextra, aut læua parte, aliquid contenditur, neque cum dolore, neque cum inflammatione: ſanguinis his è naribus profluuium pro vomitione expectandum eſt. At ſcripſiſſe illic de his illum abſolutius, ſi capita inter ſeſe componas, planè videbis. Tantum igitur erit hic à me adijciendum, eo quòd in præſenti capite ſcripſit Capito, Et hypochondrij contentio cum dolore. Neq; enim rectè negationē /non/ detraxit, tum ob veritatem ipſam, tum quòd in præſagijs dixit Hippocrates: ‖Cū in hypochondrij aut dextra aut læua parte aliquid contenditur, neq; cum dolore, neq; cum inflammatione, ſanguinis his è naribus profluuium expectandum eſt. B Eſt enim impetus humorum in caput, hypochondrij ſine dolore contentio, ſignum. Quod quidem ſi ei accedat dolor, inflammationem ſequitur viſcerum. Quando vero calore capitis ſurſum ſanguinem trahente, & iecore impellente contentio fiat, ſanguinis eſt expectanda eruptio.

in Prog. cō. 3. t. 33. 4ª. 211 a

Ibidem.

56 *At vero Quibus totius Capitis grauitates, tum autem Cordis dolores, & Faſtidia ſunt, Bilioſa poſt ac Pituitoſa Vomunt.*

Hunc etiam ſermonem his docuit verbis in Præſagijs: ‖Sicui in febre non exitioſa, inquit, caput doleat, aut etiam caligent oculi, vel ventriculi huic dolor acceſſerit, bilioſa vomitio imminet. Sin rigor præterea apprehenderit, & ſubter hypochondrium partes algeant, adhuc citius vomitio aderit. Si vero bibat edatq; hoc tempore, perquàm cito vomet. Si quibus horum cœpit dolor primo die, quarto affligantur magis q̄ quinto, ſeptimo vindicantur. Pleriq; tamen eorum incipiunt dolore affligi tertio die, quinto laborant grauius, deinde liberantur nono aut vndecimo. Quòd ſi quinto die eos dolor inuaſerit, & alia in his antecedentibus reſpondeant, ad quartumdecimum morbus finietur. Hæc accidunt viris & mulieribus potiſſimum in tertianis: minoribus natu accidunt cum in illis, tum vero maxime in febribus cōtinuis, & in germanis tertianis. C Hæc oratio de ijſdem, quæ hic docet, in Præſagijs ſcripta eſt: quam nos in tertio, quem in illum librum conſcripſimus, commentario interpretati ſumus. Quare cum exactius totum hunc ſermonem in præſagijs videamus ſcriptum, nihil eſt, cur eadem hic retractemus. Sin autem noui quid inſit in hoc libro, id in ſequentibus capitibus interpretabimur. Atq; hoc memoria tenendū eſt, quod propriè interpretari vocatur, id circa orationes obſcuras verſari: at nunc interpretum inſtituto, per abuſum etiam cauſarum declarationes eorum quæ dicta ſunt minus clare, interpretationes appellamus: Id quod & nos, morem, qui iam inualuit, conſequētes, hoc loco facimus: etenim dictionem per ſe apertam ac nullum quærentem interpretem, componentes cum eo, quod ab illa ſignificatur, cauſas aperte exponere conamur.

Ibidē. t. 30. 31. 32. 110. e. g. h

A. l. 3. f. 2. c. 5. 215. f

57 *Pueros ferè In eiuſcemodi incommodis Conuulſiones potiſſimum Corripiunt.*

Pueri propter infirmitatem ſimul ac mollíciem neruoſi generis conuulſionibus ſunt opportuniſſimi.

58 D *Eadem etiam Mulieribus accidunt, Tum ab Vtero dolores.*

Quæ ante diximus, accidunt omnia fœminis iuxta atque maribus, quatenus & homines ſint, & omnia habeant eadem ac viri membra. Quatenus vero eximia illis pars vterus ſuppetitat, hactenus huius etiam morbis corripiuntur, ac præcipue in quibus ſtomacho conſentit.

59 *Natu Maioribus autem, & Quos iam calor deficit, Paraplegiæ, aut Inſaniæ, aut Cæcitates.*

Sermo illi de his erat, quibus caput grauatur, dolet cor, & faſtidio laborant, quos ait poſtea vomere bilioſa & pituitoſa, maxime ſi pueri ſint, quos etiam plus quàm iuuenes conuulſionibus tentari. Quin etiam ab his mulieres dicit & ab vteri doloribus vexari. Inde iam ſeniores dicit paraplegias, inſanias, & cæcitates exercere. Addidit autem ſermoni /quos iam calor deficit/ cauſam, quare hæc eueniunt, reddens. Paraplegias vocat, reſolutiones ex apoplexia in partem aliquam decumbentes: Inſanias, deliria citra febrem. Hæc ſolent accidere ſenibus naturę imbecillitate, quę excernere vomitu, aut eruptione ſanguinis, excrementa in capite collecta nequit. Vnde non nunquam proueniunt cæcitates, vbi in oculos irrumpant.

TEMPESTAS TERTIA E

60 *IN Thaso paulo ante Arcturum & sub Arcturo multi & magni spirante Aquilone imbres. Circa Aequinoctium & vsq; ad Vergilias, austrini imbres parui, modici. Hyems aquilonia, squalores, frigidi venti, magnæ niues. Iam sub Aequinoctium frigora maxima. Ver aquilonium, squalores, pluuiæ paucæ, frigora. Circa Solstitium æstiuum, imbres pauci, magna frigora vsq; ad Canem. A Cane ad Arcturum vsq; æstas calida, æstus magni, non illi ex interuallo & sensim increscentes, sed perpetui vehementesq; : non pluit: spirauerunt Etesiæ. Circa Arcturum vero pluuiæ ad Aequinoctium vsq; vernum austrinæ. Hac in tempestate Hyeme Paraplegiæ cœperunt, multosq; corripuerunt: ex quibus non nulli subito moriebantur, etenim hic morbus satis vulgaris erat, cætera incolumes constabant.*

*Dictio hæc in cod. quibusdã græcis non est: tucq; intelligẽdũ est de æquinoctio autumnali, quod etiã infra co.72 et 73 & 74 manifeste apparet.

Frigidus est & siccus status, quem hic exponit, ac etiam ex parte inæqualis. In omnibus igitur his cum autumno esset similis, morbos etiam habuit, qui maxime solent in autumno vigere. Atq; fuisse inæqualem hinc constat. Nam circa Arcturi emersum cum aquilonijs vẽtis pluuias ait magnas fuisse: Deinde secutum totum huic contrarium statui autumnum: pro aquilonio austrinum fuisse, pro pluuioso paruas habuisse pluuias: Mox hyemem aquiloniam & siccam fuisse: postea item ver totum vsq; ad Canis ortum. Vnde planum est, in hoc statu siccum & frigidum satis valuisse. Iam etiam patefactum est, principium eius vsque ad hyemem fuisse inæquale. Inde rursus post Canem ex aquilonijs & frigidis æstus ait subito fuisse magnos & vehementes: Sub hęc imbres iterum austrinos. Manifestum est igitur totius finem status, qui post Canem fuit, perquam fuisse inæqualem. Itaque morbos ordine exponit clare omnes, qui tum viguerunt, ac nulla est hic obscura, nisi raro, dictio posita. Cæterum quando morborum, qui inciderunt, commemorare causas instituimus, faciũdum est, vt illas ad verba eius applicemus: verba autem ipsa in breuia fecemus capita, quæ assequentur, qui ea, quæ tum primo sunt libro, tum supra in hoc exposita, memoria teneant. Ergo paraplegias dicit in hyeme fuisse, capite scilicet læso vẽtorum afflatu, qui ea tempestate spirauerunt, frigidorum: maxime vero quod totus autumnus austrinus calfecerat & rarefecerat ipsum, simulq; repleuerat: nam caput quod sic est ante affectum, plurimum læditur flantibus ventis frigidis & aquilonijs. Haud tamen alius hyemem sollicitauit morbus, quod esset sicca: siquidem in aphorismis est dictum, || Squalores esse imbribus salubriores. At ex paraplegijs tamen peribant: siquidem ipse dicit Hippocrates /etenim hic morbus satis vulgaris erat/ perinde ac insolentes, propter paraplegiam, quæ præter consuetudinem accidit. Siquidem illa quæ frequens est, in membri resolutionem decumbit: veruntamen hominem non perimit. At vero quæ in præsenti statu viguit paraplegia, lethalis erat, vtpote multum refrigerato capite. G

3.a Aph.15. Ex. ord.22.f

61 *Ante Ver Febres Ardentes cœperunt, ac ab Aequinoctio ad Aestatem vsq; perdurabant. Itaq; qui Vere & Aestate ineunte statim cœpissent ægrotare, Plurimi superstites fuere: atq; Parum multi moriebantur.*

In propatulo est non hoc eum dicere, quanq; ex ipsis febribus ardentibus, quæ ante ver cœperant, in ęstatem vsq; esse productam, sed quod ipsarum generationi toto eo tempore, vulgari contigerat, ita vt modo hoc tempore, modo illo, Thasij ea febre corriperentur. At non est in omnibus exemplaribus eodem modo hęc scripta oratio. Equidem optimam censuerim scripturam secundum sequentem orationem vt hoc significet, tota æstate perdurasse ortum febrium ardentium: ac tota fuisse hac tempestate moderatas, nec exitiales: initio autumni, qui his corripiebantur, perijsse multos. Itaque quod diu essent febres ardentes lenes, rationi videtur consonum, erant enim moderatæ, sicuti quæ antecessissent hunc statum: nec syncerę, vt non a mere calido & sicco statu genitæ: nec omnibus etiam incesserant temperamentis, cęterum ijs, quę iampridem bilis copiam collegerant. Omnino quid in causa fuerit, cur tum febres ardentes inciderent, est inuentu obscurum, H eo quod æstatem prȩcedentem prorsus prȩterierit Hippocrates, atq; ab autumni initio narrationem sit auspicatus: & vero longe implicatius, quod sit verisimile æstatem illam tenuisse naturale suum tẽperamentum: quæ profecto si omnino aliqua ex parte degenerarat, declararet Hippocrates eius statum. Ergo calidior fortassis fuit, ac non ita multum natiuum statum inflexit: vnde nec scribendam duxit illam, quasi præter naturam iam affectam. Veruntamen quando æstate, vt etiam in natura sua constet, amaræ bilis succus increscit necessario, hac de re, cum ea æstate esset non tantum solito, sed longe etiam copiosior, ab insequente est gelu in corpore conseruatus, quo minus difflaretur & digereretur: qui postquam diu delituisset, ac diuturnitate computruisset, febres excitauit ardentes.

62 *In Autumno iam, ac cum pluere cœpisset, Lethales erant, Plurimiq; peribant.*

Reuocemus ad memoriam, quod in exitu sermonis, quem de hoc habuit statu, scripsit: Pluuiæ multæ vsq; ad æquinoctium vernum. Dixit præterea de tempore post Canis exortum, vsque ad Arcturum ad verbum sic: || Æstas calida, æstus magni, non illi ex interuallo & sensim increscentes, sed

supra.t.60.

A tes, sed perpetui vehementesq́; non pluit: vnde liquet eum statum bilem generasse. Quare cum pluuiæ illam austrinæ exciperent, iure ardentes febres complures eæq́; lethales viguerunt: quando Auster dissoluere corpora consueuit, humoresq́; fundere, adeoq́; putrefacere simul, vbi cum largioribus sit coniunctus imbribus.

63 *Febribus autem Ardentibus hæc accidebāt. Quibus rite & largiter Sanguis per Nares erupit, ea de causa maxime Seruabantur. Nec Vllum noui, si recte ei erupisset sanguis in hoc statu quęquam mortuum. Nam Philiscus quidem, Epamenon, & Silenus, quibus parum quarto die & quinto è naribus stillauit, mortem obierunt.* p. pror. com. 2. t.

Cum alioqui est ardētibus febribus peculiare, per narium eruptiones ferè iudicari, tum eo tempore ait multis sanguinem de naribus erupisse. Atq; de singulis ægris omnia, quæ postea prodidit, vnum hoc habent caput: Quibuscunque abunde erupit sanguis, fuisse hos superstites: quibus parce aut prorsus nihil stillarūt nares, solos hos perijsse: Alios iam non nullos, quibus aliæ fierent naturales excretiones, vel per ventrem, vel per vrinas, seruatos esse.

64 *Plurimi igitur ægrorum circa iudicium Rigebant, potissimū ij, quibus Sanguis non erupisset: Qui quidem ijdem* B *postea Superriguerunt, ac Exudarunt.*

In sermonibus de rigore ostensum est amaram bilem, quæ cum impetu per sensibilia & carnea corpora ad excretionem fertur, consequi rigorem. Declaratum est præterea motui huic sudorem comitari consentaneum esse: interim vero biliosas etiam vomitiones, & alui deiectiones.

65 *Erant qui Sexto die Morbo Regio afficerentur: sed his Purgatio profuit per vesicā, vel Turbata aluus, vel Larga sanguinis eruptio: Vt Heraclides, qui apud Aristoclidem decumbebat: Cui per nares sanguis erupit, aluusq́; fuit turbata, & per vesicam est purgatus: Vigesimo autem die iudicatus est longe aliter, ac Phanagoreon seruus, qui, cum ipsi horum eueniret nihil, perijt.*

Quibus non valuit bilem natura excernere, his collecta ad cutem morbum regium excitauit. Prauum erat autem, vt etiam in aphorismis est dictum, ante diem septimum existere illum. Atq; horum ipsorum illi soli fuerunt salui, quibus alia ratione natura retrimentum excernere valuit: quas tres cōmemorauit, excretiones vrinarum, ventris turbationem, ac sanguinis eruptionem. C Quosdam autem omnia ait hęc habuisse, vt Heraclidem: huncq́; vigesimo die iudicatum fuisse.

66 *Sanguis autem Plurimis erupit, præcipue Adolescentulis & Adultis: Quorum perijt maxima pars, quibus sanguis non erupit. Senioribus vero ad Morbos regios, aut Turbatas aluos, aut Dysenterias res deuenit: Vt Bioni, qui apud Silenum decumbebat. Vulgabantur vero Dysenteriæ & Aestate: ac Non nulli qui diu ægrotarant, quibus etiam acciderunt eruptiones sanguinis, in dysenteriam tandem inciderunt: Vt Eratonis puer & Milus, qui post sanguinis multam eruptionem in dysenteriarum statum delapsi sunt.*

Adolescentibus ex ratione sanguinem erumpere è naribus in confesso est, ac post hos adultis quoq;. At vero qui his seniores essent, imbecillis iam viribus, insitoq́; calore imminuto, in morbum regium magis bilis abundantia decubuit. Etiam quibusdam ventris contigit turbida excretio, aut dysenterica, quibus hinc excrementum ventris exijt. Quare ex ijs, quæ ante dicta sunt, & quæ deinceps dicentur, nō addubitabis sanguinis eruptiones in ardentibus febribus ob dominantem fieri flauam bilem: quæ sanguini permista, postquam eum deusserit, cum eo multum ad caput calorem subuehens, venis narium diruptis, sanguinis efficit eruptiones.

D

67 *† Copiosus igitur Hic humor fuit, maximeq́; abundabat. Etenim Quibusdam circa iudicium Sanguis non erupit, sed Turbercula ad aures excitata euanuerunt: Quæ cum euanuissent, secundum Sinistra ilia, in Summamq́; coxam grauitas decubuit. Cumq́; post iudicium Dolores incessissent, Vrinæq́; tenues redderentur, † sanguinis pauxillum erumpere cœpit. Ac circiter quartum & vigesimum diem Antiphonti Critobuli filio Abscessus fiebant in sanguinis eruptionem: Quæ sedata est, & est iudicatus prorsus circa diem quadragesimum.*

† Al. Multis igitur hic humor maxime abundabat.

† Al. sanguinis pauxillum erūpere cœpit circiter quartum & vigesimū diem. Et Antiphōti & c. vide et 2. de dieb. dec. ca 5. cl. 4. pa. 153. e

Certe propter periculum. Etenim magno erant in discrimine: nihilq́; propius factum est, q̃ vt non seruarētur: cum vix vigesimoquarto, et quadragesimo die, auxilium sint à sanguinis eruptionibus consecuti.

68 *Multæ præterea Mulieres languerunt, Non tamen ita ut Viri frequētes, minusq́; multæ perierunt. Plurimæ aūt Grauem partum habuerunt, & A partu in ægritudinem inciderunt: quæ quidem potissimū moriebātur: Vt Telebuli filia, quæ sexto à partu die defuncta est. Plurimis itaq́; Menses in febribus apparuerunt. Quibusdā è Naribus Sanguis erupit: & multis Virginibus id tum primū accidit. Non nullis simul & Sanguis è Naribus & Menses apparuerunt: quod in Detharsis filia virgine tum primum animaduersum est, largeq́; ex naribus sanguis profluxit.*

Atq; Nullam de his, quibus horum quicquam rite euénit, Mortuam cognoui. Quibus vero contigit Prægnantibus Aegrotare, Omnes, quas equidem noui, Abortiebantur. E

Optimo sane iure minus mulieres ægrotabant q̃ viri, minusq; in discrimen adducebantur, vt quæ per sanguinis eruptionem iudicia efficerent: quippe habebant congenitum auxilium menstruam purgationem. At difficultate laborarunt pariendi, quod frigidus esset status. Atque quas corripuit morbus quispiam, hæ abortiebantur eadem ratione.

69 *Vrinæ autem Plerisque Boni quidem coloris erant, cæterum Tenues, & Pauca habebant sedimenta, cum Retrimentis tenuibus biliosisq;. At Multi alij, qui iudicati erant, ad Dysenteriam deueniebant: vt Xenophanes & Critias.*

Has vrinas tenues esse, hoc est aquosas ait. Et quidem paulo post iterum scripsit,

70 *Vrinæ Aquosæ, Multæ, Puræ, Tenues post iudicium, In quibus multa subsederunt. Aliaq; sunt rite iudicata. Subijciam, quibus hæc acciderunt: Bioni, qui apud Silenum ægrotabat: Critiæ, qui apud Xenophanem: Arctonis filio, & vxori Mnesistrati.* F

Recensitis nominibus eorum, quibus ea erat vrina, subdit,

71 *Postea Hi omnes Dysenterici euaserunt. Quod Vrinas reddiderint aquosas, Attendendum est.*

Etenim verisimile erat, quod biliosum excrementum per vrinas non esset euacuatum, vbi in ventrem fluxisset, dysenterias generasse. Consentaneum porro erat, eo quod multum hic humor valeret ac vigeret, *nisi biliosa excrementa per vrinas essent euacuata, ex eo quod etiam tum reliquum erat in corpore, dysenteriam illis excitatam esse.

*Al. etiā si.

72 *Circa Arcturum Multi habuerunt Iudicium Vndecimo die: atque his Recidiuæ non rite fiebant. Sub hoc autem tempus Comatosi fiebant, atq; hi maxime Pueri: Qui quidem omnium minime interibant.*

Clarum est eum ortus meminisse Arcturi alterius anni, quem descripsit in exitu narrationis. Erat igitur hic austrinus cum imbribus vsque ad æquinoctium autumnale. Atq; hac ait tempestate die vndecimo secure multos iudicatos fuisse, simulq; comatosos, ob austrinum sane statum: ob quem iudicia etiam illis fuerunt certiora ac alio tempore, vbi aeris dominabatur frigidum temperamentum, in quo diuturna ait iudicia fuisse. Cæterum tempus quod inter Canem intercessit & G Arcturum, quod quidem calidum habebat & siccum statum, non memorauit: quo verisimile erat celerius fuisse multos iudicatos, vt ne septimum diem quidem superarent. Itaque hoc tanquã illi tempori familiare prætermisit, morbos vero vulgatos solos persequitur.

73 *At vero circa Aequinoctium vsq; ad Vergilias & sub Hyemem consequebantur Ardentes Febres. Et vero Plurimi etiam tunc Phrenitide corripiebantur: Quorum moriebantur pleriq;.*

Ardentium febrium & phrenitidis pro loci quem tenent diuersitate, auctor idem est humor. Nam cum in vasorum capedinibus vna cum sanguine continetur flaua bilis, vtcunq; accedatur, contingit febres ardentes prodire, præcipue vero vbi in ventris, aut iecinoris, aut pulmonis venis bilis efferuescat. At quando ad solidas corporis partes perueniat, ac ea permeet, rigorem constituit. Sin autem in cerebrum eiusq; membranas sit impacta, phrenitides inducit. Verum prius quam inhærescat, perfluens venas in his sitas, non phrenitides, cæterum, quæ in vigoribus sunt febrium, deliria efficit. Proinde bilis, quæ primo in venis inferioribus ardentis febris causa fuerat, in statu hæc austrino ab Arcturo ad æquinoctium, ad caput sublata, & in cerebro defixa eiusq; membranis, phrenitides generauit. H

A.l.4.f.1.t.1. 48.424 d

74 *Aestate item Pauci In eam inciderunt.*

Paucos ait in phrenitim incidisse. Nam eius pars vsque ad Canem erat frigida, pars vsque ad Arcturum calida & sicca. Proinde non poterat hæc caput interim replere, vti nec Auster ille, qui sub Arcturo ad æquinoctium vsq; flauit. Neq; enim humidum erat, †neque diuturnum, quod inter Canem interuenit spacij & Arcturum. Dictum est, vbi multa bilis in cerebri regiones influxit, phrenitidas excitatas.

†Cod. antiqui græci addunt. οὐδὲ νότιον. i. neq; australe.

75 *At cũ Febres Ardẽtes inciperent, Annũciabãt quibus Exitiũ impenderet. Siquidẽ statim ab initio, Febris Acuta eos corripiebat, à qua parũ superrigebant, Insomnes erãt, Grauiter angebantur, Sitibũdi, Fastidiosi. Paululum in fronte & clauiculis exudabant, sed nemo per totũ corpus. Multũ Delirabant. Timores, mœstitiæ. Extremitates subfrigidæ, vt summi pedes, magisq; manus. Accessiones diebus paribus. Plurimi quarto die maxime laborabãt. Sudores diutissime subfrigidi. Extremitates non iã ad calorẽ redibãt, sed liuidæ erant et subfrigidæ. Nec sitiebãt. Ad hæc erant Vrinæ his nigræ, tenues, paucæ. & Alui sistebantur. Nec Erupit è naribus sanguis, ne his quidẽ, quibus hæc accidunt,*

A *accidunt, sed parū stillarunt. Neq; Recidiua Vlli horum aduenit, cæterum ad Sextū diem cū sudore Moriebantur.*

Vt omnia huius operis, eorum sunt, quæ alijs in libris absolute traduntur ab eo, exempla, singula ipsis oculis examinante, ita etiam quæ hoc loco adducit. Nam exitiosis febribus ardentibus symptomata accidisse ait: Ab initio rigentes statim, vigilantes, fastidiosi: ad hæc in fronte & clauiculis parum exudantes. Nam quod acuta laborarent febre, simulq; sitirent, erāt hæc quidem naturę propria ipsius affectus: Quod vero statim à primo rigerent, proprium erat malignitatis. Etenim iudicare ardentes febres rigor solet, non tamen elucere statim decretoria oportet: At vero vigiliarum & angoris symptomata semper prauum est, nedum in principio, vt etiā exudare. Iam vero delirare, quod est absurda loqui, id est desipere, lęsum significat cerebrum. Timores vero magnopere acris & deustæ flauæ bilis symptomata sunt. Cognatæ iam timoribus sunt mœstitiæ. At partium extremarum frigus perniciosissimū febribus ardentibus symptoma est & signum: Quemadmodum etiam desipere, febris ęstu caput inflammante, cum proprium sit & familiare febribus acutis vri extremis partibus corporis: quæ siquando refrigerentur, regionesq; ardeant ad viscera continentes, in corporis meditullio coactum sanguinem esse indicio est: extrema autem B membra sanguinem desiderare, refrigerari, & semel emori, destituente iam ea natura. Iam accessiones, cum diebus paribus fiunt à principio statim, interim ad sextum diem pessimum iudicium fore prenunciant: interim in longum producendum morbum. At si quidem admodum mouea ntur, quarto die prauam habente accessionem, ad diem sextum de vita decedunt, vt hi de quibus sermo habetur. Ad quartū igitur diem eos habuisse dixit maximos labores, hoc est, dolorifica omnia symptomata, & sudores diutissime subfrigidos. Quare liquet diem sextum mortē his cum sudoribus allaturum. Quod vero extremitates liuescerent, neque eis amplius calor rediret, demori eas indicat: & est argumentum constans, non posse vltra diem sextum vires sustinere. Huc accessit ad cumulum aliud signum exitiosum, quod cum antea æstuassent, amplius non sitirent. Atqui quando, qui antea siti flagrarent, postea essent à siti liberi, horum duorum sit necesse est alterutrum, aut morbi solutio: aut virtutis extinctio ita, vt præsentia mala amplius non sentiant. At non contigit à morbo his vindicari, siquidem exitialia erant symptomata. Proinde his signum erat perditi sensus, non sitire. Itaque cuncta hæc, quæ retulims symptomata, mire cacoete sunt, & exitialia: atque vna cum his vel maxime Vrinæ, quæ nigræ erant, tenues, & paucæ. Nigræ quidem, vtpote adusto iam bilioso humore: paucæ, quod omnis esset ex sanguine humor ab arC dente febre tostus, quodq; vrinæ instrumenta iam emortua essent. * Eandem ob causam etiam alui sistebantur. Quin etiam stillasse nares, quod perniciosum est signum cum in alijs, tum maxime in febribus ardentibus, ait. Nam ardentibus febribus hoc perniciosissimum esse patet, siquidem eis est familiarissimum sanguinis eruptio.

Non reddit rōnem cur te-mues. forte hæc pars deest.

76 *Phreniticis autem Quæ supra sunt scripta, Omnia nōn acciderunt: Iudicabantur ferè die Vndecimo, non nulli Vigesimo.*

Qui citra ardentem febrem in phrenitim inciderunt, his illa non euenerunt. Nam hos qui vnà cum ardente febre ad sextum diem moriebātur, geminato ipso malo phrenitis arripuit. Ad diem vero vndecimum consecutum dicit esse iudicium, non nullis ad vigesimum.

77 *Quos Non statim à principio inuasit Phrenitis circa Tertium Vel Quartum diem, Sed primo tempore mediocriter habebant circa Septimum diem his Acutus Morbus euasit.*

Quibus circa tertium aut quartum diem cœpit, interpellataq; est, dimidia facta iudicatione. Cęterum phrenitis non erat nimium acuta ęgris: conspeximus enim etiam tales phrenitidas.

78 D *Itaq; extitit Morborū magnus numerus. Inter Aegros aūt cum primis Moriebātur Adolescētes, Iuuenes, Adulti, Glabri, Quibus albida esset cutis, Recti capilli, Vel nigri, Nigri oculi, Qui in ocio & socordia Vitam degerant, Qui sonora Voce essent, Vel gracili, Vel aspera, Blesi, Iracundi. Mulieres quoq; plurimæ ex hoc genere peribant.*

† Sicut ante dixi illum, quæ erant obscuriora, exponere, adijci autem à nobis causas: ita iam sermonis affirmo sententiam non esse apertam. Vtrum enim de phreniticis solis, de quibus verba fecit, sint interpretanda illa, an de morbis omnibus antedictis, incertum est. Quin etiam ipsum sermonis initium diuerse scribunt: quidam hunc in modum: Morborum autem magnus fuit numerus. de ipsis phreniticis solis, quibus hæc subiecit, hæc verba fieri volentes. Aliqui hoc pacto: Itaque fuit morborum magnus numerus. qui quidem contra de omnibus volunt prædictis sermonem haberi. Si de omnibus intelligamus, neq; definiamus, quā de re adolescentes, iuuenes, & adulti pereant: qua de re autem glabri, & albidam cutem habentes: qua de re qui rectos habent crines, nigros, & nigros oculos: qua de re qui in ocio vixerunt, et socordia: iam vero qua de re qui gracili sunt voce, qui blæsi: itidem qua de re iracundi, & qua de re mulieres: Hæc nisi sint omnia plane distincta, ex ijs quæ dicta sunt, nihil nobis quicquam, neque ad præsagiendum conferet,

† Al. Sicuti ante dixi illū qui dē ea q̄ fiebāt, clare exponere. vide supra pag. 113. f

** κατά τινα i. ex quibus, scilicet morbis & sic ubiq;.*

neque ad medendum. Sin autem non de omnibus morbis, verum de quibus verba faciebat, so- E lis phreniticis hæc interpretemur, maximo vel sic negocio inueniantur causæ, quare ex commemoratis perierint plurimi. Huc accedit, quòd ipsum /plurimos perijsse/ duplex sit: Alterum, postea quam multi tales phrenitico sunt morbo correpti, qui ea tempestate passim mortales perimebat, propterea dictum est multos eorum esse sublatos: Alterum est, eorum, quos inuasit phrenitis, partem maximam interijsse accipimus. Quo fit, vt etiam causæ euadat declaratio duplex: vt omnes, quos retulit, opportuni essent in hoc statu phrenitidi: atque declarandum nobis, inter eos qui phrenitide laborassent, hos potissimum interijsse. Atque sermonis obscuritas ea est & tanta. Ei autem anteuertendum est, vt vniuscuiusque commemoratorum temperamentum inueniamus: nam absque hoc nequit hic sermo tempestati aptari. Videtur autem Hippocrates in sua oratione, Ætatum calidissimarum meminisse: siquidem adolescentes inquit, iuuenes, & adulti: Naturarum vero, quibus ægre digeritur habitus corporis: nãque, glabros, & qui cute sunt albida, item qui capillis rectis, capillis nigris, nigris oculis, & qui domi in ocio inertem vitam egerunt, ostendimus cum in alijs commentarijs, tum in his quos de temperamentis conscripsimus, minus digerere habitum, quòd frigidiore sint temperamẽto: Et eadem de causa mulieres, quas propter menstruam purgationem minus status offendit, vt supra diximus. Quòd si quæ morerentur, ex F hoc erant illæ genere. Reliquum igitur est, vt de ijs qui gracili sunt voce & aspera, item de blæsis & iracundis videamus. Ac primum de ijs qui sunt gracili voce, qui primo sunt loco relati. Igitur ἰσχνόφωνοι significat gracilem vocem habentes: ἰσχνόφωνοι enim sunt, qui etiamnum appellentur, vt etiam λεπτόφωνοι id est exili voce. Vtrunq; itaq; nomen idem significat: nihilo minus hi ab illis qui voce sunt gracili, differunt, vt est in libris de voce dictum: vbi demonstrauimus illam fieri ob angustiam asperæ arteriæ gutturis: at gracilem vocem, propter musculorum guttur mouentium innatum vitium. Vtriq; in prima conformatione contrahunt ea vitia ob caloris innati infirmitatem. Et quemadmodum deteriorem à principio guttur mouentium musculorum figuram graciles voce consecuti sunt: ita linguæ musculorum, blæsi. Aspera vox fit propter asperitatem vocis organorum. Vocis organa voco, per quæ spiritus redditus vox efficitur. Hæc sunt aspera arteria, guttur, fauces veluti spiritus plectrum per ipsas transeuntis: nam hæ vocis instrumẽtum esse sunt ostensæ: vt locutionis, lingua. Non nihil etiam ad eam gignendam fauces cõferunt, quæ densam reddunt. Hæc igitur organa, vbi læuia sint, leuem ostẽdimus vocem reddere, aspera asperam. Atqui asperitatem ex siccitate docuimus oriri. Ita quæ post ętatem hactenus diximus omnia, "signa sunt temperamenti frigidi: sola vero siccitas vtriq; temperamento coniungitur, & frigido, & calido. G Quare qui simul cum sicco temperamento frigidi sunt, his ægre digeretur corporis habitus, vt antedicti: qui vero his sunt calidiores, nõ statim adest hoc. Vnde hos ab oratione excepimus: alios relinquimus, quibus est consentanea oratio. Erat porro propositum multos mortuos esse, inter quos ætates recensuit, & naturas. Ego ætates calidas dicebam esse, in quibus amarę bilis succus viget: naturas, quę difficilem habent habitus digestionem. Itaq; ex ijs, quorum ab initio hactenus meminimus, reliquum est, de iracundis hoc est † ὀξυθύμων, vt agamus: quos maxime contrarios ait esse iratis, id est θυμώδεσι. Magnanimi enim Irati sunt, & humilium rerum contemptores: contra Iracundi pusillanimes, quod generoso viriliq; animo non sint. Quare iracundi temperamento frigidiore erunt, vaporesq; digerent difficulter. Cæterum quod ad exitum est capitis dictum /mulieres quoq; plurimæ ex hoc genere peribãt/ non constat, an ad finem sit modo referendum, an ad ea quæ ante sunt dicta. Postremi autem sunt illorum iracundi, & mulieres huic generi affines plurimas interijsse subiecit. Attamen potest vtroque modo vera esse oratio, siue ad omnia referat supradicta Hippocrates, siue ad postremum tantum. Quòd si ad omnia referre sit verum, rectius sic interpreteris. Pueris enim, quod vltimo est loco dictum, etiam attribuitur. Cęterum ad hunc modum non sunt omnia dicta: sed tamen mulieres huius generis dicit mortuas esse, comparans eas viris. H Nam superius est dictum: Multæ præterea mulieres, non tamen ita vt viri frequentes, minusq; multæ perierunt. Verum hoc nunc vult dicere: Mulieres his captæ morbis, magis interibant, quæ prædicti generis essent.

Nulla fit mentio in cõmẽto, eorũ qui sonora sunt voce.

A. I. 3. f. 10. l. c. 2. 269. b

† Per ὀξυθύμους uidetur ĩtelligere eos, quos Hippocrates in contextu appellauerat ὀργύλους.

At vero Hoc statu Quatuor his præcipue Signis Seruabantur: Quibus enim aut ex Naribus probe Sanguis 79 *erupisset: Aut qui per vesicã Vrinas multas & multo bonoq; præditas sedimento reddidissent: Aut per Ventrem turbida, biliosa, tempestiue: Aut qui in Dysenteriam incidissent. Multis vero Vsu venit, vt non ab vno illorum iudicarentur, sed per omnia plurimi excernerent: Qui quidem grauius habere videbantur. Veruntamen omnes, Quibus hæc acciderunt, Superstites erant. Fœminis Virginibus eueniebant etiam omnia, quorum meminimus, signa. Quibus autem Aliquod ex his rite fieret, aut Menses largius superapparerent, per hæc Seruabantur, & indicabantur: Nec harum, quibus istorum quid recte eueniret, Mortuam vllam vidi. Nam Philonis filia, cum ex naribus ei sanguis copiose fluxisset Septimo die intempestiuius cœnata, defuncta est.*

Tum hoc caput apertum est, tum sequens, vbi de mulieribus agit. Nam summa quidem, quam

tradit,

A tradit, hæc est, aliquos per sanguinis eruptionem, alios per vrinas aut per aluum, non nullos decumbentibus in dysenteriam causis, incolumes esse potuisse.

80 *Quibus in Febribus Acutis, atq; adeo ardentibus, Spontaneæ effluunt Lachrymæ, his est (siquidem reliqua non sint exitialia) e Naribus Sanguinis eruptio expectanda. Qui Incommode habent, his Non sanguinis eruptionem, Verum portendunt Mortem.*

Et hoc etiam portendit sanguinem erupturum, quod in superioribus præteritum hic profert. Porrò est ipse satis sermo clarus, si memoria teneas ea, quę supra tum hoc ipso in libro dixit, tum in libro pręsagiorum. Equidem hęc omnia cum proprijs limitationibus in commentarijs in librum præsagiorum & in libris de iudiciis à me dicta sunt.

81 *Tubercula secundum Aures, quæ in Febribus cum dolore extuberant, Non nullis, cùm febris decretorie sedatur, non resident, neq; suppurant. Hæc, Fluxio alui biliosa, vel Dysenteria, vel in crassis vrinis Residentia discutiunt: Id quod contigit Hermippo Clazomenio.*

In primis hæc refert cum modò prædictis meminisse, vt ne arbitremur semper signum esse pra-
B uum parotidas non suppurare. Nam hoc ait in statu, febribus quidem decretorie quosdam liberatos, hoc est die decretorio, & cum sudore, vel quopiam alio sic iudicantium: at remansisse parotidas tamē: Deinde diuturnitate temporis residisse, per quas dixit vrinas, & per alui excrementa, et dysenteriam expurgatis morbum constituentibus causis.

82 *Iudicia vero, Ex quibus cognoscimus, aut Similia, aut Dissimilia sunt.*

Quæcunq; Hippocrates de iudiciis & de decretoriis diebus docuit, hæc habes duobus in voluminibus à nobis collecta, in libris de decretoriis diebus, & iudiciis. Nihilo minus nunc etiam huius sermonis caput breuibus dicam. Iudicia partim dicit similia, partim dissimilia fuisse. Deinde adiicit, multos in recidiuam incidisse, eosq; iisdem constitutis temporibus planè die decimoseptimo iudicatos fuisse: Deinde alios à recidiuis die vigesimo, eosq; non similiter. Exempli gratia, primum meminit duorum fratrum in hac oratione.

83 *† Vt Duo Fratres, qui habitabant prope Theatrum, simul eadem hora cœperunt ægrotare: erant autem Epigenis fratres. Horum natu Maiori decreuit morbus die sexto, Minori septimo: Repetijt simul ambos eadem hora: In-*
C *termisit Dies quinq;. Ab recidiua, Ambobus simul est decimoseptimo die in totum iudicatus. Plurimis vèro iudicatus est ad diem quintum: intermisit die septimo: ab recidiua, iudicatus est die quinto. Aliquibus iudicatus est septimo: intermisit septimo: ab recidiua, iudicatus est tertio. Quibusdam iudicatus est die septimo: tertio intermisit: septimo iudicatus est. Nō nullos reliquit die sexto: intermisit die sexto: † tertio inuadebat. Aliquos reliquit die primo: inuasit, & indicatus est die vno: quod factum Euagunti est Daipharsis filio. Fuerunt, quibus iudicatus est die sexto: reliquit die septimo: & ab repetitione, iudicatus est die quarto, vt Aglaidæ filiæ. Plurimi itaq; ægrotātium in Hoc Statu, hunc in modum languebant. Neq; quemquam noui Superstitem fuisse, quem Recidiuæ rite factæ non repetierint: Omnesq; seruabantur, quos equidem noui, quibus hoc genus Recidiuæ euenerunt. Neq; ægrotantium hoc modo Quenquam noui, quem Recidiua iterum repetijt. Plurimi, qui perierunt ægri, Sexto die sunt defuncti, vt Epaminundas, Silenus, & Philiscus Antagorei filius.*

† Alio modo cōtextus hic citatur à Gale. lib. 2. de dieb. decr. cap. 3. cl. 4. pag. 152. c

† Verius ex aliis cod. græcis, tertio inuasit, intermisit die vno, et uno inuasit, ac iudicatus est: quod &c.

Quod huius orationis est vtile, clarum est ex superioribus: inutile vero, obscurum: quare inuestigare ipsum non conueniebat. Cæterum qui vtilibus student, elaborant inquirendo, quónam modo Hippocrates, cum dixerit seniorem habuisse die sexto iudicium, iuniorem septimo: & rursus /rediit simul ambobus eadem hora/ mox adiunxerit /intermisit dies quinque/. Neq; enim fieri potuit, vt vtrique intermitteret dies quinq;, sed alteri soli. Et quidem hoc ipsum quod dicūt, pos-
D sis de solo vno intelligere, secundo in hac narratione, qui primo iudicio est septimo die iudicatus. Iam si huic dies quinq; intermisit, constat illi, qui sexto die fuit iudicatus, intermisisse dies sex. Potest etiam à primo statim corrupta scriptura à librario, permansisse: id quod aliis multis accidit tum apud Hippocratem, tum apud alios non paucos. Quod esse librarii erratum dico, hoc est: Potuit hæc fuisse scriptura: Intermisit alteri dies sex, alteri quinque. ille vero lapsus scripsisse, Intermisit quinque dies. Et est verisimilius maiori intermisisse dies sex, minori quinque, cum incidérit recidiua ambobus in duodecimum diem. Post hæc itaq; dicit: Plurimis iudicatus est die septimo, intermisit quinto: vt conjicias ipsos etiam fratres exemplum esse iudiciorum, quæ plurimis contigerunt. His expositis alia descripsit iudicia varia, quæ omnia die septimodecimo circunscribuntur: cæterum huiuscemodi nullum, quale in duobus fratribus intelligendum confirmo, vt redirent ambobus duodecimo die, cum iuniori quinq; dies intermitteret. Neque ab re sic est de illis dictum, vt & id quod cum aliis his conueniebat, conseruaretur, quod à repetitione die septimodecimo iudicarentur: & etiam peculiare, quod ad diem duodecimum repeterentur. Sed, quod dixi, cum id quod vtile est teneas, non est quod sis curiosus. Itaq; de iudiciis, quæ deinceps retulit, omnia prætereamus, quādo capita habemus, partim similia ea fuisse, partim dissimilia. Nam cum

prima

prima iudicia aut ſexto die tollerent ægros, aut eſſent incerta, ita vt redirent morbi ad vltimum & E abſolutum iudicium, die ſeptimodecimo inuadentes, in hoc ſimile fiebat & diſſimile. Poſt hæc alia commemorat iudicia & recidiuas, quæ in diem incidebant vigeſimum, vt ibi perfecte iudicarentur. Decumbebant circa Theatrum. Scribunt quidam non θέατρον, ſed θέρατρον, vt habeant locum, quem interpretentur ita eſſe παρὰ τὸ θέρεσθαι id eſt ardendo nuncupatum. Ad præſentē ſpeculationem, quemadmodum ſcribas id genus voces, nihil intereſt. Nec vero an Perigenis, an Dionis, an Theonis fratres eſſent, quicquam refert. Verū qui ea, quæ artis ſunt medicę, probe nequeunt enarrare, ad tales deflectunt curioſitates.

84 *Quibus autem Tubercula ſecundum Aures eſſent, His die vigeſimo iudicabantur: Reſtincta omnibus ſunt, quibus non ſuppurarunt, ſed ad veſicam deflexerunt. Cratiſtonactæ, qui apud Heraclium habitabat, &* [a] *† pictoris ancillæ ſuppurarunt. Obijt Scymni pictoris ancilla, ſuppurauit. Quibuſdam die ſeptimo iudicatus eſt, intermiſit nouē, redijt, iudicatus eſt ab recidiua* [b] *†. Indicabatur die ſeptimo Phanocritus, qui ægrotabat apud Gnatonem pictorem.*

A † Al. Scymni pictoris ancillæ ſuppurarūt, & obierunt.

B † Alij cod. habēt, die quarto. Quibuſdā iudicatus eſt die ſeptimo, intermiſit ſex, poſtea rediit, iudicatus ē ſeptimo, in totū vigeſimo, vt Phanocrito, qui &c. Vide Gal. lib. 2. de dieb. decr. ca. 3. cl. 4. pag. 152. e

C Supra t. 45. 112. b

Quia quiddam dixi nuper eſſe memoria dignum, referam hic, quod ſingularius eſt illo, & rarius. Nam parotidas curatas eſſe citra ſuppurationem, excretionibus per regionem inferiorem, F exemplum parum frequens eſt. Eius tamen nouitatem excedit, quod in hoc ſermone ſcripſit Cratiſtonacten, & pictoris ancillam, cum tubercula ſecundum aures ſuppuraſſent, perijſſe: nam cum hoc pugnare videbitur: [c] ‖ Concoctiones celere iudicium, & ſecuram ſanitatem promittunt. »
Sed ne nunc quidem cauſæ febrium, quæ intra venas continerentur, erant concoctæ Cratiſtonactæ, & ancillæ pictoris, nam non obirent. At parotides erant tamen maturæ: quod infrequens eſſe, & debere memoria teneri dicebam: Nam poſſe fieri quapiam in parte priuatim concoctionem, toto morbo non concocto. Quicquid eſt reliquum, quod eſt hunc in modum de iudicijs traditum, exacte ſumus executi in commentarijs, quos de Iudicijs & Decretorijs diebus conſcripſimus.

85 *Hyeme ſub Solſtitiū brumale, et vſq; ad Aequinoctium, Febres Ardentes perdurabant, et Phrenitides: Multi diem ſuum obibant. Iudicia tamen variarunt: & Plurimis die ab initio quinto iudicabatur, quarto intermittebat, repetebat, ab recidiua quinto iudicabatur: Numerus dierum totus quatuordecim. Atq; Pueris pleriſq;, Aetate etiā prouectioribus, iudicabatur. Non nullis iudicabatur vndecimo, repetebat quartodecimo, iudicabatur exacte vigeſimo. Quòd ſiqui ſuperrigerent circa vigeſimum diem, his iudicabatur quadrageſimo. Superriguerunt autem plerique* G *ſub iudicium primum. Aliqui ſuperriguerunt à principio ſub iudicium, & in recidiuis vnà cum iudicio.*

Meminit hic hyemis anni ſecundi, non primi, quam in ipſo ſtatu expoſuit. At dixi ſuperius cauſam, cur phrenitides non primo, ſed poſtea viguerint. Inſuper iudiciorum conſtituta tempora eſſe dicit immutata, quorum varietatem recenſet: quibus hoc cum ſuperioribus conuenit, quòd cum recidiuis fierēt. Atque pueris quidem, & his etiam ætate prouectioribus penitus iudicatum quartodecimo die morbum refert: nam ocyſſime his digeritur & concoquitur morborum cauſa. Cęteris non tantum in diem ait vigeſimum, verum etiam in quadrageſimum productum ex recidiua vltimum iudicium. Et quid habet admirationis in varietate morborum inſignes extitiſſe iudiciorum diuerſitates?

D † Græci legitur ἐν ἀρχῇ μὲν οὖν ἐν κινήσει οὖσα, τοὺς καύσους ἐγέννησε. Sunt tamen qui meliorem lectionem eſſe exiſtiment, ſi pro κινήσει ſcribatur, κοιλότησι id eſt cauitatibus, ſcilicet vaſorum: vel ἀγγείων id eſt vaſis, vt ſic poſtea vertatur: Ac in principio quidem, cū in vaſis eſſet, febres ardētes generauit. Tu tamen conſiderato.

86 *Vere Superrigebant pauciſſimi, Aeſtate frequentiores, Autumno etiam plures, Hyeme longe plurimi: at Sanguinis eruptiones Ceſſabant.*

Veris hic meminit, quod in primo ſtatu commemoratum eſt, non in ſecundo anno. Neq; enim eò narrationem produxit morborum, qui vigebant, verum ad ſecundam vſque hyemem extendit. Cur autem temporis longitudine in dies etiam atque etiam numerus augeretur rigen- H tium, iam ego ſupra quaſi innui eo loco, cum admonerem. Oſtendi fieri rigorem, cum flaua bilis corpora permeet ſolida, non autem in vaſorum contineatur cauitatibus. [d] † Cum igitur primum cieretur, febres ardentes generauit. Deinde in carnem tranſiens, vbi per eas foras impelleretur, rigorem induxit. Paulatim vero ſanguinis eruptiones ſiſtebantur, quòd bilis non amplius in venis, ſed in totum eſſet diffuſa corpus.

Galeni

GALENI IN LIBRVM PRIMVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARIVS TERTIVS.

ARGVMENTVM

Docet Præcepta quædam ad Morbos dignoſcendos ac ad Præſagiendum vtilia: Ac ad finem Quatuordecim Aegrotos deſcribit.

1 *Morbos Dignoſcimus, docti ex Communi omnium Natura, & cuiuſq; Propria: Ex Morbo, Aegro, Oblatis, Offerente: Nam facilius ex his vel difficilius: Præterea ex Vniuerſo et ſingulari Cœli ſtatu, & Singulis locis, ex Conſuetudine, ex Victus ratione, Vitæ genere, Aetate cuiuſq;, vnà cum Sermone, Modis, Taciturnitate, Imaginationibus, Somnis, Vigilijs, Inſomnijs, quibus et quando, Vellicationibus, Perfrictionibus, Lachrymis, Acceſsionibus, Deiectionibus, Vrinis, Sputis, Vomitionibus: et Quæ ex quibus, in quos Succeſsiones morborum, et qui Abſceſſus in exitum vel iudicium: Sudor, Rigor, Algor, Tuſsis, Sternutamenta, Singultus, Spiritus, Ructus, Flatus ſilentes, ſtrepentes, ſonori, Sanguinis eruptiones, Hæmorrhoides. Ex his Conſideres, quæ per hæc accidunt.*

B

Quidam hæc exiſtimant eſſe aſcriptitia, quod eiuſdē interpretationis & ſententiæ ſint, atq; illa, quæ in libro de humoribus ſunt ſcripta, quæ alijs ante commentarijs ſumus interpretati. Sunt quidem hæc præſagiendi præcepta, quibus auctor tradit communia propoſita, à quibus ſumenda ſint preſagia. Communem itaq; vocat naturā, omnium hominum: propriam, vniuſcuiuſq; noſtrū naturam. Quod autē ex vtraq; ſint conſtituendæ dignotiones & præſagitiones, certior vero ſit, quæ proficiſcitur à propria natura, in libro præſagiorū didiciſti, & in libro de fracturis, & articulis, atq; de capitis vulneribus: quos item libros ante interpretati ſumus. Iubens igitur ſemper affectā partem cum ſuo ſtatu priore natiuo conferre, adiecit ſuo ſermoni, aliena non eſſe negligenda. Simili etiam modo cum dicit: ‖ In acutis morbis ſic conſiderandum, in primis quidem ægri facies an valentium, maxime vero ſuæ ipſius, ſimilis ſit: ea enim optima cenſenda eſt. Atq; ſi proprium teneamus colorem cuiuſq; ægri & magnitudinem, non eſt quod quæramus communem. Quia vero omnium hominum ante non cognoſcimus naturā, ſed nec opinātes ſepe ad ignotos accerſimur, principium cognoſcendorum morborum præſagiendorumq; à cōibus inſtituimus. Quorū enim naſus non acutus, nec oculi concaui, nec collapſa appareant tempora, nihil rogamus quenq̄ de egro. Quod ſi naſus acutus, oculi concaui, ac tempora videantur collapſa, tunc quā eſſet facie valēs, quærimus. Atq; ita conſequentium fiunt etiam ex Morbo præſagia. Pluribus enim planum tibi factum eſt in libris de iudicijs, & in commentarijs in aphoriſmos, ſubito tertianam exquiſitam iudicari, quartanam eſſe diuturnam, vtranq; vero à periculo remotam: phrenitim autē & lethargum periculoſos eſſe & acutos: duritiam lienis pernicialem & diuturnam. At ex ipſo Ægro bifariam futura præſentimus. Alter modus hic eſt: ‖ Modeſtus, inquit, ſi acerbe reſpondeat, malum eſt: contra turbidus in ægritudine non ſolum ſi loquatur aſpere, ſed ne ſi deſipiat quidē in exurente febre, in diſcrimen venerit. Alter is eſt modus: Si eger omnia officia preſtiterit, ſitq; audiens medico, ac ne ſic quidem profecerit quicquam, grauiter is ægrotat. Omnino fit contrarium, ſi cum nuſquam in officio ſit, attamē mediocriter habeat. Itidem ex Oblatis prædicere licet. Nam prauis oblatis, ſi nihilo habeat deterius, morbus mediocris eſt. Verum cum recte omnia adminiſtrantur, ſi præterq; quod nihil commodetur, etiam exacerbetur, eſt hoc malum. Me quidem non tātum morborum modos, verum formas etiam ex oblatis cognouiſſe ſæpenumero conſpexiſtis. Verum, vt dixi, pluribus aliàs de his omnibus egi. Cum vero ex Offerente dicit etiā prænoſci promptius vel difficilius, in morbis intelligas. Quod ſubinde conſpicientes, ſiue ſit diuturnus morbus, ſiue affectus febriles longi, etiam ex eo quod ſciamus, qui curabat medicus, notitiam augemus. Si enim clarus ſit, parum de curatione ſperamus: nam morbum conſtat cacoethe eſſe, vbi cum recte omnia adminiſtrētur, nihilo fiat mitior: Sin autem ille imperitus ſit, probatur nobis, ſi omnia probe inſtituantur, hominem incolumem fore. At etiam ex Statu ait, hoc eſt ex peculiari aeris temperamēto, fore preſagia. Iſtud autem /vniuerſo & ſingulari cœli/ eſt tale, ſi, quæ in ſtatibus ſupra deſcriptis tribus expoſita, memoria tenemus: vbi ipſe Hippocrates, quę in aere accidebant per calorem & frigus recēſens, ad finem illorum præpollens temperamentum pronunciauit: verbi gratia, vbi dicit: ‖ Cum eſſet totus hic ſtatus auſtrinus & cum ſqualoribus. tametſi totum annū nec Auſter ſpirauerat, nec ſqualor fuerat. Iam etiā cum dicit: ‖ Cum totus fuiſſet humidus annus, & frigidus, & aquilonius. pro excellentia pronunciat. Nam, vt nullus fuerit toto anno, neq; calidus dies, neq; ſiccus, neq; auſtrinus, haud fieri potuit. Ita etiam morborum formas ſanè multo conuenientius erat tales eſſe, nō tamen

In Prog cō.1.t.5.4ª.190.g

1.Prorr. cō.2.t.9.c 4ª.170.c

Supra cō.1.t.8. 104.b

Supra cō.2.t.5. 108.a

tamen quin aliæ intercurrerint. Hic ergo cum statum primum omnem exposuisset, in eius fine ad E verbum sic scripsit: ‖ Inter omnes, quorum fecimus mentionem in hac tempestate, soli in lethalia tabidi incurrerunt. Cætera commode habebant, neq; alijs moriebantur febribus, neq; vna vulgabatur morborum forma, neq; vna fuit perpetua toto anno tempestas. Per excellentiam vero nos temperamenti, vel frigidum, vel humidum, vel aliud temperamentum dicimus. Hippocrates vero scripsit, Vere nanq; alij morbi, æstate alij, autumno & hyeme alij atq; alij inciderunt, in singulis, quos descripsit, statibus. Sed tamẽ per totum annum hoc statu hic dominabatur morbus, alio ille. Atq; illud est quod dicitur, Ex vniuerso & singulari cœli statu. Addidit autem ad orationem /cœli/ quod scilicet si nude sine adiuncto proferatur, status nomẽ & loci formam possit indicare, reiq; cuiusuis. Ac nimirum connectens dicit, Ex vniuerso & singulari cœli statu, & Locis singulis, & Consuetudine. Nam ad futura præsagienda magnopere loci formam facere, crebro est ostensum. Hoc loco satis sit, ꝙ ad librum vos remittam de aere, aqua, & locis: vbi tradit qui morbi quibus locis vigeant. Nam est horum generatio indigenis congenita: minusq; habent, tanꝗ familiares, discriminis. Immo vero vel Consuetudinem ad præsagiendum conducere docet. Itaque in præsagiorum libro, cum notas ascribit ex consuetudine, Alias ad hunc dicit modum: ‖ Si pronus iaceat is, qui per bonam valetudinem sic cubare non consueuit, aut delirium aut ventris dolorem porten F dit. Alias sic: ‖ Stridor dentium in febribus præter cõsuetudinem a teneris contractam, insaniam significat & mortem. Sed ex Victus quoq; ratione, quam eger seruauit, queas quid sit quantũq; humorum, qui exuperant, scite cõijcere: quibus perspectis, facilius cognoscitur præsens status corporis, expeditiorq; euadit de euenturis præsagitio. Iam & præsagiri ex Vitæ institutis vult. Vocant autem vitæ instituta, hoc est ἐπιτηδεύματα, omnia quæ obeunt homines, aut vtilitate adducti, aut necessitate, siue nauigent, siue terram colant, ædificent, fabricentur, venentur, aut colãt exercitationem, vt sæpe in calida vel frigida lauent. Est igitur ex ijs, ad quę studia sua conferunt, de morbi coniectare conditione. Nam ruri qui egit tempore æstiuo apricatus, duriter & tenui victu, amaram bilem potius, quoad huius est, ꝗ pituitam coaceruauerit. Qui cõtra ac ille, vrbem colit in vmbra, lauans bis quotidie, tum autem in ocio perpetuo cibis se ingurgitat, hic pituitam citius. Eadẽ est in cæteris ratio. Ætatem vero præsentibus cognoscendis, & præsagiendis impendentibus, nõ paruum vsum prestare cognosces ex aphorismis, in quibus de ‖ ætatibus sermonem habuit: quem quidem nos librum iampridem sumus interpretati. Sermo præterea ægri, præsentium notitiæ, & consequentium diuinationi, potest adiumento esse. Verum est coniunctum hoc signum, eiq; cum iudicio conuenit, quod proficiscitur a consuetudine. Si enim eger suo more loquatur, quo so G let ante integra valetudine, nihil expectabimus mali: Sin vero contra morem suum eger verba faciat, est illud prauum signum: nam esse eius suspicamur hinc offensam mentem. Quod deinde Hippocrates Τρόποισιν dixit (nos modis vertimus) videamus quid denotet. Vsurpant hoc vocabulum veteres duobus in significatis: ac modo pro animi moribus vtuntur, modo pro differentijs aut formis eius, qua de re sermo habetur. Exempli gratia, si habeatur de victus ratione oratio, hic scriptor si modos dicat rationis victus, differẽtias ipsas aut formas significat. Itidem si febrium esse modos multos dicat, differentias harum aut species interpretaẽ. Itaq; hac dictione /modis/ aut animi significat mores, aut sermonis differentias, quandoquidẽ de sermone meminit, quasi ad hũc modum orationem institueret: Ex sermone, & ipsius formis, aut differentijs. Nam, differentias, an species, an formas dicas, nihil interest impræsentiarum: siquidem hæc fiunt omnia dissecandis ijs, quæ generatim sunt mente concepta. Vt autem de statu ęgri docet aliquid sermo, sic & Taciturnitas insolita, aut natiua ægri. Nam vt est ea taciturno sua sponte secundum naturam, ita loquaci præter naturam. Quocirca hunc aut soporans torpor tenet, aut est melancholiæ initium. At si taciturnus non taceat, sed amplius consuetudine loquatur, delirium denunciatur. Sub hæc cum Imaginationes seu cogitationes (hoc est διανοήματα) dicit, nullã rem sensibilem indicat, aut appa H rentem, sed quam argumentis seu coniecturis assequimur. Argumẽtum autem est quod ægri vel eloquuntur, vel agunt. Nam cum de nobis quidam mane de more ægrum inuiseret, totam ait noctem somnum se non vidisse, dum cogitaret, quid sit nam futurũ, si lassus Atlas non ducat amplius sustinendũ cœlum: ex cuius verbis intelleximus principium esse quoddã melancholiæ. Ex Gestu itẽ ægrorum animi mores produnẽ. Post hæc auctor dicit, Somnis & Vigilijs: de quibus mihi certum est hoc loco nihil dicere, ꝙ ante in aphorismis & in præsagijs, somnos et vigilias exposuerim. Et vero de Insomnijs etiã mihi ante explicatum est, cũ alijs, tum ijs quæ corporis aliquẽ affectum indicant, sicut ẽt in libro de victu valentium est traditum. Nam siquis per insomnium videat incendia, hunc offendit flaua bilis: † Si imbres, abundare frigidum humorẽ declarat: Sic sane, si niuẽ glaciem & grandinem, pituitam frigidã. Siquis in fœtido se loco esse putet, putredinem humorum: Si gallorum gallinaceorum cristas habere, aut rufa quædam, sanguinem exuperare: Si caliginosa cernere, aut in locis esse caliginosis, flatus indicat. Vnde etiam huic verbo /insomnijs/ adiecit /quibus & quando/ vt Quibus, illorum differẽtias indicet: quod etiam si omitteret ipse, clarũ sit: & Quãdo tempus denotet, quo insomnia fiunt, hoc est, si aut in principio accessionũ, aut in vigore, aut

Supra cõ.1.t.37 107.d

in Prog.cõ.1.t. 19.4°.193.h

Ibidem. t. 20. 194.b

3°.Aph.24. Ex. ord.25.a & c.

A.l.1. f.2.d fu.1.c.7.45.l

† *Additur ex antiquis. Si fumũ, vel caligi nẽ, vel profundas tenebras, atra bilis. uide ẽt libro de dignotiõe ex insomniis. cl. 4. pag. 213. c*

A re, aut alio tempore: Atq; ſi à cibo ac tali ſtatim, aut ſine cibo: Sumitur enim non nihil ex his indicij. Itaq; qui ſe niue putet conſpergi, idq; ſub acceſſionis initium, vnà cum rigore vel horrore vel algore accidere ſibi imaginetur, tempori id potius, quàm affectui corporis, eſt attribuendum. At vero ſi eiuſmodi inſomnium videat in febris remiſſione, fidelius præbet argumentum frigidorum ſuccorum: Longe etiam magis, ſi nihil comederit ante ciborum pituitoſorum: nam dum illi in ventre continentur, poteſt talem habere quis imaginationẽ, vt aſſimilis non ſit corporis totius ſtatus.

Quod deinde eſt dictum /vellicationibus/ aliàs in commentarijs de ſuccis expoſuimus, vt etiã alia, quæ hic ſunt cõmemorata multa, quæ de floccos carpentibus dici, & feſtucas colligentibus valent: aut ẽt de vellicantibus aliquam ſui partẽ, vbi ſubeſt in profundo dolorificus affectus. Et ſępe partem, quæ pus aut alium continet acrem humorem, vellicant: quæ quidem etiã eſt non nunquã nota delirij. Iam quód eſt deinde ſcriptũ /perfrictionibus/ mordaces eſſe ad cutẽ humores ſignificat, qui ad ſcalpendũ irritant. De Lachrymis iam docti ſumus tam ſpontaneis q̃ inuitis, quid nã denotare ſoleant vtræq;. Iam & de Forma acceſſionũ, Immo de deiectionibus quoq;, vrinis, ſputis, vomitionibus, eſt in præſagijs ſat ſuperq; declaratum. In aphoriſmis ẽt non raro eſt de illis facta mentio, vt item in prædictionum libro. Poſtea dicit, Et quę ex quibus, in quos morborũ ſucceſ-
B ſiones, & abſceſſus in exitium vel iudicium. Hic ea ſunt, quæ ante ſunt tradita, quæ tum enarrauimus, ad memoriam reuocanda. Nam fiunt ſucceſſiones morborum perniciales & decretoriæ, pro ipſorum differentiis morborum & locis affectis. Nam in morbos ſucceſſio leuiores, & locos ignobiliores, eſt ſalutaris: in morbos grauiores, locoſq; principaliores, pernicioſa. Eodem modo abſceſſus, qui cum effluxione fiunt, ſunt illi meliores: qui vero cum decubitu, minus commodi: Ac horum ipſorum quidem remotiſſimi quiq; à loco affecto, & in partes ignobiles ægri, boni ſunt: contrarii horum mali. At vero in iis quæ poſt hæc ſunt dicta per totum opus, plurimum elaborauimus in libris, quos olim ſumus interpretati. Etenim in aphoriſmis & præſagiis de rigore, ſudoribus, tuſſi, ſternutamento, ſingultu: At aliis in lucubrationibus, quas conſcripſimus, de his alia diximus, & de cæteris omnibus quę ad dignotiones referunt, & pręſagia. Quòd autẽ Algoris iam facit mentionem, animaduertẽdum eſt, num vniuerſi corporis frigus, vt profunditas inardeat, interpretandum ſit, an partium extremarum, an potius ſit de omnibus illum his arbitrãdum dicere. Siquidem aliud, quod eſt initio acceſſionis, ſignificat frigus: aliud in remiſſione: ſicut ſanè ſi per totam commoretur acceſſionem, quod quidem haud bonum eſt ſignum: ſic ſi tali frigore interiora perpetuo ferueant: de quibus oĩbus in libris, quos narrauimus, & in opere de iudiciis verba feci-
* C mus. Spiritus verò cum dicit, reſpirationis intelligimus differentias. Qm̃ vero Flatuũ inde meminit, ſunt illi quoq; in genere ſpirituum. At de his ẽt in cõmentariis in præſagia eſt tractatum: & in opere de dyſpnœa, & de voce, de ſpirituum in reſpiratione differentiis: quemadmodum de flatibus in libro præſagiorum. Iam Ructus quoq; in genere ſpirituum ſunt: eaq; illis res quodã modo cum reſpirationis ſpiritibus conuenit. Quatenus vero in flatuoſorum ſunt ſpirituum genere, hactenus cum flatibus etiam habent commertium. Proinde & hi ſpiritum in ſuperiore ventre flatuoſum generari indicio ſunt. Quod vero in fine capitis dixit, planum eſt. Sanguinis nanq; eruptiones, & hæmorrhoides, quemadmodum hæ cladem afferunt, illæ præſtant vſum, didicimus.

2 *Inter Febres, quædam Continuæ ſunt: quædam Interdiu tenent, nocte intermittunt: vel Nocte tenent, die intermittunt: non nullæ Semitertianæ ſunt, Tertianæ, Quartanæ, Quintanæ, Septimanæ, Nonanæ.*

l.4.f.1.t.1.c. 411.d — "Bifariam veteres vti continui nomine & intermittentis videntur. Nam continuas vocant febres quandoq; omnes, quæ ad integritatem non deſinunt: quandoque non omnes, quæ non deſinunt ad integritatem, ſed ſolas præcipuæ illas, quæ omni carẽt vſque ad iudicium mutatione. Ita intermittentes interdum appellant illas ſolas, quæ in integritatẽ finiunt: interdum eas, quę non fi-
D niunt in integritatem, ſed inſignes faciunt mutationes ſingularum acceſſionum, in initium, incrementum, vigorem, & remiſſionem: At medici quidam iuniores, quæ nullam magnam mutationem habent, non continuas i. ſynecheis, cæterum ſynochos ideſt continentes, nominant: cõtinuas aũt has ſolas, quæ nõ veniunt ad integritatem, & intermittunt ſingulis acceſſionibus. Has vocant antiqui interim continuas, interim intermittentes: nam ſunt certe inter continuas* & deſinẽtes in integritatem mediæ. Proinde recte, vbi cum ſynochis conferuntur, intermittentes appellantur: cum ad integritatem venientibus, continuæ. Hoc loco differentiam febrium Hyppocrates ſcribens, aliquas eſſe earum continuas dicit, & ſunt quidem in vtroque continui ſignificato continuæ multæ: quaſdam aũt aut nocte intermittere, aut interdiu. Ex quibus quæ ad integritatem non deſinunt, iuniores quidam medici μεθημερινοὺς, vel καθημερινοὺς, id eſt diurnas vocant: illas, quæ deſinunt, ἀμφημερινοὺς, quod eſt quotidianas. Qua vocum arguta obſeruatione vacabant maiores. Nam cũ intermittere intelligatur & dicatur bifariã, quemadmodum ſupra retulimus, quæ ſingulis diebus & noctibus inuadunt, intermittentes dicemus, ſiue integritatem, ſiue remiſſionẽ quam vocant, aſſequantur. Inde ordine recẽſet à ſuperioribus diuerſas febriũ differẽtias, ſemitertianas, tertianas, quartanas, quintanas, ſeptimanas, nonanas cõmemorans. Tertianæ & quartanæ clare ad integritatem

* *In Græco legitur* συνεχῶν *i. cõtinuas. ſed forte legẽdum* συνόχων *i. cõtinentes.*

gritatem

gritatem veniunt: At ex semitertianis,quædam vtraq; incedunt via, quædam altera tãtum earum E
quæ ad integritatem non veniunt. Si vero consideres vt,sicut inter eas quæ occupant quotidie,hę ad integritatem veniant, illæ ad remissionem: ita earum quæ tertio aut quarto quoq; die inuadũt, quædam differẽtia sit: plane cernes nihil de re,sed de significato nominis semitertianæ queri. Quæ quarto quoq; die incessunt,has integrum corpus scimus plurimum pręstare: ac quę quarto quoq; inuaderet die,quæ ad integritatem non veniret,rarissime visa est. Non eadem in illis ratio est,quę tertio quoq; die accedunt: complures enim sunt differentiæ. Igitur in his, inquam,non de re, cæterum de significato habetur & nomine quæstio, quas de istis febribus tertianas conueniat, & semitertianas,& tertianæ naturam referẽtes,appellare. Iam cum esse aliquas dicit febres quintanas, aut septimanas,aut nonanas,non de dictionis significato, sed de re ambigit. Nam sunt medici,qui confirmant vltra diem quartum,circuitum se nullum conspexisse: quidam assentiũtur Hippocrati. Equidem inde vsq; ab ipsa adolescentia obseruaui ad hũc diem,sed septimanum,vel nonanum omnino non vidi,nec clare,nec obscure. Quintanos certe vidi circuitus obscuros, sed non exacte aut aperte,vt quotidianos,tertianos,& quartanos. Sed res(quantum equidem censeo) quandoquidem ex experiẽtia de ipsa iudicium fit,ratione non quærit demonstrari. Si enim sit,qui exacte cõspexerit,& crebro,aut septimo quoq; aut nono die accessiones fieri (neq; enim iterum aut ter sit vidisse satis) sit ille inductus,esse nõ nullos etiam tales circuitus. Sin autem non viderit ab initio ętatis ad senectutem vsq;,quos visit ęgros,frequentes eo febricitare modo, iam illi hoc cõstat è diuerso, non incidere eiusmodi circuitus. Quamobrem in Hippocratem cum ratione disputare, quod Diocles fecit,valeas. Nam quibus dicas ex signis,aut humoribus oriri,vel quintanum, vel septimanum,vel nonanum circuitum, non habebis. Quinimmo nec scripsit quenquam ita ægrum laborasse. Et quidem erat hoc eius officij, vt communia præcepta alia non parum multa priuatis plana fecit exemplis, iam idem quoq; in his præstare. Sanè sciẽdum est in multis exemplaribus esse scriptum initium huius capitis,genere orationis,quod ἀσύνδετον vocant,ad hunc modũ: Febres continuæ interdiu tenent,nocte intermittunt: nocte tenent, die intermittunt. Quod cum dixi vocari genus ἀσύνδετον,simul explicaui eius interpretationem. Oportet autem tanq̃ in numero nos dictorum adiunctas intelligamus,quæ prætermissæ sunt in orationibus,coniunctiones.

3 *Sunt autem Acutissimi, Maximi, Grauissimi Morbi, ac præ cæteris omnibus Lethales, in Continua febre.*

Absolutissima omnium horum disciplina in commentarijs est de febrium differentijs tradita. Hoc loco,vt iam sępe testatus sum,non constitui veritatem demonstrare: neq; omnia singillatim, G vt nihil prætereant, docere: sed senis interpretari verba. Summam vero singulorum,quæ commẽtanda incidant,non prætereo. Igitur acutissimos ait,& maximos, & grauissimos esse in febre cõtinua morbos: acutissimos dicit eos qui pauco tempore decernunt: maximos, validissimos: grauissimos,qui cum periculo sunt coniuncti: quod interpretans ipsemet, mox præ cæteris omnibus appellauit illos lethales. Et quoquo modo continuam febrem accipias,vera dixit: nam morbi acutissimi,maximi,& grauissimi,tum in febribus eueniunt, quæ vocantur proprie synochi: tũ in alijs iuxta,quæ singulis progrediuntur accessionibus,ac initia efficiunt, incrementa, vigores, & inclinationes manifestas,nec ad integritatem veniunt tamen: de quibus hoc loco fuerit satius interpretari, quandoquidem synochis contigit in his non his in synochis contineri. Quòd siquis orationem intelligat de solis synochis habitam, eximere videatur alias continuas, ceu non periculosas, nec vehementes,aut acutas.

4 *At vero Omnium est Quartana Securissima, facillima, longissima. Hæc enim non est ipsa quidem tantum per se talis, sed etiam à magnis alijs vindicat morbis.*

Facillimam esse dixit quartanam,quod est perinde ac leuem. Etenim continuæ,quia nullam ha H bent vsq; ad iudicium remissionem molestiarum, sed perpetuo infestant, merito graues & dicuntur,& sunt. In quartana,maxime vbi sit moderata,licet diebus, qui inter accessiones intercedunt, prodire,ac non nunquam solita munera obire. Cæterum mos est tibi veterum,vbi de febribus disputantes audias,cognoscẽdus. Nam si iecinoris inflammationem,aut lateris alius'ue partis,febris consequatur,pleuritim, vel peripneumoniam, vel hepatitim, nominant morbum, non febrilem. Qui vero citra inflammationem febricitat, febre hunc dicunt laborare. At nunc quoq; de quibus agit febribus,sic accipe institutam orationem: quãdoquidem ex liene sepenumero grauiter vidimus homines febre laborasse quartana,ac deinde collecta aqua inter cutem, esse defunctos. Verũ ipsa sua sponte quartana periculo vacat,quæ quidem alijs etiam morbis liberat. Atq; ita nouimus morbos comitiales fuisse à quartana diu infestante discussos. Sed eius didicisti originem in commentarijs de febrium differentijs,& de iudicijs.

5 *In Febre,quam Semitertianam vocant,cum Morbi eueniunt acuti, tum Præter cæteras hæc est Maxime lethalis. Ac Tabidi,& Qui longis alijs morbis detinentur, Hac præcipue ægrotant.*

Non

A l.4.f.1. c.67.431.b

A.l.4.f.1. c.61.429 b

A.l.4.f.1. c.17.437.g

A Non possum medicorum vulgus adducere, vt à vocum & significationum consideratione, ipsam rerum disiungant considerationem: quibus iure quidem ignoscendum est. Vbi.n. Agathinus, ne alios appellem, solidum librum primum scripsit de semitertiana, in quo nominis significationem inuestigat, quid erit causæ, cur minus veniam his des? Tametsi erat illud minoris quidem negocij, de ijs quæ cernimus, separatim institutionem tradere continuam, separatim de eorum nominibus, id quod nunc ego faciam. Nam febrium, quæ tertio quoq; die inuadunt, hæ ad integritatem veniunt, illæ secus. Rursus vtrarumq; harum ea est differentia. Ex venientibus ad integritatem, quædam accessionem habent horis duodecim circunscriptam, quædā longius productam. Earum vero quæ ad integritatem non veniunt, quædam cum horrore venientes, cum à primo impetu ad incrementum quod vocant, se conferunt, tametsi esse iam mediocriter progressæ videantur, alterum horrorem cum constrictione inducunt: ab hoc alterum incrementum, deinde aliam constrictionem & horrorem: nam iterum hæ & ter repetunt. Postridie aliam habent priore minorem accessionem, sine priorum repetione: isq; illis est perpetuus deinceps orbis, vt binæ, quas dixi, binis fiant diebus accessiones. Præterea aliæ habent tertio quoque die accessionem citra horrificas illas quas diximus inuasiones & repetitiones: vnamq; habent accessionem B tertio quoque die, atq; accessione carent secundo die. Vnum hæ & continuum habent & æquabile ab inuasione ad vigorem incrementum. Habes iam febrium, quæ tertio quoq; die inuadunt, differentiam semper conspicuam in ægris. Ostendimus autem à bilioso & pituitoso succo febrem cum horrore venientem proficisci: eam vero quæ caret horrore, à bilioso quidem, sed lentiore, & concoctu difficiliore, † quam ferunt esse principum partium inflammationem. At quæ cum rigore inuadunt quidem, cæterum ad integritatem cum biliosis vomitionibus, aut deiectionibus, aut sudoribus veniunt, harum est causa totum corpus permeans flaua bilis. Quare cum hęc se ita, vt dictum est, habeant, siquis causam singulorum inuestiget aut curationem, officium medici ille, simulq; operepretium fecerit: quęrere vero quo quodq; dictorum commode nomine appellet, haud dum medicinæ interest: alioqui tamen res cognitu est necessaria, vbi alios docere instituat legēre. Nam ad morbos quidem in ægris cognoscendos nobis, & futura præsagienda, videmus nominum exactam rationem nihil referre, quando vulgus non ex his de medicis existimat: verum cum à sanguinis missione conspiciat ægrum commodius habere, cibumq; in tempore sumere (nam vel de hoc potest plebeius, cum vidit, iudicium facere) deinde non statim cibum accessionis principium excipere, sed longiore post tempore, tum medicum collaudat. Iam etiam C si frigidam eum porrexisse lauisseq;, itaq; febre ægrotum liberauisse cernat, continuo illum suspicit. Sic etiam, siquid de sequentibus prædicat. Profecto hæc illa sunt, quæ illustrant prorsus & vere medicum. Sophistes vero, dum de vocibus & significatis contēdit, tempus corrumpit & suum & discipulorum. Nos autem non instituimus docere hoc loco opera artis (nam hoc quidem alias abunde effecimus) cæterum breuibus mentem inspicere Hippocratis: quod vt faciam, hic facul- tas datur. Etenim supra etiam ipse Hippocrates dixit: ‖ Infestabāt illos plerosq; hęc incommoda: horrificæ febres, continuæ, acutæ, omnino non intermittentes: modus erat semitertianus, vno die, leuiores, altero grauius iterum inuadentes. Rursus hoc loco dicit: In febre semitertiana cum morbi eueniunt acuti, tum præter cęteras hęc est maxime lethalis. Lethalem igitur semitertianam esse, aperte Hippocrates ipse dixit: febrium vero ad integritatem venientium lethalem esse nullam, in aphorismis clare docuit, his verbis: ‖ Febres quæ non intermittentes tertio die ingrauescunt, sunt periculosæ. Quocunque autem modo intermiserint, periculum abesse significatur. Qui itaque in venientibus ad integritatem semitertianam esse, Hippocratem sequens, dices? Atqui sane qui aiunt, si horas quatuor & viginti quis febre vacet, mediam eum semitertianam habere, in numero habent talem febrem intermittentium. Sic etiam, qui mediam & paruam à magna distare horarum D numero ferunt, studentes vtranque ad integritatem deducere, ab Hippocratis sensu discedunt, dum in febribus intermittentibus ponunt semitertianam: quia nihil hæc periculi habebit, quāuis ab illo lethalis dicatur. Satius igitur sit, vti censuimus, vocabula repudiare, atq; curationes dinotiones præsagiaq; cuiusq; febris meditari. Sed enim quia clarior per vocabula & compendiosior doctrina euadit, † prius exponemus oratione febrium differentias, quæ tertio quoque die inuadunt, vt modo faciebat tribuens suum cuique earum nomen, id quod facere semper solet, ad constituendas febrium, quæ tertio quoq; die inuadunt, differentias: Deinde quæ intra duodecim horas cesset, breuioris institutionis gratia appellabimus exquisitam tertianam: Quæ diuturniorem hac accessionem habeat, adhuc ea tamen remissionem longiorem, vocabimus illam simpliciter tertianam: Quæ vero accessionem plurimum productam, paruum autem interuallum, eam iam tertianam nominabimus productam: Quæ ad integritatem non veniat, sed horrificas primo quidem die faciat repetitiones, altero simplicem vnam accessionem, semitertianam hanc appellamus: Sin autem simpliciter tertio quoq; die inuadat, τριταιοφυή hoc est tertianæ naturam referentem. Omnia in hoc sermone diffinita habes, tam vtilia, q̃ inutilia. Hęc igitur semper tibi sunt memoria tenenda, & eorum habenda expedita notitia: ita enim nugas iuniorum medicorum, quas

Margin notes:

ἐν τῇ περιοδίᾳ. uide hanc dictionē infra pag. 134. g

** Dictio hæc uidetur abūdare*

† Græ. legitur φέρουσι δ' αὐτὸν καὶ φλεγμονὴν κυρίων μορίων. Arbitror autem legendum esse φλεγμοναὶ nō φλεγμονὴν, ut sic uertatur. Ferūt āt ipsā et inflāmationes principum partium. considera.

Supra. 106. a. cō. 1. t. 23.

4ª. Aph. 43. Ex. ord. 32. e

† Forte clari⁹. cū prius explicuerim oratione differētias febriū quæ tertio quoq; die īuadunt, deinceps iuxta unāquāq; ipsarū propria appellationē (quē ad modū subinde facere consueui) diuidere oportebit differētias. Febriū, q̃ tertio quoq; die inuadūt, q̃ ītra duodecim horas cesset, breuiores institutiones & c.

quas de prædictis fecerunt nominibus, cum de rebus interim differere fefe crederent, damnabis. E

At nullam ex ijs, quæ ad integritatem euadunt, femitertianam vocare Hippocratem oftenfum eft. An vero eam vnam, quam proprie ego vocare confueui horrificas repetitiones facientem: an etiam eam, quæ abfq; his fit: dignum eft attentione. Si enim tabidis, & aliter diu ægrotantibus folet accidere hæc febris, fortaffis etiam fi horrore careat, vocabimus eam femitertianam, fi die fecundo iterum inuadat. Sed, quod dixi, quando de vocabulo quæftio eft, nihil interfit, fi cui potiffimum tribuat febri nomen femitertianæ Hippocrates, non plane teneamus: adeo cum ipfius de febribus artem perdocti, habeamus quæ ad artis opera requirimus, vel fine illarum nominibus. Videbitur fortaffis conuenire, vt videamus, qua de re Hippocrates appofuit /quam vocat/ & non pronunciauit fimpliciter, In febre femitertiana cum morbi eueniunt acuti. Equidem illum, vocabulum cenfeo vt improprium reprobare. Siquidem illis, quæ integram non funt abfolutionem confecuta, dimidij attribuimus vocabulum: itaq; dicimus femimortuum, femideum, femiuocalem, femiafinum, femiaffum, & ita id genus reliqua proferimus. At vero femitertiana tantum abeft, vt dimidia fit, vel multitudine fymptomatum, vel viribus, vel horum tota conditione, vt longe etiam fit tertiana deterior: vt potius huius illa, quam hæc illius, effe videatur dimidia. Quare non venit in mentem mihi, quare adducti, fic potius nomen pofuerunt primi iftius F auctores nominis, quam aliter. Potuerunt tamen hi, cum tertiana febris habeat, vt & tertio quoque die inuadat, & ad integritatem veniat, quod femitertiana alterum habeat de his, alterum non habeat, ita vocabulum inftituiffe: habet enim vt tertio quoque die inuadat, vt autem ad integritatem veniat, non item: Potuerunt præterea, quod & acceffione careat cum rigore incipiente: Ad hæc, quod non cum excretione finiatur: Iam etiam ꝙ diem fecundum non habeat integrum. Licet ad hæc aliud eiufcemodi illis afferre, qui commentantur nullius frugis fapientiam, & verum artis vfum negligunt.

6 *Nocturna Non admodum Lethalis, Longa tamen eft: Diurna Longior: Sunt quibus ad Tabem vergat.*

Principio fimpliciter numerum defcripfit febrium, deinde harum mores ordine docet. Cum itaq; ante in catalogo dixiffet: Inter "febres quædam continuæ funt, quædam interdiu tenent, nocte intermittunt: vel nocte tenent, die intermittunt: Inde continuas cum expofuiffet, ac mox fub illis de tertiana & femitertiana tractaffet: Hic ad febres acceffit, quæ die inuadunt, nocte intermittunt: vel nocte inuadunt, interdiu intermittũt: quarum alteram nocturnam, diurnam alteram vocat: Nocturnam illam, quæ nocte inuadit: Diurnam, quæ die. Sed quæ videbantur nocturnæ tribuere laudi, hęc ipfa non minus vitio vertunt, eo quod nõ fimpliciter dixerit, nocturna non eft lethalis, fed addiderit, non admodum. Nam fi nõ valde eft lethalis, liquet mediocriter lethalem effe. Diurnam autem nõ modo nocturna effe longiorem dixit, fed etiam effe cum ad tabem vergat, vt vel ea conditione fit deterior. Partim enim quo tempore digeri & rarefcere magis folet, fi conftringatur corpus & confpiffetur, inuadens merito videatur malignior: partim quod tempus habet, quo confuli ei debebat, [a] incommodum. Quo enim oportebat tempore [b] cubare, hoc cogitur ægrotus medico confulenti dare operam: [c] † quæ caufa eft, cur temporis diuturnitate marcefcant tabefcantq; propter alterutrum, fi cubent interdiu, fomni defectu: fi non cubent, quod vefpertilionis vitam & non hominis agant. A l.4.f. r. t c.54.427.b G

7 *Septimana Longa eft, verum Non lethalis. Nonana hac Longior etiam, at Non lethalis.*

Neq; Hippocrati decet diffidere (præ fe fert enim oculis arbitrata hæc confcribere) neq; mentiri conuenit, dicereq; etiam fefe vidiffe. Quare obferuandum nobis eft fedulo & experientia de veritate exiftimandum: fed ita, vt idem nobis non accidat, quod vulgo hominum, qui aliquem forte confpicati, qui feptimo die iterum ac tertio febricitaffet, ab initio duxerunt effe quendam feptimo die circuitum. Poteft enim cafu id interdum euenire, atque adeo fimili etiam victus ratione. H Qui enim ægroti non prorfus funt affectione morbofa liberati, fed femen aliquod retinuerũt, his vfu venit ad victum negligentioribus, fæpe fexto die à principio febricitare, fæpe feptimo, non raro octauo, fæpenumero alio: & cum febris ceffauerit, putantibus fe prorfus effe liberatos, eodem omnino victu vtentibus, ex femine morbi reliquo totidem diebus in eandem affectionem deuenientibus, fimiliter febricitare. Quod quidem fæpe poteft accidere, vt & æquale fit, quod affectionis eft refiduum, & ægroti eundem victum habeant. Hic vero re vera eft circuitus morbi, quando exacte ab illis feruata ratione victus, febris in idem conftitutum peruenit, quemadmodũ fieri in quartana videmus.

8 *Tertiana Exquifita Cito iudicatur, Nec eft Lethalis.*

Dictum paulo ante eft, vt fummatim referam, quæ acceffionem habet parui temporis, tertianam exquifitam hanc effe. Quę vero fecum fere adducit, perfecuti omnia fumus in commẽtarijs de differentijs febrium, & de iudicijs.

A * infolitũ. B * dormire. C † καὶ διὰ τοῦτο καταφθείρονται τῷ χρόνῳ καὶ φθίνουσι δυοῖν θάτερον. εἰ μὲν δὴ κοιμῶνται, τῆς ἡμέρας ἐνδεῶς ἀπολαβόντες τοῦ ὕπνου. εἰ δ᾽ οὐ κοιμῶνται, νυκτερίδος βίον οὐκ ἀνθρώπων ζῶντες. Locus certe difficilis, qui ad uerbũ ita ferè poffet uerti. Atque ob id tẽpore marcefcunt tabefcũtq; propter alterutrũ: fi dormiant, die diminute frutti fõno: fi non dormiat, uefpertilionis uita non hoĩum agẽtes. Si tamen dictiones duas hoc eft ἡμέρας in ἡμετέρας, et ὕπνου in προνοίας mutes, hic erit fenfus, & fortaffe nõ malus. Qui diurna febre laborat, ob duorũ alterũ tandẽ marcefcũt tabefcũtq;: fi noctu dormiãt, quod noftra prouidẽtia diminute ufi fuerint: fi nõ dormiat, quod uefpertilionis, nõ hoĩum, uitam agat. Bis autẽ nũc fuperi⁹ ẽt noĩe προνοίας ufus eft Galenus, licet ĩterpres eã per uerbum confulere traftulerit. Tu tamẽ confiderato.

9 A *Quintana Peßima est omnium. Etenim & Ante tabem, & Iam tabidis superueniens, Perimit.*

l. 4. f. 1. t. 2. 57.43 1. c

Tabidi hectica febre laborant nũquam cessante: Cuius totam naturam, vt cæterorũ, in cõmentarijs de differentijs febrium didicisti. In quibusdam vero vidi ei immistam aliquam ex circularibus, aut tertio quoq; die inuadentibus, aut quotidie: & vt Hippocrates ait, ẽt infestãtur quintana: de qua eadem à nobis tibi dicta puta, quæ de septimanis paulo ante & nonanis audiuisti.

10 *Modi autem & Status & Acceßiones singularum harum febrium, tam Continuarum quàm Intermittentium, sunt hi. Atque exempli gratia, Continua quibusdam incipiens floret, & viget maxime, infestatq; grauius: Circa iudiciũ vero & in iudicio imminuitur. Non nullis molliter incipit & submißim, sed increscit in dies, & exacerbatur: Sub iudicium vero & in iudicio abunde elucet. Quibusdam etiam leniter incipiens, augetur, & exacerbatur: Et simulatq; aliquandiu viguerit, vsq; ad iudicium, & sub iudicium rursus se remittit. Vsu veniunt hæc & accidunt Omni in febre, & in Omni morbo.*

Modos febrium non nunquam mores vocant, non nunquam differentias & essentias. Hic formas eum singularum prædictarum febrium describere constat. Continuam itaque dicit incipere vehementissime quibusdam, sed vsq; ad iudicium paulatim imminui: Interdum mediocriter B cum inchoauerit, crescere pedetentim ad iudicium vsque, in quo eam ait elucere: quę quidem contrarium inter sese iudicium obtinent. Alium præterea modum esse tertium dicit, ex ambobus constitutum: vbi leniter incipiat, & postquam paulatim increuerit, & iustam sit magnitudinem assecuta, remittat se, dum prorsus discutiatur. Hos tres modos illum quidã febribus continuis tribuere censent, non attendentes quæ in orationis suæ scripsit fine: Vsu veniunt hæc, & accidunt omni in febre, & in omni morbo. Proinde non iam solarum cõtinuarum, sed omnium etiam aliarum febrium, quæ continuæ sunt & diuturnæ: immo vero cuiusuis etiam morbi, acuti certe simul & prolixi, eosdem modos tres esse confirmat. Iam etiam symptomata eàdem ratione iudicantur cuncta. Iamq; dolorem attendamus. Hic maximã sæpe incessit vi: marcescit autem paulatim, vsq; dũ prorsus discutiatur. Interim leniter auspicatus, vbi ad vehemẽtissimũ increuerit paulatim, subitam habet decessionem. Interim à vigore absoluto, quanto tempore increuerit, tanto remittitur.

11 *Est autem Ex horum consideratione Offerendus Victus.*

l. 4. f. 2. t. 2. c. 450 a

Præsagum te motus morborum vult esse, vt accommodatum illis victum præbeas. Siquidem C morbi futurũ vigorẽ respicientibus, est victus nobis ineũda ratio. Atq; in opere de victus ratione in morbis acutis, & in aphorismis, quo debeas pacto commemoratos morborum modos cognoscere: item in commentarijs in præsagia & in libris de iudicijs accipies: quæ hoc libro summatim scripsit, in primo huius commentarij capite.

12 *Multa iam Alia quoq; opportuna Signa his germana sunt, de quibus partim aliquando scriptum est, partim iam scribetur: Ad quæ Disceptato, expendito, attendito, Cui horum præceps Malum & Mors portendatur, vel Incolumitatem polliceatur: & Cui Offerendum vel non, & quando: & quantum, & quid sit, quod offertur.*

Quanquam multa, à quibus est præsagiendum, prædixit: esse tamen & alia dicit, partim iam prodita, in libro scilicet præsagiorum, partim prodenda.

13 *Quæ Diebus Paribus accedunt, Paribus iudicantur: Quorum vero sunt in Imparibus acceßiones, Imparibus iudicantur.*

Sępius diximus fieri in accessionibus iudicia tum ꝙ in ijs humores vehementer moueantur, & veluti ebullientes erumpant sanguinis eruptione, vel sudoribus, vel vomitibus, vel deiectioni D bus, vel hæmorrhoidibus, vel menstruo mulieribus: tum propterea ꝙ id temporis ad excernenda illa impellatur natura: simul ꝙ grauata & afflicta ad excernendum iritetur: simul ꝙ illis magis fusis & discretio noxiorum humorum promptior, & iudicium fiat procliuius.

14 *Est autem Primus Decretorius Circuituum, qui diebus Paribus iudicant, Quartus, Sextus, octauus, Decimus, Decimus & quartus, Vigesimusoctauus, Trigesimus, Quadragesimusoctauus, Sexagesimus, Octogesimus, & Centesimus. Circuituum vero, qui iudicant Imparibus diebus, Primus, Tertius, Quintus, Septimus, Nonus, Vndecimus, Septimusdecimus, Primus & uigesimus, Vigesimusseptimus, & Trigesimusprimus.* Vide 2° de diebus decr. ca. 6. cl. 4. pa. 154. c

Videtur mihi non proprie vsurpare nomen hic circuitus. Nam ipsos dies quibus fiunt iudicia, ordine omnes descripsit: & in præsagijs circuitus, qui in quaternario numero fiunt, diligenter exposuit. Vnde videntur hęc speculationem requirere decretoriorum dierum. Primum itaq; dicit decretorium diem esse parium dierum, quartum: inde sextum: post hunc in plerisq; exemplaribus est scriptus octauus: tũ decimus. In alijs est scriptus quartusdecimus post sextum, deinde vigesimus: sub hunc in aliquibus vigesimusquartus, in non nullis trigesimusquartus. Ab hoc quadragesimus: sub quẽ sexagesimus, octogesimus, centesimus. At vero morborum, qui impa-

ribus diebus iudicantur,primum dicit circuitum esse(sed satius, vt indicauimus, erat dicere nō de E principio)tertium,deinde quintum,mox septimū,ab hoc nonū,sub quem vndecimum,ab hoc septimumdecimū,tum primum & vigesimum,postea septimum & vigesimum,postremo primum & trigesimū. Ostēdimus vero in lucubratione de diebus decretorijs,oīum esse decretoriorum validissimos, qui quaterno vel septeno circuitu fiūt: moderatiores his esse, qui intercalātur: de quibus, quia probabilem habent generationem,dicamus. In cunctis imparibus nihil est erratum: ex paribus parum recte dixerunt vigesimumoctauum, & decimum, qui nequaquam decretorij sunt.

15 *Porrò Sciendum est, ut Si aliter iudicentur extra hos præscriptos,significent Recidiuas fore,fiantq; Perniciales.*

Prędictos dies bene & firmiter iudicare,tum iudicatos morbos omnino esse firmos,euadere autem non nunquam exitiales,illis commentarijs est declaratum.

16 *Insuper est Animaduertendum, & cognoscendum, Quæ sint his temporibus futura iudicia ad Salutem, vel ad Perniciem: aut Momenta ad Melius, vel Peius.*

Hoc loco significatum dictionis iudicij docet,quod breuiter dicas morbi repentinam esse mutationem. Nam fieri mutationem quadrupliciter,ipse dilucide significauit: ad salutem vel perniciem: aut momentum ad melius, vel peius, insigne quidem. Prætermisit vero dicere, insigne, vt F quod in communi significato dictionis iudicij contineatur.

17 *Præterea Errantes Febres,quartanæ,quintanæ,septimanæ, & nonanæ, Quibus Iudicentur circuitibus, Considerandum.*

Ne de his quidē in libro pręsagiorū disputat. Etenim errantes singulas accessiones hñt inordinatas: verum signis tamen,quæ decretorijs diebus animaduertuntur,illarum præscitur iudicium. At de circuitibus,qui ad integritatē veniunt,cuiusmodi tertianarum sunt,& quartanarum,ostensum est vulgo medicorum præceptum incognitum,quod semper nos in ęgris sumus experti.Nō enim sunt dies primi attendendi,neq; isto ordine numerandi simpliciter,cęterum accessiones: vt ille de exquisita tertiana in aphorismis dixit: ‖Exquisita tertiana,septenis circuitibus, vel longissimum,iudicatur. Nā vt hæc septenis circuitibus iudicatur, eadem ratione alia nouenis circuitibus, alia vndenis, atq; ita deinceps pro numero decretoriorum dierum. Ac de quartanis eadem est ratio. Vnde in libro præsagiorum ait: ‖Fit autem quartanarum etiā status hoc ordine. Ego vero ēt hanc speculationem cum apud Eudemum philosophum prædicerem,qui tribus tenebatur quartanis, primam de illis recessuram primum, quæ certis diebus inuadebat: & post totidem circuitus ab hac depulsa,alterā certo die: similiq; modo cum postea tertiam prȩnunciarem,ex diuinandi arte hęc prædicere iactabant,non ex medica speculatione: tametsi vates nunquā vidissent vera Romæ de ęgris prędicentes.Nā illorum,qui alijs in vrbibus sunt, nullum feci periculum. Nos(quod Deo approbante dicam)nulla re vnquam,prædicenda offendimus. Atq; si ea quæ de iudicio sunt exposita mediteris,Hippocrate eris arteq; dignus. Sed hæc obiter mihi dicta sunto. Nunc iam ad propositam interpretationem reuertamur. Nam vt in libro præsagiorum omnē absoluit de diebus decretorijs disputationem, ita de circuitibus quoq;. At nusquam de quintanis meminit, vel septimanis,vel nonanis, non modo in præsagijs de ipsis quicquam prædicens, sed ne in aphorismis quidem. Enimuero cum in libro præsagiorum dixit, Fit autem quartanarum etiā status hoc ordine. & in aphorismis, Exquisitam tertianam septenis iudicari circuitibus.poterat eādem opera de quintana,septimana, & nonana idem pronunciare,si ita scripsisset: Fit autem quartanarum etiam status,eodem modo quintanarum,septimanarum,nonanarumq;, hoc ordine.

4ª. Aph.59. Ex. ord.33.g

in Prog.cō.3.t. 7.4ª.207.f

G

De Qvatvordecim Aegrotis H
Qui hoc Primo Epidemiorum libro sunt scripti.

Sed priusq; enarrare singulos ægros aggrediar,interesse mihi tum ad claritatem,tum ad breuitatem videtur, in cōmune vt de illis omnibus aliquid dicam. Ostendi cum in alijs operibus, tum in medendi methodo, duplicem esse quæstionis inuentionem: vnam, quæ ratione assequitur cognitionem vniuersalis & cōmunis singulorum formæ: alteram per singularia ad communem & vniuersalem peruenire: Atq; hęc quidem complere vniuersitatem: opera vero artificum circa formas versari indiuiduas, ad quæ debere exercitari, qui vniuersale iam ante inuenit: Iam etiā ad confirmationem eorum quæ sunt generatim inuenta, singularia conducere: Ad discipulorum præterea captum,hæc veluti exempla sunt generalium præceptorum. Qua de causa ego quoq; in lucubrationibus oībus meis,non vniuersalia tm̄,sed & singularia ex Hippocratis libris collegi: pręcipue vero capita ex libris de morbis vulgaribus adscripsi,in quibus à principio vsq; ad finē est omnia,quæ ęgris acciderunt, persequutus. In libris de dyspnœa hoc est difficultate respirandi,oēs cō memoraui, qui in libris morborum vulgarium difficulter spirauerunt: In libris de diebus decretorijs,iudicatos,similiq; in alijs modo.Quare prolixioris explanatiōis nihil opus sit ijs qui ad artis opera

A opera properant. Sed quando contextus Hippocratis non nullis est in locis obscurior, ideo operæpretium visus mihi sum facturus, si eas ego lucubrationes explicarem. Nam omnium symptomatum, quæ singulis narrat morbis accidisse, si statuam totam naturam declarandam, aut generationis causas, quicquid vnquam scripsi, cogar huc omne transferre: simulq; eo mihi res deueniat vt in singulos ægros singula habeam scribenda volumina. Quod si, quæ in libro præsagiorum sunt plene tradita, eorum hic exempla tantum indicem, rejciens summam disciplinæ ad libros, quos conscripsi, in spem venio fore mihi sermonem compendiosum.

AEGROTVS I

18 *Philiscus propter mœnia habitabat. Hic morbo decubuit. Primo die Febris fuit Acuta, sudauit: laboriosam Noctem habuit. Postridie omnia sunt exacerbata, uesperi à clystere aluus bene reddidit: Nocte quieuit. Die Tertio mane & ad meridiem vsq; febre visus est liber esse: sub crepusculum vero febris eum acuta corripuit, vnà cum sudore: sitibundus erat: lingua præterea exaruit: nigras urinas reddidit: Noctem grauem habuit, non dormiuit, omnino delirauit. Quarto cuncta exacerbata sunt, vrinæ nigræ: Nox tolerabilior, vrinæ melioris coloris. Quinto ad meridiem parum de naribus, idq; merum stillauit: vrinæ variæ, in quibus erant suspensiones quædam rotundæ, geniture similes, dispersæ, non residebant: subdito balano, pauca retrimenta flatuosa exierunt: Nocte se grauiter habuit, somni pauci, verba, deliramenta: extremitates vndequaque frigebant, nec iam ad calorem illæ amplius redibant: minxit nigra, aliquantum dormiuit: Sub diem obmutuit, frigida sudauit, extremæ partes liuescebant. Die Sexto ad meridiem est Defunctus. Spiritus huic erat perpetuo quasi reuocato, rarus & magnus: Lien in tumorem rotundum elatus erat: Sudores perpetuo frigidi: Accessiones diebus paribus.*

B

In hoc ægro, tertio die mortem impendere, qui generalium præceptorum meminit, clare perspiciat. Nam primo die inuasit acuta febris, quem sudor excepit: vnde febris non est discussa, sed nox etiam grauis fuit. Secundus omnia exacerbauit. Inde tertius dies excretionem habuit nigrarum vrinarum. Itaq; etiam quod primo die accidit, statim perniciale erat. ‖ Nam decretoria non iudicātia, aut lethalia, aut difficilis sunt iudicij: Lethalia, si qua ijs symptomata vel signa lethalia accidant: Difficilis iudicij, si absq; his signa permaneant inconcoctorū humorum. In Philisco vero signum accidit lethale, q̄ ad sudorem non discutiētem febrem tertio die nigræ vrinæ & sitis accesserint, linguaq; insuper inaruerit, & implacidus fuerit tota nocte, vigilauerit, delirauerit. Hæc cum ita essent facta, quarto ait die omnia exacerbata fuisse, & vrinas iterum nigras fuisse. Quare fac memineris, vbi quartus perinde vt tertius grauia habeat symptomata & signa in morbo acu- (2. Epid. sect. 1.)
C to, breui expectandum iudicium esse: si paribus diebus potius inuadebat, in paribus: si vero imparibus, in his: Atq; vbi iudicium, illic scilicet et mors, in morbis quidem exitialibus. Et vero ad sextum diem Philiscus perijt, q̄ accessiones paribus diebus haberet: nam hoc ipse declarauit Hippocrates, qui ad exitum totius narrationis ad hūc modum scripsit: Spiritus huic erat perpetuo quasi reuocato, rarus & magnus: Lien in tumorem rotundum elatus erat: Sudores perpetuo frigidi: Accessiones diebus paribus. Alius fortassis æger paribus symptomatibus & signis, non die sexto, sed octauo obiret, si & viribus esset Philisco robustioribus, & minus symptomata sint & signa perniciosa. Nam cum hic tertio & quarto die nigras vrinas redderet, aperte q̄ esset cacoethes morbus, prodebat. Sudores preterea frigidi & sanguinis stilla quinto die comprobarunt impendens exitium in propinquo esse: multo id magis, quod adiecit stillæ /merum/ hisce verbis: Quinto ad meridiem parum de naribus, idq; merum stillauit. Ergo cum vel deiectionem alui dicit vel vomitionem meram, intelligit non mistam, deiecta vel euomita, aut flaua syncera bili, aut atra, aut virulenta. In stilla vero si accipiamus purum sanguinem, rubrum (quando eius hic est peculiaris color) falsi quippiā cogitemus. Rubri enim stilla haud est in morbo exitiali visa vnquā, sed atri semper. Proinde verisimile est hunc ipsum atrum dicere Hippocratem merum, intelligereq; vehemē
D ter atrum. Itaque clare apparuit die tertio morbi exitium: non tamen quando erat moriturus, constabat. Atqui vbi quarto die vrinæ nigræ permanerent, & accessiones fierent diebus paribus, si quidem ætate & robore virium repugnasset, ad octauum diem ægrum suffecturum probabile erat: sin secus, die sexto diem suum obiturum esse. Iam cum præter illa quintus dies haberet sanguinis stillam meri: tum frigidos sudores, quos per totum morbum euenisse affirmat: optima ratione expectes ægrum accessioni sexto die instanti nequaq; fore perferendæ. Hæc itaq; assentiri illis videntur, quæ in vniuersum de decretorijs diebus, vrinis, ac sudoribus tradita in libris sunt decretorijs, ad hæc in libris de dyspnœa, & delirio. Nam cum in libro præsagiorum dixerit: ‖ Spiritus frequens, aut doloris, aut inflammationis supra septum transuersum, indicium est: Magna respiratio, & ex longis interuallis, delirij nuncia est: Et modo delirasse Philiscum ostendat, nulla facta difficilis respirationis mentione per totam narrationem: recte in exitu orationis addidit, Spiritus huic erat perpetuo quasi reuocato, rarus & magnus. Liquet autem perinde esse rarum dicere, ac ex longis interuallis. Quasi reuocato, significat, vt admonito: siquidem in cōmentarijs de dyspnœa, ob offensionem mentis fieri spiritum rarum & magnum ostendimus, quasi obliuiscente actionum ægro, vt nesciat, nec quando cohibere eas, nec quando auspicari debeat. (in Prog. cō. 1. t. 24. 4. 194. h)

E

AEGROTVS II

19 *Silenum, qui in Platamonis ædibus prope filios Eualcidis habitabat, Ex laßitudinibus, potationibus, & exercitationibus intempestiuis, Ignis corripuit. Cœpit simul ex lumbis laborare, & capitis grauitate tenebatur, collumq; contendebatur. Primo die aluus biliosa, mera, spumosa, affatim colorata, multa reddidit: vrinæ nigræ, in quibus nigra subsiderent: sitibundus erat, lingua arida: Nocte nihil dormiuit. Altero die febris acuta, retrimenta plura, tenuiora, spumosa: vrinæ nigræ: Nox grauis, aliquantulum delirauit. Tertio cuncta exacerbabantur, hypochondrij contētio submollis vtrinq; promissa ad vmbilicum: deiectiones tenues, subnigræ: vrinæ turbidæ, nigræ: Noctem insomnem duxit, multa verba, risus, cantus, moderari sibi non potuit. Quarto die eadem erant. Quinto deiectiones meræ, biliosæ, læues, perquam pingues: vrinæ tenues, perlucidæ, paucæ: mente constitit. Sexto caput parum exudauit, extremitates algebant liuescebant, multum sese iactauit, aluus nihil excreuit, vrinæ restiterunt, febris acuta. Septimo die obmutuit, extremæ partes non amplius rediērūt ad calorem, nihil minxit. Octauo frigidus toto corpore sudor: papulæ cum sudore rubentes, rotundæ, paruæ, varis similes permanebant, nec abscessum efficiebant: aluus paruo irritamento stercora tenuia, ueluti inconcocta, multa, cum labore reddidit: vrinas reddebat cum dolore mordaces: extrema parum recalescebant: somni tenues, *comatosi, obmutescebat: vrinæ tenues, perlucidæ. Nono nihil mutabatur. Decimo potum non sumebat: comatosus, & somni tenues: similia alui excrementa: minxit multum, quod subcrassum in matella euadebat: quod subsidebat, erat simile farinæ crassioris, album: extrema membra iterum frigebāt. Vndecimo Obijt. A primo hic ad finem vsque Spiritum magnum habuit, & rarum: Hypochondrij perpetuam palpitationem. Annum ætatis agebat circiter Vigesimum.*

Al. comatosus.

F

In hoc ęgro, quod nō fecit in primo, ętatem adscripsit. Ille enim merito perijt die sexto, ꝙ in acuto morbo, exitialia cōtinēter ab initio haberet signa & symptomata. Hic non aliter atq; ille à principio affectus, tamen ad diem progressus vndecimum est per virium robur: quod verisimile erat cum alioqui suppetitare: tum vero, ꝙ adiecit ætatem, declarauit: quā in Philisco non addidit. Vnde eo ꝙ illam prætermit, significauit illum fuisse ætate maiorem, ita vt minus validæ vires essent. Alius autem æger ijsdem ab initio signis & symptomatibus, validis viribus si non foret, periret ad septimum diem. Adeoq; hic ipse, nihil est factum propius, ꝙ vt eo die moreretur, de quo scripsit /septimo die obmutuit, extremę partes nō amplius redierunt ad calorem, nihil minxit/. Quare planum ex his est proxime illum mortem deuenisse. At quia viribus erat robustis, potuit ad diē proximum, qui decretorius erat, vndecimum perdurare: q̄nquidem tertio & quarto die in pessimis versatum signis & symptomatibus, septimo oportebat vita excedere, ꝙ scilicet essent magis accessiones diebus imparibus: id quod hisce verbis significauit /tertio cūcta exacerbabant/ & postea iterum /quarto die eadem erant/. Cum igitur robore virium septimum diem, vt dixi, potuerit superare, octauo papulas cum sudore habuit rubentes, rotundas, paruas: natura eius morbo repugnante, et humorum superfluitatem malorum ad cutem propellente. Idq; fuit causę, cur die nono non sit mortuus, sed vndecimo. Quòd si die octauo nihil tale accidisset, restabat, vt nono ille obiret, cum is certe septimus, quem dixit, fuisset. Quia vero ęger etiam in morbo delirauit, idcirco fini adiecit narrationis, spiritum eum rarum habuisse, & magnum toto morbo. Iam etiam hypochondrium illi perpetuo palpitasse affirmauit: ‖quod quidem turbationis vel delirij esse signū in libro prę̄sagiorum est dictum. Videtur homini inflāmatio aliqua fuisse in septo trāsuerso: quāobrem dum tertium diem exponeret, scripsit /hypochondrij contentio submollis vtrinq; promissa ad vmbilicum/. Submollis autem est subuacua, hoc est citra tumorem: qui fit vbi hypochōdria inflammantur. Sed vbi inflammatione septi transuersi hypochondrium per continuitatem sursum trahitur, contenditur absq; tumore. Etiam in totius narrationis initio dixit, ex lumbis illū laborare, & capitis grauitate teneri, collumq; contendi: quæ morbo ad exitium spectante, delirij notæ sunt: quæ quidem si coniuncta vigilijs sine grauitate essent, phreniticus euaderet. Nunc capitis grauitas abundantiam declarans contineri in eo humorum, non admodum calidorum, aut biliosorum (nam prorsus insomnis esset) ęgrum significauit comatosum fuisse. Verum de his affectibus, in quibus simul comatosi sunt, & delirant, cum primam exponemus orationem libri prędictionum, latius agemus. Neq; hoc loco pretereundum id mihi est, quod & melius est, quod ēt sæpe diximus alias, vbi quis manifestis ex causis febricitare cœperit, siquidem nequaquam sit morbo corpus opportunum, diaria corripi febre. Atq; prorsus Sileno id accidisset, qui ex lassitudinibus, potationibus, & exercitationibus intempestiuis erat correptus febre, nisi corpus iam ad morbum esset comparatum: quod cognosces symptomatibus & signis, quæ primo statim die & secundo apparebant. Primum itaque eum, inquit, ignis corripuit, ita suo more febrem vehementissimam appellās. Deinde, primo die aluus biliosa, mera, spumosa, affatim colorata, multa deiecit. Postea vrinæ, in quibus subsiderent nigra. Post rursus, sitibundus erat, lingua arida: nocte nihil dormiuit. Sileno mox primo die permulta acciderūt symptomata, & signa exitialia, vt itelligere aperte posses, lassitudines, potationes, & exercitationes morbi occasiones fuisse. Nā appelles pręter cęteras proprie occasiones, quas Gręci προφάσεις vocāt, manifestas causas. Cum vero alia præterea accesserint,

G

H

in Prog. cō. 1. t. 28. 4°. 195. g

A acceſſerint,quæ homini impendere morbum arguant,multo tamen tempore præceſſerint, veriſi-
mile tum ſit,potuiſſe & Silenum hunc,qꝫ longo tempore vixiſſet illa ratione,ea de re morbũ com
paraſſe. Nam ſiquis laborando & operando ſeſe ad laſſitudinem vſqꝫ affligat, potet autem large,
tum intempeſtiue exercitationes ſubeat, id eſt aut à cibo, aut vbi tardius concocti ſint cibi, ante-
quam probe ſit in ſanguinem verſum nutrimentum, hic tum partim bilem propter labores acer-
uet,partim crudos & inconcoctos humores, ex potu & intempeſtiuis exercitationibus. Sunt au-
tem morbi hi multo grauiſſimi,in quibus vtriuſqꝫ magna colligitur copia.

AEGROTVS III

20 *Horophontem Febris Acuta corripuit. Per initia aluus pauca, et cuiuſmodi in teneſmo ſolent, deiecit: deinde te-
nuia,ublioſa,ſubcrebra:non dormiebat: Vrinæ nigræ,tenues. Quinto die mane obſurdeſcebat,omnia exacerbabantur,
lien intumeſcebat,hypochondrium contendebatur,pauca & nigra aluus excreuit,deſipuit. Sexto delirabat: Sub no-
ctem ſudabat, frigebat, in delirio perſeuerabat. Septimo circunfrigebat, ſitiebat, deſipiebat: Sub noctem ad mentem
rediјt,obdormiuit. Octauo febricitabat,lien reſidebat, omnia intelligebat, doluit ei inguen primum ſecundum lienem,
deinde in Vtranq; tibiam dolores demigrauerunt: Noctem facilem habuit: Vrinæ erant melioris coloris, & reſidebãt
B in iјs pauca. Die Nono ſudauit, Iudicatus eſt,intermiſit. Die Quinto rediјt,ſimulq; ſplen intumuit,febris acuta,ſur
ditas iterum. Poſt Recidiuam,tertio die reſidebat lien,imminuebatur ſurditas,crura dolebant,nocte ſudauit. Indica-
tus eſt Die Septimodecimo: Neq; in recidiua delirauit.*

Hic præter expectationem ſuperſtes fuit,quem ſcilicet primis diebus merito moriturum ſuſpi-
catus eſſes. Etenim nigra minxit: Et excremẽta alui bilioſa,repreſſa,inſecuta ſurditas eſt,vt quę in
caput aſcenderant: vnde non immerito deſipuit. Nihil vero erat boni, quod vrinas nigras, q̃ qui-
dem erant prauæ,compenſaret,niſi quod lien die quinto intumuit,excepta parte malorum humo
rum. Deinde,die octauo cum ex liene in crura tranſirent, hic diminuebatur quidem, cæterum ad
crura dum tranſirent,primum ei inguen doluit ſiniſtrum,hoc enim poſitum eſt ſecũdum lienem:
poſtea tranſierunt ad vtranqꝫ tibiam dolores. Poſt quæ ſymptomata commode nocte habuit. Etiã
minxit vrinam coloris melioris, quæ paucum haberet & album ſedimentum. Mox die ſequenti,
qui nonus erat, cum ſudore eſt iudicatus. Tanti ſcilicet erat deceſſiſſe quæ moleſta erant ad partes
imas,vrinęqꝫ concoctio. Veruntamen ne ſic quidem potuerunt hæc à morbo prorſus egrum vin
dicare,qui die nono ſudauerat. Quare reliquias quaſdam habebat prauorum humorum,quæ reci-
C diuam quartodecimo die excitabant, à qua omnino eſt die ſeptimodecimo iudicatus. Seruabatur
etiam in hoc ægro iudicium diebus decretoriјs.

AEGROTVS IIII

21 *Philini Vxorem in Thaſo,quæ filiam pepererat,purgatam ex præſcripto naturæ,& cætera recte habentem, deci-
mo & quarto à partu die, Ignis inuaſit cum Rigore. Huic cor primum dolebat & hypochondrium dextrum, mulie-
brium dolores,purgatio deſita eſt. Subdito autem,hæc quidem facta leuiora ſunt,cæterum capitis,colli,& lumborum
dolores permanebant:nulli erant ſomni,extremitates frigidæ,ſiticuloſa erat, Venter ambuſtus eſt,pauca excreuit: Vri
næ tenues,& decolores per initia. Sexto die noctu multum delirauit,deinde reſipuit. Septimo erat ſitibũda,alui ex-
crementa ſyncere bilioſa. Octauo ſuperriguit,febris acuta,conuulſiones multæ,dolorificæ,multum delirauit,ſurrexit,
balano ſuppoſito multa bile offuſa deiecit, non dormiebat. Nono conuulſiones. Decimo aliquantum mente cõſtabat.
Vndecimo dormiuit,omnia meminit, ſed ſtatim in delirium recidit: Vrinam Vero reddebat Vnà cum cõuulſionibus
affatim multam,raro,admonentibus,craſſam,albam,qualis eſt quæ in matellis ſubſidit,cũ agitata fuerit: repoſita mul
to tempore,nõ ſubſidebat,color & craßitudo aßimilis iumentorũ Vrinis: hæc illius erat Vrina,quam ego Vidi. Circa
diem Decimum et Quartum palpitationes, totum corpus dolebat,multum loquebatur,aliquantiſper mente conſtitit,
D breui rurſus deſipuit. Circa diem Septimumdecimum obmuteſcebat. Vigeſimo Obiјt.*

Duo ſunt huius narrationis: quorum alterum eſt cum ſuperius & poſtea deſcriptis ægris com-
mune,decretoriј ſ.dies: alterum huius proprium. Mulieri.n.huic ex retenta à partu purgatione,
& morbus conſtitit, & mors. Obiјt die vigeſimo: cum diem quartumdecimum, & ſeptimumde-
cimum cæteris eſſet peiores experta. Subdito, cum ſit cum dictione / balanus / ſcriptum, conſtat
quid denotet: Vbi vero nihil ſit additum,intelliges balanum, vt volunt quidam, aut peſſum, qui
mitigat,& inflammationem diſcutit. Illud certe in omnibus mulieribus, quarum impedita à par-
tu eſt purgatio, ſciendum eſt & memoria tenendum,eſſe, quæ in extremum mortis diſcrimen ve-
niant: perpaucas admodum, quæ modice infeſtatæ ſunt,propterea quod plurimis vterus inflam-
metur: quibuſdam in ipſo partu ſanguis effuſus diuerſa ſit qualitate, his bilioſus, illis melancholi-
cus,aliјs virulẽtus, aut pituitoſus, aut mediocriter bonus: ſed exquiſite inculpatus haud vnquam,
nã eius optima portio in fœtus incrementum eſt inſumpta. Demonſtrant naturã eius,ſymptoma-
ta, quæ conſequunt cohibitam à partu purgationem: id quod huic accidit de qua hoc loco verba
fiũt. Rigor,acuta febris,ſitis,bilioſus affluxus,delirium,vigiliæ,bilioſi ſunt humoris indicia abun-
dãtis. At vero cõuulſiones,& palpitationes,& ſimilis vrina iumentorũ, crudi ea ſunt & craſſi ſpe-
cies.

cies.Itaq; morbi ſunt peſſimi,in quibus vtriq; memorati ſucci abundant,quibus ſuccedere demon E
ſtrauimus febrem ſemitertianam. Cur igitur periculoſe ęgrotaret mulier,hæc erat cauſa. Vtrum vero morbo ſupererit, an morietur, docere ſymptomata ſtatim à principio & ſigna valent.Quare faciamus vt exercitationis gratia hęc attẽdamus. Primo die,qui à partu erat quartuſdecimus,ignis inquit, corripuit cum rigore mulierem. Scimus autem illum, ignem appellare febrem ardentiſſimam: cæterum haud dum erat illud planè exitiale: nec vero etiam cor ei dolere id eſt os ventriculi, nec muliebria,nec item dextrum hypochondriũ. Sed addit /nulli ſomni erant/ ergo augetur quidem ex omnibus his cognitio malitiæ morbi: nõ tamen ex his omnino perituram conſtat nobis: Itidem, nec q͏̃ ſitibunda erat: nec q͏̃ erant vrinæ tenues & decolores: tempus enim ad concoctionem eiuſcemodi vrinæ deſiderant,non tamen ſunt omni ex parte perniciales. Cęterum iam extremæ partes,inquit, frigidæ erant: hoc vero multo pernicioſiſſimum eſt, vbi initio morbi ad vehementiſſimam febrem adiunctum eſt. Hic ſi ſcirem,quo eſſet robore mulier,etiam de longitudine morbi poſſem dicere ex prædictis ſymptomatibus, & vtrum obſcuram quandam haberet præter opinionem,ſpem incolumitatis.Quod quia nos præterit,huius certe debetis meminiſſe,vt quãdo ægros inſpicitis,cum exitioſis ſymptomatibus notam quæ à viribus proficiſcitur,cõiungatis: atq; ita demum ſecure pronunciare poteritis. Hanc ergo mulierem dolores,qui circa diem quartũde- F
cimum totum corpus tenebant,& delirium, inſtare mortem denunciauerunt aut die ſeptimodecimo,aut vigeſimo,ex natura dierum decretoriorum.Et ſanè vtrunq; contigit: nam die ſeptimodecimo illa obmutuit,vigeſimo eſt defuncta.

Aegrotvs V

22 *Epicratis Vxor,quæ ægrotabat apud Archegetem inſtante iam partu, Rigore correpta eſt, non incaluit, Vt ferebant. Poſtridie eadem erant. Tertio die filiam peperit,cæteraq; rite cõſecuta ſunt. Poſtridie partus,eam Febris acuta inuaſit,cordis dolor & muliebrium,nulli erant ſomni.Per ſuppoſitũ autem hæc releuata ſunt: ſed caput, collum,et lumbi dolebãt: aluus pauca,bilioſa,tenuia,mera: Vrinæ tenues,ſubnigræ. Sexto die, à qua illã febris corripuerat, ſub noctem delirauit. Septimo omnia exacerbata,Vigiliæ,delirauit,ſitibunda, deiectiones omnes ſynceræ bilioſæ. Octauo ſuperriguit,plus quieuit. Nono eadem erant. Decimo crura magno dolore afficiebantur, iterum cordis dolor,capitis grauitas,non delirauit,dormiuit plus,Venter reſtitit. Vndecimo ſudauit: minxit melius colorata, quæ multum habebant ſedimenti: cõmodius habuit. Die Decimo & quarto ſuperriguit, febris acuta. Quintodecimo Vomuit bilioſa,flaua,ſubcrebra: ſudauit,libera febre: Sub noctem Vero febris acuta,Vrina craſſa cum candido ſedimento. Decimo & ſexto exacerbabantur: Nocte magna cum moleſtia non dormiuit,delirauit. Decimo & octauo ſitibunda,* G
lingua torrida,ſomnum non cepit,multa delirauit,crura ei dolebant. Circa diem Vigeſimum mane aliquantulum ſuperriguit comatoſa,quiete dormiuit: Vomuit bilioſa,pauca, nigra: Sub noctem ſurduit. Circa diem Vigeſimumprimum ſiniſtri lateris grauitas undiq; cum dolore adiuncta,parua eſt tuſſis inſecuta: Vrinæ craſſæ, turbidæ,ſubrubræ, quæ depoſitæ non ſubſederunt: cætera leuiora,igni nõ libera. Mox ab initio fauces ei dolebant,rubeſcebantq;,columella reuulſa: deſtillatio acris,mordax, ſalſa,perpetua erat. Circa diem Vigeſimumſeptimum febre erat libera,Vrina ſedimentum habuit, latus non nihil dolebat. Circa diem Trigeſimumquartũ igni eſt correpta, Venter fluxione turbatus eſt bilioſa. Quadrageſimo Die puca Vomuit,bilioſa. Iudicata eſt,& ab Igni Liberata prorſus die Octogeſimo.

Mulierem hanc,cum iam partus inſtaret ſtatus dies, riguiſſe citra febrem dicit. Adiunctum autem eſt orationi /vt ferebant/ propter rei nouitatẽ.Nam veteres ferè omnes ſpontaneis rigoribus febrem ſuccedere neceſſario exiſtimabant. Spontanei illi vocantur, qui nullam habent externam cauſam. Itaq; in præfatione libri probè inſcripti, Prima de morbis, neceſſario febrem rigoris eſſe comitem ſcriptum eſt. Sed nos oſtendimus hunc rigorem, quem non ſequitur febris, frigidorum eſſe & crudorum ſuccorum prolem: atq; idcirco nunc magis q͏̃ olim exiſtere, quòd tota viuendi ratio dura vnà cum balneis à cibo, contrahere humorum copiam conſueuit. Videtur & Epicra- H
tis vxor eorum humorum plena fuiſſe. Quamobrem primo die eam ait riguiſſe, nec incaluiſſe, hoc eſt nec febricitauiſſe,ſimiliter'que poſtridie: Die tertio peperiſſe, vt fortaſſe vel ante diem ſtatum pareret vi rigoris. Vnde poſtridie partus, cor illi, id eſt ventriculi os dicit doluiſſe, & muliebria: vbi ſubintelligendum eſt membra, vti etiam ſupra: Poſt hæc per ſubditum, eam eſſe releuatam. Ante eſt dictum,& balanum,& peſſum, in ſubdito poſſe intelligi. Inde ordine ſymptomata recenſet morborum acutorum,capitis,colli,lumborum dolorem: vigilias, & deiectiones mere bilioſas.Quo patet, non crudum modo, ſed & bilioſum abundaſſe humorem. Cæterum cum vrinæ eſſent tenues,neceſſario morbus producebatur: quas quia ſubnigras ait fuiſſe,†ſignificat & turbationem,& rem à periculo non abfuiſſe.}Et ad vndecimum quidem vſq; diem nihil de mulieris ſalute habebat certi: q͏̃ nullum intercederet illuſtre ſignum,vnde vel ſalutẽ expectares,vel mortem. Die vndecimo illuxit ſignum quoddam incolumitatis, vbi ait: Vndecimo die minxit melius colorata,quæ multum habebant ſedimenti: commodius habuit. Eo die cum tandem humores inciperent concoqui,neceſſario diuturnior erat futurus morbus: quare decimo et quarto die primum eſt iudicata, vt iam periculo liberata eſſet. Interea loci vſque ad quadrageſimum diem ægrotabat: prorſus vero eſt liberata octogeſimo. Quare fac memineris, id quod experimenta atteſtantur, diem

*ταλάιπωρον i.laborioſa.ſed forte legẽdum ἀταλάιπωρον i.labore vacãs. vt ẽt 2 de cauſis ſymptomatũ ca.5,& li.de tremore cap.7

† *Græce τοῦ το δὴ, τὸ σὺν ἀγῶνι, κὶ ταραχὴν δηλοῖ, ideſt hoc ſane rem cum certamine fore,et turbationẽ ſignificat.*

A diem quadragesimum & octogesimum decretorios esse: & mendacium esse, nec experientia approbari, integris hebdomadibus decretoriorum dierũ rationem iniri. Alioqui enim alter & quadragesimus, sexagesimustertius, & octogesimusquartus iudicia, non quadragesimus, sexagesimus, & octogesimus afferrent.

AEGROTVS VI

23 *Cleonactidem, qui supra Heracleium decumbebat, Ignis corripuit erratice. A primo caput ei & sinistrum latus dolebant, cæteraq; laborabant perinde ac lassa: febrium accessiones aliàs aliter inordinatæ erant: modo sudabat, modo non: ferè accessiones inuadebant decretorijs diebus maxime. Circa diem Vigesimumquartum extremas manus dolor affecit: Vomuit flaua, biliosa, subcrebra, & paulo post uirulenta: cuncta remissa sunt. Circa diem Trigesimum ex Vtrisq; naribus prorumpere sanguis cœpit, idq; erratice paulatim Vsq; ad iudicium: non abhorrebat à cibo, nec sitibundus erat toto tempore, neq; insomnis: Vrinæ tenues, non decolores. Circa diem Quadragesimum subrubra minxit, cum rubro sedimento multo: leuius habuit: post Variarunt Vrinæ, interim sedimentum habebant, interim non. Sexagesimo multum habebant Vrinæ sedimentum, album, & læue: omnia sunt remissa, febres intermiserunt: Vrinæ iterum tenues quidem, sed boni coloris. Die Septuagesimo febris intermisit decem dies. Octogesimo riguit, acuta febris inuasit, multum sudauit: Vrinæ sedimentum rubrum, læue habuerunt: Prorsus Iudicatus est.*

B Cleonactidem, inquit, ignis corripuit, hoc est, vehemẽs febris detinuit. Statim adijcit /erratice/ quod est, nullo circuitus ordine, vt nunc, verbi gratia, tertio vel quarto quoq; die febricitaret, nunc quinto vel sexto: cæterum eam semper optima consequerentur signa, appetitus ciborum, & somni: tum ꝙ non sitiret, nec decolor esset vrina. Nam hæc Hippocrates ad verbum ita scripsit: Non abhorrebat à cibo, non sitibundus erat toto tempore, nec insomnis. Simulq; redundantem succũ non esse biliosum & calidum his significabatur: nam ab eo quidem sitibundi & insomnes efficiũtur, atque adeo fastidiósi id est appetitu carentes. Quare si vt vrinæ perpetuo boni coloris erant, sic mediocre habuissent sedimentum, non ita esset morbus extractus, sed fortassis die quadragesimo esset iudicatus. Si item nubem habuisset bonam, ocyus morbus esset depulsus. Nunc quia vrinę semper tenues erant, multum spatij requirebant concoctioni. Igitur die ait quadragesimo subrubra illum minxisse, quæ sedimenti haberent rubri multum. Talem vero vrinam multo dicit in præsagijs esse ea, quæ album habet sedimentum, diuturniorem, perquàm salutarem tamen. A die quadragesimo scripsit varie fuisse vrinam eius affectam, vt sedimentum interdum haberet, interdum non haberet: quod consentit errantibus accessionibus: illæ siquidem ab humorum diuersitate, qui morbos pariunt, concitantur. Et vrinæ inconcoctio & concoctio alternantes, aliquos indicabant illorum concoqui, aliquos permanere incõctos. At vero die sexagesimo multum dicit, & læue, albumq; sedimentum extitisse: ideoq; subdit /omnia sunt remissa, febres intermiserunt/. Verum quia postea scripsit /vrinæ iterum tenues, sed boni coloris/ residuos quosdam fuisse incõctos humores innuit: quibus paulatim cõcoctis, dies octogesimus absolutum iudicium attulit: de quo ad verbum sic scripsit /octogesimo riguit, acuta febris inuasit, multum sudauit: vrinę sedimentum rubrum, læue habuerunt: prorsus iudicatus est. Hic rursus memẽto sedimenti formam maximi esse momenti. Vrinæ quidem sedimentum album, sed crassum, fuisse vel ijs qui obierunt docet: nam de Sileno, quem alterum hoc libro descripsit, ita dicit: ‖Minxit multum, quod subcrassum in matella euadebat: sedimentum simile farinæ crassiori, album, cum tamen hic Silenus postridie obiret die vndecimo, qui decimo commemoratam vrinã reddidisset. Iam circuitus etiam memineris decretoriorum dierum. Sexagesimus enim prǽiudicauit, non sexagesimustertius: deinde octogesimus, non octogesimusquartus. Tanꝗ tres septimanæ, non ad diem primum & vigesimum progrediantur, sed viginti diebus terminentur.

* ἀπόσιτοι. solet autẽ frequẽtißime interpres per dictionem fastidiosus intelligere quod græce dicitur ἀσώδης.

Supra t.19.121.c

D

AEGROTVS VII

24 *Metonem Ignis corripuit: lumborum dolorifica grauitas. Postridie cum multum aquæ biberet, bene aluus reddidit. Tertio capitis grauitas: retrimenta tenuia, biliosa, subrubra. Die Quarto cũcta exacerbata sunt, bis de nare dextra sanguis paulatim fluxit, nox grauis fuit: deiectiones, Vt erant die tertio: urina subnigra, in qua subnigra pendebãt dispersa, non residebant. Die Quinto è dextra nare affatim profluxit merus, sudauit, Iudicatus est. A iudicio insomnis erat, delirauit: Vrinæ tenues, subnigræ: capitis lotionibus Vsus est, dormiuit, mente constitit. In hoc non erat recidiua, sed crebro Sanguis etiam post iudicium erupit.*

Hic ęger confirmat vniuersum huncsermonẽ. ‖Largæ de naribus eruptiones sanguinis liberãt fere. Sane enim à sola videtur sanguinis eruptione, & iudicatus, & seruatus: quamuis non omnino tuta signa haberet. Nam quarto die dicit habuisse eum vrinas subnigras: cui annectit /in qua subnigra pendebant dispersa, non residebant/. Atq; die quinto tametsi sanguinem erupisse dicat de naribus, & sudasse, & ab his iudicatum: tamen postea, vrinæ, inquit, tenues, subnigræ. Deinde, peruigilauit, delirauit, nũgatus est. Huius te præsentissimum remedium docuit, capitis lotionem. Dixit enim in libro de ratione victus in morbis acutis, caput non lauandum esse ijs, quibus

2.Epid. sect.1a.

* παρέληγε

* παρελάλει

1ª. Aph. 21. Ex. ord. 10 a. Et in li. d|Humorib.

Supra 112. t. 66. 2. t. 45

quibus de naribus erumpit ſanguis, niſi minus iuſto fluat: nunc vero erat iuſto minus, ſiquidem E perpetuabat vigilias & deliria. At etiam, ‖Quæ ducere oportet, eò ducenda eſſe, quò potiſſimum vergant ad loca accommoda, rectè in vniuerſum dictum ab hoc caſu fidem accipit. Non eſt negligendum præterea, quod eſt, cum tertium diem exponeret, dictum, grauitas capitis: vnde capitis repletio ſignificatur. Iam memoria teneas etiam die quarto, qui decretorius erat, cœpiſſe ſanguinē erumpere: die quinto vbi prorſus ſanguis eruperat, ſudaueratq́; eſſe iudicatum. Sed hæc in libris de decretorijs diebus plenius perſecuti ſumus. Quod vero in exitu totius narrationis ſcripſit: In hoc non erat recidiua, ſed crebro ſanguis etiam poſt iudicium erupit. eo eſt dictum, ꝙ abſq; vrinarum concoctione eſſet iudicatus. Didiciſtis autem hoc ipſo in libro, ‖concoctiones celere iudiciū, & certam ſanitatem promittere: at cruda & incōcocta in malos abſceſſus deflectere, aut in acriſias, aut labores, aut interitus, aut diuturnitates, aut recidiuas. Atqui cruda adhuc erant, & inconcocta, non tamen in malos abſceſſus conuerſa fuerunt. Itaq; abſceſſus ipſe optimos eſſe docuit, qui efflu xione fiunt: ab ijs, qui remotiſſimi ſunt à locis affectis, & ad inferiores corporis partes.

Aegrotvs VIII

25 *Eraſinus, qui prope Bootæ torrentem habitabat, Igni eſt à cœna correptus: Noctem habuit moleſtam. Diē primum quiete: Noctem laborioſe tranſegit. Altero die omnia exacerbata ſunt: Nocte delirauit. Tertius dies laborioſus fuit, multum delirauit. Quartus fuit moleſtiſſimus: Nocte nihil dormiuit, inſomnia, imaginationes: deinde peiora, magna, & periculoſa, timor, implaciditas. Quinto die mane recreatus eſt, & omnino reſipuit: Multo autem ad meridiem furore percitus eſt, ſibi imperare non poterat: extremitates frigidæ & ſubliuidæ, vrinæ crūdæ:* F *Ad Solis occaſum Obijt. Habebat hic Febrem perpetuo cum ſudore: hypochondria ſublimia contenta cum dolore: vrinæ nigræ, ſuſpenſiones continebant rotundas, non ſubſidebant: venter ſtercus excreuit: ſitiebat continenter non valde: conuulſiones multæ cum ſudore, & ſub mortem continentes.*

* *ἄπεπτα i. inconcoctæ, ſeu vt ipſe vertit, crudæ. in aliquibus tamen cod. ὑπέςη i. ſubſtiterūt ſeu ſuppreſſæ ſūt.*

Eraſinus hic διὰ τέλεος hoc eſt ſemper, ſudauit, id eſt per totum morbum ſine iudicio. Hypochondria admodum male erant affecta, & vrinæ nigræ. Quam igitur habebat ſalutis ſpem? Itaq́;, quia omnibus eſt perſpectum, quid de hoc homine futurum ſit, merito quis exiſtimet nequicquā ſcriptum de eo eſſe. Verum fortaſſis hunc hominem exemplum adduxit celeris interitus. Nam in libro præſagiorum primum dixit: ‖Febres, ſiue ſanus quis ab his euadat, ſiue pereat, pari dierū numero iudicant. Deinde, ‖Omnes, inquit, quæ benigniſſimæ ſunt & firmiſſimis fulciuntur ſignis, quarto die vel ante iudicātur. Ac poſtea: ‖Et maligniſſimę, & quibus periculoſa adſunt ſigna, die G quarto vel citius perimunt. At Eraſinus, quanq́ omnia grauia haberet, ad diem tñ quintū mortē produxit, ꝙ die primo mediocriter haberet. Vnde eſt de eo ſic ſcriptum ad verbum: Diem primū quiete tranſegit. Quintus itaq; ab initio quo deceſſit, non adnumerato primo, quartus efficitur.

in Prog. cō. 3. t. 1. 4ª. 206. d

Ibidem. t. 2.

Ibidem.

Aegrotvs IX

26 *Critoni in Thaſo, recto ambulanti, Pes dolere ex pollice vehemēter cœpit: Decubuit eodē die, horreſcens, faſtidioſus, parū calens: Nocte deſipuit. Altero die tumor toto pede & ad talū ſubrubens, cum contentione: puſtulæ nigræ, febris acuta, valde inſaniit: deiectiones meræ, bilioſæ, ſubcrebræ fuerunt. Perijt Poſtridie, quàm ægrotare cœperat.*

Æger hic, quia tam perijt ſubito, memoratu dignus eſt. Quòd ſi ratio ſit mortis adſcripta, tum ſermo nobis vndequaq; accommodet. Nunc ex illis quæ ſcripſit, copia humorum permulta fuiſſe videtur, quos natura eſt à principibus partibus ad crus molita deponere. Cum autem id mēbrum omnem capere non valeret ſuperfluitatem, reſiduum recurrens ad caput aſcendit: quod, qua erat malignitate, furioſum delirium excitauit. Malignitatis excremēti ſtatim erat iudicium, ꝙ puſtulæ nigræ generarētur ad talum. Vnde mireris, quid cauſæ fuerit, quo minus huic initio morbi ſecue- H rit venam. Sed ſcimus ad plurimos eum, quos deſcripſit, morbo iam progreſſo accerſitum eſſe.

Aegrotvs X

27 *Clazomenium qui iuxta Phrinichidai puteum decubabat, Ignis inuaſit. A primo illi caput, collum, & lumbi dolebant: ſtatim ſurdus effectus eſt, ſomnis carebat, acuta corripuit febris, hypochondrium in tumorem attollebatur, cōtentio parua, lingua arida. Die Quarto de nocte deſipuit. Quintus Dies laborioſus fuit. Sexto omnia exacerbata ſunt. Circa diē Vndecimū fuerūt remiſſiora. Deiectiones ab initio ad diē vſq; decimumquartū multæ, tenues, aquei coloris: quod ad aluum exonerandū attinet, commode habebat. Inde aluus reſtitit: vrinæ perpetuo tenues quidem, cæterum boni coloris, & multum habebant ſuſpenſionū diſperſarum, non ſubſidebant. Die Decimo & Sexto minxit paulo craſſius, habebat aliquid ſedimenti: aliquantum recreatus eſt, magis mente conſtitit. Septimodecimo iterū tenues, ſecundum vtranq; aurem tumor cū dolore, nulli erant ſomni, delirabat, crura illi dolebant. Vigeſimo Die febre liberatus eſt & iudicatus, non ſudabat, prorſus mente conſtitit. Circa diem Vigeſimūſeptimū coxæ dextræ vehemēs dolor, ſubito ſedatus eſt: at tubercula auriū non reſidebant, neq; ſuppurabant. Tenebatur dolore die Primo Trigeſimo: venter fluebat multis aquoſis excremētis, ac qualia eſſe in dyſenteria ſolent: vrinas reddidit craſſas: tubercula aurium reſederūt. Circa Quadrageſimū diē oculus dexter illi dol[illegible] obtuſior erat viſus: ad ſtatum ſuum redijt.*

Vir hic

A Vir hic vel teſtimonium, vel etiam exemplum eſt non paruum generalium præceptorum. Inſtituamus autem orationem ab vrinis: de quibus ſcripſit, Die vndecimo vrinas perpetuo tenues quidem, cæterum boni coloris minxit, & multum continebant ſuſpenſionum diſperſarum, non ſubſidebant. Perinde enim quaſi ab initio tales fuiſſent, & permanſiſſent eodem in ſtatu ad diem decimum & ſextum, ita loqui videtur. Die ſextodecimo earum mutationem indicauit, vt tum primum incidētem: nam hęc ſunt eius verba: Die decimo & ſexto minxit paulo craſſius, habebat aliquid ſedimenti. Planum ergo eſt, tenues, ſed boni coloris vrinas, ob coloris bonitatem promittere ſalutem: Quatenus autem erant tenues, hactenus tempus requirebant concoctioni. Cęterum eorum quæ moleſtiam creabant, non vnum erat genus. Nam cum prius die decimo & ſexto vrinę commutationem declaraſſet, poſtea dicit: Die ſeptimodecimo iterum tenues. Eodem die dicit, ſecundum aures eius tumores excitatos. Quòd ſi adiūctas habuiſſet vrinas craſſas, vigeſimo die omnino rediſſet ad ſanitatem, ꝙ dies decimusſeptimus ſit vigeſimi indicatorius. Itaq; eo die eſt prorſus iudicatus. Non erat tamen conſtans & abſolutum iudicium: immo vero tubercula ſecundum aures non reſederunt, neque ſuppurarunt. Dolore pręterea infeſtabatur, et alui fluxio incepit vnà cum excrementis dyſenteriæ, hoc eſt ramentoſis, quæ acredinis erant humorum, qui deſcendebāt, B notæ. Quibus cum vrinæ accederent craſſæ, tumores iuxta aures reſederunt. Quæ cum ita procederent, ſolida morbi deceſſio in diem quadrageſimum incidit. Quare memineris in eiuſmodi iudicijs, non tantum vltimi, quod fit in circuitu decretoriorum dierum, ſed etiam eius, quod in medio eſt. Etenim in omnibus ægris, non his ſolis videas iudicia diebus decretorijs fieri. In decretorijs diebus tumores ſunt ad aures exorti. At ſeptimodecimo extiterunt parotides. Die vigeſimoſeptimo coxæ dolor dextræ inuaſit, natura excrementum deorſum protrudente, nec dum excretionem valēte per aluum efficere, quam ab hinc quatriduum excitauit. Nam habuiſſe etiam diem vigeſimum iudicium non abſolutum, antea didicimus. Quo fit, vt teſtimonio eorum, quæ dilucide in ægris conſpiciuntur, conſtituantur circuitus dierum decretoriorum.

AEGROTVS XI

28 *Dromeadai Vxorem, quæ filiam erat enixa, cæteris rite cōſecutis, poſtridie Rigor cepit, Febris acuta. Primo die circa hypochondrium laborare cœpit, faſtidioſa,* [a] *hòrrens, implacida. Sequentibus diebus ſomnum non cepit: ſpiritus rarus, magnus, ſtatim* [b] *reuulſus. Poſtridie eius diei, quo riguerat, aluus commode reddidit: Vrinæ craſſæ, albæ, turbidæ, cuiuſmodi ſunt, quæ in matellis ſubſiderunt, cum agitatæ fuerint: repoſitæ multo tēpore, non ſubſidebant: Nocte* C *non dormiuit. Tertio die circa meridiem ſuperriguit, febris acuta, Vrinæ eædem, hypochōdrij dolor, faſtidioſa: Nocte magna cum moleſtia nō quieuit, ſudor vndiq;* [c] *frigidus, eueſtigio calor illi redijt. Quarto dolor hypochōdrij remiſſus eſt, capitis vnà cū dolore grauitas, aliquantulum ſoporata eſt, parum nares ſtillarunt: lingua perarida, ſitibunda erat: Vrinæ paucæ, tenues, oleoſæ: pauliſper dormiuit. Quinto faſtidioſa, ſitibunda, Vrinæ eædem, nihil deiecit: Circa meridiem multum delirauit, ſtatimq; ad mentem aliquantulum redijt, ſurgebat, ac deinde mox aliquantulum ſoporata eſt, paululum frigebat: Nocte dormiuit, delirauit. Sexto die mane ſuperriguit, cito percaluit, toto corpore ſudauit, extrema membra frigida, delirauit: ſpiritus magnus, rarus: paulo poſt, conuulſiones a capite cœperunt. Subito Obijt.*

Hanc primo ſtatim die laborare morbo acuto fuit clarum. Die ſecundo, ex ſymptomatibus, quę recitauit, cum iam præceſſerāt ex vrinis ſigna, optima ratione potuit aliquis celerem eius mortem expectare. Vrinæ ſatis malæ, conturbatæ, & nequaquam ſubſidentes. Quin die etiam tertio vrinæ & ſymptomata cuncta permanſerunt, confirmantia expectationem mortis. Quarto cū nares pręterea ſtillarent, vrinæq; oleoſę viderentur, iure ſanè die ſexto eſt defuncta. Hanc ipſam quoq; dicit ſpiritum habuiſſe rarum & magnum, [d] †qui deliraturam annunciat.

D

AEGROTVS XII

29 *Quidam caleſcens cœnauit, & potauit largius, vomuit cuncta. Nocte Febris Acuta, hypochondrij dextri dolor, ſubmollis in partibus* [e] *extērnis inflammatio, noctem moleſte tranſegit: Vrinæ primo rubræ, craſſæ, depoſitæ non conſiſtebant: lingua perarida, non valde erat ſitibundus. Quarto die febris acuta, vndiq; eum affligebant dolores. Quinto minxit læue, oleoſum, multum: febris acuta. Sexto veſperi multum delirauit, nec nocte dormiuit. Septimo omnia iritata ſunt, Vrinæ ſimiles, multum loquebatur, ſibi imperare non potuit: aluus iritamento, liquida, turbida, cum lumbricis excreuit: Noctem ſimiliter laborioſam habuit. Mane riguit, febris acuta, ſudauit multum, febre carere viſus eſt, non multum dormiuit, à ſomno frixit, ſputatio: Veſperi multum delirauit: non multo poſt vomuit nigra, pauca, bilioſa. Die nono frigebat, magnopere delirabat, ſomnum nō cepit. Decimo crura doluerunt, omnia exacerbata ſunt, delirauit. Vndecimo Defunctus eſt.*

Hæc nos hiſtoria primum docet operæpretium eſſe attendere, vt primum inuadunt morbi, & non temere, & citra iudicium cibum exhibere, etiam ſi parui videantur morbi. Hic nāq; vir quia intempeſtiue cœnatus erat in initio febris quæ parua eſſe videretur (hoc enim declarat nomine caleſcens) læſus ſanè etiam eſt, quòd intempeſtiue cibum ſumpſiſſet. At largius etiam inquit, potauit

A dictio hæc non habetur in aliquibus cod. antiquis græcis, nec etiā in Galeno lib. 2. de diff. reſpir. cap. 10. claſ. 3. pag. 68. c*

B Eſt quidē ī codice Aldino ὑποχόνδριον αὐτίκα ἀνεσπασμένον, i. hypochōdrium ſtatim reuulſum. In alijs tamē cod. nō ita legitur, ſed vt nunc eſt in contextu latino: de ſpiritu enim reuulſo, qui ſpaſmum ſignificat, ſermo hic habetur: vt clariſſime a Gal. tractatur lib. 2. de diff. reſpir. cap. 10 claſ. 3. pag. 68. c: & li. 3. ca. 9. pag. 73. c*

C Al. ſubfrigidus.*

D † Al. aſſerēs ipſam deliraſſe.

E Al. īternis.*

potauit,neſcius magni eſſe principium morbi. Non iniuria igitur hæc vomuit: febriſq; vna cum E ſymptomatibus non leuibus acuta inuaſit,ſed intolerabilibus. Tum vrinæ craſſę non ſubſidentes. Die quinto conſpicuum erat illi inſtare mortẽ, præter prædicta ſymptomata redditis vrinis oleoſis,quas etiam die ſeptimo excretas dicit. Perijt autem & hic die decretorio,vndecimo.

AEGROTVS XIII

30 *Mulierem quandam,quæ decumbebat in littore,trimeſtri fœtu grauidam Ignis corripuit. Mox ei cœperunt dolere lumbi. Die Tertio dolor colli,& capitis ſecundum clauiculam,& manum dexteram:ſtatim lingua obmutuit:dextera manus cum conuulſione elanguit,vt paraplecticis ſolet:prorſus delirabat: Nocte cum moleſtia non dormiuit,aluus turbata eſt bilioſis,meris,paucis. Quarto linguam vox defecit,eadem conuellebantur,dolores omnium perdurarunt, †hypochondrium cum dolore eſt conuulſum,ſomnum nõ cepit,prorſus delira erat,aluus turbata: vrinæ tenues, non boni coloris. Quinto acuta febris,hypochondrij dolor, planè delirauit, excrementa alui bilioſa, nocte ſudauit, febrè liberata eſt. Sexto mente conſtitit,ab omnibus eſt releuata, cæterum clauiculæ ſiniſtræ dolor non eſt ſedatus,ſitibunda,vrinæ tenues,non dormiuit. Septimo tremuit,aliquantulum eſt ſoporata, non nihil delirauit,dolores clauiculæ & brachij ſiniſtri permanſerunt, reliqua remiſſa ſunt,mente conſtitit planè. Tres eam dies febris reliquit. Vndecimo redijt,ſuperriguit,igni eſt correpta. Circa Decimumquartum vomuit bilioſa flaua ſubcrebra, ſudauit, febre li-* F *berata eſt. Iudicata eſt non citra dolorem ab illis ipſis affectibus.*

† Al. in hypochondrio eleuatio cũ dolore. Vide ẽt Gal. in li.2. de diff. reſpir. cap. 10. pag.68.d

Superfuit hæc, etſi graues commemorauit morbos omnes, vel etiam periculoſiores. Nec poſſum non mirari, quid de ætate illius nihil conſcripſerit. Operæpretium ſanè eſt dictorum habere memoriam, vt cognoſcas eſſe exemplum rarum, prægnantes aliquas præter abortionem talibus morbis defungi. Iam illud quoq; meminiſſe par eſt, fœtum trimeſtrem & quadrimeſtrem præter cæteros iniurijs reſiſtere. Cuius non ignarus Hippocrates, in aphoriſmis dixit: ‖Grauidæ purgãdæ ſunt,ſi materia turgeat, à quarto menſe vſq; ad ſeptimum menſem, minus vero has. Minores & prouectiores caueto. Itaq; fœtus vincula,quibus adhærent vtero, imbecillia habent, & vniuerſum corpus tenerum. Qui vero prope partum ſunt,quia ſunt iam magni,multo indigent alimento: quo ſi deficiantur,crebro in morbis acutis pereũt. Quo fit,vt bonam victus rationem his præſcribere difficillimum ſit, quæ acuto morbo laborant, ſi conceperint. Nam ſi vt non prægnantes parce nutrias,perditur fœtus: ſin huius habita ratione, liberalius illas cibes, in diſcrimen ipſa prægnans adducitur. Quamobrem fœtus trimeſtres & quadrimeſtres magis ac alij ſeruantur. Huic ergo mulieri,cum vel eſſent vrinæ [a] albæ & coloris non boni, tamen propter naturæ robur, conti G git ſuperſtitem eſſe, [b] †q͂ nocte per ſudores febrem diſcuſſiſſet: verum morbus diebus conſequentibus vſq; ad vndecimum non poterat validus eſſe, quo die cum rigore cum rediſſet, vomitu eſt & ſudore [c] †perfecte iudicatus. Nam à die quinto ad vndecimũ, quæ interceſſerunt ſymptomata, ad neruorum pertinebant,& non venarum,aut arteriarum genus. Itaque die, inquit, ſeptimo tremuit,aliquantulum eſt ſoporata, non nihil delirauit: nam in venis quæ eſſent, melius poſt quinti diei iudicium maturabantur. Quare de ſexto die ſcripſit vrinæ tenues, [d] †addito, non boni coloris. Hæc memoria tenenda: præterea iſtud quinti diei,vt certaminis plena adducit iudicia. Siquidem alium nuper ægrum ſanguinis eruptione iudicabat: & mulierem, de qua nunc verba facit, ſudore: quamuis morbus vtriſque inconcoctus eſſet ipſo illo die: quæ cauſa fuit, cur minus faceret abſolutum iudicium.

5[a]. Aph.29. Ex. ord.40. c

A Arbitror legendum eſſe græce λεπτῶν i. tenues, non λευκῶν i. albæ, cum ita ẽt ĩ cõtextu Hippocratis legatur.*

B † Clarius locus hic intelligitur, ſi græce legatũ, ὅτι ἐν νυκτὶ, i. q̃ quinto die nocte &c. confer cum contextu Hippocratis.

C † Adderem ego, quartodecimo die. ita n. ĩ cõtextu Hippocratis habetur.

D † Legerẽ ego negatiue, non addito: quandoquidem nec etiam Hippocrates addidit.

E † Legerẽ ego, De hac ẽt, non ſcripſit etc. nã in principio nihil de vrinis, ſed in ſeptima die.

AEGROTVS XIIII

31 *Melidiæ,quæ decubuit iuxta ædem Iunonis,cœpit caput,collum,& pectus,vehementer dolere:ſtatimq; Febris eam Acuta corripuit,menſes pauci apparuerunt,dolores omnium horum perpetui. Sexto die comatoſa,faſtidioſa,horrida,malarum rubor,aliquantulum delirauit. Septimo ſudauit,febris intermiſit,dolores permanſerunt,repetijt,ſomni* H *pauci: vrinæ perpetuo boni quidem coloris,cæterum tenues: deiectiones tenues,bilioſæ, mordaces, admodum paucæ, nigræ,fœtidæ: in vrinis ſubſedit album,læue: ſudauit: Iudicata abſolute eſt die Vndecimo.*

[e] † De hac etiam,ſcripſit initio vrinarum ſpeciẽ. At in vltima parte narrationis ait: Vrinæ perpetuo boni quidem coloris, cæterum tenues. nam planè quæ tenues ſunt, natiuum bonum colorem non habeant. Etenim modice ſunt pallidæ, quæ boni ſunt coloris: at prorſus tenues, albent. Quatenus uero valet bonus vrinarum color cum tenuitate coniungi, eatenus interpretari debes eum, cum dicit vrinas perpetuo boni quidem coloris, cæterum tenues fuiſſe. Sed videtur hæc quoque mulier naturæ firmitate conſeruata.

Galeni

GALENI IN LIBRVM TERTIVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARII TRES

Hermanno Cruſerio Campenſi interprete.

Ab Auguſtino Gadaldino ad antiquiſſimorum exemplarium Græcorum fidem diligentiſſime emendati.

COMMENTARIVS PRIMVS

ARGVMENTVM

Liber Legitimus, in cuius priore parte Deſcribuntur, quæ ab Hippocrate in Tribus Aegrotis obſeruata ſunt.

AEGROTVS PRIMVS

1 *PYthion, qui propter Telluris Aedem habitabat.*

C Pro titulo id ſcriptum ſeorſum puta eſſe, Pythion qui propter Telluris ædem habitabat. Ac in altero principio lege hiſtoriam eorũ, quæ illi acciderunt. Nam ſic ſatius dictionem exiſtimes ſcriptam eſſe, ꝙ ſtatim Hippocratem initio ſolœciſmum conſulto commiſiſſe: cum nullã ſcripſerit toto in libro eiuſcemodi figuram, nec cum ęgros, nec cum peſtem exponit. Sunt tñ, qui datiuo caſu ſcripſerunt, Pythioni, qui propter Telluris ædem habitabat. ſcrupulum ſtudentes ſolœciſmi vitare,

2 *Cœpit Primo die Tremor à Manibus, Febris Acuta, Nugabatur.*

Primo ſtatim die Pythionem ait vnà cum acuta febre in ſymptomata incurriſſe duo, in tremorem manuum, & inſipientiam quandam paruam. Nam hoc illi eſt familiare, vt alijs atq; alijs nominibus quantitatem ſubijciat deſipientiæ, ληρῆσαι, & παραληρῆσαι, & παραφρονῆσαι, & παρενεχθῆναι dicens, i. nugatum eſſe, deliraſſe, deſipuiſſe, dementẽ fuiſſe: aliàs παρακόψαι, & ἐκστῆναι, μανῆναι, & ἐκμανῆναι, i. veſanum fuiſſe, vel amentem, inſaniuiſſe, & furore eſſe exagitatum. Quare ſi nugatus ſit Pythion, conſtat modice deſipuiſſe. Atq; didicimus tremoris cauſam eſſe muſculo-
D rum infirmitatem: Deſipientiam vero fieri cerebro ob inflammationem, vel copioſum bilioſum ſuccum, offenſo: Et acutam febrem putredinis eſſe humorum comitem. Si igitur quæ morbum præceſſerunt, quod in alijs fecit, item in Pythione aſcriberet, ex illis forſan indicatio quædam nobis fieret præparationis morbi: Nunc quia omiſit, conabimur nos ex ijs demũ, quæ aſcripſit, eam indagare: cùm & ex eo quòd nihil prodiderit de ijs, quę morbum precęſſerunt, affectio indicetur corporis. Nã ſi vel ex intẽpeſtiua exercitatione, vel potu, vel venere, vt ſcribere ſolet, vel ex aliquo alio, quod lõge ab inſtituta victus ratione recedebat, febricitare Pythion cœperat, haud erat ꝑiturus. Vnde longo tẽpore morbum liquet clam fuiſſe præparatum. Cum itaq; tremores cauſam habeant, vt ita dicam, continẽtem, virium imbecillitatem: illæ aũt imbecillæ reddantur aut per ſe, aut per humorum exundãtiam grauantem: non exiſtit tremor, qui virium cõſequitur offenſam, in principio morbi citra validam ægritudinem, aut famem, aut laſſitudines, aut vigilias, aut ſolicitudines, ad hæc immoderatam venerem. Quorum ſiquid ſit factum, omnino id Hippocrates, vt ſolet, meminiſſet. Quia igitur tale nihil ſcripſit, vires exiſtimes ſanè opprimi plenitudine. Quia verò iam intremiſcerẽt manus, quarum oriuntur nerui ex medulla ceruicis: tum vero ꝙ nugaretur homo: cerebrum etiam ipſum aliquem excipere infectum humorem indicio eſſet. Oportebat igitur Hippocratem, cum hominem animaduerteret in periculo eſſe, ad ſanguinis miſſionem

accedere,aut primo die,si nullum contineret venter inconcoctũ cibum, aut omnino altero: hocq; E
magis ꝙ primo die exposito,ipse scripserit,

3 *Altero die Cuncta sunt Exacerbata.*

Videtur enim increscere morbus,non quasi paruus,aut à qualibet profectus affectione corpo-
ris, sed cum ipse ingens, tum causam habens non leuem. Quia vero non in Pythione tantum, sed
in alijs ægris multis,qui sanguinis missionem, quãtum nos ex ipsius scriptis conijcimus,videban
tur quęrere, non inuenitur ascribere eam,alterutrum necesse est cogitemus,aut non detractum il-
lis hominibus sanguinem, aut hoc eum auxilij in narratione omisisse. Atqui nemini eorum qui
id requirebant, missum fuisse est improbabile, cum ille vir remedium illud amaret: vt in germa-
nissimis suis libris significauit,in aphorismis,& in libro de victu in morbis acutis,in libro de arti-
culis,ipsoq; adeo in hoc tertio de vulgaribus morbis libro, vbi de quodam ægro in hunc modum
3.Epid cõ. 3.t. 79.3ª.150.b scripsit: ‖Octauo die cubitum secui: multũ,vt debebat, fluebat. Nam cùm octauo die sanguinem »
illi detraxerit,multo sanè prioribus diebus magis hoc vsum pręsidio censeas.Quòd autem singu-
lis nõ ascripserit,quibus hoc adhibuit remediũ ægris, cum meminerit eò minorum, ipsiusq; adeo
suppositionis balani,improbabile est. Ergo siquando vtrinq; est oratio absurda,minus absurdũ F
eligendum est. Censeo equidem auxilium in multis esse assumptum, sed prætermissum in narra-
tione vt clarum.Quò me adducit potissimum, quod in ijs prædictum est, quibus octauo die mis-
sus est sanguis.Etenim hoc vt rarum scripsit, & sanguinis ante diem octauum missionem vt con
suetam prætérijt. Quòd si in veris suis operibus, magnis infestantibus morbis, semper sanguinis
missione vtitur,simul cum ea duo hæc respiciens,ætatem pariter & ægri vires: & his ipsis in libris
de vulgaribus morbis octauo die cuidam ait missum esse sanguinem: nihil aliud excogitare possu
mus, quàm quòd in ægris quidem non præteritum fuerit hoc remedium: in narratione vero, vt
clarum,præteritum fuerit. Quare de sanguinis missione, quia oratio ad ęgros spectat omnes,se-
mel dixisse sufficiat,vt & cætera quæ sunt communia. Verum hæc,quę ad vnumquenq; pertinẽt
separatim,exponemus,initium à Pythione,vt instituimus,facturi.

4 *Tertio eadem erant. Quarto aluus pauca,mera, biliosa deiecit. Quinto omnia exacerbata sunt, tremores mane-
bant,somni erant tenues,aluus constitit. Sexto sputa varia,subrubra. Septimo os est distortũ. Octauo omnia exa-
cerbabantur,tremores etiamnum permanebant. Vrinæ à primo ad octauum vsq; diem tenues,decolores,quæ suspen
sionẽ habebant nubilosam. Decimo sudauit,sputa subcocta, Iudicatus est,vrinæ circa iudiciũ subtenues. Quadrage* G
simo ab iudicio die Suppuratio circa sedẽ,et Strãguriosus factus est Abscessus. ΓΠ.Π.ΟΥ.Μ.Υ. *P.M.V.Q.S.*
Idest, Probabile Multitudine Vrinarum Quadragesima Sanatum.

Cætera huius orationis narrationẽ continent symptomatum & dictione & sententia apertam:
frequentia nãq; sunt acute ægrotantibus.Quorum & in libro pręsagiorũ perspeximus facultates,
& in libro horum ipsorum vulgarium morborũ primo. Præterea non pauca in secundo sunt di-
cta, quæ conferunt ad explicandos ægros. Cæterum cũ sextũ diẽ exponeret, quia sputa dixit va-
ria,subrubra,neq; ascripsit vel pleuriticum Pythionẽ,vel peripneumonicũ fuisse, inquirendũ reli
quit nobis,an ẽt possint alia ratione incidere acute ægrotantibus ea sputa, an peripneumonicis so
lis & pleuriticis. Et arbitratur, vt videtur, etiã alia ratione fieri ea, cum in pulmonem vitiosi succi
confluant,cæterum hi prorsus pauci, vt viscus nõ inflãmetur. Nam nõ fuisse nec pleuriticum nec
peripneumonicũ hinc liquet,ꝙ Hippocrates nõ meminerit, nec nominatim horũ vitiorum, nec
ab inseparabili eorũ vllo symptomate. Meminisset.n.doloris lateris,vel dyspnœæ,hoc est difficul
tatis respirandi. Neq; ẽt capite offenso aliqñ animaduersa eiuscemodi sputa sunt: at cũ tussi, dy-
spnœa,& lateris dolore aliqñ cernunt̃ talia sputa. Ac duos vidi citra febrẽ,q talia sputa colore palli
da extussirẽt. Sed alterũ paulatim febriculæ paruę exceperunt: quo factũ est, vt in longum tp̃s du H
cta affectio ꝑmanentibus febribus tabidũ hoĩem indicaret: Alterũ absq; febre,cũ talia expueret cõ
tinuis diebus paucis,nihil est mali cõsecutũ. Quamobrem est ꝓbabile in primis thoracis regioni-
bus,vbi est cõtinens ad vltimas ceruicis vertebras, affluentiã aliquã humorũ cõstitisse non multã,
quæ dyspnœæ nõ esset excitandæ, ꝙ nõ referat magnopere ad officiũ respirationis primũ interco
stale: Sed cum istud esset vitiũ in neruorũ radicibus,qui ad manus pertinent, neruiq; degrauaren-
tur,tremulas effecisse manus.Nam ex primo intercostali & vertebris ei superpositis nerui enascun
tur,qui musculos manuum mouent. Hæc inde cõfirmantur,ꝙ tremores vnà cum sputis,quę suc-
cesserũt, permanerent: & etiam ꝙ vbi aliquod in his signum apparuit concoctionis,non amplius
fierent tremores,morbusq; tolleretur,cum iudicium consequeret̃ per sudores. Et quanquã incon
coctę essent vrinę,sputorum tñ concoctio iudicauit,& iudicium adduxit, vt neutrum signũ quod
solet denotare,falleret. Siquidem æger quando gemina teneretur affectione,vna febrili in succis,
quos continent venę: altera quã modo diximus,in thorace: prior in totum non est depulsa sudo-
ribus,nã incõcocta etiamnũ erat: sed recessit altera,ꝙ nihil esset ꝓrsus in thorace residui. Itaq; hũc
ille in modũ scribit / decimo sudauit,sputa subcocta,iudicatus est, vrinę circa iudicium subtenues/
indicãs quæ in præsagiorum libro de tenuibus vrinis,quæ duplices sunt,tradidit. Primæ sunt hę:

Quoad

« A ‖Quoad vrina rufa tenuisq; sit,incōcoctū morbū significat. Altere hę: ‖ Si vrinas tenues et equa- in Prog.cō.2.t
« biles diu reddat, & reliqua salubria sint signa, his abscessus in locis portenditur septo transuerso 30.4ᵃ.200.h
« subiectis. Quare ad finem eorum, quæ acciderūt Pythioni, ad verbum sic scripsit/ quadragesimo Ibidem. t. 34.
a iudicio die suppuratio circa sedē, & strāguriosus factus est abscessus/. At quia & tremoris ma- 201.b
nuum & nugarum primo statim die meminit, & in sequentibus scripsit /omnia exacerbata sunt/
ac in septimo die addidit /os est distortum/ discutiendum venit, vtrum increscēte cerebri malo, an
deorsum diuertente, os sit detractum. Atqui videtur ex ijs, quæ subdidit, migrasse in regiones in-
feriores, non consensisse cum cerebro illas: fortasse ꝙ homini missus sit sanguis, itaq; mirificā con-
* secutus opem sit. Sed nec dum primis diebus quicq̄ apparebat sputorum eius quæ in latere est af
fectionis, nō propter ipsius malignitatem. ‖ Scimus.n. grauissimas peripneumonias esse & pleu- 1.& 3.de Mor-
ritidas τὰς ἀπτύστους i. in quibus nihil expuitur, vt ēt ipse docuit Hippocrates: Ceterū hic nō ob bis, & in pno-
morbi grauitatem cēsendū est nihil primis esse diebus sputi redditū, verum quia ad primū solum tionib⁹ coacis.
intercostale constabat affectio. Quod si ēt ipsa difficilis erat, in eo tm̄ loco facta erat, ob idq; nihil
expuebatur. Itaq; potuit auxilio missi sanguinis succis reuulsis, qui hoc loco affluebant, initiū ha
buisse concoctionis affectio sexto die, vbi meminit primo sputorū. At quod de die decimo com-
B memorādū produxi, id est: Neq; in his vulgariū morborū libris est plane quisq; iudicatus die deci
mo, neq; ipse asseruit vsquā esse decretoriū diem decimū: sicut dixit non raro vndecimum. Habes
capita in cōmentarijs de diebus decretorijs collecta eius oīa, vbi ēt quadragesimus ostenditur, nō
quadragesimus secundus, morbos iudicare: vt quorundā fuit opinio, qui circuitus dierū decreto-
riorū fieri integris septimanis ducebant. Quod si ob id solum arbitretur quis non esse morbū iu-
dicatum in totū, ꝙ die decimo sudarat nō vndecimo Pythion, nō recte existimet. Nā iudicium nō
integrum eo, ꝙ haud dum sit concoctus morbus, necessario fiat. Multos enim cū ipse conscripsit
Hippocrates, tū nos conspeximus diebus decretorijs nō ex toto iudicatos per solā vrinę inconco-
ctionem. Hęc si ambo coniuncta sint, †imbecillis decimo die, & vrinæ incōcoctio, nō oportebat † decimi diei
fortassis hoiem iudicari, aut nō salubriter sane & decretorie. Potuit igitur cū vndecimo esset scri- imbecillitas.
ptū, non decimo, statim ab initio in eo esse offensum, qđ in alijs multis cernas: quę ab ijs, qui primi
descripserunt, neglecta in perpetuū manent. Sed de die decimo hæc satis sint. Iam animaduerte-
« re interest nō obiter, quā nubilosam esse suspensionē sit cēsendū. Nam in præsagijs est scriptum:
« ‖ Nubes in vrina peruectę si albæ sint, sunt bonę: sin atrę, malę. Neq; igitur vrina nubilosa in prę- Ibidem.t.29.
sagijs, neq; suspensio dicta est, q̄uis eo libro accurate vniuersam sit in acutis morbis præsensionem 200.g
C ex vrinis persecutus. Ac ne interpretum quidē quisquā, quam esse nubilosam vrinā Hippocrates
velit, enarrauit. Equidem, quæ mihi probantur hoc inquirenti, referre non dubitabo. Nubis no
men solent medici ab aere ad vrinam transferre, siue Hippocrates hoc nomen primus pro aliqua
eorum, quæ pēdent in vrina, specie, vel vrinarū: siue his alius attribuerit. Vt ergo in aere interim
tēpestas sit, vbi nubibus cōdensatus sit atris, caliginosa: interim purus apparet & serenus, †viden- † Additur in
turq; nubes per eū quædam disiectæ, ac tum aer nubilosus dicitur: quo quidem tpe nubium cer- antiquis, πο-
nimus colorē non exquisite atrū, nec lucidum, sed inter hos medium: Haud aliter vrinam mihi & τὲ δὲ.ut sic uer
suspensionem appellare Hippocrates nubilosam videtur, quæ nec colore sit albo, nec etiam plane tatur: interim
nigro, ceterum horū medio. Quēadmodū igitur alba quidē suspensio bona est, nigra vero praua: uero ēt uidetur
sic quæ inter has media, neq; exquisite bona, neq; praua est, sed media. Quare Pythionē talem est nubes & c. et
suspicādum habuisse suspensionem. Nam alba si esset, iudicium non efficeret non completum: si ita oīno uide-
iam atra, non probū. Qm̄ vero inter albā & atram intercedebat, bonum est factū iudicium, sed nō tur legendum.
absolutum. Quod erat reliquum, quadragesimo die in duplicem erupit abscessum, quem ēt non
probe interpretantur, cum per consensum abscessus in sedem putent Pythioni strāguriam acci-
disse: cum ipse scribat Hippocrates, simpliciter interim factam esse stranguriam, interim non sim-
D pliciter, sed adiungat illi abscessus nomen: vt primo de vulgaribus morbis libro, in secunda tem-
« pestate, vbi ita scribit: ‖ Solum vero bonum, maximumq; inter signa quæ fiebāt, quodq; multos a 1 Epid.cō. 2.t.
« maximis periculis vindicauit, hoc fuit, quibus ad stranguriam diuerterent, & in hanc abscessus fie 41.3ᵃ.111.f
« rent. Nam appellat etiam abscessus, qui excretione noxiorum humorum sunt facti, nedū qui decu
bitu: & merito: quo modo in dysenteriam alio loco, sic hoc loco in stranguriam, factos ait abscef-
sus. Nam mali humores, quos habēt venæ, vtraq; expurgātur excretione. Ergo id in ipsa secunda
tempestate de vrinis, aliquāto ante locū, quem modo protuli, hoc pacto scripsit: ‖ Strāguriosæ nō Ibid.t.8. 109.a
« nephriticę, sed his alia pro alijs. Cum.n. per morbum ob renum affectionem strangūria fiat, hanc
ipse ab ea quæ in secunda tēpestate facta fuit, separans, ratione abscessus, adiecit stranguriosæ non
nephriticę, sed his alia pro alijs, i. pro venarum vitioso humore, ac febribus huic succedentibus, in-
ciderūt purgationes, per vesicam excretis vitiosis humoribus, vt non nunquā per intestina. Mor-
dicatio itaq; ab excrementis, quæ acria erant, profecta stranguriam inducebat. Vesica enim, vt est
ostensum, ad reddendam vrinam in strangūria prius properat, q̄ iusto sit eius modo impleta, dua-
bus de causis, vel ꝙ eius non ferat qualitatem iam mordacis: vel ꝙ per debilitatem prius, q̄ sit vri-
na coaceruata, vt pauca plane sit, grauetur. Eiuscemodi igitur Pythionē dicit abscessum habuisse:
nec scripsit simpliciter hoc pacto, stranguriosus, sed adiunxit, abscessus. Habet.n. in hunc modum

dictio /ſuppuratio circa ſedem,& ſtrangurioſus factus eſt abſceſſus/. At alterutrū cōmittūt, vt ea E »
aut prętereant,aut male multi interpretes enarrent. Morari vero in ijs non eſt neceſſe,de quibus
ſemel hic ſtatui dicere.Ego eſſe ducebam melius,quę longo tpe indagaui,& certo iudicio inueni,
hæc literis ſola prodere citra vllā malorum interpretum reprehenſionem. Sed quia quidam pro-
pterea,ꝙ nequaq̄ puerilibus diſciplinis inſtructi fuerunt: nō nulli vero & natura ad intelligendū
tardi, cū ſint, vbi incidant in quorundā ſcriptorū nouas cōmentationes, hac ipſa ſola capti noui-
tate eas celebrant: ideo ſum adductus ,vt ſemel aliqñ iſtorum interpretum mētionem facerē: cum
ā Fracturis,cō. 1.1.6.7ª.225 b etiā ipſe dixerit Hippocrates: ‖Extraneū,quia nō aſſequunt̃,celebrāt prę conſueto, quod iā bonū
ſciunt eſſe: & abſurdum præ aperto. Quare quò lectores noſtrorū cōmētariorum præmoniti, qui »
mores ſint malorum interpretum,eos queant agnoſcere, prolixius mihi hic certū eſt de his agere. »
Nec vero quæratur quiſq̄ de ſermonis prolixitate,habiturus eū ad malas cognoſcēdas interpreta
tiones pro adminiculo. Atq; eſt vnū iſtarum genus, quod in propoſito ægro quidā fecerūt,quo-
rum vnius aſcribam ipſa verba,nequis me de illo exiſtimet mentiri. Atqui Telluris ędes,intelligit »
Cereris. Appoſuit autē ędes forte ad demonſtrandam cauſam,vnde manuū illi tremor & morbus »
incidit, vt illi cui propter menſium ſuppreſſionem, vt eſt veriſimile,ꝙ otiata ea eſſet pars. Rurſus »
6. Epid.ſect.8. in fine. in ſexto ſcribit,‖viro abſente feriatā illo mēbro mulierem,ſublatis ad os menſibus,barbam produ- F »
xiſſe: quod quid eſt aliud q̃ fœminā in virum mutatam ? Sic igitur Pythion dum coitu abſtinet,ꝙ »
ad ſolum ſanū curam conferret, in morbum incidit. Hæc vnius eſt ex interpretibus oratio, qui ſe »
ipſe hac re conuincit,ꝙ cū crebro Hippocrates quidē noīatim domicilia cōmemoret,hic non illo-
rum oīum enarrationē,ſed planè pauciſſimorū conſcribat.Nam ſi nō temere domicilia ſint ęgro-
rum prodita,ſed indicent ēt aliquid quod ad artē faciat, qui in paucis ęgris eorū vim expoſuit,prę
terijt aūt in alijs ijſq; permultis, parum ſuo functus eſt officio: vt,verbi gratia,de primo, quem in
A 1. Epi.cō.3. t.18.3ª.121.a vulgarium morborū libro primo deſcripſit. Nam [a] ‖ Philiſcus, inquit,q prope mœnia habitabat. »
Deinde,[b] ‖Epicratis vxor,quæ ęgrotabat apud Archegetē. Tū,[c] ‖Eraſinus,qui ad Bootæ torren- »
B Ibidē. t. 22. tem habitabat. Mox,[d] ‖ Clazomeniū,qui iuxta Phrinichidai puteū decūbebat. Poſtea de muliere »
C Ibidē. t. 25. quadā,[e] ‖Dromeadai,inquit,vxorē,quæ filiā erat enixa. Inde,de [f] ‖alia muliere,quæ in littore decū »
D Ibidē. t. 27. bebat, In hoc item tertio de vulgaribus morbis libro multos inuenias alios ſcriptos ægros ædibus »
E Ibidē. t. 28. adiectis,vbi cōmorarent̃,quas oīno non enarrāt. Ac [g] ‖Chęrio, inquit,qui apud Demonetū decū »
F Ibidē. t. 30. bebat. Deinde,[h] ‖ Eurianactis filiā virginē ignis corripuit. Sub hāc,[i] ‖ Quædam,quæ angina erat »
G 3.Epi.cō.2. t.2.3ª.135.e correpta apud Bitonē. Poſtea,[k] ‖ Adoleſcētulus, q in foro Mēdaciū decūbebat. Et qd multa opus »
H Ibibem.t.3. eſt recēſere, cùm tali ſcriptura liber penè ſit totus refertus ? Sed ad inſtitutū reuertamur. Qm̄ cō- G
I Ibidem. t. 4. plures ita ſunt deſcripri ægri, vbiq; oportebat,aut nuſquā domicilia exponere. Verū hactenus q-
K Ibidem. t. 5. dam interpretes librorū adeo cōtēnunt auditores,vt ego Alexādriæ quondā huiuſcemodi audiue
rim de quodā ægro interpretationē in libro primo de vulgaribus morbis deſcripto illo capite,cu-
1.Epid. com. 3. t.19.3ª.121.e ius eſt initium: ‖Silenus,q in Platamonis ędibus habitabat. Nā exponendis Hippocrates ijs,quę
illi acciderant,ita ſcribit: ‖Noctem inſomnē duxit,multa verba,riſus,cātus. His igitur acclamabat, »
Ibidem. qui enarrabat librū , ſcilicet Σειληνὸς erat i.lunaticus. His præ admiratione diſcipuli in clamorem
eruperunt. Non nulli interpretes tam ſunt arguta ſedulitate,vt quęrāt,vtrū in Platanonis habita-
ret ædibus Silenus: Quidā p m Platamonis ſcribendū eſſe putēt: quidā per n Platanonis. Simili-
1. Epid. cō.2. t. 83.3ª.116.b ter quærūt iſti interpretes,vbi dicit Hippocrates: ‖Decūbebat in theatro, θέντρον ne ſatius ſit ſcri
bere, an θέατρον. At eos qui in his tempus terunt,reprobant: hos vero , qui per ea quæ in Prædi-
ctionibus & Coacis præſagitionibus produnt̃,hiſtoriā ægrorū in his libris exponūt , multi ſuſpi-
ciunt. Sed q̃ ſint vitioſa,quæ in libro prædictionum ſunt tradita,certis declarauimus cōmētarijs,
quos in illū librū ſcripſimus. Nam eius libri videtur auctor ex vno ſæpe aut duobus priuatis exē-
plis ſibi conſpectis vniuerſalia facere decreta. Demonſtrauimus item multos eum concurſus face
re,ex genere diſſimilibus ſignis coactos.Et vero etiā declarauimus eam doctrinam tam numeroſa H
habere quæ concurrant, vt recenſeri nequeant. Ad hæc illud eſt declaratum enarrandis ijs , quæ
ſcripſit auctor libri prædictionū, non poſſe doctrinā vllam eſſe meliorē, q̄ Hippocratis in præſa-
gijs cuiuſq; virtutē ſigni ſigillatim tradentis: neq;.n.aliter multis vnà coeuntibus quicq̄ præſciri.
Proinde q vtrunq; legerunt librū,prędictionum & præſagiorum,ſatis ſcio oīa his aperta eſſe quæ
diximus. Iam ſiquis prius noſtros commentarios in eos libros ęditos legerit, poterit ille citra illa,
quæ ſunt nūc à me cōmemorata, prauitatem animaduertere eiuſcemodi interpretationis. At qui
illos non legerint,ante volo illos vt hi conſulant,deinde huc ſe recipiant audituri,& de ijs quæ di
xi ęſtimaturi. Siquidem cum nuper quiddam in manibus ſumerem de commētarijs,quos Lycus
Macedo in hunc librum cōſcripſerat,in expoſitione Pythionis tria offendi capita ex prędictionū
A 1.Prorrhet. com.1.t 33.4ª. 168.a libro citata,q in primo ad verbū ſic dicebat: [a] ‖ Tremula,obſcura,palpantia deliria,magnā denun- »
ciant phrenitim,quod Didymarcho accidit in Co. In ſecūdo ſic: [b] ‖ Tremores,ſi ſudoribus ſuper- »
B Ibidē cō.3.t. 13.181.a ueniant,repetere conſueuerunt. Ac tertiū his erat verbis ſcriptum: [c] ‖ Vrinę à turbulentis vigilijs »
decolores cum nigris ſuſpenſionibus, deliriū portendunt. Hæc ex prædictionibus capita à Lyco »
C Ibidē. cō.1. t.4.162.c ſunt aſcripta,quaſi ita Quintus in expoſitione huius Pythionis dixiſſet. Mihi vero, quando com-
pulſus ſum errores reprehendere (licet prioribus id commentarijs vitauerim) operæpretium
videtur

A videtur istorum interpretationum prauitatē detegere. Primum ijs, quæ dicta de Pythione sunt, non cōgruit illud ex prædictionibus caput, Neq; n. cum silentio, neque magnopere phreniticus fuit. Nam cum librum prædictionum enarraremus, quæ sint deliria cum silentio ostendimus: & quare magnopere ea phrenitica appellauit: Quorum fuit in Pythione neutrum, siquidem nec cū silentio delirabat, & modice insaniebat. Secundum caput, in quo dicit, Tremores, si sudoribus superueniant, repetere consueuerunt. contrarium demonstrat casus Pythionis: nam non succedebant, sed à primo vnà inuadebāt, posteaq; die decimo sudauit. Itaq; non videntur tremores sudoribus, sed tremoribus sudores successisse. Reliquum & tertium caput, vbi ait, Vrinæ à turbulētis vigilijs decolores cum nigris suspensionibus deliriū portendunt. rectè atq; ordine esset citatum à Lyco, si Pythion vigilasset primum vnà cum turbatione, & vrinam reddidisset nigra prēditam suspensione, itaq; desipuisset postea: verum quia neq; minxit talia, nam nubilosa suspensio permultum à nigra distat: neq; à vigilijs turbulentis phreniticus euasit, sed à primo statim die delirauit: non est rectè adductū. Nā quid causæ erat, quin diceret suspensionē atram? aut vigilias primo vel secundo die: post has, primo die rursus: mox deliriū? Immo vero Lycus ipse cum vocabulū nubilosam interpretaret, non fuit ausus dicere ab eo atrū denotari. Quare superfluò hęc adiecit (si qui-
B dē dicendū est superfluò non modo ad propositū inutilia, sed ēt oīno falsa) & pręcipua quæq; Hippocratis sermonis neglexit aduertere, Quę tremorum affectio sit: Qui in tremulis manibus locus affectus: Vnde varia sputa, et multa his succedētia: de quibus ego disputaui. Oīno enim nihil horum considerauit: & quod prorsus non erat inquirendum, pro quæstione sibi obijcit ad verbum, sic: Septimo die os est distortū. Videt quod hic narrat, cū dicto pugnare, quod in aphorismis sic habet: ||In febre non intermittēte si labrum, vel oculus, vel nasus, vel supercilium peruertat, vel nō 4a. Aph.49. Ex. ord.35.b
videat, vel non audeat, debili iam corpore, quicquid horum euenerit, mors in propinquo est. Hęc Lyci est oratio, sibi in eo scrupulum mouentis, quod omni vacabat ambiguitate. Nam in aphorismis dixit, corpore iam debili: atqui Pythioni non debili distortum os est. Iā ēt extricando ipse hoc quod posuerat Lycus, nihil ad solutionem attulit aliud, ac id ipsum, quod nūc diximus. Itaq; quod erat apertum, tanq; dubium proposuit: aliorum quæ ad artem referunt, nihil quæsiuit, nec q̄ esset Pythioni affectio, ob quam antedicta symptomata sint cōsecuta: nec qui locus, aut q̄ essent affecti. Ac ne de sanguinis missione quidem p̄termissa admonuit. Humorū et tēperamentorū non nunc tm̄, verum nec loco alio vllo in enarrandis ægris, aut cœli statibus, mentionem fecit, quæ in primis Hippocratis librū enarranti erant cōsideranda: Sicuti, si Asclepiadē interpretaretur, pori & tumo-
C res incompactaq; elemēta & latio ad tenuitatem erant illi declarāda, q̄ ad hæc ille principia omnia reducat. Calidum vero, frigidū, humidū, & siccū Hippocrates causas statuit, quēadmodū ambientē aerē, in animantium corporibus: Itidē quatuor humores inter sese temperamēto distantes sanitatis auctores æque ac morborum esse: Sanitatis, vbi ex ęquo sint inter se moderati: Morborum, vbi eorum maior sit aut minor copia, aut de propria sede cōmigrarint in alienā. Itaq; ad hęc principia ēt qui ante Lycum & Quintum, aliquē Hippocratis librū enarrauerūt empirici, vniuersa referre student: velut in fabula agunt quidā solā, quam habent impositam, personam. Nam vt Erasistrati interpres rectè de humoribus & temperamentis sileas, ita si quicq; dicere in scripta Hippocratis instituas, merito ad ipsius vocem interpretationē dirigas. Fortasse ergo vt adulterino æmulo Hippocratis, veniā dare Lyco, vbi offendere videatur, æquum sit: ni hoc exprobres, q̄ cū interpretationes scribere nō valeat, agat fabulam: quippe quod est assimile huic, si aggrediaris comœdiam vel tragœdiam, cū actor esse nequeas. At vero si ad hos te cōuertas, qui Hippocraticos sese nuncupant, vbi iuxta ac alieni & adulterini sectatores errant, immerito illis ignoscas. Iam cū istorum errores absint non solum ab Hippocratis snīa, sed ab ipsa rerum veritate, duobus eos nominibus insecteris. Siquidem melius est nihil, atq; si ambobus interpres his scopis constet, vt simul &
D consentanea cum scriptore & vera dicat: qui alterū tm̄ obseruat, hoc est reprehendendus, q̄ dimidium corruperit totius. Interpres vero, qui neq; vera dicat, neq; consentanea cum auctore libri, maxime censendus est peccare. Sabinus quidē eiusq; auditor Metrodorus germanissimi illi quidem inter priscos Hippocraticos habiti fuere: est tm̄, male vbi videātur Hippocratē enarrare. Verbi gratia, in proposito ægro ita ad verbū dicunt: Nā vt conuulsio à vacuatione et repletione proficiscitur, haud aliter tremor, qui parua est cōuulsio, à contrarijs efficit. Ac causa quidē, quaobrem hæc vitia fiant, dogmaticorum virorū est, nō empiricorum, attendere: attamen ea cognoscere, & discernere alterum ab altero posse, empiricis est necesse. Hac sanè in re primum videtur Sabinus falsus, q̄ paruam dixerit cōuulsionē tremorem esse. Nam toto genere inter se differūt hi affectus: nihil vero nūc intersit, affectus voces an symptomata, functionū noxas. Neq; n. affectiones certæ sunt in solidis animalis partibus, vt œdema, & inflāmatio, & scirrhus: sed sicut actiones dum fiūt, consequunt vt existant, non quia constāter & secundū habitum insunt, ita & affectus quoq; earū. Nam cum oīs in actione positus motus sit: sitq; quidam in animalibus motus volūtarius, vt alter inuoluntarius & naturalis: offensæ volūtarij in motibus fiunt musculorū, à quibus ēt cum secundum naturam fiunt, scimus obiri. Sed quod in eis est secundum naturā, vnū est & simplex: Quod est præter naturam, in primis fit duabus differentijs, aut pręter voluntatē, aut de voluntate, non tm̄

ſecundum naturam. Sed hoc loco ſecundum appetitum dicas, an ſecundũ volũtatem, nihil inter- E
eſt. At vero motuũ, qui citra voluntatem fiunt in volũtarijs inſtrumẽtis, quę ad motũ ſunt cõpara ta, hæc conuulſio, illa vocatur palpitatio, alius rigor, inter ſeſe diuiſi. Sed plene de his integro volumine diſſeruimus. Iam motus volũtarius, qui nõ ſecũdum naturã, obitur, vna eſt forma, q tremor appellat: de quo neceſſariũ eſt, qm̃ alios huius gratia attigimus, hic verba facere. Fit ergo Tremor nõ tm̃ in muſculis affectis & neruis, ſed etiã bene valentibus, vbi qs vltra vires onus attollere moliatur, aut manibus baiulãdo, aut imponẽdo humeris. Itaq; nõ nulli cõſpiciuntur robuſtiſſimi adoleſcentes, dum onus portant prægraue, cruribus tremere, maxime vbi aſcendere ſcalas tentent. At illis quod in maximis molibus, hoc ſenibis & alia ratiõe infirmis vſu venit in minoribus: nam ſunt hæc etiã grauia imbecillibus. Sunt iam etiã certe affectus animi, q tremorem inducunt. Nam in libro de humoribus dictum eſt, per abruptum trãſeunti, metu ſcilicet vires deijciente crura tremere: nec non ſiquis alius in ſe inuadentẽ conſpicatus beſtiam ſit, aut latrones aut hoſtes metuat. Recte igitur in cõmentario de tremore cõuulſione & rigore, ex infirmitate viriũ ſemper tremorem fieri demonſtrauimus. Quæ qm̃ ſua ſponte interim ſint infirmę: interim ꝓpter affectum animi: aut etiam haudquaq; per ſe affectæ, ab onere graui hoc patiũtur: tres eius cauſarũ eſſe diximus differentias, inſtrumentorũ intemperiem voluntati attributorũ, affectũ animi, grauitatẽ oneris. F
Quare ſi, q nec metuat, neq; molem ſuſtineat, tremat, alterum certe, aut organorum eſt intẽperies, aut in ipſo corpore põdus circa muſculos aut neruos. Verũ ſermoni nõ nulla ſubeſt dubitatio, de qua in cõmentario De tremore conuulſione palpitatione & rigore, verba feci. Nam quibuſdam videas manus & caput tremere præter eorũ mẽbrorũ mouendi ſtudiũ: ac ideo eſſe falſo videtur dictum, ſi inſtituerit quis aliquid agere, euenire. Cęterũ ſi intelligas reclinata in ceruicale ceruice ſiſti capitis tremorem: manusq; depoſitas, ſic ne has quidẽ tremere: credes eſſe recte dictũ, quibus ociat quodcũq; mẽbrũ, hoc eſſe à tremore immune: ſin attollãt, aut ſublatũ illud ſeruẽt, tũ ſymptoma illud incidere. Tm̃.n. abeſt vt qui ita agunt, muſculis quieſcant, vt oppoſitos inter ſe muſculos ſimul moueãt. Vt in manu, qui attollunt, & qui hoc membrũ detrahunt, extendũt eã & flectunt: & validiorum viriũ eſt opus ijs, qui manũ in angulũ ductam ſublimem ſeruãt, q̃ qui extendũt aut flectunt. Nam qui extẽdunt, vno genere muſculorũ operanť, quod cõparatũ eſt ad id operis, feriãtibus interim ijs, qui flectunt eam. Atq; cũ flectũt, agunt ijs qui ad flectẽdum ſunt accõmodati: & in ocio ſunt, qui extẽdere poſſunt. Quod ſi eleues in angulum ductam, & ſublimẽ retineas manũ, nec flectas, nec extẽdas, vtriſq; muſculis æqualiter operaris, vt in tetanis quos vocãt. Eſt igitur nõ minori robore opus ijs, qui in eadẽ figura vel crus, vel collũ, vel manũ ſeruãt citra fulturã ſolidi cu- G
iuſpiã corporis vehentis ſuſtẽtantiſq; membrũ. At cũ longè partiũ ponderi, quæ vehuntur, vires motrices præſtãt, citra negociũ attollunt, citra negociũ eas ſublimes ſeruãt: At vero ſi multo ſint inferiores, ſicut in reſolutis, haudquaq̃ poſſunt eleuare: Quæ ſi pares ſint, viciſſim ſuccũbunt: vincentes ſeruãt immotã manũ ſublimem, ſuperatæ, delabi ſinunt. Hoc mihi cogita continẽter in hũc modum fieri, vt ſimul ac ſuperiores ſint, mẽbrum ſuſtollant: mox victæ à mole eorum quæ eleuantur, permittãt peſſum ire: ſimulq; vires illorũ rurſus victrices corripiẽtes ipſa iterũ erigere ſtudeãt. Deinde cum ſingulis tẽporis momẽtis fiat hæc viciſſitudo, vt quod eſt infra, confeſtim attollatur: & quod membrũ alleuat, extemplo detrahatur: non prorſus incõcuſſum ſeruetur & ſtabile membrum, tum nec motus habeat in vtrãq; partem inſignes, vt qui breuibus interuallis & temporum & locorũ ſeruentur. Atq; talis eſt motus tremor, vt quæ longius ſum in libro ſupra cõmemorato perſecutus, paucis cõplectar. At quę fit in morboſo rigore partium concuſſio, abſq; volũtate obitur & contrariorum motuum magnis interuallis ſeſe mutuo excipientium vnà cum frigoris ſenſu. Huius alius affectus eſt quodam modo germanus, muſculorũ & neruorũ, quæ cõuulſio appellatur: ac in eis per totum ſimilis illi atq; ijſdẽ organis fit motus, qui cũ de voluntate moueãtur, fit: cæterum in eo tñ differt, ꝙ pręter volũtatẽ, vbi cõuelluntur, mouenť. De palpitatione neceſſe hoc H
loco non habeo diſſerere, ne cogar ſimul de pulſu dicere, qui aliquid habere cũ palpitatione cõmune videtur. Satis.n. iã vel de tremore productus mihi eſt inuito ſermo in explanatorio libro. Qui aũt ad vnguem volet oĩa prædictorum ſymptomatũ perſpicere dignotionẽ, & originem, legat licet librum, vbi illa exacte oĩa tradidi: qñ & de ſingultu, tuſſi, ſternutamẽto, & non nullis id genus alijs motibus egi in cauſis ſymptomatum, vbi dignotiones & differentias motuũ, tum vero etiam cauſas, à quibus procedãt, percurri. At Sabinus in oĩbus illis nunc plus nũc minus prætetijt. Itaq; contra Quintus & Lycus vt iſto ſaniores probãdi ſunt, ꝙ ne aggreſſi quidem de his ſint dicere, ſed vt empirici interpretationes fecerint. Tametſi empirici quidã, vt dixi, in fabula impoſitam perſonam agant, Hippocratis librum enarrantes vt Hippocratici, Eraſiſtrati aliquem & Herophili & Aſclepiadę atq; aliorum iſtorum, perinde ac ſi de cuiuſq; ſint eorum ſecta. Igiť quod ſemper dico, vbi hic quoq; cõmonuero, alio tranſibo. Singulorum, quę ſcire medicus debet priuatim eſt diſciplina tradenda, ac tum ad enarrãdos accedendum libros Hippocratis: & concluſiones demonſtrãdæ ſingulis locis memoriæ gratia, at ipſæ tñ demonſtrationes non cõmemorãdæ: quod quidẽ nos præſtitimus. Ex ijs vero qui in opera Hippocratica ſcripſerunt explanationes, nemo quiſquã, cæterum lapſi ſunt in his oẽs. Etenim alia eſt, quæ ipſas res tradit inſtitutio, abſoluta conſtans ſuſaq;

explicatione:

A.l.3.f.2.c.1 208.d

A explicatione: alia, quæ in explanatione consistit librorum: cuius non est vtriusque idem institutum. Nanque quę per fusam explicationem fit, spectat veritatis inuentionem: in explanationibus propositum est sententiam senis, cognoscere. Qui ergo ante singula exacte didicerit, hunc denique ad veterũ librorũ explanationes accedere oportet: vt tamẽ primum senis sensum valeat inuenire: secundo loco, recte ne ille, an secus sit assertus: simulq; admoneat demõstratorum in opibus de vnoquoq; medico pcepto. Qui vero interpretes suis dictis nequeunt demõstrationẽ inferre, auditores loquacitate obtundunt: itaq; a scriptoris sententia retrahunt, volentes sua verba ex illis fidẽ habere: quãobrem de capite ad caput transeunt, quæ ne ipsa quidẽ quicq; ad rem propositam referunt. Porro fieri non posse, vt in explanationibus demõstrationes disputationũ, qbus pariuntur sciẽtiæ, scribantur, ex iam dictis planum est. Nam qñ Hippocrates nõ in Pythione modo verũ in multis etiam ægris prædictorum symptomatum meminit, si quidẽ nusquã demonstrationibus cõprobes placita, nullã animis discipulorũ, quæ scientiã pariat, doctrinã infundes. Quod si tradas in quibusdam ægris demonstrationes, in quibusdam prætereas: atq; in primo morborũ vulgariũ, verbi gratia, eas oẽs persequare, in alijs ad illas reijcias: facies tu quidẽ, quod diximus, vno in libro absolutissimam tradendo cum demonstrationibus doctrinam, in cæteris eius conclusiones adducendo.
B Sed id ipsum tñ vtroq; est modo absurdum. Nam in primum vulgariũ morborũ librum, si hunc enarres, primum quinquaginta commẽtaria sit necesse scribere, & singula aut bina in singulos alios. Itaque cogeris, si aut præsagia aut aphorismos legere velis, ante quinquaginta illos libros euoluere interpretantes primum librum morborũ vulgariũ. Haud secus si ab alio quopiam cœperis cõmentaria scribere, in illum quinquaginta scribes: qui autem aliũ legere volet, ante oĩa necesse habebit quinquaginta illos libros legisse. Atqui multo præstabat singulas quæstiones, vel præcepta, vel quolibet noĩe appelles, esse singulis descripta libris, atq; hos tm̃ consulere, vbi firma imbui scientia de ijs voles, quę in ipsis prodita sunt. Ideoq; nos cum de tremore conuulsione palpitatione & rigore, tum de alijs oĩbus, lucubrationes ædidimus separatim: & demonstratorum in interpretando vsurpamus conclusiones. At Sabinus, cum neq; demonstrauerit vsquã, quid inter hos quatuor intersit affectus, tremorẽ palpitationem conuulsionem & rigorem: neq; vllam, si nõ plane veram rationẽ & demonstratiuã, at verisimilem adduxerit: primum esse tremorẽ asserit paruam conuulsionem, paulo post speciem esse tremorem cõuulsionis dixit. Verum quo me ocyus his reprehensionibus, quas inuitus institui in improbos interpretes, explicem, Esto tremor conuulsio, aut conuulsionis species: iam ab eo discamus, quo modo Pythioni inciderit. Stomachum,
« C inquit, homo affectum habebat: atq; manus, quæ cum illo haberent consortiũ, tremebant. At nec
« incõmodum illi vllum fuisse ad stomachũ, docere quisquã potest, q nullum sit symptoma noĩatũ in narrandis Pythionis accidentibus, qđ indicare stomachi valeret vitiũ. Nec stomacho esse quicq̃ cũ manibus cõmune ostenderunt. Nam ipse ait fieri tribus modis consortia, aut pp viciniam, aut pp familiaritatem vel generis vel operis: Generis, vbi neruosum neruoso, venosum venoso, arteriosum consentiat arterioso: Operis, cũ mãmę & thorax partibus genitalibus. Sed in nulla harum communitatum cõsentire manus possunt cum stomacho: neq;.n. officium his est commune, neq; neruorũ consensus, quãobrem in manibus neruosum genus in cõsensum veniat stomachi affecti. Nam stomacho a sexta deducta de cerebro propagine tribuuntur nerui: manibus a spinalis medullæ regione ad sextam, septimam, & octauã vertebrã. Itaq; quæ a sexta cõiugatione partes sunt neruos consecutæ, has stomacho consentire, non manus, conueniebat. Atq; de tremore hæc nugantur, qui propter abstinentiam veneris ducunt nimiã humorũ copiam Pythionẽ coaceruasse.
.l.3.f.20.t.1. 11.372.h. Quanq̃ venus vt vacuatione plenũ fieri nõ permittat corpus (tribuamus sane hoc illis) stomachũ certe labefactat nõ mediocriter, cũ eum veneris abstinentia, etsi corpus impleat, cõfirmet vt quod maxime. Nã non parũ absurdum sit cẽsere, si quis moderate viuat repleri humoribus hũc: neq;.n.
D his, sed ociosis corpus impletur. Quod si quis a venere se contineat, exercitetur tñ more athletarũ, fossorũ, & messorum, aut artem agẽtium aliquã manuariam, non colligaĩ humorum copia. Verũ quia quæ sciunt, hæc nequeunt reticere, vsu venit sero discentibus dicere planissime pugnãtia, dũ importune verba funditant. Quid.n. attinebat scribere, dixisse Democritũ paruum morbũ comitialem cõcubitum esse: & Epicurum, nunq̃ prodesse veneris vsum, pręclare agi si non officiat? nã ista oratio ad ægrotantes ob immodicam venerẽ pertinet, nõ ad eos qui diuersam instituerunt rationem viuendi. Et quidẽ Sabinus hęc scripsit, nõ videns quæ insit in verbis pugnãtia. Iam vero absurdissimum est ob continẽtiam veneris delirasse Pythionem. Ferũt enim aceruatã in cerebro genituram, multitudine id opprimentem, delirij symptoma efficere: vt solet os premens in capitis fracturis, & nostra manus, creare deliriũ. Quare iam monstrat, non se cuiq;, cui terebra adigeretur, affuisse. Cum.n. aut digitis premas vnã cum membranis cerebrum, aut per vocatas membranarũ custodes, aut etiam ante perforationẽ os cõpressum has premat partes, deliria non existunt, sed cataphoræ opprimũt, motusq; & sensus perit: nã soporantur interdum magnopere ita affecti, vt in vehementibus apoplexijs. At vero cum etiã varia sputa dicant genitura retenta accidisse, præstat illos nihil confutare. Nam qui reprehendit sedulo, quæ nulla sunt digna sedulitate, se ipsum afficit contumelia. Atqui non hæc modo, sed longe protulerũt plura haud dissimilia illis: de quibus est

hoc vnum: Abſceſſum ad ſedem aiũt ortum Pythioni ꝑꝑ loci vicinitatẽ, quo genitura excernit: E & abſceſſus in ſede comitẽ fuiſſe ſtrãguriam. Deniq; alia ẽt afferunt, quibus adducaris veneris cõtinentiam non paucorum eſſe nec paruorum auctorẽ morborũ. Et hæc cũ ſcribant in propoſitis exponendis ægris, Democritum proferunt & Epicurũ nihil vnq̃ proficere affirmãtes venerẽ. Et quod oĩum eſt ſapiẽtiſſimũ, vt cõuulſio, inquiunt, comitat̃ repletionem & inanitatẽ, ita cõſequuntur libidinem & continẽtiam cõia ſymptomata rationis & neruorũ affectorum. Proinde horum nos ſapientia inducti, ac fidẽ eorum verbis habentes, ne Athletis quidẽ à venere permittemus abſtinere, ne forte hinc conuellant, aut deſipiant. Hæc ſcilicet omnia, inſuperq; cætera, quæ narrauit Hippocrates accidiſſe Pythioni, iactant, perinde quaſi illius morbo coitus abſtinentiam præceſſiſſe planè ipſis ſit certum: tametſi initio dixerint veriſimile eſſe à coitus abſtinẽtia (quã illi ἀποχὴν vocant) hæc accidiſſe Pythioni: deinde obliti eius, quod initio modeſte dixerant, veriſimile eſſe: ac ſi planè ita ſe haberet, orationẽ inſtituũt. Et quidem vt apud Telluris ędem commoraretur, cur à venere ſeſe contineret, nihil erat cauſæ, qui nec ſacerdos nec ædituus eſſet deæ. Omnino enim de eo Hippocrates ampliorẽ mentionẽ faceret, q̃ ꝙ iuxta Telluris templũ habitabat. At ſi ẽt ædituus aut ſacerdos eſſet, nõ erat illi in perpetuũ neceſſe, vt à venere abſtineret, quo modo ſi Dianæ eſſet vel Palladis ſacerdos. Cæterum quod dudũ dixi, reprehẽdere ſedulo, quæ ſedulitate ſunt indigna, F eſt abſurdum. Quare iam finẽ eorũ faciam, quæ interpretes in Pythionem cõmiſerunt errorum, ac me ad ꝓximum ægrum conferã Hermocratẽ, meoq; inſtituto interpretabor parua habita illorum ratione, quæ ſcripſerunt quidã perperam, niſi multum res vrgeat. Sed prius de notis dicam.

¶ *De Notis, Quæ ſunt Singulis Aegrotis Adiectæ.*

Miror huius libri, vt aliorum etiam Hippocratis multorum infœlicitatem, quorum hi ſunt diſſipati, illi aliquid habent ſcriptis Hippocraticis adiectum. Rectius dicã fortaſſe infœlicẽ nõ fuiſſe librum, cæterũ eius nos lectores, qui tempus in re ꝑdimus inani. Ad exitũ igit̃ narrationis euentorum Pythionis aſcripta eſt, Primum Π literæ nota, rectam habens in medio lineã ſic Π, vt quidam ſcribunt noningentorum notã. Deinde ſcripta eſt Π literę nota, nihil in medio habens. Mox ΟΥ, ſub quam Μ, poſtremo Υ. Coacti igitur ſumus, notæ hæ quid ſignificẽt, inueſtigare: idq; incerti, Hippocratis ne ſint, an alius iſta ſingulis aſcripſerit ægris. Verum nobis cum hoc ipſum cõpulſi indagaremus, in mẽtem venit, Si vt hoc in libro eas inuẽnimus notas, ſic in alijs etiam libris vulgarium morborum oĩbus comperiſſemus narrationi eorũ, q̃ ægris acciderunt, aſcriptas, non ſit fortaſſis abſonum ab Hippocrate dicere adſcriptas: Nunc cum neq; in alijs libris inueniantur, neq; etiam in ipſo hoc tertio in oĩbus æque exẽplaribus, merito in ſuſpicionem non nos tm̃ venimus, ſed maiores etiã noſtri, ab aliquo eſſe aſcriptas, fortaſſe qui diſcipulos detineret, vt poſſet declarare quaſi quid mirificũ, quod vnaquæque earũ denotaret. Potuit ẽt compẽdium ſibi quis ſoli facere vtilitatis, quã caperet ex ſingulis ægris: Vt in hoc ipſo, quẽ commemorauimus Pythione, quod deductam per medium lineam habet Π, videt̃ πιθανὸν i. veriſimile ſignificare: Sequẽs Π πλῆθος id eſt abundantiã: à quo ſtatim ΟΥ, ſcriptum, οὖρον id eſt vrinam, ſignificare videt̃: vt ex ambobus ſignificet̃ πλῆθος οὔρων id eſt abundantia vrinæ: Deinde Μ quadrageſimum nobis diẽ ob oculos ponere: Υ ὑγείαν id eſt ſanitatẽ: atq; hæc ambo interpretari, quadrageſimo die hoĩem conualuiſſe. Et collectam ex oĩbus notis hanc eſſe ſñiam, Veriſimile eſſe ob abundantiã redditæ vrinæ propulſatum ipſum morbum eſſe, & perſanatum hoĩem quadrageſimo die. At hæc nõ inueniri aſcripta hoc modo in omnibus exẽplaribus ante dixi. Nunc dico, nec in quibus inueniunt̃, in ijs omnibus primũ ægrũ habere talẽ notam. Ergo quæ exẽplaria notas habent in fine aſcriptas narrationis de Pythione, hunc habent in modũ ſcriptas, Π. Π. ΟΥ. Μ. Υ. Porrò ꝙ rationi conſentaneum ſit vnãquãq; notã, quod modo dixi, ſignificare, confirmãt illæ, quæ alijs ſunt ægris adiunctæ. Nam vbiq; adiacet Π lineã habẽs mediũ interſecãtem: Ad finẽ vero ſuperſtitibus Υ additũ eſt, ὑγείαν denotans id eſt ſanitatẽ: Defunctis Θ, quod ſcilicet θάνατον i. mortem indicat. Prima H igit̃ qñ ea ſignificare vident̃ quæ diximus: & media ſint ꝓbabilia, quippe q̃ Hippocratis de ægris orationi eſſe cõſentanea poſſint: nobis quidẽ inanis labor in Pythione cõfectus eſt, & in alijs cõficiet̃, tp̃s fruſtra terentibus. Sophiſtæ vero talibus exponendis vt vates ꝗdã ſuſpiciunt̃ à diſcipulis.

Aegrotvs II

Hermocrates qui ad nouum murum habitabat, Igni eſt correptus. Cœpit Caput illi, lumbusq; dolere, Hypochondrium molliter intendebatur, lingua initio aduſta fuit, ſtatim obſurduit, ſomnum non habuit, ſitibundus non admodum: Vrinæ craſſæ & rubentes, depoſitæq; non ſubſidebant: Ab aluo, combuſta & non pauca exibant. Quinto Die reddidit tenues Vrinas, ſuſpenſionem habebant, nec ſubſidebant: Sub noctem delirauit. Die Sexto auriginoſus euaſit, omnia exacerbata ſunt, mente non conſtabat.

Nec deſinunt hic nugari quidam interpretes huius libri: ſed ideo eſſe aiũt ſcriptum ad nouum murum, quod recens calce inductus homini obfuerit. Alij ab his diſſentiunt, ſeduloq; ſtudent oſtendere non propter calcem appellaſſe eum nouum murum, verum quod præter morem excluſis ventis, & cum iam ædes, in quibus Hermocrates commorabatur, non bene perflarentur, morbus hominem corripuit. Verum de loco ſatis, ac potius, vt id quod eſt dicam, nimium. De ijs

A iis iam quæ illi acciderunt, porro videndum est: ac eorum quæ alias demonstrauimus, reuocanda memoria: de quibus hoc est, Tria esse prima febrium genera: vnum earum, quæ diariæ appellant: alterum hecticarum: tertium earum quas acutas vocant, comites putridorum humorum. Atq; ex tertio horum genere febrem afflixisse Hermocratem hinc constat, quod cum incipit de illo facere verba, statim dicat Hippocrates, Igni est correptus. Nam, vt in alia historia scripsit ‖ /Quidam incalescens cœnauit/ vt hoc vocabulo calens, febris mediocritatem ostenderet, quę cœnatum tenebat, ita hic ignem appellauit validam febrem. At caput quoq; illi cœpit dolere vna cum surditate. Itaque ex his in caput liquet inuasisse quandam humorum abundantiam. Declaratum iam est frigidioribus & pituitosioribus succedere somnos veternosos lethargicaq; mala: calidioribus aut prorsus mordacibus vigilias & deliria. Proinde cum vigiliæ eum tenerent cum surditate, & capitis dolore lumbiq;, suspicari replentes caput humores consentaneum erat mordaciores esse. Vsu venit porro his, vbi cum calida febre & flagrante cerebrum offendat, sequi, vt didicisti, deliria. Quod si duos dies aut tres aut quatuor hæc symptomata durent, certius præscies delirium. Id quod hic accidit Hermocrati: nam exponendo quinto die scripsit delirasse hominē. Iam vero febrem fuisse qualis dicta est, vel linguę indicat symptoma. Quid nāq; dicit? Lingua in principio adusta fuit. hoc enim B nomen eam omnino siccam significat fuisse: potest etiam nigram. Atqui in tali lingua, febreq; tali, si absit ingens sitis, alterutrum indicat, aut mentem læsam ægri esse: aut ventris naturalem facultatem, qua subinde cibos appetimus, emori. Porro cum narrationi hæc sunt adiecta, Hypochondrium molliter intendebatur, in iecinore coniicias febrilis affectionis originē extitisse. Quia enim singulari numero quem vocant, dixit hypochondrium, alterum tantum indicat non vtrūq; fuisse intentum. Quando autem aut dextrum sit necesse aut sinistrum hypochondriū nos accipere, dextrum fuisse intentum sit verisimilius propter excellentiam, qua præstat alteri. Siquidem talia citra appositum & distinctiones proferunt. Atqui etiam modus ipsius febris, & ipsius adustio linguæ, satis iecinoris affectum indicare possunt. Nam intentionem, quæ dicitur fuisse mollis, hypochondrii constat veluti vacuam indicare: nam vacuum significatur ex molli: huic est oppositum cū tumore, quemadmodum tensum laxo: Ac si ita diceret, dextrum hypochondrium intendebatur, sed citra tumorem, vel quia non magna fuerit inflammatio iecinoris, vel in simis partibus duntaxat quibus ventriculum amplectitur, cum gibba non dum vna cum simis in tumorem essent eleuata. Iam ventris combusta excrementa etiam ignitionem huius visceris indicant. Quare si vrinæ ad hæc lethales accessissent, celerrime periisset homo. At quia vt talibus, erant mediocres, fieri speres C posse vt producatur morbus. Nam bonæ quidem vrinæ haudquaq; in isto affectu incidant: Rubræ vero spatio longo laboraturū hoīem, non tñ plane moriturum arguunt: vt in commentariis in librum præsagiorū & prædictionum planum fecimus, vbi eius libri reprehendimus auctorem. Nam quæ alia de occasione ægrotantibus acciderūt, quia ad aliud refert, errat. Iam in iis cōmētariis prolixius sumus tū phrenitidis peculiaria signa persecuti, tum quod in libris Hippocratis citra controuersiam germanis, de quibus præsagia sunt, vniuscuiusq; facultatē signi exacte & sigillatim explanauit. At de rubris vel prubris vrinis verbū nullum fecit: sed de subrubra vrina cum mētionem facit, simul prubrarū vim indicauit. Atq; adeo de subrubris vrinis hæc scribit verba: ‖ Si vrina fuerit subrubra, ac subrubrum quod subsidet, diuturniorem hæc quidē morbum quam prima significat, sed admodum tñ salubris est. Cum ergo sit subrubra, præter cæteras salubris quidē, longius tamen quam prædictæ trahat, quas ocyus dixit morbum exoluere, quæ magnopere sunt rubre, longius significabunt spatium, cæterum non mortem quantum ex se ipsis, neq; delirium. Siquidem per flauam bilē in cerebro exundantem deliria oriunt: quemadmodum si ea sit adusta, vt iam transeat in atrā, μανιώδη id est furiosa. At vero sanguinē abundare incōcoctiorem & serosiorem rubra indicat vrina, qui in venis videlicet iecinoris & profundi corporis continetur: vt flauam bilem russa & atra. D Quid igit̄ venit in mētem cum aliis non nullis, tum Lyco, vt hunc approbarent, qui in prædictionibus scripsit: ‖ Surditas vrinæq; prærubræ, in quibus suspensiones non subsideant, delirium nūciant: qui morbo regio si corripiantur, malum est. Apparet enim ex iis, quæ hoc sunt loco de Hermocrate tradita, auctorem illius libri vniuersale collegisse præceptum: sed longe aberrat & ab rei ipsius natura & Hippocratis sententia, tum vero ab iis, quæ in ægrotis obseruantur. Nam rei natura demonstrat siccos temperamento humores & virtute mordaces in cerebrum elatos concitare vigilias & phrenitim: id quod in commentariis de locis affectis ostendi. At Hippocrates tales humores cognouit, ‖ flauam & atram bilem: humidum vero succum & frigidum, pituitam: mitissimum autem simulq; nobis familiarissimum, sanguinem: præterea vrinam, serum esse humorū in venis contentorum nos ille docuit. Quare ratio conuincit, vbi amplior semicoctus sanguis per vrinas expellatur, rubras eum has efficere, atque ideo diuturnum fore morbum, quod requirat scilicet ad concoctionem longius spatium sanguis: siquidem spatio temporis fiunt concoctiones. At non erit talis morbus, vt ab vrinis exitiosus, neque phrenitidi obnoxius. Sed non oportet hic nos longiores esse, posteaquam istarum iam orationum in commentariis in prædictiones importunitatem prodiderimus. At enim cum crassas etiam fuisse indicet nec subsedisse vrinas, plane sunt illæ ex conturbatis & turbidis, vt solet hic appellare, quæ semper turbationem cru-

dam

Marginal notes:

1.Epid.cō. 3.t. 29.3ª.125.d

* καρώδεις dictionem autē κάρος interpres hic modo soporem, modo veternum vertit.

in Prog.cō.2.t. 27.4ª.200.e

1.Prorr.cō.1.t. 31.4ª.167.f

de Natu.hum. cō. 1. t. 25. 1ª. 30.f. Et 31.h. t 32.

dam annũciant multo præditam ſpiritu flatuoſo,vt muſtum. Quo fit, vt capitis dolores his vrinis E ſint adiuncti,ꝙ ſpiritus caput cum calidioribus ſuccis petat: à quibus merito intenduntur vigilię, & periculum eſt delirij futuri,ſi acrimoniam humores obtineant. Hæc cum ſtatim ab initio Hippocrates cuncta expoſuerit & ſymptomata & ſigna Hermocrati accidiſſe: deinde nihil de diebus proximis prodiderit: duraſſe hæc ad quintum vſq; diem innuit omnia,ac tum ſe demum ad alia ac ceſſiſſe enarranda,vbi aliqua ex parte variaſſent. Proinde quinto dicit die, illum reddidiſſe vrinas tenues,quare ad eius diei expoſitionem tranſeamus. Quinto die reddidit tenues vrinas,ſuſpẽſionem habebant,non ſubſidebant,ſub noctem delirauit. Cum primũ immutata prima vrina, & deſi puit homo,die quinto ſcripſit Hippocrates,prętei ita, vt diximus, ſecũdi & tertij & quarti diei declaratione, nimirum ꝙ eadem permanſiſſent in his ſymptomata. Quare de tenuibus vrinis reuo-

in Prog.cõ.2.t. 34.4ª. 201.b

cemus ad memoriam, quid in præſagijs dixit his verbis: ‖ Qui tenues crudaſq; diutius vrinas reddunt,ſi cętera vt ſuperfuturis portendantur, his abſceſſus in regionibus infra ſeptum tranſuerſum expectandus eſt. Itaq; altero modo inconcoctus eſſe morbus ſignificatur per tenues vrinas,vt etiã per craſſas,vbi non ſubſidant. Siquidem conturbatę,ſed dum depoſitę ſunt ſubſidentes,cõcoctionis alicuius indicant initium, potiſſimum vbi illico ſubſidant. Quæ vero non ſubſidunt,vltra flatuoſam turbationem craſſitiem eſſe inconcoctorum humorum ſignificãt. Atq; ex his liquet mor F bum producendum: Inſuper qua erat prauitate febris,& quia ſub noctem delirauit homo, cũ periculo eſſe coniunctũ. Reliqua iam videamus, num eſſe his conſentanea videãtur. Auruginoſus euaſit,omnia exacerbata ſunt, mente non conſtabat. Diſtinctio hoc tibi ſit intentionis hypochondrij ex iecinore profectæ. Diffunditur etenim non nunquam per totum corpus flaua bilis, quod

4ª. Aph.62.Ex. ord.34. b

decretorium eſt,vt in aphoriſmis quoq; eſt eo libri loco declaratum, vbi ait: ‖ Aurigo ante diẽ ſeptimum mala eſt. Reduc item ad memoriam ante concoctum morbum, crebro te audiuiſſe,nullũ quemlibet abſceſſum proficere, nedum auriginoſum. Is enim impediri ſignificat bilem, quo minus ex viſcere expurgetur,& euacuetur per ventrem,vel ꝑꝑ oppilationem eius, vel inflammationem. Morbo aũt iam cõcocto decretorie interim natura ad cutem excrementũ reponit cum quorundam aliorũ humorũ,tum flauæ bilis: nam hoc quidem loco flauam appelles,an pallidam, nihil intereſt. Porrò cum affectio increſceret iecinoris,auruginoſam affectionem extitiſſe ex eo indicatur,ꝙ exacerbarentur omnia ſexto die: ſimulq; ꝙ mente ille non conſtaret,quod eſt,deſiperet.

6 *Die Septimo grauiter ſe habuit: Vrinæ erant tenues, ſimiles,proximis diebus eodem modo. Circa diem Vndecimum omnia illi Viſa ſunt remiſſa eſſe.* G

Quæ die quinto vrinæ fieri cœpiſſent deteriores, non correctæ ſunt multis diebus. Non enim ſeptimo modo die, verum ſequentibus etiam ad vndecimum vſq; diem in iiſdem fuiſſe dicit ſymptomatibus verſatum & ſignis Hermocratẽ: Circa vndecimũ diem oĩa illi viſa ſunt remiſſa eſſe. Recte ſanè /viſa ſunt/ dixit: neq; enim perículoſiſſimis ex ſignis potuit ſubito,cum eadem permaneret humorum inconcoctio,ad meliorem ſtatum peruenire: idq; adeo cum nihil eluxiſſet decretorii die vndecimo: id quod ſolet non raro conſpici, ꝙ tum natura ſolet aut ſanguinis excretione vel alui,aut vomitibus,aut ſudoribus,aut parotidibus,aut decubitu quopiam,ex diſcrimine hominem vindicare. Attendamus itaq; iam,quæ die vndecimo acciderunt.

7 *Coma cœpit: Vrinæ craſſiores,ſubrubræ,infra tenues,non ſubſidebant: aliquantulum Mente conſtabat.*

Solidum ſcripſi librum interpretans ſignificationem huius dictionis, coma, in quo indicatur propenſionem delationem've in ſomnum ſic appellaſſe Hippocratem. In ſomnum autem propenſionem voco,cum vigilare ægri nequeant,non apertos habentes oculos,ſed conniuentes: vel altis ſomnis,vel tenuibus, vel vigiliis detineantur. Vnde exactam quærit diſtinctionem,multam etiam prudentiam & exercitationem, vt ex qua affectione æger comatoſus fieret,aſſequaris: Fre- H quenter enim,vbi multum humectata pars ſit,quæ eſt ſenſus fons (in qua et ſomnũ recte Ariſtoteles fieri demonſtrauit) coma ſequitur, vt non nullis vſu venit ebrijs: Subinde ob ſolum frigus: Eſt cum ambobus his profundus ſuccedat et comatoſus ſomnus: Quin etiã″ propter infirmitatẽ vírium talis affectus fit adeo iam emorientium, vt apertas palpebras ſeruare non valeant. Ac ita affecti hoc habent,vt poſtquàm oculis conniuerint,aut nihil prorſus aut parum dormiant,ſed vigilent, nec attollere tamen palpebras queant: quod quidem vitium ab eo quod committit humiditas & algor,pulſus diſtinguunt potiſſimum languidiſſimi, tardi,rari,& parui. Quòd ſi hãc eſſet Hippocrates contemplationem iuxta ac alias perſecutus, vel pulſuum in ægris genus tradidiſſet, fieret,vt etiam exactiorem nos cognitionem eorum, quæ ægrotis euenerunt,aſſequeremur. Quã quia præterijt, vt quidam vrinarum, ex iis, quæ literis mandauit, de ægrotis eſt coniectandum.

A l.3.f. 1. t. c. 1.200.g

Ac in cerebrum ſe ſuccum contuliſſe pituitoſum vndecimo die,non eſt rationi cõſonum in morbo, qui ſiccus & calidus à primo ſtatim impetu fuit. Siquidem lingua aduſta, vigilia, febris vehemens,ſexto die auriginoſa perfuſio, excrementa alui combuſta, totam eſſe igneam affectionem corporis declarant. Huc accedit, quòd ſi qua craſſities eſſet collecta ſuccorum in iecinore & eius venis, non ea in toto continebatur corpore, quam oſtendit iam inde vſque ab initio vrinarũ craſſities.

A sities. Reliquum ergo est perfrigerationem insignem cerebri, aut facultatis imbecillitatem Hermocrati coma induxisse die vndecimo. Vtrum autem sit horum, extreme est perniciosum. Nam insanabilia ea esse demonstratum est frigora, cum calidis morbis & siccis succedant. Recte ergo Hippocrates scripsit /omnia visa sunt remissa esse/ nam cum exitiosissimum signum die vndecimo coma incepisset, haud potuit fieri, vt salubrem tum statum corpus recuperaret. Immo vero ne medius quidem est vllus in talibus status: sed si à salubri statu ea deflectat forma febris, in contrariã impingit perniciem, in qua extinguitur natiuus calor. Ergo quia coma symptoma ita perniciosum vndecimo die extitit, attendamus vrinas: nam si exitiosæ etiam hæ appareant esse, propinquam significent mortem: sin mediocres, in longius tempus trahetur: nam optima vrina in talem statum nullo pacto incidat. At quid de eis referat, audiamus. Vrinæ inquit crassiores. Hæc quidam ita connectunt, vt post dictionem /coma/ supradictam /cœpit/ vrinis attribuant. Nam cum intercedat hoc inter coma & vrinas, vtrilibet assignes licet: Vt duplex sit lectio, vna hæc /coma cœpit/ altera hæc/ cœpit meiere crassiora/: etenim verbo οὔρει id est meiebat, per indicatiuum quẽ vocant modum prolato, adijciunt ν literam, ac scribunt οὐρεῖν cum ν id est meiere, modo vt vocant infinitiuo, vt verbo /cœpit/ consentiat scriptura. Cæterum dictioni /coma/ est verisimilius verbũ
B /cœpit/ adhærere, cum nunc inceperit primum: vrinę vero crassæ vsq; ab initio fuerant: siquidem in narratione diei primi scriptum est his verbis /vrinæ crassæ erant & rubrę, depositęq; non subsidebant/. Quare non conuenit hunc dicere nunc cœpisse vrinas crassas esse, cum tales ab initio ad quintum vsque diem fuissent: nam die quinto quidem mutatas, tenues dicit factas: deinde septimo die eas fuisse commemorauit easdem. Recte igitur dixit /vndecimo die reddebat vrinas crassiores/ conferẽs cum his illas quæ à quinto die hactenus tenues fuerant. Iam etiam subrubras eas fuisse ait, & infrà quædam tenuia parua habuisse, quæ subsiderent. Subintelligendũ enim est huic, /infrà/ parua quædam tenuia habuisse, quæ subsiderẽt. Quare videntur ambegisse hæ vrinæ inter bonas & exitiosas. Porrò, in fine quod dicit, bifariam legunt. Quidam ita: /non subsidebant aliquantulum/ adiungentes dictionem /aliquantulum/ vrinis non subsidentibus. Alii sic /subsidebant/ deinde iterum ab initio /aliquantulum mente constabat/ quod propius videtur ad sensum accedere. Nam, aliquantulum si sit prędictum subsidere vrinas, solent sic Gręci dicere: at non subsidentibus raro id genus nomina adiiciunt. Habes ergo quę vndecimo die symptomata & signa acciderunt. Videamus iam, quæ de quartodecimo descripserit.

8 C *Quartodecimo Die à febre erat liber: Non sudauit, dormiuit, omnino mente constabat, Vrinæ eædem.* extinguebat[ur] calor nat. sine febre erat.

Nequicquam videatur adiectum /non sudauit/ cui est simile /non illi profluxit sanguis, nõ vomuit, parotidas non habuit/. Sed vt non multo ante dixit /sub diem vndecimum omnia illi visa sunt esse remissa/ qui, cum dicere potuisset simpliciter /omnia sunt remissa/ adiecit /visa sunt/ quò
« illorum admoneret, quæ aliubi scripsit ‖/Iis, quæ non secundum rationem releuant, non est haben da fides/ ita etiam hic non dubitauit cumulum addere /non sudauit/ vt ob oculos proponeret, quàm sit infida remissio morbi. Nam si, quæ postulabat res, quartodecimo die euenissent, conseruassent hominem. Itaque quia non apparuerunt, hinc malignitatem nobis morbi subiecit. Quos quidem affectus ignorat vulgus medicorum, & gaudet si qua videatur alleuatio, tametsi hæc de exitiosis signis et symptomatibus prioribus proficiscatur, nescium, cum natura enecatur, & extinguitur insitus calor, tales solere affectiones incidere, non secus ac partes quæ de fluxione mala in tumorem assurgunt, vbi natura præ infirmitate haudquaquam attingit concoctionem humoris 2ª. Aph. 27. Ex. ord. 16. b
« qui excitauit tumorem. ‖Nam cum generatur, inquit, pus, dolores fiunt & febres, quòd natiuus calor humores tumoris auctores immutet: quare quando omnino hic à concoquendo abstinet per imbecillitatem, nec laborant nec febricitant nisi perparum. Ideo fit, vt in iis qui suppurarunt 2ª. Aph. 47. Ex. ord. 18. h
D excreto pure, pars sit, in quam fluxio impegit, salua: at vbi suppuratio, & manifestus dolor, & febris abest, putrescit pars, vt eam cogamur solidam aliquando præcidere. Huic igitur non dissimile est quod iis accidit, qui sine signis & sine ratione explicati sunt febre, post signa lethalia. In hoc casu fuisse Hermocratem, vel coma, quod hominem die vndecimo arripuit, arguebat. Siquidem vna cum ardente febre, & succum habente mordacem acremq; adiunctum, si quis symptomate teneatur humidos & frigidos humores atque non mordaces comitante, non esse profligatum incommodum ostendit, cum nihil acciderit decretorii, sed suffocari & extingui natiuum calorem. Sed hæc aliàs longius tractauimus. Quin etiam hic summatim satis sit dixisse de ijs, qui à febre in grauibus ægritudinibus præter rationem liberantur: nam quo habere, cum signa præcesserint exitiosa, commodius videantur, hoc morbum habent perniciosiorem. At vero Sabinus dixit, Insidians morbus more feræ, aut hominis scelerati (animantis enim est ratione prædita petere insidiis) nec opinantes adoritur, quos petiuit. Verum eiusmodi verba nugas iure dixeris. Siquidem cum nihil quod scientiam faciat afferant, nisi loquacitate obtundant, institutum se putant exemplo demonstrare, quod nulla ratione his, quibus cum confertur, consentiat. Quare hos relinquamus, & ipsi iam, quæ instituimus, absoluamus. Mihi vero hic animum diligenter aduerte, ac caue mireris, qui sæpe ego, cum quempiam perniciose se habere dixissem, qui inte-

rim

rim repente haberet belle, adeo vt & lauaret: illudererq; non à plebeis tantũ, sed & à medicis qui- E
busdam: in prędictione tamen constarem: Postea cum repeteretur ille à morbo, qui videbatur re-
cte habere, moreretur q;, ex diuinatrice non medica speculatione habitus sim prædixisse, cum hæc
præclari isti ipsi medici nusquam esse affirmauerint literis mandata. Equidem vnde mortem qui-
busdam in vndecimum diem, aut salutem præsagiuerim, abunde scripsi de eiusmodi prædictioni-
bus omnibus in commentarijs de iudicijs, & in libris etiam de diebus decretorijs: quorum est om-
nium princeps diuinus ille Hippocrates. Sed cætera in illis quos citaui modo libris, & vero etiam
non nullis alijs prosecutus sum. In præsentia qui illos reuoluerint, his planam faciam propositam
disputationẽ. Vndecimo die Hermocrates melior esse visus est, quartodecimo perfecte liberatus.
Constituto iam hoc & præcognito recidiuam omnino fore, & periturum eum, diem septimumde
cimum consentaneum erat ijs quæ die vndecimo et quartodecimo euenerant, recidiuam attulisse.
Nam morbi mutatio in dies incidit decretorios. Didicimus namq; in pręsagijs & aphorismis die-
rum quaternarios orbes in vigesimum, non in primum vigesimum incidere, atq; idcirco vndeci-
mum quartidecimi esse indicem, decimum vero & septimum vigesimi. Ergo tum morbũ redijsse
die septimodecimo Hermocrati in primis est consonum, tum consecutam aliam esse mutationem
vigesimo: Non tamen iam lectis Hippocratis scriptis, quæ die vigesimo mutatio futura esset, con F
stat. In causa est, ꝙ nos lateat, quo modo vires laborantis haberent, atq; certissimum earum signũ,
ipsos nimirum pulsus ipse pręterierit. His enim simul perspectis facillimũ erat dicere vigesimo ne
die moriturus esset æger, an in spatium longius protrahendus morbus: Ignoratis vero obscurum.
Itaq; audiamus, quæ de die septimodecimo, quæ item de vigesimo, Hippocrates dicat.

9 *Circa diem Septimumdecimum redijt: In Sequentibus diebus incaluit, Febris erat acuta: Vrinæ tenues, delirauit.*

A.l. 4. f. 2. t. 1. c. 82. 446. c

Alia quidem sunt symptomata recidiuæ." At vrinæ tenues morbum esse inconcoctum signifi-
cant. Itaq; vt non sint magnopere signa, quę apparebant, exitiosa, fore incolumem hominẽ dicere
nequeas, conspiciens septimodecimo die eam vrinarum inconcoctionem. Nam Hippocrates ip-
se dixit in talibus, || vt æger diuturnitatem morbi sustinere possit, esse periculum. in Prog cõ. 31. 4ª. 200. l

10 *Iterum Vigesimo die est Iudicatus, à febre liber, non sudauit.*

Quo die rationi consonum fuisset febrem exacerbari, siquidem natura omnino aggressa conco
ctionem humorum esset, qui inconcocti erant vt ostendebant vrinæ quæ tenues permanebãt, eo-
dem die febris perfecte cessauit. Neq; enim septimodecimo accessit natiui caloris ratione, sed sola G
putredinis, succensis febriliter humoribus. Itaq; eorum feruor digestus, à febre hominem vindica
uit. Sed quia exitialia symptomata manebant, vt postea dicit, Hermocratem clarum erat obiturũ.
Sicuti autem in die quartodecimo scripsit /non sudauit/ ita & in vigesimo idem addidit, admo-
nens remissionis, quæ sine signis aduénit. Quód autem permanserint symptomata, extingui ęgri
naturam, ex his perspicias, quæ vigesimi diei subiunxit narrationi: Quibus iam animum adhibe.

11 *Perpetuo à Cibo abhorrebat, omnino mente constabat: loqui non valebat: lingua inaruit, non sitiebat: obdormisce bat aliquantisper, comatosus.*

Hæc, q̃ retulit, oĩa sunt emorientis vitalis facultatis signa: vt, verbi gratia, ciborũ fastidium inap
petentiã significans, interim à vẽtriculi ore, pficiscit ab aliqua humorũ aliena qualitate affecto: in-
terim ob ipsius facultatis extinctionẽ: cuius erant in secunda valetudine munera indigentiã senti-
re, & q̃ sunt se curatura appetere. Eiusdẽ sunt munera, humidę materię indigentiã & repletionem
sentire. Vt ergo in his se habuit, aperte Hippocrates declarauit hisce verbis /non sitiebat/: et huic
/ppetuo à cibo abhorrebat/ subiũxit /mẽte constabat/: illi /lingua inaruit/ hoc /non sitiebat/. Et
/mente constabat/ ad cõem vtriusq; declaratiõe assumpsit: /non sitiebat/ vero, ad alterum. Cõis H
itaq; declaratio hoc dicit, non sentiebat indigentiam vel siccæ materiæ, vel humidæ: non quin ani
maduerteret, sed quia extinguerẽ ipsius facultas. Huic vero /lingua inaruit/ adiecit /non sitiebat/
vt declararet nõ humiditatis gratia nõ sitijsse hoĩem, vt quidã, qui humidũ & frigidũ succũ acerua
runt: sed cũ siticulosissima esset affectio, facultas eam tñ emoriens non sentiebat, nedum sermonis
defectus ex huius noxa euenerit. Quare si symptomata illi hæc & vigesimo die, & p totã, ppè ęgri
tudinẽ inerant, febrẽ planũ est calore emoriente natiuo hoĩem vigesimo die deseruisse. Huic assen
tit etiam hoc /obdormiscebat aliquantisper, comatosus/ non.n.vt sani dormiebat, sed facultatis im
becillitate inuitus conniuebat, adeo vt aptos oculos nõ valeret tenere, nictabatq;, & parũ dormie-
bat. Adiunxit.n.verbo /obdormiscebat/ aliquantisper/ ꝙ hęc esset facultatis nota infirmę, nõ som
* norum naturaliũ. Quare est probabilius hoĩem somnolento comate tentatum fuisse hoc tempore
pp facultatis imbecillitatẽ, q̃ p primarij sensus instrumẽti humiditatẽ. Proinde mireris, nõ cur pe-
rierit Hermocrates, sed qui attingere diem vigesimũseptimũ potuerit: nã non multo post vigesi-
mum diem esse consecuturam mortem verisimile erat. Vnde iuuenem liquet, et valida fuisse natu-
ra: quo factum est, vt morbo resisteret paulatim marcescens. Est enim coniectari ex omnibus,
quę homini acciderunt, quem vocant medici iuniores marcorem torridum fuisse. Atque ipsum
die

A die vigesimoseptimo peremit febris,quæ vigesimoquarto ex putredine humorum concitata erat, quã explicat proximo capite. Porro operæpretiũ est indicare, quid hoc loco scripserit /oĩno mente cõstabat/ siquidẽ non oĩno videt compos mẽtis fuisse, qñ ipse Hippocrates illum in quinti diei narratione scripserit delirasse: & addiderit deinde in sexto /mente non constitit/ mox in septimo-decimo /delirauit/.Quare quo alterum,aut his eũ tm̃ diebus delirasse,reliquo tpe sui fuisse compotem significaret, scripsit /omnino mente constitit/:aut vigesimo die, quem proposito capite explicauit,omnino mente constitisse,hoc est,ne paululum quidem desipuisse.Quod cur adscripserit, A.l.4.f.1.t.2.c. 42.414.f paulo ante exposui." Nam, qñ non sitiant nec cibum appetant quidam in morbis,vel propter delirium non sentiant quæ patiuntur, aut propter extinctionem naturalis in ventriculo facultatis, Si id citra delirium habeant,facultatem relinquetur eorum naturalem extingui.

12 *Circa diem Vigesimumquartum Incaluit, aluus lubrica cum fluxione tenui & multa. Proximis diebus Acuta Febris,lingua combusta est. Vigesimoseptimo Defunctus est.*

Hoc in ægro vigesimusquartus vnus,vt ostẽdimus ex decretorijs circuitibus, vigesimusq; septimus longe hoc etiam magis portione innouationes quasdam attulerunt.Nãq; vt septimodecimo B die repetitus,vigesimo visus est commodius habere,cum re vera non ita haberet, sed falsa specie illuso vulgo,ꝙ calor insitus extingueretur, a febre relinquebatur: ita vigesimoquarto cum febricitare ex residuorum humorũ cœpisset putredine, & aluo inde deiecisset multa tenuia & maligna: vigesimoseptimo perijt,ꝙ ipsa acuta esset & sicca febris. Vnde etiam combusta fuit lingua.

13 *Hic perpetuo obsurduit. Vrinæ aut crassæ,et rubentes,non subsidentes: aut tenues, decolores suspensionem habentes. Gustare non poterat.* ΓΠ.Ε.Δ.Κ.Ζ.Θ. *P.D.S.V.S.M. Hoc est, Probabile Deiectionibus Suppressis Vigesimaseptima Mortuum.*

Declarato vigesimo die,subdidit quod nunc est dictum /gustare non poterat/ quod idem significat ac fastidiosus cibi. Vrinas dixit a septimodecimo die ad vigesimum vsq; fuisse tenues. Prædixit autem,siquid meminimus,& de ijs,quæ rubentem suspensionem nec subsidentem habẽt. Atq; hic quidem retractatis omnibus,simul iis quæ demonstrauit, hoc innuit,aliàs aliam illũ reddidisse vrinam,at bonam haud vllam vnquam. Iam etiam fuisse illi ægrotanti perpetuam surditatem, antea haud dictã,recte hic ascripsit. Cęterũ miror non de auriginosa perfusione quicquã meminisse, cuius par erat etiam mentionem facere: itaq; fortasse,quasi apertum sit perpetuam fuisse, reticuit. Nam cum nec sudor Hermocrati euenisset, nec vacuatio bilis vel per ventrem, vel vrinas, vel vo-C mitus,consecuta fuisset, non poterat submoueri aurigo. Vnde ex his collectis quæ dicta sunt, est perspicuum mire fuisse iecur affectum principium vegetatricis & naturalis animæ: cuius ostẽsum est quatuor esse virtutes,attractricem,retentricem, alteratricem, & expultricem, quæ suppeditant corporibus & nutrimentum & augmentum.Et hac affecta mirum in modum appetitus perit, vt mori citius,quàm gustare quicquam,sustineant ægri.

¶ *De Notis, Quæ sunt Adiectæ.*

Vetustiora exemplaria initium habebant notarum ægris adiunctarum a muliere apud Bitonẽ angina correpta,quæ septima ab initio descripta est. Et sane qui ascriptas huic libro sunt interpretati notas,ab illa omnes inceperunt, primis ægris dicentes eas non additas esse. Attamẽ in quibusdam,quæ nunc in manibus versantur nostris, etiam primis ægris offendimus notas esse ascriptas. Et vero etiam eas habet annexas Dioscoridis æditio. Atq; huic quidem Hermocrati primum est subscriptum ΓΠ,in medio habẽs lineam,primam oĩum notarũ, quas reperiri ascriptas diximus in omnibus ægris: deinde Ε scriptum est: mox Δ cum linea recta deorsum signata veluti subscripta: sub hoc Κ,& Ζ,postea Θ, ad hunc modũ, ΓΠ.'Ε.Δ.Κ.Ζ.Θ. Prima itaq; nota, vt ante πιθανὸν id est verisimile est, designat.Quemadmodũ extrema ' litera, quę nunc Υ nũc Θ est scripta, ὑγιείας qui-D dem i.sanitatis Υ: θανάτου vero i.mortis signum Θ est. Quæ hanc antecedit,dierum numerũ,quibus aut periit homo,aut oĩno conualuit,denotat: quæ interiacent,rationẽ qua hoĩem contigit aut seruari,aut interire. Nunc ergo qñ Ε cũ signato infra Δ scripsit, ἐπισχεθέντων τῶν διαχωρημάτων, id est aluo compressa, vigesimoseptimo die probabile ait esse, Hermocratẽ periisse. Sunt ex interpretibus,qui ꝙ proflueret vigesimoquarto die venter,morte illum dicãt affectũ esse: ac ex p̃dictio-" nibus ꝓferunt,quod habet hæc verba: ‖ Surditas & vrinæ prærubræ nõ subsidẽtes, & quibus su- 1. Prorr. cõ.1.
" spẽsiones insunt,deliriũ portendunt. His si regius morbus accedat, malũ est. Malũ item, si morbo t.3 1.4ª.167.f
" regio superueniat fatuitas. His mutos,verũ sentiẽtes,fieri cõtingit: & aluus, mea quidẽ sententia, fluit,vt Hermippo,vnde periit.' Hoc est illud ex p̃dictionibus caput,de quo, cum librũ illum enarraremus,disputauimus: hoc loco tantum sit satis dixisse, quo in memoriam reducam, quæ illic sumus interpretati,& in hoc libro hactenus. Nam Hermocratem quidem neque per astrictam contigit aluum,neq; per solutam perire. Verum hæc symptomata ipsi affectui superapparuere, sicuti cum excerneret antea combusta: quorum vtrunq; iecoris affectiones sequitur, vt ostẽdimus cum aliis in locis,tum in commentariis de locis affectis. At periisse potissimum hic iecinoris videtur vitio, iam etiam ꝙ caput non commode haberet. Quin etiam hunc ægrum interpretant absurdius, qui ob id scriptũ dũtaxat aiunt, quo vim examinaremus dierũ decretoriorũ, quasi vero non id sit

in

in oĩbus obseruatũ ægris. Quę singulis seorsum inciderũt, ꝑ affectibus, qui eos tẽtarẽt, exoriebant. E

Aegrotvs III

Qui in Dealcis Decumbebat horto.

14 Et hic adiectum quoq; Sabinus hortum ait, qui ẽt ad morbũ faciebat homini excitãdum: et scribit sic ad verbũ: Ideo forte hortũ apposuit, hinc innuens morbo ansam extitisse. Neq; vero est animal ad herbas edẽdas natũ homo: itaq; alieno victu veluti innouationẽ quãdã sustinuit. Hęc sunt, » quæ ille scripsit. Ego, qñ præter institutũ meũ scribere aliquid in hisce cõmentarijs ab amicis sum » adductus in absurdarũ sugillationem interpretationum, faciã vt & hoc loco pauca eiusdem generis adiungam. Ac primũ, non semper hoĩem dixit in Dealcis horto habitasse, sed decumbere tantũmodo scripsit: qui dudum, dum integra sanitate esset, potuit alibi commorari: morbo autẽ affectus accommodatius tabernaculũ requirens, id in Dealcis esse horto nactus. Deinde in horto diuersantẽ nihil est necesse oleribus, vt animal, qđ nihil in esca præter herbas habet, semper vesci. Vt nec si prope eos habites, qui caprinã vel ouillam vẽdunt, has esse quotidie, vt oratores. Neq; enim si laniorũ sis vicinus, statim multas carnes deuorare necesse habeas, quemadmodum athleta. Tertio iam, cum multa suppeditarent ad hortorũ calumniãdum aerem, totam hanc repudiauit partẽ, F ad olera vero deflexit. Atqui et cloacarum poterat meminisse, vt quę latrinas ferè in hortos repurgant, omnemq; eius generis fœtorem: olerum item & arborum halitum, fruticumq;, vt brassicæ, careæ, & buxi: nam manifesto vicinus aer ab horum inficitur consuetudine. Sed satis istas iam interpretationes confutaui: Nunc ad vtilia transibo, ac ad Hippocratis me verba accommodabo.

15 *Diu Capitis conflictabatur grauitate, atq; dextrum tempus dolebat: Cum occasione Igne est correptus, decubuit.*

Supra 130. h. t. 5.

‖ Ignẽ Hippocrates, vt ostendi iam sæpe ante, vehementẽ febrẽ appellat. Ad hęc ꝙ proprie magis, vt oẽs ẽt mortales solẽt paruas causas vocare προφάσεις i. occasiones, ita appellet ipse quoq; interdũ, declaraui & hoc. Siquidẽ qdã sunt, quæ cõmittere ꝑ se ipsæ morbũ nequeũt: quę ad corpus si accesserint morbo opportunũ, totius cãm morbi existimant sustinere: vt in proposito hic nobis ægro. Nam capitis diuturna grauitas, & tpis dextri dolor, hominem iam ad morbũ demonstrabat fuisse cõparatũ. Sanè rectè sibi cõsuluisset, si prius, q̃ de tenui externa causa ægrotaret, quæ esse ad morbũ ꝑdidit se accõmodatũ, medico se ipse, qui occurrere impedẽti valuisset morbo, cõmisisset.

16 *Secundo Die modicum Meri Sanguinis de sinistra manabat.* G

Non è directo dextri tẽporis, de quo prædixit, vt dolore laborante, modicum dicit profluxisse meri, sed ex sinistra. Merũ vero i. ἄκρατον, vbi de flaua, aut atra bile, aut æruginosa dicatur, in aperto est, vt iam docui frequenter, quid significet. Nam proprium vbi colorem quisq; humor & formam retineat syncerã, ibi eum dicimus merum edi. In sanguine vero fortasse è contrario accipiendum est ab eo dici merum i. male mistum. Sanguinis autem naturalis constat rubrum esse colorẽ: decolorem vero, non eum, cæterum vel nigriorem, vel insigniter rufiorem. Et quidem merũ sanguinem solemus frequentius nigrum appellare, qui simul est crassiore consistentia. Ergo fuisse prius huic ægro, si quidem validis viribus erat, mittendum sanguinem liquet. Nam ꝙ Hippocrates remedium non prodidit, eadem erit quæstio tibi ac illa, quæ de primo est ægro scripta.

17 *Aluus stercora recte Deiecit.*

Hoc vnum in morbi principio fuisse mediocre videtur: cætera cuncta praua, quæ in proximo sunt capite scripta.

18 *Vrinæ tenues, cum uarijs suspensionibus minutim dispersis, perinde ac farina crassiore semen referente. Tertio die* H *Febris acuta: Deiectiones nigræ, tenues, spumosæ: quæ in retrimentis subsidebant, liuida erant: non nihil Veterno tenebatur, ægre desurgebat: in Vrinis quod residebat, liuidum erat & subuiscidum.*

Oĩa fuisse hæc symptomata & signa praua, qui sunt memores eorũ quæ in ꝓsagijs sunt prodita, nõ ignorant. Iam in cõmentarijs quoq; in primũ de morbis vulgaribus librũ nõ pauca diximus.

19 *Quarto Vomuit biliosa, flaua, pauca, postea virulenta: de sinistra aliquantum fluxit meri sanguinis: aluus eadẽ, & item vrinæ quoq;: exudauit circa caput & clauiculas: Lien intumuit, femur è directo doluit, hypochondriũ dextrum submolliter contendebatur: Nocte non dormiuit, delirauit aliquantulum.*

Sunt & hæc mala omnia symptomata, quæ commemorauit, præterq̃ abscessus, qui in lienem & in sinistrum femur fieri videbatur.

20 *Quinto Deiectiones plures, nigræ, spumosæ, in his nigra subsidebant: Nocte nihil dormiuit, delirauit.*

Adhuc perniciosa sunt hæc omnia: itaq; sequentia attendamus.

21 *Sexto die Retrimenta nigra, pinguia, spumosa, viscosa, graueolentia: Dormiuit, mente melius constabat.*

Ex his, dormiuisse, & mente melius constasse, mitia sunt: cætera vero & ipsa praua.

Septimo

22 A *Septimo, Lingua arida, ſitibundus erat: non dormiuit, delirauit: Vrinæ tenues, haud boni coloris. Octauo Retrimenta nigra, pauca, compacta: dormiuit, mentis fuit compos, non admodum ſitibundus erat.*

Hactenus omnia illi ſymptomata fallacia fuiſſe videntur.

23 *Nono ſuperriguit, Febris Acuta, ſudauit, infrixit, delirauit, dexter oculus diſtortus erat, lingua arida, ſitibundus erat, ĩſomnis. Decimo, eadẽ. Vndecimo oĩno mẽte cõſtabat, febre erat liber, ſudauit: Vrinæ tenues circa iudiciũ erãt.*

Apparet hunc virum fuiſſe validis viribus, vt quæ cum grauiſſimo morbo luctantes reſiſterẽt. Itaq; cum nihil illi hactenus accidiſſet boni, videtur die nono rigore decretorio conſecuto, et dein de, quod ſolet, febre acuta, & poſt eam ſudore, nõ cõtinuo pp morbi magnitudinẽ febre fuiſſe explicatus: verũtamẽ, cum eadẽ manerẽt (ñã decimo, inquit, eadem) vndecimo ſtatim fuiſſe à febre liberatus. Nam ꝙ delirauerit in nona, et dextro oculo ſtrabo fuerit, res ſunt quę ſolent in iudicijs euenire. Neq; vero repẽte de illo videtur nono die eſſe decretũ, verum in vndecimum diem eſſe protractum, quo iam, dicit, oĩno mente conſtabat. Porrò adiunxit /vrinæ tenues circa iudicium erãt/ vt fidem apud nos ne habeat, & putetur firmum, ſed recidiuam expectemus breui. Nam cum alioB qui, tum qua erat morbus magnitudine, in tali expectatione erat conſentaneum eſſe.

** ὕδρωσεν eſt ĩ aliquibus græcis impreſsis: ĩ alijs ὕπνωσεν i. dormiuit.*

24 *Duos Dies à febre integer Intermiſit. Rediſt Quartodecimo: ſtatim nocte non dormiuit, prorſus delirabat.*

Cõfecto dimidio & infideli ad diẽ vndecimũ iudicio, duos illũ dies ait intermiſiſſe, hoc eſt, duodecimũ & tertiũdecimũ: Deide repetijſſe quartodecimo, ijſdẽq; iterũ cõflictatũ ſymptomatibus.

25 *Quintodecimo, Vrina turbata, cuiuſmodi ex ijs, quæ ſubſederunt, fit, vbi agitantur: Febris Acuta, prorſus delirauit, non dormiuit: Genua & tibiæ dolebant: Aluo ſubiectis Balanus reddidit nigra ſtercora.*

Recidiua iterũ euaſit acuta cũ ob morbi magnitudinẽ, quæ illi inerat à primo, tum quia vndecimo die, quo primum fuit iudicium, haud adeſſent vrinis coctionis ſigna. Cæterum genuum quidem dolores & tibiarum, qui ad partes imas efficientes morbi humores vergere nunciant, in bonis certe erant. At balanis ſuppoſitis nigrorum ſtercorum exitus, malus eſt propter colorem.

26 *Sextodecimo, Vrinæ tenues, quibus inerat nubiloſa ſuſpenſio: delirauit.*

Et vero hæc etiam de integro inceſſentis illum acutæ febris & ſigna & ſymptomata ſunt, ſiquid C meminimus eorum quæ in præſagijs & in primo morborum vulgarium demonſtrata ſunt: nempe ſexcenties dicere non oportet eadem.

27 *Septimodecimo mane Extremæ partes infrigeſcebant, cooperiebatur, Acuta Febris: Toto corpore ſudauit, alleuatus eſt, melius ſapiebat, nõ tamen febre liber, ſitibundus: Vomuit bilioſa, flaua, pauca: Venter ſtercora deiecit paulo mox nigra, pauca, tenuia: Vrinæ tenues, non boni coloris.*

Rurſus ſeptimuſdecimus dies ſudorem attuliſſe videtur, qui valetudini non erat exacte profligandæ propter humorum cruditatem, ex quibus homo ægrotaſſe videtur.

28 *Octauodecimo Mens illi lababat, comatoſus. Vndeuigeſimo in eodem erat ſtatu†.*

† in aliquibus codic. additur Vrinæ tenues.

Videtur homini nihil planè ſeptimuſdecimus dies magni adiumenti attuliſſe: nihilo minus eius certe naturalis facultas cum morbo certare videtur, & fortaſſe victoriam obtentura.

29 *Vigeſimo Dormiuit, planè mente conſtabat, ſudauit, liber erat à febre, non ſitiebat†. Primo vigeſimo parum delirauit, non nihil ſitiebat, hypochondrium dolebat, & ad vmbilicum perpetua erat palpitatio. Vigeſimoquarto vrinæ D habebant ſubſidentiam, prorſus mentis erat compos. Vigeſimoſeptimo dextra coxa dolebat: vrinæ tenues, in quibus ſubſidentiæ erant: cætera mitiſsima habebat. Circa Vigeſimumnonum dexter oculus dolebat, vrinæ tenues. Quadrageſimo aluus pituitoſa, alba, ſubcrebra deiecit: multum toto corpore ſudauit, abſolute eſt Iudicatus.*

† in aliquibus codic. additur Vrinæ tenues.

Tertiũ quidẽ eſt hoc iudiciũ, vbi molita nũc ẽt eſt natura p ſudorũ excretionẽ in die decretorio * ſoluere morbũ, vt & in prioribus, qui ęq decretorij erãt, et Coacis p̃ſagijs.* Addidi aũt illud nulla alia de cã, q̃ vt demõſtrẽ auctores p̃ceptorũ, q̃ in p̃dictionibus ſunt falſa, labi, & lõge lateq; ab ſenſu Hippocratis & præſagitione in ægris abeſſe, ideoq; logiatri ſunt (eo.n.noie appellãt vulgo docti ineptos in obeũdis opibus) medici vero nõ ſunt, qui ægris credẽtes, qui in libris Prædictionũ ſunt & Coacis deſcripti p̃ſagijs, alia pro libito p hos confirmãt, citantes q̃ in libro Prædictionũ & Coacis p̃ſagijs errata ſunt: & generalia in præſagiis & aphoriſmis tradita præcepta, itẽq; in libris vulgariũ morborũ negligẽtes. Nã qđ in Prædictionibus, & Coacis præſagijs habet veri, hoc vniuerſum (id quod ego in cõmentarijs in p̃dictiones oſtẽdi) ab aphoriſmis, præſagijs, & vulgariũ morborũ libris, auctores iſtorũ librorum mutuauerunt, & in iſtos libros retulerunt. Lycũ vero neſcio quo modo & ipſe ſimilis nequitiæ plenus Quinto eã aſſignat, cui tñ non fuit vel vnius anni cum Quinto conſuetudo: cũ Satyrus & Fecianus, qui cũ eo diu vixerunt, nullã Quinto talẽ adſcripſerint interpretationem. Equidem hanc rem, cum vtroq; ſim præceptore vſus, habeo compertam.

Galeni

GALENI IN LIBRVM TERTIVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARIVS SECVNDVS

ARGVMENTVM

Explicatur Obſeruatio Symptomatum quæ Nouem Aegrotis accidere.

NVllum ego librum vnquã, niſi requiſitus ab amicis,vel familiaribus, p̃cipue
longam profectionẽ ſuſcipiẽtibus, ſcripſi, qui commentariũ habere eorum,
quæ à me acceperant, aut q̃ ipſis in animantibus demonſtraueram inſecãdis,
atq; ægris, auebant. Quorũ quidã euulgati, etiã probati alijs ſunt. Qui à me
ipſi quoq; vt artem medicam ſuis abſoluerẽ oĩbus numeris,contẽderunt,eo-
dẽ vt iam dedi quibuſdã modo: ac id quidẽ p̃ſtiti. Cũ vero cognoſcerẽ in oĩ-
bus me,quæ conſcripſerã, Hippocratis ſemper interpretatũ ſententiam eſſe, F
ſimulq; dictiones citaſſe eius accõmodatiſſimas quaſq;,viſus ſum mihi,ſi ſin-
gula capita cõmentarijs explicarem à capite ad calcem oĩum eius librorum,operæpretiũ nõ factu-
rus. Verum qñ & hos habere quidam ex amicis efflagitaſſent ſibi, à germaniſſimis Hippocratis
ac vtiliſſimis ingreſſus ſum, idem tenens in hiſce libris propoſitum, ac fecerã in prioribus. Eſt aũt
hoc,Quę perpetuo,aut ſæpe in ægris ſpectant̃,hęc literis ſola mandare,citra vllam horũ ſugillatio-
nem,qui aut rara, aut nunquam viſa tradunt,& falſa omnino. Sic cõmentarios in librũ de fractu-
ris,& articulis: ſic ẽt in librũ de vlceribus,& vulneribus capitis, & in aphoriſmos, atque præſagia
ſcripſi. Deinde amicorũ exhortatione perſuaſus, cõmentarijs libri de victus rõne in morbis acu
tis partem expoſui primã ad balnearum vſq; vſum, quæ quidẽ germaniſſima habet̃: A qua ſecun
dam, nam & hæc multa videt̃ ex ſententia Hippocratis præcepta complecti. Deinde ſum librum
de humoribus ſuccincte quidem & paucis diebus interpretatus,ꝙ diſcedere,qui ad eos me cõmen
tarios induxerat ſcribendos,properaret. Qui cum doctis placuiſſent(vulgati enim erant)inde vſu
venit,vt non iam neceſſarij tantum me mei, ſed & alij medici, quibus familiariter vtebar, vt Hip-
pocratis interpretarer omnia ſcripta,frequentes adhortarent̃. Et feci ſanè in librũ τοῦ κατ' ἰητρεῖον
ideſt de officina medici,& in primũ & 3m morborum vulgariũ. A quibus cum in tertium eſſem G
explanationes inchoaturus,forte quidam me obnixe,vt in prædictiones tum ſcriberem, orarunt.
*ἐν πεϱιοδία. vide hanc dictionem ſup. pag.119.a
Acciderat autem vt id contenderent, cum deambulantes in ſermonem nos aliqñ veniſſemus,de
ijs,quæ in præſagijs ſunt & aphoriſmis tradita. Nam hæc omnia multum valere in ægris demon-
ſtraui: ſi verò,quæ ſunt in prædictionum libro omnia ſcripta,quis accipiat pro generalibus, lõge
hunc lateq; erraturum. Huius etiam generis eſſe partem eorum plurimam, quæ in Coacis præſa-
gijs ſunt prodita,demonſtrabam,commixta cum quibuſdam,quæ in aphoriſmis dicta vel in præ-
ſagijs ſunt: cum quibuſdam item, quæ in libris de vulgaribus morbis, quæ profecto illorum,quę
libri illi habent, vera ſunt ſola: quæ reliqua ſunt in Prædictionibus & Coacis præſagijs, errori-
bus ſunt plena. Et quidem in librum ſecundum & ſextum de morbis vulgaribus interiecta ſunt
quædam, vt etiam ad finem aphoriſmorum: cætera omnia libri ſecundi & ſexti vulgarium mor-
borum, ſunt Hippocratis magna ex parte in commentarijs reperta: partim vero eorum is, qui
ea contraxit, adiecit, vt aiunt. Erat ille Hippocratis filiorum clariſſimus, Theſſalus nomine, qui
exacte ſententiam eſt patris æmulatus. In primum librum vulgarium morborum & tertium, aut
nihil, aut ſanè perpauca infarcta ſuſpiceris. Communia præcepta hiſce libris ſunt pauca ſcilicet
mandata: ꝙ hic perſequatur demum,quæ acciderũt aut omnibus in communi tempeſtatibus vul- H
garibus,aut cuiq; priuatim. Peractis iam commentarijs in ſecũdum librum,tres interea forte ſcri
pſi, à poſtulantibus inductus, quod dixi, commentarios in librum prædictionum: quibus in eo
libro oſtendi plurima vitioſe dicta eſſe: multa pro vniuerſalibus dicta eſſe, cum ſint infrequentia:
non pauca indiſtincta, quæ requirant diſtinctiones. Et quò ſermo ſit apertior, afferam vnum
de ijs,quæ male quidam ſcripſerunt in commentarijs & in prædictiones & in ægros in libris vul-
1.Prorr. cõ.2.t. 21.4ª.172.d
garium morborum. Scriptũ quoddam eſt in prædictionibus huiuſcemodi caput: ‖Febres ex hy- »
pochondrijs malignæ ſunt. Hîc quidam huius libri interpretes ſubijciunt in libris vulgariũ mor- »
borum deſcriptos ægros, hos ſolos proferentes, quibus defunctis Hippocrates in ægritudine hy-
pochondriorum dicit accidiſſe contentionem,vel dolorem, vel palpitationem, vel ſi quid ſit tale:
prætereunt, qui de illis conualuerunt. At vero Hippocrates tradidit in præſagijs cum alia quę ad
in Prog.cõ.1.t. 27.4ª.195.c
morbos acutos referunt,tum de hypochondrijs,eo loco libri, cuius hoc eſt initium, ‖Hypochon-
drium optimum eſt, ſi dolore vacet, ſi molle & æquabile ſit dextra ac ſiniſtra parte. Hoc totius
dictionis, quæ quidem eſt prolixa, initium eſt, vbi de hypochondrijs Hippocrates docet. Qui
vero ſimpliciter febres ex hypochondrijs eſſe malignas confirmat, conuenientibus neglectis di-
ſtinctionibus, quas in præſagijs ſcripſit Hippocrates, mentitur aperte. Quippe longe erat verius

dicere

A dicere, Febres à cerebro affecto malignæ sunt: febres à membranis, quæ cerebrũ cõtinent, affectis malignę: febres à pulmone affecto malignę: iam pręhis etiã febres à corde affecto malignæ: Aut febres quæ ab hypochondrijs proficiscuntur (si proprie vocabulũ hypochõdriorum accipiamus) omniũ febrium acutarũ sunt mitissimæ: Sin minus proprie, & hac voce etiã ventrẽ complecta-mur, iecur, lienem, & septũ transuersum, quædam malignę, quædam etiã mites sunt: vt in libris determinauimus de locis affectis. Atq; hoc tibi vnũ sit male scriptorũ in prædictionibus exẽplũ: & interpretum, qui, vti modo dixi, libros inuicem alterum per alterum enarrant, & sic in prædi-ctionibus interpretantur: Recte dixit, febres ex hypochondrijs sunt malignæ: in libris.n.de vulgaribus morbis ille & ille, qui ex hypochõdrio laborarent, interierunt. In ipsis vulgariũ morborũ libris, vbi ad eos ipsos accesserint, merito aiunt hunc ægrum perijsse: nã proditũ in vniuersum esse in prædictionibus, febres ex hypochondrijs malignæ sunt. Atqui si interpretandũ in istum modũ est, primũ contrariã illi, q̃ in prędictionibus est, enũciationẽ producas licet: Febres ex hypochõdrijs sunt moderatæ. Deinde eos potes ꝑducere, qui libris vulgariũ morborũ superstites fuerũt lęsis hypochondrijs. Hoc itaq; habes vnũ (vt dixi) malarum interpretationũ exemplũ. Alterũ est mutuo implicatorum affectuum, quo quidẽ frequẽter vti auctor prædictionum videtur: id quod B in commentarijs, quos in eas conscripsi, aperui. Implicatos voco affectus, in quibus multæ sunt affectæ partes: nam potest idem homo nõ solum laborare ex thorace, sed etiam ex pulmone, & ex capite: his addas licet, et ex ventre & ex iecinore. Proinde siquando symptoma scribat, quod phrenitim denunciat: & mox illi aliud adiungat peripneumoniæ propriũ, & iecinoris inflãmationis, aut ventris, aut membri cuiusquam alius: deinde difficiliori dicat affectione eos mortales detineri, qui duobus aut tribus affligantur partibus: peruersam tradet doctrinã. Nam hic sermonis modus erit: ‖ Qui in principio comatosi fiunt cum capitis, lumbi, hypochondrij, colli dolore vigilantes, sunt'ne phrenitici? Nares his si stillent, perniciosum est: maxime si quarto ab initio die vetris sit rubra proluuies. Iecinoris hoc symptoma est, & potest cũ prædictis existere: vt si pleuritis vel peripneumonia comatosos istos arripuisset, non eiusdem tamen est affectus signum. Quod si errata instituas, quæ in prædictionibus sunt admissa, & eos qui illius præcepta libri, ęgrosq; in libris vulgarium morborum interpretantur vicissim alterum per alterum refellere, legas commẽtarios in prædictiones. Equidem in primo & secundo libro ægros descriptos citra vllã malorum interpretum confutationem ante exposui: sed quia multi à me amici in paucis ægris contenderunt, vt malos interpretes detegerem, necesse habui in tres duntaxat ęgros integrum commentarium conC scribere superiorem. Nunc iam satius duco esse, eodem vt modo enarrem residuos, quo supra in primo vulgarium morborum libro enarrabam: vereor enim, vt ne in alterum incidam vitium, vt apud hos male audiam, quos magni commentarij longiq; offendunt.

> 1.Pror. cõ. 1. t. 1.4ª. 160. h

AEGROTVS IIII

1 *In Thaso Caput Philistæ diu dolebat, et tandem ueterno aliquantum arreptus decubuit.* † *Cum vero pocula febres continuas excitassent, dolor nocte grauior esse cœpit, Incaluit primum. Primo die biliosa, pauca vomuit, flaua illa primum, sed deinde virulenta, pluraq;: aluo stercora excreuit: Noctem habuit molestam. Altero die surditas, Acuta febris: dextrum hypochondrium contentum est, ac intro inclinabat: Vrinæ tenues pellucidæ, suspensionem habebant paruam genituræ assimilem: Circa meridiem vehementer insaniuit. Tertio die grauiter se habuit. Quarto conuulsiones, omnia sunt iritata. Quinto summa luce Defunctus est.*

> † Al. ex ãtiquis. Ex potationibus aũt continuis dolor exacerbatus ẽ. Nocte incaluit primum.

Nequid sim longior, non aliter ac ad eos, qui memoria tenent, quæ in præsagia aphorismosq; interpretatus sum & prædictiones, præterea in primum & secundum vulgarium morborum librum, sermonem habebo. Vir hic cum nõ decumberet lecto, ęgrotabat capitis (quemadmodum qui ante ipsum est descriptus) dolore: verum non vulgare in hoc symptoma adiunxit, veterno aliD quantum tandem correptum illum. In illo addidit etiam morbi initium: huic ex maximo errore ait accidisse: nam capite grauiter affecto potio vini larga maximum est malum. In illo ex occasione dicit incepisse morbum: proinde illi haud dudum censet læsum cerebrum fuisse, sed abundantium tantum in capite symptomata humorum esse: At Philistę huic ipsum etiam caput in tempore in prauum deuenisse statum. Cum huc iam noxa à potu accessisset, ita excitauit magnos atq; validos affectus, vt quinto illum die raperent. Quæ hisce ait diebus symptomata Hippocrates extitisse, partim ad acuitatem pertinent morbi, vt si neq; cerebrum sit offensum: partim ad cerebrum ipsum. Ac acuitatis quidem morbi sunt vomitus symptomata, qualitasq; vrinarum: ipsius cerebri, surditas, conuulsio, vehemẽs insania. Quod vero est ab auctore dictum /dextrum hypochondrium contentum est, ac intro inclinabat/ illud fit, vbi à septo transuerso vicinæ partes velluntur. At ipsum tenditur septum transuersum interim in pleuritide ob inflammationis magnitudinem succingentis membranæ costas: interim ob originẽ neruorũ ad se neruos, qui ad septum trãsuersum pertinẽt, attrahẽtem: interim vero per suam ipsius inflãmationem. Sed de his tribus memoratis verisimilius est à septo transuerso ob neruorum tensionem attracto hypochondrium quoq; retractum fuisse. Atqui ferè in his affectibus vtraq; hypochondria intro consident: nõ nunquam alterum tantum, vbi principij neruorum pars altera sit grauius affecta, altera nihil, vel modice.

AEGROTVS V E

2 *Chærionem, qui ægrotabat apud Demænetum, ex Potu Ignis corripuit: Statim eſt capitis dolorifica grauitas conſecuta, non dormiebat, aluus turbata eſt excremẽtis tenuibus biliosioribus. Tertio die Acuta febris, capitis tremor, præcipuè inferioris labri: paulo poſt rigor, conuulſiones, planè deſipuit: Nocte grauiter laborauit, non dormiuit. Quarto aliquantiſper quiete dormiuit, delirauit. Quinto cum dolore cuncta exacerbata fuerunt, nugabatur: Noctem moleſtam habuit, non dormiuit. Sexto nihil eſt immutatum. Septimo ſuperriguit, Febris acuta, per totũ corpus ſudauit, Iudicatus eſt. Huic perpetuo erant deiectiones biliosæ paucæ, meræq;: Vrinæ tenues, & boni coloris cum ſuſpẽſione nebuloſa. Octauo die urinæ erant melioris coloris, in quibus ſubſideret candidum, & paucum: mente conſtabat, febris intermiſit. Nono repetijt. Circa diem Quartumdecimũ Febris acuta. Sextodecimo biliosa vomuit, flaua, ſub crebra. Septimodecimo ſuperriguit, febris acuta, ſudauit, febre eſt decretorie Liberatus. Vrinæ ab recidiua & iudicio, boni coloris, & ſubſidentiam habebant, nec per recidiuam delirauit. Octauodecimo non nihil incaleſcebat, aliquantulum ſitiebat: vrinæ tenues, ſuſpenſio nebuloſa: paulum delirauit. Circa Vndeuigeſimum febre carebat, collum dolebat, vrinæ habebant ſubſidentiã. Planè vigeſimo eſt Iudicatus.* ΠΙ.Χ.Π.ΟΥ.Κ.Υ. *P.M.B.V.V.S. Hoc eſt, Probabile Multitudine Bilioſarum Vrinarum Vigeſima Sanatum.*

Videtur homo ex abundantia & maxime bilioſorum humorũ ægrotaſſe. Quòd ſi in ipſo quæ F de diebus ſunt decretorijs & vrinis monſtrata examines, offendes conſentire, & rite eum die vigeſimo eſſe perfectè à morbo liberatum. Sunt tamen exemplaria, quæ ad exitum narrationis careãt /vigeſimo/ cum ſpectatiſſima quæq; orationem ſic ſcriptam habeant.

AEGROTVS VI

3 *Euryanactis Filiam virginem Ignis inuaſit. Hæc perpetuo nihil ſitiebat, nec quicquã ſuſtinebat guſtare: deiecit pauca: vrinæ paucæ, tenues, non boni coloris: incipiente vero febre ſecundum ſedem dolebat. Sexto die febre erat libera, non ſudauit, Iudicata eſt. Quod ſecundum ſedem erat, aliquantum ſuppurauit, et cum iud icatione erupit. Ab indicatione die Septimo riguit non nihil incaluit, ſudauit. Ab indicatione Octauo aliquantulum riguit, poſtea extremæ partes ſemper algebãt. Circa Decimum diem à ſudore, quem habuerat, delirauit, confeſtimq; ad mentem redijt. Ferebant autem, quod racemum guſtaſſet, ita fuiſſe afflictam. At, cum diem intermiſiſſet, Duodecimo iterum multum delirauit: aluus turbata fuit bilioſis excrementis, paucis, meris, tenuibus, mordacibus, crebro deſidebat. Die Septimo, à quo poſtremum deliraſſet, Deceſſit. Huic ab Initio morbi Fauces dolebant, ſemperq; rubebant, gurgulio retractus: Deſtillationes multæ, paruæ, tenues, acres: Tuſſijt, concoctum nihil excreauit: Quoſuis cibos toto hoc tempore faſtidiuit, neq; appetiuit quicquam: Non ſitijt, & nihil effatu dignũ bibebat: Tacita erat, nihil loquebatur, mœ- G ſta animum deſponderat. Erat autem & Natiuum quoddam Tabidum.*

Vt percurrit, quę huic ægrę ad mortẽ vſq; acciderũt, morbi totius adiunxit hypotheſin, ex qua iure interijt. Nam à capite ait huic in pulmonẽ malas fuiſſe deſtillationes faucibus ac gurgulioni nocentes. Adiecit porrò ſermoni /erat autem & natiuum quoddam tabidum/ quod oportet meminiſſe, nec fidem habere ſophiſtis, nullum aſſerentibus eſſe affectum innatum. Cæterum illud per ſe ſolum tam repente ipſam non ſuſtolleret: ſed quia cum hoc affectu extinctio cohærebat naturalis facultatis, quò celerius periret, in cauſa fuit. Significatur hæc his verbis /hæc perpetuo nihil ſitiebat, nec quicquam ſuſtinebat guſtare/. De quorum ego ſymptomatum malignitate ante in priore libro verba feci: atq; ipſe Hippocrates iterum in fine narrationis ſuo more demoſtrans, quæ ægrotis & mortis fuerint & ſalutis cauſæ, adſcripſit /quoſuis cibos toto hoc tempore faſtidiuit, neque appetiuit quicq̃, non ſitijt/ ſummo ſignificans odio illi cibos veniſſe, vt ne deſiderium quidem veniret cuiuſquam: quo quidam, qui perdiderunt appetentiam, cum recordentur illa, q̃bus aliquando ſint oblectati, tenentur. Non nullos enim in morbis faſtidio occupatos conſpicimus, ſimulatque quicquam guſtarint, id auerſari: quoſdam vero ne guſtare auſos, attamen hi requirentibus ex ſe ecquid appetant, reſpondent certa edulia, quibus ſe recordantur quondam ga- H uiſos eſſe. Sanè maximum tibi ſit facultatis ſignum ciborum appetitricis ſemel emorientis, ſi parata hæc, quæ deſiderare dicebant, vt guſtarunt, culpent, nec etiam edant. Qui tametſi habeant peſſime, deteriore ſunt tñ in ſtatu qui nihil appetunt, extremam indicantes extinctionem naturalis virtutis, qua cibum ac potum appetimus. Ob hęc itaq; muliere hac mortua, exemplariorum diuerſitatem nihil eſt ꝙ reſpiciamus, & de diebus quæramus, cum illi nullum habeant ordinem: quandoquidem mortem à capite deſtillatio attulit, & natiuum tabidum. Ideo & diſcordiam exemplarium iuxta & iudicatu difficilem & inanem arbitratus prætermiſi.

AEGROTVS VII

4 *Illius Anginoſæ quæ apud Bitonem agebat, primum à Lingua cœpit obſcura eſſe vox, lingua rubens, deſiccata erat. Primo die horrida, incaluit. Tertio rigor, Febris acuta: tumor colli & pectoris ex vtraq; parte ſubruber, durus: extremitates frigidæ & liuidæ, ſpiritus ſublimis: potus per nares effluebat, deuorare non valebat: deiectiones & vrinæ ſubſtiterũt.† Quarto cũcta exacerbata ſunt. Quinto Perijt Anginoſa.* ΠΙ.Δ.Ε.Ε.Θ. *P.D.S.Q.M. Id eſt Probabile Deiectionibus Suppreſſis Quinta Mortuam.*

† Deſũt hic q̃dã ad balanũ & clyſtere ſpectãtia, quoꝶ tñ Galenus vt ab Hippocrate dictoꝶ in fine cõmẽti huius meminit.

Neque in exemplaribus reperitur omnibus hoc modo finis deſcriptus orationis, neq; ſcire interpretes

A terpretes huius libri videntur omnes. Sed etiam quidam ex his pro quinto ſcribunt ſeptimo, alij
octauo. Capito vero haud ſcio qua re adductus, diem & anginoſa, detraxit, atq; paulo ante ex hoc
/quarto cuncta exacerbata ſunt/ quarto detrahit, facitq; hunc totius dictionis exitum /aluus et vri
nę ſubſtiterunt, cuncta exacerbata ſunt, perijt/. Ac de meliore quidē lectione inferius videbimus.
Prius (quod mihi præter cætera eſt in explanatorijs libris propoſitū) quæ in muliere hac ſunt ob-
ſcurius dicta, exponemus. Mihi vero /ſpiritus ſublimis/ non vr̄ clarū eſſe. Sabinus quidē ſcripſit
« de eo in hæc verba: Sublimis aūt ſpiritus erat, hoc eſt ſummis naribus reſpirabat, ꝙ ex arteriæ in-
« flammatione præcluſum eſſet viæ ſpatium, nec iam ſpiritus attractio poſſet in pulmonem fieri.
Eſt vero etiam ipſius obſcura oratio Sabini, vt alium etiamnum interpretem quærat. Equidem il
los eum puto ſignificare reſpirare ſummis naribus, qui reſpirādo narium pinnas mouent. Siqui-
dem multos nos ægros ſic vidimus ſpirare,† vt eas in expirando contraherent, in inſpirando ve-
ro dilatarent. Quod quidem incidit ijs, qui ab angina ſuffocantur, vel à peripneumonia, vel ſup-
puratione, præterea ijs qui infirma ſunt facultate. Verum iſtud quemadmodum in ęgris fiat, non
eſt ꝙ nunc referamus: Quo autem in his pacto, qui propter anguſtiam ſpiritus organorum, hoc
loco reddemus, ſimul iam cur ſublimem Hippocrates eum ſpiritum appellauerit expoſituri. Cer
B nimus enim in ijs, qui ſunt ita affecti, ſummum moueri ad operta ſcoptula vſque thoracem: quam
nunc probabile eſt reſpirationem ſublimem dici, quæ non in angina modo, verum etiam in peri-
pneumonia, & in ſuppuratorum quos vocant, fit affectibus. Quæ quidem etiam citra febrem ac-
cidit ijs, qui proprie vocantur orthopnoici, & aſthmatici. Nam à talibus euentis vtrunq; affectus
hic nomen eſt ſortitus, aſthma quidem, id eſt anhelationem, propter coactam reſpirationem, quā
etiam, qui velociter currunt, habēt: & orthopnœam, ꝙ ſe, quia cū decumbunt ſuffocanť, erigunt:
ſunt qui cogantur planè exurgere. Iam in præſagijs quoq; ſcriptum ad verbum ſic eſt: ‖ Anginæ
« autem grauiſſimæ ſunt, ſubitoq; perimunt, quæ nihil in faucibus ſigni ędunt, neq; in ceruice, ſed
« multum prębent laboris, & orthophnœam. Itaq; eadem cauſa tum orthopnœam inducit affecti-
l.3.ſ.10.c.7. 18.c bus ſtrangulantibus, & quem modo vocabat ſublimē ſpiritum. Nam "integra conſtante ſanitate,
vbi nobis oēs quieſcunt voluntarię actiones, ſolis inferioribus thoracis, quæ ad ſeptum tranſuer-
ſum ſunt, partibus ſpiramus, vt in commentarijs oſtēdimus de reſpirationis cauſis: Sin ampliorē
inſpirationem requiramus, etiam partes infernis vicinas vnà mouemus: Vbi plurima indigea-
mus, tum partes etiam ad operta ſcoptula agitamus, totius thoracis valida opera vtentes. Sed hoc
nobis fit ſanis, vbi velociter currimus, aut quocunq; modo valide mouemur, quod multo ſpiritu
C opus ſit attracto: In peripneumonijs vero & ſuppuratorum vitijs aut malis, & orthopnoicis cum
febribus, ob ſpiritus anguſtiam organorum: quę non poſſunt tantam aeris ſubſtantiam ſuſcipere,
quanta eſt animanti ex vſu. Incompletus igitur reſpirationis vſus in periculum adducit ſuffoca-
tionis. Itaq; compelluntur vt continue omniq; thorace peragant reſpirationem. At in angina re
ceptacula in pulmone ſpiritus, quibus reſpiramus, recluſa ſunt, & pura: ſed ꝙ inflammatione gut-
turis muſculi teneantur, conſtringitur externi aeris, quem per inſpirationem attrahimus, primus
ingreſſus. Quo fit, vt vel hic altera quidē de cauſa, ſed æque tn̄, vſui reſpirationis non reſpondea-
tur, vt in ſuſpirioſis, ſuppuratis, & peripneumonia affectis fiebat. Itaq; contendunt, qui ſuffocan-
tur, exurgere, & toto thorace externum aerem magna vi attrahere. Atq; idcirco in his cenſeas, qui
angina laborant, ſublimem appellatum ſpiritum eſſe. Poteſt etiam, ꝙ ſe ipſi illi volunt in ſublime
erigere, ita vocitatus eſſe, vt idem ſublimis ſpiritus ſignificet, ac orthopnœa in Præſagijs. Porrò
in hiſtoria mulieris angina detentæ, quæ in ſermone eſt propoſita, ſcriptū eſt, potum etiam in na-
res reſilijſſe, quod vſu venit ijs, qui eum deglutire nequeunt, vel ob gulæ tranſitum reſtrictiorem,
vel ob ipſius internitionem reſolutionemq;: quorum eſt vtrunque pręcipue exitioſum: vt etiam
quod antea eſt ab eo ſic in tertio die ſcriptum /extremitates frigidæ & liuidæ/. Nam cum prædixiſ
D ſet /tertio die rigor, febris acuta/ ſubdidit /extremitates frigidæ & liuidæ/. Nam natiui caloris ſi-
gnum eſt internitionis extinctionisq; frigus extremarū partium & liuor in acutis febribus. Atq;
hinc etiam factum eſt, vt huic ægræ deiectiones & vrinæ ſuppreſſæ ſint, quod iam omnes emore-
rentur functiones. Quo eſt veriſimile nec ſeptimo mulierem, nec nono die perijſſe: neque enim
tantum ſpatij perdurare poterat tertio iam die ſymptomata habens & notas naturæ frigeſcentis.
Et Hippocrates, qui in tam acutis morbis ſolet, quæ vnoquoq; acciderent die, perſequi, non com-
mitteret, vt tacitus diem quintum, & ſeptimum præteriret. Quando igitur abſoluto de tertio die
ſermone, quartum commemorat ſolum, omnia tum exacerbata fuiſſe dicens, multo iam eſt clarius
non valuiſſe ad ſeptimum vel octauum diem vitam mulierem ducere. Nam paradoxas quidem
conuerſiones, quæ raro incidunt propter robur naturæ, cum ipſi non raro vidimus, tum vero in
narrandis ægris ſcripſit Hippocrates, ſimulq; id ipſum ſignificat & indicat, commodius habuiſſe
ægrum. Nunc, quando tertio die vnà cum acuta febre extremæ partes algerent liueſcerentq;, &
vrina ſupprimeretur, etiam ſi non ſubiungeret /quarto die omnia exacerbata fuere/ omnino erat
die quinto peritura. Quod ille cum adſcripſerit, etiam affirmes ſecurius, ita affectam ſextum diem
viuam non attigiſſe, multoq; etiamnum potuiſſe minus ſeptimum vel octauum. Vnde iure mi-
reris, qua ratione adſcripſerit ita ille, qui primus huius fuit rei auctor, notas, vt indicent octauo

† In codi. quibuſdam antiquis legitur ὥς ἐν μὲν ταῖς εἰσπνοαῖς προςέλλειν, ἐν ταῖς ἐκπνοαῖς διαςέλλειν αὐτά, i. ut eas in inſpirādo contraherēt, in expirando uero dilatarent.

in Prog. cō. 3. t. 16. 4ª. 209. a

illam die defunctam: & eo etiã magis, quo mõ Zeno Herophileus vir nequaq̃ obscurus ascriptas E
exponens notas in tertio libro morborum vulgarium, etiam ipse octauo die dicat hanc periisse
anginosam, idq; huiuscemodi notis indicari: ΠΙ. Δ. Ε. Η. Θ. Harum notarum prima πιθανὸν id
est probabile significat, quę per Π literam scribitur mediam habẽtem lineã rectam vtriq; aliarum
parallelam seu æquidistantem, quo modo quidam nongentesimum numerum scribunt. Et sem-
per in omnibus id ægris denotat præposita omnibus sequentibus notis. Quæ harum est postre-
ma, hoc loco θάνατον i. mortem significat, quam litera Θ denotat: in aliis ęgris ὑγείαν i. sanitatem,
quam demonstrat litera Υ. Penultima nota semper dierum numerum, quibus propositus vbiq;
æger in sermone laborauit, significat. Quæ vero inter hanc interiacent & omnium primam, de-
clarant cur sit saluatus, vel perierit homo, causam. Vt in hac anginosa, duæ sunt notæ, altera pri-
mam omnium sequẽs, cuius medium recta secat linea, ΠΙ: ab ac alia atq; alia. Igitur quæ omnium
primæ succedit, cuius secatur medium, elementum est Δ: à cuius oritur media inferiori linea, alia
recta linea deorsum ducta, sicut ι scribimus. Sequens est literæ Ε nota. Atq; ex his indicari Ze-
no ἐπίσχεσιν τῶν διαχωρημάτων id est supressionem diectionum tradit, deorsum signato Δ secun
dum vnumquenq; modũ διαχωρούμενα i. excrementa significante: etenim sudoris ipsum ẽt, ne-
dum vrinarũ, aut deiectionum, esse signum affirmat: Et ἐποχὴν siue ἐπίσχεσιν i. suppressionem, F
vtro libeat modo appellare: Vt signorum sit hæc tota sententia: Verisimile est excrementis sup-
pressis octauo die obiisse mulierẽ anginosam. Quare, vt dixi, miror, cum fideliora exẽplaria quin-
tum diem habeant, huic lectioni etiam litera ipsa Ε consentiente, vt ostendi paulo ante, ipsum Ze
nonem tñ octauum diem scire scriptum: eos vero qui in illum disputant, hac de re nihil meminis-
se: at de notis illum reprehendere, ꝙ secundam literam non scripserit, & fecerit signatum Δ, cum
scriptura non ita habeat in tertio libro vulgarium morborum: cęterũ post primam notam Ρ scri-
ptum, vt illi autumant. Hic residuus iam sese longus mihi sermo offert. Putaueris enim re vera
has notas ægris Hippocratem subtexuisse: siquidem aduersarii Zenonis Ρ esse asserunt, non deor
sum signatum Δ scriptum. Verum si aduersariorum Zenonis libros legas, nec Hippocratis es-
se dicẽtium has notas, & librum quendam extare Ptolemęi cognomine Euergetis, habentem sup
positas illas à medico quodam Pamphilio genere ex ciuitate Sidica, de secta Cleophantia: audias
præterea causam, qua adductus libro has notas inseruit Mnemon: videantur haudquaquam sibi
constare, qui Zenonem confutant, nec esse Hippocratis, nec esse sic illas notas scriptas, vt ille ex-
posuit. Mihi vero quæ sunt hactenus dicta, vana videntur esse, nihilq; afferre lectoribus ad artis
opera vtilitatis, quò properare, qui hanc meditatur, debet. Verum quia cum essent adscriptæ, vi- G
sum est amicis, quibus morem gerẽs quibusdam locis primi libri reprehendi male explanantes ea
quæ ad ægros spectant, vt vno certe huius libri loco aliquid de hisce notis afferrem, induxi ani-
mum vt facerem: tametsi nõ ignorem, quod semper dico, scriptos à iunioribus medicis commen
tarios cum tps nostrum corrumpere, tum nihil docere, quod interest medicinę: propter quos ego
singulas separatim medicas lucubrationes feci. Quæ vero sunt contra sophistas, qñ has etiã ex vsu
iuuenibus esse animaduerto, qui ab istis peruertuntur, scripsi eas item priuatim singulas: vt sicui
suppetitet tempus abunde vt & has reuoluat, contra sophistas non secus ac hostes sit succinctus.
Sic igitur nunc quoque, tametsi res sit inutilis ad probe medicinam exercendam, quod ad has no-
tas pertinet, non pigebit tamen totum percurrere, quãdoquidem ita est amicis visum. Sanè enim
puderet me, si ad eas me deflexissem nugas, nisi antea ego, quæ referunt ad artem medicam, multis
voluminibus oĩa pertractassem, itaq; tandem ad Hippocratis descendissem enarrandos libros: in
quibus artis discipuli nihil addiscere noui valent, extra illa quæ clare & fuse exposui in lucubra-
tionibus medicis, vt vel ad intelligendum hebetes sermonem queant assequi: sed historiæ cogni
tionem obtinebunt, cuius gratia multi mortales interdum suspiciunt quosdam, qui artes aliquas
tractant, homines qui multa legerunt retinueruntq;, statim artis etiam ducentes præcepta tenere. H
Nunc itaq; omnem de notis historiam exponam: qñquidem hoc amici pariterq; familiares semel
hic fieri statuerunt oportere. Hæc itaq; quæ sum dicturus, tradita à Zeuxide sunt primo in hunc
librum commẽtario. Et quidem præstiterit fortassis, quod ego facere in talibus solebam, qui hanc
cupiunt historiam cognoscere, ad illum librum eos remittere: sed qm̃ Zeuxidis commẽtarii non
iam perinde grati, sunt infrequentes: ideo me voluerunt ea recensere, initio eius ab ipso Mnemo
ne sumpto. Quidam enim eũ aiunt, cum legendi gratia tertium accepisset vulgarium morborum
librum ex magna illa Alexandriæ bibliotheca, restituisse adulterinis ascriptis simili atramento &
literis hisce notis. Sunt qui ex Pamphilia eum affirment deportasse: ac tanto fuisse regem Ægy-
pti erga libros studio Ptolemæum, vt omnium appellentium ad se libros deferri iuberet, quos re-
latos in nouas chartas dominis descriptos daret, à quibus in portum inuectis ad se allati libri es-
sent: allatos vero in bibliothecas reponeret: atq; inscriptioues erant, Ex nauibus acceptorum. In-
ter eos esse ferunt repertum tertium librum vulgariũ morborum, titulo insignitum, Ex nauibus,
sub correctore Mnemone Sidita. Quidã non esse scriptum sub correctore aiunt, sed solum nomẽ
Mnemonis: quia & aliorum ẽt omnium, qui cum libris appellebant, regii ministri noĩe reponen-
dos in apothecas libros insigniuerũt. Neq; enim cõtinuo eos in bibliothecas asportasse, sed prius
in certis

A in certis ædibus cumulatim deponere. Nam tanti studij ad veterũ libros comparandos Ptolemæi illius, magnum esse argumentum referunt, rationem, quam habebat cum Atheniẽsibus: qui quin decim pigneratis argenti talentis, Sophoclis ab eis accepit & Euripidis Aeschyliq́; libros, vt eos tantum describeret, & mox fartos tectos restitueret: magnifice cum apparauisset eos in pulcherrimis membranis, quos ab Atheniensibus acceperat, retinuit: illis misit, quos ipse parauerat, orans quindecim talenta tenerent, acciperentq́; nouos pro veteribus quos ipsi dederant libros. Quod si Atheniensibus ne nouos quidem remisisset libros, sed veteres retinuisset, non erat quod ægre ferrent, qui argentum hac lege acceperant, vt hoc ipsi seruarent, si ille retineret libros. Itaque illi simul & nouis libris, & argento sunt potiti. Quare Mnemon, siue ipse librum attulerit, siue ex bibliotheca accepto adscripserit, quæstus videtur gratia fecisse. Nam solum dicebat tenere se, quid notæ illæ interpretarentur: ita mercede eas exponebat. Quod si est, probabilius est librum in bibliotheca repositum, esse ab eo adornatum: siquidem multo erat expositio eius fidem habitura maiorem, si regia haberet bibliotheca notas: nam librum si domo deferret, suspectus erat. Nec vero scriptas dubitarem ab Heraclide tum Tarentino tum Erythræo demonstrationes, adulterinas esse notas commemorare, ni prudentibus existimarem hoc pro comperto esse, & festinarem ab
B hac loquacitate pedem referre. Quare ad vtile redeo, cuius causa horum ægrorum historiam reuoluimus. Nam ideo putare mulierem esse defunctam, quod suppressę deiectiones essent, ridiculum sit: neque enim ob suppressionem perijt, cæterum propterea illi contigit supprimi deiectiones, quod naturales functiones extinguerentur. Neque vero, quia frigidæ erãt & liuidæ tertio die partes extremæ, ideo obijt: sed quod moreretur, factum est, vt & illæ emorerentur. Et ipse autem Hippocrates quasi vaticinatus adscripsit in exitu narrationis /perijt anginosa/ tametsi statim initio prędixerat /illius anginosę, quę apud Bitonem agebat/: sed additio ad finem illa hoc demonstrat /perijt mulier hæc angina/. Atque ita in Præsagijs scripsit de exitiosis anginis Hippocrates. ‖ Nam hæ primo die suffocant statim, & altero, & tertio. Quare propositam hic nobis mulierem oportebat ea de re tertio die obijsse, cum extremæ partes liuidæ ac frigidæ essent, deiectionesq́; supprimerentur. Vnde viribus conijcias validis fuisse, itaque attigisse quintum diem: nam, vt octauum, nõ potuit fieri. Sed de his satis. Quod si cogites, siue ipse Hippocrates susceperit mulierem hanc procurãdam, siue inuiserit vna cum medico eius, si nihil aliud, paruum cataplasma certe imponeret, aut diaclysma præberet illi. Probabile autem est eum reliquisse recensenda cum alia remedia ægris adhibita, tum sanguinis missionem: solum vero clysterem & balanum subditum, non principaliter,
C cæterum obiter scripsisse. Nam cum vrinas recenseret, & vomitiones, & deiectiones: adiungeret præterea earum suppressionem, vnde nihil æger excernebat per se: in his adscripsit obiter simul cum excrementorum qualitate, balani vsum & clysteris.

in Prog.cõ 3.t. 16.4ª.209.a

Quid Quæq; Nota Significet.

Equidem omnino statueram ab hac importuna de notis loquacitate me referre: sed quia integram multi familiares disputationem hanc quærunt, egoq́; bonam iam nunc partem exegi nugarum, faciam, vt quod superest, adiungam. Atque constitueram, quemadmodum, quę nihil ad artẽ faciunt, separatim solebam scribere, sic his librum dicare, ac separatim commentari, abductum ab alijs, vt si qui velint etiam in huiuscemodi esse curiosi, habeant, quibus nugis inanibus vacent. At quia iam longe processisse video secundum hunc cõmentarium, & satis esse longum, vt reliquos nequeam ægros etiam hic exponere, ac pestilentem statum ordine hos sequentem coniungere: neq; vero dissecare mihi certum est tempestatis expositionem, vt partẽ eius in hoc peragam commentario, quod residuum est, in proximo: ideo disputationem de notis hoc libro perficiam, vt pręcidam hunc nugarum aceruum. Si enim quæ attulerunt, qui scripserunt de his notis, hęc inquirere velim, & quę recte sunt & secus dicta, disceptare, non vno mihi libro ad hanc rem opus sit. Pre
D cedit ergo, quod dixi, omnes, quæ per medium habet lineam ΠΙ, denotans semper πιθανὸν id est verisimile. Postremo vero loco aut Υ videtur litera scripta esse, aut Θ: hęc θάνατον id est mortem: illa ὑγείαν id est sanitatem, significans. Ante has dierum est, quibus ægrotauit vel perijt æger, numerus. At quæ inter has intercedunt notæ, omnes quidem sunt descriptæ ordine literarum, quas vocabuli elementa significant, excepto deorsum signato Δ. At quam horum quodq; habeat significationem, demonstrabo. Igitur memoria tenendum nobis est notas, quæ vltimam præcedunt (à qua mortem diximus aut sanitatem demonstrari) numerum dierum denotare: de cęteris, quæ inter has & principium scriptæ sunt, orationem instituam: Α ἀποφθορὰν siue ἀπόλειαν i. interitum seu internitionem: Γ γόνον i. semen, vel γονοειδὲς οὖρον i. semini assimilem vrinam: Δ vero signatum (vocant signata, qñ rectam lineam, qualis est, quę deorsum ponitur, habent, hoc modo Δ) διαχωρούμενα i. excreta per sudorem, & alui fluxum, & habitus digestionem, & vno verbo vacuationem quãcunq;: Ε ἐποχὴν hoc est suppressionem, ἕδραν hoc est sedem: Ζ ζήτημα i. quæstionem. Θ θάνατον i. mortem, vt est antedictũ: Ι ἱδρῶτα i. sudorem: Κ κρίσιν i. iudiciũ, vel κοιλιακὴν διάθεσιν i. ventriculosam affectionẽ: Μ μανίαν i. furorẽ, vel μήτραν i. vterum: Ν νεότητα i. iuuẽtutem, & νέκρωσιν i. internitionem: Ξ ξανθὴν χολὴν i. flauã bilem, & ξένον τι καὶ σπάνιον i. nouũ quoddã & rarũ, & ξυσμὸν i. strigmentũ, & ξηρότητα i. siccitatẽ: Ο ὀδύνην i. dolorẽ, vel οὖρον

id eſt vrinam. Quidā vero volunt, vbi impoſitum ſibi Υ habeat, eo nimirum modo ſcriptum, quo E
vocem ὗτως ſcribere cõſueuerunt, tunc vrinam ſignificare: Π πλῆθος i. abundãtiam, vel πτύελον
i. ſputum, vel πῦρ i. ignem, vel πνεύμονος πάθος i. pulmonis affectũ: Π vero in medio habens I,
hoc modo ΠΙ, πιθανὸν i. probabile (vt ſupra diximus) ſignicat: Ρ ῥύσιν i. fluxionem, vel ῥίγος i.
rigorem: Σ σπασμὸν i. conuulſionem, vel ςομάχου πάθος id eſt ſtomachi affectum, vel ςόματος
κάκωσιν id eſt oris malum: Τ τόκον i. partum: Υ ὑγείαν i. ſanitatẽ, vel ὑποχόνδριον i. hypochon-
drium: Φ φρενῖτιν i. phrenitidem, vel φθίσιν i. tabem: Χ χολὴν i. bilem, vel χολῶδες i. bilioſum:
Ψ ψύξιν id eſt frigus: Ω ὠμότητα id eſt cruditatem.

AEGROTVS VIII

5 *Adoleſcentulum, qui in Mendacium foro decumbebat, corripuit Ignis ex Laßitudinibus, laboribus, & curſibus
inſolitis. Primo die turbata aluus erat bilioſis, multis, tenuibusq́; Vrinæ tenues, ſubnigræ: non dormiuit, ſitibũdus.
Altero die omnia exacerbata ſunt: deiectiones plures, intempeſtiuiores: non dormiuit, mente turbatus, aliquãtum
exudauit. Tertio grauiter ſe habuit, ſitibundus, faſtidioſus, multum ſe iactauit, perplexus erat, delirauit: extremæ
partes liuidæ, & frigidæ: hypochondrij vtrinq; ſubmollis contentio. Quarto non dormiuit, malum in peius proce-
debat. Septimo Obijt. Annum Aetatis circiter Vigeſimum agebat. Acutum.* ΠΙ. Ξ. Ζ. Θ. F

Cœpiſſe huic morbum dicit ex laſſitudinibus comitibus inſolitarum exercitationum. Scimus
enim πόνȣς i. labores, illum noĩare exercitationes: ſicut κόπȣς i. laſſitudines, corporis affectus, in
quibus ſi parum modo moueatur, tentionis ſenſus vel vlceroſus illi fit. At laboribus quia curſus
adiunxit, ſuperfluo labores adſcripſiſſe videtur: continentur enim, vt genus in ſpecie, in curſibus.
Vnde quidam pro πόνων i. laboribus, πότων id eſt potibus ſcripſerunt, cõuerſo primo ν ſecundæ
ſyllabæ in τ. Reliqua narratio tota eorum, quæ inciderunt adoleſcentulo, exẽplum ſunt acuti mor
bi in ætatem maxime iuuenum cadentis. Alia igitur ſymptomata morbi ſunt acuti. Sed vnde pe
riculum præſagias, vel mortem? Primo quidem die relatæ ſunt ſubnigræ vrinæ: ſecundo die parũ
exudauit: tertio multum ſe iactauit: at omnibus diebus nihil planè dormiuit. Atq; hęc quidẽ pe-
riculoſa ſunt. Extremæ vero partes tertio die liuidæ & frigidæ in acuto morbo lethales ſunt, atq;
adeo hac ætate: fiunt.n. vel ex nimia inflammationis viſcerum magnitudine, vel natiuo intereun-
te calore. At enim de hypochondriorum cõtentione ſubmolli iam ante diximus, tenſionem citra
tumorem Hippocratem innuere iſta dictione. Oſtendit aũt ea contentio nullũ de externis corpo
ribus, qui muſculi ſunt abdominis, inflãmatione obſideri, verum aut ſeptum trãſuerſum, aut iecur,
aut lienem. Ac periculoſa quidẽ inter cætera hęc ſunt. Mortis vero apertum ſignum eſt extrema- G
rum partium liuor & frigus, quæ tertio die in morbo acuto, & ætatis vigeſimo anno, accidunt.
Quod ſanè fuit in cauſa, vt vſq; ad ſeptimũ viueret adoleſcẽs. Potuit etiam alia de cauſa, ꝙ validis
eſſet viribus, non ꝑꝑ ſolam ætatem. Itaq; ex huius ægri hiſtoria, qui capi fructus poteſt, hic eſt. Nã
inueſtigare, qua in ciuitate vocetur aliquod Mẽdacium forum, vt Athenis Aſtutorum forum eſt
appellatum, & quæ id genus in ſingulis ægris alia quidã interpretes ſcripſerunt, ſi quid in ijs eſſet,
quod ad artis opera faceret, non prætermitterem. Acutum / hoc inter præcedentem & proximũ
inferiorem eſt ſcriptum, quod poſſit attribui vtriq;, ꝙ vterque videatur acute ægrotaſſe. Verum
quia in ſuperiore ægra, quæ angina laborabat, eſt adiectum /anginoſa/ certiſq; alijs ægris eius ge-
neris quiddam ad exitum narrationis eſt adſcriptum, quò hiſtoriæ vtilitas ſit conſpicua, probabi-
lius eſt priori ægro /acutum/ eſſe ſubditum. Potuit etiam, qui notas adiecit, itẽ hoc addidiſſe. Nos
paulo mox in ægro ordine decimo de eiuſcemodi additis ſcripturis plene agemus.

De Notis Prædicto Aegro Adiectis.

Quia conſultius puto eſſe in tertium commentarium reſeruare tempeſtatem peſtilentem, ſub-
texam non nulla prædictis, quæ in controuerſia apud medicos ſunt de aſcriptis ſignis huius ado-
leſcentis hiſtoriæ ſeptimo die defuncti. Zeno nãque has ſcripſit notas. Præoĩbus ΠΙ per mediũ H
lineam rectam habens, quod πιθανὸν id eſt veriſimile ſemper ſignificare docuimus. Secũdum Ξ,
tertium deinde Ζ, quartum Θ, hoc pacto ΠΙ Ξ Ζ Θ. Igitur Ζ ſeptimum diem ait denotare, Θ θά-
νατον i. mortem. Sed hæc ſunt in oĩbus communia: Ξ vero ξένον i. nouum vult indicare. Nouũ
fuiſſe adoleſcenti ait in narrationis initio ex laſſitudinibus & curſibus inſuetis eum incidiſſe in
morbum. Quæ igitur aduerſus Zenonem dicta ſunt de primo ſigno, quod ſignificet πιθανὸν i.
veriſimile, qñquidem oĩbus ſunt communia ægris, paulo poſt, ſi viſum mihi erit, apponã. Prius
quæſtiones de hoc ægro priuatim iactatas videamus, ꝙ de re ille medica mouiſſe controuerſiam
videatur. Nam cum conſcripſiſſet Zeno, vt antea memini, de notis non paruum volumen: ac al-
terum illo maius aduerſus eũ empiricus Apollonius: ac rurſus Zeno eidem reſpondiſſet: Apol-
lonius cognomento Cyclas, poſtea & ipſe ſcripſit defuncto iam Zenone de notis librum, non vt
ſuppoſitas ſolum culpãs, ſed corollarium addidit, quo inſectatur Zenonem. Nã ita inſtituit repre
henſionem, vt contra illum, qui quæ ſint à Mnemone concinnata, non valeret recte interpreta-
ri: ſed vbi probabili deficeretur ratione, notas, quò commodius exponeret, conuertiſſet: neque li
brum in regia bibliotheca inuentum, neque illum ex nauibus, nec quem ędidit Bacchius, habere
ad eum modum notas, vt in hoc ſcripſit adoleſcente Zeno, affirmans. Enimuero in hanc miror

importunitatem

A importunitatem potuisse Tarentinum Heraclidem impelli, & quidem in perpetuum studentem interpretationes ad vtilitatem referre. Hic vero contendere magis cum Zenone videtur, q̃ spectare vtilitatem. Exponit.n.notas, ac si duo Z ante vltimū Θ scripta sint: & alterum, quod prope Θ est, septimum diem indicare ait: alterum, quod huic, Z dico, præpositum est, significare ζητητέον εἶναι, id est quærendum esse, cur septimo die interierit, cum accessiones haberet diebus paribus: Nam erat probabile, vt ipse dicit Hippocrates, morbi iudicium diebus accessionum fuisse.
" ‖Nam quorum, inquit, diebus paribus fiunt accessiones, horum fiunt etiā iudicia diebus paribus: 1. Epid.c.3.t.
" quorum vero in imparibus, horum item imparibus diebus iudicium: Subiecta aūt est generali iu 13.3ª.120.c
" dicij significationi mors. Atq; de notis sic statuit Tarentinus. Attendamus iam, ecquid afferat præclari. Nam q̃ mors fere in dies accessionum incidat, rarumq; sit diuersum exēplum, fatendum est, & concedendum verum dicere Tarentinum. Non videtur habuisse hic tñ diebus paribus accessiones. Quippe primo die Hippocrates, quæ initio morbi acciderunt, descripsit: Sub hunc, inquit, oīa exacerbata sunt, propter morbi, qui acute mouebat̃, incrementum. Itaq; tertio die adhuc magis intentum morbum indicat esse. Nam cum in secundo die prædixisset /non dormiuit, mente turbatus erat/ tertium diem exponēs scripsit primum /grauiter se habuit/ quod primo die non B scripserat: ab hoc /sitibūdus/ deinde /fastidiosus/ mox /multū se iactabat/ postea /perplexus erat/: Quorum vel vnum, si tertius dies haberet, posset ipsum secūdo peiorem ostendere. Nā vna nocte non dormire, mentisq; turbatio, assidue in acutos morbos citra insigne discrimē incidere cernuntur: at quæ sunt de tertio die scripta, fuerunt periculosa vniuersa. Præterea tertium ideo secundo peiorem esse dicit, quod secundo die scripserat /mente turbatus erat/: tertio die, cum alia symptomata, quæ paulo ante retulimus, commemorat extitisse, tum vero mentem fuisse non iam turbatam (quippe parum id quidem sit) cęterum delirasse ait. Quam ob rem cum ipso hoc symptomate videtur secundo peior tertius fuisse: tum, quod addiderit inibi hypochondrij submollem tentionem, quæ antea non suberat, coniectes hinc secundum illi moderatiorem fuisse. Nanq; viscus antea malo vacās cum cœperit in aliquo die laborare, illum esse prioribus peiorem significat. Ac præter omnia, quæ commemorata sunt perniciossima symptomata eo die apparuisse videntur, frigus partium extremarum, liuorq;. Quo maior, vt paulo ante dixi, admiratio subeat, quid'ni adolescens perierit die quinto. At enim dicet aliquis Tarentinum defendēs, post prædicta scriptum esse /quarto non dormiuit, malum in peius procedebat/. Verum & huic ipsi in memoriam reducemus medicum illud præceptum, nimirum quartum septimi indicatorium ab Hippocrate esse C dictum, propterea quod bonorum aut malorum, quæ dies ille attulit, euentus non minus sed magis septimo die quam sexto fiat. Qua igitur ratione dicit Tarentinus, probabilius erat sexto defunctum esse adolescētulum, posteaquam accessiones haberet diebus paribus? Nam tertio die plurima symptomata illum videntur tentasse: die quarto autem creuisse: tum sustinuisse se, & repugnasse ad septimum diem, quia forte firmis natura viribus erat, & vero etiam per ętatem: nam hęc illum si defecissent, quinto die obijsset. Quare equidem Tarentinum censeo insectandi citius studio Zenonis, q̃ rei sedulo excutiendæ, huc descendisse. Idem Apollonius fecit, qui itē diligenter literam Ξ secundo inter notas loco positam exponit. Quem sunt multi sequuti alij, maxime cum q̃ medicum aliquod præceptum dicat se vtile exponere citra notas: tum q̃ eius dictis illi fidem haberent. Hac siquidem de re adolescentem ait obijsse, q̃ præter morem lassitudines, labores, & cursus obijsset. Ego vero affirmauerim labores & cursus, siquidē hoc nomine plures exercitationes significantur, non præcedēte morboso corporis statu, haudquaq̃ potuisse mortem inducere. De potibus, vt quidam volunt (nam sic dixi esse qui corrigant) hoc quidem in adolescētulo, quid certi dicam, non habeo, q̃ nec qualitatem nec quantitatem teneam istarum potionum, cum tñ multa sit in ipsis differentia: Siquidem etiam differūt ipso tempore potiones: quædā enim diebus duo- D bus et tribus, alię permultis fiūt: ipsiusq; quotidiani haustus mensura haud paruam habet differentiam: Potionis ad hęc qualitas, hi.n.meracioreē, illi sumunt dilutiorem, non nulli temperatam: sunt qui frigidam, alij calidam, atq; harum vtranq;, aut de more aut insueti, biberunt aliquando. Huic accedit non parua ipsorum vinorum in genere ac tempore diuersitas: neq; enim eūdem affectum vinum nouum ac vetus parit: neq; crassum, ac tenue: nec albū, atq; nigrum: nec odoratum, ac fœtidum: nec item austerum atq; dulce. Quare, vt dixi, de offenso per vinum adolescēte nihil habeo firmi statuere, nisi hoc Omnium est vinorum immodico vsui cōmune, quod neruos tētet & mentem. Sed horum tamen solēnis noxa non dominabatur in huius adolescentuli morbo: neq; enim conuellebatur, vel tremebat, vel infestabatur phrenitide: quare & scripturam potibus minus puto conuenire. Sane magis est consonum adolescenti inconcoctiones præcessisse etiam fortassis in ventre: sin secus, in venis quidem certe: vnde plurimi coacti sunt crudi humores, vt testantur vrinæ, & alui excrementa, tenuia illa quidem, verum non biliosa tamen. Nihilo minus videtur biliosi quoq; humoris aliquid in toto contineri habitu corporis, comitis laborum quos subierat: quibus est verisimile etiam delirium quoddam successisse & febrem acutam.

De Nota illa ante cæteras posita, qua Πιθανὸν *hoc est probabile, significari aiunt.*

Quoniam hoc in libro interpretum loquacitatibus plurimum vsi sumus, haud deterius vtique

fuerit aliquid etiam exempli gratia de illa nota scribere, quæ πιθανὸν id est probabile significat. E Nam quis fortasse illorum librorum admirabitur magnitudinem, quos Zenonis Apolloniiq́ꝫ sectatores conscripserunt. Si igitur in vna tantum nota intelliges, quo pacto ipsis in prolixitatem paulatim deuenerit controuersia, causam quoque longi sermonis facile perdiscere poteris: cauebisq́ꝫ (si mentis compos fueris) ne tu ipse quoque in eiusmodi nugacitates incidas. Itaqꝫ in prima statim nota, qua πιθανὸν significari dicebant, inquiunt in nullo alio libro solere vnquã hac voce πιθανὸν vti Hippocratem: ob idq́ꝫ non decere nunc vnico in libro signo eius vocis sæpenumero vti, qui nunquam alibi vsus ipsa fuerit. Hanc autem rationem euertẽtes, qui cum Zenone sentiunt, in germanissimo illo libro qui est de fracturis inscriptus, dixisse aiunt, vbi de Solene instrumento disputat, πιθανότερον. Cum enim prius dixisset Hippocrates Solenis instrumenti non esse

de Fracturis, cõ.2. t.64.7ª. a39.c

vtilitatem, subiunxit: ‖ At πιθανότερον id est probabilius est, vulgo minus accusabilem fore medicum, si Solen subijciatur. Scite ergo cum probabilem responsionem visi fuerint inuenisse Zenonis fautores, tres ipsi ab aduersarijs obuiationes factæ fuerunt, duæ quidem litigiosiores potius q̃ veriores: tertia vero idonea admodum est, omnibusq́ꝫ illis audientibus satisfacit, quotquot græcis literis bene instituti sunt. Prior itaque ex litigiosis responsionibus hæc est. Hippocrates illic πιθανότερον dixit, non πιθανὸν: at isti ex hac nota indicari aiunt πιθανὸν. Quibus Zenonis adiu F tores respondent: Si quis apud Apollonium scriptum inuenerit primitiuum nomen non iam statim ipsi concedimus deriuatiua vsurpare, nisi prius quendam nobis ostendat ipsis vsum fuisse: qui autem deriuatiuum inuenerit, is audacter & primitiuo vti poterit. Nam quod ab aliquo genitum est, id eius quod generauit subsistentiam indicat: quod vero à nullo, aliud generet nec ne, dubium est. Prima sane fabulæ pars hic finiatur, cum nimirum ex prædictis apertum iam sit, quo modo in longissimam loquacitatem produci ipsa possit. Ad secũdam vero (iam enim semel in fabulam nosmetipsos introduximus) accedamus. Aiunt igitur qui contra Zenonis sectatores dicunt, posse quidem aliquando quæ semel scripta est dictio, & ipsum scribentem latere, quippe qui moris græca lingua exquisite loquentium oblitus, ac sola multorum consuetudine adductus sit: vno vero in libro deinceps quoddam vocabulum sæpius vsurpare soli ij possunt, qui aliàs eodem met ipso vti consueuerunt. Quæ vero ad hæc respondeant Zenonis consectatores, narrare superuacaneum est, quippe quæ frigidiora longaq́ꝫ sint. Mihi enim sat fuerit ad tertiam fabulæ partem accedenti responsionum duntaxat principia tãgere. Tertia autem hęc est. Placere quidem posse & vulgo & antiquioribus, si & δυνατὸν & ἐνδεχόμενον, & εὔλογον & εἰκὸς dicas (id est possibile, contingens, rationi consentaneum, decens) & ipsum etiam πιθανὸν, cum forte tunc in G vsu esset hęc dictio, sed rariori sane, & apud idiotas potius: Contra vero, vocem secundum conferendi modum, quod grammatici comparatiuum nuncupant, ab εἰκὸς formatam antiquis insuetatam esse: vere enim diceremus εἰκότερον: rariusq́ꝫ omnino hoc cõparatiuum inuenies quemadmodum & ipsum πιθανὸν. Constat autem antiquorum multa admodum volumina voluenda illi esse, qui has cõtrouersias dijudicare voluerit. Neqꝫ enim aliter cognoscere potest, an πιθανὸν ab ipsis vsitatum non sit, sed πιθανότερον: secus vero insolens εἰκότερον, tritum εἰκὸς. Si vero quispiã ex ijs qui artem medicinalem discere decreuerunt, ad lectionem se conuertat antiquorum omniũ librorum, quos rethores, aut historici, aut medici, aut deniqꝫ philosohi conscripserunt, conteret certe in hoc tempus, seq́ꝫ artem assequi posse diffidet, cum hoc ad morborum nec dignotionem nec prænotionem cõferat. Quamobrem satius fortasse fuerit fabulæ in tres diductæ partes finem constituere, ne longius tempus consumamus in duorum deinceps dierum appositione: cum præsertim tragœdiam vel comœdiã agamus. Ad reliquos igitur ęgrotos venientes (supersunt enim adhuc quatuor ante statum pestilentem descripti) hic secundum commentarium absoluamus. Tertium vero aggredi erit vtilissimum. H

AEGROTVS IX

6 *Apud Tisamenum Mulier decumbebat, cui Voluulus cum molestia excitatus est. Ciebantur multæ uomitiones, potum non continebat, hypochondria dolebant, & infra secundum ventriculum dolores, tormina perpetua, non erat sitibũda, incalescebat. Extremæ partes perpetuo frigidæ, fastidiosa, insomnis. Vrinæ paucæ, tenues: † deiectiones crudæ, tenues, paucæ: } Nec erat remedio locus. Defuncta est.*

† Forte vel delẽda sunt hæc verba, vel ita legẽdũ, deiectiones nullę. considera.

Male scribunt quidam in hac muliere ὑλεώδεα per υ, cum εἰλεώδεα sit p̃ ει, scribendum. Εἰλεὸς enim id est voluulus, appellatur affectus, cuius habuisse symptomata scribit mulierem, multos vomitus, potũ cõtinere nõ posse, dolores esse ad hypochõdria, & tormina cũ doloribus in ventre: q̃ omnia voluulosis assident. Quod postea scripsit, non est ex ijs quæ eis assident, cæterum ex illis, quæ malo ad malignum tendenti superueniunt, potissimũ perpetuo esse extremas partes frigidas. Prauum item, fastidium est. Quin & vrinas adscripsit tametsi in venis non contineatur & succis affectus, verum in intestinis: quod cum in his cœperit magna inflammatio, prædicta incidere symptomata soleãt. Vocatur autẽ εἰλεὸς i. voluulus, affectus. Parua igit̃ ex vrinis, vt sint bonæ, salutis sic habentium est spes: sed non paruũ ad exitium momentum, si prauæ sint. Nam cum, qui eo

A. l.3. f.16. t. c.30. 350.b

A qui eo modo affliĉtantur propter intestinorum inflammationem in præcipiti sint, si alia videatur præterea esse in corpore affectio praua, increesceret vnà ægro malum. Atq; sic consueuit Hippocrates, vbi aliquod instrumentum spiritus sit læsum, inspicere vrinas. Quæ si secundum naturam habeant, in solis spiritus instrumentis versatur periculum: Sin hæ quoq; prauæ appareant, offensum iam significant etiam nutritionis instrumentum: quo modo nunc, quanquam sit affectus venter, eiusq; ex deiectionibus perspiciatur affectio, nihilo minus vrinarum fecit mētionem, vt tenuium, quæ succorum significant in venis incōcoctionem. Atqui vrinas semper memineris vt simul inspicias in ventris affectibus, thoracis, pulmonis, neruorumq;. Nam bonæ si appareant, haud magnum præbent momentum ad salutem: contra si prauæ, amplificant simul ægri periculum. Et cū sit periculosus omnis voluulus, qui in sublimibus intestinis consistunt, ijs, qui in crassis sunt deteriores, vt qui contagio iecur afficiant & lienem." Discernes eos vomitionum assiduitate, & vehementia, & q̄ potum continere nō possint: Adhuc magis ex eo, q̄ nihil per aluum deijciatur: Præterea tormina & dolores faciunt ad notitiam, quando teneant hi alta intestina: Qui stercus si vomant (aduertitur enim hoc etiam fieri) clarissimum sit signum tibi esse subtilia intestina affecta. Est autem acutissimum hoc malum: quare id hic proposuit Hippocrates: simulq; adscripsit /nec

A.ibidē c. 31. b

B erat remedio locus/. Sed mihi hoc fac, memoria comprehēdas ad commentationem de sanguinis missione. Cùm enim nullum scripsit aliud remedium in ægris horum librorum, tum nec illā: non quin præsto fuerit laborantibus auxilio, sed q̄ ascribere auxilia singulis ægris non oporteat: nisi quid forte noui inciderit, vt in eo, cui fuit octauo die sanguis detractus. Porrò diem preterijt, quo hæc ægra decessit, vt quæ secundo statim die mortua fuerit, aut longissime tertio ob morbi acuitatem, quam in narratione ipse ostendit.

AEGROTVS X.

7 *Quædam Mulier quæ apud Pantimedem degebat, ex Abortione infantis Primo die Igni est correpta: lingua arida, sitibunda, fastidiosa, insomnis: aluus erat turbata multis, tenuibusq;, & crudis. Postridie superriguit, Febris acuta, aluus copiose reddidit, non dormiuit. Tertio die intendebantur dolores. Quarto delirauit. Septimo Interijt. Aluus erat perpetuo lubrica, eiusq; multæ, tenues, crudæ deiectiones: Vrinæ paucæ, tenues: Febris Ardens.*

Si qua de causa externa mulieri huic abortire contigisset, declararet Hippocrates. Itaq; ex morbo constat vitiosis collectis humoribus abortijsse. Adiunxit huic ex abortione dictionem /νηπίῃ

C i. infantis/ indicans, ni fallor, hoc adiecto paruum fuisse elisum partum. Appellant enim homines infantes puellos non ita pridem nātos. Quare per metaphoram videtur Hippocrates valde pusillos fœtus sic appellasse: quippe hi potissimum eijciuntur. Acutam igitur fuisse & magnam febrem, cùm quod dicit /igni est correpta/ significat: tum quod addit /lingua arida, sitibunda/. At vero /fastidiosa/ febris demonstrat, qua tenebatur, malignitatem. Attende diligenter excretorum speciem. Nam cum scripsit /aluus erat turbata, multis tenuibus'que & crudis/: tametsi ipse in fine narrationis dixerit febre ardente illam laborasse, memineritq; febris, quę die primo cœpit, atque exacerbabatur secundo die: tum addiderit /lingua arida/ & /nō dormiuit/ ac /sitibunda erat/: cruda tamen deiecta ait fuisse: Ardentem autem febrem ex humoribus nasci biliosis scimus. Igitur consentaneum est in tota mole corporis huic mulieri biliosum fuisse aceruatum humorem, in primis autem venis lactium & simis iecinoris cruda contenta. Iam etiam vrinas illius crudas dicit fuisse, iuxta ac crudas deiectiones, non solum in primis venis, sed & in gibbo iecinoris crudis humoribus abundantibus. Porrò /febris ardens/ in fine narrationis huius ęgrę adscriptum est in multis exemplaribus. Quædam non hoc habent tantum scriptum, sed adiectum etiam A. Itaque suspicamur aut quòd prima hęc ęgra ardente febre fuerit correpta: Aut quòd hęc fuerit prima spe

*Al. cōceptos.

* *Græce λεπτὰς i. tenues Vt etiam habetur in contextu Hippocratis.*

D cies ardentis febris: secunda autem quæ deinceps sequitur, in muliere, de qua sic orditur, Alteram ex abortione. Ego verò in octauo ægro, cuius est principium, Adolescentulum, qui in Mendacium foro decumbebat, plenius ostendi me de hisce adscriptitijs verba facturum, cum decimum ægrum enarrarem: præstaboq; nunc duabus de causis suspicans ab alio esse non ipso auctore hoc /ardens febris/ adscriptum: Primum quòd non vni ęgro aut alteri, morbi formam subtexuisset ad exitum narrationis, sed (siquidem & has nos docere volebat, vt quidam fecerunt eius successores) omnibus aut plurimis: at ille scilicet tanquam his qui cognoscere morbum valerent, exponit ægrorum accidentia. Videas item alios veteres in lucubrationibus suis non respicere hos, qui dudum ad libros accesserunt, sed qui iam in illis profecerunt. Hanc meam sententiam vltra id quod dixi, hoc præterea confirmat, quod tertio duntaxat Vulgarium morborum libro adscriptæ sint. Omnibus igitur, qui hunc sunt librum interpretati, probabatur ab alio, qui notas illas sententiā complectentes adscripsit, etiam hæc esse adiecta. Nam in muliere quidem anginosa concedas sanè esse ab Hippocrate adscriptum /anginosa perijt/ qui ex ipsa angina vellet periisse mulierē: In hac quæ nunc dicitur obiisse, non possis ita accipere. Nam vt dixit /septimo interiit/ subiecit /aluus erat perpetuo lubrica, eiusq; multæ, tenues, crudæ deiectiones: vrinæ paucæ, tenues/. Mox adiectum est /febris ardens/. Non nullis etiam A est additum. In quibusdam pro eo scriptum est primus:

A.ibidē c. 30. [illegible]

mus: in alijs prima. Omnino enim hunc librum hiſce adſcriptis multi contaminarũt iuniores me E
dici. Clarum eſt ergo non, vt in illa quæ angina laborabat, ad calcem adiecit /perijt anginoſa/ eo-
dem modo conuenire eſſe hic adſcriptum /febris ardens/: neq; enim dixit /perijt καυσομένη i. ardẽ
te febre/ ſicut in illa, quæ angina laborabat /perijt anginoſa/: ſed hoc /febris ardens/ recto caſu ſcri
ptum offenditur: inter hoc /& perijt/ interiacent /aluus erat perpetuo lubrica/ & quę ſequuntur.
Quando itaq; nec mortua eſt ex ardente febre, nec prorſus inter ſe hæc cohærẽt, conſtat ab aliquo
hoc eſſe adſcriptum, non ab ipſo ſcriptum Hippocrate. Potuit etiam quis adſcripſiſſe ſibi, ſicut ſo-
lemus talia in marginibus commentariorum memoriæ gratia adſcribere: poſtea aliquis, qui excri
beret hunc librum, in contextum, quaſi auctoris eſſet, tranſtuliſſe.

AEGROTVS XI

8 *Alteram ex Abortione ad quintum menſem Oecetai Vxorem Ignis corripuit. Primo comatoſa erat, rurſusq; in-
ſomnis erat, lumbi dolor, capitis grauitas. Secundo die Venter turbatus eſt, ac paucis, tenuibus, merisq; primũ. Ter-
tio die plura, ac peiora: nocte nihil dormiuit. Quarto delirauit, metus, mœſtitia: dexter oculus erat diſtortus: ſudor
ſecundum caput paucus, frigidus: extremitates frigidæ. Quinto cuncta exacerbata ſunt: multum delirauit, ſtatimq;* F
ad mentem redijt: ſitis, vigiliæ: Deiectiones in totum multæ & *meræ: Vrinæ paucæ, tenues, ſubnigræ: Extremæ
partes frigidæ, ſubliuidæ. Sexto eadem erant. Septimo Mortua eſt. Phrenitis.*

* *Al.* ἄδιψος *i. ſiti carens.*
* *Græci omnes cod. quos uiderim, habent* ἀκαίροισι *i. intẽpeſtiuæ. Interpres mutauit in* ἀκρήτοισι.

Quam ante hanc deſcripſit, infantem adhuc fœtum eliſit. Infantem interpretare, fœtum inquã,
vnius menſis, aut bimeſtrem, aut longiſſimum trimeſtrem. At hæc nunc nobis propoſita quinto
menſe abortiuit, ne ipſa quidem externa de cauſa, ſed ex corporis affectione. Cum enim vehemẽ-
tius ſalierint, aut ſubito horrendi quid conſpicatæ timuerint, mulieres abortiunt. Eſt cum ex dolo
re, vel ex inſigni inconcoctione, vel ex medicamentoſi cuiuſpiã eſu, vel omnino puri potione me-
dicamenti, vel quod inſit aliquid abortiui. Iam etiam propter ſanguinis miſſionem, & ſanguinis
ex vulnere eruptionem, aut ex nimia hæmorrhoide, quædam abortierunt. Noui etiam quaſdam,
quæ ex vuluæ ceruice profuſo ſanguine prægnantes iandiu, tandem partum eiecerint. Quorum
accidiſſe mulieribus hic ab Hippocrate deſcriptis nihil vel hinc conſtat, quod non addiderit in narra-
tione earum, cum omittere ea non ſoleat. Non ergo febricitarunt, quia abortierant: immo cõtra,
quod febricitarent, ideo abortiebant. Videtur vero ex hac muliere inductus prædictionum au-
ctor hoc modo dixiſſe: ‖ Qui comatoſi in principijs cum capitis, lumbi, hypochõdrij, colli dolore, G »
nunquid phrenitici? Potuit etiam alteram vel alterum ita vidiſſe affectum. Hanc itaq; dicit mulie
rem comatoſam fuiſſe, rurſusq; inſomnem, & laboraſſe capitis grauitate, & lumbi dolore: nihil de
collo tamen addidit. Item ventrem ait conturbatum fuiſſe, & excreuiſſe tenuia & mera, nec addit
hic præterea quicquam de colore illorum: poſſunt enim mera, pallida, flaua, rubra, virulenta, & ni
gra deijci. Nempe enim mera ſcimus illum appellare, quæ proprium colorem retinent cum nullo
humore miſtum alio. Si tamen conijciẽdum eſt, bilioſa deiecit mera, hoc eſt vel flaua colore, vel ru
fa: nam virulenta & nigra addito colore proferre, & huic et alijs medicis familiare eſt. Et nos quo-
que citra adiunctum bilioſa ſolemus deijci dicere, de flaua bile eam vſurpantes dictionem: excre-
menta vero virulentæ, vel atrę, vel alterius bilis, nõ dicimus ſimpliciter bilioſa, ſed coloris ipſis di-
ſcrimen addimus. Quæ cõſuetudo in omnibus obtinuit, quod ſemper euomatur & aluo reddatur pal
lida & flaua bilis etiam ſanis, nedum ægris: contra raro aliæ, atq; his duntaxat, qui tenẽtur morbo-
ſo aliquo affectu. Quod igitur dixit in narratione tertij diei /nocte nihil dormiuit/ comatis autẽ
amplius mentionem nõ fecit, innuit mox deliraturam. Proinde ſub hæc merito dixit /quarto de-
lirauit, metus, męſtitia, dexter oculus erat diſtortus /præterea/ ſudor ſecundum caput paucus, frigi
duſq;/ cum eſſe iam mulierem oſtendit phreniticam, tum habere admodum incommode. Cum ve H
ro etiam ad ſigna prędicta & ſymptomata accederet extremarum partium frigus, magis etiam mo
rituram expectes, quemadmodum mortua eſt, conſequentia prædictis ſymptomatibus habens,
quæ quinto & ſexto die euenerunt. Quæ vero in prædictionibus tradita ſunt veluti horum teſti
monia, etſi ante in commentarijs, quos in illum librũ ſcripſi, quàm ſint abſurda demonſtraui, com
memoremus tamen illa memoriæ gratia, quamuis iſta ſcribere ſumus deprecati. Cum igitur ſit in
prædictionibus dictum, Ex lumbi recurſione ſequitur diſtortio oculorum. ideo huius admonent »
mulieris, vbi verba de ipſa faciunt in prædictionum libro, quo loco hoc caput tractant: quæ ſunt
omnia, vt oſtendimus, abſurda. Scimus enim in vniuerſum, haud bonum eſſe ſignum diſtortio-
nem oculorum, ſiue ex lumbi recurſione fiat, ſiue vtcunque aliter. Improba etiam eſt doctrina,
& aliena ab Hippocratis verbis: neque enim ex lumbi recurſione diceret, ſed vt in Præſagijs his
verbis: ‖ Dolores, qui cum febre lumbum tenent, & infimas regiones, ſi ſeptum tranſuerſum atti- »
gerint, inferioresque partes reliquerint, exitiales admodum ſunt. Atqui non eſt, qui in hac ægra »
ad caput ſublatos eſſe poſſit abundantes in lumbro probare humores. Atque vt temere hæc qui-
dam interpretes dixerunt, ita hoc ex prædictionibus caput male his accommodant, quæ expo-
ſita ſunt de hac ægra: vbi ait, Ventris prærubra proluuies, cum in omnibus mala eſt, tum in pro-
poſitis

1. Prorr. cõ. 1. t. 1. 4ª. 160. h

in Prog. cõ. 2. t. 70. 4ª. 105. h

A positis maxime.cum non dixerit Hippocrates fuisse prærubram huius mulieris proluuiem ventris. Multo etiam absurdius hoc citant caput: In febribus ardentibus cum aliquanto frigore venientibus, & deiectionibus cum aqua biliosis multisq́ꝫ, oculorum distortio cum alioqui malum est signum, tum maxime si catochi fiat. Nihil vero aiunt referre, catochum dicas, an comatosum, ignorantes ipsum Hippocratem à vigilante dirimere profundum coma: itaque profundum coma, aliquod habere cum catocha, vt vocant Archigenes & Philippus, consortium, non vigilans: quod hanc dicunt mulierem in principio morbi corripuisse, nō quo tempore oculus est distortus. Porrò mireris etiam hoc de ijs, qui vtrunq; caput attulerunt ad exponendam hanc ægram, in qua ait /ventris proluuies prærubra/ & /deiectionibus cum aqua biliosis/. Neutrum enim eorum de hac muliere scripsit Hippocrates: neqꝫ quasi scriberet vtrunqꝫ, exponunt. Præterea eadē deiectio prærubra esse, et cum aqua biliosa, nequit. Adijciunt alia etiamnum capita multa vicissim alterum per alterum prædictiones & ægros in libris de morbis vulgaribus interpretātes. Sed omnia reprehendere, vbi lapsi sunt, non est huius loci, quandoquidem aperte simul & absolute istarum interpretationum vitium in commentarijs in prædictiones aperuimus. Phrenitis /& hoc est de ascriptitijs, vt ante /febris ardens/ quippe quod non habeatur in omnibus exemplaribus. Neque enim in alio B ægro tale quid ascripsit: nec instituerat hic morborum tradere discrimina: sicut inuenias in libris conscriptis de morbis. Absurdum præterea est, cum nullam habeat consequentiam.

AEGROTVS XII

9 *Mulierem, quæ decumbebat in Mēdacium foro, primum Enixam cum dolore masculum, corripuit Ignis. Initio statim sitibunda, cor illi dolebat, fastidi*ōsa, lingua arida, venter turbatus tenuibus paucisq́;, non dormiuit. Altero die aliquantulum riguit, febris acuta, modicus secundum caput et frigidus sudor. Tertio cum dolore deiecit aluus cruda, multa, tenuia. Quarto subriguit, omnia iritata sunt, insomnis. Quintum diem laboriose transegit. Sexto eadē erant, aluus reddidit humida, copiosa. Septimo superriguit, febris acuta, sitis ingens, se iactauit: Sub vesperum per totū corpus sudauit frigidum: frigus partium extremarum, nec redibat illis calor: Iterumq́; nocte superriguit, extremitates calorem non recipiebant, non dormiuit, non nihil delirauit, statimq́; ad mentem redijt. Octauo circa meridiem redijt calor, sitibūda, comatosa, fastidiosa: vomuit biliosa, pauca, subflaua: Nocte grauiter se habuit, nihil quieuit, multum affatim minxit inscia. Nono omnia fuerunt remissa, sub vesperum comatosa, aliquantulū superriguit: vomuit amara, biliosa. Decimo rigor, febris exacerbata est, nihil dormiuit: Mane multam† in qua nihil subsideret, reddidit vrinā, extremæ partes receperunt calorem. Vndecimo virulenta, biliosa vomuit: non multo post riguit, rursusq́; extremæ C partes frigescebant: Sub vesperum rigor, sudor frigidus, multū vomuit: Nox grauis fuit. Duodecimo vomuit multa, nigra, fœtida: singultus multus, sitis laboriosa. Tertiodecimo nigra, virulenta vomuit, rigor: Circa meridiem muta. Quartodecimo die sanguis de naribus: Defuncta est. Huic perpetuo Venter erat lubricus, Horrebat. Annum Aetatis agebat circiter Septimumdecimum. Febris ardens.*

*Non est in antiquis. vide et Gal. 2. de Dyspnœa ca. vlti.

† *ὑπόςασιν οὐκ ἔχον est in cod. Græco, vt vertit interpres. in aliis tamen est ὑπόςασιν ἔχον, i. quæ subsidentiam haberet.*

Siue Athenis in Astutorum foro decumberet hæc muliercula, siue alia in ciuitate, alijs permittimus inuestigare. Nos quæ per totum acciderunt morbum attendamus, à quibus illa non poterat superstes esse: siquidem ab initio omnia mortalia erant. Ac magis mireris, quî factum sit, vt diem quartumdecimum potuerit attingere. Sed ideo, quantum censeo, ad finem eorum, quæ ei acciderunt, addidit /annum ætatis agebat circiter septimumdecimum/. Habuit igitur etiam ętatē adolescentem, ideoq́ꝫ robustam. Constat autem præter ætatis robur, & eam fuisse sua sponte naturę non infirmæ, alioqui non perdurasset. Nam cum neqꝫ aliud illi quicq̃ accideret salubre: ac secundo statim die riguisset aliquantulum, & acute febricitasset: tum secundum caput sudasset non nihil, & id frigidum: deinde essent die quarto iritata oīa, dieq́ꝫ septimo iterū superriguisset, ac lingua inaruisset, febricitassetq́ꝫ acute: iamq́ꝫ vltra ꝙ extremæ partes frigidę illi essent, etiam nō rediret his calor: D quî illa non aut nono die, aut vndecimo, sit necessario mortua? Produxit itaqꝫ vitam ad diem vsqꝫ quartumdecimum propter ætatem & naturæ robur: quæ idem robur ostendit concitanda quartodecimo die sanguinis eruptione. Sed enim morbo maximo non erat sanguinis vacuatio discutiendo. Morbi vero magnitudinem cum alia aperuerunt symptomata, tum vomitionum nigrarum graueolentia. Nam semper exitiosa, quę fœtent, sunt. Vnde etiam in Præsagijs ipse dicit: ‖Putres omnes & graues odores, quauis in vomitione, mali sunt. Quod autem in fine est ascriptum /febris ardens/ perinde est absurdum, ac id quod in superiore ægra ad exitum scriptum erat, nimirum /phrenitis/.

‖ in Prog. cō. 2. t. 42. 4ª. 201. h

Galeni

GALENI IN LIBRVM TERTIVM HIPPOCRATIS DE MORBIS VVLGARIBVS COMMENTARIVS TERTIVS

ARGVMENTVM

Deſcribit Auſtrinam humidam ac omnino peſtilentem Tempeſtatem, Aegrotis Sedecim ad finem Adiectis.

QVia ſtatum hîc peſtilentem Hippocrates deſcribit, quæ ad interpretãda ea, q̃ dicturus eſt, conferunt, ſuperius à nobis elaborata hic ſummatim cõmemorabo: deinde ad eius accedã verba. Primùm *κατάςασιν* i. ſtatũ ab eo ſolere non tẽperamentũ tm̃ aeris p̃ter naturã, ſed ẽt oẽm cuiuſuis rei formã ita appellari recordemur. Poſtea naturale quoddã eſſe vnicuiq; anni tp̃i temperamentum. F Deinde mutationẽ eius præter naturã in cauſa eſſe, cur corpora noſtra corripiant morbis. Ad hęc ad memoriã illa reuocemus, q̃ ſcripſit in aphoriſmis in hæc verba: ‖Ex anni aũt ſtatibus (quod in totũ dixerim) ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores, & minus lethales. Morbi vero in pluuijs ſtatibus magna ex parte exiſtunt febres longæ, alui profluuia, & putredines. Iam ea quoq;, quæ cum principium interpretarer ſecũdi libri Vulgarium morborũ ſcripſi, ad memoriam reducamus: Præterea quæ in primo libro vulgarium morborum, vbi de ſtatibus egimus. Hæc aũt, quæ retuli, ſi quis retinuerit, ac nauiter ea legerit, ad horum interpretationem, quæ nunc ſunt nobis propoſita, perueniat.

3ª. Apho. 15. & 16. Ex. ord. 22. f. h

STATVS {PESTILENS}

1 *Annus Auſtrinus, pluuius, A ventis in totum ſilens.*

Primo libro morborum Vulgarium tempeſtates ſeu ſtatus tres deſcripſit: Hic vnam duntaxat hanc, quam nos hic interpretari inſtituimus. Et vero ẽt ſecundo morborum Vulgarium ſunt ſcriptæ aliæ: quem tñ conſcripſiſſe, quò æderet, vt primũ & tertiũ, nõ videt. Nec vero præſcripſit mox G ab initio ijs in libris narrationi eorum, quæ acciderant, Status: ſed ſtatim narrare auſpicat̃ quæ animaduertiſſet in morbis, qui viguerant, & in aeris temperamento. Itaq; ‖in Thaſo, inquit, Autumno circa æquinoctium, & ſub Vergilias, multum pluit, continẽter & †leniter flãte Auſtro. Itidem duos auſpicatus eſt ſequentes ſtatus. At in præſenti ſtatus nomen in oĩbus ferè exemplaribus habetur: non tñ quo hæc loco acciderint ſignificatur. Peſtem ſiquidem, quæ multarũ fuit gentium cõis, hoc libro narrat. In exemplaribus, quæ vt legebat Dioſcorides habent, non ſolum ita eſt ſimpliciter ſcriptum /ſtatus/ ſed additum eſt /calidus & humidus/: atque in medio ſpatij quod lineas interſecat, totum hoc ſcriptum eſt, ſicut in alijs exemplaribus ſolum /ſtatus/. Inuenias quædã, quę ne hanc quidẽ in medio habeãt inſcriptionẽ: quędã item, q̃ nihil planè. Vnde non eſſe inſcriptionem ſuſpiceris Hippocratis, ſed forte illorũ, qui ęgrorũ hiſtorijs ad finẽ notas adſcripſerunt. Verũ hæc vtcunq; ſe habeãt, nec vlli læſioni ſunt, nec vſui vel ad præſagiendũ, vel curandum. Ad ea itaq; exponenda, vnde aliquid commodi prouenit, conuertamur. Annus auſtrinus, pluuius, à ventis in totũ ſilens. Huic ſimile tẽpeſtati principiũ eſt ſecũdi Vulgariũ morborũ hac ſerie dictũ: ‖Erãt in Cranone carbunculi æſtiui, pluerat p æſtum largo imbri, idq; aſſidue. Acciderãt aũt magis Auſtro. Differunt tñ inter ſe hi ſtatus, tum q; hic toto in anno id fuiſſe aeris circunflui intemperamentũ, H in ſecundo libro æſtate tm̃: tũ q; hic adſcripſit /à ventis in totũ ſilens/ id quod illic non addidit. Arbitreris fortaſſis, quod illo libro addidit /acciderunt magis Auſtro/ hinc tale quid ſignificari: nam hic ẽt auſtrinũ ſimul & tranquillũ totũ dicit annũ fuiſſe, nobis ita accipientibus tanq̃ poſſit tranquillus ſimul & auſtralis aut aquilonius eſſe & dici totus annus: quod paulo inferius declarabitur. Ad memoriã vero reuocemus multas nos tẽpeſtates vidiſſe à ventis ſilentes, & tranquillitate præditas, non tñ eodẽ inter ſe modo, verũ hanc lenẽ & irriguã: illam ſiccã et gelidam, atque hæc oĩno eſt ſerena. Lenis autem eſt nebuloſa & turbida tempeſtas auſtrinaq;, & non nunq̃ nubium plena: Cõtraria huius, aquilonia, & vbi prorſus nullus in aere apparet motus, ſed planè ſit, quam vocant, tranquillitas. Haud alius enim videtur aeris ſtatus eſſe, ac maris. Sicuti igitur illic ſemper eſt fluctus in alto, vel maior, vel minor, qui interim ob paruitatem non animaduertitur, ni ſtrictus eum excipiat locus, quod in Chalcide Eubœæ, & Meſſina Siciliæ cernas: ſic aer quoq; planè immotus & quietus haud videtur vnquam eſſe, tamen interdum nos, quia motus eſt paruus, fugit. Ac nubes per eas tranquillitates conſpicimus, quæ frequenter nobis conſiſtere videntur, cum re vera moueantur. Nam conſpiciuntur ſtatim in alia aeris regione: quod illis ſi nequaquam mouerentur, non vſu veniret. Huiuſcemodi etiam hæc cenſenda eſt toto anno tempeſtas fuiſſe. Tantum

1. Epid. com. 1. t. 1. 3ª. 101. g

† *μαλθακῶς ἐν νοτίοισιν.* Vide 1. Epid. ſect. 1. com. 1. pag. 101. g. h

2. Epid. ſect. 1.

tum

A tum autem hæc distat ab eo quæ fuit in Cranone descripta secundo libro,quãto est diuturnior. Tñ affectus vtriusq; cõis tempestatis putredo est, vtiq; cõem etiam causam obtinens, humiditatẽ citra ventos. Et videtur putredo oĩs ex materia quidem gigni humida: ex causa vero efficiente, extraneo & præter naturam calore: augeri porro immobilitate. Nihil itaque putrescere quod omni ex parte est siccum,omnes manifeste videmus: neq; enim lapis,vel tegula,nec aurum,nec argentum, nec æs,aliud'ue eius generis putrefieri cernitur. Iam eorũ quæ putredini sunt obnoxia,hæc superesse in temperamentis frigidis diutissime, ne hoc quidem præterit quenquã: adhuc magis, vbi ab eiuscemodi ventis ventilantur. Sanè vestem etiam homines continenter quatiunt, præcipueq; cũ humidus sit calidusq; aer, q̃ immobilitas eam putrefaciat. Ita arteriarum in animãtibus motus cũ alias commoditates, tum eum vsum præstat. Et vero ipse in Aphorismis Hippocrates asserit, vt prædixi,in pluuijs tempestatibus putredines existere. Quare corporis humores hinc liquet necessario computruisse. Iam ipsius dictiones subsecuti,separatim singula consideremus. g. meth. c. 3. et circa lib. tep. com. 22.

2 *Cum paulo superioribus anni temporibus Squalores præcessissent,sub Arcturum flante Austro multum Pluit.*

B Didicisti iam in statibus libro primo descriptis aeris temperamentum ex salubri & naturali ordine variasse. Didicisti etiam,qui hic sit status,& quatuor eius esse præter naturam simplices, quatuor item alteras compositas conuersiones: Simplices in calore tantum,frigore,humiditate,et siccitate: Compositas in calore & humiditate,calore & siccitate,algore & siccitate,algore & humiditate. Nunc ergo horum, quæ didicisti memor, subsequere huius status narrationem. Hippocrates,Cum paulo,inquit, superioribus temporibus squalores præcessissent.deinde adducit,Sub Arcturum flante Austro multum pluit. Videtur etenim superiore iam anno aeris circunfusi non vndequaq; temperamentum constitisse naturale,non viguisse tamen ea tempestate vllus morbus, vt vocant,vulgaris. Nam in aphorismis didicisti,vbi sic dicit: ‖Ex anni autem statibus, vt semel dicã, squalores imbribus sunt salubriores, & minus lethales. 3ª.Aph 15. Ex. ord.22.f Hoc etiam minus incidit eiusmodi aliquis morbus,q̃ siccitate tantum excelleret temperaturæ immutatio, præter vllam alterius oppositionis mutationem,a qua aut calidus fieret magnopere, aut frigidus aer. Verumenimuero illa vehemens conuersio sub Arcturi videtur exortum se protulisse: qui aliquãto spatio autumnale ęqui noctium præcedit. Iam vero qui illi autumnus,quę deinde bruma successerit,postea quę hanc exceperint tempora anni,si eius persequamur dictiones,discemus.

C

3 *Autumnus Vmbrosus,nubilosus,Large pluit. Hyems erat austrina,humida,& lenis.*

Vmbrosum dixit pro caliginoso: quod non lucidum significat,nec purum,neq; omnino serenum. Nanq; solent etiamnum qui Asiam incolunt Græci, σκιώδη & σκιαρὰ id est vmbrosa,omnia quæ ad nigrum declinant,appellare. His etiam dictionem ζοφῶδες i.caliginosum attribuunt, & φαιὸν i. fuscum, quod propè ad nigrum accedit. Apertum est aũt huiuscemodi non posse fieri aerem,nisi multis nubibus,ijsq; non splendidis,obducatᷣ. Nubilosum igitur virtute complectebatur vmbrosus. Sed te non latet eam loquendi rationem non Hippocrati tantum, sed multis etiam esse alijs veteribus familiarem. Iam etiam dixit,Hyems erat austrina,humida,& lenis. Sũt qui Austrum semper ducant esse humidum: quod non est ita: videtᷣ enim siccus aliquãdo esse,quem Leuconotum vulgus {Latini Caurum} appellant. Et Poeta talem nobis Austrum indicat dicens,

Αὐτὰρ ἐγὼ ζεφύροιο καὶ ἀργέσταο νότοιο.

Siquidem purum Austrum,quem fieri sine imbribus scimus, eo vocauit nomine. At vero primo etiam Vulgarium morborum in primo Hippocrates statu: ‖Cum esset autem totus, inquit, hic status austrinus & cum squaloribus. 1.Epid. cõ.1.t. 8.3ª.104 b Atq; is Auster subinde vehemens est. Semper ergo aper D tum habet motum. Lenis alius est Auster,cuius motum in aere & nubibus non sentias, qui calidus semper est. Caurus interim frigidus manifeste videtur.

4 *Multo post Solis reuersionem,circiter Aequinoctium,Aspera erat extrema Hyems. Et iam sub Aequinoctium †Boreas spirauit,& Ninxit,non ita diu.*

* βόρεια χιονώδεα χρόνον οὐ πολύν.

Pars hæc quædam tempestatis contrariæ intercessit,vt hic dixit,non ita diu.

5 *Ver Rursus Austrinum,sine Ventis: Pluit multum & continenter ad Canem vsque.*

Indicauit tibi lenem hyemem scribendo ad hunc modum /ver rursus austrinum,sine ventis/nã verbum rursus,vt contrarius status interuenit, innuit ad suum temperamentũ redijsse aeris statũ.

6 *Aestas serena erat & calida,magni erant æstus. Etesiæ paruæ dispersim spirarunt.*

Lenitas hyemis,& Veris tranquillitas,cum æstate ęstuosa suffocante'ue cõgruunt. Nam cũ sua sponte sit æstiuum tẽpus calidũ,si ventorum accesserit tranquillitas, necessario æstus suffocatio'ue cõsequitur. Hoc fit,vbi neq; Prodromi (quos vocant) flant,neq; qui eos sequuntur, quos Etesias appellãt. Dirimit eos Canis ortus. Et ipse ẽt Hippocrates addidit /etesiæ paruæ dispẽsim spirarũt/.

7 *Sub Arcturum Rursus spirante Borea multum Pluit.* E

Rursus, ad pluuiarum exundãtiam, non ad Boream refertur. Nam superiore Arcturi ortu multum pluerat, & subinde postea, Boreas vero rarus spirauit.

8 *Cum esset totus Annus Austrinus, humidus, et lenis, per Hyemem quidem Salubriter egerunt, præter Tabidos, de quibus modo scribemus.*

Integrum statum, ꝙ parui omnino aquilones fuissent, ab dominantibus in eo humidum appellauit, & austrinum: nam ꝙ tranquillum & calidum, lenem appellet, antea didicisti. Verum haud dum ea tempestas, licet esset repẽtina, mortales magnopere ostendit propter superioris anni squalidi temperamentum. At cœperunt affectus quibusdam tabifici, qui scilicet huic vitio patebant. Ipseq; adeo posthac se recipit scripturum quæ illis acciderunt.

9 *Ante Ver vnà cum frigoribus consecutis, Sacri Ignes multi hos cum occasione affecerunt, illos non: Qui maligni cum essent, Multos interemerunt.*

Sacrum ignem didicisti à biliosa fluxione oriri, at non illa semper tñ praua & putri. Planè.n.cõ F
tra, vbi mitis sit fluxio bilem pallidam obtinens, quæ in nobis naturaliter gignitur, solet quidem sacrum ignem facere, nullum tñ ex eo dare damnum, si quidem recte tractes. At non erat nunc talis, qui sacrum ignẽ excitauit, humor, sed malignus, qui eroderet putrefaceretq;, ab exuperãte humida ventorũ trãquillitate generatus illis potissimũ mortalibus, quibus cũ sua ipsi spõte alijs essent biliosiores, ẽt victus biliosum magis eis succũ cõgessisset. Siquidẽ morborũ proficiscunt̃ differentiæ ab aeris circũflui tẽperamento, pp naturã cuiusq;, & victũ quẽ sanus seruat. Victũ (grece δίαιταν) appello, non hunc tm̃, qui cibo & potione constat, verũ etiam qui oĩbus alijs, vt ocio, exercitatione, balneo, venere, somno, vigilijs, & vero oĩbus, quæ quouis fiunt modo in corporibus humanis.

† *Codex græcus Basil. habet ἐκτάραξιν αὐτῆς ἐποιεῖτο, i. vẽtris exturbationẽ (interpres uertit pro fluuium) cõcitabat. Ald. n° verba hæc non habet, sed vacuus est locus, ac si aliquid hic deesset. in alijs tamẽ cod. antiquis græcis nec ea verba adsunt, nec locus videtur mancus. Atq; ita posset tota hæc sententia verti. Quod vero in ventrem descendebat, deorsum subibat cum mordicatione, id quod significauit &c. Atq; ita omnino arbitror legẽdũ: neq;.n. turbatio hoc in loco videt̃ esse profluuium, sed trãsitus materiæ (paucæ uel multæ) cũ mordicatione et dolore. vt clare etiam mox ĩfrà com. 15. apparet.*

10 *Multi è Faucibus laborabant, Voces erant vitiatæ.*

Quibus caput sua sponte prompte replebat̃, his in præsentia exundantia humorum plenũ, in pulmonẽ cœpit & ventrẽ per fauces fluxiones demittere. Porrò iure dicit voces etiam his affectas fuisse, nempe & hoc assidue fieri videt̃ destillationibus, vbi abunde fauces & guttur irrigauerint.

11 *Febres Ardentes, Phrenitici.* G

Ardentes febres extiterunt inuadentibus in iecur & ventrem biliosis excrementis: Phrenitici vero caput petentibus.

12 *Ora Aphthis vitiata, Pudenda tuberculis: Lippitudines, Carbunculi.*

Singuli hi affectus ferè non sunt cacoethes, vti de sacro igne diximus paulo ante: nõ nunquàm vero etiam sunt cacoethes, vti nunc, ꝙ putridus esset, qui abundabat, humor. Quare in omnibus quos recenset morbis, hoc mihi semper memoria teneto, neque aphthas puta ægros tenuisse, vel quodcunq; aliud incommodum de more, sed simul cum membrorum putredine. Memineris etiã hanc communem rationem, ab eodem statu genitum omnibus putrẽ humorem non easdem insidere partes, ꝙ nec per naturam omnium in eadem cõditione corpus esset eo statu, sed esset alia alijs pars infirmior. Aphthæ itaq; frequentissimè sollicitant puerorum ora, quæ exulcerationes sunt in summo, quia omnia eorum sunt mollissima membra, & quasi muscosa: insuper os est omnino etiamnum insuetum cibarijs & poculis. Vbi ergo acrimonia quapiam lac sit mammæ præditum, aphthas generat: quæ facile sedantur, si infantis os modice astringas. Si vero humor affluat prauus, semper aphthæ prodeunt cacoethes. Iam carbunculorum perpetuo est periculosus affectus, H nam ex vitiosis constat humoribus. Quare nunc erat verisimile fuisse perniciosissimum eum, qui vltra natiuam malignitatem, etiam quam status afferebat, adiunctam haberet. Verum satis de huius est affectus origine dictum, cum principium secundi Vulgarium morborum enarrabam. Reliqua huius capitis clara sunt.

13 *Alui Turbatæ, Cibum fastidiebant.*

Ex vitioso humore, qui à capite defluxerat in fauces, quod in pulmonem inuaserat, tabificos constituebat affectus. Quòd vero in ventrem deriuatum erat, quia subibat mordicando†, ventris profluuium concitabat: quod significauit hisce verbis /alui turbatæ/. In transitu item, ventris facultatem ciborum appetentem afflixit, vnde cibos fastidiebant.

14 *Quidam Sitibundi erant, Quidam non.*

Pluribus de causis nec siti caruisse omnes, nec fuisse sitibundos probabile est. Videtur humiditas omnibus putredinosa fuisse collecta, verum nõ pari quantitate, aut æque praua. Quamobrem fieri potuit Aliquos non sitire, vt illi qui cibum fastidiebant, ob facultatis potus appetendi offensam:

A sam: liquet autem pessimam fuisse horum affectionem, nec malignam illis humiditatem in ventrem confluxisse: Alios vero sitibundos fuisse, quod conflueret in ventrem vitiosus humor, nec dum adeo læsisset eius os, vt potionis appetens facultas iam corrupta esset.

15 *Lotia turbata, multa, mala.*

Lotia fuisse turbata ita accipe, vt dudum, cum diceret /alui turbatæ/ nam ad renes quibus vitiatus humor defluxit, his necessario lotia turbabant, hoc est cũ mordicatione & dolore pertrãsibant. Quod huic est annexum /multa, mala/ potest ẽt de lotijs dictum esse: Potest ẽt ipsum seorsum, vt vna hac oratione multitudine indicet symptomatũ prauorũ fuisse id tẽporis ægrotantes affectos.

* *in impreßis legitur* ἀναγκαῖον ἦν. *i. ali quibus* εἰκότως ἐγένετο *i. merito.*

16 *Comatosi diu, Rursusq; insomnes erant.*

A. l. 3. f. 1. t. 4. c. 4. 201 e

Coma vigilijs vacãs ab humiditate didicisti, et refrigeratione fieri cerebri: "Vigilias comati nõ commistas, a siccitate & calore. Nunc ergo cum, qui increuissent humores, humiditatem obtinerent exuperantem, verum non eam tñ vniuersam acrem, humiditas comatosum affectum: acredo ex putredine induxit vigilias. Itaq; causæ contrariæ contraria merito symptomata peperere.

17 B *Multi prorsus Non iudicabantur morbi, Quidam ægre.*

Quæ erat humoris vitiositas, quidam morbi haudquaquam decreuerunt, aliqui praue.

18 *Aquæ inter cutem.*

Vel hoc pathema quosdam dicit ex abundantia prauorum humorum affecisse. Omnem enim hæc potest morbum concitare, alium alio in corpore, pro eorum naturalibus differentijs & viuendi dissimili ratione, vt paulo ante {est dictum.}

19 *Tabidi multi.*

Retuli etiam supra, quod ex capite in fauces defluxerat, vbi per guttur in asperam arteriam & pulmonem venisset, eiuscemodi vitia produxisse.

20 *Habes Morbos, qui Vulgabantur.*

Vnus de vulgaribus morbis, & ipse pestilens est, vt in libro quoq; de victus genere acutorum
« C dictum est his verbis: ‖Nam siqñ nulla morbi pestilẽtis forma cõis vulgetur, cęterum dispersi sint
« morbi. Neque enim certi est morbi nomen vulgare vel pestilens, cæterum quicunq; vno in loco multos simul inuaserit, vulgaris hic vocatur: qui simul si hoc habeat vt multos perimat, pestis fit.

de Vict. rat. in morb. acut. cõ. 1. t. 9. 7^a. 109. a

21 *Ex Qualibet morborum, quos recensuimus, specie Complures ægrotabant & moriebantur. Acciderunt autem cuiq; horum in hunc modum.*

Cum dicit, & complures moriebantur, pestilentes fuisse morbos, qui vulgarentur, demonstrat. Qui quando diuersi fuerunt, de singulis separatim infra acturum promittit.

22 *Multis quidem Sacer Ignis cum occasione ex quibuslibet & admodum paruis Vulnusculis in toto corpore accidebat, præcipue Vero sexagenarijs, secundum caput, si Vel minorem paulo quis curam adhiberet. Magna pars in ipsis etiam curationibus, magnis Inflammationibus corripiebantur: Sacerq; ignis multum celeriter Vndiq; depascebatur.*

Cuius præ omnibus meminit primi pathematis, iure nunc primi etiam singulas reddit differentias: quod accidisse quibusdam dicit paruis de causis, quas vocauit occasiones: et multos quia a medicis curabantur, magnas esse inflammationes consecutas, q̃ sacer ignis scilicet plurimum depasceD retur. Plurimis iam caput hunc sollicitasse, quando repletum hoc maxime in austrinis esset & calidis ventorum tranquillitatibus. Cur autem sexagenarios hic præter cæteros tentaret, hoc in causa est. Foris ambiens præter naturam calor causa, quamobrem corporis putresceret humores, fuit, sicut natiuus calor, vbi suum natiuum exacte temperamentum seruat, plus alijs humoribus sanguinis efficit: quando vero in magis igneum versus fuerit, pallidam & flauam bilem. At calor externus putredinis auctor humorum est: nam materia quidem humiditas est: causa efficiẽs calor præter naturam. Quare senes, qui superfluas semper humiditates ob naturæ imbecillitatem coaceruant, vt his accessit aeris calor ex illa effectus tempestate, humorum putredinosę corruptioni fuerunt iuuenibus opportuniores.

23 *Plerisq; itaq; horum in Suppurationes Abscessus contigerunt: atq; Carnis multũ et oßium neruorumq; decidit.*

Malignitas abũdantis humoris ex magnitudine constitit putredinis: atq; dictis subtexẽs dicit,

24 *Erat aũt illa Fluxio, quæ collecta erat, non aßimilis puri, uerũ alia quæpiã putredo: ipsaq; Fluxio multa et Varia.*

Hippocrates aperte tibi indicauit, quod nos sæpe iam diximus, corporis humores propter humiditatem & aeris tranquillitatem computruisse: atque idcirco pus non generauit. Compu-

trescebant

trefcebāt vero ob prauos humidos humores folidę partes. At variam effe fluxionem propter pu- E
trefcentium diuerfitatem,ratio erat: nam à communi putredinis caufa fingula putrefcentia peculiarem obtinent corruptionis fpeciem.

25 *Quorum ergo Caput horum quid tentaret,His caput totum Glabrefcebat et mentum: Offaq; denudabantur,decidebantq;: Multæq; extiterunt fluxiones. His adiuncta aliquando,aliquādo non,erat Febris. Erant autem hæc formidabiliora,quàm deteriora. Quibus enim ad Suppurationes hæc fpeciēs deuēnit, plurimi Superftites horum erant: At vero quos Inflammatio reliquit & facer ignis, nec talem abfceffum effecit vllum, hi frequentes Perierunt. Et fi vfquam loci alterius in corpore oberraret, euenerunt hæc. Etenim multis Brachium vel totus Cubitus decidit. Quibufdā hæc Anteriora latera afficiebant,vel pofteriora. Non nullis totū Femur,vel Tibiæ denudabātur, pesq; totus.*

Humorum putredo,cuius eft commune munus,vt illas partes, in quas impingat, corrumpat, terribiliorem in capitis partibus fpeciem præbuit,propterea, ꝙ licet vel paulum de natura hic deflectant,maior fiat fugillatio, q̄ƺ cæteris in partibus multum à natura diuertentibus.Nam, à femore vel brachio vel tibia vel cubito fi cutis recefferit,minorem prębet mali fpeciem: at fi capitis vnà cum cute crines defluxerint,atq; adeo mēti cum illis,vitij fit facies magna, periculum vero minus, quàm fi is pudenda affectus teneat,aut guttur,aut thoracem,aut aliam principem partem. Neque F
tamen,quæ caput ita tentabant,formidabilia magis erant quàm peiora, verum etiam quæ cuilibet aliæ parti decidebant.Peiora enim erāt,in quibus in profundum feceffit humor ignem facrum efficiens,cum in vifcera fe & in principes partes conferens,præter alia fymptomata febres etiam acutas generabat. Quibufdam tamen, quibus in fuperficie erat eiufcemodi putredo, partes etiam citra febres marcefcebant: quorum quidam hac de re præcipue incolumes euaferunt,vitiofis humoribus fimul cum ipfis partibus quas ij putrefecerant,emiffis.Oberrabat enim, vt ipfe vocauit, fluxio per totum corpus,hoc eft temere nulloq; ordine & cafu vagabatur,vt præfagire medicus arte, quo effet decubitura,non valeret.

26 *Erat omnium id Grauiffimum,cum Pubem & Pudenda vrgeret.*

Etiam abfque peftilente ftatu,vbi has regiones inflammatio vel facer ignis obfederit,faciliime putrefcunt, vnaq; partes fuperiores afficiunt. Vnde nobis eft fæpe neceffe, vt putrida præciderimus,locum veluti radicē inurere. Nihil habet ergo admirationis, vbi is effet ftatus, vt brachium, cubitus,femur,tibia,latus,caput,computrefcant,fi plurimum offendantur pudenda. G

27 *Atq; Vlcerum,& eorum quæ occafionem habuerunt,Hæc fuit conditio.*

Hactenus verba de facro igne fecit,qui ex vlcere,aliam'ue ita paruam ob caufam externam con ftitit. Pofthac de ijs,quæ fine tali caufa inciderunt,tractabit.

28 *Multos autem vnà Cum febribus,& Ante febrem,atq; A febre arripuerunt.*

Non ob vlcus his,aut alia de caufa externa quæ fit manifefta,fed vt cōfueuimus dicere, fua fponte prouēnit facer ignis: atq; partim fimul cum fębre inuadebat, partim eum febres aut confecutæ funt,aut præcefferant.

29 *Habebant hæc illud,vt Quæ per fuppurationem abfceffum molita effent, Aut fi cōmode turbata effet aluus, Aut vrinarum bonarum extitiffet excretio, hinc Soluerentur: Quibus horum Nihil acciderat, obfcureque euanefcebant,vt Lethalia effent.*

Paulo ante etiam caufa reddita eft,cur fuperftites effent magis,quibus per putridam partem malus humor vnà cum illa de corpore decideret. Nec eft obfcurum, quin fi & per ventrem & vrinas expurgatus fuiffet,moleftus,dum excerneretur,fuerit,profuerit tamen vniuerfo corpori. H

30 *Vere longe Plurimos exercebant Sacri Ignes: tenebantq; Aeftate & fub Autumnum.*

Genuit quidem,vt dixi,vitiofos humores ftatus difficulter tranfpirans, qui humidus calidusq; erat & ventis carebat,quos in corpore frigora conclufertunt, vt etiam in primi libri vulgariū morborum prima tempeftate eft dictum. Merito itaque vere varij morbi inceperunt paulo ante commemorati: nam hoc loco illi eft de facro igni fermo: quem,quando emicuit primus,primū quoq; defcripfit. Itaq; de his, inquit, facris ignibus, qui inceflerunt initio veris, quidam totam æftatem durauerunt, & autumnum. Cum autem vtroque modo hæc verba intelligi poffint /tenebantq; æftate & fub autumnum/ & quo'd,quamuis ipfi in vere generarentur, eorum tamen fubfiftentia vfq; ad autumnum duraret: & quo'd,cum adhuc generarentur, eorum generatio vfque ad autumnum duraret: ita vt alij quidem vere generarentur ac definerent,alij ęftate,alij itidem autumno generarentur ac defineret: rectius fecunda hac fignificatione accipias.Neque enim rationi confentaneum eft ineunte vere natum ad autumnum vfq; productum effe facrum ignem.Omnino enim interea hominem interemerit, fi magnopere effet cacoethes: vel per putrefcentes partes putredine expurgata difcuffus fit.

Non

31 A *Non nullis multa erat Turbatio, Tuberculaq; ad fauces, Linguæ inflammationes, Abſceſſusq; ſecundũ dentes.*

Affectus hoc loco perſequitur partium, de quibus antea non meminit.

32 *Voces multis ſignificauerunt quòd eſſent Vitiatæ & κατειλῦσαι, Maximè ijs quidem, qui cœpiſſent tabeſcere: Tamen etiam ardente detentis febre, phreniticisq;.*

Equidem etiam quod eſt ſupra in ægro, qui ordine eſt vndecimus, ſcriptum, vbi ſic ait, δεξιὸς ἴλλαινεν (quod nos, dexter oculus erat diſtortus, vertimus) ſuſpicabar eſſe ab alio inductum. Etenim Heraclidis filius Hippocrates, cuius etiam Aphoriſmos eſſe & Præſagia autumant, vſitatiſſimis eſſe vſus et proinde claris vocabulis videtur, quę vocare rethorici ciuilia ſolẽt. At vero ἰλλαίνειν non eſt iſtius generis: eoq; minus κατιλλαίνειν, vel κατιλλαίνεσθαι, maxime cum de voce, non de palpebris dicitur. Ad hæc propter dictionis formam, quæ actiua, non paſſiua eſt: rectius enim (ſiquidem prorſus voci ſtatuerat adaptare hoc nomen) erat κατειλέμεναι ſcripturus non κατειλῦσαι: & multo quidem rectius hoc, κατιλλαινόμεναι. Nam de ἰλλαίνειν participium ea deducas figura: appello autem hoc ſcilicet participium more grammaticorum. Atqui nullus ſit ſen
B ſus, ſi de vocibus dicatur κατειλῦσαι, vt quidam intelligere nos interpretes voluerunt, tanquam tendat verbum ἰλλαίνειν ad diſtorquere. Nam κατειλῦσαι ſignificat diſtorquentes, κατειλέμεναι vero diſtortæ. Multi itaque vna in dictione errores commiſſi videntur, dum κατειλῦσαι accipere, vt multis eſt viſum interpretibus, volumus, quaſi à dictione ἰλλαίνειν deſcenderit. Etenim actiuum eſt ἰλλαίνουσαι, ἰλλαινόμεναι paſſiuum, & adiecta propoſitione κατιλλαίνουσαι. Atqui εἰλῦσαι & κατειλῦσαι ab ἰλλαίνω deriuari non videntur: nec vero etiam εἰλέμεναι & κατειλέμεναι. Per autem raro inuenias apud veteres hoc genus verba & nomina, ἰλλαίνειν dico & ἰλλὸς à quo videtur Sophron comparatiuum quod vocant grammatici, feciſſe, ἰλλότερον τᾶν κύονα. Quare rectius dixeris, ſi quidem de his velis nugari, non ἀπὸ τῆς ἰλλώσεως deductum εἰλῦσαι, ſed ab alio quodam, quod cũm Plato, tum Antipho vſurpaſſe videtur. Plato quidem, cuius hæc ſunt in Timæo verba: Hanc igitur circuitu totam cutem [a] †deurebat ſulfur: qua vulnerata, cum humor per eam efflueret, humidum & calidum, quod quidem ſincerum erat, emanauit: miſtum vero, in quibus cutis erat, foras à [b] corruptione productum, longum fiebat, [c] †ſubtiliter extenſum ab impulſu. Quia vero ſenſim impellebatur ab aeris frigore, intro iterum ὑπὸ τὸ δέρμα εἰλέμενον κατερρίζοῦτο, id eſt ſub cutem coactum firmabatur. Videtur enim pro concluſum vel repulſum
C in altum, εἰλέμενον hic vſurpaſſe. Quo ſignificato videtur etiam hæc ab eo eſſe ſcripta oratio: Terram vero nutricem noſtram εἰλουμένην, id eſt quæ reſtringitur ad rationem in perpetuum conſtitutam. Eſt item apud Antiphontem in ſecundo libro De veritate inuenire hoc ſcriptum vocabulum eo loco: Vbi ergo in aere imbres & venti ſibi mutuo aduerſentur, ibi cògitur aqua, & multum ſpiſſatur. Quod autem eorum, quæ committuntur, ſuperius ſit, hoc denſatur & cogitur, ὑπό τε τοῦ πνεύματος εἰλέμενον καὶ ὑπὸ τῆς βίας, id eſt à vento contortum & à vi. Sane & hic cõcluſum vel contractum in ſe denotare per dictionem εἰλέμενον videtur. Nunquid igitur in libro, quem explicare inſtituimus, qui de vocibus ſcripſit κατειλῦσαι, tale quid ſignificari innuit, voces quaſi occluſas & coactas oſtendens? vt accipiamus de vocibus eſſe dictum, quæ exire nequeunt: quod incidit ijs, qui gracili ſunt voce. An hoc minime conuenit? Potuit enim ſiſtentes, vel impeditas, vel tardas, vel aliquid tale ſcribere, qui ſignificare volebat adeo impedita eſſe voce hominẽ, vt vix loqui poſſet. Iam etiam à vinculo licet veluti vinctam accipere vocem eſſe dictã hoc loco: adeoq; indicat de vinculis ſe Poeta dixiſſe,

Ιλασιν οὐκ ἐθέλοντα βίῃ δήσαντες ἄγουσι.

Ducunt vi vinclis religatum, qui renuebat.

D Liquet porrò rectius fuiſſe, ſi κατειλέμεναι ſit ſcriptum, quàm κατειλῦσαι: qui quidem communis eſt omnis expoſitionis lapſus. Nam quicquid ſtatuas à dictione κατειλῦσαι ſignificari, actionem ſignificat, non paſſionem. Vnde maxime ſuſpiceris Hippocratis non eſſe dictionem: neq; enim adeo erat græci ſermonis imperitus, vt in eo offenderet ſimiliter vt pueri, qui modo literas diſcere cœperunt. Videtur enim paſſionem quãdam vocis indicari, ſignificatur tñ non paſſio ſed actio: paſſio vero vtiq; ſignificaretur ſcripto vocabulo κατειλέμεναι. Præterea ſi vel κατειλέμεναι ſcribamus, non eſt Hippocratis inſtitutum inuſitatis & infrequentibus vti noĩbus. Iam qui diſtortũ ſignificari putãt, cum his hoc pugnat, quod ille in Pręſagijs diſtortum interpretaturus, ſic ſcripſit: ‖ Si reflexa ſit palpebra, aut labrũ aut naſus. ſed neq; reflexum, neq; aliud ex dictis, proprie de vocibus dicatur. Quare quidam huius interpretes libri, omnibus, quæ commemorauimus, abdicatis, pro /voces/ linguæ/ ſcribunt, exponẽtes linguas κατειλῦσας quaſi deuinctas et difficulter motas. Quos quidem oportebat, vt voces mutauerunt in linguæ, ita vel potius quàm voces, dictionem κατειλῦσαι in κατειλέμεναι vertere. Verum iam ſatis de dictione κατειλῦσαι, non magno vſui, vt inuenta ſit, futura. Sat eſt enim noſſe, hic generatim dici & intelligi, propter deſtillationem, quæ illis ex capite deſcendebat, læſis vocis organis ſimul vitiatam eſſe vocem. Nam in humidis tempeſtatibus & calidis deſtillationem caput repletum ventri demittere & thoraci, operæprecium

a † al. igne pũgebat deus.
b * al. φορᾶς i. lattone.
c † al. tenuitatẽ punctioni æqualẽ habẽs: propter tarditatem vero à ſpiritu circũſtante retruſũ intro & c.

in Prog. cõ. 1. t. 12. 4ª. 193. c

est scire, Primum discernendi causa, vtrum alia causa hoc ægris vitij induxerit, an ex vulgaribus sit E morbis: Deinde vt occurras ne in tale quid incurras: nam offensiones ex aere si prouideas, vbi & quemadmodum fiant, toto victus genere à tempestate dominante diuerso instituendo, declines. Præterea si prædicere consequentia velis, id quod certe ex vsu nobis est, vt in præfatione Præsagiorum ostensum est, vel ad hanc rem hoc commẽtabere, vt corporis in omnibus ambientis aeris statibus affectiones cognoscas. Quare contenti (vt diximus) hoc læsas voces fuisse, præteritaq; dictione κατειλῶσαι, quod illi proximum est, inspiciamus. Primum enim hos ait, qui cœpissent tabescere, incidisse in id symptoma: secundo loco ardente detẽtos febre phreniticosq;. Proinde censeas tabidis hoc, affectus ratione accidisse: nam cũ multas alias causas & corporis status tabes consequitur, tum precipue destillationem capitis, quam potissimum vocis vitium comitatur. Verum febribus ardentibus & phrenitidi per se tale vocis vitium non succedit, vt incipientibus tabidis. Quia vero in hoc statu, qui calidus & humidus & sine ventis fuerat, caput contigit affici, phreniticos & ardente detentos febre consecutum hoc est communi de causa symptoma, nõ propter priuatam morbi molitionem. Desiccantur enim potius in illis, non irrigantur, partes voci attributę: vt accidit in hac tempestate. Quamobrem vox clangosa & acuta à siccitate efficitur vocalium organorum, rauca ab humiditate. F

33 *Quin Febres etiam Ardentes, & Phrenitis, ante Ver cœperunt post illa frigora, quæ præcesserant: ac Plurimi tum diu Aegrotabant. Acuta autem his & Lethalia contigere.*

Humorum putredinem, quam pridem pepererat aeris temperamentum, verisimile erat à frigigore succedente in extrema hyeme impulsam in altum, morbos concitaturam sacro igni assimiles. Alios igitur quosdam, qui fuerunt huius generis exponet, hosq; ordine ab sacro igni primos iam scribit: hæ febres sunt ardentes & phrenitis, ab eadem illa quidem profectæ causa, sed differentes locis affectis. Nam quibus in iecinoris & vẽtris regionem maximeq; in eius os prauus humor decubuit, hos febres ardentes sollicitauerunt: quibus in cerebrum peruenit, phrenitis.

34 *Febrium Ardentium, quæ vigebant, Hæc erat natura. Initio comatosi erant, fastidiosi, inhorrescebantq;: Febris non acuta, neq; magnopere erant sitibundi, neque deliri.*

Quę symptomata propter eam quę tunc erat tempestatẽ ardẽtibus febribus euenirent nõ propria morbi ratione, hęc annotat. Quare quidam pro κωματώδεις id est comatosi, male scripserũt, καυματώδεις i. æstuosi: nam est hoc febribus ardẽtibus peculiare, vt ẽt perpetuo sitire. Nullumq; G propè dixeris eximium esse aliud febrium ardentium insigne, verum abũde ex hisce duobus affirmaueris compleri, sitim assiduam atq; exurentẽ calorem ægris sentiẽtibus. Verum hic status cum caput multa humiditate impleret, comatosum aut oĩbus, aut plerisq;, vtcunq; laborarent, symptoma attulit, sub morbi inuasionem, vbi praui humores non dum eo deuenerant acredinis, vt vigilias vehemẽtes, deliria, phrenitimq; cõcitare possent. Ac coma perraro febribus ardẽtibus est adiunctum, fastidium persæpe: non est perpetuum tamen, vt prædicta duo, assidua sitis & deurens calor. Horrent vero, qui febre ardẽte tenẽtur, raro: quare hoc etiam annotauit. Quod iam sequitur /febris nõ acuta/ aliqui simpliciter, absq; negatione /febris acuta scribunt/ alij cum negatione in hunc modum /febris non acuta/ diuersam vtriq; scripturam, ratione inducti probabili, habentes: Qui omittunt negationem, q diuelli ab ardente febre acuta febris nequeat, vti nec sitis: Alteri ideo scriptum cum negatione confirmantes, q raro ijs & nouo exemplo acciderit cum coma, tum hæc febris. Quippe his quoq; illũ aiunt subiunxisse /neq; magnopere erãt siticulosi/ tametsi sit etiam febribus ardẽtibus hoc peculiarissimum: Esse itaq; cõsentaneum, sicut erãt non perinde sitibundi, sic eos nõ valde febricitasse acute. Potuit etiam, quod Hippocrates scripserat /febris nõ valde acuta/ esse ab eo qui primus excripsit corruptum, errorq; mansisse. Hic se offert non parua de omnibus Pathognomonicis signis quęstio. Nam si remotis ipsis, affectus potest species cõseruari, alia his pathognomonicis signis erũt nobis ad affectus cognoscendos certiora: quod qui constituat, volet illa merito pathognomonica indicia appellare: & quæ ante vocabantur indicia pathognomonica, assidentia. Quorum separari illa non possunt, & affectus (vt ita dicam) constituunt essentiam: Assidentia vero, ex ijs sunt, quæ sæpe illis accidunt. Si æger ergo non sitibundus sit, nec magnopere febricitet acute, qua iam nota esse morbum illum febrem ardentem dicemus? Quanq enim permultis febre ardẽte affectis esse fastidiosis contingit, nõ est tñ hoc affectus propriũ: quippe cum multi ẽt alij quomodocunq; ægrotantes fastidiosi fiãt. Quare neq;, quod visum quibusdam est, qui sese duxerũt huiuscemodi dubitationes declinaturos, etiam nobis est pronunciandum, ab excrementis cognosci in primis febrem ardentẽ. Neq; enim mera in solis ardentibus febribus biliosa alui reddunt: neq; his solis syntexis id est colliquatio, accidit: verũ sunt hæc quidẽ symptomata maligna & exurentiũ febrium: ista tñ qui excernunt, multi modice sitiunt, & calores febris ferunt. Verum in præsenti statu ne tales quidẽ erant deiectiones. ‖Nã aluus, inquit, » his plerisq; turbata erat, atque deiectiones crudas excernebant, & multas, & tenues. Videtur ergo » Hippocrates febrem ardentem assiduitate cognoscere sitis, calorisq; exurentis: sicut phrenitim perpetuo

Margin notes: A.l.4.f.... 40.424. — Paulo inferius t.40. — (handwritten) ... ...p.13.

A perpetuo delirio. Sic enim, quamuis non perinde ſitiãt ęgri neq; valide exurantur, per totum aũt morbum dicta duo ſint ſymptomata, febris ardens eſſe dicetur morbus: exiſtetq; alia febris hac calidior, vt & corpus fundat, reddatq; deiectiones bilioſas, & colliquatiuas. Sed non appellabitur ardens febris, niſi adiuncta perpetuo habeat per totũ morbũ paulo ante cõmemorata duo, irrequietam ſitim, quantũlibet biberint: ac iniocundũ, & ardentẽ, faſtidioſumq; calorẽ. Proinde adeſt ferè illis intentiſſima ſitis, & febris feruidiſſima. At raro, vti nunc, cum febris non eſſet planè acuta, ẽt non perinde ægri erant ſitibundi: quæ ob id ipſum ſignauit, ſicut ẽt hoc, nullo pacto fuiſſe deliros eos, qm̃ hoc ẽt ardentibus febribus accidit. Nã paruæ eſſe ſignũ dementiæ deliriũ, ante docuimus.

35 *Nares Pauca Stillarunt.*

Hoc in comitibus eſt malignarum ardentium febrium, vt ſanguinis eruptiones lenium. Et vt breuiter dicatur, omnis de naribus ſtilla, vt docuimus, prauum eſt ſignum.

36 *Acceſsiones pleriq; Diebus Paribus habebant.*

Et hoc quoque inter rara eſt. Nam febres ardentes ſolent, adeoq; omnes, ita vt illæ, morbi mul-
B tum acuti, accedere diebus imparibus.

37 *Obliuio ſub acceſsiones, Languor, Vocisq; defectus.*

Et obliuio manifeſta eſt: & monſtrata frequẽter eſt de exitialibus eſſe. Languorẽ, id eſt ἄφεσιν, veluti diſſolutionem & remiſſionem omnium corporis partium ipſum dicere par eſt, cum nõ aliter ac reſolutis proiectæ appareant. Quod quidem inter ſigna eſſe pernicioſa didiciſti, vt de alijs quoque ſymptomatis omnibus, quæ hoc libro recenſuit. Quare hic interpretãda ſunt ea tantum, quæ obſcura videntur: & quæ demonſtrauimus alias, ſolum ad memoriam reuocabo, non autem abſolutam tradam eorum doctrinam.

38 *Extrema Pedum & Manuum his frigidiora erant, & multo maxime circa acceſsiones: Quibus calor pedetentim nec probe redibat: Redibantq; ad mentem, & loquebantur.*

Varietatem ſymptomatum, quæ morbi eius tempeſtatis habebant, commemorat, quæ ſunt omnia praua.

39 C *Detinebantur aut Comate perpetuo, non ſomnolento: aut Vigiles erant cum laboribus.*

Nec hoc quidem obſcurum ei eſt, qui ea habet in memoria, quæ in libro de comate tradita ſunt & in prioribus commentarijs. Cum enim vigilare ægri apertis oculis non valent, ſed conniuent ſpe ſomni conciliandi, & vigiles tamen manent, vocitamus illud, non ſomnolentum coma. Quibus ſiquis adſit dolor manifeſte vigilabunt magis ita affecti, adeo vt ne in phantaſiam quidem tenuis ſomni deueniãt. Siquidem iſtis, qui eo comate tenentur, vſu venit eiuſmodi quiddam vt medij inter planè vigiles intercedant & dormientes.

40 *Aluus his pleriſq; Turbata erat: atque Deiectiones crudas excernebant, & multas, & tenues.*

Vel hinc liquet, non attendere Hippocratem in dignoſcendis ardẽtibus morbis ſpeciem deiectionum. Cruda itaq; dicit & tenuia, qui tum tenebant febre ardente, deieciſſe: nec verbum fecit de meris bilioſis, vel colliquationibus, quæ quidam indicia eſſe febriũ ardentiũ maxima exiſtimãt.

41 *Vrinæ Multæ, tenues, Nihilq; decretorij quicquam, vel boni.*

Vbi de vrinis agit, quæ acciderunt his ſolet tradere, nec addere, bonum an malum denuncient,
D nos putans, quę in pręſagijs didicimus in vniuerſum de vitio vel bonitate vrinarum memoria tenere. Hic adiũxiſſe puto, quanquã eas prędixerat tenues eſſe, ꝙ illis adſcripſerit/multæ/. Nam memor docuiſſe ſe multitudine vrinarum interim iudicium fieri, indicauit hoc loco quamuis multæ eſſent, nihil tamen decretorij fuiſſe, neq; boni. Neq; enim quò purgaret corpus & infeſtantia amoueret, videtur nunc molita natura multam vrinam: ſed quemadmodum didiciſti ſudores & deiectiones interdum vt ſuperfluitatis humorũ in corpore malorum ſymptomata, excerni: interdum expurgante natura: ita nunc abundãtis in corpore ſeroſi humoris ſunt vrinę ſymptomata. Ideoq; eis addidit/nihil decretorij quicquam, vel boni/ ſiquidem reddebantur, quia ob nimiam copiam eas vaſa ſuſtinere non poterant: vel ꝙ mordacitate vehementi offenderentur, itaq; ad excernendum contenderent. Huiuſmodi etiam hac ipſa tempeſtate erant quæ per ventrem excernebantur, vt eſt ſupra dictum: & vero etiam ſudores illis erant conſentanei.

42 *Nec vero Decretorij aliud in ita habentibus ullum apparebat: Neq; Sanguis rite profluxit: Neq; alius conſuetus fiebat Abſceſſus decretorius. Moriebatur quiſq; ſcilicet Erratice: Plerunque tamen circa iudicia: Quidam longius producebantur, qui largius ſudaſſent.*†

†Addũtur in quiuſdam contextib⁹ Hippocratis hæc uerba. Iis quidẽ qui pernicioſe habebãt, hæc accidebãt. poſtea ſequitur, explanatio Galeni, Qui pernicioſe &c.

Qui pernicioſe habebant, hæc ijs accidebant, quæ tibi hic collegit, nimirum ſymptomata eo-

rum, qui febre ardente laborantes perniciose habebant. Quorum symptomatum quodq; iam au E diuisti ante frequenter, cur sit perniciosum.

43 *Similia & Phreniticis.*

Finita de ardentibus febribus oratione, transit ad ea, quæ phreniticis acciderunt. Itaque & hic eius verba attendamus.

44 *Sanè hi Nihil Sitiebant.*

De phreniticis agit. Fuisse eos dicit non sitibundos, non tam quò illis multa humiditas in ore ventriculi afflueret, q̃ q; quæ patiebantur non intelligerent, & facultatem haberent stomachi appetitricem, quæ extinguebatur.

45 *Nec Phreniticorum valde Insaniuit quisquam, quod vsu uenit alijs: Sed alia quapiam Cataphora segni grauiter Peribant.*

** βαρέως idest grauiter, est ĩ impreßis. Sed in antiquis legitur καρηβαρέες i. capite grauati. Vide et primo prorreth. cõ. 1. cl. 4. pag. 161. b. Et cõ. 33. p. 168 a. Et libro de Comate ca. 2. cl. 3. pag. 50.*

Si non prædiceret /nec phreniticorũ valde insaniuit quisquam/ sed simpliciter dixisset, præsentes phreniticos cataphora segni perijsse, non erat absurdum accipere, eos conuersione in lethargũ F facta, ita defunctos esse. Nunc cũ sit prædictũ /nec valde insaniuit quisquã/ probabilius est perijsse cum cataphora manentes phreniticos hoc est dementes: hoc enim discrimine solo, cũ febre, phrenitim accipimus, nulla re alia distantem à mania i. insania, q̃ febre. Mentis siquidem vtraq; noxa est: sed proprium insanientium est febre liberum esse, vt febricitare phreniticorum. Nõ est igitur mirum in corpore crudis collectis humoribus, vt excreta cõmonstrarunt esse, comatosos illos simul & demẽtes euasisse: comatosos quidem ex multitudine & frigore succorum crudorum: Dementes, quòd putrescentes acredinem pariebant & calorem.

46 *Erant præterea Aliæ Febres, De quibus iam Acturus sum.*

Reuocemus ad memoriam, q; postquam supra dixit /febrium ardentium, quæ vigebant, hæc erat natura/: vtq; hanc narrauit, & quæ illis acciderunt ordine omnia: & deinde rursus dixit /similia & phreniticis/: postea iam disputatione de his peracta intulerit /erant præterea aliæ febres, de quibus iam acturus sum/. Nam his verbis febrium esse species, febrem ardentem, & phrenitim ostendit: Febrem ardentem, q; perpetuam habeat sitim cum perpetuo & multo ardore: Phrenitim vero, vt quæ sit assidua, vnaq; dementiam perpetuam habeat. G

47 *Os multis Aphthis vitiatum vlcerosumq;, Fluxiones ad pudenda multæ, Exulcerationes, Tubercula foris & intus secundum inguina.*

Et ante quidem de his sermonem habuit. Verum quia de vnoquoq; seorsum agit, posteaquam ad autumnum vsque generationem productam sacri ignis dixit, planè de ijs, quæ nunc post eum describuntur, omnibus idem ostendit. Hac ergo de causa eorundem iterum meminit.

48 *Lippitudines humidæ, longæ, diuturnæ, laboriosæq;: Palpebrarum foris & intus Germina, quæ multorum perderent aciem, quæ vocant Ficos.*

Abundantis humoris superfluitas videtur duplicem habere speciem in crassitiei & tenuitatis differentia, vt ferè in humidis & tranquillis tempestatibus fieri semper solet. Nam nisi peculiaribus vtens exercitationibus ventiles corpus, & totum lustres concitesq;, copiam aceruabis crassorum humorum & tenuium: crassorum, propter socordiam: tenuium & aquosorũ, quòd vacuati non sint. Tenuitatis igitur eorum coniecturæ sunt, ea quæ per aluum excernuntur tenuia, similesq; vrinę: Crassitiei, q; omne producitur, & plurimis est assidens coma. His ergo merito, quibus H ad oculos affluentia vergebat, humidas lippitudines fecit ob tenuitatem, & palpebrarum germina causa crassitiei. Nam quod ex humore in oculis manãte humidi exiret, fecit lippitudines, hoc est cum fluxione humida & aquosa: Crassius vero partibus adhærescens affectis, tubercula excitauit, collium modo. Quod vero crassi humoris in profundo oculorum erat, dolores peperit.

49 *Expullulabant cum alijs in Vlceribus multa, tum in Pudendis.*

Quæ materiæ crassitudine in palpebris excrescebant, non hic tantum, verũ in pudendis quoq; extitisse ait, & siqua pars alia forte esset exulcerata: humorum crassitie, vt dictum est, eiusmodi efficiente excrescentias, quas fungos vulgo vocant.

50 *Carbunculi Aestate multi, & Alia quæ Putredo vocantur.*

Atque quòd cõmoraretur in corpore prauus humor, putredo increscebat: ęstate vero excipiente, neque ipsa Etesias habente, multo magis eualuit. Ideoq; calidi morbi plures, & prioribus maligniores viguerunt. Ostendimus enim carbunculum ex calido quidem feruore, verum crassa materia constitui.

Papulæ

51 A *Papulæ item Magnæ.*

Apertũ est ab ἐκθύειν, quod est ἐξορμᾶν id est erũpere, deriuatum esse ἐκθύμασι id est papulis, nomen, in ijs quæ sponte extuberant in cute. Hæc constant superfluis scilicet humoribus. Atque qualitatem etiam non iniuria subsequuntur, cum tenues humores exulcerationem potius, q̃ tumores creent: at crassi in tumorem pellem attollant. Liquet autem, quæ nunc in cute sponte sunt genita, eiusdem esse generis cum illis, quæ in palpebris & vlceribus prædixit excrescere.

52 *Herpetes multis Magni.*

Magnos, aut q̃ multum occuparẽt loci, aut quo'd adiunctam malignam exulcerationem haberent, appellauit: vtrunq; autem succedit dicto humorum vitio.

53 *Quæ ad Ventrem attinebant, multis multa incommoda euenerunt. Primum Tenesmi multis cum dolore: plurimis vero Pueris, omnibusq; Impuberibus: Quorum plurimi Peribant, multi Lienterici erant.*

Tum humiditate ætatis, tum quia plus cibi sumentes pueri, nutrimenta sæpe corrũpunt, meri

B to tenesmo corripiebantur. Qui cum alioqui dolorificus est & molestus affectus: dolorificus, propter tẽsionẽ: molestus, q̃ assidue desidẽdum sit: Tum vero in hoc statu, quem plethoricum simul

l.3.f.13.t.5. et prauis" humoribus fuisse exundantem diximus, multi magis lienteria tenebãtur: Nam debilita

l.302.f ta facultate retentrice, fieri lienterias didicisti. Est porro consentaneũ, sicut extincta ferè erat facultas vẽtris nutritiua, vnde cibos prorsus ait paulo post eos fastidiuisse, sic retentricẽ ẽt fuisse læsam.

54 *Dysenterici, Neq; hi admodum Dolorose.*

Consentaneum erat inferri hoc prædictis quibusdam, qui non dolorose ægrotarant. Sed nullus is est prædictus. Immo vero contra magis, & priores oẽs, & qui ante lientericos dicti sunt tenesmo laborasse, dolorose ægrotarunt. Quare est fortassis scriptura corrupta: quo modo in multis libris aliæ mendæ multę, a' primo librario cõmissæ, manserunt. Nã rectius scriptum sit /hiq; admodum dolorose/. Quidã vero dictũ aiunt /neq; hi admodũ dolorose/ perinde ac /multi dysenterici nõ fuerunt/ volente indicare Hippocrate ex hoc /dolorose/ generationẽ morbi, nõ modum. Quidam q̃ dysentericis nullo dolore affectis adiunctum sit, ideo dicunt /neq; hi admodum dolorose/ ab eo esse adiunctum: vt intelligamus lientericos necessario esse dolore vacuos.

C

55 *Biliosa, pinguia, tenuia, aquosa: Atq; ipse morbus multis eò decubuit citra febrem, & in febre: Tormina cum doloribus, malignæ item reuolutiones: Multorum, quæ in corpore inerant suppressaq; erant, exitus: Quæ autem exibant, dolores non soluebant: Multæq; erant corporis Partes affectæ.*

Præsens sermo omne genus continet morbi, quatenus natura inter se homines, ætatibusq;, & victu distant. Ergo cum alijs alius abundaret succus, a' statu aeris hunc, vt demõstrauimus, auxit: tandem putredine excipiẽte, putrefactio pro humorum dñia collectorum variabat. Iam quia hæc in locum se cuiq; ægro natura imbecillimum conferebat, multis, quia satis multi hoĩes essent, contigit partibus lædi. Proinde erat probabile natura biliosis, & ijs qui in ætatis erant flore, & sollicitis, ijsq; qui laboribus sese & administrationibus conficerent, hęc abundasse. Pinguia colliquationis esse ipse signa docuit: Aquosa, tenuis & serosæ humiditatis. Porro' multos dicit hoc morbo laborasse, hoc est, deiecisse talia: etenim etiam citra febres hoc dicit quibusdam accidisse. At exitus, hoc est vacuationes, illis ait contigisse multorum, quę inerant in corpore, et suppressa erant: quod fortassis significat, cum etiãnum multa in corpore retinerentur, tñ multa exijsse, quo minus exeuntia dolores soluisse. Nam qũo soluere illa, cum quæ supprimerentur essent etiam multa, possent?

56 D *Et Oblata ægre admittebant. Nam Purgationes multos offendebant: Quorum qui sic habebant, cito multi peribant: multis malum producebatur.*

Oblata potest dicere tum omnia in cõmuni remedia, tum priuatim cibum et potionem. Purgationes, quarum fecit mentionẽ, vtrisq; possunt annumerari. Nã nihil cõtulisse ita affectis remedia, ẽt si ille nihil dixisset, in aperto est. Siquidẽ cũ multi morerenẽ, nullius erãt vsus oĩbus illis auxilia.

57 *Vnoq; verbo, Qui longis morbis, vel acutis tenebantur, Ventris vitio omnes præcipue Mortui sunt. Cunctos nanque Venter sustulit.*

l.4.f.1.t.4. Et pestis quoq; illa longissima, quæ nostra ætate vulgata est, ex ijs quæ per aluum vacuãtur, oẽs

l.434.d prope peremit. Quę "euacuabãtur, erat colliquatio: Quod quidem esse symptoma videtur in perpetuum febris, quam pestilentem priuatim vocitant, cum mortales vel citra pestem corripiat.

58 *Omnesq;, in quos equidem tunc incidi, Cibum, quocunque detinerentur prædictorum morborum, Fastidiebant. Multi autem, maxime ij, & qui ex his erant, & qui ex alijs, Perniciose se habebant.*

Etiam hoc symptoma oẽs cepit, qui in peste diuturna, quæ modo viguit, laborabant: quare fa-

ctum est, vt multi moreretur. "Fortiores ergo, qui vim sibi ipsi afferētes, cibū oblatū assumpserūt, oēs ferè supstites fuerunt. Plurimi vero mori, q̃ comedere quicq̃ prius duxerūt: atq; hæc ipsa accidisse illis vīr, q tū ægrotauerūt, maxime vitio vētris: etenim & huius est opus ciborum appetētia. E A.ibidem.

59 *Erant hi Sitibundi, Illi non.*

De ijs hoc loco, qui ob alui turbationem, vt ipse appellauit, citra febrem afficiebantur, sermonem habet: quod est ex his verbis clarum, quæ subdidit /ex ijs, quos febres tenebant aliaq; , nemo circa potum intempestiuus erat/. Apertum est etiam ex illis, quæ supra diximus, cur non essent sitibundi omnes, nec siti liberi. Crassitudo enim humorum, & tenuitas aquosa, erat aceruata, frigida illa quidē sua sponte ūtraq;, sed acquisititium à putredine calorē mutuans. Quare in quibus excellebat iam putredinosus calor, erant sitibundi: in quibus non dū, hi cōtra merito non sitiebant.

† *In aliquibus cōtextib⁹ Hippocratis hæc adduntur. sed licebat circa potū diætā instituere, ut volebas.*

60 *Ex Iis quos febres tenebant aliaq;, Nemo circa potum Intempestiuus erat.* †

Posteaquam priori capite dixit de ijs, qui ex ventre laborarunt, q̃ partim sitibundi, partim non essent, hic nunc de ęgrotantibus simul cum febre ait, non magnopere vllum fuisse sitibundum, neque vt medicis non esset audiens. Quod hinc est factum, quoniam non perinde his tātum putredinosæ saniei in ventrem, quantum prædictis, conflueret. F

61 *Vrinæ Multæ erant: Neq; erant illæ ex potu ingesto, sed illū excedebant: Multumq; et Vitiosæ erant Vrinæ redditæ: neq; enim inerat craßitudo, vel concoctio, vel purgatio proba. Nam Purgationes per Vesicam cōmodæ, bonum multis portendebant: Plurimis vero colliquationem, turbationem, dolores, diuturnitates, & nulla iudicia.*

Quæ sunt dicta, clara omnia sunt, & memoriam, non interpretationem postulant. Ipse nanque superiori sermone, quem ego exposui, non obscure ostendit, quòd aliquando vrinę symptomatis ratione vacuentur, sicut sudores, vomitiones, & deiectiones.

62 *Comatosi erant in primis Phrenitici, & Qui febre ardente tenebantur: Tum etiam in Alijs morbis omnibus maximis, quòd febrem adiunctam haberent.*

Coma creauit materiæ crassitudo, & præter cæteros ijs, quibus erat affectum caput. Est "autem phreniticis affectum per se, sed in ardentibus febribus per accidens. Nam febris calor prauos humores, ad caput subuehit: abundabant autem tunc crudi & frigidi. A.l. 3. f.1. c.1.200.f G

63 *Perpetuo Plerisq; vel graue Coma comes erat, vel Tenues atq; parui Somni.*

Graue coma, à quo ęgre quis excitetur, accipiendum est: cuius contrarium est, quod tenues & paruos somnos habeat. Quorum accidit primum ijs, quibus crassitudo & copia exuperabat frigidæ materiæ: alteri, quibus putrefacta tenuitas.

64 *Multa præterea Febrium alia genera vulgabantur, Tertianarum, Quartanarum, Nocturnarum, Cōtinuarum, Longarum, Vagarum, Fastidiosarum, Inconstantium.*

Quia humores noxij erant diuersi, ideo cùm alij morbi, tum plura iam inciderunt febrium genera. Meminit autē intermittētium, quæ numero tres sunt, quotidianarum, tertianarum, quartanarum: Tertianarū quidem & quartanarū nominatim primum: quotidianarū vero dicendo, nocturnarū. Nam, earū ex quo duplex est differentia, quatenus hæ interdiu accedunt, illę noctu, inde diuersa nomina inuenerunt. Hippocrates earū, quæ tum vigebant, mentionē fecit, quæ erant nocturnæ. Memoria itaq; repetamus etiā, q̃ cùm & primo libro & secundo morborū vulgariū, tum multos separatim ægros adduxerit, tum integras sit tēpestates persecutus, nusquā nec quintanam, nec septimanā scripsit, vel aliā febrem multorum dierum. Nec vero etiā in tertio libro vulgarium morborū, neq; ante, neq; posthac ad finem vsq;. Vnde mihi in mentē venit, illa quæ primo libro vulgariū morborū tradita sunt, infarcta ab alio suspicari, vbi alias esse pluriū dierū q̃ sit quartana statuit. At in p̄dicta oratione intermittentiū genus ꝓpria appellatione non noīauit, queadmodū cōtinuarū, sed est tm̄ oēs eius species persecutus. Deinde cōmuni noīe continuas indicauit, quarū febres ardentes p̄dixit, & phrenitidas. Postea longarū nomen & vagarū ꝓdidit: vbi mihi memor sis eius, quod est initio ꝓpositæ orationis dictū, ipsum oīa quæ collegit, febriū species appellare. H

65 *Omnes Hæ cū multa Turbatione erant coniūctæ. Ventres enim plerisq; turbati, Horrores, Sudores non decretorij: & Vrinæ eæ, quas supra descripsimus. Hæc erant illorum plerisq; Longa. Nam qui ipsis Abscessus fiebant, nō iudicabant, vt in alijs. Omnia quidem omnibus difficulter iudicabantur, Vel omnino non iudicabantur, Vel producebantur: his vero multo maxime. Tamen horum pauci circa octogesimum diem iudicabātur. Maximam partem temere reliquerunt. Horū pauci moriebantur ex Aqua inter cutem, qua non decumbebant. Multos etiā in alijs morbis Tumores exercitabant, præ cæteris vero tabidos.*

Prædictas dicit omnes febres adiūctam habuisse multam turbationem: mox ipse, quæ esset turbatio, exponit: describitq; earum symptomata. Reliqua, nisi priora exciderint, clara sunt.

Maxima

66 A *Maxima erat et grauißima Tabes, hæcq; plurimos peremit. Nam cum multi Hyeme cœpiſſent, magna ex parte decubuerunt: partim recti eſſe ſuſtinuerunt. Verū ante Ver, qui decubuerāt, ferè perierunt. Reliquorū Tuſſes nemi nē reliquerunt, remißiores tantū Aeſtate fuerunt. At ſub Autūnum oēs decubuerunt, atq; multi obierunt: quorum ægrotabant plurimi diu. Cœperūt igitur horū plurimus ſubito ex his eſſe deteriores, tū Horrores crebri, ſæpe Febres continuæ, acutæ: Sudores intēpeſtiui, frigidi, multi perpetuo. Multū vero erat frigus, & vix eis calor reuocari poterat. Ventres varijs modis ſubſtiterūt, rurſusq; ſtatim humectabātur.† Quæ Pulmonem infeſtabāt, per aluū omnia reddebantur. Copia Vrinarū nō bonarū, colliquationes malæ. Multæ Tuſſes tenuerunt perpetuo; et multa excreantes cocta & liquida, minus tamen cum labore: quæ ēt ſiquando eſſent difficiliores, rurſus lenius omnibus purgabantur, quæ pulmoni incommodabāt. Fauces non admodū mordaces, neq; ſalſugines quicquā moleſtabant. Lenta uero & alba & liquida, ſpumoſaq; multa à capite veniebant. At multo maximū hos & alios comitabatur malū, Faſtidium ciborum, vt ſupra diximus: nam ne potum quidem libenter cum cibo ſumebant, ſed valde citra ſitim degebant.*

*ὑπεφέροντο.

† *Additur in antiquißimis exemplaribus* περὶ δὲ τὴν τελευτὴν πᾶσι βιαίως καθυγραινόμεναι. *i. Sub mortē āt oībus uiolenter humectabantur.*

Dixi etiam ſupra, repleto in calida & humida ventiſq; vacua tempeſtate capite, ex deſtillatione in pulmonem deſcendēte tabidam affectionem conſtitiſſe: cuius etiam per ſtomachum portio in ventrem delata eum turbauit. Quę deinde dixit de tabidis, etſi ijs, qui prædictorum meminerunt, B clara ſunt, faciam tñ vt quæ videbuntur referenda, hæc declarem. Primum hoc inter ea eſt, ineunte vere pleroſq; tabidos obijſſe, ex aeris immutatione. Dixit enim extremam fuiſſe hyemem aſperam, & circa æquinoctium iam † Aquilone ſpirāte ninxiſſe: quæ tabidis mutationes infeſtiſſimæ ſunt. Atq; ob id autumnus etiam pernicioſus eſt: vnde in Aphoriſmis ‖ eum ipſe dixit tabeſcentibus aduerſarium eſſe. Et alioqui quidem Aquilo partibus thoracis officit vniuerſis. Quare in Aphoriſmis ait ‖ Tuſſes, fauces, laterum dolores & pectoris exiſtere, flante Aquilone: multo vero magis quibus iam ſunt hæc vitioſa, et caput repletum deſtillationem trāſmittit. Vnde æſtate tuſſes dicit remiſſiores fuiſſe, hoc eſt imminutas & moderatiores. Nam fuit, vt ipſe ſcripſit, ſerena æſtas & calida, vt è diuerſo principium inſequentis autumni tabidis inimiciſſimum. Dixit enim: ‖ Sub Arcturum rurſus flante Borea multum pluit. Quod autem longo ſpatio produceretur nō ſolum tabes, ſed & alij morbi, in cauſa craſſities fuit materiæ nihil habentis ſua ſponte acredinis & caloris, ſed tempore à putredine mutuantis. Planiſſimum hoc fecit hiſce verbis /fauces non perinde mordaces, neq; ſalſugines quicq̃ moleſtabant: lenta vero, & alba, & liquida, ſpumoſaq; multa à capite veniebant/. Quod reliquum eſt huius capitis, omne memori ſuperiorum clarum eſt.

† βόρεια χιονώδεα.

3ª. Aph. 10. Ex. ord. 20. h

3ª. Aph. 5. Ext. ord. 20. c

1. Epid. com. 2. t. 60. 3ª. 113. e

67 C *Grauitas corporis, {Comatoſi.}*

Sæpe eſt dictum emoriente ſuſtentatrice & motrice corporum facultate, quæ pridem ab ea vt leuia ferebantur & mouebantur, grauia videri.

68 *Quibus ferè omnibus Oedemata fiebant, quæ in Aquam inter cutem eruperunt.*

Non mirum, ſi pp abundantiam incōcoctorum humorū ad hunc affectum quidā deuenerunt.

69 *Horrebant, & Sub mortem Delirabant.*

Cum prauitas humorum ex putredine parta increſceret, horrore corripiebātur & delirio progreſſu temporis, in quo etiam moriebantur.

70 *Genus erat Tabidorum, glabrum, ſubalbum, pituitōſum, ſubrubicundum, cæſium, leucophlegmatiæ, ac quibus ſcapulæ in morem alarum prominebant, mulieresq;. Itidem Melancholicum genus & Subſanguineum. Febres Ardentes hos & Phrenitides & Dyſenteriæ tentabant: Teneſmi Iuuenes Pituitoſos exercitabant: Diuturna alui Profluuia, & acria excrementa pinguiaq;, Bilioſos.*

D Corporis formas eorum, qui tabificis morbis corripiebantur, narrat. Glabrum igitur græce λεῖον, quod eſt depile, indicat iuſto frigidius temperamentum. Nec hoc ad pueros refertur, ſemper ſunt enim hi propter ętatem calidi: ſed ad adultos, vt in commentarijs de temperamentis declarauimus. Itidem albus color: vbi quidem miror, quid prępoſitionem /ſub/ addiderit /ſubalbum/ dicens. Nam in rubicundo recte ſanè dictum eſt ſubrubicundum. Didiciſti nanq; rubentem colorē calidum denotare temperamentum: ſubrubrum non perinde ac album frigidum, non tamen etiā calidum. Qui vero alba pituita affluunt (quos Græci λευκοφλεγματίας appellant) ſi quam habemus traditorum in libris de temperamentis memoriam, citra controuerſiam ſunt frigidi tempera menti. Eſt his molle corpus & tumidius quodam modo, propemodum vt aqua affectis inter cutem, quam Leucophlegmatiam appellant. Itaq; omnes hi ſunt planè frigidi temperamēti: pituitoſi vero vt audiuiſti, temperamenti malorum pleni humorum. Præterea de cæſijs, ſemelq; de oculorum coloribus, in commentarijs de temperamentis didiciſti non eſſe exiſtimādum pro certo ex tali ſigno de totius temperatura corporis, niſi ſolorum oculorum, ſed neq; horum quidem euidenter in prædictis. Nam primum oculos, qui χαροποὶ hoc eſt cæſij, vocantur, qui ſint conſiderādum, reuocandumq; ad memoriam, Poeta quæ ſcripſit, vbi ait,

Ἄρκτοι τ', ἀγριότεροί τε, σύες, χαροποί τε λέοντες. ideſt vrſiq; agreſtioreſq; ſues, charopiq; leones.

Deinde vbi videris multos leones, ita memoriæ color oculorum mandandus est, vt valeas, cum E
in hominibus conspiciatur, facile agnoscere: cumq; videantur illi tales esse, temperamẽtum quo-
que, quod ad oculos attinet, calidum & siccum dices. At huic non parũ, multa in præsenti ora-
tione repugnant. Primum enim cum frigidiore temperamento cæsium collocauit. Postea picro-
cholos i. biliosos appellauit, quasi ab his dissidẽtes, cũ aperte sint hi tẽperamento calido & sicco.
Immo vero ipsi morbi, quos descripsit a corporis formis, significãt primo loco relatos esse omnes
frigidiores, rubicundos calidiores, biliosos abunde calidos. Nam hæc tempestas in corpore vide-
tur humores aceruasse, & repleſſe caput, idq; omnibus morbis cõmune fuisse, sed fuisse suo queq;
morbo alium alio correptum, pro sua cuiusq; natura: Alui profluuijs, acribus prodeiectionibus
pinguibusq;, biliosos. Nã ipse in præsagijs dixit, || pinguitudines innatantes similes aranearum te »
lis reprehendẽdas esse, indicant enim colliquationem. Quare biliosi merito in febres colliquati- »
uas inciderunt, offendebanturq; alui deiectionibus. Rubicundi vero, & ad melancholiam apposi
ti, & crasso sanguine calidoq; præditi, non iniuria phrenitide sunt & febre ardente correpti, & etiã
cruentis dysenterijs vt par erat maxime. Duplices enim eas scimus esse, Intestinis exulceratio-
ne erosis, alteram differentiam: Alteram, cum copiosus sanguis per venas, quæ ad intestina perti-
nent, euacuatur. Quę autem essent naturę vel calidiores tantum, vel frigidiores simul & humidio F
res, has par erat, vt & quæ nec facile febribus cedebant, nec biliosis affectibus, in solas incidisse ca-
pitis destillationes, ideoq; intabuisse. Quia vero scripsit Hippocrates /genus tabidorum erat gla
brum, subalbum, pituitosum, subrubicundum / & sermoni etiam cæsios inseruit, dignum mihi
hoc quæstione visum est. Consentaneum erat non cæsios, sed glaucos potius dicere, quod hi fri-
gidi, illi humidi, alij pariter frigidi & humidi temperamenti esse videantur: quorum nihil cum
præsente disputatione pugnat. Comparemus iam cum his infantes, Scythas, Gallos, & Germa-
nos, qui plane temperamento sunt humidiore, frigidiore vero non citra controuersiam. Mihi
igitur visum est operæprecium, vt de colore oculorum cæsiorum haberetur quæstio. Interpretes
libri huius Empirici quidem, vnaq; cum his Lycus, vt alia multa, sic hoc missa causæ inquisitione
prætereunt: Hippocratici vero quidam temperamenti esse calidi signum cæsium, quidam sicci
dicunt. Sunt qui neutrum iam addant. Sabinus quidem hoc demum satis habuit dicere: Cæsium »
vero, quia est valde siccum, opportunum est tabi. neque causam, cur id scripserit, adducit: neque
alia quibus hoc est adiunctum, esse omnia frigidioris temperamenti & humidioris signa. Num
ergo pro glauco Hippocrates cęsium falsus vocabulo scripsit? nam quid dicas aliud? Sed hoc in
communi sit considerare propositum. Ad reliquam iam orationis partem accedamus. Nam in G
morbis tabificis vna cum prædictis etiam πτερυγώδεις, id est quibus scapulæ in modum alarum
prominent, commemorauit: qui non propter temperamentum, sed propter vitiosam thoracis fi-
guram, obnoxij tabi sunt. Probabile tamen est eius figuram natiuum calorem sequi. In fine, vbi
de tabidis tractat, quando Hippocrates adiecit / & mulieres / animaduertendum est, vtrum hoc
modo dixerit, quasi dicas, mulieres perinde ac viros tabe fuisse correptas, quæ erat eorundem ge-
nerum: an, licet his notis carerent, frequentes tamen dicat in hunc affectum mulieres incidisse, cũ
humidiores sint & frigidiores, vt, qui affectus quosdam viros ex suo cuiusque temperamento ten
tauit, ille idem permultas mulieres ex communi. Equidem vtrunque censo consentaneum esse.
Nam est verisimile frequentiores viris mulieres, propter temperamentum suum commune, tabe
captas esse: ac præ cæteris illas, quæ eius erant generis, cuius recensuit viros. Quia vero subdidit
melancholicum genus & subsanguineum, febribus ardentibus præcipue fuisse & phrenitide affe
ctum, ad memoriã, quę didicimus, reuocemus, Quibus multus sanguis & calidus generatur, prõ-
pte in melãcholicorum humorum hos vitium deuenire. Quare accipe nõ hos, qui atram iam mul
tam bilem aceruauerunt, sed qui ad generandam eam essent appositi: qui sane, vt calidis arriperen
tur morbis, quod natura essent calidiore, merito factum est. Posteaquam autem supra dixit pitui- H
tosos esse tabificis captos morbis, nunc addita his ætate dicit /tenesmi iuuenes pituitosos exercita-
bant /: nempe quod non tantum naturale temperamentum esset ad commitendum tenesmum
pronum, sed ætas quoque calida esset: vt ex acri & putredinosa pituita tenesmum intelligamus
ortum.† Siquidem meatum ad ieiunum intestinum ea pituita exulcerans, ad excretionem assi-
duã ægros iritauit. Tensiones autem & desidendi cupiditatem tenesmo laborantes vehementio-
rem habent, quam dysenterici, propterea quod ægre pituita excerni potest: corporibus enim prę
crassitie & viscositate inhærescit, non vt flaua bilis, statim permeat. De naturis autem biliosis an-
tea dicebam, merito illis acres deiectiones esse propter pallidam, flauam, & amaram, quam vocãt,
bilem: pingues vero propter colliquationem: quibus deiectionibus ob collectorum copiã vitio-
sorum humorum longa successisse profluuia ventris.

in Prog. cõ. 2. t. 35. 4ª. 201. c

† Siquidẽ, dũ ad rectũ intestinũ pertransiret ea pituita, læsionẽ ulcerosam partis efficiẽs, ad excretionem &c.

71 *Omnibus, quos supra descripsimus, Ver erat infestissimum, Plurimosq; sustulit: Aestas commodissima, Paucissimiq; periere. Autumno rursus, & sub Vergilias Multi interierunt* Τεταρταῖοι.

Vitioso humore, qui collectus erat, in corporis profunditate retruso ab aeris frigore, quo
extrema hyeme & ineunte vere erat infestus, haud iniuria maxime quidem tabidis, vt ante di-

xit,

A xit,& vero etiam alijs vere contigit perire: æſtate,quæ ſerena erat & ſicca,oēs releuari: iterumq́; ac re ſub Arcturum in humidum vertente, merito multi toto autumno vſq; ad occaſum Vergiliarū in fine præſentis ſtatus τεταρταῖοι i.quartani perierunt. Quædam exemplaria adſcriptum habent τετάρτῃ i.quarto: alia τεταρταῖοι i.quartani: & quæ his ſunt vetuſtiora,literam Δ quæ alijs literis eſt maior. Sunt quibus nihil eſt oīno adſcriptum. Qui itaq; cum ι ſcribunt τετάρτῃ, hoc eſt quarto, quare datiuo caſu eſſe id dictum iudicent, hoc modo interpretātur/multi die quarto perierūt/: Qui ſine ι,eſſe id additum: ſimilem eſſe hūc ante expoſitis in primo libro Vulgarium morborum volunt,& quartum eſſe ſtatum,commemoratis ſcilicet cū eo tribus illius libri ſtatibus. At quibus in exemplaribus pro quarto, Δ tantum eſt aſcriptum, idem ſignificatur ac quarto: quod quidem non aliter,atq; notæ à Pamphilio Mnemone ſcriptæ, ſymbolice videtur poſitum eſſe: atque hanc veteres vnam lectionē agnoſcunt. Quidam qui hæc deflectere ſtudebant,commutata ſcriptura ſe cerūt τεταρταῖοι, hoc eſt quartani: atq; hanc eſſe totā orationē ſtatuerunt /Autumno rurſus & ſub vergilias multi quartani interierunt/. Itaq; tantum legit in ſuis exēplaribus Capito: cui tamē ſubeſſe videtur mendacium,ſiue de ægrotantibus, ſiue de febribus accipias. Nam de ægrotātibus quidem prorſus eſt abſurdum: †neq; enim probabile eſt præſentem humoris ſtatum adeo eſſe conſecutos acutos morbos,vt quarto die perimerent ęgros: De febribus vero veriſimile erat,tum quoniam deuſtam diuturnitate craſſam materiam probabile erat in melancholicum tranſiſſe excremētum: tum quod anni erat tempus Autumnus.ʺ At febribus tamen vigentibus quartanis, non perijſſent multi: ſecuram etenim ſcimus eſſe per ſe hanc febrem, vt de ea Hippocrates dixit.

B

† οὐ γὰρ εἰκὸς ἦν ἐπὶ τῇ προκειμένῃ διαθέσει τοῦ χυμοῦ οὕτως ὀξείας γενέσθαι τὰς νόσους.

l. 4. f. 1. t. 2. 61.429.c

ℭ De ijs Quæ ad Exitum Libri ſunt Adſcripta.

A peſtilente tēpeſtate ſedecim narrat ægros ad finem vſq; libri. Inde ſunt adſcripta quædam,de quibus videt̄ recte Dioſcorides ſtatuere,qui vult ea ſtatim tēpeſtati ſubtexta: huncq; illis libri locū in ſua æditione attribuit. Itaq; ea hic nos exponemus,ſi prius hoc tm̄ dixerimus, quod videt̄ mihi hæc quoq; alius adſcripſiſſe, non ipſe ſcripſiſſe Hippocrates: ‖ Verum illa mihi æſtas videt̄ ſ̄m rationē profuiſſe. Nam æſtiuos morbos hyems ſuccedens ſoluit: hyemales æſtas inſequens tranſmutat. Quanq́; iſta per ſe æſtas haud ſtabilis fuit: ſed ſubito calida, auſtrina,& à vētis ſilens euaſit: profuit tm̄ ad aliam tempeſtatē tranſmutata. Enimuero reuocemus ad memoriam,quæ de æſtate in narranda tēpeſtate ſcripſit in hæc verba: Æſtas ſerena erat & calida, magni erāt æſtus: Eteſię parui diſper ſim ſpirauerunt. Quare par erat moderatiores æſtate morbos eſſe,ex humorum, vt eſt dictum, ortos exuperātia, qui ineunte vere potiſſimū prodierunt. Quia illud frigidū humores in altū corporis repulerat: iam ęſtas,q̄ illud ſqualida & calida excepit,ſimul & ad cutē malū traxit humorem, & digeſſit eius portionē non paucam. Quo tpe ſi Eteſiæ ſpiraſſent, morboſum humani corporis ſtatum oēm abſterſiſſent. Quia vero eius ſupererat pars, moxq; ſub Arcturum flante Borea multū pluebat,humores qui nimis per cutem manabant,rurſus impediti ſunt, & in profundū corpus impulſi. Hinc de integro ægrotare,multiq; mori cœperunt. Hac ergo de cauſa ægrotantibus id tpis, æſtas non nihil profuit: non quia morbos, qui hyeme cœperunt, ceſſare ſit probabile æſtate. Tametſi ita ſe habeat res,vt qui hyeme emerſerint, æſtate profligent̄: & quos produxit æſtas, hyeme. Æſtiui ſiquidē & hyemales morbi intelligendi ſunt,qui ęſtate,quę in natura ſua conſtat,et hyeme, præ cæteris exiſtūt. Ita.n.in Aphoriſmis Hippocrates dixit: ‖ At morbi omnibus oēs temporibus anni & exiſtunt & exacerbantur. Sunt tamen, qui certis anni temporibus præcipue emergāt exacerbenturq́;. Sub hęc, quę vere regnāt ęgritudines,quæ ęſtate,& autumno, hyemeq́;, recenſuit: nimirū vbi nihil in aeris temperamento innouetur. Nam ſi vere eodē die modo calor,modo algor intendat̄,morbos ait autumnales impendere. Neq;.n.temporum anni nomina,cæterum temperamenta,certas morborum formas committūt: quę vbi varient, non poſſunt non vnà ſecū morbos commutare. Iam vero propoſita oratio morbos vult, qui hyeme extiterunt,ęſtate repelli, vel ſi vitioſo ſit ęſtas tēperamento: cuiuſmodi cum aliqñ in Cranone fuiſſet,carbunculos ſtatim excitauit. Qualis ſi in pręſenti eſſet,plurimos malorum ſuccorum & putreſcētium abundantia aucta & iam putrefacta peremiſſet. Quamobrem mendacium eſſe apparet,& pręter Hippocratis mentem, hyemales morbos prorſus ęſtate diſcuti: cū qui hoc prępoſuit,neſciuerit quos nā morbos ducat Hippocrates ſingulis anni tēporibus eſſe proprios. Nec vero ēt eſt neceſſe quę poſt hęc deinceps ab ipſo ſcripta ſunt, hoc loco referre, cum alibi ab ipſo in vniuerſum tradita ſint. Quare illa omnino pręteribo. Plana nanq; ſunt omnia,& in libris,quos antehac enarraui,abunde de his diſputaui.

C

Infra. t. 88. 151.h

3ª. Aph. 19. Ex. ord. 23. h

D

ℭ De Aegris Poſt Tempeſtatem.

Sedecim poſt tempeſtatem ęgros deſcripſit Hippocrates,qui,vt quidam cenſent, in ea laborauerunt: quando ipſe, vbi finem facit de ijs, quæ tum acciderant,narrandi, ſic dixit/omnibus τοῖς ὑπογεγραμμένοις ver erat infeſtiſſimum/. Poteſt tamen de ſupra deſcriptis dictum eſſe verbum hoc ὑπογεγραμμένον: qui vſus apud multos eſt. Nā ſedecim hos ægros aliud tenebat morborum genus, ac commemoratos ab eo in tempeſtate peſtilenti. Verum quæ de his ægris prodidit,non fuſam iam requirunt interpretationem, ſi memoria,quæ ante expoſuimus teneas. Nam omnium propè ſymptomatum & ſignorum, quorum Hippocrates meminit in ægris, de quibus verba

fient

fient,reliquum,quod non ſit ante dictum, eſt nullum. Itaq; ſummatim percurremus ea quæ in his E ſunt ſcripta: ſicubi quid ſe offerat,quod antea non habuimus,illud ſolum elaboraturi.

Aegrotvs I

72 *In Thaſo Pariũ quendã, qui ſupra Dianæ Aedem decumbebat, Febris corripuit acuta, primo continua et ardẽs, In principio ſitibundus erat, & comatoſus, rurſusq; inſomnis. Inter initia Vẽter *turbatus, Vrinæ albæ. Die Sexto erat oleoſa urina, deiectiones bilioſæ, pingues: delirauit. Septimo omniã exacerbata fuerũt, nihil dormiuit, cæterum ſimiles erant Vrinæ, & mens perturbata, ab aluo item bilioſa pinguiaq; reddidit. Inde die Octauo parum ex naribus ſtillauit, Vomuit Virulenta pauca, parum dormiuit. Nono nihil eſt mutatum. Decimo cuncta fuerunt remiſſiora. Vndecimo ſudauit, at non toto corpore: circunfrixit, ſtatimq; recaluit. Duodecimo Febris acuta: deiectiones bilioſæ, tenues, multæ: Vrina ſuſpenſionem habebat, delirauit. Septimodecimo grauiter laborauit: [a] † neq; enim Vel ſomni, Vel febris producebatur. Vigeſimo Vndiq; ſudauit, [b] inſõmnis, deiectiones bilioſæ, à cibo abhorrebat, comatoſus erat. Quarto & Vigeſimo Recidiua. Trigeſimoquarto febre fuit liber, aluus non ſubſtitit, atq; calor redijt. Quadrageſimo febre liber, [c] † aluus ſpatio paruo non ſubſtitit, à cibo abhorrebat: rurſusq; aliquantulum febricitauit, idq; ſemper erratice, modo à febre liber, modo non liber: nam ſiquando intermitteret, eſſetq; leuior, rurſus ſtatim repetebat: ferculis etiam multis Vitioſisq; utebatur. Circa recidiuas ſomni mali, delirauit: urinasq; tum reddidit* F *craſſas illas quidem, cæterum turbatas & malas: aluus aſtricta, rurſusq; laxata: febriculæ continuæ: deiectiones multæ, tenues. Centeſimo Vigeſimo die Obijt. Erat huic Aluus continenter ab initio ad finem Vſq; lubrica, excreuitq; bilioſa, humida multa: cum ſubſiſteret, feruidas, & inconcoctas: Vrinæ perpetuo malæ: comatoſus plurimum erat, cum doloribus inſomnis erat, [d] † à cibo abhorrebat. Continenter Ardente febre laborabat.*

A.l. 1. f.2. d. ſu.2.c.2.52.

A † *Al. Neq; n. ſõni aderat & febris intẽdebatur, et ita gino legẽdũ ẽ. uide etiã libro de comate. ca. 2. pag. 49. e*

B * ἄγρυπνος *i. inſomnis. ſed legendũ uidetur* ἄπυρος *i. à febre liber, cũ mox dicat, quarto et uigeſimo recidiua.*

C † *Al. aluus nõ multo tempore ſubſtitit.*

D † *à cibo cõtinẽter abhorrebat. Febris ardens.*

Curioſe & hoc in loco rurſus interpretum quidam aiunt, ęgri patriam non eſſe temere adiectã. Etenim dictum eſſe ab Aſclepiade, Parios maximum conſequi à ſanguinis miſſione emolumentum. Abſurdum vero ſit, quando nihil hic de ſanguinis miſſione dixit Hippocrates, ideo ęgro putare patriæ adſcriptum eſſe nomen. Multo iam faciunt abſurdius hi interpretes, qui nũquam inueſtigauerunt, cur in tanto numero ægrorum ſemel Hippocrates ſanguinis miſſionem meminerit, quod nos ſumus commentati. Quare iſtis repudiatis, quæ iuuenum intereſt audiuiſſe, hæc referemus. Verbi gratia, quod de vrina ſcripſit oleoſa in præſente ægro ſexto die. Nam quidam pinguem vrinam ita cenſuit ab eo dictam eſſe, quæ liqueſcente pinguitudine per morbum feruidum & adurentem ſit: Non nulli colore & craſſamento olei ſimilem. Equidem talem ſæpe vrinam nullo ægri detrimento redditam conſpexi, immo vero interim planè è contrario, ex morbi concoctione. Haud tamen eſt ita viſa prorſus, vt oleum, pinguis vrina. Nam ea, quam modo nar- G raui, vrina oleum & colore & craſſamento repræſentans, minime pinguis videtur. Et ipſe autem in Præſagijs Hippocrates dicit, ‖ Pinguitudines telis araneorum ſimiles innatantes eſſe conſiderãndas, nam colliquationis ſunt ſigna. Nos vero pinguitudines fluitantes vidimus frequẽter, verum nunquã excretam talem prorſus vrinam, neque in medio pinguia pẽdere, quo minus ſubſidere: nam ita eſt comparatum natura, omne pingue vt reliquis humoribus inuehatur. Ac ne in Pręſagijs quidem Hippocrates verbum de his vrinis fecit, quamuis omnia ſit, quæ in acutos morbos cadunt, ſedulo & aperte perſecutus. Iam etiam die eodem ſexto ægrum dicit, de quo hoc loco agimus, bilioſa atq; pinguia deieciſſe: quæ videntur aperte liquanti pinguedinem febri eſſe conſequentia. Atque videbitur ijs, qui pinguem putant eſſe vrinam oleoſam, ſuffragari. Poteſt autem ad contrarium ẽt referri. Nam omnino Hippocrates vrinas pingues diceret, † ſi quidem hę quoq; oleo ſimiles ſunt. Iam cum diuerſa in vrinis & excrementis nomina vſurpauerit, innui videbitur, ſuam vtriſq; ſignificationem illum tribuiſſe. Mihi ergo probabilius videtur, vrinas olei referẽtes colorem & craſſitiem, hic oleoſas dici. Explanationem vero vtroq; modo faciam. Etenim ſi pinguitudinem quandam habuiſſent vrinæ, quemadmodum & deiectiones, ſint illæ cenſendæ quidem prauæ, at non omnino exitiales tamen: ꝙ non perinde ſit carnem colliqueſcere ac adipem. H Nam calor eſt feruentiſſimus, qui carnem fundit: moderatior, qui pinguedinem: nempe & colliquationes quæ per ventrẽ excernuntur, putant oẽs medici, à pinguibus deiectionibus diſtare. In peſte quidem longiſſima noſtræ ætatis, colliquationes cuncti propè excreuerunt, quidam mere fuluas, quidam moderatius, omnes certe putidas. Verum enimuero eæ excretiones lethales ſunt, nec tempus perferunt. Parius autem hic viginti dies vltra centum ęgrotauit, idq; cum malã haberet rationẽ victus. Nam ipſe de eo Hippocrates ſcripſit /& ferculis etiam multis vitiatisq; vtebat̃/ quo eſt factum, vt pinguem vrinam redderet die ſexto et proximis. Non erat ergo eum cito mori neceſſe. Quòd ſi non fuit pinguis vrina, ſed olei colore & craſſitie aſſimilis, vt ab vrina oĩno erat ẽt probabilius hoĩem nõ moriturũ. Sed quod in eiuſmodi obſeruaui vrinis, rẽ multo vtiliſſimã, iam ꝑferã. Nam vt nõ eſt ipſum oleũ exquiſite vnius neq; coloris, neq; craſsitudinis, ſic nec oleoſa vrina: pallida qdẽ omnino exiſtens, ſed aut plus aut minus. Quicquid igitur ipſius ad candidiorẽ tẽdit colorẽ, exoluto colore pallido, humorum denotat cruditatem: quod vero vehementer pallidum eſt, vt ad flauum accedat, bilioſum calorẽ. Periculum igitur his vrinis non ob malignitatem ſubeſt, ſed ob vim febris. Eorum aliqui, ſi reliqua ſunt cuncta ſalubria, breui iudicantur. Nihil habet ergo admirationis, ſi in talibus vrinis quis lõgo tẽpore morbũ traxerit, vtro modo oleoſas accipias.

in Prog. cõ. 2. t. 35. 4ª. 201. c

* *Al. damnandas.*

† *Al.* εἴπερ ἦν κατ' αὐτὸν ἐλαίῳ παραπλήσια, *id eſt ſi quidẽ ex ei⁹ opinione eſſent oleo ſimiles.*

A cipias. Non enim sunt illæ quidem salubres vrinæ, non tamen magnopere perniciosæ. Porrò ex ijs quæ in exitu scripsit historiæ, prauitas humorum quædam tenebat Parium biliosa, & ventris iecinoris'que extinguebatur facultas. Nam vbi finem imponit his narrandis, quæ illi acciderunt, scripsit, perpetuo vsq; ab initio turbatam aluum fuisse, deiectionibus biliosis & humidis: Interim etiam suppressam fuisse feruentibus inconcoctisq; deiectis. Hinc tibi humorum, qui morbũ induxerunt, liquet vitium. Itidem ex eo ꝙ toto ferè morbo comatosus fuit et insomnis. Iam ꝙ extinguebatur naturalis facultas, eius signum proprium est ipsa, quę in morbo euénit, inappetentia. Neque enim latet, Hippocratem ἀποσίτους more antiquorum Græcorum eos, qui appetentia carent, appellare. Atqui videtur imbecilla fuisse natura, quæ iudicium sæpe moliretur, nihil tamen proficeret, sed morbo esset inferior: huc accessit malus hominis victus, qui quidem non leue affert ad exitium momentum. At vero dierum decretoriorum ratio exacte & hic obseruata videtur. Omnes enim decretorij motus & recidiuæ in hosce dies ægro inciderunt. Etenim vndecimi meminit, & quartidecimi, à quo decimi & septimi, postea vigesimi, & vigesimiquarti, & trigesimiquarti, atq; quadragesimi, postremi omnium cẽtesimiuigesimi, quo defunctum esse hominem ait. Quod vero dixi ante, non præteribo hic. Si quis errores interpretum huius libri refutet, in crimen incidet B loquacitatis. Itaque vt illic quædam sum exempli gratia referre compulsus, ita hoc loco faciam. Sabinus ergo quid de ægri patria attulit, supra indicaui: Quæ vero de oleosa ille vrina, hoc loco commemorabo: non parum enim refert huiusce rei consideratio. Itaque de ea in hæc verba scribit:
" Oleosum igitur sunt qui bilem dicant esse, verum non est bilis, quandoquidem non ita esset per-
" niciosum: nam bilis frequenter exit, neq; offendit quicquam. Alij neruorum, ossium, & charti-
" laginum dicunt liquationem esse, huius enim coloris omnia hæc esse. Sed fallũtur ij, qui colorem
" oleosum ossibus ferunt & chartilaginibus neruisq; esse similem: neq; enim tanta fuisset vitę pro-
" tractio solidis partibus marcescentibus. Vigesimo enim die supra centesimum vita excessit, {ne-
" que perijt quisquam} tali vrina reddita. An vero propterea potius hic est ęger descriptus, vt ideo
" ostendat, oleosa reddita vrina nullam esse mortis expectationem, sed aliquandiu sustinere potuisse
" acuitatem, deinde mortuum esse, itaque salutis spem fuisse nullam superata morbi acuitate? Hic
" prædictis Sabinus mox adiungit: Quid est ergo oleosum? Vt oleum ignem externum alit, ita no
" stræ naturæ, quæ assimilis est igni, alimentum est coctorum ciborum adeps. Proinde oleosa vrina
" nutrimentum est naturæ: ostenditq; naturam cibum non sentire, ideoq; iam interijsse, quia non
" nutritur natura. Longus vero hic morbus iure erat, ꝙ pars tantum detraheretur, non vniuersum
C naturæ alimentum. Hæc verba sunt Sabini, cuius est sententia: Quemadmodum externus hic ignis oleo nutritur, sic insitum nobis calidum: itaq; aliquando oleum est ijs ex vsu, qui corpus recuperare volunt. Ad hæc, vt colore & crassitie sit similis oleosa vrina oleo, non pinguitudine tamen, vel olfactu, vel gustu. Quare mireris sanè hos, qui cum aliena male reprehendant, sua placita nullo iudicio literis produnt.

AEGROTVS II

73 *Mulier quædam, quæ apud Frigidam aquam in Thaso ægrotabat, postquam Filiam peperisset, nec esset purgata, Tertio à partu die Febre correpta est Acuta, horrida. Multo tamen ante partum febriculosa decubuerat, cibumq; fastidierat. Vt riguisset, febres fuerunt continuæ, acutæ, horridæ. Die octauo, Proximisq; Diebus multum delirauit, redijtq; statim ad mentem: aluus turbata multis tenuibus & aquosa bile mistis: non sitiebat. Vndecimo mẽtis erat cõpos, sed erat comatosa: Vrinæ multæ, tenues, & nigræ: insomnis erat. Vigesimo aliquantum circũfrixit, statimq; recaluit, non nihil delirabat, insomnis erat, aluus eadem erat: Vrinæ aquosæ, & multæ, malæ. Vigesimoseptimo febre Vacabat, substitit aluus: non multo post dextra coxendix grauiter diu doluit: febres rursus comitabantur, & Vrinæ aquosæ. Quadragesimo coxẽdicis dolor remissus fuit: tusses Vero assiduæ, humidæ, multæ: aluus est repressa, cibum D fastidiebat, in Vrinis nihil est innouatum: at febres Vero omnino non intermittebant, erratice, nunc accedebant, nunc non. Sexagesimo tusses sine signis euanuerunt: neq; ulla enim sputorum erat concoctio, nec alius cõsuetus abscessus: dextra maxilla detracta est, comatosa, iterum delirauit, statimq; resipuit, sed ad cibos auerso animo se habuit, maxilla ad locũ suum redijt: aluus biliosa, pauca reddidit: acutius febricitauit, inhorruit: Sequẽtibusq; Diebus obmutuit, redijtq; ad mentem, & est locuta. Octogesimo Obijt. Vrinæ huius perpetuo nigræ erant, tenuesq; & aquosæ: Comaq; consequebatur: Cibũm non sumebat: Animo erat deiecto, insomnis, iracunda, implacida, animo melancholico.* * ἄσιτος. sed in ãtiquis ἀπὸ σιτος i. cibum fastidiebat.

Annotãdum puto, qui factum sit, vt nihil de hoc/apud frigidam aquam/ Sabinus dixerit: cum ille dicere posset, hac de re mulierculam refrigeratam in valetudinem incurrisse. Nam hoc multo erat probabilius ijs, quæ in Parium sunt dicta, & in eum qui in horto decumbebat, & qui prope ædem Dianę, eumq; qui propter nouum murum habitabat. Itaq; videtur suppressa à partu purgatione incidisse mulier in morbũ: quippe mẽstruorum suppresio offendit, tamen non perinde, vt si à partu supprimantur, officit: ꝙ non abundantiam modo, sed insignem etiam humorum pariat prauitatem. Nam' meliorẽ sanguinem ad se fœtus nutrimenti causa alliciens, relinquẽsq; deteriorem, causa est vt prægnãtes prauis humoribus impleant, quos à partu euacuat natura. Quod cum maiores animaduertissent, λοχίων κένωσιν idest puerperarum à partu vacuationem, excre- A.l.1.f.1.d.5. c.1.10.a

tionem

tionem ſanguinis vocitauerunt." Eſt vero etiam menſtrua vacuatio, non ſolũ vacuatio, ſed & pur E
gatio: verum non eſt ęquabilis tamen multitudo vitioſorum humorum, neq; pari ſpatio mẽſtruis
circuitibus congeritur, quanta dum partum gerit. In vniuerſum vero melancholicus apparet ſan-
guis, quem à puerperio euacuant. Proinde etiam conſpiciuntur vrinæ omnibus infectæ eſſe, vt
ſi fuligo quæpiam in eas incidiſſet. Quod vtiq; Hippocrates & de hac ſcripſit muliere: vndecimo
die, dicens, vrinæ multæ, tenues, nigræ. Equidem quandam noui, quæ talibus vrinis magna copia
euacuatis auxilium percepit. Alias non eſt huic talis euacuata, nam in aquoſas conuerſę ſunt ei vri
næ multæ, tenues, nigræ. Quare in vigeſimi diei ſcriptum eſt narratione /vrinę aquoſæ, multę, ma
lę/: poſtea quadrageſimo die /in vrinis nihil eſt innouatum/. Quin nec aliam eſt illa vacuationem
conſecuta, nec abſceſſum. Itaq; poſtquã diu laboraſſet, octogeſimo die obijt. Nam ipſe ſic Hippo-
crates ſcripſit. Neq; enim vlla ſputorum erat concoctio: nec alius ſolitus abſceſſus: licet ſtuderet il
lico natura redundantiam ad coxẽdicem deponere, ſed hæc videtur reciprocata: nã ille dicit /qua-
drageſimo coxendicis dolor remiſſus eſt: tuſſes vero aſſiduæ, humidæ/. Enimuero ſæpius iam au-
diuimus, ꝙ thoraci conſortium cum genitalibus ſit. Habes eorum, quæ huic mulieri acciderũt ca-
pita. De ijs vero, quæ in propoſita oratione ſunt ſeparatim ſcripta alui excrementa ὑδατόχολα,
quidam per χ & λ ſcribunt, quidam per χ ο & λ: atq; eſſe illa quidem tenuia, vt aqua eſt (nam te F
nue vtrunq; nomen indicat) cęterum colore diuerſo: ὑδατόχλοα τῆς χλόης i. graminis, reddere co
lorem, ὑδατόχολα τῆς χολῆς id eſt bilis. Iam tertia etiam ſcriptura eſt per χ & ρ, ἡ ὕδατος χρόα id
eſt aquæ color, quæ nec in antiquis & fidelibus exemplaribus, reperitur, eſtq; planè mẽdoſa. Nam
aquoſæ vrinæ ex nominis argumento, & materiam repræſentant tenuem, & colorem albũ. Por-
rò in hiſtoria huius ægræ Hippocrates eſt affectata quadã abuſus dictione, alioqui clariſſime hoc
libro omnia locutus. Scripſit ergo dictionem in hunc modum /πρὸς δὲ τὰ γεύματα ἀπονενοημέ-
νως εἶχεν, hoc eſt, ſed ad cibos auerſo animo ſe habuit/ maximo appetitus defectu, et eorum odio ex
voce illa indicato: quod ſignum eſſe prauum, frequenter eſt dictum. Operæpretium eſt autem
mirari, cur nihil Sabinus de notis cuiq; ægro ſubditis dixerit: de quibus quia ſecundo commenta
rio ſatis diſputaui, nihil eſt etiam quòd hic de eis faciam mentionem. Atqui ille in ſingulis ægris
inſtituit, & detegere conatur interpretum ineptias.

A.l.1.f.2.d fu.2.c.2.52.

AEGROTVS III

74 *In Thaſo Pythionem, qui ſupra Herculis fanũ decũbebat, ex Laboribus, laſſitudinibus, parum habita victus ra-
tione, magnus cepit Rigor, & Febris Acuta. Lingua inaruit, ſitibundus erat, bilioſus, nõ dormiuit: vrinæ ſubnigræ,* G
*ſuſpẽſio ſublimis, nõ ſubſidebat. Altero Die ſub meridiẽ extremæ partes frigebant, præter cæteras manus & caput:
obmutuit, voce defectus eſt, diu breuiſpirus, redijt calor, ſitijt: Nocte quieuit, circa caput modicũ ſudauit. Die Ter-
tio interdiu quieuit: Veſperi ſub Solis occaſum aliquantum frixit, turbatio: Nox laborioſa fuit, nihil dormiuit: ab al
uo pauca, compacta ſtercora deſcenderunt. Quarto mane quieuit: Ad meridiem omnia iritata ſunt, frigus, mutus,
ſine voce, in deterius, calor redijt: poſt paulo urinas nigras cum ſuſpẽſione reddidit: Nocte placide dormiuit. Quin
to releuatus viſus eſt eſſe, ventrem tamen cum dolore grauitas tenuit, ſitibundus: Noctẽ laborioſam habuit. Sexto
mane quieuit: Ad ueſperũ dolores increuerunt, exacerbatus eſt: Veſperi indito Clyſtere cõmode aluus reddidit: No-
cte dormiuit. Septimo die faſtidioſus, ĩplacidior erat, oleoſum minxit: Nocte eſt multũ turbatus, delirabat, nihil dor
miebat. Octauo mane aliquatum dormiuit, moxq; frigus eum cepit, ac vox eum defecit: ſpiritus exilis & imminu
tus: Veſperi rurſus calor redijt, delirauit: Iam antelucano aliquanto leuius habuit: deiectiones meræ, paucæ, bilioſæ.
†Nono cum excitaretur, comatoſus erat, non ualde ſitibundus: Sub Solis occaſum grauiter tulit, delirauit: No-
ctem incommodam habuit. Decimo mane ſine voce, multũ frigus, febris acuta, multus ſudor, Obijt. Diebus huic
Paribus Labores.*

†Al. Nono comatoſus erat, faſtidioſus cũ excitabatur. vide ẽt lib. de comate ca. 2. pag. 49. g

Vel huius offendes omnia ab initio ſymptomata & ſigna lethalia fuiſſe, & acceſſiones diebus
paribus, vt ipſe indicauit Hippocrates, cum in decimi diei narratione, quo obijſſe illum dicit, addi H
dit /diebus huic paribus labores/ etenim mortem generale iudicij ſignificatum amplectitur, vt eſt
oſtenſum. Iam ſeruatum in hoc etiam eſt ægro, vt iudicia ijs eſſent ferè diebus, quibus grauiores la
bores: nam cum in dies pares inciderent, mors quoq; in die eſt cõſecuta pari. Porrò in narratio-
ne ſymptomatum huius duo ſunt, quæ interpretem requirunt, quorum in reſpiratione eſt alte-
rum. Nam /βραχύπνους id eſt breuiſpirus/ eſt in diei ſecundi expoſitione ſcriptus: & /ſpiritus exi
lis imminutuſque/ in octaui enarratione. Didiciſti autem tum in primo de dyſpnœa commen-
in Prog. cõ. 1. t. 24. 4ª. 194. h — tario, tum ſecundo in præſagia (vbi hanc dictionem ſumus interpretati: ‖ Spiritus ſi frequens ſit, »
dolorem ſignificat, vel inflammationem ſupra ſeptum tranſuerſum) paruum eſſe quendam pa- »
riter & rarum ſpiritum, qui, cum refrigeratur & emoritur iam vitalis facultas, fit: quod ſympto-
Ibidem. — mate quodam ſeparabili indicauit, hiſce verbis: ‖ Si frigidũ è naribus & ore expiretur, exitiale iam »
eſt admodum. Eundem puta eum hic dixiſſe, ſecundo die breuem, octauo exilem & imminutum.
Nam quidam eſt alius præterea ſpiritus breuis ſimul & frequens dolorem denotans, vt demon-
ſtrauimus, aut in reſpiratorijs partibus, aut illorum vicinis. Verum ambos ſi inter ſe compares,
pauciorem multo foris aerem attrahi intrò in altero offendes, quem paruum ſimul & rarum di-
xit fieri. Nam frequentia ſi ad breuitatem accedat, aſſiduitate defectum cuiuſque inſpirationis re-
ſarcit,

A ſarcit, vt qui aſſidue bibunt modicum: ſiquidem hos βραχυπότους id eſt modicum potantes, appellabis, qui & parum bibunt, et magno interiecto ſpatio. Nam ſi parũ quis, & aſſidue bibat, hunc ſimpliciter non βραχύποτον † ſed μετὰ βραχὺ πίνοντα i. paulatim bibentem, appellaueris. Haud aliter qui proprie breuiſpirus vocatur, quoties ſpiritum trahit, non paruum tantum, verum etiam interuallo longo interpoſito externum per guttur aerem attrahit. Queras ergo fortaſſis cur cum Hippocrates primo die febrem prædixerit acutam fuiſſe, altero die hominem breuiſpirum fuiſſe dixerit: nam nos in vehemẽtibus febribus demonſtrauimus magnum ſpiritum & frequentẽ eſſe. Reſpondemus, Primo quidem die calorem per putreſcentes humores ſuccenſum febrilem, ipſum quidem digeſtum eſſe, relictum vero natiuum tantum adeo iam infirmum, vt iam prius extingueretur, q̃ febrilis de integro accenderetur calor, veluti feruefactis, qui computreſcerent, ſuccis: Alterum vero diem frigoris dominantis attuliſſe ſignum. Cuius quidem eſt maxima demonſtratio, ꝙ breuiſpirum dicat tum hominem fuiſſe, & frixiſſe. Nam de ſecundo die ita ſcribit /altero die ſub meridiem extremæ partes frigebant, præter cæteras manus & caput, mutus, voce defectus, diu breuiſpirus/. Rurſus de octauo die hæc tradit /octauo mane aliquantum dormiuit, moxq; frigus cœpit, & vox eũ defecit, ſpiritus exilis & imminutus/: Vbi mihi hoc quoq; attẽde: Cum eſt refrigera
B tus, vnà cum vitiata reſpiratione, voce eſſe eũ defectũ dicit, quod ſolet ẽt interim extinctionem naturæ comitari. In quarto die cum ſcribit /frigus, mutus, ſine voce, in deterius/ oſtendit, adiecto /in deterius/ etiam breuiſpirum illum fuiſſe. Reliquum ergo eſt, hic vt declaremus, cur poſt /ἄναυδος i. mutus/ addiderit /voce defectus/. Cuius hæc eſt ratio. Sermonem (græce αὐδὴν) nec oẽ quod auditu proprie ſentitur, antiqui vocare vident: nec illud ſpecies eius ſit ſola, quod de induſtria per animantis emittĩ os, in quo contineĩ fletus, ſibilus, luctus, tuſſis, & id genus alia: ſed vnã hominis vocem, qua inter nos colloquimur, ſermonem (græce αὐδὴν) nominãt. Itaq; ẽt Poeta, vbi ſuos equos alloquentem inducit Achillem, ibi alterum eorum ait reſpondiſſe linguà humana. Inquit enim,

Αὐδήεντα ἔθηκε θεὰ λευκώλενος ἥρη, id eſt,

Hunc regina loqui fecit dea candida Iuno.

Nõ ꝙ antea voce careret, neq; communem equorum vocem haberet, cęterum ꝙ non illam, quem ſermonem (græce αὐδὴν) appellant. Sic deam dicit loqui, quæ humana vteretur lingua: ꝙ eam ẽt humana eſſe forma ferant, cum dij eius figuræ omnes non ſint. Nam Sol planè & Luna, reliquaq; ſidera longius ab humana forma receſſerunt. Vnde etiam Hippocrates obmutuiſſe quidem dixit, ꝙ loqui non valeret: voce defectum eſſe, ꝙ nec lugere, nec clamare: quod certe multo liquet eſſe
C deterius, q̃ obmutuiſſe. Nam quibus ſola eſt reſoluta lingua, poſſunt interdum clamare altiſſime, tamen loqui non valent: qui ſi ne vocem quidem mittere queant, extremæ eſt hoc extinctionis facultatis ſignum: vbi, qui eo in ſtatu ſunt, neq; lugent, neq; gemunt, neq; ſonare omnino poſſunt. Sabinus, ita vt alij, qui nullam omnino habet vocem, hunc arbitratur mutum eſſe dictum: voce vero defectum perinde ab Hippocrate ait ſcriptum eſſe ac attonitum: quaſi vero ita affectum, attonitum vocare non potuiſſet. Atqui nec reliqua, quæ in hoc ſunt affectu dicta, conſentiũt, præſentem ægrotum attonitum fuiſſe.

AEGROTVS IIII

75 *Phreniticus Primo, quo decubuit Die, virulẽta vomuit, & multa, & tenuia: Febris horrida: copioſus ſudor, aſſiduus toto corpore: capitis et colli dolorifica grauitas: Vrinæ tenues, ſuſpẽſiones paruæ diſperſæ, non reſidebãt: Aluus ſtercus affatim reddidit: multũ delirauit, nihil dormiuit. Poſtridie mane vocem amiſit, febris acuta, ſudauit, non intermiſit, palpitationes per totum corpus: Nocte conuulſiones. Tertio die cũcta exacerbata ſunt: † Defunctus eſt.*

Acutiſſimæ phrenitidis hic æger eſt exemplum, primo ſtatim die vnà cum febre inceſſentis.
D Omnes'que certe vidimus, qui quidem ita phrenitide perciti eſſent, intra ſeptimum diem mortuos eſſe: Perpauci, hiq; rari, hunc ſuperarunt. Eſt vero eorum morborum admiranda generatio, quo'nam pacto in commode valentes ſubito inuadat. Neque enim ſicuti ipſorum generatio ſubita eſt, ita & generationis cauſa, vt ſi medicamentum homo lethale ſumpſiſſet, vel beſtia eum virulentiſſima momordiſſet: ſed pedetentim in corpore cauſæ, quæ ſunt excitandis huiuſcemodi malis, creſcunt: quod morſis vſu venit à rabidis canibus. Nam apertum eſt quod canis venenum (licet in morſis non ocietur nec conquieſcat) nullam ſui ipſius notam prodit multis interim proximis menſibus: Subito autem illis, cum viderint aquam, formido inceſſit, poſteaq; breui moriunt. Longo enim tempore cauſa, quæ rabiem efficit, augetur: quæ vbi eò tandem peruenerit, mortem affert repentinam. Item in hac phrenitide vitioſus in corpore humor coaceruatus fuit, veneno lethali aſſimilis, in corporibus vicinis aliquid paulatim agens: quæ quando vitio iam aliquo pacto opportuna erant, humorq; ipſe euaſerat maligniſſimus, lethale repẽte apparuit ſymptoma. Nãq; ſic phreniticus initio ſtatim vomuit virulenta: quod febribus adurentibus ferè eſt conſequens. Itaq;, vt veneno epoto lethali quidam poſtridie vel tertio die moriuntur, qualitate eius, non copia mortem afferente, & itẽ hic quoq; æger ſtatim tertio die cẽſendus eſt obijſſe, à qualitate ſuccorum virulentorũ, non à phrenitide, perẽptus: at phrenitis illũ eſſe ſubſecuta, ſymptomatis vice. Equidem

† Cod. non nulli græci habẽt ἀλλὰ συνεχῶς τε καὶ βραχὺ πίνοντα i. ſed aſsidue et parũ bibentem. Alii. ἀλλὰ κατὰ βραχὺ πίνοντα i. ſed paulatim bibẽtem.

† Eſt quidẽ in omnibus contextibus Hippocratis quos viderim, quarto defunctus ẽ. Galenus tamen in cõmento videtur legiſſe, tertio.

dem quarto die & quinto acuta à primo statim correptos phrenitide vidi exanimatos esse: tertio E non vidi: sic nec vigesimum diē attigisse. Quare hunc videtur Hippocrates vt velocissime peremptum, ob oculos nobis proponere: & alterum paulo post, qui præter omnium expectationem diu vitam produxit. De quo suo loco differemus.

AEGROTVS V

† Aliqui cod. græci post dictionē ardens interpungunt. postea sequitur ἀτρεμέως εἶχεν οἱ δὲ πόνοι παρείποντο. i. quiete se habuit, uerum dolores comitabantur.

76 *Larissæ caluo Dextrum Femur doluit repente: nihil ex ijs, quæ offerebantur, iuuabat. Primo die Febris Acuta, ardens † paulatim, neq; comitabantur dolores. Altero Die femoris remissi sunt dolores, febris vero increuit, implacidior erat, non dormiebat, extremæ partes frigidæ: multa vrina, neq; ea bona reddebatur. Tertio femur desiit dolere, mentis alienatio & turbatio, multumq; sese iactauit. Quarto ad meridiem Periit. Acutum.*

Hoc lecto ęgro, si quidem animū dictis diligenter nō aduertas, in quouis dolore timidus eris: si vero diligenter attenderis, non pręcipitater timidus eris neq; temere securus. Sed si qua forte pars doleat primum, nunquid ob externam quandam causam dolor euenerit, animaduertas. Nanq; in motibus quibusdam imprudentes quidam læsi sunt: & dormiendo qui minus cōmode partem aliquam composuerint: in conuertendoq; & contorquendo subito, partes rigentes, & ante refrigeratæ, conuulsionibusq; & elisionibus correptæ, dolores maximos creant. Et vero rupturæ etiā quibusdam dolorē afferunt, præ cæteris, qui sicco sunt temperamento, atq; adeo magis si inclinata ętate, vel senes sint. Quòd si nulla talis doloris videat causa esse, proximum est considerare, quę pręcesserit ratio victus, ecquid ignauior præter institutū sit, aut cibo sit homo pleniore vsus magni nutrimenti, aut solitę illi excretiones substiterint. Nam siquid tale sit, aut si oīno plenitudo causa doloris antegressa videtur, q̄ primum hoīem vacuato: tum enim securissime fluxiones reprimentia partibus dolentibus applicueris. Nam, si ante vacuationem id tentes, humorum abundantiam ad maxime principes partes retorquebis. Immo ne calefacere quidem & lenire ante corporis vacuationem partes dolentes licet: nam sæpe ad partem affectā omnino ob ea remedia allicitur humorum affluentia. Ita alterū homini discrimen accedit, vbi nimium sit inflammata pars. Etenim etiā ipse, vt iam nosti, verba fecit de istis abscessibus, quorum aut capax pars non sit: aut si sit, non ferat. Sin nulla ex præcedente victus genere esse affluentia in corpore appareat, remedijs ad dolorem facientibus tutò vtaris licet, fomentisq;, ac medicamentis humidis, & calidis facultate, quorum in commentarijs de medicamentis materiā didicisti. Qui si his non cedat, relinquitur vt totum corpus vacuetur. Etenim sæpenumero in eo abūdantia paulatim est coaceruata, vbi apud se ciborum homo G non animaduertat neq; quantitatem, neq; qualitatem. Aliqn̄ vero etiam cutis se ipsa densior reddita ab aliquibus causis hominem idiotam latentibus, perspirationē cohibens, causa euasit plethoricæ affectionis. Quare dolorem si remedia non sedent, æger primo quoq; tēpore est vacuandus. Ego vero in caluo hoc certe, detractus ei sanguis sit, nec'ne, nō habeo conijcere. Nam quatenus dicit Hippocrates nihil ex ijs quæ offerebantur, iuuabat, possit aliquis dicere, inter ea quæ offerant, Hippocratem sanguinis missionem commemorasse. Alius dicat nō esse de oblatis illi auxilijs: verum quia mente excidit, in quatuorq; diebus obijt, relicta auxilia esse. Porrò ad finem in exemplaribus cōcinnatis, tum huic ægro, tum proximo, est adscriptum primum quidem /acutum/ deinde vero notę illæ, de quibus vt dixi, prudenter Sabinus nihil dixit. At Zeuxis in vnoquoq; ęgro malos interpretes reprehendit. Nobis vero adscriptitia illa præsenti sermone visum fuit ꝑterire. Scribam enim, si visum fuerit, ijs, qui in istis libenter curiosi sunt, separatim integrum librū, vbi de notis cuiq; additis ægro sermo habebitur. In præsenti vtilibus admiscere non decet inutilia.

AEGROTVS VI

** Est quidem ī græcis impressis et in manu scriptis, quos uiderim, πολὺς μέν τοι ὁ πυρετὸς &c. i. multa tamē febris &c. Galenus tamē uidetur legisse πολὺ et retulisse ad sanguinē.*

77 *Periclem Abderæ Febris corripuit Acuta, continua cū dolore: multum sitiebat, fastidiosus erat, potum nō poterat continere: erat sublienosus, grauatoq; capite. Primo die ex sinistra nare Sanguis erupit multus, tamē febris increscebat: minxit multum, turbatum, album: reposita vrina non considebat. Secundo die omnia exacerbata sunt: ac vrinæ crassæ quidem erant, verum magis subsidebant: fastidium leuatum est, dormiuit. Tertio febris emollita fuit: vrinæ multæ & concoctæ, in quibus multum subsidebat: Nocte quieuit. Quarto circa meridiem Sudor prorupit toto corpore multus & calidus: sine febre Iudicatus est, neq; redijt. Acutum.* H

Exemplū hic æger est acutissimi morbi, horrendi illius quidem rudibus, cæterum breui iudicandi, prudētibus. Nam cum sublienoso primo statim die de sinistra nare copiosius erupisset sanguis: vrinæ item crassę essent, & non consisterent, & albo colore essent: tum altero die consisterent: melior erat de ægro spes. Ad hæc, vbi secundo die hominem fastidium reliquisset, & dormiuisset, certior iam breui fore hominem incolumem spes erat. At postq̄ tertio die essent optimę & copiosissimæ vrinæ, clarum iam erat quarto die liberatum hominem iri morbo.

AEGROTVS VII

† ἐπὶ τῆς εἰσόδου. Al. ἐπὶ τῆς ἱερῆς ὁδοῦ i. in sacra via. parui tamē hoc refert.

78 *Abderæ Virginē, q̄ † in vestibulo tēpli decūbebat, Febris cepit Acuta et ardēs: siticulosa erat, et insomnis: mēses autem*

A *ses autem ei primum profluxerunt. Eam Sexto die multum cepit fastidium, rubuit † colore phœniceo, } languebat. Septimo die eadē erant: vrinæ tenues, sed boni coloris: venter non vexabat. Octauo surditas, febris acuta, insomnis, fastidiosa, horrebatq́;, mentis erat compos, vrinæ similes. Nono nihil est mutatum, nec Proximis Diebus: mansit item surditas. Quartodecimo mens perturbata fuit, febris remißior. Septimodecimo multum fluxit ex naribus, surditas est non nihil imminuta. Sequentibus Diebus eam fastidium surditasq́; tenebant, eratq́; delira. Vigesimo ei pedes dolebant, surditas & delirium eam deseruerunt, aliquantum è naribus erupit, sudauit, febre fuit liberata. Quarto & Vigesimo repetijt, redijt surditas, pedes aßidue dolebant, mente excidit. Vigesimoseptimo multum sudauit, febre caruit, surditas eam reliquit: Restabat pedum dolor, cætero fuit exacte Iudicata.* † Al. horrebat.

Ex humorum hæc abundantia videtur ægrotasse: & quantum portendebant prima symptomata, mortem certe huic timeres. Sed bonus vrinarum color in ijs, qui humorum copia laborant, maximum est signum: quæ quia crassæ non erant, fore longinquiorem morbum denunciabant. Porrò vt in omnibus ægris, & ita etiam videntur hic seruati decretoriorum dierum esse circuitus. Iam natura quoq; in hac decretoria signa & symptomata videtur prætulisse.

AEGROTVS VIII

79 B *Abderæ Anaxion, qui ad Thracias portas decumbebat, in Febrem Acutam incidit: Dextri lateris aßiduus eū dolor cruciabat, tußim habebat aridam, neq; primis diebus expuit: sitibundus erat, & insomnis: vrinæ boni coloris, multæ, & tenues. Sexto die delirabat, fotibus nihil remittebatur. Septimo magis laborabat: quippe febris intendebatur, nec imminuebantur dolores, simulq́; tusses infestabant, difficulter etiam spirabat. Octauo cubitum secui, multū, vt debebat, effluebat: leniores ibi euaserunt dolores, sed tusses aridæ permanebant. Vndecimo febres fuerunt mitiores, aliquantum circa caput sudauit, etiamnum tusses durabant: & quæ à pulmone exibant, liquidiora erant. Decimo et Septimo cœpit pauca concocta expuere,[a] leuātus est. Vigesimo sudauit, febre liberatus est: à iudicio rectius habuit, siticulosus vero erat, & à pulmone non bonæ purgationes. Vigesimoseptimo redijt febris, tußijt, multa excreauit concocta, in vrina multa subsidebant alba, desijt sitire, [b] dormiuit. Trigesimoquarto toto sudauit corpore, cessauit febris, in totum est Iudicatus.*

In hoc vno ægrorum, primo & tertio libro descriptorum de sanguinis missione Hippocrates fecit mentionem, non vt solo, cui sanguinem misisset, sed vt octauo die solo. Nam tum etiam medici quasi lege certa vltra quartum diem venā non secabant. Quando igitur huic octauo die missus sanguis est, multo certe plures censeas sanguinis missionem requirentes, secundo, tertio, quarto C die auxilio hoc esse vsos. Reticuit autem Hippocrates, sicut remedia alia omnia: tamen necesse interdum habuit scribere, nihil eos ab ijs, quæ offerebantur, adiutos fuisse, vt malignitatem fugereret morbi: neq; enim lucubrationem hic curationis instituit, sed præsagitionis conscribere. Non nullis etiam ægris videtur non fuisse ab initio præsto: quare adscribit interim, Huic perpetuo, postquam ego ipsum vidi, hoc & hoc accidit exacte. Ego vero ignorantibus,[c] †etiam horum ægrorum libro primo de iudicijs præscripsi vsum: Vbi quo modo inconcoctum exquisite morbum cognoscas: quo modo eum, qui iam primum maturescit: quo pacto, qui progreditur in concoctione: quemadmodum qui iam perfectæ concoctioni proximus est: dilucide studui ostēdere. Ideoq; Anaxion hic, dum semper tussiret, nihilq; plane expueret, inconcoctissima conflictabatur pleuritide. Cum vero die vndecimo expuere cœpisset, morbum significauit concoqui: deinde pedetentim tēpore progrediente, ita scripsit Hippocrates in vigesimoseptimo die /multa excreauit concocta: in vrina multa subsidebāt alba/. Quam ob rem trigesimoquarto est prorsus iudicatus.

AEGROTVS IX

80 *Abderæ Heropyto Caput dolebat, nec decumbebat, quod tamen fecit paulo post. Hic ad superiorem viam habitabat.* D *Captus est Febre Ardente & acuta. Primo vomuit multa biliosa: sitibundus, multum implacidus: vrinæ tenues, nigræ, suspensio sublimis interdum, interdum non: Noctem habuit laboriosam: febris aliàs aliter exacerbabatur, sed ferè inordinate. Circa diem Quartumdecimum surditas, febres creuerunt, vrinæ eædem fuerunt. Vigesimo multa delirauit, itemq́; Sequentibus Diebus. Quadragesimo multum ex naribus sanguinis erupit, menteq́; constitit magis: surdus quidem, sed non perinde fuit: febres fuerunt remißæ. Proximis Diebus crebro ex naribus sanguis & paulatim erupit. Circa diem Sexagesimum è naribus quidem substiterunt eruptiones, sed dextera coxendix admodū dolebat, febresq́; increuerunt. Haud multo post partes inferiores omnes dolebant: fiebat autem, vt vel febres maiores essent, maiorq́; surditas: vel hæ quidem remitterentur, alleuarenturq́;, verum partes inferiores ad coxendices sitæ vehementius dolerent. Iam vero circa diē Octogesimum cuncta remissa sunt, nihil tamen destitit: etenim vrinæ boni coloris, & copiosiores subsidentias habentes exierunt, deliriaq́; imminuta sunt. Circa diem Centesimum aluus fuit turbata multis biliosis, durabantq́; diu multa talia, deinde dysenterica cum dolore. Reliqua leuia fuerunt. In summa, febres eum reliquerunt, discesśitq́; surditas. [d] Centēsimo est absolute Iudicatus. Febris Ardens.*

Hic vir memoratu dignus est, qui morbum grauem virium robore excepit, alioqui tanto morbo futurus impar. Et omnino pulsibus eius inerat robur, simul'que reliqua omnia secundum naturam constabant. Dixi vero & aliubi Hippocratem præterijsse hanc partem in febricitantibus

præsagitionis

*A * In antiquis codicibus græcis, quos uiderim, non habetur hæc dictio, leuatus ē. Nec ēt ī com. 12. primi aph. nec in 1. de crisibus pag. 18 dictio hæc examinat̄, quāuis in quibusdā cō textibus illic legatur. Adduntur p̄terea hoc in loco in cod. græcis post dictionem leuatus ē, siticulosus vero erat & à pulmone non bonæ purgationes. quæ tamen à Gal. lib. de crisibus referuntur ad vigesimū, & ēt in lib. apho.*

imperfecte [illegible] Sic [illegible] fuit XXVI

*B * ὕπνοι. sed Galeni cod. et in aphorismis, & in libro de crisibus habet εὔπνους id est bene spirans.*

C † Al. ex antiquis καὶ ἡ κατὰ τοῦτον τὸν ἄῤῥωστον ὠφέλεια etc. i. & q̄ vtilitas ex hoc ægroto capiatur, ostendi lib. 1. de crisibus.

*D * Al. centesimo & vigesimo. vide ēt lib. 2. de dieb. decr. cap. 4. cl. 4. pag. 153. a*

præſagitionis. Iam etiam reſpiratio videtur, & appetitus laboranti inculpatus fuiſſe: quæ magni ſunt, vt ille ipſe docuit, ad ſalutem, pōderis. At febris primo quidem acuta inuaſit, verum eius poſtea eſt acuitas retuſa. De qua ſcripſit Hippocrates: Febris alias aliter exacerbabatur, ſed ferè inordinate. Vnum vero habebat æger periculoſum ſignum, vrinarum tenuitatem & nigritiem. Vnde natura vix longo tempore morbum debellauit, ſanguinis concitata eruptione die quadrageſimo ex decretorijs vno: coxendicisq; dolore, & omnium inferiorum partium, poſtea creato: Nempe enim magni morbi etiā quærunt, quæ iudicent ſe, egregia. At neq; hoc plane eſt diſcuſſus morbus: ſed circa diem octogeſimum ſigna eluxerunt ex vrinis eius maturationis: poſtea vſq; ad centeſimum diem paulatim concoctus, omnino eſt profligatus. E

AEGROTVS X

81 *Abderæ Nicodemum ex Venere & Potu corripuit Febris. Initio faſtidioſus erat, cor ei dolebat, erat ſiticuloſus, lingua exuſta: Vrinæ tenues, ac nigræ. Poſtridie febris exacerbata eſt, horrebat, faſtidioſus erat, non dormiuit: Vomuit bilioſa, flaua: urinæ ſimiles: Noctem quietam duxit, dormiuit. Tertio die ſunt cuncta relaxata, et remiſsio fuit: Sub Solis occaſum rurſus grauius habuit: Nox laborioſa fuit. Quarto rigor, febris multa, omnia dolebant: Vrinæ tenues, ſuſpenſionem habentes. Sexto multum delirauit. Septimus dies leuis fuit. Octauo alia fuerunt omnia remiſſa.* F *Decimo, Proximisq; Diebus tenuerunt illum quidem dolores, cæterum omnes illi leuiores. Huic Acceſsiones et Dolores præcipue Diebus paribus ſemper inceſſerunt. Vigeſimo albam Vrinam reddidit, quæ craſſa erat, ſed repoſita nō deſidebat: multum ſudauit: uiſus febre liber eſt eſſe: Veſpere redijt calor, ijdemq; dolores, horror, ſitis, aliquantum delirauit. Vigeſimoquarto multam Vrinam & albam reddidit, in qua multa ſubſidebant: ſudor ei toto corpore copioſe calidus emanauit. Sine febre Iudicatus eſt.*

* & ipſe Hippocrates ſignificauit dicēs, Acceſſiones & dolores diebus paribus. Quare etiam à vigeſimo die ſudore eſt iudicatus. Sigillatim vero qui omnia tenet memoria, quæ ante expoſuimus hoc libro, & ſuperioribus duobus, atque ante hos in præſagijs & prædictionibus, inuenire omnia ipſe poterit.

AEGROTVS XI

82 *In Thaſo Mulier quædā moroſa ex Mœrore cum occaſione, recte ſtans, Inſomnis eſt facta, & [a] cibō abſtinuit: eratq; ſitibunda & faſtidioſa. Habitabat hæc prope filios Pyladæ in Leio. Primo die circa initium noctis, timores, Verba multa, mœſtitia, leuis febricula: Mane multæ conuulſiones: Sicubi multæ illæ conuulſiones deſinerent, delirabat, & loquebatur [b] contūmaciter: multos dolores, magnos, aſsiduosq; habebat. Altero die eadem permanſerūt, ſomnum non cepit, febris magis acuta. Tertio conuulſiones conquieuerunt: coma & in ſomnum inclinatio, rurſusq; Vigiliæ, exercitauerunt eam: continere ſe non potuit, multum delirauit, febris acuta: Sub hāc noctem ſudor multus toto corpore & calidus prorupit [c] †: liberata febre dormiuit, planè mēte conſtitit, Iudicata eſt. Circa Tertiūm diē Vrinæ nigræ, & tenues: ſuſpenſio [d] mūltum erat rotunda, non ſubſidebat. [e] Sūb Iudicium Menſes copioſi prouenerunt.* G

Quid dictio δυσάνιος id eſt moroſus, ſignificet, docuit Critias: cuius ſunt hæc verba: Moroſus eſt, qui vilibus de rebus ſtomachatur, & de magnis, plus cæteris mortalibus diutiusq;. Erat ergo triſtis vel tetrica, quam hic moroſam Hippocrates vocat, quæ diu in triſtitia perſiſtebat: Quod iterum paulo poſt de ea dicit, quæ Cyzici gemellas filias enixa erat: Tacita vero & tetrica, nec ad animi æquitatem perduci potuit. Verum non poſſum non mirari, cur in hac muliere non addiderit, vel cohibitos omnino fuiſſe menſes, vel non perfecte profluxiſſe. Nam acute ſimul & ex humorum abundantia videtur laboraſſe, atque tertio die ſub noctem per ſudores eſſe & menſium excretionem iudicata. Quin etiam multi menſes poſt iudicium euacuati, morbi deceſſionem confirmauerunt. Vrinę vero color, licet eſſet niger, nihil attulit periculoſi: quod retenti menſes eſſent magis melancholici. Vnde mulier merito moroſa euaſit, & timida, interimq; delirauit, & comate eſt detenta. H

*A * ἄσιτος. ſed legerē ego ἀπόσιτος i. à cibo abhorruit. ſuperius enim diſcrimē poſuit Galenus inter ἄσιτον et ἀπόσιτον.*
*B * Al. turpia.*
C † Galenus ī cōm. addit ēt menſiū excretionē, cuius tamē nullam in contextu Hippocratis mētionem videmus.
*D * ἐπὶ πολὺ i. diu.*
*E * περὶ δὲ τὴν κρίσιν. Galenus tamen videtur legiſſe μετὰ δὲ τὴν κρίσιν i. poſt iudicium.*

AEGROTVS XII

83 *Virginem quandam Lariſſæ Febris cepit Ardens et acuta. Inſomnis: ſitibunda erat: lingua fuliginoſa, & arida: Vrinæ boni coloris, ſed tenues. Secundus fuit dies laborioſus, non dormiuit. Tertio aluus multa reddidit aquei coloris, proximisq; diebus talia commode. Quarto Vrina tenuis & pauca, habebat ſuſpenſionem elatam, non ſubſidebat: Sub noctem delirauit. Sexto ex naribus largiter multum fluxit, inhorruit, ac mox ſudauit toto corpore multum & calidum: ſine febre eſt Iudicata. Dum febricitaret, & iam iudicata eſſet, Menſes tunc illi primum prouenerunt, quippe Virgo erat. Perpetuo autem faſtidioſa erat, et horrebat, facies rubicunda erat, oculi dolebant, caput graue erat. Huic non repetijt, ſed Iudicata eſt. Dolores diebus Paribus.*

Aetatem puellam attigiſſe menſium, ex ipſis liquet Hippocratis verbis /menſes tum primum prouenerunt/ & ipſum etiam fuiſſe morbum ex humorum copia, iudicatumq; die ſexto eſſe, q̃ dolores in dies pares incurriſſent, vt ipſe ſcripſit. At mirum non reuertiſſe, cum ſextus dies non iudicet

A dicet vnquam fideliter. Quare nouum hoc & rarum illi accidisse indicauit, cum scripsit /huic non repetijt, sed iudicata est/ tanquam debuisset repetere. At vero causam etiam cur non redierit, scripsit addendo /dum febricitaret, & iam iudicata esset, menses primum illi prouenerunt/. Nam vacuationis perseueratio diebus post iudicium, satis erat, vt firmum seruaretur iudicium, quod die sexto præcesserat per sanguinis eruptionem & sudores, maxime quod nulla esset princeps pars inflammata, neque maligna humorum abundantia. Ipse certe plethoricum vitium esse significauit, cum dicit, perpetuo in facie ruborem insuisse, in oculis dolorem, in capite grauitatem. Planum ergo erat, solam requiri vacuationem, quam natura tertio die incepit, consummauit sexto. Nam per naturam, non vt morbi symptoma, ventris vacuationem accidisse ipse dilucide his verbis indicauit /tertio aluus multa reddidit aquei coloris, proximisq; diebus talia commode/: hoc adiectũ denotat, quæ offendebant, excerni. Porrò ex ijs, quæ sunt in eius historia exposita etiam hæc duo ad prędicta, declaranda duxi, primum quod initio est scriptum /lingua fuliginosa & arida / alterum hoc / quarto vrina tenuis & pauca, habebat suspensionem elatã, non subsidebat, delirauit/. Nam horum Prius relatum, vtile tibi est, vt ne omnino putes fuliginosam linguam esse exitialem: sic autem appellat tinctam quasi fuligine quadam, quæ sicca erat ex vaporibus: Alterum,
B quia etiam in alijs ęgris cum dixerit /suspensio elata/ statim subiecit /delirauit/ innuens quod eius modi suspensiones delirium comitatur: Quanquam in præsagijs, vbi omnia, quæ accidunt vrinis, est persecutus, nullum fecit præsagium ex eis delirij. Quare signum hoc videtur per se ipsum, delirium nunquam denunciare, sed casu non nunq̃ commonstrare, quia flatuosiorem esse sanguinem indicat. Nam, nullus planè si flatus insit, deferuntur ad ima vasa suspensiones.

AEGROTVS XIII

84 *Apollonius Abderæ morbum rectus diu sustinebāt. Magna autem illi erant Viscera, ac circa iecur consuetus dolor multo tempore consequebatur: & sanè tunc etiam morbus eum regius cepit, euasitq; flatuosus, ac subalbidus. Cum aquàm bibisset: & edisset intẽpestiuius bubulam, eum paruus calor primum inuasit, decubuit. Deinde, cum lacte vsus fuisset cocto crudoq; copioso, caprino & ouino, victuq; malo, omnia multum offensa sunt: nam: febres exacerbatæ sunt: venter nihil ingestorum effatu dignum reddidit: vrinæ tenues redditæ, & paucæ: somni non aderant, inflatio mala, magna sitis, comatosus erat, hypochõdrij dextri eleuatio cum dolore, extremæ partes vndiq; subfrigidæ, aliquantum delirabat, omnium obliuiscebatur quæ locutus esset, mente mouebatur. Circa diem Quartumdecimum cũ à rigore incaluisset, decubuit, & valde insanijt: clamor, perturbatio, multa verba, rursus quies: ac tũ de-*
C *niq; coma incessit: Postea aluus turbata multis biliosis, meris, crudis: vrinæ nigræ, paucæ, tenues, multũ implacidus erat: deiectiones variæ erant, nam erant vel nigræ paucæ & virulentæ, vel pingues crudæ & mordaces, tandem etiam lacti similes reddere visus est. Circa diem Vigesimũquartum leuius habuit, cætero nihil immutatum: aliquantulum mentis fuit compos, ex quo autem decubuit, meminit nullius: rursumq; subito desipuit, omnia in peius vergebant* [a] †. [b] † *Circa diem Quartum & Trigesimum Obijt. Huic semper, postquàm hominẽ ego uidi, Aluus turbata fuit: Vrinæ tenues, et nigræ: comatosus ipse, & insõnis: Extremæ partes frigidæ: Delirus perpetuo, Phreniticus.*

** ὑπερέρετο.*

** In græcis cod. quos uiderim, dictio hæc non habetur.*

A † Ex alijs cod. græcus hæc addutur. Circa Trigesimũ, febris acuta deiectiones multæ tenues, delirus, extrema frigida, mutus.

Iam in hoc etiam Hippocrates, vt in alijs multis, in fine ipse narrationis breuibus capitibus symptomata & signa quæ acciderunt, docuit: ex quibus instare mortem præuideas. Habet autem dictio sic: Huic perpetuo, postquàm hominem ego vidi, aluus turbata fuit: vrinæ tenues, & nigræ: comatosus ipse, & insomnis: extremę partes frigidę, delirus perpetuo. At singula clara sunt, si quę ante exposuimus, meministi.

B † Al. Quarto & trigesimo obijt. Libro tamẽ 2. de diebus decr. ca. 4. cl. 4. pa. 153. b. legitur primo & trigesimo, nisi illic sit mẽda.

AEGROTVS XIIII

85 *Mulier Cyzici, quæ Gemellas filias Difficulter pepererat, & minus erat purgata, Primo Die in Febrem incidit*
D *horridam & acutã: capitis suberat & colli dolorifica grauitas. Insomnis initio, tacita & tetrica, nec ad animi æquitatẽ potuit perduci: vrinæ tenues* [c] †, *siticulosa, fastidiosa sæpenumero: aluus erratice turbata, rursusq; constitit. Sexto die sub noctem multum delirauit, non dormiuit. Circa Vndecimum valde insanijt, rursus ad mentem redijt: vrinæ nigræ, & tenues, deinde aliquanto post oleosæ: aluus multa, tenuia, & turbata excreuit. Quartodecimo multæ conuulsiones, extremæ partes frigidæ, nihil amplius sapuit, vrinæ restiterunt.* [d] † *Perijt. Phrenitis.*

C † Additur ĩ aliquib⁹ cod. græ. καὶ ἄχροα i. et decolores.

Non tantum, quia non probe fuit à partu purgata, superfuit mulieri huic sanguis magis melancholicus (quæ causa erat, cur initio tacita esset & tetrica, nec posset ad animi perduci ęquitatem: & postea multum deliraret, vt valde insaniret) verum etiam propter difficilem enixum inflammato vtero febris est aucta. In conspicuo porrò est vitiosis humoribus ad caput sublatis delirium furiosum extitisse, simulq; conuulsiones consecutas esse. Decretoriorũ dierũ circuitus, vt in oĩbus ęgris, ita & hic conseruãtur. Sicubi videatur raro quicquam esse labefactatum, illud solum adnotamus.

D † Al. Decimosexto muta, Decimo septio perijt. Galenus ẽt li. 2. de dieb. dec. ca. 4. cl. 4. pa. 153. e. dicit hãc mulierẽ decimo et septio die obijsse.

AEGROTVS XV

86 *In Thaso Dealcis Vxorẽ, quæ in Leio decumbebat, ex Mœrore Febris horrida acuta corripuit. Ab initio cooperiebatur & perpetuo: semper tacita villos straguli captabat vellebatq;, & scalpebat: plorabat, moxq; ridebat, non*

dormiebat: aluus iritamento nihil deijciebat: admonita paululum bibebat: Vrinæ tenues, & paucæ, non habentes E *subsidẽtiam: febres ad manum tenues, partium extremarum frigus. Nono die multum delirabat, rursusq; ad mentem redijt, tacita. Quartodecimo spiritus rarus, magnus, per interuallũ, rursusq; breuispira. Septimodecimo aluus iritamento, turbata deiecit: postea ipsi potus non pertransibant, prorsus mente falsa est, nihil sapiebat, † nihil sentiebat, cutis distenta et arida fuit. Vigesimo multum est locuta, redijtq; ad mẽtem, muta, breuispira. Primo & Vigesimo Defuncta est. Huic erat Spiritus perpetuo rarus & magnus: Nihil sentiebat: Semper cooperiebatur: Aut multum loquebatur, aut tacebat perpetuo. Phrenitis.*

† ἀναισθήτως εἶχεν πάντων et ita ẽt paulo post. vide Gal. libro 2. de diff. resp. ca. 6. cl. 3. pag. 65. a. ubi hæc uerba obiter declarat.

A primo hæc fuisse phrenitica videtur. Sunt autẽ tales, vti prius dixi, grauissimæ phrenitides: ac ocyssime quosquos inuadunt, tollunt: sed nunc quidem hæc febricitans acute, ad diem vigesimumprimum se sustentauit, fortasse quia modice febricitaret. Proinde vt insinuaret hoc, scripsit in hac vna ægra / febres ad manum tenues/. Sanè videtur hæc delirij speciẽ ex melãcholia & phrenitide habuisse mistam: nam hoc / aut multa loquebatur, aut perpetuo tacebat/ ostendit eiuscemodi mixtionem. At nescio, cur Hippocratis interpretes nihil scripserint in hæc verba, vbi ait / spiritus rarus/ quod est perinde ac per interuallum: atq; sane videtur deinceps idem dixisse. Forte ergo aut vt raritatis augmentum indicaret per interuallum, addidit: ac si ita dixisset, per magnum F admodum interuallum: est enim interdum consuetum, vt magnum relinquatur, solumq; vsurpetur per interuallum. At non perpetuo (quemadmodum in alijs) immo nec diu mulierem hãc ita toto morbo spirasse indicat. Itaq; subdit / rursusq; breuispira / indicans etiam hic, vt antea, ex frigore, non paruo tantum, sed magno interuallo etiam, mulierem respirare: qui re vera est breuis spiritus. Nam rarus & magnus, quatenus rarus est, minor est frequente & magno: quatenus vero magnus, hactenus præstat paruo & raro. Secundum vtrunq; igitur paruus est breuis spiritus & rarus. Videturq; nunc quidem quasi etiam ea refrigeratione fuisse muliercula hæc, qua quæ apnoea i. suffocatione, prehenduntur, tenentur. Itaq; de ea scribit / vigesimo die multum locuta est, redijtq; ad mentem, breuispira/. Vocis vero defectus fere adiunctus est cum breui & raro spiritu. At vero per interuallum cum raro scriptum, pro longo admodum interuallo est accipiendum. Nam pauco morbi tempore significare non potest, quando in fine historię scripsit hęc / huic perpetuo spiritus rarus & magnus erat / nam perpetuo (grece διὰ τέλεος) dicere pro toto morbi spatio ad finem vsq; solet. Et quemadmodum hoc / perpetuo / sic illud dicit / semper cooperiebatur, aut multum loquebatur, aut tacebat perpetuo/. Nam multum loqui phreniticorum est: tacere melancholicorum: & cooperiri est commune vtrisque, nisi quando & ex frigore cooperirentur. G

Aegrotvs XVI

87 *Adolescens Melibœæ ex nimio Potu & Venere diu calfactus decubuit: horrebat, & erat fastidiosus, insomnis, nec sitiebat. Aluus Primo Die multa stercora reddidit cum multa offusione. Sequẽtibus Diebus multa diluta, quæ bilem referebant: Vrinæ tenues, paucæ, decolores: spiritus rarus, & magnus per interuallum: hypochondrij contentio submollis, ex vtrisq; oblõga: perpetua cordis palpitatio, reddidit oleosam Vrinam. Decimo delirauit modice, modestusq; & tacitus erat, cutis arida & distenta: deiectiones vel multæ & tenues, vel biliosæ & pingues. Quartodecimo desipuit, cuncta exacerbata sunt, multum delirauit. Vigesimo valde insaniuit, sese iactauit, nullam Vrinam reddidit, modicum potionis continebat. Vigesimoquarto Obijt. Phrenitis.*

Multa quidem pocula neruis nocent, & origini eorum cerebro. Venus vero cùm hæc satis lædit, tum vires elidit, & debilitat. Itaq; adolescens hic vitiosa collecta humorum abundantia meritò à modicis febribus cœpit: qui cum indies peius haberet, in phrenitim tandem exquisitam incidit. Nam oriri illam magnus & rarus spiritus indicabat: & eius modestia, & perpetua taciturnitas modice ægrum desipere. Nam leues & turbulenti homines, deliri leuibus de causis fiunt: qui con H trarijs sunt moribus, de magnis. Cur aũt raro spiritui /per interuallũ/ addiderit, in superiore ęgro tractauimus. Et de hypochondriorum palpitationibus & aliubi, & in præsagijs egi: Itidẽ de submolli hypochondrij contentione, illum eam quæ tumore caret appellare: quę fit, vbi nullo musculi in vitio sunt, sed offensæ sunt partes, quæ intra peritonæum sitæ sunt.

Hæc sũt quorum superius meminit Gal. pag. 147. b

88 ℂ *Verum illa mihi Aestas videtur secũdum rationẽ profuisse. Nã æstiuos morbos Hyems succedẽs soluit, hyemales Aestas insequens transmutat. Quanquam ista per se Aestas haud stabilis fuit, sed subito calida, austrina, et à uentis silens euasit: profuit tamen ad aliam tempestatem transmutata. At in Magna Parte pono Artis esse recte posse de ijs quæ tradidimus, existimare. Is enim qui nouit, & vtitur his, non magnopere mihi in arte falli videtur posse. Singulos autem Temporum Anni Status perdiscere est operæpretium, et Morbos: Quid boni habeat status uel morbus commune: & quid mali, statui sit vel morbo commune: Et qui longus morbus & lethalis, qui longus & sanabitur: qui acutus & lethalis, qui acutus & sanabilis. Series hinc Dierum Decretoriorum obseruanda est, et Prædicendi hinc facultas scienti datur. Hinc scire est, quibus, quando, & quæ sit Victus præscribenda Ratio.*

Galeni

GALENI IN SEXTVM HIPPOCRATIS DE MORBIS POPVLARIBVS LIBRVM EXPLANATIONES

à Iunio Paulo crasso Patauino in linguam latinam versæ

Denuo rursus ab eodem diligentissime recognitæ.

TOMVS PRIMVS

ARGVMENTVM

Liber Nihil ferè quod ad Vulgares morbos attineat continens, sed multis quasi Aphorismis ab Hippocrate forte ad memoriam collectis, per Thessalum vel alium quempiam conflatus.

C SExtum Hippocratis librum de popularibus morbis multi explanatores corruperunt, alij aliter (vt quisq; se verisimiliter explanaturum esse sperabat) ipsius verba permutãtes. Quamobrẽ & propter hoc ego veteres codices indagare, & eorum commentaria qui primi librum hunc explanauerunt, euoluere coactus sum. Inter quos & Zeuxis Tarentinus, & Erythræus Heraclides censetur: ante quos etiam Bacchius, & Glaucias extiterunt. Isti sanè si veterem prius scripturam edocentes, locum esse mendosum postea dicerent, consentaneũ esset propterea & ipsos verã Hippocratis scripturam hãc aut illã esse cogitare: eorumq; mihi diligẽtia probaretur, si post loci castigationẽ eos aliquid vtile vnà & & veteris magistri opinioni cõsentiens edocere perspicerem. Quapropter, cum illi non nunquã in vtroq; aberrent, illud mihi longe satius fore visum est, si antiquam lectionem seruans eam semper interpretari studuero. Quòd si hoc interdum facere nequiuerim, ipsam aliqua verisimili castigatione emendauero: quemadmodum Heraclides in secundo libro de morbis popularibus fecit loco illo, vbi scriptum est, Ad Aphrodisium autem vræ (græce οὐραὶ) spectabant. Quoniam ab explanatoribus hæc dictio οὐραὶ minime probabiliter declarata est, forsan (inquit) prius D θύραι per literam θ scriptum erat: linea vero, quæ in ipsa media erat, abolita, librarius οὐραὶ scriptum fuisse existimauit. Fieri nanque hoc modo potuit, vt membrana tenui deleta simul & hæc linea deleretur: & ab initio protinus ipsam debilius obscuriusque scriptam temporis longinquitate prorsus euanuisse. Inter omnes autem, qui veteres sctipturas peruerterunt, Capitonem & Dioscoridem ad hoc faciendum audacissimos inuenio. Ego itaque cõsiderans, num omnium istorum, an eorum tãtummodo qui rectè scripturas commutarunt, an nullius prorsum, meminisse æquius foret, mecum ita constitui, si nullus eorum, qui commentaria hæc lecturi sunt, ipsorum longitudinem ægre laturus esset, omnium meminisse rectius fore: Sed, multi cum sint, qui non huiusmodi solum commentaria, verum etiam moderatiora vituperent, solumq; vtilibus studeant, mediam quandam inter vtraque hæc extrema explanationem facere. Atque id statim ab initio testatus sum, vt ab hisce commentarijs recedant, qui ipsis non delectantur. Ego etenim, quemadmodum alia multa rogantibus amicis obtemperans confeci, ita & hasce explanationes illorum causa facere aggressus sum. Ea vero, quæ à me scriberentur, in vulgus exire considerans his procemijs opus habui. Quemadmodũ igitur hæc præfatus sum, ita & istud præfari necessum est, locutionis videlicet genus hoc in libro longe ab eo esse diuersum, quo in primo & tertio de morbis popularibus libro Hippocrates vsus est: quos ferè oẽs consentiunt, solos ab Hippocrate, vt

emitterentur, fuiſſe cõſcriptos: ex alijs autem quinq; quintum & ſeptimum proculdubio ſpurios E
eſſe ac ſubdititios. Sextum vero hunc, quem in præſentia habemus in manibus, & ante ipſum, ſe-
cundum librum, ex illis quæ ſibi ipſe Hippocrates collegerat, Theſſalum eius filium aiunt con-
flauiſſe: quin & non nulli ipſum Theſſalum aliquid ex propria ſententia adſcripſiſſe opinantur:
non nulli vero poſt ipſum alios. In primo ſanè atq; tertio libro quaſdam aeris conſtitutiones Hip
pocrates exponit, poſt quas morbi in vulgus graſſati enumerantur: hanc.n. dictionem ἐπιδημή-
σαντα illis attribuere Hippocrates conſpicitur: & hanc ob cauſam librorum inſcriptionem talem
fecit, populares ipſos appellans (grece ἐπιδημίους) quia de morbis in populum paſſim ſeuíetibus
in ipſis agitur, nõ autẽ περὶ τῶν ἐπιδημιῶν, hoc eſt, de ipſius Hippocratis peregrinationibus, qui-
bus multas ciuitates peragrauit. In duobus autem his libris hæc eſt exigua portio: ſed plurima do
ctrinæ portio aphoriſmi quidam eſſe videntur, ſinguli propria circunſcriptione ſeparati. Quare
duo hi libri cum propria inſcriptione carerent, aliorum communem ſuſcepiſſe dicuntur, vt & ipſi
videlicet populares vocarẽtur, cum minimum in ijs contineretur, quod ipſi inſcriptioni conſenti-
ret. Quartus autem liber iſtis locutionis forma perſimilis, contemplationis vtilitate longe ſupera
tur. Quicunq; vero librum hunc ſextum Theſſali conſtitutiones appellauerunt, manifeſte fallun-
tur. Hæc mihi prædixiſſe ſatis ſit, cum & alia non pauca à quibuſdam explanatoribus ſcripta fue F
rint, quæ, ne longior eſſem, congruens fuit prætermittere.

1 *Quibuſcunq; ex Corruptione.*

Communem aliquem ſermonẽ de re cõmuni ſemel tm̃ facere conſtitui: cuiuis autem lecturo,
ſecundum propriam linguam, vt libuerit, ſcribere liceat. Non nulli quidem ὅσησι primã dictionẽ
ex tribus ſyllabis conſtantem ſcripſerunt, aliqui vero ὁκόσησι ex quatuor: quidam nõ per κ ſcri-
bunt ὁκόσησιν ſed per π, ſecundam ſyllabam: quemadmodum Capito non in hoc modo, verum
etiam in omnibus alijs huiuſmodi nominibus fecit. Nihil autem artis operum, hoc, an illo modo
ſcripſeris, intereſt. Quocirca melius eſſe mihi perſuaſi, ſi eas ſolum ſcripturas in meis cõmentarijs
attulero, quæ ſententiæ ſignificationem permutant: quę vero ſolis verbis, ſententia minime viola
ta, diſſentiunt, eas cuiuſq; arbitrio ſcribendas ac proferendas permiſero. Rurſum igitur ab altero
initio ſupra poſitam dictionem repetens ad ipſius explanationem me conuertam.

2 *Quibuſcunq; ex Deperditione circa Vterum, & Tumoribus in Capitis grauitatem permutatur, In ſincipite dolo-
res, & quicunq; alij ab Vteris, iſtis, octo aut decem menſibus in Coxendicem finiunt.* G

Quod Attici ἄμβλωσιν ideſt abortum vocant, id Hippocrates ἀποφθορὰν hoc eſt deperditio-
nem, appellare conſueuit: & verba vero huic appellationi congruentia, & à grammaticis vocata
participia, ipſi proportione quadrãtia ſcribit: Ἀμβλώσκειν autem, hoc eſt abortiri (fortaſſis enim
quiſpiam & id ipſum ignorat) de imperfecta fœtuum emiſſione, vtcunq; facta fuerit, pronũciãt:
medicamenta quoq; id pręſtãtia, amblotica i. abortiuũ facientia, nũcupant. Significatum quidem
dictionis ſemel nunc dixiſſe abunde ſit: mox vtiliora incipiemus. Illud tantũ prius admonebi-
mus, veteres explanatores dictionem illam in hac parte ita ſcripſiſſe /quibuſcunq; à perditione cir
ca vteros, & tumoribus in capitis grauitates conuertitur/ perditionem, non deperditionem, volẽ-
tes ipſum abortum nominare. Alij vero /de/ prępoſitionem adiungentes, deperditionem ſcilicet
ipſum appellare voluerunt: atq; ita ſępius Hippocrates appellauiſſe deprehenditur: num vero &
hoc loco ita fecerit, obſcurum eſt. Quemadmodum autem in hac dictione, & ſi varijs modis ſcri-
bant, eadem tñ orationis ſententia retinetur, ita ſiquis vteros plurali numero aut vterum ſingula-
ri, & capitis grauitatem aut grauitates dixerit, orationis ſententiam minime variat. Qua de cauſa
& ego Galenus has in locutione diſſenſiones, quę rerum ſignificatarum nullam permutant, recen
ſendas examinandasq; nequaquã iudicaui. Quod igitur ab Hippocrate dicitur, hoc eſt: Quibus H
mulieribus ex fœtuũ abortu œdemata i. tumores, in vtero paſſis, per cõſenſum grauitas capitis ac-
ciderit, his in ſincipite dolorẽ excitari: nec non & alias capitis grauitates, quæcunq; ex vteri affecti
bus oriuntur, eadem ratione ſincipiti inhærentes dolores cõcitare. Primum igitur quid œdema-
tis nomen ſignificet, conſiderare opus eſt. Videtur.n. ſemper Hippocrates (vt plerũq; oſtenſum
eſt) oẽs preter naturam tumores hoc vocabulo noĩare, ſiue dolore careãt, duriq; ſint, quos proprie
ſcirrhos Gręci appellant: ſiue dolorẽ inferant, quos phlegmonas i. inflãmationes, proprie vocãt:
ſiue abſq; dolore laxi atq; molles ſint, hos vero ſolos œdemata Gręci noĩant. In præſentia ſanè vi-
detur eorumtumorum meminiſſe, quæ diutius permanere, & capiti grauitatem inferre valeant.
Quod in abortibus quidẽ id euenire ſoleat, res ipſa ſenſibus apparẽs teſtatᷣ: verũ quid ſit in cauſa,
quare inter alias capitis partes ſinciput magis dolore afficiatur, quidam huius libri explanatores
indagare conati inter ſe diſſentiunt. Alij.n. ſitum è regione, quem Gręci κατ' ἴξιν vocant, cauſan-
tur: lumborum nãq; & planè dorſi partibus affectu aliquo diuexatis in poſterius cerebrum ſitus
rectitudinem pertinere affirmãt: non nulli & ipſius vteri poſterioribus partibus affectis occiput,
prioribus ſinciput, affectum participare teſtãtur. Verum alij ſitus rectitudinem, quam & κατ' ἴξιν
Hippocrates nominat, dimittentes, cerebrum in cõſenſum vteri affectuũ duci contendunt, vtpote
quæ

A quæ neruosa particula sit,cerebrum vero neruis originem prębeat,atque iccirco capitis grauitates
oriri: sed cum plurima cerebri pars in sincipite locetur, propterea eo maxime loco dolorē sentiri.
Alij partem hanc capitis infirmissimam esse dicentes, ideo & magis q̄ alias obnoxiam esse vitijs
affirmant. Cæterum qui ex medijs cerebri partibus in sincipite positis in vterum neruos descen-
dere aiunt, neq;, vt ipsorum mentio fiat, digni sunt: sicut neq; etiam illi fortasse, qui asserunt, quia
neruosus vterus est, ideo ipso patiente simul & neruorum principium affici: cur nāq; peritonęon
vtero vicinius, intestina, ventriculus, & septum transuersum, quæ & ipsa neruosa sunt, non in affe
ctuum vteri partipationē trahuntur? Quàm isti, adhuc illi magis damnandi sunt, qui vnà cum te
stibus cerebrum affici tradunt, qm̄ & ipsi ex eadem materia, ex qua & cerebrum, creati sunt: atq;
ideo nihil mirum, si & vteri affectus cerebrum sentiat, quandoquidem & vtero testes inhærescāt.
Quòd si adhuc rudiores istis recensuero, forsitan me quispiā increpuerit, & eorum, quæ supra po-
sui, immemorem appellauerit. Satius igitur fuerit ipsorum nugis semel posthabitis nequaquam
amplius eorum, quæ dixerint, meminisse. At eorum sermo, qui neruosum esse vterum prædicāt,
secundum aliquam significationem verus, secundum aliquam falsus esse putandus est. Tria enim
†similarium corporum in animalibus genera sunt, quę & exāguia & sinu carentia videntur: horū †Al. neruosorum.
B aliqua ex ossibus, aliqua ex cerebro & dorsi medulla, aliqua ex musculis prodeūt. Horū primum
genus ab Hippocrate quidē oīno ‖copula noīatur, secundum ‖neruus & ‖tonus, tertium vero ‖ten ‖ Oībus hisce noīb⁹ vsus est Hipp. in lib. de natura ossium, & tū alibi, tum in lib. de Articulis cō. 1. t. 24. 47. 48. 52 53. 54. 7ª. 256. c. 258. e. h. 259. a. b.
do. Sed certi quidā hoīes oīa hęc neruos appellantes ob eam, quā dixi, similitudinē, primum ipso-
rum genus colligatoriū esse aiūt, secundum aūt sentiēs atq; electorium, tertium aponeurosim hoc
est nerueam propaginem, cognomināt. Ex nullo istorum trium generum vterus neruos multos
suscipit. Sed qm̄ ipsius corpus latissime distendi, contraq; in breuissimum spatium contrahi cerni
tur (quod à nullo carnoso mēbro, aut pingui, præstatur) hac ratione vterū neruosum esse ex qua-
dam similitudine dicimus, deriuatum à neruis nomen ei quoq; imponētes: quemadmodum sanè
& vesicam & reliqua oīa alba & exangui materia ita nuncupare soliti sunt, qn̄ plurimum extendi,
rursumq; in se ipsa retrahi & subsidere videntur. Hac eadem itaq; ratione & vocatū colem in ma-
rium genitalibus, & vteri ceruicem, neruosos esse confirmant: nō nulli vero et cauernosum neruū
penis colem appellāt, ab eoq; penem & ipsum totum neruosum dicunt. In hunc itaq; modū non
secundum proprie neruorum potentiā, verum secundum corpoream substantiam similitudinem
accipientes deinde quærunt, quid est quare colis affectus neruorum principia non simul vehe-
mēter afficit: principia neruorū aūt cerebrum dorsiq; medullam appello. Atqui in uterum nerui
C quidā planè inseruntur: alioqui enim quo modo sentiret? sed admodum pusilli sunt isti, si cum
membri magnitudine comparentur. Quamobrem nō leui consideratione dignum est, si quis ista
physice speculari voluerit, quid nam aliquæ ex istis mulieribus, quas ob frequentes vteri affectus
vterarias vocant, contractionibus ac distentionibus neruorum conuulsioni similibus corripian-
tur: cum tn̄ in vteri phlegmone haud ita multum id accidere cernatur, licet febres valde vehemen
tes & calidæ concitentur, ob quas lingua (vt ipse deinceps hoc in libro narrabit) veluti à fuligine
denigrescat. Oportebat igitur eos hæc prius explorare, quicunq; de capitis vteriq; in affectibus
societate dicere aliquid aggrediuntur. Calidas autem vehementesq; febres ab vtero prouenire ne *Al. conuulsiones.
minem in artis operibus versatum præterit. Nam in Alexandria sophisticam artem edocentes, à
quibus potissimum libri lōgis falsisq; sermonibus referti sunt, inter adolescentulos à gregibus &
armentis venientes, & ad ægros nunquam accedentes, ipsi quoq; hac in re minime exercitati ple
runq; versantur: ab omnibus enim istic hominibus victus ratio valde neglecta est. Quisquis igi-
tur ex vteri phlegmone laborātes mulieres cōspexit, quo modo calidæ magnæq; febres omne cor
pus occupantes caput haud aliter exurant, atque illæ, quę sine vteri vitio similes oriuntur, appri-
me nouit. Cęterū, etsi nec adhuc euidenter illæ febricitent, quibus menstrua purgamēta suppressa
D sunt, periculū tamen impendet, ne cito in febrem incidant: istarumq; caput graue redditur, & ha-
litibus †calidisq; humoribus} repletur: quocirca & ipsarum non nullæ, febrim habeāt postea, aut † Al. tum calidis tū frigidis.
nō habeant, sopore opprimuntur. Hæc sanè ita fieri sensu percipitur. Quæ causa vero sit, propter
quam ab huiusmodi vteri affectibus caput repletur, postea quærere oportuit votis qdem īuenire
expetentem, sin minus, at illud saltē quod experientia ostendit, obseruantem, memoriterq; tenen-
tem. Igitur nos aliquas id genus effectuum sensibus apparentiū causas assignare conabimur, atq;
hinc initium capere decreuimus. Inter oēs corporis partes plurimas grādissimasq; venas vteri ha
bēt. Cumq; eos aut mēses, aut à partu purgamenta suppressa, aut phlegmone aliqua vtcunq; orta,
A.l.4.F. 1.t.2.c. 43.424.h male accipiūt, ipsos sanguine cōpleri necessum est. Quo″ deinde putrescēte si febris excitetur, inter
synochorum species ipsam cōnumerari opus est, nā id genus febriū ex putrescēte sanguine accēdi
ostēsum est: hæ vero calentiū vaporū vim haud paruam in caput submittūt. Verū capite quauis
de causa horū vaporū pleno grauitates maxime in sincipite hominē vexātes apparere, illi quibus
artis opera curę sunt, prius quàm à me audiuerint, notū habuerunt. At quę huius eueni causa sit,
forsan scire aues: tibi igit̄ eā, quę mihi verisimillima visa fuerit, exponā, neq; hāc vnicā, sed plures.
Primum quidē vapores illos calidos proxime dictos per arterias in caput subuolare ratio osten-
dit: ipsas quoq; arterias per collū ab vtraq; vocati infundibuli parte rectà in sinciput discurrentes

 videre

videre licet. Præterea & omni ſanitatis tempore tenuia & halituoſa cerebri excrementa maxime E
per ſinciput diſflari ſolere affirmamus: ſiquidē in ipſo ſuturæ laxiſſimæ ſunt,& ipſa caluaria ſubti
liſſima plurimiſq; meatibus peruia: Ad hęc & multa ſententia corpora iuxta ſuturas ſunt: mē-
branulæ.n.quædam craſſum cerebri inuolucrum pericranio vocatæ tunicæ connectunt,& multi-
tudo tenuium conceptaculorum per ſuturas exiliunt: æquos autem magnitudine affectus magis
ſenſoria naturaliter corpora magis pcipiunt, magis vero ſentiētia ab inferētibus dolorē cauſis ma
gis cruciantur. His ſanè de cauſis in ſincipite dolores fiunt. Modo illa inueniēda cauſa ſupereſt,
ꝑpter quā octo aut decē menſibus mulieribus ita male habitis in coxendicem finit, hoc eſt, irruit
morbus. Verū qm̄ nō nulli nō octo aut decem mēſibus,ſed octauo aut decimo, ſcribendū cēſent:
dicuntq; in multis & potiſſimum vetuſtiſſimis codicibus hoc græcum elementum η & hoc ι re-
periri,η quidē loco huius dictionis octo, ι loco decem, ſcriptū eſſe: vlterius quæ & in iſtis ſit dif-
ferentia,ꝑpendamus. Si.n.ita legamus,octo aut decem mēſibus in coxendicem finire, ab abortu,
nō à conceptu mēſes numerabimus: ſi vero octauo menſe aut decimo, ſic à cōceptu tp̄s ſignifica-
ri affirmabimus. Mihi ſanè id fieri poſſe videtur, vt ſecundū vtrāq; lectionē vtroq; modo ſententia
accipiatꝰ. At huius,quod dicitur,iudiciū experiētiæ cōmittendū eſt: quēadmodum ego & in oībus
id genus,& in eo,de quo nūc loquimur, ſemper feci. Atq; obſeruāti mihi,nō nūquā quadraginta F
diebus,nō nunquā duobus menſibus,aut quatuor, morbus finiri atq; aboleri viſus eſt: quibuſdam
vero & in plures menſes ꝑductus fuit: & nō nullæ re vera ad octauum menſem,aliæ & ad decimū
peruenerūt. Vidi quoq; ex vtero in coxendicē migrare colligiq; materiā: id vero haud in multis,
quāuis multas ex vtero male habēte diu laborātes ſpectauerim. Eius itaq; inueſtigare cauſam gra
uabar, q̄ nō dum an re vera ita eueniret,certior factus eſſem. Ariſtoteles nanq;, an eſt, prius firme
cognito,deinde,ꝑpter q̄d eſt, quęri oportere præcepit: q̄ ſiquis antequā,an eſt,firma notitia perce
perit, propter quid ſit, inueſtigauerit,homo iſte nugari garrireq; maluiſſe,q̄ veritatem explorare,
aperte videtur. Igitur qui & nunc,ꝓpoſitæ rei cauſam reddere conati ſunt,hæc in mediū afferunt.
Quicunq;.n.à tempore abortus vſq; ad octo aut decem mēſes numerare dignum putant, vterum
duobus his tēporibus,octauo ſcilicet menſe & decimo, malis tolerandis aſſueuiſſe dicunt: octauo
enim mēſe fœtum conuerti,decimo aūt in lucem ędi: ſic igitur et in pręſentia iiſdem ſtatis tēpori-
bus contriſtātes humores excerni,qui in locum vicinū,ſuſcipereq; tranſmiſſa potētem,irruerunt,
aſſeuerant. At,qui à conceptionis tēpore numerandū eſſe iubent,rationi magis cōſentaneum eſſe
dicunt, vt, quemadmodum etſi tempore intermedio fœtus nullo vitio tentatus ſit, nouum tamen
aliquem motum vterus circa ipſum temporibus iſtis,dum aut conuertitur aut partu ęditur,habue G
rit,ita & nūc habeat. Ceterum vtriq; falluntur,qui fœtus motiones vtero tribuant. Qm̄ enim octa
uo menſe conuertitur,hūc ſanè motum oīno ex ſe ipſo ciet,atq; tunc parituꝛ,cum vehemētius cō-
motus,aliquā ex continentibus membranis effregerit: hoc.n.& in libro de pueri natura hiſce ver
bis teſtatum eſt: ‖ Cum vero mulieri partus tempora adueniunt, tūc puero cōmoto manibuſq; & »
pedibus ſeſe agitanti aliquam intimarū mēbranarum dirumpere accidit: vna effracta reliquæ im- »
becilliorem facultatem habent: atqui prima fœtum ambiens laceratur,deinde vltima. Qm̄ igitur »
nec dum vtero fœtus per abortum eiectus continetur, neq; vt motus ipſius incolumes ſeruentur,
fieri poteſt. Perinde vero, atq; iſti, neq; illi fide digni ſunt, qui ſeptimū mēſem ac nonum fœtuum
partus efficere: octauū vero ac decimum egreſſiones præter naturam vno menſe naturalibus tar-
diores efficere aſſerunt: quod ſecundo popularium morborum libro dictum eſſe volunt in illis
verbis, vbi dixit, ‖ Poſtero.ac ſi dixiſſet poſteriore tempore aut menſe: ſed hoc prius in eo libro de- »
clarauimus. At ego ſi hoc dictum ita ſe habere prius vidiſſem, perquiſiuiſſem vtiq; ipſius cauſam
diligentius: ſed, qm̄ per multa ſtata tempora vteri affectus iudicari,& iudicatoriorum dierum cir
cuitibus conſonare perſpexi, vt ipſe in libro de præſagiis docuit, cauſæ inuētionem relinquo, cum
neq; ſemper, neq; plerunque ita fieri videam. Verum ſcriptorem hunc, ſiue Hippocrates ſit, ſiue H
Theſſalus,ſiue alius quiſpiam, in duabus forſan aut tribus mulieribus ita eueniſſe fortuito conſpi
catum, inconſultius de re neq; ſemper neq; crebrius incidēte (vt diximus) in vniuerſum pronun
ciaſſe exiſtimo. Sed de his hactenus à nobis dictum eſto. Eorum aūt meminerimus, qui in narra
tione Hippocratis coniunctionē / & / interiecerūt, inter eā partem / in capitis grauitatē vertit /, &
eam / in ſincipite dolores /: totamq; ſcripturā ita conſtituemus / quibuſcunque à perditione circa
vterum,& tumoribus,in capitis grauitatem cōmutatur,& in ſincipite dolores,& quicunq; alii ab
vteris,iis octo menſibus aut decem in coxēdicem deſinit /. Medicinalem ſanè quandā pręſcriptio
nem ad præſagiendum vtilem, non cauſas reddentē priori ſermoni adiungunt, talem iudicantes
eſſe ſententiam: Quibuſcunq; mulieribus in vtero ex abortu tumoribus excitatis in capitis graui
tatem fit cōmutatio,& in ſincipite iiſdem dolores fiunt, iſtis octo aut decem menſium ſpatio in co
xendicem vterum vexantia decūbunt: tanq̄ non omnibus vteri tumoribus ſincipiti dolorem in-
ferentibus,neq; oībus in coxendicem abſcedentibus,ſed illis,tātummodo,qui in ſincipite dolores
creant. Verum cū id quoq; ego obſeruauerim, haud ita fieri compertum habui. Quin etiam neq;
ipſi huiuſce rei aliquam rationem afferūt: cur.n.ſoli illi vteri tumores, qui ſincipiti dolores intu-
lerunt,in coxendicē ab his migrare putētur,aſſignari cauſa nō poteſt. Quamobrem neq; nos ipſis
crediderimus,

In lib. de Natura pueri circa finem libri.

2.Epid.ſect.1.

A crediderimus, vtpote neq; ab experientia, neq; ex rei natura, indicatorie sermonis huius affirmatione consecuti. Illud quoque in cōfesso est eam partem, quam ita scripsit Hippocrates /& quæcunq; aliæ ab vteris / duobus modis explanari. Quidam sane ad vteri affectus sermonem referūt, tanq̃ omnibus ipsis haud minus, q̃ prædictus, capitis grauitates & in sincipite dolores euenientes habentibus. Alij vero ad capitis affectus sermonem referunt: ac si ita omnem verborum seriem scripsisset: Quibuscunq; a perditione & tumoribus in capitis grauitatem vertitur, in sincipite dolores sunt, & alij quoq; capitis affectus ab vtero exorti in sincipite maxime sese ostendunt. Alios affectus intelligamus capitis grauitati proportione respondentes: aliquos autem ex ipsis cephalæas vocant, aliquos hemicranias, aliquos cephalalgias i. capitis dolores simpliciter.

37 *Acutum habentes Caput, si quidem Valida ceruice sint, & alijs robusti sint, & oßibus, Caput autem dolentes: Quibus etiam ex Auribus sordes manant, istis Palatum concauum est, & Dentes male positi.*

Hoc loco etiam nihil refert, vtrum craterauchenes græca voce per quinq; syllabas, aut cratrauchenes per quatuor, quispiam scripserit: robustis enim ceruicibus homines vtraq; vox significat. Macrauchenes vero i. longicolli, vt non nulli veterem scripturam permutantes scribunt, non eandem B rem significat. Valida enim ceruix robusta nominatur, ob duritiā magnitudinemq; ossium plerunq; talis existens: ita quoq; se habent ipsi circūpositi musculi, tendones, & copulæ: At longe ceruices, tantum abest, vt vi aliqua polleant, vt etiam prorsus vitiosæ sint, perinde atq; angustum longumq; pectus: quandoquidem id amplum esse, non latum duntaxat aut longum, oportet. Amplum autē in lati profundiq; dimensione, pectus collum & aliud quodq; membrum consistit, cum proportione inter se congrua ea aucta fuerint: in ipsis vero prorsus & longitudo aut maior est, aut æqualis ijs, quæ moderate se habent. Hominum quidem nobis obuiam venientium pectora non prius apparent, q̃ eorum corpora nudata fuerint: sed caput illico aspicimus, & quod'nam in formatione ac magnitudine vitiū habeat, cognoscimus: In magnitudine, si minus sit, aut maius q̃ cōueniat: In formatione, si exquisite rotundum sit frontis occipitijq; prominentia carens penitus: aut acutum productiores, q̃ deceat, eminentias habens, aut vtrasq;, aut alteram tantū: aut vna duntaxat eminentia præditum, altera vero priuatum. In maiore itaq; capite & acuto & excessus quantitas cōsideranda est, & ipsius ceruicis excellētia, vt ipsis melius'ne an deterius caput formatum sit, dignoscere valeamus. Declaratum est enim in libris de tuenda sanitate non mediocrem vtilitatem medicos ex huiusmodi cognitione percipere & ad seruandam membri sanitatem, & ad C futuram vitij emendationem, siquando didicisse prius acciderit. Sed in capite euidēter paruo paruitatem quidem nouisse opus est: & ea præterea, quæ ad collum pertinent ex abundanti consideranda: quoniā perinde ac trūcus, dorsi spina ex capite tanquā ex radice progerminat. Alibi enim didicisti medullæ dorsi a cerebro, & ortus initium & facultatum copiam suggeri: hanc medullam vertebræ includunt tenuem quidem, pusillæ: crassiorem autem factam, ampliores. Quemadmodum igitur magnum pectus ampla interius cauitate inane est, in qua duo magna viscera pulmones scilicet atque cor nulla ex parte compressa continentur: perinde & exiguum pectus proportione sibi respondentia hæc viscera continet, exigua videlicet & in angustijs versantia: haud aliter caput & dorsi spina magnitudine respondentia & cerebrum & medullam includunt. Cum enim membra hæc grandiora sunt, & cerebrum & medullam ampliores, latioresq; spiritus cauernas in ipsis efficiunt: at si pusilla fuerint, contrarium euenit. Vis preterea cogitandi ijs, qui aut nimis magna capita, aut nimis exigua, euidenter possident, oblæsa est. Sed exigua capita semper praua sunt: magna vero, licet raro, nō nunquam tamen & bona fuerint, & ob facultatis eorum formatricis robur, & ex materiæ, vnde creata sunt, vbertate: Quali capite Pericles Atheniensis vir prudentissimus fuisse traditur: vnde & comici eius capitis magnitudinem dicterijs lacessunt. Pre D terea vero magis grande caput bonum sit, si & naturalem figuram retineat, & ceruicem validam, & oculos acute cernentes habeat: tunc enim optime huiusmodi caput sese habere sciendum est. Verum acuta capita (nam & ex his quædam non esse improbanda affirmauimus) optima figura aliquantulum permutata fieri dicimus. Optima enim capitis figura oblongo orbi vtrinq; compresso similis est: deficit autem acuto capiti aut occipitij, aut frontis eminētia: aut vltra, qua'm deceat, productam habet. Plerunq; igitur (vt dixi) quemadmodum magnū caput, ita & huiusmodi acuta, mendosa improbaq; reperies: raro tñ & ex his aliqua bona fuerint, facultate materiā, ex qua homo in vtero creatus est, efformante admodū valida, neq; sanguinis in vterum defluentis multitudine superata: sed contra eius vim sustinere, resistere, eleganterq; effingere potens fuit. Qñ igitur ob alterutrius eminentię defectum aut excessum acuta capita redduntur, primum quidem te illud animaduertere decet, vtrum aucta aut diminuta prominentia acutum caput euaserit: vitiosum enim semper est ex cōminuta mucronatum caput: nō semper malum ex adaucta. Verum tūc præterea considerare conuenit, In primis quidem decoram incrementi formam: deformia enim incrementa praua sunt: Secundo, vtrū capitis excessus, qui in occipitio est, plus qua'm ea, quæ a facie est, pars excreuerit: melius enim putandum est occipitij eminentiam maiorem esse, ibi nanq; & nobilissimus cerebri sinus, & dorsi medullæ exortus, locati sunt. Postea deinceps ceruicē con-

*Al. omnino.

siderato,imbecilla'ne sit an robusta: nam,si eminētia neq; indecora fuerit,neq; vltra modum gran E
dis,validumq; eam collum sustineat, huiusmodi capitis acumen probato: hos enim homines & aliorum membrorum,sed ossium pręcipue viribus pollere comperies. Sed hoc loco et illud perpendito,quid sibi voluerit cum dixerit / & alijs /: num intellexerit pectus & iecur, vt eiusmodi hominibus tria generosa principia insint, non solū cerebrum: an,& alia,illa sola dicat,quæ primum initium & ortum ex capite habent: ea vero sunt dorsi medulla, & nerui, & cum ipsis ossium musculorumq; materia, qui necessario vna cum capite augescunt & roborantur. Hæc membra vero plerunq; insimul augeri comperies. Quando enim sanguis,ex quo capitis partes creatæ sunt, multus atq; bonus est,vitalem quoq; potentiam quam ex corde prodire ostendimus, & naturalem nutricemq; vocatam quā ex iecore in venas promanare didicisti, statim ab initio robustas esse credibile est: atqui huiusmodi animali prima veluti fundamenta totius corporis magnifica esse ac generosa necesse est. At in capite contra deformi effigie & exiguitate vitioso, præterea & in ore palati partes inspicito: ita vero appellāt in eo altioris spatij partem illam,quæ supra foramina,è naribus in ipsum pertinentia sublimis est: inuenies enim & hanc partem illis cauam,quorum acutum valde caput ac deforme est: hos autē pręcipue vocant homines φοξοὺς hoc est acuti capitis. In multis quoque dentes male positi vidētur,idest non rectè è regione superiores cum inferioribus com F
mittuntur,neque incisores cum incisoribus,neque canini cum caninis,neque molares cum molaribus,sed veluti reuulsum iuxta atque distortū in ipsis os apparet. Hos igitur crebro dolore capitis vexari conspicies,ipsorumq; aures destillatione laborare,non nunquam sanie quadam tenui & liquida,non nunquam ceu purulento humore ac fœtido emanāte: imbecilla nanq; membra multum prauumq; excrementum colligere consueuerunt. Igitur cum iam scriptoris sermo explanatus fuerit, paucis quibusdam additis ad aliam partem transibo. Ea vero pauca huiusmodi sunt, reminiscentia scilicet vnius, quod à me huius sermonis initio dictum fuit: videtur enim iam aperte liber iste commentario magis, q̄ iusto volumini,similis esse,Hippocrate sibi ipsi,vt memoriæ subueniret,non nulla scribente,prout vnumquodq; aut experientia comprehēdisset,aut rationali meditatione excogitasset. Nulla enim cognatio vel propinquitas primæ parti cum secunda intercedit,quemadmodum rursum neq; tertiæ cum istis.

4 *Quibuscunq; Os à palato recessit, His Medius nasus Subsidet: Quibuscunq; uero inde, vnde nascuntur dentes, Extremus nasus Simus efficitur.*

Os nasi duo foramina intersepiens alio quodam tenui osse nititur initium superius ab osse fron G
tis sumente, & ad nasi finem, vbi pinnæ locatæ sunt,desinente. Hac igitur in parte nasi interseptū locis illis incumbit,ad quæ dentium,qui incisores nominantur, extremitates peruēniunt. Pars aūt his superior palatum quidem nominatur, & ea mediū nasi interseptū nititur. Vbi igitur aliquod fulcientium ossium decidens perierit, ibi interseptū subsidens nasum eo loco cauum efficit: atque id eius symptoma simitas appellatur.

5 *Infantium Fulgores cum Pubertate non nūquam Mutationes habent & alias: Et in Renem dolor grauis, cum cibo explentur.*

Hanc omnibus explanatoribus scripturam agnoscētibus, & omnibus antiquis codicibus eam habentibus,non nulli recentiores alius aliter eā mutare conati sunt. Quidam.n.epilepsies scribūt, aliqui catalepsies, alij epilampsies hoc est effulgescentiæ. Ipsorum autem interpretatio ab ipso morbum comitialem significari vult,"qui plerunq; ab infantia laborātibus in ipso à puerili ætate ad pubertatem transitu euanescere consueuit. Etenim id ita fieri compertum est, nisi quispiam eo tempore vitiosa victus ratione vtens sibi ipsi conseruandi morbi auctor fuerit. Oritur sanè plerunq; ob frigidam cerebri tēperaturam humiditate adiuncta frequenter: idq; sæpius accidit, quo- H
niam raro ex alicuius membri vitio prouenit. Finitur autem,quo tempore pubescunt,si & in alijs ægrotus,vt decet,se gesserit,quia totius corporis temperamentū ad siccius calidiusq; conuertitur. Quo.n.pacto iuuenis puero calidior sit,in libris de temperamentis didicisti: vbi etiam quo modo puer iuuene sit calidior, declarauimus: iuuenis quidem absolute calidior, puer vero non absolute,sed eo,q̄ plus innati calidi possideat. Illi itaq;,qui se ipsos Hippocraticos nomināt, ipsum fulgores calidi dicere volunt per translationem ab externa flamma: quæ cum materiam vicit, eamq; sibi ipsi omnem assimilauit,effulget manifestaq; omnibus redditur,cum prius humidam materiam exiccans occultaretur. At Zeuxis & cum ipso pariter non nulli Empirici fulgorem haud ita interpretantur, sed altero quodam modo: intelliges autem ex Zeuxidis sermone in hunc modum descripto: Infantes vsq; ad pubertatis annos appellat Hippocrates: isti autem pubescendi tempore effulgent. Atq; hic magnam vim exprimendi habente translatione vsus est: tunc.n.magis carnosi fiunt, & adultiores,coloreq; & forma gratiores,viribus ingenioq; prestantiores. Repente autem ac simul hæc oīa eueniunt: eorumq;,qui natura formosi sunt,tūc magis effulget pulchritudo. Idem iste autem Zeuxis infantes appellari omnes pueros inquit,quemadmodum & Herophilus ipsos appellauit: de hac.n.re hūc in modū scribit hisce verbis: Videt̄ Hippocrates infantes noīas-

A.I.3.f.1.t.5. 8.109.d

se

A se vsq; ad pubertatis annos: non eos tantum, qui nuper nati sunt, ad quinq; vsq; vel sex annos, vt pleriq; nunc intelligere solent. Contentus fuit autem & Herophilus tam grandes natu, infantes vocare per hæc verba: Infantibus non erumpunt semina multa, neq; menstrua purgamẽta, iidem non concipiunt, non caluescunt. Neq; enim prædictam ætatem natis hæc accidere negat, hoc est à primo statim ortu (vt non nulli accipientes ipsum derident tanquam res omnibus notas edocentem, è quorum numero est etiam Callimachus) sed illis, qui ad pubertatem vsque peruenerunt: quod non nulli & in istis ea fieri opinarentur. Hactenus Zeuxis locutus est. At mihi quid per infantes significari videatur, & antea quidem dixi, & nunc iterum manifestiori sermone repetam. Comitialis affectus aut à naturali intẽperie prouenit, cum humidum valde cerebrum est, tũcq; morbus iste puerulus appellatur, quemadmodum ipse in libro de aquis, aere, & locis ita scribens significauit: ‖ Pueris accidere conuulsiones, & suspiria, siue anhelitus: quæ putant puerulum efficere, & sacrum morbum esse. In his verbis clare patet illi dictioni /puerulum/ subintelligendum esse affectum, vt locutio ita se habeat: Quæ putant puerulum affectum efficere, & sacrum morbum esse. Accidit autem hic idem affectus pueris etiam ob errata, medici curationem postulãs. Quando vero ob humiditatem oritur, planè infantes statim inuadit, desinitq; ætatis conuersione, nullum nobis negocium facessens. Quapropter quoscunq; pueros nõ à prima statim ætate, cum adhuc sunt infantuli, sed annorum progressu vexare inceperit, proculdubio ob peccata in victus ratione commissa, aut ob aliam quampiam externam causam, exortus est: in quibus ætatis conuersionem præstolari non cõuenit, sed factum morbosum affectum discutere. Illud vtiq; non exigua consideratione dignũ est, si ẽm antiquã lectionem fulgores acceperimus, vt Hippocrates & Zeuxis acceperunt: oratio enim huiusmodi est: Infantium, cum pubescunt, fulgores calidi & alias quidem non nullas in ipsis mutationes habent, quin etiam renum affectionem: quam ipse deinceps explanat. Prætermittetur enim & in hoc sermone epilepsiæ nomen. Atq; ideo non nulli haud absq; ratione scribere videntur epilepses, quemadmodum & alij catalepses. At hos decebat tanquam nõ ita scriptum inuenientes, sed quod melius esset ita scribere, dicentes, ad prædictam explanationem accedere. Cum vero hæc vox /&/ apposita sit, hanc rursum alij adimunt duas orationes nullo vinculo inter se connexas esse volentes: vnam hisce verbis satis declaratam /infantium fulgores, simulatq; pubescunt, in non nullis mutationes habent & alia/: alteram hoc modo dicentem /in renem dolor grauis, cum cibo replentur/ & reliqua, quæ sequuntur, de renum vitijs ipso tradente, ab altero initio: non quod in pueris, cum pubescunt, in hoc vitium comitialis morbus transeat, haud enim ea ætate renum morbus creari videtur, quemadmodum vesicæ lapis: iste nanq; in pueris magis, renum autẽ affectus in declinante potius ætate contingit. Adscribamus igitur ea deinceps, quæ de renum vitijs in hunc modum ab eo tradita sunt.

(de Aere, aquis, & locis, cap. 2. 2a. 2. f)

(A.l.3.f.18.t.2. ...17.361.b) 6 ‖ *In Renem Dolor grauis, cum cibo impleantur. Vomuntq; pituitam: Cum vero dolores abundauerint, æruginosã. Et leuiores quidem euadunt: Liberantur vero, cum cibis euacuati fuerint. Arenulæq; ruffæ subsident, et Cruentũ meiunt. Stupor Femoris è regione positi. Quiescere non cõducit, sed exerceri, non repleri: Iuuenes Veratro purgare, Poplitem incidere: Vrinarijs mundare, tenuare, ac mollire.*

Dolorem grauem aut tanquam alicuius rei grauis loco incumbentis sensum inferentẽ, aut acerbum, intelligere possumus. Siquidem vtrunq; verum est, diuersis tamen temporibus, in renibus fieri: in calculorum enim creatione atque exitu acerbissime dolent: reliquo autem tempore, vt rei cuiuspiam grauis loco incumbentis dolorem percipiunt. Quicũq; igitur in renum cauis lapillos concrescere arbitrantur, in solo per vrinarios meatus transitu laborantes dolere aiunt. At, quicũq; in ipsa renum carne calculos creari sibi persuaserunt, non solum inter exeundum, verum etiam creationis tempore eo in loco dolorem ipsos inferre testantur: deinde & quando in renum sinus D peruadunt. Calculos autem in renum carnibus generari proportione tophis in articulorum morbo genitis respondentes, orationem in testem adducũt ex libro de natura hominis & victus rõne ita se habentem: ‖ Quibuscunq; arenosum subsidet, aut tophi in vrinis, istis ab initio tubercula ẽm venam crassam orta sunt, & suppurauerunt. Postea vero non celeriter ruptis tuberculis tophi ex pure concreti sunt: qui foras per venas cum lotio in vesicam traduntur. Hæc est sanè Hippocratica narratio. Ceterum renum calculi vtroque fieri modo possunt, et nuper dicto, & eo, quem paulo ante declarauimus, cum in ipsorum sinibus temporis interuallo exustum arefactum que crassum & viscidum humorẽ ad tophi spissitudinem redigi asserebamus. Eodem quoquo tempore si obstructio aliqua in ipsis fiat, aut mediocris phlegmone, grauitatis magis quam doloris sensus efficitur: quemadmodum & in iecore, propterea quod vt renes, ita & iecur, perexiguis neruis præditũ est. Dolores autem eo potissimum tempore in renibus excitari dicit, quo replentur cibo. Cumq; duo ab hac voce /cibus/ apud ipsum significentur, in vtroq; significato veridica oratio est, siue de assumptis cibarijs, ex quibus sanguinis multitudo creatur: siue de alimenti recrementis, quæ in intestinis colliguntur, intelligas: non nunquam enim & ista cibos nuncupat, vt in libro de ratione victus in acutis, ita inquiens: ‖ Quibus enim cibus in intestinis occlusus est, nisi quis aluum prius ducẽs sorbitionẽ dederit, vehementer lædet. Dolor itaq; à cibo ita signãte excitatus in renibus, quod multitudine

(de Natu. hum. cõ. 2. t. 18. 7a. 180. f)

(de Vict. rat. in morb. acut. cõ. 1. t. 32. 7a. 114 a)

multitudine pondereq; excrementorum premantur, onerenturq;, simulatque ista deiecta expul- E
saq; fuerint, remittitur atque planè finitur. At dolor ex sanguine in venis contracto prouenìens,
quando in renes incubuerit, etiam si venam cæcideris, haud illico discutitur, & ob renum corpo-
ris densitatem, & quoniam ob multa ipsis superiniecta corpora, exterius appositorum remedio-
rum facultas ad renes iam debilior effecta peruenit. Soluit autem ipsorum dolores non id solum,
verum etiam & per superiorem ventrem facta excretio: quæ tam coli quàm renum dolore vexa-
tis commune quoddam symptoma est: continenter enim renes laxo intestino, & laxum intestinū
renibus, per tunicam peritonęum vocatam copulantur. Inter initia itaq; pituitosi vomitus fiunt:
huiusmodi enim succus in ventriculo creatur plerunq; ex ciborum multitudine, ac multo magis, A.l. 3.f.13.t. c.16.286.f
si isti crassi naturaq; pituitosiores extiterint. Quòd si increscāt perseuerentq́ue affectus, his ita pa-
tientibus vomitus æruginosus superuenit, ob dolores ac vigilias corrupto sanguine, idq́ue maxi-
me, cum vnà febricitauerint, & inedia macerati fuerint. Et melius quidem (inquit) à vomitibus
habent: ab accessionibus quidem liberantur, sed non ab affectu, cum cibis vacuati sint. Vtroque
autem modo & nunc cibi nomen accipere possumus, sed potius de ventris intestinorumq́ue ex-
crementis intelligere debemus. Arenulæ autē ruffæ (inquit) subsident, hoc est in vrinis: id enim
accidere euidens est, si ruffum colorem talem esse intellexeris, qualis est & sandaracha quæ voca- F
tur. Quapropter & non nulli in artis operibus diligenter versati, subsidentias oroboides appel-
lant, hoc est, erui similes: alij sandarachodes, id est sandarachæ colorem referentes: interdum & re
vera ruffas nominant. Nempe duæ priores & iecinoris affectus comitantur: tertia renum morbos
sequitur: quemadmodum & quādo veluti arenæ colore subsidentiæ euadunt. Nam in vrinis sub-
sidentium colores maioris minorisq́ue ratione inter se differunt: verum ex materia crassa tena-
ciq́ue modo crassitudinem maiorem, modo tenacitatem, modo vtranque paribus omnino por-
tionibus habente, planè fiunt. Itaque si ex sola pituita crassa & viscida subsidentia facta sit, color ci
nereus erit aliorum tophorum colori similis, qui in aquis sponte calidis multis in regionibus lapi
dibus adnasci accrescereq́ue cernuntur: & in vasis alioqui, vbi aqua calefit. Quin etiam in ani-
malis corpore ex purulento humore, aut ex purulento pituitosoq; composito, huiusmodi tophus
non nunquam creari potest: quemadmodum & in articulorum morbis accidere cōsueuit: eodem
enim prorsus modo in his & renum affectibus lapides concrescunt. At si quibusdam parum san-
guinis cum pituita crassa lentaq; mistum sit, vrinarum subsidentiæ color pro succi maiore copia
euadet, non nunquam veluti ex pallido alboq; mistus, aut ex rubro & albo, aut ex flauo & albo.
Non nunquam vero & ruffus erit, & ipso sanguinis colore ad colorum differentias faciente: ne- G
que enim sanguis hominibus exquisite ruber semper est, sed interdum quidem ad atrius, inter-
dum ad flauius & ruffius vergit. Aut igitur omnes, quas modo recensui, colorum differentias
præter cinereum ab hac voce /ruffum/ significari putandum est, ipso dicente arenulas ruffas sub-
sidere: aut adiectam illam vocem /sanguineum/ ex communi sensu dictam fuisse accipiēdum est.
Dico autem, nō nunquam: quemadmodum enim cruentum ipsis interdum lotium emittit, non
semper tamen, neq; in omnibus renum affectibus, pariter & interdum arenulę ruffę in vrinis sub-
sidentes apparent. In cōmentarijs nanq; de naturalibus potētijs, quicquid in venis serosi tenuisq;
cum sanguine permistum est, renem ad se ipsum attrahere demonstrauimus: meatibus autem id
in renis ventriculum percolātibus latius patefactis, aliquid etiam ex crassioribus succis simul illa-
bitur. Quando igitur istud calefactum in renis cauo ad tophi consistentiam redactum fuerit, si re-
num vis expulsoria omne id vnà cum lotio extruserit, arenosæ in ipso subsidentiæ fiunt: quod si renis
cauo impactum tenacius inhæresçat, aliquid aliud eiusdem materiæ ex vena caua suscipiens sibiq;
apponens, plus augetur: semper enim quod recens influit, priori circumaffigitur: atq; ita insigni
magnitudine tophus grandescit. Verum non nulli inquiunt, cur sanguinem meiunt? quoniam
calculus egrediēs cum angulosus sit, proximas particulas vulnerat, & cruorem euocat. Quòd si ex H
vena caua in renem pertinens meatus patentior fiat, sanguis aūt liquidus sit, neq; multus, neq; vi-
scidus, cruētum ita lotium reddit. At dolorem stupidum in crus descendētem, propter vasorum
dorso incumbentium, cauæ s. venæ magnæq; arteriæ, cum renibus & cruribus coniunctionē, ortū
habere putandum est. Maximæ nanq; in ipsos renes expullulant: post eas quædā haud magnæ in
lumbos inserunt: postea vtrunq; conceptaculum bipartito diuisum in vtrunq; crus delabitur, per
ipsumq; totum distribuitur. Quicunq; vero per meatus vrinarios, aut quasdam membranas, aut
neruos, vel etiam peritonæum, renes cum cruribus sociari asseuerant, dissecandorum corporū pla-
nè imperiti sunt. Quæ nam igitur renum vitio laborantibus accidant, hactenus narrauit Hippo-
crates. Deinceps vero de ipsorum curatione hisce verbis loquit/ quiescere non cōducit sed exer
citationes, non impleri: iuuenes veratro purgare, poplitem cædere: vrinarijs euacuare, tenuare, &
mollire/. Sibi ipsi formulam quandam renū curationis hisce verbis per capita constituit, nō nulla
quidem omnis ætatis, corporisq; habitus communia, non nulla iuuenum & robustorum proprie
scribens. Cōia sunt aūt quę primo scripta sunt, & quiescere (quod ipse ἐλιννύειν vocat quod ociose
viuere significat) quod ipsis non cōducere ait: & exercitationes, has.n. conducere arbitrat̄ tanquā
multitudinem euacuantes, & pituitosum, crassum, immaturumq; oē ad maturitatē ducentes & at-
tenuantes

A tenuantes,& corporis omnes particulas roborãtes. Sed te animaduertere oportet, ipsum nõ prorsum magnas exercitationes in præsentia dicere,veluti equitationes,aut armis aut lucta aut pancratio certare,aut humum fodere,aut id genus aliud facere,sed oẽm absolute motionẽ,quę pro ætatis, habitus,roborisq; renibus ægrotãtis ratione, corpus exercere valeat. Verũ etiã nõ impleri cuiusq; ætatis & corporis habitus commune documentum est. Quæ sequuntur,iuuenibus,vt ipse ait,cõgruentia scribit ita dicens /iuuenes veratro purgare, poplitem incidere/. Veratro quidem purgare,si valde antiquus affectus sit, & ceu vectibus (vt ita dixerim) extrudendus: ad huiusmodi enim morbos veratro vtimur: Venam autem cædere, vbi sanguis multus aut crassus in venis abundet. Quòd si vtroq; auxilio ipse homo indigeat, à venæ sectione incipiendum esse patet. Aliàs autem didicisti membra supra iecur,cubiti venæ sectionem postulare: infra vero crurũ,in poplitibus venas nobis cædentibus,aut omnino saltem iuxta malleolos. Quod deinceps dixit /vrinarijs mundare/ omnibus vtile est: neq; simpliciter dixit vrinarijs vtendum esse, sed hoc verbum /mundare/ adijciens modum adiumenti ab ipsis prouenientis declarauit,non solum tenacia & crassa renibus inhærentia purgantibus, verum etiam cum ipsis & ea, quæ in venis præter naturam sanguini mistà innatant, educẽtibus. Quod autem in calce narrationis dictum est /tenuare/ omnibus renum
B vitio laborantibus vsui est,& quos ad veratri sumptionem pręparamus, & quos sine hoc per sanguinis missionem curamus,vel etiam post eius assumptionem. Dictum est autem /tenuare/ de humoribus, hos enim tenuare conuenit: /mollire/ de membris solidis: siquidem vtrunq;, veratrum hausturis percommodum est,vt tutò purgatio fiat. Igitur nisi humores prætenuati fuerint: & mẽbra, per quæ fit vomitus, mollia reddita sint: & ad distentiones distractionesq;, antequam damus veratrum,tractabilia effecta: in suffocationis discrimen ob humorum crassitiem egrũ adducemus: aut neruorum conuulsione in vellicationibus ob membrorum in dilatando duritiam, qui purgatur,capietur: aut vasculũ aliquod dirumpet. Quin etiam licet veratrum nõ præbeat, optima res est humores tenues esse,et renum ipsorum corpora mollia, vt per ipsa trãsire facile humores possint: nam ab initio neq; calculus in ipsis vnq̃ generabitur,siquis hæc ambo diligenter obseruet.

7 *Muliebria Aqua laborantibus Diu permanent: Cum vero Non celeriter ferantur, Intumescunt.*

Aqua laborantes non nulli intelligunt eas,quæ vt aqua inter cutem corripiantur,idonee sunt: nõ nulli eas,quę tenuem naturaliter aquosumq; sanguinem habẽt. Potest aũt & de vtrisq; dictum esse intelligi, sed magis de illis,quarum sanguis natura subtilis est, nullo alio morboso affectu corC pus infestante: in istis enim mẽstrua purgatio, quam muliebria vocauit,diu permanet. Dupliciter enim & id ipsum /diu/ intelligi potest, aut de diebus, quibus huiusmodi mulieres purgant,aut de ipsarum ætate: si de diebus intelligas,significabit,pluribus deinceps diebus istas,q̃ alias mulieres, purgari: si de ætate, per plures annos menstrua excrementa durare: nam re vera in istis multus tenuisq; sanguis colligitur, quemadmodum contrario modo affectis paucus & crassus. Albæ quidem sunt priores & molles: nigræ autem duræ & graciles omnino eæ,quę atribilarium sanguinẽ procreant. Clarumq; est istas ab initio contrarijs inter se temperaturis constare: nam quæ ab ipso nunc aqua laborantes vocantur, humidioris sunt ac frigidioris temperamenti: his contrariæ siccioris atque calidioris. Quòd si ex morbo aqua abundauerint,non omnibus menses pluribus diebus feruntur: interdum enim ipsa suppressio morbi earum causa est: rursum suppressio ob osculorum vteri obstructionem sanguinisq; crassitiem efficitur. Quapropter non nulli arbitrantes dictum hoc de mulieribus ex morbo aqua abundantibus accipiendum esse,loco verbi /permanent/ permanere legunt,sic /muliebria aqua laborãtibus permanere diu/ subintelligere nos,conueniẽs, iubentes: ac si & ita dixisset /muliebria aqua laborantibus diu conuenit permanere/: vt consultorius iuxta & curatorius sermo sit, eius tantum, quod fit, narrationem in se continens. Huic senD tentiæ consentire aiunt id,quod in calce sermonis dictum est /cum vero celeriter non ferantur,intumescunt/. Velle enim ipsum dicunt,vt pluribus diebus,ita & breui tempore,huiusmodi mulieres expurgari, quoniam tarde exeuntibus menstruis purgamẽtis tumores fiunt. Atqui hoc etiam & in habentibus aquosum sanguinem contingere ait: istis etenim carnes aquosiores generantur, haud statis temporibus accedente purgatione.

8 *In Cranone Veteres dolores frigidi, Recentes uero calidi, Sanguine autem plurimi, et Quæ ex Coxendice frigida.*

Hæc quoq; sibi ipsi scripsisse videtur Hippocrates reminiscentiæ causa sub breui compendio: propter quod et obscurior oratio est. Dubium est enim dolores'ne tãtum in Cranone factos fuisse dicat,eosq; in ventre'ne,an etiam in alia quapiam parte: an vero affectus cũ dolore coniunctos. Illud autem antiquos dolores frigidos esse, nouos autem calidos, & si clare dictum esse videatur, obscurum tamen non nihil atq; ambiguum est. Aut enim antiquos dicit, qui iampridem excitati fuerunt,aut diu perseuerantes: quemadmodũ et recentes aut nunc excitatos, aut cito desinẽtes: & frigidos,aut frigoris sensum inferentes, aut qui à calidis mitigantur: pariter & calidos, aut caloris sensum facientes, aut qui à frigidis sopiãtur. Quidam etiam dolores frigidos vocatos esse dicunt, qui leues sint: calidos,qui vehemẽtes: haud secundum vsitatum Græcis loquendi morem signi-

ficationes

4. au[illegible] 21. [illegible] Lib. 2. [illegible] Lib. 2. c. 40. [illegible] Lib. [illegible] affect. c.

ter se formis diffidẽt,hæc viribus ac moribus etiam longe distare.Nam satis magnam latitudinem E prædictis differentijs habentibus aliquod inter cõtraria medium esse necesse est: & à medio aliud magis,aliud minus recedere: vt in duris ac mollibus (in vna siquidem oppositione tanquã exemplo sermonem facere satis erit) durum quidem molli peius est: inter dura, magis durum: durissimum vero pessimum est.Ita sanè mediocriter molle mediocriter bonum est: & perfecte molle, est perfecte bonum. Quæ itaq; in hac oppositione audiuisti ad prædictas omnes applicare poteris.

14 *Ferinum Autumno,& Cordis dolores,& Horridum,& Melancholicum.*

Seu ventris vermiculos,qui ascarides dicuntur & lumbrici, ferinum vocet: seu elephantem, & cancrum: seu phthisin,vt non nulli voluerunt: seu omne malignum vitium: iure autũno hæc omnia procreantur,& ob mali succi tunc temporis abundantiam,& ob aeris inæqualem temperiem. Nihil igitur mirum,si & cordis dolores,& horrores,& atra bilis autumnali tempore abunde generantur: omnia enim hæc antedictas causas comitantur. Cęterum in enarratione secundi voluminis de morbis vulgaribus latissime de omnibus autumno grassantibus morbis disputauimus.

15 *Ad initia Exacerbationes Considerandæ sunt,& In omni morbo: Veluti uesperi exacerbari,& annus ad uesperam,& ascarides.* F

2.Epid.sect.1ª. non longe à principio.

Et in secundo de morbis popularibus libro hoc modo scriptum est: ‖ Ad initia morborum cõsiderandum,si confestim florent.vtitur enim interdum Hippocrates hac voce /ad initia/ quemadmodum & hoc in sermone vsus est: Ad initia morborum refert considerare, num statim floreant. quemadmodum & in dicendo,quod & ad calefaciendum,& refrigerandum,& siccandum,& humectandum,multa sanè quispiam huiusmodi inuenerit: neq; enim vt aduersans, neq; vt contradicens,his verbis vtitur,sed vt ad calefaciendum,refrigerandum,siccandum,et humectandum iuuantia multa,inquit,huiusmodi inuenire quispiam possit: id vero et à nobis in illis commentarijs declaratum est,quibus s̃m librum de morbis vulgaribus explanauimus. Quòd nisi quis ita velit dictionem accipere,ita necessario intelligenda hæc verba sunt /ad initia/ hoc est,secũdum initia,aut, circa initia.Neq; tñ in solis initijs id considerandũ esse nos admonet, sed in morbis vniuersis. Deinde exemplum adiecit,quod bifariam legi potest,vno quidem modo /ad vesperam exacerbari,& annus/,deinde ab altero principio /ad vesperam et ascarides/: Alio item modo /vt ad vesperã exacerbari,& annus ad vesperam/,deinde ab alio principio /& ascarides.Diem nãque toti anno proportione respondere censet,vt matutino tempori ver simile sit,meridiei æstas,vesperi autumnus, G nocti hyems. Dictum est autem & de his vberius, vbi secũdi morborum popularium voluminis eam partem declarauimus,cuius initium est, Ascarides vesperi.

serm. 3. cap. 162.

16 *Infantibus Tussicula cum Ventris perturbatione & Febre continua significat post iudicationem Bimestri,prorsus Vigesimo & Tumores in articulos.*

Omnes enarratores scriptis similiter credunt,nec eorum,quæ laudant,quæpiam intelligunt,siquidem non nulla (& si affectate dixerim) veluti artis nerui sunt,alia perexiguam vtilitatem afferũt,alia vero neq; exiguam: quemadmodum id, quod in præsenti parte proponitur.Etenim ego, quæcunq; in ægrotantibus eodem semper modo fieri videntur,memoratu digna censeo,& ex his ipsis ea potissimum, quæ magno vsui sunt: quemadmodum paulo ante de præsensione ex rigore dicebam.Interdum nanq; in vehementissima febre adiuncta vigilia,fastidio, siti,impatientia, non nunquam & delirio,omnibus ægrotantis domesticis perterritis ac flentibus,quempiam licet rigorem & sudorem morbiq; solutionem scienter prędicentem,Æsculapium esse videri. Sed in proposita sententia primum quidem quid dicat,obscurum est: deinde & si omnes ipsius scriptoris verisimiles intellectus habere quispiam se crediderit, nihil tamen ex ipsis prædicere poterit. Esto enim H infans aliquis tussiens,ventre perturbato, cum febre perpetua: deinde vtcunque, quo quis velit, die iudicetur,siue octogesimo à partu,siue sexagesimo: Duobus enim modis sermo iste declaratus est /bimestri,prorsus vigesimo/,non nulli quidem ab ortu bimestrem esse volentes,quo die infans iudicatur,vigesimum autem à die,quo ęgrotare incepit: at non nulli aiunt duos menses nato morbum accidisse, atque viginti dies post initium iudicatum esse: his que hunc in modum habẽtibus nos prædicere posse, puerulo isti à iudicatione abscessum aliquem in articulos impetum esse facturum Atqui neque semper, neque plerunq; istud eueniet.Prædictiones autem aut veraces esse in perpetuum decet, aut raro mentiri: nam raro veritatem assequi & plerunq; aberrare nequaquam artificosum est.

17 *Si Infra Vmbilicum quidem Superiora consliterint in inferioribus articulis, Bonum est: Sin Supra,Haud perinde morbum discutiunt,nisi suppurauerint œdemata.*

Quòd de pueris adhuc ista loquatur, ex inferius dicendis constat. Verum sermo iste non de particularibus est, sed de communibus, & in secundo de morbis popularibus, & in aphorismis, & in libro præsagiorum repetitus: quos omnes locos dudum explanauimus. Vult enim Hippocrates

A crates ex superioribus locis in inferiora vmbilico factos abscessus salubres esse: non huiusmodi autem haud salubres, sed eorum malignitas aliquantulum obtunditur, si œdemata suppurauerint. Visus est autem & hoc loco œdematis appellatione in communi significato omnium præter naturam tumorum, vt & antea dictum est.

18 *In Humeris autem Suppurantia tantulis, eis Breuiorem Humerum reddunt.*

Quod de infantibus adhuc disputet, ipse declarauit inquiens /tantulis/ dignum censens nos & modo dicta ad initium sermonis referre. Verum quomodo ‖ isti breuiori humero reddantur, in libro de articulis, nostrisq; in ipsum commentationibus didicisti. de Articulis, com. 1.t.60.7ª. 259.h

19 *Soluerit autem & Vlcusculorum In inferiora eruptio, nisi rotunda profundaq; sint: Huiusmodi enim et alioqui Perniciosa sunt, & puerulis maxime.*

Ab hoc Græco verbo ἐκθύειν, quod erumpere significat, vocabulum ἔκθυσιν hoc est eruptionē deriuauit Hippocrates media syllaba producta: perinde ac si cum impetu exitum dixisset. Ipsa vero affectus abscessu egentes discutere inquit, nisi rotunda & profunda sint, hoc est, nisi summopere maligna fuerint. Infesta* nanq; infantibus sunt, neq; dolores, neq; curationem ferre potentibus: quin & alioqui ægre sanabilia huiusmodi vlcera sunt. * Al. insanabilia.

B

20 *Soluerit autem & Sanguis emanans, Frequentius autem Perfectioribus id incidit.*

Sanguinem profecto emanantem omnibus id genus vitijs prodesse sæpius iam didicimus: in infantibus autem, de quibus sermonem facit, ab initio neq; sanguis apparet, præterquā raro. Ideo & ipse addidit /frequentius autem perfectioribus id incidit/ hoc est, ijs qui sunt adultioris ætatis. Qui affectus autem sint, qui per abscessus quos dixit, & sanguinis profluuia, & vlcuscula, in infantibus iudicantur, non clare admodum aperuit: initium enim sermonis erat /infantibus tussicula cum ventris perturbatione, & febre continente/: potest autem ex ijs, quæ dixit, symptomatis, et de lateris, pulmonis, iecoris, atq; ventriculi affectibus intelligi.

21 *Lachrymæ in Acutis male habentium Spontinæ quidem Bonæ: Inuoluntariè autem defluentes Malæ.*

De lachrymis huiusmodi dictum sanè est & in libro [a] ‖ presagiorum, & in [b] ‖ aphorismis: sed accuratius in primo volumine de morbis popularibus vbi ait, [c] ‖ Quibuscunq; in acutis febribus, magis autem in ardentibus, inuoluntariè lachrymæ cadunt, his de naribus sanguinis profluuium expectandum est, nisi alia perniciose habeant: in male autem habentibus nō sanguinis profluuium, sed mortem significant. Et nos in eius libri explanationibus hunc sermonem declarauimus. A in Prog. cō. 1.t.10.4ª.192.e B 4ª. Apho. 52. Ex.ord. 33.d C 1. Epid. cō. 2.t.80. 3ª.116.a

C

22 *Quibus Palpebra Circuntenditur, Malum est.*

Idem affectus talem palpebram efficit, qualis in præsagiorum libro descriptus est: ‖ Cutis circa frontem dura & prætenta. Quod autem de acutis morbis hoc & alia deinceps in prognosticorum volumine dicta sint, ab ipso declaratum fuit & hisce in verbis dicente, Lachrymę in acutis male habentium voluntariè quidem emanantes bonæ sunt, inuoluntariè autem malæ. in Prog.cō.1.t. 7.4ª.191.b

23 *Malum est autem & Inarescens veluti spuma.*

Id quoq; in morbis acutis fieri cernitur, cum summe aridi sunt, & vires imbecillæ, perexiguis lachrymulis ab oculis excidentibus, deinde ibi inarescentibus. * Al. lippitudinibus.

24 *Et Obscuratio Malum est.*

D " In acutis morbis obscurari oculorū aciem infirmitatem & interitum visorię potētię significat. Al. 4. f.2. t. 1. c.33.443.a

25 *Et Squalidum Malum est.*

Erat quidem & habens veluti spumam squalidum: sed nunc, etiam si sine spuma sit, malum esse significauit.

26 *Et qui Interius Corrugantur.*

Quando membrana musculis oculum mouentibus agnata ad circulum vsq; coronam appellatum porrecta dissoluta relaxataq; fuerit, tunc oculos interius corrugari accidit: nam, si exterius corrugati fuerint, erit sanè cutis ipsius hæc affectio. Imbecillitatis autem ac refrigerationis hoc signū esse testimonio est id, quod in valde senibus contingit: ipsorum enim oculi rugosi esse cernuntur.

27 *Concreti, & Vix versiles, & Obtorti.*

De oculis hæc quoque disseruit. Nam concreti, hoc est immobiles, perfectissimam eius potentiæ extinctionem significant, à qua musculi, cum naturaliter affecti erant, mouebantur. Illud autem /& vix versiles/ proximum isti affectum declarat: obtorti autem oculi aut delirium, aut tremorem

morem ipsos mouentium musculorum indicant. Hęc omnia vero in acutis & periculosis morbis ob principis membri noxam oboriuntur. E

28 *Et Quæcunq; alia Omissa sunt.*

Quę nam sunt hæc, quæ oculis euenientia omissa esse dicit? an scilicet ea, quæ in præsagiorum volumine per hæc verba enumerata sunt? || Si lucem enim fugiant, aut lachrimentur, aut inuertantur, aut alter altero minor sit, aut alba rubra appareant, aut in ipsis venulas liuidas aut nigras habeant, aut lippitudines circum oculos, aut si suspensi videantur, aut prominentes, aut valde caui. Prius autem in eo libro cum alijs omnibus & hæc explanauimus.

in Prog. cō. 1. t. 10. 4ª. 192. c

29 *Febres. Aliæ quidē mordaces sunt manui, Aliæ vero mites: Aliæ nō mordaces quidē, sed post insurgētes: Aliæ vero acutæ, sed q̃ à manu uincūtur: Aliæ statim perurētes, aliæ in totū debiles, aridæ: Aliæ salsuginosæ: Aliæ pęphingodes, aspectu terribiles: Aliæ tactui humectæ: Aliæ ualde rubræ, Aliæ valde pallidæ, Aliæ liuidæ: et Id genus Alia.*

Rursum & hoc loco in fine sermonis adiecit /et id genus alia/ quoniam ab ipso solę febrium insignes differentiæ designatę sunt. Primas itaq; differentias scripsit ab ipsa propria febrium essentia acceptas. Essentia vero febrium est non ẽm Hippocratem modo atq; præclarissimos medicos, sed etiam ẽm communem omnium hominum notionem, præter naturam caliditas, maxime quidem in totum animal effusa: sin minus, at omnino vel in plurimis partibus, vel in nobilissimis, accensa. Sæpius nanq; vniuersa cutis nullam euidentem præter naturam caliditatem neq; nobis exterius tangentibus, neq; ipsis laborantibus, prę se ferre videt̃: Sed in profundo corpore ipsam ęgrotantes sentiunt, viscerāq; sibi incendio flagrare aiunt: non nulli præterea & fastidio afficiuntur, & siticulosi sunt, atq; peruigiles. Nunc igitur Hippocrates febrium differentias, quæcunq; à medicis dignoscuntur non ex ijs, quæ laborantes referunt, sed ex ijs quæ ipsi tactu visu'que euidenter percipiunt, enumerat. Primæ autem sunt & præcipuæ & ex propria (vt dixi) febrium essentia acceptę, quę per calorem traduntur: neq; enim arteriarum motu febrium essentia continetur: hac in re nāq; quo modo Erasistratus & Chrysippus hallucinati sint, alias didicisti. Febrilis igitur caliditas febricitantia corpora tangentibus aut acrem mordacemq;, aut mediocriter molestam, sese offert: suaue enim illud atque familiare, quale naturali calori inest, nequaquam habet. Quemadmodum igitur & alia pleraq; maioris minoris'que ratione inter se differentia adstantibus gratiora loquendo, quàm veriora explicamus: ita & caliditatem parum molestam interdum nihil molesti tristisq; habere dicimus, ipsam scilicet calori valde infesto comparantes. Itaq; non nunquam caliditas plurima iuxta atq; acerrima videtur: plerunq; vero non pauca quidem, sed ab acerrima differens: aut rursum acerrima quidem, sed non multa. Et hæ singulæ, quas dixi, interdum aliquo tempore post, non primo statim manus impositu apparent: quemadmodum & quæ primo tactu magnæ acresq; visæ sunt, tibi non nunq; per longū tempus iniecta in ægrotantem manu diminui videbuntur. Igitur squalida interdum atq; valde arida caliditas apparet perinde, atq; si lapidem aliquem calefactum tangamus: plerunq; vero roridam se, humectam & halituosam repræsentat, vt halitus quidam permultus ex laborantiū corpore emanans perspicue sentiatur. Atq; horum rursus ipsorum, quemadmodū & prædictorū, quædam statim ab initio apparentia perseuerant: non nulla vero aut augescentē, aut decrescentē, quę ab initio apparuit, qualitatē habent: nō nulla & alteram nequaquā à principio visam, ac penitus ab ijs, quæ à principio apparuerunt, differentem. Differētię itaq; ab ipsa febriū essentia acceptę huiusmodi sunt. De reliquis autē posterius videbimus: prius enim bene est enumeratas differentias Hippocratis verbis accommodare. Cum dicit igit̃ /febres quidē aliæ manui mordaces, aliæ vero mites/ tibi significat ab ipso de febribus in totū mordacibus, aut mitibus apparentibus, sermonē fieri. Subijciens igitur inquit /alię non mordaces quidē, sed post insurgentes/ per hęc verba significans febres initio mordaces non visas diutius inhærente manu mordacitatis sensum inferentes: Contra vero, atq; istæ, illæ se habent, de quibus dicit /aliæ acutæ quidem, sed à manu victæ/ initio enim acutæ cum apparuerint, paulatim remittuntur. Eam aūt dictionem /acutæ/ de caliditate celeriter manui occurrente, suumq; ipsius velocē motum ostēdente, te intelligere opus est: quemadmodū acutos aliquos †& acres} nominamus, quod idem est, ac si celeres dixeris. Acutos etiā morbos dicimus, quicunq; propria tēpora vsq; in finē velociter pertranseunt. Siue aūt manibus siue manui dicas, ad cognoscēdas prædictas differentias, nihil referet: quandoquidē mentem sanam habenti clarum est id genus differentias non oculis, sed manibus sensiles esse. Adijciūt aūt & omnes homines qnq; huiusmodi appendices, ad hoc natura ducti, quæ dictorum euidentiam augeant, & in illis rebus maxime, in quibus per cōiecturas quasdam & signa, non per sensoriam cognitionem, quod quæritur, inuenire licet. Ita ergo & Hippocrates non solum sermonis initio manuum meminit, sed etiam cum dixit /aliæ acutæ quidem, sed quæ à manu vincuntur/. At deinceps febrium in magnitudine differentiam demonstrans, inquit /aliæ statim perurentes, aliæ in totum debiles/. Per quid igitur huiusmodi imago tangentibus sese offerat, vt multa aut pauca caliditas videatur, in posterum reijciamus: nūc solum, quòd ita appareat, dixisse abunde est. Quemadmodum enim in externis si oculis quis velatis flammam tetigerit

F G H

† *Al. cursores.*

A tetigerit,aut multam sentiet ipsius substantiam, aut paucam, nullam in caloris qualitate differen-
tiam percipiens. Hoc itidem modo in febribus habet: interdum nanque caloris secundum qua-
litatem dignotio eadem cum illa apparet, quæ in alio corpore fit, sed multitudine inter se differre
videntur. Ex verbis autem sequentibus illud / aridę/ satis clarum est: sed illud /salsuginosæ/ obscu
rum: neq; enim salsum tactu, sed tm̃ gustatu, sensile est. Est vero adhuc magis obscurum, quod se-
quitur, cum dicit /aliæ πεμφιγγώδεες aspectu terribiles: nam hoc loco diuersam scripturam repe
rimus. In plurimis quidem codicibus huic voci /πεμφιγγώδεες / adiacet hęc / aspectu /: in paucis
post hãc vocẽ / aspectu / & hæc / terribiles / adiecta est. Solum autẽ inter explanatores Sabinũ in-
ueni, qui exemplar ita scriptum agnosceret: quem Metrodorus secutus est, & quicunque ab ipsis
vsq; ad † deriuati sunt: nihilo minus tamẽ in paucissimis codicibus simpliciter scriptũ inueni /alię † Licet in Græcis lib hoc loco nihil sit, tñ aliquid desideratur. quod fortasse supplebis, si addas, hoc tẽpus.
πεμφιγγώδεες/ neq; hac voce / aspectu / neq; hac /terribiles/ addita. Salsuginosas aũt febres ad ta
ctum aliquis redigens eas esse dicet, quæ pruritum aliquem ac morsum tangẽtibus inferunt, vt à
muria & reliquis salsis corporibus excitari solet. Pemphingodes autẽ febres, hoc est, spiritibus af-
fluentes interpretamur: sentimus enim plerunque per febricitantium cutem aereum quendam
halitum effluẽtem. Quod nisi tales, sed eas, quę cũ pustulis sunt, pemphingodes febres quis esse ve
B lit, aliquam ex necessarijs differentijs prætermiserit ex prædictarum videlicet genere, quas ab ipsa
maxime febrium essentia assumi diximus. Vt enim mordax valde, aut vehemens, aut arida, aut
squalens in multis febribus caloris species esse videtur, ita etiam flatuosa, manu quendam in ipsam
spiritum exilientẽ non nunq̃ halituosum, non nunquam aridum, percipiente. Verum cum plura
hoc vocabulum pemphinx significet, aliud alius explanator accipiens, tanq; vnum illud solum,
quod ipse posuit, significet, probabilis audientibus esse videtur. Forsan igitur satis esset dixisse,
pemphingodes febres flatuosas esse: sicq; in genere hactenus dictarum differentiarum cẽseri: &
eum qui non ita intellexerit, hanc differentiam prætermisisse videri. At cum in plerisq; exempla-
ribus hæc vox / aspectu / isti / pẽphingodes / adiecta sit, necesse nobis est grãmaticam garrulitatẽ
interdum & ipsam ad hæc vtilem attingere. Sed exactius quidẽ de obscuris apud Hippocratem
dictionibus alibi proprio opere egimus. In præsentia vero satis erit me grãmaticorum dicta se-
quutum secũdum eorum placita de vocis huius / pemphinx / significatis aliquid dicere. Videtur
enim Sophocles ipsam in Colchis pro flatu accipere ita dicens: Abduxit pemphixi, non prope
vẽti secũdi. Et idem in Salamine satyris: Et fore vtique ceraunia pemphingibus tonitrui & tetri *Al. fulmina.
odoris occupauerint. Aeschylus autem in Prometheo: Deuicte recta, rependo autem, et q; primũ
C quidem boreæ veneris ad flatus, caue fremitum irruentem, ne te rapiat procellosa pemphinge
conuertens repente. Et pro radijs ipsis vti videtur hac voce, pemphinx, Sophocles in Colchis
hisce carminibus: Et vtiq; admiratus sum hàc contemplans pemphinga auream intuitus. Ita &
Aeschylus: Ex aduerso neq; pemphinx Solis aspicitur, neq; sydereũ os Latonię puellę. Pro gutta
autem idẽ accepit in prometheo: Bene caue, ne tibi in faciem incidat pemphinx: amara enim &
nõ pro vita halitus. In Pentheo quoq;: Ne sanguinis vero pemphinga in solum sparseris. Pro ne
bula etiã posita esse videt̃ hoc in carmine apud Sophoclẽ in salamine satyris: Pemphinge omnẽ
tarde ridens ignis. Et apud Hibicum, densas pemphingas epoti. Dictus est autem ab eo sermo
iste per quandam comparationem de ijs, qui procella iactantur, dici solitam. Iccirco & plurimi
ex ijs, qui futura præsagiunt, de stillis, quæ per imbres cadunt, dictas esse pemphingas aiunt. Sed
Callimachus hunc in modum ait: Ne per pemphingas inducentibus permitte. Sed Euphorion
ita inquit: Floribus pẽphinges admurmurãt mortuis. Pẽphingis itaq; significata iam recensui-
mus: deq; duobus ex istis supra mentionẽ fecimus, q̄ omnes videlicet optimi explanatores Hip-
pocratẽ secundum illa sermonem suũ fecisse voluerunt. At nunc modo dictis significatis, & aliud
tertium adiecisse conuenit, vt pemphingodes febres eas intelligamus, quę veluti scintillarum exi-
D lientium manuiq; nostræ occursantium imaginem reddunt: atque huiusmodi febres ex duabus
simplicibus iam prædictis compositæ fuerint, flatuosis scilicet atque igneis. Huic autẽ declaratio-
ni solum illud aduersabitur, si huic dictioni / pemphingodes / adijciatur hæc / aspectu /. Non im-
merito igitur quidam hanc abstulerunt. Qui non abstulerũt autem, aut febres cum tuberculis in-
tellexerunt, aut eas, quæ animam vitiant. Et qm̃ cum tuberculis febres à symptomate cognomi-
nantur, probabiliter sanè à symptomate ipsum pestilentes febres denominare intelligere possu-
mus: est enim re vera & hæc vna febrium species. Quod autẽ in ipsa tubercula oriantur, & Thu-
cydides testatur ita scribens: Et exterius quidem tangenti corpus neq; valde calidum erat, neque
viride, sed subrubrum, liuidum, tuberculis exiguis & vlceribus efflorescens. At quicunque febres
animam lædentes pemphingodes appellatas esse contẽdunt, longe à proposita febrium diuisione
aberrant: non nulli enim veteres medici & febrem quandam phreniticam appellauerunt: quem-
admodum sanè & lethargicam, & pleuriticã, & peripneumonicam. Sed febrium enumeratio nũc
in præsenti sermone proposita à differẽtia caloris accipitur: sub qua & pestilens febris putridum
calorem habens contineri potest: phrenitica non potest, cum non, vt alijs, ita & Hippocrati mos
sit febris speciem phrenitim asserere: neque à symptomate nuncupata, qualis ea est, quæ pustulas
excitat, in dictis differentijs ab ipso includitur: quemadmodum neq; aliæ, quarum proxime men

tio facta est. Phreniticorum nanque febris calorem habere mordacem inuenitur in omne corpus E æquabiliter, & omni iniectæ manus tempore profusum: quare prima omnium ipsarum dicta est. Itaque neque eorum interpretationem admittimus, qui falsas febres à qualitate in ægrotãtium ipsorum ore sensu percepta nominatas esse confirmant. Hippocrates nanque omnes, quæ ad tactum spectant, notitias secundũ caloris differentiam, in quo genus febrium vniuersum atque essentia consistit, deinceps enumerasse visus est. Etenim si pestilentem febrem pemphingodea nominatam esse probauerimus, appellationem quidem ab accidente, speciem vero ipsam secundum propriam febrium essentiam sortita erit. Eadem quoque ratione & falsas febres eas esse dicentes, quæ omnia, quotquot gustet ægrotans, falsa videri efficiant, neque isti propositarum in præsenti doctrina febris differentiarum meminerunt. Quod si inter febrium differentias & istas Hippocrates collocasset, omnino & illas vnà cum his enumerasset, in quibus & ipsa saliua, & omnia quæ gustet febricitans, amara videantur. Has quidem differentias non inter febrium, sed potius inter saporum notitias collocare satius est: febres autem inter caloris differentias enumerandæ sunt: quemadmodum enim sapores gustatu, ita & febres tactu sentiuntur. Verum quod neque Sabinus recte hanc vocem / terribiles / adiecerit, ita seriem verborũ scribens / aliæ pemphingodes aspectu terribiles / antea dixi, & nũc in memoriam reuocabo, nempe terribiles aspectu ipsos dictos esse, à nobis qui- F dem, si cum pustulis & vlceribus sint: ab ipsis autem, si insaniant, & torue intueantur. De his autem ambobus quid sentire oporteat, ante retulimus. Pari modo peccauerunt et illi, qui febres istas "spirituosas dictas esse voluerunt non ad tactum notitiam referentes, sed ad difficilis spirationis speciem, in qua magnus creberque spiritus redditur. Igitur verisimillimum est febrem pemphingodea dictam esse aut spirituosam, quæ ad tactum referatur, aut pestilentem. In sermone autem cum huic voci / pemphingodes / hæc / terribiles / adiecta sit, sola pestilens febris denotatur: cuius ab alijs calor per putredinis excellentiam differt: sicut in hac nostrę tempestatis longissima pestilentia visum est. Atque iccirco neque calidi et perurentes, qui peste laborabant, tangẽtibus videbantur, quamuis interius magno flagrarent incendio: quemadmodum & Thucydides aiebat: Et "exterius quidem tangenti corpus neque valde calidum erat, neque viride, sed subrubrum, liuidum, pustulis exiguis & vlceribus efflorescens: interiora autem ita vrebantur, vt neque valde subtilium vestimentorum, neque linteolorum velamenta, neque aliud quicquam præter nuditatem ferre possent. Dicta est sanè pemphinx & in Gnidijs sententijs, quas Euriphõti medico attribuũt hisce verbis: Mingit parum subinde, & vrit, & supernatat pemphinx vt olei viridis instar araneę. Videntur sanè isti pemphinga vocare non totam ampullam, sed solum id, quod ipsam exterius araneæ instar G circunscribit. Cum absoluisset igitur Hippocrates maxime proprias & principes febrium differentias, deinceps ad eas, quæ à colore sumuntur, transgressus inquit / aliæ valde rubræ, aliæ valde pallidę, aliæ vero liuide /. Valde rubras dixit, nõ simpliciter rubras: & post has deinceps iterũ, valde pallidas, non, pallidas: liuidas vero simpliciter, nihil ipsis incrementi significatiuum adijciens, vt si & ipsas liuidissimas dixisset: semper enim color iste malus est, sed ruber ac pallidus vsitati & familiares sunt. Febres autem valde rubentes vehementissimam caliditatem indicãt, & materiam esse sanguinem, quemadmodum valde pallidæ pallidam bilem testatur. In ipsis vero deiectiones considera: †nam si eas bile tinctas inueneris, ⸥ ex eius effusione naturalem colorem permutatum esse cognoueris: †at si sine, ✻ in differẽtia febris colorem ponito. ⸥ Huiusmodi febres profecto, nisi cum rigore atque sudore aliquando præiudicatæ fuerint, tabem inferunt. Valde rubræ autem inter synochos numerantur & venæ sectione ad animi vsque defectum ducente iuuantur, vt in voluminibus de arte curatrice didicisti: vbi & magna vtilitas ex huiusmodi differẽtiarum cognitione percipitur, ipsis videlicet singulis propriam medicationem requirentibus. At liuidæ febres à colore sanè & ipsæ cognomen adeptæ sanguineum succum deficere nunciant, & cum ipso itidem ingenitum calidum: atque iccirco mortiferæ sunt: ex quibus non nullæ syncopas euacuationẽ H sequentes efficiunt: de quibus in libris de arte curatrice notitiam accepisti. Id genus febres Euriphon liuidas nominat ita scribens: Liuida febris habet, & sinciput alias & alias caput dolet: & vi- » scera dolor torquet, & vomit bilem: & cũ dolor cruciat, intueri nequit, qm̃ grauatur: & venter sic- » cus redditur, & cutis tota liuida: et labia, qualia exesis moris esse solent: te oculorum alba liuescũt: » aspicit perinde ac si strangulétur, interdum vero minus id patitur, sępius etiam cõmutatur. Quin » etiam & in libro de morbis Hippocrati adscripto, quem Dioscorides ab altero Hippocrate Thessali filio scriptum esse voluit, de quodam morbo liuido mẽtio fit: libri autem initium tale est, Multam vrinam facit, qñ caput excalfactum fuerit. Sed de liuido morbo ad verbum hęc scribit: ‖ Mor » bum liuidum febris arida comitatur, & horror alias, & alias capitis dolor: & viscera dolor male ha » bet: & bilem vomitu reijcit: cumque dolor vexat, nequit intueri, sed grauatur: & venter aridus red- » ditur, & cutis liuida: & labia & oculorum alba liuent, aspicitque ac si strangulétur: interdum & co- » lorem mutat, atque ex liuido subuiridis efficitur. Alij vero rursum hoc loco liuidã febrem male interpretati sunt, eam scilicet, in qua liuidæ deiectiones apparent: istis nanque pari ratione conueniret & nigram febrem eam appellare, in qua nigræ materiæ expulsio fit. Superest nempe adhuc extremũ dictionis Hippocraticę explanãdum, vbi inquit / & alia similia / prædictis scilicet similia.

Recensuit

A. l. 4. f. 1. c. 2. 411. a

A. l. 4. f. 1. c. 2. 434. c

† Al. nã si eas sine bile inueneris.

† Al. si vero cũ ea, p differẽtia febris colorem posito.

Libro 2. de Morbis.

A Recensuit autem postrêmas secundum colores differentias, non secundum ipsam febrium essentiam, alijs tamen quæ ab aliquo accidente proueniunt propinquiores: quemadmodum cum aut intermittentes, aut continuas febres esse dicimus: & intermittentium hanc tertianam, illam quotidianam, aliam vero quartanam: at continuarum aliam semitertianam, aliam ardentem, aliam gelidam, aliam succensam, aliam pestilentem, aliam palustrem, aliam hepialam. Cæterum Praxagoras inter acutarum febrium differentias, & phreniticas, & letahargicas, præterea & ictericas quasdam nuncupauit. At recentiores medici non solum continuam, sed etiam synochum febrem quandam appellauerunt: eiusq; differentias posuerunt omotonam videlicet seu acmasticam vocatam, & epacmasticam, atq; paracmasticam. Item secundum aliam diuisionem alijs quoq; morbis communem non nullas acutas febres appellamus, non nullas diuturnas. Alia quoq; diuisione boni moris febres & mali moris dicimus: Quin etiam alias ordinatas, aut inordinatas: Præterea quasdam statum circuitum seruãtes & erraticas. Quidam autem veteres a diuersis membris accensas febres ab illis cognominabant, lateralem febrem aliquã vocantes, & iecorariam, & lienariam: Alias vero a symptomate soporificam, somnolentã, lethargicam, phreniticam, auriginosam. De quibus omnibus in proprijs de ipsis libris late notitiam adeptus es: sed in præsenti sermone quæ B ad explanationẽ pertinent abunde tractata sunt. Nõ meam enim solum sententiam protuli, verũ etiam illustrium interpretum mentionem feci, alios omnes silentio inuoluens, quicunq; de febriũ differentia seorsum ab explanatorijs commentarijs aliquid prodiderunt: inter quos est & Archigenes: de quibus in alio volumine sermonem faciam. *Al. oleosam.

30 *Contentiones Corporis, & Articulorum duritiæ, & ipse dissolutus, & Articulorum confractiones, Malum.*

Contento relaxatum contrarium est, duro molle: quare ipse deinceps dicturus est / cutis duræ mollitio, contentæ relaxatio/. Siue cutem cõtentam, siue articulum, siue corpus dicat, ad naturaliter affectum ipsum conferentes ita dictum fuisse intelligemus. Secundum naturam autem se habet, quod neque contentum, neque laxatum, sed mediocriter se habet. Contenta sane interdum per proprium affectum contenduntur, interdum a quibusdam alijs attracta: per proprium quidem affectum, cum aut vehementi frigore conglaciauerint, aut ab aliqua exiccante causa arefacta fuerint, sunt enim vt nouisti, plures: distenduntur autem quædam a continuis particulis, cum arefiunt, aut inflãmantur, aut congelascunt. Contra quædã vltra naturales fines relaxantur multo humore sine frigore madentia. Obdurescunt autem quæ dura fiunt frigore siccescẽtia, aut scirrho, C aut siccitate: phlegmone nanque non durum sed resistentem tumorem efficit, perinde atq; vtres sunt liquidæ materię, atq; aeris pleni. Quẽadmodum autem renitẽs duro simile apparens ob commune accidens (nam durum quoque renitens est) longe tamen secundum propriam naturam differt, ita & molli corpori exolutum simile cum sit aliquantulum, quantum ad sensibilem apparentiam pertinet, non eodem tamen affectu præditum est: siquidem ægrotantium corpora potentia musculorum motrice debilitata exoluta & abiecta iacere cernuntur. Hunc itaq; affectum manifestauit dicẽs / & ipse dissolutus/: deinceps vero manifeste subdidit / & articulorum cataclasies/ hoc est confractiones. Sed quidam tertiam syllabam non per a scribunt, cataclasies, sed per i cataclisies hoc est decubitus. Vtro modo autem melius fuerit scribere, facile inueniemus, si eorũ reminiscemur, quæ in libro de præsagijs de decubitu per hæc verba tradidit: ‖ Ægrotantem vero a medico deprehendi oportet in dextrum latus aut sinistrum decumbentem, & crura manusq; paulum inflexas habentem. Animaduerte vero hic /crura & manus paulum inflexas habentẽ / nam aut nequaquam, aut plus q̃ conueniat, inflexas esse, vtrunque malum est, quia præter naturam sint. Ipse igitur dixit, ‖ Ita enim & plurimi recte valentium cubant. iccirco postea subiunxit, ‖ Supinum autem iacere manibus cruribusq; extẽtis minus bonum. Tibi vero declaratum est facultatis infirmi- D tatem ab huiusmodi decubitu indicari: et adhuc magis ab eo, qui deinceps his verbis exprimitur: ‖ At si pronus fuerit, e lectuloq; ad pedes delabatur, grauius est. Tales igitur decubitus in pręsenti sermone per hæc verba significauit / & ipse dissolutus / siquidem manus & crura parum inflexas habere laudabile est: quod vltra hos fines transit, maiorem articulorũ fractionem indicat: Ita nanque ipsam appellauit: at in libro de Præsagijs in his verbis, ‖ Mortiferum est autem ore aperto dormire, cruraq; supini iacentis inflexa esse & explicita. quod significat latissime distantia. Siue autẽ inflexa, siue explicita scribat, vtroq; modo articulos confractos esse indicat. Atq; ideo melius hoc loco fuerit cataclasies articulorum per a scribere, hoc est confractiones: nam per i scribere, cataclisies hoc est decubitus, non admodum recte articulis quadrat, vniuerso corpori huiusmodi appellationes non articulis Hippocrate attribuere solito.

In Prog. cõ. 1. t. 13. 4a. 193. c — Ibidem. — Ibidem. t. 14. — Ibidem. t. 15. — Ibidem. t. 17. & 18.

31 *Oculi Audacia Deliratoria: & Abiectiones, & Infractiones, Malum.*

Audacia quidẽ nota est delirij, maximeq; cũ impudẽs est, sicuti pluries dictum est. Oculorũ aũt abiectio audaci inspectui cõtraria est: declarat nãq; pręfacultatis palpebras regentis imbecillitate oculos diutius aptos patere nõ posse. Infractionẽ vero oculorũ appellat cũ palpebrę inuertunt, vt i libro de p̃sagijs narrauit, ingens, ‖ Sin icurua fuerit, aut liuida palpebra, aut labiũ, aut nasus, malũ. Ibidem. t. 12.

GALENI IN SEXTVM HIPPOCRATIS DE MORBIS POPVLARIBVS LIBRVM EXPLANATIONVM

SECTVM SECVNDVM

1 *Dilatare, Constringere Alia quidem, Alia vero non.*

Curationum & isti modi sunt contrarijs affectibus conuenientes: dilatare nanque densata oportet: dēsare autem, quę vltra decens amplificata sunt. Ideo secūdam syllabam huius vocis στενυγρῶσαι cum tenui spiritu non cum crasso legendum est: neq; enim cum hac dictione ὑγρὸν, vt quis forsan putare posset, composita est: nam ignorat iste ab Ionibus angustum stenygron appellari. Huius autem rei testis locuples Simonides fuerit in his carminibus ita scribens: Non sanè quisquam sic vmbrosis in montibus vir leonem timuit, neque parda- F »
lim, solus stenygro idest angusto, occurrens in tramite: idem enim significat, quod arcto. Arctan »
tur autem & dilatātur vltra naturalem modum interdum vasculorum quorundam aut membrorum sensilia oscula: plerunque vero & ratione visilia tam in cute, q̄ in profundo corpore posita: Atque densata aperire & rarefacere mediocriter calefaciendo: patentia vero cogere adstringendo ac refrigerando opus est. Sed perfectum de his sermonem, sicut & de alijs curatiuis præceptis in libro de arte curandi faciendum habebitis.

2 *Succos Hos quidem expellere, Istos vero exiccare, Illos autem addere: Ac partim quidem sic, partim uero non.*

Et in libro de succis istorum doctrinam accuratius traditam didicistis, quemadmodum & in nostris de curatione libris proditum est, Quod videlicet non nunquam redundantes humores sensibiliter euacuare conuenit aut vomitionibus, aut clysteribus, aut purgatorijs medicinis, aut per lotia, aut per sudores, aut per venæ scissionem, aut per ani sanguifluas vocatas venas, aut per vterū, aut scarificando: interdum vero digerere exterius adhibitis medicamētis oportet: ex quibus modis hunc exiccare appellauit, priorem vero expellere. Cumq; vtriq; commune sit euacuare, quod tertio contrarium erat, scripsit, ipsum addere vel imponere nominans, hoc est deficientes humo- G
res creare. Clarum est autem nos per cibos potusq;, ipsorum qualitates idoneas & modum seligentes, vtq; concoquantur, digerantur, corporibusq; apponantur, procurantes istos reparare. Illud autem / partim quidem sic, partim vero non / & si non dictum fuisset, manifestum erat: interdum enim vno in homine aliquæ particulæ in tumorem elatæ euacuationis, aliquæ nutrimento carentes repletionis indigent.

3 *Extenuare, Crassum facere, vas, cutem, carnes, & alia: Et hæc quidem, ea vero non.*

Per vas totum corpus intelligēdum est: nā ipsum immodice crassum extenuare, & emaciatum plenius reddere, haud raro nobis propositum est: plerunq; vero non totū, sed aut carnes aliquas, aut cutem solam: interdum & humores, quos significauit illa verba adijciens /& alia/. Illud vero /& hæc quidem, ea vero non / eo modo intelligendum est, quo proximum sermonem explanaui.

4 *Complanare, Exasperare, Obdurare, Mollire, aliqua quidem, aliqua non.*

Commune & in vniuersum medicaminum propositum cum ab ipso didiceris, singula omnia curationis præcepta consequi poteris. Nam si contrariorum contraria sunt medicinæ, præter na- H
turam exasperata complanare, læuia exasperare opus erit. Asperantur sanè fauces plerunque sensibiliter, & aspera arteria, & os, & vniuersa cutis in scabiosis leprosisq; affectibus: & pustulis quibusdam milij granulorum instar, aliquibus minoribus, aliquibus maioribus. Asperātur quoq; & ventris partes plerunq;, cum per ipsas biliosus succus merus copiosusq; excernitur, interdum vero & ex acribus erodentibusq; alimentis id sequitur. Atq; hinc euidens est per medicamina asperitatem tollentia curationem esse faciendam: quod ipse / complanare / appellauit. Cōtra autem, atque hæc, se habent, quibus exasperatio conuenit. In cute quidem & circa barbæ capitisq; pilos ∴ id accidit: circa pilos quidem capitis, vt in alopecijs vocatis, & ophiasi, & mydriasi: in barba vero, cum tarde vix que pili exoriuntur, in quibus & ipsis omnia medicamina ad alopecias facientia experti sumus. At in alijs corporis particulis, † vbi sunt caua vlcera & integri sinus, ⁑ absterso- rias medicinas infundentes locos illos exasperamus. Et ventriculum tenaci pituita refertum exasperātibus medicamentis non nunquam detergemus. Eiusdem generis sunt & pessi per sanguifluas venas purgationes proritantes. Quin etiam palpebrarum tubercula, græci sycoses vocant, prius aliquo exasperantes ita detractorijs medicamentis oblinimus: id que facimus, vt vlcerata tubercula in profundum vires medicaminum accipiant. Nouistis sanè in istis me marinarum bestiarum,

† Al. vbi agglutinare vlcerū labia aut integros sinus volumus.

A ſtiarum, quæ cete vocantur, corijs aſperis, & ſepię teſtis, & pumice vtentē: hiſq; non præſentibus ipſo paruo cyatho ſcalpelli anguſtum non latum extremũ habētis. Verum ēt achoras, & vocatos fauos, & myrmecias verucas, & quæcũq; id genus alia medicamētis diſcutere volumus, aut noſtris vnguibus, aut duriore linteolo, aut aliquo ex antedictis prius mediocriter fricātes, deinde ipſis me dicamina ſupdamus. Obdurare, mollire/: hæc nobis quoq; vſu veniũt, plerũq; in omni corpore, nō nunquã in parte vna. Nã eos, qui vniuerſo corporis habitu ſubtumido & in hydropē vergēte ſunt, duriores reddimus linteis prius fricantes, et aſpera frictione vtētes, atq; in puluere exercētes: hæc aũt non ferentes medicamentis emplaſticis areſaciũt medici, & lauationis abſtinētia & dictis frictionibus, pro viribus ſ. atq; paulatim eas augētes. Verũ vnam interdũ particulam ita affectam ſm ea quæ dixi, curabimus. In extremis autem membris potiſſimum id fieri aſſidue cernitur. Vlcerum quoq; omnium, cum carne repleta ſunt, cicatricem hoc modo facimus, dureſcēs enim caro cutis naturã induit, cicatrixq; efficitur. Iterũ per cōtraria, calloſa, & in ſcirrhum verſæ phlegmonæ molliuntur: quēadmodum & obdurati lienis medela perficitur: Et craſſeſcētem cutem in affectu, quē elephãtē vocamus, & cicatrices, q̃ cōueniat duriores, remollimus: ſicut molliores induramus.

5 B *Excitare, Stupefacere.*

Excitare ſenſum & motum in ijs, qui eos debilitatos habeant, non mediocrē vſum medicis præbere omnibus notum eſt. At ſtupefacere in ſolis vehementibus doloribus interdum ex vſu fuerit, cum medicamenta ex opio, mandragora, & alterco exhibemus: nam ipſe dixit, Stupor vero moderatus dolorem ſoluit. Quod ſi quis potentioribus, aut pluribus medicamētis ſtupefactorijs vtatur, refrigerantur extinguuntur q; corpora.

6 *Et alia, Quæcunque Huiuſmodi ſunt.*

Illa dicit, quæ per contrarietatem antedictis ſimilem fiunt, aut refrigerando, aut calefaciēdo, aut humectando, aut exiccando, † aut intruſa expellendo: ⁊ aut illud excidendo, quod toto genere inimicum eſt corpori: aut abſcidendo, quod magnitudine naturalem modum excedit: aut contortum dirigendo, aut obſtructũ recludendo, aut reliqua quęcunq; in arte curatiua dicta ſunt: Quorum omnium commune propoſitum eſt contraria affectibus adhibere.

† Al. aut elapſa reponendo.

7 *Deriuare.*

C Curationum modos ad ſuccos pertinētes hic docere incipit, in libro de ſuccis accuratius deſcriptos: ſed nunc quoq; reminiſcentiæ cauſa narrabunt. Deriuationē ſanè appellare conſueuit Hippocrates, qñ ſuccus aliquis euacuationis indiget, neq; per conuenientem regionē ferri inceperit, neq; tamen valde procul à conuenienti, neq; ad remotiſſimũ locũ: Vt ſi per lotij vias exire tētauerit vitiata veſica, aut renibus: tunc.n. per aluũ deriuare ſatius fuerit. Quēadmodũ ēt ſi per aluũ vitiatis inteſtinis ferri inclinauerit: contra.n. in iſtis ſuccum euacuandum ad vrinarios meatus dirigemus. In mulieribus vero non nunq̃ ad vterum, aut è contrario interdũ vteri profluuiũ ad vrinę vias ac aluum, deriuabimus. At ſi in aliqua id genus euacuatione vomitum citauerimus, reuulſionem hanc nominat: vt ſi vomitus etiam retraxerimus, ad vterum, aut veſicam, aut ſedem incitātes.

8 *Deriuare, Cedentem retrahere ſtatim, Renitenti cedere.*

Conſentaneum erat, vt deriuationi reuulſionem ſubiungeret, ſicq; deinde quo modo quis optime reuulſionem faceret, edoceret. Sed Hippocrates reuulſionem ſilentio præteriēs, illico ad illud ſe contulit, quod bene reuulſuris humores male in membrum aliquod irruētes vtiliſſimum cogni D tu erat. Neq; enim ſemper in retrahentibus auxilijs permanendum eſt, ſed aliquod tēpus, quod retrahentibus vacet, interponere oportet: vt ſuccum, qui in affecto membro prius inhæſerit, excerni permittamus: in mēbro enim remanens ipſum bifariam contriſtabit, & multitudine diſtendēs, & qualitate diſcrucians. At ſi humores in particulã prius illatos exire permiſeris, ipſam dolore liberabis, faciliuſq; reuulſorijs auxilijs aliquid proficies, non amplius in ſe ipſum membro propter dolorem ſuccos proritante vltra eam, quam à principio non recte acceperant, inclinationem.

9 *Alium ſuccum, non qui exeat, ducere: Exeuntem vero vnà effundere Facere ſimile, vt dolor dolorem ſedat: Diſſimilia, ſi ſurſum vergant elata, per inferna ſoluere: Et contraria itidem, vt capitis purgatio, venæ inciſio, quando nō temere detrahitur.*

Alium quidem ſuccum non exeuntem ducere, ex ijs patet, quę in aphoriſmis & in libro de ſuccis tradita ſunt. Nam ſi humor infeſtans excernatur, cum moderata eſt euacuatio, id nihil aliud curantem admittere oportet: quemadmodum ſi immodica fuerit, ipſum medicum aliquid facere neceſſe eſt, non nunquã euacuationis redundantiam ſupprimentem, non nunquam eius defectum incitantem, quod ipſe nominauit exeuntem συνεκχυμῶν, hoc eſt vnà effundere. Conſueuit enim ecchymoſes appellare ex vaſculis effuſiones & inanitiones: facere autem, idem, quod permu-

tare aut miſcere, ſignificare didiciſti. Ambiguum vero eſt, vtrum antedictis connectendum ſit, E
an deinceps dicto applicãdum: vtroq;.n.modo non propriè dici videt: Atq; ideo nõ nulli ipſum
tanq̃ conſequens antedicta, cum illis coniunxerunt: deinde ab altero principio poſuerunt / ſimi-
le, vt dolorem dolor ſedat/. Verum alij ſequentium principium hoc fecerunt / facere ſimile/. Qm̃
vero (vt dixi) vtroq; modo dictum neutro veriſimile eſt, multi ad ipſius ſcripturam permutãdam
ſe conuerterũt: quemadmodum & alia, quęcunq; vno in noĩe obſcuritatẽ continent. Et non nul
li quidem per ο & ρ primam ſyllabam, ſecundam vero per γ & ι ſcribunt, ὀργίσασθαι i.iraſci: alij pri
mam ſyllabam per ε & ρ, ſecundam per γ & α, ἐργάσασθαι hoc eſt facere. Deinde aiunt, deinceps
loco exempli additum fuiſſe illud / veluti dolorem dolor ſedat /. Sanè ita in multis codicibus ſcri-
ptum reperitur: ſed rectè in Dioſcoridis exemplaribus ſcriptum non eſt: videtur enim ab aliquo
explanationi adiectum fuiſſe, poſtea vero inter auctoris ipſius verba ab libri ſcriptore fuiſſe inſer-
tum. Verum quod per γ & ι ſcriptum eſt, ὀργίσασθαι id eſt iraſci, affectatum admodum, & ab Hip-
pocratis elocutione longe alienum eſt, ſiue de nobis ipſis, ſiue de ijs, quæ curantur, membris, ſiue
de humoribus dicatur: nam ipſa veluti ad iram concitare, & ad expulſionem ſtimulare ſignificari
aiunt per hoc verbum, ὀργίσασθαι. Sed hæc contemnenda exiliaq; ſunt, quemadmodũ & reliqua
omnia, quæ incolumi rerum veritate de vocabulis diſputantur. Quòd ſi & ipſæ res labefactentur, F
huiuſmodi à nobis ſcripturæ fugiendę ſunt: ſicut hoc loco omnibus ferè interpretibus curationes
quaſdam interdum per ſimilia fieri concedentibus, & non ſemper à contrarijs: quod ipſe Hippo
crates ſuſpicatus aliquando quoſdã opinaturos, vnico exemplo eorum deceptionem indicauit in
5ª.Aph.21.Ex. ord.39.b Aphoriſmis ſcribens: ‖ Quandoq; in neruorum diſtentione ſine vlcere iuueni carnoſo, æſtate me „
dia, frigidæ multæ infuſio caloris reuocationem facit: calor autem hæc ſanat. Frigidum nanq; affe „
ctum neruorum diſtentionem ſimili auxilio ſe curare quiſpiã putauerit, ſi frigida ipſum aqua con
ſperſerit: id vero haud ita habet, nam retractionem caloris efficiẽs iuuat, quã niſi efficeret, ſummã
noxam inferret. Atqui ſicuti hoc auxilium frigidum eſſe cum videatur, calfaciendo non nunq̃ fri
gidum morbum neruorum diſtentionẽ tollit, ita alia contra calefacientia ex accidenti refrigerant,
igneum calorẽ digerentia: de his vero mihi in omnibus de methodo curatiua libris late diſputatũ
eſt, per auxilia affectui aduerſantia ſemper curationem fieri declaranti. Sed qui maiori dolore mi-
norem curari arbitrantur, mirifice fallũtur: neq;.n.dolor dolorem curat, ſed remedium, quod cum
dolore affectum doloris auctorẽ delet. Nam alibi didiciſti, nulli ſymptomati primario, ſed ipſum
creanti affectui, curationem ſemper deberi. Quòd ſiquis neutiquam primò, ſed interdum ex acci-
denti ſimilia ſimilibus curari per media illa, quæ primò contraria ſunt, dixerit, iſte vera dicit: idq; G
ita eſſe & ex libro de ratione curandi p̃ ſcientiã didiciſti, & adhuc ex noſtris in Aphoriſmos com-
mentarijs. Quod vero aliqui dicunt quempiam coxa aduſta, vt in coxendicis morbo cõtingit, do-
lore dolorem ſanauiſſe, nimirum perſpicue abſurdum eſt: neque enim à dolore, ſed ab exuſtione,
cui forte dolor adiunctus erat, ægritudo ſanata fuit. Nam ſi quiſpiam contudiſſet, aut ſecuiſſet, aut
quocunq; alio modo dolorem membro intuliſſet, nequaquam ipſum ſanare potuiſſet: atqui ſi do
lor ſanitatis auctor eſſet, vndelibet excitatus coxendicis morbum tollere debuiſſet. Eodem modo
& dentem dolore vexatum ſiquis euellens hominem dolore liberet, non per dolorem in extra-
hendo dente concitatum, ſed per extractionem, cui dolor coniunctus erat, id aſſecutus fuit: quo-
niam ſi citra dolorem etiam dentem eximere potuiſſet, pariter ægrotans à dolore liber euaſiſſet:
quemadmodum ſi & abſque euulſione quis dentem premens aut quatiens dolorem iritet, dolo-
rem quidem acerbiorem reddiderit, nihil tamen leuamenti attulerit. Vtrinque apparet igitur,
quantum in ipſo eſt, inutilem dolentibus eſſe dolorem. Etenim per auxilia anodyna vocata,
hoc eſt dolorem ſedantia, multa dolentia membra ſanantur: in alijs vero plerunque dolores ma-
gni per exterius adhibita illati ex aliquo affectu dolentibus nullum laxamentum præbuerunt.
vnum enim ſolum eſt, quod medeatur, quod affectum vtcunque ſiue citra dolorem, ſiue cum do- H
lore excindit: dolor vero ſuapte natura non dolorem ſedare, ſed cõtra omnino iritare idoneus eſt.
Hoc igitur exemplum euidenter falſum eſt: verum ad alterum quoddam eorum, quæ iſti dicunt,
tranſeuntes, illius quoq; abſurditatem cõtemplemur. Dicunt igitur vomitum vomitu, & acri cly
ſteri mordaces deiectiones ſæpe curari. Eſt vero & in hoc caſu vna ſanè curatio affectum excinde
re, ob quem vel nauſeabundi ſunt, vel crebro inteſtinorum morſu ſtimulati ad exonerandum ven
trem conſurgunt. Id autem, vt didiciſtis, bifariam fit, vno quidem modo nobis eos humores eua-
cuantibus, qui & nauſeam ſtomacho, & inteſtinis morſum inferunt: altero autem eos cõcoquen-
tibus, & in optimam qualitatem mutantibus, aut contemperantibus. Oſtenſum vero eſt & in his
medicationem per contraria fieri: nã prorſus euacuare alienum naturęq; inimicum humorẽ, eiuſ-
dem retentioni contrarium eſt: & qualitatis mutatio per contrariam qualitatem fit. Cęterum hu-
iuſmodi quęſtionis agitãdæ hic locus non eſt, cum in oĩbus curatiuæ methodi voluminibus ſem-
per à contrarijs curationẽ fieri demonſtrauerimus. At, qm̃ ſepius Empiricorũ Methodicorumq;
rationibus adducti quidam hoc medicinę fundamentum impugnare atq; euertere conãtur, ratio-
nes proxime dictis ſimiles afferentes, fortaſſe melius fuerit, poſtquam pręſentis libri explanationẽ
abſoluero libellum aliquem componere, in quo apertiſſime demonſtretur, contraria ſola, primo
atq;

A atq; per se, contrariorum esse remedia: ex accidenti nãq; caluus medicus caluum ęgrotantem, simi
lis similem medicari potest, & oblongi acutiq; capitis medicus oblongi acutiq; capitis ęgrotãtem,
& claudus claudum. Futuri autem libri inscriptio talis erit, Quòd rectè ab Hippocrate dictum sit
‖contrariorum cõtraria esse remedia. Nũc iterum ad propositę vocis declarationem reuertamur, In lib. de Fla-
in qua per ε & ρ primam syllabam in veteribus codicibus scriptam esse, & hanc vetustissimos in- tibus.
terpretes agnoscere dicebamus. Hanc vero & Dioscoridis sectatores seruauerunt, quamuis mul-
tas ex antiquis scripturis permutarent. Hippocrates igitur vt per commentarium sibi ipsi, quem-
admodum & alia multa coniecturaliter ac breuiter, ita & hoc forte scripsit / facere simile /: cũ præ-
dixisset, non nunq̃ melius esse ijs, quę vacuantur, auxiliari, subdidit / efficere simile / hoc est, cõmi-
∴ scere cum eo, qui bene euacuetur, humore alium similem. Possumus autem & quod sequitur / dis-
similia / in eandem sententiam interpretari: etenim dissimiles quoq; humores vnà cum ijs, qui cõ
grue euacuantur, exhaurire conuenit. Siquis aũt / operari, vel efficere / ita explanare velit, hoc est,
mutare, & alterare, & concoquere, ita quoq; medicinalem sententiam sermo habuerit. Si enim suc
cus aliquis merito excernatur, συνεκχυμῶσαι τȢτῳ i. isti similes reddere, vnaq̃; euacuationis indi-
gẽtes succos excernere cõuenit, siue ipsi aliquo modo similes, siue dissimiles sint. Possumus quoq;
B & sermonẽ diuidẽtes, finẽ prioris facere / efficere simile /: posterioris aũt rursum principiũ hoc sta
tuere / dissimilia si sursum vergãt elata per inferna soluere /: vt huiusmodi sententia sit, Humores
mẽbris in totum dissimiles sursum versus petẽtes deorsum trahere: si vero deorsum vergant, sur-
sum reuellere: nobis ea dissimilia dicta esse intelligentibus, quę à locis aliena sunt. Eodem modo
& alterã scripturã explanabimus, vbi prima dictionis syllaba per ο & ρ scripta est. Nã / iritare simi-
le / id significare dicemus, vt s. vnusquisq; nostrũ vt humores effundãtur ęque, atq; ij, qui euacuan
tur, efficere debeat: pariter aũt & dissimiles similes reddendi sunt. Sed forsan (vt non nulli credi-
derunt) hoc verbũ iritare per translationẽ ab aı̃alibus turgentibus, hoc est in venerẽ concitatis di-
« ctum esse poterit: ita enim ipse vti videtur, cum dixit in Aphorismis, ‖ Medicari in valde acutis, si 4ª. Aph. 10. Ex.
turgeat, eodẽ die. nã in humoribus ad exitũ paratissimis, & ad euacuationẽ properantibus, in pro ord. 28. c
xime dicto et in alijs aphorismis hac voce / turgere / vti videt̃. Ita igitur & hoc loco, aiũt, par est ab
eo de humoribus / iritare / dictum esse, hoc est, ad expulsionem habiles ipsos efficere. Rursum
itaq; ab altero initio ad aliquod vtile, quoad eius fieri potest, orationẽ conuertamus. Postq̃.n. di
xit / sursum elata, deorsum soluere, & cõtraria itidem / elata quidem idem, quod concitata signifi-
care putandũ est: vt de primo affectus exortu ipsi sermo fiat iubẽti ad cõtraria loca statim retrahe-
C re, deorsum quidem in ijs, quę superius ortum habẽt, sursum vero in ijs, quæ inferius: vt eadem re
l. l. 3. f. 13. t. 1. gula vtẽtes opem feramus, & ad differẽtia loca abducamus. Igitur ˙ si in pedes & crura fluxionem
8. 303. c decũbere senserimus, ex cubiti venis sanguinem mittemus, aut vomitu purgabimus: non (vt qui-
dam putant) nequaq̃ sursum retrahendum est, licet ad inferiora proruentibus succis magnus ali-
quis in ipsis morbus futurus sit. Potest aũt intelligi et illud / sursum elata / de humoribus superio-
ra petẽtibus, vt ea vox / elata / magis proprie dicta sit: sñia vero & nunc eadẽ remanet. Humores
nãq; sursum elatos, hoc est, sublime petentes deorsum versus retrahere haud recte impetũ faciẽtes
oportet, & contra decurrẽtes in oppositũ ducẽdi sunt: vt in capite vitiato purgatione per aluũ, &
sectione venæ cubiti vtendũ est: vtrunq;.n. euacuat, retrahitq; deorsum. Verisimile autẽ fuerit &
contraria ab ipso in huiusmodi sensum dicta esse: Superius elatos humores & creatos affectus ad
inferiora statim ab initio retrahere cõuenit, & cõtraria his deinceps facere, quod est à loco euacua-
re: vt in capite, posteriora capitis dolẽtem recta frontis vena incisa iuuat: quæ locale remediũ est.

10 *Abscessus veluti bubones, Signum quidem sunt Germina habentium, tum aliorum, tum præcipue viscerum: Maligni autem sunt hi.*

D Galeni explanatio desideratur.

10 † *Spiritus Parui, crebri: magni, rari: Parui, rari: crebri, magni: Extra magni, intus parui: Intus magni, extra parui. Hic extendens, ille vrgens: Duplex intro Reuocatio, vt superinspirantibus. Calidus, frigidus.* † Snĩa hęc diffuse explicatur in 3. lib. de difficul. resp. ca. 3.

« * * ‖ Spiritus autem creber phlegmonem in partibus supra interseptum significat. ‖ ĩ Prog. cõ. 1. t.
« Magnus vero, & longo temporis interuallo post rediens delirium ostẽdit. Frigidus vero si ex na 24. 4ª. 194. b
« so & ore prodierit, iam valde perniciosus est.

10 *Medicatorium Oscitationum Continuarum Longa Spiratio est.*

Hunc sermonem etiam in secundo de popularibus morbis libro declarauimus.

11 *In Abstinentibus à Potu & vix breuis Spiratio.*

Quemadmodum in secundo de popularibus morbis plurimi codices verba ita scripta habent
/ in abstinentibus à potu & vix longa spiratio / ita hoc loco, scriptum est / breuis spiratio /. Satis au
tem à nobis de vtraque lectione in commentarijs illius secundi libri actum est.

12 *Secundum Rectum & Costarum dolor, & Præcordiorum contentiones, & Lienis elationes, & ex Naribus eruptiones, & Aures secundum rectum: Horum plurima huiusmodi & in Oculos.* E

In plurimis exemplaribus lectio, vt nunc scripta est, reperitur. Raro aũt & hanc inueneris / secundum rectum & costarum doloris, & præcordiorum tentionis, & lienis elationis, & ex naribus eruptionis / quã & ego lectionẽ & medicinalẽ & dilucidam approbo. Nihilo minus tñ & quod ab altera lectione significatur, idẽ est: & antea in secũdo de morbis popularibus hũc sermonẽ enucleauimus. Hoc loco quidem abundat id, quod de auribus et de oculis additũ est, vtpote & his partibus regulæ / secũdum rectum / dicenti subiacentibus, quemadmodũ & alia membra, dupliciter: interdum enim ex se ipsis in alias quasdã partes materias secundum rectam regionem propellũt: interdum vero ab alijs membris patientibus in aures aut oculos humores transmittuntur.

13 *Vtrum igitur omnium, aut Quæ quidem ab Inferis sursum, qualia quæ iuxta maxillas, aut etiam oculum, aut etiam aurem: Quæ vero à Superis deorsum non secundum rectum. Atqui & in Angina rubores, & costarum dolores secundum rectum.*

In secundo de morbis popularibus non est adiecta hæc dictio per quam dubitat, vtrum ex inferioribus in superiora abscessu facto semper membri rectitudo vtiliter seruetur: ex superioribus autem in inferiora corrumpantur ac fiant quidam nõ secundum rectam regionem abscessus. Ignotum vero est, vtrum secundi de popularibus morbis libri sententiæ prius, an istæ, scriptæ fuerint: neque enim ꝙ ille secundus, iste vero sextus liber inscriptus sit, ex eo illius sententias prius scriptas fuisse putandum est. In illis enim, quæ ab ipso, vt diuulgarentur, scripta sunt, rationabiliter huiusmodi ordo apparet: in commentarijs autem non itidem. Scripta nanq; ab Hippocrate in diuersis vel chartis vel tabulis eius filium Thessalum collegisse aiunt, duosq; hos libros secundum videlicet, atque sextum integrasse: non nulli & quartum addunt. Primum vero atq; tertium, vt ęderentur, cõpositos esse constat. Atq; ideo quidam dicunt, si quę in secũdo libro continentur, prius: ea, quæ in sexto, posterius scripta sunt: Hippocratem par est, cum postea abscessum in inferiora non è regione vtiliter factum vidisset, ita præsentem sententiã conscripsisse: sin aũt hoc loco dubitans, posterius ea, de quibus dubitauit, dijudicans, constanter in secundo de morbis popularibus libro sententiam tulit, illis potius credendũ est. In his igitur, quæ nunc scribit / atqui & anginę rubores, & costarum dolores secundum rectũ / de trãsmutatione non ex costarum morbo in anginam, sed ex angina in costarum vitium, sermonẽ esse intelligẽdum est. Hęc enim à superioribus in inferiora fit, de qua ambigens prædixerat / quæ vero à superis in inferiora, non secundum rectum /. Hęc itaq; cum sibi ipsi obiecta subintulisset, postea ea infert, quæ in sequenti oratione ita se habent. G

14 *An & ea, quæ Infra Iecur, aut Supra distribuuntur, Vt quando in Testes & Varices.*

Angina laborantibus costarum dolores secũdum rectum fieri præfatus, deinceps quærit, in abscessibus ad inferiora corporis depulsis semꝑ situs rectitudo seruet nec'ne, quemadmodum in proximo ante hunc sermone in dubiũ reuocauit. Sed ibi dixit / abscessus, qui ad inferiora / nunc dixit / abscessus infra iecur / superiorum inferiorumq; oĩum corporis partium iecur, vt videt, terminũ statuens. Ipsius enim deuexum transuerso septo adnexum est: quocirca & quæcũque supra iecur sunt, hæc eadem & supra septum extãt, cor scilicet, pulmo, & hæc ambiens pectus, adhucq; multo magis collum & caput: reliqua omnia in inferioribus corporis esse dicuntur. Eorum etiã, quę superius sunt, si inter se conferant, aliqua magis supra sunt, aliqua minus. Nobis vero est cõsuetudo in oĩbus ita dictis, interdum qđ minus supra est, infra esse dicere, vt ad superius ipso cõparantibus: quod autẽ minus infra est, & id inferioribus cõparantes, superius esse diximus. Ac ꝑꝑ huiusmodi locutionis incuriam cõsuetudine longinqua confirmatam noĩs ambiguitas quędam atq; confusio in sermonibus oritur: quã memoria complectẽtes, cum Hippocratem dicentem audiuerimus abscessus in inferioribus corporis partibus obortos meliores esse, considerare debemus secundum quem significationis modum / inferius esse / acceperit: simulq; membrorũ dignitates definiemus. H

2.Epid.sect.1.

Ideo nãq; vt plurimũ abscessus in superioribus excitati difficiliores sunt, quod mẽbra illa maius, ꝗ inferiora, discrimen afferunt, cum vtraq; eodem affectu vexata sunt. Siue enim cerebrũ, siue guttur, aut gula, aut pulmo, aut pectus, aut cor inflãmata sunt, mortifera ægritudo est: membris infra iecur inflãmatis pauci admodum pereunt, potissimũ si recta curatio adhibeatur. Quin ẽt iecoris ipsius deuexum concauo longe periculosius est: & non nulli ipsum inter superiores corporis totius partes, quemadmodum & os ventriculi, reponunt. Hæc itaque à nobis obiter dicta sint, & si non præter propositum sint. Reliquum vero explanationis in propositum sermonem deinceps absoluamus. Quærere nanque videtur Hippocrates, vtrum quæ infra iecur ex superioribus delabũtur, vt in testes & varices, è regione fieri melius sit: aut, licet non è regione fiant, superiorum tamen partiũ vitijs æque auxiliari queant. In non nullis planè neq; an è regione facta sint, dignosci potest, vt ꝙ varices è regione facto abscessu furorẽ curauerint: neque enim perspicere licet, in dextris'ne cerebri partibus, an in sinistris, affectu oborto in furorem acti fuerint: quemadmodum neque si diutius tussientibus sine lateris dolore abscessus in testiculum fiat. Atqui forsan et in his loci

A ci recta oppoſitio ſeruatur,etſi vtra pulmonis aut cerebri pars affecta ſit, haud certo ſciamus: quin & melancholiam ſanguinis per venas ſedis effuſio plerunq; ſanare poteſt,neq; tũc nobis loci paſſi rectam oppoſitionem cognoſcentibus. Sanguinis quoq; ex vtero copioſum profluuium multos curare morbos oĩbus in aperto eſt: ſed neq; hic an ex dextri vteri venis, an ex ſiniſtri, an ex vtroq; excretio facta ſit,agnoſcere poſſumus. In his itaq; affectibus cognitu difficilis eſt,aut oĩno ignota, languentis membri recta oppoſitio: in quibus vero ipſam dignoſcere licet, & in ijs Hippocrates, vt videtur, conſiderandum eſſe ait, num ſemper ex abſceſſibus ad inferiora trãſmutatis meliores illi ſint,qui ſecundum rectam oppoſitionem fiunt.

15 *Conſideranda Hæc, Quò, & Vnde, & Propter quid.*

Solis'ne vltimis, an omnibus antedictis de abſceſſibus è regione & non è regione factis hoc ſubiunctum ſit,in incerto eſt. Quod dicitur autem,ipſum huiuſmodi eſt: Conſiderandum eſſe inquit & locum,in quem abſceſſus decubuit: hoc enim ex ea voce /quo'/ ſignificatur: et membrum, ex quo,et hoc ea vox /vnde/ ſignificat: preterea cauſam,propter quam abſceſſus oboritur,hoc rurſum duæ illæ dictiones /propter quid/ oſtendunt. Scire nanq; oportet nũquid à natura concocto B morbo,aut vexante humore adhuc crudo ex vno membro in alterum delapſo, abſceſſus obortus ſit. Poſſet item aliquis & hunc ſermonem ab antedictis ſeparare & deinceps dicendorum initium facere hunc in modum,

16 *Conſideranda Hæc, Quò, & Vnde, & Propter quid Venæ temporum non firmæ,neq; Viriditas ſplendida.*

Dicebam & hunc in modum totum ſermonem diuidi poſſe, quemadmodum & alio quodã modo,eo videlicet /venæ temporum non firme,neq; viriditas ſplendida, ſi ſpiritus in ipſis relinquat/ & alia deinceps. Niſi enim /viriditas ſplẽdida/ in oratione interiecta eſſet,multiformiter diuidi poſſet,quippe quod commentarius, non liber ſit: ſuperius enim intellexiſti de hoc. Hoc autem interiecto /viriditas ſplendida/ adhuc etiam magis obſcura oratio reddita eſt. Alibi enim etiam ſuperius diximus,vbi hæc vox /viride/ ſcripta eſt, qualis'nam per ipſam color ſignificetur, non poſſe manifeſte intelligi,quemadmodum neq; ſi /chloaſma/ ſcriptum ſit, vt non nulli ſcribere conſueuerunt. Videmus enim etiamnum hac tempeſtate,vt in Co ipſa Hippocratis patria, ita & in tota noſtra Aſia viridia quidem appellari olera,& arbores, & ſtirpes, veluti χλοερὰ id eſt herbida: & pecudes Græci χλωράζειν dicunt, quod ſignificet herbas verno tempore pabulari. Dicunt quidem C & homines quoſdam virides,non q; herbæ ſimilem colorem habeant,ſed potius pallidum. Incertum eſt igitur, vtrum Hippocrates ſubpallidum colorem viridem atq; herbaceum dixerit, quod permultis accidere conſpicitur: an herbę coloris ſimilem, quod perraro accidiſſe viſum eſt. Igitur, cum vox hæc per ſe obſcura ſit, adiecta hac dictione /ſplendida/ maior adhuc obſcuritas oritur: difficile nanq; eſt excogitare,quid'nam per hæc verba ſignificare voluerit /viriditas ſplẽdida/. Atque iccirco non nulli interpretes hanc omnem obſcuritatem euitare cupientes hoc modo ſcripſerunt /neq; color ſplendidus/: intelligendumq; eſſe aiunt ſplendidum de ęgrotantis natiuo colore: ita quoq; & Sabinus opinatus eſt.

17 *Venæ Temporum non firmatæ,neq; Viriditas ſplẽdens,ſi Spiritus intus relinquitur, aut Tuſsis arida, nõ ferina, In Articulos decumbere. Expectare ſecundum diſtentionum rectum inceſſum, quæ in Ventre fiunt.*

Iam dixi & ſine prima huius ſermonis parte, iſtam per ſe hunc in modum legi poſſe/ ſi ſpiritus intus relinquitur/ & quæ deinceps ſcripta ſunt. Spiritum vero nũc intelligemus eum, qui, quàm naturaliter conueniat,maior ſit, vt oratio in hunc modum ſe habeat: Si in morbo aliqui ſubleuati temporum venas habeant non firmatas,hoc eſt latius diſtentas, & non genuinus color ſit, ac reliD qua deinceps enarrata,iſtis in articulos abſceſſus expectandus eſt. Quæ ſequuntur vero huiuſmodi ſunt, primum quidem hoc /arida tuſſis/: ſecũdum autem illud /nõ ferina/. Aridam tuſſim eam, per quam nihil expuitur,appellare mos eſt. Iſtud ſanè ita in libro accurate compoſito conſcriptũ, auctorem ęnigmatica locutione gaudere aperte demõſtrat: at ſibi ipſi adũbrationem quãdam per commentarium ſcribentẽ nullus iure vtiq; reprehẽdat: multa.n.ſic nobis ipſis p quaſdã notas deſignare cõſueuimus. Forſan igit & nunc ſibi ipſi hęc ſcripſit Hippocrates de pluribus affectibus ſermonẽ faciens,hoc quidẽ loco de tuſſi arida in pulmonum & coſtarum inflammationibus: nam & hæc vox /ſpiritus/ illis aſtipulatur: ſed ſuperius dicta,cum de ijs,quę in facie contingunt,ſcriberet, de febribus calidis & perurentibus intelligenda ſunt: cęterum & illa de pectoris pulmonumq; affectibus dicta eſſe poſſunt. Integra igit oratio talis erit: Si diutius vnà cum antedictis tuſſes aridæ ſint,abſceſſum in articulos expectare cõuenit. Sed cõditionẽ quandã tuſſibus obſcuram adſcribẽs queſtionẽ alteram excitauit,quæ'nam ſint ferinæ tuſſes. Nõ nulli ſanè lũbricos inteſtinorum,cum ad oſtiolũ ventriculi repẽtes ipſum mordeant,aridas tuſſes excitare aiũt: quod ſi re vera ita accidere compertum foret,nulla prorſus quæſtio eſſet: ſed millies abſq; vlla tuſſi lumbricos os ventriculi infeſtantes vidimus. Quocirca plures explanatores ad alias interpretationes ſe cõuerterũt: Quidã hanc vocẽ /ferinæ/ de phthiſicis dictã eſſe volẽtes, qm̃ ipſorum vngues, vt ferarum, incuruantur:

tur: Non nulli de maligno morbo: in iudicatorijs nanq; abſceſſibus, vt crudum, ita & ſanabilem E eſſe morbum oportet: concoctus enim citra abſceſſum ſolutionem nunciat: pernicioſus autē neq; vllum iudicatorium abſceſſum fore promittit. At ſi diutius et crudus morbus perduret neq; malignus ſit, tunc aliquem fore abſceſſum expectādum eſt. Quod autem crudus vna & malignitate carens diutius morbus perſeuerare debeat, vt abſceſſum fore ſperandum ſit, manifeſte ipſe in libro de Præſagijs ita ſcribens manifeſte declarauit: || Quicunq; ſane lotia tenuia & cruda multum temporis fecerint, ſi in alia perdurationis ſigna adſint, in iſtis abſceſſum ad partes interſepto inferiores expectare oportet. Erit itaq; tota oratio huiuſmodi: Si aliquis pectoris, aut pulmonis morbus crudus permaneat, nihilq; malignitatis habeat, abſceſſus expectādus eſt. Quod crudus ſit, ſignum eſt arida tuſſis: nam ſiquid expuant, concoctionis indicium eſt. Id autem, quod expuitur, ſi liquidum ac tenue ſit, mediocris: ſi craſſum, perfectæ concoctionis nota erit. Verum de his & in commentarijs librorum de ratione victus in acutis, & in libris de iudicationibus, vberius diſputatum eſt, neq; minus etiam in libello de quatuor morbi temporibus. Sed quod in calce huius partis adiecit dicens /diſtentionum, quæ in ventre/ plurimi quidem cum antedictis copulant: non nulli vero & per ſe ſolum propriam habere ſententiam aſſerūt. Igitur ſi quidem cum antedictis coniungentes legerimus ſermo talis erit: Cum ex antedictis abſceſſum fore ſperaueris, ventris diſtentiones prete F rea conſpice: ex his enim comprehendere poteris, vtrum in dextram corporis partem, an in ſiniſtram, morbi abſceſſus futurus ſit: huiuſmodi nanq; diſtētiones ſecundum ipſarum rectum ſitum abſceſſus fore nunciant. Quod ſi iterum iſtud per ſe aliquis legat, ſecundum earum, quæ in ventre fiunt, diſtentionum rectum ſitum, ſententia hæc erit: Quemadmodum in ſpirabilibus inſtrumētis crudo morbo, & ſanabili, laborantibus abſceſſus fieri cernimus, ita & in ventris partibus incidere comperies: erunt autem & ipſi e regione paſſorum membrorum.

in Prog. cō. 2. t. 34. 4ª. 201. b

18 *Ita vero ſe habent ex his Plurimi, & valde Rubentes, & naturaliter Albioris modi: Neque de naribus Sanguis erumpit, aut paucus erumpit.*

Subintelligendum plane eſt ipſos in morbis facies valde rubicundas habere, ac naturaliter albioris eſſe coloris: ſiquidem multi in morbis ſalubriter longis, cum futurus abſceſſus eſt, facie diu rubeſcunt, præcipueq; ſi ſecundum aures excitari debeat. Quibus vero ita ſe habentibus facies valde rubeſcat, declarauit inquiens huiuſmodi homines albioris eſſe coloris: nigrioribus enim natura, & ſi non nunquam ſanguis in facie exuberet, non tamen euidenter apparet: at in alba corpora & in iſta externa cum exiguum quippiam alterius coloris inciderit, ſtatim omnibus conſpicuum G eſt. Hoc quidem ipſi adiectum eſt. Sed orationis continuitas talis fuerit: Iſtis valde rubentem faciem habentibus cum ſalubris ægritudo perdurat, per abſceſſus iudicationem fore ſperandum eſt, niſi de naribus ſanguinis profluuium redundantem ſanguinem euacuatione præuertat, qui in aliquem articulum impetum facturus erat. At quibuſcunq; ita habentibus vt diximus, aut nihil penitus ſanguinis, aut modicum, neq; morbi magnitudine dignum effluxerit, hunc in modum abſceſſus eueniunt.

19 *Atq; Si quidem effuſis intus Relinquitur, Paratus eſt.*

Niſi ea coniunctio /quidem/ ſcripta fuiſſet, perſpicua narratio eſſet. Nam cum dixiſſet faciē valde rubicundam habentibus nō effuſo de naribus ſanguine, aut pauco effuſo, abſceſſus excitari, merito ſubiunxit, ſi effuſo aliquid relinquitur, ad abſceſſum morbus paratus eſt. At quoniam ea coniunctio /quidem/ adiecta eſt, ſubintelligere præterea conuenit /ſin autem intus aliquid non relinquitur, abſceſſus nō erit/. Non ſolum autem in commentarijs, quos ſibi ipſi homines conſcribunt, huiuſmodi locutiones inuenire licet, ſed etiam in libris accurate ſcriptis, vt cōiunctione /quidem/ præpoſita, nihil præterea ipſi reſpondens ſubiungatur. Id autem maxime Dioſcoridis ſectatores H animaduertiſſe nouimus: quippe qui ſe magis, q̄ alios, grammaticæ peritos eſſe iactāt: & veterem lectionem tuentur, quam omnes explanatores agnoſcunt, & omnes codices retinent. Aut ſi coniunctio /quidem/ plane ſuperuacua viſa fuiſſet, ipſam expungere q̄ in hanc vocem /non/ conuertere maluiſſent. Hæc enim locutio /& ſi non effuſis intus relinquitur, paratus eſt/ ſecum ipſa pugnat, hac voce /intus relinquitur/ ea, quæ non in totum, ſed ex parte euacuata ſunt, ſignificante: ea vero /& ſi non effuſis/ contrarium indicante, ſicut & hac, copioſe fluxiſſe. Quemadmodum igitur hoc loco /intus relinquitur/ dicere non conuenit, ita et neq; vbi nihil prorſus effluxit. Nam niſi de vexante humore, intus relinqui, dictum eſſe, vt non nulli voluerūt, acceperimus (iſti enim ad morbum orationem referunt) quod in ſanguinis parcis effuſionibus accidere ſolet, hęc pars /intus relinquitur/ inſinuat. Effuſio enim ſanguine, ſed non quantum ſatis eſt, imperfectę morborum iudicationes fiunt, in quibus iſtud /intus relinquitur/ dicere conueniens eſt.

20 *Sitis Intus relicta, & Oris exiccatio, & Inſuauitas, & Inappetentia eadem ratione.*

Quando finita febre aliqua ſymptomata remanent, aliquid intus relinqui morbi reliquiarum dicitur.

A dicitur. Hippocrates igitur eorum exempli causa meminit, quæ inter remanētia principatum obtinent, sitis videlicet, & oris siccitatis, & insuauitatis, & inappetentię i. priuationis appetitus. Quare huiusmodi sermo id, quod in antecedente comprehensum est, enucleat, vbi aiebat /et si quidem effusis intus relinquatur/. Bifariam enim intus relinqui intelligimus, vno quidem modo humorem morbi auctorem, altero autem morbosum affectum: nunc morbosi affectus intus relicti signa explanat.

21 *Febres autem Non acutæ Eiusmodi sunt, sed Reuertentes.*

Et hoc vnum ex iis est, quæ ad futurorum abscessuum præsensionem faciunt: siquidem acutæ febres cito iudicantur, & per excretionem ex toto consumuntur: non acutæ autem, quæ reuertentes nominantur, & diuturnæ sunt, & imperfectas solutiones habent: postea rursum exoriuntur, et per secundam in abscessum expulsionem integre soluuntur.

22 *Quæ Relinquuntur post iudicationem, Recidiuam facere consueuerunt.*

Hic idem sermo & in secundo de morbis popularibus libro scriptus est, & post hūc alij ad eum B vsq; /quæcunq; tertianæ naturam habent/ quos supra declaratos præteribimus.

23 *Quæcunq; Tertianæ naturam habent, His Nox ante accessionem Molesta est.*

Quas'nam febres tertianę naturam habentes intelligat, explanatū fuit, †semitertianas videlicet, & extensas tertianas}. In vno enim solo recētiores medici cōcordāt, dum prædicta vocabula enucleant, in exquisitis scilicet tertianis, q intra duodecim horarum spatiū tertianæ exacerbatio circūscribitur, reliquæ aūt horæ febre vacant: de methodicorum nanq; monstroso semitertianarum nominis abusu neq; vlla mentio facienda est. At si exquisita tertiana minorē, q̄ duodecim horarū, accessionem habet, cuius accessio quindecim horarum spatio continet̄, ea tertiana simpliciter absq; vlla adiectione vocabit̄: ac, si quis accuratius loqui velit, tertiana non exquisita. Atqui si ipse Hippocrates pronunciauit, ‖Febres, quæcunq; non intermittētes tertio quoq; die vehementiores euadunt, oēs malę: quocunq; aūt modo intermittant, nullū instare periculū signū est. oēs tertio quoq; die exacerbatæ, in integritatē aūt desinentes, discrimine vacabunt. Quo'd si mentē Hippocratis sequētes has discrimine vacare dixerimus, semitertianā vero ipse non sine discrimine esse cognouit, ex intermittentiū numero febris ista non fuerit: Sed febres, quarū integritatis tp̄s non breuius ho C ris vigintiquatuor est, oēs simpliciter tertianæ vocabunt̄: quibus vero integritatis interuallū hoc tp̄e breuius est, exacerbationes vero longiores, istæ protensæ tertianæ dicunt̄. Verū cum quatuor oīa interualla sint, oīno ad tria vsq; perueniunt fm eū, qui tertio quoq; die fit, circuitum. Duo nāq; dies duæq; noctes inter duas accessiones interponunt̄ in oībus illis, quæ tertio quoq; die exacerbātur: raro aūt febrē vltra tria interualla exacerbatā, et ad integritatem finientē reperies: quam Agathinus magnam semitertianā appellare cōsueuit, quemadmodū illam mediā, cuius accessionis integritatisq; tp̄a æqualia sunt: cuius accessionis tēpus breuius est, & cui intra quatuor & viginti horarū spatium accessionis tēpus concluditur, hanc paruam semitertianā vocat: quare neq; tertianā, neq; protensam tertianā, vnquam noīat. Nā si exacta tertiana duodecim horas non superat, has autem superans illico †longa tertiana} est, nulla erit tertiana simpliciter: adhuc vero magis neq; extensa tertiana: quibus haud positis neq; exactā tertianam noīare necesse fuerit: cum nulla enim sit non exacta, adiectio hæc vana erit. Quo'nam igit̄ pacto ‖exquisitā tertianam Hippocrates appellare consueuit, cū tertianam simpliciter appellare liceret, siquidē ea sola tertiana est, quæ duodecim horis breuiorem accessionē habet? Cōstat igit̄ hanc ab eo exquisitā tertianam esse vocatā, adhucq; magis eam, quę et alias notas a' nobis in cōmentarijs de iudicationibus scriptas habeat: simpliciter D vero tertianā vltra duodecim horas extensam accessionem habentē: q si quatuor & viginti horas excesserit, tertianā longam, aut extensam hanc appellabimus. Quę vero vltra tria interualla exacerbationē producat, raro in vocatā integritatem desinere inuenietur: verū neq; semitertianā statim istam vocabimus, si neq; repetitiones horridas faciat, neq; altero die accessionē alteram sine repetitione habeat: hāc quidē semitertianā appellabimus. Sed si qua febris tertio quoq; die exacerbet̄, neque p minimū interuallū ita mitescat, vt in eo febricitās prope syncerā integritatē esse videat̄, hanc acutā febrē noīabimus id ipsum, quod est, de ipsa dicentes, q videlicet tertio die exacerbatur. Sola igitur adhuc ex his, quæ tertio die exasperantur, triteophyes, hoc est tertianæ naturam sapiens, nōminabitur: quæ ferme' in integritatem remittitur. Siquis vero & alias oēs acutas febres, quęcunq; alternis diebus irritātur, triteophyes nominare velit, forsan & ipse non sine ratione in hanc sententiam descendisse videbitur: non tamem quampiam ex febribus in integritatem desinentibus ab Hippocrate semitertianam vocari concedemus: istæ nanq; securæ sunt, semitertiana vero periculosa: inter quas tritæophyes appellatæ mediæ sunt, quas noctē ante accessionē molestā habere dicit: prorsus enim hoc ipsis proprium est, extensis vero tertianis non omnibus. Cæterū vt ne molestia afficiar sæpius de semitertianæ significato scribens, interrogantibusq; respondens, vnum hac de re libellum separatim cōposui. In libris sane' aphorismorum nullam de febribus, tritæophyes

quæ

† *Al. vbi & de semitertianis, & de extēsis tertianis, disputatū est. Vide hac pag. d. et supra pagi. 110. e. f. & 119. d*

4ª. Aph 43. Ex. ord. 32. e

† Al. parua semitertiana.

4ª. Aph. 59. Ex. ord. 33 g

2. de diff. feb. c. 2. epid. com. 2. tex. 25 3. tex. com. 5.

1ª. Aph. 13. Ex. ord. 12. c — quæ vocantur, mentionem Hippocrates faciẽs absolute dixit, ‖ Quibuscunq; iudicatio fit, his nox E »
molesta, quæ ante accessionem: subsequens autem, tolerabilior plerunq;. Iudicationem vero ali- »
qui eam intellexerunt, in qua repentina quędam atq; insignis mutatio fit: aliqui simpliciter accessionem significari voluerunt. In omnibus autem ferme tertio quoq; die accessionem habentibus febribus præter exquisitas tertianas nox ante accessionem re vera molesta esse solet. Quod si & in exactis tertianis id non nunquam eueniat, iudicationem sequenti die futuram portendit, potissimumq; si & reliqua futuræ iudicationis indicia consentiant.

24 *Tusses aridæ parum irritantes in febribus ardentibus, & si non secundum proportionem, siticulosæ, neq; linguæ ualde torrefactæ, non ferino, sed spiritu. Constat autem. Quando enim loquuntur, aut os hiat, tunc tussiunt. Quando non loquuntur, neq; hiant, non tussiunt: Hoc uero in febribus laboriosis maxime euenit.*

4ª. Aph. 54. Ex. ord. 33. c — Et in aphorismis de ijsdem hoc pacto scripsit: ‖ Quoscunq; diutius tusses aridæ parum irritãt in A. l. 4. f. 1. t. 2. 41. 42. 4. f
febribus ardentibus, non admodum siticulosi sunt. Id igitur /non admodum siticulosi/ idem significat, quod non secundum proportionem siticulosi. In ardentibus nãq; febribus sine arida tussi magnopere sitiunt: ꝙ si tussis arida accedat, siti quidem carere non possunt, sed ipsorum sitis acrimonia retunditur, vt aliquantum plane, sed non secundum febris magnitudinem sitiant. Illud autem, F parum irritantes tusses excitari, non frustra adijcitur: nam vehementes si fiãt, pectoris pulmonisq; partes calefaciunt, atq; inde febrem sitimq; adaugent: ac, si pusillæ tusses sint, et per longiora interualla excitentur, tantisper membra commouent, dum in ipsa humor aliquis delabatur: atq; ita euenit neq; tusses vehementer agitare, neq; febrem accendere, humoreq; particulas irrigare, ad ipsas modica tussi commotas defluente, propter quem laborantes minus siticulosi reddentur. Siccis autem tussibus ex aliqua etiam morbi malignitate nascẽtibus, quam deinceps qualis nam sit dicam, ab eis has, de quibus nunc loquitur, distinguens ait /non ferino, sed spiritu/. Aliqui vero non simpliciter ipsum omnem malignitatem ferinum vocare arbitrantur, sed alij quidem phthisim, quoniam curuescentibus vnguibus, feris, quantum ad hoc attinet, similes esse videntur: alij vero pulmonum vlcus, therioma proprie vocari contendunt: alij vero, cum in os ventriculi lumbrici ascẽderint, tunc ipsos tusses excitare aiunt: neq; tamen ratione hoc, neq; experientia demonstrare possunt. Ferinum igitur satius est malignum intelligere, siue ex capite humore destillante, siue ex alicuius spirabilium viscerum vlcere, siue ex aliquo in ijsdem orto abscessu, siue ob ea quæ vocantur empyemata, tussiant: alię vero tusses sunt ab eis diuersæ * * quæ malignę non sunt, aut ex instrumentorum spirabilium intemperie, aut faucium, arteriæ'ue asperitate obortæ, non nunquam etiam ex alimentis potionibus'ue exasperantibus, alias vero & ex ambientis aeris qualitate G

3ª. Apho. 5. Ex. ord. 20. c — concitatæ. In aphorismis enim ipse scripsit, ‖ Si vero aquilonia tempestas fuerit, tusses, fauces, ven- »
tres duri, difficultates vrinæ, horridi, dolores costarum, pectorum. Aer nanque admodum frigi- »
dus inspiratus interdum faucium asperæq; arteriæ loca exasperat atque refrigerat, non nunquam & toti pulmoni pectori'que intemperiem affert, sæpius vero & ambo hæc contingunt, modice'que ex his arida tussicula vexantur. Quod hęc ita se habeant, signum est ipsos, cum spiritum attrahunt ad tussim prouocari, cum multus simul aer ipsis loquentibus & hiantibus & ore spiritum ducentibus intrauerit: sed cum per nares attrahunt, & aerem externum quispiam in ædibus ipsorum calefecerit, tunc aut omnino parum, aut nequaquam tussiunt. Quo circa & ob nares quidam panniculum ponentes ita inspirant, exacerbari tussim experti, cum aer externus frigidus multus simul membris prius refrigeratis atque exasperatis obuius fiat. Maxime autem laboriosis febribus id accidere inquit: quas autem laboriosas febres vocet, ignotum est, num eas, quæ ex vehementibus motionibus accenduntur: an eas, quæ sponte lassitudinis sensum inferentes exoriuntur. Huiusmodi sane differentias nullus fere aut nostræ tempestatis medicus, aut antiquus obseruat, etsi exemplum Hippocraticæ diligentię habeant: quam imitari eos deceret, qui veritatem ipsam propter se, non gloriæ aut lucri causa, consequi student. Ego vero, quod dictum est, experientia examinare satius esse animaduerti. Laboriosis quidem febribus ab externis fatigationibus ortis huiusmodi tussiculas accidere conspexi, alijs vero non omnino. Quin & ipsis febribus ab externis laboribus ortis non simpliciter, sed per frigus aut vehementem æstum, & maxime in via puluerulenta laborantibus. Quamobrem & ex accidente quodam potius, quàm ex laborioso affectu, tussire mihi videbantur. Nam propterea, ꝙ faucium loca ob frigus (vt dixi) aut puluerem, aut immodicam ariditatem ipsis ab aere circunfuso genitam exasperati sint, ad hæc etiam propter ipsorum instrumentorum intemperiem, isti tussi diuexantur: siquidem & propter intemperiem tusses existere alibi didicistis. H

25 *Nihil Contemnere, Nihil Temere.*

Id quidẽ & ipsum per se dictũ & scriptum nullo alio ex prædictis, aut ex subsequẽtibus indiget, vt intelligatur, aut ipsi fides adhibeat: hoc vero loco omnino apposite ad id, de quo agit hæc sentẽtia collocata est. Huiusmodi nanq; ꝓcepta plerisq; exigua, vilia, nulloq; pretio digna videntur, atq; propterea ab ipsis contemnuntur, vt neq; ratione neque experientia, harum rerum naturam contemplentur.

A templentur. Quemadmodum vero, quod nihil despicere oporteat, prædictus sermo exemplum est, ita etiam quod nihil temere nihil inconsiderate affirmandum sit, vt ego ipse in oratione quæ ante hanc est, & in alijs omnibus feci. Neq; id in Hippocratis solum scriptis, sed et in alijs omnibus antiquorum libris obseruo, vt non temere, quę quisq; ipsorum dixerit, approbem: sed experientia et rõne, verũ ne, an falsum sit, quod scripserunt, examino. At, qui se vnius auctoris doctrinæ veluti seruos aut libertinos addixerunt, simulatq; ab eo scriptum aliquod inuenerunt, inconsiderate ac temere credunt: Vt in hoc dicto maxime, in laboriosis febribus aridas tusses excitari, neq; in quibus laboriosis id fieret, quæsiuerunt: nunquid ab fatigationibus & externa vexatione, an & citra hæc eundem affectum habentibus: neq; vtrum simpliciter, an ex accidenti, lassitudo ipsis euenerit. Quod vero in his, id etiam in alijs infinitis contingere sciatis, & ipsis, qui libros conscripserunt, & ijs, qui eos interpretati sunt, & adhuc multo magis illis medicis, qui quotidie in ciuitatibus circũcursant sola irrationabili exercitatione vtentes. Multa enim isti vt exigua despiciunt, nescientes multis interdum exiguis coniunctis vnam ex ipsis summam haud contemnendam integrari: temereq; alicuius viri scriptis assentiũt, cui ipse se ipsum vnusquisq; seruum tradiderit. Sin autem quis id non fecerit, at alio certe modo ei non nunq;, quod primo imaginationis captu verisimile visum fuerit, * Aſt. tuſſis.
B absq; longioris temporis & per se & vna cũ alijs contemplatione assentiens, rem raro visam perinde ac si plerunq; aut assidue conspiceretur, temere celebrat. Atqui sectarum dissidia hinc maxime orta esse par est, hominibus sapientiæ opinionem affectantibus, sibiq; nimium tribuentibus, quæ verisimilia visa fuerint, non sępius vnà cum multis considerata vera esse credentibus. Quemadmodum vero nunc de significatiuo præcepto exempli loco sermonem fecimus, ita quoq; in curatiuis nullum eorum, quæ pusilla esse videantur, spernendum est: neq; temere atq; inexplorate dictis ipsorum facultatibus credendum, vt in libris de methodo curandi percepimus.

26 *Per Adiectionem Contraria adhibere, & Interquiescere.*

Curatiuum consilium atq; salubre hoc tibi appellare licet, Hippocratemq; illud, quod prius dixerat /nihil negligere, & nihil temere/ in hoc sermone veluti exemplo declarare. Consuetudines igitur, vt rem pusillam non nulli medicorum despiciunt, nullam ab ipsis indicationem, quæ medelam commutet, oriri arbitrantes. At alij non contemnunt quidem, à prauis vero consuetudinibus quosdam ad contrarias repente traducere conantes non modico errore tenentur: quandoquidem neq; ipsas negligere, neq; statim traducere conuenit, sed paulatim, et ipsos interquiescere per-
C mittendo. Bifariam autem verbum /interquiescere/ intelligere possumus, Vno quidem modo, vt non solum in contrariam consuetudinem paulatim aliquos trãsferamus, sed & antequam vniuersa mutatio facta sit, inter mutandum quiescamus: vt quando ex ocio ad exercitationes conuertimus, primum quidem à breuissimis incipiemus, atq; paulatim has adaugebimus, deinde nõ nunq; vnum, vel etiam duos ociosos dies interponemus: Altero modo hæc vox /interquiescere/ intelligenda est, tanq; illi verbo /adhibere/ contraria sit: vt in quos, quæ prius haud inerat, consuetudinẽ inducere volumus, ipsam paulatim inducamus: à quibus vero prius seruatam remouere, paulatim rursum & istos quiescere, hoc est, desinere iubeamus.

27 *Posteriora Capitis dolentem in Fronte Recta Vena incisa Iuuit.*

Veteres interpretes hoc verbum /iuuit/ in tempore preterito scriptum agnoscunt, dicuntq; in aphorismis ‖ /iuuat/ in præsenti tempore scriptum esse, antiquo magistro in eo volumine communem sententiam pronunciante. Hoc autem loco eum ad propriæ memoriæ præsidiũ de vno quodam /iuuit/ scripsisse, vt postea, cum in multis hoc remedium expertus esset, ipsum in vniuersum promulgare auderet. Cõstat autem remedium hoc locale esse, & ad cõtraria reuulsorium. Rectam ‖ 5ª. Aph. 68. Ex. ord. 45. c
D autem in fronte venam & ante dissectionem euidenter conspicere licet: istam vero vna cũ ijs, quę vtrinq; adiacent, confluentem esse dissectio ostendit. Haud bene igitur quidam hanc vocem /recta/ de incisione dictam esse autumant, neq; enim propter sectionis figuram, sed propter sanguinis effusionem, dolentibus vtilitas affertur.

28 *Exceptiones Præcordiorum, ex qualibus, & aliæ, & Viscerum inflammationum, qualia possunt, siue ex Iecore Lien, & è contrario, & Quæcunq; huiusmodi.*

Non solum /ex qualibus & aliæ/ scriptum inuenimus, sed etiam /ex qualibus qualia alterant/ & /ex qualibus qualia faciũt/. Ac primam quidem lectionem veteres enarratores agnoscunt, & Ruffus: hanc vero /ex qualibus qualia alterant/ Sabini, Dioscoridisq; sectatores: Lyci autem discipuli, /ex qualibus qualia faciunt/ legunt. Sed antiquæ lectionis sententia cõe quoddam edocet, aliæ vero priuatum: de exceptionibus enim solum, quæ in præcordijs fiunt, non de omnibus, loquuntur. Satius est autem, vbi fieri potest, verumq; est, arbitrari Hippocratem commune potius, quàm priuatum documentum tradere. Communis itaque sermo talis est: Exceptiones autem considerare conuenit, & in præcordijs, & in alijs omnibus membris ortas, ex quibus affectibus aut locis, in quos affectus & loca fiant, vt in iecore ac liene. Ipse enim istorum exempli causa meminit,

nobis scietibus ex liene in iecur exceptiones periculosas esse, discrimine autem vacare: potius que E vtiles esse, quæcunq; morborum transumptiones ab iecore in lienem fiunt. Omnia vero, quæ ad abscessus pertinent, & quos natura sola per se, quosq; nos aut soli, aut vna cum ipsa, moliri consueuimus, & in libro de succis & in secundo de morbis popularibus superius explanauimus. Aliæ quoque lectiones sunt præter eas, quas in hoc, & in alijs multis locis ascripsi: sed ego initio statim me paucas interpretationes lectionesq; memoraturum esse promisi, ne huiusce libri multa fierent commentaria.

29 *Reuellere, si, quò non oportet, vergat: Sin autē, quò oportet, his oportet aperire, quemadmodum singula vergunt.*

in lib. de Humorib. statim in principio.

Alias iam & hæc didicisti, ducenda plane esse quo vergunt, per conuenientes regiones: auertenda autem atq; reuellenda, quę non bene vergant. Aperire autem dixit nunc, non vt in abscessibus dicere consueuimus, pro eo, quod est scalpro diuidere, sed in communiori significato accipit, sub quo & recludere continetur, & venas nobis in mariscis, & venas nasi atq; vteri, cum per hæc itinera euacuamus, recludentibus, & fistulas aliquas satis longo tēpore patere consuetas sed aliqua de causa obstructas. Et aliquo per aures cerebri purgamenta eijcere solito, si repēte euacuatio suppressa sit, ac proinde vertigo oculorumq; tenebrę superuenerint, si ad aures materiam per aperientia medicamenta incitemus, statim hominem subleuatum nouerimus. F A.l. 1. f. 4. 73.c

30 *Latæ Pustulæ Non admodum Pruriginosæ, quales Simon Hyeme habebat: qui cum ad ignem inungeretur, aut calda lauaretur, iuuabatur. Vomitus non iuuabant. Puto, si quis calida fomenta adhibuisset, vtilitatem percepisset.*

Vt de tuberculis dicebamus, quæcunq; ex calido humore nascuntur, celeris videlicet ea iudicationis esse ac minime lata: ex frigido vero, lata atq; diuturna: eadem ratione & de pustulis differendum est, neq; enim toto genere, sed humoris ipsas generātis qualitate a tuberculis differūt. Egerminant autem, natura corporis altiores sedes repurgante vt non nunquam per excretionem, ita et per depositionem ad cutaneas partes. Subtiliores siquidem dilutioresq; succos extenuans natura discutit: crassioribus autem cuti, sed potius pelliculæ, epidermis quæ vocatur, vtpote densiori inhęrescentibus pustulæ exoriuntur: idq; magis illis incidit, quicunq; densiore ac duriore cute sunt, difficilis est enim per ipsam pinguiorum tenaciorumq; succorum trāsitus. In hunc modum igitur & Simoni hyeme latas pustulas effloruisse narrat, quo tempore corpus lauationibus vso aut prope ignem perunctо insigniter calefactum fuit: alio tempore autem succi, id genus pustularum auctores interius latitabāt. Deinde inquit ipsum nullum ex vomitibus fructum percepisse. Vtrum vero G ipse Hippocrates an alius quispiam vomitionibus vti consuluerit non declarauit: verum neq; id scire nobis necesse est: tantum illud nouisse satis sit, succos ad cutem vergentes per eam esse euacuandos: nam iterum ad intima corporis reuulsio ipsis valde longinqua est, vt per aluum, aut vomitum euacuentur. Sed forsan me dicere putabis nunquam purgatione per aluum in talibus vtēdum esse. Ego vero non id dico: nam in libris de arte curandi, in quibus corporibus permulta humorum copia est, ijs vtiles esse purgationes didicisti: priusquam enim ita redundātem materiam, aut venæ scissione, aut purgatione quis eduxerit, si fouens, hoc est calidis vtens ipsam discutere conetur, plus attrahet, quàm per cutem euacuabit. Sed cuti inhærentium succorum curatio prorsum per fotus & calida medicamēta præstatur: ac præcipue si latæ pustulæ fuerint: signum est enim earum succum non calidum, non tenuem, sed admodum crassum ac frigidum esse. Iam vero & tuberculorum superius notitiam habuistis, q videlicet in acutum fastigiata & veluti turgētia calidorum succorum germina sunt, contra sese habentia, frigidorum. Ipsa vero turgere ex pruritu atque dolore dignoscere licet: moderate enim calida pruritus solum excitant, sed vehementius calefacientia statim mordent atq; contristant. H

31 *Quæcunq; Concoqui opus est, Occludi conuenit: Contraria vero Exiccare, atq; Aperire.*

Et de his sæpius nostrā sententiā audiuistis, & maxime vbi de ducentibus ad suppurationē medicamentis locuti sumus, nō oportere f. eorum facultatem discussoriam esse, sed retentoriā atq; inhæsoriam, a Græcis emplasticā appellatam: hæc.n. impediunt, retinent, atq; occludunt insitum calidum, ipsum difflari non permittentia: ab hoc vero excremēta concoquuntur. Cæterū ne rursum hoc loco obaudite, ac nolite putare me oīa concoctu difficilia nullūq; pus habentia ita curari dicere. Non nulla.n. ex his ab emplasticis istis medicamentis putrefiunt aut pp humorum ipsa creantium prauitatē, aut ob affecti mēbri imbecillitatem ingenitū calorem ita pusillum ægrumq; habentis, vt neq; humorum in ipsum delapsorū concoctionem aggrediat. Porro in horum curatione scarificationibus altissimis cutem rescindimus, & plerunq; vsq; ad profundum in multis affecti membri partibus dissecamus, medicaminibusq; siccatissimis vtimur. Hmōi nanque inflammationibus gangræna impendet, ab ipsis deuicto iam ac prope ad perfectam extinctionem accedente calore ingenito. In quibus igitur inflammationibus, aut omnino quibus in tumoribus, innatū calidum, non vt extinguatur funditusq; aboleatur, periculum subit, atq; ideo remedio adhibito vincere humores potest, ad id genus vitia medicamētis emplasticis vtimur: quæ per hæc verba manifeste declarauit

A clarauit inquiẽs /quæcunq; concoqui opus eſt/. At quæ ad id deuenerunt, vt mox in gangrænam caſura ſint, & quæ iam computreſcunt, ſtatim neq; concoctionem poſtulant. Iccirco alia quidem (vt dixi) euacuationibus per ſcarificationes & inciſiones, medicamentisq; valentiſſimis curamus: alia vero iam putria recidimus atq; perurimus. Recte itaq; adiecit /contraria vero exiccare ac aperire/ hoc eſt, ſuppuratione non egentia: opus eſt enim in non admittentibus ſuppurationem omnes exitus recludere, affectaq; membra areſacere. Ex his itaque patet non recte à quibuſdam ſcri-
* ptum eſſe /quęcunq; exiccari opus eſt, iacere oportet/ hoc eſt, iacentia quieſcere: præter id enim ꝙ exiguum quoddam eſt ac manifeſtum, vt accurate de ipſo Hippocratem ſcribere opus nõ eſſet, & oppoſitio ipſa declarat, quæ non verbo /iacere/ ſed voci /occluſa eſſe/ reſpondet: occluſis nanq; et cohibitis contraria ſunt quæ digeruntur atq; ſiccantur. Huic ſermoni quidam ſequentem copulant, & maxime qui poſt hunc vocem hanc /quemadmodum/ ſcriptam eſſe volunt, vt tota oratio ita ſe habeat /quęcunq; concoqui opus eſt, occludi conuenit, contraria vero exiccare atq; aperire/: Quemadmodum oculis fluxione laborantibus, ſi aliter videtur conducere, in fauces retrahere conuenit. Atqui quod hæc verba docent, prædicto ſimile non eſt: ſiccare enim & aperire aliud eſt, ꝙ retrahere. Quomodo igitur, cum prædixerit /contraria exiccare oportet & aperire/ poterit exem-
B pli loco de oculis fluxione vexatis dicere /retrahere in fauces ?/

32 *Sicut Oculis Fluxu laborantibus, ſi aliter videtur conducere, in Fauces Retrahere conuenit. Et vbi Eructatio confert, & quæcunq; alia eiuſmodi.*

Auxiliorum reuellentium hæc vna quædam ſpecies eſt, ipſo nobis conſulente diuturnas oculorum fluxiones traducere, ad fauces videlicet per acria medicamenta retrahẽtibus: quibus palatum inungere, vtq; gargarizent, iubere conueniet, ſi nihil ex hoc peius effecturi ſumus. Nam in quibus ſuſpicamur, ne forte in aſperam arteriam & pulmones fluxio diuertat, tunc ab huiuſmodi reuulſione cauemus. Quemadmodum igitur hoc loco conſuluit, ita & in alijs te animaduertere iubet, ne quod ex membris, ad quæ materiam retrahis, magnum detrimẽtum ſubire periclitetur. Ali qui vero de oculis vitio, quod rhyas vocatur, laborantibus ab ipſo ſermonem hunc factum eſſe aiunt, quemadmodum & Lycus voluit: qui longam orationem contexens ab oculis in palatum vſq; meatum quendam pertinere dicit, illorum excrementa per hanc regionem euacuantem: hũc meatum autem prope maiorem angulum ſitum eſſe: Ac morbum eum, rhyada quem nominant, tribus modis ſuboriri, aut foramine aliquo modo clauſo, aut obſtructo: aut multo excremento in
C oculo collecto, adeo vt effundatur, nequeunte meatu ob naturalem anguſtiam ipſum totum conti nere: alio item modo, cum cicatrix in angulo effecta meatum obcæcauerit: quam & poſt encanthidum vocatarum exciſionem, & aliter vlcerato loco obduci ait: Hãc inſanabilem eſſe, alias vero cu rabiles, nobis ad fauces materiam retrahentibus. Illud autem /& vbi eructatio cõfert/ adiectũ eſt, Hippocrate per notas quaſdam ſibi ipſi conſcribente. Quòd enim, vbi eructatio conducit, ibi ructus citare conueniat, ſatis conſtat: quibus autem conducat, non dixit. Sed neq; in oculis rhyade laborantibus quicquam huic ſimile eſt: propterea & ſine ordine interpoſitum obſcuritatem pepe- rit: ad oculos enim rhyade vexatos reuulſiuum auxilium ſcripſit. Hæc autem verba /& vbi eructatio confert/ aut de oculis rhyade tentatis dicta eſſe conuenit (ſed nihil ad ipſorum medicationem eructatio conferre videtur) aut alterius eſſe orationis initium. Propterea & non nulli coacti ſunt ipſa à ſuperius dictis ſeparantes alteram locutionem hunc in modum inſtituere /& vbi eructatio confert, & quæcunq; alia eiuſmodi, tranſitus aperiri/ verum neq; item hæc, quę ſubijciuntur /vt nares, & alia, quibus opus eſt/ & reliqua, iſti locutioni reſpondere, ac propria eſſe videntur. Itaq; quicunq; Hippocratem iſtud ſolum per ſe ſibi ipſi notaſſe aiunt /vbi eructatio confert/ ipſum cenſere putant, vt interdum ructus mouendos eſſe conſulamus: hosq; illis, quorum venter inflatus eſt, cõ-
D uenire affirmant, atque illis potiſſimum, in quibus flatuoſus ſpiritus per inferna exhalare non poteſt. Quin etiam & os ventriculi infirmum per eructationes, tanquam per propriam exercitationem corroborari aiunt: eructationesq; citare conſulunt non per medicamina ſolum, ſed etiam ipſum aſſidue ructare ſtudentem, cum quamlibet exiguum ſpiritum in ore ventriculi ſentiat. At Sabinus ex vaſculo anguſtioris bibentem ructus mouere iubet. Alij vero flatuoſi ſpiritus expulſiones vndecunq; ſane & vtcunq; fiant, eructationem ipſum appellaſſe contẽdunt: ſecundum quorum ſententiam tuſſis, ſternutatio, ſingultus, ventris crepitus, atq; per omne corpus ſpiritus diſflationes, eructationes vocabuntur. Non nulli autem et omnem excretionem non ſpiritus modo, verum etiam aliquorum humidorum, eructationem appellatam eſſe dicunt, poetæ verba in teſtimonium recitantes, vbi inquit, Erũctante mari foras. hácq; vitioſam explanandi viam aperiũt. Nam * Al. eructato.
ſi à poetis raro & quodam poetico modo dicta vt proprie accepta quis interpretetur, etiam omnia dilucide narrata peruertere poterit.

33 *Tranſitus aperiri, vt Nares, & Alia, quibus opus eſt, & Vt conuenit: & Qualia, & Vbi, & Quando, & Quantum oportet, vt Sudores, & Alia planè omnia.*

Id per ſe quidem memoratu dignum eſt: conducit enim omnes ſuperuacuorum excretorios meatus

meatus aperiri. Et cum superioribus verbis coniungi potest, duplicem sic vtilitatem prębens, pro E priam quidem in oculis rhyade morbo vexatis: communem vero omnium, in quibus retrahere, aut deriuare conuenit. Nam si reuulsione quidem opus sit, ipsam autem facere vereamur, deriuare sanguinem, ac totum corpus inanire conuenit: sed quæ deinceps scripta sunt persæpe iam ab ipso in omni euacuatione commoda esse didicimus. Oportet enim, cum euacuatio requiritur, non simpliciter ad ipsam accedere, sed prius definientē, qua ratione facienda sit, & quę debeat esse euacuanda materia, per quam regionem, quo tempore, & qua mensura. Nunc vero etiā reminiscentiæ causa de singulis breuiter agamus. Istud quidem, vt conuenit, tale quoddam significat: Transitus recludendi sunt, non simpliciter quidem ac vtcunq;, sed vt cōuenit: id vero modum significat, quo euacuationes facimus, vt in ijs, quæ in ventre sunt, per clysterem, per glandulā, per subducens medicamentum: & in horum singulis per quædam certa, nam & clysteres, & glandulæ, & subducentia vocata medicamenta multiformiter componuntur. Eę igitur particulę /vt conuenit/ tale quiddam significant: hæc vero /qualia/ euacuandorum qualitatem innuit, hoc est, nunquid aquosa & tenuia euacuare melius sit, an pituitosum succum, an biliosum, an melancholicum: & horum num aliquem, an & omnes. Ea vox /vbi/ partem corporis, per quam euacuare oporteat, indicat. Etsi nanq; per inferiora faciendam esse euacuationem cognoscamus, nihilo minus, per quam ex inferioribus partibus faciēda sit, definire opus est. Propterea & quidam loco huius vocis /vbi/ quā scripserunt, per quam partem significantes, vtrum per vesicam, an aluum, an vterum: item per superiora vtrū per nares, aut os: est quædam ēt per omne corpus euacuatio, & quæ per sudores, & quæ per latentem vocatam transpirationem. Ea vox /quando/ euidenter tempus, quo sit euacuandū, declarat, vtrum scilicet ab initio ante morbi concoctionem, quando, vt ipse inquit, materia turget, & natura animalia regens ad humorum excretionem compellitur: an post vexantium humorum concoctionem: nam & hoc ipse, quemadmodum & prius dictum, in aphorismis docuit. Illud vero /& quantum conuenit/ in calce sermonis dictū materiæ euacuandæ quantitatem ostēdit, quam sibi proponere & coniectura percipere, medicū oportet. Deinde loco exēpli illud ponit /vt sudores/. Quāuis enim ægrotantibus conducere sudor videatur, attamē & ipse modo eget: immodicus enim vires debilitat. Cum in sudoribus vero excessus multitudinis noxius sit, multo sanè magis in ijs, quæ euomuntur, aut deijciuntur, aut per mariscas, aut vterum euacuantur.

34 *In Ingentibus malis Facies si sit Bona, Signum Optimum: In Paruis autem Contraria bonæ significationi significans, Malum.*

G

Et istius orationis secundam partem ex libri enarratoribus alius aliter scribit: at si quis ipsi articulum /τῇ/ addiderit, omnis quæstio tolletur, hunc in modum /in paruis autem contraria significans τῇ εὐσημείῃ, hoc est bonæ significationi, malum/ vt & integra oratio talis sit: In ingentibus malis, siue affectibus, siue symptomatis, si sit facies bona, hoc est naturali similis, bonum est signū: in paruis vero (rursum & hic affectibus aut symptomatis intellige) si facies fuerit significans contraria prædictę bonæ significationi, malum aliquod significabit. Non nulli quidem palàm, tanquā ab initio lectio articulum /τῇ/ haberet, ita explanauerunt, non edocentes vetera exemplaria eum articulum bonæ significationi adiectum non habere, fortasse primo libri scriptore decepto. Alij non solum aliter scripserunt, sed etiam absurdam explanationem commenti sunt. Ego vero, vt ab initio dixi, cauens ne longius commentaria producerem, multa minus rectè dicta silentio præterire decreui. Satis nanque congruens explanationis propositum mihi esse videtur, si & vera quis in ipsa, & ad veteris mentem edoceat: quemadmodum & nunc facienti à loquacitate discedere licet. Nam si in magnis affectibus pro eorum magnitudine facies collapsa non sit, bonum signum est: in paruis autem è contrario malum quoddam significat. Licet igitur & his, sicui placeant, vti: ego vero ad veterem lectionem, & ab omnibus alijs explanatoribus concessam me recipiam. H

35 *Apud magnum, Vbi mulier post heroum, Arquato superueniente.*

Siue superioris locutionis finis est, hæc particula /apud magnum/ aut loci alicuius index, illis quærendum relinquam, qui medicinalia prætereuntes, vt grammatici quàm medici interpretari maluerunt. Satis est enim de his vocibus /apud magnum/ illud tantum dixisse, quod veteres interpretes dixerunt, aut theatrum, aut odion id est locum vbi poemata recitabantur, aut gymnasium heroum, aut domum aliquam, aut quodlibet aliud hmōi, ab hac voce magnum significari. Transgressum aūt deinceps ad artis opera, illa considerare vtile est. Quòd post Heroū, aut post Menelaū (quidam enim ita scribunt) ægrotus ille iaceret, nihil quicquam vtilitatis habet: quemadmodum neq; quod deinceps dictum est /arquato superueniente/ & si ꝗ͂ maxime ipsi Hippocrati ad reminiscentiam vtile foret, fortasse quidem prædictorum: forte vero & ipsum per se, affectus enim aut coloris arquati mulieri superuenientis memoriam reuocat. Et hoc loco apud veteres explanatores, & in vetustis codicibus, verba hæc in margine scripta sunt secūdum alios quosdam ēt interpretes his vocibus /arquato superueniente/: hec adiecta est /permansit/ quemadmodū & apud quosdam

A dam alios cum negatione / non permansit /: non nulli vero & hanc vocem / ipsi / apponunt. Sed istud quidem in locutione differentiam, non in sententia facit: at priora sensum in contrariũ mutant: nam cum arquatum affectum aut colorem altera lectio permansisse significet, altera nõ permansisse affirmat. Per se igitur presens sermo scriptus neq; si / permãsit / dicat, neq; si / nõ permãsit/ quicquam vtilitatis nobis afferre potest, quo modo ægrotaret, aut quo modo affecta esset, ignorantibus. At si supra scriptis annectatur, prorsum superuacuus est: satis est enim solum hoc dictũ esse / arquato superueniente/ hoc exemplo circa faciem apparente, tanquam alia exigua esse, si sola dicta forent, viderentur: at ipse contrarium significauit, quoniam valde à naturali statu mutata est. Quod enim infertur hoc me testari docebit, ad quod alias præsentis sermonis explanationes dimittentem transire iam tempus est. Fortassis enim & ea, quæ nunc dicta sunt, præter nostrum propositum longiora fuerunt: cum prætermittere decreuerim, quæcunque legentibus ipsa adolescentibus nihil ad artem profutura sunt. Neque enim ad sophisticam facultatem, quam prorsus odio persequor, eos præparare constituo, sed ad artis opera in præsagiendo atque curando, in quibus etiam me semper exercui.

36 B *Qui apud Timenei neptem, Iste nigro viridiq; colore suffusus.*

Si ad ea, quę de facie dicta sunt, & hoc quis referet, aliquid vtilitatis percipiet, ac si loco exempli dictum sit. Par est enim & hunc, cũ alia essent exigua, corpore à naturali statu longe permutato, propter id solum aut mortuum esse, aut in mortis discrimine versatum. Quòd si μελάγχλωρος scriptum sit, pro eo, quod est μελάγχρους, hoc est nigræ cutis, vt in quibusdam codicibus reperimus, adhuc etiam magis solus iste color magnam quandam noxam significare videbitur, quamuis alia in ægrotante exigua forent.

37 *In Perintho Seminis speciem referẽs, tale Iudicatoriũ: Et quæ circa abdomen talia, quia mictus liberant: quoniã neq; flatu multo, neq; stercore multo tenaci deiecto euacuabatur: neq; enim magna erant præcordia. Brassicam Septimo die comedit adhuc ægre spirans, partes circa abdomẽ purgatæ sunt, recte spirãs effectus est, aluus ipsi expulit.*

Non præsentis sermonis initium, sed prioris finem has voces / in Perintho / Sabinus esse censet: hunc enim sermonem communem, illum priuatum esse dicit: consueuisse autem Hippocratem priuatis sermonibus aut locorum, aut ægrotantium, nomina adijcere. Atqui præsens sermo q in parte sit, ex his constat, quæ ipse Hippocrates subdens ait, q neq; multo flatu, neq; sterco-
C re multo tenaci deiecto euacuabatur. Multa vero in voluminibus de morbis popularibus in quibusdam particulatim visa scripta sunt, vniuersalibus autem præceptis aut perpetuo aut plerunq; veris subiecta sunt. Sic igitur & nunc gonoides, hoc est seminis speciem referens, siue lotiũ, siue alui recrementum eiectum in Perintho iudicatorium apparuit. Vtrum paucis, an multis, an vni, istud acciderit nõ est ex ipsius Hippocratis verbis definitũ: sed verisimilius est istud ea tẽpestate, qua hæc Hippocrates scribebat, in multos grassans apparuisse. Quãdo enim aliquod in vno quopiam fieri scribit, aut locum ciuitatis, in quo hominem decũbentem vidit, aut ætatem, aut nomen apponit. Ciuitatum autem nomine proprio meminisse in illis narrationibus solitus est, in quibus multos eadẽ passos conspicatus est: hoc vero, quantum ad artis opera pertinet, nõ multum refert: & hoc / in Perintho / cum quibus velit quispiam, coniungito. At seminis speciẽ referens lotiũ, vel etiam deiectio, fuerit sanè iudicatoriũ, quando humor à Praxagora vitreus nominatus euacuatus est. Sed hoc / & quæ circa abdomẽ talia / ad antedictum sanè referri debet: talia enim ad alterum referri dicuntur, nihil autem de abdominibus prædictum est. Fortassis igitur cum primum exemplar ex Hippocratis commentarijs describeretur, aliquod huiusmodi scriptũ omissum fuit: aut ipse sibi ipsi hoc, quod ad primum egrotum referatur, memorię causa scripsit, de quo id solum
D predixerat / qui apud Timenei neptem, iste nigræ cutis erat /. Verum nõ nulli propter hanc ambiguitatem sic sanè †duplicem lectionem‡ explanabant, / iudicatorium, & quæ circa abdomẽ / perinde, ac si ita scriptum esset: Seminis speciem referens vrina, iudicatoria est, & ab affectibus abdominis extrahi oportet: iterũq; ab alio initio dicatur / talia quia mictus sanant / vt intelligamus / talia / quę in abdomine fiũt. Atq; huius rei testimoniũ deinceps scripsit / q neq; multo flatu, neq; stercore multo tenaci deiecto euacuabatur / hoc est, nullo alio effecto, quod abdominis tumorem dissoluere posset, per sola seminis similia lotia morbus iudicatus est. Forsan enim tale quoddam abdomen erat, quale in præsagiorũ libro ipse per hæc verba narrauit: ‖Ex præcordijs dolores & tumores, si recentes sint, & absq; inflãmatione, soluit strepitus in precordijs ortus, & maxime quidẽ cũ stercore & lotio & flatu egressus: si vero ipse non transgressus sit, iuuat saltem & in inferiores partes descendens. Neq; enim phlegmonem aut aliquod aliud ipsa etiam contumacius in iecore, aut intestinis, aut ventriculo cõflatum, seminis simile lotium solum redditum discutere potuisset. Propterea igitur ipse intulit / neq; enim magna erant præcordia / quoniã si magna fuissent, non vtiq; per vrinæ semini similis excretionem dissolui atq; attenuari potuissent. Cęterum, quoniam quod subditur, cũ ita prædictis non admodum concordare videtur, iccirco non nulli ab alio initio ipsum legebãt, hanc vocem / οὗ / cũ spiritu crasso scribentes, & articulũ masculinũ genitiui casus facientes,

† Al. dupliciter hãc partẽ.

in Prog. cõ. 2° t. 25. 4°. 100. a

facientes, vt si & eiusmodi oratio esset: Cuius enim hominis magna erant præcordia, brassicam E is septimo die comedit adhuc ægre spirans: postquam vero abdomen purgatum est, recte spirans fuit, hoc est, bene spirãs, & naturaliter spiritum ducens. Non scripsit tamen, vtrum ducens aluum brassica subsidio fuit, an digestionis ratione. Sed quidã hanc vocem / recte respirans / explanauerũt, orthopnoicon vocatũ difficilis spirationis modũ ab ipsa significari dicẽtes. In ænigmaticis.n. sermonibus quicquid libuerit quisq; dicere potest, nullam insignem vtilitatem nobis ex illis percipientibus, in quibus neq; certam Hippocratis mentem, sed explanatorum, perdiscere licet.

38 *De sanguine Ichoroide, quòd in Pauidis talis, aut in Vigilantibus, & siue malus, siue bonus.*

Non simpliciter tenuem & aqueum sanguinem ab ipso ichoroidea vocari suspicandum est, sed eum, qui venenosa aliqua & maligna facultate præditus sit. In secundo nanq; de morbis popularibus ipse scripsit, || Et sub cute ichores creabantur, inclusi autem calescebant, & pruritum excitabant: deinde pustulæ, vt ambustis, exurgebant, & sub cute vri se putabant. Constat igitur, vt ex ichoribus haud exigua symptomata oriri dicat. Plato etiam in Timæo per hanc vocem / ichores / tale quiddam significat hæc inquiens: Ichor autem sanguinis quidem serum, mitis: nigræ vero bilis, sed acidæ ferus. Ichoroides itaque sanguis vocatur in se prauam ac tenuem humiditatem continens, non aqueam & morsu carentem, sed mordacem & erodentem. Dicente autem Platone, Ichor vero sanguinis quidem serum, mitis: nigræ vero bilis, sed acidæ ferus. nobis declaratum est, quemadmodum in lacte serosa quædam humiditas est, veluti colamentum & circunfluitans crassiorem eius partem, eodem sanè modo in omnibus succis & humoribus serosum quendam ac tenuem liquorem reperiri. Differunt autem inter se secundum eorum scilicet humorum naturas, quorũ serum esse dicetur: & erit infestissimũ atræ bilis serum: minus infestum flauæ: minus item, quàm hoc, pituit: sed omnium mitissimum est sanguinis serum & ichor, nihil enim in præsentia referet hoc aut illo modo dicere. Verum quoniam bifariam sanguinem appellamus, interdum eũ à nuper dictis humoribus distinguentes, interdum à superante omnes in vasculis succos sanguinem vocantes, ichoroides sanguis nunc in secunda significatione accipiẽdus est: quemadmodum & omnes medici in venæ sectione dicere assolent, interdum serosum, interdum melancholicum, aut pituitosum, aut biliosum, non nunquam & naturalem, sanguinem effluxisse dicentes. Omnino quidem pauidos, hoc est cum terrore perturbatos, præterea etiam vigiles, ichoroides sanguis efficiet: quod si vitiosi alicuius succi non modo sanguinis serum in sanguinarijs vasculis contineatur, & deliria, & phrenitidas, & furores pariet: sed hoc loco sanguinei seri meminisse videtur, G quoddam sibi ipsi memoriæ subsidium scribens. Timiditatem quidem, pituitæ serum facere par est, non tamen vigiliam, aut perturbationem, aut animi motũ cum terrore: torpor enim ipsi & frigus inest solum, non mordacitas atq; malignitas: nisi forte & ipsa planè vitiata acida aut salsa euaserit. Sed illud profectò quæsitu dignũ est, quod ipse inquit / & siue malus, siue bonus / nam si qs absolute malum esse ichoroidea sanguinem afferat, recte dicere videbitur: omnis enim sanguis ita vocatus naturali comparatur. At si quispiam aliorum succorum ichoribus sanguineũ comparans non prauum eum aut & bonũ esse dicat, iste quoq; verum dicere haud iniuria putabitur. Plerunq; autem & nostræ tempestatis homines, & antiqui, minus malum bonum, aut probũ, aut laudabile, aut aliqua id genus voce appellare consueuerunt, & præsertim cum magnus quidam excessus fuerit valde praui ab eo, quod modice à naturali statu discesserit. Quare & ichoroides sanguis, quærente Hippocrate, malus'ne an bonus sit, possumus nos ita ferre sententiã: Optimo quidem sanguini comparatus, malus est: alijs vero omnibus, quibus alterius cuiusdam vitiosi succi ichor admistus fuerit, longe melior & optabilior, atq; iccirco bonus est.

39 *Quibus Lienis est decliuis, Pedes, & manus, & genua Calida: Nasus & aures Frigidæ semper: Num propter* H *hoc, quòd tenuis sanguis? Num & natura talem isti habent?*

Quòd decliuis lienis deorsum vergens dicitur, & ex ipsa voce discere licet. Vtrum autem ob ipsius tumores in partibus inferioribus excitatos, an cum in ipsas inferiores corporis partes vitiosos in se contentos humores depellit, iccirco decliuem lienẽ appellauerit, hoc non item ex voce hac percipi potest. Possumus quidem, quantum ad rerum naturam pertinet, secundum vtrũq; dictum modum, decliuem lienem ab ipso vocatum esse intelligere: pedes enim inquit, & manus, & genua calida: nasus autem, & aures frigidæ. Genua quidem & pedes in decliui liene calida apparere rationabile est, quemadmodum & nares & aures frigidas: manus autem in decliui morbo calidas esse nulla ratio demonstrat, potius enim quispiam ipsas inter superiores partes collocauerit: sin minus, at saltem neq; inter inferiores. Quòd igitur aures & nasus frigidi sint, inferiores vero partes calidæ, causam speculans Hippocrates inquit, vtrum propterea, quòd tenuem habent sanguinem, cum lienes decliues sunt? Aliqui vero non lienibus cõtra respondere istud aiũt / num & natura talẽ isti habẽt? / sed illi, quod postea scriptum est: totumq; sermonẽ ita constituũt / num & natura talẽ isti habent, vt suppurationibus? / Cõsiderandũ igitur deinceps exquisitius de ipso erit an / vt suppurationibus / cũ istis prędictis ita scribẽtes copulẽt: sed qui hoc deinceps scriptorũ initiũ esse

2.Epid. sect. 1. statim in prin.

A esse volunt,hanc vocem /vt / auferunt,ac talem orationem faciũt / suppurationibus terminus,suppuraturis ventres perturbantur / suppuraturorum indicium ventris perturbationem statuentes. Nõ de oĩbus autem suppurantibus, sed de ijs solis,quę per intestinorum excretionem erumpunt, signum hoc scribit Hippocrates. Quo'd vero sine distinctione,de quibus intelligat, narrationem fecerit, nihil mirũ,si eius,quod a' principio dictum est,meminerimus, ipsum videlicet sibi ipsi hæc vt materiam quandam ad libros conficiendos perscribere: solum enim ad eorum, quæ significare sibi ipsi vult,reminiscentiam pertinet in scriptura propositum,istud scilicet /ventres perturbãtur/ ipso dicẽte ventres in huiusmodi suppurationibus perturbari, quæ cum erupturę sunt, ichor quidam tenuis ex pure prius exudat,a' quo intestina demorsa conturbationem ventri inferũt,hoc est, morsus,& assiduas excernendi cupiditates. Aliqui vero & hanc lectionem agnoscunt.

40 *Suppurationibus Vmbilicus terminus: Quibus suppuraturis Ventres turbantur.*

« Voluit breuibus docere,quod in præsagiorum libro clare dictum fuit: ‖Minime vero,quę infra vmbilicum,in suppurationem vertuntur: at quibus eruptura est suppuratio,vẽtres prius conturbantur. Verum & aliter multis modis scribunt, ac diuidunt non hæc solum verba, sed etiã alia plurima huiusce libri interpretes,vt quis ad artis opera festinans multum retardetur: ac non nulli id facere videntur,quod Timon per similitudinem dixit, Quid vis? pauca caro, ossa multa. Quidam autem & sequentem sermonem, cuius initium est / lienis durus non superius / cum præsenti coniungunt, vt de lienis differentijs oratio ipsi habita sit. Transeuntes igitur ad ipsum,differentias istas videamus,aliquid enim vtilitatis continent. in Prog cõ.1.t. 37.4ª.196.f

* B

41 *Lienis Durus Non superius, Inferius Teres, latus, crassus, longus, tenuis.*

Tumorum lienis præter naturam differentias his verbis scripsit sibi ipsi fortasse designãs,quoniam decliuis lienis paulo ante meminerat. Prima igitur differentia huiusmodi lienis est, cum durus fuerit sed non superius, manifestum est, ꝙ in ima parte durus est. Secunda vero ex ijs,quas in propositis verbis recensuit,differentia iterum ipsorum decliuium lienũ propria est. Istorum enim decliuium lienum commune cum sit,superiores partes nõ duras habere,sed imas,aliquis teres est: aliquis latus: aliquis in lõgitudinem excreuit,aut cum tumore præter naturam,aut sine eo, solum longitudinis incrementum habẽs. Priorem quidem differentiam innuit dicens / crassus, lõgus/: secundam vero,cum dixit / lõgus, tenuis/. Nam,cum vox hæc / lõgus/ bis ab Hippocrate,vt quis cõijcere potest,scripta foret,alteram exemplaris scriptores ademerunt,talemq; orationem qualem nuper ante scripsi, reddiderunt. Rationi autem cõsentaneum est ipsum primę differentiæ meminisse, vbi inquit / lienis durus non superius / hoc est ab ima parte durus, quemadmodum & decliuis est. Deinderursum ipsius quatuor differentias enumerauit,vnam,per quã teres est: secundam, per quam latus: quibus ambabus cõmune est, in longitudinem protensum non esse lienẽ: Duas reliquas differentias ponit, vnam quidem longi & crassi lienis: alteram lõgi, & tenuis. Cum bis enim vt dixi,hæc vox / longus / scripta esset, par est eũ,qui ex veteribus codicibus descripsit,hanc, vt superuacuam omisisse. Vetus quidem lectio talis est,in qua vocẽ hãc / longus / ab Hippocrate bis positam,semel a' librario fuisse descriptam,ego contendo. Forsan autem,& si ab ipso Hippocrate semel inter has voces / crassus & tenuis / scripta esset, a' communi sensu intelligi posset, & cum prædicta, & cum sequenti coniungi: nam & multa id genus alia apud veteres reperiuntur. Verũ explanatores ego demiratus sum hæc verba multis modis alium aliter trãscribentes. Siquis enim prorsum a' veteri lectione discedere audeat,aliqua verisimili de causa id facere debet, sicut ego nũc rationabile esse dixi,cum dictio hęc / longus/ bis scripta foret,alteram esse omissam. Quo'd huiusmodi autem lectionem omnes veteres explanatores agnoscant, & Zeuxis locupletissimus testis est. Ipse nanq; Glauciam vtpote' male pręsentia verba interpretatum, nihil,quantum ad lectionẽ pertinet, reprehendit, quãuis & ista locutio ipsi ambigua videatur: sed ꝙ dictis negationes addiderit, vitio vertit: ipsum.n.hęsitantẽ, & proposita verba enucleare nequeuntem, oĩbus prædictis negationes adiecisse inqt,perinde ac si ita scripsisset Hippocrates / inferius teres,nõ latus, nõ crassus,non longus, nõ tenuis/. Glaucias nanq; lienem oĩa hæc vitia suscipere nõ posse arbitrabatur, quæ vna' consistere minime valerent: quasi in vno homine omnia hęc intelligenda esse necesse foret,& non sibi ipsi deinceps differentias memoriæ causa Hippocrates persecutus esset,vt antea difficilis spirationis & febrium, ita & nunc tumorum præter naturam in decliuibus lienibus. Quo'd si affirmatiue dictis negationes addere licet, hoc modo aliquis omnia placita deprauabit, nullãq; veterum sententiam stabilem conseruabit.

*

C

D

42 *Minus capitis Grauedine Laborantibus.*

Nihil aliud intelligere possumus, ꝙ̃ ꝙ vitia lieni accidere dicta minus capitis grauedine laborantibus eueniunt. Huius vero causam & Rufus & Sabinus dicũt, quia sanguis per grauedinem repurgatur: propterea.n.putant nihil in lienem descendere. At satius fuerit ad communem rationem, non ad priuatam, hæc verba redigere. Perrarum.n.est in omni corpore duo aliqua membra

ęqualiter eſſe debilia. Nam in plurimis vnum planè eiuſmodi eſſe deprehenditur, in quod, ſeu ple E nitudo, ſeu uitioſi humores in corpore cōtracti ſunt, omnia ſuperuacua feruntur: vnum autem ſi hæc preoccupauerit, reliqua membra in naturali ſtatu permanent. Non ſolū itaq; capitis grauedine affectis, ſed ēt aliquam ſpirabilium partium, aut ſm renes, & iecur, & vētriculum, infirmam naturaliter habentibus, eam magis, q̄ lienem, vitijs obnoxiam eſſe reperies. Hoc vero cōmune cum ſit, & vniuerſale, propriū eorum, q̄ nunc dicunt, aliquis adijciat, In q̄bus pituitoſus humor, aut tenuis & aqueus colligitur, quales profecto & illi ſunt, qui capitis grauedine vexantur, iſtis haud ita ſępe pręter naturam tumores, qui ex craſſis melancholicisq; humoribus conſtāt, in liene ꝓcreari.

43 *Circa Aegrotantem Adminiſtratio, & De morbo interrogationes. Quæ narrat, Qualia, Vt accipiendi ſermones, Quæ ad Aegrotantem, quæ ad Aſtantes, quæ ad Externos.*

Proprium dicendorum nomen inuenit, œconomiam i. adminiſtrationem inquiēs. Neq;.n. vt in alijs ferè oībus libris, aut affectuum notitias, aut curationes, aut futurorū præſenſiones ſcripſit, ita & in præſentia fecit: ſed quo quis modo medicinalibus, quæ didicit, præceptis cōmode vteret, in propoſito ſermone declarat, non ipſa ſingula, ſed cōmunia tm̄ capita deſcribens. Atq; inter hęc primo de interrogationibus, quibus medicus ſ. ægrotantem interrogat, mētionem facit: ſecūdo de F laborantis ſermonibus. Multa.n. laborantes dicere cōſueuerunt, quę dicētis mentē patefacere poſſunt: vt, niſi prius ipſum nouerimus, ex ijs, quæ narrauerit, qualecunq; ſit ipſius ingenium, ita nos ipſi accommodare ſciamus. Nam ſi prudentem hoīem hunc, præterea non timidū, eſſe cognoueris, vera ipſi dicere conaberis, nihil eorum, quæ in morbo futura ſunt, ſubtrahēs, neq; diſſimulās: at ſi ſtultū atq; timidum, oīa ea, quibus ipſe meliori aīo futurus ſit, dicito, neq; tm̄ magnopere mentiaris. Quod ſi interdum ob extremam laborantis formidinem ipſi certā ſalutem polliceri coactus fueris, egreſſus ſaltem eius curam gerentibus vera dicito. Ipſis quoq; laborantibus, & ſi maxime timidis, ne, vt aperte mētientes faciunt, ſalutē polliceri tentato, niſi illud addideris in primis, Sanitatem quidē affuturam, oīa ipſo recte agente, & medicorum præceptis obtemperāte. Ita.n. neq; ille animum deſpondebit, & tu plerunq; vera retuleris: nam plurimi periculoſi morbi ęgrotos medicis morem haud gerentes necant: q̄nquidem perpauci admodum prorſus mortiferi ſunt, ſi neque medicus erret, neq; ęgrotus, neq; miniſtri, neq; aliud quicq; extrinſecus fortuito noxium inciderit. Quicunq; enim in periculoſis morbis plus, q̄ deceat, ægrotantes hilares & bonæ ſpei plenos reddunt, in multo maiorem conijciunt triſtitiam ſequētibus diebus, cum aut in peius morbus cecidiſſe vr̄, aut vltra promiſſa medicorū producit. Quin ēt plures hoīes cōſiſi, perinde ac ſi ſine periculo ęgrotent, medicis non obtēperāt. Itaq; laborantis ingeniū prius, cū recte valebat, expertos ſcire melius eſt: at, ſi nūc primū ipſi occurrimus, de eius locutione, qualis nā ſit, ꝑcipiemus. G Ex ijs vero, q̄ præſcimus, aliq̄d ad morbū vtile inuenire licet: nā ſi natura modeſtus audacter rn̄det, prudēs itē natura in loquēdo imprudēs deprehendit, hinc eius mētem lęſam eſſe nobis indicabit: quēadmodum ēt ſi ſobrius & cogitabūdus, aut puigil, & natura loquax, in locutionibus atq; reſpōſionibus tardus torpēsq; appareat. Itē ex ipſa voce aliq̄d de morbo cōiectura deprehēdi poteſt: q̄dā.n. vix vocē ędūt, aliqui raucā aut acutā ipſo morbi tp̄e, nō nulli balbi ac bleſi ſunt: hæc ſingula q̄d ſignificent, alibi didiciſti. Ex his planè medicus aliq̄d ad ęgroti notitiam pertinēs elicere poterit, qualis videlicet ſit eius mens atq; mores, & ipſius morbi quæ ſpecies ſit. Rurſum vero ipſe & ægroto & aſtantibus, qualis in arte medica ſit, ex ipſis interrogationibus demonſtrabit. Nam quiſpiā in acuto morbo naſum acuminatum, oculos cauos, temporaq; ſubſidentia intuitus interrogat, num euacuatio aliqua ipſi acciderit, aut vigilia, & mœror, num ciborum abſtinētia, & fatigatio magna. Sin autē faciem minime contabuiſſe inſpexerit, ſciſcitabitur, num aliqua ex vſitatis excretionibus ſuppreſſa ſit, num præter morem ocioſe & largo cibo vſus vitā duxerit. Poterit itē & de frigore, ęſtu, nimio vini potu, & id genus alijs oībus appoſite percunctari, vt in hoc ipſo primū à præſentibus H laudetur. Etenim ſi præterita & ægrotāti aſtantibusq; præſcita medicus interrogādo veſtiget, ſtatim ipſum admirantur: quemadmodum cōtra dānare ſolent, q̄n aliqua ijs, quæ facta ſunt, contraria perquiſiuit. Verum ēt ſi eorum aliqua, quæ ægrotis acciderunt, priuſquam ab ipſis audiuit, in media locutione in interrogando ac reſpondendo ipſe forte dixerit, magnam ſui admirationē concitat. Hæc ſanè oīa à nobis alibi tradita ſunt: & hoc loco, vt dictum eſt, hæc ſola primaq; capita recenſente Hippocrate, nos quoq; ſecundum primam quandam diuiſionem ipſa narrauimus: q: ſi oīa ſingulatim dicere voluero & in prognoſtica explanationes, & de iudicationibus commentaria, huc trāsferre coactus fuero. Sed præterea ad œconomiam vſumq; conducunt quędam ab Herodoto ſcripta in libro, quem ipſe medicum ſcripſit: à nobis vero, & vbi de præſagiendo ſermonē fecimus, dicta ſunt. Igitur rurſum ab initio orationis noſtræ capita repetentes ad aliquod eorum, quæ primo ſcripta ſunt, tranſeamus. Quemadmodum in vita omnia opportuna poſſidere, veſtes dico, vtenſilia, ſeruos, iumenta, & alias pecudes, ædes item, frumentum, legumina, bellaria, vinum, oleum, aliaq; id genus omnia, ab eorum cōuenienti vſu, quem œconomiam vocant, longe differt, Sic & in medicina artem didiciſſe, & ijs, quæ quis didicit, appoſite vti haud idem eſt: vt ipſe in tempore interrogare & dicere ſciat: in tēpore aliquid ab ægrotāte, aut eius familiaribus audire, ipſosq;

A ipsosq; edocere, vt ad seruitia vtilissimi sint, & extrinsecus incidentia animaduertat, quæ à medicis & ægroti domesticis negliguntur. Inter quæ maxime vtilia sunt, quæ ad decubitus pertinent: vel ad ędes prorsus malas: vel ad cubicula, in quibus ęgroti iacent, propter odorem tetrum, aut ac rem calidum seu frigidum valde, aut situ & putredine vitiatum. Præterea molestiæ ac vexationibus, quæ à vicinis, aut ijs qui in publicis vijs versantur, ægrotis exhibentur, medicum prospicere conuenit, ac de his omnibus cum familiaribus amicisq; ægrotantis disserere. Hæc est enim atque huiusmodi circa laborantes vocata œconomia, id est administratio.

44 *Quoniam in Calidiore firmiorum, In dextris & nigri. Iccirco & extra venæ, & longe biliosiores.*

Hoc quoq; loco id, quod maxime totam orationem continuat, omissum esse nihil mirum esto: neq; enim liber iste compositio est, vt diuulgetur, ædita, sed apparatus quidam, vel annotationes, quales nobis ipsi conficere solemus. Nam, si integer liber esset, ita sane incipiēs, vt in aphorismis « scripsit, quæ consequuntur adiecisset, totam orationē talē reddens: ‖ Fœtus masculi quidem in dex « tris vteri partibus consistere magis inueniuntur, fœminę in altero eius sinu, sinistro videlicet. Decēs enim est in calidiore vteri parte calidiorē fœtum coalescere: calidior est aūt masculus, vt ipsius B venarum magnitudo & color indicat: nigriores.n. plerunq; viri mulieribus sunt. Ita nāq;, si exactū opus scripsisset Hippocrates, quale est de fracturis, de articulis, de præsagijs, atq; id genus alia, locutione vsus fuisset: qm̄ vero, vt dixi, hæc sibi ipsi veluti delineauit, iccirco orationis caput omissum est, ipso non significante de masculis vtero contentis hæc dicta esse. Marē sane in dextra vte« ri parte cōcipi & alij vetustissimi viri testati sunt. Parmenides.n. ita inquit: In dextris quidē pueros, sinistris vero puellas. At Empedocles sic: In calidiore.n. parte terræ masculus fuit. & nigri ic« circo & viriliores viri, et hirsuti magis. At opinionem de maris temperatura vt calidiore verā esse exquisite in commentarijs de tēperamētis explicauimus: Nunc vero, vt sępius repetiuimus, Hippocratica decreta, nisi obiter, ratione confirmare nō decreuimus, sed eius tantū verba interpretari. Verum & hanc lectionem non nulli recentiores explanatores immutare ausi sunt, hāc dictionem /firmiorum/ in hanc/firmius/ conuertentes: istis nanq; *rātionabile esse videtur dextram partem vteri, vt calidiorem, ita & firmiorem esse debere: similiter enim quantum ad firmitudinem pertinet, se se habere videtur. Atq; ideo scribēdum esse aiunt/ qm̄ in calidioribus firmius in dextris, & nigri/ hoc significantibus verbis, in calidiore vuluæ sinu conceptum esse firmius, quod idē significat, ac valentius & robustius, quandoquidem & calidius est natura. De veritate aūt huiusce plaC citi, in præsentia (vt dixi) non est tēpus disserendi. Cæterum qm̄ non nulli aduersus dicentes omnes dextras partes sinistris ob iecoris situm calidiores esse ac valentiores, contradicentes inquiunt, At in læua parte cor ponit: neq; dexter oculus exactius q̄ sinister cernere, neq; dextra auris audire, aut dextrū crus melius ambulare, cognoscit: sed in dextra manu solum id verisimile esse videtur: Iccirco pauca in istos dicentur: maxima nanq; demonstratio, ꝙ plurimi mares in dextra parte concipiantur, illud est, quod ex animalium dissectione conspicitur. Duos quidem sinus habente vtero per ceruicem ambobus communem copulatos, mares sane plerunq; in dextro, fœminę vero in altero, concipi deprehenduntur. Quare satius erat huiusce rei sensui apparentis causam explorare, & non veritatem subuertere causæ ignoratione conari. Sed vos & causam in libro de dissecandi arte didicistis, ad dextram vteri partem per renes sanguinem repurgatum, ad sinistram vero immundum adhuc atq; serosum, descendere intuiti: cor etiam in medio pectore non in sinistris collocatum esse vidistis. In hac autem parte quidam ipsum magis situm esse haud iniuria crediderūt, quoniam pulsus hoc in loco percipitur nempe sinistro cordis vētriculo se se in ipso cōmouente.

5ª. Aph. 48. Ex. ord. 41. h

*Aεirrōnabile

45 *Concretum est, Constitutum est, Citius motum est, Inquinatum est, & Tardius augetur, & per longius tempus.*

D Crebrius dixi hoc in libro mille esse lectionū modos, propter obscuritatem alijs aliter ipsas concinnantibus, vt cuiq; explanatio verisimilis fore visa fuerit. Sed ego veteres scripturas præpono, etsi minime verisimiles esse videantur, maioremq; legentibus ambiguitatem prębeāt. Ob id enim ipsum quispiam eas ita dictatas fuisse credat, quoniam, licet sit explanatio dubia, nihilo minus inter vetustissimos interpretes de his conuenit: sin ipsas autem mutare ausi essent, in clariorem locutionem permutassent, vt ipsa interpretatio verisimilior foret. Propositis igitur verbis ita nunc in antiquis codicibus scriptis, & vetustis explanatoribus huiusmodi lectionem agnoscentibus, plurimi recentiorum hanc vocem /inquinatum est/ exemerunt: aliqui vero ei voci /motum est/ eam /tardius/ addiderunt, vt locutio eiusmodi sit/ concretum est, constitutum est citius, motum tardius augetur/. Item alij has voces /& propter hoc/ orationi prępostuerunt, vt talis fiat/ & propter hoc concretum est, constitutum est/. Sententia quidem in omnibus his lectionibus haud ita multum diuersa est: volunt enim interpretes marem, q̄ fœminam, citius concrescere atque constitui, eo ꝙ calidior sit: atq; ob hoc idem, ipsum citius moueri aiunt: quin etiam inter omnes ferè medicos marem q̄ fœminam non solum conformari, sed etiam moueri citius constat. De his autem & in libro de natura pueri aperte narratum est, quemadmodum & apud Dioclem in voluminibus de mulierum morbis. Ruffus autem solum Apolloniatem Diogenem in contrariam abire senten

tiam inquit in secundo libro de natura: sed liber ille in manus nostras non venit. Quin etiam & E
ipsæ vterum gerentes, mares & citius moueri incipere, & pluribus validioribusq; motibus agitari apparere, testantur. Dicitur autem in propositis verbis, ꝙ citius concretus est, & constitutus est, hoc est, compactus & firmus factus est. Postea vero mas, quàm fœmina, tardius crescit: incrementum autem, vtrũ id, quod in vtero solum fit, an quod à partu, in præsentia dicat, in obscuro est: sed illud verum est, quòd & à partu fœmina cùm velocius adolescit, tum prius incrementum in ipsa finitur. Quòd celerius augescat, corporis mollitudo in causa est: eiusmodi nanque corpora in tres distantias, longum scilicet, profundum, ac latum exporrecta, facile incrementum suscipiunt. Verum quòd incrementum in ipsis prius, quàm in maribus desinat ac finẽ sumat, non item ob corporis mollitudinem, sed propter imbecillitatem id accidit: facultas est enim in animãtibus naturalis, quæ ipsorum incrementi effectrix est, propter quam imbecilliorem quidem plus augescunt, sed citius crescere ob eius imbecillitatem desinunt. Si quidem igitur ipse Hippocrates hanc vocem /inquinatum est/ scripsisset, tale quiddam significare videretur, quale et in secundo de morbis vulgaribus, vbi ait, ‖ Secundum aurem sinistram tumor, postero autem die & secundum dextram, minor vero iste: & complanabantur hi, & inquinati sunt, & non suppurauerunt: nam à celeri motu transmutationeq; desinens ac refrigeratum ita nominauit. F

2. Epid. sect. 2. nõ lõge à prin.

46 *Iccirco Solidus factus est, & Biliosior, & magis Sanguinosus, quia iste calidior est locus animali.*

Propter hoc inquit marem solidiorem, biliosiorem, & sanguinis pleniorem creatum esse, quoniam locus, in quo gignitur, eiusmodi est: dicit autem dextrum vteri sinum. Hæc quoque verba alius aliter scribit: omnes tamen eundem sensum seruant: quandoquidem & accurate nimis, quæ nam sit vera Hippocratis dictio, inquirere superuacuum est: melius est enim, non hoc speculari, sed an id, quod dicitur, verum sit. Veritas autem, vt diximus, per dissectiones exploratur, maribus plerunque in dextra vteri parte conceptis. Causa quoque, quòd hæc pars calidior sit, tradita est & ipsa, per dissectionem cognita.

GALENI IN SEXTVM DE MORBIS POPVLARIBVS HIPPOCRATIS LIBRVM

SERMO TERTIVS G

1 *Cutis raritas, Ventris densitas. Cutis colligatio, Carnium incrementum. Ventris torpor, Omnium confusio, Vasculorum immunditia. Cerebri consumptio, Ideo & caluities. Instrumentorum attritio.*

Non nulli hanc à medicis dignoscendorum enumerationem esse putant: sed potius quædam res inter se iũctæ coniugatim dictæ esse videtur. Prima autem coniugatio dicta est, vbi inquit / cutis raritas, ventris densitas /: non nulli enim propterea ventrem densum, hoc est suppressum & astrictum habent, quoniam per cutem euacuantur multa: sicut cõtra alteri per superficiem ægre difflabiles multam vrinam faciũt, aluũq; exonerant. Item altera deinceps coniugatio scripta est / cutis colligatio, carnium incrementum / vnde innuitur cutis coitionem adstrictionemq; immodici carnium incrementi plerunq; causam esse: Tertia huic proxima coniugatio per hæc verba scripta est / vẽtris torpor, oĩum confusio /: torporem autem intelligemus in concoquendis cibis vẽtriculi infirmitatem omnium planè corporis vitiorũ causam esse. Sed quod deinceps dictum est / vasculorum immunditia / potest quidem & cum modo dicta coniugatione coniungi. Quod enim in ventriculo H
male concoctum est, plerunq; vasorum immunditiæ causa fit: potest verò etiã pręterquam ꝙ cum ventris torpore coniungatur, & de venarum deprauata concoctione intelligi, vt, quemadmodum ventriculi non rectè cedens concoctio multa in toto animali confundit, sic & in venis nõ ad bonum finem perducta primum in ipsis immunditiã contrahit, hoc est vitiosorum succorum copiam, deinde & magnam noxam affert. Quare quod est inter hanc clausulam / ventris torpor / & hanc / vasculorum immunditia / commune ambabus est, quod ipse appellauit, omnium confusionem. Quod deinceps autem dictum est / cerebri cõsumptio, ideo et caluities / mihi quidẽ istud significare videtur, Cum cerebrum se ipso longe minus euadit (istud vero ipsum naturaliter siccius habentibus euenit) tunc ab ossibus superiacentibus recedit, quæ ab artis dissectoriæ professoribus græco nomine bregmata vocantur, Latini sinciput dicunt. Hęc verò duo sunt, vtrunq; rectis quatuor lineis circũscriptum, vna quidẽ per suturam in longum porrectã vtriq; ossi cõmunẽ, posterius aũt lambdalis suturæ lateribus, anterius verò coronarię vocatæ, vtráq; aũt parte squammosis cõmissuris. Verum ab aliis caluariæ partibus potissimum quidem cerebrum nõ admodum recedit. Quòd si & quandoq; recesserit, at saltem ob carnes ossibus subiectas haud prorsum cutis

humiditas

A humiditas exareſcit: quocirca neq; crines defluunt, quandoquidem in commentarijs de temperaturis didiciſtis, neq; ex prȩhumida cuti, neque ex valde arida pilos enaſci. Capitis ſanè cutis pueris, mulieribus, & eunuchis humida eſt, ſed caluis immodicè arida. Cerebrum quidem in iuuenibus molle cum ſit atque humidum, caluariam tangere, omnemq; interiorem inanitatem complere, in ſenibus vero ſicceſcens ſubſidensq; ab ea diſtare, ſæpius in animalium diſſectionibus conſpexiſtis. At nunc Hippocratis decretorum oſtenſiones afferre, niſi obiter, non eſt propoſitum, ſed obſcura verba illuſtrare, ſimulq; per capita interdum cauſas adijcere demonſtrata placita conſequentes. Conſumptionē autem cerebri, hoc eſt perfectum interitum, vt ipſum ex toto abſumptū ſit, neque cogitari poſſe in viuo animante fieri omnibus in confeſſo eſt. Quamobrem ſi id non ſit, hoc ſupereſt intelligendum conſumptionem cerebri, comminutionem eſſe, quam ex ſiccitate in caleſcentibus fieri diximus: vt ſincipitis oſſa alijs fiſtuloſiora & molliora ac ſuper incumbētia ob cerebri defectum exareſcant, cum ad ipſa vſque non pertineat, neque ea attingere poſſit: ſubſidet enim in ſuamq; ipſius baſim depreſſum cadit. Conſequenter igitur oſſibus iſtis reſiccatis, & ipſis prætenta cutis inareſcit, atque ipſi ſenſui valde ſicca in caluis apparet, vt rationali demonſtratione non egeat. Quando igitur valde cerebrum exaruit, vt quibuſdam in extrema ſenecta contingit,
B tunc & neruorum exortus inareſcere neceſſe eſt: quare neque perinde, vt prius, videre licet, neq; audire, neque aliud quicquam per ſenſus & voluntarios motus valenter perficere: ſed omnia iſtarum actionum inſtrumenta, per quæ illæ fiebant prius, exoluta, infirma, atque debilia redduntur: quod par eſt ipſum inſtrumentorum attritionem appellaſſe, per translationem à veſtibus attritis & vaſis appellationem accipientem: & hæc enim poſt diuturnos vſus ſe ipſis aridiora euaſiſſe cernuntur, quando ipſa attrita eſſe dicimus. Quidam ſanè hæc ſcripta coniugate intelligi nequaquam putantes, & ſingula prædictorum ſeparatim accipientes, hiſce verbis Hippocratem conſulere aiūt, vt ipſorum facultates per ſe cōſideremus, Vt ſtatim cutis raritas (prima enim hęc ſcripta eſt) cognoſcere quid valeat, conuenire aiunt, vt ipſam, cum vſus poſtulat, faciamus: cumq; opus
« non fuerit, amoueamus. Scriptum eſt quidē, inquiunt, & in libro de alimento, ‖ Raritas corporis In libro de Alimēto, poſt prīcipiū interpoſitis ferè quadraginta verſibus.
« ad difflationem: quibus plus adimitur, ſalubriores: quibus vero minus, morboſiores. Sed his repugnat quod inter hæc ſcriptum eſt / ventris denſitas, cutis colligatio / ſi quidem erat rerum medico ſcitu vtilium enumeratio. Quin etiam & quod poſt hæc ita ſcriptum eſt / ventris torpor, omnium confuſio / ipſum omnia ea ſcribere indicat, quæ in vnum natura coire apta ſunt: & non ſimpliciter qui ſint in corpore affectus orientes, quos cognoſcere opus ſit. Iſtud enim / omnium cōfu
C ſio / non eſt affectus vllius, ſed malorum ex affectu prauo naſcentium indicatorium.

2 *Detractio Curſibus, Luctationibus, Quiete, multis Ambulationibus, velocibus: Ouibus, elixa Maza, plerunque Panis paucus.*

Euacuationis nomē de ſolis liquidis dicitur: Detractionis, de ſolidis quidem magis, interdum vero et de liquidis: nempe modo dicta liquidorum ſolidorumq; minutionis communia ſunt, cum ſine purgatione, aut ſanguinis euacuatione, ipſam facere in ſanis ſcilicet voluerimus. Ægrotum enim nullus curſibus & luctationibus curauerit: nam his alijsq; ſimilibus exercitationum genus commune eſt, diſcorum telorum que iactus comprehendens, item ſaltus, halteras, armatorum certamina, & omnia vitæ munia, præſertim quæcunque in agri cultura exercent arantes, metentes, ac fodientes. Omnes igitur exercitationes & carnium, & adipis, & ſuccorum abundantiam minuunt. Vnum autem corpus omnibus iſtis vti non poteſt, ſed ſecundum habitus, & ætates, & vires, & conſuetudinem, ſingulis idoneam exercitationem inuenire conuenit, vt in libris de tuenda ſanitate didiciſtis. Nunc enim ex Hippocratis voluminum explanatione medicinæ pręcepta non diſcitis, cum hęc prius ordinatim in proprijs libris didiceritis: in quibus omnibus & ipſius placita
D cum demōſtratione cognouiſtis, & placitis conſentanea particulatim omnia habuiſtis. Cæterum vos dictorum ab ipſo ſeriem aſſequi ſtudentes hæc me vobis commentaria conficere, etſi id facere non ſtatuiſſem, rogatum voluiſtis: obſcuræ nanque dictiones ſcientificam explanationem non admittunt. Nunc itaque ſtatim hac voce deinceps ſcripta / quiete / aperte cognoſcere non licet, quid per ipſam Hippocrates ſignificare voluerit: ſed quemadmodum in alijs obſcuris locutionibus, ita & in iſta, per coniecturas agere opus eſt, vt hoc iſti, illud alij veriſimilius videatur, quemadmodum & viſum eſt: & alius aliter quietem interpretatur. Poteſt enim & de ceſſationibus, quæ
« exercitationibus interponūtur, dicta eſſe: ſicut in aphoriſmis dixit, ‖ Cum inceperit laſſeſcere, quie- 2ª. Aph. 48. Ex. ord. 19. a
tem agere, ſtatim laſſitudinem tollit. Poteſt etiam et de ceſſationibus per integros interiectos dies futuris intelligi. Poteſt autem & integram quietem aliquibus corporibus conſulere. Nam ſi ip-
« ſe ita dixit, ‖ Motus roborat, ocium tabefacit. poſſet ſanè & ocioſa vita corpus attenuare: ita enim de Iis q̄ in medicat. ſiunt cō. 3. t. 28. 7ª. 219. a etſi ibi legitur uſus nō mot⁹.
quibuſdam ab exercitationibus ad ocium traductis euenire cōſpeximus. Sed certas diſtinctiones ſtatuere opus eſt, vt ſciamus qui nam ſint, qui iſtis extenuandi cauſa indigeant: neque enim abundantium humorum euacuatione opus eſt: nunquam enim id præſtare ocium poteſt. Iure itaque non nulli de carnium detractione ſermonem ipſi nunc eſſe aiunt, non de humorum inanitione, vt in plenitudine, & aquoſis habitibus fit. Poteſt quidem de ambabus ipſo ſermonem faciente,

omnium auxiliorum enumeratio esse, & quæ vtriq; detractioni communia sunt, & quæ alteri ip- E sarum propria. Potest autem & post exercitationes quietem scripsisse, de singulorum dierum exercitationibus quieteq; ipsis succedente sermonem faciens, ne exercitati cibaria (vt moris est) illico assumant, in corpore adhuc ab exercitatione calorem seruantes, sed postquam exacte refrigerati sunt: nam & hoc in libris salubribus & ab alijs & ab Erasistrato recte dictũ didicistis. Quare & ex hoc constat multum coniecturæ in dictorum ob breuitatem obscurorum interpretationibus inesse: præterea cum verba, vt lubet, scribere liceat, longe sane obscurior veteris sentẽtia redditur. Nunc quidem in proposito sermone aliqui scribunt / quiete multa / neque vetustis codicibus, neq; illis, qui primum volumen hoc interpretati sunt, huiusmodi lectionem agnoscentibus. Siquis vero hanc nos explanare cogat, quietem post exercitationes multam interponi debere ipsum præcipere dicemus. Verum hæc omittenda est: & ab omnibus concessam scripturam declarantes, vt ambulationibus multis ac celeribus quis vtatur, ipsum consulere affirmabimus: tarde enim, quemadmodum & tardæ exercitationes, corpora pinguiora efficiunt. Atqui demiror, cur de illis loquens omisit hanc particulam / velocibus / siquidem veloces cursus, exercitationesq; similes, & carnium molem detrahunt, & succorum exuberantiam inaniunt, fere q; ab omnibus hoc & exercitatoribus & medicis cõceditur. Hippocrates igitur deinceps detractione egentibus aptã F alimoniam descripsit, ab vno exemplo (vt solitus est) eius, quod cõmuniter omnibus conuenit, sibi ipsi commentarium faciens. Istis autem in vniuersum alimenta multum nutriẽtia non danda sunt, qualis est suilla caro, sed parum nutrientia, qualis est ouilla caro, quæ sane pecudis est: & placenta sane, quæ græce maza dicitur, inter modice alentia reponitur: quocirca ipsius quidem plurimum, panis vero exiguum accipi iubet.

3 *Detractionis Signum, Eandem horam diei seruare: Repente enim Trahitur.*

Præsentia verba cum ante scriptis, vbi detractio vt facienda esset, edocebat, coniungi clarum est. Vt igitur cognoscamus, num eius modum recte coniectura assecuti fuimus, huiusce rei signum nunc tradit. Sed iste sermo propter eam, quam sępe iam diximus causam, nobis obscurus redditus est, quod videlicet, non, vt emitteretur, hunc librum scripsit, sed vt formulam quandam & apparatum sibi ipsi moliretur: ad æditionem enim scribens vtique omnino declarasset, quam diei horam eam dicat, in qua detractionis signum obseruare oporteat. Cum igitur ipse non scripserit, quid aliud quisquam probabilius intelligere possit, q̃ quod eadem diei hora eum ducentes ad exercendum, qui detractionis indigeat, obseruemus, vt iussit nunquid de repente subtrahatur, hoc est, G moles quidem corporis concidat, cadat autem & debilitetur facultas: nam haud dubie hæc vox εἰρύεσθαι trahi significat. Potest autem & ab illo ad hæc transferri, propter rerum naturam, de quibus verba fiunt: quibus, vt sępius dixi, in obscuris narrationibus, quæ prius ipsi nouimus, adaptamus. At quidam loco huius vocis εἰρύεται hoc est trahitur, hanc scribunt ἐρείπεται hoc est cadit, rei declarationem ex hac voce magis lucidam fore sperantes: sed antiqua scriptura hanc vocem εἰρύεται hoc est trahitur, habet.

4 *Remittito Labores, Aut defluet.*

Et hoc loco non nulli scribunt / subtrahito ex laboribus, aut defluet /. Orationis autem vis hęc est, omnis euacuatio nisi paulatim fiat, vires prosternit, & corporis habitum subito valde digerit. Propterea igitur quidam scripserunt / submittito labores, aut defluet / copiosam repente euacuationem per hoc verbum / defluet / significare volentes. Alij vero scribunt ᾗ εἰρύεται i. quatenus consumitur, literam η addentes, & circunflectentes, atq; item iota subscribẽtes, vt significetur, ita ex laboribus subtrahere, vt homo consumitur. Hoc verbum autem εἰρύεσθαι de corporis consumptione, viriumq; casu ab ipso dictum fuisse aiunt: vt eiusmodi oratio sit, Minuas labores, cum vi- H res prosternuntur, & corpus digeritur. Quin etiam & qui ἐρείψεται hoc est labetur, scribunt, ad virium casum orationem referunt.

5 *Similiter enim Totum Concidit.*

Hanc partem post superiorem in antiquis exemplaribus omnibus inueni: quam ita se habere veteres etiam explanatores asserunt, nec non & ex recentioribus Sabini sectatores: nullam tamen eius interpretationem attulerunt. Totam enim antepositam dictionem cum adscripsissent, deinde singula eius verba interpretati huiusce partis explanationem nõ dixerunt, quẽadmodum neque Zeuxis ex antiquis interpretibus vnus & ipse. Quidam sane aiunt ab Hippocrate dictum fuisse / similiter enim totum concidit / tale quid innuere volente: Vt repletio nocet, ideo que ipsam detrahere oportet, sic & præter modum euacuatio æque, ac repletio, noxia est: ob ipsam enim corpus detrimentose tabescit, sicut ex plenitudine mole nimia turget. Sed quidam hanc interpretationem vt incredibilem vituperantes, aut nullo pacto hanc partem scripserunt, aut in hæc verba transmutarunt / subito enim valde fluet / Hippocratem nobis præcipere volentes, vt diligenter corporis detractionem obseruemus. Repẽte enim ipsis magna digestio ac defluxio

in-

A in exercitationibus accidit, cum deinceps pluribus diebus aliquis ipsos valde exercuerit, tenuiterq; cibos exhibuerit.

6 *Cum vero iam Contabuerint, Præbere Suillas assas oportet.*

Per antedicta immodicam detractionem cauere nos iubet. Sed, quoniam interdum inuitum in eam incidere contingit, vult & ad ea medicum paratum esse debere, siquando repente magna detractio facta sit: tuncq; suillas carnes tostas exhiberi consulit: suillas quidem carnes, q multum nutriant: tostas vero, quod solidam & in exiguam molem astrictam, non humidam laxamq; carnem creent. At quidam loco huius verbi / præbere / offerre suillas assas / scribunt, eandem quidẽ sententiam seruantes, sed vt magis proprio verbo / offerre / loco istius / præbere / vtentes.

7 *Cum Replentur autem, Signum rursus, Floridum Corpus est.*

Et id ipsum breuibus descripsit omnis refectionis commune signum. Floridum enim corpus euadit, & in exercitationibus, & illis alioqui, qui ex bono sanguine instaurantur.

8 B *In Exercitationibus Signum, Sudor stillatim vt ex aquæ ductibus exit, aut Depressio ex elatione.*

Et hoc loco sermoni deest, casus, aut detractionis, aut id genus aliquid. Quocirca ipsum non nulli addentes, tanquam principio ita scriptum non dubitarunt interpretari, talem orationem red dentes: In exercitationibus collapsionis signum, sudor, vt ex aquæ ductibus effluens: deinceps autem signum aliud est, depressionẽ magnam subito ex elatione: oportet enim et hic subintelligere, subitaneã ac magnam, licet modo scriptum non sit, ipso superius dicente / repente nãq; trahitur /. Hæc autem corpore immodice digesto euenire palam est.

9 *Mulier, quam primo in Cranone curaui, Lienis magnus natura, Febris ardens, valde Rubra, Spiritus Decimo die, Sudor multus superius, verum etiam Inferius Decimoquarto die.*

Nihil notatu dignum ex his verbis discere nobis licet. Admiratus autem essem, si & ipse Hippocrates omissa vrinæ mẽtione ita scripsisset: quoniam si eam adiecisset, aliquid plus ad reminiscẽtiam lucratus fuisset, ac nobis etiam eadem ratione profuisset. Et hoc quoq; dictionis huius initio scriptum obscurum est / quam primo curaui /: nam quæstione dignum est, vtrum sua ipsius causa, vt nominum & locorum, in quibus ægroti iacebant, meminisse consueuit, ita & nunc adscripserit C /quam primo curaui / quo nominis mulieris memor esset: an nunc ex recidiua hominem ægrotasse significet. Ita vero & spiritus, qui decimo die accidisse scriptus est, obscuritatem parit, num quãlibet simpliciter spirationis difficultatem, an solum incitatam & valde crebram ęgre spirandi speciem significet. Sed quidam & in ventre multum spiritum collectum esse per hęc verba significari putant. Hæc quidem, quantum ad verba pertinet, obscura sunt, Alia vero, quantum ad solam sententiam, non minus difficultatis continent. Vtrum enim ex solo male affecto liene mulieri acciderit & ardenti febre, & spirationis angustia, seu ventris inflatione laborare, & colore perrubro esse: an & alius quispiam febrilis affectus ipsam vexauerit, ob quem in hæc mala inciderit, incertum est. Sed permagni (vt dixi) interest nos lotia, qualia vsq; ad iudicationem fuerint, & cur decimo die sudores apparuerint, ignorare. Ipse nãq; qbus diebus accessiones vehemẽtiores sint, ascribere solitus est: vt ipsum sciamus ex multa in singulis experientia peritiam acquisiuisse, ex " qua in vniuersum sentẽtiam hanc de omnibus morbis protulit, || Quorum accessiones imparibus " diebus fiunt, eorum & iudicationes imparibus diebus absolui. Quod omnium vero in proposita parte absurdissimum est, id vtiq; dicam, mortua ne an sanata sit mulier, prætermissum esse. Iccirco & eam vocẽ / minus / quę inter hunc & sequentem sermonem scripta est, quidam sane huic adij- D ciunt, alij sequenti præponunt. Profecto si scriptum fuisset, decimoquarto die mulieri bonam iudicationem factam esse rationi consentaneũ vtiq; foret huic orationi eam vocem / minus / nõ adijcere. Cum dixisset enim, decimo die sudores mulieri emanasse maiori ex parte superius: ac postea deinceps subiecerit / verum & inferius decimo quarto /: quo modo profecto, si omnino liberata est mulier, hanc particulã / minus / adscribere potuit? Igitur verisimile magis est bona iudicatione facta per omne corpus effusos esse sudores. Rursum siquis mortua muliere perniciosos fuisse sudores crediderit, iure propositi sermonis calci hanc voculam / minus / adiecerit, vt oratio talis sit: Sudauit quidem, & decimo die superius magis, verum etiam inferius: sudauit autem & decimo quarto, inferius minus. Ad sequentem igitur dictionem iam descendamus: in ipsa enim fortasse aliquid clarius inueniemus, vnde, quo loco eam particulam / minus / ponere debeamus, an in proposite calce, an in sequentis initio, percipere valeamus. 1. Epid.cõ.3.t. 13.3ª.120.c

10 *Minus ijs, Qui ex capite Grauedine laborant, & Raucitate, Cum febre correpti sunt, vt puto, Recidiuæ fiunt.*

Subintelligere oportet, finita febre: qui enim aliter ipsis recidiuas minus accidere putabimus, nisi prius febris desierit? Quod si hãc vocẽ / minus / ab his verbis abstraxerimus, vt qbusdã eã superiori

periori orationi subiungẽtibus visum est, huic cõtraria verborũ sentẽtia erit, Iis videlicet, qui ex capite grauedine laborant & raucitate, cum febre correpti sunt, recidiuas fieri nobis intelligentibus. Igitur quod in oĩbus facimus, non orationis verisimilitudine, sed ijs quæ euidẽter in ęgrotis cernũtur, quæsita dijudicantes, si & nunc faciemus, hanc particulã /minus/ verbis istis recte fuisse præpositam inueniemus. Febris nãq; post grauedines & raucitates veniẽs, ipsas firmius & certius concoquit: ut non iterum facile reuertant, etiam si aliquid erroris cõmissum sit, alijs †sine febre ob aliquã eiusmodi causam affectis} post cõmissos errores in morbum recidẽtibus. Sed cur in sermone hoc additum est /ijs, qui ex capite grauedine laborant/? neq;.n.ab alio membro grauedines oriuntur? An sermo iste ita dictus esse potest, vt in his verbis ẽt dictum fuit /vertebræ autem, quæ in dorso/? Potest quoq; has particulas /ex capite/ addidisse, qm̃ raucitate laborantiũ in ipsis verbis meminerat: nam & alia ratione raucitates fiunt. Potest quoq; /ex capite/ adiectũ esse, ipso sibi ipsi reminiscentiæ causa breuiter scribente, quo à grauedinibus, quæ ab externa aliqua exigua causa proueniunt, ipsas distingueret, vt indicaret de illis à se sermonẽ fieri, qui ob naturalẽ capitis imbecillitatem eo vitio facile caperentur: hos enim quispiam iure ex capite grauedinosos appellet, non à frigore, aut æstu, aut aliqua simpliciter externa causa. Illud autem verbum /puto/ in quibusdam codicibus additum est, significans ipsum, de quibus rebus loquebatur, ambigere: sed consentaneum est, & sine illo verbo /puto/ scribi posse, cum verum sit id, quod dicitur. In sequentibus autem verbis ea, quæ recte dixerat, ratione corroborat. Ad ipsa igitur iam transeamus. E F

† febricitantibus absque eiusmodi causa.

* Al. spina.

11 *Quicquid Suppurat Non recidit. Ipsamet enim Concoctio, & Indicatio, simul & Abscessus.*

Haud obscura oratio est memoria tenentibus ea, quæ sæpius iam de concoctione dixit. Nunc vero & eorum (vt dixi) superiorum verborum causa meminit: vt integra oratio talis sit: Et grauedinosis, & raucis ob destillationes ex capite, cùm superaddita febre, frigida iuxta atq; humida fluxio concocta fuerit, & concocta fuerit expulsa, firmam morbi iudicationem fuisse, neq; hominem denuo ægrotaturum spera.

12 *Aliquibus, cũ Venere utũtur, Inflatur uẽter, ut Damagoræ. Aliquibus uero in eo Strepitus. Arcesilao Tumebat.*

Hæc quoq; verba alius aliter scribit. Et quidã ipsis hęc addũt /cũ incipiũt/, dictionẽ /aliquibus/ initio positam adimẽtes, & narrationẽ talem facientes /cum incipiunt venere vti, inflatur venter/. Voluntq; isti incipientibus venerea, hoc est primum aggredientibus opus illud, ea quæ in sermone deinceps tradunt, accidere: tametsi lectionẽ hãc neq; liber aliquis antiquus, neq; explanator agnoscit. Nihilo minus Sabini sectatores de coire incipientibus ipsi sermonem esse aiunt, quãuis Hippocrates nomine proprio hominis vnius Damagoræ meminerit. Id autem facere consueuit, cum paucis res, quam narrat, acciderit. Atqui præterq; φ de his quicquam Hippocrates scriberet, experientia oportuit, quid appareret, addiscere: neq; enim primũ venere vti incipientibus ventrem inflari, aut strepitũ in ipso personare contingit. Sed quibusdam potius raro, iam inclinante ætate, & affectu flatuoso vocato, præcordiali, & melancholico vexatis, cum venere vtuntur, inflari magis ventrem contingit: ijsdem quoq; ipsis, vt assidue coitum appetant, euenit. Quod igitur plerunq; iam antea dixi, siue scripturas varias, quas in his verbis fecerunt, omittam, siue oẽs recenseã, vtrũq; multi reprehendent, ex suis ipsorum cupiditatibus, non ex rerum natura, modum in orationibus æstimantes. Quin etiam si quædã ex dictis & scriptis dixero, quædam prætermisero, sic etiam non nulli, qui accusent, inuenientur, φ aliqua dixerim prætermittenda, præsertim cum nugatoria sint: aliqua dicenda subticuerim, q̃ dictis deteriora non essent. In congressibus vtiq; quotidianis quãcunq; explanationẽ, qui intersunt, audire velint, ab eis ipsis percunctati eorum voluntatibus nos aptare & assentiri respondentes conamur, at in libro id facere nõ licet: propterea mihi cõstitutum est in plurimis quidem Hippocratis sermonibus aut nequaq; meminisse veterẽ scripturã permutãtium, aut absurde prorsus interpretantium. In quibusdã vero, quæ dicta sunt, non omnino à veritate abhorrentia, eorũ commẽtaria legentibus mentionẽ facere oportet: in singulis.n.partibus eadẽ repetere pergraue est. Quod igit dicebant Sabini sectatores, φ primũ venerẽ expertis, in propositis verbis dicta eueniant, vt verũ credentes, ipsius causam afferre conant. At alij contra, q̃ hi, verborũ lectionẽ hanc faciunt /sunt, quibus, cum venere vtunt, inflatur venter/. Sabini quidẽ sequaces non præter rõnem coire incipientibus id accidere asserũt, primum quidem qm̃ magna innouatio, ac permutatio in corpore fit (scribit enim sic ipse), ob quam immutationem, flatus, comitialis morbus, renum affectus, aliaq; longa vitia procreantur: postea vero quoniam & Democritus inquit, homo ex homine in coitibus proseminat: quin etiam qm̃, inquiũt, multũ pruritum ac morsum ob seminis salsuginem atq; acrimoniam patiunt. Cumq; fœminarũ (vt aiũt) & marium communis ratio sit, in fœminis euidentem causam esse dicunt: vtero nanq; intestinum subijcitur, vesica superiacet: par est itaq; ipsum distentum & in venerem concitatum vtriusque excretionem retinere: flatu igitur incluso assidue inflari, atque lotio retento abdomen intumescere. Hæc sane à Sabini sequacibus haud verisimiles causas eorum, quæ non fiunt, assignantibus referuntur: neq; enim hæc adolescentulis coire incipientibus, sed atra bile vexatis & flatuosis nominatis, eueniunt: G H

*

⁂

qui

A qui quidem et post declinantem ætatẽ huiusmodi vitijs afficiuntur: "prorsus enim flatu repleri ab ingeniti caloris debilitate prouenit, eo nanque recte valente horum nihil exoritur. Nam Aristoteles in libro suo de Quæsitis & causam quærit, ob quam melancholicis libidinosis esse cõtingat: dicitque in ipsorum præcordijs haud paucum spiritum flatuosum excitari, atque ideo eiusmodi vitia spirituosa præcordialiaque nominari. Diocles etiam & Plistonicus aliique multi medici sic ipsa vocari dicunt. Verum haud malum fuerit & quædam verba ab Aristotele scripta retulisse. Hæc ita se habent: Cur melancholici libidinosi sunt? an quod spiritu abundant? semen enim spiritus excretio est: cũ iste igitur copiosus sit, necesse est ipsius purgandi sæpius incessat cupiditas, leuantur enim. Propterea et Ruffus * pro hac voce /strepitus/ maluit scribere /timor/ vt Hippocrati de melãcholicis sermo sit, quorum maxime proprius timor est. Aliud enim alij formidolosum videtur, vnum quiddam saltem ipsis singulis omnino, quando planè modice contristãtur: Si vero immodice, & duo, et plura, et permulta: quibusdam etiam ipsorum omnia. Erit itaque secundum Ruffum lectio huiusmodi /quibusdã, cum venere vtuntur, inflatur venter, vt Damagoræ, vnde his timor/. Verum secundum veteres interpretes ita se habet, vt ab initio scriptum est: illorum enim scripturam semper adijcio, & si ab illis primis librarijs corrupta fuisse videatur: satius est enim, vt iam sæ-B pius repetiui, lectionem, vt inuenta est, enarrantes, ita deinde ipsos aliquid vlterius excogitantes addere, idque ipsum nos facere admonere. Hactenus Sabini explanatio tradita est. Capito autem ita scripsit /aliquibus non nunquam, cum venere vtuntur, inflatur venter, vt Damagore, aliquibus vero in his strepitus/. Dioscorides vero sic /aliquibus quidem, cum venere vtuntur, inflatur vẽter, vt Damagore, aliquibus in his strepitus/, iste enim eam particulam /vero/ abstulit. Quin et in nomine hoc /strepitus/ explanando, inter ipsos explanatores non conuenit. Non nulli quidem murmur significari dicunt, quidam ructũ, alij flatus per sedem exhalantes: item alij quodlibet istorum simpliciter, qualiscunque in intestinis motus sit, qui ab auribus sentiatur: sunt enim & alij quidam prẹter murmura in intestinis motus ac strepitus, non nulli quidem sonis persimiles, aliqui vero sibilis, aut alicui alij huiusmodi voci. At Arcesilao, inquit, non modo venter inflabatur, sed etiã tumebat, hoc est, œdema id est tumorẽ, habebat. Dixi autẽ alias sæpius œdema ab ipso vocari omnem præter naturam tumorem, siue phlegmonis, siue erysipelatis, siue scirrhi naturam sapiat, cum recentiores medici solum laxum tumorem œdema vocent. Cæterum qualem nam Arcesilao tumorem excitatum esse dicat, quæstio haud parua est. Mihi sanè œdema propriè à iunioribus acceptum dixisse videtur: non tamen incredibile est aut erysipelas, aut phlegmonem, aut scirrhum, aut C eiusmodi aliquid coitus tempore, vel paulo post, exortum fuisse, rursumque haud ita multo post id resedisse: ab interpretibus autem tota hæc speculatio silentio præterita est. Huius quidem Arcesilai et alio huius libri loco mentionem fecit Hippocrates, vbi ait, In accessibus, quibusdam strepũt, vt Arcesilaus. Manifestum est igitur huiusmodi hominibus ventrem flatu esse repletum, huncque præ contentione in coeundo facta excerni contingere. At Dioscorides ita hæc verba scripsit /Arcesilao autem male olebat flatuosum/ pro eo, quod est, malũ odorem exhalabat flatuosum, ita enim scriptum esse voluit. At reliqui omnes hanc vocem /flatuosum/ sequentis partis initium esse voluerunt, vt deinceps scriptum est.

13 *Flatuosum in Furfurosis simul causa est. Etenim flatuosi sunt.*

Quos furfurosos dicat, inuentu difficile est, modo quis ne, velut Herodoti & Ctesiæ, tanquam historiam, veterum medicorum libros euoluat, sed quo ad artis opera magis proficiat. Multi autem interpretes id negligunt, & maxime quicunque sophisticam doctrinæ speciem æmulati ad eam explanationem deueniunt, quæ ad manum est, quamque verba ipsa præseferunt: neque præterea in ægrotantibus dictorum veritatis periculum faciunt. Igitur ita quoque nunc eos furfuro-D sos dictos esse intelligentes, quibus assidue in capite furfures creantur, istius rei causam referre conantur, dicentes ab excrementis caput subeuntibus furfures prouenire, excrementaque in sublime à calido spiritu ferri, ob idque istos flatuosos esse. At ipsorum improbus sermo est, Primo quidem quoniam euidentis rei testimonio caret: mille enim minime flatuosos nouimus, quibus in capite perennis furfurum prouentus est: Secundo, & si res ipsa testimonium ipsis fauens præberet, omnibus calida excrementa contrahentibus communis hæc ratio esset: Et tertio ad hæc, quod ipsius capitis plerunque ob propriam eius temperiem symptoma est furfures creare, & si humores naturaliter affecti sint. Iure igitur quidam veterem lectionem commutantes scripserunt /flatuosum causa simul est alatis/: medicis autem consuetudinem esse eos alatos nominare, qui scapulas eminentes auium alarum instar, retrorsumque productas habent, vos non latet. Istis igitur inquiunt flatuosum simul esse causam, vt in affectum incidant, quemadmodum incidunt, hoc est, eiectionem sanguinis, ipsos enim flatuosos esse. Quod quidem ad frangendum aliquid in pulmone, adiuuans causa sit flatuosum, neminem præterit: an vero & angusti pectoris homines flatuosi sint, id experientia nobis curiose inuestigandum est. Mihi quidem ferè omnes eiusmodi visi sunt, & forsan ob vitalis caloris penuriam, quem ex corde emanare didicistis. Igitur alati exiguum cor habentes, secundum quoque huius proportionem & calorem ab ipso in omne

corpus

corpus emanantem imbecillum habent: ob huius nanq; ab ipsa origine infirmitatem cor (vt didi E
ciilis) exiguum creatum est. Quidam autem non /alatis/ sed /febriculosis/ scribũt, locutionem hu-
iusmodi facientes /flatuosum simul causa est febriculosis, etenim flatuosi sunt/: verum neq; ipsi re
cte sentiunt, omnes febriculosos flatuosos esse arbitrantes. Dioscorides sane, vt paulo ante dice-
bam, in calce præpositæ sententiæ hanc vocem /flatuosum/ collocans, ita proposita verba scripsit
/simul causa alati/: vt tota ipsa continuata locutio ita se habeat /Arcesilao autẽ male olebat flatuo-
sum/: postea deinceps ab alio initio /simul causa alati, etenim sunt flatuosi/. Abunde igitur de fla-
tuosis iam dictum esto: ne oratione in præsentia & semper multa scribere deuitem, re autem vera
nimis verbosus esse deprehendar.

14 *Frigidum valde Venas frangit, & Tussim citat, vt nix, glacies: Et contrahit, vt Pherea, & Gongronæ. Simul causa Duritiæ.*

Et in libro de liquidorum vsu, & in aphorismis, fusius disputatum est, qualis nam frigidi facul-
tas sit: nunc quoq; aliqua ipsius opera per quandam veluti designationem relata sunt ad eius com
munem vim explorandam vtilia futura. Quãtum enim in ipso est, omnia, quæ attingit frigidum,
cogit, densat, stringit, coarctat: quocirca & sensum latentes corporum difflationes & sensiles efflu F
5a.Aph.23.Ex. ord.39.f xus intercludit. Sic igitur & in aphorismis scripsit: ‖ In istis vero frigido vti, cum sanguis eruptu-
rus est, non in ipsa, sed circa ipsa, vnde effluit. & quæcunque deinceps opera propriæ frigidi facul-
tatis, q̃ñ nullo intercedente medio agit, enumerauit: item cum dixit, Frigida, vt nix, glacies, pectori
inimica, tussium excitatoria, sanguinis profluuij prouocatoria, & destillationum inductoria. Illud
quidem /pectori inimica/ secundum ipsius frigidi facultatem dixit: Illud autem /tussium excitato
ria, sanguinis profluuij prouocatoria/ per interuentũ aliorum. Quoniam enim in se ipsa compin-
guntur atq; coarctant vasculorum sanguinem continentium corpora, propterea non nunquam
ipsorum tunicas frangi contingit, vt quod à multo contento in laxis receptaculis fit, id à nõ mul-
to distentis eueniat. Ideo igitur in propositis verbis non absolute frigidum venas frangere, sed val
Ibid.Aph.24.g de frigidum dixit. Eandem sententiam innuentia verba & in aphorismis scripsit inquiens, ‖ Frigi
da, vt nix, glacies. per exempla, quæ nam sint valde frigida, interpretatus. Item cum in aphorismis
Ibid. Aph.20.a dixerit, ‖ Vlceribus frigidum mordax, cutem obdurat. nunc dixit, Frigidum contrahendi vim ha-
bet, quod idem est, ac copulandi. Sic igitur & in neruosis membris tumores creat, & in neruis gan
glia quæ vocantur, & alias quasdam tentiones, alias oblongiores, alias rotundiores. Mihiq; videt
oblongiores vocasse pherea, rotundiores autem gongronas, Pherea quidem eas vocans, quæ φυ- G
ρεῶν similitudinem habent: ita enim quidam Iones satyros appellarunt, quos pingunt finguntq;
oblongos apud aures excessus habentes: Gongronas vero rotundiores cũ duritia excessus, quales
in quibusdam arboribus appendices sunt, quas gongros vocant: vt etiam Theophrastus in pri-
mo de stirpibus ad verbum ita scripsit: Non nullę vero habent & vocatos à quibusdam gongros,
aut ipsis proportione respondentia, vt olea. Dicunt & aliqui nunc etiam in Thessalia se quosdam
audiuisse tales duritias, cum in collo creatæ sunt, gongronas appellantes. Verum quenquam phe-
rea dicentem neq; ipse vsquam gentium audiui: neq; aliquem, qui audiuerit, noui: quamuis non
nulli explanatores Hippocratẽ dicant pherea vocare, quæ Pheris peloponnesi ciuitate abundant.
Alij per ε psilon primam syllabam scribentes vna cum ph scilicet, pherea, dicunt ipsum appellare
quæ Pheris Thessaliæ vrbe plerunq; oriuntur. At q͛ ipse longiores excessus pherea nominet, illud
7.Epid. circa fine libri, vers lib. fere 90. etiam quod in septimo de vulgaribus morbis ad verbum ita scriptum est, ‖ In vulgus grassabantur
tusses, maxime vero in pueros, quæ secundum aures multis, qualia satyris. testimonium dictis no-
stris præbere videtur. Sed quod in calce propositi sermonis scribitur /simul causa & duritię/ id si-
gnificat, dictorum vitiorũ à frigore creationes adiuuans causa est & corporis, in quo affectus oriũ
tur, duritia, id est cum homo dura naturaliter cute fit: eadem enim ratione & frigidum, & dura cu- H
tis, positorum affectuum originis causæ sunt. Nam quoniam (vt ipse inquit) frigidum cutim ob-
durat, ideo huiusmodi affectus creat, succis sub cute contractis per ipsam transire nequeuntibus.
Quibus igitur natura cutis dura est, istis et ipsa adiutrix causa fuerit, vt ne crassi lentiq; humores di
gerantur: sub ipsa vero congesti duros vocatos & scirrhosos tumores efficiant. Quòd etiam ve-
narum diruptio ob frigidi vim natura durioribus euentura sit, nemini dubium est. Nam si à san-
guine in venis incluso effractio vasculorum fit, in illis plus fiet, quæcunq; præ duritia ægre vixq;
dilatantur. Quæ enim latius extendi apta sunt, & si, quod in ipsis continetur, multum sit, id tamen
citra scissuram includunt & cohibent. Item & tusses in natura durioribus corporibus iure excitã-
tur: siquidem dictum est, ea facilius, q̃ mollia, exasperari. Cum quidam vero in hoc sermone pro
hac voce βηχῶδεις id est tusses excitans, φυσῶδεις id est flatuosum, scripserint, aliquid & de hoc di-
cere conuenit: quotidie nanq; refrigeratis corporibus flatuoso spiritu ventrẽ repleri cernunt. Ve
rum antiqua lectio non φυσῶδεις id est flatuosum, sed βηχῶδεις id est tussiculosum (vt verbũ verbo
reddam) agnoscit. Atq; in aphorismis (vt paulo ante retuli) frigidissimarum rerum, loco exempli,
5a.Aph.24.Ex. ord.39.g. mentionem faciens, ipsis nõ addit /flatuosum/: ‖ Frigida enim, inquit, vt nix, glacies, pectori inimi
ca, tussium excitatoria, sanguinis effluuij prouocatoria, et destillationes commouentia. Ac propo-
sitis

A sitis in verbis, & in narrato aphorismo, non simpliciter quæ à frigido, sed quæ à valde frigido fiāt, edocet, hoc loco dicēs /frigidum valde venas rumpit/: in aphorismis /vt nix glacies/. Quòd autē aliquam caliditatem participare debeant, quæ inflantur sæpe didicistis, sicut & quæ

* *Deficiunt aliqua.* *

15 *Post mictum Concretio Puerulis magis. Num quoniam calidiores?*

Quòd de calculosis pueris hîc sermo sit, omnes libri explanatores asseruerunt: sed cur /post mictum/ adiecerit, cū simpliciter scribere liceret /concretio puerulis/ haud perinde cōtemplati sunt: sicut neq; illud etiam, cur dubitatiuam coniunctionem adiecerit, non simpliciter dicens /concretio puerulis, quoniam calidiores/: iste enim loquendi modus /num quia calidiores?/ pro certo affirmare non audentis indicatiuus est. Atqui in aphorismis absolute protulit, || Augescentes plurimū habent insitum calidum. Nomen quidem concretionis, in solo septimo de morbis vulgaribus libro inueni, eius libri scriptore dicente, Et concretio apparebat in aqua, qua manus lotæ sunt. Sed quare /post mictum/ aut quare /num/ adiecerit, deinceps considerabimus. Ac primum de dubita- 1a. Aph. 14. Ex. ord. 7.a

B tione, & si secunda scripta sit, videamus. Aut igitū adhuc dubitans hæc scripsit, temporis autē spatio aliqua demonstratione comperta firmam de crescētium temperatura sententiā tulit: aut, quod & melius est, & à nobis in commentarijs de temperamentis, & in aphorismis decretū fuit, non absolute puer adulto calidior est, sed insito calore calidior. Calidum autem non ingenitum eo absolute calidius esse monstratum est, quo adulti plus abundant: quocirca par erat ab eo potius calido in vesica lapidem cōcrescere. Propterea igitur haud iniuria anceps est. Veritas aūt est calculos pueris in vesica ob vrinæ crassitudinē procreari. Porrò vrinas crassissimas à pueris reddi, & ab omnibus ante nos medicis concessum est: sed cur tales reddātur, ipsum quidem per se speculatione dignum est, ad rem autem propositam nihil facit. Crassas enim vrinas excerni & euidenter apparet, & rerum testimonio declaratum est: huiusmodi nanque crassitudo multa collecta & in vnum coiens, cum semel aliquando non opportune excreta intus diutius manserit, coagmentandi concrescendiq; initiū capit. Eo vero principio facto facile postea quicquid iterum reliqui crassi in vesicā delabitur, priori agglutinatur, maiorq; inde tophosus calculus redditur: quemadmodum extra & in calidis aquis sponte nascentibus, et in vasis, vbi calefit aqua quotidie, lapis coalescere cernitur. Igitur vrinarum crassitudo creandorum calculorum prima potissimaq; causa est, caliditas vero etiam

C mediocris ad huiusmodi materiam spissandam satis est: nempe & in calidis aquis scaturientibus, & si moderatis tepidiores sint, tophi concrescentes apparēt. Hac itaque ratione Hippocrates eam vocem /num/ adiecisse mihi videtur, quoniam & tanta caliditas, quam ingenitam pueri habent, ad coagmentandum aliquid facit: verum non ipsa præcipue, sed materiæ ex qua fit lapis, qualitas, ipsius compactionis causa existit. Cæterum cur /post mictum/ adiecit, & non absolute dixit /concretio puerulis?/ quoniam de calculis in vesica, & non in renibus, nunc sermonem facit." Fit autem lapillorum in vesica concretio post mictum, in renibus ante mictum. At pueris in vesica, iam declinanti vero ætate hominibus in renibus, lapillos prouenire nos haud præterit. Ergo (quod dudum dicebam) rem ita se habere, quod sensibus apparet, manifestat: quæ nam vero causa sit, per ocium quærere licet. Quare explanationi iam finis factus est: causam autem, vt in superioribus, ita & modo quasi superpondium afferemus, si prius illos reprehenderimus, qui propterea in pueris calculos gigni asserūt, quòd itinera ob vasculorum exiguitatem angusta sunt. Oporteret enim, si id ita esset, in renibus potius calculos pueris creari, angusti enim per illos transitus sunt: vesicæ autem ceruix lata adeo in pueris est, vt cuiusque materiæ crassitudo per eam facile transmitti possit. An forte neque in illis, qui iam progressa ætate sunt, meatuum per renes angu- l. 3. f. 18. t. 2. .16. 160. g

D stia gignendis lapillis in causa est, sed & actionum infirmitas, & crassorum succorum cruditas? quandoquidem in pueris omnes naturales actiones validæ cum sint, humorum crassitudo funditur atque dissoluitur: in declinantis autem ætatis hominibus compacta est. Quin etiam in exterioribus quæcunque natura crassa per aliqua angusta transfundere volumus, quæ calore eliquata sunt, facile peruadere: quæ non fusa neque eliquata sunt, transire non posse cernimus. Huius materiæ exempla sunto pix, resina, seuum, cera, & mel. In pueris itaque cum multus sit insitus calor & actiones robustæ, materiæ crassitudo attenuata in renes fertur, atque ideo facile in vesicam percolatur, haud parum & actionum vi ad egressus celeritatem conducente: vtpotè autem vesica frigida, quippe quæ & neruosa sit, & pauci sanguinis, & amplissima interius concauitate inanis, crassitudo in ipsam transmissa ibi iterum cogitur & conspissatur, vt prædiximus, initium huius conspissationis accipiens, quando in vesica diutius commoratur. Quin etiam hanc crassam materiam in pueris tenaciorem esse, quoniam magis ab insito calido elaborata est, rationi congruit: nam quæcunque à calore in concoquendo mutantur, temporis processu lentorem quendam acquirunt, & si ab initio nullum habuerint: quocirca planè magis in vnum coeunt, consistunt, atque coagmentantur: nam inter æque crassa, quod tenacius est, ad coitionem, coniunctionem, & concretionem aptius habetur. Quam ob rem cum causæ quædam præsenti sermoni haud necessariæ

cessariæ traditæ sint, de vrinæ præterea puerorū crassitudine causam adijciam: est autem cum ipsorum edacitas, tum q̃ à cibo ludentes prosilientesq; mouentur. Lactentibus vero et materia ipsa occasionem præbet: lac enim natura crassum est, & ad calculos creandos aptissimū. Porro et in adultis caseo frequentius vescentibus lapillos in renibus crebro suboriri cognouimus. E A.l.3.f.18. c.16.360.e

16 *Figuræ subleuantes, Vt sarmenta manu plectens & contorquens, Præ dolore procumbens, Paxilli extremum supra defixum corripiens inhæsit, & subleuatus est.*

Id, quod dicitur, admodum patet: sed ipsius causam inuenire difficile est, qñ & Hippocrates, cū tamen posset, non scripserit, aut repente ipsi dolorem coortum esse dicens, aut paulatim incrementum cœpisse, atq; in sarmentorum plexu occupato initium habuisse, aut post ipsum illico, aut alio quopiam diei noctis'ue tempore. Sed nec quę esset particula dolens, dictum est: manum autē fuisse existimant, eo q̃ ipse paxillo apprehenso dolore leuatus est. Quo'd si ipse sarmenta intorquens fatigatus esset, haud incredibile foret ex huiusmodi figura ipsius dolorem fuisse mitigatum. || Manus enim figura dolorē sedans in libro de fracturis, & in libro de agēdis in medicatrina, qualis'nā sit, descriptum fuit. Siqua vero in versanda manu tortura musculi in homine facta esset, aut & flatuosus spiritus inter duos musculos exitum non habens inclusus foret, par erat in figura decenti positum, ob quam spiritum exhalare contingeret, dolentem hominem subleuari. F

d Fracturis, cō. 1.t.16.7ª.226.g Et de his q̃ in medicatr. fiūt. cō. 3.t. 19.&20. 7ª.216.f.g

17 *Quem ex Oritypia circa pontem vidi ego Iactātem crura, Altera tibia minime extenuabatur, Femoribus autem valde. Vrina, ac Genitura non retentæ sunt.*

Oritypos Græci nominant quodlibet ex montibus in ciuitatem deferentes, vt ligna, & lapides, & id genus alia. Scribente autem Hippocrate non simpliciter sic/oritypon vidi iactantem crura/ sed orationi præpositionem /ex/ addente & scribente /quem ex oritypia/ apparet quodam modo ab ipsa in montanis negocijs actione, à principio, dorsi circa lumbos hominis medullā, à qua nerui crura mouentes egerminant, offensam accepisse. Illud autem /circa pontem/ scriptum esse satis ipsi fuit, solum quo' ægrotantis reminiscatur, vt nulla arte indigeat. Verum forsan superuacuum fuerit quærere, qua de causa homo ille ex cruribus laborauit: quemadmodum & illud, quid per ea verba significetur /crura iactantem/ vtrum ægrotans crura immobilia doluerit nihil patiens: hoc
* enim à quibusdam fide omni carens dictum est. Illud quidem verisimilius fuerit, impotentia crura cum essent, ipsorum in ambulando motionem talem fieri, qualem ipsa extrorsum non vehemēter iactantes faciunt. Sed neq; q̃ tibia vtraq;, aut altera, minime attenuabatur, femora autem valde, audientibus nobis vllam vtilitatem afferunt, sicut neq; Hippocrati ad memoriam faciunt: haud raro nanque, sed crebro hæc fieri, & ab omnibus medicis aperte cognosci videntur. Quid'nam igitur sit, cur ita scripsit, ego declarare tentabo, si totam rem prius alijs verbis clarioribus, ac paucioribus detractis superuacuis, pronunciauero. Quidam resolutis cruribus secundum femora emaciabatur magis, q̃ secundum tibias: vrina quidem, ac genitura ipsi non suppressę sunt. Hoc igitur nobis vtile cognitu est: sed forsan quispiam interrogauerit, quid sibi vult illud, quod in libro de articulis scriptum est, || Quoniam multo pluribus crura et manus debilitantur: & corpora torpescunt, » & vrina supprimitur ipsis, quibus vertebrarum præter naturam inuersio neq; introrsum, neq; ex- » trorsum excesserit, sed valde concussi fuerint secundum spinæ dorsi rectitudinem. Ex his verbis non nulli persuasi, ob neruorum resolutionem ex medullæ dorsi affectu hæc symptomata contingere asseruerunt: neq; animaduertunt, vertebris ex naturali sede transmutatis, et affectus communicati ratione, phlegmonas primo, postea & præduros tumores excitantibus circa vesicam & rectum intestinum quod vocant, naturales horum instrumentorum actiones deprauari: vnde quæ prius ab ipsis excernebantur, supprimuntur: neruis vero solis læsis, nullo prædictorum instrumētorum per consensum affecto non actiones naturales, sed voluntarias, vitiari contingit. Quocirca & ipsis contra voluntatem vrina decurrit & stercus, cum eorum neruorum, qui ad musculos in finibus vesicę atq; intestini recti positos protenduntur, & à quibus vtriusq; instrumenti osculū clauditur atq; constringitur, resolutio perfecta fuerit. Sed monticolæ illi vrinæ exitum obstructum nō fuisse proposita verba declarant: vtrum autem inuito ipso, an volente excerneretur, non item adiecit. Porro si liber iste accurate compositus ad ęditionem foret, ex eo, q̃ adscriptum nō esset, constaret quoq; non factum esse, prorsus enim ipsum indicasset: sed eo modo scriptus non est, verum (vt sæpius dictum fuit) per quasdam annotationes reminiscendi causa. Nam de deiectionibus quoq; nihil scripsit, cum tamen & has necesse sit aut nequaquam suppressas esse, sed perinde atq; vrinam, præter voluntatem effluere, aut voluntate iubente excerni. At ipsum par fuit ad eorum, quæ viderat, reminiscentiam eo, quod de vrinis dixit, fuisse contentum, alui scilicet excrementorum euacuatione ita, vt vrinę, sese habente: nam si contrarium quid circa alterutram ipsarum factum esset, omnino significasset: eisdem autem eadem consequentibus vtriusq; meminisse necesse non fuit. Verum neq; genitura, inquit, suppressa est. Naturalis enim est & ipsius euacuatio, quemadmodū & vrinæ, & stercoris: sed, quare venere vti volentes ad hanc deueniunt, nolentes autem non, longiore oratione & in libro de Dubijs motibus disputatum est. G H

de Articulis, cōm.3.t.53.7ª. 274.g

*

Quæcunq;

18 A *Quæcunq; Alatæ naturæ Laterum, propter impotentiam occasionis. Et in Destillationibus malignis. Et si excretio sit, & si non sit, Malum.*

Quos'nam medici alatos vocent, superius dictum est. Didicistis etiam ex tertio de morbis vulgaribus eiusmodi homines ad tabem esse expositos. Occasionem autem Hippocrates dicere consueuit & omnes ferè antiqui medici omnem rei materiã, ex qua initium motus ad sequẽtes actiones prodit, siue argentum, siue aliqua alia suppellex, siue potentia quædam sit, siue locus, siue fides, siue actio, siue causa, siue quicquid aliud simpliciter. Sed quidã putant ipsum locos prius affectos aliorum occasiones appellare: idq; ex eo sermone demonstrari aiunt, Occasiones, vnde incepit laborare, considerandæ. Si vero & hoc significatum (vt supra dixi) est, cum sit commune, multa sub ipso erunt singularia. Oratores quidem, quemadmodum & historici, & philosophi, occasiones hominum actiones dixerunt, vtpotè & qui de illis disputent: ab Hippocrate autem nomen translatum est, quemadmodum & alia multa naturalium actionum, atq; affectuum: in quibus omnibus commune est hoc, vnde incepit fieri: nunc enim in proposita parte Hippocrates dixit, vnde incepit laborare. Posset autem similiter dici et hoc, vnde incepit nauigare, bellum gerere, pacem agere,
B pugnare, inter se amare, odisse, tyrannidem exercere, & omnia id genus alia. Nunc itaq; primum initium, quo quis alatus euadat, ab Hippocrate dictum est, occasionem vero quispiam non ab re dixerit. Quæ'nam igitur hæc est? ingenitæ caliditatis, quæ ex corde habet originem, imbecillitas. Didicisti enim quemadmodum cerebro magno caput vnà augetur, paruo existente minuitur: eadem ratione & cum corde augeri pectus, & minui: verum cor ipsum exiguum ob vitalis potentię infirmitatem creari: cuius potentiæ essentiam ingenitum calorem esse dicimus. Quando igitur imbecilla hęc alicui natura fuerit, hoc est ab initio, à prima formatione et cor & pectus parua generari necesse est. At q̃ tria sint animal gubernantia principia, demonstrationes didicisti in volumine de Hippocratis Platonisq; decretis. Eos vero, qui occasiones dici putãt prius affectos locos, multum & in explanandis propositis verbis delirare inuenies: et in eo, q̃ nos non dictionem aliquam vnã, sed integram orationem præterea: subaudire debere iubent, ac si & hoc modo sententia dicta sit, Quæcunq; alatæ naturæ laterum ob impotentiam occasionis in destillationibus malignis, maximè phthisi capiuntur: & si excretio sit, & si non sit, malum est. Cum multa ab horum verborum explanatoribus dicta sint, satis esto, quod verissimum mihi, & artem medicam discentibus vtilissimum esse visum fuerit, solum, quàm fieri potuit breuissimis designasse. Destillationes igitur à ca-
C pite in pulmonem descendentes tunc maleficas esse putandum est, si defluentia subtilia, & corrodentibus viribus prædita sint. Hæc sanè neq; in pulmone morari tandiu conuenit, quoad concocta crassescant, quemadmodum alias fluxiones ex tenui quidem materia, sed non corrosiua, et ęgre maturescente constantes: neq; rursum statim expelli. Intus enim morantia non facile concoquuntur, viscusq; ipsum lacerare deprehenduntur: si excernantur autem tusses violentas commouent, ob quas caput repletur, ipsumq; rursus in pulmonem materias depellit: atq; ob tussis vehementiã, ne aliquod in ipso receptaculum frãgatur, metus est: Qualis planè tussis illis accidere solet, qui humores tenues & aqueæ substantiæ difficulter ex pulmonibus reijciunt: ascendunt enim isti à spiritu per tussim emisso sublati: q̃ si tenues & aquei sint, disperguntur, & cõtra spiritus motum prius delabuntur, quàm totam asperam arteriam egressi sint. Verum est igitur noxam sequi, siue in pulmone humores isti remaneant, siue euacuentur.

19 *Rigores Incipiunt Mulieribus quidem magis à Lumbis, & per dorsum, & tunc in caput: Verum & Viris Posterius magis, quàm à priori parte. Horrent Exteriora magis, quàm interiora corporis, vt cubitorum, femorum. Sed etiam cutis rara: id vero pilus indicat. A quibus autem alijs Rigent, fortasse ulceribus, incipit ex vasculis.*

D Reliqua huius sermonis verba & in aphorismis & in secundo de popularibus morbis declarauimus. Sed quod in calce adiectum est, haud parum negocij libri huius interpretibus facessit: siquidem alius aliter ea verba scribit, omnes innuentes sermonem verisimiliter interpretari nõ posse, si antiqua lectio seruetur. Ea verò huiusmodi est, ex qua non nulli eam partem mutauerunt /fortasse vlceribus/ scribentes /vt vlceribus/ vt id ipsum aliorum sit exemplum: Neq; enim ab vlceribus solum, sed etiam abscessibus suppurantibus rigent: quin etiam non nulli vsti & secti, ex vstione & incisione riguerunt: vidimus præterea non nullos ob acre pharmacum vlceri superpositum riguisse. Verum omnes id genus rigores externam causam euidentem habent: alij vero sunt in tertianis & quartanis febribus, & plerunque vnà cum iudicationibus citra manifestam causam exorientes: de quibus dictum fuisse aiunt /rigores incipiunt mulieribus quidem magis/ & rę liqua deinceps posita. Et quidem illud ipsum primo quispiam miratus fuerit, quo modo in aphorismis, vbi maxime suam ipsius sententiam explicat, & de rigore sermonem fecit, in vniuersum illum protulit sine ea, quam in propositis verbis edocet, definitione. Videtur nanque si ea quis consideret, Hippocrates opinari, non omnes rigores vno tantum modo fieri, cum dicat /à quibus autem alijs rigent, fortasse vlceribus, incipit ex vasculis/, vltra id, q̃ hoc ipsum, ex vasculis incipere rigorem, dixisse, nullam oppositam antedictis diuisionem habet. Licet itaq; dicere, ex vasculis rigo-

res

res omnes ortum habere, id est ex malis succis intra vascula cõtentis: sed primum quidem lumbi, & dorsi partes horrent, deinde & reliqua. Propterea non nulli veterem scripturã permutantes ita lectionem instituerunt /a quibus autem alijs rigent, vt vlceribus, incipit ex vasculis/ vt huiusmodi oratio sit: Quicunq; sine loco passo rigores fiunt, à lumbis & dorso initium sumunt, alij vero ab affectis particulis exoriũtur, quæ planè & ipsius rigoris causæ sunt. Aliqui vice huius dictionis /vasculis/ contrarijs / scripserunt: vt in quibus affectus locus rigoris auctor est, ad se ipsum, vt aiunt, eo quo rigent tempore ab omni corpore sanguinem attrahens, tunc rigor ex locis, qui passis sedibus contrarij sunt, prouenire videbitur, ipso superioribus inferiora, sinistris dextra, contraria dicente. Iam igitur animaduertentibus palàm est, ex his, quę isti in scriptura transmutant, in maxime cõtrarias sententias orationem trahi, non nullis ab affectis membris, alijs ab istorum contrarijs, rigores oriri asserentibus: contraria vero sunt, vt ipsi dicunt, quę longissime distant. De causa quidem, vt sæpius dictum est, licet volenti, vt lubet, dicere, sed de ijs, quæ euidenter apparent, non licet: ita enim omnes artes, hominumq; vita funditus euerterentur. Verum, vt in aphorismis prodidit, omnes || rigores ex lumbis & dorso initium capere dignoscuntur. Atq; istud in præsentia in fine propositi sermonis adiectum libri auctor (vt aiunt) Thessalus Hippocratis filius, si in patris commentarijs repertum descripsit, & libro interseruit, male fecit: nam à patre longo tempore dijudicata, & per aphorismos in communem enunciationem redacta firmiora ipsum putare oportuit, quàm illa, quæ dum quęrerentur antea, non dum cognoscebantur. Quòd si ipse ex se id ascripsit, longe maius peccatum commisit, patris communem enunciationem inuertens atq; deprauans. At si quispiam alius Thessalo posterior librum hunc scripsit, male & ipse fecit. Vt enim sæpe iterauimus, experientia rerum euidenter apparentium iudex est, non ratio, quam sibi vnusquisq; verisimiliter commentus fuerit. Nam cum aliquid fieri fama sit, ratio inuestigat, atque id ita esse contendit: cum quid autem planè fieri cõspicitur, nugatoria & superuacua oratio est, quę ipsum fieri causam afferens dicat. Cæterum & alia quædam ab interpretibus in hac parte dicta sunt: sed ego iam sæpius omnium meminisse recusaui, & maxime cum ea, quę verisimillima esse videbantur, ad examen redacta falsa esse deprehenduntur.

5ª. Aph. 69. Ex. ordin. 45. d. Et 2. Epid. sect. 3ª.

20 *Caput ex Ortu, & Occasione, & plurimis Sermonibus & paulatim cognitis colligentem: & perdiscentem, an similia inter se sint. Et si non similia inter se sint, ex dissimilitudinibus similitudo fiat Vna. Sic Vtiq; sit Via. Sic & Recte se habentium probatio: & Non recte, redargutio.*

Non, quæ nunc dixit, præcipere, sed ea in ægrotantibus exequi difficile est: prorsum sanè artis summa in ipsis est. Nam si quis accurate laborantis naturam à primo ortu cognouerit, & ex qua nunc causa laboret, & per multos sermones paulatim cognitos euidentes similitudines, & quę dissimilitudines esse videantur speculans, alia quoq; in propositis verbis enarrata bene inueniat, iste sanè optime curare poterit. Omnia itaq; contemplemur singillatim, ea, quę per alia volumina vberius pertractauimus, in memoriam reuocantes: & ipsis, si quid deficiat, adijcientes. Igitur cuiusq; eorum, qui curentur, naturam à primo ortu sciri debere præcepimus: sæpiusq;, vt optime quispiã id faciat ostendimus. Ostensum est autem haud minus, quæ de primario affectis locis, & per vitij communicationem læsis, scire & exquisite dignoscere in ægrotis oporteat: quemadmodum & de causis, quas ante incipientes vocant, & quas antegressas, & quas contentrices. Ostensum est præterea & in hoc libro, cum tradita est circa ægrotantem œconomia, quæ vtiliter quispiam ex ægri sermonibus ad artis opera colligere possit: Quin etiam ꝙ ex singularibus in ipsa consideratis speculãtem dissimilitudines ad vnam vniuersalem communemq; similitudinem redigere oportet. Plurima vero eorum, quæ in his libris scripta sunt, vsu venire solent. At quod deinceps scriptum est /rursum dissimilitudines his/ ab vniuersalibus, cõibus, & similibus in differentias partitionem significat. Ostensum est autem hoc à nobis in omnibus partibus artis, in libro de differentia symptomatum, de communis symptomatis diuisione: ita quoq; & in libris de pulsuum differentia, de pulsus in vniuersum distinctione actum est. Verum & inter has differẽtias rursum similitudo est: iterumq; singulæ differentię, vt edocuimus, in alias magis particulares differentias distinguuntur: item & istæ quasdam habẽt similitudines. Iccirco igitur cum dixerit /rursum dissimilitudines his/ subiunxit /& an similia inter se/ vt intelligamus deficere hæc verba /per quid/. Vult enim nos cognoscere dissimilitudines, quę quidem sunt differentiæ: per quid iterum similes inter se sint: vt ex dissimilitudinibus vna similitudo fiat: etenim ipsa per se vnaquæq; differentia communem similitudinem habet, omnesq; generalis complectitur. Recte igitur dixit /hęc enim via recta/ in omni scilicet artis constitutione, vt didicisti. Appellauerunt autem hanc viam posteriores Hippocratem non viam, sed methodum, ex qua recte inuentorum & factorum in artibus probatio est, non recte autem se habentium, redargutio.

21 *Sãguinis de Naribus profusio Aut ijs, qui subuirides nigriq; sunt: Aut ijs, qui rubri et uirides: Aut subuiridibus.*

Non est huic sermoni additum, vtrum magis in morbis fiat sanguinis è naribus profusio dictis hominibus, an magis, ꝙ̃ alios, istos iuuet. Sed neq; quos intelligat subuirides & nigros, clarum est. *

Nam,

A Nam, vt ſæpius iam repetitum eſt, in ſtirpibus τὸ χλωρὸν id eſt viride, ἀπὸ τῆς χλόης id eſt ab her-
ba, eiuſq; colore Greci plerunq; dicere conſueuerunt: abutentes autem, omne vigens & boni ha-
bitus ita nominant. Interdum vero & pallidos virides appellant: atq; nunc ita explanatoribus vi-
detur Hippocrates virides & nigros accepiſſe, tanquam ſi pallidos & nigros dixiſſet. Hos ipſos
vero non nulli ſanguinis profluuio magis obnoxios eſſe contẽdunt, q̃ pallida bilis cum ſanguine
permiſta ſit, quæ vaſculum poſſit acrimonia ſua recludere: alij iſtos magis iuuari, quoniam prauis
humoribus euacuationem requirentibus affluant. Pariter & de rubris viridibusq; vocatis diſſen-
tiunt, aliqui ad ſanguinis effuſionem aptiores ipſos dictos eſſe aſſerẽtes, aliqui ea re iuuari magis.
Sed vtriſq; commune quidem eſt bile pallida abundare: non commune autem, magis melancho-
licum ſuccum ipſi admiſtum eſſe in viridibus & nigris vocatis, magis ſanguineum vero in rubris
& viridibus. Non nulli ſanè ſcribunt ἐρυθροχρόους per hãc literam ρ, rubrum habentes colorem ſi-
gnificari volentes. At tertio dictos ſubuirides & hoc loco intelligũt ſubpallidos: ſed, cum vox in-
dicet modicũ ipſos habere pallorem, cui nam permiſtum illum eſſe velint, ſilentio trãſeunt: nam, ſi
nigritiæ, hos primos ab ipſo dictos eſſe aiunt: ſi rubori, ſecundos. Forſan igitur, cum albori mi-
ſtus eſt pallor, iſtos ſubuirides vocat: verum albi coloris homo haud ita multum ſanguinis è nari-
B bus profluuio obnoxius eſt, neq; magis, quàm prædicti, ab eo leuatur.

22 *Parum Remittentem, Craſſum facere oportet Aride.*

Hæc quidẽ vetus lectio eſt. Sabini aũt diſcipuli nõ legunt / βραχέα i. parum /, ſed βραχίονα i.
brachium /: dicuntq; retractionis cauſa in ſanguinis de naribus eruptione venæ brachij ſectionẽ
prodeſſe, non ſolum propriam ſcripturam interpretantes, ſed ẽt veriſimiliter nos intelligere poſſe
volentes / brachiũ remittẽtem / de venę in cubito ſolutione dictum eſſe. Ego vero huiuſmodi ve-
næ ſectionẽ ſanguinis de naribus immodice profuſioni prodeſſe ſatis noui: retrahit enim ipſam,
& ne fiat, impedimẽto eſt. Attamen Hippocratis locutionẽ id exponere non video: ſed hæc ver-
ba / parum remittentem / in eum ſenſum (vt plurimi interpretes acceperunt) dixiſſe videtur, vt
ſcilicet ſanguinis fluxui parum cedentes, ſic deinde & ad ipſum craſſiorem efficiendum tranſea-
mus. At quia non ſimpliciter dixit, ſanguinem craſſum facere, non cum humiditate, ſed cum ſic-
citate, aliqui, craſſum facere arido, in ablatiuo caſu ſcribentes, ſubintelligi oportere aiunt, medica-
mento: id enim & ex ijs, quæ ſubnectuntur, declarari. Sed qui volunt in præmiſſis verbis, ijs, qui
ſanguinis è naribus profluuio continenter laborãt, non in morbis, ſed cum non decumbunt, con-
C ſilium dari, his de victus ratione ſermo intelligẽdus videtur, iubente ipſo ex craſſum reddentibus
* cum ſiccitate bonis ſuccis corpus replere. Halicam & amylum huiuſmodi eſſe aiunt, & recentem
caſeum, & ſuillas carnes, & agnorum maxime lactẽtium, & hœdorum præterea. Alij de fluxu ſan
guinis in morbo vexatis ſermonem factum eſſe volentes, conſulere ipſum aiunt, vt ſanguis ſine ci
bis craſſus fiat: id enim ſignificat ea vox / aride / quoniam malos ſuccos vult concoquere: ad con-
coctionem aũt bene facit inedia. Concoquentium etiam medicamẽtorum vſus eſt idoneus, q̃n ip-
ſa adſtringentia ſunt: nam & hæc ſanguinẽ craſſum faciunt, ſicut & concoctio. Deinceps vero ab
ipſo huiuſmodi medicamentorum exemplum poſitum eſt. Quidam autem non ſcribunt / aride /
voce in e deſinente, ſed in o / arido / Hippocratem iubere dicentes per nares exeuntem in proflu-
uio ſanguinem arido medicamento craſſum reddere.

23 *Alijs verò Minus Craßitudinem facere.*

Alios aiunt ipſum dicere, eos ſcilicet, qui ſine prauis ſuccis ſanguinẽ aſſidue profundunt, qui-
bus neq; pallida neq; atra bilis cum ſanguine miſta eſt. Aliqui & hic ſcribunt, non / craſſitudinẽ /
ſed / craſſum facere / locutionem magis dilucidam reddere volentes. Sententiam quidem eãdem
D planè ſeruãt, ſiquidem & iſti ipſum iubere volunt, alijs ob copiam mali ſanguinis eius profluuio
laborantibus minus craſſum facere, Hoc videlicet / craſſum facere / iterum bifariam accepto, non
nullis quidem ratione victus: alijs vero per medicamenta naribus adhibita: quibuſdam præterea
vtroque modo, ſanguinem craſſum reddere pręcipientibus. Sed nullam firmam cognitionem ex
his varijs lectionibus haberi iam ſæpius à me dictum eſt.

24 *Arido autem oportet Albo, vt Galla, Alumen.*

Hęc eſt ſanè antiqua lectio, quam difficulter explanabilem non nulli permutarũt, hi minus, illi
magis: magis quidẽ hoc pacto ſcribẽtes / arido aũt albo ex naribus, vt galla, alumen /. Ipſius vero
ſententiam hãc eſſe volunt, immoderate ſanguinem è naribus profundentes, vltra prędicta adhuc
& localibus remedijs curandi ſunt: localium vero auxiliorum exemplum dictum eſſe aiunt ari-
dum medicamentum album naribus iniectum. Sed galla cum alba non ſit, non nulli ipſi adiece-
runt & alumen, ſcribentes / vt galla, alumen /: eas autem voces hic, aut ibi, expunxerunt non iniu
ria, tanq̃ exile quoddam atq; indignum Hippocrate: quippe ſignificari hoc aiunt, per vtram narẽ
ſanguis eruperit, in illam aridum medicamen eſſe inijciẽdum. At ſeruata veteri lectione magno-
pere obſcura locutio reddit. Nã quę ex naribus alba euacuare velit, aut purgare, aut concoquere,

omnino inuentu dubium ancepsq; est, cũ ipse Hippocrates E
aut sponte descendentia contemplari, omnino inuentu dubium ancepsq; est, cũ ipse Hippocrates
huic voci / albo / nihil planè adiecerit. Iure itaq; in hoc ipso primum interpretes discordes fuerũt,
alius aliud subintelligendum esse existimantes: & quoniam omnibus illis, istud / vt κικὶς i. galla/
aduersatur, conueniens enim erat dicere, vt κικίδι i. galla, in oblatiuo casu, nõ in recto casu. Hoc
* igitur communiter omnibus repugnat, neq; euitare quis potest orationis incõgruum, neq; emen
dare, licet scripturam mutet. Sed non nulli dicunt etiamnum ipsi de sanguinis è naribus fluxu to-
tum sermonem esse, consulereq; in huiusmodi astringẽti medicamine vti, in narem sanguine ma-
nantem id immittentes, vsq; dũ sedato sanguinis cursu alba exiuerint. Multa alia quoque perpe-
ram dicunt in verba (vt mihi quidem videntur) corrupta, & ab aliquo forsan interposita. Cæte-
rum mirari licet, vt alijs multis, ita & hoc loco eos, qui valde audacter Hippocratis verba in quic-
quid ipsis visum fuerit, transmutant. Cum omnes enim interpretes in sermone Hippocratis scri-
ptum esse sciant / ex naribus alba / ipsi mutantes scribunt / ex naribus albo /. Multoties autem di
xi in perobscuris locutionibus verisimiliter verba mutare fas esse: sed prius id ipsum dicẽtem tũc
lectionem mutare decet.

25 *Cum Venere Vti Incipiunt, aut Hircire, Sanguinis Profluuio laborant.* F

Sanguinem de naribus facile profundunt non solum ægroti, verum etiam sani, qui eam ætatẽ
agũt, in qua illud ipsis euenit, quod hircire vocant. Isti iam & venere vti planè possunt. Ac prius
quidem, cum essent pueri, sanguine copioso abundabant, verum ratione incremẽti haud etiam pa
riter copioso. Sanguis autem ipsis calidior est, propterea eius profluuio tentantur. At vos memi-
nisse puto, ex alijs membris sanguinis profluuia cum loci appellatione semper dici: ex naribus ve
ro, non nunq; & sine particulæ appellatione sanguinis profluuium simpliciter nominari.

26 *In Accessibus autem quidam Perstrepũt, Vt Arcesilaus. Aliqui accessuri Horrentes, Rugosi. Alijs uerò post Inflatur Venter, quàm accesserint, Vt Damagoræ.*

Sæpius repetiui, si valde male à multis interpretibus dicta redarguam, ægre omnes ferre com-
mentariorum longitudinem: si vero non reprehensa dimittam mediocria tantum memorans, eos
qui haud tardo ingenio sunt, ab illis excitatos et reliqua dijudicare posse: & nunc igitur ita faciam.
Hanc quidem vocem / accessibus / omnes ferè de coitu cum muliere intelligunt, quemadmo-
dum & eam vocem / perstrepunt / de emittendis per anum flatibus: atque de hoc etiam paulo an
te dictum est. Sed quod deinceps scriptum est / accessuri autem horrentes, rugosi / quiddam tale G
significat, Aliqui venerea aggredientes, cum incalescunt, horrore tentantur: qua ratione iam sæ-
pius didicistis omnes mali succi plenos, cum vehementius repente calefiunt, horrore vexari. At
non nulli pro hac voce / horrentes / rigent / scribunt: quod mihi perrarum esse videtur, & maxi-
mæ succorum prauitatis indiciũ: quare neque vllum initio coitus rigore affici cognouimus. Ve-
rum & hanc vocem /rugosi / aliqui in hanc vocem /κακώδεις/ conuertunt. Alij vero interpretan
tur ob male habitum corpus κακώδεις dici: alij q tetrum odorem spirent. Quòd quibusdam au-
tem venter inflietur, supra positum est. Sed Dioscorides hanc partem, vt & alias multas, prout ipsi
libitũ fuit, commutauit, vt tota oratio huiusmodi sit, In accessibus sunt aliqui perstrepẽtes, quem-
admodum Arcesilaus: vt fœtidos ipsius crepitus esse intelligamus. Capito quidem & ipse in val-
de multa sermonem hunc conuertens talem fecit, In accessibus aliqui perstrepunt, vt Arcesilaus,
aliqui accessuri rigent rugosi.

27 *Mutationes Cauendæ.*

Et in alijs quibusdam, & in aphorismis id cautius dixit, his verbis præpositis / multum, & re-
pente/. Neq; n. quæ aeris mutationes, neq; quæ à nobis ipsis paulatim fiunt, periculosæ sunt, sed H
tantùm magnæ ac repentinæ sanitatis amittendę periculum inferunt: quocirca & ab his cauen-
dum est. Euitabimus autem ambientis cœli mutationes, domi nos plurimum continentes, & con
trariorum vsum adhibentes, in humidis quidem mutationibus corpus siccantes, in siccis hume-
ctantes: eadem quoq; ratione & calefacientes, & refrigerantes, cum huius vtriusq; occasio fuerit.
Sed in victus ratione mutationes cauere in nobis ipsis est, neq; ab exercitationibus subito ad ociũ,
neq; ab ocio ad exercitationes, transeuntibus: sed neq; à lauandi insuetudine ad lauationes, neq; à
lauationibus ad oppositum: neq; ex aquæ potu ad vinum bibendum, neque ex vini vsu ad aquæ
potum: & in alijs omnibus similiter. Hic sermo planè verus est iuxta & ab Hippocrate sępius re-
petitus. Cæterum ignoro, quid nam aliqui sentientes dicant subintelligendum esse huic orationi,
2a. Aph. 51. Ex. ord. 19. c /mutationes cauendę/ hanc vocem /ętatum/: in aphorismis enim ipse inquiens, ǁ Multũ & repen »
te euacuare aut replere, aut calefacere aut refrigerare, aut aliter vtcũque corpus mouere, periculo- »
sum est: & omne multum naturæ inimicum. ętatum nullam mentionem fecit. Neq; enim in ipsis
paulatim labentibus nimium naturæ inueniri potest: neque aliqua curiosiore obseruatione indi-
gent, quantum ad communia tuendæ sanitatis præcepta pertineat: quemadmodum neque cum
anni tempora paulatim mutationem suam faciunt. Verum hæc interdũ videmus magnas repen-
te

A te in contrarium mutationes pati: at ætatem nullam repente elapsam nouimus, vt puer die postero in virum euaserit non paulatim per pubertatis & iuuentæ annos transitu facto.

28 *Cibi Paucitas, Lassitudinem non faciens, Nec Sitim accendens.*

Cum in vniuersum mutationes esse cauēdas dixerit, vnum quiddam, †ad naturalem statū tuendum } conferens deinceps scripsit, vt memoriæ propriæ consuleret. In vtraque enim mutatione cùm circundantis aeris, tum nostrorum studiorum, & vniuersę victus rationis, cibi paucitatem, & sitis, & lassitudinis priuationem, in omnibus quæ agimus, nobis esse proposita iubet. Sed explanatores cibi paucitate & sitim & lassitudinem tolli dixerunt. Verum id si ita vniuersim proferatur, falsum est: nam pituitosos succos, aut multum & bonum sanguinem habentibus, cibi paucitas lassitudinem tollit, & sitim extinguit: sed biliosis, aut inopia sanguinis laborantibus neq; lassitudinē sedat, neq; sitim extinguit, vt ipse in libro de victus acutorum ratione edocuit. Adhuc verò peius illi senserunt, qui ita scribunt / inedia lassitudinem tollens, sitim extinguens /: at isti planè in extrema inscitia versantur, ea quæ neq; vulgus hominum latere solent, ignorantes. Alij prę terea fini sermonis hanc vocem /esurienti / adijciunt: aiuntq; cibi paucitatem esurienti lassitudinē B & sitim eximere: esurientem vero eum dictum esse volūt, qui indigere cibo se sentiat. Atqui melius esset dicere, famem sentienti paucitatem cibi haud in tempore adhiberi, non sentienti autem conducere: signum est enim, ipsius corpus multitudine redundare.

†Alia lectio, ad cautionem.

29 *Omnis Extenuatio laxat cutim, deinde distenditur. Refectio contraria facit, cutis corrugatio concidentis, extensio refectæ. Horrens, læue, V triusq; signum, subbiliosum, subrubrum. Sic detrahi mammas, graciles autem sursum trahi, aut circunuelli: Etsi quispiam non arbitretur propter hoc, sed carne creata id fieri.*

Demiror explanatores obscuras locutiones, quas nemo intelligat, solos se intelligere profitentes: quæcunque vero nobis omnibus perspicuæ sunt, solos ipsos non intelligere. Propositum igitur sermonem minime ambiguum multifariā distrahunt alius aliter ipsius enunciationes scribēs, atq; commutās: & contra ea, quæ omnibus euidenter apparent, interpretantur, quæ maxime omnium ipsos obseruare oportebat: est enim Hippocrati sermo de ijs, quæ in corpore nostro conspiciuntur per tenuationes, & enutritiones. Sed non nulli, neque quid sit tenuatio, nosse videntur: tantum abest, vt omnia in istis euidenter apparentia, aut ipsorum causas percipiant: sed tamen fieri tenuationem per euacuationem prædicant. Aliqui siue euacuationem, siue tenuationem dixe- C ris, nihil interesse opinantur. Verum hoc dignoscere (vt diximus) non est magnæ cuiusdā scientiæ. Iam multi haud modica sanguinis copia redundant, gracilissimi tamen sunt: sicut alij è contrario crassi, sed paucum habent sanguinem. Atqui ego cuidam muliercula iam octo menses purgationis menstruæ suppressione laborāti, extenuatissima cum esset, haud exiguo detractio sanguine breuissimo tempore proprium habitum restitui: sicut & alias non paucas eodem modo ad sanitatem reduxi. Sed quod illi mulieri accidit (neq; enim erat ignobilis) fuit valde celebre, ipsi quidem rescissa vena, & medicis ex eo remedio futurā vtilitatē constanter polliceri verentibus. Quin etiam non nulli mihi aduersari audebant, non solum propter mulieris maciem, sed etiam propter inappetentiam, ex venæ sectione secuturam esse noxam affirmantes. Profectò hæc melius est longiori sermone persequi, q̄ vtrius Prodici Hippocrates mentionem fecerit, diligenter inuenire conari. Verum, vt supra iam dixi sæpius, recentiores medici ad magis sophisticam doctrinæ speciem deflexerunt, ægrotis euenientia diligenter obseruare, & ipsorum affectus, causasq;, ex quibus curationis inuentio acquiritur, indagare negligentes: quæ & ipsa per experientiā dijudicat. In muliere sanè, quā memoraui, primo die sanguinis sesquilibram detraxi, rursum postridie libram, tertio verò non multo plus selibra, erant enim vnciæ octo. Sophista quidem hæc legens quærere in- D cipiet quis ex Græcis vnquam libras, aut quis vncias nominauit. Medicus verò & quæ alia signa præter cohibitos menses, venæ sectionem indicent, scire auebit. Illa igitur & ego recensebo, sophistis, vt valeant, nuncians, Scilicet ipsius venæ eminebant sanguinis plenæ, colore liuidæ: rescisso autem vasculo, liquidæ pici & colore & crassitudine similis sanguis emanabat: ob id ipsum sanè multo magis visus fuit largiter esse euacuandus. Hæc quidem à nobis obiter rectè mederi cupientibus dicta sunto. Rursum verò ad propositum me recipiens non rectè dicam interpretes affirmasse attenuationem corporis simpliciter ob inanitionem fieri: distinctiones enim dixisse oportuit, quòd scilicet attenuatio totius molis detractio quædam est, & collapsus, aut subsidentia, vel vtcunque ipsam nominare velint: crassitudo verò è cōtrario in tumorem elatio est. Non nunquam igitur debilitata carnosi generis facultate, & vitioso sanguine in arterijs venis'que incluso attenuatio fit: plerūque verò ex cōtrarijs crassitudo, vt in vasculis quidem paucus sanguis remanserit in carnium nutricationē distributus, illæ verò bene habitæ sint, & per eas totius moles corporis increuerit. Nouerunt autem vel omnes id quoque mangones, cutim scilicet carnosis particulis prætendi: & naturas quasdam corporum agnoscunt, quæ in molem excrescere prætenta cute non valeant. Nam ipsam summis digitis sursum trahentes, quousque à subiecta carne discedat, cōsiderant, & eousq; singula emaciata corpora se reficere posse sperāt, quousq; cutis ꝓtracta fuerit:

laxa.n.cutis in extenuatis, extenta in crassioribus effectis apparet. Porrò extenuationes multis de E causis proueniunt, siquidem alimenti penuria, exercitationes plures,& vigilia,& cogitationes,& dolores, & morbi colliquantes & discussorij: præterea euacuatio multa per aluum,per vomitum, per sudores, per sanguinis profluuium: extenuationum causæ sunt. Instaurationis autem vnus modus est, omnium videlicet,quibus sani egemus, conueniẽs modus: ista vero sunt,vt ipse in sequentibus dicturus est, labores, cibus, potus, somnus, venus. Itaque cum multi modi extenuandi corporis sint,omnium commune est primum quidem cutim laxari,postea verò perdurante macie distẽdi. At si illi succedens instauratio facta fuerit, contrarium accidet: distendetur enim cutis † primum, deinde laxior fiet.} Causas verò istorum iam quidem sæpius audiuistis, veruntamen & in præsentia summatim perstringentur. Quapropter vobis in memoriam reuocantibus, quæ sæpius in vtribus & vesicis conspexistis: repleto enim interiore cauo circuntenditur corium,euacuato relaxatur: eodem modo & in animalibus bene saginatis distenta cutis,in macie confectis laxa conspicitur. Nam sicut liquor in vtres infusus eorum tergora contendit, ita carnes multæ procreatæ cutim nostram circum se ipsas obtendunt: atque id euidenter intueri licet, pingues scilicet omnes adeo tensam cutim habẽtes, vt eam quis apprehendens nec minimum quidem à subiectis carnibus auellere possit: macros autem adeo laxam, vt longissime quis ipsam protrahẽs acu traij- F cere sine vllius subiectę partis vulnere queat. Hactenus quidem omnes ferè orationem rectè intellexerunt, sed in eo conturbati sunt, quòd sequitur hæc verba / omnis extenuatio laxat cutim / contrarium enim ab ipsa fieri negant. Quocirca non nulli de refectione verba illa /postea circuntenditur/ dicta esse existimant: neque animaduertunt, quod subsequitur,ipsis aduersari,vbi ait /refectio contraria facit/. Erit enim, si quis ipsorum explanationis intellectum sequatur, talis orationis sententia: Omnis extenuatio laxat cutim, circuntenditur contra refectis,refectio verò contraria facere apta est. Sed primum quidem ipsum dicere par erat, refectionem non contraria, sed contrarium facere: nam cùm vnum de extenuatione dictum sit, & refectionem vni contrariam dixisse ratio postulat. Igitur si extenuatio cutim laxat,eam distendere refectionem oportebit: postea verò deinceps hoc dixisse manifeste videtur, cum explicatior, apertior, ac breuior sit talis oratio / omnis extenuatio laxat cutem, refectio circuntendit /. Quid igitur est,quod ab ea parte significatur, quæ dicit /postea circuntenditur ? / nihil aliud sanè, nisi id,quod ab omnibus intelligitur, quòd primo scilicet in extenuationibus cutis relaxatur: extenditur postea extenuatione manente, & non in refectionem transmutata: At in refectione contrarium euenit,ab initio quidem cutis obtenditur, tempore autem succedente laxior euadit. Hæc profectò si adeo curiose, vt Hippo- G crates,sensui apparentia obseruassent, ita fieri vidissent. Primum igitur vobis in memoriam ea reuocans, quæ sensu conspexistis, postea & apparentium causas explicabo. Illorum itaque reminiscamini, qui in morbis contabuerunt,præsertim in tabe, quæ retorrida vocatur: in quibus mementote cutim æque ac aridum corium fuisse distentam: sed quid mirum in illis longiori tempore tabefactis cutim distentam apparere? quandoquidem & non nunquam primis diebus id euenire soleat. Dicit ergo Hippocrates ipse in Præsagijs,de ijs, quæ morbi initio eueniunt, sermonem faciens, inter alia faciei signa & hoc enumerans, ‖ Cutis circa frontem dura & contenta. »

in Prog.cō.1.t. 7.4a.191.b

Quod autem ob inanitionem id fiat, docens ipse deinceps scripsit, ‖ Interrogare oportet, num » vigilauerit homo, an ventris deiectiones valde fuerint copiosæ, an fames ipsum vexet. Cæterum » id quidem ab omnibus medicis Hippocrate posterioribus tanquam vno ore loquentibus conceditur ob immodicam euacuationem non nunquam sensilem, non nunq; sensus latentem, solere eiusmodi faciem euadere, qualem his verbis pinxit Hippocrates: ‖ Nasus acutus, oculi caui, tem- » pora collapsa, aures frigidæ & contractæ, & aurium pinnæ inuersæ, & cutis circa frontem dura » & distenta. Quocirca sensu nos aperte docente nimiam euacuationem contra quàm moderatam, in cute affectum parere, ipsorum ratio verisimilis quidem, non tamen vera comprehenditur,cum H dicunt, Manentibus affectum producentibus causis ipsam ad contrarium transmutari non contingit. Euidenter enim transmutari in immoderatis euacuationibus cernitur, siue ipsæ longiori tempore sensibiliter perdurare noscantur: siue per vias sensibus occultas, per eliquationem scilicet aut digestionem ægrotantium, efficiantur. Ante quàm igitur ad ipsam cutis propriam substantiam exhaustio peruenerit, perinde atque euacuati vtres,& sacci,& vesicæ,cutis laxior redditur: inanitione autem perdurante talis efficitur, quales aridæ vẽsicæ atque coria, quæ præ duritia extendi non possunt: talis vero & in vtribus, & in vesicis, cutis effecta videtur, cum exiccata admodum fuerit. At vsque dum humida sit, & mollis, & in interno cauo aliquid suscipit iterumq; dimittit, suscipiens quidem, cum satis expleta fuerit, distenditur: cum inanitur autem, relaxatur. Rectè igitur Hippocrates dixit / omnis extenuatio laxat cutem, postea circuntenditur/: sic enim & fieri videmus, & iam causa dicta est. Ac bene illud quoque adiecit,refectionem contraria facere: nam ab initio extenditur cutis,interiecto deinde temporis interuallo efficitur laxior. Cũ enim subiectis ipsi carnibus durior natura sit atque aridior,tardius quàm illę,& in extenuationibus obdurescit, & in refectionibus remollescit. Quando igitur ipsam duram & iam exiccatam refectio exceperit, primum carnes adaugens ipsam iure protendit: procedente vero tempore & ipsa cutis

†Hęc deesse videntur, quę adieci, si quis inferiora rectè considerabit.

Ibidem.t.8.e

Ibidē. t.6 & 7.

*Al. pelles.

A cutis nutrimentum suscipiens,humidior & mollior fit, proinde & iterum laxior redditur, quemadmodum arida coria & pelles aqua madefactę & oleo ac seuo delibuta. Hæc itaq; vere iuxta atq; aperte ab Hippocrate enarrata male interpretati sunt, ob earum, de quibus est præsens sermo, rerum ignorationem. Sed quæ sequuntur haud ęque nota,& fortasse adiectitia,manifesta esse arbitrantur, quăuis in ipsis explanandis haud minus, ꝙ in prædictis dissentiant,& antiquas lectiones permutent. Verum vt dilucidior oratio sit,singulas ipsius contextus particulas separatim explicabo. Cutis corrugatio concidentis, extensio refectæ. In extenuationibus quidem laxari cutem prius,ꝙ ipsa in propria substantia quicquă perpessa sit,in refectionibus autem extendi, & exiccatam temporis interuallo in contraria permutari, supra comprehensum est: sed in hac parte ipsius concidentis corrugationem fieri inquit, refectæ vero extensionem. Rugosum quidem corpus & cutem Gręci noiant,quę in rugas & plicas contracta sunt,vt videmus in senibus: & ipsorum affectum corrugationē. Corrugatio vero aliqua & in iuuenilibus corporibus apparet, cum venæ occultæ sunt, & maxime cum dissipato in ipsis abundante sanguine medicamen austerę adstringen-* tisq; naturæ quispiam superdederit. Hunc autem & in cute collabente affectum creari dicit: ideſt cum ea, quę intra ipsam cutem habentur minora effecta sunt,tunc decidit in se ipsam residens: sed

* Al. solutę.

B contrarium eius affectum, cum in longum latumq; excreuerit,extensionem hoies vocant,licet nō nunꝗ eueniat, vt tantummodo in longum aut latum extendatur ac resideat. Verum in præsentia de extensione & contractione in vtrăque cutis dimensionē factis sermo intelligendus est. Quod siquis præpositam particulă recte intellexerit,non admodum hac egebit. Horrens,lęue,vtriusq; signum, subbiliosum, subrubrum. Non nulli legunt /rugosum, læue, vtriusq; signum/. Sed qm in antepositis verbis de corrugatione scripsit,rōni magis consentiens esse videbitur, vt nunc /horrēs/ dictum sit,vt Hippocrates speciem in corrugatis factam horrentibus similem esse demōstret. Similitudo aūt in cutis inęqualitate ac veluti asperitate consistit,non nullis eius particulis depressioribus,non nullis extantioribus apparentibus. Quando.n.per exigua valde interualla in tota cute id factum fuerit,id symptoma horror noiatur: tuq; illud mente concipito,exactæ maris trăquillitati læuis corporis statū assimilari,& proxime inceptę eius inæqualitati horrorē. Ita sane & poe-
« ta inquit, qualis autē Zephyri confundebat mare horror, nuper concitati. Læuitas igitur recrea-
* tis corporibus inest,sed velut horror contra sese habentibus: alterutrum vero ipsorum alterutrius signum est: at non alterutrum amborum, neq; ambo simul alterutrius. Eodē quoq; modo & subbiliosum & subrubrum alterutrum alterutrius signū est, subbiliosum extenuati, subrubrū refecti.

C Macrescentibus.n.corpus biliosius redditur propter causas maciē inferentes de quibus, antea nos loquentes audiuistis: magis sanguineum autem cibo se reficientibus, nam neq; bene enutriri sine bono sanguine corpus valeret. Adiectam vero sermonis calci hăc particulam /sic/ aliqui sequentis initium faciunt, non nulli huius finem: vtroque enim modo explanationem facere possumus. Quocirca de hoc quidem laboriose disceptare non conuenit, sed ad sequentia veniamus, sequentis partis initium ab hac voce /sic/ faciētes, qm plurimis explanatoribus idem ipsum facere visum est. Sic detrahi mammas,graciles vero sursum trahi,& circūtentas esse, & si non ꝓpter id quispiă arbitretur, sed carne creata id fieri. Hæc sane est antiqua lectio. Ipsam vero quidam commutarūt, alij minus, alijs magis, quemadmodum & Sabinus ita scribens /sic detractas esse longas, graciles, alias vero sursum tractas/ vt graciles quidem & laxari & longas apparere, sed bene nutritas sursum tractas esse significet. At Ruffus & veterem scripturam & antiquiorum interpretum explanationem aliquid Sabinianæ contrarium edocentem retinuit: vult enim bene habitas inferius, emaciatas sursum versus, attractas esse. Huiusce autem rei sensus ipse testis locupletissimus esse videtur dicente Hippocrate /quamuis aliquis non vtiq; arbitretur/: nam cum prædixerit extenuatis laxari,bene nutritis circūtendi cutem, priori detractas esse mammas,secundo sursum versus re-

D tractas,consentaneum esse inuenies: & propterea ait /quamuis aliquis non vtique arbitretur/. Id
∴ sane tanquam validissimam rationem acceperunt veteres interpretes empirici Glaucias, & Tarentinus Heraclides. Per eam enim se demonstrare opinantur Hippocratem in eorum sentētiam descendere, vt verisimilibus dogmaticorum argumentationibus nequaquam, sed soli per experientiam cognito & euidenti,fides sit adhibenda. Quamuis & ipsum euidēs sine definitione prolatum vtroq; modo falsum sit, siue detractas esse & laxari tales in extenuationibus,siue in superiora esse retractas dixerimus. Ergo id ipsis primum accurate exploratum esse oportuit,cùm empiricis, qui rerum sensui apparentium obseruatores ac memores sunt: tum dogmaticis, quoniam eorum quæ sunt, non eorum quæ non sunt, ipsos causas reddere opus est. Quid'nam igitur sit sensui apparens, ego explicabo,cum in permultis mulieribus obseruauerim,& à non paucis audiuerim non obstetricibus modo, verum etiam ab alijs nihil eiusmodi scientibus. Hæ nanque magis vere sensui patentia enarrant,quàm qui placiti sui amore decepti in his caligant & hallucinantur. Quod itaq; accidit eiusmodi est,mammæ lactis plenæ secundum omne interuallum augescunt,in altum enim ac latum extuberant,longioresq; cernuntur: exhausto autem lacte rursum se ipsis minores fiunt, & in tribus dimensionibus minuuntur. At si absq; lacte in tenuitate & crassitudine tm̄,vt & alia membra permutantur,eodem,quo & illa,modo afficiūtur,Primum quidem,cū exte-

nuantur, relaxatę: cum vero crassescunt, magis extentæ: Sed processu temporis cōtrarium statum E
suscipiunt, breuiores quidem arefacta cute euadentes: longiores autem in refectionibus, vt antea
dictum est, humectata. Ita planè & in vetulis primo laxantur, postea contrahuntur. Ego quidem
mammis euidēter cōtingentia recensui, & causas ipsis adieci: interpres aūt nullus id fecit, sed pro-
ut quisq; voluerit, scribēs, propriam deinde scripturam interpretatur. Haud ab re aūt & cōtrarias
explanationes, et scripturas locutione mutilas & cōfusas attulerunt: vt quicquid dicat aliquis, par
tim verum, partim falsum dicturus sit, mammis vtiq;, cum lactis plenæ sunt, grandioribus effectis,
cum vacuæ, minoribus: sine lacte vero, cum macrescunt, ab initio laxatis, deinde contractis: dum
crassescunt autem, ab initio retractis, postea paulatim relaxatis. Imposita quoq; isti per cibum refe
ctioni conditione, q̄ scilicet aliqui prius recreentur, q̄ ad tantam maciem deuenerint, vt prę aridi-
tate cutis distendatur: aliqui post ariditatem enutriantur ac recreentur. *

30 *Iugula manifesta, Venæ conspicuæ.*

Id genus locutiones obscuram habent scriptoris sententiam, quippe cum verbis, in quibus hęc
apparere velit, expressum non sit. Multi quidem natura macri, & iugula detecta habent, & venas
extantes, plenasq; sanguinis: sicut è contrario alij neq; iugula, neq; venas habēt extantes. Quem- F
admodum autem naturalis huiusmodi corporum differentia conspicitur, eodē modo & in ijs, qui
præter naturam, quam ab initio habuerunt, aut emacientur, aut crassescunt: & abundant, aut egēt
humoribus. Cōstat enim in extenuato corpore repletas venas sanguinis plerunq; corrupti intra
ipsas inclusi copiam ostendere: sicuti de muliere, cui menses retēti erant, paulo ante dicebam. Cæ »
terum miror Capitonem solum huius partis verba ita scribentem /magna repletio patens est, ve-
næ perspicuæ/: nam si ita scripta inuenta esset, quid necesse fuisset omnes interpretes eam in cla-
riorem trāsmutasse? siquidem eorum, de quibus ambigunt, scripturas facilioris notitię causa trans
mutant. Quin etiam codicem nullum ita se habere inueni, cum multos tamen ob id ipsum euolue
rim, antiquas scilicet lectiones, & in quibus omnes cōsentiunt aut dissentiunt, dignoscere cupiēs.
Cum omnes igitur explanatores, & omnes codices eandem lectionem habeant, haud rectè Capi-
to ipsam permutare ausus est. Sed forsan & ego male ipsius ab initio mētionem feci, cum omnes
huiusmodi in scripturis mutandis ineptias me in explanando omissurum esse prædixerim. In se-
quentibus igitur id faciam longitudini parcens.

31 *Prodicus Febrientes Interficiebat Cursibus, luctationibus, fotibus calidis. Malum febriculosum, Inimicū Fa-* G
mi, circuitibus multis, cursibus, frictioni. Laborem labore, ipsis.

Et hæc verba alius aliter scribit, non nulli quidem verba hęc permutantes /circuitibus, luctatio
nibus/: non nulli vero ab initio /luctationibus/ ponentes: aliqui eam vocem eximentes: aliqui
initio /fami/ adijcientes. Circuitus sanè vocat lentas deambulationes in longius tempus produ-
de Vict. rat. in morb.acut.cō. 2.t.23.7ª.119.f ctas, vt in libro de ratione victus in acutis ipse inquit, ‖ Tardum multum circuitū deambulasse: et »
Plato Prodici meminit, vt multis deambulationibus vtentis. Quem autem nunc Prodicum me-
moret, vtrum Leontium, an Selybrianū, quęrere superuacuum est: in alio enim sermone hæc om
nino persequimur. Nunc vero historicas quæstiones tractare non est opportunū, qn̄ non nullorū
explanationibus nō paucis prætermissis satis habemus, si nostram octo voluminibus absolueri-
mus. Sed cur Prodicum accuset, ipse declarauit inquiens, febriculosum inimicū esse circuitibus, &
fami; constat aūt, q̄ & reliquis enumeratis, nam & luctationibus, & fomēto calido, & frictioni, fe-
briculosum aduersarium est: ita.n.ea vox /inimicum/ intelligenda est, qm̄ & amicū per translatio
nem dicere consueuerunt proprium ac domesticū. Inter vtrāq; autem dictionē hęc /malū/ posita,
ab aliquibus in calce prioris scripta est, ab aliquibus initio secūdę, vt vna fiat oratio huiusmodi /fe
briculosum inimicum circuitibus/. Quòd autem febricitantibus & deambulatio, & cursus, & fo- H
tus calidus, & luctatio, vndiq; calorē in corpore augentes officiāt, neminē eorū, q in artis exercita
tione versati sunt, præterit. Prodicus vero nō rationalē modo auxiliorum inuētionem, sed ēt em-
piricam obseruationē ignorare videtur. Negat.n.ratio labori laborem mederi, hoc est, noxæ no-
xam, & malo malum: nam contraria, nō similia, infestāti vitio adhibere auxilia cōuenit. At ille si-
milia adhibere videtur, siquidem & ambulationibus, & luctatione, & frictione, & fotu calido, &
fame vtitur: per πυρίαν aūt idest fotū calidū, oīs extrinsecus nos inuadens caliditas, siue ab igne, si-
ue in balneis fiat, intelligenda est. Quin etiam fames prædictis aduersatur: vbi.n.fames est, labora
re non conuenit. Non solum autem locutionis initiū, sed & ab initio vsq; in finem, vt libuerit, scri
bunt: cæterum ego veteres scripturas, & si difficilius explanētur, semper eligo. Sed vocem eam,
quæ vltima in propositis verbis scripta est /ipsis/ aliqui sequentis sermonis initium faciunt: non
nulli prorsus obliterant, siquidem nihil plus, q̄ antedicta, edocere videtur.

32 *Venarum Rubor, liuor, viriditas: Costarum Dolores laxi.*

Dixi vocem /ipsis/ in calce proximi sermonis positam isti posse præponi, vt oratio talis redda-
tur, Ipsis, quos prædixi: erant autem febricitantes non rectè à Prodico ad motiones bene valenti-
bus

A bus conueniẽtes deducti. Hęc,quę nunc dicit,habere contingit,nõ omnia,s. singulos homines: neq;.n.potest rubor vnà cum liuore & viriditate consistere, siquidem vnumquodq; istorum duo reliqua tollit, & affectus dissimiles sequitur. Nã vires mediocres & bonum sanguinẽ habentibus, cum exercentur, aut per fotus calefiũt, rubicundũ corpus euadit: sed imbecilliores, aut vitiosis hu moribus repleti liuidi fiunt ac virides. Non nulli verbis his hanc vocem /tumores/ pręponunt,& locutionem talem faciũt /tumores, venarum rubor,,liuor,viriditas/. Sed quod in extremis verbis dixit /costarum dolores laxi/non nulli verisimiliter ita mutarunt /laparæ i.vẽtris dolores/, hos im portune exercitatis suboriri volentes: veruntamen omnes interpretes hanc lectionem agnoscũt /costarum dolores laxi/: & intelligunt laxos, id est sine phlegmone & tensione dolores.

33 *Siti carentem Os claudere, Tacere, Ventum cum potu frigidum introducere.*

Hoc scripsit Hippocrates ex ijs vnum,quæ totam febrientium regendorum rationem in mentem reuocare queant, & id ipsum Prodici in curandis febrientibus inscitiam demonstrare valens. Neq; enim ea,ex quibus sitiant,velut calefacti, sed ex quibus sitis extinguatur, facienda sunt: hæc sunt vero,prima quidem motibus opposita laborantis corporis quies: secunda, omnia reliqua, ex B quibus febrilem affectũ comitãtia magis mitescant, & non exasperentur: inter quæ vnum est, ipsum à siti defendere. Per quæ autem quispiam sitim prohibeat,adiecit /clausum os habere,ac tacere,auramq; frigidã cum potu introducere/ id est, ventum vnà cum potu frigidũ attrahere: quòd si cum potu,patet etiam sine ipso per solã inspirationem. Quare & aeris inspiratu attrahendi ratio habenda est,vt ne calidior sit,q̃ conueniat,idq; magis ęstatis tempore. Verum & hoc loco Capito atque Dioscorides audacius veterem lectionem permutantes, hunc in modum verba scripserunt /ventum inter bibendum frigidum non introducere/. Sed Dioscorides quidem,vt cõsueuit, secũ* dam scripturam addidit /ex quibus ventum frigidum introducere/: At Capito lectionem in omnibus codicibus repertam,& à cunctis explanatoribus concessam, neq; secũdo gradu dignam putauit: sed ei hanc syllabam /non/ adijciens, loco horum /frigidum introducere/ scripsit /frigidum non introducere/ perinde ac si nunq̃ frigidum aerem febricitans inspirare debeat.

34 *Occasiones, Vnde cœperunt ægrotare, Considerandæ, Siue Capitis dolor,siue Auris,siue Lateris: Signum dentes, Et in quibus Inguinum phlegmonæ.*

Hanc orationem & in secundo de morbis vulgaribus volumine in primo commentario expla C nauimus.

35 *Nascentia Vlcera et Tubercula febres indicantia. Quibus Hæc non accidunt, Indicationis carentiæ. Quibus Aliquid intus relinquitur, Certissimæ & celerrimæ Recidiuæ.*

Et hæc oratio priori contigua in secundo de morbis vulgaribus scripta conueniẽti declaratiõne illustrata est per primum in eum librum à me æditum commentarium.

36 *Rotunda Sputa Delirium futurum significant, Vt in Pleno.*

Sputorum rotundorum veluti materialis causa crassitudo est atq; tenacitas humorum in fibris pulmonis collectorum: causa veluti effectrix est loci calor. Et in quibusdam febre vacantibus id fieri vidimus, qui per valde longum temporis interuallum nihil mali pati videbantur: attamen isti omnes postea phthisi contabuerunt. Quòd si sputa hęc nõ nunq̃ in febre vnà cum alijs signis delirium portendentibus adsint,aliquid & ipsa ad futurum delirium præsagiendum facient, aliter vero minime. Ne igitur hoc solo indicio ad prædicendam insaniam vnq̃ confidito. Porrò insanię propriam notam frequẽter audiuistis. Diximus autem & in nostris in librũ prædictionũ Cõmen D tarijs, q̃ calor illis adiunctus ad excitandam insaniam aliquid facere potest, caput scilicet replens: sed ipse per se nequaquam idoneum insaniæ, & præsertim phreniticæ, signum est: præterea & in febrium summo impetu, quoniam caput repletum est,multi delirant. In proposito autem sermone in quibusdam codicibus, in fine additum est /vt in Pleno/ & in alio /vt Plen soli/: & quicunq; interpretes lectionem hanc probauerunt,vt etiam Sabinus,loci cuiusdam nomen Plen esse dixerunt: sed cuius ciuitatis locus iste esset, orationi non addiderunt.

37 *Mariscis laborantes Neq; morbo Laterali, neq; Pulmonario, neq; Phagedæna, neq; Furunculis, neq; Therminthis, fortasse verò neq; Lepris, fortasse neq; Alijs.* l.3.f.17.t.1. 3.353.c

Deficit hoc verbum /capiuntur/ & ideo prius subintelligendum est. Cur vero his malis non capiantur,clarum est: vitiosis enim succis per mariscas depulsis quidam sanè mali habitus in toto corpore accidunt, & pallores, & hydropes, sed nullus eiusmodi morbus. Quòd phagedænas autem vocet corrodentia vlcera,quæ quidem & phagedænica veteres medici nominarunt, à nobis dictũ est & in tertio super librum de humoribus commentario: siquidem & in illo ijsdem ver bis hic aphorismus scriptus est. Porrò non nulli phagedęnas multorũ ciborũ esus esse voluerunt: quos & ipsos à vitiatis humoribus immodicos edendi appetitus excitantibus prouenire & à no-

bis conceditur: non tamen huius malorum succorũ copiæ, sed melancholicæ potius, hęmorrhoi- E das i. mariscas, medelam esse statuimus. Cęterum huiusmodi succorum frigidus acor talem ciborũ appetentiam excitans, interdum & in non nullis hæmorrhoidas habētibus inuentus est. Sed ter minthorum nomē nigras quasdam pustulas in tibijs maxime orientes significat, à figurę, coloris, magnitudinisq; similitudine, quã cum terminthorum i. cicerum fructu habent, deriuatum. Sed quod in extremis verbis scriptũ est /fortasse autem neq; alijs/ quidam legunt /fortasse autem neq; alphis i. vitiliginibus/: quandoquidem & ipsę ex quodã prauo humore cuti impacto ortũ habet.

38 *Medela quidem multis Importune adhibita, Talibus non tarde capti sunt: Et perniciose sic.*

Importune eorum mariscis medentur, qui neque venam per circuitus scindunt, neque aluum ducentibus vtuntur, neque per exercitationes euacuant, neque vnam ex ijs saltem relinquunt, sed omnes vnà tollunt.

† Alij adijciũt hęc verba, aliorum remediũ.

39 *Et Quicunq; alij Abscessus, Vt Fistulæ.†*

Sæpius ipsum non ea solum, quæ in aliquam partem corporis seponuntur, sed etiam ea, quæ expelluntur, abscessus nominare inuenimus. In quibus igitur ex his affectibus & fistulæ insunt, F per eas humores superuacui expurgantur. Quemadmodum igitur hęmorrhoidibus, ita & his nõ simpliciter, neque temere, curatio adhibenda est.

40 *Decubitus quidem, In quibus facta Tollit, Hæc ante facta Prohibet.*

Cum vetus scriptura ita se habeat, multi explanatores in clariorem mutauerunt, loco harum vocum / facta, & ante facta/ numeri pluralis, neutri generis, reponentes / factus, & ante factus/, vt ad scepsin idest decubitum sermo referatur. Omnes autem decubitum pro abscessu dictũ esse intellexerunt, fortasse et primo qui librum descripsit aberrante. Sed verba sensu non discrepantia in omnibus scripturis inueniũtur. Vult enim Hippocrates dicere, Abscessus in quibus morbis facti eos discutere queunt, si præuertant, ijsdem, ne fiant impedimēto sunt. Mihi autem & in hunc sensum oratio accipi posse videtur, si hoc modo verba scripta essent: Cõsideratio quidem est, omnia, quæ post aliqua, ortà liberant, eadem, si anteuertant, fieri prohibere. Nam cum antiqui Græci hęc duo elementa, η & ε, eodem charactere notarent, qui nunc solus alterum elementum tantum, η scilicet, significat, multi errores librarijs commissi sunt, non secundum auctorum mentem literarum permutationem facientibus. Quocirca & accurate huiuscemodi scripturæ considerandæ sunt, in G quibus elementum η in ε transmutantes, aut è contrario scribentes, lectionem castigare queunt. Idem & in elemento ο & ω faciendum est, quoniam vtriusque figuræ vno iam pridem charactere signabantur.

41 *Loci alterius, Loci excipientes, aut Dolore, aut Grauitate, aut Alio quopiam liberant. Aut Cum alijs Communicationes.*

Hic idem aphorismus in libello de succis ad calcē scriptus est, quēadmodum & ante ipsum positi: quorum primus est ille/à mariscis tentati/. Eo igitur loco ipsos accuratius enodauimus: verũ & nunc per summam explanabimus. Sententia nãq; propositorum verborum hæc est: Ab alijs locis in alios susceptiones morborum fiunt, prout succi eos facientes migrant, aut ob membri, in quod vagantes delabuntur, dolorem aliquem: aut ob suam ipsorum grauitatem: aut ẽt ob causam quandam aliam, vt medicamẽtum acre irritans, & frictionem, aut aliquem calorem extrinsecus incidentem: quĩn ẽt ob naturæ membrorum communionem migrationes humorum fiunt.‖ Testiculus igitur tumefactus in tussiētibus documentũ est affinitatis cum pectore, mãmis, genitura, voce. Quidã vero ea verba /cum alijs cõmunicationes/ ita scribētes /diuersæ cõmunicationes/ sequentis aphorismi initium faciunt, dicẽtes, Hippocratem ad aliam cõmunicationis speciem transiuisse, eam scilicet, quæ secundum humorum cognationē fit. Ipse igitur (inquiunt) dicit, ob inclinationem nõ præterea sanguis exit, sed propter humoris cognationem talia expuunt. Ita vero & Ruffus scripsit, distinxitq; verba, veluti propositũ quoddã hęc verba esse putans /diuersę communicationes/: quæ sequuntur autem, veluti propositi explanationem. Dicit. n. cognationem sanguini cũ pure intercedere: quibus non amplius sanguis expuitur, cũ ipse s. ad contraria inclinauerit, istis purulenta sputa sanguini esse cognata: atq; orationem hũc in modum scribit /sed propter humoris cognationem pus expuunt/. Cæterum Sabini discipuli veterem lectionē retinẽtes proprium dictorum initium illud fecerunt /propter inclinationē/ ad quod iam transitum faciemus.

2. Epid. sect. 1.

H

42 *Propter Inclinationem Non item Sanguis exit, sed Pro humoris cognatione Talia expuunt.*

Olim exactius hæc verba interpretati sumus in tertio libri de humoribus commentario: sed in pręsentia quoq; ipsa breuius explanabimus. Cum sanguis per aliquã partem exire solitus, vt per sedem, aut nares, aut vterum, aut per circuitũ ex ventre, aut fistula, aut ex qualibet alia parte in alia membra impetum fecerit, non item per priorem locum euacuatur. Hoc autem est priuatum

exemplum

A exemplum ſanguinis in pectus & pulmonem decumbẽtis. Ex hoc enim loco ab alijs alius pro humorum cognatione expuitur, ſpumans quidem, cum pituitoſus eſt: pallidus, cum bilioſus: niger, cum melancholicus: ſicut & ruber, cum ſanguis eo cõfluens purus eſt. Iure igitur quidam τ literam præponentes non ῥοπὴν i. inclinationem, ſed τροπὴν i. conuerſionem, ſcribũt, propter ſanguinis conuerſionem ſcilicet putantes eius conuerſioni propinquum humorem expui: mutatur enim non nunquam ad bilioſum, non nunquam ad melancholicum.

43 *Non nunquã Aliquibus Sanguinẽ detrahi conuenit opportune in talibus. In Alijs vero, vt in talibus, nõ cõuenit.*

Expedit, inquit, horum aliquibus ſanguinem detrahi, quibus ſcilicet is copioſus eſt, & nõ dum inſigniter ad alterum humorem conuerſus. Non detrahendus eſt autem, in quibus iam mutatus eſt, propoſito à viribus ſumpto antecedente, & ſi non nunquam in ſermonibus omittatur, in quibus ſolas ab affectibus indicationes recenſemus.

44 *Impedimentum in Cruenta ſpuentibus Tempus anni, Phlegmone lateris, Bilis.*

Et hunc quidem aphoriſmum deinceps poſt anteſcriptos in fine libri de humoribus alius aliter B & ſcribit & explanat. Cum omnes igitur & ſcripturæ & interpretationes veriſimiles nõ ſint, alijs tolerabilior mihi viſa eſt ſcriptura quidẽ modo in propoſitis verbis expreſſa, explanatio vero hęc: Cruenta ſputa reijcientibus ſectio venę impeditur, propter anni tempus aduerſarium, aut affectum lateris, aut humorem bilioſum abundantem. Quod propter anni tempus, clarum eſt, nam admodũ calidis temporibus, qualia ſunt prope canis ortum, à venæ ſolutione cauemus: nec non ſi valde bilioſus homo ſit. Verum quod de lateris morbo dictum eſt, ſolum refragari videtur: neq; n. ſecãdæ venæ affectus iſte repugnat, immo indiget, viribus non prohibentibus, aut anni tempore, aut ætate. Itaq; quod dicitur, tale quiddam eſſe videtur: Sanguineum ſputum reijcientibus omnino, quantum ad hoc pertinet, ſecanda vena eſt, niſi propter lateris morbum tale reijciant: iſtis nanq; haud prorſus, vt ſanguinem ſpuentibus, venam aperies, ſed proprijs lateris morbi regulis & conditionibus medicaberis, per quas ita affectis vel ſanguinem detrahemus, vel non. Id vero mihi amplius animaduertere contigit, cum librum de humoribus explanarem. Inter explanandum enim quendam ægrotum intuitus ſum, qui me vt ſanguineo ſputo vexatus accerſiuit, ſed cruẽtum ob lateris affectum expuebat. Sputum igitur ego conſpicatus, ipſum interrogaui, num aliquem dolorẽ in coſta ſentiret: ipſe vero exiguũ ſe dolorem percipere faſſus eſt. Talis autẽ erat eius habitus atq; C vires, vt, ſi ſanguinem expuiſſet, quoniam neceſſarium eſſet ſecandæ venæ auxilium, ad ipſum accedere auſus eſſem: ſed, cum morbus lateris mitis admodum foret, neceſſe non erat. Ideo neq; id genus remedij adhibuimus: atq; euidenter hominẽ hunc lateris morbo laborare cognouimus, quod & alijs huic morbo congruentibus remedijs citra venæ ſectionem leuatus eſt: mitiſſimi enim illi ſunt lateris morbi, in quibus cruenta ſputa eijciuntur. Porro quidam interpretes vocẽ illam /impedimentum/ fini ante ſcriptæ ſententiæ adijcientes, hanc modo propoſitam ita legunt /in cruenta ſpuentibus, tempore, morbo lateris, bile/. Et aiunt, tempus de ijs dictum eſſe, quæ opportune & decenter fiant: ipſum enim velle ſignificare in lateris morbis, cum ſanguinea ſputa ab initio reddunt, etenim ſic plerunq; contingit, poſt hæc in bilioſam naturam mutationem in tẽpore fieri. Nã probum eſſe ordinem dicunt, morbo lateris ad iudicationem tendente, poſt cruenta, bilioſa expui. Alia præterea quædam ab huiuſce loci explanatoribus haud ſane memoratu digna narrata ſunt: verum ego malo, vt iam nouiſtis, in obſcuris ſermonibus tempus non terere, cum alia multa in arte habeamus, in quibus vtiliter nos exercere poſſimus.

D GALENI IN SEXTVM DE MORBIS VVLGARIBVS HIPPOCRATIS LIBRVM EXPLANATIONVM

TOMVS QVARTVS

1 *QVibus Secundũ Aures indicationis tẽpore genita nõ ſuppurauerint, hoc inanito Reuerſio fit ſecundũ rõnem reuerſionum. Reuerſione facta Iterũ efferuntur, & permanent, quemadmodum febrium reuerſiones in ſimilem circuitum. In iſtis Spes eſt in Articulos abſcedere.*

Secundũ aures p̃ter naturam tumores in ægrotantibus exortos eparmata noĩare cõſueuit, interdũ locutione integra vtens, interdũ mutila, quemadmodũ & nũc: eſſet. n. integer, ſermo ſi ita dixiſſet: Scđm aures eparmata exorta ægrotãtibus. queẽadmodũ ſane & in primo de morbis vulgaribus ſtatĩ initio primæ cõſtitutiõis ſcripſit: Eparmata vero ſm aures multis ĩ alterutrã partẽ vergẽtia, & ab vtraq;

aure

aure plurimis, sine febre munia sua obeuntibus. Scimus autem ipsum, sicut hoc loco eparmata di- E xit, ita & oedemata plerũq; ea nominare. Declarauimus enim omnes præter naturam tumores ita ab Hippocrate nominari, non, vt à posterioribus, laxos & dolore carentes, qui in totum & sine vl la inflammatione consistunt. Meminimus autem "& oẽs inflammationes, & si tumore præter na- turam careant, ab hoc eodem phlegmonas appellari: sed ipso posteriores nomen phlegmones tu moribus præter naturam attribuunt, quando cum inflammatione, & resistentia, & pulsatorio do- lore constiterint. Inquit igitur, Cum in morbo aliquo iudicationis tempore tumores secũdum au rem exorti, priusq; suppurent, inaniantur i. retrahantur & euanescant, expectare oportet ita affe- ctis recidiuam fore. Olim verò ipsius consuetudinem sępius didicistis, hãc vocem, λαπάσσεσθαι i. euacuari, ad omnia, quæ vtcunq; retrahuntur, applicantis, quandoquidem ista magis vacua red- duntur. Accidere itaq; illis dicit morbi reuersionẽ, quibus parotides nõ suppurauerint: atq; inter- dum ipsas (neq; enim semper) denuo reuerti, augescere, ac iudicari secundum reuersionum ratio- nem: quod idem est, ac si dixisset, perinde vt ipsæ, & secundum eosdem dierum circuitus. Spes est autem & ipsis in articulis aliquos esse orturos abscessus: nam sæpius in longis morbis id euenire dictum est. Verum hunc aphorismum etiam in tertio commentario in librum de humoribus ad finem declarauimus. Sed cum prædixerit /secundum aurem/ atq; subintulerit /hoc inanito/ iccir F co videtur mihi Dioscorides prępositione /ex/ adiecta scripsisse /ex hoc inanito/: et inquit oporte re subintelligi /tempore/, aut loco huius /post hęc/ ex hoc /dictum esse. At sicui veteres scripturas

† Al. his. immutare liceat, ipsi licebat eam vocem /hoc/ in istam †/hæc/ vertenti à molestijs liberari.

A.l. 4.f.3.t.1.c 2.451.e

2 *Vrina Crassa Alba, qualis Archigenis, in laboriosis Quartanis interdum exit, & Liberat Abscessu. Si vero Vltra hoc & Sanguis de naribus profluet satis & copiose.*

Siquidem cum articulo scriptum esset /τῷ Archigenis/ subintelligeremus aut seruo, aut amico' aut familiari: si verò /τῇ/, aut seruæ, aut vxori, aut quo modo libet domesticæ. Sed diuersas lectio- nes afferre negamus, cum eadem sententia seruetur: & nunc iterum id pro dicendis in posterum memoriæ mandetur. Quòd laboriosas autem febres nominet, non illas in totum, quas multa mo tio antegressa est, sed omnes eas, in quibus aliquis laboris, seu lassitudinis sensus existit, porrò ipse in aphorismis scripsit, ‖ Lassitudines spontinæ nunciant morbos. Et nunc sanè arbitrandum po- tius est ipsi de ita laboriosis esse sermonem, ex multitudine crassorum vitiosorumq; succorum mul toties excitatis: quapropter ipsis per vrinam euacuatis morbus finitur. Securior autem morbi so- lutio est, si euacuatio die iudicatorio cœpta sit. Sed quicunq; neq; per vrinam, neque per sanguinis G effusionem, iudicati sunt, istorum morbus in abscessum desinere consueuit.

2a.Apho.5.Ex. ord.11.f

3 *Cui Intestinum à Dextra parte, cum Articulorum morbo laboraret, erat quietior: Postquam vero id curatum uit, erat dolentior.*

Duplex & hoc loco lectio est sententiã permutans, antiquior sanè cum litera n in prima syllaba huius nominis /enteron id est intestinũ/: postea altera lectio detracto n addita fuit, vt sit /eteron hoc est alterum/, volentibus illis, qui ita scribunt, de tumoribus secundum aurem excitatis hãc vo- cem /alterum/ dictam esse: quemadmodum rursum scribentes /intestinum/ de dolentibus ex inte stino, aut distentione intestini laborantibus, dictum esse affirmant. Intestinum vero singulari nu- mero prolatum non nulli colon, quod vocatur, esse arbitrantur, alij vero cæcum: quod sanè etiam facile, cum omni vinculo solutum sit, descendit in scrotum: nempe solum hoc intestinum solutum esse, cum reliqua omnia lactibus alligentur atq; inhæreant, verissime dicunt. An vero propter ip- sum in scrotum delapsum articulorum morbo laborans subleuatus sit, deinde rursum ipso ad sani- tatem reuerso in eadẽ mala inciderit, ariolari conuenit. Verisimilius igit̃ est de intestini coli dolore affecto sermonem in pręsentia fieri. Par. n. fuit ipsum articulorũ dolore leuatum esse vna quidem, H quã ipse dixit, ratione, ‖ Doloribus vnà nõ eodem loco existentibus vehementior alterũ obscurat: secunda ratio est, ꝗ humorum in articulos currentium ad colon intestinum impetus cõuersus est. Non nulli aũt interpretes hunc articulari morbo vexatum coxendicis dolore tentatũ fuisse aiunt: atq; ideo delapso cæco intestino mitius egisse, non præterea coxẽdice oppressa atq; grauata, pręter Græcorum morẽ, ischiadicũ i. coxẽdicis vitio affectũ, arthreticum i. articulorum dolore vexatũ, no minare volentes. Hactenus quidẽ omnes hæ libri huius particulæ & in calce libri de humoribus scriptæ sunt. Iam itaq; ad eas, quæ in hoc solo proposito volumine inueniuntur, transitum faciam.

2a.Aph.46.Ex. ord.18.g

4 *Agesis filia Virgo quidem cum esset, Crebro erat Spiritu. Mulier uero facta à partu dolens, non valde diu Onus graue sustulit. Protinus quidem in Pectore quiddam concrepuisse visum fuit. Postero autem die Asthmate, labora- uit, & dextra Coxendix indoluit. Hæc cum doleret, tunc & asthmate vexabatur: Dolore sedato, tunc & asthma sedabatur. Spumantia excreauit, ab initio florida: quæ cum quieuissent, vomitui bilioso tenui similia erant. Dolores autem præcipue, cùm manu laboraret.*

Ipsum plerunque, spiritum, respirationem vocantem audiuimus: quare & fœminam crebro spiritu, quæ crebro spiraret, dictam esse putandum est. Sed quibuscunque admodum incre- buerit

A bucrit hæc difficilis ſpirationis ſpecies,aſthma & orthopnœa,affectus iſte à græcis nominaẽ: quã-do videlicet ſine febre conſtiterit,aut craſſis & lentis humoribus ſpiritus itinera obſidentibus, aut aliquo crudo tuberculo "in pulmonibus excitato. Hęc cum & antea ęgre ſpiraret,à partu dolorem paſſa eſt. Porrò ſi nihil de ſpirandi difficultate locutus ipſam dolentem euaſiſſe dixiſſet, veriſimile eſſet ipſum velle, in toto corpore mulierem hanc laſſitudinis ſenſu affectam eſſe: cum vero ipſam crebro eſſe ſpiritu dixiſſet,iure quiſpiam,dolorem in pectore excitatum eſſe, ab ipſo dictũ eſſe opi netur: qui cum modicus eſſet,et aliud quoddam eiuſmodi ſymptoma accidit: cum videlicet graue quoddam manibus tolleret,protinus quidem in pectore quędam ſtrepitum ſenſit, dirupto, vt par erat,tuberculo. Sed poſtero die ſucco in tuberculo antea incluſo ad arteriam vſq; aſperam diſſipa-to, & ſpirationis frequentiam increuiſſe accidit: neq; adhuc ſimpliciter crebrum eſſe ſpiritum ſed in illum iam affectum euaſiſſe,quod aſthma, appellatur: paulatim vero humore hoc excreato mu lier iſta perfecte à ſpirandi difficultate libera fuit. Hactenus nihil in dubium vertitur,ſed omnia iu ſta de cauſa facta ſunt. Cæterum, propter quid affectus pectoris & coxendicis vnà exacerbaban-tur & miteſcebant,haud iniuria quiſpiam quæſiuerit,cum nulla pectori cum coxendice, quemad-modum cum genitalibus membris, affinitas intercedat. Fortaſſe igitur imbecilliorem coxẽdicem B habens dolore affecta eſt, non nullis ſuperuacuis humoribus eodem tempore in ipſam delapſis. Neq; enim in membris naturalem ſocietatem habentibus hic vitij conſenſus factus fuiſſe apparet * non nunq; imbecillioribus membris vexantium humorum copiam ſuſcipere prius feſtinantibus. Sputi autem reiecti qualitas humoris infeſtantis naturam indicat: ſpumans enim ſputum,pituito ſum ſuccum ſignificat: floridum vero,ſanguinem abundare: quemadmodum pallidum,pallidam ac flauam vocatam bilem: eodem modo & nigrum, nigram. Multoties vero ſupra dictum eſt, cũ ſimpliciter Hippocrates bilem dicit,pallidam & flauam vocatam ſignificare,quoniam plus,q̃ alia bilis genera,colore ſuo inficiat: etenim æruginoſa bilis vomitur, & ſubrubra, & atra, & obſcura.

At quod in extrema hac parte ſcriptum eſt,ipſam, cum manuũ opera vteretur, magis dolere, ad vitij conſenſum oſtendendum adiectum fuit. Iam verò & in alio ſermone audiuiſtis,cum pectoris partes ſuperiores circa primum & ſecundum coſtarum interſtitiũ patiantur,meritò manus in con ſenſum affectus adduci, neruis ab his ipſis interſtitijs ad eas peruenientibus. Veriſimile quoq; eſt & in dextra pectoris parte,quando graue illud onus ſublatum fuit,aliquid ruptum fuiſſe, & iccir-co è regione dextram coxendicem affectam eſſe. Quòd ſi, cum mulier onus tolleret, neruis paſſis pectus manus noxam participauit, veriſimile eſt in ea maxime parte ipſum fuiſſe affectum, vnde C nerui ad manus pertinentes expullulant.

5 *Hanc Abſtineri ab Allio, ſue, oue, boue: In Agendis vero à Clamore & excandeſcentia.*

Diuerſæ & in hac parte lectiones fuerunt, non nullis primam dictionem in datiuo caſu ſcriben tibus /huic/,atq; ita legentibus /huic abſtineri allio,ſue,oue, boue/: non nullis dimiſſa voce /hanc/ à verbo /abſtineri/ incipientibus. Oẽs vero ſubintelligendũ eſſe cenſent, Viſum fuit nobis ipſam medicantibus, vel conſuluimus ipſi,vnumquodq; iſtorum conducere. Atq; ideo de varia lectione laborandum non eſt,ſed cuiq;,quod placet,ſcribere permittendum, dummodo eadem ſententia re tineatur. Poſthabita igitur de verbis curioſitate ad res, quæ præcipiuntur, tranſeamus. Hæc ſanè prædictæ mulieri,& alijs ſ. perinde affectis expediunt, ab allij,& ſuillarum, bubularum, ouillarũq; carnium eſu abſtinere,harum quidem,vt valentium & ægre coctilium,allij verò vt acris & corro-dentis: à clamore autem, vt pote qui non ſolum prius rupta vaſa amplius dilacerare, ſed etiam ni-hil dum mali in inſtrumentis ſpirabilibus paſſa dirumpere poſſit,tenſionem quãdam,caliditatem, & inflationem in ipſis efficiens. Manifeſtum eſt autem hęc ab Hippocrate exemplorum inſtar di cta eſſe. Conſulit autem ab omnibus difficulter coctilibus, ab omnibus acribus, ab omnibus pra-D uum humorem creantibus, ab omnibus præterea violentam quandam tenſionem inſtrumentis ſpirationis inferentibus,abſtinere.

6 *Cui in Capite depaſcebatur Tumor, primo Alumẽ combuſtum vtile fuit. Habuit Alium priorem Abſceſſum; forte,quoniam os abſceſſurum erat. Sexageſimo die receſſit. Supra Aurem in ſummo ad verticem vulnus erat.*

Non nulla ex ita ſcriptis forſan ipſi ſcriptori ad reminiſcentiam faciebant: ſed nobis in hæc inci dentibus haud ſatis euidens ex ipſis fructus percipitur. Narrat enim cuiuſdam in capite exedẽs vl-cus primo à combuſto alumine ad melius fuiſſe redactũ: & illi eidem alia in parte abſceſſum fuiſſe, vbi et os poſtea ſeiunctum fuit. Adſcripta eſt etiam capitis affecta pars. Sed rem vſqueadeo raram & nullum præceptum ſcripſit,nuda ea, quæ euenerunt, perſequutus.

7 *Cola habet Cani ſimilia, maiora autem: Ex meſocolis ſuſpenſa ſunt: Hæc verò ex neruis à dorſo in ventrem.*

In aperto eſt & hæc ipſum ſibi ipſi reminiſcentiæ cauſa ſcripſiſſe, quæ ad diſſecandorum corpo rum precepta pertinent. Homo enim ſimilem cani habet colorum naturam,ſed ipſa & maiora eſ-ſe dicit; & ex meſocolis dependere, veluti ſi ex meſenterijs dixiſſet: communius eſt enim hoc no-men meſenteriorum, preſſius autem meſocolorum. Tale vero aliud de ieiuno inteſtino aut alijs

gracilibus

gracilibus nomen non reperiť: nam meſoneſtion i.medioieiunũ, aut id genus aliud nemo vnquã E
dixit. Continua quidem meſenteria ſunt tenuium atq; craſſorum inteſtinorum, nihilo minus di-
ſtinctiones quędam propriæ apparent: ac præcipue per venas in ipſis poſitas ſeparanť, vna ſiqui-
dem propria vena in gracilium inteſtinorum meſenterium deriuatur. Item & in craſſorum, quæ
cola nominant, altera propria delabitur, ſimul cum vtraq; vena arteria quoq; diſcurrente. Vincu-
lum autem meſenterij, perinde, atq; meſocoli: continuum enim totum, vt dixi, ad vnam quandam
lumborum vertebram poſt ſeptum tranſuerſum poſitam peruenit, hæc autem ſub ventriculo eſt.
Hoc quidem vinculum totum neruo ſimillimum eſt, quamuis eiuſdem cum ligamento ſubſtãtiæ
ſit. Quæcunque enim ex oſſibus orta exanguia corpora ſimilia neruis ſunt, copulatiuos neruos ea
multi medici nominant, à neruis voluntatis motui ſeruientibus ipſa ex oppoſito diſtinguentes:
quam ob rem & in hac quoq; parte neruorum appellatione ob ſimilitudinem vocata ſunt.

8 *Laborantibus Gratiæ, vt Munde parare Poculenta, aut Eſculenta. Quæ videt molliter, Quæcunque tangit. Aliæ non valde lædunt, aut noxa non facile emendabili, vt Frigida, vbi hac opus eſt.*

Quæ medicum laborantibus grata concedere, aut quæ non concedere oporteat, hoc in volumi
ne perfecte nobis contemplatis abunde erit, quemadmodũ de alijs omnibus facere conſueuimus: F
nam cum ſemel aliquid exacte docuimus, nunquam iterum in alijs locis vniuerſum repetimus, ſed
ſummatim duntaxat perſtringimus. Dictum ſanè & in aphoriſmis eſt ad hanc rem aliquid, ipſo
2ª. Aph. 38. Ex. ord. 17. g ita ſcribente, ‖ Paulo deterior potus & cibus, ſed ſuauior, melioribus quidem, inſuauioribus autẽ,
potius dandus. Porrò primo intuitu laborantibus aliquid oblectamenti cauſa gratificari videtur,
non tamen re vera id faciens: omnia enim libentius atque ſuauius aſſumpta, & ſi paulo deteriore
natura ſint, melius concoquimus: longe vero vtiliſſimum ægrotis eſt aſſumptos cibos & potus
recte cõfici. At in propoſita oratione alterius generis atque rei mentionem facit, per quam me-
dicus nequaquam morbum exaſperans, ægrotis rem gratam voluptatemq; affert, vt cum imma-
ture lauari, et bibere, et fructibus quibuſdam veſci, aut frigidam potare permiſerit. Interdum enim
cuiuſque dictorum tempus idoneum atque vtile poſtero die fuerit, ægroti vero medicos diem
vnum præuertere cogunt. Non nulli præterea ægrotantibus iſta plerunque facile concedunt, vt
plus lucri faciant, eorum cupiditatibus morem gerentes: verum hæc profecto non ſecundum ar-
tis decreta patrantur. Quod autem in aphoriſmis dictum fuit, & quęcunque hac in parte recenſet,
vtiliter laborantibus medici præſtantiſſimi largiuntur. Iſtorum autem, quæ nunc deinceps ab
ipſo ſcribuntur, vſus eſt, vt ægros medicis magis obſequentes reddant. Nam quos libenter aſpi- G
ciunt, illis magis obtemperant. Quapropter mater & pater filio cibos faſtidienti ſuaſerunt, vt ſe ip
ſum ad eos aſſumendos impelleret, cum nullus alius id perſuadere potuiſſet: ita quoq; filius patri
ſuaſit & matri, & frater fratri, & amicus amico. At illis, quos moleſte vident homines, & ſi vtilia cõ
in Prog. cõ. 1. t. 2. 4. 4ª. 189. c. e ſulant, obedire tamen recuſant. Ad hanc igitur ‖ ęgri obedientiam comparandam Hippocrates di
cebat & prædictiones nobis eſſe vtiles, atque omnino ægro admirationi eſſe medicum. Ita ſanè &
apud nos Pergami qui à Deo curantur, ei obſequentes cernimus, illis plerunq; per quindecim in-
tegros dies, vt à potu penitus abſtinerent, imperanti: qui profecto nulli medico id iubenti obtem
* peraſſent. Nam ad ægrotum omnibus iuſſis obedientem reddendum magnam vim habet, ſi pro
† Al. ꝑter hæc. certo ſibi perſuaſerit, magnam inde ad ſe vtilitatem prouẽturam. †In his} ponunť ea, quæ in pro-
poſitis verbis enumeranť: de quibus iam ſingula diſtincte ꝓponẽtes loqui aggrediamur, Vt mũ
de parare poculenta, aut eſculenta. Multos multoties medicus ægro potus & cibos offert, contra,
q̃; ipſe vellet, eos præparans. Iubet aũt eos munde parari: & in quibuſdam codicibus vice huius
particulæ καθαρῶς i.munde, καθαρίως legiť, quod idem ſignificat. Id vero fit primo, ſi vaſcula, in
quibus potus cibiq; feruntť, nihil ſordis habuerint: ſecundo ſi nullum aliud eorũ, per quę laborãti
aliqua miniſtrantur. Sæpius.n. vaſa cibos & potus continentia mundiſſima erunt, illud vero, quo H
frigidam ſeruus aut calidam feret, conſpurcatum aſpicies: quemadmodum et aliorum vaſculorum
ad miniſteriũ pertinentiũ quodpiam nõ nunquã immundũ cerniť. Ad hęc & ipſe medicus in pri-
mis & maxime manus q̃; puriſſimas habeto, & faciem, & pilos in barba & capite, deinceps & alias
corporis partes, queãdmodum & veſtẽ nitidã. Quæ intueť (inquit) ęgrotans. Hæc ipſa inquam,
& ęgrotantis curam gerentes, & reliqua oĩa, quę in ędibus, vbi ęgrotat, ſunt, ita habẽto, vt iſtorum
nihil ipſe iniucũde & triſti aĩo cõſpiciat. Quin ẽt & ex miniſtris illos planè adeſſe, quibus maxime
* delectať, & ex gubernantibus eos, qui gratiſſimi ſunt, apud ipſum cõmorari decet: alios vero duo-
rum alterũ aut nunquam eius cubiculũ ingredi, aut non diutius ante oculos eius verſari. Hęc qui-
dem curioſe explorans medicus ipſe conficiet atq; diſponet. Non nulla verò & abſq; indagatione
ſponte dignoſcuntur. Sępius.n. inſpectante ęgrotum atq; curãte medico ſeruus aliquis ingreſſus
certum quendam hominem veniſſe nũciauit, qui ipſum viſere ac ſalutare cupiat: tũ protinus hoc
audito ęgrotans non nunquã lętari viſus eſt, non nunq; vero magnopere contriſtari, tanquam ab
hoĩe ipſum non vere amãte, ſed ſimulãte, moleſtiã paſſurus ſit. Atqui tunc medicum oportet, cum
quis ingreſſus eſt, quẽ laborans non libenti aĩo aſpiciat, paulo poſt aliqua veriſimili rõne quietem
ęgroto conferre dicere: & hac de cauſa oẽs, vt ab eo recedant, præcipere: conſtat enim, q; tunc vnà
cum

A cum non amicis amici egreſſi haud ita multo poſt denuo introire poterunt. Huiuſmodi ſanè ſpe-
ctacula ægroti mentem modo exhilarant, modo contriſtant, non per ipſum viſorium ſenſum pro
prie, ſed per cogitationem. Cæterum quædã viſilia ratione viſionis ipſius iucunda ſunt: quẽadmo
dum & olfactilia, & guſtatilia, & audibilia, & tactilia, proprio quodq; ſenſui voluptatem afferunt.
Attamẽ non eſt in oĩbus iſtis æqualis oblectatio: ſiquidẽ alij alios & colores, & figuras, & flores, et
ſtirpes, & germina, & picturas, aliqua vt triſtia, aliqua vt iucunda, contemplant. Oportet itaq; me-
dicum ab ægrotantium domeſticis percũctatũ, quibuſnam ipſi delectent, hæc iubere in cubicula,
vbi iacent, inferri. Quęcunq; mollia tangunt. Secundũ ipſam ſolam nudamq; tactoriam ſenſionẽ
iucunda hęc ſunt: quemadmodum rurſum flores, ſtirpes, & variegata, aliaq; omnia ſupradicta, ſo-
lam oblectant viſionem. Adijciemus igitur, quęcunq; eiuſdem generis cum antedictis ſunt, dimiſ-
ſa vero tãquam manifeſta fuerunt. Duorum enim ſenſuum viſus ſ. ac tactus ſolum meminit: at tu
olfactum adijce, guſtatum, & auditum. Et in auditu, quemadmodum & in viſu, diuidito, non nul-
* la quidem ipſum ſenſum ſolum delectantia, vt ſuaues voces: aliqua per auditum animum contur-
bantia, vt cum triſtia nunciantur: è contrario alia quædam oblectant & exhilarant. Id ſanè & vul-
gus omne haud præterit, nihil eorum, quæ triſti animo æger auditurus ſit, ipſi renunciari debere:
B quemadmodum contra omnia ipſum vehementer oblectatura renunciari conuenit: quin & ali-
qua falſò adijcienda ſunt. In ſequenti ſanè particula non nulla eorum, quæ & hic omiſſa fuiſſe vi-
debant, reſumens addit /alię/. Præſcriptio hæc eſt aliarum, quæ dicendæ ſunt, gratiarum. Nam cum
prædixerit /laborantibus gratiæ/, deinde inquiens /munde parare poculenta aut eſculenta/, ac de-
inceps de omnibus quæ videntur, poſtea de tactui iucundis, ſermone facto, præter dictas, alias ſe di
cturum gratias pollicetur: quas paulo poſt auditurus es. Porrò quidam hanc pręſcriptionẽ /alię/
de exemplaribus penitus deleuerunt: aliqui uero non in fœminino genere ſcribunt, ſed in neutro
vocato genere /alia ne valde lædant, aut ne noxa non facile emẽdabili, vt frigida, vbi hac opus eſt/.
Non valde lædentia, interdum exhibenda ſunt vehementer ipſa cupientibus: ac niſi acceperint,
medicum tum oſuris, tum auerſaturis, & nullum eius præceptum obſeruaturis. Igitur neceſſe in-
terdum eſt quædam illis exoptata concedere, niſi magnum ſint detrimentum allatura. Prædicito
autem ab ijs ægrum læſum iri, teq; ipſi gratificandi cauſa ea concedere: ſed in poſterum te viciſſim
ab eo petere, vt in reliquis obedientem ſeſe exhibeat: noui enim quoſdam ex ea medici liberalitate
obſequentes euaſiſſe. Hoc ſanè modo & ego multoties frigidam aquam in illis morbis exhibui,
in quibus poſtridie eius vſus requirebatur, id ſolum ægrotanti gratificatus, vt optimum ſ. propi-
C nandi tempus præuerterim: ſimiliter vero & de balneis, vino, atque id genus omnibus, me feciſſe
memini. Verum ſi morbus nec poſtridie, neque prorſus vnquam, vllo iſtorum egeat, ægroto ne-
quaquã concedendum: exiguam enim noxam futura poſthac languentis obedientia emendare po-
terit: noxa verò adeo magna, vt extremum periculum inferat, aut morbum in longum tẽpus pro-
ducat, non itidem deleri & in priſtinum redigi poterit. Scribitur etiã propoſita pars per alia ver-
ba, Vno quidem modo ſic /ſed & valde nocere, vt frigidam, cum opus eſt/ voce hac βλάπτειν i. no
cere ν habente in fine: & hanc quidem lectionem veteres explanatores agnoſcunt: Alterã quoq;
in alijs exemplaribus detracta ν litera ita ſe habentem inuenies /quę non valde nocent, aut non fa
cile emendabili noxa, vt frigida, vbi hac opus eſt/: vult autem propoſita oratio /aut nõ facile emen
dabili noxa/ ea ſignificare, quæ non cito remedijs cedere queant, vt impreſſa iam læſio remouea-
tur. Cæterum hac de re, quæcunque prius dixi reminiſcentibus, nullam aliam præterea nouam
explanationem poſcere conuenit.

9 *Introitus, Sermones, Figura, Veſtis Aegrotanti, Tonſura, Vngues, Odores.*

Ex iſtis oĩa reliqua proculdubio ad medicum referunt, ſed inter ea vox hęc poſita/ ęgrotãti/ du
D bitationẽ quãdam excitat. Vnde quidã ea penitus detracta ſeſe nequaquã eam inueniſſe ſcriptam
diſſimularunt: ſed vetuſtiſſimi interpretes hanc quoq; lectionẽ admittunt. Verum ſingula dicta
particulatim prius expendentes fortaſſis aliquid veriſimile ad ipſam interpretãdam nacti erimus.
Et primo quidem introitus medicorũ ad ęgrum, quoſcunq; ipſi gratos faciunt: ſiquidem nõ nulli
A.l.1.f 4.c.1. 72.a ægri à ſępius viſentibus affici ſe moleſtia opinant: alij contra crebro "ſe inuiſi magnopere lętant:
Quidam autem medici ſunt, qui eouſq; inſaniant, vt etiam in dormientium conclaue ſtrepẽtes pe
dibus, aut vociferantes ingrediantur: ob quę expergefacti ęgroti & illis iraſcũtur, & maxime ſe lę
ſos eſſe conqueruntur. Hæc igitur oĩa prouidere medicum oportet, vt neq; non in tempore acce-
dat, neq; petulanter cum multo ſtrepitu, & elata voce, aut inceſſu, aut aſpectu, aut aliquo prorſum
huiuſmodi indecoro. Sermones. Inter pręcipua ſunt & iſti, cum ęgris à medicis rectè aut non re-
ctè facti: quidam. n. ſermones ſumme fatui ſunt, tales ſanè, qualem Zeuxis à Bacchio ſcriptũ eſſe
teſtat, Callianacta fuiſſe Herophileũ, in libro de memorabilibus Herophili, & eius ſectæ ſtudioſo-
« rũ. Iſte ęgrotanti cuidam atq; dicẽti, moriar, hoc carmẽ reſpõdens ſuccinuiſſe fertur, Pulchra prole
« micans niſi te Latona creaſſet. Alteri quoq;, moriar, dicenti, reſpondiſſe, Et Patroclus obit, te qui
« prꝑſtantior ipſo. Cæterum quidam huiuſce tẽpeſtatis medici, & ſi moderatiores Callianacte ſint,
aſpere tamen & ipſi erga laborantes ſe gerunt, adeo vt odio ipſis ſint: ſicut aliqui è contrario ſer-
uiliter

uiliter adulantes ob id ipsum cōtemptui fuere. Quemadmodum autem ægro medicum odiosum E videri non conuenit, ita neq; contemnendum: sed humanus, moderatus suauisq; cum sit, grauitatem etiam seruare debet. Nisi enim medicum æger vt deum quendam admiretur, nunquam illius præceptis obtemperauerit. Antiquissimum igitur fuerit neq; adeo medicum se submittere atque adulari, vt sui contemptum pariat: neque rursum perinde, atq; Callianacte, se rusticum atq; asperū exhibere: id fiet autem, si & aspectu, & voce, & omni corporis habitu, medici grauitatem retineat, ægrotantemq; ijs, quæ ipse præcipiat, morem gerere edoceat. Sermones vero multiformes sunt, tibiq; exempli causa aliquem proponere me non pigebit. Poterit sane medicus à procœmio verisimili exorsus omnia ea deinceps ægrotanti recensere, quæ in hanc rē ab Hippocrate tradita sunt,

1ª. Apho. 1. Ex. ord. 2. b primo quidem in aphorismis ita dicente, ‖ Oportet autem non modo se ipsum exhibere ea, quæ » oportet, facientem, sed etiam ægrum, & assistentes, & exteriora: & in primo, de morbis popularibus, ‖ Ars per tria, morbus, ægrotus, medicus. Aduersari morbo ęgrotum vna cum medico oportet. Cumq; tres sint, medicus, morbus, & ægrotus, si medicum solum cum morbo pugnantē æger deserat, vel etiam ad morbum transfugiens medico repugnet, medicum à morbo superari contin get. At si morbo relicto, medico subsidium contra illum ferat, duobus hominibus contra vnum morbum pugnantibus futurę victoriæ magna spes est: sicut è contrario desperandum penitus sit, F si æger à morbo stans medico aduersetur, solus enim ipse relictus, à duobus hostibus expugnari poterit. Id exēplū tibi satis esto: à simili. n. multos id genus alios sermones cogitare poteris à medicis cum ęgrotis fieri. Non solum autem sermonum à medicis cum ægris faciendorum talem esse sententiam conuenit, sed etiam vocis magnitudinem, & tonum, & omnem actionem sententiæ respondere sermonum. Quòd si quis cum erudito viro colloquatur, ne solœcismis barbarismisq; vtatur, caueto: nam & ex hoc medici ægrotis spernendi videntur. Figura. Et figuram corporis totius in introeundo atq; sedendo medicus neq; humilem præ se ferat, vt contemptum mereatur: neq; fastu quodam atq; arrogantia turgentem. Quidam enim extenti ac patentes introeunt ac sedent, non nulli fracti & molles, alij vero incurui atq; abiecti. Itaq; omnes excessus deuitandi sunt, & inter eos mediocrem esse tentandum est. Quòd si non nunquam (raro tamen id euenit) æger humilitatem & abiectionem quandam amare tibi videatur, à mediocritate ad humilius te paulum descendere, humilioremq; te ipsum effingere satius fuerit. At si è contrario sese habeat, & tu contraria facito, paulum à mediocri & tibi naturali statu ad alterutrum latus declinans. Vestis. Et ipsa eadem ratione mediocris esto, neq; valde sumptuosa, vt arrogantiam indicet, neq; sordida & nimium vilis: nisi si æger ipse immoderatius aut pretiosa vestimenta amet, aut sordidis oblectetur, G tunc enim à mediocritate ad illud, quod ægroto magis placeat, descendito, quatenus id languenti arridere coniectura assecutus fueris. Hanc appellationem /ægrotanti/ reliquis interiectam obscuritatem offundere supra dixi: at, si initio sermonis aut in fine posita foret, nihil planè dubitationis attulisset, omnia hæc f. vt ægrotanti iucundiora sunt, medico esse præstāda, introitus sermones, figuram totius corporis, vestem, tonsuram capillorum, vnguium decentem modum, odorem. Etenim in introitu alius ad alium ægrotantem, vt paulo ante posuimus, modus est. In sermonibus similiter: non nulli. n. medicis fabellas narrantibus delectant, non nulli eos fastidiunt: aliqui grauibus & serijs sermonibus gaudet, aliqui facetis & lepidis: & de figuris corporis, & vestimētis, quónam pacto iucundiora ęgrotanti conijcere oporteat, supra comprehensum est. Tonsura capillorum. Tonsura naturaliter quidē optima fuerit, si ad capitis sanitatē conseruandam fiat: alijs. n. alia tonsuræ species conuenit: ægrotis vero non omnibus idem tonsuræ genus placet. Hoc igitur te quoq; considerare oportet, eius, quē medicaris, rōnem habentem, quemadmodum Antonino Cōmodi patre imperante oēs eius familiares faciebāt ad cutē vsq; detonsi. Lucius vero eos mimos ap

de Iis quę ī medicatr. fiūt. cō. 1. t. 20. 7ª. 204. b pellabat, & iccirco rursum, qui cum ipso versabantur, comam nutriuerunt. Vngues. ‖ Quantos medicis vngues esse oporteat, ipse in libro de agēdis in medicatrina edocuit, illud addēs ipsorū de- H centē modum aspectantibus esse iucundum. De vnguibus aūt, scabie, aut aliquo alio id genus vitio affectis, quemadmodum & de pilorum capitis affectibus, alopecia f. & porrigine, neque sermo faciendus est: hæc. n. vt iam præter naturam medicum pati, sicut & morbum articularem vehemētiorē, & aliquod eiusmodi aliud, turpissimū est. Odor. Porrò totius corporis odor & oris p̄cipue non nullis quidē natura putidus est, sicut alijs quibusdā sine vitio: nō nunq; per incuriā teter odor fit, cum medici nihil errare se putant, si cępas aut allium redolētes, ægrotos visant. Quinto sanè ciui nostro Romæ medicinā exercenti id contigit. A prandio diuitē quendā ac p̄potentem hoīem vini odorē vehementer spirans inuisit. Æger itaq; cum capitis dolore magnam febrim habēs, atq; ideo vini odorem exeuntem ęgre ferens, Quintum, vt longius aliquanto recederet rogauit, qm̄ vinum immoderatius redolens ipsum contristaret: & hæc quidem ægrotus modeste dicere videbat. At Quintus ipsi stolidius respōdens, odorē vt ęquo aīo ferret, præcepit, nam & se quoq; ægrotum ex febri male olentē sustinere dicebat, multum aūt interesse, febrim'ne quis, an vinū redoleret. Alter fuit medicus in nostra Asia, cui axillæ adeo fœdum odorem expirabant, vt vir nullus elegātior eius accessum ægrotans ferre posset. Oportebat igit̄ eum prius suo ipsius symptomati mederi, atque ita ad alios curādos sese accingere. Nā etsi, vt hircis, ingenitus putor insit, ad mediocritatē tn̄

quandam

A quandam redigi poteſt: rurſum hæc mediocritas quotidianis inſperſionibus fœtorem obtunden-
tibus mitigari poterit. Alius igitur quidam os naturaliter putidum habens, eius putorem & pur-
gatione & medicamentorum ad id facientium potu mitigabat: atq; quotidie aut amomi, aut folij
malabathri, aut aliorum id genus odoratorum, in ipſum pauxillum quiddam conijciens, ita ex ędi
bus proficiſcebatur.

20 *Aqua Decocta Tum quidem vt aerem admittat, Tum vero ne plenum ſit, et Operculum habeat.*

In quibus affectibus, aut cuius vtilitatis cauſa, aquam decoquere aut quamcunque aut vitioſam
tantum conueniat, in verbis iſtis declaratum non eſt: quam ob rem neque vllum ex ipſis fructum
percipimus. Videtur nanque Hippocrates, ſicut alia multa in his libris quærendi magis cauſa, q̃
in vulgus ædendi, adnotauit, ita hunc quoq; ſermonem conſcripſiſſe, nobis quidem imperfectum,
* ſibi vero ipſi ad recordationem integrum. At ſi nobis ipſis hunc nodum explicandum propona-
mus, qualem aquam prius decoquere conueniat, atque ita deinde refrigeratam bibere, ſi quidem
ipſam frigidam bibere volumus: & contra rurſus, quam calidam aquam bibere volentes: haud
perinde coquemus: ſed huic operculum facientes, vaſi, in quo calefacta eſt, magnitudine reſpon-
B dens: illi vero nullum tegmen imponentes, ſed calentem aquam in nudo detectoq; vaſe ſub diuo
expoſitam dimittentes: & quæremus deinceps, qui affectus calidas, qui'ue frigidas aquas poſtu-
* lent: nos quidem vtile aliquid inueniemus, nihil tamen ad inuentionem ex propoſitis verbis pro
ficiemus, quandoquidem initium nullum clarum habeant. Quocirca & non nulli ipſa cum ſupra
poſitis copulant, vt Artemidorus voluit cognomento Capito: ſed plurimi ipſa ab illis ſeparan-
tes ſeorſum conſiderant. Igitur ſi cum antepoſitis coniungantur, huiuſmodi eorum ſenſus erit/la
borantibus gratiæ, vt munde parare aut poculenta, aut eſculenta/ & cætera, quæ deinceps dixit
Hippocrates. Deinde poſt vltima verba /aqua vero et ipſis interdum frigida propinanda, cum aut
offenſam prorſus nullam, aut perexiguam, ex eius potu fore metuamus/. Deinde ſibi ipſi ad re-
miniſcentiam, vt aiunt, deinceps modum ipſius præparandæ tradidit, fortaſſe nequaquam volens
fontanam aquam prius, quàm incaluerit, exhiberi: fortaſſe vero & aliquam diſtinctionem na-
ctus, quibus calefacta prius & mox refrigerata, aut quibus omiſſa calefactione potui dãda ſit. Aut
forſan optimam aquam non coctam, vitioſam vero coctam, præbere voluit. Fortaſſis etiam opti-
mæ aquæ duplicem refrigerationem prodit, vnam quidem, quam circunfuſus aer efficit. Porro in
Alexandria totaq; Ægypto ipſos aquam in teſtaceis quibuſdam vaſis hoc modo refrigerare con-
C ſpexi. Occidente Sole aquam prius calefactam in vaſcula fundebant: deinde ſublime totum hoc
vas in feneſtris vento aduerſis, vt ibi per totam noctem refrigeſceret, ſuſpendebant: poſtea ante
* Solis ortum vas humi depoſitum frigidam aquam circumſpargentes, frigida etiam folia toti vaſi
circundabant, non nunquam vitium aut lactucæ, non nunquam vero & aliarum id genus herba-
rum, vt frigus id, quod ſub nocturno aere acquiſiuerat, diutius permaneret: multo vero magis ad
huiuſmodi apparatum, cum optimæ aquæ ipſis facultas non eſſet, homines deuenere. Dico au-
tem optimam aquam & omni vitio carentem, quæ neque limi quicquam habet, neque male olet,
& guſtatibus nullam qualitatem præ ſe fert. Quædam enim prauas qualitates permiſtas habent ſa-
lis, aut nitri, aut ſulfuris, & bituminis, & aluminis, aliorumq; id genus: in quibus omnibus præ-
ſtat, quemadmodum legumina multa præelixantes idonea eſui præparamus, & olera, & fructus,
& animalium partes, eadem ratione & aquam prius decoctione ad meliorem naturam permu-
tantes ita propinare. Præterea & ob alium ſanè vſum aquam præcalefactam refrigeramus, etſi ne-
que ſapore, neque odore male deprauata ſit, atque ſit exquiſite pura: quando in ventriculo ipſam
diutius commorari, aut percellere, aut inflare, aut degrauare ventriculum perceperimus. Sunt
enim profecto & id genus multæ, quarum præcipue ob optimis aquis diſcretionem Hippocrates
« D mihi ſcripſiſſe viſus eſt, vbi inquit: ‖ Aqua cito incaleſcens, ac cito refrigeſcẽs, leuiſſima. Neq; enim 5ª. Aph. 26. Ex. ordin. 39. h. Et 2. Epid. ſect. 2ª.
in lutoſis, aut male olentibus, aut quippiam medicamentoſum guſtatui imprimentibus, huiuſ-
modi ſignum vſui eſſe poteſt, cum illę omnibus notæ apertæq; ſint, ſed in illis, quæ omnibus hiſce
qualitatibus careant. Aliud vero ex aeris corrupti miſtione vitium ineſt, aut aliud quodpiam ip-
ſi aquæ ingenitum ab ignota cauſa proueniens. In his quidem ſupradicta nota optimum diiudi-
candi inſtrumentum eſt: neque enim id genus aquæ cito calefiunt, aut refrigerantur. Aliud quo-
que indicium huic ſimile ab oleribus, aut leguminibus, aut fructibus, aut carnibus, aut radicibus
in ipſa aqua incoctis accipitur: ſiquidem in optima aqua celerrime, in vitioſa tardiſſime elixãtur:
vocant'que huiuſmodi vitiatas aquas veteres quidam indomitas ſiue crudas, ſiue incoctiles, perin
de ac ipſa legumina, quæ difficulter vixq; elixantur. Ob has itaque vtilitates non nunquam præ-
calefactam aquam refrigeramus. Quin et ipſam calidam bibituri, cum aut lutulenta, aut limoſa, aut
A. l. 1. F. 2. t. 2. fu. 1. c. 16. 38. a fœtens eſt, hunc in modum præparamus. "Nam præcalefacta cum refrixit, tunc euidenter puto-
rem, quem ex putredine plerunque contraxerat, abijcit: omniſq; pars terrea facile ſubſidet: quæ
cum tota aqua prius, quàm incaluiſſet, minutatim permiſta, vnaq; cum ipſa epota haud contem-
nendam noxam infert, & maxime quibus renes, aut veſica, progignendis calculis procliues ſunt.
Ac ſub diuo quidem non aquam modo calentem, ſed etiam alia quædam exponere iſtius ſepa-
rationis

rationis causa medici mihi excogitasse videntur. Nam quæcunque ex diuersæ naturæ materijs cō- E
stant per minutas particulas mistione conflata, hæc post calefactionem refrigescentia facile secernuntur: sed statim à coctione anteq̃ refrigerentur, adhuc motione agitantur, atq; ideo omnes eorum particulæ permistæ sunt: sed refrigeratis graues ac terreæ fundum petunt, leues superfluitant. Itaq; si cum prædictis, in quibus scripsit Hippocrates, laborantibus gratificandum, de aquarum coctura sermo copuletur, et ipsius vtilitas euidens est: atq; id, quod dicitur, quale nam sit, exquisite fortasse inuenerimus. Sin autē à prædictorum continuitate, modo proposita verba diuellentes separatim contemplemur, plena dubitationum erit oratio. Prius igitur ipsam, vt superioribus annexam explanabimus, dicentes aquæ ab ipsa præparationem innoxiam significari, frigidam potatu ris: quam & ego sæpius facio, cum ægrotanti alicui frigidam aquam præbiturus sum, neque mihi fontis aqua bona scatentis facultas est. Romæ nanque, sicut & multa alia in ea vrbe eximia sunt, ita & fontium elegantia ac multitudo est admirabilis, eorum nullo fœtidam aquam, aut medicatam, aut turbidam, aut asperam crudamq; effundente, sicut neq; Pergami in patria nostra: in multis autem alijs vrbibus haud paucæ deprauatæ aquæ reperiuntur. Illæ sane, quæ ex Tiburtinis mō tibus per lapideas fistulas in Romanam ciuitatem deriuantur, alijs quidem vitijs carentes crudiusculæ tamen sunt, vt neq; celeriter calefiant, vt vrbani fontes, neq; refrigerentur: neq; celeriter in ip- F
sis, vt in fontanis aquis, quæcunque inieceris, elixentur legumina, & olera, & carnes. Ex his autem aliæ alijs in locis multo crudiores sunt, & ab ipsis indigenis duræ grauesq; nominantur, q̃ ventriculum infestent, & à potu onus quoddam plures percipiant: nam fere & alias multas causas quicquam efficientes ab effectu denominare consueuerunt: sic igitur & huic contrariam aquam, optimam scilicet laudantes, leuem & mollem appellant. Cæterum omnia hæc enarrata cognitu quidem vtilia sunt, sed nihil ipsorum proposita verba docent, neq; sine ostensione neq; cum ostensione, neq; breuiter et obscurius, neq; dilucide ac prolixius. Satius igitur mea quidem sententia fuerit omnes huiusmodi orationes integras præterire. Quam ob rem si Hippocrates, quo pacto aquam potui frigidam præparare oporteat, tradere proposuit, huiusmodi erit verborum sensus: Si aquā prædicti vsus causa decoquamus, aut nihil vasculis, in quibus decoquitur, super imponemus, sed quæ decoquitur aquam in aere ambiente libere versari permittemus: aut è contrario aliquo operculo vasculum integentes aerem excludemus. Rursum vero hæc ipsa, aut inter decoquendum, aut ab decoctione inter refrigerandum fieri debere dictum esse intelligere possumus: sed in refrigeratione intelligi credibilius est, in decoctione vero incredibile. Neq;.n. docere possumus, cui nā vsui inter coquendū aer ambiens futurus sit, quæ decoquuntur aquas ne attingat, exclusus: sed in refri- G
gerando post cocturam, vbi alicuius putei, in quem vasculū demittamus, nobis facultas est, aliquo tegmine vasculum claudere, atq; vndiq; diligenter obstruere necesse est: vbi vero puteo caremus, detectum vas, vt frigidum aerem admittat, relinquere conuenit. Cæterum non nulli explanatores verba hæc à superioribus disiuncta legenda esse censentes, Hippocrati de vitiosis aquis sermonem fieri aiunt: deq; illis maxime, quæcunq; ob aliquam terream admistam materiam huiusmodi sunt: Mensuram autem temporis cocturæ eam esse oportere, vt eousque s.coquantur, donec puræ fiant, atq; aerem externum si admittant, perspicuę: ob huius.n. admistionē, non suapte natura optimas aquas splendidas apparere asseuerant: atq; ita de rerum natura sermonem aggrediunt, cuius ipsi nullam rōnem assignare possunt. Splendida nāq; pura aqua conspicit, non aliqua splēdida luce extrinsecus in ipsam incidēte, sed ab occurrente lumine permutata: quemadmodū et aer neq; ipse ex propria natura lucēs, alioqui & noctu oīno luceret: verū summos eius fines solari radio feriēte totus, cū sit sibi ipse continuus, alterascit et commutat. In aqua vero aut aere, inania esse spatia, cū Epicuri & Asclepiadæ de elemētis opinione concordat: Aristotelis aūt Stoicorumq; placitis aduersat, qui nullum in mundo locum esse vacuū, sed oīa corporū plena esse sibi persuaserūt: neq;.n. in pumice cauitates terreis corporibus interiectæ ipsis penitus vacuæ videntur, sed intra ipsas aerē H
contineri testant: in aqua quidem haud esse talem meatuū fabricam, qualis in pumice lapide cōspicit, sed quoquouersus ipsam sibi esse continuam. Rectius igit est id, quod inquit /vt aerē suscipiat/ de vase nō operculato dictū esse putare. Nam quod deinceps scriptum est, dictam explanationem non admittit, ita se habens /tum vero ne plenum sit, & operculum habeat/, propositis sane verbis opponitur, quę sunt hæc /aqua cocta tum quidem vt suscipiat aerem/: nam secundę particulę subsequenti, quæ vas contectum esse vult, verba hæc aduersantia operculum vasi prorsus interdicūt: idq; significauit Hippocrates scribēs /tum quidē vt aerē suscipiat/: vas.n. operculatū aerem excludet, detectum vero facile suscipiet. At in aquis à frigido aere refrigeratis id fieri nos dicimus quēadmodum Alexandriæ facere consueuerunt: vbi vero torrentibus coctam aquam subijciunt, tum vas aliqua ex parte inane esse melius fuerit, quo aer inter operculum & aquam in vase positam cōtentus ipse prius refrigeratus sic deinde attactu vicinam aquam refrigeret. Vt.n. aqua facilius, q̃ omnia terrena corpora, calet atq; frigescit, quippe cum illa tenuitate partium superet, pari ratione & aer, q̃ aqua: admirandumq; mihi plane fuerit, nisi quispiam huiusce rei quotidie euenientis experimentum sentiat. Vasorum nanq; vinariorum quod reclusum apertumq; fuerit, vt vinū facile acescat, in causa est, sicut è cōtrario bene operculatum minus id patitur. Adhuc vero minus plena

A na vasa: nam quæ aliquantulum vacua sunt, qm̃ aerem inclusum habent, per illum mediũ celerius ab ambiẽte extrinsecus permutanẽ: sed plena, ita vt vinum operculum attingat, per illud quidem imbecilliter admodum atq; obscure eousq; vitianẽ, quousq; sanè tegumenti densitas peruenit. Inuenies itaq; picata aut gypsata dolia diutius vina syncera cõseruare: sed quę solo corio, sicut & quę cuneis obstruuntur, breuiori tempore durant: quocirca obstructa prius cuneis aut corio dolia gypso deinde ac pice oblinũt. Hac ergo ratione cũ aquam frigidissimam reddere voluerimus, niuem habentes, prius feruefactę aquę ipsam exterius circũponemus: sed niue carẽtes in puteo, aut torrẽte ipsam prius calefactã, vt facilius permutetur, refrigerabimus: nã quodq; prius calefactum à vicinis in se totum alterationem prõptius ob raritatẽ admittit: ob prædictã vero causam ab aere frigido aquam tãgi artificiose molimur. Igitur si coctæ aquę refrigerandę causa hęc ab Hippocrate dicta fuere, verisimilem explanationem nacti sumus: at si vitiosæ aquæ corrigendę, considerare deinceps debemus à coctura iterum exorsi, quę totã ęquabiliter aquã fundens, eã ad partium separationem idoneã reddit. Permanente.n. adhuc in ipsa ob calefactionem motu, aliqua crassiora corpora in ea natãtia sublimius efferri necesse est: motu vero in totũ desinẽte, terreę particulę ingenito põdere descendentes, in fundo continẽtis vasis residebunt, aqua vero super has fluitabit. Hanc paulatim in alterũ vas transfundentes, citra noxam deinde vti poterimus. Verum Zeuxis, nescio quo modo, initium secũdę huius orationis particulę ita explanauit: Vult (inquit) Hippocrates aquam non innatare vẽtriculo. acutum s. tonum secũdæ syllabę huius nominis ἐμπλέον superimponẽs, non, vt alij, primæ, per ipsum volẽs non vas plenum intelligi, vt illis visum fuit, sed vẽtriculo innatãs, quod idẽ sonat, quod superfluitãs. Cęterum qm̃ amãs erga amatũ caligat cęcutitq;, iccirco nñi ipsorũ amor plerũq; nos in nostris solis rebus cęcos reddit, quãuis aliena pſpicacissime cernamus.

11 *Quoniam ex Sanguinis profluuijs Aqua subcutanea laborant.*

Horum verborum eadem atq; istorum vis est, quoniam sanguine profuso dissoluuntur: vtrũq; enim refrigerato corpore prouenit.

12 *Si, Qualia purgari conuenit, Purgentur, & Facile tolerant.*

Non nulli sine coniunctione /&/ hæc verba scribũt, quemadmodum & in libro aphorismorũ. Plurimi verò coniunctionem /&/ interponunt, volentes quidem hoc verbum /cõfert/ nos subintelligere, quod expresse in verbis in aphorismis scriptis habetur: ea vero ita scribuntur: ‖ Si qualia 1ª. Aph.25.Ex. ord.10.h
C conuenit purgari, purgentur, confert, & facile tolerant. Hoc vero loco coniunctionẽ /&/ additã indicare aiunt, ꝙ pręter id, ꝙ ipsis confert per purgationẽ facta inanitio, facile quoq; eam tolerant, siue nobis purgatoriam medicinam exhibẽtibus, siue & natura ipsa ex corpore infestos humores depellente, euacuatio fiat: nam purgationes appellare consueuit Hippocrates non solum à medicamentis, sed etiam à natura factas. Thucydides autem & euacuationes in morbis impetu naturæ per symptoma ratione morbi euenientes, purgationes & expurgationes appellauit, ita dicens: Et expurgationes bilis omnes, quęcũq; à medicis nominatę sunt, acciderunt. Hęc vero ab ipso in pestilentiæ narratione secundo historiarum volumine dicta sunt.

13 *In Aeno Legumina edentes assidue, Fœminæ, Mares, Cruribus imbecilli euadebant, & permanebant. Verum*
* *etiam Eruum comedentes, Genuum dolorem contrahebant.*

Deest Interpretatio.

14 *Euidenter Vigilans Calidior exterius, Interius autem frigidior: Dormiens è contrario.*

Initio partis istius posita hęc vox /euidenter/ idẽ significat, quod manifeste, & dilucide: sequentia verò verba huic voci /vigilans/ adnexa perspicua sunt, opinante Hippocrate extimas vigilan-
D tis partes calidiores, internas aũt frigidiores: dormienti vero cõtraria euenire. Id nẽpe ex eo apparet, ꝙ dormientes cùm pluribus stragulis, tùm & capitis egent tegumento, si frigidus, vt hyberno tempore, quo circunfunduntur, aer sit: atqui interdiu vigilantes hęc non requirunt. Quin etiã maior inspiratio plus caloris in penetralibus corporis collectum esse testatur. Perinde & concoctiones in dormientibus efficacius, q̃ in vigilantibus fieri, nõ solum in ventriculo ingestorum ciborum, verum etiam humorum in iecore & venis, corporis abditas sedes in dormientibus calidiores effici signum est: cum à nobis cõcessum & supra ostensum sit ingenitum calorem omnium in corpore concoctionum præcipuum esse opificem. Ita sanè & in libris aphorismorum memoriæ prodidit de ætatibus, temporibus, & vitæ officijs, vbi ait, ‖ Ventres hyeme & vere calidissimi sunt 1ª. Aph.15.Ex. ord.8.a
natura, & somni longissimi: his igitur temporibus & plura alimenta danda sunt, siquidem insitus calor multus: pluri igitur indigent esca: indicio sunt ætates & athletæ. In hisce quidem verbis breuiter de ętatibus locutus est: in altero aphorismo latius, atq; ideo clarius, ita inquiens, ‖ Crescen 1ª. Aph.14.Ex. ord.7.a
tia corpora plurimum habent insiti calidi, plurimũ igitur requirunt alimẽtum: sin minus, corpus digeritur: Senibus vero exiguus calor inest, iccirco igitur paucis fomẽtis egent. Secundum ętates quidẽ haud intro forasq; ingenito calore migrante, sed temporis progressu tabescente, senilis ętas oium frigidissima efficitur. At hyeme calore in penitiora se cõdẽte vẽtriculus quidem & reliqua

viſcera calidiora,ſubcutaneæ vero partes frigidiores redduntur: Quemadmodum terræ profundi E
tas hyeme calida apparet,propter quod & fontes calidiores fiunt: & aliqui in profundum vſq; fo-
dientes,cum procul à terræ ſuperficie receſſerunt, euidentem caliditatem percipiunt.

15 *Per calido natura Refrigeratio, Potus aqua, Quieſcere.*

Quod his verbis præcipitur, clarum eſt. Oĩbus.n.ĳs,qui calidiores, q̃ deceat,ſunt,ſummam vi
ctus rationis ad refrigerationẽ redigere expedit.Itaq; frigidioris temperaturæ cibaria ipſis danda
ſunt: & aquoſa potio, aut ipſa aqua potui præbenda eſt: parumq; exercendũ corpus eſt, ſoli nanq;
ad neceſſarias actiones motus ſufficient. Nihilq; dubĳ eſt ab ira & curis vehementioribus eiuſ-
modi hominem abſtinere debere. Quin etiam quotidie lauationibus aquarum dulcium vti, non
ſemel tantum,verum etiã ſæpius,ſi velit conducet. Nec non et ciborum,quos comedit,vis refrige
ratoria eſto, & æſtate præcipue. Verum ante omnia illud in his ſermonibus meminiſſe opus eſt
p̄calidas naturas appellare eas Hippocratem conſueuiſſe, quæ nõ ingenito calore, ſed acri & mor
daci abundant: quem aduentitium,& non naturalem eſſe arbitratur.

16 *Somnus in Frigore Veſtibus tecto.* F

Plurimi huiuſce libri interpretes hãc particulã orationis ſeparatim explanãt. Mihi vero ipſam
cum ſupraſcripta coniungere ſatius eſſe videtur, atq; vnã integram orationem hoc pacto inſtitue
re /percalido natura refrigeratio, potus aqua, quieſcere,ſomnus in frigore veſtibus contecto/ hãc
græcã vocem ἐν ψύχει per literã ν ſcribẽtibus nobis ac proferentibus, non per μ, quod idem eſt;
ac ſi cum articulo quis ita diceret ἐν τῷ ψύχει. Eos.n.qui immoderatius calida tẽperatura ſunt,me
lius eſt in frigido loco dormientes aerem planè frigidum per inſpirationem attrahere,& maxime
q̃m per ſomnum calor in interiora corporis mergitur. Cęterum ſi vt in ſomno,calido exteriorem
ſuperficiem deſerente,interna corporis magis calent: ſic & ambiente aere cutaneis partibus frige-
factis,corporis penitiora incaleſcant: haud perfecte homo aeris inſpiratu refrigerabitur. Pręſtabit
igitur ſtragulis calefactorĳs iniectis ad cutim calorem reuocare, frigidum vero aerem per inſpira-
tum admittere,vt vtrinq; ad temperaturę mediocritatem calidũ corpus redigatur. Optimum ita-
que (vt dixi) fuerit cum ſupradictis hęc verba coniungere. At multi huiuſce libri explanatores ip
ſa à ſuperioribus diſiungentes, non percalidis modo naturis, ſed etiam oĩbus hominibus genera-
tim,conferre exiſtimant in aere frigidiore ſomnum capere, vt contractus in profundum calor re-
frigeretur: operimentis verò circũtegi,ne omnis calor immoderatius intro refugiat,calore eo,qui G
ob refrigeratas ab externo aere cutaneas partes repellitur, illi,qui per ſomnum intus colligitur,ac-
cedente. Id vero in multis naturis verum eſt, non tñ in omnibus: quemadmodum enim eos,qui-
bus calidior ſupra modum natura eſt,refrigerare expedit,ita frigidiore temperatura præditos cale
facere. Verum non nulli propoſita verba nõ ſolum à ſupra ſcriptis diſiunxerũt,ſed etiam hæc ipſa
ſeparatim legẽtes diuiſerunt /ſomnus ἐμψύχει i. refrigerat/ primã ſyllabam huius verbi ἐμψύχει
per μ literam ſcribentes,vt vnum verbum ſit ἐμψύχει, ſimiliter dictum atq; hoc, καταψύχει,quæ
ambo,refrigerat,ſignificant: & non duæ orationis particulæ,prior quidem,prępoſitio,ſecunda ve
ro nomen. Sed iſti neceſſario ſequentẽ oı̃onem fini propoſitæ adiungẽtes ita ſanè legunt /abiecto
ſomnus firmus, erectorum dormitatio/ aſſerẽtes hanc vocẽ /abiecto/ quã veſtibus tecto,interpre-
tati ſumus,pro hac /iacẽti/ eſſe poſitã. Id vero,præterq̃ q̇ hęc vox /iacẽti /violẽter in hãc /abiecto/
mutata eſt,& alioqui eſt ignobile atq; inutile,iſtis nos intelligere volẽtibus ſomniculoſum corpo
ris affectũ,iacentibus firmũ & ſtabilem ſomnum,ſtantibus verò dormitationem tantũ,conciliare.

17 *Somnus Stabilis, Erectorum Dormitatio.*

Quæ plurimi interpretes his verbis explanandis tradiderint,ſilentio tranſire præſtat: quæ vero H
inter illos magis veritati adhęrere exiſtimati dixerint, huiuſmodi ſunt. Vigiliam refrigerare cor-
pus aſſerũt,huiusq; indicium pallorem vigilantibus accidẽtem ſtatuũt. Cum igitur (dicunt) per-
calidam temperaturam refrigerare volumus,pręter ſuperius ab Hippocrate dicta illud ẽt adĳcien
dum eſt,vt prius cogitationibus aliquibus & negocĳs afflicti vigilent: aut ſi hoc facere nequeant,
ne cubantes dormiant, arcendi ſunt: coguntur.n.duorum alterutrum facere, aut ſedere, aut ſtare.
Sedentium quidem ſomnum hedræon à ſede, i. firmum, vocatum eſſe inquiunt: reſpondere aũt
horum ſomnũ, ſtantium dormitationi. Atq; ideo ipſe inquit /ſomnus hedręos hoc eſt firmus,ere
ctorum dormitatio/ perinde ac ſi tota oratio hunc in modum prolata eſſet: Percalidę naturę à plu
rimi ſomni vſu arcendæ ſunt: ipſis.n.& vigilare,& aliquid agere,magis conducit. Hi quidem ma
xime & à ſedendo arcendi ſunt: ſin minus,concedẽdum ſane fuerit id,quod ſimile eſt ſtantiũ dor
mitationi: ne p̄cumbãt aũt, prohibẽdũ. Sed nõ nulli ſtabilẽ ſomnũ hoc eſt profundum, dictũ eſſe
putãt,eorũ ſcilicet,qui ita ſe habeãt,vt ſtantes iã cõniueãt: ſed, cuius vtilitatis cauſa hęc ſcripſerint,
nõ addentes,imperfectã orationẽ reddiderunt. Verũtamen hæc ab ipſo dicta ſunt nobis conſulen
te,vt eos,quos firmiter hoc eſt profunde, dormire volumus,tãtiſper vigilantes cuſtodiamus,dũ ni
ſi conniuentes conſiſtere nõ poſſint: nã ſi ad hoc peruenerint,in altũ poſtea ſoporẽ vertunt. Nam

multos

A multos ego, quod citius cubitum irent, male dormientes, diutius vigilare cogens, vt postea suauissimè dormirent, effeci: sicut quosdam amissum ciborum appetitum cõquerentes ad multum diem inedia macerans esurientes reddidi. Anteq̃.n. somnum aut cibum natura desideret, ad hos accedẽtes, in dicta symptomata incidunt. Non oportet autem naturæ intempestiue vim inferre, sed ei in tempore subuenire. Ego mehercule, quæ aliquis in propositis verbis explanandis verisimiliter posse dicere mihi videatur, exposui. Putantes vero somnum semper refrigerare, præcipuum quoddam in arte ignorare opinor, semper enim somnus humectat, sicut vigilia semper exiccat, hocq; nos ipse edocuit, nõ semper autem calefacere aut refrigerare natura aptus est. Verum cum in febre carentibus aut pituitosos, aut crudos, aut frigidos vtcunq; succos, in corpore offendens confecerit & co * xerit, ex ipsis bonum sanguinem procreans hominem insiti caloris incremẽto calefacit. Cum vero ex huiusmodi humorum putredine iam febricitantes occupauerit, eos refrigerat febrilem extinguens calorem, proprium vero & ingenitum augens. At si cum febre, aut sine febre, succi biliosi redundauerint, ipsos separare, dein excernere valens, ad mediocritatem salubris temperantię corpus redigit. Hæc si præstare nequeat, eandem seruat temperiem. Quòd si ex visceris phlegmone quis febricitãs accessionis initio somno corripiatur, intempestiuus iste somnus phlegmonem augens vna cum ipsa & febrẽ magis accendet: quocirca & calore alieno corpus calidius efficiet. Cõ B tingit quidem et vno modo interdum calidius iuxta atq; frigidius simul à somno corpus euadere: quandoquidem caloris in corpore humano duplex genus est, vnum familiare & congenitum, alterum alienum & pręter naturam. Quando itaq; horum vnum somnus auxerit & roborauerit, alterum tabefecerit et extinxerit, quomodo quispiam rationabiliter corpus vno tempore calidius simul atq; frigidus se ipso à somno effectum esse negauerit? cæterum & hæc ab initio pleriq; Hippocratis voluminum explanatores ignorant. Id autem ita se habere, quod dico, ex Lyci sermonibus percipies, quibus Hippocratem reprehendit in aphorismis ita dicentem: ‖ Crescentes plurimo ingenito calido abundãt. At quod eorum ignoratione, quę rectè Hippocrates de calorum discrimine prodidit, ipsum calumnijs vexare Lycus ausus fuerit, per vnum integrum librũ à me ostensum est, cuius hæc est inscriptio, Quòd nihil in eo aphorismo erratũ sit, cuius initium est, Crescentes plurimo abundant insito calido, igitur plurimo egent alimento. 1ª. Aph. 14. Ex. ord. 7. a

18 *Imbecilli Victus Frigidi, Valentes vero Calidi.*

Victus imbecillos, aut eos, qui ex imbecillis vitę officijs, cibis, ac potibus constãt, aut imbecillũ C animal reddentes, appellauit: frigidi vero, siue ob suam ipsorum temperaturam, siue ob affectum quem in nobis efficiunt, ita nominẽtur, nihil inter se different. Imbecilla igitur vitæ officia illa dici possunt, quæ ex lenibus corporis motionibus constant: sicut contra valentia, quæ ex vehementibus. Cibi quidem imbecilli sunt, quicunque neq; odorem validum spirant, neq; gustatui vehementem vllam qualitatem acoris, dulcedinis, salsuginis, amaritiei, acerbitatis, acrimoniæ'ue reprę- sentant, sed mediocri dulcedine aut mediocri astrictione gustatum afficiunt, ac pariter modice calefaciunt: valentes vero sunt istis cõtrarij. Itaq; si omnia & vitæ studia & cibi debiles corpori adhibeantur, vehementer refrigerabitur: quemadmodum si valentes, magnifice incalescet. Quòd si aliqua imbecilla, aliqua robusta adhibeas, secundum mistionis portionem aut propius ad alterutrum extremorum accedet, aut longius remouebitur.

19 *Aquarum Arte Carentium, quæ ab Aethere excreta est, aut cum Tonitru opportuna: Procellosa verò Mala.*

Ea, quibus secundum medicæ artis præcepta non solũ in ægris, verũ etiam in rectè valentibus corporibus vtimur, materiæ artis iure nominãtur: & à medicis quibusdã libri cõscripti sunt, quibus inscriptio hęc prępositã est, De materia. Porrò interdum sponte natis corporibus ad curatio- D nem & salubrẽ victus rationem vtimur: interdũ & nos aliquid ad præparãdam materiã facimus, aliqua elixantes, aliqua cõburentes, aliqua lauantes, aut prius condientes, aut prius madefacientes, aut refrigerantes, aut aliquid eiusmodi aliud efficientes. Sic itaq; & in præparãdis aquis artificiosum aliquid molimur: quemadmodũ ipse paulo ante dicebat, Aqua decocta tum quidẽ vt suscipiat aerem. Etenim fit ipsa decoctio, & postea refrigeratio, aut per ambientẽ nos aerem, aut vento aliquo, aut in ędibus frigidum aerem includentibus: sunt.n. domus quędam frigidis spelun cis per similes. Interdum & per humida refrigeratio acquiritur, vt per niuem circundatam: aut si sub fonte rapide labente ponatur: aut in puteo, idq; bifariam, non nunq̃ quidem in ipsam putei aquam nobis vasculum demittentibus, in quo aqua calefacta continet̃, non nunq̃ vasculum super aquam suspendentibus, sicut etiã per testas raras interdum turbulentas aquas percolantes: vt Alexãdriæ & in Ægypto percolãtur per quędam nõ simpliciter testacea vasa, sed artificiosè, vt rara sint, præparata: quemadmodum & per linteolum huiusmodi vase carẽtes excolare solẽt. Hæc sanè omnia artificiosè parãtur: sicut etiã quæcunq; circa fontanarũ aquarum ductus machinamur, illos nõ ex quocũq; lapide fabricantes, interiusq; illinentes interdũ: haud.n. exiguum discrimen in ipso illitu est, siue picem siue gypsum illeueris, siue citra illitum, laterem vstum aut lapidem improba aliqua aut bona, aut nulla prorsus euidẽti qualitate affectũ, imposueris. Quin etiã puteos sępius in diuer- l. 1. f. 1. d. 5. l. 70. d

ſa terra defodimus,& aquam per canales & fiſtulas ab aliquo fonte, quæ meliorem aut deteriorem E
ipſam reddere valeant, aut ẽt nulla ratione permutẽt, deriuamus: nempe oĩa hæc ad aquam præpa
randam artificioſe præſtantur. At cum ex terra eius loci,in quo degimus, aquam ſumimus, aut ex
lacu,aut præterlabente flumine haurimus,aut pluuiatilem,quæ vocatur,colligimus, prorſus nihil
artis huic adhibemus. Propter hoc igitur inquit Hippocrates /aquarum arte carentiũ/ ipſas arti-
ficio præparatis opponens,quas arte carentibus comparantes artificioſas appellamus. Quẽadmo
dum aũt paulo ante nõ de oĩbus aquis arte paratis locutus eſt, ſicut ſi librum, vt in publicũ ædere-
tur, conſcripſiſſet, ſed vnius tantum præparandi rationis mentionem habuit,vtpote ſibi ipſi com
mentariolum recordationis cauſa conficiens, Ita & hoc loco non de oĩbus aquis arte carentibus,
hoc eſt ſponte naturæ talibus procreatis, ſed de vna ſola ſpecie, quam (vt dixi) pluuiatilem voca-
mus,ſermonem fecit. Ipſius vero duas prodidit differentias,alteram quidem,quam & aperte vitu-
perat, malam eſſe dicens, procelloſam ſcilicet: alteram vero deinceps non cõſtat, an reprehẽſione
ſolum carere dicat, an & aliquid aliud ei tribuat: procelloſam aũt putauit incõmodã, ſiquidem ab
aere excretã,aut cũ tonitru,græco vocabulo appellat horęam,{latine dixeris tẽporariam vel tem-
peſtiuã vel opportunã.} Contingit aũt temporariã aquã vt congruo tẽpore prouenĩetem ipſum
laudantem appellare: contingit aũt & eam ſolã,quę æſtate media per imbres effunditur,tempora- F
riam nominare, qñquidem hanc anni partem Græci potiſſimum ὥραν i. tempus appellant. Ve-
runtamen & autumno, & hyemi,& veri, temporis appellationem accomodãt: ſed per excellentiã
interdum eam anni partẽ tempus nominant,in qua fructus temporarios vocatos matureſcere ac-
cidit. Id igitur quantum ad verba Hippocratis attinet, obſcurum eſt, niſi ſi nos ipſi aliquid ex ijs,
quæ vidimus,aut ex naturali rerum indicatione adijciamus: ac pręterea cur procelloſam aquã im-
probet,ęthercam vero & cum tonitru effuſam non improbet. Incertum quoq; eſt vtrũ ipſam nos
ad potum,an ad medicinæ vſus, pręparare iuſſerit: nam oculorum medicamentis componẽdis hu
iuſmodi aquam adhibemus, & ex ipſa aqueum vocatum medicamentum conficimus. Porro tem
porariam intelligere ſatius fuerit,non vernam cum impetu delapſam,vt non nulli ſtulte accipiũt:
nullus.n.per excellentiam tempus anni ver nuncupauit, ſed quemadmodum & alias anni partes,
abſolute tempus: neq; tunc temporis effuſus imber aliqua eximia virtute pręditus eſſe cognoſci-
tur. Sed multo antiquius fuerit putare ipſum temporariam aquã dicere,quã eo ſane tẽpore plue-
rit,quod anni tempus Græci nominant: huic.n.ſententiæ & illud ſane fauere videbitur, quod ab
ipſo dictum eſt /& aqua ab ęthere excreta/: nam veteres Græci cœlum nos ambiens exquiſite pu-
rum,æthera: caliginoſum vero,aut nubibus opacum,aerem vocare conſueuerunt. Hac eadem igi G
tur ratione & locum ſupra nubes æthera nominant: idq; clare & poeta ſignificauit,inquiens,

» Conſtitit at leuiter ſcandens tunc abiete in alta,
» Æthera quæ ex Ida ſurgens vltra aera adibat. Contra vero,cum dixit,
» Aera ſed craſſum Iuno ſe propulit ante.

Profundum hunc noſtrum aerem per ea verba inſinuare videtur: atq; iterum cum dixit,

» Aer denſus erat naues complexus,olympo
» Nubibus obſcuris circundata Luna latebat.

Itaq; cum æſtate aqua eius temporis calore attenuata in halitus inuiſibiles diſſipata fuerit, atq; ic-
circo clam nobis in aerem ſupra terram ſubuolauerit,ac deinde propter aliquam ad frigidum mu-
tationem, ac ventis inter ſe reflantibus, denſatoq; aere prætenuatos halitus iterum cogi & in aquã
ſenſilem euadere contigerit,tunc imbrem illum temporarium vel tempeſtiuum eſſe dicemus, ex-
tenuata aqua ac prius ab aeris calore elaborata: atq; ideo meliorem ipſam eſſe nimboſis, vtpote ne
que confectis, neque vlla mutatione elaboratis: quales in non nullis fontibus aquæ ſcaturiũt,a ve
teribus indomitæ crudæq; nominatæ. Verum, cur tonitrualem (vt ita dicam) aquam potius, ꝙ̃
nimboſam approbet, deinceps videamus. Id profecto mihi ea ratione feciſſe videtur, ꝙ tonitrua H
duorum modorum alterutro fieri nouerit, aut ob ignem interceptum, qui erumpens,circumple-
xam nubem veluti dilaceret,quo etiã tempore fulmina decidunt: aut inter ſe alliſis attritiſq; nubi-
bus. Neutrum in nimboſa aqua ineſt, ſiquidem in huiuſmodi ſtatu aer conſpiſſatus eſt vna conti
nua atraq; nube ipſum totum occupãte. Quapropter haud immerito in hoc aeris terram ambien
tis ſtatu nequaquam tonat: nanq; diuulſis nubibus,ac propria circunſcriptione vagantibus,cum
inter ſe concurrunt, ratio poſtulat fieri attritionem, vnius autem totius continuæ perpetuæ que
nubis conflictus fieri non poteſt. Quamobrem neque fulmina in hac cœli conſtitutione cadunt,
cum quia calidus aer intra nubes non includitur, tum quod neque ipſæ inter ſe magno impetu
concurrunt. Nam, quando inter ſe concurſantes nubes igneum illud, quod interuenerat, intra
ſe ipſas compellentes et conſtringentes exquiſite denſauerint,tunc vtique fulmen non nunquam
ſurſum verſus aut in obliquum, non nunquam vero & in terram, extruditur. Hanc ſolam fulmi
nis expulſionem nos conſpicimus, aliæ vero mortalibus ignotæ ſunt. Porro a me breuibus ad
propoſita verba explananda,vt tonitrua fiant,dictum eſt: curq; tonitrualem aquam (vt ipſius ver
bo vtar) quam ex nimbo prouenĩetem, meliorem eſſe aſſeruit. Summe vero munda ac tenuis eſt
tẽporaria aqua elaborata. Inter hanc autem & procelloſam tonitrualis eſt: quę quãtum a tempo-
raria

A raria vincitur, tantum procelloſam ſuperat. Igitur in promptu iam eſt iſtis omnia vituperantibus, dicere, haud medici munus eſſe tam longam de rerum natura orationem habere. Cęterum (vt his reſpondeam) ſi nullam rationem afferens ſimpliciter aſſeueraſſem temporariam aquam nimboſa eſſe meliorem, inter has vero tonitrualē mediocrem, aliquam ſanè eorum, quę dixiſſem, rationem me adijcere præcepiſſent: neq; ſe dictis meis, tanquam legibus credere, iuſtum eſſe, neque ipſis vt tyrannicis pręceptis parere, neceſſum eſſe dixiſſent. Quocirca, ſi illiteratorū iuxta flagitioſorumq; hominum latratus euitari non poteſt, præſtat autem ob res meliores ab iſtis male audire, profecto rectiſſime tonitrui cauſas naturales rimati ſumus: quod enim probatiōe caret, omnibus hominibus incredibile eſſe videtur. Neq; admodum recte dictum videtur, q̄ à medico videlicet ſermo de natura faciendus non ſit: indicatq; hos ipſos qui ita pronunciant nobis, vt ſibi tanq̄ tyrannis edicta proponentibus obtemperemus, imperare. Verum præſtabat ſanè non tyrannico more imperare, ſed potius nos docere, aut ſermoni abſq; ratione magis, q̄ rationem reddēti, fidem eſſe habendam, aut in referenda cauſa à nobis aliquid non vere fuiſſe traditum. At iſti horum neutrum faciunt: immo vtrunq; vituperant, ſi nullam probationem attulerimus, nos probatione carentia effutire: ſi rationem aliquam adiecerimus, non eſſe medici, vt phyſici munus, de veritate aliquid di-
B ſputare, iactantes.

20 *Aqua Edax, Vigilia Edax.*

Ab ijs, quæ & vigilia & aqua efficere aptæ ſunt, ipſis appellationem impoſuit, vtrāq; edacem nominans, q̄ nos ſcilicet edaces reddat: quandoquidem & hac etiam tempeſtate in noſtra Aſia Græci omnes, edaces homines, qui multa comeſſe valent, vſitato vocabulo appellitant. Didiciſtis autem cibi appetitiones ab aquę potu ea planè ratione excitari, qua & gelidam bibentes aut frigi-
* dum cibarium aſtringens ve aſſumentes, appetentiores euadunt. Alibi nanq; oſtenſum eſt quęq; ventriculi tergorum ſanguinem in arctum conſtringentia appetentias augere ac procreare: contra vero calefacientia fundentiaq; ſanguinem, deijcere finireq; appetentias. Hac itaq; ratione aqua vorax exiſtit: Alia vero ratione vigilia, q̄ ſcilicet corpus digerat atq; diſſoluat: de hac etenim iam, ſicut & de ſomno, notitiam habuiſtis. Concoquit planè ſomnus, vtpote calido tunc interiora petente: diſſipat vigilia inſito calido, dum exterius emicat, ſecum haud exiguas corporeæ ſubſtantię particulas educente. Igitur propterea aqua & vigilia edaces dictę ſunt. At tu ne perperam accipito, ne ve idem eſſe exiſtimato multa comeſſe, & multa concoquere atque conficere. Siquidem vi-
C num aquæ præſtat non ſolum ad concoctionem, quæ in ventriculo fit, adiuuandum, ſed etiam ad concocta diſtribuenda, ad ſanguinem creandum, ad nutriendum, ad lotium citandum, & ad corpora difflanda in recte valentibus. Nemini vero dubium eſt de his in præſentia ſermonem ab Hippocrate fuiſſe factum, cūm inter omnes conſtet plurimis ægrotis vinū officere. Verum & vigilia bifariam adhibita duplicem quoque à cibis finē cōſequitur. Nam ſi quippiam noctu agentes, vt in celebritatibus illis, quas pernoctationes vocant, totam noctem inſomnem traducant, corpus quidem inane redditur, ſed nullum inſigne virium detrimentum indeconſequitur. At, ſi cubantes aliquod noctis tempus ſomno capti quieſcamus, reliquum autem vigilemus, vires profecto debilitantur, neque enim melius appetimus, neque concoquimus, neque concoctionem ſequentia naturalia munera inuiolata perfectaq; obimus, languidiores ōmnino, quàm qui bene dormierint, euadentes. * *Al. omnes.*

21 *Percalidam Naturam calido tempore, In frigore Cubile Craſſam reddit, In calido Attenuat.*

Dictionem hanc /percalidam/ aphoriſmi huius initio præpoſitam, à recto caſu percalida, deflexam eſſe conſtat: ſed vocem hanc /ἐν θέρμῳ/ in fine poſitam quiſpiā ita poſſet accipere, ac ſi ex præ
D poſitione ἐν i. in, & caſu datiuo θερμῷ, eſſet compoſita: quemadmodum ſanè & omnes ferè interpretes acceperunt, non nulli quidem orationē hanc in duas partiti, perinde ac ſi vtraque propria explanatione indigeret: alij vero totam, vt vnam interpretati. Porrò Dioſcorides & ipſam in clariorem permutauit, vt in obſcuris locutionibus facere conſueuit. Separatim quidem ſcripſit /percalidam naturam calido tempore/, his verbis adijciens hāc vocem /extenuat/, nobis ſignificare volens percalidam naturam, hoc eſt multo calore feruentem, calido tempore i. æſtiuo extenuari, dilabentem atq; euaneſcentem per eam, quæ ab omnibus medicis recentioribus iam trita & vſitata voce ratione perceptilis difflatio nominatur: quam etiam altera appellatione quidam ſenſui ignotam perſpirationem nominant: quæ nobis omnibus per totum vitæ curriculum ineſt, verū ſecundum ætates, anni tempora, ſtudiaq;, ac (vt breuibus expediam) ſecundum omnem quam degimus vitæ rationem euariat. Sed in omnibus his differentijs illud commune ineſt, calidioribus quidem temporibus, regionibus, ætatibus, naturis, & victus rationibus, de corpore haud exiguā ſubſtantiæ noſtræ portionem effluere: cōtra in frigidioribus ſpiſſeſcente cute plurimum retineri, exiguū diſſipari. Hac igitur ratiōe percalidam naturā tempore calido extenuari verū eſt, duplicato ſ. effluxu: nēpe ex ꝓprio calore inſitum habētes, nouum præterea exterius à calido tēpore accedentem acquirunt. Verum neq; in alio vllo exemplari hanc lectionem inueni, neq; vllus expla-

nator ipſam agnouit. Sed Dioſcorides ipſe in libri fronte inſcripſit ſeſe in duobus ſolis exemplari- E
bus ita conſcripta verba nactum eſſe /percalidam naturã calido tempore in frigore cubile craſſam
reddit, in calido extenuat/. Veruntamen nos non in duobus, ſed in omnibus, quæcunq; legimus,
ita ſe habere hanc orationem comperimus, cum de induſtria omnia, & quæ in publicis bibliothe-
cis repoſita ſunt, & quæ apud amicos inuenimus, exẽplaria inſpexerimus. Sed iam ad explanan-
da verba cõuertamur omnibus iis, quę praue ab interpretibus dicta ſunt, prætermiſſis. Mihi ſanè
prior aphoriſmi pars ita perficiẽda eſſe videtur /percalidam naturam calido tempore in frigore cu
bile craſſam reddit/, has voces /calido tempore/ in ſexto caſu nobis legentibus, perinde, ac ſi in ca
lido tempore, dictum eſſet: illud vero /in frigore/ idẽ eſt, ac ſi dictum eſſet in aere frigido, ex dua-
bus orationis partibus dictione cõpoſita, prępoſitione ſcilicet /in/ et nomine /frigore/. Erit enim
integra ſententia huiuſmodi: Vtile eſt percalidæ naturę, in calido tẽpore, in frigido cubiculo ſom
num capere, ita nãque craſſeſcet. Nempe haud iniuria in valde calidis naturis hæc nos facere prę-
cepit Hippocrates: quandoquidem calida natura cum ſponte ob effluxum immodicum ad exte-
nuandum idonea ſit, ſi tempore calido accedente euacuatio duplicata ſit, quin etiam tertia quæ-
dã alia inanitio in calido loco & calido ſtrato cubante homine adiuncta fuerit, tum corpus triplici
digeſtione exhauſtum diſſipari emaciariq; continget. Quòd ſi duabus neceſſariis inanitionibus à F
natura atque tempore prouenientibus, quas effugere non licet, tertia ſaltem in contrarium abdu-
catur, non diſſipare, ſed coercere difflationes potens, ad extremam euacuationem homo non per-
ueniet: quinimmo pingueſcet magis, q̃ extenuabitur. Frigido enim cubili non modo lectos frigi
dos, ſed & ſtragula, quæ ex linteis craſſioribus & attritis, atq; id genus aliis veſtibus, conſtãt, ſigni-
ficãte, aliud quoddam maximum remedium exceſſus, ratione temporis & naturalis temperamen
ti prouenientis, adiungitur, vt ſcilicet per frigidam inſpirationem corpus refrigeretur. Id quidem
iam & antea à nobis dictum fuit, ſed nunc mentio lecti adiecta eſt, vt vndiq; corpus refrigeſcat, ac
difflationis exceſſus ad ſalubrem commoderationem redigatur. Altera quidem aphoriſmi pars,
prior ſcilicet, ita ſanè ab aliquo potiſſimũ explanari poſſe mihi videtur. Reliqua pars, vbi ait /in
calido attenuat/ dilucida ſanè foret, ſi ei voci /calido /aere/ adſcriptum eſſet, tota oratione per hæc
verba manifeſte explicata: Calidiori naturæ calido tempore cubile in aere frigido ſi accedat, craſ-
ſam reddit: in calido autem aere cubile extenuat. Per rectos quidem caſus ita maxime aperte ex-
planata oratio fuerit. Quòd ſi per tertios & ſextos loqui voluerimus, narratio ſanè huiuſmodi fue
rit: Calidiori naturæ, tempore calido, & cubili in aere frigido craſſeſcere accidit: hoc eodẽ vero cu
bili in aere calido poſito extenuari continget. G

22 *Profeſſio Tuendæ Sanitatis, Non ſaturitas Cibi, Impigritas ad Labores.*

Neque repleri vſq; ad ſaturitatem, impigrumq; eſſe ad exercitationes, ſalubris victus caput eſ-
ſe opinatur.

23 *Inter Vigilandum Siti in Superficie, Somnus medela eſt: Siti vero ex Somno, Vigilia quibuſdam.*

In ſuperficie ſitim intelligere oportet valde exiguam, quæ neq; à toto corpore, neq; ex magno
ventriculi partium affectu, excitata eſt, ſed (vt dixit Eraſiſtratus) areſcẽtibus aut incaleſcẽtibus lo-
cis illis, per quæ ab ore in ventriculum humor delabitur. Huic "itaq; ſiti ſomnus remedio eſt, cor- A.l.3.f.13.t c.10.292.c
poris penitioribus madeſcentibus, vtpote per ſomnum ſanguine ad interiora agente: contra vero
expergefactis, cum in ſuperficie ſitis adeſt, vigilantibus facile ſedatur. Huiuſmodi nanq; ſitis ori-
tur incaleſcentibus non nunq̃ particulis, quarum dicebam Eraſiſtratum meminiſſe: caleſcunt au
tem, dum in ſtomacho cibi concoquuntur. Nam cum huiuſmodi cõcoctio ab inſito calido perin-
de atq; elixatio fiat, quemadmodum in illa calidus quidam halitus effertur, ita non nunq̃ & in ven
triculo & maxime vinum meracius epotis contingit. Verum ſi vigilantibus ipſis ſtomachus ina- H
nitus nullos præterea vapores ſuggerat, & calefactarum partium calor euanuerit, ſiti liberantur.
Porrò nõ nulli à ſomno ob ciborum potionumq; calorem ventriculo excalfacto ſiticuloſi fiunt:
quorum ſitis ſine externo ſubſidio non tollitur: quocirca non nullis frigidam potare ſolitis hoc
tempore ante balneum ac cibi aſſumptionem gelidæ aquæ potus non nunq̃ vſui fuit. Propterea
igitur in ſecunda ſitis differentia adiecit hanc particulam /quibuſdam/, neque enim omnibus (vt
oſtenſum eſt) à ſomno ſitiẽtibus idem affectus oboritur. Hanc lectionem autem & veteres expla
natores agnoſcunt, & in caſtigatiſſimis exemplaribus inuenitur.

24 *Quibus Plurimum Calidum ineſt, Vocaliſſimi ſunt, frigidus enim aer plurimus. Ex Duobus autẽ Magnis, Magna & quæ oriuntur, exiſtunt.*

Modo prędixi, huiuſce orationis lectionem antiquam non ita inueniri, ſed hoc modo /quibuſ-
dam plurimum calidum/: ſicq; illi interpretes legunt, qui de ſuperiorum verborum fine hanc par
ticulam /quibuſdam/ detraxerunt. Igitur de propoſitæ ſententiæ veritate iam diſſeramus. Qui-
buſcunque enim plurimum calidum ineſt, in corde ſcilicet (hoc nanq; veluti focum laresq; inge-
niti caloris eſſe declarauimus) & aerem, qui inſpiratu adducitur, plurimum eſſe neceſſe eſt: nam et
hoc

A hoc in libro de vsu respirandi explicatum est. Quod si plus caloris huiusmodi naturis inest, multusq; inspiratur aer, atq; iterum expiratur, propter hoc si vocem magnam fieri dicemus, ita absolute citra vllam distinctionem sententiam proferentes, fallemur: nam in commentarijs de voce ostensum est vocem ingentem fieri, quin multus aer celeriter expiretur, nequaq; posse: id vero fit, si aspera arteria & guttur latius pateant. Si pectus vero totum amplum sit, non solum ingentem vocem homines ædere, sed etiam diutissime vociferari posse, ibidem declarauimus: vt præcones, cum pedem vocatum canunt, efficere solent. Igitur quoniam & cor statim ab initio, cum formatur in vtero, amplificatur increscitq; illis, in qbus insitus calor plurimus inest: ad cordis vero portionem & pectus plerunque magnum efficitur, et hoc iterum pulmonum magnitudo necessario cōsequitur, nec nō & istis asperæ arteriæ magnitudo respondet, & huic plerunque gutturis: haud ab re sæpissime percalidæ naturæ homines vocaliores esse cōtingit. Etenim si semper et omnino ad portionem magnitudinis cordis pectus auctū esset, & nunq; ei praua conformatio accideret, percalidos homines non plerunq;, sed semper magnam vocem ędere dixissem: veruntamen neq; vt pulmonū magnitudo pectori semper respōdere inuenitur, ita & ipsorum magnitudini in ipsis contenta tria vasorum genera respondent. Conspicitur vero & in animalium dissectionibus proB portio hæc non exquisite seruari: sed in huiusmodi sane partibus aliquod pauxillum excellere, aliquod e cōtrario deficere inuenitur. Id vero in corde ratione pectoris insigne accidit: quod & in causa est maxime, vt inter æque calidos homines non nunq; in vocis magnitudine multum intersit. Hippocrates quidem soli aeris multitudini magnitudinem vocis attribuit: verum hæc inter causas magnam vocem efficientes neq; sola, neq; dignitate prima est: magnæ enim vocis materia est, vt in commentarijs de voce disputauimus.

25 *Ventriculo Calidi, Frigidi Carne, & Graciles. Isti Venosi & Iracundiores.*

Quod geminum in animalium corpore calidum agnouit Hippocrates, alterum quidem, quod ipse ingenitum vocat, essentiam in sanguine sanguineisq; visceribus repositam habens: alterum vero acre, mordax, & igneum, sub quo genere & febris est: in multis pridem ipsius voluminibus declaratum fuit. Quin etiam ego de hoc in quodam meo commentariolo accuratissime disserui. Eius libelli inscriptio hæc est, Nullum errorem esse commissum in eo aphorismo, cuius initium est, ‖ Crescentes plurimum habent innatum calidum. In eo sane Hippocratis partes tueor, C Lyci aduersus aphorismum criminationes diluens, ipsumq; ob optimorum præceptorum ignorationem Hippocrati infensum esse demonstrans. Verum huiusce caloris differentiam neq; Lycus, neque alius quispiam aut Erasistrati aut Herophili sectator, aut Empiricus, internouit: quapropter & multa Hippocratis scripta praue admodum interpretati sunt. At Hippocraticos viros saltem non decebat Hippocratis decreta improbare, ea perinde interpretantes, ac si vnus genere calor in animantibus existeret. Sed cum Hippocratem, aut alium quempiam audiuerint aliquos ventriculo calidos nominantes, vt nomen illud acceptum esset, considerare præstabat, vtrū qui vocē eā protulit aut scripsit, naturale calidū in ventriculo copiosum esse assereret: aut alterum intelligeret, quod sæpius acquisititium, interdum non naturale, nō nunquam & a natura alienum vocatur: quo calido incalentes mordax calidumq; expirare, atque iccirco simul atque cutis densata fuerit, febre vexari contingit. Quemadmodum illi, qui altero calido vberrime affluunt, suppressa difflatione pleniores quidem fiūt, sed in febrim non incidunt: propterea * Illud etiam constat in ventriculo ciborum concoctiones ab hoc insito calido exuberante optimas fieri: vt ipse in aphorismis ita loquens edocuit: ‖ Ventres hyeme & verę calidissimi natura, & somni longissimi. His itaq; temporibus cibaria plura exhibēda: etenim insitum calidū multum: pluri igitur aliD mento egent: argumento sunt ætates & athletæ. Itaq; sicut absoluta ciborum confectio huiusmodi ventriculorum indicium est, ita frigidiorum quidem in acidum cōuersio, calidiorum autem in nidorosam qualitatem mutatio. Quāobrem cibos recte concoquētibus & sanguis optimus inest, & mediocris caro progignitur: vel et interdum, q̄ deceat, copiosior, cum ociosiorem vitam degūt, & frequenti lauatione vtuntur, sed minus bona caro est, neque corporis habitui congruens: postquam vero multa copia cōgesta fuerit, totum corpus in morbos præcipitat. At ob ventriculi intemperiem male concoquentibus, & cibos in fumidam nidorosamq; qualitatem corrumpētibus, vitiosus in venis sanguis contrahitur, prauaq; in toto corpore fit nutricatio. De his igitur propositum sermonem intelligere debes. In iecore nanq; & corde multus ab initio insitus calor inest, in carnes vero e sanguine profunditur: atq; ideo in huiuscemodi corporum naturis, quales & nunc descripsit Hippocrates, carnes frigidas esse necesse est, vtpote sanguine non copioso, sed pauco & ipso quidem vitioso, irrigatas. Vtrunq; enim ventriculo igneo calore intemperato laborantibus euenit, vt cibaria corrupta descendant, & proinde paucum ex ijs alimētum corpori impartiatur, idq; ipsum non recte cōcoctum improbum sit: non coctis .n. corruptisq; in vētriculo cibis bonus in iecore venisq; sanguis creari nō potest. Quod si paucus quidē, sed non malus in venis sanguis foret, carnes vtiq; hūc attraherent, ipsas minus nutrientem, & venas inanes relinquētem, vt cōtra-

Margin notes: 1ª.Aph.14.Ex. ord.7.a — 1ª.Aph.15.Ex. ord.8.a — l.3.f.13.t.1. 8.288.c

ctæ eſſent,vixq; apparerent. Quando vero nõ paucus modo, ſed etiã prauus eſt, tunc neq; ipſum, E quãuis egeant,attrahunt: perinde ac neq; nos ipſi cibos nidore, aut altera quapiam improba qualitate infectos,& ſi vehementius eſcam appetamus,admittimus: etenim appetitus ipſe huiuſmodi cibo deguſtato extinguitur. Eadem igitur ratione carnes exiguum,quod videlicet ad nutriendum perneceſſarium eſt,de venis exhauriunt: quare paulatim longiori tempore in venis plus ſanguinis deprauati cõtrahitur. Quapropter in venę ſectionibus nunq; ab huiuſcemodi hominibus rubrum ſanguinem profluere conſpicies, ſed alio colore (vt quis eum noiare velit) affectus inuenitur: q; primum vero & male olet. Quod ſi iam pridem homo purgatus non fuerit,ater etiã,qui reſciſſa vena profunditur,ſanguis apparet, alias aliam in craſſitudine & tenuitate conſtitutionem habens,non nunq; ſeroſus & tenuior, nõ nunq; vero craſſior: quemadmodum ſane interdum & valde craſſus & niger liquidæ pici perſimilis cernitur. Hęc igitur omnia nunc per capita enumerata in alijs quibuſdam ex antedictis commentarijs,& præcipue de curandi methodo abſolute diſputata ſunt: in præſentia vero ab explanatoribus prætermiſſa,breuibus a me perſtricta fuere: ſolent enim vbi nihil refert, eſſe loquaces, in rebus autem vtiliſſimis deficere. Ego itaq;,cũ præſens oratio perutilis ſit, ipſam repetens per capita rurſum explicabo, & cum interpretatione propoſitorum verborum coniungam. Ventriculo calidos ipſum dicere putandum eſt,non,quemadmodum pueros & athletas inſito abundare calido teſtatus eſt: neq;, vt hyeme ventres calore naturali maxime calere dixit: ſed vt mordacem improbumq; calorem haud exiguum in intemperato ventriculo poſſidentes. Hos autem carnibus frigidos merito nominauit,vtpote bonæ iuxta & copioſæ alimoniæ penuria tabeſcentes,quam ex ſanguine naturaliter ſeſe habente in temperatis corporibus hauriunt. Ex ſanguinis autem inopia fit, vt carnes refrigerẽtur, acquiſititium ſane calorem a ſanguine,non proprium non inſitum,vt iecur & cor, poſſidentes. Iſti vero carnibus deficientibus graciles neceſſario redduntur: ipſarum enim ſubtractiones & incrementa tenue et craſſum totum corpus efficiunt. Dicit autem hos ipſos venoſos eſſe perinde,atq; ſi & ita dixiſſet, Iſtis cõſpicuæ venæ ſunt, hoc eſt eminentes: quippe quæ ſanguinis plenæ, & carnium ipſas contegentium paucitate,nudæ appareãt. Quin etiam ipſos iracundiores eſſe dixit,non abſolute iracundos,neq; per excellentiam iracundiſſimos,quod plane ipſis accideret, ſi calor in corde permultus redundaret: ſed calor in ventriculo os eius contriſtans iracundiores efficit. Siquidem alibi declaratum eſt hanc particulam in conſenſum ſui affectus & animam adducere: tardiores enim ad intelligẽdum atq; agendum homines reddit, quo tempore ipſa frigidior euaſerit: contra promptiores atq; iraſcentes,cum magis incaluerit,haud naturali calore ſcilicet,ſed aduẽtitio & a natura alieno, de quo G ſermo iſte totus a nobis confectus eſt. Quapropter eos,qui ſe Hippocraticos nominant,& pręcipua Hippocraticæ artis decreta,quibus & experimento euidentia aſtipulantur, ignorant, accuſare æquum eſt,q; aliter, atq; nos diximus,interpretati ſunt. Exiſtimant enim in calidioribus ventriculis inſitum calorem in profundum refugere,& extimas partes deſerere, atq; ideo frigidas hominum carnes euadere. Verum huiuſmodi caloris motiones pro ratione temporum, & regionũ,& prorſum cœli ſtatus, præterea pro ratione vigiliæ & ſomni, nec non & animi perturbationum, vt mœroris, & timoris, & corporis voluptatũ, & animi oblectationũ euariant: At neque corporis naturalis fabrica, neque ætas talem ingenitæ caliditatis mutationem efficit. Sed, quemadmodum & in libris de tuenda ſanitate monſtrauimus, prauæ corporis conſtitutiones ſunt non nullæ quidem cum totius animalis intemperie: aliquæ vero cum partium inæquali ſtatu, qualis & iſta, quæ in propoſitis verbis habetur de ventriculi vitioſam conſtitutionem habentibus,& non optimam, veluti quæ natiuo calore multo affluentes, & iccirco ad bonam carnem procreandam maxime conducentes, corporis habitum pleniorem efficiunt, non extenuant, non emaciant, vt intemperatæ.

26 *Terra Siccitatibus ſqualente Auium genus Bene habet.* H

Aues enim vtpote aridiore,q; nos,temperatura conſtãtes, ſiccis temporibus rectius valẽt. Nos vero nõ pręterit & aridioribus ipſas cibis veſci, & pauco potu eſſe cõtentas: non perinde,vt ſues, qui aqua aſſidue prolui,& immodico aſſidue potu repleri cupiunt.

27 *Cum Hirceſcit, Vter exterius Teſtis apparuerit, ſi Dexter, Mas: Siniſter vero, Fœmina.*

Cum puerilis ætas in adoleſcentiam trãſit,quemadmodum ipſis ſemen,& pili in locis genitalibus erumpere incipiunt, perinde & teſtes ſubito increſcunt: quemadmodũ & puellis virginibus mãmæ extuberãt vna,& menſes ferri incipiunt. Tunc igitur & vocis mutatio in maribus fit pręcipue: nã cum prius ipſis acuta vox eſſet,cũ perfecte in puberes euaſerunt, grauior redditur: tẽpore autem medio veluti raucã ipſi vocem ędunt. Quãobrem autem prędicta ætate oĩa iſta eueniant, præſens oratio explorare nõ poſtulat,ſed oĩa hęc apparere & experiẽtia demonſtrat, Sicut & illud, ſi "dexter prius teſtis intumuerit, hoſce adoleſcentes factos, in ætatemq; virilem cum euaſerint, filios mares potius q; fœminas genituros: q; ſi ſiniſter, e cõtrario. Idem & de vtero ſenſit: in aphoriſmis enim ita ſcripſit: ‖ Fœtus mares in dextris, fœminę vero in ſiniſtris magis. Quę igitur a me hac

A.l.3.f.21.t.17 c.15.385.b

5ª.Aph.48.Ex. ord.41.h

A hac de re in aphorismorũ explanatione dicta sunt,ad hunc locum accommodes,cum vna sit communis in maribus atq; fœminis causa,ob quam sinistræ partes fœminarum,dextræ marium,opifices sint. Verum & de hoc in libro de Vsu partium tractatum est.

28 *Oculi Vt valent, Ita & Corpus. Et Color in deterius,aut melius labitur.*

Constat autem ita oportere subintelligi vt oculi validi sunt /quod nõ nulli & adscripserũt/. Sententia igitur verborum,vt quispiam iudicio meo plurimorum falsam interpretationem omittens rectissime explanare potest,hæc potissimum fuerit: Hippocratem docere arbitror, quonam modo quis ab oculis,totius corporis affectum percipiat,quandoquidem isti maxime firmissimam nobis notitiam exhibent.Porro in illis,quibus anima deficit,aut aliter vires collabũtur, neq; manum quis intuitus,neq; crus aspiciens,aut faciei reliquas partes, omissis oculis aliquid explorati habere poterit,quod ipsi vires imbecillas esse,aut validas patefaciat: quod,si oculos inspexerit, compertũ habebit,clarissime nanq; in ipsis robur infirmitasq; elucescit, non nullis quidem acute cernẽtibus palpebris patentibus,non nullis autem neq; perfecte ipsas aperire valentibus. Quin etiam ipsorũ color & moles aliquid de viribus nunciant. Viribus enim infirmis oculi caui, squalidi, & decolo-B res apparent: robustis autem,florido colore vigent,pleniori mole constant,& splendidum humorem habent. Hæc plane fieri euidenter conspicimus,etiam si causa,ob quam fiant,nos lateat. Verũ & causa patet,qualis nam oculorum sit natura,scientibus: quod alibi,& in sermonibus de visione declarauimus, Animalem scilicet spiritum luminosum e cerebro in oculos plurimũ proficisci: iste igitur cum aut imbecillus aut paucus in oculis fuerit, modo enumerata symptomata eueniunt, & color melior fit,inquit,aut deterior. Id autem clarum est, siue de oculis etiãnum, siue de totius corporis colore,sermonem faciat: vtrunq; enim verum est,oculis quidem vt firmitatem atq; imbecillitatem,ita & bonum fœdumq; colorem,permutantibus,hos quoq; totius corporis affectu comitãte.Nam si bene colorati oculi sunt,& gyon hoc est corpus,totum salubriter se habere significant: aliquo autem turpi colore inquinati, illico & totum offensum esse indicant: celerius vero in oculis,q̃ in alijs partibus,colorum mutatio, ob eorum munditiam nitoremq; conspicitur. At non solum id significare hæc verba possunt,sed etiam in toto corpore coloris mutationem signis in oculo apparentibus accidere & subsequi. Ab oculis igitur hoc modo ad totum corpus cognitio traduci potest.Per se autem verba hæc, omissa parte de oculis,explanari possunt, si quis ipsa cum sequentibus coniungat. Deinceps igitur ab alio principio sic ipsa interpretabor.

29 C *Et Color in peius aut melius vergit. Aequum est autem,Vt se habet Alimentum,Ita & quod Extimũ est sequi.*

Colorem alimento i.sanguini,proportione respondentem,in peius aut melius vergere inquit. Sanguinem autem nunc appellat omnem in vasculis inclusum succum: in quo & pituita, & bilis vtraq;,& tenues serosiq; humores continentũr.Hoc enim mistum & melius & deterius redditur: in eo vero contentus humor,qui proprie sanguis dicitur, & a cuius dominatu tota congeries nominatur,prauus dici nequaquam potest,perinde vt,neq; alium habere colorem,q̃ rubrum.

30 *Signa Mortifera Per cutem nares, Calidus vapor. Prius Nares Frigidum Spiritum reddunt.* *Hoc verbũ in græ.co. nõ est, neq; a Galeno explanatur.

Siue in casibus accusatiuis scriptum sit /calidum vaporem/ siue in rectis /calidus vapor/ vtroq; modo aliquid subintelligitur. Verba enim hanc sententiam habere debẽt,inter signa mortifera & hæc sunt, Calidum vaporem per cutem euacuari,cũ prius per expirationem frigidus spiritus redditus sit. At si in rectis casibus eandem sententiam explicare velis,ita sane dixeris: Maxime signa mortifera per cutem calidus vapor exiens post frigidum spiritum prius expiratione egressum.Cęterum id ipsum quidẽ frigidam s.expirationem perniciosissimum indiciũ esse, in libro de Præsen-D sionibus dictum est hisce ipsis verbis: ‖Frigidum aũt per nares atq; os expiratum iam valde perniciosum est.nunc aũt quoddam symptoma ita se habentibus,quod tñ non semper fit,addidit: Calidus.n.vapor multus subito de cute emanat: sed neq; omnibus, vt dixi, neq; omni tpe. Atqui istos explanatores,de quibus nõ opus est,garrientes,hæc edocere p̃stabat. Illis.n.solis id euenire comperies,quorum mortẽ calidissima febris antecessit,q̃ corpus ipsum cordis torruit,atq; ideo postremo ipsum refrigerauit. Vitali ergo tenore,moriente iam corde,euanescente,in alijs quidẽ sudores syncopã inferẽtes proueniunt,multorũ s.humorũ pleno corpore: illis aũt,qui ex præferuida febre antea exaruerunt, pro sudoribus calidus vapor tangenti tibi difflari videbitur. Neq; tñ & iste quoq; morbi tempore, sed cum diu iam progresso morbo cutis, exhausta halituosa substantia, refrigeratur,quæ ob ardentiorem febrem attenuatis succis morbo vigente contracta fuerat: neque enim eo sane tempore, quo iam cor emoritur,excitari potest nedum calidus vapor,sed neque frigidus, aut tepidus. Oẽ igitur cor prope mortem frigida intemperie affectum est: sed non in quolibet mortifero morbo huiusmodi semper est: verum in ardentissimis febribus plerunq; calidissimum, vt dictum est. Igitur cum frigida intemperie cor ægrotat, calidum vaporem emanare nunq̃ reperies, quando iam vicinus morti constitutus æger frigidum reddere spiritum inceperit: neque ita se habentibus humores pretenuati sunt: neq; ardenti febre isti laborant: neque succos biliosos habent, in Prog.cõ.1.t.24.4ª.194.h

qui

qui temperie calida, corpore tenui sunt, siquidem frigidæ temperaturæ pituitosos, crudos, crassos, E
& prorsum frigidos succos, non biliosos, calidos, tenuesq; abunde procreant.

31 *Vitalia vero Contraria.*

Hoc illis manifeste repugnat, qui dictum fuisse putant mortiferum esse signum, in naso calidissimam febrem: nam tanq; respondens verbis illis supradictis /signa mortifera/ nunc subiunxit /vitalia vero contraria/. Atqui secundum eorum explanationem his verbis /mortifera signa/ coniūcta nō sunt hæc ita scripta /per nares calidissimum/. Verū ista verba /per nares calidissimum/ sibi adiectum non habent, sit'ne lethale signum, an non sit: neq; enim mortiferū est, nisi, quod ab Hippocrate dictum est, præcesserit /prius nares frigidum spiritum reddunt/: nam, si citra hoc vapor calidissimus per cutem emanet, potest id quidem succorum calidiore febre attenuatorum symptoma esse, non mortis prorsus indicium. Quinimmo interdum & extenuati humores vtiliter difflantur: quos, cum pinguiores sunt, per sensiles excretiones natura è corpore propellit sudores citans, aut lotij deiectionum've multitudinem, aut vomitū mouens. Erunt igitur omnia contraria prædictis mortiferis signis vitalia, neq; frigidum expirare, neq; per cutim calidum vaporem exhalare. Haud ab re autem & Zeuxis sectatores prius separatim mortifera signa interpretati, omnia hæc F
verba deleuerunt, quæ ita se habent /vitalia autem contraria ad sanitatem/.

GALENI IN QVINTVM TOMVM SEXTI DE MORBIS POPVLARIBVS HIPPOCRATIS LIBRI

EXPLANATIONES

1 *Morborum Naturæ Medicæ.*

Crebrò superius à me dictum est huiusmodi lectiones, per quas, quod dicitur, permutatur, sed eadem prorsus sententia permanet, diiudicare mihi nō esse propositū, quippe qui longitudinem commentariorum vitare instituerim: verum & nunc id ipsum recordationis causa dictū volui, quandoquidē G
& in sequētibus nihil preterea de huiuscemodi lectionibus afferam. Verborum igitur sententia, siquis simpliciter, quod dicit, accipiat, perspicua est, suā ipsius mentem Hippocrate declarante, se videlicet non esse ex illorum cœtu, qui naturam arte carere arbitrantur, sed eam esse artificem, animalibusq; consulere. Verū hoc loco per id nomen /naturæ/ vim quandam intelligere conuenit in his ipsis corporibus, quę ab ea reguntur, inhabitantē: cuius essentia quæ'nam sit, in præsentia quærere, sicuti & de nostra anima, aut de eius principe parte, minime necesse est: nihil enim istorum præsens oratio postulat, sed illud solū, rectè scilicet Hippocratem opinatum fuisse naturam esse morborum medicam. Forsan enim quispiam hac oratione artem medicam tolli suspicabitur: quocirca non simpliciter verba hæc accipiēda sunt /morborum naturæ medicæ/ altior enim sensus accuratiore indigens explicatione huiuscemodi in verbis delitescit: neque dum vsquam superius hanc rem explanauimus. Amicis autem nostrum institutum cognoscentibus, quibus gratificantes ad huiusce libri interpretationem accessimus, & nūc in memoriam reuocabimus, quodque decretum efficaci probatione indigens, cum alicubi semel exquisite tractaui, me alio in libro iterum non scribere, loquacitatem videlicet superuacuam accidere cognoscens, si ijsdem de rebus quispiam eadem repetat: quemadmodum non nulli iuniores medi H
ci fecerunt, non bis modo, aut ter, sed quater, vel etiam sępius in multis commentarijs & libris eadē de ijsdem conscribentes. At ego aliquid cum semel rationibus declaraui, postea reliquis in libris eo vtor, solius tantum summæ mentionem faciens, admonensq; à me alio in volumine ostensum esse. Et nunc igitur semel de natura sermonem faciam, & quare ipsam morborum esse curatricem Hippocrates afferat, & quod ab hoc decreto nequaquam artem medicam euerti tolliq; contingat. Tu vero, qui hæc nostra commentaria euoluis, iam mihi orationem exordienti animum aduerte.

Morbos ab alimento, congruenti qualitate & copia, in tempore exhibito, ab humido fomento, à cataplasmatis, à clysteribus, à venæ sectione, & à quibusque id genus alijs, propulsari siquis dicat, non vtiq; mentietur, sicut neq; ille, qui à medicis morbos curari asseueret, nec qui artem medicam laborantium sanatricem esse testetur. Quemadmodum vero hæc prædicans vt mendax reprehendi non poterit, eadem sanè ratione neque ille, qui naturam seruandi animalis causa omnia administrare existimet. Hoc vero & illud consequitur, eam primam languoribus mederi, & maxime cum euidenter hominem sanat sudorem copiosum profundens, aut per lotium, aut per deiectiones, aut per vomitus, infestos humores eijciens. Quod'nam igitur dignitate primarium sit, quod secundas, quod tertias habeat inter hæc omnia, quę sanitatem facere diximus, contemplari conuenit,

A nit, eo etiam magis, ꝙ & alia quædam, per quę morbi curantur, accedunt, quorum omnium pro dignitate ordinem internosse præstiterit. Nobis enim melius dici videtur & naturam morbos medicari, recte vero & artem medicam, & medicum: vere quoq; & eius ministrum, & venæ scissuram, & per ipsam factum sanguinis profluuium. Fortassis autem quispiam putauerit & coquũ aliquid conferre, & textorem, & ædificatorem, & ferrarium fabrum, & alios quosdam artifices, quorum opificijs vtimur ad eorum ministrationem, quæ hominibus sanitatis causa præparantur. Verum istorum, quædam auxiliorum materiæ non auxilia sunt: non nulla vero instrumenta auxiliantibus idonea, sed tunc auxilia fiunt, quando in tempore, atque vt decet, ea medici applicant. Nam vinum ægrotis propinatum si iuuerit, eius propinatio auxilium est: at si importune oblatum, delirium, aut phrenitida concitet, tunc morbifera, non salubris causa, neque auxilium fuerit. Quis igitur est faciendi auxilij auctor? occasionis scilicet inuentor. Quo nomine autem hunc Græci appellant? non'ne & hoc omnibus patet, medicũ scilicet istum appellari? Quapropter medicus vino potior est †ad naturalem factitiamq; sanitatem.} Etenim vinum in tempore exhibitum & temperanter epotum recte valentibus prodest: languores autem, cum opus est, assumptum discutit. Cæterum medicus non ꝙ animal sit, aut pedestris, aut bipes, aut rationis particeps, aut ciuilis, eo B cuiusque materiæ tempus idoneum ac modum nouit, sed quoniam artem salubria atque morbosa distinguentem addidicit: nam si per illa hæc nosset, omnes plane homines eandem callerent scientiam. Quare dignitate prior medicis ars est, per quam medici fiunt: nam eius vi illi vtentes morbos pellunt. Sed quam rationem materia atq; instrumenta ad medicum eiusq; artem, eandem ipse rursum atq; ars ad eius, qui curatur, naturam habent. Illa nanq; est omnia congruentia in animaliũ corporibus faciens: & alens quidem, cum alimento opus est: sibi autem sanguinem præparãs, per quem alimenti egenas particulas nutriat: atque iterum, vt sanguis ipse creari possit, cibum in ventriculo præparans atq; conficiens. Quod si deuorata cibaria neq; recte concocta sint, neq; digesta, neq; in sanguinem versa, neq; alendarum partium vim inuenerint, statim mehercule neque corporis nostri alimentum fuisse dicent. Quemadmodum vero ad nutriendas partes refectionis egẽtes ipsas nutriens facultas longe princeps causa est, eodem sane pacto & ventriculi vis ad cibos cõquendos, & iecoris venarumq; facultas ad concoctum in sanguinem conuertendũ, sese habent.

Verum enim vero cuncta me naturæ opera particulatim nunc recensere necesse nõ est. Nam memoria repetere satis fuerit, in commentarijs de naturalibus viribus omnes naturę communes facultates fuisse explicatas numero quatuor, quibus animal regens omnia molitur ac perficit, primam C quidem propriorum attractricem: secundam vero, horum ipsorum commutatricem, & concoctricem: tertiam, vtilium retentricem: et quartam, alienorum expultricem. His itaq; potestatibus non modo sanum animal tuetur, sed etiam ægro sanitatem restituit. Et ex his abunde constat, quantum sanitatis effectrices causas natura dignitate antecellat: omnia enim reliqua materiam ipsi parant & suggerunt: quemadmodum exterius quoque artem aliam alij ministrantem videmus. Textori nanque radios, textoria, & pectines, lignarius faber molitur: huic vero ligna, materiæ excisor: securim item & dolabram, ferrarius artifex: ferrario autem ipsi, ferrum, metallorum effossor comparat: rarum'que est artem effectiuam inuenire nulla alia egentem, quæ aut instrumenta fabricetur, aut materiam operi idoneam reddat. Ita sane & medico multæ artes aptas materias præparant: perinde vt ipse rursum naturæ cum quibusdam ministris suppeditat. Quam enim proportionem architectus erga ædificatores, lignarios'que fabros, & alios quibus imperat artifices, eandem & medicus erga ministros suos gerit. Isti vero sunt herbarij, vnguentarij, coqui, cataplasmata adhibentes, humore conspergentes, clysterem suffundentes, scarificantes, venam scindentes, cucurbitulas affigentes. At si nos etiam hæc didicimus & facimus, perinde facimus, atque gubernator remigandi peritus, & facile summum malum conscendere valens, & omnia alia nau- D tarum munera cognoscens & exequens. Etenim multi Imperatores sæpe & arcu vti, & iaculari, & pugnare gladio hasta'que sciunt, & faciunt, & Reges pariter: sed non vt rex, vt Imperator, erat Alexander Macedo, aut eius pater Philippus, sed per alias artes imperatoriæ atque regię inseruientes hæc militaria munera obibant. Itaque & nos, vt medici, cuiusque auxilij qualitatem, quantitatem, occasionem, & vtendi modum cognoscimus: vt ministri vero, venam rescindimus, & cucurbitulas admouemus, & reliqua manibus operamur. Dignitate igitur ars medica medicis præstat, medicus arti seruienti, illa ministris, ministri artibus sibi instrumenta materias'que parantibus, illæ artificibus per ipsas agentibus, artifices vero præparatis materijs atque instrumentis. Conuerso igitur ordine firmioris notitiæ atque memorię causa enumerandis artibus accidit ad seruandam efficiendamq; sanitatem nobilitate vltimos esse, qui nobis clysteres, scalpella, specilla, forfices, & reliqua medicæ artis instrumenta fabricantur: cum his & eos, qui materias præparant, quos radicum excisores, & herbarios vocant: nec non & qui ex metallis effossa, alia'que id genus, præbent: supra hos vero, ipsorum artes: supra quos, & ministros medicorum: his quoq; superiorem, ipsorum artem: ea superiores, medicos esse: medicis artem medicam: quæ rursum, naturæ ministra est. Atqui inter ipsius naturæ facultates non nullæ quidem primariæ sunt, per quas scilicet animal in vita seruatur, summam nobilitatem ad optimam corporis vitam possidentes: optimam autem

† *Forte,* πρὸς ὑγείας φυλακήν τε καὶ ποίησιν, *i. ad sanitatis tum custodiam, tum creationem. Vide & hac pagina d*

autem vitam nomino, quæ in sanitate videlicet agitur, praua enim in morbis vita est: alteræ sunt E vero istarum ministre facultates, deinde illarum item aliæ. Itaq; posteaq; hoc in sermone artes oēs ac potestates sanitati vitæq; necessarias, nunquam alibi eas prosecutus, recensere constitui, neq; regentium nos potestatum dignitates adijcere me piguerit. Primæ igitur sunt salubrē animanti moderationem in quali & quanto conseruantes. Cum enim corporis nostri substantia nec magnitudinem, nec qualitatem eandem retineat: sed magnitudo per sensus latentē exhalationem dilabatur, qualitas vero temperatura semper variante permutetur non ab aere solum ambiente, sed etiam ex nobis, quemadmodum in libris de tuēda sanitate explicauimus: ad magnitudinem farciendam altrix potestas in nobis inest: ad qualitatem corrigendam & respiratio et per totum corpus difflatio comparatæ sunt. Sed cum nutriendæ partes idonea ac propria materia egerent, alia quędam in nobis vis inest, quam haud alienum fuerit breuis ac dilucidæ doctrinæ causa sanguificam nominare: cui rursum alia vis præsto est in ventriculo, concoctrix scilicet: omnibus autem dictis viribus communes aliæ quatuor sunt, quas paulo ante memoraui, & clarioris doctrinæ causa proprijs nominibus appellaui, attractoriam scilicet, retentricem, commutatoriam, & expultricem. Hæc igitur vos meminisse dignum puto, illud scientes, me hoc loco tantum hunc sermonem fecisse, naturam omnium artium ad medendum primariam atq; potissimam esse declarantem. F

2 *Adinuenit Natura sibi ipsi accessus non cogitatione, Partim quidem vt Conniuere, Partim vero & Lingua subministrat, & Id genus Alia quæq;. Inerudita Natura & Indocta, Quæ opus sunt, Efficit.*

Accessus naturæ appellauit perinde, ac si & vias aut impetus ad agendum dixisset, non, vt nos prius mente voluentes, & prius eligentes facimus, ita & ipsa faciente. Conniuere igitur (sic autem dicitur, cum quis clausas palpebras cito iterum aperit) statim ortis animalibus & a nullo edoctis illico inest. Certum est autem, huiusmodi actionem maximam oculis vtilitatem afferre: fatigarētur enim palpebræ, si toto vigilię tempore paterent: multaq; exterius in oculos, ipsorum tunicas violantia, inciderent. Præterea longe isto admirabilius est naturæ opus, quod nō vulgares modo, sed etiam plures medici, etsi quotidie fiat, negligenter tamen prætereunt. Nam si bimo puero panem ostendens, eum hoc ipso nomine simul demonstrans panem voces, idq; bis terq; feceris, puer & demonstrati corporis hanc vocem /panis/ signum esse intellexit, ipsamq; imitatus pronunciat, cum a nullo, vt linguam mouere oporteat, ipse didicerit. Idē vero, quod in hoc, & in alijs omnibus motibus, quos appellant voluntarios, ab omnibus fit animalibus. Igitur si voluerint aliquem artū inflectere, id statim efficient, & si musculum illum, a quo inflectitur membrum, non cognoscāt. Eadem ratione extendere volentia per alterum musculum extendent: sed neq; quis musculus iste sit, G neq; quo pacto agere possit, mouenti animali notum est. Quo enim modo ea comprehendere potest, quæ multis etiam medicis incognita sunt? quid dico multis? cum non nullos musculos quidā dissectorię artis vel peritissimi ante nos ignorauerint, vt eum, qui intra articulationem abditus poplitem incuruat: nihilo minus tñ omnes homines ipsius genu articulum, simulatq; voluerint, inflectunt. Quin non in solis hominibus, sed etiam in alijs cunctis animantibus, huiusmodi actionis species reperitur, vsq; adeo naturæ vis ad ea, quæ animalibus conducunt, rectius præstanda, qualibet arte potentior est. Quocirca & Hippocrates de palpebrarum motu, quo s. ipsas alteri etiam negocio incumbentes agitamus, mentionem fecit dicens /vt conniuere/: motum vero in loquendo lingue, per ea verba commemorauit /lingua vero & subministrat/: nobis enim quanq; vocē proferre volentibus lingua ad ipsam dearticulandam prompte obsequitur. Pueri igitur voces prolatu difficiles nunc primum audientes, vt strax & sphinx, statim ipsas nos imitantes eloquuntur: neq; quos lingue musculos mouere oporteat, neq; quo modo ipsam extendere, aut flectere, aut circumuoluere, aut superius palato, aut prioribus dentibus, aut alij cuipiam oris particulæ admouere stabilireq; conueniat, agnoscentes. Cum dixit autem /& alia quæq;/ voluntarias motiones in memo- H riam tibi reuocat: in quibus (vt dixi) animalia cuncta non solum musculorum motus, sed etiam ipsos musculos ignorantia, simulatq; membrum incuruare, aut extendere voluerint, confestim id faciunt: sicut etiam, si in obliquum abducere, & conuertere, aut circumuoluere, siue vtcunque aliter mouere statuerint. Iccirco & istis ipsis dictis acclamauit /inerudita natura, non edocta, congruētia facit/. Vocantur quidem quamlibet disciplinam edocti in illa esse eruditi: Natura autē ita erudita est, vt maxima sine doctore nouerit: qualem fuisse Themistoclem Thucydides memoriæ prodidit ita inquiens: Propria nanq; intelligentia neq; prius ad ipsam pertinens quicquam, neq; posterius edoctus, & eorum, quæ de improuiso incidebant, celerrimo consilio deprehensor optimus: et eorum, quæ longe posterius ventura essent, perspicacissimus coniector.

3 *Lachrymæ, Narium humor, Sternutamenta, Auris sordes, Oris saliuæ reiectio, Spiritus introitus, exitus, Oscitatio, Tussis, Singultus, Non eiusdem omnino modi.*

Cum ea, quæ mihi optime ad hæc verba explananda quispiam dicere posse videtur, prius retulero, deinde ad huius libri interpretes transibo: qui omnes verba hæc a superioribus disiunxerunt, omnia'que ipsa singulatim tanquam ad præsensionem facientia interpretati sunt. Veruntamen

A men nobis videtur Hippocrates propositum suum ab initio, & in præsentia per totum hunc sermonem, confirmare: ipse vero naturam salutis hominum causa omnia facientem demonstrare cõstituerat. Itaq; ab operibus eius exorsus, quæcunq; in corporibus recte valentium animantium facit, ipsisq; superiori narratione enumeratis, deinceps quæcunq; in morbosis affectibus, aut sanorum languentiumq; corporum communibus ad animalis salutem natura moliatur, præsenti oratione declarauit: Quorum vnumquodq; ego particulatim proponẽs, non nulla quidem (vt dixi) morbosorum affectuum propria, non nulla ægrotantium sanorumq; communia, esse monstrabo.

Atq; in ægrotantibus lachrymæ quidem non nunq; fiunt morbosi oculorum affectus modũ sequentes, vt qñ ipsi phlegmone tentantur: non nunq; vero natura superuacuum humorem expellente, aut deficientem in glandulosis ipsorum carnibus procreante. Nempe & hoc modo narium humor excrementis in cerebro collectis per ipsas effluentibus accidit. Sternutamenta vero & ipsa semper naturæ opus sunt, ab affectibus autem morbosis proueniunt: at morbosos affectus voco, non solum cum aliqui iam ægrotant, sed etiam cum quispiam istorum affectuum exoriri incipit. Qualis enim in oculis est proprie vocata turbatio, quæ phlegmones quoddam initiũ est, tales multi morbosi affectus consistere incipientes dissoluuntur, natura vapores & succos eorum opifices B excernente. Verum de his omnibus in libris de symptomatum causis disputatum est. Nam ipsorum quædam semper à natura fiunt, quæ morbosos affectus aut iam nascentes, aut futuros impediunt, sicut alia iam factos & absolutos tollunt: Idq; est, quod explanatores fefellit, nunc s. ab Hippocrate de naturę operibus sermonem non credentes fieri. Sed tribus commentarijs, in quibus de symptomatum causis disputo, totus iste sermo diligenter à me confectus est, omnia id genus symptomata, de quibus pręsens habetur oratio, à natura effectrice manare ostendente. Aurium nanq; sordes ab illa, cerebri recrementa purgante, colligitur. Tussim quoq;, vt spiritus itinera emundarent, fieri ostensum est: quemadmodum & singultus, & oscitatio, & pandiculatio, purgamẽtorum expellendorũ causa proueniunt. At non nulla in proposita oratione dicta neq; symptomata omnino sunt, vt respiratio, & per totum corpus difflatio. Ab ipso vero de respiratione explicatum est, vbi ait /spiritus introitus, exitus/: de difflatione aũt posterius, vbi iterum scripsit /alimẽti & spirationis/: at saliuæ in ore generatio inter ea, quæ prouide à natura fiunt, connumerat, quemadmodum et sputi ex pectore atq; pulmone reiectio. De hoc vero & in præsenti parte, per hęc verba dictum est /oris saliuæ reiectio/: & oportet quidẽ /oris saliuę/ per se proferre, hanc vocem autem /reiectio/ separatim addita hac dictione /sputi/, fortasse quidẽ statim ab initio à primo librario vitiaC to primo exemplari: fortasse & ab ipso Hippocrate prætermissum est, vtpote qui sibi ipsi quãdam veluti designationem, & non librum in vulgus ædendũ, conscriberet. Extrema aũt illa verba /nõ eiusdem omnino modi/ id sibi volunt, omnia s. enumerata non eodem in omnibus dictis se modo habere. Vt enim ostendimus, non nulla solis recte valentibus, quædam solis languentibus, quẽadmodum rursum alia vtrisq; eueniunt: item ex his aliqua solius naturę opera sunt. Explanatoribus autem varie hæc verba scribentibus paulo post varias eorum lectiones recitabo: Nunc vero prius quod ex toto sermone adhuc restat, in quo naturæ opera recenset, explicabo.

4 *Lotij, Deiectionis: & Flatus, et huius vtriusq;: Alimoniæ, & Spiritus: & Fœminis: Et in alio corpore Sudores, Scalptus, Pandiculationes, & Quæcunq; huiusmodi sunt.*

Scribunt sane & hanc orationem alij aliter. Verũ ego & lectionem hoc tpe à plurimis probatam, & toti verborũ sententiæ congruentem, atq; in vetustis castigatisq; exemplaribus repertã delegi. Eius vero sensus talis est. Quemadmodũ in superius positis symptomatis naturę sine disciplina edoctæ opera ad animalis salutem facta narrauit, eodem modo & in præsenti vrinam, deiectionẽ, duplicem flatum commemorauit, item & alimentũ, & difflationem, & quæ in solis fœminei ge D neris animãtibus insunt: postea deinceps & sudores, & scalptus & pandiculationes. Etenim vrinæ secretio, si, quo modo fiat recordatus fueris, mirabilem tibi in regendis animantibus prouidentiam indicabit, & renum fabricæ causa: & vrinariorum meatuum originis, quam ex renum vẽtriculis habent: & operculorum, quæ meatuum osculis in vesicam sese inserentibus imposita sunt: & musculi, qui astrictorio in sede posito proportione respondens, vesicæ collo circundatus est: & aliorum, quæ minora quidem sunt, & minus admiranda, tantum vero ad rem conficiendam opis afferentia, vt nisi hunc in modum omnia structa essent, praue sane, aut nullo etiam pacto vrina secerni, & euacuari posset. Haud aliter & quæ ad deiectionem attinent, hoc est quæ ad excrementorum cibi aridorum expulsionem, à natura condendis nutritionis instrumẽtis parata sunt, ipsius erga animalia prouidentiam, ac sapientiam demonstrant: quæ omnia in libris de vsu particularum comprehensa reperies: Nunc vero capita solum perstrinxisse satis sit. Nempe quidem vtrãq; vocem initio huius sermonis scriptam, ipsam per se solam legentes /lotij/, ipsum hoc loco & stercoris mentionem facere tradunt. Quidam rursus ambas voces copulantes deiectionẽ vrinæ, hoc est euacuationem per ea verba significari dicunt, perinde atq; si & vrinæ excretionem dixisset. Igitur isti sermonis initio scripserunt /stercoris & vrinæ deiectio/, ac si ita dictum esset, stercoris & vrinę euacuatio. Verũ quemadmodum cibi recrementa mirabile artificium in secernendo præseferunt, itidem

dem quoq; in vtriusq; flatus secretione,tam eius,qui per intestinum rectum,q̃ eius,qui per gulam E expellitur,quem ructum vocant,naturæ prouidentia conspicitur, ad extrudendum vtrũq; flatum instrumentis,in quibus colligitur,insurgentibus.Flatus enim hos excerni deprehendes,& si dormiant illi,qui istis repleti sunt: & si in somnum propensius labantur: & si catalepsi,veterno,sopore,delirio,& profundo somno correpti sint. Æque inueneris etiam naturæ artem,si ea cuncta didiceris,quæ in administrando alimento atq; spiritu machinatur.Et longe adhuc magis demiraberis, si omnia noueris,quæ in fœminis concipiendi fœtus causa molita est. Istis similia sunt & quę in toto corpore ad sudores excernendos,ad scalptus, ad pandiculationes pertinent: vocant autem scalptum,frictionem motumq; per vngues effectum,quod in pruriẽtibus particulis animalia naturaliter faciunt,idq; in ipsis omnibus reperitur. Vidistis quidem & dudum, cum viuentem caprã grauidam dissecarem,fœtus ex ipsa ligata extractus vt humi depositus quatuor pedibus ambulare inceperit, à nullo edoctus ambulandi causa membra hæc esse corpori subiecta: & paulo posterius superuacuum humorẽ,quo eius cutis exterius circunfusa erat,excusserit: atq; iterum paulo post vno ex pedibus costas sibi scalpserit, ex quo vos omnes præsentes exclamauistis, primum quidem ꝙ ipse symptomatis medelam absq; doctore inuenerit,secundo ꝙ per hoc membrum solũ id fieri posset,tertio ꝙ ad hũc modum. At pandiculatio tale quidem in omnibus (vt puto) musculis sympto F ma est, quale in oscitatione solis inferioris maxillæ musculis accidit.In libris autem de symptomatum causis,si memoriter modo tenetis,euacuandorum in musculis halituosorum excrementorum causa & id à natura fieri demonstrauimus: infantes autem & reliqua animalia id sine doctrina facere cernuntur. Hæc itaq; omnia,& quæcunq; cum ipsis dicebamus,quemadmodum et excutere humorem paulo ante de hœdo per dissectionem extracto narrauimus, admirabilem quandam naturæ erga animalia prouidentiam indicant,per quam & secunda valetudine fruentia conseruãtur, & ægrotantia morbo liberantur.

5 *Hominis Anima semper Producitur vsq; ad Mortem. Sin autem Ignescat, Simul cum Morbo et Anima Corpus depascitur.*

Diuinatione potius opus est,q̃ aliqua methodo,per quam intelligere quispiam possit, quid'nã significare volens Hippocrates scripsit hoc verbũ /φύεται i.producit/: potest enim significare &, generatur,sicut Asclepiades posterius existimauit: potest vero significare &,augetur: potest etiã, vt quidam intellexerunt,idem sonare,quod,conseruatur,alimento & respiratione nobis vtẽtibus. Quicunq; enim animam spiritum esse censent,ipsam et ex sanguinis halitu,& ex aere intra corpus G inspiratione per asperam arteriam adducto, conseruari testantur.Illud vero & in aperto est, nihil eorum,quæ dixi,nos posse tanquam verum sit,contendentes enunciare,nisi prius animæ substantiam exquisite compertam habeamus. Profectò si, vt in libro de Septimanis auctor ille manifeste de animæ substantia disseruit,sic & in alio quopiam indubitãter legitimo Hippocratis libro dictum inueniretur, aliquid planè haberem, quod de hoc verbo /producitur/ dici posset: quoniam vero nusquam in legitimis voluminibus Hippocrates clare explicauit,quid'nam hoc verbũ /producitur/ sibi velit,præter id,ꝙ istud ignoro, neq; animæ substantiam me firmiter scire mihi persuadeo. Nempe cerebrum sensus voluntariæq; motionis principem causam esse,omnibusq; alijs particulis distribuere, in libris de Hippocratis Platonisq; decretis ostendimus. Illud præterea persuasum habeo,spiritum in eius cauis positum primarium esse animæ instrumentum: quem vt animæ substantiam esse dicerem, mihi temere inclinabat animus. Siue autem tota cerebri natura ex quatuor elementorum temperatione ad eam substantiam vel proprietatem redacta sit,per quam sensus motusq; voluntarij in animali primus auctor habeatur & memoriæ s.& intelligẽtiæ: siue quędam alia vis corpore vacans à nostro Conditore cerebro indita fuerit, & morientibus animalibus recedat,nullam hac de re firmam rõnem habeo: quin & eos,qui de hoc quicquam affirmarunt,au H dacia magis,q̃ sapientia,nobis antecedere existimamus. Cæterum medicis quoq; superuacuam de animæ substantia notitiam esse arbitror. Satis est enim artem medicam cum ratione tractantibus illud nosse,quoad s.ipsius cerebri,ac spiritus in eius finibus contenti,naturalis temperies inuiolata seruaẽ,viuere posse aĩal: si vero contentus spiritus aut prorsum corruptus sit, aut à naturali temperatura vnà cum ea,quæ in cerebro est,longissime discesserit,mortem necessario sequi. Hæc agnoscens medicus ipsorum bonæ temperaturæ ac permãsioni semper cõsulet, methodos à nobis in cõmentarijs de tuenda sanitate & de morborum curatione traditas persequens: quas oẽs Hippocratem primũ docuisse memorauimus.Quã ob rem neq; legitimã hanc eius esse particulã censeo, sed ab aliquo,vt plerasq; alias, fuisse interpositã.Forsan vero & eius filiũ Thessalũ patris rudes annotationes collegisse,aiunt,in chartis,& corijs,& tabellis eas nactum,& huius generis quasdam particulas interiecisse.Non nulli sanè, qui commentaria in propositum librum ædiderunt, pro his verbis /melior fit/ producitur/ scriptum fuisse contendunt: ipsam vero procedente ætate scientiæ ac sapientiæ incumbentibus meliorem euadere arbitrantur. At neque ad medicum pertinens sermo est,neque ijs, quæ sequuntur, consentaneus: nam de ipsius substantia hoc verbum /producitur/ dictum esse, ex eo constat, quod ipse subiecit/si vero ignescat vnà cum morbo & anima

corpus

A corpus depascitur/. Atqui verbum hoc /ignescat/ indicare videtur ex Hippocratis sententia animæ substantiam calorem esse naturalem: quem naturalium operum multis in locis auctorem esse testatur. Maximum vero hoc loco placitum agitatur, de quo & inter philosophos dissensio est. Non nulli quidem vnam esse animæ naturæq; substantiam arbitrant, aliqui in spiritu, aliqui in corporis proprietate, eas consistere statuentes. Quidam vero non vnam, sed propriam ac separatam vtriusq; substãtiam esse, nec paruo quodam interuallo, sed toto genere inter se differre confirmãt: siquidem naturæ corruptioni obnoxiam, animæ vero immortalem esse, substantiam arbitrantur. Aristoteles sane atq; Plato vna appellatione vtrãq; potestatem comprehendunt, non eam modo, qua ratiocinamur atque recordamur, animam vocantes, sed etiam eam, quæ in stirpibus est, qua & aluntur, & crescunt, & seruantur, quoad temporis longinquitate consumptæ exarescant. Stoicorum autem mos est naturam vocare, qua stirpes regũtur: animam vero, qua animalia: vtriusq; vero substantiam ingenitũ spiritum statuunt: Differreq; inter se qualitate arbitrantur: nã sicciorem animę spiritum, humidiorẽ autem esse naturę: vtrunq; autem, vt permaneat, non alimento solum, sed etiam aere indigere. Et quicunq; huiusce decreti principem Hippocratem fuisse opinantur, vt in libro de septimanis dictum est, hoc verbum /producitur/ dictum esse aiũt de instauratione, quę B in ipsis fit ex vtraq; substantia, alimenti scilicet atq; aeris, vt euidenter apparet, & vtriusq; vtilitatẽ cognoscimus: alibi nãq; respirationem ingeniti caloris moderationem seruare, ciborum vero assumptionem corporeæ substantię quod dilapsum est resarcire, declaratũ est. Atq; si corporis quędam forma anima est, iure sane produci vsq; ad mortem diceretur. At si a natura, quam Aristoteles altricem, appetitricem Plato nominat, altera quædam ipsius substantia sit, verum sane, quod dictum est, fuerit, sed de cogitatrice anima vere id dici non poterit. Nempe q̃ insitum calidum, cui maxime corporea opera Hippocrates tribuit, igneum factum non solũ priora munera obire non possit, sed neq; corpus nostrum alere, quod ipsius erat primarium officium, immo contra perdat, atq;, vt ignis, liquefaciat, nobis ratione contemplantibus, & corporis eliquationes a perurentibus febribus factas euidenter cernentibus, apertum est. Verum, cum in tota hac habita oratione tertia anima prætermissa sit, siue facultas, siue vtcũq; eam nominare velis, quam Plato iracundam appellauit, & de ipsa aliquid dicere satius fuerit, vt nihil præterea in sermone de anima dicendum relinquatur. Calor sane quidam naturalis, per quem sanguis creatur, in iecore continetur: calor etiam alter in corde maior inest ad iram excitandam nobis datus, nam & ipsius quidam vsus est, vt in libris de Hippocratis Platonisq; decretis explicauimus. Et hic quidem calor spiratione eget, alter C difflatione, ita enim medicis vocare mos est duplicem in toto corpore arteriarum actionem, fuliginosum excrementum per compressionem expellentium, aerem vero circumfusum per distentionem attrahentium.

6 *Morbi Simul Nutriti in Senecta relinquunt, & per Maturationes, & Solutionem, & Rarefactionem.*

Non de omnibus connutritis morbis Hippocratis sermo est: ita vero eos appellant, qui lõginquo tempore hominum corpora infestant. Id enim accidere non cernitur, neq; ipsum latet, clare in
« aphorismis dicentem, ‖ Senes, q̃ iuuenes, plerunq; rarius ægrotant: quicunq; vero ipsis diuturni 2. Aph. 39. Ex.
« morbi eueniunt, sæpius commoriuntur. Igitur cum in hoc sermone /sæpius/ addiderit, neque vni ord. 17. h
uerse protulerit, quosque scilicet diuturnos morbos commori, aperte indicat se non nullos ante senum mortem dissolui cognoscere. Qui nam igitur sint isti, quemadmodum etiam qui nam ante
« mortem non abeũtes, in aphorismis ipse patefecit sic scribens, ‖ Raucitates, & grauedines in valde Ibid. Apho. 40.
« senioribus non maturescunt. Igitur cum hic frigidiorum meminerit, constat & ipsum concedere
quosdam ex calidis in seniori ætate posse dissolui, siquidem ‖ Cõtraria contrariorum medicamina In lib. de Flatibus.
sunt. Rari autem hi sunt, vt calidæ cephaleæ, & heterocraniæ vocati dolores capitis, & renum cali D di affectus, et articulares dolores, quicunq; ex valde calida affectione oriuntur. Iste quidem ex senectæ proueniens temperatura solutionis modus inter maturationes reponitur, maturatione scilicet omnem ad mediocre temperamentum adductionem significante, vt in maturescẽtibus fructibus conspicitur. Alios autem duos adhuc rariores concoctione modos adijcit, & per rarefactionem, & eum qui ambigue dictus est, siue per dissolutionem siue per solutionem intelligere oporteat. Fit iste autem, ipsa corporea substantia, quæ omnibus tam animatis, q̃ inanimis communis est, dilabẽte: aliquid enim omnino ex ipsis defluit, sed plurimum ex mollioribus, minus ex minus mollibus: Ita sane et quidam a natura alieni tumores paulatim longiori tempore, dilabente materia, dissoluũtur: idq; recta victus ratione vtentibus euenit: nam, qui largiore cibo vescuntur, humorem affectis partibus influentem digesto æqualem facientes, affectus seruãt. Tertium vero solutionis modum narrauit corporis raritatem, a medicis quidem cõsulto effectam, a senili autem ætate raro: cũ labefactatis viribus, extenuato corporis habitu, & male nutrita cute, laxiores meatus euaserint. Nos itaq; sic verba interpretamur, cum semper ipsius sermones ijs, quæ in ægrotis cernuntur, consentaneos esse demonstrare conemur: plurimi autem explanatores omnia potius alia, quam id faciunt: qui & hoc loco tanquam de omnibus morbis sermone facto causas afferre nituntur. Magis etiam absurda illi dicunt, qui in senecta huiusmodi affectiones sedari aiunt, animæ quidem,

iracundiam,

iracundiam, auaritiam, superstitionem: corporis autem, amatorias perturbationes. E

7 *Medicatio, Contrarium cogitans, Non consentire Affectui.*

Sermo iste eandem vim habet, quam ille, Contraria contrariorum medicamenta. de quo sepius iam disputauimus.

8 *Frigidum & Auxiliatur, & Tollit quæcunq; à Calido.*

Et hoc sibi ipsi memoriæ causa scripsit, quod proximæ sententiæ vniuersalis pars est. Etenim frigidum frigidis affectibus opitulatur, calidos autem morbos tollit: nam ab vno tanquam exemplo ad omnia contraria traducere sermonem oportet.

9 *Excandescentia Attrahit & Cor & Pulmonem in se ipsa, & in Caput & Calida & Humidum: Lætitia autem Relaxat Cor.*

Obscure admodum hæc locutio perplexa est: quocirca & eius plures lectiones, lectionibusq; cōsentaneas explanationes fecerunt: verius autem quispiam dixerit, non lectionibus explanationes, sed prius cogitatis explanationibus eos deinde lectiones affinxisse & accommodasse. Statim igitur hæc vox /attrahit/ in hoc sermone quid significat? Cor atq; pulmonem ob iracūdiam attrahi, ipsum dicere interpretabimur: sed cum hæc verba adiecta sint /in se ipsa, & in caput/ alter huiusmodi sensus innuitur, cor & pulmo attrahunt, & in se ipsos, & in caput calida et humidum. Atqui ista vox /calida/ penè intelligi non potest: potius enim calidum, q̄ calida, dixisse oportuit. Satius igitur fortasse fuerit omissa singulorum in hoc sermone verborum declaratione vtpote confusa, ipsius ecphrasim potius facere, aut paraphrasim, siue vt lubet, quis noiet, i. per plura verba enarrationem: Id vero fieri nequit, nisi vnum saltem nomē interpretemur, quod est attrahere. Duorum. n. alterutrum, in excandescentijs dicendum est, aut pulmonem & cor ad caput attrahi: aut cor et pulmonem & caput ex inferioribus locis calorem humoremq; ad se ipsos attrahere: verisimile nanq; est ex iecoris regionibus, vnde sanguinis distributio fit, & calorem & humorem hauriri. Porrò in excandescentia cor atq; insimul per totum animal discurrentes arteriæ maiorem vehementioremq; pulsatum efficere, cernunt. Æquum est aūt & cordis dilatationem implentia tunc plura adduci. In caput vero plus humoris calorisq; efferri, oculos totamq; faciē occupans rubor significat: quin ēt si tetigeris, calidiores euasisse tibi hæ partes apparebunt. Euidenter quoq; & oculi emicant, vnaq; prominentiores facti esse vident, et vniuersum caput calidius. At lętitia, inquit, relaxat cor, hoc est ipsum derelinquunt antedicta. Nēpe prædictorum cognitio vtilis est, vt ira euitet non nunquā, nō nunquam de industria excitet. Vitetur quidem, cum cor & caput naturali intēperie supra modum calidiora sunt, aut aliquo aduētitio calido affectu laborant: excitetur autem in frigidis vitijs, & natura frigidiore corde & capite. Eodē modo & totius corporis temperatura, si calidior, quàm par sit, aut morbo, aut natura fuerit, magnopere iracundia offendetur: illi autem cōtraria magnopere hac iuuabitur. Id enim & in secundo de morbis popularibus ab ipso fuisse traditum ostendimus, vbi dicebat, || Danda est opera, vt ira excitetur & coloris & succi recuperandi causa.

F

G

2. Epid. circa finem sect. 4.

10 *Labor Articulis & Carnibus: Cibus Somnus Visceribus.*

Quoniam hoc nomen /labor/ sepiūs consueuit Hippocrates pro exercitatione accipere, interdum pro dolore, aut absolute pro qualibet noxa, vt in multis commentarijs antea didicistis, Iccirco igitur ex libri explanatoribus alius aliud trium significatorum accipiens aliquis arbitratur sanè ipsum dicere, exercitationem articulis carnibusq; veluti cibum esse, idest alimentum, robur, adiumentum: illico enim augeri, confirmari, ac roborari exercitationibus haud secius, q̄ cibis. Quidam vero articulis & carnibus multitudinem cibi dolorem cruciatumq; afferre, per hæc verba significari intellexit: nam repletionem haud solum articulos ad motū tardos reddere & carnes, hoc est musculos, in istis enim carnium genus continetur, sed etiam fluxiones mouere, & ex eo dolorem excitare. Huic vero sententiæ & illud consentit, quod per tertium significatum intelligit, nō nullis opinantibus multum cibum, hoc est plenitudinem, articulis & carnibus nocere. At non solum carnibus & articulis, sed ēt omnibus corporis partibus plenitudo & noxam & dolores inferre consueuit. Secunda quidem aphorismi huius particula, vbi dicit /somnus visceribus/ hanc habebit sententiam: Quemadmodum labor articulis & carnibus, sic & somnus visceribus, aut exercitatio erit bonum creans habitum, aut dolorem noxamve inferet. Exerceri siquidem in somnis viscera, quatenus tunc operant maxime, et alimentum conficiunt, rectè quispiam intelligere potest: noxam vero aliquam & dolorem in somnis excitari, id verum non est: indolentiā. n. potius & remedium, quàm contrarium, afferre somnus suapte natura idoneus est, nisi quispiam initijs accessionum hæc ipsum facere dixerit: verum hoc loco sine vlla distinctione scriptis verbis, sermo neutiq; verus fuerit. Num igitur fortasse hoc modo legere, satius est? /labor articulis & carnibus/ deinde ab altero principio /cibus somnus visceribus/ vt oratio huiusmodi sit: Exercitatio quidem articulis et carnibus vtilitatem præbet, cibus vero & somnus visceribus. Naturali enim calido in profundum

A. l. 3. F. 11. t. 1 c. 10. 282. c

H

A fundum vergente, vt ipse tradidit, & ciborum concoctiones meliores fiũt, & tunc viscera nutriuntur: at in vigilia naturali calido ad cutem profuso viscera se ipsis frigidiora euadunt: &, quæ ipsis in somnis inerant, hæc artubus omnibus q̃ extimis partibus in vigilia.

11 *Animæ Deambulatio, Cogitatio Hominibus.*

Deambulationem pro exercitatione omnes libri interpretes acceperunt, vt oratio ita se habeat /hominibus cogitationes exercitatio/ appellatione deambulationis, pro exercitatione suscepta: vox enim hæc /deambulatio/ speciem quandam exercitationis significat. Cum aũt affectata quędam narratio sit, haud iniuria ipsam Dioscorides repudians non scripsit /peripatos hoc est deambulatio/ sed literam n adijciẽs legit /περὶ παντός hoc est de omni/ vt locutio talis sit /animę de omni cogitatio hominibus/: eius vero sententia est, In qualibet re homines vim rationis exercitare debent: nam mentis volutationes cogitationes appellantur. Vnde, & Socratem cogitatorem vocabant, & prudentia hominis consilia cogitationes noĩabant: vt in Aristophanis Nebulis inuenire licet, vbi Socratẽ lacerat, & tanquam inania garrientẽ vituperat. Si cui vero philosophicã speculationem, nõ medicinalem, sermo iste sapere videatur, primum animaduertito, ipsum omnium B rationalium artium esse communem, in quibus vim ratiocinandi exercere conuenit, vt & ab alijs multis medicis, et ab Erasistrato non raro dictum est. Deinde & vitia quędam oboriuntur, aliqua vires animæ cogitandi ac memorandi veluti stupefacientia, aliqua sopores graues atq; profundos inducentia. Sic affectis igitur vtiles esse cogitationes putandum est, vt alibi ipse prodidit, ||Excandescentias vtiles esse ad bonos succos creandos, & naturalem habitum recuperandum. 2.Epid.circa finem sect. 4.

12 *In Vulneribus Sanguis concurrit. Subueniendum, vt Vacuum impleatur.*

Obscura inuoluta q; est & huiusmodi locutio: neq; enim quid illud verbum /cõcurrere/ significet, clarum est, neq; item quid illud /vt vacuum impleatur/. Propterea ergo nõ nulli interpretes de sanguinis in vulneribus profluuio sermonẽ hunc esse aiunt, aliqui de superueniẽte inflãmatione. Vtriq; enim in vulneratam partem confluere sanguinem censent, & in omni corpore venas inaniri: quibus prospiciẽdum esse dicunt, vt iterum scilicet repleantur: ipsarum autem repletionem esse duplicem, vulneratæ partis sanguine per frigida astrictoria q; medicamenta represso, & per idoneum membri situm relabente. Alij verò quidam non de vulneribus solum, sed etiam de ossibus valde cõfractis, maxime q; vbi ipsorum aliqua pars extra cutim emineat, similiter vero & C de huiusmodi omnibus luxationibus, verberibus'que magnam in corpore contusionem facientibus, sermonem hunc audiendum esse contendunt: tromata enim, hoc est ictus, nominat Hippocrates, magnas noxas ab aliquo externo etiam sine vulnere illatas. Quòd autem concurrat ad hæc sanguis, & q͏̃ euacuatum repleatur, eodem & hæc dicentes modo explanant. Verum q͏̃ Hippocrates huiusmodi lęsiones tromata vocare consueuerit, iam in multis ipsius libris didicimus: nun quid vero & nunc ita intellexerit, temerarium est affirmare. Aliqui autem in vulneribus sanguine manantibus replere opus esse dixerunt idoneis videlicet medicinis, ac linamentis impositis.

13 *Sin Auris doleat, lana digito circundata Vnguen calidum infundito. Deinde inijciens interius in volam lanam auri subijcito, vt ipsi aliquid effluere videatur. Deinde in ignem proijcito dolo.*

Non nulli propter vocem in calce positã /dolo/ hunc sermonem haud immerito adulterinum interiectum q; esse suspicati sunt. Narratio enim ante ipsam talis quodã modo est, si cui auris doleat, lanam digito, indici videlicet, interdum etiam pollici, circundatam vnguine, i. aut oleo aut adipe liquata lanam imbuens, in aurem instillato: quemadmodum & hisce temporibus facere solemus per specillum lana inuolutum non vnguen solum (vt ipse nominauit) sed omne aliud liqui- *D dum medicamẽ infundentes. Esto aũt liquidum illud medicamen, quo lanam inficimus, ad lucernæ flammam aut ad candelam ceream calefactum. Instillare autem non semel, aut bis, sed sæpius conuenit, vt aliquid ad extimam partẽ foraminis auditorij profluat: istud vero emanans subiecta duntaxat lana nos excipimus. Iubet aũt Hippocrates lanam hãc humorem ex aure defluentẽ excepturam in vola manus nostrę, sinistræ scilicet poni. Ex eo constat non semel aut bis, sed etiam sępius, nos infundere, ab ipso præcipi. Quod sequitur aũt, si absolute quidẽ scriptum esset /deinde in ignem proijcito/ recte eos interpretari diceremus, qui ipsum propterea dicunt igni inijciendum esse putare, vt ab odore, quale'nam sit, inuestigetur: ipse nãq; hoc pacto & quod ex pulmone per tussim extruditur, examinauit: Quoniam vero huic orationi adiectum est /vt ipsi aliquid effluere videatur/: & hęc vox /videatur/ extremo huius totius narrationis verbo /dolo/ scilicet, respondere comprehenditur: propterea & magis laudati interpretes in hanc opinionem deuenerunt, vt decipiendi ægroti causa ad hoc agendum accessisse Hippocratem dicant: Interdum enim ex his rebus solatium capere ægrotantes, arbitrari q; diligentiorem de se ipsis curã haberi. Atqui maiora etiam, quàm sint, vitia laborantibus apparere, vtile esse tradunt, vt ne medicis tanquam non celeriter ea curantibus irascantur: vt q; certæ & exquisitæ victus rationi obtemperent: non nulli etiã addũt & mercedes maiores, & munera ampliora, qui sanati fuerint, medicis esse daturos,

vtpote magnis languoribus se liberatos esse arbitrantes. Hoc non nulli rursum haud secundum E
Hippocratis sententiam esse ducunt: ideo q; totam hanc partem ab alio interiectam esse suspican
tur. Neq; enim de propositis verbis illud dicendum est, quod non nulli probabiliter inuenisse se
existimant, doloris mitigationem, dolum vocatum esse putantes, perinde ac non idem sit & mor
bosum affectum curare, radicem veluti eius extirpantes, et dolorem mitigantes lenire. Porrò non
nunq; id ipsum totum affectum peiorem reddit, quemadmodũ in intestini laxioris doloribus an-
tidota ex opio, & alterco, & mandragora, & styrace composita: ista nãq;, membra circùm refrige-
rantia, vt iterum ab ijsdem causis offendantur, paratiora efficiunt. Sed neq; ob mitigandũ dolorẽ,
vt dixi, hæc vox /dolus/ seu /deceptio/ ascribi potuit: aduersatur.n. illis verbis /vt aliqd ipsi exire
videat/ eo qui ita scripsit, indicante decipiendorum ægrotantium causa ad hanc manuariam ope-
ram medicos accedere. Satius igitur fuerit, hæc verba nequaq̃ esse Hippocratis, exstimare.

14 *Lingua Lotium significat. Linguæ Virides biliosæ: Biliosum autem à Pingui: Rubræ vero à Sãguine: Nigræ ab Atra bile: Aridæ à Fuliginosa exustione, & ab Vterino membro. Albidæ verò à Pituita.*

Linguam, cuiusmodi sit lotium, indicare ait, aut proprie sic vocatum, quod quotidie mictu eijci
mus, aut succorum serum. Vterque autem modus in eandem sententiã recidit: etenim lingua, si- F
cut & vrina, succorum affectiones detegit. Atq; ita fructu ex his verbis decerpto, quid'nam lotiũ
significet, ex abundanti perquiremus. Vtile autẽ, quod in tota hac parte nos edocet, istud est, lin-
guas aliquas bilis abundãtiam significare: aliquas sanguinis, aut id genus aliorum cuiuspiam: de
quibus oĩbus in sequentibus speculabimur. In his.n. quæ ad artis opera cõducũt, diu versandum
censeo: prætereunda aũt ea, quæcunq; sophistice inuestigata sunt. Virides itaq; linguas dixit, vt
in communi vitæ vsu mortales nominant, virides quosdam se vidisse dicentes, quibus in biliosius
color mutatus fuerit ob pallidam scilicet bilem. Hanc.n. simpliciter appellant, nõ sicut alias cum
adiectione, aut atrã, aut æruginosam, aut rubrã, aut flauã, aut vitellinam appellãtes. Flaua quidem
bilis proxima pallidæ est, & eiusdẽ ferè generis. Dicunt aũt plerunq; non adijciẽtes /pallidam/ ita
absolute hoĩem vomuisse bilem: sed de flaua raro quispiã absolute protulisse inuenitur, statim.n.
ipsi coloris nomen adijciunt, flauã bilem vomuisse quempiã dicentes, aut puram bilem: Ærugino
sam vero & atrã bilem nullus neq; medicus neq; plebeius sine adiectione noĩauit, quemadmodũ
neq; isatode i. isatidi herbæ similem, nec porraceam, nec vitellinam: nam hæc bilis nomina à qui-
busdam medicis reperta sunt, & à coloribus quibus infecta est, deriuata. Sic vero & rubram bilem
vocant, quę sanguinis serum est: sed vitellina flaua bile spissescente progignitur, quemadmodum G
pallida ex eadem aqueam quandam substãtiam accipiẽte. Virides igitur linguæ nũc euidẽter pro
eo, quod est, pallidæ, dictæ sunt, à pallida scilicet bile coloratæ. Etenim grandioribus venis prędita
lingua & inani substantia spongiam referens, alijs duris densis q; particulis paratior est, vt serosos
intra se humores admittat, ab illis q; colores instar lanarum suscipiat. Interiectum est aũt his ver-
bis illud /biliosum à pingui/ indicante Hippocrate biliosum succũ plurimum ex pingui alimenti
parte procreari. Pingue vero intelligendum est non solũ vnguinosum, sed etiã dulce, & prorsum
quod naturaliter se habentibus suaue est. Soli nanq; extra naturalẽ statum constituti amaris, acer-
bis, acidis q; cibarijs delectantur: naturaliter aũt se habentes, & ab excrementis vacui, pinguibus,
& dulcibus, & nulla vehementi qualitate præditis, cum voluptate vescuntur. Oĩa hæc igitur nihil
aliud, q̃ pingue in alimẽto sunt. Quocirca & pinguẽ agrũ & vnguinosam regionẽ multi veteres
appellarunt, per ea vocabula eorum fructuum feracẽ indicãtes, qui à nobis recte valẽtibus sine vl-
la noxa comeduntur. Ex melle autem oĩno'que ex dulcibus, cum vehemẽtius incaluerint, amarę
bilis contrahi humorem in quarto de simplicium medicaminum viribus commentario declaratũ
est. Cum hoc etiam qñ hæc diutius in vẽtriculo morata fuerint, neq; prius distributa neq; cõcocta
sint, luteam ex ipsis bilem procreari euidenter percipimus. Quisquis igitur tunc euomuit, huius- H
modi bilem euomuit. De pallida quidem lingua abũde hæc sint. Rubras aũt à sanguine fieri ait.
Neq;.n. vel cogitari potest ab alio abundãte humore vlla in parte rubrũ colorem fieri: color enim
succorum est dominantium & exuberantium, nõ deficientiũ. Similiter & nigras linguas à nigra
bile fieri dicit: eadem.n. ratio & in his est: Aridas aũt i. admodũ siccas, à perurẽti febre: quę ignis
instar sanguinem inflãmãs fuligini potius, q̃ vapori, similem exhalationẽ efficit. Iccirco & nigræ
sæpius huiusmodi linguę efficiunt. Tales vero linguę & ab vterino mẽbro i. ab vtero, sępius fiũt:
nam & hoc phlegmone correpto calidissimæ febres adueniunt. Verũ, quẽadmodum pallidę lin
guæ à pallida bile, atræ ab atra, rubræ à sanguine, sic à pituita albidæ tinguntur. Nẽpe dictis signis
oĩno quæ significantur, eueniũt: rebus aũt nõ accidunt signa necessario. Inflãmato.n. vtero haud
semper febres æstuantes adueniunt, quemadmodum neq; redundante sanguine lingua rubescit,
quin etiam atra bile in liene aut in aliquibus inferioribus venis contenta linguę color nõ euariat,
sicut neq; ob pallidã bilem, neq; ob pituitã, sed cum aut in ventriculo huiusmodi aliquid contine-
bitur, aut multo calore fundente atq; in spiritum humores vertente in sublime halitus ferentur.
In vniuersum igitur dicendũ est, quodlibet ex narratis de lingua signis aut febrẽ perurentẽ ades-
se, simul q; singulos succos ab Hippocrate dictos abundare, siue in vẽtriculo contineri, ostẽdere.

15 A *Vrina Cibo & Potui Concolor, Atq; talis, vt consueuit, vbi humiditas, colliquatio.*

Vrina ei non nunquam, quod epotum est, colore similis apparet neque mutatis, neque in sanguinem recte versis cibis, cum quibus & ipse potus cõmutatur: non nunquam & aliqua corporis particula liquescente, vt Sabinus scripsit. Hæc igitur vtraque non ex naturæ proposito administrato corpore eueniunt: naturaliter autem se habente creandis succis vnà commutatus potus & colore infectus vrinarum differẽtias facit, neque epoti humoris, neque membrorũ in corpore liquatorũ qualitatibus, sed creatorum humorũ formis respondentes, quẽadmodum & supra aliàs ostẽsum est. Quãdo igitur lotium rei potæ colorem retinuerit, si aquæ aut alicuius albi tenuis quàm vini potio fuerit, aqueum albumque conspicit: si vinũ crassum nigrumque fuerit, nigrior vrina et crassior apparebit: quẽadmodum & flauior, si vetustum fuluum quàm vinũ sit. Indicat autẽ colliquatorũ membrorum colorẽ, cum partes aliquæ erui et hordei speciem referentes vnà cum ipsa exeunt: à iecore enim huiusmodi corpuscula veniunt, sicut carnosiora à renibus. Ita vero & foliorũ similia, à vesica: vnguinosa, ab adipe: hordeacea quidem magnitudine & duritia, sed non albida, colliquatę carnis notę sunt: sicut & nigra, lienis magis. Vrinæ quidem iumentorum lotio similes eliquationem nõ indicãt, vt B Sabinus censebat: nã in Aphorismorũ explanationibus id genus vrinas eorũ esse explicauimus, in quibus humor, qui crudus vocatur, plurimus abũdat, & à calore fusus est: tũc.n. ipsum in spiritũ versum flatuosas exhalationes ad caput submittere contingit, vnde & dolores capitis excitantur.

* *Al. farinæ crassioris.*
* *Al. farinæ crassiori similia.*

16 *Lingua extensionibus Concolor. Quocirca ex istis Succos cognoscimus.*

Obscura hoc loco est hęc vox /extensionibus/ non nullis extẽsiones succorũ è vẽtriculo ascendentium dictas esse, non nullis vero concretos in lingua, aliquibus & ipsam madefacientes humores, significari putantibus. Sed istos oẽs intelligere præstiterit, vt de succis vtcunque linguam attingentibus sermo fiat: ipsis enim concolor lingua apparet, & si ex ventriculo sursum repãt, & si per venas eius altrices affluxerint, & si per vapores quosdam sublatos exterius ipsi adhæserint, atque penitiora minime humectantes circumcreti fuerint. Propter hoc igitur ipsum & humores internoscimus, si quidem viridis lingua fuerit, biliosos: si vero nigra, melãcholicos: ad istorum autem similitudinem & alios, de quibus dudum dicebamus, cum eam partem explanaremus, in qua dicit /linguæ virides biliosæ/.

17 C *Si Salsæ carnes gustanti, Superuacuæ materiæ Signum.*

Non modo linguæ color, sed eius ẽt vis gustatoria superuacuos humores ostendit. Sic igitur quibusdam amaro sapore infectam linguam habentibus oĩa quãuis dulcissima, iudicãtur amara, quemadmodum, exempli causa, regio morbo languentibus: non nullis vero salsa propter saporem, qui salsus dicitur. Huius vero rei perspicuum indicium in ipsis recte valẽtibus est. Siquis.n. absinthio gustato continuo ab ipso aliquid aliud degustet, amarum id apparebit: & sale commanducato siquid aliud confestim post ipsum assumptum fuerit, istud quoque gustatu salsum videbitur. Quamobrẽ sic & in morbosis affectibus cũ lingua impura & excrementis affluens sit, pro excrementi natura ciborum sapor linguæ impressum saporem referet, si modo quæ degustatur esca omni vehemẽti qualitate spoliata fuerit: Sin secus se habeat, mistus quidam in lingua duorum saporum sensus erit, & eius qui in ipsa excellit, & eius qui in cibo assumpto dominatur: quædam.n. admodum salsa sunt, quædã amara, quædã acria: sicut iterum alia acida, alia dulcia. Mista igitur (vt dicebam) siquis hæc gustauerit, fiet saporum istorum perceptio, & eius qui iam linguam infecerat, & eius qui extrinsecus ipsam attingit. Propterea igitur Hippocrates vnum quoddã ex his memoriæ causa sibi ipsi literis mandauit, quemadmodum hisce in commentarijs facere consueuit.

18 D *Si Mammarum Papillæ & rubrum, Viride fit, Aegrotat Conceptaculum.*

Vterum appellare cõceptaculum Hippocratis phrasim non sapit: tamen quod dicitur, perspicuum est. Nam si aliquod ex dictis signis mammis accidat, languere vterũ significat: sæpius enim aliàs vterum mammasque societate coniungi didicistis.

19 *Hominibus Sordes in Auribus, Dulcis quidem Mortifera, Amara autem non.*

Fortassis quispiam ægrotans ipse auris sordem degustare sustinuerit, medico autem id præcipere turpe ac detestabile fuerit. Clarum est autem, non alio tempore aurium sordem fieri dulcem posse, quàm quo cerebrum ęgrotat, naturaliter enim amara videtur: Atque ideo ipsam dulcem liquescẽte cerebro fieri dicunt.

20 *Solum Vertere in Longis Morbis conuenit.*

Siue nauigans, siue terrestre iter faciens quispiam, in alteram regionem migrauerit, vel motus in itinere aut nauigatione, vel aeris mutatio proderit: & maxime cum in aerem contrariæ temperaturæ discesserit. Contrariam aũt dico, non solum aeris propriæ ægrotanti regionis tẽperamẽto,

ſed etiam ipſius morbi: nam, ſi humidus morbus ſit, in ſicciorem aerem migrandum erit: ſi ſiccus, E in humidiorem. Eadem quoq; ratione ſi calidus morbus ſit, in frigidiorem: ſi frigidus, in calidiorem. Similiter, ſi calidus ſit morbus & ſiccus, ad humidiorem frigidiorem q; aerem abeũdum eſt: ſic & in reliquis coniugationibus. Adhuc vero magis iſte terram mutans iuuabitur, ſi pro modo, quo morbus à naturali ſtatu diſceſſit, ad contrarium aerem mutatio fiat. Morbus enim ad paulo frigidiorem à naturali temperie recedens, aerem paulo mediocri temperie calidiorem poſtulat: morbus vero longius recedens, & multo in contrarium exceſſu eget. De regionibus quoq; eundem ſermonem tibi dictum putato, exquiſite nanque inter ſe contraria ſunt à commoderato atq; medio ad vtrunque latus æqualiter recedentia.

21 *Imbecilliora Cibaria Breuem Vitam habent.*

Imbecillus cibus haud alius intelligi poteſt, q̃ qui parum alimenti corpori exhibet: talia vero ſunt & olera, & plurimi arborum fructus. Iſti gitur, inquit, breuem vitam habent, i. ipſis veſcentes breuis vitæ reddere apti ſunt, quoniam cibaria ipſa celeriter è corpore euacuantur. Sed affectatum quoddam eſt, ciborum in corpore moram vitam ipſorum intelligere. *

F

22 *Cum adſunt Cedmata, Venæ in Auribus poſteriores Scindendæ ſunt.*

Cedmata vocat fluxiones in crura decumbentes, & ex ipſis eas maxime, quæ primum articulum, vbi coxendix eſt, occupant. Non tamen de ſecanda vena præceptum verum eſſe mihi perſuadeo, quemadmodum ẽt nulli eorum, qui id laudãt, exacte perſuaſum eſt: id enim opere ipſo ſignificant, cum nunquam in ægrotantibus ad hoc remedium confugiant. In his quidem verbis locutio impropria & vitioſa eſt, ipſo ſcribente /venas in auribus/: neq; enim venas in auribus, ſed circum aures dicere oportebat: ſiquidem venę quædam poſt aures grandiores ſunt, in ipſis vero auribus perexiguæ, vix q; aſpectabiles, & plerunq; neq; perſpicuæ.

23 *Venus à Pituita Morbus Remedio eſt.*

Non cunctis ex pituita laborantibus, ſed quibus vires firmæ ſunt, veneris vſus prodeſt. Imbecilli nanq; ab ipſa in extremam debilitatem redacti magnopere lędentur: at qui viribus excellunt, non diſſoluentur, ſed contra iuuabuntur veneris vſu pituitæ copiam reſiccante. Didiciſtis enim concubitum, quemadmodum & vigiliam, exiccare, quoniam ſcilicet humores abunde digerant. Quin etiam coitus robuſtorum corpus calefacit: infirmorum autem continuo quidem calefacit, G ſed poſtea vehementer refrigerat

24 *Eos, qui Calido Ventriculo ſunt, Validi Potus & Cibi perturbant.*

Non, quemadmodum ſupra validum victum ciborum multum nutrientium eſſe dicebamus, ita & hoc loco accipere debemus validos potus & cibos, hoc eſt, multum alimẽtum corpori exhibentes, ſed eos, qui acrem vim habent, cuiuſmodi ſunt cępæ, & allium, & †ſilphij ſuccus, & vinum vetuſtiſſimum, id q; genus alia naturalẽ intemperiem augentia, huic aũt cõtraria vtiliſſima. Naturas nanq; omni labe carẽtes iuuari à ſimilibus: intemperatas autem, quemadmodum & morbos, ab ijs, quæ eorum temperamentis aduerſantur, iuuari ſæpius alibi didiciſtis. Verum aliqui voluminis huius interpretes ſequentis partis initium huiuſce propoſitæ finem eſſe voluerunt, hoc pacto ſcribentes /ijs, qui calido ventriculo ſunt, validi potus & cibi perturbationẽ faciunt atræ bilis/. Quòd aũt eorum potiſſimum, quę in vẽtriculo ſunt, ipſum calidũ habentibus talia perturbationẽ faciant, clarũ eſt: non tñ in omnibus ſimiliter ea perturbant, quæ in toto corpore ſunt, ſed quibus vniuerſi corporis tẽperamẽtum aut calidum eſt, aut aridum, aut vtraq; qualitate immodica præditum: quapropter in his non atram bilẽ ſolũ, ſed ẽt flauam, huiuſmodi cibaria perturbãt. Atqui for H ſan atra bilis conturbata maius affert detrimentũ: propterea & de ipſa per excellẽtiam ſermonem intelligi voluerunt. Sed plurimi hoc ſermone ipſo per ſe circũſcripto, initiũ ſequẽtis hoc fecerũt.

†Al. laſer, et.

*

25 *Atræ bilis Simile Hæmorrhoides effundunt.*

Morbum ſanè melancholiam vocatum per hæmorrhoides leuari euidenter conſtat: multos q; clauſis illis inſaniuiſſe animaduertimus: quoſdam vero non ſolum ſemel aut bis, ſed etiam ter & quater, ſimul atque hæmorrhois ſuppreſſa ſit, in melancholiam incidiſſe: non nullos verò & ſingulis annis hoc vitio tentari ſolitos, niſi aut per venas haſce præſidium prius ſenſerint, aut atra bile medicamento purgata malum anteuerterint. Nempe iſtorum hominum plurimis ater ſanguis per hæmorroida profunditur, attamen non omnibus. At vocata hæmorrhois ideſt per ſedis venas ſanguinis profluuium, non vna de cauſa efficitur, modò ipſa natura nigri fellis ſuccũ repurgante, modò multitudinem euacuante: quemadmodum & ſanguinem per nares effundentibus accidit, non nunquã vena ſanguinis impetu in ipſam irruentis patefacta, non id prouide faciẽte natura: eo fit, vt effuſus ſanguis interdum niger non ſit. Quin etiã natura atri ſanguinis euacuandi cauſa venã aperiente non nunq̃ accidit euacuato malo bonũ ſubſequi, niſi prius concepta *

culum

A culum occludatur, ſed diutius patefactum maneat. In propoſitis igitur verbis non hoc ipſum di cere cenſendum eſt, ꝙ omnis hæmorrhois atram bilem euacuet: atq; ideo, cum ſit, melancholicis proſit, repreſſa vero noceat: quod q; ipſa, ſi claudatur, aperienda ſit.

26 *Increſcentes Morbos Miſtio.*

Vtrum ipſos iuuet miſtio, aut lædat, omiſſum eſt. Omnibus q; interpretibus, vno Hercule Erythræo excepto, neſcio quo modo ipſos iuuari pro certo habentibus, & miſtionem pro concubitu cũ muliere intelligentibus, oĩbus q; inter ſe de ſignificato huius vocis /increſcẽtes/ diſſidẽtibus, quod mihi (vt in obſcuris dictis fit) veriſimillimũ vr̃, id ſolum afferã. Morbos increſcentes eos intelligo, qui procedente tp̃e augentur, ſemper ꝗ niſi prius ſoluant̃, labuntur in peius, vt podagras, articulorũ dolores, renũ vitia, comitiales, melãcholias: quæ oẽs coitu exacerbant̃. Sabinus aũt increſcentes morbos eos eſſe vult, qui pueros corripiunt, vna q; cũ ipſis vſq; ad ętatem veneri aptam increſcunt, vt ipſe nominatim recenſuit, comitialem morbum, & renum affectum, & quartanas febres, & dolorem capitis. Verũ nõ oẽs vitia hæc infeſtare videntur, præter ſacrum morbum, quem & propter id ipſum à veteribus puerilem affectum nominari cõtigit. Creatur ẽt pueris in
B veſica lapillus, ſed haud ita multos vt ſacer morbus inuadit: quem quidẽ in puerilis ætatis mutatione plerũq;, niſi magnopere in victu delinquãt, remoueri contingit: at veſicæ calculus nõ ætatis lapſu, ſed manuũ opera dũtaxat, curari põt. Porrò nos & abſq; iſtis verbis cognoſcẽtes comitialem & oẽs alios pituitoſos morbos ob mutationem ex puerili ætate in adoleſcentiam, omiſſo ẽt venereorum vſu, mirifice iuuari: ad hęc & illud ſciẽtes neq; renũ vitia, neq; quartanam febrẽ, neq; articulorum dolores, coitu ſedari: à propoſitis verbis perplexis & tenebricoſis nihil addiſcimus, quẽadmodũ neq; ab vllis id genus alijs. Concubitus.n. interdũ refrigerãdo prodeſt, ſolis illis ſubueniens, in quibus ob naturalẽ intẽperiẽ fuliginoſi halitus fumidi q; redundant: qui ſi retenti fuerint, illis grauiter nocent: ijdem & à veneris vſu in tẽpore modice q; adhibito vtilitatem capiunt.

27 *Refrigeratio, Quæ in Ventre ſunt, Durat.*

In hac quoq; parte aliquid eſt oĩbus artẽ exercentibus vtile, ſiue empirici ſint, ſiue Dogmatici: aliquid vero ſolis cuiuſq; effectus cauſas ſcire velle ſibi ꝓponentibus conducit. Dicam vero de eo prius qđ oĩbus vtile eſt. In hiſce igiť verbis /refrigeratio, quæ in vẽtre ſunt, durat/ oẽs, quos ego ſciam communiter de deiectionibus ab ipſo ſermonem fieri intellexerunt, qui idem velit atq; ille
" C in aphoriſmis, ‖ Sin aũt cœlum ſit aquilonium, tuſſes, fauces, vẽtres duri. vtrum vero extimarum corporis partium refrigerationem ſolum dicat, quæ & in aquilonijs conſtitutionibus fit, an & internarum, inter quæ & ventris locus eſt, interpretes conſiderare omiſerunt: cum tamen inter eas diſcrimen haud exiguum verſetur. Nos etenim quæ hominibus eueniunt obſeruantes, exteriorũ refrigerationem ſemper ventrem durare cognoſcimus: interiorum autem contra humectare, quę cœliacos etiam qui vocantur affectus i. ventris profluuia, interdum concitat: quo tempore ipſa quidem interiorum membrorũ corpora duriora fieri contingit, liquida aũt cibis neq; recte cõcoctis neq; diſtributis deijci. Hæc planè medicis omnibus cognitu neceſſaria ſunt, ipſorum autem cauſæ ſolis præſtantiſſimis. Neq; enim quod hanc partem interpretantes dicunt, verum eſt, frigidum ſcilicet, quæ attingat corpora, cogens atque congelans ita duriora efficere. Hoc enim de refrigeratis partibus, quæ interius abſtruſæ non ſunt, recte dici poteſt: partes autem ventris adeo rigere nequeunt, vt cibi potus q; congelati obdurentur, ſicut alia extra corpus noſtrum hyeme frigore concreta dureſcunt: prius enim, quã ita frigeret, homo interiret. Verum eo tempore duntaxat, quo ab aere extima corporis ijs, quæ in ventre ſunt, incolumibus, refrigerantur, diectiones
" obduratæ cernuntur, calidiore ſcilicet ventre reddito, vt ipſe dicebat, Ventres hyeme & vere cali-
D diſſimi ſunt natura. atqui ſemper dicentes explanatores inuenies calidum à frigido circunſeſſum in penetralia corporis refugere, cum exteriora frigefacta ſunt. Sic igitur & in præſentia dico, ventre calidiore effecto, deiectionibus q; ſuppreſſis, ob cauſam paulo poſterius dicendam, ſimul optime concoqui cibum, & omnem ex ipſo ſuccum diſpertiri: ex quo deiectiones exiccari conſequẽs eſt: ex hoc vero & ipſas dureſcere accidit. Duæ nanque cauſæ cum ſint corpora, quibus appropinquant, obdurantes, quarum vna refrigerans eſt, altera exiccans, cauſa quidem refrigerãs ad ea quæ in ventre continentur, viuis nobis peruenire non poteſt: altera autem ob longam morã interius, cum neque concoctio neq; diſtributio læſa fuerit, omnino continget. Adhuc autem illud, quod hucuſq; diſtulimus, explicandum ſupereſt, qua de cauſa cum cœlum nos ambiens frigidius fuerit, quæ in ventre ſunt, diutius ibi morantur. Quod autem euenit, tale eſt. Naturale ſanè opus eſt ciborum per inteſtina delatio, & in commentarijs de facultatibus naturalibus, inteſtinorum circũ illos cõſtrictione eam fieri monſtratum. Imis aũt partibus muſculi ſedem claudentes impoſiti ſunt, qui per frigus coguntur, conſtringuntur q; contra affecti, atq; cum quis eos calida aqua perfundit: tunc enim remolleſcunt, excrementa q; impulſu & conſtrictione inteſtinorũ in ſedem detruſa, & maxime calido prouocante ſuſcipiunt: hoc enim & inter omnes cõſtat, excretiones à calido prouocari. Partibus autem, quæ in ſede ſunt, frigeſcentibus, atq; ideo contractis & in anguſtum

3ª. Apho. 10 Ext.ord.10.c

redactis,contrarium symptoma sequitur, constrictoriam scilicet intestinorum actionem ab infe- E
rioribus partibus incipientem sursum versus contenta propellere: Quemadmodum euidenter plerunq; conspicitur, quando aut bilem & mordacia excrementa ad sedem effusa sponte retinemus, aut inuiti: non nunq; aliquo negocio illo tempore occupati, aut à latrina procul absentes: sursum.n.velociter recurrunt, vt neq; vi facta postea prompte obediant atq; descendant. Causa plane, ob quam cibi potiones q; aere nos ambiente frigefacto diutius in ventre morentur, iā patefacta est: & hanc siccitatem consequi monstrauimus,quemadmodum & siccitati duritia euidēter accidit. Quòd si ventris particularum corpora contingat frigescere,ex eo & concoctionē violari,& per eā deiectiones eliquari magis q̄ siccescere,necessum erit. Hactenus vero toto de priore lectione confecto sermone,ad alias inferius scriptas transeamus.

28 *Mistio, Quæ in Ventre sunt, Durat.*

Omne corpus venere exiccari constat: sed non semper alui excrementa propterea finciora fieri cernuntur. Verum,qn̄ ab ipsis valde oppressa fuerit,& qn̄ vires labefactatæ,& membra à quibus alimentū conficitur,& in ventre contenta distribuuntur,refrigerata fuerint,tum coitus,quæ in ventre sunt, frigefacit & duriora reddit: volunt.n.ex coitu in ventre contenta frigescere, & ex F
frigore durari: atq; duritiam non frigoris,sed siccitatis ratione,euenire monstrauimus. Cæterū, quod in superioribus dicere dimisimus,forsitan hoc loco narrare præstiterit.Nā cum extimorum refrigerationem deiectiones durare ostenderimus,forte quispiā solam hanc durandi,quæ in ventre sunt,causam esse arbitraretur.Non est autem sola hæc, sed & ipsius constrictoriȩ intestinorum facultatis imbecillitas,& contentricis robur,& eius per quam ex ventre in iecur fit distributio, p̄terea & obtusus intestinorum sensus, & alimenti qualitas morsu carens. Siquis vero astringentes cibos & potus à nobis silentio præteritos esse opinabitur,falsò opinabitur: nam inter ea, quæ cōtentricem potestatem corroborant,reponuntur.

29 *Veratrum epotum si Celerius Purgare vis, Lauare,aut Cibum sumere oportet.*

Generalis quidem & cuiusq; purgationis communis rō per hūc aphorismum tradit: Corpora vbi quis vult purgare,prius couenit fluxa facere.hoc loco aūt exēplo vnius violētissime purgātis medicaminis, vnius ad facilem fluxum præparationis meminit, lauacri scilicet humores quidem fundētis,ac si qua in parte contentū duratū'que corpus fuerit, relaxantis.Itaq; veratro vtentes lauare conducit: neq; multo ante, neq; multo post, q̄ ipsum acceperint, sed maxime quidem G
ante assumptionē, nō nunq; vero & illico postea fieri pōt.Quòd si purgatione aut iam incipiēte, aut mox inceptura,hoīem laues,humorum à purgante medicina tractorum ad interiora inclinationem retrahes ac retardabis.Quemadmodū igitur quibus sanguis crassus est, ijs prius lotis nos venam rescindere,sic & in his,qui purgandi sunt,balneo prius vti præcepit,quò celerius simul,ac minus moleste,purgatio fiat.Ipse vero nunc solum,vt celerius fiat, memorauit. Satius autem fuerit non eo duntaxat,quo medicinam assumit,die lauare hoīem, sed etiam superioribus, quibus ad purgationem sese præparabat.Ipse nanq; Hippocrates & id in aphorismis prȩceperat, cū scripsit,
4a.Aphor.13. Extr.ord.28.f ‖Ad veratra ijs,qui non facile purgantur, prius humectare corpus oportet alimento & quiete.
Quòd si quiete & alimento & oīno corpus humectare imperat, constat etiā lauationibus nos pluribus vti in aquis potabilibus ipsum velle,siquidē & hȩ humectāt.Nūc vero & huic parti addidit /cibū sumere/ aut eo s.tpe,quo & veratrū homo deuorauit, aut ēt in superiore victus rōne: cuius & aliud quoddā ꝓpositū esse dicebamus,attenuare videlicet succos,& itinera humoribus in ventrē descēdētibus expedire: in illis.n.verbis /fluxa facere/ qđ in aphorismis p̄cepit, hȩc continenē.

30 *Sanguis in Somno ad Interna magis Refugit.* H

Superiore quoq; aphorismo hanc scripsit sententiam: Vigilanti exteriora magis calent, interiora magis frigent: dormiēti res contra se habet. Et nunc igitur eius loci explanationem propositorum verborum communē esse putato.Nam quæ de caloris motu, loci'que in vigilantibus ac dormientibus transmutatione,audiuisti, ea & de sanguine te audiuisse existimato: naturalis.n.calor in hoc,& in ijs,quæ ex hoc nutriuntur,maxima ex parte consistit.

31 *Rigor à Superiore Ventre, Ignis autem ab Inferiore magis.*

Ventris pars superior rigorem magis,inferior vero febrē, gignit aut sentit aut inchoat: quod & maxime verisimile est: & pp id ipsum hanc vocem /magis/ additā puto,tanq̄ sese vicissim solȩ, dictȩ partes cōtineant. Verū etiam si istud concesserimus, altera quædā exoritur dubitatio nobis, ignorātibus,vtrum dictis partibus inflāmatis istud accidere dicat, an qn̄ in ipsas ex corpore succi aliqui mordaces confluxerint, an qn̄ alimentum corruptū fuerit. Atqui rectius illud mihi existimandum esse videtur,de noxa ex humoribus contracta,& de illa sequente ciborum corruptione, ab Hippocrate sermonem fieri.Nam cum frigidus aut mordax succus in ore ventriculi insederit, ex corruptis cibis, aut praua qualitate, vel etiam confluxu ex corpore contractus,initium rigoris inde

A inde efficitur. In commentario nãq; de rigore mõstrauimus ob frigidam aut mordacem causam, quæ per sensoria corpora moueatur, & cum impetu feratur, rigorem excitari. Quemadmodũ vero id accidere conspicitur, ita & non nunquam febrim ex corruptis cibis accendi deprehendimus, quando scilicet corruptus cibus in inferiorem ventrem depulsus fuerit: tunc autem rigor nõ præuenit, sicuti quando ventriculi ostium mordebatur.

32 *Attractio, Pulmo, Aridus æstus: Euacuatum siccat Somnus multus.*

Quod euacuatum somnus multus exiccet, & experimento quidem, quo omnes rõnes dijudicantur, percipies: & ante experimentum ad huic dicto assentiendũ ex ijs, quæ antea didicisti, adduceris. Porrò si in somnis sanguis, & cum eo naturale calidũ interius abditur, in vigilia vero ad extima profundit, quæ in ventriculo & iecore sunt, per quietem concoquentur, in vigilia vero totum corpus aletur. Itaq; si in exhaustis calor interius vergat, nihil habens, quod conficiat, languescit & interit: primus enim omnium, vt ignis lignorum materia, ita ipse alimento nutritur. Caute autem addita est ea vox /multus/ paucus enim prægressum laborem tollit, quando per ventrẽ homo euacuatus est: deinde si in iecore & primis venis adsint crudorum humorum reliquiæ, eas oẽs B concoquit. Hæc quidem huiusce orationis secunda pars nullum insignem in verbis errorem habet: Sed prior hoc pacto scripta /attractio, pulmo, aridus æstus/ multum à Græcorum dicendi cõsuetudine distat: sic enim ipsam enunciare oportuit /attractio fit, quoniam aridus æstus in pulmonis temperatura est/ attractionem nobis interpretantibus inspirationem. At Quintus, nec quia siccus calidus q; esset pulmo, ob id celerem frequentem q; spirationem fieri, sed contra propter talem spirationem siccari & incalescere pulmonem dixit. Attractionem nanq; haud simpliciter spirationem quanq;, sed celerem tantum & frequentem, significare voluit: à crebra verò spiratione pulmonem siccescere, & in libro de Acutorum victu ab ipso comprehensum est.

33 *Frigidissimi Cibi Lentes, Milium, Cucurbitæ.*

Milium & cucurbita frigidi cibi euidenter sunt, & si non frigidissimi: lentem verò haud sanè frigidum cibum esse cõcesserim. Nam quemadmodum cucurbitæ, & cum ipsis atriplex, bliton, lactuca, & chondrila, & ex frumentaceis hordeũ atq; miliũ, certissime refrigerare noscunt: contrario pacto lens se habet, nullã.n. refrigerationẽ præ se fert aut statim ingesta in superiori vẽtre adhuc contenta, aut posterius in tenuia intestina vel in crassiora delapsa. At forsan, qm̃ in libris de C simplicibus medicamentis refrigeratorium quiddam in adstringente succo inesse mõstrauimus, lentem quispiam refrigerare putauerit. Sed iste in ijsdem commentarijs dictum fuisse non meminit, quæq; id genus medicamenta simplicia videri atq; dici, si ad ea, quæ per nos per compositionẽ fiunt, comparent, non tamen exacte simplicia esse. In primo nanq; de alimentorum potestatibus libro lentem ex contrarijs constare naturis asseruimus, altera quidem aluum coercente, altera vero citante. Ex his igitur quæ supprimit, frigida terrea q; est: quæ citat calida. Quocirca siccũ quidem eduliũ lens est, frigidũ verò non, sicut neq; calidum, sed ex vtroq; mistum ac mediũ, aut parũ admodum à medio ad calidius recedens. Qñ igitur neq; absolute frigidam lentem quis concedere potest, qui ipsam excellenter frigidissimam cõcesserit? Quin etiam inflammatis vlceribus instar cataplasmatis superdata lens humores in affectam partem defluentes coercere atq; repellere videtur, per vim adstrictoriam id scilicet faciens: quin & vi quadã concoctrice & suppuratoria prædita certe est, quod frigidis nequaquam inesse reperitur. Siue igitur ipse Hippocrates ita scripsit, siue quis alius hæc verba interposuit, haud recte de lentium viribus opinatus est.

34 *Vlcera exoriuntur, si Non purgatus Laboret.*

D In laboribus, hoc est in exercitationibus, calorem auctum ex profundo ad cutim succos euocare, atq; discutere, alibi didicimus. Quando igitur prius in corpore hi vitiosi contracti sunt acrimonia cutim erodit, atq; vlcera efficit: Quemadmodum, cùm crassi glutinosi q; humores sunt, iecur renes'que obstruunt, in cute autem affectus cum tumore excitant.

35 *Mulier, Capra, Elaterium aut Cucumerem syluaticum edentes, Pueris purgatio.*

Non elaterio duntaxat, quod cucumeris syluatici succus est, quemadmodũ neq; ipso cucumere solum vescentes, lac puerorum lactentium purgatorium gignunt, verum etiã si quod aliud medicamentum subductorium quod vocant, assumpserint. Siue aũt à muliere elaterio, a capra ipso cucumere, siue vtroque ab vtraque comeso, infantes earum lacte purgari dicat, nihil interest: quemadmodum neque si, comeso, aut deuorato, quis scripserit. Conducit aũt hæc oratio & ad medicorum vsum, & ad naturale decretum. Infantulos.n. purgare volentes, aut matri infantulum lactanti, aut capræ, huiusmodi aliquid esui dantes sic eos purgabimus. Et ad naturalis decreti, de quo altercatio est, dijudicationem id vtile est. Etenim quidam nullam vim ex ijs, quæ ab initio in alimẽtis erant, post concoctionem, & in sanguinem conuersionem, remanere contendunt: Aliqui è contrario validas vires diutius remanere volunt adeo, vt etiam sudores ipsas redoleant: huic

lib. 9. de alimen. facult

verò sententiæ, quæ modo dicta fuere, suffragantur, in istis.n.comesorũ qualitas seruata reperitur. E Quin & apud nos verno tempore, quando capræ scammoniæ germina depastæ fuerunt, purgatorium ipsæ lac generant: ꝙ si tithymallo vescantur, idem accidit. Nec non & in Doride, & Bœotia, & Thessalia, omnibus q; finitimis locis multi ex coturnicum esu musculorum distentionibus correpti sunt, quoniam veratrũ scilicet illæ comedunt. Istud idem & Athenis quibusdam accidisse nouimus, qui coturnicibus largiter nimis sese impleuerant.

36 *Calidiori quod comesũ est, Intus refrigeratio, Exterius labor, Sole, igne, veste, æstiuo tẽpore: Cõtrario aũt Cõtraria.*

Valde calido natura refrigerationem & aquæ potum conducere dicebat, & præterea quiescere, hoc est, à vehementioribus exercitatiõibus abstinere. Quo pacto igitur hoc loco (vt nõ nulli interpretantur) exercitari iubet? quo pacto in Sole & ad ignẽ calefieri? Nã balneis id genus tẽperaturas frigefieri monstratum est, fumidis fuliginosis q; vaporibus, qui ferè in huiusmodi temperaturis abundant, discutiendis, & solidis mẽbris humiditate refrigerante irrigandis: ignis autẽ & Sol calefacit, similiter & vestis, & tps æstiuũ. Et ipse igitur in aphorismis ita loquitur. ‖ Tempore quidẽ veris, & extrema æstate pueri, & his ætate, ꝓximi optime degunt, & rectissime valent: æstate vero, & autũno quadantenus senes: reliqua eius parte, & hyeme, qui medias ętates agunt. Itaq; F si calida ætas hyeme, frigida vero æstate, rectius habẽt, valde calidos natura à Sole, & igne, & ęstiuo tpe non modo nõ iuuari, sed ẽt lędi, ipsum putare credendũ est. Vox ergo illa initio sermonis posita /calidiori/ aliquod ipsi addẽdũ subintelligi postulat aut tẽperaturę, aut naturę, aut corpori, aut homini. Sed ex eo, quod in fine opposuit, percipitur corpori & homini magis, ꝙ tẽperaturæ, aut naturæ, subintelligendũ: oĩno.n. dixisset /contrariæ aũt cõtraria/ fœminei generis articulũ fœmininis noĩbus, non masculi masculis, anteponẽs. Tota igitur narratio talis fuerit: Calidiori corpori per cibos ac potiones interius refrigeratio cõueniens est, noxia verò caliditas exterior à Sole & igne, & tpe æstiuo, & vestimẽtis: quibus oĩbus arida caliditas significatur, humidã nanq; & mediocrẽ, qualis balneorũ est, potestate refrigerare declarauimus. Liquet autem nos in istis sermonibus consueta hæc balnea intelligere, vbi non apponimus aquarũ sponte nascentiũ, aut marinarũ, aut sulfurearũ, aut aluminosarũ, qñquid em illæ siccant calefaciunt q;, & non refrigerant. Cõtrariæ aũt naturæ corpori cõtraria /rursum hic subintelligere oportet iuuantibus iuuãtia, & nocentibus nocẽtia, ea quidem vt eligant, hæc vero vt fugiant. Etenim si calidiores naturas cibis ac potionibus refrigerare iussit, frigidiores certe contrarijs calefacere præcipiet. Itẽ si calidiores naturas à Sole, igne, & ęstate, male hẽri dicebat, frigidiores vtiq; ab his iuatũ, à cõtrarijs lęsũ iri, significat. G

37 *Cibaria Aliqua quidem Celeriter vincuntur, Aliqua verò Tarde.*

Solus ex ijs, quos noui, Capito pro hac voce /tarde/ scripsit /contrarie/ orationem hoc pacto instituẽs /cibaria aliqua quidem celeriter vincuntur, aliqua vero cõtrarie/. Porrò sñia in vtraque lectione eadem est: quæ enim eduntur, differre ea ratione inter se inquit, ꝙ aliqua cito à corpore superantur, aliqua tarde. Intelligendum est autem superari, hoc est immutari, & concoqui, & apponi, & corpori simile effici. Singulorum igitur ciborum alij quidem cito concoquuntur, & in sanguinem mutantur, & nutriunt, alij verò tardius: quæ in tribus commentarijs habentur, vbi de alimentorum viribus omnia diligenter persecutus sum.

GALENI EXPLANATIONVM IN SEXTVM HIPPOCRATIS DE MORBIS POPVLARIBVS LIBRVM

TOMVS SEXTVS

1 *CArnes, Attractrices ex uentre, & extrinsecus. Significat sensus, quoniam expirabile, & inspirabile.*

Trahere ad se ipsas inquit carnes ex vẽtre, & extrinsecus: ex vẽtre qdẽ, i. ex vẽtriculo ciborũ potionũ q;, vnde nutriunt, succũ: extrinsecus verò, non itẽ similiter. Incertũ est aũt, alimẽtũ ne dicat, an aerẽ. Possunt.n. carnes, quẽadmodum ex vẽtriculo alimẽtũ hauriunt, sic & ab extimis partibus in ꝓfundũ reuocare: põt & aer per arterias ad cutim pertinẽtes ad carnes ferri ab ipsis attractus, quod ẽt oĩ verborũ contextui magis quadrat. Verũ de attractione decretum cõtrouersum est. Nõ nulli.n. philosophi ac medici funditus ipsam sustulerũt: nõ nulli eẽ qdẽ affirmãt, sed in carnibus esse negãt. Oĩum aũt istorũ rõnes in cõmẽtarijs explanatorijs reddi nõ posse diximus: multoties.n. eadẽ sæpius repetere cogeremur, cõmẽtaria q; i lõgitudinẽ ac multitudinẽ penè innumerabilẽ excrescerent. Quin neq; vniuersum vitæ tempus ad Hippocratis libros interpretandos satis esset, si cuiusq; dogmatis semper in qualibet particula ostẽsiones afferri debeãt: lectoris

3 Aphor. 18. Ext. ord. 23. g

A cturis preterea molesta res esset: & commentaria comparaturis,longo tempore magnis q3 sumptibus conscriberent. Satius itaq3 fore existimaui, si in hisce commentarijs cuiusq3 partis sententiam enuclearem,quod explanatoris proprium munus est: interdum vero & dictis ab ipso causas alibi demonstratis placitis congruentes adijcerem,ipsa autem placita hoc loco non astruerē,sed quibus in libris olim à me scriptis asserta fuerint,tm̄ in memoriam reuocarem, quemadmodum & nunc faciam. Iis.n.quæ nutriunt, ad se proprium succum attrahentibus ad ipsa moueri alimentum in cōmētarijs de viribus naturalibus disputatum est. Expirabile vero atq3 inspirabile omne corpus esse, in commentario de vsu spirādi, & in libello de vsu pulsuum egimus: in priore quidem vtilitatem spirationis esse declarauimus, vt cordis calor moderatus seruetur: in secundo verò, in toto corpore caloris mediocritatem arteriarum opera custodiri. Hæc itaq3 sola abūde sint ad prioris verborum Hippocratis particulæ explanationē. Ad secundam iam deueniamus, in qua illud /significat sensus/ neq3 s̄m Hippocratis morem, neq3 omnino s̄m græcam locutionem, dictum est. Vnde aliqui castigantes in datiuo casu protulerunt,/sensu/ scribentes: vt quod ab eo dicitur, tale sit: Perspicuū sensui est totū animalis corpus expirabile esse, atq3 inspirabile. Atq3 his deinde subijcitur illud /carnes, attractrices ex ventre, & extrinsecus/ sensu teste confirmatum: quod idem est, ac si diceret, ab B ijs, quæ euidenter sensibus nostris apparent. Nōnullos profecto vulgares audiui, quod ipsis ex potabilium aquarum balneis acciderat, admirantes. Prius enim per flagrantem Solem confecto itinere domum reuersi squallidum corpus, os q3 aridissimum, se habere dicebant, nec non & ardentissima siti cruciari: à lauatione autem sitim extinctam esse, os humectatum, pariter q3 totū corpus molle atq3 humidum effectum priorem deposuisse squallorem fatebātur. Alij vero & in solijs corpus suum aquam attrahere indubitanter se percepisse affirmarūt. Hæc sanè, quæ vel imperitis patent, decreti testimonia ab ipso sensu accepta sunt: aliqua vero ex subtilioribus rationibus à medicis inuenta sunt, quarum vna & illa est, quam ipse posterius afferet, quam q3 in sequentibus verbis cognoscetis. Nam ad proposita intelligenda & hæc satis sunt, nobis ex recte dictis & praue ab explanatoribus scripta deprehendere valentibus.

2 *Calidior Venula sanguinis multitudine Exustum procreat, Illicoq3 secernit.*

Per venulam calidiorem, arteriam intelligito, omnibus Hippocraticorum librorum interpretibus venoas nn ab hoc solo, sed etiā à multis alijs veteribus, & arterias appellari confitentibus. Hęc igitur, inquit, venula sanguinis multitudine incalescens exustum procreat, & secernit, exustum di C cens, quod ex calore gignitur, quod succi vehementius calefacti tanquam fuligo quędam est: id vero, vtpote natura calidum, & consistentia tenue facile secernitur. Hanc ego probabiliorē explanationem esse duco, si quidē oporteat verum simul & Hippocratis decretis cōsentaneum habere ꝓpositum. At placitum nunc à nobis memoratum verū esse in commentarijs de vsu spirandi, & de vsu pulsuum, traditum est. Nam inspiratione, qua per os & per omnem cutem aīalia vtunt, duplicem capi vtilitatem ostendimus, roborari quidem semper refrigeratum insitū calidum, vt ne dissipatum intereat, & maxime cum ex qualibet cā adauctum est: excitari aūt & valētius reddi, siqn̄ frigidæ materię multitudine grauet, quemadmodum & ignis ventilatione accenditur: quin etiam et hunc duplicem motum ipsi propriam naturalem q3 exercitationem esse eius vires instaurantem, hæc enim est exercitationum natura et vtilitas. Postquam igitur ante dixit Hippocrates /carnes attractrices ex ventre, & extrinsecus/: deinde huic adijciens, expirabile & inspirabile esse corpus, inspirationis quidem ipsius ortum & vtilitatem per illud indicauit /carnes attractrices/, de expiratione vero nihil dixit: iure in propositis verbis ipsius meminit, de arterijs verba faciens, quæ & cordi communia sunt, licet obscuriora de illo videantur. Communem autem hunc sermonem esse, inde patet. Ab insito calido fuliginosum excrementum in sanguine creari diximus, ac potissimum qn̄ D est calidior. Illud igitur excerni opus est: & id quoq3 natura molita est, quę à corde expellēda sunt, efflatione propellens: quæ vero ab vniuerso corpore, per arteriarum compressionem excludens. Fuliginosa igitur partim ex istis, & ex venis (ostensum est enim inter ipsas cōia ostiola interesse) per cutem ꝙ primū arterijs cōpressis extruduntur: partim ex corde pulmo prior suscipit, qui ipsi, cum quidem dilatatur, attrahenti, cum verò comprimitur, expellenti, tanquam quoddam spiritus promptuarium pręparatus est. Nēpe hęc est nostra de propositis verbis sententia: & sequētia verba his ipsis ac superioribus connexa esse paulo post ostendam. Quicūq3 autem hoc loco ipsum de ardētis febris ortu loqui crediderunt, primum quidem sermonem de ea parte /carnes attractoriæ/ imperfecte dictum reliquerunt: non modo enim sibi conueniens attrahunt, sed etiam alienū abijciunt. Attrahendi quidem vtilitas euidētior: abijciendi vero & excernendi ignotior est, & aliquā rationem ad fidem orationi faciendam postulat. Descendamus igitur iam ad sequentem partem, quę & ipsa (vt dudum dicebam) ad meliorem explanationem internoscendam aliquid facit.

3 *Et Quibus quidem Pingue, Bilis Flaua: Quibus vero Sanguis, Atra.*

In proxime explanata parte duarum opinionum meminisse oportet. Nos enim diximus Hippocratem difflationis vtilitatem demōstrare: per difflationem aūt intelligi spiritus per totum corpus

pus ex arterijs emanationē, ſicut ore factam, expirationē vocamus. Non nulli vero de ardentis fe- E
bris ortu ſermonē eſſe putarūt: quibus non admodū fauere illud dicebā / creat exuſtū, & illico ex-
cernit/: neq; .n. ſtatim in iſta ea excerni, q̃ ipſi vomitu aut per ſedē euacuari dicunt, neq; eſſe neceſſe aliquod ardentis febris ſymptoma in ſermone de eius ortu recenſeri. At explanationem noſtram meliorē eſſe defendimus, primū quidem, ꝙ his criminationibus caret: ſecūdo loco, ꝙ in hoc ſermone oē de ſpiritus intrò foras q; motione decretū traditum eſſe conſpicitur. Quam motionē in quibuſdam noſtris cōmentariis non ſolum per oris reſpirationem, ſed etiam per difflationem à toto corpore, fieri explicauimus, non nullis quidem cauſa ſpiritus aīalis generādi, vt dixit Aſclepiades: quibuſdam vero, vt Eraſiſtratus, non huius tm̄, ſed etiam vitalis: aliis præterea ſpirituum iſtorum alendorum cauſa inſpirationem fieri dicentibus, expirationis aūt vſum referre dubitantibus. Hippocrates (vt in prædictis cōmentariis declarauimus) non modo per os expirationis, ſed eius etiam, quæ ex qualibet corporis parte fit, vſum in præſenti ſermone perſtrinxit. Aliter verò interpretantes accuſare ęquū eſt, cuius nam auctoris librum interpretenť, oblitos: neq; .n. in aliorum virorum placitum deflexiſſent, eorum quæ Hippocrates aſſeruit, conſenſum deferentes, ipſo quidē clariſſime dicente, carnes ex ventre, & extrinſecus attrahere: quod longe ab ea opinione diſtat, quæ cibi ex ventriculo in corpus digeſtionem inanis cōſecutione fieri ſtatuit. Primo quidē nō modo vim F
propriorum attractricē, ſed etiam alienorum expultricem ineſſe in carnibus animaduertere oportuit: hoc .n. illis conuenit dicere, qui prædicant à natura ſaluti animalium conſuli, inter quos etiam fuit Eraſiſtratus. Secundo quid nam excretione egeat, dicere debuerant: neque .n. ſanguinem, ex quo corpus alitur, dicent. Horum quidem neutrū illi fecerunt: At Hippocrates ex ſenſui manifeſtis vtrunq; euidenter conſtare præfatus, deinceps ad vſum ex omni corpore difflationis explicandum tranſitum fecit, neceſſariam fuliginoſorum excrementorum ortus cauſam afferens: etenim in corpore animantium calor huiuſmodi recrementa perpetua euacuatione indigentia procreat. Hac igiť in parte horum excrementorum generādorum materiā oſtendit: nam ſicut maior calor ipſa generare aptus eſt, ita & materiæ quędam iſtis generādis habiles reperiuntur. Recta igitur ratione bilis atræ meminit: ipſam enim dupliciter contrahi didiciſtis ex craſſo ſanguine, & ex bile flaua combuſta: ꝙ ſi de ardentis febris ortu ſermo ipſi foret, fruſtra bilis atræ meminiſſet. Quam ob rem & ex hoc perſpicuum eſt explanationem noſtram veram eſſe, iuxta & Hippocraticis decretis conſentaneam, illorum autem diſſentientem. At hæc eadem planè verba in alia libri parte conſcripſit: nos q; ipſi ea ſuperius enodauimus, vbi & illud dicebamus, pingue non ſolum de vnguinoſo et adipali ſed etiam de omni dulci, dictum eſſe putandum: vt eo ſermone mel contineatur G
& ſiræum, quod hepſema hoc eſt ſapam, in noſtra Aſia Gręci nominant.

4 *Mentis, Memoriæ, Olfactus, Aliorum etiam famis Inſtrumentorum, Exercitatio.*

4 *Labores, Cibi, Potus, Somnus, Res Venereæ, Omnia mediocria.*

Horū duorū Aphor. deeſt hoc loco Galeni Explanatio. Poſterioris meminit cl. 8. b. Et 61. g. Et 69. d

4 *Frigidior Frigido in tempore & regione Calidior erit.*

Quòd neq; affectu aliquo, neque ob ętatem, frigidior in frigida regione & tempore poſſit calidior effici, omnes confitentur. Iccirco & Sabini ſectatores de natura frigidioribus verum eſſe ſermonem tradunt. Veruntamen neq; de iſtis abſolute prolatus verus eſt, niſi huiuſmodi conditiones additæ ſint. Frigidum exterius circunfuſum, ꝙ denſet refrigeret q; cutaneas partes, inter euidenter apparentia ponendum eſt, non tamē corporis penetralia ſimiliter afficit. Sed quemadmo-
5ª. Aph. 21. Ex. ord. 39. b dum in aphoriſmis diffinitum eſt ea in parte, vbi inquit, ‖ Non nunquam in diſtentione ſine vlce- »
re iuueni carnoſo ęſtate media frigidę multę inſperſio calorē reuocat. ſic & hoc loco à nobis diffi- »
niendū eſt. Frigida nāq; corpori noſtro iniecta aut ita alte ſubit, vt intima ęque atq; extima refrige H
ret: aut ſola cutanea frigore pcellit. Ad profundū igiť deſcendēs partes eas refrigerat, & non leui noxa totum aīal afficit ipſius frigore cōcuſſis labefactatis q; viribus: at q̃ ſuperficiem tm̄ corporis lędit, non ſolū interiora non refrigerabit, ſed ēt calidiora multo, ꝙ ipſorum prior tēperatura eſſet, efficiet. Cęterum quicunq; de raram cutim raras q; ſub ipſa carnes habētibus ipſum locutum eſſe exiſtimant nunc, quoniam ob difflatum calorem iſtos frigidiores effectos eſſe dicunt, atque ideo ſpiſſeſcente cute, retento q; quod prius exhalabat calido incaleſcere, aliquid ſanè veri dicunt: ſed eos opinari non decebat, qui ita digerantur, & frigidiores dictos eſſe. Hęc enim (vt didiciſtis) humidis calidis q; corporibus maxime inſunt: ſecundo calidis, licet ſine humore talia ſint: nullum autem frigidum corpus facile diſſoluitur: ſed minus quidem humida, magis autem arida hoc ſuſtinent, vtriſq; vero naturaliter calida pręſtant. Hac itaq; ratione iſti mihi falſi eſſe videntur.

5 *In doloribus Proximum Ventrem Purgare oportet, & Sanguinis Ventrem reſcindere. Vſtio, Sectio, Calefactio, Refrigeratio, Sternutatio. Stirpium Humores, in quibus vim habent, & Cyceon, Maleficorum lac, Allium, Vinum ferueſactum, Acetum, Sal.*

Remedia hoc loco enumerat & leuibus & ſæuis doloribus ſuccurrentia: ſicut in aphoriſmis

oculorum

« A oculorum tm̃ dolẽtium remedia ſcripſit, vbi inquit, ‖ Dolores oculorum meri potio tollit, aut bal- 6ª. Aph. 31. Ex. ord. 49. c
« neum, aut fomentum, aut venæ ſolutio, aut cum medicamento purgatio. Hoc loco quædam adiecit remedia, oculorum doloribus non conuenientia. Primum quidem oĩum hoc in ſermone enumeratũ purgatio eſt, quã in * † victoriæ ſtudioſa, ⁊ irritant, neq; ſtulta * auxilia penitus, quemadmodũ ſcripſit, explicauimus. Primum vero inter deinceps enumerata vſtio eſt, q̃ peſſime affectis locis ob prauorũ ſuccorũ exuberantiã, vt in per q̃ malignis vlceribus euenit, adhibet, non nunquam palàm candentibus ferramẽtis, non nunquã vſtorijs medicaminibus, ea nobis vrentibus. Poſt vſtionẽ ſectio poſita eſt, & ipſa locorum multum iam pus habentium dolorem finiens, poſtquã ingentes phlegmonę prægreſſæ ſunt. Deinde calefactio, lauationibus ſ. atq; fomẽtis accerſita. Aliàs verò fomentorũ materias edocti eſtis, & quibus vitijs dolorem excitantibus admouenda ſint, vt ‖ pectoris morbis p ea, quæ ipſe in libro de rõne victus acutorum recenſuit: oculis aũt per mollem ſpongiã, non ferẽte loco per ſacculos & cataplaſmata calefactiones: quin & ex oleo conſperſio in medijs corporis partibus & in capite, calefactio cũ ſit, doloribus remedio eſt. Et ex aquæ calidæ fotu extremorũ membrorũ dolor tollitur. Atq; frequentiſſimus & plurimus in dolentibus particulis calefactionis vſus apud medicos eſt, nam & cõtenta relaxat, completa euacuat,

(† Al. contentioſa.) (de Vict. rat. in mor. acu. co. 4. t. 120. 7ª. 151. d)

B refrigerata calefacit. Refrigeratione autem rarius ſedandis doloribus vtimur membrorũ quidem exteriorẽ ſuperficiem denſante, & propterea diſflationes impediente, diſtenta vero magis intendente. Solas igiĩ calidas intẽperies ſine materię multitudine factas refrigeratio diſcutiet: ſicut in capitis dolore ob Solis æſtum aut febrium ardorem. Caput igiĩ oleo roſaceo frigido perfundentes ſymptoma curamus, & eryſipelata ob excellẽtem calorem dolorem inferentia * nec nõ & podagras, in quibus bilioſa calida'ue fluxio eſt. Poſt dicta aũt deinceps ſcriptum eſt /ſtirpiũ humores, in quibus vim habent/: quorũ item verborum ſententia talis planè mihi eſſe videĩ. Dolorũ medicinæ tibi non nunquã fuerint & ſtirpium humores: iſti vero permulti ſunt, quidam liquidi permanentes, aliqui ſpiſſeſcentes. In primis ſanè oleum permultam nobis vtilitatem tollendis ſedandis q; doloribus, ſi calidum adhibeaĩ, præſtat: deinde & alia multa longe plus q̃ ipſum calefacientia, vt laurinum, cedrinum, ricininum, ſinapinum, & raphaninum. Hæc quidem liquida. Cõcreta vero alia plus, alia minus, & reſinæ, maxime q; inter eas, quæ ſponte ſua diſtillant, & thapſia, & euphorbium, & ſucci omnes, cyrenæus, particus, medicus, aſſyrius, ſagapenius, ex tithymallis ex panace, qui & proprie opopanax diciĩ. Huius generis ſunt & chalbana, & alia multa, quæ omnia in commẽtarijs de ſimplicium medicinarũ viribus didiciſti: ſiue. n. ſuccus ſit alicuius, ſiue liquor,

C ſub humoris appellatione comprehendiĩ. Huius itaq; generis ſunt et liquida pix, et piceum quod * vocatur, & in Cilicia capnelęon, alia q; innumerabilia, aliqua ex herbis, aliqua ex fruticibus, aliqua ex arboribus confecta, quorum cõe vocabulum ſtirps habetur: cuius hoc loco Hippocrates meminit, dicens /ſtirpium humores/. His vero adiecit /in quibus vim habẽt/ obſcurũ breuitate ſermonem faciens. Igitur haud ab re explanatores diſſident alius aliter verba non modo interpretãtes, ſed etiã ſcribentes. Quam ob rem vt ne nimia ſcribam, eos omittens, q̃ mihi ſimillima veri videantur, ea ſola referam. Medicamẽtorum igiĩ quæcunq; dolores ſedare apta ſunt, ſicut aliud alij affectui, ita & aliud alij mẽbro, prodeſſe idoneum eſt. Hac de re aũt ſermo quia commentarij modum excedit, breuiter ipſum per exẽpla perſtringere conſtitui. Porrò q̃ nõ oẽs cum dolore affectus iiſdem egeant medicamẽtis, iſtud tibi exemplũ eſto. Mordacibus ſuccis in inteſtinis contentis eluẽtia cũ prius p inferiores partes immiſerimus, inter quæ mulſa eſt, & ptiſanæ cremor, & excreta hæc fuerint, morſus deinde mitigantia, & quæcunq; inhærentia & inteſtinorũ tunicas operientia ſuperne incidentes mordaces humores arcẽt, in ſedem damus: edulia præterea ipſis bonum ſuccum creantia, & q̃ difficulter corrumpanĩ, exhibemus. At in ſuperiore ventre, & maxime in eius oſtio lo id genus contractis humoribus, in primis eos vomere iubemus. Quòd ſi ad vomitum parati nõ

(* Al. piſſelæũ.)

D ſint, ſimplex oleum, aut cum aqua temperatum, aut quiddam ſimile ſorbendum præbemus, per quod citato vomitu exterius aliquid adſtringens odoratum q; ſuperimponimus: ſumendos autẽ cibos exhibemus boni ſucci, ęgre diſſolubiles, et non nulla adſtringendi vi præditos. Oculis vero dolentibus horum nihil facimus, ſed vniuerſi corporis inutilem materiam prius medicamẽto educimus. Quòd ſi redundet ſanguis, ad cubiti venam exteriorem, quam humeralem vocant, ſcindendam accedimus: deinceps medicamine aliquo quàm molliſſimo, & neutiquam mordaci vtimur: deinde per totum diem vſque ad veſperam ieiunantem ad balneum ducimus. Quòd ſi neq; purgatione, neque venæ ſciſſione indigeat, dictis medicamentis, & poſt ipſa lauatione, ſicut nouiſtis, eiuſmodi dolores medicamur, neque ad ventris morſus collyrion aliquod immittentes, neque oculis tragi ſuceum, aut capræ adipem, aut ceratum morſu vacans, aut id genus aliquid adhibentes, quale in ſedem inijcere ſoliti ſumus. Hæc exempli cauſa dixiſſe ſatis eſto ad illud edocendum, eundem affectum diuerſis locis excitatum non eadem remedia poſtulare. Oſtendere enim propoſitum eſt, in quo ſenſu Hippocrates dixerit /ſtirpium humores, in quibus vim habẽt/: illud enim /in quibus/ aut mẽbris, aut affectibus, aut modis vtendi, intelligere neceſſe eſt. Dico autem vtendi modos, cum aut ipſam cauſam, ob quam affecta pars dolet, remouemus: aut flatuoſum ſpiritum ex illa creatum diſcutimus: id q; ipſum duobus modis efficimus, aut ſpiritus craſſam flatuo-

ſam q;

sam q; partem extenuantes, aut continens ipsum corpus rarefacientes. Quin etiam ad hæc modus E
alius indolentiæ effector est,s.qui sensum hebetat ac stupefacit: in quo prudentiæ nō vulgaris est
stupefactorio medicamento alia permiscere, neq; eo solo vti.Quem.n.præterit à philonio, quod
vocatur,medicamine dolori finem stupore sensus imponi? stuporem vero siue torporem papaue
ris succus & alterci semen efficiunt. Hæc si sola perpauca exhibeantur, dolorem sedare non pote-
runt: q̄ si tm̄ ex istis detur,quantum acceptum sedare dolorem possit, insigni noxa membrum do
lens afficietur.Igitur ne ipsum magnopere offendatur,neq; sensus obtorpeat, aliorū medicaminū
permistio à Philone excogitata est. Quæ nam vero sit methodus, qua quis vtens hanc medicamē
torum structuram moliatur,in libris de ipsorum compositione proditum est. Et de his hactenus.
Nunc quæ sequuntur consideremus,Inter quę prima est vox illa /cyceon/.Nempe q̄ vinum do
lores oculorum ex obstructione orietes mitiget, ex aphorismorum interpretationibus didicistis:
nunc vero & aliorum,quicunq; eadem ratione concitantur, dolorum nō nunquam ob sanguinis
crassitudinem,non nunquam ob frigus,vobis in mentem veniat: cum sæpius & in ventris dolori-
bus,& in dolore capitis vocato hemicræra,{seu hemicranea,} meracius vinum sumptū confestim
quidem manifeste iuuisse,accedente deinde somno in totum dolorem sustulisse,videritis. Vidistis
autem me non illico ieiuno, sed ab assumpto cibo exhibere. At hoc loco Hippocrates vtrunq; mi F
scuit & cibum & potum: tale enim quiddam cyceon est,quemadmodum & apud Homerum didi
cistis,miscentibus quidem alia cum vino, commune vero omnium ipsum habentibus: fortasse & *
cum polenta vinum miscebant.Necessario autem & alia misceri ex hoc nomine /cyceon/ veteres *
significare quispiam putauerit,sic eos appellationem hanc in eum sensum magis accipere indicās.
Aliquando autem ego quempiam dolore vexatum sine cibo vino vti iubens, vt opinionem meā
confirmarem,multis subito calidis vaporibus affectum locum petentibus,eum,vt fui veritus,cru-
ciatum animaduerti: ab illis enim & inæqualis intemperies & repletio membro acciderunt. Ali-
bi vero nos explicauimus repletionem quoquouersus corpora distendentem imbecillis partibus
dolorem inferre,sed inæqualem intemperiem ea ratione, quòd aliquæ partes adhuc naturaliter af
fectæ sint, aliquæ refrigeratæ ipsis sint proximæ: in istis enim à male affectis partibus ad recte va-
lentes molesta quædam frigoris distributio fit: at omnes refrigeratæ (vt ita dicam) hecticam quan
dam temperaturam adeptæ non dolent: Quibus enim (inquit) naturæ mutantur atque corrum-
puntur, dolores excitantur, non permutatis iam atque corruptis. Ego profecto vinum sine cibo
epotum læsurū esse arbitrabar, & experientia idem testata firmiorem sententiam meam reddidit:
cyceon autem,cum in se ipso cibum contineat,offendere nequaquam poterit, nam ex vtriusq; me G
diocri mistione equabilis paulatim calefactio in partibus affectis augescens sine multis vaporibus
& refrigerata calefacit,& inculcata dissipat.Quæcunque enim prius aliquibus in locis ob crassitu
dinem inhæserant,eos attenuata & fusa permeant, continētibus etiam ipsa corporibus rarioribus
laxioribus q; effectis,quæ ab æquabiliter calefacientibus fieri solent. Sternutationes quoq;, nam
& has deinceps scripsit, dolores capitis ex multo flatuoso spiritu ortos perspicue remouere cernū-
tur. Hæc igitur omnia vsq; ad sternutationes cum eo,quod ab initio propositum fuit, cohærere à
me ostensum est,& male ab interpretibus in plures sermones fuisse diuisa. Ad sequentem igit par-
tem trāseamus,quæ plus etiam ab omnibus prioribus,q̄ illæ inter se,distare videtur. Potest autem
& ipsa (vt ego sentio) de doloribus,sicut & illæ,fuisse prolata,sed ab illis differre malitia. Exoriun
tur enim dolores quidam maligni à maleficis seu medicamentis quæ deleteria i. mortifera vocant,
seu feris venenum ictu fundentibus, siue succis aliquibus ex improbo victu aut pestilenti cœlo in
corpore genitis. Ad hos itaq; id genus remedia enumerata fuisse dicimus,lac,allium,vinum ferue-
factum,acetum,salem. Lac nanq; venenis erosione interficientibus aduersatur: siquidem attempe
ratione opus est. Allium vehementi frigore lędentibus resistit: Vinum mediocriter frigidis: sed
cum ipsi adiectum fuerit /feruefactum/ intelligere possumus admodum calidum. Potest etiam in- H
telligi vinum ita decoctum, vt sapa quam vocant,facta sit: etenim hæc corrodentes acrimonias tē
perat: Acetum vero,vt glutinosos,quales fungorum esu creantur, succos dissecet, vel etiam refri-
gerandi causa,sicut aduersus thapsiam requiritur: Postremo salem, vt totam maleficorum humo-
rum medicamentorum q; substantiam consumere possit. Cæterum quoniam vtilitates & noxæ
non solum per simplices nos attingentium qualitates,sed etiam per totam substātiam corporibus
nostris adueniunt (& hoc enim ex alijs commentarijs didicistis) iure sanè optimo,& illud dictum
fuerit /stirpium humores, & in quibus vim habent/. Proprietates nanq; ex tota substantia proge-
nitæ aut corporibus nostris congruentes,aut alienæ,quatuor materijs continentur,aut enim pur-
gatoriæ medicinæ sunt,aut alimenta , aut ad hæc tertio ea quæ hic Hippocrates malefica nomina-
uit,aut quarto ipsorum remedia. Cum vero tertium materiæ genus & in medicamenta deleteria
hoc est mortifera vocata,& ferarum venena,distribuatur,duplex & ista curantium materia est. Ap
pellantur autem græco vocabulo Alexipharmaca id est medicamentorum auxilia, quæ mortife-
ris medicamentis aduersantur: Theriaca vero,quæ ferarum morsibus medentur. Verum fortasse
quis existimauerit & purgantium medicamentorum materiam inter mortifera esse censendam,
nam & hæc vltra modum assumpta nos interficiunt. Id si concesserimus, consequens erit etiam
vt alexi-

A vt alexipharmaca, & theriaca, in mortiferis enumeremus, quandoquidem & hæc nos perdere pos sint, nisi siquis ex ipsis omnino valde parum assumpserit. Verum ea de causa mihi plura medicamenta non vocare mortifera medici videntur, quod ipsorum temporibus quibusdam vtilitas necessaria sit: ea vero appellare deleteria i. perniciosa, quæ nullo vnquam tempore, neque ægrotis hominibus neque valentibus, opem ferunt: neque enim aconitum, neque argentum viuum, neque argenti spuma, neque marinus lepus, intra corpus accepta vllum nobis afferunt emolumentum, quemadmodum & alia pleraque, de quibus & illis in commentarijs actum est, vbi de iuuantibus atque nocentibus per totius substantiæ proprietatem disputauimus.

6 *Homo ex Lassitudinibus ab itinere, imbecillitas, grauitas, expuit, tussiebat enim ex vertice: Febris Acuta, manum submordens. Secundo die caput graue, lingua exusta fuit: nares vnguibus rescissæ, sanguis non manauit: sinister lienis magnus & durus dolore infestabatur.*

Quæ'nam huic ægroto acciderint, narrauit Hippocrates: mortuus'ne sit an euaserit, quorum causa reliqua omnia scripta sunt, dicere prætermisit. At forsan quid ego de ægro hoc futurum esse prædicerem, quispiam audire desideret: cui vera hunc in modum dicenda sunt: Siquis eius mi- B hi vrinam ostēdisset, clare sanè quid de eo sentirem, attulissem. Quantum enim ad dicta pertinet, perniciose ægrotabat: at si vrina optima fuisset, hominem quidem euasurum, sed acute ægrotaturum esse prædixissem: sin autem praua apparuisset vrina, breui interiturum: si mediocris, vt neque laudanda esset, neque vituperanda, longiori tembore superstitem tandem moriturum esse affirmassem. Alia porrò symptomata media quodam modo inter perniciem atque salutem sunt. Illud vero /nares autem vnguibus rescissæ deinde non effundentes sanguinem/ ita enim scripsit Zeuxis /nares vnguibus rescissæ non effuderūt sanguinem/ pessimum signum est. Quòd si scriptum esset, quemadmodum & in pluribus exemplaribus scriptū reperitur /nares vnguibus rescissæ, sanguis nō manauit/ perniciosum quidem & hoc esset, sed minus, quàm nullo modo sanguinē emittere. Patet autem, quod & manus opera rite adhibita sanguis tamen non emanarit: neque enim ab initio hac in parte scripsisset, vnguibus quidem nares esse proscissas, neque tamē sanguinis effluuium accidisse, si absque manus opera id euenire potuisset. Referunt autem veteres medicos non proprijs vnguibus modo, sed etiam ferramento quodam ad id ipsum præparato nares dissecare solitos. Videntur quoque in ægrotante, de quo nunc sermo fit, ad ipsarum dissectionem propter capitis grauitatē curantes hominem medici deuenisse. Illud verò de liene dictum /sinister lienis magnus/ nō nul- C li ita additum esse /sinister/ putant, vt lacti album poeta adiecit, & suibus humi cubantes, cum nullum lac non album sit, nulli sues non humi cubantes ... dissecta non erupit sanguis sinistra, tanquam dixisset, ex sinistra nare, & ea lieni è regione opposita est. Atque verisimile est medicum ad manus operam huic nari adhibendam fuisse permotum. Errāte autem primo librario accidit, vt erratum remaneret. Preterea cum in proposito sermone illud etiam sit, tussire ipsum ex vertice, de hoc etiam inter libri interpretes magna dissensio est orta, non nullis quidem ex capite fieri tussim dicentibus, non, sicut crebrius fieri consueuit, ex pectore & pulmone & aspera arteria, quando hæc primo affecta sunt: aliquibus autem ex vertice propriè dictum esse putantibus, vt non solum ex capite destillatio aliqua tussis causa sit, sed etiā ab ipsius capitis parte illa, quam verticem nominamus.

7 *Quartana Laborantes Magno morbo Non capiuntur: Si prius autem Capiantur, & Quartana superueniat, Liberantur.*

Comitiales veteres & magnum morbum & ‖ affectum puerilem appellabant, vt ipse Hippocrates in libro de aquis, & aere, & locis, quoniam pueritiæ tempore abundat. Non nulli & hercu- D leum ipsum vocauerunt, non quod Hercules eo vexaretur, sed videntur isti, sicut alij etiam nominibus eius sæuitiam exprimere voluerunt, ita & nomen hoc magnitudinem significans, herculeum scilicet effinxisse. ‖ Alij sacrum morbum falsa opinione decepti appellauerunt, sicut in libro de sacro morbo explicatum est. Oritur sanè & ab alijs affectis partibus nō nunquam vitium hoc: sed in plurimis primum ipsum cerebrum afficitur non alio affecto consentiens. Morbi autem causa frigidus crassus que humor est in cerebri sinibus collectus, neruorum que origines, ac præcipue dorsi medullæ primum principium, occupans. Huic humori igitur & aliæ quidem febres prosunt, sed maxime diuturnæ, & ex his omnibus quartana potissimum: item que ea ipsa quartana, quæ longissima sit, & cum rigore inuadat. Ipse nanque rigor

de Aere, aquis, & locis, cap. 2. 2ª. 2. f

in principio libri de Sacro morbo.

vectes

cerebri quidem initium hoc obstruente humore. Febris autem caliditas prius attenuans & ipsum discutere apta est, præterea & totam temperaturam vehementibus rigoribus mutare, & humidam eam frigidam que ad calidius siccius que redigere. Ab hac verò pituitosus humor interdum procreatur, in corpore, at excretiones sequuntur conuulsionem iuuātes, per sudores quidem sæpius, aut vomitum, aut alui subductionem: quare & per hæc expurgatur materia

2ª.Aph.26.Ex. ordin.16.b. ria iuxta id, quod in aphorismis dixit, ‖Febrem conuulsioni rectius accidere, quàm cõuulsionem E febri. comitialis autem est totius corporis cõuulsio. In primo quidem de morbis popularibus ita 1.Epid. com.3. t.4.3ª.118.g. scripsit de quartana: ‖ Tutissima quidem omnium est, & facillima, sed longissima quartana: neq; » enim ipsa solum [illegible] se ipsa talis est, sed etiam ab alijs ingentibus morbis tutum præstat. Id vero » nulli dubium est, [illegible] prius quartana febre laborantes comitialis morbus adoriri nequit, quandoquidem iam adortum superueniens quartana discutere consueuit: quo circa multo sanè magis ipsum non dum factum fieri non permittit.

8 *Pro Quibus Qui Morbi.*

Hoc supra positis congruit, hanc sententiam innuens, Pro quibus morbis qui morbi oriantur, scire bonum est: id vero subaudire opus est. Quemadmodum enim quartana comitialem sanat, & febris quæq; conuulsionem, vel etiam destillationem & suspirium, eodem pacto oculorum phlegmonen alui profluuium, læuitatem intestinorum acida eructatio, & lateris phlegmone pulmonariam, veternum phrenitis: contra vero non vtiliter phrenitis in veternum, phlegmone lateris in pulmonariam, se conuertunt. Quin etiam atram bilem hæmorrhois plerumque incipientem prohibuisse, & iam F effectam remouisse, nec non & duratum lienem sanauisse, conspecta est. At varices quoq; hos ipsos morbos, podagras præterea, & articularios dolores, discutiunt.

FINIS TERTIAE CLASSIS

aaa bbb ccc ddd eee fff ggg hhh iii kkk lll mmm nnn ooo ppp qqq rrr sss ttt uuu xxx yyy zzz AAA BBB

Omnes sunt quaterniones, præter ppp & qqq terniones.

VENETIIS APVD HAEREDES
LVCAEANTONII IVNCTAE